
EX LIBRIS
MONTSERRAT

PAX
EX LIBRIS
MONTSERRAT

GLOSSARIUM COMPARATIVUM

LINGUAE SANSCRITAE.

GLOSSARIUM COMPARATIVUM

LINGUAE SANSCRITAE

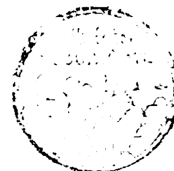
IN QUO

OMNES SANSCRITAE RADICES ET VOCABULA USITATISSIMA EXPLICANTUR ET CUM VOCABULIS GRAECIS, LATINIS, GERMANICIS, LITUANICIS, SLAVICIS, CELTICIS COMPARANTUR

A

FRANCISCO BOPP.

EDITIO TERTIA,

IN QUA

VOCABULA SANSCRITA ACCENTU NOTATA SUNT LATINISQUE LITTERIS TRANSCRIPTA.

ADIECTI SUNT INDICES.

BEROLINI

PROSTAT IN LIBRARIA DÜMMLERIANA

(HARRWITZ ET GOSSMANN)

MDCCCLXVII.

PRAEFATIO.

Continentur hoc libro omnes linguae sanscritae radices et vocabula usitatissima cum verbis graecis, latinis, germanicis, lituanicis, slavicis, celticis comparata, et, quantum fieri potuit, librorum sanscritorum locis illustrata. Plurimae tamen radices apud auctores hactenus nondum repertae sunt, nonnullae tantum in dialecto Vêdicâ occurrunt, aliae cognatis linguis confirmantur. Ita obsoleta radix स्तिघ् *stig'*, cui ascendendi notionem attribuunt grammatici, nostro *steigen*, graeco στείχω, ἔστιχον, russico *stignu* assequor (= स्तिघ्नोमि *stig'nô'mi*), lituanico *staigiō-s* festino, hibernico *staighre* gradus approbatur.

Multae quae a grammaticis Indicis inter radices receptae sunt formae non verae sunt radices, sed verborum denominativorum themata, ut e.c. कुमार् *kumâr*, कर्त्र् *kartr*, मन्त्र् *mantr*, स्तोम् *stôm*; nonnullae syllabam reduplicativam continent, sicut e. c. जक्ष् *gakś*, quod ortum est e घस् *g'as* ejecto अ *a*, जागृ *gâgr* e गृ *gr* vel potius गर् *gar* (gr. ἐγείρω). Omnes enim, quae ex indigenorum grammaticorum sententiâ in ऋ *r* vocalem desinunt radices, re verâ exeunt in अर् *ar*, quod in debilioribus formis in ऋ *r* corripitur, in fortioribus retinetur, ideo e. c. कृत *krtá*, कृत्वा *krtvá'*, कर्तुम् *kártum* a कृ *kr*, i. e. कर् *kar*. Etiam litterâ ॠ *ṝ* terminatae radices vere desinunt in अर् *ar*, quod in fortioribus formis aut conservant, aut in आर् *âr* producunt, in debilioribus autem in इर् *ir*, ante duas consonantes in ईर् *îr*, vel vi euphonicâ antecedentis labialis in उर् *ur*, ऊर् *ûr* immutant; ideo e. c. किरामि *kirá'mi*, चकर *ćakára*, चकार *ćakā'ra*, कीर्ये *kîryé'*, कीर्ण *kîrṇá*, a कॄ *kṝ*, i.e. कर् *kar*; पिपर्मि *píparmi*, पुरु *purú*, पूर्ये *pûryé'*, पूर्ण *pûrṇá*, a पॄ *pṝ*, i.e. पर् *par*. Verba nonae classis earum, quibus grammatici vocalem ॠ *ṝ* attribuunt, radicum, syllabam अर् *ar* in temporibus specialibus corripiunt in ऋ *r*, e. c. जृणामि *gṛṇá'mi* a जॄ *gṝ*, i. e. जर् *gar*. Quam hac de re in libro „Vocalismus" inscripto (p. 177-193) fusius exposui, sendicâque europaeicisque cognatis linguis comprobare studui

sententiam, confirmatam quoque video priscorum Persarum linguâ, quae syllabam *ar* integram retinet in formis, ubi Sanscrita eam in ऋ *ṛ* corripit, vel in इर् *ir*, ईर् *îr*, उर् *ur*, ऊर् *ûr* immutat; ita ut e.c. *barta* latus, sustentus, *karta* factus, *adarśnuś* *) ausus est, *asariyata* occisus est respondeant formis sanscritis भृत *b'ṛtá*, कृत *kṛtá*, अधृष्णोत् *ád'ṛśṇót*, अशीर्यत *áśîryata* [v. r. शर् (शॄ) *śar* (*śṝ*)].

Libri, quibus illustrandis hoc glossarium praecipue inservit, sunt hi: 1) *Indralôkâgamanam***). 2) Diluvium cum tribus aliis Maha-Bhârati praestantissimis episodiis, Berolini 1829, apud Ferdinandum Dümmler. 3) Nalus Maha-Bhârati episodium (ed. 2. Berolini 1832 in librariâ Fr. Nicolai). 4) *B'agavadgîta*. 5) *Ḥitôpadêśa*. 6) *Urvaśia*, Câlidâsi fabula.

*) *t* finale post antecedentem vocalem *u* transit in *ś*, post alias abjicitur, quam ob rem pro *paruviyat* (Rawl. I. 7. 8. 45: *haćâ paruviyat* ab antiquo) *paruviyata* legendum esse censeo, quod suffixo cum sanscritis formis in तस् *tas* convenit (v. e. c. अतस् *átas*, इतस् *itás*, शत्रुतस् *śatrutás*). Veri ablativi autem, quanquam formâ cum instrumentali conveniunt, sunt *kabuǵiyâ* Cambyse (Rawl. I. 40) et *daruǵâ* (IV. 37). Etiam *bâbiruś* Babylone (II. 65) verus est ablativus, nititurque formâ *bâbirut* quocum conferantur ablativi ṣendici ut *tanauṭ* (gr. compar. §. 180). Genitivi forma *bâbiruwa* convenit cum sanscritis genitivis ut धेन्वास् *d'ênvâs*, correpto *â* et abjecto *s*, sicut semper post antecedentem vocalem *a* vel *â*.

**) Ardschuna's Reise zu Indra's Himmel nebst anderen Episoden des Mahâ-Bhârata, Berlin 1824, bei W. Logier.

SIGLORUM EXPLICATIO.

A. est Arǵuni reditus ex Indri coelo *).
Am. est Amara-Kôśa.
âtm. est âtmanêpadam.
Bʿ. est Bʿagavad-Gita.
Bʿaṭṭ. est Bʿaṭṭi-Kâvya.
Bʿar. est Bʿartriḥaris (ed. Bohlen).
Br. est Braḥmani lamentatio **).
Dêv. est Dêvîmâḥâtmya (ed. Poley. Berol. apud Ferd. Dümmler).
Dr. est Drâupadiae raptus (in libro meo „Diluvium").
Gʿaṭ. est Gʿaṭakarpara (ed. Dursch. Berol. apud Ferd. Dümmler).
Gita-G. est Gita-Gôvinda ed. Lassen.
gr. est grammatica minor („Kritische Grammatik der Sanskrita-Sprache in kürzerer Fassung").
gr. comp. est grammatica comparativa („Vergleichende Grammatik etc."). Numeri indicant paragraphos.
Ḥ. est Ḥiḍimbi caedes *).
Hib. est Gaëlicum dialecti Hibernicae.
Ḥit. est Ḥitôpadêśa (ed. Bonn.).
In. est Indralôkâgamanam **).
K. est Kâśinâṫus, grammaticus indicus, cujus radicum collectionem edidit Wilkinsius (The radicals of the Sanscrita Language, London 1815) ***).
Lass. est Lassenii Anthologia Sanscrita.
Lit. est Lituanicum.
M. est Matsyôpâḱyâna, i. e. episodium de diluvio.
Maḥ. est Maḥâ-Bʿârata ed. Calc.
Man. est Manu-Sâstra.
Mêǵ. est Mêǵadûta.
Mṛ. est Mṛććʿakatî.

---

*) In libro meo „Diluvium" Berolini in libraria Dümmleriana.

**) In libro meo „Ardschuna's Reise zu Indra's Himmel". Berol. apud Guilelmum Logier.

***) Kâśinâṫi et Vôpadêvi grammaticorum explicationes nonnisi iis apposui radicibus, quarum significatio librorum locis non confirmari potuit. Ubi utriusque grammatici definitiones iisdem verbis sunt expressae, sigla omisi.

N. est Nalus (Berol. apud Nicolai).

P. est Pâṭaliputra (ed. H. Brockhaus. Lipsiae 1835).

Pâṇ. est Pâṇinis.

par. est parasmâipadam.

r. est 1) radix. 2) regula.

Raǵ. est Raǵu-Vaṅśa (ed. Stenzler).

Râm. est Râmâyana ed. Seramp.

R. Schl. est Schlegelii editio Râmâyanae.

Ṛgv. est Ṛgvêda-Saṅhitae liber primus (sanscrite et latine edidit Fr. Rosen, cujus versionem locis laudatis apposui).

Ṛgv.-V. est Ṛgvêdae liber quintus, cujus exempla a Vasiśṭi hymnis sumta affert Westergardius in libro suo „Radices Sanscritae" inscripto *).

Ṛgv. Sp. est Fr. Rosenii Ṛgvêda-Specimen.

s. est suffixum.

Sâ. est episodium de Sâvitria **).

Śak. est Śakuntala ed. Chézy.

Su. est Sundus et Upasundus ***).

th. est thema.

Up. est Upakôśa (in libro „Pataliputra" ed. Brockhaus).

Ur. est Urvaśia (ed. Lenz. Berol. apud Ferd. Dümmler).

V. est Vôpadêvus grammaticus cujus radicum corpus, *Kavikalpadruma* inscriptum, edidit W. Carey in grammaticâ suâ.

Westerg. est Westergardii liber „Radices Sanscritae" inscriptus.

---

*) Dialectum Vêdicam nonnisi in iis respexi radicibus, quarum significationes librorum classicae linguae locis non confirmari potuerunt.

**) In libro meo „Diluvium" Berolini apud Ferd. Dümmler.

***) In libro meo „Ardschuna's Reise zu Indra's Himmel". Berol. apud Guilelmum Logier.

अ *a.*

1. अ *a*, stirps demonstrativa; v. gr. 247 et cf. hib. *a* ejus = *asya*, *asyâs*, v. O'Reilly p. 14; *a-nochd* adv. „to-night".

2. अ *a* (ut mihi videtur, a praec., v. gr. comp. 371) particula negativa, quae vocabulis praefigitur. Ante vocales ei additur *n* euphonicum (v. gr. 114. 599 et cf. gr. ἀ, ἀν, lat. *in*, goth. et german. *un*, hib. *ain*).

अंश् *anś* 10. par. (*samâgʿâtê* K., *vibʿâganê* V.) coacervare, dividere. Scribitur etiam *ans*.

अंश *ánśa* m. (r. *anś* s. *a*) 1) pars, portio. 2) humerus Śak. 22. 6 infr. (cf. germ. vet. *ahsala*, lat. *axilla*, v. sq. *anśala*). Scribitur etiam *ansa*.

अंशल *anšalá* (a praec. s. *la*) robustus. Scribitur etiam *ansala*.

अंशु *anśú* m. (r. *anś* s. *u*) radius.

अंशुक *anśuká* n. pannus, vestis; *stanânśuka* tunica pectoralis. Ur. 61. 2.

अंशुमन्त् *anśumánt* (ab *anśu* s. *mant mat*) 1) radiis praeditus. Bʿ. 10. 21. 2) m. sol.

अंस् *ans* 10. par. v. *anś*.

अंस *ánsa* m. v. *anśa*.

अंसल *ansalá* (a praec. s. *la*) fortis, robustus. Am.

अंह् *anh* 1. âtm. (grammatici scribunt *aḥ*, v. gr. 110*)) ire (v. *anḥri* pes et cf. *angʿ*).

अंहति *anḥáti* f. (rad. *anḥ* s. *ti*, conservato charactere primae classis, sicut in *vasati* q. v.) donum. Am.

अंहस् *ánḥas* n. (r. *anḥ* s. *as*) peccatum. Am. (cf. *agʿa*, *âgas* et gr. ἄγος).

अंहु *anḥú* (Ṛgvêd.) angustus (goth. *angu-s*, lat. *angustus*, gr. ἔγγυς, nostrum *eng*).

अंह्रि *ánḥri* m. (r. *anḥ* s. *ri*) pes. Am. (cf. *angʿri*).

अक् *ak* 1. par. (*kuṭilâyân gatâu* K. *vakragatê* V. cf. *ag*) flexuose, tortuose ire (cf. gr. ἀγκή, ἀγκαί, ἀγκών, lat. *angulus*).

अकत्थन *akattʿana* (Karm. ex *a* priv. et *kattʿana* a r. *kattʿ* s. *ana*) non gloriosus, se non jactans. In. 4. 11.

अकस्मात् *akasmât* (Avy. ex *a* priv. et ablat. interrogativi *kim*, secundum analogiam adverbiorum *sâkśât* et *samantât*, v. gr. 607) sine causa, subito. N. 21. 22. Hit. 18. 2.

अकाम *akâmá* (Bah. ex *a* priv. et *kâma*) invitus. N. 20. 22.

अकार *akâra* m. (ex *a* sonus *a* et *kâra* faciens) littera a. Bʿ. 10. 33 (v. gr. 4).

अकाल *akâla* (Bah. ex *a* priv. et *kâla* tempus) intempestivus. Su. 1. 31.

अकूपार *ákûpâra* m. (cujus ripa ulterior non vilis i. e. non propinqua sed remota est; Bah. ex *a* priv. et *kûpâra*, quod ipsum est Bah. ex *kû*, producto ex *ku* q. v., et *pâra*; cf. *dûrapâra*) mare. Am.

अकृतबुद्धि *akṛtabuddʿi* (Bah. ex *ákṛta* et *buddʿi*) non factum intellectum habens, i. e. intellectu destitutus (cf. composita, quae a *gʿâta* incipiunt).

अकृतबुद्धित्व *akṛtabuddʿitva* n. (a praec. s. *tva*). Abstractum praecedentis. Bʿ. 18. 16.

अकृतात्मन् *akṛtâtman* (Bah. ex *akṛta* et *âtman*) non factam animam habens, animâ privatus, i. e. improbus, insanus. N. 12. 82. Bʿ. 15. 11.

अक्का *akkâ* f. mater (cf. lat. *Acca*).

अक्लिष्टकार *akliśṭakâra* (Karm. ex *akliśṭa* inturbatus, non interruptus, indefessus — a r. *kliś* praef. *a*, s. *ta* — et *kâra* actio, nisus) indefessus nisus.

अक्लिष्टकारिन् *akliśṭakârin* (a praec. s. *in*) indefessum nisum habens. In. 2. 10.

अक्ष् *akś* 1. et 5. par. (*sańg'âtê* K. *vyâptisańhatyôń* V.) coacervare, occupare.

अक्ष *akśa* m. (v. *îkś* videre) 1) oculus, in fine compositorum pro *akśi* — v. gr. 613 — e. c. *pińgâkśa* q. v. (gr. ῎ΟΣΣΟ, ῎ΟΚΚΟ per assimilationem ex ῎ΟΞΟ, lat. *oculus* abjecto *s*, goth. *augô* — th. *augan* v. अक्षन् *akśan* — slav. vet. ОКО *oko*, th. ОЧЕС *oćes* (v. gr. comp. 1 p. 236). 2) talus N. 7. 5. 3) rota (cf. lat. *axis* = *akśi* q. v.; gr. ᾿ΑΞΟΝ = *akśan* q. v.; germ. vet. *ahsa*, nostrum *Achse*; lit. *aśis* ejecto *k*). 4) currus.

अक्षदर्शक *akśadarśaka* m. (Tatp. e praec. et *darśaka* qui videt) judex. Am.

अक्षन् *akśán* thema defectivum, quo suppletur *akśi* oculus (gr. 169, cf. goth. th. *augan*, unde nomin. *augô*).

अक्षम *akśama* (Karm. ex *a* priv. et *kśama* potens, a r. *kśam* s. *a*) impotens. Sâ. 4. 20.

अक्षमात्र *akśamâtra* n. (ex *akśa* oculus et *mâtra* n. mensura, in fine compositorum significans **solus**, v. quoque suffixum *mâtra*, gr. 584) temporis punctum, momentum. *âkśamâtrêṇa* momento, statim. A. 8. 4.

अक्षय *akśaya* (Baḥ. ex *a* priv. et *kśaya* m. exitium) liber ab exitio, sempiternus. N. 2. 18.

अक्षयत्व *akśayatvá* (a praec. s. *tva*) abstractum praecedentis, *Unvergänglichkeit*. Hit. 1. 8.

अक्षय्य *akśayyá* (Karm. ex *a* priv. et *kśayya* fragilis, a r. *kśi* s. *ya*, gr. 560) quod exstingui non potest, immortalis, perennis.

अक्षर *akśára* n. (Karm. ex *a* priv. et *kśara* periens, a r. *kśar* s. *a*) 1) quod non perit, immortale, sempiternum (*na kśaratî 'ty akśaram*, sic. schol. Śrîdarasvâminus ad B'. 8. 3). 2) littera, syllaba. 3) *êkam akśaram* (unum immortale) syllaba sanctissima *ôm*, quae tribus suis litteris tres deos altissimos exprimit, scilicet litterâ *a*, quae cum sequente *u* in *ô* coalescit, deum Viśnum, *u* Śivum, et *m* Brahmam. B'. 10. 25.

अक्षवती *akśavatî* f. (ab *akśa* m. talus, s. *vant vat* in fem.) talarius lusus. N. 26. 10.

अक्षान्ति *akśânti* f. (Karm. ex *a* priv. et *kśânti* patientia) invidia. Am.

अक्षि *ákśi* n. oculus (nom. irr. v. gr. 169 et *akśa*; lit. *aki-s*).

अक्षौहिणी *akśâuhiṇî* f. exercitus completus, justum peditum, equitum, curruum et elephantorum numerum continens. Secundum Wils. ex *akśa* currus et *ûhiṇî* collectio, vocalibus *a* et *û* **irregulariter coalescentibus in** *âu* pro *ô*.

अखण्ड *ak'aṇḍa* (**non partem continens**, Baḥ. ex *a* priv. et *k'aṇḍa*) totus, plenus. Śak. 35 infr.

अखिल *ak'ila* (**non vacuum habens**, Baḥ. ex *a* priv. et *k'ila* n. inane, vacuum) omnis, universus, totus. *ak'ilêna* adv. omnino. N. 6. 8. Su. 3. 8. A. 3. 8.

अग् *ag* 1. par. (*kuṭilâyâń gatâu* K. *vakragatê* V.) tortuose, flexuose ire; cf. *ak*.

अग *aga* m. (Karm. ex *a* priv. et *ga* iens, a r. *gâ* s. *a*) 1) arbor. 2) mons.

अगद *agadá* m. (Baḥ. ex *a* priv. et *gada* morbus) medicamentum. Am.

अगम *agama* m. (Karm. ex *a* priv. et *gama* iens, a r. *gam* s. *a*) arbor. N. 12. 103.

अगाध *agâd'a* (secundum Wils. Baḥ. ex *a* priv. et *gâd'a* locus, situs cf. nostrum *Boden-los*. Derivari etiam potest a rad. *gâḥ* submergi, quae primitive *gâd'* sonuisse videtur, v. gramm. comp. 23) valde profundus. N. 6. 13. — (Huc fortasse pertinent gr. ἀγαθός et goth. *gôths* th. *gôda*, abjecto *a* initiali).

अगार *agâra* n. domus. Rag'. 5. 25; cf. *âgâra* id. Am.

अग्नि *agní* m. 1) ignis. 2) Agnis, deus ignis (lat. *igni-s*, lit. *ugni-s*, slav. *ognĭ*.

अग्निचित् *agnićit* m. (ex *agni* et *ćit* colligens a r. *ći* adjecto *t*, v. gr. 573) ignis cultor, qui ignem sacrum sustinet. Am.

अग्निमन्त् *agnimánt* (igne praeditus ab *agni* suff. *mant mat*) igni deditus, ignem colens. N. 12. 50.

अग्निपुरोगम *agnipurógama* (Bah. ex *agni* et *purógama* antecedens, e *puras* in fronte et *gama* iens) cui Agnis antecedit, Agnem tamquam antecedentem habens. N. 5. 34.

अग्निशिख *agniśikʿa* m. n. (Bah. ex *agni* et *śikʿâ* flamma) crocus. Am.

अग्निहोत्र *agnihótrá* n. (Tatp. ex *agni* et *hótra* n. q. v.) ignis sacer, qui perpetuo alitur. Su. 2. 14. Sâ. 1. 8. N. 12. 96.

अग्र *ágra* n. 1) cuspis, cacumen, vertex. N. 8. 9. loc. *agrê* ante, coram, c. gen. N. 23. 21 (cf. gr. ἄκρον). 2) adj. insignis, eximius. A. 1. 8.

अग्रज *agraǵa* m. (e praec. et *ǵa* natus) primogenitus, frater natu maximus.

अग्रतस् *agratás* (ab *agra* s. *tas*) in fronte, ante, coram, cum gen. Su. 3. 27. H. 4. 24. N. 24. 11.

अग्र्य *ágrya* (ab *agra* n. cacumen, s. *ya*) insignis, egregius, eximius. Dr. 7. 12.

अघ् *agʿ* 10. par. (*pâpakaraṇê* K. *tatkṛtâu* V.) peccare (non vera radix, sed verbum denominativum a sq. *agʿa*).

अघ *agʿá* n. (r. *aṅgʿ* ire s. *a*) peccatum. V. *anagʿá* et cf. *aṅhas*.

अङ्क् *aṅk* 1. âtm. 10. par. signare, notare. Ur. 60. infr.; 83. 10. *aṅkita* signatus, quod etiam ab *aṅka* signum suff. *ita* derivari potest.

अङ्क *aṅká* m. (r. *aṅk* s. *a*) 1) nota, signum. 2) gremium, secundum Wils. „the flank or part above the hip" (fortasse huc pertinet gr. ὄγκος). In. 1. 27. 2. 21. N. 23. 25. Sâ. 5. 65. 3) actus scenicus.

अङ्कुर *aṅkurá* m. (r. *aṅk* s. *ura*) 1) cuspis, spiculum. Śak. 36. infr. 2) surculus.

अङ्कुरित *aṅkuritá* (ab *aṅkura* s. *ita*) surculis praeditus. Ur. 9. 2.

अङ्कुश *aṅkuśá* m. n. stimulus quo elephanti impelluntur. Dêv. 7. 9.

1. अङ्ग् *aṅg* 1. par. (grammatici scribunt *ag* v. gr. 110[a]) ire.

2. अङ्ग् *aṅg* 10. par. (*lakśaṇê* K. *padê lakśmaṇi* V.) notare.

अङ्ग *áṅga* n. (r. *aṅg* ire s. *a*) 1) membrum. 2) corpus. 3) nomen sex librorum, quorum tres priores grammaticas tractant res, quartus sacros ritus, quintus explicationem obscurarum Vêdorum vocum, sextus mathematicam (v. Jones, On the literatur of the Hindus. Asiat. Res. t. 1). 4) subsidium, auxilium. Hit. 72. 3.

अङ्गद *aṅgada* m. (ex *aṅga* et *da* dans) armilla, quâ brachia superiora ornantur. Ur. 9. 18.

अङ्गन *aṅgana* n. (r. *aṅg* ire s. *ana*) atrium. Am. — Scribitur etiam *aṅgaṇa*. Dêv. 5. 50.

अङ्गना *aṅganâ* f. (r. *aṅg* s. *ana* in fem.) femina. N. 3. 18. 12. 61.

अङ्गराग *aṅgarâga* m. (ex *aṅga* n. et *râga* m. color) odoratum unguentum, nisi potius, quod vocis origini magis conveniret, fucus, pigmentum (Wils. explicat: Perfuming the body after cleansing; smearing it with unguents of sandal etc. Hêm. 3. 299). In. 5. 8.

अङ्गार *áṅgâra* m. n. carbo (lit. *angli-s*, russ. *ugolj*, v. gr. comp. 255. *g*).

अङ्गारक *aṅgâraka* n. nom. pr. Dr. 2. 11.

अङ्गीकर् -कृ *aṅgîkar -kṛ* (ex *aṅga* et *kar kṛ* facere, gr. 585) consentire, promittere. Up. 49. 73. 77.

अङ्गुरि *aṅgúri* f. (hoc et cognata vocabula *aṅgurî*, *aṅgula*, *aṅguli*, *aṅgulî*, *aṅguśṭʿa* ab *aṅga* corpus, membrum, descendere videntur, attenuato *a* in *u*, ita ut *aṅguśṭʿa* proprie significet „in corpore stans"; formae *aṅguli* etc. et *aṅguri* nituntur eo, quod *r* et *l* facile inter se permutantur) digitus.

अङ्गुरी *aṅgurî* f. id.

अङ्गुरीय *aṅgurîya* m. n. (ab *aṅguri* vel *aṅgurî* s. *îya*) annulus.

अङ्गुरीयक *aṅgurîyaka* (a praec. suff. *ka*) annulus. Śak. 23. 3 (v. *aṅgulîyaka*).

अङ्गुल *aṅgúla* m. pollex, digitus.

अङ्गुलि *aṅgúli* f. (v. *aṅguri*) digitus.

अङ्गुली *aṅgulî* f. id.

अङ्गुलीयक *aṅgulîyaka* n. (ab *aṅgulîya* — cf. *aṅgurîya* — s. *ka*) annulus. Am.

अङ्गुष्ठ *aṅgúśṭa* (vêd. *aṅguśṭá*) m. (v. *aṅguri*) pollex. Sâ. 5. 16.

अङ्घ् *aṅǵ* 1. âtm. (*gatyâkśêpê* K. *gatâu nindâram-ba̍gavêśu* V.) ire, despicere, incipere, properare. Haec radix, quam grammatici scribunt *aǵ* (v. gr. 110[a]), primitiva forma radicis *aṅh*, q. v., esse videtur.

अङ्घ्रि *áṅǵri* m. (r. *aṅǵ* s. *ri*) pes, arboris radix. Hit. 123. 8 (cf. *aṅhri*).

अचल *aćala* (Karm. ex *a* priv. et *ćala* se movens, a r. *ćal* s. *a*) 1) immobilis, immotus. Bʻ. 2. 53. 2) m. mons.

अचिर *aćira* (Karm. ex *a* priv. et *ćira* longus) 1) adj. brevis: *aćirêṇa kâlêna* brevi tempore. Br. 3. 7. 2) adv. cum acc. instr. et ablat. terminatione: *aćiram*, *aćirêṇa*, *aćirât*, brevi, mox, cito. Br. 1. 22. Dr. 5. 20. N. 13. 45. 20. 1.

अचिरप्रभा *aćiraprabʻâ* f. (non longum splendorem habens, Bah. ex *aćira* et *prabʻâ* splendor) fulgur. Ur. 78. 15.

अच्छ *aćća* clarus, translucidus. Am.

अच्युत *aćyuta* (non lapsus, v. *ćyu*) 1) adj. firmus, trop. excelsus, divinus, augustus. M. 20. 2) m. nomen Viśnûs et Kṛśni. Am.

अज् *aǵ* 1. par. (*gatâu* K. *kśêpê gatê* V.) ire, conjicere (gr. ἄγω, lat. *ago*).

1. अज *aǵá* m. (ut videtur a. r. *aǵ* s. *a*) caper (lit. *oży-s*, russ. КОЗЁЛЪ *koṣël*, v. *aǵâ*).

2. अज *aǵá* m. (Karm. ex *a* priv. et *ǵa* natus q. v.) 1) non natus. 2) nomen geniorum ordinis. Su. 3. 5.

अजगर *aǵagara* m. (ex *aǵa* m. caper et *gara*, a r. *gar* [*gṛ*], vorans) magnus serpens, secundum Wils. boa constrictor.

अजन्य *aǵanya* n. (ex *a* priv. et *ǵanya*, a r. *ǵan* s. *ya*, gignendus) miraculum, portentum, prodigium.

अजस्रम् *aǵasram* adv. cum acc. term. aeterne, in perpetuum, semper. Ut videtur ex *a* priv. et *ǵasra*, quod separatim non invenitur, a r. obsol. *ǵas* occidere s. *a*.

अजा *aǵâ* f. (fem. τοῦ *aǵa*) capra (gr. ΑΙΓ, lit. *ōśkà*, russ. КОЗКА *koṣkà*, praefixo *k* sicut in *kostj* = *asťi* ὀστέον).

अजातव्यञ्जनाकृति *aǵâtavyańǵanâkṛti* (Bah. ex *aǵâtavyańǵana* non natam barbam habens — Bah. ex *aǵâta* et *vyańǵana* n. barba — et *âkṛti* f. forma) imberbis (ad litt. non natam barbam habentis formâ praeditus). Br. 1. 28.

अजातशत्रु *áǵâtaśatru* m. (ex *aǵâta* non natus et *śatru* hostis) non natos hostes habens, i. e. liber ab hostibus, nomen Yudʻisʻṭʻiri. A. 1. 4.

अजिन *aǵína* n. (ut mihi videtur, ab *aǵa* caper. s. *ina* sicut gr. αἰγίς ab ΑΙΓ) pellis, nebris. Bʻ. 6. 11.

अजिह्म *aǵihma* (Karm. ex *a* priv. et *ǵihma*) non curvus.

अजिह्मग *aǵihmaga* (Karm. e praec. et *ga* a. r. *gâ* s. *a*) 1) non flexuose iens. 2) m. sagitta.

अजीवित *aǵîvita* n. (Karm. ex *a* priv. et *ǵîvita* n. vita, a r. *ǵîv* s. *ta*) mors. Br. 2. 31.

अज्ञातवास *aǵńâtavâsa* (ex *áǵńâta* a r. *ǵńâ*, et *vâsa* habitatio) 1) m. Karm. incognita habitatio. In. 5. 57. 2) adj. Bah. incognitam habitationem habens, hinc adv. *aǵńâtavâsam* incognitâ habitatione. Na. 15. 20. 25. 11.

1. अञ्च् *ańć* 1. par. âtm. (grammatici scribunt etiam *ać*, gr. 110[a]) 1) ire, in compositis ut *práńć*, *prâć*, v. gr. 179 sq. 2) venerari, colere. — *ańćita* 1) erectus, de pilis, v. apud Wils. *rômâńćita* „having the hair of the body erect, considered as a proof of exquisite pleasure, enraptured, delighted". 2) pulcher, de oculis, palpebris et superciliis, ubi primitive

item „erectus" significare videtur: N. 12. 45. *añćitêkśaṇa* pulchros oculos habens; Rag. 5. 76. *añćitâkśipakśman* pulchros oculorum palpebras habens (comment. Calc. *añćitâni sundarâṇi akśṇôr nêtrayôr pakśmâṇi yasya*); *añćitabrû* f. Wils. ed. 2 „a woman having beautifull eye brows".

2. अञ्च् *añć* 10. par. (*vyaktâyâṅ vâći* K. *vyaktâu* V.) clare, distincte loqui.

अञ्चल *añćala* n. (r. *añć* s. *ala*) finis, margo vestis. Hit. 83. 8.

अञ्चित *añćitâ* v. 1. *añć*.

अञ्चितपत्राक्ष *añćitapatrâkśa* (Bah. ex *añćitapatra* pulchra folia habens, quod hoc in composito lotum florem significare videtur, et *akśa* oculus) loto similes oculos habens. Su. 3. 25. Confirmari possit conjectura mea lectione ed. Calc. *añćitapadmâkśa* i. e. pulchro loto similes oculos habens. Fortasse tamen genuina lectio est *añćitapakśmâkśa* i. e. pulchris palpebris praeditos oculos habens; cf. supra memoratum *añćitâkśipakśman*.

अञ्छ् *añć* 1. par. (*âyâmê*, grammatici scribunt *ać*, gr. 110*)) longum esse.

अञ्ज् *añǵ* 7. 10. par. (*anâǵmi*, *añǵâyâmi*; *añǵ* 10. a grammaticis scribitur *aǵ*) 1) ire, v. *añǵas*. 2) splendere. 3) oblinere, ungere, praesertim cl. 10. Man. 4. 44: *añǵayantî svakê nêtrê* oblinens oculos suos (lat. *ungo*).

c. *vi* caus. 1) manifestare, arguere. Man. 10. 38. pass. *vyaǵyatê* (gr. 455. 475). Hit. 103. 20. 2) creare. Man. 1. 6.

अञ्जन *añǵana* n. collyrium. Hit. 74. 4.

अञ्जलि *añǵali* m. (manuum junctio, implicatio (Wils. explicat: The cavity formed by putting the hands together and hollowing the palms, as if to receive water, etc.).

अञ्जस् *âñǵas* n. (r. *añǵ* s. *as*) celeritas. Sâ. 6. 44 instr. *añǵasâ* adv. celeriter.

अट् *aṭ* 1. par. âtm. ire, incedere, ambulare. Ram. ed. Ser. III. 52. 18: *aṭanti râǵamârgêśu kuñǵarâḣ* incedunt in regiis viis elephanti; III. 70. 63: *mṛgayâm aṭatê* venatum it; N. 2. 13. 10. 1: *aṭamâna*. Cf. hib. *eathaim* „I go", v. Pictet p. 12.

c. *pari* circumgredi. Hit. 42. 13.

अटन *aṭana* n. (r. *aṭ* s. *ana*) ambulatio, iter, peregrinatio. Hit. 28. 108.

अटनि *aṭani* et अटनी *aṭanî* f. arcus extrema. Hit. 35. 12.

अटवी *aṭavî* f. sylva. Hit. 41. 1.

1. अट्ट् *aṭṭ* 1. âtm. (*atikramê* K. *atikramê*, *vadhê* V.) superare, occidere.

2. अट्ट् *aṭṭ* 10. par. (*anâdarê* K.) despicere, vilipendere.

अट्टहास *aṭṭahâsa* m. (ex *aṭṭa* multus — a r. *aṭ* s. *a* — et *hâsa* risus) risus vehemens, cachinnus, hinnitus. Dêv. 2. 31. 9. 21.

अट्टाल *aṭṭâla* m. palatium.

अट्टालक *aṭṭâlaka* m. (a praec. s. *ka*) ut videtur, i. q. *aṭṭâla* vel *aṭṭâlikâ*; secundum Wils. „a room on the top of a house". A. 10. 3 ubi *aṭṭâla* pro *addâla* scribendum.

अट्टालिका *aṭṭâlikâ* f. secundum Wils. „a palace, an upper roomed house".

अठ् *aṭh* 1. par. (*gatâu*) ire.

1. अड् *aḍ* 1. par. (*udyamê*) operam dare, adniti.

2. अड् *aḍ* 5. par. (*vyâpanê*) occupare.

अड्ड् *aḍḍ* 1. par. (*abhiyôgê*) niti, contendere, petere.

1. अण् *aṇ* 1. par. (*śabdê*) sonare.

2. अण् *aṇ* 4. âtm. (*prâṇanê*) spirare, spiritum trahere. cf. *an*.

अणक *aṇaka* (r. *aṇ* s. *aka*) inferior, pravus, vilis. Am.

अणीयांस् *âṇîyâṅs* (ab *aṇu* s. comp. *îyâṅs*, *îyas*) minor, parvulus, perexiguus. Bh. 8. 9.

अणु *aṇu* (f. *aṇvî*) parvus, exiguus. N. 8. 32. Bh. 8. 9.

अण्ट् *anṭ* 1. âtm. (*gatâu*, grammatici scribunt *aṭ*, praet. red. *ânanṭê* gr. 394) ire.

अण्ड *anḍá* n. 1) ovum. 2) testis, testiculus. Ḣit. 49. 16.

अण्डज *anḍaǵa* m. (ovo natus, et *anḍa* et *ǵa*) avis.

अत् *at* 1. par. (*sâtatyagamanê*) continuo ire, peragrare (v. *atasa*).

अतट *ataṭa* m. (Bah. ex *a* priv. et *taṭa* ripa) praecipitium. Am.

अतथोचित *ataťôčita* (Karm. ex *a* priv. et *taťôčita*, Karm. e *taťâ* sic et *učita* dignus, merens, a r. *uč*) non sic dignus, non hac re dignus, non hoc merens. Ḣ. 1. 33. N. 15. 17.

अतन्द्रित *atandrita* (Karm. ex *a* priv. et *tandrita* [quod separatim non invenitur] lassitudine affectus, lentus, negligens, a *tandrâ* f. s. *ita*) 1) indefessus. 2) non lentus, non negligens. N. 15. 14. 17. 46. 20. 36. M. 45.

अतप्ततपस् *ataptatapas* (Bah. ex *atapta* — ex *a* priv. et *tapta* part. perf. pass. a r. *tap* q. v. — et *tapas* n. q. v.) non absoluta sacra tormenta habens (nicht gebüſste Buſse, nicht vollbrachte fromme Selbstqual habend). In. 1. 17. 2. 4.

अतस् *átas* (a stirpe pronominali *a*, gr. 247, s. *tas*) 1) inde, hinc, illinc. N. 9. 23. 2) ideo, igitur, itaque. Br. 2. 30. Sâ. 5. 11. 3) in comparationibus pro ablativo pronominis *idam* substantive posito usurpatur. Ḣ. 1. 29. 35. — Ante *nimittam* (causâ, propter) genitivi fungitur vice: *atô nimittam* hujus causâ. Adverbia *param*, ultra, ulterius, et *ûrdd'vam* sursum, post *atas* tempus futurum indicant: *atah-param* B'. 2. 12. *ata ûrdd'vam* N. 25. 15. B'. 12. 8 inde in posterum. — adv. *param* post *atas* ad locum quoque refertur. N. 9. 23.

अतस *atasá* m. (*at* s. *asa*) aër, ventus.

अतसी *atasî* linum, Wils. „cummon flax". Am.

अति *áti* praep. praef. (ut mihi videtur a stirpe pronominali *a* s. *ti* ut *iti* ita ab *i*) 1) in compositione cum radicibus: super, supra, trans, ultra. 2) in compos. cum nominibus: id. et valde (lat. *at* in *atavus*, v. gr. comp. 425); probabiliter etiam *et*, quod ad *aṭa* quoque referri possit; germ. vet. *anti*, *unti*, *inti*, *unde*, *indi* etc., angl. *and*, nostrum *und*, insertâ nasali; gr. ἔτι, ἀντί, lat. *ante*, lit. *ant* super, goth. *and* partim ad *ati* ἀντί partim ad *ad'i* pertinere videtur, respondet ei in prima sgfc. nostrum *ent-* et *ant-* in *antworten*, *entsprechen* etc.).

अतिथि *átiťi* m. hospes, Gast. Dr. 3. 8.

अतिथित्व *atiťitva* n. (a praec. s. *tva*) hospitalis exceptio. Dr. 3. 9.

अतिपात *atipâta* m. (r. *pat* praef. *ati* transscendere, violare, s. *a*) actio transscendendi, violatio, neglectio, derelictio. Śak. 6. 11. *anyakâryâtipâta* alius negotii derelictio.

अतिमात्रम् *atimâtram* (Avy. ex *ati* et *mâtra* n. modus, mensura) ultra modum.

अतियशस् *atiyaśas* adj. (Bah. ex *ati* et *yaśas* n. qui ultra gloriam est, gloriam superat) valde celeber, valde gloriosus. N. 8. 4.

अतिशयम् *atiśayam* adv. (ex *ati* et *śaya* a r. *śî* jacere s. *a*) ultra modum, abundanter, effuse. Ur. 91. 3 infr.

अतिशयिन् *atiśayin* (ex *ati* et *śayin* a r. *śî* jacere s. *in*, nisi a substantivo *atiśaya* abundantia s. *in*) immodicus, effusus. Ur. 93. 14.

अतिसर्ग *atisarga* m. (r. *sarǵ sṛǵ* praef. *ati* s. *a*) donum. Sâ. 5. 53.

अतिसर्ज *atisarǵa* m. (r. *sarǵ sṛǵ* dimittere, praef. *ati* s. *a*) donatio. A. 5. 53. Rag'. 10. 43; cf. *atisarǵana*.

अतिसर्जन *atisarǵana* n. (r. *sarǵ sṛǵ* dimittere praef. *ati* s. *ana*) donatio. Am.

अतीव *atîva* (ex *ati* et *iva* sicut, hic pleon.) valde. In. 5. 9. N. 1. 13.

अतुल *atula* (Bah. ex *a* priv. et *tulâ* f. similitudo) similitudinis expers, incomparabilis. In. 3. 10. Ḣ. 3. 21.

अत्ता *attá* f. mater (cf. goth. *atta* them. *attan* pater et *aithei* them. *aithein* mater).

अत्याहित *atyâhita* n. (r. *d'â* c. *â* praef. *ati* s. *ta*) magnus terror (Am. *mahâb'îti*), eventus terrificus. Ur. 54. 8 infr.

अत्यद्भुत *atyadb'uta* (Bah. ex *ati* et *adb'uta* n. q. v., quod ultra miraculum est) valde miraculosus, prodigiosus, stupendus. Su. 1. 23. N. 20. 25.

अत्यन्तम् *atyantam* (Avy. ex *ati* et *anta* m. n. finis) ultra modum. N. 16. 20.

अत्यय *atyaya* m. (r. *i*, praef. *ati* s. *a*) discessus, abitio, inde obitus, mors; cum *tapa* calor: *tapâtyaya* caloris discessus, inde secundum Hêm. pluviosum anni tempus. Śak. 49. 5.

अत्यर्थम् *atyart'am* (Avy. ex *ati* et *art'a* m. res) ultra modum. Su. 3. 25. N. 11. 20.

अत्र *átra* (a stirpe pronominali *a* — gr. 247 — s. *tra*) hic, illic. In lingua scenica saepe praefigitur voci *b'avat* et ejus fem. *b'avatî.*

अत्रि *átri* m. hostis, inimicus, adversarius.

अथ *át'a* (ut mihi videtur, a stirpe pronominali *a* suff. *t'a*, sicut *kat'am* a *ka*) 1) at, in initio sententiae. N. 2. 28. 5. 1. 2) et, etiam. In. 1. 18. 2. 13. Br. 2. 3. 3) tunc, illo tempore. Su. 4. 15. H. 1. 21. 22, confer. *tadâ.* 4) deinde, tum, post. N. 1. 25. Su. 1. 18. 5) explet. praecipue ante *vâ* q. v. (lat. *at*).

अथवा *at'avâ* (*at'a* + *vâ*) 1) vel, sive, saepissime. 2) attamen. Śak. 8. 5. Hit. 23. 1.

अथो *at'ô* (*at'a* + *u*) 1) deinde, tum. In. 3. 2. Su. 1. 12. B'. 4. 35. 2) et, etiam. Br. 1. 31.

अद् *ad* 2. par. edere (*ádmi*, lit. *edmi*, slav. *jamĭ* pro *jadmĭ*, 3. p. pl. *jadanti*, gr. comp. 460; gr. ἔδω, lat. *edo*, goth. rad. *at*, unde praes. *ita*, praet. *at*, v. gr. comp. p. 115, hib. *ithim* „I eat").

अद *ada* adj. et nom. agentis in fine comp. (r. *ad* s. *a*) edens. H. 2. 2.

अदक *adaka* adj. et nom. agentis in fine comp. (r. *ad* s. *aka*) edens. H. 2. 30 (cf. lat. *edax*).

अदय *adayá* (Bah. ex *a* priv. et *dayâ*) misericordiae expers, vehemens. Ur. 85. 2.

अदर्शन *adarśana* n. (ex *a* priv. et *darśana*) invisibilitas. M. 53. In. 1. 31.

अदस् *adás* pron. demonstr. (nom. m. f. *asâu*, n. *adas* gr. 248) hic, ille.

अदृश्यन्त् *adṛśyant* (ex *a* priv. et *dṛśyánt* part. praes. pass. a r. *darś dṛś* s. *yant yat* v. gr. 532) quod non cernitur.

अदृष्टपूर्व *adṛṣṭapûrva* (Karm. ex *adṛṣṭa* non visus et *pûrvam* prius, gr. 612) antea non visus. N. 13. 20.

अदैव *adâiva* (Bah. ex *a* priv. et *dâiva* n. fatum) liber a fato. N. 13. 40.

अद्भुत *ádb'uta* 1) admirabilis. B'. 18. 76. 2) n. mirum, miraculum, portentum, prodigium. Su. 1. 11. Fortasse forma corrupta est vocis *atib'ûta* (quod est ultra id, quod existit), suppresso *i* et correpto *û.*

अद्भुतकर्मन् *adb'utakarman* (Bah. e praec. et *karman* n.) miro facto ortus, ad litt. mirum factum habens. In. 1. 30.

अद्भुतोपम *adb'utôpama* (Bah. ex *adb'uta* et *upamâ* similitudo) miraculi similitudinem habens, mirificus. A. 3. 41.

अद्मर *admará* (r. *ad* edere s. *mara*) vorax. Am.

अद्य *adyá* adv. hodie, nunc. gr. 617. not. *).

अद्रव्य *adravya* (Bah. ex *a* priv. et *dravya* opes) inutilis, non habilis, non aptus. Hit. 8. 1.

अद्रि *ádri* m. mons.

अद्रिसार *adrisâra* m. (Bah. e praec. et *sâra* m. q. v.) ferrum.

अद्रिसारमय *adrisâramaya* (a praec. s. *maya*) ferreus.

अद्रोह *adrôha* m. (Karm. ex *a* priv. et *drôha* odium) vacuitas odii, amor, benevolentia. Sâ. 5. 34. B'. 16. 3.

अधन *ad'ana* (Bah. ex *a* priv. et *d'ana* n.) non divitias habens, pauper.

अधम *ad'amá* (ut mihi videtur, a stirpe pronominali *a* s. *d'ama* pro superl. suff. *tama*, gr. comp. p. 393) 1) inferior, infimus (lat. *infimus* insertâ nasali, cum *f* pro *d'* sicut e. c. in *fûmus* = *d'ûma*). 2) vilis, abjectus. Dr. 5. 20.

अधर *ád'ara* (ex *a* s. *d'ara* pro *tara*, v. *ad'amá*) inferior (cf. slav. *dolē* infra, *dolu* id., abjecto *a* et *r* mutato in *l*, sic goth. *dala-thrô* ab imo, v. gr. comp. p. 398; lat. *infra*, *inferior*, v. *ad'amá*). 2) labium inferius; *ad'arâu* labia. Urv. 64. 9. 68. 2.

अधर्म *ád'arma* m. (Karm. ex *a* priv. et *d'arma* m.) injustum, nefas, peccatum. Br. 2. 34. B'. 18. 32.

अधस् *ad'ás* (ut mihi videtur a stirpe pronominali *a* s. *d'as* pro *tas*, v. *ad'amá*) 1) adv. infra, subter, subtus. In. 5. 10. 2) praep. cum gen. sub. Up. 10.

अधस्तात् *ád'astât* (a praec. s. *stât* [*tât*], gr. 584) sub c. genit. Hit. 111. 15.

अधि *ád'i* praef. (ut mihi videtur a stirpe pron. *a* s. *d'i*, quod cum gr. θι in ὅθι, πόθι etc. convenit) super, ad (lat. *ad* et verisimiliter *aes* in *aes-timo* mutato *d* in *s* propter sequens *t*, et *i* vocali τοῦ *ad'i* regressâ in antecedentem syllabam. Huc etiam retulerim *usque* i. e. *us-que* pro *ad-que* secundum analogiam τοῦ *esca* pro *ed-ca* a rad. *ed*, mutato *a* in *u* propter sequens *s*, sicut e. c. in *edimus* = *admas*. E germanicis linguis huc trahimus goth. et angl. *at*, porro goth. *and* pro nonnullis ejus significationibus, et *und* usque, insertâ nasali, sicut in nostro *und* = *ati* q. v.).

अधिक *ád'ika* (ab *ad'i* s. *ka*) superior, major. Br. 1. 18. 30. N. 11. 16, sehr gross. N. 23. 10.

अधिकम् *ad'ikam* (acc. praec.) supra, plus, amplius; c. acc. N. 21. 27.

अधिकरण्य *ad'ikaranya* n. (ab *ad'ikaraṇa* praevalens, praepollens s. *ya*) auctoritas, dignitas, praestantia. Hit. 97. 12.

अधिकार *ad'ikâra* m. (a r. *kar kṛ* praef. *ad'i* s. *a*) munus, officium, dignitas, administratio. Hit. 49. 17. 18. 61. 7.

अधिकारिन् *ad'ikârin* (a praec. s. *in*) munere aliquo fungens, muneri alicui praepositus. Hit. 61. 7.

अधिगम *ad'igama* m. (r. *gam* praef. *ad'i* s. *a*) aditus, adventus, accessus. Ur. 89. 7.

अधिगमन *ad'igamana* n. (r. *gam* s. *ana*) id. N. 24. 27.

अधिज्य *ad'iǵya* (Bah. ex *ad'i* ad et *ǵyâ* nervus arcûs) nervo instructus. Śak. 30. 6. 38. 11.

अधित्यका *ád'ityakâ* f. (ut videtur, ex perdito primitivo *ad'itya* — quod ipsum descendit ab *ad'i* s. *tya*, cui respondet lat. s. *tiu-s* τοῦ *propositiu-s* [v. gr. comp. §. 959] et gr. σσο, per assimilationem ex σjo, τοῦ περισσός — s. *ka* in fem.) regio in montis vertice (cf. *upatyakâ*). Hit. 101. 18.

अधिप *ad'ipa* m. (r. *pâ* s. *a*) dominus, imperator, moderator. In fine comp. N. 5. 29. 24. 42.

अधिपति *ád'ipati* m. (Karm. ex *ad'i* et *pati* dominus) dominus supremus, imperator, rex. N. 12. 33.

अधिराज *ad'irâǵá* m. (Karm. ex *ad'i* et *râǵa* rex) id. Ur. 68. 13.

अधिवास *ad'ivâsa* 1) a r. *vas* habitare s. *a*) sedes, domicilium. Dêv. 4. 10. 2) (a r. *vâs* odoribus imbuere, „to perfume, to incense") odor suavis, unguentum suave. In. 2. 17.

अधिवासित *ad'ivâsita* (a praec. s. *ita* nisi a r. *vâs* s. *ta*) odoribus suavibus imbutus. Ur. 74. 20.

अधिष्ठान *ad'iš'ṭâna* n. (r. *s'ṭâ* praep. *ad'i* — gr. 109 — s. *ana*) 1) dominatio, moderatio, regimen. B'. 18. 14. 2) urbs, imperium, regnum. N. 26. 28. B'. 3. 40.

अधीत *ad'îta* v. *i* praef. *ad'i*.

अधीन *ad'îna* (Bah. ex *ad'i* et *ina* dominus) qui in potestate alicujus est, subjectus alicui; v. *parâd'îna* et *svâd'îna*.

अधुना *ad'unâ* nunc.

अधोमुख *ad'ômuk'a* (Bah. ex *ad'as* et *muk'a* n.) deorsum os habens, demisso ore. N. 9. 15.

अध्यक्ष *ád'yakš'a* m. (ex *ad'i* et *akš'a* oculus) inspector, antistes, praefectus. N. 15. 6. B'. 9. 10.

अध्ययन *adʿyayana* n. (r. *i* praef. *adʿi* s. *ana*) lectio, perfunctio, effectio. Bʿ. 11. 48.

अध्यवसाय *adʿyavasâya* m. (r. *sô* praef. *adʿi* + *ava* s. *ya*) opera, contentio, studium, nisus. Hit. 36. 3.

अध्यापक *adʿyâpâka* m. (qui facit ut aliquis legat, a r. *i* praef. *adʿi*, unde in forma caus. anom. *adʿyâpay* — gr. 468 — s. *aka*) praeceptor, magister. Am.

अध्याय *adʿyâyá* m. (r. *i* cum Vṛddi s. *a*) lectio, sectio, caput Vêdorum et aliorum librorum, qui philosophicas res tractant.

अध्युषित *adʿyušita* v. *vas* praef. *adʿi*.

अध्वग *adʿvaga* m. (ex *adʿvan* via et *ga* iens) viator. Hit. 85. 8.

अध्वन् *ádʿvan* m. (ut videtur a r. *at* ire anomale mutato *t* in *dʿ* s. *van*) via. N. 19. 12.

अध्वनीन *adʿvanîna* m. (a praec. s. *îna*) viator. fem. *adʿvaninâ*. Am.

अध्वन्य *adʿvanya* m. (ab *adʿvan* s. *ya*) viator. Am.

अध्वर *adʿvará* m. sacrificium. Br. 2. 17.

1. अन् *an* 2. par. 4. âtm. (*ánimi* — gr. 321 — *ányê*) spirare, unde e. c. *anilá* ventus, *prâṇa* spiritus etc. (goth. *uṣ-ana* exspiro, germ. vet. *unst* procella — th. *unsti* — *un-s-ti* inserto euphonico *s*, v. gr. comp. 95; gr. ἄνεμος, lat. *animus*, hib. *anal* „breath", *anam* „life, soul", cambro-brit. *enyz* anima.)

2. अन् *an* praef. v. *a*. hib. *an*, *ain*.

अन *aná* stirps demonstrativa defect. v. gr. 247 (lit. *anà-s* vel *an'-s* ille fem. *anà*, slav. *onŭ*, *ona*, *ono*, v. gramm. comp. 372; gr. ἄν, ἀνά, ἐν, ἔν-θα, ἔν-θεν, εἰ-ς; lat. *an*, *in*, goth. *ana* (nostrum *an*), *in*, fortasse etiam *ana-ks* subito, slav. *na* in, supra; hib. *an* ċ, ṅ. V. gramm. comp. 372. 373).

अनघ *anagʿa* (Bah. ex *an* et *agʿa* m.) liber a peccatis. H. 2. 25.

अनङ्ग *anañga* (Bah. ex *an* priv. et *añga* q. v.) 1) corpore destitutus nomen dei amoris. 2) auxilio, potestate destitutus. Hit. 72. 9.

अनडुह् *anaḍuh* m. (v. gr. 213) taurus, bos.

अनन्त *anantá* (Bah. ex *an* priv. et *anta*) 1) adj. finem non habens, immensus, infinitus. 2) m. nomen regis serpentum, qui in tartaro habitant. Bʿ. 10. 29.

अनन्तर *anantará* (Bah. ex *an* et *ántara* n. intervallum) intervallum non habens, proxime sequens, proximus. Sâ. 4. 16. — *tadanantara* ei proximus. N. 22. 16.

अनन्तरम् *anantarám* (Avy. ex elementis praec. v. gr. 607) proxime post, statim. A. 1. 4.

अनन्यमानस *ananyamânasa* (Karm. ex *an* priv. et *anyamânasa* aliam cogitationem habens, Bah. ex *anya* alius et *mânasa* n. mens) non aliam cogitationem habens. In. 5. 4.

अनपकारिन् *anapakârin* (Karm. ex *an* et *apakârin* a r. *kar kṛ* s. *in*) non offendens. Br. 1. 27.

अनभिज्ञ *anabʿigńa* (Karm. ex *an* et *abʿigńa* gnarus, a r. *gńâ* s. *a*) ignarus, inscius.

अनर्घ्य *anargʿya* (ex *an* priv. et *argʿya* a r. *argʿ* occidere s. *ya*) non occidendus, v. sq.

अनर्घ्यत्व *anargʿyatva* n. (a praec. s. *tva*) abstractum praecedentis, Untödtbarkeit. Hit. 1. 8.

अनर्थ *anartʿa* m. (ex *an* priv. et *artʿa* q. v.) res adversa, infortunium. Hit. 2. 11. 42. 18.

अनर्थक *anartʿaka* (a praec. s. *ka* vel *aka*) infelix. Br. 1. 15.

अनर्ह *anarha* (Karm. ex *an* et *arha*) indignus. Br. 2. 16.

अनल *anala* m. (ut videtur, a r. *an* s. *ala*) ignis, Deus ignis.

अनवद्याङ्ग *anavadyâṅga* (Bah. ex *anavadya* non humilis, non vilis — *an* et *avadya* — et *añga*) pulchris membris, pulchro corpore praeditus. N. 1. 12.

अनवम *anavama* (Karm. ex *an* priv. et *avama* vilis, abjectus) non vilis. Dr. 5. 11.

अनवस्थित *anavastʿita* (Karm. ex *an* priv. et *avastʿita* a r. *stʿâ* praef. *ava* s. *ta*) inconstans, mobilis, levis. Ur. 27. 4 infr.

अनवस्थिति *anavasťiti* f. (Karm. ex *an* priv. et *avasťiti* a r. *sťâ* praef. *ava* s. *ti*) inconstantia, mobilitas, levitas.

अनस् *ánas* n. (r. *an* s. *as*) currus. Am.

अनसूय *anasûya* (Bah. ex *an* et *asûya* f. exsecratio, vel Karm. ex *an* et *asûya* exsecrans) exsecrationis expers, non exsecrans. B'. 18. 71. Sâ. 2. 19.

अनसूयक *anasûyaka* (ex *an* neg. et *asûyaka* exsecrans) i. q. praec. N. 12. 46.

अनसूयु *anasûyu* (Karm. ex *an* et *asûyu* exsecrans, q. v.) non exsecrans. B'. 9. 1.

अनहङ्कृत *anahaṅkṛta* (Karm. ex *an* et *ahaṅkṛta* ex *aham* ego et *kṛta* factus) non sui studiosus. In. 4. 12.

अनागस् *ánâgas* (Bah. ex *an* et *âgas* n.) liber a peccatis, offensionibus, vitiis. Br. 2. 14.

अनात्मन् *anâtman* (Bah. ex *an* et *âtman*) animam aut semet ipsum non habens, animae aut suimet ipsius non compos; secundum schol. qui animam aut semet ipsum non vicit: „*anâtmanô ǵitâtmanaḣ*". B'. 6. 6.

अनात्मवत् *anâtmavant* (Karm. ex *an* et *âtmavant* ab *âtman* m.) sui, aut animae non compos. N. 20. 31. Sâ. 5. 22.

अनाथ *anâťa* (Bah. ex *a* priv. et *nâťa* dominus) domino orbatus. Br. 2. 10. 15. 3. 2.

अनादर *anâdara* m. (Karm. ex *an* priv. et *âdara* observantia) contemtio. Hit. 70. 4.

अनाप्लुताङ्ग *anâplutâṅga* (Bah. ex *anâpluta* non lautus, et *aṅga* n.) non lautum corpus, non lauta membra habens. In. 2. 5.

अनामय *anâmayá* (Bah. ex *an* priv. et *âmaya* m. morbus 1) adj. sanus, salvus, valens. Dr. 4. 10. 2) n. sanitas, salus, valetudo. Br. 1. 19. N. 2. 15.

अनायुष्य *anâyuśya* (Karm. ex *an* priv. et *âyuśya* senectutem afferens, admittens, ab *âyus* m. s. *ya*) non senectutem ferens, perniciosus, funestus. Dr. 7. 4.

अनार्तव *anârtava* adj. (Karm. ex *an* priv. et *ârtava* q. v.) anni tempori non consentaneus, germ. *unjahrszeitlich*. H. 1. 18.

अनावृत्त *ánâvṛtta* (Karm. ex *an* et *âvṛtta* a r. *vart vṛt* s. *ta*) non electus. In. 5. 42.

अनाहिताग्नि *ánâhitâgni* (Bah. ex *anâhita* non positus, a r. *d'â*, et *agni* m. ignis) non positum ignem sacrum habens, non deditus igni. In. 2. 4.

अनिन्दित *anindita* (Karm. ex *a* priv. et *nindita* a r. *nind* s. *ta*) non spretus. In. 5. 45. N. 22. 2. 26. 15.

अनिमिष *animiśá* (Karm. ex *a* priv. et *nimiśa* nictans, a r. *miś* praef. *ni* s. *a*) adj. non nictans, non connivens. In. 5. 28. Su. 1. 10. subst. m. 1) deus 2) piscis. Am.

अनिल *anilá* m. (r. *an* spirare s. *ila*) ventus. Dr. 6. 6.

अनिशम् *aniśam* (Avy. ex *a* priv. et *niśâ* f. nox) aeterne, semper.

अनीक *ánîka* m. n. exercitus. Hit. 95. 19.

अनीकविदारण *anîkavidâraṇa* (qui exercitum rumpit, Bah. ex praec. et *vidâraṇa* laceratio) n. pr. Dr. 2. 13.

अनु *ánu* praep. praef. et separ. (ut mihi videtur, a stirpe pronom. *ana*, mutato *a* in *u*, cf. interrogativi stirpes *ka*, *ki*, *ku*) post, secundum. c. acc. Śak. 6. 11: *anu mâlinîtîram* secundum Maliniae ripam.

अनुकम्पा *anukampâ* f. (r. *kamp* tremere, commoveri, s. *â*) amor, misericordia. B'. 10. 11.

अनुकम्पिन् *anukampin* (a praec. s. *in*) amore, misericordia praeditus. In. 4. 12.

अनुकार *anukâra* m. (r. *kar kṛ* facere, praef. *anu* s. *a*) imitatio, similitudo. Dêv. 4. 11.

अनुकारिन् *anukârin* (r. *kar kṛ* praef. *anu* s. *in*) 1) imitans, similis. Ur. 75. 20. Śak. 39. 5. 11. 2 infr.

अनुकीर्ण *anukîrṇa* v. *kar* (*kṝ*) praef. *anu*.

अनुकूल *anukûla* (Bah. ex *anu* et *kûla* n. ripa, littus) secundus, prosper, faustus. Sâ. 5. 30.

अनुक्रोश *anukrôśa* m. (r. *kruś* clamare, vocare, s. *a*) miseratio, misericordia.

अनुक्षणम् anukśaṇám (Avy. ex anu et kśaṇa momentum) quovis momento, perpetuo. Ḥit. 59. 17 (cf. anudivasam).

अनुग anugá (r. gá praef. anu s. a) sequens. Dr. 9. 14.

अनुगति anugati f. (r. gam s. ti) actio sequendi. Ḥ. 11. 8 (de compositis sicut gatânugatika v. gr. 597).

अनुग्रह anugraha m. (r. grah praef. anu s. a) favor, benevolentia. Sâ. 5. 34.

अनुचर anućará m. (r. ćar s. a) 1) qui sequitur, comes, socius. Ḥit. 17. 20. 2) servus, subjectus. Dr. 8. 59.

अनुज anuǵa m. (ex anu et ǵa natus) qui post natus est, frater minor. Br. 3. 8.

अनुजीविन् anuǵîvin m. (r. ǵîv vivere s. in) servus, subjectus. Ḥit. 73. 3.

अनुज्ञा anuǵńá f. (r. ǵńá scire) 1) jussum, praeceptum. 2) venia, permissio. In. 4. 4. Ḥ. 1. 45.

अनुताप anutâpa m. (r. tap urere s. a) dolor, moeror, sollicitudo, poenitentia. Śak. 53. 16.

अनुत्तम anuttama (qui altissimum non habet, qui ipse altissimus est, Baḥ. ex an priv. et uttama) optimus, praestantissimus, maximus, gravissimus.

अनुत्सुक anutsuka (ex an priv. et utsuka q. v.) modestus, v. sq.

अनुत्सुकता anutsukatâ f. (a praec. s. tâ) modestia. Ur. 10. 20.

अनुदर्शन anudarśana n. (r. darś dṛś praef. anu respicere, s. ana) respectus, ratio. Bʿ. 13. 8.

अनुदिवसम् anudivasám (Avy. ex anu et divasa) quovis die, in diem, diem de die. Śak. 47. 2 infr.

अनुनय anunaya (r. nî ducere s. a) reverentia, observantia, obsequium. Ḥit. 68. 2. 123. 5. Ur. 33. 9.

अनुपदम् anupadám (Avy. ex anu et pada pes) e vestigio, statim. Śak. 39. 7.

अनुपूर्वेण anupûrvéṇa (ex anu et pûrva n. prius, in instrum.) ordine, ex ordine, ita ut a priore aut praestantiore incipiatur et ad sequentes transeatur. Sâ. 4. 11.

अनुबन्ध anubandʿa m. (r. bandʿ ligare s. a) 1) vinculum. Urv. 29. 4 infr. 2) impedimentum. Sâ. 6. 28. 3) indicium. Śak. 59. 2 infr. 4) consecutio temporis, posterum tempus. Bʿ. 18. 39.

अनुबन्धक anubandʿaka (a praec. s. ka vel aka) conjunctus. Urv. 90. 4 infr.

अनुबन्धिन् anubandʿin (ab anubandʿa s. in) impedimentum habens.

अनुभाव anubʿâva m. (r. bʿû praef. anu videre, s. a) auctoritas, dignitas. Bʿ. 2. 5.

अनुमत ánumata n. (part. pass. a r. man s. ta) assensus, consensus, permissio. N. 17. 22. Sâ. 5. 80.

अनुमन्तार् -न्तृ anumantâr -tṛ m. (r. man s. târ tṛ) assentiens, consentiens, permittens. Bʿ. 13. 22.

अनुमरण anumaraṇa n. (r. mar mṛ s. ana) actio moriendi una cum aliquo, socium mortis esse, Mitsterben. Ḥit. 87. 4.

अनुमान anumấna n. (r. mâ metiri s. ana) similitudo, analogia. Ur. 67. 13. Ḥit. 20. 8.

अनुयात्र anuyâtra n. (Baḥ. ex anu et yâtrâ iter) quod ad iter necessarium, ut currus etc. Sâ. 1. 34.

अनुयात्रा anuyâtrâ (r. yâ praef. anu sequi, s. trâ) comitatus. Dr. 52. 10.

अनुरक्त anurakta v. rańǵ praef. anu.

अनुराग anurâga m. (r. rańǵ s. a) amor; v. seq.

अनुरागवन्त् anurâgavant (a praec. s. vant vat) amans, amore captus, c. locat. Ḥit. 28. 9.

अनुरूप ánurûpa (Baḥ. ex anu et rûpa n. forma) 1) similis. 2) conveniens, congruus, dignus. Br. 2. 18. N. 24. 24. Sâ. 2. 10. 3. 12. Bʿ. 17. 3. A. 6. 24.

अनुरोध anuródʿa m. (r. rudʿ praef. anu amare, deditum esse, s. a) officium, obsequium, indulgentia, liberalitas, facilitas. Wils. „the accomplishing of a desired object for another person, obligingness, service". Ḥit. 106. 18.

अनुरोधन anurôdʿana (r. rudʿ s. ana) i. q. praec. Ḥit. 62. 1.

अनुलेपन anulépana n. (r. lip oblinere s. ana) 1) unctio. 2) unguentum. Bʿ. 11. 11. Śak. 43. 9.

अनुवर्तन *anuvartana* n. (r. *vart vṛt* praef. *anu* sequi s. *ana*) 1) actio sequendi. 2) obsequium. Hit. 75. 17.

अनुवर्तिन् *anuvartin* (r. *vart vṛt* praef. *anu* sequi s. *in*) sequens. N. 21. 14.

अनुविधायिन् *anuvidʻâyin* (r. *dʻâ* s. *in* inserto *y*, gramm. 49*)); *dʻâ* praef. *vi* facere; *vidʻâ* praef. *anu* sequi, obsequi) sequens, obsequens, obediens. Ur. 36. 1. Hit. 71. 2.

अनुवृत्ति *anuvṛtti* f. (r. *vart vṛt* praef. *anu* sequi s. *ti*) obsequium. Wils. „complaisance, obliging or serving another". Dêv. 1. 13. *snêhânuvṛtti* — ex *snêha* amor vel potius *snêhan* amicus et *anuvṛtti* — amicitia. Hit. 20. 20. 33. 12.

अनुव्रत *ánuvrata* (Bah. ex *anu* et *vrata* n. votum) deditus, addictus, c. acc. N. 2. 27. 13. 56.

अनुशासन *anuśâsana* n. (r. *śâs* s. *ana*) dictum, sententia. N. 13. 39.

अनुशासितार् -तृ *anuśâsitâr -tṛ* m. (r. *śâs* s. *târ tṛ*) gubernator, moderator. Bʻ. 8. 9.

अनुशासिन् *anuśâsin* (r. *śâs* s. *in*) gubernator, castigator. Ur. 66. 14.

अनुष्ठान *anuṣṭâna* n. (r. *sṭâ* praef. *anu* s. *ana*) actio sequendi, obsequendi. Hit. 4. 13.

अनुसन्धान *anusandʻâna* (r. *dʻâ* praef. *anu* + *sam* s. *ana*) investigatio. Hit. 90. 18.

अनुसरण *anusaraṇa* n. (r. *sar sṛ* s. *ana*) 1) actio sequendi. Hit. 9. 8. 98. 21. 2) actio quaerendi (cf. *iś* ire praef. *anu*). Hit. 68. 13.

अनुसार *anusâra* m. (r. *sar sṛ* s. *a*) actio sequendi; *gatyanusâra* incessûs imitatio. Ur. 66. 4 infr. Cf. Lassenium ad Hit. 17.

अनुसारिन् *anusârin* (r. *sar sṛ* s. *in*) sequens, quaerens. Hit. 74. 2. Śak. 28. 7 infr.

अनुहार *anuhâra* m. (r. *har hṛ* s. *a*) imitatio. Am.

अनृण *anṛṇá* (Bah. ex *an* priv. et *ṛṇa* n. debitum) liber a debito, qui debita solvit. Br. 2. 7.

अनृत *anṛta* (Karm. ex *an* priv. et *ṛta* verus) 1) adj. non verus, falsus. Sâ. 5. 98. 2) n. falsum, mendacium. N. 21. 13.

अनेक *anêka* (Karm. ex *an* priv. et *êka* unus) multus, varius. Hit. 4. 8. Bʻ. 11. 24.

अनेकधा *anêkadʻâ* (a praec. s. *dʻâ*) multifariam. Bʻ. 11. 13.

अनेकप *anêkapa* (non semel bibens, Kârm. ex *anêka* et *pa*) elephantus. Am. Cf. *dvipa.*

अनेकशस् *anêkaśás* (ab *anêka* s. *śas*) 1) multum. N. 23. 10; v. gr. 584. s. *śas.* 2) saepe. In. 1. 25.

अनेहस् *anêhás* n. tempus. Am.

अन्त् *ant* 1. par. (*bandʻanê* K. *bandʻê* V.; scribitur *at*) ligare. Cf. *and.*

अन्त *ánta* m. n. 1) finis (goth. *andeis*, th. *andja*, nostrum *Ende**)). 2) mors. N. 3. 4. M. 10.

अन्तःकरण *antaħkaraṇa* n. (Karm. ex *antar* intus et *karaṇa* instrumentum, quo percipimus aliquid) mens, animus. Ur. 77. 6 infr.

अन्तःपुर *antaħpura* n. (Karm. ex *antar* q. v. et *pura* n. urbs) interior pars domûs, ubi feminae habitant; gynaeceum. Br. 1. 12. N. 1. 18. 17. 31.

अन्ततस् *antatás* (ab *anta* s. *tas*) a fine, in fine, denique. N. 19. 33.

अन्तर् *antár* (ut mihi videtur, a stirpe pronominali *ana* abjecto *a* s. *tar*, sicut *prâtar* a *pra* et send. *nistarĕ* extra a *nis* ex) 1) inter, intus, in medio. Sâ. 5. 106. Bʻ. 5. 24. 8. 22. N. 24. 34. c. gen. Bʻ. 13. 15. 2) sub, v. *antarbʻûmi*, *antarbʻûmigata*, *antarhita* (lat. *inter*, goth. *undar*, nostrum *unter*, hib. *indir*, *idir* „between, betwixt").

1. **अन्तर** *ántara* n. (ut equidem puto, a stirpe pron. *ana* s. comp. *tara*) 1) interius, interior pars, medium. H. 4. 44. N. 12. 103. 21. 10. 2) intervallum, interjectum spatium. A. 9. 6. Bʻ. 11. 20. 3) differentia, discrimen. Bʻ. 13. 34. 4) occasio, opportunitas. N. 7. 2. 13. 59. 5) causa. Dr. 5. 15.

*) V. gr. comp. § 996.

2. अन्तर *ántara* (v. praec. et cf. goth. *anthar*, th. *anthara*, alius lit. *antra-s* secundus; lat. *alter*; v. *anya*) alius. N. 13. 33.

अन्तरा *antará* adv. (a praec. producto *a*, quo haec forma cum instrumentali Ṣendico convenit, v. gr. comp. et cf. suff. *trá* in adverbiis sicut *manuśyatrá* inter homines) in medio. Śak. 40. 1 infr.

अन्तरात्मन् *antarátman* m. (Karm. ex *antár* intus et *átman* m. anima) anima. N. 5. 31. 20. 42. Bʻ. 11. 24.

अन्तराय *antaráya* m. (ex *antár* vel *antará* et *aya* iens, veniens, a r. *i* s. *a*) impedimentum. Ur. 21. 8 infr. 47. 10 infr. Śak. 5. 10.

अन्तरिक्ष *antárikśa* n. (ex *antár* et *ikśa* a r. *îkś* videre, correpto *î*, suff. *a*) aër. Cf. cambro-brit. *entyrc* „the firmament, the vault, or canopy of the heavens", v. Pictet p. 12. Owen s. v.

अन्तरीक्ष *antarîkśa* n. i. q. praecedens.

अन्तरीक्षचर *antarîkśaćara* adj. et subst. cum fem. in *î* (Karm. e praec. et *ćara* iens a r. *ćar*) per aërem iens, epith. *Rákśasorum*. Ḥ. 2. 31.

अन्तरीय *antarîya* n. (*antara* s. *îya*) vestis inferior. Am. (cf. *uttarîya*).

अन्तर्भूमि *antarbʻûmi* f. (Karm. ex *antar* sub et *bʻûmi* terra) subterraneum spatium. A. 10. 27.

अन्तर्भूमिगत *antarbʻûmigata* (Tatp. ex *antarbʻûmi* sub terra et *gata* a r. *gam* ire s. *ta*) sub terra profectus. Su. 2. 8.

अन्तर्वस्त्र *antarvastra* n. (Karm. ex *antar* et *vastra* vestis) vestis inferior. Up. 50.

अन्तर्वासस् *antarvásas* n. (Karm. ex *antar* et *vásas* vestis) id. Up. 50.

अन्तर्हित *antárḥita* (a r. *dʻá* praef. *antar* s. *ta*, gr. 544) qui evanuit. N. 12. 96. 17. 6.

अन्तवन्त् *ántavant* (ab *anta* s. *vant vat*) finem habens, caducus. Bʻ. 2. 18.

अन्तिक *antiká* n. (ut videtur ab *anti* = gr. ἀντί, lat. *ante*, vel ab *ati* inserto *n* s. *ka*; secundum Wils. ab *ánta* finis s. *ika*) propinquitas. In. 2. 20. 5 31. Ḥ. 2. 12. N. 1. 23. 13. 49.

अन्तिकात् *antikát* (abl. praec.) ex adverso, contra. A. 10. 18.

अन्तिम *antimá* (ab *anta* finis, s. *ima*) ultimus. Ḥit. 14. 112.

अन्द् *and* 1. par. (*andʻané* K. *bandʻé* V.; scribitur *ad*) ligare. Cf. *ant*.

अन्ध् *andʻ* 10. par. (*dṛkkśayé*, ut mihi videtur denominativum sequentis) lumina oculorum amittere.

अन्ध *andʻá* coecus (cf. hib. *uinne* „blind", v. Pictet p. 13).

अन्धक *andʻaka* m. nomen regionis. Dr. 5. 16.

अन्धकार *andʻakára* m. n. (ex *andʻa* et *kára*, a r. *kar kṛ* s. *a*, faciens, factor) obscuritas, tenebrae.

अन्धकारमय *andʻakáramaya* (a praec. s. *maya*) obscurus. Up. 49.

अन्न *ánna* n. (r. *ad* edere s. *na*, gr. 542) cibus. N. 5. 38.

अन्य *anyá* (gr. 250) alius (goth. *alji-s*, th. *alja*, lat. *aliu-s*, gr. ἄλλο-ς per assimilationem ex ἄλjο-ς, ita Prâkr. *aṇṇa* et germ. vet. *alles* aliter ex *aljes*; cf. etiam ἔνιοι [= *anyé*], ἐνίοτε; slav. *inŭ*, th. *ino*, v. gr. comp. 374).

अन्यतम *anyatama* (a praec. s. *tama*) unus plurium duobus. Br. 1. 33.

अन्यतर *anyatará* (ab *anyá* s. *tara*) alter. Su. 1. 16.

अन्यतस् *anyátas* (ab *anyá* s. *tas*) 1) aliunde. 2) alio, aliorsum. Śak. 15. 1 infr.

अन्यत्र *anyátra* (ab *anyá* s. *tra*) 1) alibi. 2) praeter, c. abl. Ḥit. 60. 15. Bʻ. 3. 9. Rag̊. 14. 32 (ita goth. *alja* praeter).

अन्यथा *anyátʻá* (ab *anyá* s. *tʻá*) aliter (lat. *aliuta*).

अन्योऽन्य *anyóṡnya* (ex *anyó* — nom. masc. ab *anyá*, quod hac in compositione generis fem. et neut. locum quoque tenet, maximam partem quidem nominativi, nonnumquam vero etiam obliquorum casuum vim habens, ut Su. 3. 21 — et *anya* quod hac in compositione in obliquis **singularis** casibus solum usurpatur; cf. *einander* et ἀλλήλων) mutuo, invicem, vicissim, alter alterius, alter alteri etc., alius alius, alius alii etc. Su. 1. 5. 4. 14. Ḥ. 1. 42. 4. 22. 39. N. 1. 17.

अन्वच् anváć (r. ańć ire praef. anu; in casibus fortibus anváńć, in debilissimis anû'ć, ad analogiam τοῦ pratyáć, pratyáńć, pratî'ć, gr. 179) sequens. Am.

अन्वय anvaya m. (r. i praef. anu s. a) familia, gens, stirps.

अन्ववाय anvavâya m. (r. i ire, praef. anu + ava, s. a) id. Su. 1. 2.

अन्वेष anvêša (r. iš ire, desiderare, praef. anu s. a) actio quaerendi. Śak. 15. 10.

अन्वेषण anvêšaṇa (r. iš praef. anu s. ana, v. gr. 94[a]) i. q. praec. N. 13. 70. Sâ. 1. 33.

अन्वेषणा anvêšaṇâ (fem. praec.) id. Ur. 31. 6 infr.

अन्वेषिन् anvêšin (r. iš praef. anu s. in) quaerens. Ḥit. 129. 20.

अन्वेष्टार् -ष्टृ anvêšṭâr -šṭṛ m. (r. iš s. târ tṛ) qui quaerit.

अप् ap f. (nom. anom. plur. num. v. gramm. 199) aqua. Su. 2. 14. N. 12. 63 (lat. aqua mutatâ labiali in gutturalem; goth. ahva flumen; germ. vet. aha, et affa in fine comp. v. Graff 1. 159; lit. uppê flumen; huc etiam cum Johannsenio — Latein. Wortbildung p. 41 — refero lat. amnis pro ap-nis — v. apnas — commutatâ tenui cum nasali ejusdem organi, sicut in somnus pro sopnus; huc etiam retulerim gr. ἀφρός; bib. abh flumen).

अप ápa praep. praef. ab, de (gr. ἀπό, lat. ab, goth. af, angl. of, germ. vet. af-tar post cum suff. compar. — v. gr. comp. II. p. 27 — goth. af-tarô retro, a tergo; cf. etiam lit. apaćia pars inferior, apaćioj infra, apatinnis inferior; huc etiam retulerim slav. insep. o de, abjecto p).

अपकर्तार् apakartâr m. (r. kar kṛ facere, praef. apa s. târ tṛ) qui alqm. offendit, adversarius, inimicus. Ḥit. 90. 3.

अपकारता apakâratâ f. (ab apakâra, a r. kar kṛ s. a, qui offensionem, injuriam infert, s. tâ) offensio. N. 21. 13.

अपकारिन् apakârin m. (r. kar kṛ s. in) qui aliquem offendit, adversarius, inimicus. Ḥit. 27. 17.

अपकृत apakṛta (part. pass. a r. kar kṛ praef. apa s. ta) 1) offensus. 2) n. offensio, laesio, violatio. Ḥ. 4. 3.

अपगम apagama m. (r. gam ire s. a) abscessio, separatio. Ḥit. 43. 5.

अपगा apagâ f. (ex apa aqua, quod separatum non invenitur — v. ap — et ga iens in fem.) fluvius. Am.

अपचय apaćaya m. (r. ći colligere s. a) deminutio, expensum. Ḥit. 105. 12.

अपटी apaṭî f. aulaeum.

अपटीक्षेप apaṭîkšêpa m. (e praec. et kšêpa) secundum Wils. „precipitate entrance on the stage, indicating hurry and agitation, also read apaṭâkšêpa" v. etiam Lenzium ad Urv. 3. 1.

अपत्य ápatya n. (a Rueckertio recte deducitur a praep. apa s. tya; ita goth. ni-thjis th. nithja cognatus, propinquus, a ni deduxerim; v. gr. comp. III. p. 432) proles; apatyâni liberi. Br. 1. 27. 2. 26.

अपत्रपा apatrapâ f. (r. trap pudere, praef. apa s. â) pudor. Am.

अपदेश âpadêśa m. (r. diś monstrare, s. a) species, simulatio, praetextus. Up. 65.

अपभी apab'î (Baḥ. ex apa et b'î f. timor) liber a timore.

अपमान apamâna n. (Karm. ex apa et mâna n. honor) dedecus, infamia, ignominia. B'. 6. 7. 12. 18.

अपर ápara (ut videtur, a praep. apa s. ra) alius. Ḥ. 2. 32. Br. 1. 31 (goth. afar post, germ. vet. afar autem, iterum, nostrum aber: aber-mal, Aber-Witz).

अपराङ्मुख aparâñmuk'a (Karm. ex a priv. et parâñmuk'a aversum os habens. Baḥ. ex parâk retrorsum — ab inusitato adj. parâć e parâ retro et ańć, v. gr. 179 — et muk'a n. os, vultus) non aversum os habens. N. 2. 18. v. gr. 84.

अपराद्ध *aparâdd'a* (r. *râd'* praef. *apa* offendere, s. *ta*, gr. 83) 1) adj. offendens. Dr. 7. 11 ubi *aparâdd'âñ* pro *aparâd'âñ* legendum. 2) n. offensio. N. 24. 12.

अपराध *aparâd'a* m. (r. *râd'* s. *a*, v. praec.) offensio. Dr. 8. 37. — V. *aparâdd'a*.

अपरेद्युस् *aparêdyús* (ex *aparê* locat. τοῦ *apara* alius et *dyus*, quod ex *divas* dies explicaverim, ita ut, ejecto *a*, *v* in *u* et *i* in *y* sint conversa) postero die. N. 13. 35.

अपवर्ग *apavarga* m. (r. *varǵ vṛǵ* relinquere, s. *a*) donum. Sâv. 5. 51.

अपवाद *apavâda* m. (r. *vad* dicere praef. *apa* s. *a*) vituperatio. Hit. 71. 12.

अपवादिन् *apavâdin* (r. *vad* s. *in*, v. praec.) interdicens, vetans. Śak. 32. 1.

अपवाहन *apavâhana* n. (r. *vah* s. *ana*) actio auferendi, deducendi. Hit. 97. 5.

अपश्चिम *apaśćima* (posticum non habens, nihil post se habens. Bah. ex *a* priv. et *paśćima* posticus) infinitus, immensus. N. 13. 33.

अपसद *apasada* m. (r. *sad* ire praef. *apa* s. *a*) homo vilis, abjectus, in fine compos. H. 3. 8. Dr. 8. 45.

अपह *apaha* (r. *han* abjecto *an* s. *a*, gr. 575) occidens, delens. Śak. 56. 2.

अपहरण *apaharaṇa* n. (r. *har hṛ* s. *aṇa*) actio auferendi, abripiendi. N. 10. 9.

अपाङ्ग *apâṅga* n. (r. *aṅg* suff. *a*) exterior oculi angulus.

अपाच् *apâć* (in casibus fortibus *apâñć*, a r. *añć* ire, praef. *apa*) meridionalis. Hêm.

अपान *apânâ* m. (r. *an* spirare praef. *apa* s. *a*) spiritus qui efflatur. B'. 4. 29. 5. 27.

अपाप *apâpa* (Bah. ex *a* priv. et *pâpa* n. peccatum) liber a peccatis. Br. 1. 32.

अपाय *apâya* m. (r. *i* ire praef. *apa* s. *a*) 1) abitio. 2) obitus, interitus, exitium. Hit. 43. 4. 3) fraus, fallacia. Hit. 129. 22. N. 4. 19.

अपायिन् *apâyin* (*apa* + *âyin* a r. *i* s. *in*) abiens. B'. 2. 14.

1. अपि *ápi* praep. praef. quae cum paucis solum conjungitur radicibus et super significare videtur, nam cum *d'â* ponere format *apid'â* tegere. *a* initiale hujus praep. saepe abjicitur (gr. ἐπί, lit. *ap* insepar.).

2. अपि *ápi* conj. 1) etiam, adeo. 2) etiamsi. 3) igitur, itaque. 4) vero, autem. 5) an, num. 6) cum praecedente interr. *kim* quispiam significat.

अपिहित *apihita* (r. *d'â* praef. *api* tegere, s. *ta*, gr. 544) tectus, obductus. N. 17. 30.

अपुंस् *apuñs* m. (nom. irr. v. gr. 205. Karm. ex *a* priv. et *puñs* mas, vir) virilitate privatus, eunuchus. In. 5. 50.

अपुंस्त्व *apuñstva* n. (a praec. s. *tva*) eunuchi status. In. 5. 58.

अपेक्ष *apêkśa* (r. *îkś* videre, praef. *apa* s. *a*) respiciens, curans, rationem habens. B'. 12. 16.

अपेक्षा *apêkśâ* f. (r. *îkś* videre, praef. *apa* s. *â*) respectus, ratio. Śak. 59. 12: *nirapêkśa* nihil curans, negligens.

अपोहन *apôhana* n. (r. *ûh* praef. *apa* ratiocinari, s. *ana*) ratiocinium. B'. 15. 15.

अप्नस् *ápnas* n. aqua in Vêdorum dialecto (v. *ap* et cf. lat. *amnis* pro *apnis*).

अप्रकाश *aprakâśa* (Bah. ex *a* priv. et *prakâśa* m. lux) luce privatus, obscurus. H. 1. 18.

अप्रतिम *apratima* (Bah. ex *a* priv. et *pratimâ* f. similitudo) similitudinem non habens, incomparabilis. H. 1. 37. Su. 3. 15.

अप्रशस्त *apraśastá* (Karm. ex *a* priv. et *praśasta*, a r. *śañs* praef. *pra* laudare, s. *ta*) non laudatus, infamis. N. 20. 41.

अप्राप्तवयस् *aprâptavayas* (Bah. ex *aprâpta* non contactus — a r. *âp* praef. *pra* et *a* priv. — et *vayas* aetas, hic: adulta aetas) non contactam adultam aetatem habens, qui ad adultam aetatem nondum pervenit. Br. 1. 28.

अप्रिय *ápriya* (Karm. ex *a* priv. et *priya* q. v.) injucundus, ingratus, insuavis.

अप्रियंवद *apriyaṅvada* (e praec. — v. gr. 575 *s. a* — et *vada* a r. *vad* s. *a*, loquens, dicens) injucundum dicens. H. 4. 15.

अप्रियभागिन् *apriyab'âgin* (ab *apriyab'âga* ingrata, injucunda fortuna, s. *in*) ingratam fortunam habens, infelix, infaustus. Br. 1. 14.

अप्सरस् *apsarás* f. Apsarasa, nympha (deduci solet ab *ap* aqua et *saras*, a r. *sar sṛ* ire, s. *as*. Sunt enim Apsarasae, secundum mythologiam, e mari natae, quum a diis Asurisque ad Amṛtum adipiscendum agitaretur.)

अप्सरा *apsarâ'* f. i. q. praec.

अबन्ध्य *abandya* (ex *a* priv. et *bandya* sterilis) non sterilis, non vanus, non irritus, inde fructu praeditus, fructuosus. Ur. 7. 14. 16. 4. cf. *sap'ala* Ur. 9. 17.

अबद्ध *abadd'a* (ex *a* priv. et *badd'a* ligatus, a r. *band'* s. *ta*) 1) non ligatus. 2) insanus, stultus. N. 26. 16.

अबल *abalá* (Bah. ex *a* priv. et *bala* vis) debilis (fort. goth. *ubils* th. *ubila*, nostrum *übel*, angl. *evil*; nisi haec ad *ad'ara* = lat. *inferu-s* pertinent, mutatâ aspiratâ in mediam, secundum generalem consonantium permutandarum legem. Sanscr. *b* autem in germ. item est *b*, unde goth. radix *band* ligare = *band'* q. v.)

अबला *abalâ* f. (a praec.) femina.

अब्द *ábda* m. (ex *ap* aqua, et *da* dans, a r. *dâ* s. *a*) 1) nubes. 2) annus (primit. pluvium anni tempus).

अब्धि *abd'i* m. (aquam tenens, ex *ap* aqua et *d'i* tenens a r. *d'â* s. *i*) mare. Hit. 105. 9.

अभय *áb'aya* (ex *a* priv. et *b'aya* timor) 1) Karm. securitas. Hit. 59. 3. 2) Bah. *ab'áya* intrepidus.

अभव *ab'ava* m. (Karm. ex *a* priv. et *b'ava* existentia) τὸ non esse (Nichtsein). Sâv. 3. 10.

अभाव *ab'âva* m. (Karm. ex *a* priv. et *b'âva* existentia) i. q. praec. Dr. 5. 9.

अभि *ab'í* praep. praef. et sep. (ut videtur a stirpe pronom. *a* s. *b'i*, quod convenit cum casuum terminationibus *b'yam*, *b'is*, *b'yâm*, *b'yas*) ad, versus. (Gr. ἀμφί, insertâ nasali sicut in ἄμφω contra *ub'âu*; lat. *ob*, nisi pertinet ad *api*, *amb*; germ. vet. *umbi*, nostrum *um*; slav. *ob*; cf. etiam adverb. slav. АБИЄ *abije* statim. Huc quoque retulerim nostrum *bei*, goth. *bi*, abjecto *a* initiali, sicut in sanscr. praeter *api* etiam *pi* dicitur; porro praefixum *be*, goth. *bi*.)

अभिकाम *ab'ikâma* n. (r. *kam* s. *a*) amor. N. 24. 13.

अभिक्रम *ab'ikrama* m. (r. *kram* s. *a*) conatus, molitio. B'. 2. 40.

अभिघातिन् *ab'ig'âtin* m. (r. *han* in forma caus. *g'âtay* — gr. 471 — s. *in*) inimicus. Hit. 127. 18.

अभिजन *ab'igana* m. (Karm. ex *ab'i* et *gana* homines) familia. N. 12. 95.

अभिजनवन्त् *ab'iganavant* (a praec. s. *vant vat*) familiam (nobilem) habens, nobilis, generosus. B'. 16. 15.

अभिज्ञ *ab'igña* (r. *gñâ* scire, s. *a*) gnarus.

अभिज्ञान *ab'igñâna* n. (r. *gñâ* scire, s. *ana*) nota, signum. Pat. 26. 27.

अभितस् *ab'itas* adv. (ab *ab'i* s. *tas*) ad, prope. Sâ. 3. 11.

अभिताप *ab'itâpa* m. (r. *tap* urere s. *a*) moeror.

अभिधान *ab'id'âna* n. (r. *d'â* ponere s. *ana*) nomen. Hit. 26. 13.

अभिनय *ab'inaya* m. (r. *nî* ducere s. *a*) gesticulatio. Ur. 28. 10.

अभिनव *ab'inava* (Karm. ex *ab'i* + *nava*) novus, recens.

अभिनिवेश *ab'inivêśa* m. (r. *viś* intrare praef. *ab'i* + *ni* s. *a*) inclinatio, propensio, applicatio. Ur. 35. 3 infr. (*hṛdayâb'i* . . . .).

अभिप्राय *ab'iprâya* m. (a Rueckertio recte deducitur a r. *i* ire praef. *ab'i* + *pra* s. *a* cf. *ab'iprêta* Hit. 54. 17 et *ab'iprêtya* apud Wils. ed. 2) consilium, propositum. N. 9. 35. 24. 5. Sâ. 1. 13.

अभिभव *ab'ib'avá* m. (r. *b'û* s. *a*) actio praevalendi, superandi. B'. 1. 41.

अभिभाषिन् *ab'ib'âśin* (r. *b'âś* s. *in*) alloquens. Sâ. 5. 74.

अभिमर्द *abʻimarda* m. (r. *mard mṛd* conterere, s. *a*) disturbatio, vastatio regionis. Dr. 6. 8.

अभिमान *abʻimâna* m. (aut a r. *man* aut a *mân* s. *a*) superbia, insolentia, honoris, gloriae cupiditas. Bʻ. 16. 4.

अभिमुख *abʻimukʻá* (Bah. ex *abʻi* et *mukʻa* os, vultus) adversum vultum habens. N. 12. 32. 20. 43. Dr. 8. 14.

अभिमुखम् *abʻimukʻám* (Avy. ex *abʻi* et *mukʻa* os, vultus) coram.

अभियोक्तार् *abʻiyôktâr* m. (r. *yuǵ* jungere, s. *târ tṛ*) qui aggreditur, impugnat alqm. Ḥit. 97. 2.

अभियोग *abʻiyôga* m. (r. *yuǵ* jungere, s. *a*) invasio, impugnatio. Am.

अभिरति *abʻirati* f. (r. *ram* se delectare, s. *ti*) delectatio. Ḥit. 31. 17.

अभिराम *abʻirâma* (r. *ram* s. *a*) amoenus, venustus. Śak. 4. 6.

अभिरुचि *abʻirući* f. (r. *ruć* splendere, placere, s. *i*) 1) splendor. 2) voluptas, gaudium, delectatio. Ḥit. 13. 1. infr.

अभिरूप *abʻirûpa* (Bah. ex *abʻi* et *rûpa* n. forma) formosus. N. 12. 30.

अभिलाष *abʻilâśa* m. (r. *laś* desiderare, s. *a*) desiderium, optatum. Ḥit. 43. 10.

अभिलाषिन् *abʻilâśin* (r. *laś* s. *in*) desiderans. Ur. 12. 13.

अभिवदन *abʻivadana* n. (r. *vad* q. v. s. *ana*) corporis inclinatio. In. 5. 19.

अभिवन्दन *abʻivandana* n. (r. *vand* s. *ana*) id. Sâ. 2. 3.

अभिवादक *abʻivâdaka* m. (r. *vad* s. *aka*) salutator inclinato corpore. N. 21. 26. cum acc. p.

अभिशाप *abʻiśâpa* m. (a r. *śap* s. *a*) exsecratio. N. 11. 16.

अभिषेक *abʻiśêká* m. (r. *sić* humectare, s. *a*) actio conspergendi (v. *sić* praef. *abʻi*). Ḥit. 126. 10.

अभिषङ्ग *abʻiśvaṅga* m. (r. *svaṅǵ* s. *a*, v. gr. 109) inclinatio, propensio, affectus. Bʻ. 13. 9.

अभिसर *abʻisara* m. (r. *sar sṛ* ire s. *a*) comes, socius. Am.

अभिसरण *abʻisaraṇa* n. (r. *sar sṛ* ire, s. *ana*) actio adeundi, visitandi. Ur. 40. 7.

अभिसारिका *abʻisârikâ* f. (r. *sar sṛ* ire, s. *ikâ*) femina quae maritum vel amatorem adit. Ur. 40. 8 infr.

अभिसूचित *abʻisûćita* (r. *sûć* s. *ta*) praeditus, instructus. N. 23. 18. — V. सूच् *sûć*.

अभिस्नेह *abʻisnêha* m. (r. *sniḥ* amare, s. *a*) amor, inclinatio, affectio. Bʻ. 2. 57.

अभीक्ष्णम् *abʻîkśṇam* (fortasse Avy. pro *abʻîkśaṇam* — ex *abʻi* et *îkśaṇa* n. oculus — ejecto *a* ante *ṇa*) identidem, iterum ac saepius. N. 9. 34. A. 10. 54.

अभीप्सु *abʻîpsu* (ab *îps*, desid. irr. rad. *âp* adipisci — v. gr. 477 — praef. *abʻi* s. *u*) adipiscendi cupidus. N. 5. 2.

अभीषु *abʻîśu* m. (r. *iś* ire, desiderare s. *u*) habena, frenum.

अभ्यङ्ग *abʻyaṅga* m. (r. *aṅǵ* ungere, praef. *abʻi* s. *a*) unctio. Up. 50.

अभ्यधिक *abʻyadʻika* (ab *adʻi* praef. *abʻi* s. *ka*) superior. N. 21. 14. Br. 1. 8. v. *âdʻika*.

अभ्यन्तर *abʻyantara* n. 1) intervallum, loci et temporis. Bʻ. 5. 27. Ḥit. 5. 17. 2) pars interior, medium. Up. 49.

अभ्यर्चन *abʻyarćana* n. (r. *arć* praef. *abʻi* s. *ana*) cultus, veneratio. N. 12. 78.

अभ्यर्थना *abʻyartʻanâ* f. (r. *artʻ* s. *anâ*, fem. ab *ana*) precatio, rogatio, petitio. Sâ. 4. 27.

अभ्यवहार *abʻyavahâra* (r. *har hṛ* afferre, praef. *abʻi* + *ava* s. *a*) cibus.

अभ्यवहार्य *abʻyavahârya* n. (r. *har hṛ* afferre, praef. *abʻi* + *ava* s. *ya*) cibus. Ur. 39. 1.

अभ्यसूयक *abʻyasûyaka* m. (r. denom. *asûy* q. v. praef. *abʻi* s. *aka*) exsecrator. Bʻ. 16. 18.

अभ्याश *abʻyâśa* m. v. seq.

अभ्यास *abʻyâsa* m. (r. *as* cl. 1. q. v. s. *a*) 1) propinquitas, vicinitas. N. 9. 10. Dr. 8. 13. 2) exercitatio, usus, experientia. Bʻ. 12. 12. 18. 36. 3) educatio, disciplina, institutio. Ḥit. 5. 14. 7. 4. Scribitur etiam *abʻyâśa* (cf. *abʻyasta*, *abʻyasana*, *abʻyasya* apud Wils. ed. 2).

अभ्युत्थान *ab'yutt'ána* n. (r. *st'á* praef. *ab'i* + *ut*, ejecto *s* — v. gr. 577 — s. *ana*) actio surgendi. B'. 4. 7.

अभ्युदय *ab'yudaya* m. (r. *i* ire, praef. *ab'i* + *ut* s. *a*) felicitas. Ur. 94. 1 infr.

अभ्युपपत्ति *ab'yupapatti* f. (r. *pad* ire, praef. *ab'i* + *upa* s. *ti*) favor, benevolentia. Śak. 54. 2 infr.

अभ्र् *ab'r* 1. par. (*gatyám*) ire.

अभ्र *ab'rá* n. (ut mihi videtur ex *abb'ara* aquam gerens, ejecto *b* et *a* *), cf. *ambuda* et *galada*) nubes (gr. ὄμβρος, lat. *imber* insertâ nasali, nisi haec pertinent ad *ámbara* coelum vel *ámb'as* aqua; cf. etiam *umbra*).

1. अम् *am* 1. par. (*gatib'aganaśabdêśu*) ire, colere, sonare.

2. अम् *am* 10. par. (*rógê*) aegrotum esse.

अमति *amáti* m. (ut videtur a r. *am* ire, s. *ti* servato classis charactere *a*) tempus (lit. *amzis* longum tempus; ad rad. *am* etiam referri possit lat. *an-nus* — ita ut sit pro *am-nus* — et gr. ἔνος, ἔννος).

अमर *amára* (ex *a* priv. et *mara* moriens, in fine comp., a r. *mar mr̥* mori, s. *a*) 1) adj. immortalis. Ḥit. 3. 5. 2) m. deus. Su. 1. 22.

अमरप्रभ *amaraprab'a* (Bah. e praec. et *prab'á* f. splendor) immortalium splendorem habens. N. 13. 54.

अमरत्व *amaratvá* n. (ab *amara* s. *tva*) immortalitas. Su. 1. 22. 23.

अमरा *amará* f. (ab *amara*). Nomen Indri sedis aut urbis.

अमरावती *amarávatí* f. (Indri sede praedita, a praec. s. *vat* in fem.) Nomen Indri urbis, sedis, palatii. In. 1. 42.

अमरोपम *amarópama* (Bah. ex *amara* et *upamá* f. similitudo) immortalium similitudinem habens. Ḥ. 2. 27.

*) Confirmatam vidi hanc explicationem linguâ ṣendicâ, *ábĕrĕta* (acc. *ábĕrĕtárem*) quod corruptum est ex *abbĕrĕta*, significat: qui aquam affert.

अमर्त्य *ámartya* (Karm. ex *a* priv. et *martya*) immortalis.

अमर्ष *amarśa* (Karm. ex *a* priv. et *marśa* patientia, tolerantia, a r. *marś mr̥ś* s. *a*) ardor animi, ira, iracundia. B'. 12. 15. Up. 43.

अमर्षण *amarśaṇa* (Karm. ex *a* priv. et *marśaṇa* patiens, tolerans, a r. *marś mr̥s* cl. 10 s. *ana*) iratus, iracundus, vehemens. Dr. 7. 17. N. 12. 54.

अमस *amasa* m. (r. *am* ire, s. *asa*) tempus.

अमा *amá* praep. cum. Nalod. 1. 53.

अमात्य *amátya* m. (a praec. s. *tya*) qui est a consiliis, Wils. „a minister, a counsellor".

अमानुष *ámánuśa* (Karm. ex *a* priv. et *mánuśa* humanus) quod est supra hominem (übermenschlich). N. 23. 5.

अमित्र *amítra* m. (Karm. ex *a* priv. et *mitra* n. amicus) inimicus, hostis. N. 12. 33.

अमी *amí* illi, hi, v. gr. 248.

अमुत्र *amútra* adv. (ab *amú* stirpe pronominis *adás* in casibus obl. — gr. 248 — s. *tra*) illic i. e. in illo, futuro mundo, opp. vocabulis *iha* hic, et *lókê ssmin* in hoc (terrestri) mundo. Br. 2. 5. B'. 6. 40.

अमृत *amr̥'ta* (Karm. ex *a* priv. et *mr̥ta* mortuus) 1) adj. immortalis. Br. 3. 18. B'. 14. 27. 2) n. deorum cibus, immortalitatem afferens, ambrosia. In. 1. 26.

अमृतस्वादनीय *amr̥tasvádaníya* (Karm. e praec. et *svádaníya* quod jucunde sapit) Amr̥tae jucundo sapore similis. In. 1. 26.

अमेध्य *amêd'yá* (Karm. ex *a* priv. et *mêd'ya* purus) impurus, sordidus, contaminatus. B'. 17. 10.

अमेय *améya* (ex *a* priv. et *méya* mensurabilis, a r. *má* s. *ya*, gr. 557) quod metiri non possumus, immensus.

अमेयात्मन् *améyátman* (Bah. ex praec. et *átman* m.) immensum animum habens. In. 2. 22.

अमोघ *ámóg'a* (Karm. ex *a* priv. et *móg'a* vanus) non fallens, haud dubius, certus. Ur. 63. 10.

1. अम्ब् amb 1. par. (*gatâu*) ire, se movere.

2. अम्ब् amb 1. âtm. (*śabdê*, grammatici scribunt *ab*, gr. 110[a]) sonare.

अम्बक *ambaka* n. (r. *amb* se movere, s. *aka*) oculus. A. 3. 50.

अम्बर *ámbara* n. (r. *amb* s. *ara*) 1) vestis. Su. 1. 30. 2) coelum. Sâ. 1. 19. A. 6. 9 (v. *ab'rá*).

अम्बा *ambâ* f. mater (fortasse nostrum *Amme*, germ. vet. *amma* — th. *ammôn*, *ammún* — per assimil., nisi hoc vocabulum cohaeret cum *ap* aqua, unde *ammaya* q. v., quum voces hujus notionis plerumque etiam lac significent.

अम्बु *ámbu* n. (r. *amb* s. *u*) aqua. B'. 11. 28.

अम्बुद *ambudá* m. (e praec. et *da* dans, a r. *dâ* s. *a*) nubes.

अम्बुदाभ *ambudâb'a* (Baḥ. e praec. et *âb'â* f. similitudo) nubis similitudinem habens. Ḥ. 4. 48.

अम्भ् *amb'* 1. âtm. (*śabdê* K. *d'vanâu* V. scribunt *ab'*, gr. 110[a]) sonare.

अम्भस् *ámb'as* n. (r. *amb'* s. *as*) aqua. A. 6. 6. B'. 2. 67 (v. *ab'rá*). Cf. hib. et scot. *aibheis* mare.

अम्भोज *amb'ôǵa* n. (in aqua natus ex praec. et *ǵa*) lotus flos. Ḥit. 107. 13.

अम्मय *ammáya* (ab *ap* aqua, s. *maya*, v. gr. 58 et 85) aquosus. Am.

अम्र *amra* m. nomen arboris (Wils. „mango tree, magnifera indica"). N. 12. 4.

अम्ल *amlá* acidus. B'. 17. 9.

अय् *ay* 1. âtm. (*gatâu*) ire (sine dubio ad r. *i* pertinet, quae secundum 1. cl. in âtm. *áyê* formaret).

अयन *áyana* n. (r. *i* ire, s. *ana*) via. B'. 1. 11.

अयम् *ayám* hic, v. gr. 247.

अयशस् *ayaśas* n. (Karm. ex *a* priv. et *yaśas* n. gloria) dedecus, infamia, ignominia. Ḥ. 3. 18.

अयशस्कर *ayaśaskara* (e praec. et *kara* faciens) dedecus, infamiam afferens; fem. *ayaśaskarî*. Ḥ. 3. 18.

अयस् *áyas* n. ferrum (lat. *aes*, *aer-is*, pro *aes-is*, goth. *ais*, th. *aisa*, germ. vet. *êr* aes, nostrum *Eisen*).

अयस्मय *ayasmáya* (ab *ayas* s. *maya* contra gr. 58 et analogiam τοῦ *têǵômaya* quâ *ayômaya* exspectaveris; etiam in ed. Calc. Maḥ. p. 644 lin. 2 infr. *ayasmaya* legitur) ferrens. A. 10. 31.

अयुत *ayúta* n. (ex *a* priv. et *yuta* ligatus, a r. *yu*) decies mille.

अयुतशस् *ayutaśás* adv. a praec. s. *śas*, v. gr. 584. s. *śas*. In. 2. 8.

अये *ayê* interj. Śak. 45. 13.

अयोध्या *ayôd'yâ* f. (non impugnanda, ex *a* priv. et *yôd'ya* impugnandus in fem.) nomen urbis (Oude).

1. अर् ऋ *ar ṛ* 1. et 3. par. (*árâmi*, *íyarmi* v. gr. 331; syllaba *ar* et in hac et in aliis radicibus, quae apud grammaticos vocalem *ṛ* continent, in formis non gunnatis corripitur in *ṛ*, quae vocalis nusquam est primitiva, sed semper orta ex *r*, antecedente vel subsequente quâpiam vocali, ut e. c. *śṛṇômi* a r. *śru*, abjectu *u*, quo facto consonans *r* vocalis naturam induit *)) ire, pervenire, transl. adipisci (v. rad. *i*). Nalod. 1. 32: *tân gâm ... âra* ad illam regionem pervenit; 42: *na ratińsâm âra* non gaudium adepta est. — Caus. *arpay* (gr. 468) facere ut aliquis eat, perveniat; 1) movere, dirigere, conjicere. B'. 8. 7. 12. 14: *mayy arpitamanôbudd'i*; Dr. 5. 19: *śarân arpayitum* sagittas mittere. 2) uti aliquâ re, impendere, adhibere. Ḥ. 4. 47. (Goth. *airus* nuntius mihi ortum esse videtur ex *ar*, attenuato *a* in *i* et anteposito *a* ex generali euphoniae lege q. v. gramm. comp. 82; hib. *ria* vel *do ria* „he will come, arrive", *ria* „running, speed", *riach* „he came", *riachtaim* „I arrive", *ar* „guiding, conducting"; v. r. *il*. Ad formam caus. *arpay* quae cum *sam* composita tradere significat, referri possit germ. vet. *arbjan* here-

*) Fusius de vocalium *ṛ* et *ṝ* origine disserui in libro meo „Vocalismus" p. 157 sq.

ditare, *ki-erpit* possessio, goth. *arbi*, th. *arbja*, hereditas, quanquam ex generali consonantium permutandarum lege pro sanscr. *p* exspectaveris goth. *f*; amant vero liquidae conjunctionem cum mediis. Ad inusitatam, ex tritâ lege formatam formam caus. *ârâyâmi* pertinere videtur lat. *aro*, gr. ἀρόω, goth. *arja* id., germ. vet. *erru* — per assimil. ex *erju* — lit. *arù*, slav. *orjuń*, ita ut a movendo solo nominata sint. Etiam gr. ἄρϑρον et lat. *artus* a movendo nominata et cum scr. *ar* cognata esse videntur.)

c. *sam* caus. tradere. Ḥit. 7. 14: *tasya višṇušarmaṇô . . . putrân samarpitavân*; 40. 12: *svâminâ "nîya samarpitavyâ*; 42. 3: *kulînâń yuvatîm ânîya samarpaya*.

2. अर् ऋ *ar ṛ* 5. par. (*hiṅsâyâm*) offendere, ferire, laedere, vexare, occidere. (Hib. *ar* „slaughter, destruction, plague; the slain in fight".)

3. अर् (ॠ) *ar* (*ṝ*) 9. par.: *ṛṇâmi* gr. 345 (*gatâu*) ire. (Haec radix origine eadem est atque *ar ṛ* q. v.) *)

अर *ara* (r. *ar ṛ* s. *a*) 1) adj. celer, citus. 2) rotae radius. (Cf. goth. *ara* — th. *aran* — nostrum *Aar*, quae sicut lat. *aquila* a velocitate nominata esse videntur; v. आशु *âśu*.

अरजस् *aragás* (Baḥ. ex *a* priv. et *ragas* n. pulvis) expers pulveris, purus. N. 24. 42.

अरण्य *áraṇya* n. sylva.

अरण्यानी *araṇyânî* f. (a praec. s. *ânî*, v. gr. 218) magna sylva. Ḥit. 17. 14.

अरत्नि *aratní* m. cubitus. Dr. 9. 5.

अरम् *áram* (acc. τοῦ *ara*) celeriter, cito. Am. (fortasse gr. ἄρα, cf. Hartung I. p. 423).

अरविन्द *aravinda* m. lotus flos. Ḥit. 59. 1.

अराजक *arâgaka* (Baḥ. ex *a* priv. et *râgan* rex, s. *ka*, v. gr. 597) rege orbatus. Dr. 6. 5.

अराति *árâti* m. inimicus, hostis. Ḥit. 77. 7.

*) De adulterinâ vocali *ṝ* v. librum meum „Vocalismus" p. 181.

अराल *arâla* curvus. N. 11. 33.

अरि *arí* m. inimicus, hostis.

अरिन्दम *arindama* m. (e praec. et *dama* domitor, a r. *dam* s. *a*, v. gr. 575 s. *a*) hostium domitor.

1. अरिष्ट *áriṣṭa* (Karm. ex *a* priv. et *riṣṭa* a r. *riś* s. *ta*) non vulneratus. Dr. 7. 20.

2. अरिष्ट *áriṣṭa* m. nomen arboris (Wils. Melia azadaracta). N. 12. 3.

अरुण *aruṇá* m. 1) adj. fuscus, ex rubro subniger, purpureus; Wils. „tawny, dark red". Dêv. 3. 7. 2) sol. Śak. 24. 8.

अरुन्धती *arund'atî* (ex *a* priv. et *rund'atî* a r. *rud'* cl. 7. s. *ant at* in fem.) Vasiṣṭi uxor, una ex Pleiadibus. Ḥit. 22. 7.

अरुस् *árus* m. n. ulcus, vulnus. Am.

अरे *aré* interj. Ḥit. 22. 14.

अरोग *arôga* (Baḥ. ex *a* priv. et *rôga* m. morbus) liber a morbo, sanus, salvus. Br. 3. 10.

अर्क् *ark* 10. par. (*stavanê* K. *tâpastutyôń* V.) urere, celebrare (fortasse denom. a sq.).

अर्क *arka* m. (a r. *ark* s. *a*, nisi *arkâyâmi* ab *arka*) sol. (Cf. hib. *eark* sol, coelum.)

अर्क्ष् ऋक्ष् *arkś ṛkś* 5. par. (*ǵig'âńsâyâm* K. *vad'ê* V.) occidere, occidendi cupidum esse.

अर्गल *argala* n. pessulus. Up. 46. Ḥit. 33. 18.

अर्गला *argalâ* f. id.

अर्गली *argalî* f. id.

अर्घ् *arg'* 1. âtm. (*hiṅsâyâm* K. *mûlyê* V.) offendere, laedere, occidere; constare, pretium habere, dignum esse. (Fortasse huc pertinet nostrum *arg*, *ärgern*, germ. vet. *arg*, *ark*, et inserto *a*: *arag*, *arak* avarus, pravus, impius, subst. *arg* malum.)

अर्घ *árg'a* m. (r. *arg'* s. *a*) 1) pretium. 2) donum honorificum, quod diis eximiisque hospitibus offertur, constans ex octo rebus, nempe ex oryza, sacro gramine durva dicto, floribus etc. cum aqua, aut ex aqua sola, in parvo vase. Sâ. 3. 6.

अर्घ्य arg'ya (r. arg' s. ya) 1) adj. venerandus. 2) m. i. q. praec. sign. 2.

अर्च् arć 1. par. âtm. 10. par. honorare, venerari, colere. ex ark q. v. In. 3. 1. 4. 3. 5. N. 18. 19 (cf. goth. *alhs*, them. *alha* templum).

c. ab'i i. q. simpl. B'. 18. 19.

अर्चिष्मत् arćiśmant (a sq. s. mant mat) 1) adj. flammans. Ur. 37. 7. 2) m. ignis. Hêm.

अर्चिस् arćis f. (r. arć s. is) splendor, flamma. In. 1. 35. H. 1. 49. (Ex arkis — v. ark, arka.)

अर्छ् ऋछ् arć ṛć 6. par. (ṛććâ'mi gr. 38) ire, adire. B'. 2. 72: b'rahmanirvâṇam ṛććati; 5. 29: śântim ṛććati; Man. 12. 55: ćaṇḍâlapukkaśânâńća . . . yônim ṛććati; N. 4. 7 ubi in ed. Calc. legitur mṛtyum ṛććati, v. ann. ad h. l.

1. अर्ज् arǵ 1. par. 10. par. âtm. 1) colligere, coacervare, adipisci, acquirere. N. 26. 4. In. 3. 7. 2) facere perficere (prayatnê K. sanskârê V.): svarǵitań karma bene facta actio. Râm. ed. Ser. 1. 34. 38; svârǵitan tapas a memet ipso effecta castigatio. Râm. ed. Ser. 1. 47. 13 (fortasse lat. *urgeo* et *arguo*, gr. ἔϱγω nisi hoc est pro ϝέϱγω = व्रज् vraǵ q. v.; goth. *rik-jan* colligere).

c. upa i. q. simpl. sign. 1. Hit. 33. 21. Man. 9. 208.

2. अर्ज् ऋज् arǵ ṛǵ 1. âtm. (gatâu K. gatisťâiryôrǵanârǵanê V.) ire; firmum esse; validum, robustum esse; acquirere (lat. *rego*, *rectus*, goth. *raih-ts*, nostrum *recht*, v. sq., gr. ὀ-ϱέγω, hib. *righim* „I reach, arrive, stretch".

अर्जन arǵana n. (r. arǵ s. ana) nom. actionis τοῦ arǵ sgnf. 1. Hit. 34. 1.

अर्जुन árǵuna m. (ut videtur, a r. arǵ s. una) 1) nomen arboris (Wils. Terminalia alata glabra). 2) nomen unius Pâṇḍavorum.

अर्ज्ज् ऋञ्ज् arńǵ ṛńǵ 1. âtm. (b'raǵê K. b'ṛǵê V.; scribitur ṛǵ-i, gr. 110[a]) assare, frigere, coquere (cf. b'arǵ b'ṛǵ, b'raǵǵ).

अर्ण् ऋण् arṇ ṛṇ 8. par. (gatâu) ire (ut videtur ex ar ṛ adjecto charactere cl. 5 unde ṛ-ṇô'mi); cf. goth. *rinnan* r. *rann*, nostrum *rinnen*.

अर्णव arṇavá m. mare.

अर्त् ऋत् art ṛt 1. par. (spardanâiśvaryaǵṛnâgatiśu) ire; aemulari, certare; imperare; vituperare. (Haec radix orta esse videtur ex ar ṛ, adjecto t. Huc retulerim rad. goth. *LITH* ire — *leitha*, *laith*, *lithum* — mutato r in l et litteris transpositis pro *ilth* ex *alth*, *arth*, attenuato a in i, sicut in r. *KIN* germinare = ǵan; hib. *rith* „course, flight, gallop, race", *rithim* „I run, range, strull, rush".)

अर्थ् art' 10. par. (v. art'a) petere, postulare (gr. αἰτέω dissoluto r in vocalem i).

c. pra petere, appetere, desiderare, concupiscere. Br. 2. 11. 12. 13. 16. In. 5. 33. Su. 1. 26. 3. 11.

c. sam cogitare, putare, existimare. Ur. 18. 9. 18. 5 infr.

अर्थ árt'a m. (r. art' s. a, nisi potius art'âyâmi est denominativum vocis art'a) 1) res, materia. Br. 1. 16. 2. 2. 6. N. 8. 4. B'. 2. 6. 8. transl. sensus. 2) divitiae opes. N. 17. 47. B'. 2. 6. 3) commodum, utilitas, fructus. B'. 3. 18. 4) causa, ratio. N. 15. 13. Acc. instr. dat. et loc. — árt'am, árt'êna, árt'âya, árt'ê — praepositionis vice funguntur, ut latinum causâ, gratiâ, c. gen. aut in compositione cum nomine recto. N. 23. 10. Br. 1. 27. 29. 2. 3. H. 4. 28. — In fine compositorum art'a cum significatione res nonnumquam redundat. A. 4. 16. Sâ. 4. 25. (gr. αἰτία).

अर्थकृत् art'akṛt (rem, commodum faciens, e praec. et kṛt faciens, q. v.) utilis, commodus, fructuosus. In. 5. 56.

अर्थिन् art'in (a r. art' s. in) petens, desiderans, egens, pauper. N. 13. 11. 50. B'. 7. 16.

अर्थीय art'îya (ab art'a s. îya) causam, originem habens, commotus, pendens ex alq. r., positus in alq. r., obnoxius alicui. B'. 17. 27.

अर्थेप्सु *artépsu* (ex *arta* et *ipsu* q. v.) divitiarum cupidus.

अर्थेप्सुता *artépsutá* f. (a praec. s. *tá*) status ejus, qui divitiarum cupidus est, divitiarum cupido. Br. 1. 18.

अर्द् *ard* 1. par. âtm. 1) vexare. (Haec radix hucusque in part. pass. in *ta* solum inventa est, cum praef. *á* conjuncta, formans *árditá* et *ártá* abjecto *d* secundum gr. 548. Littera *t* formae *ártá* secundum gr. 105 duplicari potest, igitur primum *t* in *árttá* non pro transformatione euphonica litterae *d* accipiendum est. Ubi *árdita* et *árta* vocem in *a* aut *á* exeuntem sequuntur, propter vocales coalescentes ab *ardita* et *arta* non distingui possunt; cum autem *árta* in positionibus non ambiguis inveniatur, in ambiguis quoque locis *árdita* et *árta* intelligenda esse censeo.) H. 1. 4. 2. 3. 5. N. 8. 24. 12. 106. 108. In. 5. 44. (Lat. *ardeo* quod fortasse sensum primitivum radicis *ard* exhibet.) 2) ire. 3) poscere, rogare, petere, c. acc. pers. Rag. 5. 17: *śaradganan ná 'rdati cátakań* (cf. *art*).

cl. 10. par. 1) vexare. Mah. 3. 16450: *tata énam mahávégâir ardayámása tómarâih*; 1. 1182. 2) ferire, occidere. R. Schl. I. 16. 30: *vićarantó 'rdayan* (omisso augmento) *sarván sinhavyágramahóragán*. (Cf. hib. *ord* 1) „a hammer, sledge, mall, mallet". 2) „death, manslaughter".)

c. *abi* 1. par. vexare, affligeré. R. Schl. II. 21. 55: *abyardasi máń suduhkam*; Mah. 1. 4116: *abyardita*.

c. *sam* 10. par. vexare, vulnerare. Mah. 3. 761. 11724: *samârdayat*.

अर्द्ध, अर्ध *ardda*, *arda* 1) adj. dimidius. 2) n. dimidium, dimidia pars.

अर्द्धचन्द्र *arddaćandra* m. (e praec. et *ćandra* m. luna) 1) semiplena luna. 2) sagitta, cujus acumen semiplenae lunae formam habet. Dr. 9. 9.

अर्द्धरात्र *arddarâtra* m. (ex *ardda* et *râtra*, in fine comp. pro *râtri*, nox) media nox.

अर्ध् ऋध् *ard* *rd* 4. et 5. par. crescere, augeri. Part. pass. *rddá* dives, opulentus, felix. N. 12. 59. (Fortasse ex usitatiore *vard* *vrd* abjecto *v*; cum *ard* *rd* cf. lat. *olesco*, *ad-ultus*, cujus *l* tam ex *r* quam ex *d* explicari possit, cum et *r* et *d* facile transeant in *l*. Pottius etiam apte huc trahit vocem *rad-ix*, sicut nostrum *Wurzel*, goth. *vaurts* th. *vaurti* — fortasse corruptum ex *vaurs-ti*, v. gr. comp. 102 — probabiliter ad *vard* *vrd* pertinent; ita *aurti* planta, in comp. *aurti-gards*, pro *aurs-ti*; lat. *alo*, quod ad sensum attinet, nititur formâ caus., ita gr. ἀλδαίνω, goth. *alja* sagino; hib. *alt* „nursing"; gr. ὀρθός, si quod equidem puto, ad hanc radicem pertinet, proprie significaret qui crevit, unde erectus, ita lat. *al-tus*, hib. *alt* „a high place, eminence, an edifice", nisi hoc directe venit a lat. *altus*; cf. etiam goth. *alds* th. *alda* senex — ut mihi videtur ex *ald-da* = scr. *rdda* ex *ardda* — ratione habitâ, vocem scr. *vrdda* qui crevit plerumque signivicare senex; nec non *ald-s* th. *aldi*, nostrum *Alter*.

c. *sam* i. q. simpl. Man. 9. 315: *kań kśinvańs tân samrdnuyât*. — *samrdda* adultus, auctus, magnus, plenus, totus. H. 1. 11: *samrddân vanaspatîn avarugya*; B. 11. 29: *samrddavéga*; 33: *buńkśva râgyań sańvrddam*. — transl. dives, opulentus. N. 10. 2.

अर्प् *arp* v. r. *ar r*.

अर्पण *árpaṇa* n. (ab *arpay*, forma caus. r. *ar r* ire — v. gr. 468 — s. *ana*) actio tradendi. Hit. 72. 19. B. 9. 27.

अर्फ् ऋफ् *arp* *rp* 6. par. (*hińsâyâm* K.) offendere, laedere, ferire, vexare, occidere.

अर्ब् *arb* 1. par. (*hińsâyâń*, *gatâu*) laedere, occidere; ire.

अर्बुद *arbudá* m. n. centum milliones. A. 5. 21.

अर्भ *árb'a* m. (fortasse e *garb'a* abjecto *g*) proles, natus. Hêm. v. sq. (Huc referri possint lat. *orbus*, gr. ὀρφανός.)

अर्भक *arb'aká* m. (a praec. s. *ka*) proles, natus, pullus. Śak. 7. 7.

अर्म्फ् ऋम्फ् *armp' ṛmp'* 6. par. (*hiṅsâyâm* K.) i. q. *arp' ṛp'*.

अर्यमन् *aryamán* m. (nom. irr. v. gr. 193) 1) sol. 2) nom. propr. unus e majoribus, defunctis, manibus. B'. 10. 29.

अर्व् *arv* 1. par. (*hiṅsâyâm* K. *vad'ê* V.) ferire, laedere, occidere.

अर्वन् *árvan* (r. *arv* s. *at* in nom. *an*, gr. 196) 1) humilis, vilis. (nom. *arvâ*, *arvatî*, *arvat*). 2) m. equus.

अर्वाक् *arvâk* adv. (neut. sequentis *arvâć*) 1) post, postea. 2) pone, a tergo. 3) prope. Śak. 7. 9 infr.

अर्वाच् *árvâć* (ut videtur ex *arvan* et *aṅć* ire, nom. m. *arvâṅ*, f. *arvâćî*, n. *arvâk* secundum analogiam τοῦ *prâć*, gramm. 179) propinquus. Am. p. 54. 8: *parârvâćî tîrê* remota et propinqua, ulterior et citerior ripa.

अर्ष् ऋष् *arś ṛś* 6. par. (*gatâu*) ire. (Ortum esse videtur e *ar ṛ* adjecto *ś*. Huc retulerim goth. *airș-ja* seduco, germ. vet. *irru*, lat. *erro*.)

अर्ह् *arh* 1. par. 1) honorare, colere, v. *arhaṇa*. 2) aequare, parem esse. Man. 3. 131. 3) dignum esse, c. acc. rei. H. 1. 36. N. 16. 24. 4) convenire, decere, c. nominat. pers. quam decet. Dr. 3. 2. 5) posse. B'. 2. 17. Hit. 6. 11. 6) Saepissime temp. praes. hujus rad. ut verbum auxiliare in constructione cum infinitivo adhibetur, ad rogationem exprimendam, ubi Germanorum *müssen* maxime respondet. In. 5. 41. 44. H. 4. 3. 6. Br. 2. 21. B'. 2. 26. — Metri causa in âtm. usurpatur. H. 1. 36. (Littera *h* hujus radicis ex *g'* orta esse videtur, cf. *arg'* et gr. ἄρχω quod fortasse primitivum conservavit sensum, ita ut *arh* ab origine significaverit primum esse, in principio esse.

अर्ह *arha* (a praec. s. *a*) dignus, c. acc. H. 4. 50. Sâ. 3. 9. — c. inf. Sâ. 5. 15.

अर्हण *arhaṇa* n. (r. *arh* s. *ana*) adoratio, cultus. Am.

अर्हणा *arhaṇâ* f. (a r. *arh* s. *ana* in fem.) honoris testificatio, bonor. N. 25. 4.

अल् *al* 1. par. âtm. (*vâraṇavyâptib'ûśâsu* V.) arcere, sufficere, ornare (fortasse lat. *or-nare*).

अलक *alaka* m. (r. *al* s. *aka*) cincinnus. Ur. 38. 15.

अलका *alakâ* f. nomen urbis Kuvêri.

अलक्त *alakta* m. (secundum Wils. pro *arakta* non rubrum habens, i. e. quo nihil rubrius est, cf. *anuttama*) gummi laccae.

अलक्तक *alaktaka* n. (a praec. s. *ka*) id. Ur. 60. 16.

अलक्षित *álakśita* (Karm. ex *a* priv. et *lakśita* a r. *lakś* s. *ta*) non visus, non inventus, non deprehensus. H. 1. 7.

अलङ्करण *alaṅkaraṇa* (r. *kar kṛ* praef. *alam* ornare) ornamentum. In. 5. 2.

अलङ्कार *alaṅkâ'ra* m. (r. *kar kṛ* praef. *alam* ornare s. *a*) id. Hit. 42. 1.

अलङ्कृत *alaṅkṛta* (r. *kar kṛ* praef. *alam* ornare s. *ta*) ornatus. N. 2. 11. 25. 1.

अलम् *álam* (r. *al* s. *a* c. accus. term.) 1) ornamentum, solum in comp. cum r. *kar kṛ* 2) satis, par. Dêv. 4. 3. 3) particula prohibitiva, cum instrumentali substantivorum abstractorum, vel, quod idem est, gerundio: apage, aufer, absit. Dr. 4. 20.

अलस *alasa* (r. *las* laborare, artem exercere, suff. *a* praef. *a* priv.) piger, ignavus, iners.

अलात *alâta* n. torris.

अलि *alí* m. 1) apis. 2) scorpio.

अलिक *alika* n. frons.

अलिञ्जर *aliṅǵara* m. hydria fictilis (Wils. „an earthen water jar"). M. 10.

अलिन् *alin* m. apis.

अलीक *alîká* (ut videtur, ex *a* priv. et *lîka* quod simplex non invenitur) 1) adj. falsus, non verus. 2) n. falsum, falsitas. Ur. 30. 8 infr.

अलु *alu* f. parva hydria. Hit. 90. 15.

अल्प *álpa* adj. (v. gr. 226 et 256) parum, paulum, exiguus. In. 5. 13. N. 25. 13. (Huc retulerim lit. *alpstù*, *ap-alpstù* animus me liquit, ich falle in Ohnmacht; praet. *alp-aù*, fut. *alp-su*, v. gr. comp. 499; *àlkstu*, praet. *àlk-au*, fut. *alk-su* fame uri ejusdem originis esse videtur, permutatâ labiali cum gutturali. Fortasse etiam gr. ὀλίγος huc pertinet, mutatâ tenui in mediam et inserto ι sicut in δολιχός contra *dirg'a* longus.)

अल्पक *alpaká* (a praec. s. *ka*) tenuis, exiguus, vilis. Hit. 14. 6.

अल्पकार्य *alpakârya* adj. (Bah. ab *alpa* et *kârya* n. a r. *kar kr* s. *ya*, faciendum) quod parvi momenti est. N. 21. 28.

अल्पदर्शन *alpadarśana* (parum visus habens, Bah. ex *alpa* et *darśana* n. visus) parum valens visu, parum intelligens, imprudens, stultus. H. 1. 45.

अल्पता *alpatâ* f. (ab *alpa* s. *tâ*) paucitas, exiguitas. Hit. 82. 7.

अल्पदुःखता *alpaduhk'atâ* f. subst. abstr. ab *alpaduhk'a* parum doloris, s. *tâ*. A. 10. 8.

अल्पमूलफलोदक *alpamûlap'alôdaka* (Bah. ex *alpa* et compos. dvandvico, constante e *mûla* n. radix, *p'ala* n. fructus et *udaka* n. aqua) parum radicum, fructuum et aquae habens. H. 1. 16.

अल्पिष्ठ *álpiśt'a* (ab *alpa* s. *iśt'a*) superlat. vocis *alpa*. Am.

अल्पीयांस् *álpîyans* (ab *alpa* s. *îyans*) compar. vocis *alpa*. Am.

अव् *av* 1. par. servare, tueri. Nalod. 4. 18 (lat. *aveo*).

अव *áva* praep. praef. (ut mihi videtur a stirpe pronominali *a* s. *va*, sicut *êva*, *iva* ab *ê*, *i*; v. gr. comp. 380) de, ab. (In lingua zendica ᐊᐅᐅᐊ *ava* est pronomen demonstrativum, cui respondet slav. *ovŭ* th. *ovo* hic, ille, fem. *ova*, neut. *ovo*. Huc etiam trahimus gr. αὖ in composito αὐ-τός et posteriorem partem vocum ἐνταῦθα, ἐντεῦθεν; porro αὖ, αὖ-θι, αὖ-θις, αὖ-τις, αὖ-τε, αὐ-τάρ, οὖν et particulam negativam οὐ; lat. *au-t* et *au-tem*, quod posterius suffixo convenit cum *kat'am* et *itt'am*; nostrum *au-ch*, goth. *au-k*, v. gr. comp. 377 sq.) — Pro praep. *ava* etiam *va* dicitur v. gr. 111.

अवकर्तन *avakartana* n. (r. *kart krt* praef. *ava* s. *ana*) abscissio. N. 10. 16.

अवकाश *avakâśa* m. (r. *kâś* lucere, s. *a*) 1) locus, spatium, intervallum. Śak. 56. 2. 20. 13. 23 infr. Ur. 41. 8 infr. 66. 15. 74. 4. 2) occasio. Hit. 122. p. 101.

अवक्रय *avakraya* m. (r. *krî* emere, s. *a*) pretium. Am.

अवगम *avagama* m. (r. *gam* ire, s. *a*) intellectio, intelligentia. Hit. 71. 13. B'. 9. 2.

अवगाह *avagâha* m. (r. *gâh* praef. *ava* submergi, s. *a*) 1) actio submergendi. Śak. 17. 2 infr. 2) lavatio.

अवग्रह *avagrahá* m. (r. *grah* prehendere, s. *a*) contemtio. Hit. 61. 14.

अवज्ञा *avaǵńâ* f. (r. *ǵńâ* scire) contemtio. Hit. 92. 3.

अवज्ञान *avaǵńâna* n. (r. *ǵńâ* s. *ana*) id. Hit. 103. 4.

अवतंस *avatansa* m. n. (r. *tans* ornare, s. *a*) 1) annulus auricularis. 2) crista.

अवतंसक *avatansaka* (a praec. s. *ka*) i. q. praec. Ur. 82. 4.

अवतार *avatârá* m. (a r. *tar* [*tf*] s. *a*) descensus. Dicitur praecipue de deorum e coelo in terram descensu, ad quampiam hominis aut animalis formam assumendam.

अवदात *avadâta* (r. *dâi* purificare, s. *ta*) 1) albus, clarus. 2) flavus. Sâ. 5. 8.

अवद्य *avadyá* (fortasse a praep. *ava* s. *dya* pro *tya*, quod cum indeclinabilibus solum conjungitur, aut ex *a* priv. et *vadya* dicendus) 1) humilis, depressus, demissus. 2) transl. ignobilis, vilis, abjectus (v. *anavadya*).

अवधान *avad'âna* n. (r. *d'â* ponere, s. *ana*) attentio, animus attentus. Ur. 1. 2 infr.

अवधि *avad'i* m. (r. *d'â* ponere, s. *i*) finis, terminus, modus. Ur. 89. 3 infr.

3. अस् *as* 4. par. deponere, abjicere. Nalôd. 4. 36.

c. *apa* 1) id. Nalôd. 3. 8. 2) relinquere, deserere. Hit. 107. 5. 3) postponere, negligere. Hit. 70. 10.

c. *ab'i* exercere, tractare, versari in alquâ re. Śak. 32 infr.

c. *ut* praef. *vi* (*vyudas*) i. q. simpl. B'. 18. 51.

c. *ni* 1) deponere. Dr. 1. 5. 7. 8. Sâ. 5. 9. c. *vi* + *ni* ponere, deponere, collocare. N. 24. 45. Râm. ed. Ser. III. 47. 7. 70. 5. c. *sam* + *ni* deponere. Sâ. 3. 18. B'. 3. 30. 4. 41. 5. 13.

c. *nis* ejicere. Dêv. 1. 18.

c. *vi* part. perf. pass. *vyasta* consternatus, confusus, dejectus. A. 10. 64.

असंशयम् *asanśayám* adv. (Avy. ex *a* priv. et *sanśaya* m. dubium) sine dubio. Br. 3. 9. 10.

असकृत् *asakṛt* (ex *a* priv. et *sakṛt* semel) non semel, saepius. H. 1. 14. 4. 11. Br. 1. 21. A. 8. 15.

असङ्ख्येय *asaṅk'yêyá* (Karm. ex *a* priv. et *saṅk'yêya* a r. *k'yâ* praef. *sam* s. *ya*, v. gr. 557) innumerabilis. N. 13. 56.

असज्जन *asaǵǵana* m. (Karm. ex *a* priv. et *saǵǵana* ex *sat* bonus et *ǵana* homo) homo improbus. Hit. 74. 3.

असती *asatî* f. (ex *a* priv. et *satî* fem. τοῦ *sat* bonus) femina impudica, non casta. Am.

असत्कृत *asatkṛta* n. (Karm. ex *a* priv. et *satkṛta* e *sat* bonus et *kṛta* factum) peccatum, delictum. N. 24. 31.

असत्य *asatyá* (Karm. ex *a* priv. et *satya* verus) non verus, falsus. N. 19. 8.

असन् *asan* v. *asṛǵ*.

असम्बद्ध *asambadd'a* (ex *a* priv. et *sambadd'a* ligatus a r. *band'* praef. *sam* s. *ta*) absurdus, ineptus, stultus (de verbis). Śak. 21. 2 infr.

असहन *asahana* (ex *a* priv. et *sahana* tolerans, a r. *sah* s. *ana*) non tolerans, zelotypus. Ur. 47. 8. V. sq.

असहमान *asahamâna* (ex *a* priv. et *sahamâna* tolerans, a r. *sah* s. *mâna*) id. Ur. 55. 19. 71. 16.

असाध्य *asâd'ya* (ex *a* priv. et *sâd'ya* perficiendus, efficiendus, a caus. radicis *sâd'*) insanabilis. Ur. 48. 6 infr.

असि *así* m. (ut videtur, a r. *as* cl. 1. s. *i*) ensis, gladius (lat. *ensis* insertâ nasali).

असित *ásita* (Karm. ex *a* priv. et *sita* albus) niger. N. 12. 66. 16. 21.

असिपुत्री *asiputrî* f. (ex *asi* ensis et *putrî* filia) culter. Am.

असिहेति *asihêti* m. (ensem pro telo habens, Bah. ex *asi* et *hêti* telum) ensifer. Am.

असु *ásu* (r. *as* esse s. *u*) 1) m. pl. num. (*asavas*) halitus, spiritus. Dêv. 2. 67. v. *gatâsu* et *vyasu*. 2) n. consideratio, cogitatio, aut cor tanquam ejus sedes. 3) n. affectus, affectio.

असुख *asuk'a* n. (Karm. ex *a* priv. et *suk'a* n. delectatio, voluptas) dolor, sollicitudo, moeror. N. 13. 52. 15. 14.

असुधारण *asud'âraṇa* n. (ex *asu* halitus, spiritus et *d'âraṇa* gestatio, portatio) vita. Am.

असुर *ásura* m. nomen daemonum Kâśyapo et Dite natorum, diis inimicorum.

असुहृद् *asuhṛd* (Karm. ex *a* priv. et *suhṛd* m. amicus) inimicus. N. 26. 15.

असूय् *asûy* (denominat. ab *asu* q. v. s. *ya*, gr. 520) conviciari, maledicere, exsecrari, devovere, fremere, (murren). N. 14. 17. M. 19. B'. 3. 31. Ur. 78. 2 infr.

c. *ab'i* exsecrari. Sâ. 5. 90. B'. 3. 32. N. 12. 117.

असूयन *asûyana* n. (ab *asûy* s. *ana*) nomen actionis verbi *asûy*.

असूया *asûyâ* f. (ab *asûy* s. *â*) id. Am.

असूयु *asûyu* adj. (ab *asûy* s. *u*) convicians, maledicens, fremens. B'. 9. 1.

असृग्धरा *asṛgd'arâ* f. (ex *asṛǵ* sanguis et *d'ara* gerens, ferens in fem.) cutis. Am.

असृज् *ásṛǵ* n. (non profundens pro non profundendum, a r. *sarǵ* *sṛǵ* q. v., praef. *a* priv., nisi fortasse *a* mutilatum est ex *ava* vel *â*, ita ut sanguis nominatus sit a fluendo; notetur lit. *srawaù* sanguinem

emitto, quod ad r. scr. *sru* fluere pertinet) sanguis (lat. *sanguis* abjecto *a* initiali; quod ad nasalem τοῦ *sanguis* attinet, respicias formam *asán* quâ in nonnullis casibus thema *ásṛǵ* suppleri potest, v. gr. 183).

असृपाट *asṛpâṭa* m. n. (ut mihi videtur, pro *asṛkpâṭa*, e praec. et *pâṭa* extensio, expansio) rivus sanguinis.

असौ *asâ'u* hic, haec, ille, illa v. *adás* et gr. 248.

अस्त *ásta* m. (r. *as* q. v. s. *ta*) 1) nomen occidentalis cujusdam montis, ultra quem solem occidere credunt. 2) solis occasus et occasus, finis in universum. Sâ. 4. 17. Hit. 73. 6.

अस्त्र *astrá* n. (r. *as* s. *tra*) 1) telum quodcumque, praesertim missile. 2) arcus. A. 8. 2. 10. 29.

अस्थि *ást'i* n. (fortasse a r. *st'â* stare, ita ut *a* praepositio sit mutilata ex *â* vel *ava*) os (lat. *os*, *ossis* per assimil. ex *ostis*, gr. ὀστέον, slav. *kostĭ* th. *kosti*, anteposito k.).

अस्थिकृत् *ast'ikṛt* m. (e praec. et *kṛt* faciens) medulla. Hêm.

अस्थिभुज् *ast'ib'uǵ* m. (ex *ast'i* et *b'uǵ* edens) canis. Hêm.

अस्म *asmá* v. *idám* et seq. et gr. 241. 243.

अस्मत् *asmát* (ex *asma* et ablativi signo *t*) pronominis primae personae ablat. plur., qui in initio compositorum thematis loco fungitur et a grammaticis tanquam thema proponitur; scribunt tamen *asmad*. (Cf. gr. ἄμμες per assimilat. ex ἄσμες; goth. *UNSA* per metathesin ex *USNA* unde e. c. genit. *unsa-ra*, nostrum *unser*; v. gr. 241 et gr. comp. 166.)

अस्मत्तस् *asmattas* (a praec. s. *tas*) interdum ponitur pro ablat. plur. *asmát* sicut in sing. *mattas* pro *mat*. A. 4. 16.

अस्मदीय *asmadî'ya* (ab *asmat* s. *îya*, gr. 265) noster. B'. 11. 26.

अस्मद्विध *asmadvid'a* (meam aut nostram indolem habens, Bah. ex *asmát* et *vid'a* m. aut *vid'â* f. indoles, natura, species) mihi aut nobis aequalis. Sâ. 4. 7.

अस्यै *asyâ'i*, *asyâ's* et *asyâ'm* v. gr. 247.

अस्र *asra* n. 1) (fortasse a r. *sar* *sṛ* ire, cf. *asṛǵ*) sanguis. Am. 2) (pro *aśra*) lacryma. Ur. 58. 12.

अस्रु *asru* n. lacryma (v. *aśru*).

अस्वप्न *asvapná* m. (liber a somno, ex *a* priv. et *svapna*) deus. Am.

अस्वस्थ *asvast'a* (Karm. ex *a* priv. et *svast'a* sanus, validus) infirmus, invalidus, aegrotus. Sâ. 5. 4. N. 2. 5. 6. 7. — V. *svast'a*.

अस्वस्थता *asvast'atâ* f. (a praec. s. *tâ*) aegritudo. Ur. 53. 2 infr.

अह् *aḥ* (radix verbi defectivi quod in praeterito redupl. solum sed saepissime invenitur, et cum praeteriti et cum praesentis significatione. Secunda persona sing. anomale format *â't't'a*; v. gr. 418) dicere. In. 1. 12. Br. 1. 17. 2. 29. (Huc refero hibern. *ag-all* sermo, *ag-aill* loqui, *eigh-im* clamo; goth. *af-aika* nego, attenuato *a* in *i*, quod cum guṇae incremento fecit *ai*, sicut *skaida* separo convenit cum *ċid* [lat. *scindo*]. Gothico *aika* respondere videtur germ. vet. *jihu* dico, fateor, puto [v. Graff I. p. 581], a radice *JAH* ita ut *j* vocali initiali sit antepositum, sicut fortasse in goth. *jains* th. *jaina*, nostro *jener*, si hoc pertinet ad scr. *êna* q. v.; vide tamen gr. comp. 376. A *jihu* praefixo *bi* est *bijihu* confiteor unde substantivum *bijiht* confessio, nostrum *Beichte*. Pottius apte confert lat. *nego* i. e. *n'-ego* cum *g* pro *ḥ* et goth. *k*, sicut e. c. in *ego* contra *aḥam*, goth. *ik*. Fortasse etiam *ajo* a nostra radice descendit, ejecto *g* et addito charactere quartae classis. Potest tamen *ajo* etiam a *k'yâ* praefixo *â* derivari, item ejectâ gutturali. Respiciatur etiam goth. *ah-ja* cogito, quod si cum *aḥ* cognatum est, — ita ut aspirata tenuis loco fungatur, quam ex generali consonantium permutandarum lege exspectaveris — primitivam significationem servaverit, quum linguae facile a notione cogitandi ad notionem loquendi transeant, sicut e. c.

sendicum *mantra* loquela et nostrum *Mund*, ut loquelae instrumentum, a radice *man* cogitare descendunt.)

c. *pra* i. q. simpl. Su. 4. 23. B'. 6. 2. 13. 8. (Fortasse cum *prâh* dicere cohaeret nostrum *SPRACH*, *spreche*, ita ut *s* euphonicum sit antepositum, cum *s* sequenti *p* et *t* facile se adjungat, quam ob rem Pottius gothicum *stautan*, nostrum *stossen* ad radicem sanscritam et latinam *tud* apte reduxit.)

c. *prati* respondere. N. 26. 11.

अह *aha* in fine nonnullorum compositorum pro *ahan*, e. c. *êkâham* per unum diem, *pratyaham* quotidie. Śak. 30. 3. 4 infr. (Cf. hibern. *aga* „leisure, time, opportunity".)

अहङ्कार *ahañkâra* m. (ex *ahám* ego et *kâra* faciens) sui conscientia, sui studium, superbia. B'. 2. 71. 7. 4.

अहङ्कृत *ahañkṛta* (ex *ahám* ego et *kṛta* factus) sui studiosus, superbus. Br. 2. 11.

अहन् *áhan* n. Rağ. 5. 25 (irr. gramm. 195, fortasse mutilatum e *dahan* a r. *dah* urere suff. *an* sicut *aśru* e *daśru*) dies. (Si goth. *dags* them. *daga*, angl. *day*, nostrum *Tag* huc vel ad supra memoratum *aha* pertinent, lex consonantium permutandarum, quâ goth. *taks* contra *daha* postularetur, dupliciter violata est. Respicias tamen goth. *dauhtar* filia et *daur* th. *daura* porta, quae, cum *duhitar* et *dvâra* comparata, item antiquam mediam conservarunt.)

अहम् *ahám* ego (v. *asmát* et gr. 241 et cf. gr. ἐγών, ἐγώ, lat. *ego*, goth. *ik*, nostrum *ich*, lit. *aś*, slav. *aşŭ*, cambro-brit. *ym*, bret. *am*, *em*).

अहर् *ahar* n. dies. B'. 8. 17. 18. 19. Su. 1. 34. Hoc vocabulum, quod in lexicis desideratur, fortasse in nom. et acc. sg. et in initio compositorum solum usitatum est. Nititur, ut mihi videtur, forma *ahar* eo quod liquidae facile inter se permutantur, inde *ahar* ex *ahan*, sicut lat. *aliu-s*, goth. *alji-s* th. *alja* pro scr. *anyá* (cf. gr. comp. 374).

अहर्पति *aharpati* m. (diei dominus, e praec. et *pati*) sol. Am.

अहर्मणि *aharmaṇi* m. (diei gemma vel margarita, ex *ahar* et *maṇi*) id. Hêm.

अहर्मुख *aharmuk'a* n. (diei os, facies, ex *ahar* et *muk'a*) tempus matutinum, diluculum. Am.

अहस् *áhas* m. (in nom., voc. et debilioribus casibus, nec non in initio nonnullorum compositorum pro *ahan*, v. gr. 195) dies.

अहस्कर *ahaskara* m. (diem faciens, e praec. et *kara*) sol. Am.

अहह *ahaha* interj. Hit. 12. 3.

अहार्य *ahârya* m. (non capiendus, non abripiendus, ex *a* priv. et *hârya* a r. *har hṛ* s. *ya*) mons. Am.

अहि *áhi* m. (r. *añh* ire, s. *i*) serpens (lit. *angis*, lat. *anguis*, gr. ἔχις et ὄφις, cum aspiratae saepe inter se permutentur; germ. vet. *unc* anguis, v. Graff I. 347).

अहिंसा *áhiñsâ* f. (ex *a* priv. et *hiñsâ* offensio, a rad. *hiñs* suff. *â*) mansuetudo, clementia, benevolentia. B'. 10. 5. N. 6. 10.

अहिकान्त *ahikânta* m. (a serpentibus amatus) aër, ventus. Hêm.

अहित *áhita* m. (Karm. ex *a* priv. et *hita* bonus) inimicus. Am.

अहिभुज् *ahib'uǵ* m. (serpentes edens, ex *ahi* et *b'uǵ*) 1) Garuḍa (v. *garuḍa*). 2) pavo. Am.

अहो *ahó* interj. admirationis et lamentationis, ah! eheu! N. 3. 17. 13. 31. Br. 1. 35. Sâ. 2. 11.

अहोरात्र *ahórâtrá* m. (Dvandv. ex *ahas* q. v. et *râtra* pro *râtri*, gr. 613 nox) dies et nox. N. 12. 61. 89, v. gr. 591.

अहोस्वित् *ahósvit* (ex *ahó* et *svit* q. v.) an (oder) in interrogando. N. 21. 34 ubi nunc an pro fortasse posuerim (v. *utâhósvit*).

आ á.

आ á praep. praef. 1) ad, v. gr. 111. 2) in conjunctione cum ablat. substantivi, usque ad, tenus, aut cum inclusione aut cum exclusione rei. B'. 8. 16. Śak. 21. 4. In compositione cum vocibus quae colorem indicant idem valet quod lat. *sub* et nostrum suffixum *lich* e. c. *ánîla* subniger, schwärzlich.

आं *áṅ* interj. nae, profecto, sane; sequente *ǵńátam* cognitum: Ur. 2. 2. Śak. 43. 1 infr.

आः *áḥ* vel *á* interj. (forma prior ante surdas, posterior ante sonoras litteras).

आकर *ákará* m. (r. *kar kṛ* facere, praef. *á* s. *a*) 1) fodina 2) multitudo.

आकर्षण *ákarśaṇa* n. (r. *karś kṛś* trahere, s. *ana*) actio attrahendi, abstrahendi, protrahendi. Ḥit. 96. 21.

आकल्प *ákalpa* m. (r. *kalp kḷp* q. v. praef. *á* s. *a*) aegritudo. Ur. 93. 16.

आकाङ्क्षा *ákáṅkśá* f. (r. *káṅkś* desiderare praef. *á* s. *á*) desiderium. Ḥit. 69. 21.

आकाय *ákáyá* m. (secundum Wils. a r. *ći* colligere, mutato *ć* in *k*, s. *a*) 1) rogus 2) habitatio (hibern. *acaidh* habitatio, *achad* campus, v. Pictet p. 14).

आकार *ákára* m. (a r. *kar kṛ* facere, praef. *á* s. *a*) 1) species, forma, facies. Su. 2. 25. N. 2. 5. 13. 26. 2) animi securitas, animus aequus, bene compositus. Ur. 27. 3 infr.

आकारवन्त् *ákáravant* (a praec. s. *vant vat*) formosus, pulcher. N. 5. 6.

आकाश *ákáśá* m. (r. *káś* lucere, praef. *á* s. *a*) aër. N. 14. 10. B'. 13. 32.

आकीर्ण *ákírṇa* (part. perf. pass. a r. *kar* [*kṛ*] s. *na*, gr. 545) impletus, plenus. N. 12. 2. 113.

आकुल *ákula* (r. *kul* praef. *á* s. *a*) turbatus, perturbatus, confusus. N. 4. 18. 16. 14. B'. 2. 1.

आकृति *ákṛti* f. (r. *kar kṛ* s. *ti*) species, forma, facies. N. 5. 10. B'. 11. 5. cf. *ákára*.

आकृष्टि *ákṛśṭi* f. (r. *karś kṛś* trahere, s. *ti*) attractio. Ḥit. 25. 7.

आक्रीड *ákríḍa* m. (r. *kríḍ* ludere, s. *a*) hortus regius publicus. Am.

आखु *ák'ú* m. mus Rattus, „a rat, a mouse".

आखुभुज् *ák'ub'úǵ* m. (e praec. et *b'uǵ* edens) felis. Am.

आखेट *ák'éṭa* m. (r. *k'iṭ* vel *k'éṭ* terrere, s. *a*) venatio. Am.

आख्या *ák'yá* f. (r. *k'yá* appellare) nomen. Ḥit. 26. 12.

आख्यान *ák'yána* n. (r. *k'yá* s. *ana*) sermo, loquela, narratio. N. 6. 9. 22. 21. In. 4. 9 (ubi *ák'yána* pro *ák'yáya* legendum).

आख्यायिन् *ák'yáyin* (r. *k'yá* s. *in* inserto *y* euphonico) narrans. Śak. 15. 8.

आगत *ágata* v. *gam* praef. *á*.

आगन्तु *ágantu* m. (r. *gam* praef. *á* adire, advenire, s. *tu*) 1) advena. Ḥit. 18. 2. 2) hospes, Gast. Am.

आगन्तुक *ágantuka* m. (a praec. s. *ka*) advena. Ḥit. 70. 10.

आगम *ágama* (r. *gam* s. *a*) 1) adj. adiens, adveniens, appropinquans. B'. 2. 14. 2) m. aditio, adventus, appropinquatio. In. 1. 1. Br. 1. 15. N. 21. 4. B'. 8. 18.

आगमन *ágamana* n. (r. *gam* s. *ana*) i. q. praec. sg. 2. Su. 2. 6. N. 3. 21. 17. 46.

आगमनतस् *ágamanatas* (e praec. s. *tas*) adventûs causâ. In. 5. 23 (ubi pro *ágamavató* legendum *ágamanató*).

आगस् *ágas* n. (r. *ag* tortuose ire, vel *aṅg* ire, vel *aǵ* ire, s. *as*) peccatum (gr. ἄγος, cf. *áṅhas*).

आघाट *ág'áṭá* (r. *g'aṭ* s. *a*) limes, terminus. Ḥêm.

आघात *ág'áta* m. (r. *ḥan* in forma caus. *g'átay* — v. gr. 471 — s. *a*) 1) occisio, caedes. 2) locus occisionis,

अवधीर् *avad'ír* 10. par. (sine dubio ex praep. *ava* et *d'ír* quod cum *d'í* mens cognatum videtur, cf. *avaman* despicere a r. *man*, et v. gr. 108) despicere, spernere. Hit. 42. 11.

अवधीरणा *avad'íraṇá* f. (a praec. s. *ana* in fem.) contemtio. Śak. 51. 4. 7.

अवध्य *avad'yá* (Karm. ex *a* priv. et *vad'ya* a r. *vad'* s. *ya*) qui occidi nequit. Br. 2. 29.

अवध्यता *avad'yátá* f. (a praec. s. *tá*) abstractum praecedentis.

अवनत *avanata* v. *nam* praef. *ava*.

अवनि *aváni* f. terra. B'. 11. 26.

अवनी *avaní* f. id. G'at. 1.

अवन्ती *avántí* f. (part. praes. fem. r. *av*) nomen montis. N. 9. 21 (cf. lat. *aventinum*).

अवपात *avapáta* m. (r. *pat* s. *a*) actio decidendi, devolandi. Hit. 14. 19.

अवबोध *avabód'a* m. (r. *bud'* praef. *ava* s. *a*) vigilatio. B'. 6. 17.

अवम *avamá* (ab *ava* s. *ma*) humilis, trop. vilis, abjectus. Dr. 5. 11.

अवमन्तार् *avamantár* (r. *man* cogitare, s. *tár tṛ*) contemtor. Hit. 101. 1 infr.

अवमानिन् *avamánin* (r. *man* cogitare, s. *in*) despiciens, contemnens.

अवयव *avayava* m. (r. *yu* ligare, s. *a*) membrum. Hit. 96. 4.

अवर् *ávara* (a praep. *ava* s. *ra*) 1) inferus, inferior. 2) posticus, posterus, posterior, postremus, ultimus (gr. οὐρά — v. Pott 1. 123 — οὖρος, οὖρον, ὅρος terminus; fortasse ὄῤῥος anus per assimilationem ex ὄrρος; lat. fortasse *Eurus*, sicut scr. *avâć* meridionalis ab *ava* descendit, cf. etiam gr. οὖρος ventus secundus; de lat. *ora* v. *avârá*).

अवरज *avaraǵa* m. (e praec. et *ǵa* natus) frater natu minor. Am.

अवरति *avarati* f. (r. *ram* se delectare, praef. *ava* s. *ti*) cessatio, intermissio. Am.; v. *ram* praef. *upa*.

अवरोध *avaród'a* m. (r. *rud'* impedire, includere, s. *a*) 1) impedimentum, perturbatio. Śak. 41. 7. Ur. 88. 6 infr. 2) gynaeceum, v. sq.

अवरोधन *avaród'ana* n. (r. *rud'* impedire, includere, s. *ana*) gynaeceum. Am.

अवलग्न *avalagna* m. n. (r. *lag* pudore affici, s. *na*) medium corpus, „the waist". Am.

अवलम्बन *avalambana* n. (r. *lamb* labi, s. *ana*) actio adhaerendi, suspendendi, innitendi. Hit. 41. 16.

अवलम्बिन् *avalambin* (r. *lamb* labi, s. *in*) pendens, dependens, suspensus. Sâ. 5. 104. Hit. 9. 5.

अवलिप्त *avalipta* v. *lip*.

अवलेप *avalépa* m. (r. *lip* oblinere, polluere, s. *a*) arrogantia, insolentia, superbia. Ur. 3. 8. Dêv. 10. 2.

अवलोक *avalóka* m. (r. *lók* videre, s. *a*) visus, conspectus, adspectus. Ur. 37. 14.

अवश *avaśá* (voluntatem, arbitrium non habens, Karm. ex *a* priv. et *vaśa* voluntas, arbitrium) 1) invitus. B'. 3. 5. 2) non subactus. Hit. 12. 8.

अवशेष *avaśêśa* m. (r. *śiś* relinquere, s. *a*) reliquum, reliquiae. Śak. 30. 14.

अवश्यक *avaśyaka* (ex *a* priv. et *vaśyaka* arbitrio subjectus) arbitrio non subjectus, necessarius.

अवश्यकता *avaśyakátá* f. (a praec. s. *tá*) necessitas. Hit. 116. 10.

अवश्यकरणीय *avaśyakaraṇíya* (Karm. ex *avaśyam* abjecto *m* et *karaṇíya* faciendus, a rad. *kar kṛ* s. *aníya*) quod necessario faciendum. Br. 3. 16.

अवश्यभाविन् *avaśyab'ávin* adj. (ex *avaśyam* abjecto *m* et *b'ávin* quod existit, fit) quod necessario fit, accidit. Br. 2. 2.

अवश्यम् *avaśyám* (Avy. ex *a* priv. et *vaśya* n. quod arbitrio subjici, quod regi potest) necessario, certe. Br. 2. 2. N. 13. 29.

अवश्याय *avaśyâya* m. (r. *śyâi* ire, s. *a*) pruina. Am.

अवसक्त *avaśakta* v. *saǵǵ*.

अवसर *avasara* m. (r. *sar sṛ* ire, s. *a*) occasio, opportunitas, tempus opportunum. Ur. 10. 21. Hit. 54. 11. 14. 53. 11.

अवसान *avasấna* n. (r. *sô* finire, s. *ana*) finis, obitus. Ur. 5. 15. 37. 4. 47. 6 infr. Śak. 59. 7.

अवसिक्ताङ्ग *avasiktâñga* adj. (Bah. ex *avasikta* conspersus, a r. *sić* s. *ta* et *añga* n. membrum, corpus) conspersa membra, vel conspersum corpus habens. Su. 4. 19.

अवस्कन्द *avaskanda* m. (r. *skand* salire, s. *a*) incursio, impetus, impugnatio. Hit. 102. 9.

अवस्कर *avaskara* m. (r. *kar kṛ* facere, praef. *ava* cum *s* euphonico, s. *a*) excrementum, stercus. Am.

अवस्त्र *avastra* (Bah. ex *a* priv. et *vastra* n. vestis) vestae privatus.

अवस्त्रता *avastrâtâ* f. (a praec. s. *tâ*) abstractum praecedentis. N. 10. 16.

अवस्था *avast'â* f. (a r. *st'â* praef. *ava*) status, conditio. Sâ. 5. 89. In fine comp. Bah. Sâ. 4. 32. N. 17. 31.

अवस्थान *avast'âna* n. (r. *st'â* stare, esse, s. *ana*) commoratio, statio, habitatio. Hit. 38. 13.

अवस्थित *avast'ita* v. *st'â*.

अवहास *avahâsa* m. (r. *has* ridere, s. *a*) risus, jocus. B'. 11. 42.

अवहित *avahita* v. *d'â*.

अवाक् *âvâk* adv. (ab *âvâć* q. v. mutato *ć* in *k*, v. gr. 59) 1) deorsum. 2) meridiem versus.

अवाक्शिरस् *avâkśiras* (Bah. e praec. et *śiras* n. caput) deorsum caput habens, demisso capite. M. 4. Dr. 8. 22.

अवाङ्मुख *avâñmuk'a* (Bah. ex *avâk*, v. gr. 58, et *muk'a* n. vultus) deorsum vultum habens, demisso vultu. Dr. 9. 24.

अवाच् *âvâć* (in casibus fortibus *âvâñć*, v. gr. 179; a r. *añć* ire, praef. *ava*) 1) inferus, inferior. 2) meridionalis. (Lat. *aus-ter* ortum esse videtur ex praep. *ava* — cum *s* euphonico sicut supra in *avaskara* — suff. comp. *ter*; cf. etiam nostrum *Osten*, germ. vet. *ostar*, *ostana*.) Am.

अवाप्ति *avâpti* f. (r. *âp* adipisci, s. *ti*) adeptio, impetratio. Hit. 36. 15. 69. 2.

अवार *avârá* n. ripa citerior fluminis (lat. *ora*).

अवि *ávi* m. f. ovis (lit. *awi-s*, slav. *ovisa*, lat. *ovis*, gr. ὄϊς, ὄ, ἡ; goth. *avistr* ovile; huc etiam retulerim lat. *aries*, mutato *v* in *r* sicut e. c. in germ. vet. *birumês* sumus contra *b'avâmas*, v. gr. comp. 20).

अविचारितम् *avićâritám* adv. (Avy. ex *a* priv. et *vićârita* n. deliberatio, cogitatio) sine deliberatione, sine haesitatione, non cunctanter. Sâ. 1. 35.

अवितथम् *avitat'am* v. *vitat'a*.

अविदूर *avidûra* (Karm. ex *a* priv. et *vidûra* longinquus) non longinquus. H. 2. 1.

अविनय *avinaya* m. (Karm. ex *a* priv. et *vinaya* improbitas, mores pravi, immodestia, turpitudo. Hit. 71. 10. Śak. 16. 5.

अविरत *avirata* (ex *a* priv. et *virata* requiescens a r. *ram* praef. *vi* s. *ta*) perpetuus, continuus. Am.

अविरतम् *aviratam* adv. (acc. neut. praec.) sine intermissione, assidue, perpetuo. P. 17.

अविशेषम् *aviśêšám* (Avy. ex *a* priv. et *viśêša* m. differentia, discrimen) omnino, prorsus, plane. A. 3. 32.

अविषय *avišaya* m. (Karm. ex *a* priv. et *višaya* q. v.) absentia. Hit. 56. 14.

अवैधव्य *avâid'avya* (Bah. ex *a* priv. et *vâid'avya* viduitatas a *vid'avâ* s. *ya*) liber a viduitate, liberans a viduitate. Sâ. 4. 12.

अवोचम् *âvôćam* v. gr. 381. 382.

अव्यक्त *âvyakta* (Karm. ex *a* priv. et *vyakta* q. v.) 1) invisibilis, quod sensibus percipi nequit. B'. 2. 25. 2) non perspicuus, obscurus. Br. 3. 21.

अव्यग्र *avyagra* (Karm. ex *a* priv. et *vyagra* q. v.) 1) imperturbatus. N. 26. 20. 2) consternatus, conturbatus, confusus, territus. Dr. 9. 1. Su. 4. 1.

अव्यय *avyaya* (Bah. ex *a* priv. et *vyaya* m. interitus, exitium; quod non, sicut Wils., a r. *vyay* expendere, erogare derivari volo, sed a r. *i* ire, praef. *vi* s. *a*) 1) interitûs, exitii expers. N. 2. 15. B'. 2. 17. 4. 1. 6. 13. 7. 24. 25. 9. 2. 14. 5. 27. 2) m. n. vox indeclinabilis.

अव्रतिक *avratika* (Karm. ex *a* priv. et *vratika* qui vota facit aut solvit, a *vrata* votum, s. *ika*) qui vota non facit aut solvit. In. 2. 5.

अश् *aś* 5. âtm. 9. par. edere, frui. *aśnâ'ti* Hit. 35. 15; *aśnutê'* B'. 3. 4. 5. 21. 2) secundum grammaticos occupare, coacervare.

c. *upa* id. *upâśnâmi* Dêv. 5. 61. *upâśnutê* Man. 12. 20. 6. 82.

c. *pra* id. *prâśya* N. 23. 22.

c. *sam* id. *samaśnîyât* Man. 6. 19. *samaśnutê* Man. 2. 5. 3. 277. 11. 6.

अशन *aśana* (r. *aś* s. *ana*) qui edit, in fine comp. N. 13. 56. H. 4. 2.

अशनि *aśáni* m. f. fulmen. In. 1. 5. 3. 4.

अशितव्य *aśitávya* n. (r. *aś* s. *tavya*) cibus. Ur. 15. 9 infr.

अशिरस्क *aśiraska* (Bah. ex *a* priv. et *śiras* n. caput, s. *ka*, v. gr. 597) capite privatus. Dr. 8. 30.

अशिश्वी *aśiśvî* f. (fem. ab *aśiśu* liberis carens — ex *a* priv. et *śiśu* — adjecto feminini signo *î*) liberis carens femina. Am.

अशील *aśîla* n. (Karm. ex *a* priv. et *śîla* q. v.) improbitas, mores pravi, turpitudo. Up. 82.

अशुभ *aśub'a* (Karm. ex *a* priv. et *śub'a* q. v.) 1) adj. improbus, scelestus. N. 13. 32. 2) infelix, infaustus. B'. 9. 1. 3) subst. n. malum. B'. 2. 57.

अशून्य *aśûnya* (Bah. ex *a* priv. et *śûnya* n. vacuum) liber a vacuo, totus, universus.

अशून्यम् *aśûnyam* adv. (accus. neut. praec.) omnino, plane, accurate. Śak. 33. 12.

अशेष *aśêśa* (Bah. ex *a* priv. et *śêśa* n. residuum, reliquum) totus, universus. Am.

अशेषतस् *aśêśatas* (a praec. s. *tas*) omnino, plane. N. 16. 38. 6. 24.

अशेषे *aśêśê* adv. (loc. ab *aśêśa*) i. q. praec. N. 4. 31.

अशेषेण *aśêśêṇa* adv. (instr. ab *aśêśa*) i. q. praec. N. 8. 21. B'. 4. 35. 10. 16.

अशोक *áśôka* (Bah. ex *a* priv. et *śôka* m. moeror) 1) adj. moeroris expers. 2) m. nomen arboris. N. 12. 101.

अश्मगर्भ *aśmagarb'a* n. (ex *aśman* lapis et *garb'a* q. v.) smaragdus.

अश्मन् *áśman* m. (ut videtur, a r. *aś* sg. 2. s. *man*) lapis (lit. *akmû'* th. *akmen*, slav. *kamŭ* th. *kamen*, v. gr. comp. 140 et 800; fortasse etiam huc referenda est prima syllaba graeci σμά-ραγδος et lat. *sma-ragdus*, ita ut σμα, *sma*, sit pro *asma*, et ραγδος, *ragdus* sit lapidis epitheton, quod retulerim ad rad. *rańǵ* colorare, unde *rakta* ruber; cf. *aśmagarb'a*. Quod attinet ad sibilantem in voce graeca et latina, pro gutturali, quae plerumque sanscriti *ś* locum tenet in utraque lingua respiciendum est, litteram *ś* etiam in sanscrita lingua non raro cum *s* permutari, et vice versa *s* cum *ś*, e. c. in *śvaśura* quod lat. est *socer*, gr. ἑκυρός).

अश्मन्त *aśmanta* m. (ab *aśman* s. *ta*) focus, fornax. Am. (fortasse gr. κάμινος et lat. *caminus* — nisi haec sunt a καίω — per metathesin ex ἄκμινος sicut slav. *KAMEN* opponitur lituanico *AKMEN* et sanscr. *aśman*).

अश्मसार *aśmasâra* m. n. (ex *aśman* et *sâra* q. v.) ferrum. Am.

अश्र *aśrá* n. lacryma (v. *áśru*).

अश्रि *áśri* f. acies ensis. Am. (lat. *acies* et *acer*, lit. *aś-mû*).

अश्रु *áśru* n. lacryma (ut mihi videtur e *daśru*, abjecto *d*, a r. *dańś* mordere — gr. δάκνω — s. *ru*; cf. gr. δάκρυ, lat. *lacryma* pro *dacryma*; goth. *tagrs* th. *tagra* respondet sanscrito *aśra*; angl. *tear*, nostrum *Zähre*; lit. *áśara*).

अश्रेयस् aśrêyas n. (Karm. ex a priv. et śrêyas n. felicitas) infortunium, malum, calamitas. Up. 32.

अश्व áśva m. equus (lat. *equus*, gr. ἵππος ex ἴκκος, per assimilationem ex ἴκϝος, ṣend. ??? aśpa — gr. comp. 50 — lit. *aśwa* equa; hib. *each* equus, cambro-brit. *osw* equa).

अश्वत्थ aśvatťá m. nomen arboris (Wils. ficus religiosa). N. 12. 3. Bʻ. 15. 1.

अश्वपति aśvapati m. (equorum dominus, Tatp. ex aśva et pati) nom. pr. Sâ. 1. 3.

अश्वमेध aśvamêďá m. (ex aśva et mêďa m. sacrificium) equi sacrificium. *)

अश्वशाला aśvaśâlâ f. (Tatp. ex aśva et śâlâ f. domus, porticus) equile. N. 19. 11.

अश्वारोह aśvârôḣa m. (Tatp. ex aśva et ârôḣa ascendens, a r. ruḣ praef. â) eques. Am.

अश्विन् aśvín m. du. aśvinâu gemini fratres insigni pulchritudine, coelestes medici, Sûryo, solis deo, et nympha Aśvinia nati.

अष्टगुणाश्रय aśṭaguṇâśraya (octo virtutum sedem habens, Baḣ. ex aśṭaguṇa — aśṭan + guṇa — octo proprietates, virtutes, et âśraya domus, sedes) octo virtutibus praeditus. In. 4. 9.

अष्टधा aśṭaďấ adv. (a sq. s. ďâ) in octo partes divisum. Bʻ. 7. 4.

अष्टन् áśṭan m. f. n. (gr. 231) octo (lat. *octo*, gr. ὀκτώ, goth. *ahtau*, nostrum *acht*, lit. *aśtûni*, slav. *osmĭ*, hib. *ocht*, cambro-brit. *wyth*, v. Pictet p. 141).

अष्टम aśṭamá (fem. aśṭamî) octavus.

*) Wils. ad hanc vocem: The actual or emblematic sacrifice of a horse. This sacrifice is one of the highest order, and performed a hundred times, entitles the sacrificer to the domination of Swerga or paradise: it appears to have been originally typical; the horse and other animals being simply bound during the performation of certain ceremonies; the actual sacrifice is an introduction of a later period. See. As. R. Vol. 8, 442. Colebrooke, on the Védas.

अष्टमी aśṭamî f. (fem. praecedentis) dies octavus mensis dimidiati. Dêv. 12. 3.

अष्टाङ्ग aśṭâṅgá n. (Dvigu ex aśṭan et aṅga membrum) octo membra. Wils. „eight parts of the body, the hands. breast, forehead, eyes, throat and middle of the back; or four first, with the knees and feet; or these six with the words and mind."

अष्टाङ्गपात aśṭâṅgapâta m. (Tatp. e praec. et pâta actio procumbendi) octo membrorum prolapsio ad salutandum. Hit. 40. 20. 91. 22.

अष्टादश aśṭâdaśá duodevicesimus. gr. 236.

अष्टादशन् aśṭấdaśan m. f. n. duodeviginti. gr. 231.

अष्ठीवन् aśṭʻîvánt m. n. (nom. m. aśṭʻivân, neut. aśṭʻîvat, secundum Wils. ab asťi os. s. vant vat, ita ut sit pro asťivat) genu.

1. अस् as 1. par. âtm. (dîptyâdânayôḣ K. dîptigraḣaṇagatiśu V.) splendere, capere, ire.

c. aďi 1) legere. Man. 4. 147 (v. i praef. aďi). 2) facere. Man. 11. 106 (v. 3. as praef. abʻi).

c. ni ponere, collocare. Man. 6. 46 (v. 3. as praef. ni). — c. ni praef. vi (vinyas) id. Man. 3. 226 (v. 3. as c. vi + ni). — c. ni praef. sam (sannyas) 1) deponere, trop. renuntiare alicui rei, praesertim actionibus. Man. 6. 94: vêdântaṅ viďivać ćrútvâ sannyasêt (= karmâṇi sannyasêt, schol. sannyâsam anutiśṭêt, v. sannyâsa et cf. Man. 6. 95. 96 ubi sannyasya tam huc quam ad 3. as referri potest).

2. अस् as 2. par. (âtm. solum in conjunctione cum vyati, irr. v. gr. 329. 419. 420) 1) esse, existere. Bʻ. 2. 12. 66. Ḣ. 1. 39. Su. 1. 25. 2) esse, ut verbum abstractum vel copulativum. Su. 1. 21. Sâ. 4. 7. 3) fieri. A. 8. 14 (lit. *es-mi*, *es-ti*; slav. *jes-mĭ*, *jes-tĭ*; gr. ἐμ-μί, ἐσ-τί, prius per assimilationem ex ἐσ-μί; lat. *sum*, *es-t*; goth. *i-m*, ex *is-m*, *is-t*; nostrum *is-t*).

as antecedente na mori (v. bʻû). Maḣ. 3. 10284.

c. prâdus, prâdur (manifesto, palam, gr. 617) apparere, in conspectum venire, oriri. A. 4. 8. 6. 16. 8. 13.

locus extremi supplicii (Richtplatz). Secundum Wils. „a slaughter house, a place for killing animals or victims". Hit. 124. 6.

आघातन ág'átana n. (r. han in forma caus. g'átay s. ana) i. q. praec.

आचमनीय ácamaníya n. (r. ćam praef. á os eluere, s. aníya) ori eluendo inserviens aqua. In. 3. 2.

आचार áćára m. (r. ćar s. a) 1) actio; agendi, vivendi ratio, mores. B'. 3. 6. 9. 30. 2) honesta vita, mores boni, morum probitas. Sâ. 6. 16 (hibern. acara „convenience, conveniency, use", nisi pertinet ad r. kar kr unde ákára; v. Pict. p. 87).

आचार्य áćárya m. (r. ćar s. ya) magister, praeceptor. B'. 1. 2. 34.

आच्छादन áćádana n. (r. ćad tegere, s. ana) 1) actio tegendi, inumbratio. Sâ. 3. 20. 2) vestis, vestitus. Am.

आजानेय ágánéya m. (ab ágána vel ágáni locus natalis — r. gan — s. éya) equus egregii generis. Dr. 7. 10.

आजि ágí f. (ut videtur, a r. ag ire) 1) campus planus. 2) pugna. A. 10. 74 (scot. àgh pugna, hibern. agh id. Pict. p. 14).

आजीव ágíva m. (r. gív vivere, s. a) victus. Am.

आजीवन ágívana n. (r. gív vivere, s. ana) id.

आज्ञा ágńá f. (r. gńá scire, praef. á) jussus, praeceptum. In. 2. 12. N. 19. 11 (hib. agna sapientia, prudentia. Pict. p. 87).

आज्ञाकार ágńákara (e praec. et kara faciens) 1) adj. obediens, subjectus. 2) m. servus, famulus, v. sq.

आज्ञाकारत्व ágńákaratvá n. (a praec. s. tva) obedientia, servitus. Ur. 50. 16.

आज्य á'gya n. (r. ańg unguere, s. ya) butyrum liquidum et purificatum. B'. 9. 16. Dr. 6. 20.

आञ्छ áńć 1. par. (á'yámé; scribitur áć) extendere.

आटोप áṭópa m. superbia. Hit. 58. 15.

आढक á'ḍaka m. modus frumentarius: „a measure of grain equal to 4 Prasthas, or containing nearly 7 pounds, 11 ounzes Avoirdupois". Hit. 5. 10.

आढ्य áḍyá dives, opulentus. B'. 16. 15.

आतङ्क átańka m. (r. tańk in miseria vivere, suff. a) 1) aegritudo. 2) timor. Dêv. 12. 30.

आततायिन् átatáyín (ex átata extensus — a r. tan s. ta — et áyin iens, a r. i s. in) adj. et subst. m. scelestus, fur, praedo. B'. 1. 36.

आतप átápa m. (r. tap calefacere, urere, s. a) calor, ardor solis. Ur. 62. 13. 90. 10. Śak. 43. 10.

आतपत्र átapatra n. (a solis ardore tuens, e praec. et tra a r. trá s. a; cf. tanutra) umbella, „a large umbrella of silk or leaves". In. 2. 17.

आतुर á'tura aegrotus, impotens. N. 7. 11. 11. 36.

आतोद्य átódya n. (r. tud pulsare, percutere, s. ya) instrumentum musicale. Am.

आत्त átta v. dá praef. á.

आत्थ á'tt'a dixisti, v. aḥ.

आत्मगतम् átmagatam adv. (ex átmán et gata qui ivit, in acc. neut.) ad semet ipsum loquens. Ur. 7. 4.

आत्मज átmaga m. (Tatp. ex átmán q. v. et ga natus) filius. In. 1. 11.

आत्मदर्श átmadarśa m. (qui facit ut aliquis semet ipsum videat, ex átmán et darśa a r. darś drs in form. caus. s. a) speculum. Hêm. (cf. ádarśá).

आत्मन् átmán m. (ut videtur a r. at ire aut productâ, aut, quod minus mihi arridet, cum praef. á compositâ, suff. man; respicias tamen, radicem aḥ q. v. in 2. pers. praet. redupl. formare á'tt'a, permutato ḥ cum t, quam ob rem átmán eâdem permutatione ab eâdem radice deduci possit) 1) anima, animus, mens. Br. 1. 15. B'. 4. 21. 5. 7. 9. 5. N. 12. 27. 10. 8. Su. 3. 2. 2) saepissime pronominum trium personarum locum tenet, cum sensu reflexivo (v. gr. c. 426 ann.). átmá'nam me: Br. 1. 32. N. 9. 31. átmá'nam te: Br. 2. 28. N. 12. 57. átmánas tui: In. 5. 32. N. 9. 20. átmánas sui: In. 5. 51. N. 10. 16; cum sensu plur.: A. 9. 3. — Non semper tamen ad sententiae subjectum, sed nonnunquam ad pronomen in obliquo casu positum refertur, e. c. H. 4. 14:

अश्रेयस् *aśrêyas* n. (Karm. ex *a* priv. et *śrêyas* n. felicitas) infortunium, malum, calamitas. Up. 32.

अश्व *áśva* m. equus (lat. *equus*, gr. ἵππος ex ἴκκος, per assimilationem ex ἴκϝος, ʒend. ... *aśpa* — gr. comp. 50 — lit. *aśwa* equa; hib. *each* equus, cambro-brit. *osw* equa).

अश्वत्थ *aśvatt'á* m. nomen arboris (Wils. ficus religiosa). N. 12. 3. B'. 15. 1.

अश्वपति *aśvapati* m. (equorum dominus, Tatp. ex *aśva* et *pati*) nom. pr. Sâ. 1. 3.

अश्वमेध *aśvamêd'á* m. (ex *aśva* et *mêd'a* m. sacrificium) equi sacrificium. *)

अश्वशाला *aśvaśâlâ* f. (Tatp. ex *aśva* et *śâlâ* f. domus, porticus) equile. N. 19. 11.

अश्वारोह *aśvârôha* m. (Tatp. ex *aśva* et *ârôha* ascendens, a r. *ruh* praef. *â*) eques. Am.

अश्विन् *aśvín* m. du. *aśvinâu* gemini fratres insigni pulchritudine, coelestes medici, Sûryo, solis deo, et nympha Aśvinia nati.

अष्टगुणाश्रय *aśtaguṇâśraya* (octo virtutum sedem habens, Bah. ex *aśtaguṇa* — *aśtan* + *guṇa* — octo proprietates, virtutes, et *âśraya* domus, sedes) octo virtutibus praeditus. In. 4. 9.

अष्टधा *aśtad'â'* adv. (a sq. s. *d'â*) in octo partes divisum. B'. 7. 4.

अष्टन् *áśtan* m. f. n. (gr. 231) octo (lat. *octo*, gr. ὀκτώ, goth. *ahtau*, nostrum *acht*, lit. *aśtûni*, slav. *osmĭ*, hib. *ocht*, cambro-brit. *wyth*, v. Pictet p. 141).

अष्टम *aśtamá* (fem. *aśtamî*) octavus.

*) Wils. ad hanc vocem: The actual or emblematic sacrifice of a horse. This sacrifice is one of the highest order, and performed a hundred times, entitles the sacrificer to the domination of Swerga or paradise: it appears to have been originally typical; the horse and other animals being simply bound during the performance of certain ceremonies; the actual sacrifice is an introduction of a later period. See. As. R. Vol. 8, 442. Colebrooke, on the Védas.

अष्टमी *aśtamî* f. (fem. praecedentis) dies octavus mensis dimidiati. Dêv. 12. 3.

अष्टाङ्ग *aśtâṅgá* n. (Dvigu ex *aśtan* et *aṅga* membrum) octo membra. Wils. „eight parts of the body, the hands. breast, forehead, eyes, throat and middle of the back; or four first, with the knees and feet; or these six with the words and mind."

अष्टाङ्गपात *aśtâṅgapâta* m. (Tatp. e praec. et *pâta* actio procumbendi) octo membrorum prolapsio ad salutandum. Hit. 40. 20. 91. 22.

अष्टादश *aśtâdaśá* duodevicesimus. gr. 236.

अष्टादशन् *aśtâ'daśan* m. f. n. duodeviginti. gr. 231.

अष्ठीवन्त् *aśt'ivánt* m. n. (nom. m. *aśt'ivân*, neut. *aśt'ivat*, secundum Wils. ab *ast'i* os. s. *vant vat*, ita ut sit pro *ast'ivat*) genu.

1. अस् *as* 1. par. âtm. (*dîptyâdânayôḣ* K. *dîptigrahaṇagatiśu* V.) splendere, capere, ire.

c. *ad'i* 1) legere. Man. 4. 147 (v. *i* praef. *ad'i*). 2) facere. Man. 11. 106 (v. 3. *as* praef. *ab'i*).

c. *ni* ponere, collocare. Man. 6. 46 (v. 3. *as* praef. *ni*). — c. *ni* praef. *vi* (*vinyas*) id. Man. 3. 226 (v. 3. *as* c. *vi* + *ni*). — c. *ni* praef. *sam* (*sannyas*) 1) deponere, trop. renuntiare alicui rei, praesertim actionibus. Man. 6. 94: *vêdântaṅ vid'ivâć ćrûtvâ sannyasêt* (= *karmâṇi sannyasêt*, schol. *sannyâsam anutiśt'êt*, v. *sannyâsa* et cf. Man. 6. 95. 96 ubi *sannyasya* tam huc quam ad 3. *as* referri potest).

2. अस् *as* 2. par. (âtm. solum in conjunctione cum *vyati*, irr. v. gr. 329. 419. 420) 1) esse, existere. B'. 2. 12. 66. H. 1. 39. Su. 1. 25. 2) esse, ut verbum abstractum vel copulativum. Su. 1. 21. Sâ. 4. 7. 3) fieri. A. 8. 14 (lit. *es-mi*, *es-ti*; slav. *jes-mĭ*, *jes-tĭ*; gr. ἐμ-μί, ἐσ-τί, prius per assimilationem ex ἐσ-μί; lat. *sum*, *es-t*; goth. *i-m*, ex *is-m*, *is-t*; nostrum *is-t*).

as antecedente *na* mori (v. *b'û*). Mah. 3. 10284.

c. *prâdus*, *prâdur* (manifesto, palam, gr. 617) apparere, in conspectum venire, oriri. A. 4. 8. 6. 16. 8. 13.

locus extremi supplicii (Richtplatz). Secundum Wils. „a slaughter house, a place for killing animals or victims". Hit. 124. 6.

आघातन *âgʹâtana* n. (r. *han* in forma caus. *gʹâtay* s. *ana*) i. q. praec.

आचमनीय *âćamanîya* n. (r. *ćam* praef. *â* os eluere, s. *anîya*) ori eluendo inserviens aqua. In. 3. 2.

आचार *âćâra* m. (r. *ćar* s. *a*) 1) actio; agendi, vivendi ratio, mores. Bʻ. 3. 6. 9. 30. 2) honesta vita, mores boni, morum probitas. Sâ. 6. 16 (bibern. *acara* „convenience, conveniency, use", nisi pertinet ad r. *kar kṛ* unde *âkâra*; v. Pict. p. 87).

आचार्य *âćârya* m. (r. *ćar* s. *ya*) magister, praeceptor. Bʻ. 1. 2. 34.

आच्छादन *âććâdana* n. (r. *ćad* tegere, s. *ana*) 1) actio tegendi, inumbratio. Sâ. 3. 20. 2) vestis, vestitus. Am.

आजानेय *âǵânêya* m. (ab *âǵâna* vel *âǵâni* locus natalis — r. *ǵan* — s. *êya*) equus egregii generis. Dr. 7. 10.

आजि *âǵí* f. (ut videtur, a r. *aǵ* ire) 1) campus planus. 2) pugna. A. 10. 74 (scot. *àgh* pugna, hibern. *agh* id. Pict. p. 14).

आजीव *âǵîva* m. (r. *ǵîv* vivere, s. *a*) victus. Am.

आजीवन *âǵîvana* n. (r. *ǵîv* vivere, s. *ana*) id.

आज्ञा *âǵńâ* f. (r. *ǵńâ* scire, praef. *â*) jussus, praeceptum. In. 2. 12. N. 19. 11 (bib. *agna* sapientia, prudentia. Pict. p. 87).

आज्ञाकर *âǵńâkara* (e praec. et *kara* faciens) 1) adj. obediens, subjectus. 2) m. servus, famulus, v. sq.

आज्ञाकरत्व *âǵńâkaratvá* n. (a praec. s. *tva*) obedientia, servitus. Ur. 50. 16.

आज्य *âʹǵya* n. (r. *aṅǵ* unguere, s. *ya*) butyrum liquidum et purificatum. Bʻ. 9. 16. Dr. 6. 20.

आञ्छ् *âńć* 1. par. (*âʹyâmê*; scribitur *âć*) extendere.

आटोप *âṭôpa* m. superbia. Hit. 58. 15.

आढक *âḍʹaka* m. modus frumentarius: „a measure of grain equal to 4 Prasthas, or containing nearly 7 pounds, 11 ounzes Avoirdupois". Hit. 5. 10.

आढ्य *âḍʹyá* dives, opulentus. Bʻ. 16. 15.

आतङ्क *âtaṅka* m. (r. *taṅk* in miseria vivere, suff. *a*) 1) aegritudo. 2) timor. Dêv. 12. 30.

आततायिन् *âtatâyin* (ex *âtata* extensus — a r. *tan* s. *ta* — et *âyin* iens, a r. *i* s. *in*) adj. et subst. m. scelestus, fur, praedo. Bʻ. 1. 36.

आतप *âtápa* m. (r. *tap* calefacere, urere, s. *a*) calor, ardor solis. Ur. 62. 13. 90. 10. Śak. 43. 10.

आतपत्र *âtapatra* n. (a solis ardore tuens, e praec. et *tra* a r. *trâ* s. *a*; cf. *tanutra*) umbella, „a large umbrella of silk or leaves". In. 2. 17.

आतुर *âʹtura* aegrotus, impotens. N. 7. 11. 11. 36.

आतोद्य *âtôdya* n. (r. *tud* pulsare, percutere, s. *ya*) instrumentum musicale. Am.

आत्त *âtta* v. *dâ* praef. *â*.

आत्थ *âʹttʻa* dixisti, v. *aḥ*.

आत्मगतम् *âtmagatam* adv. (ex *âtmán* et *gata* qui ivit, in acc. neut.) ad semet ipsum loquens. Ur. 7. 4.

आत्मज *âtmaǵa* m. (Tatp. ex *âtmán* q. v. et *ǵa* natus) filius. In. 1. 11.

आत्मदर्श *âtmadarśa* m. (qui facit ut aliquis semet ipsum videat, ex *âtmán* et *darśa* a r. *darś dṛś* in form. caus. s. *a*) speculum. Hêm. (cf. *âdarśá*).

आत्मन् *âtmán* m. (ut videtur a r. *at* ire aut productâ, aut, quod minus mihi arridet, cum praef. *â* compositâ, suff. *man*; respicias tamen, radicem *aḥ* q. v. in 2. pers. praet. redupl. formare *âʹttʻa*, permutato *ḥ* cum *t*, quam ob rem *âtmán* eâdem permutatione ab eâdem radice deduci possit) 1) anima, animus, mens. Br. 1. 15. Bʻ. 4. 21. 5. 7. 9. 5. N. 12. 27. 10. 8. Su. 3. 2. 2) saepissime pronominum trium personarum locum tenet, cum sensu reflexivo (v. gr. c. 426 ann.). *âtmâʹnam* me: Br. 1. 32. N. 9. 31. *âtmâʹnam* te: Br. 2. 28. N. 12. 57. *âtmânas* tui: In. 5. 32. N. 9. 20. *âtmánas* sui: In. 5. 51. N. 10. 16; cum sensu plur.: A. 9. 3. — Non semper tamen ad sententiae subjectum, sed nonnunquam ad pronomen in obliquo casu positum refertur, e. c. Ḥ. 4. 14:

ǵńásyasy adya samágamya mayá "tmánam balád'ikam cognosces nunc congressus mecum me fortiorem. — Etiam nominativus *átmá'* reflexive usurpatur, ita ut idem sit ac persona, a qua actio efficitur; e. c. Sá. 7. 14. 3) propria persona (das eigene Selbst). Br. 2. 3. 3. 11. 4) In fine compositorum Bah. *átmán* saepe suffixum *ka* assumit (v. gr. 597) et significat natura, indoles, conditio, proprietas, aut suffixa aequat, quibus adjectiva e substantivis descendunt. Sic B'. 15. 13 *rasátmaka*, succi naturam habens, idem est ac succosus; v. *rágátmaka* Bah. 14. 13. *hiṅsátmaka* 18. 27. Eodem modo *átmika*, ab *átman* suff. *ika*, in fine comp. usurpatur. B'. 2. 41. 44. (Germ. vet. *átum* th. *átuma* inserto *u*, nostrum *Athem* = *Atem*, hib. *adhm* cognitio [v. Pictet p. 109], *amhne* „himself", anglo-sax. *ædhm.*

आत्मप्रभ *átmaprab'a* (Bah. e praec. et *prab'á* f. splendor) suimet ipsius, i. e. per semet ipsum, splendorem habens. In. 1. 37. N. 5. 38.

आत्मभू *átmab'ú* m. (per semet ipsum existens, ex *átmán* et *b'ú*) nomen Brahmae, Viśnûs, Śivi et Anaṅgi.

आत्मम्भरि *átmamb'ari* m. (ex *átma* pro *átmán* cum signo accus. et *b'ari* a *b'ar b'r* sustinere, s. *i*) homo edax, beluo, abdomini natus. Am.

आत्मवन्त् *átmavant* (ab *átmán* s. *vant vat*) sui compos. B'. 4. 41.

आत्मसात् *átmasát* adv. (ex *átmán* s. *sát*, v. gramm. 584. 73, cf. *b'asmasát*) in propriam personam (zum eignen Selbst, zum Ich). Hit. 118. 15: *átmasátkrta* sui lucri studiosus. Hit. 116. 16.

आत्मीय *átmí'ya* (ab *átmán* s. *í'ya*, v. gr. 265) proprius, meus, tuus etc. Hit. 52. 16.

आत्यन्तिक *átyantika* (ab *atyanta* quod supra finem est, infinitus, s. *ika*) infinitus. B'. 5. 21.

आत्ययिक *átyayiká* (ex *atyaya* q. v. s. *ika*) exitiosus, perniciosus, funestus. Hit. 68. 18.

आदर *ádara* m. (r. *dar dr* praef. *á* honorare, magni facere, s. *a*) observantia, veneratio. Hit. 50. 7. 69. 3. (Hib. *adharadh* adoratio, *adharach* qui adorat, nisi haec a lat. *adorare.* Pictet p. 87.)

आदर्श *ádarśá* m. (r. *darś drś* videre in form. caus. *darśay* s. *a*) speculum. B'. 3. 38 (cf. *átmadarśa*).

आदर्शनात् *ádarśanát* (ex *á* usque ad et *darśana* visus in abl.) usque ad visum i. e. ita ut oculis cerni possit, ut aspectu sentiri possit. Ur. 16. 3.

आदान *ádá'na* n. (r. *dá* praef. *á* sumere, accipere) actio sumendi, accipiendi. Hit. 128. 7.

आदि *ádí* 1) primus, B'. 11. 37 de ejus usu in fine compositorum Bah. v. gr. 598. B'. 4. 26 a et b. 2) subst. m. initium, principium. B'. 11. 16. 15. 3. In. 4. 1 (slav. *jedinŭ* unus, de cujus *j* v. gr. comp. 255. *n.*).

आदितस् *áditás* adv. (a praec. s. *tas*) ab initio.

आदितेय *áditéyá* m. (ex *aditi* Aditis, deorum mater, s. *éya*) deus.

आदित्य *ádityá* m. (ex *aditi* s. *ya*, v. praec.) 1) sol. 2) pl. *ádityás* genii, duodecim numero (Wilson ad hanc vocem: „The Aditya's are 12 in number, they are forms of Surya or the sun, and appear to represent him as distinct in each month of the year. Am.").

आदित्यरूप *ádityarúpa* (Bah. e praec. et *rúpa* n. forma) solis formam habens, soli similis. In. 1. 30.

आदित्सु *áditsu* (a *dits* q. v. praef. *á* s. *u*) capiendi cupidus, capere volens. Hit. 63. 4.

आदिम *ádimá* (ab *ádi* s. *ma*) primus. Am.

आदिष्ट *ádiśta* v. *diś.*

आद्य *á'dya* (ab *ádí* s. *ya*) primus; de ejus usu in fine comp. Bah v. gr. 598. N. 3. 5. 5. 39.

आद्यन्तवन्त् *ádyantavant* (ab *ádyanta* n. — Dvand. ex *ádi* + *anta* — s. *vant vat*) initium et finem habens. B'. 5. 22.

आधार *ád'árá* m. (r. *d'ar d'r* s. *a*) 1) fulcrum, fultura, transl. praesidium, subsidium. Dêv. 11. 3. Hit. 41. 7. 2) fossa aquaria, canalis. Am. (*amb'asáṅ yatra d'áraṇam*).

आधि *âd'î* m. (r. *d'yâi* meditari abjecto *âi* et *y* mutato in *i*) sollicitudo. N. 18. 11 (Pictetus confert hib. *ead* „zèle, jalousie").

आधिपत्य *â'd'ipatya* n. (ab *âd'ipati* dominus, imperator) dominium, imperium. B'. 2. 8.

आनक *ânaka* m. tympanum. B'. 1. 13.

आनन *ânana* n. (r. *an* spirare vel anomale producto *a* vel praefixo praep. *â*) 1) os. B'. 11. 24. 2) facies, vultus. In. 5. 37.

आनन्द *ânandá* (r. *nand* gaudere, s. *a*) gaudium, laetitia, voluptas. Hit. 42. 8. Ur. 63. 10 infr.

आनन्दथु *ânandat'u* m. (r. *nand* s. *at'u*) id. Am.

आनन्दन *ânandana* n. (r. *nand* gaudere in form. caus. s. *ana*) actio exhilarandi, oblectandi. Hit. 43. 8.

आनयन *ânayana* n. (r. *nî* s. *ana*) adductio. N. 24. 29.

आनाय *ânâya* m. (r. *nî* ducere, s. *a*) rete. Am.

आनील *ânîla* (ex *â* usque ad et *nîla* niger) subniger, nigricans. Ur. 84. 1.

आनुपूर्व्य *ânupûrvya* n. (ab *anupûrvya* quod secundum ordinem est — Bah. ex *anu* secundum et *pûrva* n. prius — s. *ya*) ordo. A. 10. 35.

आनृण्य *ânṛṇya* n. subst. abstr. ab *anṛṇá* q. v. s. *ya*. Sâ. 5. 19.

आनृशंस्य *ânṛśaṅsya* n. (ab *anṛśaṅsa* non malitiosus — ex *a* priv. et *nṛśaṅsa* — s. *ya*, v. gr. 584. 59) humanitas, benignitas. N. 17. 43.

आप् *âp* 5. par. 1) attingere alqm. locum, pervenire, venire. Nalôd. 2. 22. 2) adipisci, nancisci. In. 4. 13. H. 2. 31. B'. 3. 2. (Lat. *apio*, *aptus* = scr. *âpta*, *adipiscor*, *opto*, quod sensu convenit cum desid. *îps* pro *âps*; *opus*, *opera*, ubi respiciendum, verba motionis in sanscrito saepissime etiam actionem significare; conferatur etiam *capio*, *c'-apio*, cujus *c* ad praepositionem pertinere videtur, porro cum Pottio, qui tamen *capio* rejicit, *coepi* ex *co-ipi* et *côpula*; gr. ἅπτω et, nisi fallor, πρέπω quod facile ex composito *prâp*, correptâ vocali, oriri potuit; germ. vet. *uoban*, nostrum *üben*; cf. अपस् *ápas* actio — lat. *opus* — in dial. vêd.)

c. *ab'i* i. q. simpl.; in form. desid. *ab'îps* (v. gr. 477) desiderare. Râm. I. 47. 3: *svargaṅ gantum ab'îpsati*; I. 31. 31: *sênâpatim ab'îpsantaḥ*.

c. *ava* i. q. simpl. H. 1. 2. In. 5. 58. Br. 2. 31. Su. 4. 4. — c. *ava* praef. *sam* id. Râm. I. 50. 29: *brahmatvaṅ samavâpsyasi*.

c. *pra* id. In. 1. 12. 4. 4. 5. 31. B'. 2. 57. form. caus. A. 4. 23. — c. *pra* praef. *anu* (*anuprâp*) venire, pervenire. In. 5. 17. 34. H. 1. 1. — c. *pra* praef. *sam* (*samprâp*) id. In. 5. 4. H. 2. 24. 4. 27. Br. 1. 23. N. 13. 35. 21. 1. — c. *pra* praef. *upa* + *sam* (*upasamprâp*) id. N. 10. 5.

c. *vi* occupare, complecti, implere. B'. 10. 16. 11. 20. A. 10. 53.

c. *sam* id. B'. 11. 40 — *samâpta* finitus — caus. perficere, e. c. *yaǵnaṅ samâpayitum* Râm. I. 48. 25. — c. *sam* praef. *pari* (*parisamâp*) id. B'. 4. 33.

आपक्व *âpakva* (ex *â* usque ad et *pakva*) semicoctus, semimaturus. Am. (Hib. *âpuigh* maturus.)

आपगा *âpagâ* f. (ex *âpa* aqua quod separatum non invenitur — v. *ap* — et *ga* iens in fem.) fluvius. N. 12. 36.

आपण *âpaṇá* m. (r. *paṇ* q. v. praef. *â* s. *a*) forum. Su. 2. 23.

आपत्ति *âpatti* f. (r. *pad* ire, s. *ti*) infortunium, calamitas. Mêd.

आपद् *âpad* f. (r. *pad* ire) id. Br. 1. 19. 34. (Hibern. *âpadh* mors, *âpthach* mortalis).

आपद्धर्म *âpadd'arma* m. (Tatp. ex *âpad* et *d'arma*) infortunii officium; Wils. „practice or profession other than that proper to caste, but allowable in time of distress". Br. 2. 26. v. Man. 10. 81 sq.

आपन्न *âpanna* v. *pad* praef. *â*.

आपस् *â'pas* n. (ut videtur, a r. *âp*, unde etiam *ap*, quod in casibus fortibus plenam radicis formam servavit) 1) aqua. 2) peccatum.

आपाण्डु *ápâṇḍu* (ex *á* usque ad et *pâṇḍu* pallidus) suppallidus.

आपात *ápâta* m. (r. *pat* cadere, s. *a*) actio decidendi, delabendi, irruendi, incursus, impetus. Ḥ. 2. 9 de dentibus; Up. 6 de sagittis (cf. *vâṇanipâta* A. 7. 10); A. 7. 10 de equis. 2) praesens momentum. Mêd.

आपातदुःसह *âpâtaduḣsaha* (Karm. e praec. et *duḣsaha* q. v.) impetu difficilis sustentu. Ḥ. 2. 9.

आपान *âpâna* n. (ex *â* et *pâna* potus) locus potatorius. Am.

आपीड *âpîḍa* m. (r. *pîḍ* s. *a*) sertum, quod capitis vertici annectitur. A. 10. 38. N. 12. 103.

आपीन *âpîna* n. (fortasse ab *ap*, quod hìc lac significaret — cf. *kśîra*, *payas* — s. *îna* cum Vṛdd'i; nisi a *pî* bibere, praef. *â*, vel, secundum Wils. ex praep. *â* et *pîna* pinguis) uber, οὖθαρ. Am.

आपूपिक *âpûpiká* m. (ex *apûpa* placenta, libum, s. *ika*) pistor. Am.

आपोमय *âpômáya* (ex *ápas* aqua, s. *maya*) aquosus, aqua praeditus. Dêv. 1. 75 ubi *âpômayaṅ* pro *apômayaṅ* legendum.

आप्त *âpta* (r. *âp* s. *ta*) 1) obtentus, acceptus. 2) aptus, idoneus, habilis (lat. *aptus*) v. sq. 3) familiaris, consiliorum particeps. Dêv. 1. 19.

आप्तकारिन् *âptakârin* (Karm. e praec. et *kârin* faciens, agens, a r. *kar kṛ* s. *in*) apte agens, familiaris. N. 8. 11.

आप्तदक्षिण *âptadakśiṇa* (Baḥ. ex *âpta* aptus aut impetratus et *dakśiṇâ* f. donum quod Brahmanis in solemnibus sacrificiis impertitur) apto sacrificali dono instructus. N. 5. 46. 26. 37.

आप्य *ápya* adj. (ab *ap* aqua, s. *ya*) aquosus, aquaticus, humidus.

आप्यायित *âpyâyita* v. *pyâi* praef. *â* in forma caus.

आप्लव *âplava* m. (r. *plu* praef. *â* lavare, submergere, s. *a*) lavatio, „bathing". Am.

आप्लाव *âplâva* m. (r. *plu* s. *a*) id. Am.

आबाधा *âbâd'á* f. (r. *b'âd* s. *â*) vexatio, molestia, afflictatio. A. 2. 17. Ḥ. 4. 12. Scribitur quoque *âvâd'â*.

आभरण *âb'araṇa* n. (r. *b'ar b'ṛ* ferre, s. *ana*) ornamentum, ornatus. Ḥ. 2. 23. Sâ. 3. 19. (Sic gr. φᾶρος pallium a ferendo nominatur.)

आभा *âb'â* f. (r. *b'â* splendere) 1) splendor. 2) similitudo. Ḥ. 4. 48. N. 13. 63. 21. 9 (hib. *aoibh* „likeness, similitude"; *aoibe* „neatness, elegance"; *aoibheal* „a spark of fire".)

आभास् *âb'âs* (in fine compositorum, gr. 572; a r. *b'âs*) collustrans. B'. 13. 14.

आभील *âb'îla* (a *b'î* timor, s. *la* vel *ila* praef. *â*) 1) adj. terribilis, formidolosus. 2) m. dolor. Am. (hib. *abhéil* „terrible, dreadfull".)

आभोग *âb'ôgá* m. (r. *b'uǵ* edere, s. *a*) plenitas (secundum Am. = *paripûrṇatâ*). Śak. 7. 3.

आम *âmá* 1) adj. crudus, incoctus, v. sq. (hib. *amh* „raw, unsodden, crude, unripe". Pictet p. 14. gr. ὠμός). 2) m. (a r. *am* aegrotum esse, s. *a*) aegritudo.

आमकुम्भ *âmakumb'a* m. (e praec. et *kumb'a*) vas aquarium ex argilla incocta. Hit. 124. 4.

आमत्य *âmatya* n. (ab *âmata* n. cogitatum — a r. *man* s. *ta* — s. *ya*) cogitatio, sententia, consilium. Sâ. 7. 5.

आमनस्य *âmanasya* n. (quod a sensu mentis abstrahit, ex *amanas* mentis expers, s. *ya*) tormentum, cruciatus. Am.

आमय *âmaya* m. (r. *am* aegrotum esse) morbus (v. *anâmaya*).

आमयाविन् *âmayâvin* (ex *âmayâ* fem. praec. s. *vin*) aegrotus. Am.

आमर्ष *âmarśa* m. (ex *amarśa* q. v. s. *a*) ira, iracundia. Am.

आमात्य *âmâtya* m. (ab *amâtya* q. v.) qui est a consiliis.

आमिष *âmiśá* m. n. 1) caro. Br. 2. 12. 2) voluptas. Dr. 8. 38 (cf. *mâṅsa*, lit. *mièsà* caro).

आम्नाय *âmnâya* m. (r. *mnâ* meditari, s. *ya*) nomen Vêdorum. N. 12. 59.

आम्भस *âmb'asa* (ab *amb'as* aqua, s. *a*) aquosus. M. 43 (hic neutrum sensu aqua substantive positum est: *sarvam âmb'asam êvâ "sît k'ańća dyâuśća* universum erat aqua et aër et coelum).

आम्र *âmrá* m. nomen arboris, „the mango tree, Magnifera Indica". Am.

आय *âyá* m. (r. *yâ* ire, s. *a*) reditus, quaestus. Hit. 61. 3.

आयत *â'yata* (r. *yam* s. *ta*) longus. In. 2. 24. N. 11. 27.

आयतन *âyátana* n. (r. *yat* s. *ana*) 1) habitatio, sedes, domicilium. Hit. 26. 10. 2) altare, ara, etiam tectum, receptaculum ad peragendum sacrificium. In. 5. 10.

आयति *â'yati* f. (r. *yam* s. *ti*) 1) longitudo. 2) potestas. Am. (= *prab'âva*). 3) tempus futurum. Am. Hit. 60. 18.

आयत्त *âyatta* (r. *yat* s. *ta*) 1) propensus, pronus, propitius. H. 54. 5. 2) subjectus, obnoxius. Hit. 69. 17. 130. 4.

आयत्ति *âyatti* f. (r. *yat* s. *ti*) 1) inclinatio, propensio, favor. 2) actio se subjiciendi alicui, servitus, obedientia; cf. *âyatta*.

आयस *âyasá* adj. (ab *áyas* ferrum, s. *a*) ferreus. A. 9. 14.

आयाम *âyâma* m. (r. *yam* s. *a*) 1) refrenatio, retentio. B'. 4. 29. 2) longitudo; cf. *â'yati*.

आयामवन्त् *âyâmavant* (a praec. s. *vant vat*) longus.

आयास *âyâsá* m. (r. *yas* anniti, operam dare, s. *a*) 1) contentio, labor. B'. 18. 24. 2) aerumna, miseria, calamitas. Dr. 6. 3 (cf. lat. *aer-u-mna*).

आयासिन् *âyâsin* (r. *yas* praef. *â* s. *in*, nisi ab *âyâsá* s. *in*) vexans. Ur. 27. 8 infr.

आयुध *â'yud'a* m. (r. *yud'* pugnare, s. *a*) telum, arma. (Cf. hib. *iodhna* „spears, arms".)

आयुष्मन्त् *â'yuśmant* (a sq. s. *mant mat*, gr. 101[a]) longam vitae aetatem promittens, longa aetate gaudens, ad summam senectutem perveniens. N. 15. 12. 16. 29. Ur. 92. 8.

आयुस् *â'yus* n. (r. *i* ire, cum Vṛdd'i, suff. *us*) 1) aetas. 2) vitae tempus. Sâ. 2. 23. 25. 27. 6. 19. 41 (dor. αἰές, fortasse etiam αἰών huc trahendum est, quamquam alio suffixo formatum, cf. Pott. 1. 114, hib. *aois* f. „age".)

आये *âyê* interj.

आयोधन *âyôd'ana* n. (r. *yud'* s. *ana*) 1) pugna, proelium. 2) locus pugnae. Dr. 8. 30.

आरक्त *ârakta* v. *rańǵ* praef. *â*.

2. आरक्त *ârakta* (ex praep. *â* et *rakta* ruber) subruber. Ur. 60. 10.

आरण्यक *â'raṇyaka* (ab *araṇya* silva, s. *ka*) 1) adj. silvester. 2) m. silvicola, eremita.

आरति *ârati* f. (r. *ram* s. *ti*) cessatio. Am.

आरब्ध *ârabd'a* v. *rab'*.

आरम्भ *âramb'á* m. (r. *rab'* praef. *â* incipere, inserto *m*, s. *a*) inceptio. B'. 3. 4. 12. 16.

आरव *ârava* m. (r. *ru* sonare, s. *a*) sonus, clamor. Am.

आरात् *ârâ't* adv. 1) procul. 2) prope. Am.

आराति *ârâti* m. hostis, inimicus. Am. (cf. *árâti*).

आराधन *ârâd'ana* n. (r. *râd'* praef. *â* in forma caus. colere, s. *ana*) cultus, veneratio, actio exhilarandi (Am. *tôśaṇê*). N. 5. 21. Ur. 90. 8 infr.

आराम *ârâmá* m. (r. *ram* gaudere, s. *a*) 1) gaudium. B'. 3. 16. 5. 24. 2) hortus. Am. (gr. ἠρέμα, ἔρημος? v. r. *ram* pranf. *vi* et Pott. 1. 262).

आराव *ârâvá* m. (r. *ru* sonare, s. *a*) clamor, tumultus, strepitus. Hit. 111. 20. N. 13. 16.

आरुरुक्षु *âruruksu* (r. *ruh* in forma desid. *ruruks*, s. *u*) ascendendi cupidus. B'. 6. 3.

आरोग्य *ârôgya* n. (ex *arôga* q. v. s. *ya*) sanitas. Am.

आरोपय् *ârôpay* v. *ruh*.

आरोह *ârôha* m. (r. *ruh* praef. *â* ascendere, s. *a*) 1) vectus (equo, elephanto etc.). Dr. 8. 7. 22. 2) medium feminae corpus, „the waist".

आर्जव *ârǵavá* n. (a *ṛǵu* rectus, erectus, s. *a*, gr. 582) abstractum vocis *ṛǵu* rectus: „straightness", transl. sinceritas. Hit. 66. 10. B'. 13. 7.

आर्त â'rta aut ârtta (r. ard vexare, q. v. praef. â s. ta) vexatus, afflictus, praecipue in fine comp. H. 1. 4. 2. 5. Extra compositionem: afflictus, tristis, miser. N. 12. 108. 13. 64. B'. 7. 16.

आर्तव ârtavá (a ṛtu s. a, v. gr. 582) anni tempori consentaneus. H. 1. 18.

आर्ति â'rti aut â'rtti f. (r. ard q. v. praef. â s. ti) dolor, moestitia, tristitia, angor. Su. 1. 16. 3. 1. Br. 1. 3.

आर्दन ârdana m. (r. ard vexare, praef. â suff. ana) vexator. B'. 1. 39.

आर्दित ârdita (r. ard vexare, praef. â s. ta) vexatus, afflictus. H. 2. 3. N. 12. 106. Cf. â'rtti.

आर्द्र ârdrá madidus, uvidus, humidus. H. 4. 55 (sequitur ex hoc vocabulo, radicem ard vel ârd existitisse, quae irrigare vel simile quid significaverit et accurate cum gr. ἄρδω convenit).

आर्य â'rya (ut videtur, a r. ar ṛ vel simpl. vel cum praep. â comp. s. ya, nisi corruptum est ex ârćya vel arćya a r. arć q. v.) venerandus, nobilis, generosus. H. 4. 30. B'. 2. 2. Hit. 117. 1. 4 (cf. germ. vet. êra, nostrum *Ehre*).

आर्यपुत्र âryaputra m. (e praec. et putra filius) maritus (in lingua scenica). Ur. 31. 2 infr.

आलम्भ âlamb'á m. (r. lab' insertâ nasali, s. a) occisio, caedes. Am.

आलय âlaya m. (r. lî s. a) domicilium, domus, sedes. N. 7. 18. Dr. 1. 13. Sâ. 6. 44. B'. 8. 15. A. 5. 25.

आलवाल âlavâla m. fossa aquaria circa arboris radicem. Ur. 34. 2 (cf. âvâla).

आलस्य â'lasya n. (ab alasa piger, s. ya) pigritia, ignavia, inertia. B'. 14. 8. 18. 39. Hit. 45. 13.

आलाप âlâpá m. (r. lap s. a) loquela, sermo, colloquium. Hit. 21. 4. Śak. 18. 6 infr.

आलि âli f. 1) linea, series. 2) feminae amica. Am.

आलिखित âlik'ita (part. perf. pass. a lik' scribere, s. ta) pictus. Śak. 3. 3 (cf. âlêk'ya).

आलिङ्गन âliṅgana n. (r. liṅg s. ana) amplexus. Hit. 74. 22.

आली âlî f. i. q. âli.

आलु âlu f. hydria. Am.

आलेख्य âlêk'ya n. (r. lik' s. ya) pictura, imago, effigies. Ur. 23. 15 (cf. âlik'ita).

आलोक âlôka m. (r. lôk s. a) adspectus. Śak. 5. 4.

आव âva thema pronominis primae pers. in du. v. gr. 241.

आवपन âvapana n. (r. vap s. ana) quodvis vas. Am.

आवरण âvaraṇa n. (r. var vṛ tegere, s. ana) 1) tegumentum. 2) scutum, clypeus. Hêm.

आवर्त âvartá m. 1) vortex. Dêv. 1. 40. 2) secundum Wils. „a lock of hair that curls backwards, exspecially on a horse". N. 19. 14, ubi śudd'âna daśab'ir âvartâiš nunc verterim „egregios, cum decem cincinnis". V. sq.

आवर्तिन् âvartin m. (a praec. s. in) „a horse having curls of hair on various parts of his body; it is considered as a lucky mark".

आवलि âvali f. (r. val s. i) series. Am.

आवली âvalî f. i. q. praec. Ur. 4. 10.

आवसति âvasati f. (r. vas habitare, s. ti servato classis charactere a, cf. vasati) nox. A. 1. 13.

आवसथ âvasat'á m. (r. vas s. t'a servato classis charactere a) habitatio, domus, domicilium.

आवह âvaha (r. vaḥ s. a) afferens. Br. 2. 5.

आवाधा âvâd'â v. âbâd'â.

आवाप âvâpa m. (r. vap s. a) 1) fossa aquaria circa arboris radicem. Am. 2) armilla. Hêm. v. sq.

आवापक âvâpaka m. (a praec. s. ka) armilla. Am.

आवाम् âvâ'm vῶϊ, v. gr. 241.

आवाल âvâla m. (r. val s. a) fossa aquaria circa arboris radicem. Am.

आवास âvâsa m. (r. vas s. a) habitatio, domus. Hêm. (hib. aras id., arasaim habito, mutato v in r, v. gr. comp. 20 et cf. goth. raṣn th. raṣna domus).

आविर् âvir v. âvís.

आविल *âvila* (deduci solet a rad. *vil* suff. *a*) turbidus. N. 13. 7. (Secundum Haughtonium etiam „sinful, guilty" quod in memoriam mihi reducit nostrum *übel*, goth. *ubils* th. *ubila*, angl. *evil*, quae supra (p. 16) cum *abalá* q. v. comparavimus. Litterae *v* et *b* enim saepissime inter se permutantur et quodvis sanscritum *v* in lingua bengalica sonat *b*, ubi vocabulum nostrum *âbilo* effertur.)

आविस् *âvís* adv. palam, manifesto. Componitur cum radicibus *b'û* esse, fieri et *kar kr* facere ad exprimendum apparere, in conspectum venire, oriri; manifestare. Hit. 63. 12. Ur. 6. 12 *âvirb'ûtê śaśini*. Huc retulerim lat. *or* in *orior*, ejectâ syllabâ *vi*, fere sicut *malo* pro *mavolo*. Probabiliter *âvís* ex origine est praepositio inseparabilis, quae significaverit ex, ita ut *âviśkr* proprie sit herausmachen, „facere ut aliquis egrediatur ex occulto", et *âvirb'û* heraussein, herauswerden, „foras esse, foras fieri". Res si ita se habet, explicaverim ex hac praepositione lat. et gr. *ex*, ἐξ, ejecto *i* et *v* mutato in gutturalem, sicut e. c. in *vixi* e *vivsi*, in *facio* = scr. *b'âváyâmi*, v. gramm. comp. 19. E goth. lingua ad *âvís* traxerim praep. plerumque praefixam *us*, germ. vet. *ar*, *ur*, *ir*, *ër*, nostrum *er*, — Grimm III. 253 — quas formas ab *âvís* ita derivatas esse censeo, ut media syllaba *vi* sit ejecta, *â* initiale autem in vocalem leviorem sit conversum; ita boruss. vet. *is*, lit. *iś*, hib. *as* ex.

आवृत्ति *â'vrtti* f. (r. *vart vrt* s. *ti*) reditus, recessus. A. 5. 6.

आवेग *âvêga* m. (r. *viǵ* s. *a*) sollicitudo, consternatio, perturbatio. Ur. 31. 2 infr.

आश *âśá* m. (r. *aś* s. *a*) cibus, in comp. c. *prâtar* q. v. (hib. *es* nisi hoc a lat. *esca*, v. Pict. p. 64).

आशंसा *âśansâ* f. (r. *śans* praef. *â* sperare, s. *â*) spes. Ur. 9. 3 infr. (cf. *âśís*).

आशङ्का *âśañkâ* f. (r. *śañk* s. *â*) timor. Śak. 7. 15.

आशय *âśayá* m. (r. *śî* dormire, jacere, s. *a*) cubile, sedes, domicilium. B'. 15. 8. Hit. 39. 8. V. *mahâśaya*.

आशा *â'śâ* f. spes. Sâ. 3. 11. B'. 16. 12 (cf. *âśís*).

आशावत् *âśâvant* (a praec. s. *vant vat*) spe praeditus. sperans. Hit. 22. 16.

आशिन् *âśin* (r. *aś* edere, s. *in*) edens. B'. 3. 13.

आशिरःपादम् *âśirańpâdám* (Avy. ex *â* usque ad et *śiras* + *pâda* in comp. dvandv. v. gr. 592) inde a capite usque ad pedes; ad litteram: usque ad caput et pedes. Up. 51.

आशिस् *âśís* f. 1) spes. B'. 4. 21. 6. 10. 2) fausta precatio, benedictio. Sâ. 4. 12 (prior significatio a r. *śans* praef. *â* sperare — cf. *âśânśâ* — altera a *śâs* fausta precari, benedicere, mutatâ vocali radicali in *i*, derivatur).

आशी *âśî* f. serpentis dens eminens; v. *âśîviśa*.

आशीर्वाद *âśîrvâda* m. (Tatp. ex *âśís* — v. gr. 73 et 192 — et *vâda* sermo) fausta precans dictum, benedictio. N. 18. 21. In. 2. 11.

आशीविष *âśîviśá* m. (Bah. ex *âśî* et *viśá* venenum) serpens. Am.

आशु *âśú* 1) adj. (in dial. vêd.) celer. Rgvêd. 4. 7: *âśúm âśâvê*. 2) adv. celeriter, cito (neutrum adjectivi). (Cf. gr. ὠκύς; lat. *acu-pedius* apud Festum. Huc etiam cum Pottio 2. 54 trahimus *aqui-la*, ita ut τῷ *u* vocis *âśú* vocalis *i* sit adjecta sicut e. c. in *tenui-s* e *tanú*; *accipiter*, quod male ab accipiendo deducitur, est velociter volans vel potius veloces alas habens, ὠκύπτερος, ita ut *acci* ortum sit assimilatione ex *aqui* sicut e. c. gr. τέσσαρες, τέτταρες et prâcr. *ćattârô* = *ćatvâ'ras*, v. gramm. comp. 312. E german. vet. huc retulerim verba *âhtian*, *âhtên*, *âhtôn* „persequi", quae a substantivo *âh-ta* persecutio, proscriptio, quod est nostrum *Acht*, descendunt; gr. διώκω e δια + ωκω explicaverim. In Sanscrito ipso vox *áśva* equus originem trahere videtur ex *âśú*, ita ut sit correpta ex *âśva* vel *âśava* et equus a velocitate sit nominatus, cui qualitati etiam nomina *turaga*, *turañga* et *turañgama* originem debent. — Cum

comparativo *á'śîyân* et superl. *á'śiśṭa-s* conveniunt gr. ὠκίων, ὤκιστος et lat. *ôcior*. De superl. *ôcissimus* ex *ôcistimus* v. gr. comp. 300.)

आशुग *áśuga* m. (e praec. et *ga* iens, a r. *gâ* suff. *a*) 1) ventus. 2) sagitta. (Huc traxerim goth. *aha-ks*, them. *aha-ki*, columba, tanquam celeriter iens, mutatâ secundum generalem legem mediâ in tenuem et attenuato *a* in *i*, sicut in *quima* venio, a *gam* ire.

आशुत्व *áśutvá* n. (ab *âśú* s. *tva*) celeritas.

आशुशुक्षणि *âśuśukśaṇi* m. (celeriter siccans ex *âśú* et *śukśáṇi* a r. *śuś* adjectâ sibilante, quâ cum desiderativis convenit, suff. *ani*) 1) ignis. Am. 2) aër, ventus.

आश्चर्य *âśćarya* (r. *ćar* praef. *â* adjecto *ś* euphonico — v. gr. 111. ann. 2 — s. *ya*) 1) adj. mirus, mirabilis. 2) subst. n. miraculum. N. 23. 14. B'. 2. 29. 11. 6.

आश्चर्यमय *âśćaryamáya* adj. (a praec. s. *maya*) miraculosus, mirabilis. B'. 11. 11.

आश्रम *âśrama* m. (r. *śram* s. *a*) eremitarum sedes.

आश्रय *âśraya* m. (r. *śri* ire, s. *a*) 1) aditio, appropinquatio (praesertim tutelae, defensionis, patrocinii causâ), actio confugiendi, refugiendi ad aliquem. 2) perfugium, refugium, domicilium, domus. 3) vicinitas. 4) fraus, fallacia, dolus. B'. 4. 20. Sâ. 6. 7. In. 4. 9.

आश्रयाश *âśrayâśa* m. (ex *âśraya* domus et *âśa* edens) ignis. Ḥit. 76. 16.

आष्ट्र *á'śṭra* n. aether, coelum. (A. 10. 53 pro *âśṭrâiś* cum ed. Calc. legendum est *âsyâiś*).

1. आस् *âs* 2. âtm. 1) sedere. Br. 1. 2. N. 1. 18. B'. 2. 54. 3. 6. 2) esse (ita *sṭ'â* stare item significat esse). N. 16. 30. Ḥit. 44. 11. Ur. 70. 19: *tûśṇîm êvâ "stê*; 92. 8: *âyuśmân âstâm ayam*; in pass. Ḥit. 57. 17: *tûśṇîm âsyatâm*. (Gr. ἧ(σ)-μαι, ἧσ-ται (= *á's-tê*); e lat. lingua cum Pottio huc traxerim *âsa*, unde serior forma *âra*, porro *â-nus* pro *âs-nus* (cf. *âsana*). Fortasse radix verbi substantivi *as* correpta est ex *âs*).

c. *ad'i* 1) insidere c. acc. loci. Ur. 62. 13: *ǵamb'û-viṭapam ad'yâstê*. 2) tenere, inhabitare. Sâ. 7. 7. Man. 7. 77. Râm. ed. Ser. I. 57. 2.

c. praef. *anu* 1) assidere, apud alqm. sedere, c. acc. Maḥ. 2. 405; unâ sedere, c. instr. Maḥ. 3. 7040. Raǵ. ed. Calc. 1. 57. 2) facere. N. 7. 3. vid. *sand'yâ* et praef. *upa*.

c. *ut udâsîna* (v. gr. 534) non curans, incuriosus, negligens, tranquillus, securus. Ḥ. 4. 44. B'. 9. 9. Ur. 42. 1 infr. 47. 7 infr.

c. *upa* 1) assidere. Sâ. 6. 25. In passivo: Śak. 45. 14. 2) colere, venerari, ministrare, servire. B'. 9. 15 (schol. *upâsatê sêvantê*). 12. 2. 6. N. 26. 33. 3) peragere, perficere. Râm. ed. Ser. I. 29. 21: *svayañvaram upâsmahê*. 4) perferre, tolerare. Dr. 4. 20.

c. *upa* praef. *pari* (*paryupâs*) 1) circumsedere, trop. colere. N. 1. 11 (*paryupâsać ćaćîm* secundum prim. classem par. pro *paryupâsta śaćîm*). B'. 9. 22. 12. 1. 3. 2) adesse, interesse, e. c. pugnae. A. 8. 20.

c. *sam* simul, junctim sedere. Sâ. 6. 27.

2. आस् *âs* n. ôs, ôr-is (vêd. abl. et instr. *âsás*, *âsá'*, v. Boehtl. et Rothii lex. et cf. lat. *ôs*).

आस *âsa* m. (r. *as* conjicere, s. *a*) arcus. Ḥêm.

आसक्त *âsakta* v. *saǵǵ*.

आसङ्ग *âsañga* m. (r. *sañǵ* s. *a*) subst. abstr. adhaesio, trop. addictum, deditum, studiosum esse. B'. 4. 20 (cf. *sañga*).

आसञ्जन *âsañǵana* n. (r. *sañǵ* s. *ana*) adhaesio. Śak. 24. 6 infr.

आसन *âsana* n. (r. *âs* s. *ana*) 1) sessio. N. 2. 4. 2) mora, commoratio. Ḥit. 119. 17. 3) sedes, sedile. Sâ. 3. 6. In. 2. 20.

आसन्न *âsanna* v. r. *sad* praef. *â*.

आसव *âsava* m. (r. 3. *su* praef. *â* s. *a*) vini adusti species, Wils. „Rum, spirit distilled from sugar or molasses"). Ur. 69. 4.

आसार *âsâra* m. (r. *sar sṛ* praef. *â* s. *a*) 1) incursus, incursio, impetus, impugnatio. Am. (= *prasaraṇa*; Colebrookius vertit: surrounding a fee). 2) imber. Ur. 58. 1. 59. 16: *d'ârâsâra*.

आसीन *âsînâ* (part. praes. âtm. a r. *âs* s. *îna*, pro *âna*, gr. 534) sedens. B'. 9. 9.

आसुति *âsuti* f. (r. *su* s. *ti*) „distilling, distillation". Ḥêm. (v. *âsava*).

आसुर *âsurá* (fem. *î*, ab *ásura* q. v. suff. *a*) asuricus, Asurorum naturâ praeditus. B'. 7. 15. 9. 12. 16. 20.

आस्तरण *âstáraṇa* n. (r. *star stṛ* vel *star* [*stṝ*] suff. *ana*) 1) actio sternendi, expandendi. In. 5. 3. 2) stratum, lectus. Śak. 56. 2.

आस्तिक्य *âstikyá* n. (ab *âstika* qui futurum mundum, futuram vitam credit — ab *ásti* est, s. *ka* aut *ika* — s. *ya*) subst. abstr. futurum mundum, futuram vitam credere. B'. 18. 42 (schol. *âstikyam asti parô lôka iti niśćayam*).

आस्तीर्ण *âstîrṇa* (r. *star* [*stṝ*] s. *na*, gr. 545) extensus, spatiosus, amplus. Sâ. 7. 10.

आस्था *âst'â* f. (r. *st'â* praef. *â*) 1) conventus, coetus. Am. 2) nisus, cura. Am. (= *yatna*). Ḥit. 16. 6.

आस्थान *âst'âna* n. (r. *st'â* s. *ana*) conventus, coetus. Am.

आस्थानी *âst'ânî* f. (fem. praec.) id. Am.

आस्पद *âspada* n. (r. *pad* praef. *â* cum *s* euphonico, s. *a*) locus. Ḥit. 31. 14. Ur. 74. 4.

आस्फालन *âsp'âlana* (r. *sp'al* se movere, in forma caus., praef. *â* s. *ana*) 1) actio pulsandi. Ḥit. 35. 5. Rag'. 16. 62. 2) actio pugnandi. Maḥ. 901.

आस्य *âsya* n. 1) os. 2) vultus, facies. A. 10. 53 ubi *âsyâiś* pro *âśṛâiś* legendum; v. 2. *âs*.

आस्वाद *âsvâda* m. (r. *svâd* praef. *â* gustare, s. *a*) sapor. Ḥ. 1. 20. Ḥit. 125. 7.

आस्वादन *âsvâdana* n. (r. *svâd* praef. *â* s. *ana*) id. Ḥit. 31. 18.

आस्वाद्य *âsvâdya* v. *svâd* praef. *â*.

1. आह *âḥa* interj.

2. आह *â'ḥa* dixi, dixit, v. *aḥ*.

आहर्तार् *âḥartâ'r* -*tṛ* m. (r. *ḥar ḥṛ* praef. *â* adducere, afferre, conficere [sacrificium], s. *târ tṛ*) qui facit, conficit [sacrificium]. N. 12. 45. 81.

आहव *âḥavá* m. (r. *ḥu* sacrificare, s. *a*) 1) sacrificium. 2) pugna, proelium. A. 8. 2.

आहार *âḥâra* m. (rad. *ḥar ḥṛ* suff. *a*) 1) adj. afferens. Sâ. 4. 22. 2) m. victus, cibus. Sâ. 1. 5. 5. 68. N. 12. 62 (cf. gr. χόρτος, χορτάζω).

आहुति *â'ḥuti* f. (r. *ḥu* s. *ti*) sacrificatio. Ḥêm.

आहेय *â'ḥêya* (ab *aḥi* serpens, s. *êya*) anguinus. Am.

आह्वय *âḥvaya* n. (r. *ḥvê* vocare, s. *a*) nomen. Am.

आह्वा *âḥvâ* f. (r. *ḥvê* mutato *ê* in *â*, v. gr. 353) nomen. Am.

आह्वान *âḥvâna* n. (r. *ḥvê* vocare, s. *ana*, v. gr. 353) advocatio, invitatio. Ḥit. 128. 5. (N. 7. 8 cum ed. Calc. legendum est *samâḥvânam* pro *tam âḥvânam*.)

इ *i*.

1. इ *i* 2. par. et praef. *ad'i* âtm., v. gr. 312 (praet. redupl. *iyâyá* aut *iyáya*, du. *îyivá*, pl. *îyimá*, v. gr. 577; part. redupl. *îyivâ'ṅs* -*vâs*. N. 10. 9) ire. (Hoc verbum, sicut omnia alia ejusdem significationis in constructione cum substantivis abstractis saepissime verborum, quae adipisci aut simile quid significant, vice fungitur. Dicitur igitur ire ad gaudium, ad tristitiam, ad cogitationem etc.) B'. 4. 9. 8. 7. N. 16. 23. (Gr. εἶ-μι, ἴ-μεν, lat. *eo*, *î-mus* producto *i*, quam ob rem hoc verbum etiam ad *î* trahi posset; lit. *ei-mi* eo, slav. *i-duh* eo, *i-ti* ire; goth. anom. *i-ddja* ivi; goth. *aivs*, th. *aiva*, lat. *aevum*, gr. αἰών; v. gr. c.69 ann.**.)

c. *ati* 1) transire, transgredi, praeterire. Râm. ed. Ser. I. 10. 19: *atîtya vivid'ân dêśân.* B'. 14. 20. 21. 25: *guṇân êtân atîtya, atîta.* 2) obire, mori. Râm. III. 50. 25: *atîta* mortuus; cf. *atyaya.*

c. *ati* praef. *ab'i* (*ab'yati*) discedere. Râm. III. 54. 27.

c. *ati* praef. *vi* (*vyatî*) praeterire. B'. 4. 5: *vyatîtâni ǵanmâni*; Sâ. 7. 1: *râtryâṅ vyatîtâyâm.*

c. *ati* praef. *sam* (*samatî*) transgredi, praeterire. B'. 14. 26: *guṇân samatîtya.* 7. 26: *samatîtâni vartamâniċa b'aviśyâṇiċa b'ûtâni.*

c. *ad'i* âtm. 1) legere. N. 6. 9. In. 4. 9. A. 2. 16. 2) percipere, discere. A. 3. 10: *ad'îtya vidyâṅ tvayô 'ktâm.* — Caus. *ad'yâpay* (gr. 468) legere jubere, facere ut aliquis legat. Râm. ed. Ser. I. 4. 67.

c. *anu* sequi, comitari. Râm. ed. Ser. I. 15. 13. — part. perf. pass. *anvita* praeditus. N. 9. 22. — c. *anu* praef. *sam*: *samanvita* praeditus. N. 6. 5. 19. 21.

c. *apa* abire. Man. 7. 197: *apêtab'î.* — c. *apa* praef. *vi* (*vyapê*) id. B'. 11. 49.

c. *ab'i* accedere, venire. Sâ. 6. 4. Man. 12. 125.

c. *ava* animo comprehendere, intelligere, scire. N. 9. 33 (cf. *gam* praef. *ava*). — c. *ava* praef. *sam* (*samavê*) convenire, congredi. B'. 1. 1.

c. *â* adire, accedere, venire. Man. 22. 125. N. 7. 4. — c. *â* praef. *ab'i* (*ab'yê*) id. N. 18. 14. 22. 2. — c. *â* praef. *upa* (*upê*) id. Dr. 6. 7. 8. — c. *â* praef. *prati* (*pratyê*) redire, reverti. N. 18. 1. — c. *â* praef. *sam* (*samê*) convenire, congredi. N. 8. 22. 24. 53. Dr. 5. 14.

c. *ut* oriri (de stellis). In. 2. 27. N. 24. 53. Sâ. 4. 10. — c. *ut* praef. *ab'i* (*ab'yudi*) id. Râm. III. 79. 20. — c. *ut* praef. *sam* (*samudi*), *samudita* praeditus. A. 10. 10.

c. *upa* adire, aggredi. N. 10. 4. 9. 24. 48. B'. 8. 10. 15. 16. part. *upêta* praeditus. N. 6. 8. 13. 3. — c. *upa* praef. *ab'i* (*ab'yupê*) id. Dr. 6. 3. — c. *upa* praef. *sam* (*samupê*) id. N. 3. 7.

c. *pari* circumire. Hit. 2. 9; ad praestandam reverentiam, Dr. 7. 8. part. *parîta* circumdatus, transl. pro impletus, plane indutus, affectus. Br. 3. 1. N. 15. 18. — c. *pari* praef. *vi*, part. *viparîta* oppositus, inversus, perversus, pravus. B'. 18. 32. N. 13. 24. Râm. I. 3. 99.

c. *pra* part. *prêta* mortuus. Râm. ed. Ser. III. 60. 31. B'. 17. 4. gerund. *prêtya* post mortem (adverbii locum tenet, aequans *amútra* q. v. illic, in illo, futuro mundo, itemque opponitur vocabulo *ihá* hîc, in hoc terrestri mundo, in hac vita). Br. 3. 5. (Fortasse cum *prêta* mortuus cohaeret lat. *lê-tum*, abjecto *p* et *r* mutato in *l*, sicut ex mea sententia *lae-tus* convenit cum *prîta*, inserto guṇae incremento, quô vox sanscrita sonaret *prêta*.) — c. *pra* praef. *ab'i* statuere, decernere, placere. Hit. 54. 17. 129. 13: *yat'âb'iprêtam* ex libidine (cf. *ab'iprâya*).

c. *prati* fidere, confidere, fiduciam collocare. Ur. 41. 7 infr. — *pratîta* celeber. Dr. 5. 14. — c. *prati* praef. *sam*: *sampratîta* celeber.

c. *vi* abire, discedere. Râm. ed. Ser. I. 15. 54: *vyêtu tê manasô ǵvaraṅ.* Saepissime part. *vîta* qui abiit in initio comp. Bah. usurpatur ad exprimendum expers, e. c. Br. 1. 6: *vîtamanyu*, In. 4. 8: *vîtamatsara*, A. 10. 11: *vîtaśôka.*

c. *sam* congredi, convenire. N. 14. 23. 18. 20. Dr. 6. 16. 8. 49.

2. इ *i* stirps demonstrativa unde *idám*, *íti*, *itás*, *iyát* etc., v. gr. 247 et gr. comp. 360 sq. (lat. *i-s*, goth. *i-s*, germ. vet. *i-r*, nostrum *e-r*; hib. *e* is et fem. *i* ea orta esse videntur ex nominativis scr.: *ayám*, *iyám*; de gr. ἵ vel ἵ, ἵν et -ί demonstr. v. gramm. comp. 364. 365; slav. *i* eum pertinet ad relat. *ya*, gramm. comp. 282. 283).

इक्षु *ikśú* m. arundo saccharifera.

इक्ष्वाकु *ikśvâku* nomen propr. Dr. 2. 9.

इख् *ik'* 1. par. (*gatâu*) ire (cf. εἴκω et v. sq.).

इङ्क् *iṅk'* 1. par. (*gatâu*, grammatici scribunt *ik'*, v. gr. 110[a]) ire (cf. *tiṅk'* et hib. *imchim* „I go on, proceed, march".

इङ्ग् *iṅg* 1. par. âtm. (grammatici scribunt *ig*, gr. 110[a]) se movere, vacillare. M. 29. B'. 6. 19. 14. 23 (hib. *ing* „a stir, move").

इङ्ग *iṅga* adj. (r. *iṅg* s. *a*) se movens. M. 29 (cf. *aṅg* et gr. ἐπείγω et v. *ik'*).

इङ्गित *iṅgita* n. (r. *iṅg* s. *ta*) gestus. N. 2. 5.

इङ्गुद *iṅguda* m. nomen plantae. N. 12. 3.

इच्छा *iććâ'* f. (r. *ić*, gr. 88, s. *â*) desiderium. B'. 5. 28. 7. 27 (hib. *ithche* „a petition, request, favor").

इच्छु *iććú* adj. (r. *ić* s. *u*) desiderans.

इछ् *ić* 6. par. (*iććâ'mi*, gr. 88) desiderare, optare. In temp. specialibus solum usurpatur, ubi radicis *iś*, quae his temp. caret, locum tenet. v. *iś*. (Germ. vet. *eiscôm* posco, peto, nostrum *heische*; lit. *jeśkau* quaero; fortasse etiam germ. vet. *forscôm* inquiro — nostrum *forsche* — huc pertinet, ita ut sit pro *for-iscôm*; v. Pott. I. 269 et Graff. I. 493; de *sc* pro scr. *ć* v. gr. comp. 14; e graeca lingua huc trahi possit αἶσχος, ita ut cum particula negativa sit conflatum — sicut *dedecus* — et proprie significet non desiderandum, cum σχ pro *ć* sicut in σχίζω = *ćid*.)

इज् *iǵ* v. *yaǵ*.

इज्या *iǵyâ'* f. (r. *yaǵ* q. v. s. *yâ*) sacrificium. B'. 9. 25. 11. 53.

इट् *iṭ* 1. par. (*gatyâm*) ire (ortum esse videtur ex trita radice *aṭ*, attenuato *a* in *i*, quâ in re formae *iṭ* et *aṭ* eandem rationem inter se tenent quam goth. praesentia veluti *lisa* lego eorumque praeterita sing. quae primitivum *a* servarunt, sicut *las*.

इट्चर *iṭćara* m. (ad voluntatem iens ex *iś* desiderans [v. gr. 74] et *ćara* iens) taurus libertate gaudens. Am.

इडा *iḍâ* f. i. q. *ilâ* ex quo ortum esse dicitur, quum *ḍ* fere sicut *r* pronuncietur, *r* autem et *l* saepissime inter se permutentur.

इत् *it* ut mihi videtur, neutrum stirpis pronominalis *i*, quod in dialecto vêd. aliis tertiae personae pronominibus adjungitur; v. addenda ad gr. cr. 270 et gramm. comp. 360 (lat. *id*, goth. *ita*, germ. vet. *iz*, nostrum *es*).

इतर *ítara* (a stirpe pronominali *i* s. *tara*, gr. 253) alius. B'. 3. 21 (lat. *iterum*, v. gr. comp. 292; hib. *itir* id.).

इतरेतर *itarêtara* (ex *itara* + *itara*, sensu et constructione cum *anyôśnya* q. v. convenit, a quo in formatione eo solum dissidet, quod prius *itara* quanquam nominativum exprimat, vera vocis stirps est, nisi *itarêtara* in *itarâ* + *itara* dissolvere mavis, ita ut, quod mihi magis placet, prius compositi membrum nominat. fem. sit, qui aliorum generum quoque vice fungatur) i. q. *anyôśnya* q. v. A. 9. 16.

इतस् *itás* adv. (a stirpe pronominali *i* s. *tas*, gr. 584) 1) hinc, ab hoc loco. N. 2. 13. 12. 121. 18. 18. B'. 14. 1. 2) in comparativis constructionibus saepe ablativi *asmât* substantive positi locum tenet. Ḥ. 1. 5. B'. 5. 7. 3) ante *tatás*, aut *itas* repetitum, interposito *ća*, accusativi, directionem versus locum exprimentis, vel locativi vim habet, et tum prius *itás* significat huc vel hîc, posterius illuc vel illic. N. 10. 4. 11. 13. 19. Dr. 8. 25. Etiam semel positum *itás* interdum huc et hîc significat. Śak. 8. 9. 40. 10.

इति *íti* adv. (ut equidem puto, a stirpe pronominali *i* s. *ti*) sic. B'. 18. 78. Ur. 16. Saepissime hoc adverbium, aut supplendo aut apposito verbo dicere vel cogitare, usurpatur ad indicandum sermonem vel cogitationem directe introductam, et plerumque introducta verba sequitur, nonnunquam etiam eis interponitur. Ḥ. 24. 21. Br. 3. 4. Su. 1. 23. 32. Sâ. 1. 23. Dr. 1. 10. 7. 27. A. 9. 30. 31. Râm. ed. Ser. III. 44. 12. 14.

इतिकर्तव्यता *itikartavyátâ* fem. (abstractum vocis *itikartavya* sic faciendum, s. *tâ*) rei faciendae status. Sâ. 3. 7. Ḥit. 42. 9.

इतिमात्र *itimâtra* (Bah. e praec. et *mâtra* n. mensura, modus) talem mensuram i. e. qualitatem, conditionem habens, talis. Br. 3. 1.

इतिहास *itihâsá* m. narratio, historia ex antiquissimo tempore. Su. 1. 1. (Ut mihi videtur, ex *iti* sic, expletivo *h* et *âsa* fuit, quod hac in compositione substantivi naturam assumsit.)

इत्थम् *ittʿám* (ex perdito neutro *it* = lat. *id*- quod hac in formatione thematis loco fungitur [v. gr. 240], s. *tʿam* cui respondet lat. *tem* in *i-tem*, *au-tem*, v. gr. comp. 425) sic, ita. Śak. 50. 4. Hit. 75. 6.

इत्यर्थम् *ityartʿam* adv. (ex *iti* sic et *artʿam* propter) ideo, hanc ob causam. Br. 3. 4.

इत्वर *itvará* (r. *i* ire, s. *vara*, inserto *t*) iens, peregrinans. 2) vilis, abjectus.

इत्वरी *itvarí* f. (fem. praeced.) femina impudica. Am.

इदम् *idám* pronom. demonstr. (nom. m. *ayám*, f. *iyám*, n. *idám*, v. gr. 247 et cf. lat. *idem*) hic. Hoc pronomen, ubi ad sermonem spectat, semper verbis dicendis anteponitur, quâ in re, quod primus Rueckertus ingeniose observavit *), ab *êtat* et *êtâvat* se distinguit, quippe quae ad res narratas referuntur; e. c. N. 6. 5: *uvâćê 'daṅ vaćanam* dixit hunc sermonem (qui sequentibus versibus continetur). 7. 4: *âhê 'dam êhi dîvya nalêna vâi* dixit hoc: veni, lude cum Nalo; N. 3. 25: *êtadartʿam aham bʿadrê prêšitaṅ surasattamâiṅ | êtać črutvâ šubʿê buddʿiṅ kurušva* hujus (quod dixi) causâ ego, beata! missus a deorum optimis; hoc audito, pulchra! consilium fac. — Violatur tamen haec lex N. 9. 15 ubi *vâkyam êtad* spectat ad verba sequentia. — Nonnunquam nominativus hujus pronominis adverbiorum pronominalium loco fungitur, ita ut e. c. Ur. 46. 10 dicatur *ayam asmi* hic sum pro *ihâ 'smi* hic sum; Śak. 51. 3: *ayaṅ sa* hic is pro *iha sa* hic is; H. 1. 34: *sê 'yam* ea haec pro *sê 'ha* ea hîc; 1. 36: *sô 'yam* is hic pro *sa iha* is hîc; 1. 38: *tâu ... imâu* uterque hic pro *tâu ... iha* uterque hîc. Has locutiones per attractionis vim explicandas esse censeo, quam subjectum sententiae, vel pronomine separato vel verbi terminatione indicatum, in alias expressiones pronominales exercet. Ita res se habet in pronomine *tat*, cujus casus obliqui non raro per attractionis vim nominativi item in nominativum vertuntur, ita ut adverbiorum aut conjunctionum loco fungantur; e. c. Br. 2. 13 et H. 3. 4: *sâ 'ham* ideo ego = *têna 'ham*; Br. 2. 34: *sa ... aham* ideo ego; Br. 1. 7: *sâ ćintayê* ideo cogito; Śak. 40. 4 infr.: *sa bʿavân* ideo tu; Dr. 5. 12: *sâ kšipram âtišṭʿa gaǵam* ideo cito ascende elephantum. — Eodem modo pronomen *êtat* usurpatur, e. c. H. 3. 19: *êša tân ... hanišyâmi* ideo hos occidam; A. 3. 24: *êša tê ... darpaṅ hanmi* ideo tuam superbiam deleo; H. 4. 15b: *êša tvâm ... nihanmi* dum te occido. Ita quoque relativum attractionis vi est subjectum, non solum nominativi, sed etiam obliquorum casuum, e. c. Râm. ed. Schl. I. 59. 5: *yas tvam* quia tu; H. 1. 35: *yô 'ham* quod ego, „dafs ich"; 1. 47. 22: *yasya mê* quia mei; H. 3. 19: *yân imân* quia hos *).

*) Berlin. Jahrb. Jul. 1831. p. 89.

इदा *idấ* adv. (a stirpe pronominali *i* suff. *dâ*) nunc; in dial. vêd.

इदानीम् *idấnîm* (a praec. adjecto *nîm*, i. e. *nî* cum signo acc.; v. gr. 584 nr. 52) nunc. Hit. 5. 20; explet. Sâ. 2. 14.

इध्म *idʿmá* n. (r. *indʿ* urere, ejecto *n*, s. *ma*) lignum. Am. (hib. *adhmad* nititur formâ gunatâ, cf. send. [Zend script] *aêśma* et v. Pict. p. 19).

इन *iná* m. 1) sol. 2) dominus. Am. (hib. *ion* sol).

इन्द् *ind* 1. par. (*paramâiśvaryê*, scribunt *id*, gr. 110*)) regere, imperare.

इन्दिरा *indirâ* f. (r. *ind* s. *ira* in fem.) nomen deae Lakśmiae. Am.

*) Cf. Rueckert. l. c. p. 92.

इन्दीवर *indîvara* n. lotus caerulea (Nymphaea caerulea). In. 1. 8.

इन्दु *índu* m. luna.

इन्दुशेखर *induśêk'ara* m. (lunâ coronatus, Bah. ex *índu* et *śêk'ara* sertum floreum, quod capiti imponitur) nomen Śivi. Up. 20.

इन्द्र *índra* m. (r. *ind* s. *ra*) 1) in fine compositorum princeps, dominus, imperator. In. 1. 1. 5. 62. H. 3. 18. 2) nomen principis deorum inferioris ordinis i. e. omnium praeter Brahmam, Viśnum et Śivum. Deus est aëris et tempestatis, etiam unus est mundi custodum (*lôkapâlânâm*) et ut talis orientalem plagam regit. N. 4. 11.

इन्द्रगोप *índragôpa* m. (ex *indra* et *gôpa* q. v.) scarabaeorum species, Wils. „a kind of lady bird". Ur. 61. 3.

इन्द्रद्रु *indradru* m. (ex *indra* et *dru* arbor) nomen arboris cujusdam (Pentaptera arguna). Am.

इन्द्रप्रस्थ *indraprast'a* m. (ex *indra* et *prast'a* planities in montis vertice) nomen antiquae urbis Dehli.

इन्द्रसेन *indrasêna* m. (Bah. ex *indra* et *sênâ* exercitus) nomen proprium. Dr. 8. 15.

इन्द्राणी *indrâṇí* f. (ex *índra* s. *ânî*, v. gr. 584. 6. 218) nomen Indri uxoris.

इन्द्रायुध *indrâyud'a* m. (ex *índra* et *âyud'a* telum, arma) arcus coelestis. Am.

इन्द्रिय *indriyá* n. (ut videtur, ex *índra* s. *iya*) sensus (videndi, audiendi etc.). B'. 3. 40. 10. 22.

इन्ध् *ind'* 7. âtm. (*dîptâu* K. *dyutâu* V.) lucere, flammare, flagrare. Man. 8. 115: *yam idd'ô na dahaty agniħ* quem flagrans ignis non urit. (Gr. αἴθω cum guṇa immobili — v. „Vocalismus" p. 196 — ἰθαρός; fortasse αἰθήρ, Αἴτ-νη, Pottius etiam Ἥφ-αισ-τος confert; lat. *aes-tus*, *aes-tas*; germ. vet. *eit* ignis; hib. *aitin* f. „fire", *aitinne* „firebrand, charcoal".

c. *sam* accendere, in dialecto vêd. Ros. Sp. p. 20. 3: *sam agnim ind'atê naraħ* ignem accendunt viri.

इन्धन *ind'ana* n. (r. *ind'* s. *ana*) lignum. N. 13. 3.

इन्व् *inv* par. in dial. vêd. secundum Benfeium (Sâma-Vêda-Gloss. p. 26) cui assentio, a radice इ *i* ire, sensu caus. cum charactere 5. classis, adjecto signo 1. classis omisso gunae incremento, unde in tertia pers. praes. *ínvati*. Contulerim cum hoc verbo formas ṣendicas ut *kĕrĕnvô* fecisti e *kĕrĕnv-a-ś* (v. gr. comp. I. p. 223) mittere, emittere (e. c. *vâ'ćam* vocem. De aliis hujus verbi ejusque compositorum significationibus cf. Boethl. et Rothii lex. s. v. इन् *in*.

इभ *ib'a* m. elephantus. Am. (Ag. Benary ingeniose huc trahit gr. ἐλ-έφας, praefixo articulo semitico, et lat. *ebur*.)

इभ्य *íb'ya* (a praec. s. *ya*) dives. Am.

इयत् *íyat* (in casibus fortibus *íyant*, a stirpe pronom. *i* s. *ant at* e *vant vat* abjecto *v*) tantum, tot. Ur. 76. 18: *iyantam kâlam*. Huc traxerim lat. *iens*, *ies* in *totiens*, *toties*, *quotiens*, *quoties*, et in adverbiis numeralibus veluti *quinquies*, v. gr. comp. 324.

इयम् *iyám* f. haec, ea, v. *idám*.

इयाय *iyâ'ya* (r. *i*, v. gr. 393. 397). Dr. 8. 49: *samiyâya*.

इयेष *iyê'śa* (r. *iś*, v. gr. 393). N. 26. 17.

इरम्मद *irammada* m. fulguratio, fulgetrum. Am.: = *mêg'agyôtis*.

इरा *írâ* f. 1) aqua. 2) potus fervidus. 3) sermo, loquela. 4) terra. Am.: *b'ûvâksurâpsu syât* (cf. *ilâ* et hib. *ire* „ground, land, a field").

इल् *il* 1) 6. par. (*gatâu* K. *śayê gatâu kśêpê* V.) ire; jaculari; jacere, cubare. 2) 10. par. (*prêraṇê* K. *kśêpê* V.) mittere, jaculari. (Germ. vet. *îllu*, *illo* — per assimil. ex *îlju* —, nostrum *eile*; cambro-brit. *il* progressio, motus; gr. ἐλάω. Radix sanscr. orta esse videtur ex *ar* — v. *ar r* — mutato *r* in *l* et *a* attenuato in *i*, eâdem ratione quâ supra *it* ex *at* explicavimus.)

इला *ílâ* f. (r. *il* s. *â*) 1) vacca. 2) terra. 3) sermo, loquela. Am. (*gôb'ûvâćaħ*), cf. *íḍâ*. 4) (in Vêdis) cibus. Ros. Sp. p. 24. 3.

इव *iva* (ut mihi videtur, e stirpe pronom. *i* + *va*, sicut *áva*, *êvá* ex *a*, *ê* + *va*, v. gramm. comp. 381) sicut. Semper rem cum qua alia comparatur, aut proxime aut aliis vocibus separatum, sequitur; quodsi res quae comparationi inservit, adjectivo instructa est, *iva* plerumque medium inter substantivum et adjectivum locum tenet, vel hoc vel illud sequens. Ex hac adamata et frequentissima constructione fortasse explicandum est, quod nonnumquam adjectivum, quod sensu ad rem comparatam pertinet, formâ et positione ad rem transfertur cum quâ illa comparatur, ut N. 26. 30: *b'râǵamâna ivâ ''dityô vapuśâ* sicut splendens sol, corpore, pro *b'râǵamâna âditya iva vapuśâ* corpore splendens (erat) sicut sol, quod poëta dicere videtur velle; cf. quoque In. 1. 29. Nonnunquam redundat, aut adjectivum, praesertim participium praes. adverbii naturâ afficit, e. c. N. 2. 22: *naćirâd iva* brevi. H. 2. 16: *tvaramâṇê 'va ... ǵagâma* festinanter ivit; 2. 23: *vilaǵǵamânê 'va natâ* pudenter inclinata; 4. 1: *prahasann iva ... vaćanam abravît* ridens sermonem dixit. (Hoc adverbium pronominale recognoverim in goth. *hvaiva* quomodo, sive sit dissolvendum in *hva-iva* — quasi *ka iva* — sive in *hvai-'va*; porro in adverbiis goth. in *ba* desinentibus, ut *fróda-ba* prudenter, *hardu-ba* dure; et in adverbiis lit. in *ipō* vel *ip* desinentibus, ut *taipō* vel *taip* sic, quasi *ta iva*, *kaipō* vel *kaip* quomodo? quasi *ka iva*, v. gr. comp. 383.)

1. इष् *iś* 4. par. ire. (Huc retulerim gr. ἀΐσσω, quasi *â-iśyâmi*, assimilatione mutato *y* in σ, v. gramm. comp. 501.)

c. *anu* 1. par. interdum âtm. quaerere. N. 11. 18: *anvêśamâṇâ*; 12. 10: *anvêśatî*; 12. 30: *anvêśasi* (v. *iś* 6. praef. *anu*).

c. *pra* caus. (*prêśayâmi*) mittere. In. 5. 32. H. 1. 47. N. 3. 7. — c. *pra* praef. *sam* caus. (*sampreśayâmi*) id. H. 4. 30.

2. इष् *iś* 6. par. (in special. temp. substituitur *ić*, gr. 301, praet. red. *iyêśa*, gr. 393) desiderare, velle. Br. 2. 3. 3. 4. N. 9. 32. 26. 17. — Part. *iśṭá* desideratus, carus, dilectus. Br. 2. 25. N. 12. 96. 16. 32. B'. 18. 64. (Gr. προ-ΐσσο-μαι, προ-ΐκ-της, προ-ΐξ sicut supra ἀΐσσω; ἰό-της, ἵ-μερος, nisi utrumque ad *î* q. v. pertinet; v. etiam *ić* et Pott. 1. 269. Cf. etiam slav. *isk-a-ti* quaerere, lit. *jêsk-ó-ti* id., v. Miklosich p. 34.)

c. *anu* quaerere. B'. 2. 49. Man. 11. 232. Dr. 8. 38 (cf. *iś* ire, praef. *anu*).

c. *prati* i. q. simpl. Sâ. 3. 12.

इषिका *iśikâ* f. v. sq.

इषीका *iśîkâ* f. (ut mihi videtur, a r. *îkś* videre, s. *ika* in fem., producto *i* in *î*, ita ut sit pro *ikśikâ*) pupilla, praesertim elephanti. Am. Scribitur etiam *iśikâ*.

इषु *iśu* m. f. (r. *iś* ire, s. *u*) sagitta (cf. gr. ἰ(σ)ός, quo scr. *iśa* exspectaveris).

इषुधि *iśud'i* m. (e praec. et *d'i* tenens, a r. *d'â* s. *i*, v. gr. 575) pharetra. A. 3. 21 (in du.).

इष्ट *iśṭá* part. pass. 1) ab *iś* desiderare. 2) a *yaǵ* deos colere, sacrificare, gr. 546.

इष्टक *iśṭaka* m. et *iśṭakâ* f. later coctus. Hit. 39. 1.

इष्टतस् *iśṭatas* adv. (ab *iśṭa* optatum, s. *tas*) ad voluntatem. In. 2. 13.

इष्टि *iśṭí* f. 1) (a rad. *iś* desiderare, suff. *ti*) desiderium. 2) (a r. *yaǵ* s. *ti*) sacrificium. Am.

इष्य *iśya* m. (a r. *iś* desiderare, s. *ya*) ver. Hêm.

इष्वास *iśvâsá* m. (ex *iśu* sagitta et *âsa* q. v.) arcus. B'. 1. 4. 17.

इह *ihá* (a stirpe pron. *i* s. *ha*, quod primitive sonuit *d'a* = gr. θα et send. *d'a*) 1) hic, ibi. Br. 1. 21. Dr. 6. 23. N. 5. 10. 11. Br. 3. 5: *iha vâ ... utavâ prêtya* aut hic (in hoc terrestri mundo) aut post mortem (i. e. in illo mundo). — Locativi *asmin* loco fungitur Sâ. 2. 21: *yadi santî 'ha kêćana* si sunt in

eo quaepiam [vitia]; Ḥit. 104. 15: *iḥa samayê* hoc tempore. 2) huc. In. 4. 6. (ṣend. *id'a* hic; gr. ἴϑα vel ἴϑαι in ἰϑα-γενής, ἰϑαι-γενής, cf. Hartung „Casus" p. 117 et M. Schmidt „De pron. gr. et lat." p. 16; goth. *ith* si, nam, vero, gr. comp. 420; fortasse lat. *igi-tur* pro *igi-tus* ex *iḥa* + *tas*, v. gramm. comp. 421.)

ई ī.

1. ई *ī* 4. âtm. (*gatâu*) ire.

2. ई *ī* 2. par. (*kântigativyâptikśêpapraǵanak'â-danêśu*) desiderare; ire; occupare; jaculari; generare; edere. In Rosenii Vêdorum specimine p. 14 invenitur forma âtm. *îmaḥê* quod Rosenius per precamus vertit; non minus tamen quadrat sensus desideramus; sic l. c. p. 24 not. 2: *tamit saḥitva îmaḥê* eum in societatem desideramus. (Gr. ἰό-της, ἵ-μερος, nisi sunt mutilata ex ἰσότης, ἵσμερος, v. 2. *iś*.

ईक्ष् *îkś* 1. âtm. (praet. augm. 1. *â'ikśê*, gr. 287. Hanc radicis formam ortam esse puto ex *akś*, unde *akśa* et *âkśi* oculus et radix gr. 'ΟΠ) videre, intueri, spectare. B'. 6. 29. Pat. 10: *âikśata*; In. 5. 39. (Vocibus quas supra cum *akśa* comparavimus, addendum est goth. *haih-s*, th. *haiha* unoculus, de quo egimus in gr. comp. 308 annot.)

c. *ad'i* id. Ḥit. 129. 22.

c. *apa* 1) respicere, considerare. Râm. III. 3. 58. 20: *yayâ nâ 'pêkśyatê râǵâ.* 2) exspectare. Ur. 22. 8 infr. 64. 4.

c. *ava* 1) videre, intueri, observare. Ḥ. 1. 50. 2. 6. A. 4. 38. N. 23. 11. Pat. 25. 2) respicere. Br. 3. 14. N. 12. 16. Sâ. 4. 33. — c. *ava* praef. *anu* (*anvavêkś*) 1) videre. Râm. III. 70. 59: *vipradrutân sarvân yût'apân anvavâikśata.* 2) contemplari. Man. 6. 65: *sûkśmatâńćâ 'nvavêkśêta.* — c. *ava* praef. *prati* (*pratyavêkś*) 1) videre. 2) respicere. Râm. I. 29. 28: *na d'armam pratyavêkśatê.* — c. *ava* praef. *sam* (*sańvêkś*) 1) videre. G'at. 19: *mad'unaṅ samavêkśya kâlatâm.* 2) visitare. G'at. 13: *kim itića mâṅ samavêkśasê na dînâm.*

c. *ut* videre, conspicere, intueri. A. 6. 6. Sâ. 5. 63.

c. *upa* 1) id. N. 22. 5. 2) ignoscere, indulgere, tolerare. Maḥ. Exord. 137: *dyutâdîn anayân . . . upâikśata.* 3) spernere, repudiare, negligere. Râm. III. 66. 24: *ćiran nâ 'rḥati mâm upêkśitum.*

c. *nis* (*nir*) conspicere, intueri, spectare, contemplari. Ḥ. 4. 41. B'. 1. 22. Sâ. 4. 32: *nirîkśamâṇâ* (sic cum ed. Calc. legendum pro *nirîkśyamâṇâ*).

c. *pari* explorare. N. 24. 3: caus. Man. 7. 194: *tâńća samyak parîkśayêt.*

c. *pra* i. q. simpl. In. 2. 26. Dr. 2. 1: *prêkśamâṇâ* (sic cum ed. Calc. pro *prêkśyamâṇâ* legendum). — Part. praes. p. invenitur. Ḥ. 3. 7: *prêkśatyâs tê.* — c. *pra* praef. *anu* (*anuprêkś*) id. Dr. 5. 23. — c. *pra* praef. *ab'i* (*ab'iprêkś*) intueri, adspicere. Dr. 8. 39. 9. 18. — c. *pra* praef. *â* (*âprêkś*) i. q. simpl. Ḥ. 3. 21. — c. *pra* praef. *sam* (*samprêkś*) id. N. 6. 2. 19. 36. Br. 2. 18. B'. 6. 13. — c. *pra* praef. *ab'i* + *sam* (*ab'isamprêkś*) id. Ḥ. 2. 28. Dr. 8. 57.

c. *prati* exspectare. In. 1. 13. N. 20. 17. M. 39. — c. *prati* praef. *sam* (*sampratîkś*) id. Râm. III. 76. 29: *tvân nagarî sampratîkśatê.*

c. *vi* videre. N. 26. 21. B'. 11. 22. — c. *vi* praef. *ab'i* (*ab'ivîkś*) id. — c. *vi* praef. *ut* (*udvîkś*) 1) id. Râm. III. 48. 80. 2) respicere. Râm. III. 45. 33: *udvîkśamâṇâ b'artâram.* — c. *vi* praef. *upa* (*upavîkś*) i. q. simpl. Râm. III. 45. 33. — c. *vi* praef. *prati* (*prativîkś*) id. Râm. I. 14. 37.

c. *sam* 1) videre, observare. Ḥ. 4. 5. 26. N. 16. 9. 23. 5. 2) respicere. Br. 2. 32.

ईक्षण îkśaṇa n. (r. îkś s. ana) 1) visus, conspectus. Hit. 129. 19. 2) oculus. N. 11. 27. 12. 30. 16. 21.

ईङ्ख् îṅkʻ 1. par. (scribuns îkʻ, gr. 110[a]) ire, transire. In dialecto vêd. haec radix etiam cl. 10[mae] normam sequitur, e. c. ya îṅkʻayanti parvatân qui transeunt montes, v. Ros. Sp. p. 9. not.

ईज् îǵ 1. âtm. (gatâu K. kutsê gatâu V.) ire; contemnere, reprehendere.

ईजे îǵê v. yaǵ.

ईञ्ज् îṅǵ 1. par. âtm. (scribunt îǵ, gramm. 110[a]) i. q. îǵ.

ईड् îḍ 2. par. 10. âtm. laudare, celebrare. In Vêdis invenitur forma îl cl. 2. âtm. mutato ḍ in l, nisi vice versâ îḍ ortum est ex îl. Ros. Sp. p. 10. 1: tvâm ... martâsa îlatê te homines celebrant.

ईड्य î'ḍya (r. îḍ s. ya) laudandus, celebrandus. Dr. 5. 3. Bʻ. 11. 44.

ईति îti f. (ut videtur, a r. î s. ti) 1) temporis calamitas. 2) habitatio in exteris locis. Am. (ḍimbapravâsayôḣ).

ईदृक् îdṛk v. sq.

ईदृश् îdṛ'ś (nom. m. n. îdṛk, f. îdṛśî, e stirpe pron. i, producto i in î, et dṛś = gr. λίκ in ὁμῆλιξ, v. gr. 263 et gr. comp. 415) talis. Bʻ. 11. 49.

ईदृश îdṛ'śa (e stirpe pron. i, producto i in î, et s. dṛśa, prâcr. disa vel risa = gr. λικο in τηλίκος etc., goth. LEIKA in hvêleik'-s qualis? nostro welcher, svaleik'-s talis, nostro solcher; slav. liko, nom. m. likŭ e. c. tolikŭ talis; lat. li in tâlis, quâlis, v. gr. comp. 415 sq.) talis. N. 13. 72. 19. 15. Bʻ. 6. 12.

ईन्त् înt 1. par. (bandʻanê, scribitur ît) ligare.

ईप्स् îps desid. irr. a r. âp q. v., gr. 477.

c. pari quaerere. Dr. 8. 8.

ईप्सा îpsâ f. (a praec. s. â) desiderium adipiscendi, perficiendi. Sâ. 1. 11.

ईप्सु îpsú (ab îps s. u) adipiscendi cupidus.

ईयिवांस् îyivâ'ṅs (part. praet. redupl. a rad. i, suff. vâṅs vas, gr. 577) qui ivit. N. 11. 33.

1\. ईर् îr 2. âtm. (gatâu K. kampagatyôḣ V.) ire; tremere, commoveri, v. sq. (Huc traxerim lat. îra, ita ut a motu animi sit nominatum — cf. îrkśy et îrśy —; scr. îr autem ex ar ṛ ortum esse videtur.)

2\. ईर् îr 1. et 10. (cl. 10 est caus. praec.) par. mittere, emittere, e. c. śabdam sonum, vâćam, giram sermonem. N. 5. 30. 17. 50. Man. 11. 35. Sâ. 5. 33.

c. ut mittere, emittere. A. 9. 12: vaǵram astram udîraya. Râm. II. 56. 15: dînâm vâćam udîrayan.

c. pra 1) mittere. Hit.: kâlaprêrita. 2) dirigere, flectere, regere. Ur. 4. 5: aśvân prêraya; Śak. 29. 1: nayanê prêrayantya.

c. sam 1) i. q. simpl. Sâ. 5. 36. 2) commovere, agitare. H. 1. 9.

ईर्क्ष्य् îrkśy 1. par. (îrśâyâm, equidem syllabam ya hujus radicis, quae in temp. gen. nondum inventa est, pro charactere 4. cl. habuerim, ita ut îrkś sit radix, quae varietas est simplicioris formae îrś, unde îrśita q. v., porro substant. îrśâ et adject. îrśu. îrś autem ex îr adjecto ś ortum esse videtur, quum sibilantes saepe simplicioribus radicibus adjungantur; cf. e. c. mâs, bʻâs cum mâ, bʻâ, et môkś cum muć) invidere.

ईर्म îrmá n. vulnus. Am.

ईर्षा îrśâ f. (v. îrkśy) invidia. Scribitur etiam irśyâ. Hit. 15. 5.

ईर्षित îrśitá (part. perf. pass. a r. îrś — v. îrkśy — s. ta) cui invidetur. Hit. 28. 19.

ईर्षु îrśu (v. îrkśy) invidus, invidens. Hit. 13. 3.

ईर्ष्य् îrśy 1. par. (v. îrkśy) invidere.

ईर्ष्या îrśyâ' f. invidia. Am. (v. îrśâ).

ईल् îl v. îḍ.

ईलित îlitá (part. perf. pass. praec. s. ta) celebratus. Am.

ईश् *îś* 2. âtm. dominari, imperare, Wils. „to possess power, property or authority". (Fortasse huc pertinet goth. *aigan* habere cum guṇâ et anomalâ mediâ pro aspiratâ, quam ex scr. *ś* et gr. *κ* exspectaveris [v. gr. comp. 89]; germ. vet. *eigan* possessio, adj. *eigan* proprius, nostrum *eigen*; *êh-t*, th. *êh-ti* f. possessio, facultas, substantia, opes, reditus, praedium.)

ईश *îśá* m. (r. *îś* s. *a*) 1) dominus. In. 5. 32. Su. 3. 19. 2) cognomen Śivi. Am.

ईशान *î'śâna* et *îśâná* m. (part. praes. a r. *îś* s. *âna*) nomen Śivi. Dêv. 8. 23.

ईशानी *îśânî* f. (fem. praec.) nomen Durgae, Śivi uxoris. Dêv. 8. 21.

ईश्वर *îśvará* m. (r. *îś* s. *vara*) 1) dominus. Ḥ. 3. 1. N. 2. 6. B'. 4. 6. 2) nomen Śivi. Am. 3) adj. potens, capax, par, cum infin. Dêv. 1. 64. Ḥit. 75. 14.

ईश्वरी *îśvarî* f. (fem. praec.) 1) domina. 2) nomen Durgae, v. *îśânî*.

1. ईष् *îś* 1. par. (*uñćê*) spicas colligere.

2. ईष् *îś* 1. âtm. (*gatidarśanahiṅsâdânêśu* K. *dânêkśahiṅsê sarpaṇê* V.) ire; videre; ferire, occidere; dare.

ईषत् *îśát* paululum (praesertim in initio compositorum). Dêv. 4. 11: *îśatsaḥâsa*; 7. 2: *îśadd'âsa*.

ईषदुष्ण *îśaduśṇa* (e praec. et *uśṇa* calidus) tepidus. Hêm.

ईह् *îh* 1. âtm. 1) desiderare. 2) adniti, contendere, quaerere, petere. B'. 7. 22. 16. 12. (Huc trahi possit gr. ἰσχύς, ita ut sit pro ἰχύς, propter adamatam conjunctionem litterarum σ et χ.)

c. *sam* 1) desiderare, *samîhita* n. optatum, desiderium. Ḥit. 44. 7. 2) assequi, adipisci. Ḥit. 103. 2. 3) peragere, perficere. Râm. I. 11. 33: *yaģńakarma samîhantâm b'avantaḣ.*

ईहा *îhâ* f. (r. *îh* s. *â*) 1) desiderium. 2) nisus, appetitus, consectatio. Ḥit. 37. 6: *vittêhâ*.

ईहामृग *îhâmṛga* m. (e praec. et *mṛga*) lupus. Am.

उ *u*.

1. उ *u* 1. âtm. (*śabdê*) sonare.

2. उ *u* particula enclitica quae in classica lingua tantum cum *kim*, *na* et *át'a* conjuncta invenitur, *nó* et *at'ó* idem valent ac simplices formae *na*, *at'a*; *kimu* autem significat 1) quanto magis. Ḥit. 4. 11: *êkâikam apy anart'âya kimu yatra ćatuśṭayam*; Ur. 7. 17. 2) utrum, in prioris sententiae parte, et an in posteriore. Kaṭak. apud Poleium p. 16. 8: *kat'an nu tad viģânîyâñ kimu b'âti vib'âti vâ.* In dialecto vêdica haec particula saepe conjungitur cum pronominibus, sine certâ, quae demonstrari possit, significatione, solum, ut videtur, ad orationis vim augendam, quâ in re cum particula *it* q. v. convenit. E. c. Kaṭak. ed. Pol. p. 4. 3 infr.: *pra tê bravîmi tadu nibôd'a*; 13. 5 infr.: *tadu nâ 'tyêti kaśćana*; sic etiam l. c. 17. 11; 14. 4: *sa êvâ 'dya sa-u śvaḣ*; Kênôp. 155. 2: *ka-u dêvô yunakti.* In antiquioribus Vêdorum partibus haec particula etiam cum praepositionibus et verbis conjuncta invenitur; Ros. Sp. p. 6. śl. 1: *udu* saepius; *ab'âdu.* (Cf. de hac particula Lassenium ad Ḥit. p. 4 et Frider. Windischm. Saṅkara p. 75.)

उंह् *uṅh* 1. par. (*ardê* scribunt *uh*, gr. 110[a]) vexare.

उक्त *uktá*, *uktavant* v. *vać*.

उक्ति *ukti* f. (r. *vać* dicere, s. *ti*) sermo, loquela. Ḥit. 3. 3.

उक्ष् *ukś* 1. par. conspergere, humectare. Sâ. 6. 5 *śôṇitôkśitâ* sanguine conspersus. (Lit. *ûkana* tempestas pluvia, cf. etiam hib. *uisg*, *uisge* „water, a river", *uisgeach* „aquatic, watery, fluid, moist, pluvial", transpositis litteris *k*, *ś*, nisi *uisg* pertinet ad r. *viś* irrigare.

उक्षन् *úkśan* m. (ut videtur a r. *ukś* conspergere — v. *vṛśa* — s. *ân, an*) bos, taurus, in Vêdis etiam equus. Ros. Sp. p. 8. 5. (Goth. *auhsa*, th. *auhsan*, germ. vet. *auhso*, th. *auhson*, *auhsun*, nostrum *Ochs*, *Ochse*, th. *Ochsen*; v. gr. comp. 924. 925.)

1. उख् *uk'* 1. par. (*gatâu*) ire (cf. *uñk'*).

2. उख् *uk'* 1. par. (*śôśaṇâlamart'ayôli*) exsiccari; ornare.

उखा *uk'â'* f. olla. Am.

उग्र *úgra*, vêd. *ugrá* 1) durus, asper, horrificus, terrificus. Su. 1. 7. In. 1. 4. B'. 11. 30. 31. 2) m. nomen Śivi.

उग्रदर्शन *ugradarśana* (Baḥ. e praec. et *darśana* n. visus, adspectus, a r. *darś dṛś* videre, s. *ana*) horrificus conspectu, horrificam speciem habens. Su. 2. 24.

उग्रशासन *ugraśâsana* (Baḥ. ex *úgra* et *śâsana* n. jussus, a r. *śâs* s. *ana*) asperum, severum jussum habens. Su. 2. 9.

उङ्ख् *uñk'* 1. par. (*gatâu*) ire.

उच् *uć* 4. par. (*samavâyê* K. *samavâyanê* V.) convenire, congredi.

उचित *ućitá* (a praec. s. *ta*) 1) congruus, conveniens. Hit. 14. 13. 18. 14. 24. 3. 43. 22. 2) dignus, merens. N. 16. 16. H. 1. 33 *a* et *b*. 3) expertus. N. 23. 22.

उच्च *uććá* (a praep. *ut* s. *ća*) altus. Am. (Hib. *uchdan* „a hillock", cambro-brit. *uched* „élevé". Pict. p. 21; cf. etiam gr. comp. 296 fin.)

उच्चण्ड *uććaṇḍa* (r. *ćaṇḍ* irasci, praef. *ut* s. *a*) celer. Am.

उच्चय *uććaya* v. *śilôććaya*.

उच्चार *uććârá* m. (r. *ćar* ire, praef. *ut* s. *a*) excrementum. Am.

उच्चारण *uććâraṇa* n. (r. *ćar* in forma caus. s. *ana*) pronuntiatio. Dêv. 10. 9.

उच्चैःश्रवस् *uććâiḥśravas* m. (Baḥ. e sq. et *śravas* auris) Indri equus. Am.

उच्चैस् *uććâ'is* adv. (instr. pl. ab *uććá* q. v. gr. 615) clare, clarâ voce. N. 11. 2.

उच्छिष्ट *úććiśṭa* v. *śiś* praef. *ut*.

उच्छृङ्खल *úććṛñk'ala* (Baḥ. ex *ut* et *śṛñk'ala* vel *śṛñk'alâ* catena, vinculum) effrenatus, indomitus. Hit. 97. 11.

उच्छेद *uććêda* m. (r. *ćid* scindere, praef. *ut* s. *a*) exstinctio, eversio, excidium. Hit. 67. 19: *sarvapaśûććêdaḥ kriyatê*.

उच्छोषण *uććôśaṇa* m. (r. *śuś* siccari, in forma caus., praef. *ut* s. *ana*, v. euph. gr. 61 et 94[a]) exsiccans. B'. 2. 8.

उच्छ्रय *uććraya* m. (r. *śri* ire, praef. *ut* s. *a*) altitudo. Am.

उच्छ्राय *uććrâyá* m. (r. *śri* ire, praef. *ut* s. *a*) id. Am.

उच्छ्रित *uććrita* v. *śri* praef. *ut*.

उच्छ्वसित *uććvasita* v. *śvas*.

उच्छ्वास *uććvâsá* m. (r. *śvas* praef. *ut* s. *a*) respiratio, halitus. Ur. 68. 10.

उछ् *uć* 6. par. (*nivâsê* K. *varǵanê band'anê samâpanê atikramê* V.) habitare; relinquere; ligare; finire; transgredi.

उज्जासन *uǵǵâsana* n. (r. *ǵas* praef. *ut* s. *ana*) occisio, caedes. Am.

उज्जृम्भ *uǵǵṛmb'a* (r. *ǵṛmb'* oscitare, praef. *ut* s. *a*) apertus, expansus, florens. Hêm.

उज्ज्वल *uǵǵvala* (r. *ǵval* praef. *ut* s. *a*) adj. 1) nitidus, splendidus. Ur. 73. 2 infr. Up. 4. 2) apertus, expansus, florens. — subst. m. amor. Am.

उज्झ् *uǵǵ'* 6. par. relinquere. Ur. 44. 5. Śak. 14. 2 infr.

उञ्छ् *uñć* 1. par. (scribunt *uć*, gr. 110[a]) spicas colligere. Man. 3. 100: *śilân uñćan*.

उट् *uṭ'* 1. par. (*upag'âtê*) ferire, percutere.

उड्डीन *uḍḍîna* n. (r. *ḍî* praef. *ut* s. *na*) actio evolandi. Am.

उडुम्बर *uḍúmbara* n. cuprum. Mêd. Scribitur etiam *ûḍúmbara* et *udúmbara*.

उत् *ut* praep. praef. sursum. (Gr. ὕσ-τερος, ut mihi videtur ex ὕτ-τερος = *úttara*; hib. *uas*, quod separa-

tum usurpatur et *os*, *ois* tanquam praefixa, e. c. in *os-car* „a leap, bound" quasi scr. *uććara*, *os-nadh* „a sigh, a groan" quasi scr. *unnâda*, *os-griobhan* „an epigram", *ois-gribhin* *) „a superscription"; respicias etiam formam *oin*, cambro-brit. *yn*, in *oin-mhid*, *yn-ꝺyd* stultus, fatuus = scr. *unmada*, v. gr. 58 et Pictet p. 88; etiam *udh* in *udh-bhairt* „an offering, a sacrifice" — a r. scr. *b'ar b'r*? — nonnullisque aliis ab *udh* incipientibus vocabulis huc pertinere videtur; in dialecto bret. praeter *uch* et *och*, quae ex scr. *ućća* orta esse puto, inveniuntur formae *ut*, *ud* et *uz*, quae egregie cum scr. *ut* conveniunt; in goth. *ût* ex, germ. vet. *ûz*, nostro *aus*, si cum *ut* cohaerent, offendit vocalis producta contra tritam linguarum degenerantium rationem, quâ fere semper vocales fortiores in debiliores transeunt, non vice versâ.)

1. उत *utá* vel, aut. Śak. 46. 4; Ḥit. 101. 17; v. *utavâ*, *utâhô* et *utâhôsvit*. Interdum redundans aut solum ad orationis vim augendam positum videtur, e. c. Ḥ. 4. 46: *râudrê muhûrtê rakśâṅsi prabalâni b'avanty uta*.

2. उत *utá* v. r. *vê*.

उतवा *utavâ* (ex *uta* et *vâ*) aut. Br. 3. 5.

उताहो *utâhô* (ex *uta* et *ahô*) aut, an. N. 12. 73. 120.

उताहोस्वित् *utâhôsvit* (e praec. et *svit*) id. N. 19. 29.

उत्क *útka* (ut videtur, a praep. *ut* s. *ka*, cf. *ućća*) desiderans, desiderio flagrans. Pat. 23.

उत्कट *utkaṭá* (e praep. *ut* s. *kaṭá*, v. gr. 584. 29) 1) multus. Ḥit. 23. 15. 2) ebrius, furiosus. Ḥ. 4. 38. N. 13. 8. 3) m. elephantus coitûs appetens.

उत्कण्ठा *utkaṇṭ'â* f. (r. *kaṇṭ'* s. *â*) animi demissio, animus afflictus, tristitia moeror; desiderium. Ur. 13. 1 infr. 62. 4.

*) Forma *ois* ex vi attractionis explicaverim quam *i* vel *e* sequentis syllabae in antecedentem exercere potest.

उत्कण्ठित *utkaṇṭ'ita* (a praec. s. *ita*, nisi directe a r. *kaṇṭ'* s. *ta*) moerore afflictus, animo demissus. Râm. III. 55. 39: *paśyâmi ǵanam utkaṇṭ'itam purê*; III. 49. 5: *utkaṇṭ'itâ tê mâtê 'yam*.

उत्कम्प *utkampa* m. (r. *kamp* s. *a*) tremor. Pat. 20.

उत्कर *utkará* m. (ex *ut* et *kara* faciens, a r. *kar kr* s. *a*) fasciculus. In. 5. 6.

उत्कर्ष *utkarśa* m. (r. *karś kṛś* trahere, s. *a*) excellentia. Ḥit. 52. 9. 91. 19. Śak. 32. 7.

उत्कलिका *utkalikâ* f. (r. *kal* s. *ikâ*) i. q. *utkaṇṭ'â*. Am.: *utkaṇṭ'ôtkalikê samê*.

उत्कुण *utkuṇa* m. (r. *kuṇ* sonare, s. *a*) pediculus.

उत्क्रुष्ट *utkruśṭa* v. *kruś* praef. *ut*.

उत्क्रोश *utkrôśa* m. (r. *kruś* clamare, s. *a*) haliaeetus. Am.

उत्क्षेपण *utkśêpaṇa* n. (r. *kśip* conjicere, s. *ana*) levatio, allevatio. Śak. 22. 6 infr.

उत्त *uttá* (r. *und* madidum esse, s. *ta*, v. gr. 548) madidus, humidus. Am.

उत्तंस *uttaṅsa* m. (r. *taṅs* ornare, s. *a*) 1) annulus auricularis. 2) crista. Am.

उत्तम *uttamá* (a praep. *ut* s. superl. *tama*) summus, supremus; optimus, praestantissimus; pulcherrimus. Br. 2. 13. N. 17. 5.

उत्तमर्ण *uttamarṇa* m. (Baḥ. ex praec. et *ṛṇa* debitum) creditor. Am.

उत्तमाङ्ग *uttamâṅga* n. (Karm. ex *uttamá* summus et *aṅga* membrum) caput. Am.

उत्तर *úttara* (a praep. *ut* s. comp. *tara*) adj. 1) superior. 2) septentrionalis. Su. 3. 26. Instr. *uttarêṇa* adv. septentrionem versus. Su. 3. 23. Sâ. 5. 108. — subst. n. responsum. N. 17. 30 (gr. ὕστερος v. *ut*).

उत्तरापथ *uttarâpat'a* m. (ex *uttarâ* f. septentrio et *pat'a* in fine compos. pro *pat'in* via) terra septentrionalis, cf. *dakśiṇâpat'a*.

उत्तरायण *uttarâyaṇa* n. (Baḥ. ex *úttara* et *áyana* via, mutato *n* in *ṇ*, v. gr. 94[a] annot.) anni dimidium, quo sol borealem polum percurrit. B'. 8. 24.

उत्तरीय uttarī'ya n. (ex úttara s. īya) vestis superior. In. 5. 15. N. 20. 2.

उत्तरोत्तर uttarôttara n. (Dvandv. ex úttara responsum + úttara) altercatio, ad litteram: responsum et responsum, „Antwort auf Antwort", Wils. „a reply to an answer". Hit. 21. 3.

उत्तरोत्तरम् uttarôttaram adv. (ex úttara n. superius + úttara) magis magisque. Hit. 20. 20.

उत्तान uttâná (r. tan s. a) 1) tenuis, vadosus, non profundus. 2) sursum, in sublime conversus, Mêd. v. sq.

उत्तानशय uttânaśaya m. (e praec. et śaya jacens, dormiens) infans. Am.

उत्ताप uttâpa m. (r. tap urere, s. a) aestus, calor, ardor; trop.: ardor animi. Hit. 89. 20.

उत्तुङ्ग uttuñga (ex ut et tuñga altus) altus. Ur. 73. 4 infr.

उत्थापय् uttʻâpay, uttʻâya, uttʻita v. stʻâ praef. ut.

उत्पत्ति utpatti f. (r. pad s. ti) origo. Dêv. 1. 1 (cf. utpâdana et v. pad praef. ut, unde intelligitur, hoc vocabulum non ex pat sed ex pad ortum esse).

उत्पल utpala n. (r. pal s. a) 1) flos, in universum. 2) lotus flos. 3) lotus caerulea (nymphaea caerulea.

उत्पाटिन् utpâṭin (r. paṭ ire, in forma caus., s. in) extrahens, evellens. Hit. 49. 8.

उत्पात utpâ'ta m. (r. pat s. a) 1) actio exsurgendi, exsiliendi. Hit. 36. 18: pâtôtpâtâ manuśyânâm; A. 4. 40: pratʻamôtpâtê hayânâm. 2) prodigium, portentum. Am. Dêv. 12. 7.

उत्पादक utpâdaka (r. pad in form. caus. s. aka) qui producit, generat. Hit. 84. 2.

उत्पादन utpâdana n. (r. pad in forma caus. s. ana) generatio. Hit. 50. 12.

उत्फुल्ल utpʻulla (r. pʻal s. na, assimilato n antecedenti l, debilitato a in u, v. gr. 552) expansus, apertus (de floribus).

उत्फुल्लनयन utpʻullanayana (Bah. ex praec. et nayana oculus) late diductos oculos habens. In. 2. 26. Br. 3. 21.

उत्फुल्ललोचन utpʻullalôćana (Bah. ex utpʻulla et lôćana n. oculus) i. q. praec. In. 5. 40.

उत्स utsá, vêd. útsa m. (ut videtur, a r. und s. sa) fons. Am.

उत्सङ्ग utsañga m. (r. sañǵ s. a) i. q. añka i. e. gremium. Sâ. 5. 69.

उत्सन्नोत्सवयज्ञ utsannôtsavayaǵńa (Bah. ex utsanna eversus, exstinctus — a rad. sad q. v. — et utsavayaǵńa — utsavá festum + yaǵńa sacrificium) eversa, disturbata festa et sacrificia habens. Su. 2. 22.

उत्सर्ग utsárga m. (r. sarǵ sṛǵ praef. ut relinquere, s. a) 1) relictio. N. 10. 12. 13. 2) datio, donatio, largitio. Sâ. 1. 68. 3) alvi dejectio. Hit. 85. 9: purîśôtsargaṅ kṛtvâ.

उत्सव utsavá m. (r. su aut sû s. a) festum. In. 5. 23. Su. 2. 1. 22.

उत्सादन utsâ'dana n. (r. sad in form. caus. s. ana) 1) exstinctio, excidium. 2) purificatio unguentis suavibus.

उत्साह utsâha m. (r. sah s. a) 1) facultas, potestas, vis. N. 19. 36. 2) contentio, labor. Dr. 8. 56.

उत्सुक utsuka (ex ut et suka quod separatum non invenitur et fortasse a partic. insep. su descendit) 1) adj. desiderans, desiderio confectus. Ur. 8. 3. 45. 9. 65. 7. 9. N. 21. 7. Śak. 51. 3. 2) subst. in fine compos. Bah. e. c. nirutsuka liber a desiderio. Śak. 30. 5: mamâ 'pi kaṇvasutâm anusmṛtya mṛgayâm prati nirutsukaṅ ćêtaṅ; A. 10. 14. — samutsuka qui est cum desiderio, desiderio confectus. Ur. 7. 16.

उत्सूर utsûra m. (ex ut et sûra sol) vespera, crepusculum. Hêm.

उत्सृष्ट utsṛśṭa v. sarǵ sṛǵ praef. ut.

उत्सेध utsêdʻá m. (r. sidʻ ire, s. a) 1) altitudo. Am. 2) corpus. Am.

उद् uda n. (r. und s. a) aqua (praesertim in initio compositorum, e. c. udadʻi). (Cf. lat. unda, ar-undo i. e. „ad undam crescens" de Pottii sententia, qui etiam apte

syllabam *úd* vocis, *pal-us*, *pal-úd-is* huc refert, ita ut significet τοῦ πηλοῦ aquam; anglo-sax. *ydhu* unda, slav. *voda* aqua, lit. *wandû*, th. *wanden*, v. gr. comp. 926 et cf. scr. *udanyā́*, *udanvánt*; gr. ὕδος, ὕδωρ, ὑάδες; goth. *vató*, th. *vatan* aqua, germ. vet. *wazar*. E germ., slav. et lit. formis collegerim sanscritum *uda* et *und* correpta esse ex *vada* et *vand*, sicut e. c. *suptá* e *svapta*; v. *und*.)

उदक *udaká* n. (a praec. s. *ka*, nisi directe a r. *und* s. *aka*) aqua. Ḥ. 1. 16. Bʿ. 2. 46.

उदक्या *udakyā́* f. (a praec. s. *ya* in fem.) mulier menstruans. Am.

उदग्र *udagra* (Baḥ. ex *ut* et *ágra* cuspis) 1) altus. Am. 2) vehemens, acer, intentus. Ur. 91. 10.

उदच् *údáć* (in casib. fortibus *údáńć*, nom. m. *údáń*, f. *udīćī*, n. *udák*; a r. *ańć* ire, praef. *ut*, v. gr. 179) septentrionalis. Am.

उदधि *udadʿi* m. (ex *uda* aqua, et *dʿi* tenens, a r. *dʿā* s. *i*) mare.

उदन्त *údanta* m. (ex *ut* + *anta*) nuntius, notitia, cognitio. Am.

उदन्या *udanyā́* f. (hoc vocabulum et sq. *udanvánt* descendere videntur a vêdico primitivo *udán* aqua, cui respondet goth. *vatan* et lit. *wanden*; v. gr. comp. 926) sitis. Am.

उदन्वत् *udanvánt* m. (a vêdico *udán* aqua — v. praec. — s. *vant vat*) mare. Am.

उदपान *udapâna* m. n. (Baḥ. ex *uda* aqua et *pána* n. potus) puteus. Bʿ. 2. 46.

उदय *udayá* m. (r. *i* praef. *ut* oriri, s. *a*) ortus (stellarum) v. sq.

उदयन *udáyana* n. (r. *i* praef. *ut* oriri, s. *ana*) i. q. praec. In. 5. 5.

उदर *udára* m. (r. *ar ŗ* praef. *ut* s. *a*) venter (lat. *uterus*).

उदर्क *udarká* m. futurum tempus. N. 12. 92. 21. 28. Sâ. 6. 42. (Ut videtur, ex *arka* sol, praef. *ut*, ita ut primitive significet solis ortum sequens tempus.)

उदवसित *udavasita* n. (secundum Wils. ex *uda* aqua et *vasita* tectus, ita ut significet tectum, munitum ab aqua) domus. Am.

उदार *udārá* (r. *ar ŗ* praef. *ut* s. *a*) 1) munificus, liberalis. Bʿ. 7. 18. 2) magnus. Am.: *dâtŗmahatôh*.

उदासीन *udâsîna* v. *âs* praef. *ut*.

उदाहरण *udâharaṇa* n. (r. *har hŗ* praef. *ut* + *â* s. *ana*) dictum, effatum, sententia. Ur. 25. 16.

उदाहार *udâhâra* m. (r. *har hŗ* praef. *ut* + *â*) id. Am.: = *upôdgʿâta* q. v.

उदित *uditá* v. *i* praef. *ut*.

उदीची *udîćî* f. (fem. τοῦ *udáńć*, v. gr. 180) septentrionalis plaga. Dr. 3. 7.

उडुम्बर *udúmbara* 1) m. ficus glomerata. N. 12. 4. 2) n. cuprum, aes cyprium. Am. (v. *uḍúmbara*).

उद्गत *udgata* v. *gam* praef. *ut*.

उद्गम *udgama* m. (r. *gam* ire, s. *a*) 1) actio exsurgendi, se in altum tollendi. Śak. 7. 13: *âgyadʿûmôdgama*. 2) proventus, ortus, germinatio, (Aufgehen). Ur. 75. 17: *puṡpôdgama*; Ḥit. 90. 4: *kîṭapakṡôdgama*.

उद्गाढम् *udgâḍʿam* (r. *gâh* praef. *ut* s. *ta* cum signo accus.) valde, ultra modum. Am.

उद्गार *udgârá* m. (r. *gar* [*gŗ*] deglutire, praef. *ut* s. *a*) actio evovendi, ejiciendi ex ore. Am. Ḥit. 101. 16: *kaṭʿôdgâra*.

उद्गीत *udgîṫá* m. (r. *gâi* s. *ṫa*) pars Sâma-Vêdi. Dêv. 4. 9.

उद्घाटित *udgʿâṭita* v. *gʿaṭ* praef. *ut*.

उद्घाटिन् *udgʿâṭin* (r. *gʿaṭ* se movere, praef. *ut* s. *in*) surgens, assurgens, se attollens. Śak. 4. 12: *udgʿâṭinî bʿûmih*.

उद्देश *uddêśa* m. (r. *diś* monstrare, praef. *ut* s. *a*) 1) monstratio, descriptio. In. 4. 16. 2) regio. Ḥ. 1. 16. N. 10. 18.

उद्देशतस् *uddêśatas* adv. (a praec. s. *tas*) monstrationis causâ, speciminis vice. Bʿ. 10. 40.

उद्धरण *uddʿaraṇa* n. (r. *har hŗ* praef. *ut* s. *ana*) actio extrahendi. Ḥit. 13. 7.

उद्धर्ष *uddʹarśa* m. (r. *harś hṛś* gaudere, praef. *ut* s. *a*) festum. Am.

उद्धव *uddʹava* m. (r. *dʹu* vel *dʹû* s. *a*) festum. Am.

उद्धान *uddʹâna* n. (ut videtur ex *uddʹmâna*, q. v., ejecto *m*) focus, furnax. Am.

उद्धान्त *uddʹânta* m. elephantus, tempore quo coïtum appetit, elapso. Am.

उद्धार *uddʹârá* m. (r. *har hṛ*, nisi *dʹar dʹṛ*, praef. *ut* s. *a*) debitum, aes alienum. Am.

उद्धृत *uddʹṛta* v. *har hṛ* praef. *ut*.

उद्ध्मान *uddʹmâna* n. (r. *dʹmâ* flare, s. *ana*) focus, furnax; v. *uddʹâna*.

उद्भव *udbʹava* m. (r. *bʹû* esse, existere, praef. *ut* s. *a*) ortus, origo. N. 13. 10. A. 5. 24.

उद्भिज्ज *udbʹiǵǵa* (ex *udbʹid* germinatio et *ǵa* natus) progerminando natus. Man. 1. 46. V. sq.

उद्भिद् *udbʹid* (r. *bʹid*) 1) f. actio progerminandi (v. praec.). 2) adj. progerminans. Am.

उद्भिद *udbʹida* (r. *bʹid* s. *a*) 1) progerminans. Am. 2) m. planta. Am.: *tarugulmâdyâh*.

उद्भ्रम *udbʹrama* m. (r. *bʹram* s. *a*) motus, agitatio animi. Am.: *udvêga udbʹramê*.

उद्य *udya* m. (r. *und* s. *ya*) flumen. Hêm.

उद्यत *udyata* v. *yam* praef. *ut*.

उद्यम *udyama* m. (r. *yam* praef. *ut* s. *a*) contentio, labor, opera. Hit. 7. 1.

उद्यान *udyâna* n. (r. *yâ* s. *ana*) hortus regius publicus. Am.

उद्योग *udyôga* m. (r. *yuǵ* praef. *ut* s. *a*) i. q. *udyama*. Hit. 6. 10. 11.

उद्योगिन् *udyôgin* (a praec. s. *in*) qui operam dat, nititur, contendit. Hit. 6. 13.

उद्र *udrá* m. (r. *und* s. *ra*) lutra. (Lit. *údra*, anglo-sax. *oter*, *otor*, angl. *otter*, nostrum *Otter*; gr. ὕδρος, ὕδρα; respiciatur etiam gr. ἔνυδρις, a vivendo in aqua nominata, ratione habitâ, vocem *udrá* in composito *samudra* (mare) aquam significare, quam ob rem etiam lit. *audrá* accessus maris, inundatio, huc pertinet.)

उद्वत्सर *udvatsara* m. (ex *ut* et *vatsara* annus) annus. Am.

उद्वर्तन *udvartana* n. (r. *vart vṛt* in forma caus., s. *ana*) purificatio unguentis suavibus, „cleaning with parfumes". Am.: *utvartanôtsâdanê dvê samê*.

उद्वह *udvahá* (r. *vah* praef. *ut* s. *a*, in fine compos. occurrit) 1) propagans (genus). Sâ. 5. 44. 2) oriundus, originem trahens, proles. In. 5. 28. A. 3. 14. 4. 31.

उद्वहन *udvahana* n. (r. *vah* praef. *ut* s. *ana*) actio surgendi, turgescendi. In. 5. 9.

उद्वाष्प *udvâśpa* (ex *ut* et *vâśpa* lacryma) prorumpentes lacrymas habens, v. sq.

उद्वाष्पत्व *udvâśpatvá* n. (a praec. s. *tva*) abstractum praecedentis, lacrymatio. Ur. 23. 16.

उद्वाह *udvâha* m. (r. *vah* praef. *ut* s. *a*) matrimonium, conjugium. Su. 2. 23.

उद्विग्न *udvigna* v. *viǵ* praef. *ut*.

उद्वेग *udvêga* m. (r. *viǵ* praef. *ut* s. *a*) tremor, timor, moeror. Bʹ. 17. 15. A. 10. 14.

उन्द् *und* 7. par. (*unádmi*, *undmás*, v. gr. 340) madidum esse (v. *unná*, *uda* et cf. praeter voces ibi cum *uda* comparatas lat. *ûdus*; nisi hoc est correptum ex *uvidus* ab *uveo*. Etiam *uveo* et *uvidus* cum *und* cohaerere videntur, ita ut *uvidus* ortum sit ex *udvidus*, ejecto *d*, sicut *suâvis* mutilatum est ex *suadvis* = स्वादुस् *svâdú-s* ἡδύς. *Madeo*, *madidus* quoque ejusdem originis esse possint, cum *v* facile transeat in *m*, unde e. c. *mare*, *clamo*, δρέμω respondent sanscritis *vâri*, *śrâvâyâmi*, *drávâmi* [gr. comp. 20]; gr. ὕω corruptum esse videtur ex ὕδω).

उन्दुरु *unduru* m. (scribitur etiam *undura* quod ortum esse videtur a r. *und* s. *ura*) mus rattus. Am.

उन्न *unná* (r. *und* s. *na*, gr. 542. 551) madidus.

उन्नत *unnatá* v. *nam* praef. *ut*.

उन्नति *unnati* f. (r. *nam* inclinare, praef. *ut* s. *ti*) allevatio. Hit. 36. 13.

उन्नय *unnaya* m. (r. *nî* ducere, praef. *ut* s. *a*) id. Am.

उन्नाय *unnâyá* m. (r. *nî* praef. *ut* s. *a*) id.

उन्निद्र *unnidra* (exsomnis ex *ut* et *nidrấ* somnus) apertus, expansus (de floribus). Hêm. (cf. *vinidra* Ur. 76. 8).

उन्मद् *unmada* (r. *mad* praef. *ut* s. *a*) mente alienatus, demens. Dêv. 4. 22. (Hib. *oin-mhid*, v. *ut*.)

उन्मदिष्णु *unmadiśṇu* (r. *mad* praef. *ut* s. *śnu*, inserto *i*) id. Am.

उन्मनस् *unmanas* (ex *ut* et *manas*) desiderans, desiderio flagrans. Am. (= *útka*).

उन्माद् *unmâda* m. (r. *mad* praef. *ut* s. *a*) insania, dementia. Ur. 57. 7 infr.

उन्माथ *unmât'a* m. (r. *mat'* vel *mant'* praef. *ut* s. *a*) laqueus. Am.

उन्मार्ग *unmârga* (ex *ut* et *mârga*) deverticulum, iter devium, (Abweg). Hit. 4. 12. 115. 12.

उन्मुख *unmuk'a* (Bah. ex *ut* sursum et *múk'a* n. os, vultus) erectum vultum habens. N. 21. 7.

उन्मूलय् *unmûlay* (denom. ab *unmûla* eradicatus — *ut* + *mûla* — adjecto charactere 10. cl., v. gr. 521. 522) eradicare, radicitus evellere. Hit. 59. 4.

उप् *up* v. *vap*.

उप *úpa* praep. praef. ad. (Gr. ὑπό, lat. *sub*, adjectâ sibilante vel spiritu asp. sicut in ὑπέρ, *super* = scr. *upári*; goth. *uf* sub, germ. vet. *oba* super, nostrum *ob* — *Obdach*, *obliegen* — lit. *pō* sub.)

उपकण्ठ *upakaṇt'a* (ex *úpa* et *kaṇt'á* gula) 1) adj. propinquus. Am. 2) n. propinquitas, vicinia. Hit. 65. 10. Śak. 44. 4 infr.

उपकरण *upakaraṇa* n. (r. *kar kṛ* s. *ana*) instrumentum. Hit. 48. 12.

उपकर्तार् *upakartấr* m. (r. *kar kṛ* s. *târ tṛ*) adjutor, auxiliator. Hit. 61. 15.

उपकार *upakâra* m. (r. *kar kṛ* s. *a*) auxilium. Hit. 51. 1. 61. 16.

उपकारक *upakâraka* (r. *kar kṛ* s. *aka*) adjutor, auxiliator. Hit. 97. 21.

उपकारिका *upakârikâ* f. (r. *kar kṛ* s. *ika* in fem.) palatium. Ur. 81. 4 infr.

उपकारिन् *upakârin* adj. (r. *kar kṛ* s. *in*) qui juvat, prodest, auxilium fert. Hit. 22. 17. Ur. 11. 10 infr.

उपकुल्या *upakulyâ* f. (*úpa* + *kulyấ*) piper longum. Am.

उपकृत *upakṛta* v. r. *kar kṛ* praef. *úpa*.

उपक्रम *upakrama* m. (r. *kram* s. *a*) inceptio, inceptum, initium. Am.

उपक्रोश *upakrôśa* m. (r. *kruś* s. *a*) vituperatio, objurgatio, maledictio. Am.

उपगम *upagama* m. (r. *gam* s. *a*) aditio, adventus, appropinquatio. Śak. 7. 9.

उपगूहन *upagûhana* n. (r. *gûh* s. *ana*) amplexus. Am.

उपग्रह *upagraha* m. (r. *grah* s. *a*) captivus. Am.

उपग्राह्य *upagrâhya* n. (r. *grah* s. *ya*) donum, munus. Am.

उपघात *upag'âta* m. (r. *han* in forma caus. — gr. 471 — s. *a*) actio pulsandi, verberandi, percutiendi. Śak. 29. 7: *gâtrôpag'âta*, v. sq.

उपघातिन् *upag'âtin* (r. *han* in forma caus., s. *in*) pulsans, verberans, percutiens. Śak. 27. 3 infr.: *karṇôpag'âtinâ vanagamanakôlâhalêna prabôd'yê*.

उपचय *upaćaya* m. (r. *ći* s. *a*) collectio, accumulatio, amplificatio. Hit. 8. 13: *ǵńânôpaćayê*; 105. 12: *upaćayâpaćayâu*.

उपचार *upaćârá* m. (r. *ćar* s. *a*) 1) actio, factum. N. 23. 8. 2) ministerium, officium, servitium. Sâ. 3. 21.

उपचित्रा *upaćitrâ* f. (*upa* + *ćitra* in fem.) nomen plantae (Salvinia cucullata. Rox.). Am.

उपजग्मिवस् *upaǵagmivas* v. *gam* praef. *úpa*.

उपजाप *upaǵâpa* m. (r. *ǵap* s. *a*) discordia, dissensio, dissidium. Am.: i. q. *b'êda*; Hit. 106. 7.

उपजीविन् *upaǵîvin* (r. *ǵîv* s. *in*) vivens. Hit. 13. 4.

उपताप *upatâpa* m. (r. *tap* s. *a*) aegritudo. Am.

उपत्यका *úpatyaká* f. (ut videtur, ab inusitato *upatya* — ab *úpa* s. *tya*, v. gr. 584. 45 — s. *ka* in fem.) regio prope montis pedem. Dr. 5. 5.

उपदा *upadá'* f. (r. *dá*) donum, munus. Am.

उपदिश् *upadiś* f. (Karm. ex *upa* et *diś* f. plaga) intermedia plaga; cf. *vidiś*.

उपदेश *upadêśa* m. (r. *diś* s. *a*) consilium.

उपदेशिन् *upadêśin* (r. *diś* s. *in*) monstrans, docens, monens, consilium dans. Hit. 11. 8.

उपद्रव *upadrava* m. (r. *dru* s. *a*) calamitas, miseria, aerumna (cf. *ápad*, *ápatti*). Śak. 47. 2 infr.

उपद्रष्टार् *upadraśṭár* m. (r. *darś dṛś* s. *tár tṛ*) spectator. Bʿ. 13. 22.

उपधा *upadʿá'* f. (r. *dʿá*) investigatio, exploratio, quaestio, inquisitio. Am.: *dʿarmádyáir yat paríkśaṇam*; Hit. 83. 21.

उपधान *upadʿá'na* n. (r. *dʿá* s. *ana*) pulvinar. Am.

उपधि *upadʿí* m. (r. *dʿá* s. *i*) fraus. Am.

उपध्याय *upadʿyáya* (r. *dʿyái* s. *a*) meditans, meditabundus. Sá. 6. 14.

उपनिधि *upanidʿi* m. (r. *dʿá* praef. *upa* + *ni* s. *i*) depositum. Am. (= *nyása*).

उपनिषद् *upaniśád* f. (r. *sad* praef. *upa* + *ni*) sic nominantur illae Vêdorum partes, quae de philosophicis et theologicis rebus disserunt.

उपनिष्कर *upaniśkara* m. (r. *kar kṛ* praef. *upa* + *nis* s. *a*) via, platea. Am.

उपन्यास *upanyása* m. (r. *as* praef. *upa* + *ni* s. *a*) excordium. Am. (= *váṅmukʿam*).

उपपति *upapatí* m. (ex *úpa* et *páti* maritus) nuptae adulter. Am.

उपपन्न *upapanna* v. *pad* praef. *upa*.

उपपार्श्व *upapárśva* m. (Karm. ex *upa* et *párśva*) ut videtur, oppositum latus. N. 19. 16.

उपपुर *upapura* n. (ex *upa* et *pura*) suburbium. Hêm.

उपप्लव *upaplava* m. (r. *plu* praef. *a*) 1) impedimentum. Śak. 43. 4 (cf. *upadrava*). 2) eclipsis.

उपभोग *upabʿóga* m. (r. *bʿuǵ* s. *a*) fructus, perceptio, usus. Hit. 34. 3. Bʿ. 16. 11: *kámópabʿóga*; Śak. 2. 12. Ur. 41. 9 infr.

उपमा *upamá'* f. (r. *má* metiri) similitudo. In. 1. 3. (In fine comp. Bah. saepissime occurrit, quod autem Wils. de adject. *upama similis* in comp. solum usitato dicit, ita intelligendum est, ut *upamá'*, correpto *á* finali secundum gr. 596, sicuti quodvis aliud substantivum, in compos. Bah. adjectivi naturam possit induere.)

उपयम *upayamá* m. (r. *yam* s. *a*) matrimonium, conjugium, nuptiae. Am.

उपयाम *upayámá* m. (r. *yam* s. *a*) id. Am.

उपयोग *upayóga* m. (r. *yuǵ* s. *a*) 1) utilitas, facultas rei efficiendae. Hit. 57. 2. 99. 12: *svámiráǵyarakśáyáṅ yasyó 'payógaṅ.* 2) munus, officium, ministerium. Hit. 50. 5.

उपरत *uparata* v. *ram* praef. *úpa*.

उपरति *uparati* f. (rad. *ram* suff. *ti*) cessatio, finis. Dêv. 11. 8.

उपरि *upári* praep. super, c. gen. N. 1. 2. 13. 31. — In compos. cum nomine praecedente: A. 7. 4. (Goth. *ufar*, germ. vet. *obar*, nostrum *über*, gr. ὑπέρ, lat. *super*, v. *úpa*; etiam lit. *per* ubi super significat, ex *upári* abjecto *u* explicaverim; hib. *fair* „on, upon".

उपरिष्टात् *upáriśṭát* (a praec. s. *stát*) id. (cf. *ádʿastát*).

उपरोध *uparódʿa* m. (r. *rudʿ* s. *a*) turbatio. Śak. 7. 6 infr. Ur. 44. 1 infr.

उपल *úpala* 1) lapis. 2) lapis pretiosus, gemma. In. 1. 6. (Lat. *opalus*.)

उपलक्षण *upalakśaṇa* (ex *úpa* et *lakśaṇá*) indicium, nota, signum. Ur. 60. 17. 73. 20. 74. 5.

उपलब्धि *upalabdʿi* f. (r. *labʿ* s. *ti*) adeptio, impetratio. Ur. 69. 15. 90. 8.

उपवन *upavana* n. (Karm. ex *upa* et *vana* n. silva) nemus voluptarium, hortus. N. 5. 46.

उपवर्तन *upavartana* n. (r. *vart vṛt* s. *ana*) regio. Am.

उपवर्ह *upavarḥa* m. (r. *varḥ vṛḥ* s. *a*) pulvinar. Am.

उपवस्त *upavasta* n. (r. *vas* s. *ta*) jejunium. Am. v. sq.

उपवास *upavâsa* m. (r. *vas* s. *a*) id. Sâ. 6. 12.

उपविष्ट *upaviśṭa* v. *viś* praef. *upa*.

उपवीत *úpavîta* n. (r. *vyê* s. *ta*) filum quod tres priores Indorum ordines super laevo et sub dextro humero gerunt. Am.

उपशम *upaśama* m. (r. *śam* s. *a*) 1) quies. Śak. 53. 3 infr. 2) placatio, sedatio. Ḥit. 57. 11: *b'ayôpaśamam pratiǵńâya.* 3) cessatio. Ḥit. 80. 21: *vṛśṭêr upaśamaṅ.*

उपशल्य *upaśalya* n. (*upa* + *śalya* a r. *śal* s. *ya*) finis, terminus vici, Colebr. „space near a village". Am.: *grâmânta upaśalyaṅ syât.*

उपशान्ति *upaśânti* f. (r. *śam* s. *ti*) placatio, sedatio. Ḥit. 75. 5.

उपसंव्यान *upasaṅvyâna* n. (r. *vyê* s. *ana*, v. gr. 353) vestis inferior. Am.

उपसंहार *upasaṅhâra* m. (r. *ḥar ḥṛ* praef. *upa* + *sam*) retentio, inhibitio. A. 5. 6.

उपसर *upasará* m. (r. *sar sṛ* s. *a*) primus vaccae initus. Am.

उपसर्ग *upasarga* m. (r. *sarǵ sṛǵ* s. *a*) portentum. Am.: *aǵanya . . . utpâta upasargaṅ saman trayam.* Dêv. 12. 7.

उपसर्या *upasaryâ* f. (r. *sar sṛ* s. *ya* in fem.) vacca tauro submittenda. Am.

उपसुन्द *upasunda* m. (ex *upa* et *sunda*) n. pr. Su. 1. 3.

उपसूर्यक *upasûryaka* m. (ex *úpa* et *sû́rya* s. *ka*) discus solis. Am.

उपस्कर *upaskara* m. (r. *kar kṛ* praef. *upa* cum *s* euphonico, s. *a*) condimentum. Am.

उपस्तम्भ *upastamb'a* m. (r. *stamb'* s. *a*) fulcrum, adminiculum, munimentum. Ḥit. 29. 19. 104. 6.

उपस्त्री *upastrî* f. (ex *upa* et *strî*) concubina (cf. *upapatí*).

उपस्थ *upást'a* m. (r. *st'â* s. *a*) 1) genitale. 2) in compos. cum antecedente *rât'a* videtur esse i. q. *tala* i. e. superficies, nisi *rat'ôpast'a* est currûs sedile. N. 21. 19. B'. 1. 47. Maḥ. 4. 1106.

उपस्थान *upast'âna* (r. *st'â* s. *ana*) 1) aditio, appropinquatio. Ur. 26. 6 infr. 2) propinquitas. In. 5. 23.

उपस्थित *úpast'ita* v. rad. *st'â*.

उपस्पर्श *upasparśa* m. (r. *sparś spṛś* s. *a*) actio abluendi, praesertim os aquâ eluendi. Am.: = *âćamana.*

उपहार *upaḥâra* m. (r. *ḥar ḥṛ* s. *a*) 1) donum, munus. Wils. „a complimentary gift, a present to a superior, etc." Ur. 31. 8 infr. 45. 1 infr. 2) victima. Ḥit. 99. 8. 17.

उपहारक *upaḥâraka* m. (a praec. s. *ka*) id. Ur. 45. 2 infr.

उपह्वर *upaḥvará* m. (r. *ḥvar ḥvṛ* s. *a*) propinquitas. A. 1. 5.

उपांशु *upâṅśú* (Avy. ex *úpa* et *aṅśú* radius) secreto, clam. Am.

उपाकृत *upấkṛta* m. (r. *kar kṛ* praef. *upa* + *â* s. *ta*) victima. Am.: *paśur asâu yô s'b'imantrya kratâu ḥataṅ.*

उपाङ्ग *upâṅga* m. (Karm. ex *úpa* et *áṅga*) pl. *upâṅgâṅ* libri sacri sic dicti. N. 12. 17.

उपात्यय *upâtyaya* m. (r. *i* praef. *upa* + *ati* s. *a*) actio transscendendi, violatio, neglectio, derelictio. Am.: = *atipâta.*

उपाध्याय *upâd'yâya* m. (r. *i* praef. *upa* + *ad'i* s. *a*) magister, praeceptor. Am.

उपानत् *upânat* v. sq.

उपानह् *upânáḥ* f. (r. *naḥ* praef. *upa* + *â*; nom. *upânát*, v. gr. 214) calceus. Ḥit. 32. 13.

उपान्त *upântá* (ex *úpa* et *ánta*) 1) adj. propinquus. Ḥêm. 2) n. propinquitas. Ḥit. 91. 15.

उपाय *upâya* m. (*upa* + *aya* a r. *i* s. *a*) remedium; dolus. N. 4. 19. 19. 4. 24. 29. Su. 2. 21.

उपायतस् *upâyatas* adv. (a praec. s. *tas*) remedio; dolo. B'. 6. 36.

उपायन *upâ'yana* n. (r. *i* s. *ana*) donum, munus. Hit. 57. 12.

उपायात *upâyâta* (r. *yâ* ire, praef. *upa* + *â* s. *ta*) 1) adj. qui adiit, advenit. 2) subst. n. adventus. Dr. 4. 24.

उपालम्भ *upâlamb'a* m. (r. *lamb'* praef. *upa* + *â* s. *a*) vituperatio, reprehensio. Hit. 13. 18; v. sq.

उपालम्भन *upâlamb'ana* n. (r. *lamb'* praef. *upa* + *â* s. *ana*) id. Hit. 87. 21.

उपासन *upâsana* n. 1) (a r. *âs* sedere, s. *ana*) servitium. Am. 2) (a r. *as* jaculari) actio sagittas conjiciendi. Am.

उपास्ति *upâsti* f. (r. *âs* s. *ti*) servitium. Hêm.

उपाहित *upâhita* m. (r. *d'â* s. *ta*) meteoron. Am.: *agnyutpâta upâhitaḣ.*

उपेक्षण *upêkśaṇa* n. (r. *îkś* s. *ana*) despicientia; neglectio. Hit. 69. 2; v. sq.

उपेक्षा *upêkśâ* f. (r. *îkś* s. *â*) id. Hit. 50. 13. 62. 2. 102. 13.

उपेत *upêta* v. *i* praef. *úpa.*

उपेयिवस् *upêyivas* (*úpa* + *îyivás* part. praet. redupl. a r. *i*, v. gr. 577; praef. *úpa*) qui adiit. N. 13. 58.

उपोढ *upôḋa* v. *vaḣ* praef. *úpa.*

उपोद्घात *upôdg'âta* m. (r. *han* in forma caus. *g'âtay*, s. *a*) dictum, effatum, sententia. Am.: = *udâhâra*; Pât. 20.

उब्ज् *ubǵ* 6. par. (*ârǵavê*) rectum esse.

उभ *ub'á* (du. nom. m. *ub'â'u*, f. n. *ub'ê'*) ambo. Sâ. 5. 44. (Slav. *oba*, v. gramm. comp. 273; lit. *abù* nom. du. masc. a them. *aba*; goth. *bai*, *ba* nom. plur. masc. et neutr. a th. *ba*, abjectâ vocali initiali; gr. ἄμφω, lat. *ambo*, insertâ nasali; v. sq. Ex *a* initiali quâ formae ἄμφω, *ambo* et lit. *abù*, *abėjels* inter se conveniunt, et ex quo etiam slav. *o* vocis *oba* explicari potest [gr. comp. 255. *a*] collegerim formam sanscritam primitive sonuisse *ab'a*; *a* enim saepissime attenuatur in leviorem vocalem *u*, non facile autem linguae ita se degenerant, ut leviores vocales in graviores convertantur, v. „Vocalismus" p. 227 sq.)

उभय *ub'áya* m. n., fem. *ub'ayî'* (vêd. *ub'áyî*; tria genera solum in sing. et plur. usurpantur; v. gr. 254) uterque, ambo. N. 17. 41. (Huc pertinet lit. *abėje-ts* pro *abėje-ta-s*, subst. masc. suff. *ta* formatum, quod significat ambo, uterque de animantibus, c. genit.; etiam adverb. *abejeip* utroque modo, de cujus suffixo v. gr. comp. 383 p. 200; goth. *bajôths*, nom. pl., ambo, *bajôthum* ambobus.)

उभयतस् *ub'ayátas* adv. (a praec. s. *tas*) ab utroque latere. Dr. 8. 16.

उभयथा *ub'ayáťâ* (ab *ub'áya* s. *ťâ*) utroque modo. Ur. 44. 1.

उभयद्युस् *ub'ayadyús* adv. (ex *ub'áya* et *dyus* quod mihi correptum videtur ex *divas* ejecto *a*, quamobrem *v* transiit in *u* et *i* in *y*) utroque die, i. e. antecedente et sequente. Am.

उभयेद्युस् *ub'ayêdyús* adv. (e locativo *ub'áyê* secundum gr. 131 [cf. *parêdyus*] et *dyus*) i. q. praec. Am.

उम् *um* interj.

उमा *úmâ* f. nomen Durgae, Śivi uxoris.

उमापति *umâpati* (e praec. et *páti* conjux) nomen Śivi. Am.

उमेश *umêśa* m. (ex *úmâ* et *îśá* dominus) id. Hêm.

उम्भ् *umb'* 6. par. (*pûraṇê*) implere.

उर *ura* in initio nonnullorum compositorum pro *úras* pectus.

उरग *uraga* m. (a praec. et *ga* iens) serpens. In. 5. 25.

उरण *úraṇa* m. aries. Am. (cf. *urab'ra* quod laniger significare videtur, porro *ûrṇâ* et *ûrnâyú*).

उरभ्र *urab'ra* m. (ut mihi videtur ex *ura* pro *ûrṇâ* lana, et *b'ra* ferens) id. Am. v. *úraṇa.*

उरश्छद *uraśćada* m. (ex *úras* pectus et *ćada* tegens) thorax, lorica. Am.

उरस् *úras* n. pectus.

उरसिल *urasilá* (a praec. s. *ila*) lato pectore praeditus, fortis. Am.

उरस्य *urasya* m. (ab *úras* s. *ya*) naturâ filius. Am.: *svaǵâtê tv âurasôrasyâu*; v. *âurasa*.

उरस्वन्त् *urasvant* (ab *úras* s. *vant vat*) i. q. *urasilá*. Am.

उरु *urú* (fem. *urú* et subst. *urvî* q. v.; ut videtur, a r. *var vṛ* s. *u*, ita ut *urú* correptum sit e *varú*, unde compar. *várîyâṅs* et superl. *váriṣṭ'a*, v. gr. 226) magnus. (Gr. εὐρύς; hib. *ur* „very", *ur-ard* „very high", *uras* „power, ability".)

उरोग *urôǵa* m. (ex *úras* et *ǵa*) mamma. Ḥêm.

उर्द् *urd* 1. par. (*mânê* K. *mitikrîḍâsvâdê* V.) metiri; ludere; gustare.

उर्व् *urv* 1. par. (*ḥiṅsâyâm*) ferire, laedere, occidere. (Haec radix ex idem valente *arv* orta esse videtur, attenuato *a* in *u*, quâ in re ambae radices eandem rationem inter se habent quam gothica praeterita sing. et pl. veluti *band*, *bundum*, et scr. *karômi* ejusque du. et pl. *kurvás*, *kurmás*; v. gr. comp. 490.)

उर्वशी *urváśî* f. (ut videtur, pro *uruvaśî*, ex *uru* et *vaśî* a *vaśa* signo fem. *î*) nomen Apsarasis cujusdam. In. 4. 2.

उर्वी *urvî* f. (ab *urú* signo fem. *î*) terra. Am., cf. *mahî* et *pṛt'ivî*.

उलूक *úlûka* m. ulula. (Lat. *ulula*, germ. vet. *uwila*, *ûla*, nostrum *Eule*.)

उल्का *ulkâ* f. 1) torris. Ḥit. 23. 22. 2) meteoron ignitum. A. 1. 2. (Cambro-brit. *ulw* cinis. Pictet p. 21. Pottius 1. 128 hanc et sq. vocem *úlmuka* deducit à r. *ǵval* abjecto *ǵ*, et *va* correpto in *u*; res si ita se habet, lat. *Vulcanus* nititur formâ *valkâ* mutato *a* in *u* ex vi euphonicâ sequentis liquidae. Possunt tamen *ulkâ* et *úlmukâ* etiam ab *uś* urere, derivari, ita ut *ś* conversum sit in *ṭ* et *ḍ*, igitur *uṭkâ*, *úḍmuka*, sicut supra *iṭćara* a r. *iś*; ex *uṭkâ*, *uḍmuka* autem facta sint *ulkâ*, *úlmuka*, quum litterae cerebralis ordinis cognatione junctae sint cum *r* et *l*; v. *írâ*, *ílâ*, *íḍâ* et *îḍ*.)

उल्मुक *úlmuka* m. torris. A. 7. 9; v. *ulkâ*.

उल्लाघ *ullâǵ'a* (r. *lâǵ'* posse, praef. *ut* s. *a*) sanus, valens, e morbo recreatus. Am.: *nirgatô gadât*.

उल्लिखत् *ullik'at* v. *lik'* praef. *ut*.

उल्लोच *ullôća* m. (r. *lôć* praef. *ut* s. *a*) velum in sublime expansum, tegmen pensile, „an awning, canopy". Am.

उल्लोल *ullôla* m. (r. *lul* vel *luḍ* mutato *ḍ* in *l*, s. *a*) unda tumida. Am.

उल्व *ulva* n. 1) cavum, caverna. 2) uterus. B'. 3. 38. (Lat. *alvus*, *vulva*; lit. *urwa* quod Ruhig vertit per „Höhle der Schwalben etc.", cf. etiam lit. *ûla* caverna; Pictetius p. 21 confert hib. *uile* angulus. Vocem sanscritam cum Pottio derivaverim a r. *var vṛ* tegere, ita ut *ulva* ortum sit ex *varva*, mutato *r* in *l* et correptâ syllabâ *va* in *u*.)

उल्वण *ulvaṇa* manifestus, evidens. A. 3. 33.

उश् *uś* v. *vaś*.

उशी *uśî* f. (r. *vaś* s. *î*) desiderium.

उशीर *úśîra* m. n. (ab *uśî*) radix graminis fragrantis cujusdam (Andropogon muricatum). Am. Śak. 43. 8.

उष् *uś* 1. par. urere, lucere. (Lat. *uro*, *us-tus*, Pottius etiam vocem *sitis* huc trahit, separando *s-i-tis* pro *us-i-tis*; gr. αὔω, αὖος ex αὔσω, αὖσος, nec non lat. *aurum* huc spectant, adjecto guṇae incremento — v. gr. comp. 26. 2 et cf. *uśás* —; hib. *usga* „incense"; fortasse etiam ad banc radicem pertinet lit. *usnis* carduus.)

उष *uśá* m. (r. *uś* lucere, s. *a*) diluculum, v. *uśás*.

उषण *uśaṇa* n. (r. *uś* s. *ana*) piper nigrum. Am.

उषस् *uśás* n. (r. *uś* s. *as*) diluculum. (Lit. *auśra* aurora, lat. *aurôra* cum guṇae vel vṛdd'is incremento. V. gr. comp. 931. B.)

उषित *uśita* v. *vas*.

उष्ट्र *úśṭra* m. (r. *uś* s. *tra*) camelus, ut videtur, a tolerando calore sic nominatus.

उष्ण *uśṇá* (forma irr. a r. *uś* s. *na*, v. gr. 94[a]) 1) calidus, fervidus. Ḥ. 2. 11. 2) m. fervidum anni tempus. Am.

उष्णक *úśṇaka* m. (a praec. s. *ka*) fervidum anni tempus (menses Junius et Julius). Mêd.

उष्णरश्मि *uśṇaraśmi* m. (ex *uśṇá* et *raśmí* radius) sol. Am.

उष्णांशु *uśṇâńśu* (ex *uśṇá* et *ańśú* radius) sol. Ḥêm.

उष्णागम *uśṇâgama* m. (ex *uśṇá* et *âgama* aditio) i. q. *úśṇaka*. Am.

उष्णालु *uśṇâ'lu* (ab *uśṇá* s. *âlu*, nisi *lu*, producto antecedente *a*) aestu affectus. Ur. 34. 2.

उष्णीष *uśṇî'śa* m. 1) tegumentum capitis „turban". 2) diadema. Am.: *śirôvêśṭakirîṭayôḣ*.

उष्णोपगम *uśṇôpagama* m. (r. *uśṇá* et *upagama* aditio) i. q. *úśṇaka*. Am.

उष्म *uśma* m. (r. *uś* s. *ma*) id.

उष्मक *uśmaka* m. (a praec. s. *ka*) id. Am.

उष्मप *uśmapa* m. (e praec. — v. euph. r. 67 — et *pa* bibens, a r. *pâ* s. *a*) nomen Geniorum ordinis. B'. 12. 22.

उष्मान् *úśmân* m. (r. *uś* s. *mân man*) calor. N. 17. 9.

उष्य *uśya* gerund. a r. *vas* habitare, q. v. N. 5. 42.

ऊ *û*.

ऊढ *ûḍ'a* v. *vah*.

ऊत *ûta* v. *vê*.

ऊधस् *û'd'as* n. uber, οὖθαρ. Am. (Gr. οὖθαρ, anglosax. *uder*, germ. vet. *ûtar*, nostrum *Euter*, hib. *uit*, *uitche*, lat. *ûber* *)).

ऊधस्य *ûd'asya* n. (a praec. s. *ya*) lac. Ḥêm. Rag'. 2. 66.

ऊन *ûná* (r. *ûn* s. *a*) 1) deminutus, minus, v. gr. 235. Sâ. 4. 26: *sańvatsaraḣ kińćidûnaḣ* (sic legendum pro *kińćid ûnaḣ*) paulo minus anno. 2) debilis. Rag'. 2. 14: *ûnan na sattvêśv ad'ikô vavâd'a*.

ऊय् *ûy* 1. âtm. (*tantusantânê* K. *sêvanê* V.) texere; nere; suere.

ऊरव्य *ûravya* m. (e femoribus natus ex *ûrú* femur, s. *ya*) vir tertii i. e. agricolarum et mercatorum ordinis, qui secundum mythologiam ex Brahmae femoribus ortus est. Am., v. *ûruǵa*.

ऊरु *ûrú* m. femur. Ḥ. 1. 9.

ऊरुज *ûruǵa* (e praec. et *ǵa* natus) i. q. *ûravya*. Am.

*) Latina lingua saepe adhibet *f* pro sanscr. *d'* et gr. ϑ; in vocum medio autem aspiratae praefert mediam (v. gr. comp. 18), unde etiam *ruber* pro *rufer* respondet graeco ἐρυθρός.

ऊरुपर्वन् *ûruparvan* m. (ex *ûrú* et *párvan* internodium) genu. Am.

ऊरुस्तम्भ *ûrustamb'a* m. (ex *ûrú* et *stamb'a* postis, pila) debilitatio, paralysis femorum. Wils. „1) paralysis of the lower extremities. 2) rheumatism of the thigh". Śak. 25. 4 infr.

ऊर्ज् *ûrǵ* 10. par. (*balaprâṇad'araṇayôḣ* K. *ǵîvanê balê* V.) valere, robustum, validum esse; vivere. *ûrǵitá* validus, potens. Râm. I. 1. 115: *ûrǵitaśâsana*; Ḥit. 131. 19: *ripur ûrǵitaḣ*. (Fortasse lat. *urgeo*, nisi hoc pertinet ad *arǵ* q. v.; hib. *orc* „a prince, a hero", *orcaim* „I kill, destroy" v. sq.)

ऊर्ज *ûrǵá* m. (r. *ûrǵ* s. *a*) 1) vis, robur, potestas. 2) vis genitalis. 3) mensis Kârtika, October-November. (Hib. *uirge* „the private parts of a man".)

ऊर्जस्वन् *û'rǵasvant* (a perdito substantivo *ûrǵas* — v. *ûrǵá* — s. *vant vat*) validus, robustus, fortis.

ऊर्जस्वल *ûrǵasvalá* (ab *ûrǵas* — v. praec. — s. *vala*) id. Am.

ऊर्जस्विन् *ûrǵasvín* (ab *ûrǵas* — v. praec. — s. *vin*) i. q. praec. Am.

ऊर्णनाभ *úrṇanáb'a* m. (ex *úrṇa* pro *úrṇá* et *náb'a* pro *náb'i*, v. gr. 613) aranea.

ऊर्णा *úrṇá* f. (ut videtur, e *varṇá* a r. *var vṛ* tegere, correptâ syllabâ *va* in *ú*; secundum Wils. ab *úrṇu* q. v.) lana. (Lit. *wilna*, russ. *vòlna*, goth. *vulla* per assimil., germ. vet. *wolla*, lat. *villus*, gr. ἔρος, ἔριον, ἐρέα, εἶρος, εἴριον; hib. *olann.*)

ऊर्णायु *úrṇáyú* m. (a praec. suff. *ya*) 1) aries. Am. 2) lodix lanea. Am.

ऊर्णु *úrṇu* 2. par. âtm. (*ác'ádané*; ut videtur, a rad. *var vṛ* tegere adjecto charactere 5. classis, et correptâ syllabâ *var* in *úr*) tegere, cf. *úrṇá*.

ऊर्द्ध *úrdd'a* v. *úrdd'vá*.

ऊर्द्ध्व *úrdd'vá* vel *úrd'vá*, v. gr. 105 (ut videtur, a rad. *ard' ṛd'* vel *vard' vṛd'* crescere, ita ut ortum sit ex *ardd'vá* vel *vṛdd'vá* sicut supra *úrṇá*, *úrṇu* ex *varṇá*, *varṇu*) erectus, altus. (Cf. lat. *arduus*, gr. ὀρθός, hib. *ard* „a height, top, summit".)

ऊर्द्ध्वकेश *úrdd'vakés'a* (Baḥ. ex *úrdd'vá* et *kés'a* capillus) erectos capillos habens.

ऊर्द्ध्वबाहु *úrdd'vabáhu* (Baḥ. ex *úrdd'vá* et *báhú* m. brachium) erecta, sursum prorecta brachia habens. Su. 1. 10.

ऊर्द्ध्वम् *úrdd'vám* aut *úrd'vám* adv. (ab *úrdd'vá* signo accus.) sursum. In. 1. 31. Post *átas* post, in posterum (v. *átas*).

ऊर्द्ध्वाङ्गुलि *úrdd'vaṅguli* (Baḥ. ex *úrdd'vá* et *aṅgúli* f. digitus) erectos digitos habens. Ḥ. 2. 6.

ऊर्मि *úrmí* f. (fortasse correptum e *varmi* — v. *úrṇá*, *úrṇu* — ita ut descendat a r. *var vṛ* tegere, s. *mi*, sicut *b'úmí* a *b'ú*) unda, fluctus. M. 41. (Lit. *wilni-s*, germ. vet. *wella*, ut videtur, per assimil. ex *welna.*)

ऊष् *úś* 1. par. (*ruǵáyám* K. *róǵé* V.) aegrotum esse.

ऊष *ú'śa* m. solum salsum. Am.

ऊषर *úśará* (a praec. s. *ra*) solum salsum habens (locus). Am.

ऊषवन्त् *úśavant* (ab *ú'śa* s. *vant vat*) id. Am.

ऊह् *úh* 1. par. âtm. intelligere, concludere, colligere. Hit. 52. 15: *anuktam apy úhati paṇḍitó ǵanaḥ*; 88. 2: *varṇákárapratid'vánanétragátravikáratań | apy úhanti manas taǵǵńáḥ.* (Hib. *uige* „knowledge, skill, ingenuity, understanding", v. *úha*; primitiva significatio hujus radicis, quae ex *vaḥ* orta esse possit, colligere, coacervare, accumulare esse videtur, unde *samúha* multitudo, *apóḥ* et *vyapóḥ* auferre, demere; cf. lat. *augeo*, goth. *auka*; hib. *uglar* „augmentation".)

c. *apa* auferre, demere. Ur. 42. 2: *manasiǵań ruǵam . . . apóhitum.* — c. *apa* praef. *vi* (*vyapóḥ*) id. Ur. 5. 71: *yó mé darpam vyapóhati*; Śak. 43. 7: *sa hi viǵńán vyapóhati.*

c. *vi* in ordinem redigere. Man. 7. 191: *vyúhéna vyúhya*; B'. 1. 2: *dṛśṭvá tu páṇḍavánikam vyúḍ'am.*

ऊह *úha* m. (r. *úh* s. *a*) actio colligendi, concludendi. Am. (Hib. *uga* „choice, election".)

ऋ *ṛ*.

ऋक् *ṛk* v. *ṛć*.

ऋक्थ *ṛkt'a* (r. *ṛć* s. *t'a*, nisi correptum ex idem valente *rikt'a*) divitiae, opes. Am.

ऋक्ष *ṛkśá* (véd. *ṛ'kśa*) m. (fortasse a r. *arkś ṛkś* s. *a*, vel a r. *arś ṛś* ire, s. *sa*, mutato *ś* in *k*) ursus, etiam stella). Am. V. sq. (*ṛkśá* ex *arkśá*, v. *ar ṛ* et cf. gr. ἄρκτος, hib. *art*, lat. *ursus*, ejecto *k*; lit. *lókys* per metathesin ex *ólkys*, mutato *r* in *l*.

ऋक्षराज *ṛkśaráǵa* m. (e praec. et *ráǵa* rex) luna. Ur. 39. 2. Vid. *tárápati*.

ऋक्षवन्त् *ṛkśavant* m. (a *ṛkśá* s. *vant vat*) nomen montis cujusdam. N. 9. 21.

ऋग्यजुःसामवेदिन् *rgyaǵuḣsâmavêdin* (a *rgyaǵuḣsâmavêda* s. *in*) Vêdos Ṛć (vulgo Ṛk) Yaǵus et Sâma habens aut noscens. In. 2. 18.

1. ऋच् (?) *rć* 6. par. (*saṅvaranê* K. *nutyâm* V.) tegere; laudare; celebrare. (Dubium est, utrum primitiva hujus radicis forma sit *arć* an *rać* an *rić*.)

2. ऋच् *rć* f. (nom. *rk*) nomen unius quatuor Vêdorum. Ḃ. 9. 17.

ऋजु *rǵú* (sic etiam in fem.; a r. *arǵ rǵ* s. *u*) rectus. (Hib. *aroch*, v. *ar r*.)

ऋण *rṇá* n. (secundum Wils. a r. *ar r* s. *na*) debitum, aes alienum. Ḥit. 5. 12.

ऋत *rtá* (ut videtur, a r. *ar r* s. *ta*) verus. N. 2. 21. Bᶜ. 10. 14. Sâ. 5. 98.

ऋति *rtí* f. (r. *ar r* s. *ti*) 1) itio. 2) via. 3) felicitas. (Hib. *raith* „prosperity, encrease, profit, benefit, good"; *raite* „ways, passages, roads"; fortasse lat. *rite* a th. *rīti*, nostrum Ar*t*, v. Graff. 1. 403.)

ऋतीया *rtíyâ* f. (r. *art rt* s. *tyâ*) vituperatio, reprehensio. Am.

ऋतु *rtú* m. (r. *ar r* s. *tu*) 1) anni tempus. Bᶜ. 10. 35*). (Cf. russ. *ljeto* aestas, annus.) 2) mensis. 3) menstrua. (Ita *amasa* tempus a r. *am* ire; c. *rtú* cf. hib. *raithe* „a quarter of a year"; huc etiam traxerim hib. *alt* — ex primitivâ formâ *artu* mutato *r* in *l* — 1) „time". 2) „a joint, an article"; lat. *ar-tus* et *ri-tus*, ita ut utrumque a movendo sit nominatum.)

*) Wils. ad hanc vocem: „The Hindu year is divided into six seasons, each consisting of two months. Am."

ऋतुमती *rtumatí* f. (a praec. s. *mant mat* in fem.) mulier menstruans. Am.

ऋतुपर्ण *rtuparṇa* m. (ex *rtú* et *parṇa*) n. pr.

ऋते *rté* praep. praeter. Su. 1. 22. 3. 30. Bᶜ. 11. 32 c. acc. Râm. I. 54. 9 c. ablat.

ऋत्विज् *rtvíǵ* m. (nom. *rtvik* ex *rtú* et *iǵ* a r. *yaǵ* sacrificare) sacerdos domûs, familiae. Sâ. 3. 2.

ऋद्ध *rddʿa* v. *ardʿ rdʿ*.

ऋद्धि *rʹddʿi* f. (r. *ardʿ rdʿ* s. *ti*) copia, ubertas, divitiae, felicitas. In. 5. 26.

ऋभु *rbʿú* m. deus. Am.

ऋभुक्ष् *rbʿukś* v. *rbʿukśin*.

ऋभुक्षन् *rbʿukśán* v. *rbʿukśin*.

ऋभुक्षस् *rbʿukśas* v. sq.

ऋभुक्षिन् *rbʿukśin* m. (nom. *rbʿukśâs* a th. *rbʿukśas*, reliqui casus fortes, vocativo excepto, descendunt a th. *rbʿukśan*, debilissimi casus a *rbʿukś*) cognomen Indri. Am.

ऋषभ *rśabʿá* m. 1) taurus. 2) in fine compositorum princeps, optimus, clarissimus (quia taurum maximopere venerantur Indi). Ḥ. 1. 17. (V. *ar r* et cf. gr. ἄρσην.)

ऋषि *rʹśi* m. sapiens, sanctus (hib. *arsan* „a sage, a man old in wisdom", *arsa*, *arsach* „old, ancient, aged").

ऋष्टि *rśtí* f. (r. *arś rś* s. *ti*) gladius.

ए *ê.*

एक *éka* (ut equidem puto, ex stirpe pronom. *ê* et interrog. *ka*, v. gr. comp. 308) unus, singulus, solus (gr. 230). N. 12. 17. Ḥ. 1. 8. 40. 4. 7. Dr. 3. 3 *a. b*; idem, unus idemque. N. 3. 7. (Lit. *ni-ékas* nullus, hib. *each* „any", *neach* „any one, one, some one, he", *neach-tar* „neither", *neachdarach* „neutral"; gr. ἑκά-τερος, ἕκαστος v. *êkatará*; lat. *aequus*, *c'-ocles* ex *éc-ocles*, ita *caecus* = *ca-icus* primitive unoculus; goth. *ha* abjecto *ê*, in compositis: *haihs* unoculus th. *haiha*, *ha-iha*, cujus pars posterior respondet sanscrito *akśa* abjecto *ś*, totum convenit, quod etiam Grimmius vidit, cum lat. *caecus*; *ha-nfs* th. *ha-nfa* unimanus, cujus partem posteriorem per metathesin explicaverim ex *pâni*; *ha-lts* th. *ha-lta* claudus, proprie, ut mihi videtur, unum

pedem habens, cf. rad. *LITH* ire, unde *lithus* membrum, nostrum *Glied* [*Ge-lied*]; *ha-lbs* th. *ha-lba* dimidius, proprie unam partem habens, cf. *laiba* reliquum et v. gr. comp. 308 annot.)

एकक *êkaká* (e praec. s. *ka*) solus, solitarius. Am.

एकज *êkağá* (e *ê'ka* et *ğa*, q. v., natus) qui solus natus est, solus progerminavit. Ḥ. 1. 39.

एकतम *êkatamá* (ab *ê'ka* s. *tama*, gr. comp. 292) unus plurium duobus.

एकतर *êkatará* (ab *ê'ka* s. *tara*, gr. comp. 229) unus duorum, alter. N. 26. 10. (Gr. ἑκάτερος, hib. *n'eachter* neuter.)

एकतस् *êkatas* adv. (ab *ê'ka* s. *tas*) singulatim, unice, solum. N. 12. 17. *a*. *b*. Sâ. 6. 26.

एकतान *êkatâna* (Bah. ex *ê'ka* et *tâna* quae sub sensus cadunt; materia, Object) i. q. *êkâgra*. Am.

एकत्र *êkatra* (ex *ê'ka* s. *tra*) in uno (pro locativo *êkasmin*). N. 20. 8.

एकत्व *êkatvá* n. (ex *ê'ka* s. *tva*) unitas. Bᶜ. 9. 15.

एकदा *êkadâ'* (ab *ê'ka* s. *dâ*) aliquando. Up. 27.

एकनिश्चय *êkaniśćaya* (ex *ê'ka* et *niśćaya* consilium, propositum) 1) Karm. unum et idem consilium. Su. 1. 7. 2) Bah. unum et idem consilium habens. Su. 1. 4.

एकपिङ्ग *êkapiṅga* m. (ex *ê'ka* et *piṅga* nigricans e gilvo) nomen Kuvêri, quippe qui unam maculam e gilvo nigricantem loco alterutrius oculi habeat. Am.

एकराज *êkarâ'ğa* m. (Karm. ex *ê'ka* et *râ'ğa* q. v., rex, dominus) qui solus regit. In. 4. 6.

एकवस्त्रता *êkavastrátâ* f. (subst. abstr. ab *êkavastra* unicâ veste indutus, s. *tâ*) unicâ veste indutum esse. N. 10. 16.

एकशीलसमाचार *êkaśîlasamâćâra* (Bah. ex *ê'ka* et Dvand. e *śîla* indoles et *samâćâra* mores, vitae ratio) eandem indolem et vitae rationem habens. Su. 1. 6.

एकसर्ग *êkasarga* (Bah. ex *ê'ka* et *sarga* creatio) i. q. *êkâgra*. Am.

एकस्थ *êkasťá* (ex *ê'ka* et *sťa* qui est) eodem loco versans. Śak. 25. 5 infr.

एकाकिन् *êkâkin* adj. (ex *ê'ka* producto *a* s. *kin*) solus, solitarius. N. 12. 25. Bᶜ. 6. 10.

एकाग्र *êkâgra* (Bah. unum cacumen habens, ex *ê'ka* et *ágra*) in unum intentus, in meditatione defixus. Bᶜ. 6. 11.

एकाग्र्य *êkâgrya* (a praec. s. *ya*) id. Am.

एकान्त *êkânta* (Bah. ex *ê'ka* et *ánta* m. n. finis) 1) totus. 2) solitarius. N. 16. 33. Up. 42.

एकान्ततस् *êkântatas* (a praec. s. *tas*) omnino. Hit. 81. 22.

एकान्तभ्रष्टवासस् *êkântabᶜraśṭavâsas* adj. (ex *êkântabᶜraśṭa* — *êkânta* + *bᶜraśṭa* a rad. *bᶜraṅś*, omnino lapsus — et *vâsas* n. vestis) cujus vestes omnino lapsae sunt. Su. 1. 15.

एकान्तम् *êkântam* (*êkânta* cum signo accus.) omnino. Bᶜ. 6. 16.

एकायन *êkâyaná* (Bah. ex *ê'ka* et *ayana* via) i. q. *êkâgra*. Am.

एकावली *êkâvalî* f. (ex *ê'ka* et *âvalî*) simplex linea (margaritarum, florum cet.). Am. VI. 3. 7. Ur. 11. 6 infr.

एकैक *êkâika* (*ê'ka* + *ê'ka*) quivis singulus. Hit. 4. 11: *yâuvanaṅ dᶜanasampattiḣ prabᶜutvam avivêkatâ | êkâikam apy anarťâya kimu yatra ćatuśṭayam*; A. 7. 6: *tân ahaṁ vividᶜâir vâṇâiḣ . . . abᶜyagᶜnam êkâikan daśabᶜiḣ śarâiḣ*. — Interdum alterutra compositi pars ad diversam rem vel personam refertur et diversam casuum rationem exprimit; e. c. Dr. 8. 17: *tômarâir abᶜivarśantâu . . . êkâikêna vipâṭ́êna ğagᶜnê mâdravatîsutali* unum unâ sagittâ occidit.

एकैकशस् *êkâikaśas* adv. (e praec. s. *śas*) singulatim. N. 1. 25.

एकोनविंशति *êkônaviṅśati* undeviginti, v. gr. 235.

1. एज् *êğ* 1. par. (*kampê*) tremere (cf. *iṅg*, *îğ*, *îṅg*).

2. एज् *êğ* 1. âtm. (*dîptâu*) lucere, splendere. (Hib. *eag* luna, v. Pictet p. 25.)

एड् *êḍ* 1. âtm. (*vâdanê*) vexare, contristare, perturbare.

एड *êḍa* surdus. Am.

एडक *êḍaka* m. aries. Am.

एडूक *êḍûka* m. (etiam *êḍuka*) murus ex ruderibus constructus. Am.

एण *êṇa* m. antilopae species, colore nigro, cruribus brevibus et pulcherrimis oculis. Am.

एणभृत् *êṇab'ṛt* m. (e praec. et *b'ṛt* ferens, gerens) luna. Hêm. (cf. *mṛgâṅka*, *śaśad'ara*, *śaśin*).

1\. एत *ê'ta* (fem. *ê'tâ* et *ê'tî*) varius, versicolor. Am.

2\. एत *êtá* v. *êtát*.

1\. एतत् *êtát*, एतद् *êtád* pron. (th. *êtá*, nom. m. *êśá*, *êśô'*, *êśâḥ*, f. *êśâ'*, n. *êtát*, v. gr. 244 et gr. comp. 369) is, hic, iste, ille. N. 21. 30. 32. 22. 1. 3; v. *idám*. (Hib. *ise* „he, himself", *isa* et *isi* „she, herself" conveniunt cum *êśá*, *êśâ'*; et *eadh* „he, it" cum *êtá*.)

2\. एतत् *êtát* adv. (acc. neut. praec.) nunc. N. 21. 27.

एतर्हि *êtárhi* (ab *êtá* s. *rhi* nisi potius a perdito adv. *êtar* s. *hi* pro *d'i* = gr. θι in ὅθι, πόθι (v. gramm. comp. 381) nunc, hoc tempore. Am.

एतादृश *êtâdṛśa* (v. *îdṛśa* et gr. 263) talis. Dr. 5. 4.

एतावन्त् *êtâ'vant* (gr. 259) 1) hic, iste, ille, talis. Br. 1. 8. N. 4. 31. Dr. 6. 25. Dêv. 1. 74. Hit. 11. 5. 44. 8. 2) adv. tam. Hit. 27. 15: *êtâvad dûram utpatati*. V. annot. ad N. 4. 31.

एध् *êd'* 1. âtm. 1) augere, praesertim in constructione cum accus. *suk'am*. Man. 4. 170: *nê 'hâ 'sâu suk'am êd'atê*; 5. 45: *na kvaćit suk'am êd'atê*; Hit. 110. 8: *dvâv êtâu suk'am êd'êtê*. 2) augeri, crescere. Man. 7. 208: *hiraṇyab'ûmisamprâptyâ pârt'ivô na tat'âi 'datê*. (Gr. οἶδος, οἰδάω; fortasse etiam huc pertinet lat. *aes-culus*, ita ut a crescendo, non ab edendo sit nominata, mutato *d* in *s*, sicut in *es-ca* ex *ed-ca*, v. A. Benary p. 239.)

एध *ê'd'a* m. (r. *ind'* ejecto *n*, s. *a*) lignum. Am., v. *ind'ana* et *id'ma*, *ê'd'as*.

एधस् *ê'd'as* n. (r. *ind'* ejecto *n*, s. *as*) lignum. B'. 4. 37; v. praec.

एन *êna* pron. (solum in nonnullis casibus obliquis invenitur; f. *ênâ*, n. acc. *ênat*, v. gr. 246 et gramm. comp. 369) is, hic, iste, ille. N. 15. 12. 20. 16. 22. 2. 4. Ur. 71. 17. (Goth. *ain-s*, th. *aina* unus, fortasse etiam *jains* th. *jaina* ille, si *j* est antepositum, sicut saepe in linguis slaviris, v. gr. comp. 255. *n*; lat. vet. *oinos*, unde serius *ûnus*; gr. ἝΝ abjectâ vocali finali, v. gr. comp. 308; huc etiam trahimus conj. lat. *enim* = acc. scr. *ênam* vel *ênâm*, v. gr. comp. 370.)

एनस् *ê'nas* n. peccatum. Mêd.

एरण्ड *êraṇḍa* n. nomen arboris cujusdam, „Palma Christi or ricinus communis". Am.

एव *êvá* (e stirpe pronom. *ê* + *va* sicut *áva*, *iva* ex *a*, *i*; videtur esse instrumentalis analogiam sequens linguae Ṣendicae — gr. comp. 158 — ita ut correptum sit ex *êvâ*, a stirpe demonstrativa *êva*, quae in lingua Ṣend. plenam conservavit declinationem, sub formâ 𐬀𐬉𐬎𐬎𐬀 *aiva*, quod unus significat — v. gr. comp. 308 — sicut praepos. *ava* in Ṣend. est demonstrativum cum integrâ declinatione. In Sanscrito autem th. *êvá*, praeter correptam instrumentalis formam, solum accusativum retinuit *êvám*, quod sic, hoc modo significat.) 1) sic. N. 11. 10. 12. 114. 17. 43. 2) solum, tantummodo. Hit. 11. 4. 30. 15. 35. 15. N. 19. 19. *a*. *b*. 22. 16. Br. 2. 30. H. 4. 7. 15 (cf. ṣend. 𐬀𐬉𐬎𐬎𐬀 *aiva* unus, gr. οἶος ex οἶϝος, nisi ortum est ex οἶνος = *êna-s*, q. v., *oinos*). 3) jam. Sâ. 4. 32: *mṛtam êva hi tam mênê*. 4) adhuc, noch. N. 23. 21. 5) quidem, zwar. B'. 7. 18: *udârâḥ sarva êvâi 'tê ǵṅânî tv âtmâi 'va mê matam*. 6) post pronomina interdum significat ipse vel valet particulam dem in compositione cum is, e. c. N. 2. 13: *êtasminn êva kâlê tu* hoc ipso tempore vero, vel eodem…; N. 19. 19: *yân (aśvân) manyasê samart'âṅs tvaṅ kśipran tân êva yôǵaya*; 4. 28: *mâm*

êva ... vṛṇôti; 5. 19. 20. 21: *tam êva pradiśantu mê.* 7) nempe. N. 4. 26. 18. 20. 23. 14. 17. 8) saepissime etiam, non raro antecedente *ća*; de *ćâi 'va* vero, autem, v. *ća.* (De goth. *aivs*, th. *aiva*, lat. *aevum*, gr. αἰών, quae in editione priore ad scr. *êva* rettuli, v. 1. *i* et cf. gramm. comp. 69 ann. **; fortasse etiam goth. *ibus* aequalis, germ. vet. *ebanêr*, nostrum *ebener* huc pertinet, mutato sanscr. *v* in *b*, v. *ávara.*)

एवंरूप *êvánrûpa* (Bah. ex *êvám* et *rûpá* n. forma, pulchritudo) talem formam, talem pulchritudinem habens. N. 6. 11.

एवंविध *êvanvid'a* (Bah. ex *êvám* et *vid'a* m. aut *vid'â* f. species) talem speciem habens. B'. 11. 53.

एवङ्गुण *êvañguṇa* (Bah. ex *êvám* sic et *guṇá* virtus) tales virtutes habens. N. 6. 12.

एवम् *êvám* (v. *êvá*) sic, ita. B'. 3. 2. Su. 3. 28. N. 6. 13. 11. 34.

एष् *êś* 1. âtm. (*gatâu*) ire (proprie idem est atque *iś*, cum guṇa, secundum generalem 1. cl. legem).

एष *êśá*, *êśâ'* v. *êtát.*

एषा *êśâ* f. (r. *iś* s. *â*) desiderium.

एषिन् *êśin* (a r. *iś* s. *in*) desiderans, in fine compp. Su. 2. 19.

ऐ *âi.*

ऐकमत्य *âikamatya* n. (ab *êkamati* una opiniô, s. *ya*) unanimitas, consensus. Hit. 19. 22.

ऐकान्तिक *âikântika* adj. (ab *êkânta* s. *ika*) totus, plenus. B'. 14. 27.

ऐक्य *â'ikya* n. (ab *é'ka* s. *ya*) unitas. Dêv. 2. 10.

ऐणेय *â'iṇêya* m. (ab *êṇa* s. *êya*) fortasse idem atque *êṇa* q. v. Dr. 4. 15.

ऐन्द्र *âindrá* adj. (ab *índra* s. *a*) quod Indri dei est, aut ad eum spectat. A. 4. 32.

ऐन्द्री *âindrî* f. (a praec. signo fem. *î*) 1) uxor Indri. 2) nomen Durgae. Dêv. 8. 34.

ऐरावत *âirâvatá* m. (ex *írâvant* s. *a*; *írâvant* significat aquam habens, mare, nubes, ab *írâ* aqua, s. *vant vat*) nomen elephanti Indri et plagae septentrionalis. In. 1. 40.

ऐल *âilá* m. (ab *ílâ* Budd'i uxor, s. *a*) cognomen regis Purûravasis. Ur. 83.

ऐशान *âiśâna* (ab *î'śâna* Śivus, plagae inter septentriones et orientem sitae custos) inter septentriones et orientem situs (nordöstlich).

ऐशानी *âiśânî* f. (fem. praec.) plaga inter septentriones et orientem sita.

ऐश्वर *âiśvara* (ab *îśvará* dominus, s. *a*) augustus. B'. 9. 5. 11. 3. 8. 9.

ऐश्वर्य *â'iśvarya* n. (ab *îśvará* dominus, s. *ya*, v. gr. 582) imperium, potestas, dominatio, dominium. N. 9. 18. B'. 2. 43. N. 17. 16.

ऐषमस् *âiśámas* adv. (ut videtur, ex *êśá* hic, cum vṛdd'i et *amasa* tempus, abjecto *a* et finali et initiali τοῦ *amasa*, nisi prius hujus compositi elementum abjecit vocalem suam finalem) hoc anno. Am. (Quod ad formationem hujus compositi attinet, conferatur gr. σῆτες, σήμερον, v. *tat* et gramm. comp. 345.)

ओ ó.

ओ ó interj.

ओक óká m. (ut videtur, a r. uć convenire, s. a, v. gr. 575. 1) domus. Am., v. ó'kas. (Lit. ūki-s th. ūkja habitatio in heredio rustico; ûkininkas hospes [Wirth]; de gr. οἶκος v. véśa.)

ओकस् ó'kas m. (v. praec.) id. Am.

ओख् ók' 1. par. (śóśaṇâlamarťayóh) siccari; ornare.

ओघ óg'a m. (ut mihi videtur, a r. ûh colligere, s. a, mutato h in g', nisi g' est primitiva hujus radicis consonans; ita még'a a mih vel primit. mig') 1) multitudo, copia, turba. Am.; In. 4. 17: guṇâug'a; 1. 26: vâryóg'a, quod etiam ad sq. sgn. referri potest. 2) flumen, cursus, aquarum fluctus. Man. 9. 54. (Cf. gr. ὄχ-λος, ejectâ diphthongi ó parte posteriore et posito o pro a; v. r. ûh.)

ओङ्कार óñkâra m. (ex óm q. v. et kâra faciens) syllaba mystica sanctissima ôm. B'. 9. 17.

ओण् óṇ 1. par. (apanayê K. apasâraṇê V.) abducere; auferre; furari.

ओज् óǵ 10. par. (balatéǵasóh) validum esse; splendere, v. sq.

ओजस् ó'ǵas n. (a praec. s. as) 1) vis, robur, potestas. B'. 15. 13. 2) splendor. Dr. 7. 2. M. 2. N. 5. 35; v. óǵasvitâ. (Cf. gr. αὐγή, gr. comp. 4 p. 11; hib. og „young, yuvenile, fresh"; oig „a champion", oighe „fulness, entireness; virginity".)

ओजस्विन् óǵasvín (a praec. s. vin) 1) validus, robustus, potens. 2) splendidus.

ओजस्विता óǵasvitâ f. (a praec. s. tâ) i. q. ó'ǵas. Ur. 44. 4 infr.

ओतु ó'tu m. felis. Am.

ओदन ódaná n. (r. und ejecto n, s. ana) oryza cocta. Am.

ओम् óm syllaba mystica sanctissima, quae tribus suis litteris, a, u (quae secundum gr. 36 in ó coalescunt) et m tres Deos altissimos exprimit, nempe Brahmam per a, Viśṇum per u et Śivum per m.

ओलण्ड् ólaṇḍ 1. et 10. par. (utkśêpê; scribitur ólaḍ) extollere, in altum tollere (v. laṇḍ unde ólaṇḍ praef. ó, quod fortasse correptum ex ava).

ओष óśa m. (r. uś s. a) actio urendi, ardor. Am. (Fortasse huc vel ad r. uś cum gunae incremento pertinet goth. asgô [quasi ओष्का óśká] cinis, anglosax. asca, germ. vet. asga, nostrum Asche, ita ut u diphthongi scr. ó = au abjectum et a solum servatum sit; respicias gr. τέφρα, quod item cum verbo sensu urere cohaeret; v. tap.)

ओषधि ó'śad'i et óśad'î f. (ex óśa et d'i vel d'î a r. d'â) herba annua, quae post maturitatem evanescit. B'. 15. 13.

ओष्ठ óśṭ'a m. labium, praesertim superius; du. óśṭ'âu labia (slav. usta neut. pl., ustna f. labium, lat. ostium, boruss. austi-n [accus.] os animalium [„Maul"]).

औ âu.

औ âu interj.

औक्षक âukśaka n. (ab úkśan s. ka vel aka) grex bovum. Am.

औत्सुक्य âutsukya n. (ab utsuka s. ya) desiderium. Śak. 26. 4. 58. 7.

औदनिक â'udanika m. (ab ódaná s. ika) coquus. Am.

औदरिक âudariká m. (ab udára s. ika) ventri deditus, edax, vorax. Ur. 39. 1.

औदार्य âudârya n. (ab udârá q. v. s. ya) ingenuitas, liberalitas. In. 5. 33.

औपम्य áupamya n. (ab upamá similitudo, s. ya) i. q. primit., praesertim in comp. cum âtmán (âtmâupamya). Bʿ. 6. 32. Hit. 11. 12. 120. 19.

औरभ्रक áurabʿraka n. (ab urabʿra s. ka vel aka) grex ovium. Am.

औरस âurasa (ab úras s. a) proprius, naturalis, ad proprium corpus spectans, ex eo procedens aut natus. Su. 4. 13. Sâ. 5. 37. 44. Ur. 85. 5 infr. Hit. 38. 19.

और्द्ध्वदेहिका áurddʿvadêhikâ f. (ab ûrddʿvadêha defunctus — ex ûrddʿvám sursum et dêha corpus — s. ikâ) funus, exsequiae, funebria. Sâ. 5. 19.

और्व áurva m. (ab urva nomen sancti cujusdam, s. a) ignis marinus, Colebr. „submarine fire, a being, consisting of flame, but with a mare's head, sprung from the thigh of Urva and was received by the ocean". Am. Śak. 44. 2.

और्वशेय âurvaśêya (ab urváśî s. êya) Urvaśiâ natus. Ur. 92. 6.

औशीनर áuśînara (ab uśînára nomen regis, Śivis patris, s. a) Uśinaro natus. Sâ. 2. 17.

औषध âuśadʿá n. (ab ôśadʿi aut ôśadʿî q. v., s. a) medicamentum, remedium. N. 9. 29. Bʿ. 9. 16.

क k.

1. क ka v. kim.

2. क ka 1) m. aër, ventus, v. kapâṭa et cf. kʿa. 2) n. caput, v. kandʿarâ.

कंश् kaṅś v. kaṅs.

कंशा kaṅśá v. kaṅsâ.

कंस् kaṅs 2. âtm. (gatiśâtanayôṅ; scribitur kas, gr. 110[a]), etiam kaś) destruere; ire; v. kas.

कंस kaṅsá m. 1) vas potorium. Am.; scribitur etiam kaṅśa. 2) n. pr.

कक् kak 1. âtm. (lâulyê K. iććâgarbʿaćâpalê V.) vacillare; desiderare. *)

ककुद् kakúd f. vertex montis, v. sq.

ककुद्मन्त् kakúdmant m. (nom. kakudmân, a praec. s. mant mat) mons.

ककुभ kakúbʿa f. regio, plaga (coeli, ut septentrio etc.) Am.

कक्क् kakk 1. par. (hasanê) ridere, v. kakkʿ, kakʿ et kʿakkʿ.

*) Adde superbum esse, si pro garbʿa, quod hîc minime quadrat, legendum est garva. Wils. hanc radicem explicat per 1) to be proud 2) to be unsteady 3) to be thirsty.

कक्ख् kakkʿ 1. par. (hasanê) id., v. kakʿ.

कक्खट kakkʿaṭa durus, firmus, solidus. Am.

कक्ष kákśa m. 1) gramen aridum, sylva aridis arboribus. Dr. 5. 15. 2) porta. N. 4. 25.

कक्षा kakśâ f. septum, pars domûs. N. 21. 17.

कख् kakʿ 1. par. (hasanê) ridere. (Gr. καχάζω, καγχάζω, lat. cachinno.)

कग् kag 1. par. (saṅvaraṇê K. kriyâsu V.) tegere; agere.

कङ्क् kaṅk 1. âtm. (gatâu K. vragânê V., scribunt kak, gr. 110[a]) ire, v. kak. (Hib. cichet „walking", ciocair „a way, a road"; lit. kankù secundum Ruhig „ich finde Grund im Wasser, dass ich nicht schwimmen darf", iś-kankù pervenio.)

कङ्क kaṅká m. (r. kaṅk s. a) ardea. H. 4. 9.

कङ्कट káṅkaṭa m. lorica.

कङ्कटक kaṅkaṭaka m. (a praec. s. ka) id. Am.

कङ्कण kaṅkaṇa n. 1) brachiale, armilla. Am. Hit. 11. 5. 2) ut videtur, tintinabulum. Dr. 8. 22. v. sq. (Lit. kankala-s tintinabulum.)

कङ्कणी kaṅkaṇî i. q. kiṅkiṇî.

कङ्कत *káñkata* m. n. (ut videtur, a r. *kañk* s. *ta*, servato charactere 1mae cl.) pecten.

कङ्कतिका *kañkatikâ* f. (a praec. s. *ika* in fem.) id. Am.

कङ्कती *kañkatî* f. (a *káñkata* signo fem.) id.

कङ्काल *kañkâla* m. sceletus. Su. 2. 24.

1. कच् *kać* 1. âtm. (*bandane* K. *bandatvisóh* V.) ligare; lucere, splendere; v. *kańć*. (Hib. *cacht* „a streight, a narrow place; bonds, fetters".)

2. कच् *kać* 1. par. (*ravê* K.) sonare.

कच *kaća* m. (r. *kać* s. *a*) capillus. Am.

कच्चर *kaććara* (ut videtur, e *kat* q. v. et *ćara* a r. *ćar* s. *a*) sordidus, lutulentus. Am.

कच्चित् *káććit* adv. (ex inusitato neutro interrog. *kat* s. *ćit*, v. euph. r. gr. 61) an, num (v. gr. 260).

कच्छ *kaćća* m. ripa. Hit. 47. 17.

कच्छप *kaććapa* m. (e praec. et *pa*) testudo. A. 6. 3.

कच्छुर *kaććurá* (a sq. correpto *û* s. *ra*) scabiosus, porriginosus. Am.

कच्छू *kaććû* f. scabies. Am.

कज् *kaǵ* 1. par. (*hikkanê* V.) singultire.

कज्जल *kaǵǵala* n. (e *kat* q. v. et *ǵala* aqua) fuligo e lampadibus. Up. 45.

कञ्च् *kańć* 1. par. (*dîptâu* K. *bandatvisóh* V.) scribunt *kać*, gr. 110a)) splendere; ligare.

कञ्चुक *kańćuka* m. 1) pellis anguina. Am. 2) lorica. Am.

कञ्चुकिन् *kańćukin* m. (a praec. s. *in*) cubicularius reginae. Ur. 36. 13.

1. कट् *kaṭ* 1. par. (*gatâu*) ire.
c. *pra* apparere, oriri; *prakaṭita* qui apparuit, manifestus, ortus. Dêv. 4. 20. Ur. 57. 7 infr.

2. कट् *kaṭ* 1. par. (*vṛtâu* K. *vṛśi* V.) tegere; pluere.

3. कट् *kaṭ* 1. par. (*kṛććraǵîvanê*) in miseriâ vivere.

कट *káṭa* m. (r. *kaṭ* s. *a*) 1) coxa, lumbus, clunis. Am. 2) elephanti tempus capitis. Am.

कटक *káṭaka* m. n. (r. *kaṭ* s. *aka*) castra; vicus; urbs. Hit. 34. 17. 39. 5. 44. 3. 97. 15. 133. 7.

कटाक्ष *kaṭâkśa* m. (e *kaṭa* iens, se movens — a r. *kaṭ* s. *a* — et *akśa* oculus) adspectus obliquus. In. 2. 32.

कटि *kaṭi* et *kaṭî* f. (r. *kaṭ* s. *i*) i. q. *káṭa*.

कटु *kaṭú* (fem. *kaṭu* et *kaṭvî*) acer, acutus (de sapore). Bs. 17. 9.

कठ् *kaṭh* 1. par. (*tañkanê*) in miseriâ vivere, v. *kaṭ*.

कठिन *kaṭhiná* (r. *kaṭh* s. *ina*) 1) durus, firmus, solidus. Śak. 11. 1. 59. 14. Ur. 24. 4; v. *káṭhôra*. 2) n. vas fictile. Sâ. 5. 1 ubi corbem significare videtur. (Lat. *catinum*, gr. κόφινος.)

कठिनी *kaṭhinî* f. (a praec. signo fem.) creta. Hit. 4. 20.

कठोर *káṭhôra* (rad. *kaṭh* suff. *ôra*) durus. Am., v. *kaṭhiná*.

1. कड् *kaḍ* 1. par. (*madê*) ebrium esse, mente captum esse.

2. कड् *kaḍ* 6. par. (*madê adanê* K. *âdanê darpê* V.) ebrium, mente captum esse; superbum esse; edere.

कडङ्गर *kaḍañgara* m. palea, acus (eris). Am.

कडार *káḍâra* nigricans e gilvo, „tawny". Am.

कड्ड् *kaḍḍ* 1. par. (*kârkaśyê*) durum, rudem, severum esse.

1. कण् *kaṇ* 1. par. (*gatâu*) ire.

2. कण् *kaṇ* 1. par. (*śabdê* K. *ârtasvarê* V.) sonare; gemere.

3. कण् *kaṇ* 10. par. (*nimîlanê*) nictari.

कण *káṇa* (rad. *kaṇ* suff. *a*) 1) tenuis, exilis, parvus. Ur. 19. 7. Śak. 45. 7. 2) m. granum. Hit. 9. 14. 113. 7; v. *káṇîyâns*, *káṇiśṭa*. (Gr. κενός.)

कणिश *kaṇiśa* m. spica. Am.

कणिष्ठ *káṇiśṭa* superl. τοῦ *káṇa*.

कणीयांस् *káṇîyâns* compar. τοῦ *káṇa*.

कण्ट् *kaṇṭ* 1. par. (*gatâu*, scribitur *kaṭ*, gr. 110a)) ire; v. *kaṭ* et sq.

कण्टक *kánṭaka* m. n. (r. *kanṭ* s. *aka*) 1) spina, ut videtur a crescendo dicta, nisi r. *kanṭ* significavit pungere, sicut κεντέω quod probabiliter cum *kanṭ* cohaeret. Sâ. 6. 5. 2) hostis. N. 26. 20. (Cf. gr. κεντέω, κεσ-τὸς, κέσ-τρον.)

कण्टकित *kanṭakitá* (a praec. suff. *ita*) spinosus. Dr. 1. 14.

कण्ठ् *kanṭ́* 1. et 10. par. (scribitur *kaṭ́*, gr. 110[a]) dolere, lugere, moerere. (Fortasse huc pertinent gr. ΠΑΘ, ΠΕΝΘ, πέπονθα, πένθος; mutatâ gutturali in labialem.)

c. *ut* id. v. *utkanṭ́â*, *utkanṭ́ita*. caus. Ǵaṭ. 5: *utkanṭ́ayanti paťikân ǵaladâh svanantah.*

कण्ठ *kanṭ́á* m. n. gula. (Originem vocis *gula* v. s. v. गल *gala.*

कण्ड् *kanḍ* 10. par. (*b́êdê* K. *b́êdê rakšanê* V.; scribunt *kaḍ*, v. gr. 110[a]) findere; servare. (Lit. *kándu* mordeo; ita nostrum *beiſsen*, goth. rad. *bit*, cohaeret cum scr. rad. *b́id*, quae item findere significat; cambro-brit. *cat* fragmentum, v. Pict. p. 9.)

कण्डु *kanḍu* f. (r. *kanḍ* s. *u*) scabies, v. sq.

कण्डू *kanḍû* f. (r. *kanḍ* s. *û*) id.

कण्डूय् *kanḍûy* (denom. a *kanḍu* vel *kanḍû* s. *y*, v. gr. 520) scabere, radere, fricare. Ḥ. 2. 6.

कण्डूयन *kanḍûyana* n. (a praec. s. *ana*) actio scabendi, radendi. Ur. 88. 13.

कण्डूयनक *kanḍûyanaka* m. (a praec. s. *ka*) fricator.

कत् *kat*, ante sonoras *kad*; neutrum obsoletum interrogativi, quod in initio compositorum deminutionem vel contemptionem exprimit, aeque ac *kâ*, *kim*, *ku* v. gr. comp. 386.

कतम *katamá* (a stirpe interr. *ka* s. *tama*, v. gr. 253) quis e pluribus quam duo. Śak. 18. 5 infr.

कतर *katará* (a stirpe interr. *ka* s. *tara*, v. gr. 253) uter. B́. 2. 6. (Lit. *katra-s*, gr. πότερος e κότερος, cf. ion. κότερον, κότερα; lat. *uter*, abjectâ gutturali, v. gr. comp. 389; goth. *hvathar* th. *hvathara*, germ. vet. *huedar*, angl. *whether*; slav. *kotorü* qui, v. gramm. comp. 297.)

कति *káti* (a stirpe interrog. *ka* s. *ti*) quot. Ḥit. 117. 20. (Lat. *quot*; ita *tot* convenit cum *táti*, v. gramm. comp. 414.)

कतिचित् *katićit* (e *káti* + *ćit*) aliquot. Ur. 84. 2.

कतिपय *katipayá* (a *káti* s. *paya*, nom. *payas*, *payâ*, *payam* id. Śak. 2 infr.: *katipayarâtran sâraťidvitîyêna b́avatâ sanâťîkriyatâm âśrama iti.* (*paya* ortum esse videtur e *kaya* — ab interrogativo *ka* s. *ya* — mutatâ gutturali in labialem, sicut in gr. ποῖος, quod formâ accurate cum *paya* convenit.)

कत्थ् *katť* 1. âtm. laudare, extollere, gloriari, se jactare. Ḥ. 4. 13. *b*. N. 20. 12. — part. *katťita* n. gloriatio, jactantia. Ḥ. 4. 13; v. *kať*.

c. *vi* i. q. simplex.

कत्र् *katr* 1. par. (*śâiťilyê*) solvere, relaxare. (Videtur ortum esse e *kart* — v. *kart kṛt* — transpositis litteris, vel e *kartr* q. v. ejecto *r*.)

1. कथ् *kať* 1. âtm. (*ślâǵâyâm* K.) i. q. *katť*.

2. कथ् *kať* 10. par. dicere, loqui, memorare, narrare. In. 4. 16. 5. 22. Br. 1. 11. N. 1. 21. 3. 2. 11. 6. 16. 34. 24. 47. 49. B́. 10. 9. 18. — part. praes. âtm. (gr. 533) *kaťayânâ*: N. 22. 17. (Goth. *QUATH* dicere [*qvitha*, *quath*, *qvêthum*], angl. *quoth*, servatâ initiali tenui contra generalem regulam; gr. κωτίλος, κωτίλλω, lat. *vates* e *qvates* sicut *vermis* e *qvermis* = scr. *kṛmi*, et *vivo* e *qvivo* = scr. *ǵîv*, cf. gr. comp. 86, 1; v. *katť*.)

कथञ्चन *kaťańćanâ* (e *kaťâm* + *ćanâ*) ullo modo. B́. 1. 17.

कथञ्चित् *kaťańćit* (e *kaťâm* + *ćit*) 1) ullo modo. A. 10. 17. 2) aliquantulum, paululum, vix. Up. 36. Ur. 6. 8. 49. 2. Ḥ. 1. 43.

कथम् *katʻám* adv. (a stirpe interrog. *ka*, gr. 260, s. *tʻam*, gr. 584) quomodo? N. 11. 24. (Huc trahimus gr. κατά, cum praepositiones primitivae omnes a pronominibus descendant.*))

कथमपि *katʻamapi* (*katʻám* + *api*) i. q. *katʻaṅćit.* Up. 29; *katʻaṅkatʻamapi* vix: Ur. 28. 18.

कथा *katʻá* f. (rad. *katʻ* suff. *á*) mentio, commemoratio: N. 21. 25; colloquium, dialogus: N. 22. 4; narratio, historia. Sâ. 6. 7. Hit. 4. 2.

कद् *kad* 1. âtm. (*vâiklavyê* K.) commoveri, perturbari, terreri, v. *kadana.* (Gr. κῆδος, κήδω; huc etiam traxerim goth. *hatan* odisse, quod formâ egregie quadrat, et sensu in animi commotione cum rad. nostra convenit; fortasse etiam lat. *odi* huc pertinet, ita ut initialem gutturalem perdiderit, sicut *amo* = sanscr. *kam.*)

कदध्वन् *kadadʻvan* m. (e *kat* q. v. et *ádʻvan*) mala via. Am.

कदन *kadana* n. (r. *kad* s. *ana*) terror, perturbatio, confusio. Su. 3. 1.

कदम्ब *kadambá* m. nomen plantae (Nauclea Cadamba). N. 12. 4. Dr. 2. 1.

कदम्बक *kadambaka* m. n. (a praec. s. *ka*) id.

कदर्थ *kadartʻa* m. (e *kat* et *ártʻa*) malum, miseria, infortunium, v. sq.

कदर्थित *kadartʻita* (a praec. s. *ita*, vel a verbo denomin. *kadartʻay* vexare s. *ta*) miser, infortunatus, vexatus. Bʻartṛh. ed. Bohl. 2. 75. Hit. 55. 9.

कदर्य *kadarya* (e *kat* q. v. et *aryá* dominus, possessor) avarus, miser. Am.

कदली *kadalî* f. nomen plantae. Dr. 5. 9.

कदा *kadá* (a stirpe interr. *ka* s. *dâ*) quando? (Lit. *kadà*, slav. *kogda*; v. gr. comp. 423.)

*) V. libros meos „Ueber einige Demonstrativstämme und ihren Zusammenhang mit verschiedenen Praepositionen und Conjunctionen" p. 9 sq. et „Einfluſs der Pronomina auf die Wortbildung" p. 5 sq.

कदाचन *kadâćaná* (e praec. + *ćaná*; v. gr. comp. 399) unquam (praesertim in constructione cum negativo *na*, ad exprimendum nunquam). N. 18. 9. 21. 13.

कदाचित् *kadâćit* (e *kadâ* + *ćit*) aliquando, olim (de tempore praeterito et futuro). Br. 1. 2. N. 10. 11. 13. 59.

कद्रु *kádru* (fem. item *kádru*) nigricans e gilvo, „tawny". Am.

कन् *kan* 1. par. (*dîptâu* K. *prîtigatidyutiśu* V.) splendere; amare; ire; v. *kánaka.* (Lat. *canus*, *caneo* — de *candeo*, *candela* v. *ćand* — gr. καινός [cf. *kanyâ*, send. *kainê*]; fortasse etiam γάνος, γανάω, γανόω, mutatâ tenui in mediam; hib. *cann* plena luna — vel ad *ćand* —; ad *kan* etiam traho goth. *skeina* luceo, rad. *SKIN*, attenuato *a* in *i* et praefixo *s*, sicut e. c. in *stauta* verbero, nostro *stoſse* = scr. *tud*, lat. *tundo*; de bret. *sked* v. *ćand.*)

कन *kana* v. *kániśṭʻa*, *kánîyâṅs.*

कनक *kánaka* n. (r. *kan* s. *aka*) aurum. N. 5. 3.

कनकभूषण *kanakabʻûśaṇa* (Bah. e praec. et *bʻûśaṇa* ornamentum) aureum ornamentum habens. In. 1. 8.

कनन *kanana* unoculus. Hêm.

कनिष्ठ *kániśṭʻa* adj. (superl. ab inusitato positivo *kana* s. *iśṭʻa*) natu minimus. H. 2. 32.

कनिष्ठा *kaniśṭʻá* f. (fem. praec.) digitus minimus.

कनी *kanî* f. (ab obsoleto *kana* signo fem. *î*) puella. Hêm.

कनीयांस् *kánîyâṅs* (a *kana* s. *îyâṅs îyas*, v. praec.) junior.

कन्था *kantʻâ* f. pannus, „a rag". Bʻ. 2. 79. 3. 16.

1. कन्द् *kand* 1. par. (*âhvânarôdanayôḣ* K.; scribitur *kad*, gramm. 110[a]) vocare, clamare, flere. Cf. *krand.*

2. कन्द् *kand* 1. âtm. (*vâiklavyê* K.; scribitur *kad*, gr. 110[a]) i. q. *kad.*

कन्द *kanda* m. n. (r. *kand* s. *a*) radix bulbosa et esculenta. Mṛ. 152. 13.

कन्दर *kandará* m. (ut videtur, ex *ka* in acc. et *dara* findens, a rad. *dar* [*dṛ*] suff. *a*) caverna, specus. Dr. 5. 7.

कन्दरा *kandarâ*, *kandarî* (fem. praec.) id. Am.

कन्दर्प *kandarpa* m. (ut videtur, ex *kam*, ab interr. *ka*, et *darpá* superbia) nomen Anaṅgi, Dei amoris. N. 1. 15.

कन्दल *kandala* m. n. 1) germen, surculus. 2) gemma, calix. Rag̊. 13. 29.

कन्दला *kandalâ* f. 1) id. 2) sonus lenis.

कन्दलिन् *kandalin* (a *kandala* s. *in*) surculis abundans.

कन्दली *kandalî* f. arboris species. Wils. „the banana". Ur. 60. 10.

कन्दुक *kandúka* m. pila lusoria. Ḥit. 36. 18.

कन्धर *kand'ara* m. (e *ka* caput et *d'ara* ferens) cervix. Rag̊. 3. 34.

कन्धरा *kand'arâ* f. (fem. praec.) id. Am.

कन्यका *kanyakâ* f. (a *kanyâ* correpto *â* s. *ka* in fem.) i. q. *kanyâ*.

कन्या *kanyâ* f. (ut videtur, a r. *kan* s. *ya* in fem.) 1) puella. N. 1. 25. 2) filia. Br. 1. 31. (Ṣend. كئينى *kainê*, v. gr. comp. § 92, *k* p. 150; hib. *cain* „chaste, undefiled"; fortasse etiam huc pertinet *caile* „a country woman, a quean, a strumpet, a harlot"; mutato *n* in *l* sicut e. c. in *eile* alius = *anyá* q. v.; *caileamhuil* „girlish, effeminate".)

कपट *kapata* m. n. fraus. Ḥit. 21. 13.

कपर्द *kaparda* m. 1) coma implicata, involuta dei Śivi. Am. 2) parva concha pro moneta adhibita, „a Cowriye". Ḥêm.

कपर्दक *kapardaka* m. (a praec. s. *ka*) i. q. praec. sgn. 2. Ḥit. 115. 2.

कपर्दिन् *kapardin* m. (a *kaparda* s. *in*) nomen Śivi.

कपाट *kapâṭa* m. n. (ex *ka* aër, ventus et *pâṭa*, a r. *paṭ* ire, s. *a*) porta. R. Schl. I. 5. 9. Rag̊. 3. 34.

कपाटी *kapâṭî* f. (fem. praec.) id.

कपाल *kapâ'la* m. n. cranium. (Gr. κεφαλή, lat. *caput*, goth. *haubith*, th. *haupida*, nostrum *Haupt*.)

कपि *kapí* m. (r. *kamp* s. *i*) simia. (Gr. κῆπος, κεῖπος, anglo-sax. *apa* th. *apan*, abjectâ initiali gutturali sicut in lat. *amo* = *kam*; angl. *ape*, germ. vet. *affo*, v. Graff. 1. 159.)

कपिल *kapilá* (a *kapí* suff. *la*) 1) nigricans e gilvo, „tawny". Am. 2) nomen sapientis cujusdam.

कपिश *kapiśá* (a *kapí* s. *śa*) id. Am. Rag̊. 12. 28.

कपोत *kapó'ta* m. columba.

कपोल *kapóla* m. gena, mala. Am. Śak. 52. 2.

कबन्ध *kában'da* m. n. corporis truncus. Rag̊. 7. 48.

कम् *kam* 1. âtm. et 10. par. âtm. *kámê*, *kâmáyâmi*, *kâmáyê*. 1) amare. Nalôd. 1. 19: *ćakamê sâ râǵanyaśrêśṭ'an tam*; Ḥ. 2. 18: *kâmayâmâsa rûpêṇâ 'pratimam b'uvi*; Ḥ. 4. 5: *kâmayaty adya mâm b'îruḱ*; Râm. I. 29. 16: *ahaṅ vaḱ kâmayê sarvâḱ*. part. pass. *kântá* amatus, dilectus. Ḥ. 4. 35. N. 11. 7. 2) desiderare, velle. N. 6. 11: *nalaṅ yô vâi kâmayêć čapitum*; c. dat. rei. Maḥ. 1. 3347: *santânasyâ 'vinâśâya kâmayê*. (Huc traxerim lat. *comis* et *amo* abjectâ gutturali, nec non cum Ag. Benary *câ-rus* pro *cam-rus*, abjectâ radicis consonâ finali, sicut saepissime, e. c. in *lumen* pro *lucmen*, *luna* pro *lucna*, *vê-nor*, ut mihi videtur pro *vednor* a scr. *vad'* vel *vyad'* occidere, cf. island. *vaidhi* venatio, scr. *vyâd'a* venator; lingua Valachica offert vocem *chamor* amor; hib. *caemh* „love, desire; fine, handsome, pleasant"; *caomhach* „a friend, a companion", *caomhaim* „I save, spare, protect"; fortasse germ. vet. *scim*, *scimo* splendor, praefixo *s*; v. *kântá*, *kânti*, *čavi*.)

कमठ *kamáṭ'a* m. testudo. B'ar. 2. 28.

कमण्डलु *kamaṇḍalu* m. n. hydria. Am.; Wils.: „An earthen or wooden waterpot, used by the ascetic or religious student." Ḥit. 60. 16. Dêv. 2. 23.

कमल *kamála* n. lotus flos. N. 12. 1.

कमलपत्राक्ष *kamalapatrâkša* (Bah. e *kamala-patra* et *akša*) loti foliis similes oculos habens. In. 5. 31.

कमलिनी *kamalinî* f. (a *kamála* s. *in* in fem.) lotorum multitudo; locus abundans lotis.

कम्प् *kamp* 1. âtm. (scribitur *kap*, gr. 110[a]) tremere, commoveri. Dêv. 2. 33: *samudrâśća ćakampirê*; In. 2. 32: *kampamânâiħ payôd'arâiħ.* — *kampita* tremens, commotus. Su. 4. 20. — caus. (*kampáyâmi*) tremefacere. N. 26. 3: *kampayann iva mahîm.* (Huc pertinere videntur κάμπ-τω et πέμπω, utrumque a movendo dictum; cf. *pamb*; hib. *cabhóg* festinatio; lat. *vibro*? v. *kr̥mi.*)

c. *anu* misereri, v. *anukampâ.*

c. *anu* praef. *sam* id. c. acc. Rag'. 9. 14.

c. *â* i. q. simpl. Rag'. 2. 13.

c. *pra* id. Râm. I. 52. 14: *prakampatêća pr̥t'ivî.*

c. *vi* id. B'. 2. 31: *na vikampitum arhasi.* — caus. Rag'. 11. 19.

कम्प *kampa* m. (r. *kamp* s. *a*) tremor. Ur. 6. 2. 7; nutatio (capitis). Rag'. 13. 44.

कम्पन *kampana* (r. *kamp* in forma caus. s. *ana*) 1) tremefaciens. Dr. 4. 22. 2) n. vibratio (e. c. clavae). Mah. 1. 2836.

कम्प्र *kamprá* (r. *kamp* s. *ra*) tremens. Am.

कम्बल *kambalá* m. lodix lanea, „a blanket". Hit. 81. 15. R. Schl. I. 17. 14.

कम्बु *kambu* m. n. concha.

कम्बुग्रीव *kambugrîva* (Bah. e praec. et *grîva*) conchae similem cervicem habens. H. 2. 19; v. sq.

कम्बुग्रीवा *kambugrî'vâ* f. (Karm. e *kambu* et *grîvâ*) conchae similis cervix, Wils. „a neck marked with three lines like a shell and considered to be indicative of exalted fortune." Am., v. praec.

कम्र *kamrá* (r. *kam* s. *ra*) libidinosus. Am. (Lat. *câ-rus*, v. *kam.*)

1. कर् कृ *kar kr̥* 8. par. âtm. *karô'mi*, *kurvê'* (irreg., v. gr. 344; in dial. vêd. haec radix sequitur 5. cl., e cujus charactere *nu* signum 8. cl. *u* abjecto *n* ortum est) agere, facere, efficere, exercere. B'. 13. 31: *na karôti*; Hit. 6. 19: *yat'â mr̥tpiṇḍataħ kartâ karôti yad yad iććati*; N. 1. 26: *mânušîñ girañ kr̥tvâ*; 8. 18: *kuru madvaćaħ*; 17. 39: *prasâdañ kuru*; Dêv. 3. 23: *kôpañ ćakrê*; Br. 3. 2: *kriyatâñ kšamam*; H. 4. 22: *vikramañ ćakratuħ param*; Br. 2. 32: *vyavasâyañ karômi.* — Cum gemin. accus.: facere aliquem aliquid. Nalôd. 4. 23: *akr̥ta mudâ yantâran tam*; Rag'. 2. 46: *and'akârañ śakalâni kurvan* tenebras dividens (ad lit. in frusta vertens). Nonnumquam nomen rei, in quam aliquid vertitur, suffixo *sât* instruitur, e. c. Rag'. 8. 20: *akarôd . . . dvišadârамb'ap'alâni b'asmasât.* Notetur praecipue locus in Rag'. (16. 25) ubi forma in *sât* adjectivi vice fungitur: *kuśâvatîñ śrotriyasât sa kr̥tvâ* Kuśâvatim (urbem) sacerdotum propriam postquam fecerat (schol. ed. Calc.: *śrôtriyâ vâidikâ têšu ad'înâñ kr̥tvâ*). — Cum vocibus in adverbium *vat* (instar) exeuntibus: putare, aestimare, e. c. Lass. 34. 16: *râgyan tr̥ṇavat kr̥tvâ.* — Cum *manasâ* (sequente accusativo) mente concipere (aliquid), cogitare, recordari (aliquid), e. c. Mah. 1. 7051: *manasâ kr̥tvâ kr̥šṇam.* — *padañ kartum* pedem ponere, Lass. 84. 10; *utsañgê* vel *añkê kartum* in gremium tollere. Sâ. 5. 5: *utsañgê 'sya śiraħ kr̥tvâ nišasâda mahîtalê*; P. 29: *ity añkê pâtalîñ kr̥tvâ.* — *udakañ kartum* aquam (Manibus) libare. Râm. III. 73. 33: *kriyatâm udakam pituħ.* — *kâlañ kartum* tempus constituere. Mah. 1. 8469: — *ćakrê.* — Nota constructionem part. fut. pass. cum gen. pers. et instr. rei, antecedente *kim* q. v. sive *na*; e. c. Lass. 32. 7: *naća putrêṇa mê kâryañ svagânâir nâ 'pi bând'avâiħ | na pitrâ nâi'va mâtrâća tvañ hi svâmin gatir mama.*—

caus. pass. Bˁ. 3. 5: *kâryatê hy avaśaṅ karma.* — desid. N. 8. 3: *ćikîrśantîća tatpriyam.* (Hib. *cearaim* „I perform, execute", *ceard* fem. „an art, trade, business, function" = scr. *kṛ'ti*, e *kárti*; *su-cridh* „easy" = scr. *sukṛta*; cambro-brit. *creu* formare; island. *ger-dh* fem. actio, th. *gerdhi* = scr. *kṛ'ti* cum gutturali mediâ pro aspiratâ, quam ex generali lege exspectaveris, v. gr. comp. 87; germ. vet. *karawan* praeparare, nostrum *gar* de cibis, boruss. *kura* fecit. Lat. *creo*, *caer-e-monia*, *ars*, quod e *cars* mutilatum et cum scr. *kṛ'ti* pro *kárti* et cum supra memorato hib. *cear-dh*, quod item artem significat, cohaerere censeo. E graecâ linguâ conferatur κραίνω, et πράσσω a rad. ΠΡΑΓ, cujus γ e ϝ ortum esse potest, ita ut αγ formae ΠΡ-ΑΓ ad characterem 8. cl. gunatum reducendum sit, qui ante vocales sonat *av*, e. c. *akaravam.*)

c. *adˁi* praeponere alqm. alicui rei. Man. 8. 11: *râǵńaśćâ 'dˁikṛtô vidvân*; 2) in animo habere, spectare, appetere. Śak. 34. 7: *ahan tu tâm . . . śakuntalâm adˁikṛtya bravîmi*; 44. 13: *tâm adˁikṛtya praharati*; Ragˁ. 11. 62: *śântim adˁikṛtya.*

c. *anu* imitari. Mah. 1. 3325: *na tat prâǵńô 'nukurvîta.*

c. *apa* 1) abstrahere, abripere. Râm. I. 51. 13: *śabdênâ 'pakṛtas têna.* 2) offendere. *apakṛta* n. offensio. H. 4. 3.

c. *abˁi* i. q. simpl. Su. 2. 26: *kurukśêtrê nivêśam abˁićakratuṅ.*

c. *alam* ornare. N. 2. 11. — c. *alam* praef. *sam*: *samalaṅkarômi* id.

c. *â* praef. *apa* 1) auferre, demere. Ragˁ. 6. 57: *apâkṛtasvêdalavâ.* 2) relinquere. Ragˁ. 7. 47: *śivâ bˁuǵaććêdam apâćakâra* (schol. Calc. = *tatyâǵa*).

c. *â* praef. *upa* tradere, dare. N. 25. 16: *tad upâkartum iććâmi* (schol. Nil. *upâkartum* per *dâtum* explicat).

c. *â* praef. *nis nir* arcere, repellere, rejicere, repudiare, irritum facere. Su. 2. 15: *śâpâṅ . . . varadânanirâkṛtâṅ*; Râm. I. 39. 3: *krôdˁât sâ nirâkṛtâ*; R. Schl. II. 8. 37: *darpân nirâkṛtâ pûrvan tvayâ . . . râmamâtâ sapatnî tê.*

c. *upa* juvare, auxilium ferre, prodesse. Hit. 57. 12: *anupakurvâṇô na kasyâ 'py upâyanaṅ gṛhṇîyât.* — *upakṛta* n. auxilium. Br. 1. 9.

c. *ni* offendere, vexare. N. 19. 5: *mayâ kśudrêṇa nikṛtâ*; 14. 15: *nikṛtô duṅkˁêna.*

c. *nis* rejicere, repudiare, despicere. Dêv. 1. 31: *niśkṛtaṅ putrâiṅ.*

c. *pra* 1) facere. N. 3. 25: *buddˁim prakuruśva yatˁê 'ććasi*; Gˁat. 18: *hṛdayam mê prakarôśi kiṅ sadâham.* 2) vitium afferre (virgini). Man. 8. 370: *yâ tu kanyâm prakuryât strî.*

c. *pra* praef. *vi* vexare. Rag. 10. 75: *rakśôviprakṛtâu.*

c. *pra* praef. *sam* facere. Mah. 1. 2387: *tuṇḍayuddˁam . . . sampraćakratuṅ.*

c. *prati* 1) mutuum officium praestare, gratiam referre. *pratikṛta* n. officium mutuum. M. 8. 2) dare poenas alcjs. rei, ulcisci, se vindicare ab aliquo, c. dat. s. gen. pers. Mah. 1. 840: *yêna tê hiṅsitaṅ pitâ tasmâi pratikuruśva tvam*; 2018: *yô mê hiṅsitavâṅs tâtam . . . tasya tatˁâ pratikuryâm.*

c. *vi* 1) facere. H. 4. 47: *purâ vikurutê mâyâm.* 2) commovere. Ragˁ. 13. 42: *amum . . . nâ 'laṅ vikartuṅ ǵanitêndraśaṅkaṅ surâṅganâvibˁramaćêśṭitâni* (schol. Calcutt. *vikartum* = *skˁalayitum*). 3) nocere, damnum inferre. Rag. 17. 58: *hînâny anupakartṝṇi pravṛddˁâni vikurvatê* (*mitrâṇi*) impotentes non prosunt, praepollentes nocent (amici); (schol. Calc. *vikurvatê* = *apakâraṅ ćêśṭantê*). 4) deformare. N. 13. 26: *vikṛtâkârâ*; 14. 13: *dṛśṭvâ . . . âtmânam vikṛtam*; A. 6. 19: *vâditrâṇi vikṛtasvararûpâṇi.* 5) destruere. Su. 2. 19: *ubˁâu . . . vikurvâtê vadˁâiśiṇâu.*

c. *sam* (*sanskṛ*, gr. 111 praef. *sam*) 1) ornare. N. 17. 8: *rûpam asanskṛtam.* 2) consecrare. Rag̀. 15. 31: *sak̀â daśarat̀asyâ 'ta ǵanakasyaća mantravit | sanćaskârô 'b̀ayaprîtyâ mâit̀ilêyâu yat̀âvid̀i.* 3) matrimonio jungere. Man. 9. 173: *yâ garb̀iṇî sanskriyatê.*

c. *sam* praef. *upa* parare (de cibis). N. 23. 20.

2. कर् कृ *kar kṛ* 5. par. âtm. laedere, vulnerare, occidere.

3. कर् (कॄ) *kar* (*kṝ*) 6. par. *kirấmi* (gr. 299) conjicere, spargere, perfundere, obruere, implere. Gîta-G. 4. 14: *kirati saǵalakaṇaǵâlam*; Dr. 8. 6: *śaktitômaranârâćâiḣ . . . kîryamâṇaḣ.* (Gr. κεράω, κεράννυμι, κίρνημι, quorum ultimum formâ cum *kṛṇâmi* cl. 9 convenit, cf. *par* (*pṝ*) quod ex *kar* (*kṝ*) mutatâ gutturali in labialem ortum esse videtur.

c. *anu* implere. Maḥ. 1. 4340: *vaṇigb̀iśćâ 'nvakîryanta nagarâṇi.* — *anukîrṇa* impletus. Dr. 6. 2. 8. 48. A. 7. 2.

c. *ab̀i* implere. R. Schl. II. 14. 53: *ab̀yakîryata śôkêna.*

c. *ava* 1) i. q. simpl. A. 3. 32: *astrapûǵêna . . . b̀ûtam avâkiram.* — *avakîrṇa* impletus, plenus. Maḥ. 1. 7840. 2) deserere, relinquere. Maḥ. 1. 3057: *avakîryaća mâṅ yâtâ parâtmaǵam ivâ 'sati.* 3) pass. deserere, se dispandere, dilatare. R. Schl. I. 38. 14: *samantâd avakîryata* (omisso augmento) *samantatastu tân dêvîm ab̀yaśinćata pâvakaḣ.*

c. *ava* praef. *sam* i. q. simpl. A. 3. 25: *tam . . . śaravarśêṇa samavâkiram.*

c. *â* implere. *âkîrṇa* impletus, plenus. N. 12. 2. 113. A. 6. 7. (Cf. lat. *acervus.*)

c. *â* praef. *apa* vacuefacere, exinanire. Maḥ. 1. 2851: *nâ 'puśpaḣ pâdapaḣ kaśćit śaṭpadâir nâ 'py apâkîrṇaḣ.*

c. *â* praef. *sam* implere. *samâkîrṇa.* N. 12. 38.

c. *ut* 1) superfundere. Ur. 37. 5: *utkîrṇâ iva vâsayaśṭiśu niśâ nidrâlasâ varhiṇaḣ.* 2) perforare? Rag̀. 4. 59: *mattêb̀aradanôtkîrṇa*; v. sq.

c. *ut* praef. *sam* id. Rag̀. 1. 4: *maṇâu vaǵrasamutkîrṇê* (schol. Calc. = *ḥîrêṇa ććidritê.*

c. *pari* 1) circumfundere, undique implere. Rag̀. ed. Calc. 8. 35: *b̀ramarâiḣ . . . parikîrṇâ* (schol. *paritaḣ sarvataḣ kîrṇâ vyâptâ*). 2) committere, tradere. Rag̀. 18. 32: *maḥîm maḥêććaḣ parikîrya sûnâu.*

c. *pra* se dissipare, se dispergere. Râm. I. 9. 20: *sarvataḣ prakiranti sma lalamânâ varâṅganâḣ*; — *prakîrṇa* expansus, elatus. A. 6. 2: *p̀ênavatyaḣ prakîrṇâśća . . . ûrmayaḣ*; 10. 63: *prakîrṇakêśî.* (Cf. lat. *prócêrus*, quod etiam ad *karś kṛś* trahi potest, unde *prakṛśṭa* longus.)

c. *vi* spargere, expandere. Ḥit. 9: *taṇḍulakaṇân vikîrya*; Man. 11. 196: *vikirêt yavasaṅ gavâm*; A. 9. 18: *vikîrṇâir iva parvatâiḣ.* — *śvâsâṅ vikaritum* suspiria ducere. Gîta-G. 5. 16.

c. *sam* 1) confundere, miscere. Maḥ. 1. 3479: *saṅkîrṇâćârad̀arma*; 2) implere. In. 1. 28: *apsarôgaṇasaṅkîrṇa*; Su. 2. 24: *ast̀ikaṅkâlasaṅkîrṇa.*

4. कर् (कॄ) *kar* (*kṝ*) 9. par.: *kṛṇấmi* (= κίρνημι, v. *kar* [*kṝ*] cl. 6; *ḥinsâyâm* K. *ḥinsê* V.) offendere, laedere, ferire, vexare, occidere. (Cf. *ćiri*, *ćîrṇa*, *ćûrṇ.*)

5. कर् (कॄ) *kar* (*kṝ*) 10. âtm.: *kârâyê* (*viǵñânê* V.) noscere. (Gr. κρίνω, lat. *cerno*, quae formâ cum *kṛṇấmi* cl. 9 cohaerent, v. gr. c. 109[a]. 5 et 496.)

1. कर *kará* (r. *kar kṛ* s. *a*) 1) faciens, in fine compp. Br. 1. 23. N. 13. 20. 2) m. manus. In. 2. 25. 3) elephanti proboscis. N. 13. 12. (Lit. *kairê* manus sinistra, gr. χείρ vero ad rad. *ḥar ḥṛ* capere pertinere videtur, sicut hib. *lamh* manus cohaeret cum scr. *lab̀*, gr. ΛΑΒ, mutato *b̀* in *mh.*)

2. कर kara (a rad. 3. kar [kṛ]) 1) tributum regium. Rag'. 4. 58. 2) radius lucis. Ur. 86. 14.

कारक káraka m. (a praec. s. ka) anachoretarum urna. Mah. 1. 7085.

करट káraṭa m. elephanti gena. Su. 2. 20.

करटक karaṭaka m. cornix. Ur. 202. 20.

करण karaṇá (r. kar kṛ s. ana) 1) n. actio, negotium, officium. R. Schl. I. 13. 51: ratâń svâdyâyakaraṇê vayam. 2) n. i. q. indriya i. e. sensus (videndi, audiendi etc.). Rag'. 8. 38. 3) (fortasse a rad. kar [kṛ]) m. vir mixti ordinis, matre śûdricâ et patre vâiśyico natus. Am.

करण्ड káraṇḍa m. (fortasse a kará manus) 1) canistrum, corbis. B'ar. 1. 76. 2) ensis.

करपाल karapâla m. (e kará manus et pâla regens, tuens) ensis. Am., v. sq.

करबाल karabâla m. (ut videtur, e praec. mutatâ tenui in mediam) id. A. 6. 15.

करभ karab'á (ut videtur, e kará manus et b'a a r. b'â s. a) carpus. Wils.: „the metacarpus, the hand from the wrist to the root of the fingers." Am.: maṇiband'âd âkaniṣṭ'am; Śak. 51. 8. 57. 9: karab'ôru. (Cf. gr. καρπός.)

कररुह kararuha m. (e kará manus et ruha crescens) unguis. Śak. 35. 13.

करशाखा karaśâk'â f. (e kará manus et śâk'â ramus) digitus. Am.

कराल karâla 1) magnus, ingens; horrendus, terribilis. Rag'. 12. 98: vapur mahôragasyê 'va karâlap'aṇamaṇḍam. 2) exsertos dentes habens. Ḥ. 2. 3. Saepe cum praecedente dańṣṭrâ in Karm. conjungitur. Ḥ. 2. 3. B'. 11. 23. 25. 27.

करिणी kariṇî fem. sequentis.

करिन् karin m. (a kará proboscis, s. in) elephantus.

करीर karîra m. n. germen bambu arundinis. Am.

करुण karuṇa miserabilis, flebilis, queribundus. N. 5. 23. 9. 25. — karuṇam adv. miserabiliter, miserandum in modum. N. 10. 28.

करुणा karuṇâ f. (fem. praec.) misericordia, miseratio. B'. 2. 63: karuṇâpara.

करेणु karêṇu (fortasse a kará proboscis) elephantus masc. et fem. Am. Rag'. 16. 16.

कर्कट karkaṭa m. cancer. (Cf. gr. καρκῖνος, lat. cancer.)

कर्कटक karkaṭaka m. (a praec. s. ka) id.

कर्कटकी karkaṭakî fem. praec. Dr. 5. 9.

कर्कश karkaśá durus, asper. Śak. 11. 4. Rag'. 3. 55.

कर्कोटक karkôṭaká m. n. pr. N. 14. 4.

1. कर्ज् karǵ 1. par. (vyat'anê K. pîḍê V.) vexare.

2. कर्ज् कृज् karǵ kṛǵ 1. âtm. (b'arǵanê K.) assare, torrere. (Hib. sgreigim „I fry".)

कर्ड् कृड् karḍ kṛḍ 6. par. i. q. kûḍ.

कर्ण् karṇ 10. par. findere.

c. â audire (v. kárṇa). Gerundium âkarṇya. Hit. 4. 12. Râm. I. 9. 63; v. sq.

कर्ण kárṇa m. (r. karṇ s. a, nisi karṇ est denomin. a kárṇa et hoc tanquam instrumentum audiendi venit a kar kṛ facere) 1) auris. 2) n. pr. Añgadêśi rex, dei Sûryi et Kuntiae filius. Ḥ. 1. 46.

कर्णपूर karṇapûra m. (e praec. et pûra implens) inauris. Rag'. 7. 24.

कर्णिकार karṇikâra m. nomen plantae, Wils. „the name of a plant, commonly Caniyar, Pterospermum acerifolium or Pentapetes acerifolia; in Dr. Roxburgh's catalogue, the Webera corymbosa. 2) a sort of Cassia (Cassia fistula). Méd." Su. 4. 10. N. 12. 40.

1. कर्त् kart 10. par. (śâit'ilyê) solvere, relaxare v. sq.

2. कर्त् कृत् kart kṛt 6. par. kṛntá'mi (gr. 300) findere, dissecare. Dr. 8. 27: ćakarta niśitâir b'allâir d'anûńśića śirâńsića; Râm. III. 74. 3: drumań paraśunâ kṛttań. (Lit. kertù caedo, infin. kirs-ti; gr. κείρω, κάρσις, abjecto ι, quâ in re con-

venit cum slav. *korjuṅ* scindo; lat. *curtus*, *cul-ter*, v. *kartrî*; hib. *vcartaighim* „I prune, trim, cut", *cuirc* „a knife".)

c. *ut* i. q. simpl. Ḥ. 2. 13: *êśâm utkṛtya mâṅsâni.*

c. *ni* id. Dr. 5. 24: *papâta śâk'î 'va nikṛtta-mûlaṅ.*

c. *nis* abscindere. Dr. 8. 21. âtm.: *b'uǵam mûlê k'aḍ-gêna nirakṛntata.*

c. *vi* id. N. 10. 17: *kat'am vâsô vikartêyam* secundum 1^mam classem.

3. कर्त् (कृत्) *kart* (*kṛt*) 10. par. *kîrtáyâmi* (ut mihi videtur, denom. a *kîrti* gloria, quod ipsum a *kar* [*kṛ*], quocum fortasse lat. *CEL* vocis *celeber* cohaeret, mutato *r* in *l*) 1) dicere, eloqui, enuntiare, memorare. Man. 3. 36: *sarvaṅ śṛṇuta taṅ viprâṅ sarvaṅ kîrtayatô mama.* 2) laudare, celebrare. N. 20. 36: *yêća tvâm manuśyâ lôkê kîrtayiśyanty atandritâṅ*; B'. 9. 14: *satataṅ kîrtayantô mâm.*

c. *ut*, *anu*, *pari*, *pra*, *sam* + *pra*, *sam* id. Rag'. 10. 33: *mahimânam . . . utkîrtya tava*; R. Schl. I. 14. 22: *avaǵńâya . . . mânuśân nâ 'nvakîrtayat*; Man. 2. 122: *svan nâma parikîrtayêt*; M. 56: *parikîrtita* celebratus; B'. 18. 4: *tyâgô hi . . . trividʹaṅ samprakîrtitaṅ*; N. 5. 10: *saṅkîrtyamânêśu râǵńân nâmasu.*

कर्तन *kartana* n. (r. *kart kṛt* s. *ana*) actio findendi. Hit. 69. 1.

कर्तरिका *kartarikâ* f. (a sq. s. *ika* in fem.) culter venatorius. Hit. 43. 19.

कर्तरी *kartarî* f. (ut videtur, e *kartrî* q. v., inserto *a*) forfex. Am. (Lat. *culter*, mutato *r* in *l*.)

कर्तार् *kartâr* (r. *kar kṛ* s. *târ tṛ*) fabricator, effector, creator. N. 18. 6. B'. 11. 37. (Hib. *cear-doir* „a goldsmith".)

कर्तृत्व *kartṛtvá* n. (subst. abstr. a praec. s. *tva*) fabricatoris, effectoris status, conditio. B'. 5. 14. 13. 20.

कर्त्र् *kartr* 10. par. (*śâit'ilyê*) solvere, relaxare (videtur esse denomin. ab inusitato *kártra* — pro *kárttra* — tanquam instrumentum findendi, vel a *kartá'r* qui findit; v. *kartarî*, *kartrî*.)

कर्त्री *kartrî* f. (vel *karttrî*, a. r. *kart kṛt* s. *târ tṛ* in fem.) i. q. *kartarî*.

कर्द् *kard* 1. par. (*kutsitê śabdê* K. *kutsitê ravê* V.) crepitare — de intestinis —. (Cf. *pard*; fortasse huc pertinet gr. χορδή.)

कर्दम *kardáma* et *kárdama* m. lutum, coenum, limus. Rag'. 4. 24.

1. कर्प् कृप् *karp kṛp* 1. âtm.: *kálpê* pro *kárpê* (fortasse a *kar kṛ*, adjecto *p*, sicut saepe in formis caus. v. gr. 468 et cf. r. *kalp kḷp*, quod idem est ac *karp kṛp*, quum utrumque transeat in *kalp*) misereri.

2. कर्प् कृप् *karp kṛp* 10. par.: *kalpáyâmi*, v. praec. (*dâurbalyê*) debilem esse.

कर्पट *karpaṭa* m. vestis detrita, pannosa. Up. 5. 9.

कर्पर *karpara* m. cranium. Am.

कर्पास *karpâ'sa* m. n. erioxylon. (Gr. κάρπασος, lat. *carbasus*.)

कर्पासी *karpâsî* f. (fem. praec.) gossipion. Am.

कर्पूर *karpû'ra* m. n. camphora. Am.

कर्ब् *karb* 1. par. ire. (Cf. *k'arb*, *garb*, *g'arb*, *ćarb*, *ćar*.)

कर्बुर *karburá* 1) varius, versicolor. Hit. 29. 11. 2) n. aurum. Am.

कर्मन् *kárman* n. (r. *kar kṛ* facere, s. *man*) factum, opus, negotium. Ḥ. 4. 13. Sâ. 2. 28. Dr. 5. 2.

कर्मवज्र *karmavaǵra* m. (e praec. et *vaǵra*) i. q. *śûdra*. Mah. 1. 6487.

कर्मान्तिक *karmântika* m. (e *karmânta* operis finis — *kárman* + *ánta* — s. *ika*) opifex. R. Schl. I. 12. 7.

कर्मिन् *karmín* (a *kárman* s. *in*, v. gr. 584) opera faciens. B'. 6. 46.

कर्व् *karv* 1. par. (*darpê*) superbum esse; cf. *garv*.

कर्श् कृश् karś kṛś 4. par. attenuare, *śôkakarśita* moerore attenuatus, emaceratus. N. 12. 28. 16. 33. 20. 31. (Fortasse lat. *parco*, *parcus*, *parum*, *parvus*, *paucus*, gr. παῦρος, goth. *favai* pauci, angl. *few*, huc pertinent, mutatâ gutturali in labialem.)

1. कर्ष् कृष् *karś kṛś* 1. par. 1) trahere, abstrahere, rapere, abripere. Dr. 5. 25: *sâ kṛśyamâṇâ raťam âruróha*; H. 4. 23: *latâś ćakṛśatus tataḣ*; 4. 11: *kṛśyamâṇam mayâ 'sakṛt ... sinhênê 'va mahâdvipam*; 7. 14: *duḣkĕna karśitâ*. 2) evellere. N. 9. 11: *palamûlâni karśayan*. — caus. *karśâyâmi* vexare. Man. 7. 111: *râǵâ svarâśṭraṅ yaḣ karśayaty anavêkśayâ*; N. 16. 32: *śôkakarśitâ*. (Lit. *karśù* pectino linum, lanam, et mutatâ gutturali in labialem et *r* in *l*: *plĕśu* 1) rumpo 2) aro; *plĕśau* ultro citroque traho; russ. чешу *ćeśù* pectino, ejecto *r*; latinum *ac-cerso*; *verro*, ut mihi videtur, e *querro* abjecto *q*, sicut e. c. *vermis* e *quermis* — v. *kṛmi* — et assimilato *s* antecedenti litterae; gr. κόρος scopae, v. Pott I. p. 229; etiam *vello* huc traxerim ita ut mutilatum sit e *quello*.

c. *apa* abstrahere, abripere, detrahere, tollere, exuere. N. 9. 33. 17. 11. 33.

c. *apa* praef. *vi*: *vyapakarśâmi* id. N. 24. 41.

c. *ava* abstrahere, abripere, retrahere. N. 10. 28: *avakṛśṭas tu kalinâ môhitaḣ prâdravan nalaḣ*; 10. 26: *sa kṛśyamâṇaḣ kalinâ sâuhṛdênâ 'vakṛśyatê*.

c. *â* attrahere, detrahere, deducere, protrahere. N. 10. 26.

c. *â* praef. *apa*: *apâkarśâmi* abstrahere, amovere. Rag. 12. 17: *tam aśakyam apâkarśitum*.

c. *ut* sursum trahere, levare, elevare. Rag. 6. 14: *visrastam aṅsât ... prâlambam utkṛśya*.

c. *ni* praef. *sam*, v. *sannikarśa*, *sannikṛśṭa*.

c. *nis* extrahere, educere. Sâ. 5. 16.

c. *pari* trahere circum. Dr. 5. 21.

c. *pra* protrahere, extendere. *prakṛśṭa* protractus, longus. N. 12. 111: *gatvâ prakṛśṭam aďvânam*.

c. *pra* praef. *vi* removere. Rag. 17. 45: *vâhyâḣ śatravô viprakṛśṭâḣ*.

c. *vi* 1) abstrahere, abripere. Dr. 5. 22. H. 4. 21. 22. 2) *vikraśṭun ďanuḣ*, *ćâpam* intendere arcum. Sâ. 3. 22: *vikṛśya balavad ďanuḣ*.

c. *sam* abstrahere, abripere. Sâ. 5. 64.

2. कर्ष् कृष् *karś kṛś* 6. par. âtm. (*vilêkanê* K. *vilêkê* V.) 1) radere, scabere, delineare, pingere (v. *lik* praef. *vi*). Huc traxerim *nikarś nikṛś*, cujus pass. invenitur in Mah. 1. 2616, ubi significare videtur quendam defodiendi, sepeliendi modum, minus profundum quam is qui per *nikan* exprimitur, einscharren: *yaḣ sanśitô dahyatê vâ nikanyatê vâ 'pi nikṛśyatê vâ*. 2) arare. R. Schl. I. 66. 14: *mê kṛśataḣ kśêtram*, v. *kṛśi*. (Fortasse goth. *FALH* sepelire, *filha*, *falh*, *fulhum*, mutatâ gutturali in lab. et *ś* in gutturalem, v. gr. 99.)

कर्षक *karśaka* m. (r. *karś kṛś* s. *aka*) arator, agricola. Mah. 2. 212.

कर्षण *karśaṇa* (r. *karś kṛś* s. *ana*) n. 1) actio trahendi. 2) actio intendendi (arcum). Rag. 7. 59. 3) aratio. m. vexator. N. 12. 24: *arikarśaṇa*. 20. 1: *śatrukarśaṇa*.

कर्हि *kárhi* (v. gramm. 584. 62, gr. comp. 381) quando. (Goth. *hvar* ubi? angl. *where*, nostrum *war*, *wor* in *war-um*, *wor-aus* etc.; lit. *kur* ubi?)

कर्हिचित् *karhićit* (a praec. s. *ćit*) unquam; plurimum in constructione cum *na* ad exprimendum nunquam. N. 1. 21. 17. 3. 19. 7. 22. 16. Sine *na*, N. 24. 22.

1. कल् *kal* 1. âtm. (*saṅkyânê* K. *saṅkyarutâu* V.) numerare; sonare. (Cf. lat. *calculo*, forma redupl.)

2. कल् *kal* 10. par. (Haec radix plerumque vocalem brevem retinet, interdum eam producit, unde e. c. Mah. 1. 6670 et 6681 *kâlyamânâ* agitata, v. etiam compositionem cum *pra*.) 1) agitare, concutere, vi-

brare. Mah. 2. 8: *marutâ kalitâ drumâh*; Gîta-Gov. 1. 14: *kalayasi karabâlam.* 2) animadvertere, observare. B'ar. 1. 71: *d'anyah kô 'spi na vikriyâñ kalayati prâptê navê yâuvanê.* 3) putare, reputare. B'ar. 2. 37: *kalayati d'âritrîn trṇasamâm.* (Cf. *ćar*, *ćal*, gr. κέλομαι, κέλλω, lat. *cello — excello, praecello — celsus*; lit. *kielù* levo, elevo.)

c. *â* 1) agitare, concutere. Mah. 1. 2853: *mârutâkalitâs tatra drumâh*; B'ar. 1. 50: *kêśân âkalayan.* 2) scire. Gîta-G. III. 7. 7: *k'innam asûyayâ hṛdayan tavâ "kalayâmi.* (Gr. ὀκέλλω.)

c. *pra* (productâ vocali radicali) id. Mah. 1. 7178; *prakâlayann êva sa pârt'ivâug'ân*; 2. 1952: *prakâlayêd diśah sarvâh pratôdênê 'va sârat'ih.* (Lat. *procella.*)

कल *kala* (r. *kal* s. *a*) 1) lenis, mollis, placidus (de voce). Rag'. 8. 58: *kalam anyab'ṛtâsu b'âśitam* (*nihitam*); 1. 41: *sârasâih kalanihradâih*; N. 9. 25: *vâśpakalayâ vâćâ.* 2) leniter, placide sonans. Rag'. 16. 12: *kalanûpurâṇâm ... ab'isârikâṇâm.* 3) m. sermo lenis, placidus. Br. 3. 21. 4) n. semen virile. Mêd.

कलकल *kalakala* m. (*kala* + *kala*) sonus lenis, placidus (praesertim cuculorum Indicorum). B'ar. 1. 34.

कलङ्क *kalañka* m. 1) macula. Rag'. 14. 37. 2) rubigo. Rag'. 13. 15.

कलत्र *kálatra* n. 1) lumbus, femur. 2) uxor. Hit. 31. 16.

कलधौत *kalad'âuta* n. 1) argentum. 2) aurum. Am.: *rûpyahêmayôh.*

कलन *kalana* n. macula. B'ar. 3. 72.

कलभ *kalab'á* m. catulus elephanti. Ur. 91. 9.

कलरव *kalarava* m. (Bah. e *kala* et *rava* sonus) 1) columba. 2) cuculus Indicus. (Fortasse etiam lat. *columba* cum *kala* cohaeret; lit. *karwélis* columba litteris transpositis explicari possit e *kalréwis*, vel e *kar-léwis* mutato *l* in *r* et *r* in *l*.)

कलविङ्क *kalaviñka* m. passer. Am.

कलश *kaláśa* m. n. urna fictilis. Hit. 101. 8. (Gr. κάλιξ, lat. *calix.*)

कलशा *kalâśâ* f. id.

कलस *kalasa* m. n. id. Su. 2. 18.

कलसा *kalasâ* f. id.

कलह *kalaha* m. rixa, altercatio, pugna. Hit. 8. 17.

कलहंस *kalahansa* m. (e *kala* et *hansá*) anas mas. Am.

कलहंसी *kalahansî* f. (fem. praec.). Rag'. 8. 58.

कला *kálâ* et *kalá* f. (r. *kal* s. *â*) 1) pars, portio. A. 11. 3. 2) pars sexta decima diametri lunaris. Hit. 3. 1. 3) divisio temporis, Wils. „equal to 30 Câshthas or about 8 seconds." Dêv. 11. 8. 4) ars. B'. suppl. 2. (Fortasse lat. *par-s*, *par-tis* et *por-tio* obsoletâ suâ radice cum hac voce cohaerent, cum gutturales et labiales, nec non semivocales *r* et *l* saepissime inter se permutentur.)

कलानिधि *kalânid'i* m. (e praec. et *nid'i*) luna. Am.

कलाप *kalâpa* m. 1) ornamentum. 2) pavonis cauda. Ur. 62. 9. 88. 14. 3) pharetra. 4) cumulus, multitudo. Am.: *b'ûśaṇê varhê tûṇîrê sañhatê.*

कलापिन् *kalâpin* m. (a praec. s. *in*) pavo. Rag'. 6. 9.

कलाभृत् *kalâb'ṛt* m. (e *kálâ* et *b'ṛt* ferens) luna. Hêm., v. *kalânid'i.*

कलि *káli* m. 1) pugna, bellum; discordia, dissidium. Hit. 90. 4. A. 11. 9. 2) Indorum quarta mundi aetas, in quâ impietas praevalet, et nomen daemonis hujus aetatis. N. 6. 1.

कलिका *kalikâ* f. flos non aperta. Am.

कलिङ्ग *kaliñga* m. nomen regionis. Dr. 2. 7. *)

कलित *kalitá* (a *kálâ* s. *ita*) praeditus. Ur. 48. 18.

कलिल *kalilá* invius, impenetrabilis. B'. 2. 52.

कलुष *káluśa* turbidus. N. 17. 7.

---

*) Wils.: The name Calinga is applied in the Purânas to several places, but it especially signifies a district on the Coromandel coast, extending from below Cuttack to the vicinity of Madras.

कलेवर *kalêvara* n. corpus. Sâ. 5. 61. (Cf. lat. *cadâver.*)

1. कल्प् क्लृप् *kalp kḷp* 1. âtm., secundum grammaticos etiam par. (ut videtur, a r. *kar kṛ* adjecto *p*, sicut saepe in formis caus. — gr. 466 sq. — mutato *ar* in *al* s. *ṛ* in *ḷ*; praes. *kálpâmi*, *kálpê*, v. *karp kṛp*) fieri, praesertim participem fieri alcjs. rei, vel causam fieri alcjs. rei, esse alicui rei, converti in alqd., afferre alqd., c. dat. rei, plerumque substantivorum abstractorum. B'. 2. 15: *sô 'mṛtatvâya kalpatê* is immortalitatis particeps fit; Rag'. 18. 32: *aǵanmanê 'kalpata* liberationis a nativitate particeps factus est.— *kḷptá* factus, constitutus. Man. 3. 69: *pańća kḷptâ mahâyaǵńâḱ.* (Huc traxerim nostrum *helfe*, goth. *hilpa*, praet. et radix *halp*, quod accuratissime cum scr. *kalp* convenit, mutatâ initiali tenui in aspiratam, ex generali lege, et servatâ tenui finali, sicut in *slêpa* dormio = scr. *svap*, v. gr. comp. 89; lit. *gélbmi* juvo, v. *kalp kḷp* cl. 10.)

c. *upa* i. q. simpl. Man. 3. 202: *vâry api śraddaya dattam akšayâyô 'pakalpatê* (schol. *akšaya-suk'ahêtuḱ sampadyatê*). — *upakḷpta* factus, praeparatus, apportatus (v. *kalp kḷp* cl. 10 praef. *upa*). Man. 3. 208: *âsanêšû 'pakḷptêšu . . . viprâńs tân upavêśayêt* (schol. *upakḷptêšu* explicat per *vinyastêšu* i. e. collocatis).

c. *vi* haesitare, dubitare. Ḥit. 53. 10: *âdišṭô na vikalpêta.*

2. कल्प् क्लृप् *kalp kḷp* 10. par. *kalpáyâmi.* 1) facere, efficere, creare. Rag'. 8. 46: *mama b'âgyaviplavâd aśaniḱ kalpita êša vêd'asâ*; R. Schl. I. 35. 1: *pâutrîm išṭim akalpayat.* 2) dare, impertire. Maḥ. Ex. 58: *âsanań kalpayâmâsa.*

c. *upa* praeparare, apportare. Râm. I. 11. 58: *yaǵńê yad upakalpitam*; III. 65. 17: *śayyâ tvadart'am upakalpitâ*; N. 23. 11: *tasya prakšâlanârt'âya kumb'âs tatrô 'pa kalpitâḱ.*

c. *pari* 1) facere, parare. Rag'. 11. 23: *âsasâda munir âtmanas tataḱ śišyavargaparikalpitârḥaṇam . . . tapôvanam.* 2) constituere, definire. Up. 35: *tasyâ 'pi . . . tayâ niśi sańkêtakan dvitîyasmin praharê paryakalpyata.*

c. *pra* 1) facere *daṇḍam prakalpitum* punire, castigare. Man. 8. 324. 2) dare, impertire. Man. 11. 22: *vṛttin d'armyâm prakalpayêt.*

कल्प *kálpa* (r. *kalp kḷp* s. *a*) 1) similis, in fine compositorum. Dr. 5. 2. 5. 2) dies et nox Brahmae, intervallum 432,000,000 annorum. 3) nomen arboris in Indri coelo.

कल्मष *kalmaśa* 1) squalidus, sordidus. 2) n. peccatum. B'. 5. 17.

कल्माष *kalmâ'śa* varius, versicolor. Am.

कल्य *kalya* (r. *kal* s. *ya*) 1) praeparatus. 2) sanus. 3) n. diluculum, ortus lucis, tempus matutinum, v. sq. (V. *kalyâ'ṇa* et cf. gr. καλός e καλλός — καλλίων, κάλλιστος, καλλι-, κάλλος — per assimilationem e καλjος, sicut ἄλλος ex ἀλjος v. *anyá.*)

कल्यम् *kályam* adv. (a praec. signo accus. *m*) cras. N. 24. 48.

कल्याण *kalyâ'ṇa* (e *kalya* s. *âna* (*âṇa*), cf. suff. fem. *ânî*, *âṇî* in nom. pr. velut *indrâṇî*, gr. 584. 6) 1) adj. (fem. -*ṇî*) faustus, bonus, justus, eximius. B'. 6. 40. In. 4. 14. Br. 1. 5. 2. 34. N. 12. 15. 92. 2) n. felicitas. Rag'. 2. 50. 17. 11.

कल्ल् *kall* 1. âtm. (*avyaktê śabdê*, *kûǵanê śabdê*, *aśabdê* V.) indistinctum sonum edere; sonare; mutum esse.

कल्लोल *kallôla* m. (ut mihi videtur, e *kat* et *lôla*, v. *ullôla*) unda tumida. Am. Ur. 72. 6 infr.

कव् *kav* 1. âtm. (*varṇê* K. *stutâu varṇê* V.) colorare, pingere, depingere, describere; celebrare. V. *kaví*, cf. *ku*.

कवच *kávaća* m. n., lorica. A. 9. 5.

कवचिन् *kavaćín* (a praec. s. *in*) loricatus. A. 5. 25.

कवर kávara (ut videtur, e ka caput et vara tegens, a r. var vṛ s. a) plexus crinalis, Wils. „a braid, or fillet of hair".

कवरी kavarî f. (fem. praec.) id. Am.

कवल kavala m. buccea. Ragʻ. 2. 5, v. kavyá. (Hib. caomhna, caomhnadh „food, nourishment"; v. sq.)

कवि kaví m. (r. kav s. i) poëta. Bʻ. 8. 9. (Hib. caomhdha „poetry, versification".)

कवोष्ण kavôśṇa (ex uśṇá praefixo kava quod ex ku q. v. ortum esse videtur) tepidus. Ragʻ. 1. 67.

कव्य kavyá n. (ut videtur a r. ku s. ya, sicut ḥavya q. v. ab ḥu) cibus qui Manibus offertur. Su. 2. 10.

कश् kaś 1. par. âtm. (ḥiṅsâyâm K. śabdê V.) pulsare, laedere, occidere; sonare; v. káśâ, kaśyá et cf. kaś. (Hib. casgairim macto, trucido.)

कशा káśâ f. (r. kaś s. â) flagellum. Am.

कशाय kaśâya v. kaśâya.

कश्चन kaśćana v. kiṅćana.

कश्चित् kaśćit v. kiṅćit.

कश्मल kaśmalá n. (ut videtur, a r. kaś s. mala) debilitas, animi demissio. Bʻ. 2. 2.

कश्य kaśyá (r. kaś s. ya) 1) flagellandus. Am.: kaśârḥê. 2) n. latus equi. Am. 3) n. potus fervidus. Am.

कश्यप kaśyápa m. (e kaśyá et pa bibens, a r. pâ suff. a) Kaśyapus, Marîćis filius, deorum et Asurorum pater.

कष् kaś 1. et 10. par. i. q. kaś; cf. ćaś, ćaś, ǵaś, ǵʻaś.

कष kaśa m. (r. kaś s. a) lapis Lydius, „the touchstone". Am.

कषाय kaśâya (r. kaś s. âya) 1) adstringens (de sapore). R. Schl. II. 12. 93. 2) ruber, fuscus. Lass. 60. 17. 3) m. n. gustus adstrictus. Am. (Scribitur etiam kaśâya.)

कष्ट kaśṭá (r. kaś vel kaś s. ta) 1) molestus, miser, aerumnosus. N. 13. 16. Ḥ. 1. 5. 29. Ḥit. 25. 18. 2) n. malum, infortunium. Ḥit. 72. 15. 3) kaśṭam interj. vae! Bʻar. 2. 88. (Hib. ceas „sorrow, grief, sadness".)

कस् kas 1. par. (gatâu) ire. (Hib. cas, cos pes, coisighim eo.)

c. vi: vikasita expansus, apertus (de floribus). Ur. 53. 7.

कस्तीर kastîra n. plumbum album. Ḥêm. (Gr. κασσίτερος.)

कस्तूरिका kastûrikâ (a sq. s. ika in fem.) moschus. Up. 45.

कस्तूरी kastûrî f. moschus. Am. (Cf. gr. κάστωρ, καστόριον.)

कस्मात् kasmât (abl. interrogativi) cur. N. 3. 9.

कस्मिन् kasmin, kasmâi, v. gr. 249.

कह्व kaḥva m. grus. Am.

का kâ in initio compositorum eodem modo usurpatur ac kat, unde ortum esse videtur abjecto t et productâ vocali ad compensandum omissum t.

कांस्य káṅsya m. n. 1) cuprum album. Wils. „White copper, Queen's metal, any amalgam of zinc and copper". 2) poculum. 3) mensura quaedam. R. Schl. I. 72. 3.

काक káka m. cornix. Am.

काकपक्ष kâkapakśa m. (e praec. et pakśa ala) cincinnus ad capitis latera. R. Schl. I. 21. 9.

काकाल kâkâla m. corvus. Lass. 4. 18.

काकिणी kâkiṇî f. nomen mensurae et ponderis cujusdam.

काकिनी kâkinî f. id. Ḥit. 60. 18.

काकु kâku f. mutatio vocis propter moerorem, timorem etc. Am.: vikârô yaḥ śôkabʻîtyâdibʻir dʻvanê. Ur. 36. 18.

काकुद् kâkuda m. palatum.

काकोल kakôla corvus. Dr. 8. 31.

काग kâga m. cornix. Lass. 4. 18.

काङ्क्ष् kâṅkś 1. âtm. nonnunquam par. desiderare, optare. Ḥ. 4. 38. Bʻ. 1. 32. 12. 17. 18. 54. (Hib. cuingim „I desire, request, demand"; cach-ta fames, goth. huh-rus id., hungrja esurio, nostrum Hunger, ich hungere.)

c. abʻi id. Sâ. 3. 14.

c. â id. Br. 3. 6.

काङ्क्षा kâṅkśâ f. (r. kâṅkś s. â) desiderium. N. 16. 1. 24. 2.

काङ्क्षिन् kâṅkśin (r. kâṅkś s. in) desiderans, cupidus. Su. 2. 1.

काच kâćá m. (r. kać lucere, s. a) vitrum.

काञ्च् kâńć 1. âtm. (scribitur kâć, gr. 110[a]) i. q. kańć.

काञ्चन kâńćaná n. (r. kâńć s. ana) 1) aurum. 2) kâńćana adj. (fem. -nî, a subst. kâńćaná s. a, v. gr. 584) aureus. Sâ. 1. 23. Dr. 2. 7.

काञ्ची kâ'ńćî et kâńćî' f. (r. kańć ligare, s. a in fem.) mulierum cingulum. B'ar. 1. 56.

काठिन्य kâṭinya n. (a kaṭina s. ya) durities. Śak. 47. 12.

काण kâṇá coecus. Ḥit. 4. 15.

काण्ड kâ'ṇḍa et kâṇḍá m. n. 1) caulis, scapus; truncus. 2) sagitta. Ḥit. 85. 5. 3) equus. 4) classis, ordo, turba, multitudo. 5) occasio, tempus opportunum. 6) aqua. Am.: daṇḍavâṇârvavargâvasaravârišu.

काण्डवन्त् kâ'ṇḍavant m. (a kâ'ṇḍa s. vant vat) sagittarius. Am.

काण्डस्पृष्ट kâṇḍaspṛśṭa m. (e kâ'ṇḍa et spṛśṭá tactus) miles. Am.

काण्डीर kâ'ṇḍîra m. (a kâ'ṇḍa s. îra) id. Am.

कातर kâtara (ut videtur, e kâ et tara transgrediens, a r. tar [tṛ] s. a) 1) invalidus, insufficiens. Rag'. 11. 78. c. infinit. B'ar. 1. 60: tatra pratyûhaṃ âdâtum brahmâ k'alu kâtaraḥ. 2) pavidus, timidus, perculsus. Ḥit. 55. 4. Śak. 58. 8; v. sq.

कातरता kâtaratâ f. (a praec. s. tâ) abstractum praecedentis. Śak. 48. 10.

कातर्य kâtarya n. (a kâtara s. ya) id. Rag'. 17. 42.

कात्यायनी kâtyâyanî f. (a kâtyâyana — patronym. a katyâyana nomen sapientis cujusdam — signo fem. î) nomen Durgae. Dêv. 8. 28.

कादम्ब kâdambá m. (a kadambá s. a) anas. Rag'. 13. 55.

कानन kânana n. sylva. Ḥ. 1. 42.

कान्त kântá (r. kam s. ta) 1) desideratus, dilectus, amatus. N. 11. 7. 2) splendens. Dêv. 4. 11, v. sq. (Bret. koant pulcher.)

कान्तार kântâra m. n. 1) via mala. 2) sylva. R. Schl. I. 30. 17.

कान्ति kânti f. (r. kam s. ti) 1) desiderium. 2) splendor, pulchritudo. In. 5. 7. N. 3. 17.

कापथ kâpat'a m. (ex kâ et pat'â, quod in fine compp. pro pat'in via) via mala. Am.; cf. kadad'van.

कापिश kâpiśa n. (a kapiśá s. a) potus fervidus. Ḥêm.

कापुरुष kâpuruśa m. (Karm. e kâ et púruśa vir) vir vilis, abjectus. Hit. 13. 19.

कापोत kâ'pôta n. (a kapô'ta s. a) grex columbarum. Am.

काम kâ'ma m. (r. kam s. a) 1) amor, cupido, cupiditas, desiderium, voluntas. B'. 2. 62. 18. 34. Br. 1. 16. Su. 4. 15. N. 1. 17. In. 5. 61. Su. 1. 24. 2) Deus amoris. In. 5. 49. 3) optatum, res optata. N. 17. 18.

कामग kâmaga (e praec. et ga iens) qui secundum voluntatem vel desiderium it, i. e. qui quo vult potest ire. N. 18. 23. In. 2. 8.

कामगम kâmagama (e kâ'ma et gama iens) i. q. praec. Ḥ. 3. 5. Su. 2. 5.

कामतस् kâmatas adv. (e kâ'ma s. tas) ad voluntatem, secundum desiderium. Ḥ. 2. 31.

कामदुह् kâmadúḥ f. (nom. -d'uk, v. gr. 81[a]), e kâ'ma et duḥ mulgens, a r. duḥ) quae mulgenti omnia optata praebet (vacca). B'. 3. 10. 10. 28. N. 2. 18.

कामम् kâ'mam adv. (acc. a kâ'ma) 1) libenter. Ḥ. 2. 34. N. 20. 20. 2) bene, facile (wohl). Rag'. 2. 43. 4. 13.

कामरूप kâmarûpa (e kâ'ma desiderium et rûpá forma) I. Tatp. optata forma. II. Baḥ. 1) qui optatam quamcunque formam potest assumere. B'. 3. 39. 43; cf. kâmarupín. 2) optatam i. e. pulchram formam habens. Su. 3. 17.

कामरूपिन् kâmarûpín (a praec. s. in) adj. qui optatam quamcunque formam potest assumere. Ḥ. 2. 22. Su. 1. 20. 34.

कामा *kâmâ* f. (r. *kam* s. *â*) voluntas. Sâ. 5. 10: *kâmayâ* cum voluntate, libenter.

कामिता *kâmitâ* f. (a sq. suff. *tâ*) 1) desiderium, cupido, libido. Hit. 28. 7. 2) amor, benevolentia. Rag'. 9. 57.

कामिन् *kâmin* (r. *kam* s. *in*) 1) amans, cupiens, volens. B'. 2. 70. 2) m. amasius. Lass. 60. 14.

कामिनी *kâminî* f. (a praec. s. *î*) amatrix, amata. Rag'. 9. 69.

कामुक *kâ'muka* (r. *kam* s. *uka*) libidinosus. Am. Rag'. 19. 33.

कामोपहतचित्ताङ्ग *kâmôpahataćittâṅga* (Bah. e *kâmôpahata* — *kâ'ma* + *upahata*, v. rad. *han* — amore afflictus, et *ćittâṅga* — *ćittá* + *áṅga* — animus et corpus) amore afflictum animum et corpus habens. H. 2. 29.

काम्यक *kâmyaka* n. (a *kâ'mya* desiderandus, s. *ka*) nomen sylvae cujusdam. Dr. 1. 1. 7. 6. 5.

काम्या *kâmyâ* f. (r. *kam* s. *yâ*) desiderium, optatio, votum. A. 9. 30. B'. 10. 1.

काय *kâ'ya* 1) m. n. corpus. B'. 5. 11. 2) m. domus, v. *nikâya*.

कायस्थ *kâyasťa* (e praec. et *sťa*) classis hominum hujus nominis et vir hujus classis. Wils. „the Cayeth or writer cast, proceeding from a Cshettriya father and Sûdra mother". Hit. 49. 10.

कार *kâra* m. (r. *kar kr* in forma caus., s. *a*) 1) nisus, contentio, labor. B'. 5. 12. 2) in fine composs. faciens, factor; v. *anďakâra*, *ôṅkâra* etc.

कारक *kâ'raka* (r. *kar kr* s. *aka*) faciens, efficiens. N. 13. 16. B'. 2. 43.

कारण *kârana* n. (r. *kar kr* in forma caus., s. *ana*) 1) actio, factum, opus. N. 23. 3. 2) causa, ratio. In. 5. 11. Sâ. 4. 6. N. 16. 27.

कारणतस् *kâranatas* adv. (a praec. s. *tas*) causâ. Hit. 14. 15.

कारण्डव *kâranďava* m. anatis species. Am.

कारव *kârava* m. (e *kâ* et *rava* sonus) cornix. (Lat. *corvus*, fortasse etiam gr. κόραξ, mutato *v* in *k*, v. gr. comp. 19; etiam κορώνη et *cornix* quodam modo cum *kârava* cohaerere videntur.)

कारा *kâ'râ* f. (ut videtur, a r. *kar kr* in forma caus., s. *â*) carcer. (Lit. *kaliu* captivus sum, in carcere sum; *kaliny-s* captivus, *kalinê* carcer; v. sq.)

कारागार *kârâgâra* m. (e praec. et *âgâra* domus) id. (Lat. *carcer* quod etiam e repetita voce *kâ'râ* explicari potest.)

कारागुप्त *kârâgupta* m. (e *kâ'râ* et *gupta* custoditus) captivus. Hêm.

कारिन् *kârin* (r. *kar kr* s. *in*) faciens. H. 3. 18. 4. 16.

कारुणिक *kârunika* (a *karunâ* s. *ika*) misericors. Am.

कारुण्य *kârunya* n. (a *karuna* miserabilis, s. *ya*) miseratio, misericordia. H. 1. 23. Br. 1. 4.

कार्तस्वर *kârtasvara* n. aurum. Am.

कार्त्तिकेय *kârttikêya* m. (a *kr'ttikâ* s. *êya*) Kârtikêyus deus belli Śivo natus.

कार्त्स्न्य *kâ'rtsnya* n. (a *krtsná* totus, s. *ya*) integritas, plenitudo. Mah. 3. 4031.

कार्पण्य *kârpanya* n. (a *krpaná* miser, s. *ya*) miseria. B'. 2. 7. Hit. 31. 4.

कार्मुक *kâ'rmuka* (f. *-kî*, a *kárman* s. *uka*) adj. opus perficiens. subst. 1) m. n. arundo bambos. 2) n. arcus. Dêv. 9. 27.

कार्य *kârya* (r. *kar kr* s. *ya*) 1) faciendus. H. 4. 44. 2) n. negotium, officium. H. 4. 27. Br. 2. 4.

कार्यवन्त् *kâryavant* (a praec. s. *vant vat*) officiosus. N. 7. 12.

कार्श्य *kâ'rśya* n. (a *krśá* s. *ya*) macies. trop. exilitas, tenuitas. Rag'. 5. 21. (Hib. *caoile* macies.)

काल् *kâl* 10. par. (*kâlôpadêśê*) tempus computare, denom. a sq.

काल *kâla* adj. niger. subst. m. 1) color niger. Am. 2) *kâlá* tempus. 3) mors et nomen Yami, dei mortis. A. 7. 5. 10. 31. (Goth. *hveila* tempus, — nostrum

Weile — attenuato *â* in *ei* = *î* et adjecto *v*, sicut saepe post gutturales, e. c. in *hvas* quis = *kas*, v. gr. c. 388; gr. καιρὸς; lat. *calendae*, quod, si in *calen-dae* disolveretur, responderet sanscrito *kâlanda* qui tempus dat — *kâlam* + *da*; cf. composita sicut *arindama* — vel *kâlanda̋* qui tempus ponit. Ita pars prior vocis *perendie* convenit cum scr. accus. *páram* alium, gr. comp. 375. Cum *kâlá* mors convenit κήρ et hib. *ceal* „death and every thing terrible"; ad *kâla* niger retulerim κηλίς, v. sq.)

कालक *kā́laka* m. (a *kâla* s. *ka*) 1) macula, naevus. Am.: *piplu.* 2) jecur. Hêm. (Cf. gr. κηλίς, v. *kâla.*)

कालका *kâlakâ* f. nomen Asuriae cujusdam. A. 10. 7.

कालकाञ्ज *kâlakâṅǵá* (e praec. in accus. et *ǵa* natus) Asurorum genus. A. 10. 2.

कालकूट *kâlakûṭa* m. (e *kâla* et *kûṭa*) veneni species. Hit. 84. 16.

कालधर्म *kâlad̋arma* m. (e *kâlá* tempus et *d̋árma* jus) mors. Am.; R. Schl. I. 43. 1.

कालधर्मन् *kâlad̋arman* m. (e *kâlá* et *d̋árman*) id. Mah. 1. 4877.

कालयाप *kâlayâpa* m. (e *kâlá* tempus et *yâpa* nom. actionis a r. *yâ* ire in forma caus. *yâpa*, s. *a*) procrastinatio. Hit. 96. 18.

कालयापन *kâlayâpana* n. id. Hit. 54. 3.

कालायस *kâlâyasa* n. (e *kâla* et *âyasá* ferrum) ferrum. Am.

कालिमन् *kâliman* m. (a *kâla* s. *iman*) nigritudo. Hit. 84. 16.

काली *kâlî* f. (a *kâla* signo fem. *î*) nomen Durgae. Dêv. 9. 27.

काव्य *kā́vya* n. (*kaví* poëta, s. *ya*) poëma.

काश् *kâś* 1. et 4. âtm. 1) lucere, splendere. Rag̋. 10. 87. 2) apparere, videri. M. 43: *nâi 'va b̋û́mir naća diśaḣ ... ćakâśirê* (sic legendum pro *prakâśirê*).

c. *nis* expellere (ausleuchten). Lass. 9. 14.

c. *pra* i. q. simpl. Râm. III. 55. 21: *udyânâni prakâśantê mamâ 'nyat̋â.* — caus. (*prakâśayâmi*) collustrare, illustrare; manifestare. A. 1. 2. B̋. 5. 16. Hit. 30. 20.

काश्मीर *kâśmîrá* nomen regionis. Hit. 46. 14.

काष्ठ *kā́ṣṭ̋a* n. lignum. Sâ. 5. 1. 2. Hit. 49. 11. (Cambo-brit. *coed*, bret. *coat*; e syllaba *kâś* gr. ξυ vocis ξύ-λον litteris transpositis et *â* attenuato in *v* explicari possit.)

काष्ठा *kā́ṣṭ̋â* f. minuta pars temporis, v. *kalâ.* Dêv. 11. 8.

कास् *kâs* 1. âtm. (*dîptâu śabdakutsâyâm* K. *kuśabdê* V.) 1) lucere, splendere (v. *ćakâs*, *kâś* et cf. goth. *haiṣa* th. *haiṣan* fax; Ag. Benary huc refert Κάσ-τωρ). 2) tussire. (Lit. *kós-tu* tussio, *kōs-ē-ti* tussire, slav. *kašľjati*, germ. vet. *huosto* tussis, v. Pott. I. p. 278; scot. *casad* id., cambro-brit. *pâs.*)

कास *kâsa* m. (r. *kâs* s. *a*) tussis. Am.

कासर *kâsara* m. bos bubulus. Am.

कासार *kâsârá* m. stagnum, lacus. Am.

1. कि *ki* 3. par. *ćikêmi* (*ǵńânê*) scire. (Fortasse lat. *scio* praefixo *s*; hib. *ci* „see, behold", *ci-thi* „you see", *ci-tear* „it seems, appears"; v. *kit.*)

2. कि *ki* stirps interrogativa, v. *kim.*

किंशारु *kiṅśā́ru* m. (ut videtur, e *kim* et *śâru*, quod simplex non invenitur, a r. *śar* [*śṛ*] laedere, v. gr. 603) aristae spicarum. Am.

किंशुक *kiṅśuka* m. (Karm. ex interrog. *kim* et *śuka* psittacus, gr. 603) nomen arboris. (**Butea frondosa**). N. 12. 3.

किङ्कर *kiṅkará* m. (e *kim* quid, et *kara* faciens) servus, famulus. Sâ. 6. 30.

किङ्किणि *kiṅkiṇi* f. cingulus cum parvis tintinnabulis, vel quodvis aliud ornamentum tinniens.

किङ्किणी *kiṅkiṇî* f. i. q. praec.

किङ्किणीकिन् *kiṅkiṇîkin* (e praec. s. *kin*) ornamento tinniente indutus. In. 5. 12.

किञ्चन *kiṅćana* (nom. *káśćaná*, *kấćaná*, *kiṅćaná*, v. gr. 260) aliquis, quispiam, ullus. Sâ. 2. 21; praesertim in constructione cum negativo *na*, e. c. Su. 4. 3. 24. — accus. neut. *kiṅćaná* adverbialiter poniter, praesertim in constructione cum *na*, ad exprimendum nullo modo, neutiquam, nequaquam. Br. 1. 24. (Cum suffixo *ćaná* conferatur *hun* linguae goth., ubi *ni hvas-hun* idem valet ac sanscritum *na kaśćana*, v. gr. comp. 399.)

किञ्चित् *kiṅćit* (nom. *káśćit*, *kấćit*, *kiṅćit*, v. gr. 260) id. Br. 1. 17. Su. 1. 25. Hit. 21. 5. — *yaṅ kaśćit* id. Hit. 11. 5: *suvarṇakaṅkanaṅ yasmâi kasmâićid dâtum iććâmi-kiṅćit* adv. paululum. Sâ. 4. 26. Dr. 9. 24. (Particula enclitica *ćit* quae in dialecto Vêdicâ etiam cum substantivis conjungitur — e. c. *vayaśćit* aves a *vi* — est neutrum stirpis *ći*, quod ortum est e *ki*, undè formis Vêdicis *mấkis*, *nákis* respondent ṣend. [zend script] *mâ-ćis*, [zend script] *nai-ćis*, v. gr. comp. 399.)

किञ्चिलिक *kiṅćilika* m. v. sq.

किञ्चुलुक *kiṅćuluka* m. (fortasse e *kim* et *ćuluka* pro *ćaluka*, a r. *ćal* se movere) vermis. Am. Scribitur etiam *kiṅćilika*.

किञ्जल *kiṅǵala* m. (e *kim* et *ǵala* a r. *ǵal* tegere, s. *a*) fibra loti, v. sq.

किञ्जल्क *kiṅǵalka* m. (ut videtur, a praecedente, s. *ka*, ita ut *kiṅǵalka* mutilatum sit e *kiṅǵalaka*. Raǵ. 15. 52: *ḥimakliśṭakiṅǵalkam paṅkaǵam*.

किट् *kiṭ* 1. par. (*gatâu* K.) ire. (Cf. *kaṭ*, ex quo *kiṭ* ortum esse censeo attenuato *a* in *i*, sicut *iṭ* q. v. ex *aṭ*.)

किटि *kiṭi* m. (r. *kiṭ* s. *i*) aper. Am.

किट्ट *kiṭṭa* n. sordes. Am.: = *mala*.

किण *kiṇa* m. cicatrix. Raǵ. 18. 47.

1. कित् *kit* 3. par. *ćikêtmi* (cf. *ki* unde *kit* ortum esse videtur adjecto *t*, v. gr. comp. 109[b]) 1) videre, cernere, percipere, animadvertere. Ṛgv. apud Rosen. p. 81. 3: *yaṫâ nô mitrô varuṇô yaṫâ rudraś ćikêtati* „ut nos Mitras, Varuṇas et Rudras animadvertat" (*ćikêtati* pro *ćikêtti*, adjecto charactere 1^mae classis, ita ut *ćikit* pro radice haberi posset); p. 100. 7: *tava vaǵraś ćikitê bâḥvôr ḥitaṅ* „telum conspicitur tuis in manibus positum" (praeter. redupl. hic sicut saepe in dialecto Vêdicâ praesentis loco fungitur; posset tamen etiam *ćikitê* pro praes. cognatae radicis *ki* haberi); p. 106. 3: *tavê 'd idam abʻitaś ćêkitê vasu* „tua haec ubique conspicitur opulentia" (*ćêkitê* pro *ćikitê*, quod supra); p. 140. 5: *ćikêtad* (*ćikêt*, sicut supra *ćikêtati* pro *ćikêtti*). 2) scire, nosse. Ṛgv. p. 137. 4: *ya îṅ ćikêta guḥâ bʻavantam* „qui eum novit in specu versantem"; p. 144. 4: *ćikitvân agnim padê paramê tasṫivâṅsam* „cognoscens Agnim loco summo insistentem". (In utroque tamen loco significationem cernere, percipere praetulerim; grammatici vero hanc radicem explicant per *ǵṅânê* K. *matâu* V.)

2. कित् *kit* 1. par. (*rôgâpanayanê* K. *saṅśayêććâvâsârôgyêśu* V.) sanare; dubitare; desiderare; habitare; valere. In dialecto Vêdicâ *kit* cl. 1 item significat: cernere, animadvertere. Ṛgv. p. 3. 2.

कितव *kitavá* m. lusor, aleator. N. 17. 37.

किन्तु *kintu* (*kim* + *tu*) sed, autem, vero. Hit. 10. 11. 86. 4.

किन्नर *kinnara* (Karm. e *kim* quid, et *nara* vir, v. gr. 603) nomen ordinis Geniorum, qui Kuvêri sunt famuli et coelestes cantores et fidicines.

किन्नु *kinnu* (*kim* + *nu*) 1) an, num. N. 10. 10. 12. 98. 2) quanto minus, nedum. Bʻ. 1. 35.

1. किम् *kim* (nom. *kas*, *kâ*, *kim*, gr. 249) quis. — Nota locutionem cum gen. personae et instr. rei, ad exprimendum, quid prodest? e. c. N. 12. 90: *kô nu mê ǵîvitênâ 'rṫas tam ṛtê puraśarśabʻam*; Raǵ. 2. 53: *kin râǵyêna tadviparîtavṛttêṅ*; nonnunquam part. fut. pass. radicis *kar kṛ* additur,

e. c. Lass. 12. 20: *kim bahuná mama b'áśitêna kartavyam.* In hujusmodi locutionibus part. pass. praet. gerundii loco fungitur, e. c. Dr. 7. 4. H. 4. 2. — Antecedente quopiam vocabulo interrogativo aliquis; B'. 2. 21: *kat'an sa . . . kan g'átayati hanti kam*; cum sequente *api* aliquis, quispiam. Hit. 4. 7; cum antecedente relativo et sequente *api* quisque, quicunque. N. 26. 9. (Lit. *kas* accurate convenit cum scr. nom. masc. *kas*; goth. *hva-s* quis? = scr. *kas*, *hvô* quae? = scr. *ká*, *hva-ta* quid? = obsoleto कत् *kat*, ṣendico [zend script] *kaḍ*; lat. *quis*, *quid*, a scr. th. *ki*; *quó*, *quod* [= scr. *kat*], *qui*, *quorum*, *quos*, a th. क *ka*. De fem. et neut. pl. *quae* pro *quá* = goth. *hvó* v. gr. comp. 387. 394; ad th. कि *ki* etiam pertinet lat. *hi-c*, *ci-s*, *ci-tra*, l. c. 394. 395 et goth. *HI*, unde *hi-mma*, *hi-na*, *hi-ta*, *hi-drê*, angl. *he*, *hi-s*, *hi-m*, l. c. 397; gr. ΠΟ, ion. ΚΟ [πό-τερον, κό-τερον, πῶς, κῶς etc.]; slav. *kü-j*, *ka-ja*, *ko-je*, l. c. 388; hib. *cia*, scot. *co*, cambro-brit. *pa* quid?)

2. किम् *kim* adv. 1) cur. Br. 3. 2. 2) an, num. Hit. 39. 4: *asmin nirǵanê vanê kadácit kim vyád'á sańćaranti*; v. *kinnu*, *kińvá*. 3) utrum (ob). Hit. 53. 18. 4) Cum sequente *punar* (*kim punar*) quanto magis vel quanto minus. B'. 9. 33. A. 5. 2.

किमर्थम् *kimárt'am* adv. (Tatp. e *kim*, tanquam interrogativi stirpe cum vi genitivi, et *art'am* v. *árt'a*) cur, quam ob rem. H. 4. 28.

किमु *kimu* v. *u*.

किमुत *kimuta* adv. (*kim* + *uta*) nedum, ne dicam. Rag'. 2. 62.

किंवदन्ती *kińvadantî* f. (e *kim* et *vadantî* part. praes. fem. radicis *vad* dicere) rumor, fama. Hit. 32. 7.

किंवा *kińvá* (*kim* + *vá*) an, num. Ur. 6. 1 infr.

किम्पचान *kimpaćána* (e *kim* et *paćána* coquens a r. *pać* s. part. praes. átm., s. *ána* pro *mána*) miser. Am.

किम्पुरुष *kimpuruśá* m. (e *kim* et *púruśa* vir) i. q. *kinnara*. Am.

कियन्त् *kíyant* (nom. *kíyán*, *kíyatî*, *kíyat*, a stirpe interr. *ki* s. *ant at* e *vant vat* abjecto *v*, mutato *i* stirpis *ki* in *iy* ex euphon. lege 51, v. *iyant*) quantus, quot. Hit. 56. 16. Pat. 4. — *kíyat* adv. aliquantulum, paululum. Hit. 86. 6.

किर *kirá* m. (r. *kar* [*kṛ*] s. *a*) aper. Am.

किरण *kiráṇa* m. (r. *kar* [*kṛ*] s. *ana*) radius luminis. Rag'. 5. 74.

किरात *kiráta* m. Kirâtus, homo ferus, silvas et montes habitans et venatu vivens.

किरीट *kirîṭa* m. diadema, tiara. A. 5. 13.

किरीटिन् *kirîṭín* (a praec. s. *in*) 1) diadematus, tiaratus. A. 1. 3. B'. 11. 17. 2) cognomen Arǵuni. Dr. 5. 15.

किर्मीर *kirmîra* (ut videtur, a r. *kar* [*kṛ*]) 1) varius, versicolor. Am. 2) m. malus aurantia. (Cf. gr. κιρρός.)

1. किल् *kil* 6. par. (*śáitya krîḍanayóh* K. *śáuklê krîḍê* V.) frigidum esse; ludere; album esse; (v. *kêli* et cf. hib. *cal* „a joke" ejectâ vocali radicali post gunae incrementum).

2. किल् *kil* 10. par. (*kśêpê* K. *nudáu* V.) jaculari; mittere.

किल *kíla* sane, certe, profecto. In. 5. 28. Br. 3. 11. N. 12. 19.

किल्विष *kilviśa* 1) adj. improbus, scelestus. Râm. III. 75. 43: *karma kilviśam.* 2) subst. n. *a*) peccatum. B'. 3. 13. 6. 45. *b*) piaculum. R. Schl. I. 62. 7.

किशल *kiśala* m. n. gemma (arboris), palmes, surculus, v. *kisala*.

किशलय *kiśalaya* m. n. id. v. *kisalaya*.

किशोर *kiśórá* m. pullus. R. Schl. II. 20. 20.

किष्क् *kiśk* 10. âtm. (*vad'ê* V.) occidere. (Hib. *ceasaim* „I torment, crucify, vex".)

किष्कु *kiśku* m. f. cubitus. Mah. 2. 20.

किसल *kisala* m. n. i. q. *kiśala*.

किसलय *kisalaya* m. n. id. Ur. 57. 6 infr.

कीकस *kí'kasa* n. os, ossis. Am.

कीचक kí'caka m. arundo bambos vento stridens. Rag'. 2. 12. 4. 73.

कीट् kít 10. par. (band'ê K. band'avarṇayôh V.) ligare; tingere.

कीट kíṭá m. insectum, vermis. Hit. 8. 7. (Gr. κίς.)

कीदृश kídṛ'śa (gr. 263) qualis? Hit. 4. 21. (Prâkr. kêrisa, slav. ko-likŭ, th. ko-liko, gr. πη-λίκος, goth. hvê-leiks, th. hvê-leika, nostrum we-lcher, lat. quâ-lis, v. îdṛ'śa et gr. comp. 417.)

कीर kíra m. psittacus. Am.

कीर्ण kírṇá v. kar (kṛ), gr. 545.

कीर्त् kírt v. kart (kṛt).

कीर्ति kí'rti, vêd. kírtí f. (r. kar [kṛ] s. ti, v. kart [kṛt]) gloria. N. 20. 33.

कील् kíl 1. par. (band'ê) ligare.

कील kíla m. 1) flamma. Am. 2) palus, sudes, stipes. Am.: = śańku, v. sq.

कीलक kílaka m. (a praec. s. ka) lignum transversarium. Hit. 49. 11. 13. 15.

कीला kílâ f. i. q. kíla.

कीलाल kílâla n. 1) aqua. 2) sanguis. Am.

कीश kíśa m. simia. Am.

1. कु ku 1. âtm. 2. par. 9. par. kávê, kâ'umi, kunâ'mi (śabdê) sonare.

2. कु ku 6. âtm. kuvê (ârttisvarê) gemere. (Hib. caoi, caoidh „lamentation, mourning", caoidhim „I lament, mourn, grieve".)

3. कु ku stirps interrogativa, unde descendunt adverbia kútas et kútra. In initio compositorum nuda stirps adhibetur ad exprimendam contemptionem vel deminutionem (v. gr. 249).

कुंस् kuńs 10. par. (b'âśârt'ê K. b'âsanê V., scribitur kus, gr. 110[a]) loqui; splendere (cf. kas, goth. hausja, nostrum höre).

कुक् kuk 1. âtm. (âdânê) capere, sumere.

कुकर kukara (ex ku et kara manus) manum intortam vel debilem, languidam habens. Am.

कुकृत्य kukṛtya n. (e ku et kṛtyá n. faciendum, negotium) negotium exiguum, leve. Hit. 76. 14.

कुक्कुट kukkuṭá m. gallus. Hit. 106. 17.

कुक्कुभ kukkub'a m. Phasianus gallus. Am.

कुक्कुर kukkurá m. canis. Hit. 50. 3.

कुक्षि kukśí m. venter, uterus. Rag'. 10. 66; trop. Rag'. 2. 38: adrikukśi; A. 5. 11: samudrakukśi. (Lat. coxa, coxendix, gr. κοχώνη? germ. vet. bûh, nostrum Bauch, mutatâ gutturali in labialem.)

कुङ्कुम kuńkuma m. crocus. Am.

1. कुच् kuć 1. par. (rôd'aparkakâuṭilyalêk'anêśu) impedire, includere; conjungere, miscere, tangere; inflexum esse; scribere. V. kuńć.

2. कुच् kuć 1. 6. par. (sańkôćê) curvare, inflectere. V. kuńć.

c. sam id. B'ar. 3. 74: gâtraṅ sańkućitam. — caus. id. Mah. 1. 2843: kêćid gagâh ... sańkôćyâ 'grakarân b'ítâh pradravanti sma.

3. कुच् kuć 1. par. (târaśabdê) altum, acutum sonum edere.

कुच kuća m. (r. kuć s. a) mamma; N. 12. 16. cf. ćućuka, ćúćuka.

कुचाग्र kućâgra n. (e praec. et ágra) papilla. Am.

कुज् kuģ 1. par. (stêyakaraṇê K. stêyê V.) furari.

कुञ्च् kuńć 1. par. inflexum esse. kuńćitá cincinnatus. In. 5. 6 ubi kuńćita pro kuńģita legendum. (Hib. cuachaim „I fold, plait", cuach „a curl", cuachach „curled, frizzled"; v. kuć.)

c. vi corrugari. Mah. 1. 4112: vikuńćitalalâṭab'ṛt.

कुञ्ज् kuńģ 1. par. (avyaktê śabd'ê K., scribitur kuģ, gr. 110[a]) sonare.

कुञ्ज kuńģa m. n. 1) locus repentibus plantis abundans. In. 1. 25. 2) umbraculum, casa frondea. 3) elephanti dens prominens. 4) maxilla inferior.

कुञ्जर kuńģará m. (a praec. sgnf. 3. suff. ra) elephantus. Nom. pr. Dr. 2. 11.

कुञ्जररूपिन् kuńǵararûpín (a kuńǵarûpa elephanti forma, s. in) elephanti formam habens. Su. 2. 20.

1. कुट् kuṭ 6. par. (kâuṭilyê) inflexum esse, v. kuṭilá.

c. pra torrere, assare. Mah. 1. 2842: b'akśayanti sma mâńsâni prakuṭya vid'ivat tadâ; v. sq. et kuṭṭ.

2. कुट् kuṭ 10. âtm. (pratâpanê) calefacere, urere. (Cf. 2. kûṭ, kuṭṭ. Hib. cuatan sol. v. Pict. p. 23.)

कुट kúṭa m. n. hydria. Am.

कुटि kuṭi m. f. (r. kuṭ s. i) casa. Am. (Cf. angl. hut, nostrum Hütte.)

कुटिल kuṭilá (r. kuṭ s. ila) curvus, inflexus, flexuosus. Dêv. 2. 8.

कुटुम्ब् kuṭumb 10. âtm. (d'rtyâm) tenere, ferre, perferre.

कुटुम्ब kuṭumba m. progenies, stirps. Rag'. 7. 68.

कुटुम्बक kuṭumbaka (a praec. s. ka) 1) adj. propinquus, cognatus. 2) n. familia. Hit. 21. 2.

कुटुम्बिन् kuṭumbín (a kuṭumba s. in) pater familias. Ur. 36. 15.

कुटुम्बिनी kuṭumbinî f. (a praec. signo fem. î) uxor. Rag'. 8. 85.

1. कुट्ट् kuṭṭ 1. par. (pratâpanê) calefacere, v. 2. kuṭ.

2. कुट्ट् kuṭṭ 10. par. (ćêdanê K. kutsâćidôh V.) scindere, contemnere.

कुट्टनी kuṭṭanî f. (ut videtur, a r. kuṭṭ s. ana in fem.) lena, libidinis ministra (Kupplerin). Hit. 11. 8.

कुट्टिम kuṭṭima m. n. pavimentum. Rag'. 11. 9.

कुट्मल kuṭmalá m. n. calyx efflorescens. Hit. 39. 15.

कुठ kuṭ'a m. arbor. Am.

कुठार kuṭ'âra m. (e praec. et ara a r. ar r s. a) securis. Râm. I. 4. 20.

कुठारी kuṭ'ârî f. (fem. praec.) id.

कुड् kuḍ 6. par. (bâlyê K. adanê V.) puerilem esse; edere.

कुड्य kuḍya n. (ut videtur, a r. 3. kuṇḍ s. ya) paries. Mah. 2. 731.

1. कुण् kuṇ 6. par. (śabdôpakaraṇayôh) sonare, adjuvare. (Cf. kaṇ, kvaṇ, ćaṇ, svan, lit. źwanù sono.)

2. कुण् kuṇ 10. par. (âmantraṇê K.) salutare, valedicere.

कुणप kuṇápa m. corpus mortuum. Am.

कुणि kuṇi m. i. q. kukara. Am.

कुण्ट् kuṇṭ 1. par. (vâikalyê, scribitur kuṭ, gr. 110[a]) conturbatum, mutilatum, dirutum esse.

कुण्ठ् kuṇṭ' 1. par. (âlasyê K. k'ôṭanê vâikalyê âlasyê V.; scribitur kuṭ, gr. 110[a]) claudum, mutilatum, pigrum esse; v. sq.

कुण्ठ kuṇṭ'a (r. kuṇṭ' s. a) segnis, tardus, piger. Am.: mandah kriyâsu yah.

1. कुण्ड् kuṇḍ 1. par. (vâikalyê, scribitur kuḍ, gr. 110[a]) i. q. kuṇṭ.

2. कुण्ड् kuṇḍ 1. âtm. (dâhê, scribitur kuḍ, gr. 110[a]) urere, cf. kuṭ.

3. कुण्ड् kuṇḍ 10. par. (rakśaṇê, scribitur kuḍ, gr. 110[a]) servare, tueri.

कुण्ड kuṇḍá 1) n. urceus, urna, hydria. Mah. 1. 4500. 4504. 2) caverna in terrâ facta ad servandum ignem sacrum. 3) puteus. Rag'. 1. 84. 4) adulterino sanguine natus e feminâ, vivente marito. Am.

कुण्डक kuṇḍaka m. (a praec. s. ka) i. q. kuṇḍá m. sgfc. 1. Up. 45.

कुण्डल kuṇḍalá n. 1) annulus. N. 14. 3 (v. gr. 585). 2) annulus de auricula suspensus. 3) vinculum, armilla, collare, monile.

कुण्डलिन् kuṇḍalín (a praec. s. in) possess. praec.

कुण्डलीकृत kuṇḍalîkrta adj. (e kuṇḍalá et krtá, v. gr. 585) annulus factus. N. 14. 3.

कुण्डिन kuṇḍiná n. nomen urbis Vidarb'orum. N. 21. 2.

कुतस् *kútas* (a *ku* q. v. s. *tas*) 1) unde? Ḥ. 2. 24. 4. 27. 2) nedum, multo minus. Bʿ. 4. 31; sequente *êva.* In. 1. 17. Br. 1. 28.

कुतुक *kutuka* n. i. q. sq. Am.

कुतूहल *kutúhala* n. 1) voluptas. N. 1. 16. 13. 48. 2) curiositas, cupiditas et studium novarum rerum. Śak. 19. 6 infr. Up. 78.

कुत्र *kútra* (a *ku* q. v. s. *tra*) ubi?

कुत्रचित् *kutraćit* (e praec. et *ćit*) alicubi.

कुत्स् *kuts* 10. âtm. 1) spernere, contemnere. Râm. I. 49. 18: *kutsitâ vićariśyatʿa.* 2) conviciari, maledicere. Dʿrit. 57: *kutsayitvâ vaćôbʿiĥ*; part. praes. par.: *kutsayan.* Maḥ. 1. 5286. (Lit. *kusinu* adversor.)

कुथ् *kutʿ* 4. par. (*pûtibʿâvê* K. *pûtitvê* V.) foetere (cf. *pûy*).

कुथ *kútʿa* m. elephanti tegmentum versicolor. Am.

कुथा *kutʿâ* f. id.

कुन्त *kunta* m. jaculum uncinatum. Am. (= *prâsa*).

कुन्तल *kuntala* m. capillus. Ćaur. 4.

कुन्ती *kuntí* f. 1) nomen regionis. Ḥ. 1. 31. 2) regis Pândûs uxor.

1. कुन्थ् *kuntʿ* 1. par. (*hinsâsaṅklêśayôĥ* K. *klêśê vadʿê* V., scribitur *kutʿ*, gr. 110[a]) offendere, laedere, ferire, vexare, occidere. (Cf. lat. *quatio*, *per-cutio* et scr. *putʿ* quod ex *kutʿ* mutatâ gutturali in labialem ortum esse censeo.)

2. कुन्थ् *kuntʿ* 9. par. *kutʿnâmi* (gr. 347) id.

कुन्द *kunda* m. n. jasmini species, jasminum multiflorum vel pubescens. Am.

कुन्द्र् *kundr* 10. par. (*anṛtabʿâśaṇê* K. *mitʿyôktâu* V.; scribitur *kudr*, gr. 110[a]) mentiri.

1. कुप् *kup* 4. par. irasci. Ḥit. 76. 13; cum dat. pers. Ragʿ. 3. 56: *ćukôpa tasmâi sa bʿṛśam. kupitá* iratus. N. 20. 32. — âtm. cum accus. Râm. I. 39. 7: *kupyatê dêvân.* — (Lat. *cupio*, nostrum *hoffe*, angl. *hope.*)

c. *ati* valde irasci. Râm. III. 72. 66.

c. *pra* i. q. simpl. Ḥit. 74. 8. caus. Man. 9. 314: *kô na naśyêt prakôpya tân.*

2. कुप् *kup* 10. par. (*bʿâśârtʿê* K. *dyutâu* V.) loqui; splendere. (Cf. hib. *cubhas* „a word, a promise", goth. *HUF* lamentari.)

कुपूय *kupûya* (e *ku* et *pûya* pus) vilis, abjectus. Am.

कुप्य *kúpya* n. quodvis metallum excepto auro et argento, ut cuprum etc. Am.

कुब्ज *kubǵa* gibbosus, gibberosus. Am. (Lit. *kuprù* gibber, *kupôtas* gibbosus, gr. κυφός, κύπτω, lat. *gibbus*, *gibba*, *gibber*; fortasse etiam nostrum *Höcker*, mutatâ labiali in gutturalem.)

कुब्जक *kubǵaka* (a praec. s. *ka*) id. Lass. 32. 13.

कुमार् *kumâr* 10. par. (denominativum a sq.) ludere.

कुमार *kumârá* m. (ut mihi videtur e *ku* et *mâra* — a r. *mar mṛ* — quod secundum originem suam virum significare possit, sicut *mártya* q. v.) 1) puer qui ad quintum annum nondum pervenit. Br. 2. 7. N. 1. 8. 2) princeps juventutis, regni heres. Am.: = *yuvarâǵa.* 3) cognomen Kârtikêyi.

कुमारव्रत *kumâravrata* n. (e praec. et *vrata*) votum coelibatûs. Ur. 77. 5 infr.

कुमारी *kumârî* f. (a *kumârá* signo fem. *î*) puella (a decimo usque ad duodecimum annum).

कुमाल् *kumâl* 10. par. (ortum est e *kumâr* mutato *r* in *l*) i. q. *kumâr.*

कुमुद् *kumud* f. i. q. sq.

कुमुद *kumuda* n. 1) Nymphaea esculenta alba. 2) Nymphaea rubra.

कुमुदिनी *kumudínî* f. (a praec. s. *in* in fem.) cumudis floribus abundans locus.

कुमुदिनीनायक *kumudinînâyaka* (e praec. et *nâyaka* ductor, dux, dominus) luna. Ḥit. 79. 5.

कुमुद्वन्त् *kumudvánt* n. (a *kumud* suff. *vant vat*) 1) lotis abundans. Ragʿ. 4. 19. 2) m. n. i. q. *kumudínî.* Am.

कुमुद्वती *kumudvatî* f. (a praec. signo fem.) 1) i. q. *kumudinî*. Śak. 52. 6 infr. 2) nymphaeae species, Wils. „Menyanthes indica or cristata". Rag'. 6. 36.

कुम्प् *kump* 1. et 10. par. (*stṛtyâm*; scribitur *kup*, gr. 110[a]) sternere. Cf. *kumb*.

कुम्ब् *kumb* 10. par. (*c'âdanê* K. *stṛtyâm* V.; scribitur *kub*, gr. 110[a]) tegere; sternere.

कुम्भ *kumb'á* m. 1) vas aquarium, urna. N. 23. 11. 2) modii frumentarii genus. 3) tumor in superiore parte frontis elephanti, Wils. „There are two of these projections, which swell in the rutting season." Dêv. 3. 13. (Cf. gr. κύμβη.)

कुम्भकार *kumb'akâra* m. (e praec. et *kâra* factor) figulus.

कुम्भयोनि *kumb'ayôni* f. (Bah. e *kumb'á* et *yôni*) nomen Apsarasis cujusdam. In. 2. 30.

कुम्भिन् *kumb'in* m. (a *kumb'á* s. *in*) elephantus. Hêm.

कुम्भिल *kumb'ila* m. fur.

कुम्भीर *kumb'îra* m. crocodilus. Am.; Wils. „the crocodile of the Ganges, the longnosed alligator".

कुम्भीरक *kumb'îraka* m. (a praec. s. *ka*) fur. Ur. 32. 8 infr., cf. *kumb'ila*.

1. कुर् *kur* 6. par. (*śabdê*) sonare.

2. कुर् *kur* v. *kar kṛ*, gr. 344.

कुरङ्ग *kurañgá* m. antilope. Ur. 77. 9 infr.

कुरर *kúrara* (r. *kur*) m. haliaeetus. N. 12. 113.

कुररी *kurarî* f. fem. praec.

कुरु *kúru* m. nom. pr., unus e majoribus D'ṛtarâs'ṭri et Pâṇḍûs.

कुरुक्षेत्र *kurukśêtrá* n. (e *kúru* et *kśêtra*) nomen regionis prope urbem Dehli.

कुरुरी *kururî* f. probabiliter i. q. *kurarî*, scilicet haliaeetus femineus. N. 11. 20. A. 10. 63 (in ed. Calc. legitur *kurarî*).

कुरुवक *kuruvaka* m. nomen plantae, Wils. „1) The crimson amaranth. 2) A purple species of barleria. 3) Also a yellow kind".

कुर्द् *kurd* 1. âtm. (*krîḍâyâm*) ludere, cf. *kûrd*, *gud*.

कुल् *kul* 1. par. (*band'usañhatyôh*) colligere; cognatum esse.

c. *â* turbare, perturbare. Hit. 39. 20: *smarâkulitamati*; Râm. III. 71. 10: *śôkênâ'kulitêndriya*. — Cum *vi* + *â* id. Râm. I. 45. 7: *krôd'avyâkulita*.

c. *sam* id. Râm. III. 49. 2: *sañkulitêndriya*.

कुल *kúla* n. (r. *kul* s. *a*) familia, genus. H. 4. 5. Br. 2. 14. (Hib. *gaol* „a family or kindred".)

कुलगिरि *kulagiri* m. (e praec. et *girí*) mons principalis, quorum septem enumerantur, v. *kulab'ûb'ṛt*.

कुलटा *kulaṭâ* femina impudica. Am.; Mṛ. 288. 11.

कुलभूभृत् *kulab'ûb'ṛt* m. (e *kúla* et *b'ûb'ṛt*) i. q. *kulagiri*. Rag'. 17. 78.

कुलस्त्री *kulastrî* f. (Tatp. e *kúla* et *strî* femina) femina generosâ stirpe orta. N. 18. 8; v. sq.

कुलाङ्गना *kulâñganâ* f. id. Sâ. 7. 15.

कुलाय *kulâya* m. (e *kúla* et *aya* a r. *i* ire, s. *a*) nidus. Am.

कुलिश *kúliśa* n. fulmen. Dêv. 8. 34.

कुलीन *kulína* (a *kúla* s. *îna*) nobilis, generosus. N. 17. 42.

कुलीर *kulîra* m. n. cancer. Hit. 114. 9; zodiaci constellatio. R. Schl. I. 19. 8.

कुल्य *kulya* (a *kúla* s. *ya*) adj. 1) familiaris. B'ar. 3. 24. 2) generosâ stirpe ortus. — subst. n. (ut videtur, a r. *kul* s. *ya*) os, ossis. Am.

कुल्या *kulyâ'* f. (r. *kul* s. *ya* in fem.) 1) flumen. Rag'. 7. 46. 2) canalis. Śak. 7. 12. Rag'. 12. 3.

कुवल *kúvala* n. lotus flos. Am.

कुवलय *kuvalaya* n. id. Am.

कुवाद *kuvâda* (ex *ku* et *vâda* dicens) maledicus, calumnians. Am.

कुवेर *kuvêra* (vêd. *kúvêra*) m. (Karm. e *ku* et *vêra* m. n. corpus) Deus divitiarum (sic dictus propter deformitatem suam; fingitur enim cum tribus cruribus et octo dentibus).

कुवेल *kuvêla* n. lotus flos. Hêm.

1. कुश् *kuś* 4. par. (*śliśi*) amplecti, v. *kus*. (Fortasse gr. κύω, κυνέω abjectâ consonante finali.)

2. कुश् *kuś* 1. et 10. par. *dyutâu* splendere.

कुश *kuśá* 1) m. n. graminis species, Poa cynosuroides, quam Indi venerantur et in multis sacris ritibus adhibent. 2) n. aqua. Am.; v. *kuśêśaya*.

कुशल *kúśala* 1) salvus, felix, prosper. N. 16. 29. Bʿ. 18. 10. 2) habilis, dexter, peritus, gnarus. In. 2. 28. N. 12. 83. 19. 18. 22. 12. 3) subst. n. salus, fortuna, prosperitas. N. 2. 16. 12. 71. 13. 31. 22. 2.

कुशलिन् *kuśalín* (a praec. s. *in*) salvus, felix. N. 2. 16. 16. 29.

कुशूल *kuśûla* m. horreum, granarium. Hit. 5. 10. 66. 13. 18. 19.

कुशेशय *kuśêśaya* n. (e *kuśê* in aqua et *śaya* qui jacet) lotus flos. Ragʿ. 6. 18.

कुष् *kuś* 9. par. (*niśkarśê*) extrahere; cf. *karś kṛś*.

कुष्ठ *kúśṭʿa* (e *ku* et *sṭʿa*) leprae. Am.

कुस् *kus* 4. par. i. q. *kuś*.

कुसरित् *kusarit* f. (e *ku* et *sarít* fluvius) fluvius tenui aquâ. Hit. 30. 7.

कुसुम *kusúma* n. flos.

कुसुमाकर *kusumâkara* m. (florum multitudinem habens, e praec. et *âkará* multitudo) ver. Bʿ. 10. 35.

कुसुमित *kusumitá* (a *kusúma* s. *ita*) floridus. Sâ. 4. 26.

कुसुमेषु *kusumêśu* m. (e *kusúma* et *íśu* sagitta) nomen Anañgi.

कुस्म् *kusm* 10. âtm. (*kusmitê* V.) distorto vultu ridere. (Luce clarius est verbum *kusmáyê* compositum esse e particula *ku* et *smáyê* rideo a r. *smi*; scribendum igitur est *kusmi*, quod secundum 1mam cl. format *kusmáyê*.)

कुह् *kuh* 10. âtm. (*vismâraṇê* K. *vismâpanê* V.) decipere, fallere; v. sq.

कुहक *kúhaka* m. (r. *kuh* s. *aka*) 1) deceptor. 2) actio decipiendi, destitutio. Hit. 129. 22.

कुहन *kuhana* m. (r. *kuh* s. *ana*) n. pr. Dr. 2. 11.

कुहना *kuhanâ* f. (r. *kuh* s. *ana* in fem.) simulatio pietatis, sanctitatis. Am.

कुहर *kuhara* n. caverna, specus. Hit. 58. 2.

1. कू *kû* 6. âtm. *kuvé* (*śabdê* K. *ârtasvarê* V.) sonare; gemere. (Cf. *kûǵ*, gr. κωκύω.)

2. कू *kû* 9. par. âtm. *kunấmi*, *kunế*. id.

कूज् *kûǵ* 1. par. sonare (praesertim de avibus). R. Schl. prooem. 1: *kûǵantam ... vandê vâlmîkikôkilam*; de arundine Ragʿ. 2. 12; v. *kûǵita*.

c. *ava* id. Râm. III. 70. 12: *vihagô bʿṛñgarâǵô syam ... kôkilênâ 'vakûǵati*.

c. *upa* id. N. 12. 113: *ćakravâkôpakûǵita*.

c. *nis* id. Râm. III. 69. 36: *niśkûǵantaḱ śubʿâ giraḱ*.

कूजित *kûǵita* n. (r. *kûǵ* s. *ta*) sonitus. Ragʿ. 9. 26: *śaṭpada kôkilakûǵitam*; 4. 62: *śârñgakûǵita*.

1. कूट् *kûṭ* 10. par. (*dâhê mantrê*) urere; consulere, deliberare. (Cf. angl. *heat*, *hot*; island. vet. *hiti* calor, *heitr* calidus, nostrum *Hitze*, *heiſs*. V. 2. *kuṭ*.

2. कूट् *kûṭ* 10. âtm. (*aprasâdê* K. *aprasâdâpradôḱ* V.) inclementem, non faventem, non munificum esse.

कूट *kûṭá* m. (r. *kûṭ* s. *a*) vertex, cacumen. N. 12. 8. 2) acervus, v. *kûṭaśas*. 3) fraus. Mah. 1. 2476: *na kûṭamânâir vaṇiǵaḱ paṇyam vikrîṇatê tadâ*; v. *kûṭabandʿa*.

कूटक *kûṭaka* n. (r. *kûṭ* s. *aka*) vomer. Am.

कूटबन्ध *kûṭabandʿa* m. (e *kûṭá* fraus et *bandʿa*) laquens (Fallstrick). Ragʿ. 13. 39.

कूटशस् *kûṭaśas* adv. (a *kûṭá* suff. *śas*) acervatim. A. 9. 5.

कूड् *kûḍ* 6. par. (*gʿasanê* K. *gʿânyê bakśê* V.) edere; solidum esse.

कूण् *kûṇ* 10. par. âtm. (*sañkôćê*) curvare, inflectere.

कूप् *kûp* 10. par. (*dâurbalyê*) debilem esse.

कूप *kû'pa* m. 1) fovea, cavum, specus. 2) puteus. B'ar. 2. 41. (Gr. κύπη, russ. копаю *kopaju* fodio.)

कूर्द् *kûrd* 1. âtm. (*krîḍâyâm*) ludere, v. *kurd*. (Huc trahi possit lat. *lûdo*, ita ut ortum sit ex *ûldo* pro *ûrdo*, abjectâ gutturali sicut in *amo* — v. *kam* — et litteris transpositis.)

कूर्दन *kûrdana* n. (a praec. s. *ana*) ludus, jocus. Am.

कूर्म *kûrmá* m. testudo. N. 12. 113. (Fortasse gr. κλέμμυς, χέλυς, χελώνη quodam modo cum *kûrmá* cohaerent, mutato *r* in *l*.)

कूर्मपृष्ठोन्नत *kûrmaprṣṭ'ônnata* adj. (Karm. e *kûrmaprṣṭ'a* testudinis tergum et *unnata*, v. *nam* praef. *ut*, erectus) testudinis tergi instar erectus, altus (convexus). In. 5. 12.

कूल् *kûl* 1. par. (*âvaraṇê* K. *âvṛtâu* V.) tegere, protegere, v. sq.

कूल *kû'la* n. (r. *kûl* s. *a*) ripa, littus. R. Schl. I. 1. 28: *gaṅgâkûlê*. (Hib. *cul* „custody, guard, defence; the back part of any thing"; *col* „an impediment, a prohibition".)

कूवर *kûvara* m. n. temo.

कृक *krka* m. gula, fauces. Hêm.

कृकण *krkaṇa* m. perdicis species. Am.

कृकवाकु *krkavâ'ku* m. (e *krka* et *vâku* a rad. *vać* suff. *u*) 1) gallus. Am. 2) pavo. (Cum prima hujus comp. parte convenit hib. *cearc* gallina, v. *krkaṇa*).

कृच्छ्र *krććrá* (ut mihi videtur, e *krt*, vel *krtá* abjecto *a*, et *śra* e *śrama* abjectâ syllabâ finali) 1) difficilis, molestus, aerumnosus. 2) n. difficultas, onus, molestia, miseria. H. 1. 15. Br. 3. 11. N. 15. 16. 24. 18.

कृत् *krt* (r. *kar kr* s. *t*, gr. 573) faciens (in fine compp.). B'. 3. 5. A. 4. 30.

कृत *krtá* (part. perf. pass. a r. *kar kr* s. *ta*) 1) factus. 2) subst. n. factum, facinus. Loc. *krtê'* et instr. *krtê'na* tanquam praepositiones significant propter, c. genit. aut in compositione cum nomine recto. N. 4. 3. 9. 19. Sâ. 5. 94. — V. *krtám*.

कृतकर्मन् *krtákarman* (Bah. e *krtá* factus et *kârman* factum, opus, negotium) factum negotium habens, qui negotium suum egit. H. 4. 31. A. 10. 67.

कृतकाम *krtakâma* (Bah. e *krtá* et *kâ'ma*) factam i. e. expletam optationem, voluntatem habens. Su. 1. 19.

कृतकृत्य *krtakrtya* (Bah. e *krtá* et *krtyá* n. faciendum) i. q. *krtákarman*. In. 5. 1. Su. 4. 1. B'. 15. 20.

कृतघ्न *krtag'na* (qui factum destruit, e *krtá* et *g'na* occidens, destruens) ingratus, immemor beneficii.

कृतज्ञ *krtaǵńa* (qui factum novit, e *krtá* et *ǵńa* q. v. noscens) gratus, beneficii memor.

कृतनाशक *krtanâśaka* (e *krtá* factum et *nâśaka* destruens, a r. *naś* in form. caus. s. *aka*) ingratus. Hit. 105. 1, v. *krtag'na*.

कृतम् *krtám* (acc. τοῦ *krtá*) particula prohibitiva, cum instrumentali substantivorum abstractorum. apage, aufer, absit; e. c. Ur. 84. 8: *krtam parihâsêna*; Rag'. 11. 41: *krtañ girâ*.

कृतश्रम *krtaśrama* (e *krtá* et *śrama* lassitudo) laboriosus, operosus, studiosus. Mah. 1. 852.

कृताञ्जलि *krtâńǵali* (Bah. e *krtá* et *ańǵalí* q. v.) factam manuum conjunctionem, implicationem habens. B'. 11. 14.

कृतान्त *krtânta* m. (Bah. e *krtá* et *ánta* finis) 1) sors, fatum. 2) cognomen Yami, dei mortis. Hit. 9. 5. 3) conclusio demonstrata, Wils. „a demonstrated conclusion, proved or established doctrine". B'. 18. 13.

कृतार्थ *krtârt'a* (factam rem habens, Bah. e *krtá* et *árt'a* res) optatum consecutus, laetus, contentus. N. 16. 10. 18. 21.

कृतास्त्र *krtâstra* (facta arma habens, Bah. e *krtá* et *astrá* telum) armorum gnarus. N. 12. 86.

कृति *kŕti* f. (r. *kar kr* s. *ti*) 1) actio, opus, opera. Hit. 97. 7. 2) carmen. Rag'. 15. 33. (Hib. *ceard* f., island. *gerdh*, th. *gerdhi* f., lat. *ars*, v. r. *kar kr*.)

कृतिन् *krtín* (a *krtá* factus, s. *in*) 1) factam rem, factum negotium habens. Rag'. 3. 51. 2) habilis, dexter. Rag'. 11. 29.

कृत्ति *kr̥'tti* f. (r. *kart kr̥t* s. *ti*) 1) actio findendi. 2) pellis. 3) cortex arboris *b'ûrǵapatra* dictae. (Cf. hib. *cart* cortex, lat. *cortex*, quod ortum esse videtur e *corti* = scr. *karti*, adjecto *c*, sicut fem. suff. *trî* apud Romanos sonat *trîc*, e. c. *genitrîc* = scr. *ǵánitrî*.

कृत्तिका *kr̥'ttikâ* f. (a *kr̥'tti* actio findendi, s. *ka* in fem.) 1) pl. sex nymphae, Kârtikêyi nutrices. Rag'. 14. 22. 2) tertia constellatio lunaris, sex stellas complectens.

कृत्तिवासस् *kr̥'ttivâsas* m. (e *kr̥'tti* pellis et *vâ'sas* vestis) cognomen dei Śivi. Am.; Mah. 2. 1642.

कृत्य *kr̥tyá* (r. *kar kr̥* s. *ya* inserto *t*, gr. 557) 1) faciendus. 2) infensus, hostilis, v. sq. 3) subst. n. negotium, officium.

कृत्यका *kr̥tyakâ* f. (a praec. s. *ka* vel *aka* in fem.) vexatrix. N. 13. 29.

कृत्यवत् *kr̥tyavant* (a *kr̥tyá* s. *vant vat*) officiosus, officii colendi studiosus. Dr. 7. 6.

कृत्रिम *kr̥trima* (r. *kar kr̥* s. *trim*) artificiosus. Rag'. 13. 75. 19. 37 (v. *kar kr̥* et *kr̥'ti*).

कृत्स्न *kr̥tsná* (ut videtur, a r. *kar kr̥*) totus, omnis, universus. Br. 1. 17. N. 24. 23. B'. 3. 29.

कृप *kr̥'pa* m. nom. pr. A. 11. 3.

कृपण *kr̥paṇá* (r. *karp kr̥p* s. *ana* v. euph. r. 94[a]) miserandus, miser. Br. 3. 12. N. 12. 34. B'. 2. 49.

कृपा *kr̥pâ'* f. (r. *karp kr̥p* s. *â*) miseratio, misericordia. Br. 1. 5.

कृमि *kr̥'mi* m. (fortasse a r. *karś kr̥ś* vel *kram*) insectum, vermis. Rag'. 16. 20: *tiraskriyantê kr̥mitantuǵâlâiḣ ... gavâkśâḣ* (schol. Calc. *kr̥'mi* explicat per *ûrṇanâb'a*); B'ar. 1. 63: *kr̥mikulaśatâvr̥tatanuḣ ... śvâ.* (*kr̥'mi* correptum est e *karmi*. Lit. *kirminis*, *kirmĕlê*, russ. червь *červj*, mutato *m* in *v*; hib. *cruimh*, cambro-brit. *pryv*; goth. *vaurms*, th. *vaurmi*, e *hvaurmi*, v. gr. comp. 388; lat. *vermi-s* e *quermi-s*; fortasse gr. ἕλμινς e ἕρμινς, cf. lit. *kirminis*.)

कृमिल *kr̥mila* (a praec. s. *la*) verminosus.

कृश *kr̥śá* (r. *karś kr̥ś* s. *a*) macer, tenuis. N. 16. 9. (Hib. *creas* „narrow, straight", *caoile* macies = *kârśya* q. v., mutato *r* in *l*; lat. *parcus*, *parvus*; v. r. *karś kr̥ś*.

कृशानु *kr̥śâ'nu* m. ignis. Rag'. 2. 49. 7. 21.

कृषि *kr̥śí* f. (r. *karś kr̥ś* s. *i*) aratio, agricultura. B'. 18. 44.

कृषिन् *kr̥śin* m. (r. *karś kr̥ś* s. *in*) arator. Su. 2. 24.

कृष्ण *kr̥śṇá* 1) niger, violaceus. 2) m. nom. pr. Kr̥śṇus, deus Viśṇus humanâ formâ indutus. Dual *kr̥śṇâu* Kr̥śṇus et Arǵunus. (Russ. черный *černyĭ* niger ejectâ sibilante.)

कृष्णवर्त्मन् *kr̥śṇavartman* m. (nigram viam habens, Bah. e praec. et *vártman* via) ignis.

कृष्णसर्प *kr̥śṇasarpa* m. (e *kr̥śṇá* et *sarpá*) serpens niger. Hit. 67. 7.

कृष्णा *kr̥śṇâ* f. nomen Pâṇḍavorum uxoris.

कृष्णाय् *kr̥śṇây* (denom. a *kr̥śṇá*, gr. 520) nigrare. Hit. 22. 74: *aṅgâraḣ śîtaḣ kr̥śṇâyatê karam.* (Russ. черню *černju* nigro.)

केका *kêkâ* f. pavonum clamor. Rag'. 1. 39.

केकिन् *kêkin* m. (a praec. s. *in*) pavo. Am.

केत् *kêt* 10. par. advocare, invitare; consilium dare (proprie: facere ut aliquis sciat, caus. radicis *kit* scire).

केत *kê'ta* m. (r. *kit* s. *a*) 1) domus, habitatio. 2) in dial. vêdicâ: mens. Ros. L. 14: *divyô gand'arvô kêtapûḣ kêtan naḣ punâtu.*

केतक *kêtaka* m. केतकी *kêtakî* f. (r. *kit* s. *aka*) planta quaedam, Pandanus odoratissimus. Rag'. 13. 16.

केतन *kêtana* n. (r. *kit* s. *ana*) 1) signum, insigne. Mah. 1. 8188. 2) vexillum. 3) habitatio. R. Schl. I. 75. 8.

केतु *kêtú* m. (r. *kit* s. *u*) vexillum. N. 12. 38.

केदार *kêdâra* m. campus.

केप् *kêp* 1. âtm. (*gatyâm* K. *gatyâṅ câlê* V.) ire, se movere, vacillare. (Cf. *kamp*, *gêp*.)

केयूर *kêyûra* n. armilla. Rag'. 6. 68; m. B'ar. 2. 16.

केल् *kêl* 1. par. (*gatâu* K. *ćâlagatyôk* V.) ire, se movere, vacillare; cf. *ćal.*

केलि *kếli* m. f. (r. *kil* s. *i*) lusus, praesertim amatorius. Hit. 50. 1. (Hib. *cal* „a joke", v. *kil.*)

केव् *kêv* 1. âtm. (*sêvanê* K. *sêvê* V.) colere, venerari. (Cf. *sêv*, quod ex *kêv* ortum esse potest, quum gutturales facile in sibilantes transeant.

केवर्त *kêvárta* m. (e *kê*, locat. vocis *ka* aqua, et *varta* iens) piscator, v. *kâivarta.*

केवल *kếvala* 1) omnis, universus, totus. Bʿ. 5. 11. A. 9. 7. Dr. 4. 17. 2) unus, solus. Ragʿ. 2. 63. (Goth. *hail* sanus?)

केवलम् *kêvalam* adv. (a praec. signo accus. *m*) solum. Hit. 4. 11.

केश *kếśa* m. (ut equidem puto, e locat. *kê* in capite et *śa* corrupto e *śaya*, quod etiam in aliis hujusmodi compositis invenitur, e. c. *galêśaya* piscis; *kếśa* est igitur quod in capite jacet, sicut *śirôruha* quod in capite crescit, v. *giriśá*) coma, caesaries. (Lat. *caesaries* formâ magis cum *kếśara* convenit, quocum etiam nostrum *Haar*, anglo-sax. *hair*, contulerim, ita ut media syllaba vocis *kếśara* ejecta sit. Cum priore compositi *kếśa* parte i. e. cum *ka* caput conferri potest lat. *ca* vocis *ca-pillus*, quasi capitis pilus, nec non syllaba *co*, κο vocum *co-ma*, κό-μη.)

केशर *kêśara* m. (a praec. s. *ra*) 1) juba leonis. Lass. 62. 20. 2) i. q. *kếsara* (v. *kếśa.*)

केशरिन् *kêśarin* (a praec. s. *in*) 1) jubatus (de leone). Mah. 1. 8286: *sinhâk kêśarinak.* 2) m. leo. Am.

केशव *kêśavá* (a *kếśa* s. *va*) 1) comam multam vel pulchram habens. 2) m. cognomen Kṛśṇi.

केशहस्त *kêśahasta* m. (e *kếśa* et *hásta* capillorum abundantia) coma multa vel ornata. Am. In. 5. 6.

केशिन् *kêśín* m. (a *kếśa* s. *in*) 1) comâ pulchrâ praeditus. 2) m. leo. 3) m. nomen Dâityi, quem Kṛśṇus interfecit. Bʿ. 18. 1.

केशिनी *kêśinî* f. (a praec. signo fem. *î*) n. pr. N. 22. 1.

केसर *kếsara* m. n. (ut videtur, e *kếśara*, mutato *ś* in *s*) fibra, filum (plantae). Ragʿ. 4. 67. 9. 34.

कै *kâi* 1. par. *kấyâmi* (*śabdê*) sonare. (Hib. *cail* „a voice, a name", *cailbhe* „a mouth".)

कैकय *kâikaya* m. (a *kếkaya* s. *a*) a Kêkayo descendens. Dr. 5. 16.

कैतव *kâitava* n. (a *kitavá* m. lusor, s. *a*) 1) lusus. N. 26. 10. 2) fraus, v. 1. शठ् *śaṭʿ.*

कैरव *kâirava* n. nymphaea alba esculenta. Am.

कैरात *kâirâta* adj. (a *kírâta* q. v. suff. *a*) cirâticus. A. 3. 20.

कैलास *kâilâsa* m. mons sic dictus, ad Himâlayicos montes pertinens, Dei Kuvêri sedes.

कैवर्त *kâivarta* m. (a *kêvárta* s. *a*) piscator. Am.; Hit. 114. 1.

कोकिल *kôkilá* m. cuculus niger vel indicus.

कोटर *kôṭará* 1) nudus. Śak. 7. 7. 2) m. n. cavum arboris. Am.

कोटि *kốṭi* f. 1) extremitas, cuspis, cacumen. Ragʿ. 6. 14: *añgadakôṭi*; 7. 43: *śyênanakʿâgrakôṭi*; 9. 12: *śitakôṭinâ kuliśêna*; 11. 81: *bʿûminihitâika-kôṭi tat kârmukam.* 2) numerus 10,000,000.

कोटिक *kôṭika* m. nom. pr. Dr. 1. 16.

कोटिकाश्य *kôṭikâśya* m. id. Dr. 1. 17.

कोटिशस् *kôṭiśas* (a *kốṭi* s. *śas*). Hoc adverbium cum primitivo *kốṭi* eandem rationem habet, quam Latinorum catervatim cum caterva. Su. 3. 14.

कोण *kôṇa* m. (r. *kuṇ* s. *a*) plectrum. Wils. „a bow of a lute, a fiddle stick etc." Râm. III. 55. 26.

कोदण्ड *kôdaṇḍá* m. n. (ut videtur, e *daṇḍá* praefixo *kô*) arcus. Hit. 35. 11.

कोद्रव *kôdrava* n. frumentum quoddam, quo egeni vescuntur, paspalum frumentaceum. Bʿar. 2. 98.

कोप *kôpa* m. (r. *kup* s. *a*) ira, iracundia.

कोपन *kôpana* (r. *kup* s. *ana*) 1) iracundus. Mah. 1. 1354. 2) iratus. Ur. 60. 18.

कोमल kômalá (fortasse cum kumârá cohaeret, sicut kumâl q. v. cum kumâr) 1) tener, debilis. Lass. 92. 9: kômalaṅ pâṇir asyâṅ; Hit. 15. 9: aḥam alpaśaktir dantâśća mê kômalâṅ; Rag᾽. 9. 45. 2) lenis, mollis, placidus (de sono). B᾽ar. 1. 97. 3) gratus, jucundus, amoenus. Lass. 52. 17: vṛkśân ... sukômalân.

कोरक kốraka m. n. gemma floris. Am.

कोल kôlá m. aper. (Lit. kuilys id., kiaulê porca; hib. cullach aper; gr. χοῖρος.)

कोलाहल kôlấḥala m. tumultus, strepitus, fremitus. Hit. 106. 11. Śak. 27. 2 infr.

कोविद् kôvida (ut videtur, e kô, nomin. m. interr. et vida a r. vid scire, s. a) gnarus. N. 1. 1.

कोश kốśa m. (r. kuś s. a) 1) gemma floris. Rag᾽. 3. 8. 13. 29. 2) vagina. N. 10. 18. 3) aurum (factum et rude), gaza, thesaurus. Dr. 4. 11. (Scribitur etiam kốśa, hib. gucog „a bud, sprout".)

कोशल kôśalá m. pl. nomen regionis. N. 9. 23.

कोष kốśa m. i. q. kốśa. N. 26. 19.

कोष्ठ kốśṫa m. stomachus. Am. IV. 10. 43: puṅsi kôśṫaṅ. — Etiam n. Dêv. 6. 13: kôśṫâni.

कोष्ण kôśṇa (ex kâ q. v. et uśṇá calidus) tepidus. Rag᾽. 1. 84.

कौतुक kâutuká n. (a kutuka s. a) 1) magna laetitia, eximia voluptas. P. 21. B᾽ar. 3. 15. 2) curiositas, cupiditas et studium novarum rerum. Hit. 80. 4. 123. 15. Up. 80. 3) matrimonium, nuptiae. Rag᾽. 11. 53: kanayâtanayakâutukakriyâm...vitênatuṅ (schol. Calc. kâutukakriyâm = vivâḥôtsavam).

कौतूहल kâutûḥalá n. (a kutûḥala s. a) 1) voluptas. Sâ. 4. 26. 2) curiositas c. loc. rei. Maḥ. 1. 2284: vistaraśravaṇê ǵâtaṅ kâutûḥalam attva mê.

कौन्तेय kâuntêya m. (a kuntî́ s. êya) Kuntiâ natus.

कौन्द kâunda (fem. -î, a kunda s. a) ad plantam kunda dictam pertinens.

कौमार kấumâra (a kumârá puer, s. a) 1) puerilis, juvenilis. Sâ. 6. 11. 2) n. pueritia.

कौमुद kâumuda m. (a kumuda q. v. s. a) luna; cf. kumudinînâyaka.

कौमुदी kâumudî f. (a praec. signo fem. î) 1) lumen lunae. 2) festum.

कौरव्य kâuravyá m. (a kúru s. ya, v. gr. 582) Kurûs progenies, a Kuru descendens. Ḥ. 1. 19.

कौश kâuśá (fem. kâuśî, a kuśá s. a) e gramine kuśa dicto confectus. Sâ. 3. 4.

कौशल kâuśalá n. (a kúśala q. v. s. a) 1) felicitas. 2) dexteritas. B᾽. 2. 50.

कौशिक kâuśiká (a kuśá s. ika) 1) i. q. kâuśá. Dr. 3. 1. 2) ulula. Hit. 119. 14.

क्नंस् knaṅs 1. et 10. âtm.: knáṅsê, knaṅsáyê (b᾽âsanê, scribitur knas, gr. 110[a)]) splendere.

क्नथ् knat́ 1. et 10. par. (ḥiṅsâyâm K. vad᾽ê V.) laedere, occidere. (Cf. śnat́, krat́, klat́, ratione habitâ, litteras liquidas facile inter se permutari. Fortasse huc pertinet gr. KTEN, ita ut litteris transpositis ortum sit e KNET.)

क्नस् knas 4. par. (ḥvṛtib᾽âsanayôṅ) inflexum esse; splendere.

क्नु knu 9. par. (śabdê) sonare. Cf. ku.

क्नू knû 9. par. âtm. id.

क्नूय् knûy 1. âtm. (śabdê K. durgand᾽ê ârdratvê śabdê V.) sonare; foetere; madidum esse. (Cf. pûy foetere.)

क्मर् kmar 1. par. (ḥûrćanê K. kâuṭilyê V.) inflexum esse.

क्रकच krakaća m. n. serra. Am.

क्रतु krátu m. (pro kartu, a r. kar kṛ s. tu) 1) sacrificium. N. 5. 46. 2) in dial. vêdicâ a) perfector. Ṛgv. p. 26. 2. b) potentia. Ṛgv. p. 28. 1. (Cf. gr. κράτος.)

क्रथ् krat́ 1. et 10. par. krát́âmi, krât́áyâmi (ḥiṅsâyâm K. vad᾽ê V.) occidere; cf. 2. śrat́, 1. ślat́, knat́, śnat́.

क्रथन kraṫana n. (r. kraṫ s. ana) caedes. Am.

क्रद् krad 1. âtm. i. q. krand.

क्रन्द् krand 1. par. âtm. clamare, flere, lamentari, ejulare. Ragʿ. 14. 68: sâ ... ćakranda vignâ kurarî 'va bʿûyaḣ; 15. 42: dvâri ćakranda bʿûpatêḣ; N. 11. 20: tâṅ krandamânâm atyarṫam kururîm iva vâśatîm; Râm. I. 2. 17: niśamya krâuṅćîṅ krandantîm. — kranditun śaraṇam auxilium maximâ voce petere. Ur. 2. 6. (Goth. grêta ploro, cum ê (= â, v. gr. comp. 69) pro an, sicut in têka = tango et flêka = plango; cf. kland, quod e krand, mutato r in l, ortum esse puto.)

c. â id. N. 11. 26: âkrandamânâṅ saṅśrutya.

क्रन्दन krandana n. (r. krand s. ana) lamentatio, lugubris clamor. Hit. 98. 19. 21.

क्रप् krap 1. par. (ex karp transposito ar in ra) i. q. karp kṛp.

1. क्रम् kram 1. par. interdum âtm. (vocalis radicalis in temporibus specialibus parasmâipadi, nec non in part. in ta et gerund. in tvâ producitur; in âtmanêpado, quod in compositione cum ati, â, pra et vi invenitur, vocalis brevis retinetur; caus. kramâyâmi, gr. 465) ire, incedere, ambulare, pervenire. Ragʿ. 1. 14: urvîṅ krântvâ in terram profectus (schol. Calc. = pṛṫivîm âkramya); intens. ćaṅkramy (gr. 506) id. Maḥ. 1. 716: tataḣ sô 'ndʿô 'pi ćaṅkramyamâṇaḣ kûpê papâta. (Fortasse lat. gra-dus, gradior huc pertinent, mutatâ tenui in mediam et ejectâ nasali; etiam gran-dis huc trahi posset, cf. utkram surgere, et vikrânta fortis et vid. vardʿ vṛdʿ. Huc etiam trahi posset goth. hlaupa curro, germ. vet. hlaufu, hloufu, et abjectâ initiali, laufu, loufu, mutatâ labiali nasali in mutam ejusdem organi, sicut lit. dewynì novem convenit cum scr. nâvan, et gr. βροτός cum scr. mṛtá, mortuus [gr. comp. 317]; respiciatur etiam germ. vet. fûst, th. fûsti, pugnus, quod Graffius apte confert cum muṡṫi; v. krama.)

c. ati transgredi, praeterire. N. 21. 25: grâmân bahûn atikramya; Br. 1. 1: atićakrâma sumahân kâlaḣ; Râm. III. 52. 34: tavâi 'va vaćanaṅ vayam | nâ 'tikramâmahê sarvê vêlâm prâpyê 'va sâgaraḣ. — c. ablat. egredi, prodire. Râm. I. 9. 11: atićakrâma âśramât. — atikrântam vayas progressa aetas, grandis aetas. Sâ. 1. 4.

c. ati praef. abʿi id. Maḥ. 1. 199: abʿyatikramya dʿarmam; Râm. III. 54. 26: svavêśmâbʿyatikramya.

c. ati praef. vi id. kâlê bahutiṫê vyatikrântê; Râm. Schl. II. 14. 29: vyatićakrâma taṅ ǵanam.

c. ati praef. sam id. N. 9. 21: avantîm ṛkśavantaṅća samatikramya parvatam; 2. 21: rûpêṇa samatikrântâ sarvayôśitaḣ.

c. adʿi occupare, e. c. sedem (cf. kram c. â praef. sam). In. 2. 22: pârṫaḣ śakrâsanaṅ gataḣ | adʿyakrâmad amêyâtmâ dvitîya iva vâsavaḣ.

c. apa discedere. N. 11. 1. Dr. 4. 22. — cum apa praef. vi id. Râm. III. 65. 56: vyapâkrâmat sa lakśmaṇaḣ.

c. abʿi accedere. In. 1. 41. — praef. sam (samabʿikram) id. N. 11. 27.

c. â par. âtm. 1) aggredi, accedere, pervenire. Hit. 94. 13: viǵigîśavô yaṫâ parabʿûmim âkrâmanti tat kaṫaya; Râm. III. 71. 12: snêhênâ ''krântahṛdayaḣ; In. 1. 30: ûrdʿvam âćakramê; Su. 2. 16: nâ ''kramanta yadâ śâpâ vâṇâ muktâḣ śilâsv iva; Ragʿ. 5. 71: yâvat tâpanidʿir âkramatê na bʿânuḣ.

c. â praef. sam + upa id. Râm. I. 33. 21: samupâkrântâ diśam sômavatîm.

c. â praef. nir egredi, procedere. Ragʿ. 6. 81.

c. â praef. sam occupare (cf. kram praef. adʿi). Ragʿ. 4. 4: samâkrântam têna siṅhâsanam pitryam akʿilaṅćâ 'rimaṇḍalam.

c. ut surgere, surgendo discedere (praesertim de spiritu,

animâ, e corpore discedente). Man. 1. 55: *tadô 'tkrâmati mûrtitaḣ*; 2. 120: *ûrdvam prâṇâ hy utkrâmanti*; Rag. 7. 50: *parasparêṇa kšatayôḣ prahartrôr utkrântavâyvôḣ samakâlam êva.* De colore a vultu discedente, Rag. 16. 17.

c. *ut* praef. *vi* relinquere. Rag. 13. 72: *vyutkramya lakšmaṇam.*

c. *upa* âtm. incipere. In. 1. 21: *tam âpraštum upaćakramê*; H. 1. 23: *gamanâyô 'paćakramê.* — praef. *sam* âtm. id. Râm. III. 56. 38: *praštuṅ samupaćakramê.*

c. *nis*: *niškrâmâmi* (gr. 79) egredi, prodire. Râm. I. 9. 22: *niśćakrâmâ "śramât.* — *abiniškram*, *upaniškram* id. Man. 6. 41. Râm. III. 68. 4. N. 13. 36.

c. *parâ* superare, vincere. Dr. 8. 57: *parâkrânta*, v. *parâkrama.*

c. *pari* ambulare. Lass. 74. 6. — *anuparikram* circumgredi. Man. 7. 122: *sa tân anuparikramya sarvân.* — *samparikram* id. Mah. Ex. 12: *bahûni samparikramya tîrtâni.*

c. *pra* par. âtm. incipere. M. 55: *praštum praćakramê*; Dêv. 2. 48: *dêvîṅ kaḍgaprahârâis tu tê tâṅ hantum praćakramuḣ.*

c. *prati* recedere, gradum referre. Dr. 6. 24.

c. *vi* âtm. i. q. simpl. H. 1. 9: *têna vikramamâṇêna.* — *vikrânta* fortis, validus. N. 12. 54. 21. 12.

c. *sam* ire, ingredi. Rag. 5. 10: *kâlô hy ayaṅ saṅkramitun dvitîyam ... âśramam.* — caus. Rag. 13. 3: *saṅkramitê turaṅgê*; 9. 52.

2. क्रम् *kram* 4. par. âtm.: *krâmyâmi*, *krâmyê* (gr. 303) i. q. *kram* cl. 1.

क्रम *kráma* m. (r. *kram* s. *a*) 1) gradus, passus. Râm. I. 27. 24: *tribiḣ kramâis tatâ lôkân âǵahâra trivikramaḣ.* 2) ordo, series, successio. N. 12. 49: *kramaprâptaṅ râǵyam.* — *krámêṇa*, *krámât* ex ordine, deinceps. N. 16. 31: *paryapṛććata tân sarvân kramêṇa suhṛdaḣ svakân*; Rag. 3. 30: *kramâć ćatasraḣ ... tatâra vidyâḣ.* 3) modus, ratio, vitae ratio. Hit. 8. 15: *prastâvakramêṇa sa paṇḍitô 'bravît*; 68. 21: *amâtyânâm êšaḣ kramaḣ*; Up. 68: *kaštô hy avinayaḣ kramaḣ.* — In fine compositorum interdum redundare videtur; e. c. Hit. 39. 4: *digviǵayakramêṇa* i. q. *digviǵayêna* i. e. post regionum superationem. (Huc retulerim scot. et hib. *ceum*, *céim* passus, ejecto *r.*)

क्रमशस् *kramaśas* (a *kráma* s. *śas*) 1) gradatim, paulatim. Hit. 46. 11. 2) ex ordine, deinceps. Rag. 12. 47.

क्रय *krayá* m. (r. *krî* s. *a*) emtio. Hit. 32. 1.

क्रय्य *kráyya* (r. *krî* s. *ya*, v. gr. 560) emptione comparandus. Am.

क्रव्य *krávya* n. caro. (Lit. *krauja-s* sanguis, russ. кровь *krovj* id., hib. *cru* id., germ. vet. *hrêo* [gen. *hrêwe-s*, them. *hrêwa*] cadaver; gr. κρέας, lat. *cruor*, *cruentus*, *crûdus*, *caro.*)

क्रिया *kriyâ* f. (r. *kar kṛ* s. *yâ*) 1) opera, labor, opus. Hit. 8. 1. Ur. 39. 3. 2) ritus caerimonia. Sâ. 1. 20. A. 4. 2.

क्री *krî* 9. par. âtm. *krîṇâmi*, *krîṇê* emere. Râm. I. 48. 9: *anyam vâ 'py ânaya krîtvâ*; Hit. 32. 1: *krayakrîtaṅća mâitunam.* (Hib. *creanaim* „I buy, purchase" tam radice quam adjectâ syllabâ egregie cum *krîṇâmi* convenit; graec. πρίαμαι, πέρ-νη-μι, quorum posterius litteris transpositis ex πρέ-νη-μι pro πρί-νη-μι ortum esse videtur, mutatâ gutturali in labialem, quâ in re cum cambro-brit. *pyrnu* emere convenit; itaque origine alienum est περάω vendo a περάω transeo, in posteriore enim verbo, quod cum scr. *pârâyâmi* cognatum est, labialis littera est genuina. Fortasse etiam lit. *prékis* emtio, *perkù* emo, lat. *pretium* et nostrum *feil* huc pertinent.)

c. *upa* id. Hit. 115. 3. 4.

c. *vi* vendere. Râm. I. 46. 18: *na vikrêšyâmy aham putram*; Hit. 87. 2.

c. *sam* emere. Mah. 1. 6219: *naća mê vidyatê vittaṅ saṅkrêtum purušaṅ kvaćit.*

क्रीड् krîḍ 1. par. delectari, jocari, ludere. Ḥ. 4. 47: mâ krîḍa ǵaḥi rakśô vib'îśaṇam; Ḥit.: mṛtasya krîḍanti dârâir api d'anâir api.

c. sam par. âtm. id. Su. 1. 34: tâis tâir viḥârâiṅ … saṅkrîḍatân têśâm; Râm. I. 9. 55: ćitraṅ saṅkrîḍamânâs tâṅ krîḍanâir vivid'âis tadâ.

क्रीड krîḍa m. (r. krîḍ s. a) oblectatio, jocus, ludus. Am.

क्रीडन krîḍana n. (r. krîḍ s. ana) id. Râm. I. 9. 15, v. krîḍ praef. sam.

क्रीडा krîḍâ' f. (r. krîḍ s. â) id. Am.

क्रुञ्च् kruńć 1. par. (kâuṭulyâlpîb'âvayôṅ K. gatyâm V.) inflexum esse, exiguum esse, ire. (Pictetius huc trahit hib. cruinn rotundus.)

क्रुद्ध kruddʼá v. krudʼ, gr. 83[a].

1. क्रुध् krud' 4. par. irasci. N. 18. 9: na krud'yanti varastriyaṅ; Ḥ. 3. 15: puṅskâmâṅ śaṅkamânaśća ćukrôd'a puruśâdakaṅ; c. gen. N. 22. 28: âd'ib'ir daḥyamânasya śyâmâ na krôdd'um arḥati; c. upari. Ḥit. 66. 17: putrasyô 'pari krudd'aṅ. (Lit. rus-tas iratus, rus-tybě ira, quorum s ante t e generali euphoniae lege explicari potest e d, cf. gr. comp. 102; slav. срьдъ srĭdŭ ira, furor, mutatâ gutturali in sibilantem, sicut e. c. in срьдьце srŭdĭze cor; fortasse etiam huc pertinet lat. crûdelis [v. krûrá], nisi cohaeret cum crûdus, de quo v. krávya; gr. κότος corruptum esse posset e κρότος et hoc e κρόσ-τος; nostrum Groll, mutato d in l? hib. corruidhe „anger, wrath, motion"; corruigh „fury, resentment".)

c. ab'i i. q. simpl. c. acc. Ur. 36. 1: na tâm ab'ikrudd'ô muniṅ.

c. pari id. Râm. III. 76. 45.

c. prati iram rependere. Man. 6. 4: krud'yantan na pratikrud'yêt.

c. sam i. q. simpl. saṅkrudd'a iratus. Ḥ. 3. 4.

2. क्रुध् krud' f. (r. krud') ira.

क्रुधा krud'â' f. (r. krud' s. â) id. Am.

क्रुन्थ् krunt' 9. par. krut'nâ'mi (śliśi, kliśi) amplecti, vexare. (Cf. kunt', krat', knat'.)

क्रुश् kruś 1. par. clamare. Râm. I. 9. 61: ćukrôśa ṛśyaśṛṅgê 'ti. (Ṣend. ઘ>7ω k'ruś, v. gr. c. 34; lit. klykiù clamo (de infantibus), krykśtauju vociferor; hib. cruisigh „music, song"; fortasse lat. crocio, crocito; gr. κρώζω, κρώζω; goth. hrukja crocito.)

c. â conviciari, maledicere. R. Schl. II. 12. 77: tan tu mâṅ ǵîvalôkô syan nûnam âkrôśṭum arḥati; Man. 6. 48. 8. 267.

c. ut conclamare, exclamare. A. 7. 2: nivâtakavaćâṅ sarvê … ab'yadravan mâm … utkrôśantô maḥârat'âṅ. — utkruśṭa sonans. Su. 1. 33: maḥânâdâir utkruśṭatalanâditâiṅ.

c. pra 1) i. q. simpl. Su. 1. 15: trâḥî 'ti praćukruśuṅ; N. 11. 2. 23. 23. 24. 43. A. 19. 21. 2) acclamare, inclamare, c. acc. Dr. 5. 23: b'îtâ d'ûmyam praćukrôśa purôḥitaṅ sâ; 6. 29.

c. vi id. Râm. III. 44. 11: ḥâ râmê 'ti vićukruśuṅ; c. acc. pers. Dr. 6. 26.

c. sam praef. ab'i id. Râm. III. 72. 39: âryê 'ty êvâ 'b'isaṅkruśya.

क्रूर krûrá (fortasse mutilatum e krud'ra, a r. krud', productâ vocali ad compensandum omissum d', cf. lat. crudelis et v. r. krud') adj. crudelis, saevus, ferus, terribilis, horrificus, horrendus. Ḥ. 2. 2. Su. 1. 3. Ḥ. 1. 17. 4. 31. — krûrâm adv. terribilem in modum. Dr. 6. 3.

क्रूरबुद्धि krûrabudd'i (Baḥ. e krûrá et budd'i mens, intellectus) crudelem mentem habens. Ḥ. 4. 31.

क्रूरमानस krûramânasa (Baḥ. e krûrá et mânasa n. mens) i. q. praec.

क्रूरोपसंहित krûrôpasaṅḥita (Tatp. e krûrá, quod hoc in composit. neutrum est substantive positum, crudele, crudelitas, et upasaṅḥita conjunctus, a r. d'â s. ta) cum crudelitate conjunctus. Ḥ. 2. 20.

क्रेणि krêṇí m. (r. krî s. ni, v. euphon. r. 94[a]) emtio. Am.

क्रोड króḍá n. क्रोडा króḍâ f. 1) pectus. Am. 2) gremium. Ḥit. 80. 14: nîḍakróḍê pakśiṇaǹ sukam varśâsu nivasanti.

क्रोध króďa m. (r. krud irasci, s. a) ira, iracundia. N. 6. 5.

क्रोधन króďaná (r. krud s. ana) iracundus. Ḥit. 13. 3.

क्रोश króśa m. (r. kruś s. a) mensura distantiae (Wils. a league, a Cós' containing 4000 cubits). Dr. 8. 53.

क्रोष्टु króśṭu m. (nom. króśṭâ a th. króśṭár, gr. 173) canis aureus, anglice jackal. Dr. 1. 17.

क्रोष्टार् króśṭár, vêd. króśṭâr, v. króśṭu et gr. 173.

क्रौञ्च krâuńćá m. nomen avis, ardeae species. Wils. „a Kind of heron or curlew". R. Schl. I. 2. 12.

क्रौञ्ची krâuńćî fem. praec. R. Schl. I. 2. 14.

क्लथ् klat 1. par. (ḥiṅsâyâm K. vaďê V.) laedere, occidere. (Cf. ślat, knat, krat, kad, lat. clades.)

क्लद् klad 1. âtm. (vâiklavyê K. rudi V.) dolore affici, flere. (Cf. kland, krad, krand.)

क्लन्द् kland 1. par. (âḥvânaródanayôḥ; grammatici scribunt klad, gr. 110[a]) clamare, ejulare, flere. (Cf. klad, krad, krand; hib. glaodhaim „I call, bawl, roar, shout".)

क्लप् klap 10. par. klâpáyâmi (avyaktâyâm vâći) indistincte loqui. (Cf. galp et lit. kalpù loquor, praet. kalpējau, fut. kalpēsu, gr. comp. 506.)

क्लम् klam 4. par. klâmyâmi (gr. 305) defatigari, conﬁci. klântá defatigatus. N. 21. 27. (Cum hac radice cohaeret idem valens śram, cujus ś ortum est e k; gr. *κάμνω ex utraque formâ explicari potest, ejecto l vel r, nisi, quod Pottius suspicatur, ortum est e kśam, ejectâ sibilante; lat. len-tus e clen-tus? = scr. klânṭá; fortasse clau-dus e clan-dus, nisi pertinet ad kôḍ, q. v.; nostrum lahm, germ. vet. lam, lit. lûmas, abjectâ gutturali.)

c. pari id. Ḥ. 1. 21: tṛśâpariklânta siti confectus.

क्लम klama m. (r. klam s. a) fatigatio, lassitudo, languor, confectio. A. 4. 47: na śîtôśṇênaća klamaḥ.

क्लव् klav 1. âtm. (bayê) timere, v. vâiklavya.

क्लिद् klid 4. par. humectari. Ḥit. 29. 4: klídyati. — klinná irrigatus. Râm. III. 61. 24: aśruklinna. — caus. klêdáyâmi humectare. B. 2. 23: naćâi 'naṅ klêdayanty âpaḥ. (Pottius p. 243 confert gr. ΚΛΥΔ, κλύζω, quod consonantibus egregie cum klid convenit, vocali autem et sensu ad formam causalem klêdáyâmi pertinet, ita ut posterius diphthongi ê elementum omissum et a in v attenuatum sit; lit. sklys-ti e sklyd-ti fluere, praet. sklyd-au, cujus s e praepos. su cum = scr. sam, sa, gr. σύν, explicari potest, nisi est additamentum euphonicum, propter adamatam litterarum s et k conjunctionem; angl. wet humidus, anglosax. hwet, hwæt id., mutato l in w, v. gr. comp. 20.)

c. pari i. q. simpl. pariklinna irrigatus. Râm. III. 61. 24: varśatôyapariklinna.

c. sam id. saṅklinna irrigatus. Mṛ. 177. 8.

क्लिन्द् klind 1. par. âtm. (parivêdanê K.; grammatici scribunt klid, gr. 110[a]) lugere. (Cf. kland, unde klind attenuatâ vocali ortum esse censeo.)

क्लिन्न klinná v. klid, gr. 542.

क्लिश् kliś 4. par. âtm. 9. par.: klíśyâmi, klíśyê, kliśnâmi dolore afficere, vexare. Rag. 13. 73: kliśyann ivâ 'sya buǵamadyam uraḥsíalêna; 11. 58: marutaḥ pratîpagâḥ ... ćikliśur bṛśatayâ varûtinîm. — Pass. N. 13. 50: ganêna kliśyatê bâlâ; Ḥ. 4. 41: râkśasêna tadâ bîmaṅ kliśyamânan nirîkśya tu; Râm. I. 29. 1: akliśṭavrata qui vota non violat; I. 31. 37: vaćanam akliśṭam verbum non violatum. (Cambro-brit. gloesi „to pain, to cause a pang, to suffer a pang".)

c. pari i. q. simpl. Up. 19: śuśrûśâpariklíśṭa; Maḥ. 1. 2288: pariklíśyan = pariklíśyamâna, v. gr. 532.

क्लीव् klîv 1. âtm. (âdârśtyê K.; scribitur etiam klîb) impotentem esse; v. klívá, klâivya.

क्लीव klîvá (r. klîv s. a) 1) debilis, impotens; piger, iners. Hit. 32. 19: klîvavaćana. 2) m. eunuchus. N. 21. 14. (Scribitur etiam klîbá; cf. hib. caillteán „eunuch", caill-te „castrated", caillim „I geld, castrate, I loose, destroy", cailleadh „emasculation".)

क्लु klu 1. âtm. se movere. Vid. viklava.

क्लेद klêda n. (r. klid s. a) humor, liquor. Rag'. 7. 24. 15. 32.

क्लेदन् klḗdan m. (r. klid s. an) luna.

क्लेदु klḗdu m. (r. klid s. u) id.

क्लेश् klêś 1. âtm. (vâd'anê K. vad'ê V.; grammatici perperam klêś pro radice habent, venit vero verbum klḗśê ex 1mae classis lege a kliś) vexare, occidere.

क्लेश klêśa m. (r. kliś s. a) molestia, aerumna. H. 1. 44. Br. 3. 18.

क्लैव्य klâ'ivya n. (a klîvá s. ya) debilitas, debilitatio, demissio animi, mollitia. B'. 2. 3.

क्व kva ubi? Sâ. 6. 9; quo? Lass. 24. 11: kva gaććasi. Notentur locutiones veluti kvaća tê kśatriyabalañ kvaća brahmabalam mahat ubi tua kśatriyica potentia? ubi brahmanica potentia magna? i. e. quantum interest inter illam et hanc. R. Schl. I. 56. 4. — Exempla, ubi res vel persona superior in priore loco posita est, sunt: Rag. 1. 2: kva sûryaprab'avô vañśaḣ kvaćâ 'lpaviśayâ matiḣ; Mah. 1. 3065: kva maharśiḣ saćâi 'vâ "gryaḣ sâ 'psarâḣ kvaća mênakâ. — kvâ 'pi alicubi. N. 16. 6.

क्वचित् kvaćit (a praec. s. ćit) alicubi. N. 15. 15. — Repetitum: ubique. In. 3. 10.

क्वण् kvaṇ 1. par. sonare. Hit. 58. 21: ḍiṇḍimô hastipakâhataḣ kvaṇan; — kvaṇitá sonans, susurrans. Ur. 68. 1: padmam antaḣkvaṇitaśaṭpadam. (Cf. 2. kaṇ, kuṇ, ćaṇ, svan, ratione habitâ, gutturales facile in sibilantes degenerare; de lat. cano v. śaṅs.)

क्वण kvaṇa m. (r. kvaṇ s. a) sonus. Am.

क्वणन kvaṇana n. (r. kvaṇ s. ana) id. Am.

क्वणित kvaṇitá n. (r. kvaṇ s. ta) sonitus. Rag'. 7. 38: vigaǵê vilôlag'aṇṭâkvaṇitêna nâgaḣ.

क्वथ् kvat' 1. par. coquere. Man. 6. 20: aśnîyâd yavâgûñ kvat'itâm.

क्वाण kvâṇa m. (r. kvaṇ s. a) i. q. kvaṇa. Am.

क्वेल् kvêl 1. par. (gatâu K. ćâlagatyôḣ V.) ire, se movere. V. (Cf. kêl et kśvêl.)

क्षज् kśaǵ 1. âtm. (dânagatyôḣ) dare; ire.

1. क्षञ्ज् kśañǵ 1. par. (grammatici scribunt kśaǵ, gr. 110[a]) id.

2. क्षञ्ज् kśañǵ 10. par. (tañkê; grammatici scribunt kśaǵ, gr. 110[a]) id.

क्षण् kśaṇ 8. par. âtm. kśaṇômi, kśaṇvê (hiṅsâyâm K. vad'ê V.) vulnerare, ferire, occidere. Lass. 33. 19: akśataśarîra. (Cf. kśiṇ et kśi cl. 5; gr. καίνω, κανῶ; καίνυται = scr. kśaṇutê; κτείνω, v. gr. comp. 16; ξαίνω; fortasse σίνομαι e ξίνομαι.)

c. pari id. Ur. 8. 3 infr.: aparikśataśarîra; Râm. I. 47. 24: guruśâpaparikśata.

c. vi id. A. 11. 1: śaravikśata; 10. 30: vikśatañćâ "yasâir vâṇâiḣ ... mahîm ab'yapatad râǵan prab'agnam puram.

क्षण kśaṇa m. 1) pars temporis definita, Wils. „equal to thirty Calas or four minutes". 2) momentum. — acc. kśaṇam adv. per momentum. B'ar. suppl. 7. Lass. 2. 7. instr. kśaṇêna statim. H. 4. 10. N. 2. 3. (Pottius recte, ut mihi videtur, hoc vocabulum explicat ex îkśaṇa, abjecto î; respicias nostrum *Augenblick*.)

क्षणदा kśaṇadâ f. (e praec. et da dans, in fem.) nox. Rag'. 8. 73.

क्षणदाचर kśaṇadâćara m. (e praec. et ćara iens) cognomen Râkśasorum, significans noctu iens. Dr. 2. 3.

क्षणिक kśaṇika (a kśaṇa s. ika) per momentum temporis durans. Hit. 20. 6.

क्षणिका kśaṇikâ f. (fem. praec.) fulmen. Hêm.

क्षत kṡatá (r. kṡan s. ta) 1) vulneratus, occisus. 2) n. vulnus. Rag̀. 2. 53.

क्षतज kṡataǵa (e praec. et ǵa natus) sanguis. Rag̀. 7. 40.

क्षति kṡati f. (r. kṡan s. ti) eversio, exstinctio, vastatio. Śak. 32. 16. Hit. 28. 18.

क्षत्र kṡatrá m. (ut mihi videtur, e kṡam terra, abjecto m, vel kṡâ id. correpto â, et tra servans, a r. trâ, ita ut esset = mahîpâla terrae custos; scribitur etiam kṡattrá et deduci solet a kṡatá vulnus et tra servans, v. Rag̀. 2. 53; cf. zend. [Zend script] k̀ṡat̀ra rex, gr. comp. 52) Kṡatrus i. e. vir secundi vel militaris et regii ordinis.

क्षत्रिय kṡatrîya vel kṡattrîya (a praec. s. iya) id. Dr. 7. 1.

क्षप् kṡap 10. par.: kṡapáyâmi (prêraṇê K. kṡêpê V.) 1) sternere, prosternere, dejicere, excidere, destruere. Mah. 1. 4128: akṡataṅ kṡapayitvâ 'rîn saṅk̀yê 'ssaṅk̀yêyavikramaṅ; Rag̀. 8. 46: tarur na pâtitaṅ kṡapitâ tadviṭapâśritâ laṭâ; Râm. II. 12. 69: vâidêhî vata mê prâṇân śôćantî kṡapayiṡyati; In. 5. 57: tatra taṅ (śâpaṅ) kṡapayiṡyasi. 2) lavare, purgare. Man. 5. 157: kâman tu kṡapayêd dêham; 5. 69: kṡapêyus tryaham. Schol. śâućaṅ kuryuṅ. (Cf. kṡip; fortasse huc pertinet goth. skapa creo, transpositis litteris kṡ in sk, et servatâ in fine radicis tenui labiali, sicut in slêpa = scr. svap. Quod ad sensum attinet, rationem habeas, verba movendi facile significationem faciendi assumere; v. e. c. ćar, sarǵ srǵ.)

क्षपस् kṡápas n. (r. kṡap s. as) nox, in dial. vêd., v. Ros. Sp. 18. 5 apud Lass. p. 100. (Lat. crepus-culum, mutatâ sibilante in r, sicut in gr. ῥίπτω pro κρίπτω = scr. kṡip, κραιπνός = scr. kṡiprá, q. v., κρείων = scr. kṡáyan, v. kṡi; etiam κνέφος, κνέφας ad kṡápas et crepus-culum traxerim, mutatis liquidis ρ et ν, et ψέφας, ψέφος, mutatâ gutturali in labialem.)

क्षपा kṡapấ f. (r. kṡap s. â) nox. Sâ. 5. 80; v. kṡápas.

क्षपाकर kṡapâkara m. (e praec. et kara faciens) luna. Am.

1. क्षम् kṡam 1. âtm. interdum par. 1) tolerare, perferre, pati. N. 7. 8: na ćakṡamê tatô râǵan samâhvânam; Br. 1. 8: rôrudyamânâṅs tân drṡṭvâ...kâruṇyât sâd̀ub̀âvâćća kuntî râǵan na ćakṡamê; Hit.: âǵńâb̀aṅgakarân râǵâ na kṡamêt. 2) ignoscere, condonare, indulgere. N. 3. 8: tat kṡamantu mahêśvarâṅ; 25. 12: yadi... mayâ krtâny akâryâṇi tâni tvaṅ kṡantum arhasi. — caus. kṡamáyâmi veniam petere ab aliquo, orare alqm. ut ignoscat, se excusare alicui, c. acc. pers. N. 25. 9: tam ânâyya nalô râǵâ kṡamayâmâsa pârt̀ivam | saća tan kṡamayâmâsa hêtub̀iṅ. (Fortasse goth. hramja crucifigo proprie significat vexare, ita ut nitatur formâ causali kṡamáyâmi facio ut aliquis patiatur, mutatâ sibilante in r [v. kṡápas, kṡud̀]; anglo-sax. hremman „to hinder, disquiet"; v. kṡamá.)

2. क्षम् kṡam 4. par.: kṡấmyâmi id.

3. क्षम् kṡam (r. kṡam) terra, in dial. vêd. Rgv. p. 41. 18: kṡamí in terra; 203. 15: kṡmas terrae, v. kṡamấ et kṡmâ.

क्षम kṡamá (r. kṡam s. a) adj. 1) tolerans, perferens, perpetiens. Dr. 6. 4: klêśakṡama. 2) capax, potens, c. loc. vel infinit. Rag̀. 11. 5: sâ hi rakṡaṇavid̀âu tayôṅ kṡamâ; 8. 59: hrdayan na tv avalambituṅ kṡamâṅ. 3) aptus, idoneus, conveniens. Rag̀. 9. 50: mrgavanôpagamakṡamavêśab̀rt; R. Schl. I. 1. 49: na virôd̀ô balavatâ kṡamô râvaṇa têna tê; Śak. 2. 9: ub̀ab̀ôgakṡamaṅ grîṡmasamayam âśritya. — subst. n. 1) patientia, toleratio. Br. 3. 2: kriyatâṅ kṡamam. 2) facultas, vis. Br. 1. 35: na tu mê ǵîvituṅ kṡamam. (Cum sgn. 2 cf. hib. cam „strong, stout, mighty", subst. „power, might", cama „brave", abjectâ sibilante.)

क्षमा kṡamấ f. (r. kṡam s. â) 1) patientia, toleratio. Rag̀. 18. 8. R. Schl. I. 34. 33 sq. 2) terra. (Cf. kṡam et kṡmâ; gr. XAMA, unde χαμαί, χαμᾶ-ζε, χαμά-

θεν; conferatur etiam χθαμαλός, adjecto θ, sicut in χθές = scr. hyas, v. gr. comp. 16.)

क्षमावत् kśamâvant (e praec. s. vant vat) patientiâ praeditus, patiens, tolerans. In. 4. 8.

क्षमिन् kśamín (a kśamá vel kśamá' patientia, s. in) patientiâ praeditus. B^c. 12. 13.

क्षम्प् kśamp 10. par. (kântâu K. śaktâu V.; scribunt kśap, gr. 110[a]) lucere; posse.

क्षय kśaya m. (r. kśi s. a) 1) kśayá occasus, interitus, exitium. H. 4. 48. Br. 2. 20. N. 26. 12. 2) kśáya domus, domicilium, sedes, praesertim deorum. H. 1. 47. M. 1. 2510: nirǵagâma kśayân narâyaṇasya; R. Schl. II. 6. 27: indrakśayasannib^cam puram. (Hib. cai domus.)

क्षयिन् kśayín (r. kśi s. in) periens, evanescens, decrescens. Rag^c. 17. 71.

क्षर् kśar 1. par. 1) stillare, effundere. Mah. 1. 797: kśaranta iva ǵîmûtâh; 5471: kśarantô rud^ciram bahum; Rag^c. 13. 74: kśaratsu (gaǵêśu) bahudâ madavârid^cârâh; 2) diffluere, dilabi, dissolvi, evanescere. Man. 2. 99: indriyâṇân tu sarvêśân yady êkaṅ kśaratî 'ndriyam | tênâ 'sya kśarati praǵńâ dṛtêh pâtrâd ivô 'dakam; 4. 237: yaǵńô 'nṛtêna kśarati tapah kśarati vismayât. — Caus. calumniari, falso accusare, c. loc. vel instr. rei. Mah. 2. 238: kaććid âryô viśudd^câtmâ kśâritaś ćâurakarmaṇi; Râm. III. 72. 87: kaććid âryô 'pi śudd^câtmâ kśâritaśćâ 'pakarmaṇâ. (Fortasse lat. scateo cum hac radice cohaeret, ita ut in sca-teo dissolvendum et ortum sit e perdito quodam nomine, cujus suffixum a t inceperit; sca pro scar igitur litteris transpositis ortum esset e csar; v. kśará.)

c. â caus. âkśârayâmi conviciari, maledicere. Man. 8. 275: mâtaram ... âkśârayan.

क्षर kśará (r. kśar s. a) adj. caducus, fragilis, mortalis. B. 8. 4. 15. 16. — Subst. 1) m. nubes. 2) n. aqua. Mêd. (Hib. suir „water, a river", nisi hoc pertinet ad saras vel sarit.)

1. क्षल् kśal 1. par. (ćalanê K. ćâlê ćayê V.) se movere; colligere. (Cf. ćal, śal, sal.)

2. क्षल् kśal 10. par. kśâlâyâmi, lavare, abluere. Hit. 123. 8: kśâlayam api vṛkśâṅg^crîn nadîvêgô nikṛntati. (Lit. skalauju eluo, abluo, skalbju lavo, transposito ks in sk; huc etiam traxerim nostrum spüle, mutatâ gutturali in labialem.)

c. pra id. N. 11. 29: prakśâlya salilênaća; 23. 23: prakśâlyaća muk^cam.

क्षा kśâ f. (ut mihi videtur, e kśmâ, ejecto m) terra, in dial. vêd. Rgv. p. 196. 10.

क्षात्र kśâtra (a kśatrá s. a) kśâtricus, militaris, regius. B^c. 18. 43.

क्षान्त kśântá (r. kśam s. ta, gr. 550) 1) tolerans, patiens. Rag^c. 18. 8. 2) n. patientia. R. Schl. I. 34. 32.

क्षान्ति kśânti f. (r. kśam s. ti) patientia. B^c. 18. 42.

क्षाम kśâma (r. kśâi s. ma pro ta vel na) 1) emaciatus, macer. B^car. 1. 63: kśud^câkśâma. Up. 27. 2) tenuis, gracilis. B^car. 1. 92. 3) debilis. Lass. 11. 14.

क्षार kśârá m. (r. kśar s. a) vitrum. Am.

1. क्षि kśi 1. par. âtm. 1) perire. caus. destruere, perdere, delere. B^c. 4. 30: yaǵńakśayitakalmaśa (schol. nâśita); Râm. III. 60. 47: kṛtsnê vâi kśayitê puṇyê (kśayita pro kśâyita, sicut ćayita pro ćâyita, gr. 468). 2) regere, dominari, unde kśit, q. v., et in dialecto vêdicâ kśáya dominans, in composito urukśáya = εὐρυκρείων, v. Ros. ad Rgv. p. 11; simplici kśáya respondet send. [zend] k^csahya, gr. comp. 48. (Ad kśáyâmi rego, dominor Rosenius l. c. apte trahit gr. κρείων, ita ut comp. εὐρυκρείων utraque compositi parte cum urukśáya conveniat; ś enim antecedente k saepius in r transiit, v. kśápas; send. [zend] k^cśi, gr. comp. 34.)

2. क्षि kśi 5. et 9. par.: kśiṇómi, kśiṇámi laedere, vexare, occidere. Ur. 18. 16: manô mê pańćavâṇah kśiṇôti; Man. 2. 100: akśiṇvan yôgatas tanum (schol. apîḍayan); 8. 196: akśiṇvan

nyâsadʿârinam. — Pass. *kśîyê* perdi, deleri, destrui, perire. Man. 7. 112: *râǵńâm prâṇâh kśîyantê*; Hit. *kâyah kśîyamâṇô lakśyatê.* (Laudatae passivae formae etiam ad cognatam radicem *kśî* trahi possent, a quâ e gramm. r. 448. pass. τοῦ *kśi* non differt. Cf. *kśiṇ*, *kśaṇ*.)

c. *sam* in pass. id. Dêv. 3: *sańkśîyamâṇê svasâinyê.*

3. क्षि *kśi* 6. âtm.: *kśiyâmi* habitare, v. *kśâya*.

क्षिण् *kśiṇ* 8. par.: *kśiṇômi* (*hinsâyâm* K. *vadê* V.) laedere, occidere. (Cf. *kśaṇ* unde *kśiṇ* attenuato *a* in *i* ortum esse videtur, nisi verbum *kśiṇômi* re verâ idem est ac *kśi* cl. 5.)

क्षित् *kśit* m. (r. *kśi* s. *t*, gr. 573) dominus, imperator, in fine compp. N. 2. 20. 5. 4.

क्षिति *kśiti* f. (r. *kśi* habitare, s. *ti*) 1) habitatio, domicilium. 2) terra. Bʿar. 3. 5.

क्षिद् *kśid* v. *kśvid.*

1. क्षिप् *kśip* 6. par. 1) jacere, conjicere, mittere, cum locat. loci, quo alqd. conjicitur. Râm. I. 28. 22. 23: *astram ... ćikśêpa paramakruddʿô mârîćôrasi râǵʿavah*; Bʿ. 16. 19: *tân kśipâmi âsurîśu yôniśu*; Hit. 79. 10: *bʿṛtyê dôśân kśipati*; Bʿar. 1. 93: *amî ... dṛśṭipâtâh kiń kśipyantê.* — *dâruṇayâ vâćâ kśêptum* acriter increpare alqm. Man. 8. 270. 2) prosternere, dejicere. Lass. 53. 5: *kśêptun tapas tasya mahâtmanah.* 3) dimittere. Up. 34: *têna kśiptâ.* (Cf. *kśap*, unde fortasse *kśip*, attenuato *a* in *i*; lat. *sipo*, *dissipo*, e *xipo*, abjectâ gutturali; graecum ῥίπ-τω e κρίπ-τω explicaverim, abjectâ gutturali, et mutatâ sibilante in ρ, v. *kśâpas*; cambro-brit. *hipiaw* „to cast or dash suddenly", cujus *h*, ut saepius, respondet sanscritae sibilanti, abjectâ gutturali, sicut in gr. ῥίπτω; fortasse etiam nostrum *werfe*, goth. *vairpa* pro *virpa* [gr. c. 82] huc pertinet, transpositis litteris e *vripa* pro *hvripa*, cum *hv* pro *k*, sicut *hvas* quis = scr. *kas*, gr. comp. 388).

c. *adʿi* spernere, contemnere. Hit. 83. 16: *êśa duśṭô dêvapâdân adʿikśipati*; v. *kśip* praef. *â*.

c. *ava* praef. *sam* prosternere, dejicere. Dr. 5. 24: *tań samavâkśipat sâ.*

c. *â* 1) id. Caus. *âkśêpayâmi* facere ut alqs. prosternat. Dr. 8. 18: *ratʿam âkśêpayâmâsa gaǵêna gaǵayânavit.* 2) spernere, contemnere. Dr. 4. 23: *avamatyâ 'sya tad vâkyam âkśipyaća*; N. 3. 13: *âkśipantîm iva prabʿâm śaśinah svêna têǵasâ.*

c. *â* praef. *sam* sicut praec. 1) prosternere, projicere. Dr. 5. 24: *tayâ samâkśiptatanuh sa pâpah papâta.* 2) spernere. Mah. 1. 1253: *samâkśipan bʿânumatah prabʿâm.*

c. *ut* extollere, levare. H. 4. 49: *utkśipyâ 'bʿrâmayad dêham*; Ragʿ. 15. 83.

c. *ni* 1) dejicere, deponere. Lass. 12. 9: *laḍḍûkâm êkâń śunô 'grê nikśiptavatî.* — *nikśiptâkśa* dejectos oculos habens, cum loc. loci. Gîta-G. 12. 1: *śayanê nikśiptâkśîm uvâća harih priyâm*; — *varṇân nikśêptum* litteras dejicere, i. e. scribere (cf. Ur. 24. 15: *bʿûrǵapatragatô 'yam akśaravinyâsah*); Caus. facere ut aliquis scribat vel inscribat. Ragʿ. 7. 62: *saśônitâis têna śilîmukʿâgrâir nikśêpitâh kêtuśu partʿivânâm ... varṇâh* (schol. Calc. *nikśêpitâh* = *anyâir nivêśitâh*); H. 1. 24: *tatra nikśipya tân sarvân.* 2) tradere, c. loc. pers. N. 8. 20: *mama ǵńâtiśu nikśipya dârakâu*; Man. 8. 179: *âryê nikśêpan nikśipêd budʿah.*

c. *pari* circumjicere, circumspergere, circumfundere. Râm. III. 60. 100: *annâstaraṇakań râǵńah samantât parićikśipuh*; Mah. 1. 1306: *kânananća manôramań sâgarâmbuparikśiptam.*

c. *pra* projicere. Su. 2. 14: *agnihôtrâṇi prakśipanty apsu*; M. 15.

c. *vi* e. c. *bâhû* brachia jactare, dispergere. Râm. III. 56. 15.

c. *sam* contrahere, corripere. Man. 7. 34: *sańkšipyatê yaśô lôkê* (schol. *sańkôćam êti*); N. 4. 9.

2. क्षिप् *kšip* 4. par. id.

क्षिप्र *kšiprá* (r. *kšip* s. *ra*) celer. — *kšiprám* adv. cito. In. 5. 51. (Cf. gr. κραιπ-νός, v. *kšápas*.)

क्षिव् *kšiv* 1. et 4. par.: *kšêvâmi*, *kšívyâmi*, gr. 303 (*nirasanê* K. *nivâsê* V.) ejicere; habitare (*kšiv* ex *kšip* ortum esse videtur, attenuato *p* in *v*, sicut *pivâmi* bibo dicitur pro *pipâmi*, v. *pâ*.)

क्षी *kšî* 1. par. perdere, exstinguere, delere. Part. perf. pass. *kšîṇá* perditus, deletus. Hit.: *kšîṇêšu vittêšu. kšîṇapâpa.* (Haec radix cohaeret cum *kši* et *kšâi*.)

क्षीज् *kšîǵ* 1. par. (*avyaktê śabdê* K. *ḥikkanê* V.) singultire.

1. क्षीव् *kšîv* 1. par. i. q. *kšiv*, unde productâ vocali ortum est.

2. क्षीव् *kšîv* vel *kšîb* 1. âtm. (*madê* K. *darpê* V.) ebrium esse; superbum esse. (Hib. *siobhas* „rage, madness".)

क्षीर *kšîrá* n. (ut mihi videtur e *kšârá*, a r. *kšar* s. *a*, attenuato *â* in *î*) 1) aqua. 2) lac.

क्षु *kšu* 2. par.: *kšâumi* (*śabdê* K. *kšutê* V.) sonum edere, sternutare. (Huc retulerim lit. *czaudmi* sternuto = scr. *kšâumi*, adjecto *d* (cf. *kšut*) et mutato *kš* in *cz* = *ć*.)

क्षुण्ण *kšuṇṇá* v. *kšud*, gr. 542.

क्षुत् *kšut* f. (r. *kšu*, adjecto *t*, sicut in fine compp. gr. 573) sternutamentum. Am.

क्षुत *kšuta* et क्षुता *kšutâ* f. (r. *kšu* s. *ta*) id. Am.

क्षुद् *kšud* 7. par. âtm. *kšuṇádmi*, *kšundê* contundere, conterere. part. pass. *kšuṇṇá*. Dêv. 3. 24: *k'ura-kšuṇṇamaḥîtalaḥ*; 9. 35: *dańšṭrâkšuṇṇaśirô-d'ara*. (Fortasse huc pertinet gr. ξύω, ξέω pro ξεύω, adjecto gunae incremento; si ita est, sibilans in formis ξυσ-τός, ξεσ-τός ad radicem pertinet, mutato, ex generali euphoniae lege, δ in σ. Lit. *skaus-ti* dolet, e *skaud-ti*, *skaudéjimas* dolor; *pra-skunda* dolere incipit, *nu-skaudinu* noceo, transposito *ks* in *sk*.)

c. *vi* id. Dêv. 3. 25: *vêgab'ramaṇavikšuṇṇâ maḥî.*

c. *sam* id. Râm. III. 63. 10: *babandur band'ani-yâńśća kšôdyân sańćukšudus tat'â.*

क्षुद्र *kšudrá* (r. *kšud* s. *ra*) 1) parvus, debilis. M. 6. 2) trop. vilis, abjectus, humilis. In. 2. 6. Dr. 9. 21. (Cf. lit. *kúdikis* infans, pers. کودک *kûdek* parvus, puer.)

1. क्षुध् *kšud'* 4. par. esurire. *kšud'itá* esuriens. N. 11. 12. 18. 12 *).

2. क्षुध् *kšud'* f. (a praec.) fames. Su. 1. 8.

क्षुधा *kšud'â* f. (r. *kšud'* s. *â*) fames.

क्षुप *kšupa* m. frutex. H. 1. 18.

क्षुब्ध *kšubd'a* v. *kšub'*.

क्षुब्धता *kšubd'átâ* f. (a praec. s. *tâ*) agitatio. B'ar. 3. 94: *abd'êḥ kšubd'atâ.*

क्षुभ् *kšub'* 1. âtm. 4. par. *kšôb'ê*, *kšúb'yâmi* commoveri, agitari, conturbari. Part. perf. pass. *kšubd'á* vel *kšub'itá*. Râm. I. 52. 14: *kšub'itâḥ sâgarâḥ sarvê*; III. 79. 20: *ušṇakšubd'asalila*; I. 52. 14: *yat têǵaḥ kšub'itań ḥy adya tad d'arâ d'âra-yišyati.* Caus. et cl. 9. par.: *kšôb'áyâmi*, *kšub'-nâmi* agitare. M. 42: *kšôb'yamâṇâ maḥâvâtâiḥ sâ nâus tasmin maḥôdad'âu*; Râm. I. 16. 27: *kšôb'ayêyuśća vêgêna samudram.* (Cambro-brit. *hwbiau* „to make a sudden push", abjecto *k*, et *š* mutato in *h*, v. Pictet p. 76; slav. vet. *šúbati* agitare, gr. comp. 92, *l*; Pottius apte confert gr. κοῦφος, ejecto *š*; huc etiam trahimus nostrum *schiebe*, cujus radix in germ. vet. sonat *scub* vel *scup*, transpositis *k* + *š* in *sc*.)

c. *pra* i. q. simpl. Man. 9. 254: *tasya prakšub'yatê râšṭram.*

c. *pra* praef. *sam* id. Râm. I. 52. 15: *samprakšu-b'itamânasa.*

---

*) De goth. *grêdags* femelicus, slav. *gladǔ* fames vid. *gard' grd'*.

c. *vi* Caus. id. Dr. 7. 19: *sênân tavê 'mam ... vikśôb'itân drakśyasi.*

c. *sam* id. Dêv. 2. 35: *drśṭvá samastań sańkśub'dan trâilôkyam.*

क्षुर् *kśur* 6. par. (*ćêdanê* K. *vilêk'ê k'ananê* V.) findere, radere, scalpere, fodere; cf. *k'ur.* (Gr. ξυρ-όν, v. *kśurá.*)

क्षुर *kśurá* m. (rad. *kśur* suff. *a*) 1) culter tonsorius. Dr. 8. 24, ubi ensem vel sagittam significare videtur; Rag'. 7. 43. 2) ungula, cf. *k'úra.* (Gr. ξυρ-όν, v. *kśur.*)

क्षुरप्र *kśurapra* m. (e *kśurá* ungula et *pra*, quae fortasse est praepositio in compositi fine posita) sagitta, cujus cuspis soleae ferreae formam habet. Rag'. 9. 62. 11. 29.

क्षुरिन् *kśurin* m. (a *kśurá* s. *in*) tonsor. Am.

क्षुरी *kśurî* f. (a *kśurá* signo fem. *î*) culter.

क्षेत्र *kśêtra* n. (r. *kśi* s. *tra*) 1) campus. B'. 1. 1. (Goth. *haithi*, th. *haithjô* ager, nostrum *Heide*, ejecto *ś*). 2) corpus. B'. 13. 1. 3) uxor. Mah. 1. 4661.

क्षेत्रज्ञ *kśêtragńá* m. (e praec. et *gńa* qui novit) anima. Mah. 1. 3018.

क्षेप *kśêpa* m. (r. *kśip* s. *a*) contemtio. Mah. 1. 555.

क्षेपणीय *kśêpaṇîya* n. (r. *kśip* s. *anîya*) jaculum, missile. Rag'. 4. 77.

क्षेपिष्ठ *kśêpiśṭa* superl. τοῦ *kśiprá*, v. gr. 226. 3.

क्षेपीयांस् *kśêpîyâńs* compar. τοῦ *kśiprá*, v. gr. 226. 3.

क्षेम *kśêma* 1) bonus, felix, faustus. Sâ. 5. 97. 2) m. n. felicitas. H. 4. 51. Br. 1. 20.

क्षेमङ्कर *kśêmańkará* m. (e *kśêma* in accus. et *kara* faciens) nom. pr. Dr. 2. 7.

क्षेमिन् *kśêmin* (a *kśêma* s. *in*) felix. N. 12. 121.

क्षै *kśâi* 1. par. *kśâyâmi* (*kśayê*) perire, interire; cf. *kśi* et *kśî.*

क्षोणि *kśôṇí* f. terra.

क्षोणी *kśôṇî* f. id. Am.

क्षोभ *kśôb'a* m. (r. *kśub'* s. *a*) agitatio, permotio, perturbatio. Su. 1. 16.

क्षौद्र *kśâudra* n. (a *kśudrâ* apis, s. *a*) mel. R. Schl. II. 14. 33.

क्षौम *kśâuma* (fem. *kśâumî*) linteus. R. Schl. I. 74. 3.

क्षौर *kśâura* n. (a *kśurá* s. *a*) actio barbam tondendi. Hit. 101. 6: *kśâurań krtvâ.*

1. क्ष्णु *kśṇu* 2. par. *kśṇâumi* (*têganê*) acuere.

2. क्ष्णु *kśṇu* 2. âtm. *kśṇuvê* (*apanayanê*) abducere, auferre.

क्ष्मा *kśmâ* f. (e *kśamâ* ejecto *a*) terra. Rag'. 18. 8.

क्ष्माय् *kśmây* 1. âtm. (*vid'ûnanê*; ut videtur, denominativum a *kśamá* vel *kśamâ*, ejecto *a*) agitare, concutere, quassare.

क्ष्मील् *kśmîl* 1. par. (*nimêśaṇê* K. *nimêśê* V.) oculos dejicere, nictari (*kśmîl* compositum esse censeo ex *kś*, mutilato ex *ákśi* vel *akśa* oculus, et *mîl*, quod idem valet ac *kśmîl.*)

1. क्ष्विद् *kśvid* 1. par. (*avyaktê śabdê* K. *kûganê* V.; scribitur etiam *kśid*) sonare.

2. क्ष्विद् *kśvid* 1. âtm. (*môkśê snêhê*; scribitur etiam *kśid*) liberare; amare.

3. क्ष्विद् *kśvid* 4. par. (*môćanê*; scribitur etiam *kśid*) liberare.

क्ष्वेल् *kśvêl* 1. par. (*gatâu* K. *ćâlagatyôń* V.) ire, se movere. (Fortasse huc pertinet germ. vet. *suillu* turgeo, rad. et praet. *sual* vel *suall*, suppresso posteriore diphthongi *ê* elemento.)

ख k'.

ख k'a n. 1) aër, coelum. N. 12. 53. 2) cavum. Man. 2. 60. 3) sensus (videndi, audiendi cet.) Am. IV. 2. 19: *indriyê spi k'am.* (Cf. gr. χάος et lat. *halare.*)

खक्ख् k'akk' 1. par. (*hâsê*) ridere. (Cf. *kakk, kak', kakk'*, praeter verba cum *kak'* comparata, goth. *klaha* rideo, quod e *kak* explicari potest, mutatis secundum generalem regulam tenuibus in aspiratas, et insertâ liquidâ; nostrum *lache* initialem gutturalem abjecit.)

खग k'aga (e k'a aër et *ga* iens) 1) in aëre iens, se movens. A. 10. 61. 2) m. avis.

खगम k'agama m. (e k'a et *gama* iens) avis. N. 1. 24.

1. खच् k'ać 6. par. (*b'ûtipûtyôr utpattâu*) felicem, potentem fieri; purum fieri; oriri, nasci.

2. खच् k'ać 10. par.: *k'aćâyâmi* (*band'anê*) ligare, nectere, connectere, contexere, conserere. Schol. ad Ćaur. 19; Lass. 73. 13.

c. *ut* id. Rag'. 13. 54: *mâlâ sitapañkağânâm indîvarâir utk'aćitântarâ* (schol. Calc. *sahagrat'itamad'yâ*).

खचर k'aćara (e k'a aër et *ćara* iens) in aëre iens. A. 10. 26.

खज् k'ağ 1. âtm. (*mant'anê* K. *mant'ê* V.) commovere, agitare.

खजक k'ağaka m. (r. *k'ağ* s. *aka*) instrumentum, quo lactis flos agitatur ad butyrum conficiendum, „churning stick". Hêm.

खञ्ज् k'añğ 1. par. (scribitur *k'ağ*, gr. 110[a]) claudicare, v. sq. (Huc traxerim nostrum *hinke*, germ. med. *hinke*, cujus rad. et praet. sonat *hanc*, v. gramm. comp. 109[a]). 1; consonantes nituntur formâ *kañğ*, mutatâ tenui in aspiratam et mediâ in tenuem, v. gr. comp. 87.)

खञ्ज k'añğa (r. *k'añğ* s. *a*) claudus. B'ar. 1. 63. (Germ. med. *hanc.*)

खञ्जखेल k'añğak'êla m. (e *k'añğa* et *k'êla* iens, v. *k'êl*) motacilla.

खञ्जन k'añğana m. (r. *k'añğ* s. *ana*) id. Am.

खट् k'aṭ 1. par. (*kâñks'yê* K. *kâñks'i* V.) desiderare.

खट्ट् k'aṭṭ 10. par. (*vṛtâu*) tegere; cf. *k'uḍ, gunṭ'.*

खट्वा k'âṭvâ f. (r. *k'aṭṭ*, abjecto alterutro *ṭ*, s. *va* in fem.) lectus. Hit. 86. 6. 8.

खड् k'aḍ 10. par. *k'âḍâyâmi* findere, frangere, rumpere, dividere, divellere, laxare, v. sq. et cf. *k'uḍ, k'unḍ.*

खड्ग k'aḍgá m. 1) rhinoceros. Rag'. 9. 62. 2) rhinocerotis cornu. 3) ensis. N. 10. 18.

खण्ड् k'anḍ 1. par. âtm. (scribitur *k'aḍ*, gr. 110[a]) 1) i. q. *k'aḍ*. Hit. 64. 10: *rağanîćayanâśêna k'anḍitê timirê*; 73. 7: *strîb'iĥ kasya na k'anḍitam b'uvi manaĥ*; Ur. 12. 16: *k'anḍitâgrât ... mṛṇâlât.* 2) deserere, relinquere. Rag'. 5. 67: *abalâ niśi k'anḍitâ.* (Cf. *k'unḍ, k'uḍ, k'ard.* Lit. *kándu* mordeo.)

खण्ड k'anḍá m. n. (r. *k'anḍ* s. *a*) 1) pars, portio, sectio, fragmentum, frustum; tomus. Hit. 111. 10. 27. 15. A. 8. 1. B'ar. 2. 98. Sâ. 5. 108. — *k'anḍîkar* in frusta dissecare, frangere. Rag'. 16. 51. 2) saccharum. Ur. 38. 1 infr.

खण्डन k'anḍana n. (r. *k'anḍ* s. *ana*) 1) actio frangendi, rumpendi, destruendi. Hit. 54. 3. 112. 21. Rag'. 9. 35. 2) perfidia. Rag'. 19. 21.

1. खद् k'ad 1. par. occidere. Dêv. 8. 37: *patitâńs tâńś ćak'âdâ 't'a sâ tadâ.* (Cf. *knat', klat'*, lat. *clades.*)

2. खद् *k'ad* 10. par.: *k'âdâyâmi* edere, vorare (de animalibus). N. 12. 35: *mâñ k'âdaya*; M. 7: *durbalam balavantô hi matsyâ matsyam ... k'âdayanti.* Huc vel ad *k'aṇḍ* pertinet lit. *kand-i-s* tinea; v. *k'âd.*

खदिर *k'adirá* m. nomen arboris, Wils. „Khayar or catechu, **Mimosa catechu**". N. 12. 4.

खन् *k'an* 1. par. fodere, perfodere. Hit. 30. 1: *mama vivarañ k'anitvâ*; Râm. I. 32. 52: *pṛt'ivî sarvâ k'anyatê.* — Part. perf. pass. *k'âtá*, gr. 549; gerund. in *ya*, *k'ánya* vel *k'â'ya*; pass. *k'ánye* vel *k'â'ye*. (Gr. χαίνω, χανῶ, germ. vet. *ginêm*, *ginôm* hio, nostrum *gähne*, anglo-sax. *cina* rima, *cinan* hiare; lat. *cuniculus*, *canalis*; v. *k'aní*, *k'âni.*)

c. *ut* effodere. B'ar. 3. 5: *utk'âtan nid'iśañkayâ kśititalam*; evellere, eruere. Rag'. 4. 36: *vañgân utk'âya ... nâusâd'anôdd'atân | nićak'âna ǵayast'amb'ân gañgaśrôtôऽntarêśu saň*, ubi *utk'an* effodere opponitur verbo *nik'an* infodere, defodere, hîc infodiendo erigere; schol. Calc. *utk'âya* explicat per *utpâṭya*.

c. *ut* praef. *pra* id. Râm. I. 32. 40: *prôtk'ananta êkâikayôǵanam b'ûmêň.*

c. *ni* infodere, defodere. Hit. 124. 16: *nik'anyantê hṛdayê śôkaśañkavaň*; Rag'. 4. 36; v. *k'an* praef. *ut.*

खनक *k'ánaka* m. (r. *k'an* s. *aka*) fossor. R. Schl. I. 12. 7.

खनन *k'anana* n. (r. *k'an* s. *ana*) actio fodiendi. B'ar. 3. 76.

खनि *k'aní* f. (r. *k'an* s. *i*) fodina, cuniculus. Rag'. 17. 66. 18. 21. (Lat. *cuni-culus.*)

खनितार् *k'anitâr* m. (r. *k'an* s. *târ tṛ*) fossor. Hit. 52. 8.

खनित्र *k'anítra* n. (r. *k'an* s. *tra*) ligo. Hit. 30. 1.

खम्ब् *k'amb* 1. par. (*gatâu*) ire; cf. *gamb*, *ǵamb*, *ćamb*.

खर *k'ara* adj. 1) calidus, fervidus. 2) acer, vehemens, austerus. Rag'. 8. 9: *na k'arô na b'ûyasâ mṛduň*; de voce: R. Schl. II. 20. 42. — Subst. 1) m. n. calor. Am. 2) *k'ára* m. asinus. (Cf. ṣend. [Zend script] *k'ara* asinus.)

खर्ज् *k'arǵ* 1. par. (*mârǵanê* K. *vyat'âmṛǵôň* V.) purificare, abstergere, vexare, v. *karǵ*. (Hib. *cairtim* vel *cartaim* purifico.)

खर्जूर *k'arǵû'ra* m. palma. Wils. „**Phoenix** or **Elate sylvestris**". N. 12. 5.

खर्द् *k'ard* 1. par. (*daśanê*) mordere. (Cf. *k'aṇḍ*, *k'aḍ*, lit. *kándu* mordeo.)

खर्ब् *k'arb* 1. par. (*gatâu*) ire. (Cf. *garb*, *ǵarb*, *ćarb*; germ. vet. *HWARB*, *HWARP* reverti, *hwirbu*, *hwarb*, *hwurbumês*; goth. *bi-hvairba* circumeo.)

खर्ब *k'arba* n. billio. Mah. 2. 1749.

खर्व् *k'arv* 1. par. (*darpê* K. *garvê* V.) superbum esse; v. *karv* et *garv*.

खल् *k'al* 1. par. (*ćalanê* K. *ćâlê ćayê* V.) se movere; colligere; cf. *ćal*.

खल *k'ala* malus, vilis, improbus. Hit. 52. 3. 70. 19.

खलु *k'âlu* 1) sane, profecto (ad orationis vim augendam ponitur, praesertim post voces negativas vel interrogativas). Śak. 5. 15. 16: *b'ô râǵan âśramamṛgaň k'alv ayam | na k'alu na k'alu vâṇaň sannipâtyôऽyam asmin* ja nicht! ja nicht!; Rag'. 9. 28: *na k'alu tâvat aśêśam apôhituň ravir alam viralam kṛtavân himam*; Lass. 1. 3: *prârab'yatê na k'alu vig'nab'ayêna nîćâiň*; N. 16. 22: *kadâ nu k'alu duňk'asya pâraň yâsyati vâi śub'â* wann doch?; Śak. 23. 15: *kiñ k'alu*; 44. 2 infr.: *kva k'alu*; 59. 14: *kat'am ... k'alu.* 2) enim, praesertim antecedente *na*. Śak. 26. 5: *mandâutsuk'yôऽsmi nagarâgamanam prati ... na k'alu śaktôऽsmi śakuntalâdarśanavyâpârâd âtmânan nivartayitum*; Rag'. 3. 51: *gṛhâṇa śastram ... na k'alv anirǵitya rag'uñ kṛtî b'avân.* 3) *k'alv api* sed etiam, antecedente *na kêvalam*. Rag'. 18. 48.

खलुज् k'alug m. (nom. k'aluk, ut videtur, e k'a et lug, a r. lug laedere, occidere) obscuritas, caligo. (Cf. lat. *caligo.*)

खल्लिट k'alliṭa calvus.

खल्लीट k'alliṭa id.

खल्वाट k'alvâṭa id. B'ar. 2. 86, v. Bohlen ad h. l. (Cf. lat. *calvus*, nostrum *kahl*, germ. vet. *chalawan* capillo nudare.)

खव् k'av 9. par. k'avnâ'mi vel k'âunâ'mi vel k'unâ'mi (b'ûtiprâdurb'âvê K. b'ûtipûtyôr utpattâu V.) potentem, felicem fieri; purificari.

खष् k'aś 1. par. (vad'ê) occidere, ferire; cf. kaś, ćaś, ćaś, gaś, guś, g'aś, g'ûś.

खाण्डवप्रस्थ k'âṇḍavaprast'a m. nomen urbis. Mah. 1. 2264.

खाद् k'âd 1. par. edere (praesertim de animalibus). Hit. 11. 6: vyâg'rô mânuśaṅ k'âdati; etiam de hominibus. Hit. 86. 13: kiṅ k'âditavân kat'aṅ vâ prasuptaṅ. — Caus. k'âdáyâmi. Man. 8. 371: tâṅ śvab'iṅ k'âdayêd râgâ. (Scot. *cuid* cibus; hib. *caithim* edo.)

खात्त k'ântá n. (r. k'an q. v. s. ta) fossa. Hit. 90. 14.

खानि k'âni m. f. (r. k'an s. i) cuniculus, specus subfossus; v. k'anî.

खिट् k'iṭ 1. par. (b'ayab'îśayôṅ) timere, terrere. (Vid. âk'êṭa, k'êṭa et cf. k'id.)

1. खिद् k'id 6. par. dolore afficere, moestitiam inferre, conturbare; v. sq.

2. खिद् k'id 4. et 7. âtm.: k'idyê, k'indê (k'idyê etiam pro pass. praecedentis haberi potest) dolore, moestitiâ affici, conturbari. Hit. 71. 4: sa puruśô yaṅ k'idyatê nê 'ndriyâiṅ. — Part. perf. pass. k'inná 1) dolore affectus, conturbatus. Gîta-G. 3. 7: k'innam asûyayâ hṛdayan tavâ ''kalayâmi; 3. 2: anaṅgavâṇavraṇak'innamânasaṅ; Up. 19. 2) fessus, fatigatus, languidus, confectus, exhaustus. Man. 7. 141. B'ar. 1. 47. (Lit. *z'eidz'iù* laedo, offendo? gr. κῆδος fortasse pro κῆδος ex κειδος, ejecto ι et productâ vocali antecedente; v. k'êda.)

खिन्न k'inná v. k'id, gr. 542.

खिल k'ilá 1) inanis, k'ilîkṛta vastatus, vacuus, deletus. Rag'. 11. 14. 87. 2) m. n. et fem. k'ilâ ager incultus. Am.

खु k'u 1. âtm. sonare, v. ku.

खुज् k'ug 1. par. (stêyakaraṇê K. stêyê V.) furari. (Fortasse lit. *wagiù* furor, ita ut mutilatum sit e *kwagiù*, abjectâ gutturali et relicto *w* euphonico, sicut e. c. in lat. *vermis* e *quermis* et goth. *vaurms* e *hvaurms* = scr. kṛmi q. v. Res si ita se habet, vocalis *a* verbi *wagiù* formis guṇatis radicis scr. k'ug respondet, e. c. caus. k'ôgáyâmi, abjecto *u* radicali. Posset tamen *wa* etiam litteris transpositis ex *au* explicari.)

1. खुड् k'uḍ 1. par. (b'êdê) i. q. k'aḍ, unde k'uḍ ortum esse videtur attenuato *a* in *u* (v. gramm. comp. 490.)

2. खुड् k'uḍ 6. par. (saṅvaraṇê) tegere. (Hib. *cuidighim* protego, „I aid, assist, succour".)

1. खुण्ड् k'uṇḍ 1. par. (b'êdê, scribitur k'ud, gr. 110[a]) i. q. k'aṇḍ, unde k'uṇḍ attenuato *a* in *u*; v. k'uḍ.

2. खुण्ड् k'uṇḍ 1. âtm. (k'aṅgê) claudicare.

खुर् k'ur 6. par. (ćêdanê) findere. (Cf. ćur, kśur et kart kṛt, ratione habitâ, plures voces, quas cum kart kṛt comparavimus, etiam e k'ur explicari posse.)

खुर k'úra m. (r. k'ur s. a) 1) culter tonsorius. 2) ungula. Dr. 6. 26. (Cf. kśura.)

खुर्द् k'urd 1. âtm. (krîḍâyâm, scribitur etiam k'ûrd) ludere; cf. kurd, kûrd, gurd, gud.

खुल्लक k'ullaka humilis, vilis. Am.

खेचर k'êćara (Tatp. e loc. k'ê in aëre, v. gr. 605, et ćara iens) in aëre iens. Su. 2. 7.

1\. खेट् *k'ēṭ* 1. par. (*uttrâsanê* K.) terrere. (Cf. *k'iṭ*, unde *k'ēṭ* adjecto guṇae incremento.)

2\. खेट् *k'ēṭ* (*b'akśaṇê* K.) edere.

खेद *k'êda* m. (r. *k'id* s. *a*) 1) dolor, moestitia, tristitia. Up. 43. 2) lassitudo, languor. Ur. 78. 2. Rag'. 18. 44. (Cf. gr. κῆδος, v. *k'id*.)

खेल् *k'êl* 1. par. vacillare; v. *k'êla* et cf. *kêl*, *kvêl*, *kśvêl*, *ćêl*, *ćal*.

खेल *k'êla* (r. *k'êl* s. *a*) vacillans. Ur. 66. 5. 78. 17. Mah. 1. 7042.

खेव् *k'êv* 1. âtm. (*sêvanê*) ministrare, colere, venerari. (Cf. cognatas et idem valentes radices *kêv*, *gêv*, *glêv*, *sêv*.)

खै *k'âi* 1. par. (*sťâiryê k'ananahiṅsayôh* K. V. *k'êdanê* K.) firmum esse, fodere, laedere, occidere; dolore, moestitiâ affici, defatigari. Cf. *kśâi*, *k'an*, *glâi*, *ģâi*.

खोट् *k'ôṭ* 1. par. (*gatyâg'âtê*) claudicare. Cf. *kuṭ* cl. 6, *k'ôḍ*, *k'uṇḍ*, *k'ôr*, *k'ôl*.

1\. खोड् *k'ôḍ* 1. par. (*gatipratîg'âtê* K. *k'ôṭanê* V.) claudicare, v. *k'ôṭ*. Huc trahi posset *claudus* insertâ liquidâ, nisi pertinet ad *klam* q. v.)

2\. खोड् *k'ôḍ* 10. par. (*kśêpê*) jacere, conjicere.

खोड *k'ôḍa* (r. *k'ôḍ* s. *a*) claudus. Am. (Vid. 1. *k'ôḍ*.)

खोर् *k'ôr* 1. par. (*gatipratîg'âtê*) i. q. *k'ôḍ*, unde ortum est, mutato *ḍ* in *r*; ex *k'ôr* autem factum est *k'ôl*, mutato *r* in *l*.

खोल् *k'ôl* 1. par. (*gatipratîg'âtê* K. *k'ôṭanê* V.) i. q. *k'ôr*. (Cf. gr. χωλός.)

ख्या *k'yâ* 2. par. dicere, praedicare, celebrare, appellare. N. 17. 42: *k'yâtah prâģńah kulînaśća*; D'rit. 42: *k'yâtarûpah*. — Caus. *k'yâpáyâmi* (gr. 466), Man. 7. 201: *ab'ayâni k'yâpayêt*; interdum i. q. primit. e. c. Dr. 2. 14: *k'yâpaya nah* ... *kasyâ 'si b'âryâ*. (Lat. *in-quam* pro *in-quiam*, quod ex *in-quiunt* = scr. *k'yâ'nti*, *in-quias*, *in-quiebam* etc. exspectaveris. In *inquis*, *inquit* etc. aut solum *k'y* [mutato *y* in *i*] radicis *k'yâ* relictum est, omissâ vocali, quâ in re hoc verbum cum correptione conveniret, quam character 4ᵗᵃᵉ cl. *ya* in formis latinis veluti *cupis*, *cupit*, contra *cupiunt*, *cupiam*, *cupiebam*, subit [gr. c. 501], aut, quod etiam veri similius est, *i* attenuatum est ex *â*, ut in *sisti-s* etc. [gr. c. 109[a)]. 3. ann.***, I. p. 214]. Quod ad compositionem verbi latini cum praep. *in* attinet, conferatur gr. ἐν-έπω, quod tamen radice ab *inquam* plane alienum est [v. Pott. I. p. 180]. Ad scr. *k'yâ* autem lat. *hia-re* etiam trahi possit, quod sensu os aperire cum notione dicendi cohaeret.)

c. *â* dicere, indicare, memorare, nuntiare, narrare, exponere. N. 9. 34. 23. 6. Sâ. 6. 37. 42. Dr. 7. 5. M. 56. B'. 18. 63. (Fortasse lat. *ajo* ejectâ gutturali, v. *ah*.)

c. *â* praef. *prati* (*pratyâk'yâ*) depellere, repellere, repudiare. N. 4. 4. 13. 42. Sâ. 3. 11.

c. *â* praef. *vi* (*vyâk'yâ*) laudare, celebrare. Râm. III. 76. 69.

c. *â* praef. *sam* 1) narrare. A. 1. 13. 2) numerare. A. 5. 11.

c. *pra* id. In. 4. 7. N. 16. 8.

c. *vi* i. q. simpl. In. 5. 50. N. 12. 84.

c. *sam* numerare. N. 20. 15. 40.

c. *sam* praef. *pari* (*parisaṅk'yâ*) id. Man. 1. 71.

ख्याति *k'yâti* f. (r. *k'yâ* s. *ti*) gloria. Sâ. 5. 56.

ख्याप् *k'yâp* v. *k'yâ*.

ग g.

ग ga (r. gâ s. a, gr. 575) iens, in fine composs. Bʿ. 12. 3.

गगण gagaṇá n. (fortasse forma redupl. a r. gâ) aër, coelum.

गग्घ् gaggʿ 1. par. (hasanê) ridere. (Cf. kakk, kakkʿ, kʿakkʿ, gʿaggʿ.)

गङ्गा gáṅgâ f. (ut videtur, pro gaṅgamâ, a r. gam, cum syllabâ redupl. gaṅ e gam, cf. intens. ǵaṅgam, gr. 506) flumen Ganges.

गङ्गाद्वार gaṅgâdvâra n. (e praec. et dvấra n. porta) nomen loci. Dr. 9. 24.

गछ् gaċ 1. par. gáċċâmi, v. euph. r. 88; in tempp. specialibus solum usurpatur, loco rad. gam q. v.

गज् gaǵ 1. par. (śabdê K. madê svanê V.) sonare; ebrium esse.

गज gaǵa m. (ut videtur, a r. gaǵ ebrium esse, s. a) elephantus.

गञ्ज् gańǵ 1. par. (svanê; scribitur gaǵ, gr. 110[a]) sonare. Cf. gaǵ, garǵ.

गड् gaḍ 1. par. (sêćanê K. sêćê V.) irrigare, conspergere.

गण् gaṇ 10. par. interdum âtm. 1) numerare. N. 14. 11. 20. 13. 22. Sâ. 4. 3. 2) putare, existimare. Ragʿ. 11. 75: pâvakasya mahimâ sa gaṇyatê; 8. 68. 3) respicere, rationem habere, dignari, aestimare. Ur. 64. 8: praṇayam agaṇayitvâ mama.

c. vi reputare, considerare, animo volvere. N. 10. 29. 21. 23.

गण gaṇá m. (r. gaṇ s. a, nisi gaṇ est denom. a gaṇá) turba, grex, caterva, multitudo. M. 45. N. 12. 65. (Lit. ganà adv. satis; ganau pasco greges.)

गणक gáṇaka m. (r. gaṇ s. aka) astrologus. Am.

गणन gaṇana n. (r. gaṇ s. ana) actio numerandi. Hit. 4. 20.

गणना gaṇanâ f. (r. gaṇ s. anâ) 1) actio numerandi. 2) consideratio. Hit. 21. 1.

गणनाथ gaṇanâtʿa m. (e gaṇá et nấtʿa dominus) cognomen Gaṇêśi. Lass. 1. 2.

गणशस् gaṇaśás (a gaṇá s. śas) catervatim. A. 9. 23.

गणि gaṇi f. (r. gaṇ s. i) agmen, turba. Ragʿ. 9. 53.

गणिका gaṇikâ f. (r. gaṇ s. ikâ) meretrix. Hit. 94. 2.

गणेश gaṇêśa m. (e gaṇá et íśá dominus) Gaṇêśus, deus sapientiae, Śivo et Pârvatiâ natus.

गण्ड gaṇḍá m. gena, mala, totum faciei latus complectens. (Lit. źandas *) maxilla; fortasse etiam huc referenda sunt goth. *kinnus* mentum, nostrum *Kinn*, gr. γένυς, lat. *gena*, nisi pertinent ad hanú, quod ipsum cum gaṇḍá cognatum esse possit, mutatâ gutturali mediâ in aspiratam mediam ejusdem organi.)

गत gatá (r. gam s. ta, gr. 550) 1) qui ivit, abiit. 2) n. incessus. Ur. 66. 6.

गतव्यथ gatavyatʿa (profectum moerorem habens. Bah. e praec. et vyatʿâ f. moeror, sollicitudo) moeroris, sollicitudinis expers. In. 1. 23. Su. 4. 1.

गतसञ्ज्ञ gatasańǵńa (profectam mentem, profectam conscientiam habens. Bah. e gatá et sańǵńâ conscientia, intellectus) mentis non compos. In. 5. 21.

गतासु gatấsu (profectos spiritus, profectam vitam habens. Bah. e gatá et ásu q. v.) exanimis, mortuus. Bʿ. 2. 11.

गति gáti f. (r. gam ire, s. ti, gr. 549) 1) itio, itus, iter. Br. 1. 35. 2. 22. Bʿ. 4. 17. 6. 45. 8. 26. 2) perfugium, refugium. Br. 1. 25. (Hib. *gaeth* ventus, v. sadâgati, satataga.)

गत्य gátya (r. gam s. ya) v. gr. 568.

गत्वा gatvấ (a r. gam s. tvâ) v. gr. 563. 550.

*) Lit. ź pronunciatur fere sicut scr. ǵ, et sicut hoc cognatione cunjunctum est cum gutturalibus litteris, praesertim cum g. Vid. gr. comp. 88.

1. गद् *gad* 1. par. dicere, loqui. N. 15. 9: *slôkam êkań ǵagâda*; Dr. 9. 10: *ḣêtum mê gadataḱ srṇu*. (Cf. *kat*; send. *ǵad* [gr. c. 37], lit. *gâdijôs* appellor, v. gr. c. 476. 506; *zadù* promitto, *źâdas* lingua, oratio, *źodis**) verbum, *giedmi* cano, *gaid-ý-s* gallus [gr. c. 901], v. *gâi* canere et *gar* [*gṛ*]; polon. *gadać* loqui; hib. *gadh* vox.)

c. *ni* i. q. simpl. Hit.: *êvam astu iti nigadya*; Rag. 2. 33: *b'ûpâlasinḣan niǵagâda sinḣaḱ*; 11. 70: *râg'avô... niǵagadê yuyutsunâ*; R. Schl. I. 51. 16: *tan mê nigadataḱ srṇu*.

2. गद् *gad* 10. par. (*mêg'aśabdê* K. *ab'rad'vanâu* V.) tonare.

गद *gada* m. (r. *gad* s. *a*) 1) dictum, sermo. Maḣ. 1. 1787. 2) (fortasse alius originis) morbus. Rag. 9. 4. (Hib. *gadh* vox, lit. *źadas* lingua, oratio.)

गदा *gadâ* f. clava. Su. 4. 17.

गदिन् *gadin* (a praec. s. *in*) claviger. B'. 11. 17.

गद्गद *gadgada* (r. *gad* repet. s. *a*, cf. intens. *ǵâgad*) 1) lallans, balbutiens. A. 3. 2: *ḣarśagadgadayâ vâćâ*; B'ar. 3. 22. 2) m. actio balbutiendi. B'. 11. 35: *âḣa kṛśṇań sagadgadam b'itab'itaḱ praṇamya*; Rag. 8. 43.

गन्ध् *gand'* 10. âtm. (*ardanê* K. *druḣi* V.) vexare, odisse, infestare. (Lit. *gandinu* terreo.)

गन्ध *gand'a* m. (fortasse primitive odor malus, a r. *gand'* s. *a*) 1) odor. N. 5. 39. 2) suavis, jucundus odor. In. 5. 2.

गन्धर्व *gand'arva* m. nomen Geniorum ordinis, qui musicam tractant, in Indri coelo habitantes.

गन्धवह *gand'avaḣa* m. (e *gand'a* et *vaḣa* vehens) ventus. Am.

गन्धवहा *gand'avaḣâ* f. (e *gand'a* et *vaḣa* vehens in fem.) nasus. Am.

गन्धाश्मन् *gand'âśman* m. (e *gand'a* et *aśman* lapis) sulphur. Am.

*) de *ź* pro *g* v. s. v. *gaṇḍâ*.

गभस्ति *gab'asti* m. f. (ut videtur, e *ga* pro *gô* q. v., et *b'asti*, a *b'as* splendere, s. *ti*) luminis radius. Am.

गभस्तिमत् *gab'astimant* m. (a praec. s. *mant mat*) sol. Rag. 3. 37.

गभीर *gab'îrá* profundus. Hit. 111. 4, v. *gamb'îrá*.

1. गम् *gam* 1. par. interdum âtm. (in tempp. spec. substituit *gać* gr. 297, praet. redupl. *ǵagáma*, pl. *ǵagmimá* gr. 412, praet. mltf. *ágamam* gr. 378, fut. part. *gantásmi*, fut. aux. *gamiśyámi*, part. perf. pass. *gatá* gr. 550, inf. *gántum*) ire, adire, abire, proficisci, praeterire, de tempore, in forma caus. degere; c. acc., nonnunquam c. dat. loci. In. 5. 6: *lalanâ ǵagâmâ 'ta virâǵatî*; Hit.: *na nâur gaććati st'alê*; In. 1. 1: *gatêśu lôkapâlêśu*; Sâ. 5. 27. 32: *nivarta gaććasva*; N. 20. 39: *gataǵvara* remotam difficultatem habens, liber a difficultate; 16. 30: *gatasattva*; v. *gatavyat'a* etc.; Hit.: *êśâm mâńsâir mâsatrayań sukêna gamiśyati*; Rag. 8. 24: *kâśćid gamayitvâ samâḱ*; Su. 4. 20: *pâtâlam agaman sarvâḱ*; Dr. 9. 24: *ǵagâma gańgâdvârâya*; Rag. 2. 15: *nilayâya gantum praćakramê*. Pass. B'. 5. 5: *yat sâńk'yâiḱ prâpyatê st'ânan tad yôgâir api gamyatê*. Nota locutiones: *dôśêṇa gantuń kańćit* delictum alicui imputare. Maḣ. 1. 7455: *tvâń lôkô dôśêṇa gaććati*; *aśvâir gantum* aurigare, equos agere. N. 24. 30. De locutionibus ut *ḣarśań gantum*, *b'ayań gantum* v. r. *i*. (Cf. *gâ*, goth. *QUAM* venire, *qvima* venio, *qvam* veni, nostrum *komme*, *kam*, gr. comp. 109[a]). 1. Huc etiam trahimus goth. *ganga* eo, servatâ initiali mediâ, v. gr. comp. 90, et abjecto *m* finali, ita ut *ganga*, ad quod pertinet nostrum *Gang*, conveniat cum formâ intensivâ *ǵańgam* [v. gr. 755], ad quam etiam lit. *źengiù* incedo pertinet, cum *ź* pro *g* vel *ǵ* [v. p. 109 not. et mox *gam* terra]. De lit. *kankù* v. scr. *kańk*, et de hib. et scot. *ceum*, *ceim* v. rad. *kram*.

E linguâ lat. cum Pottio I. p. 260 huc traxerim *venio*, ita ut hoc ortum sit e *guemio*, abjectâ gutturali, sicut e. c. in *vivo* e *guivo* = scr. *ǵîʹvâmi*, *vermis* e *quermis* = scr. *kṛʹmi* q. v., et in *vates*, quod non ad φη-μί, *fari*, sed ad *katʿ*, goth. *QVATH* pertinet.

c. *ati* praef. *vi* praeterire (de tempore). A. 3. 3: *katʿam arǵuna kâlô syaṅ svargê vyatigatas tava.*

c. *adʿi* 1) adire, advenire, pervenire, adipisci. N. 19. 30: *adʿyagaććat kṛśân aśvân*; Man. 2. 218: *kʿanan vâry adʿigaććati.* Pass. inveniri, „es gibt". M. 50: *mat paran nâ 'dʿigamyatê.* 2) legere. Ḥit. 4. 12: *putrâṇâm anadʿigataśâstrâṇâm*; cf. *i* praef. *adʿi.* 3) praeterire, praetermittere, omittere, negligere (solum in constructione cum *na*). N. 17. 49: *tê purâṇi sarâśṭrâṇi anvêśantô nalaṅ râǵan nâ 'dʿiǵagmuḣ*; Ḥ. 1. 30: *śayanêśu parârdʿyêśu ... nâ 'dʿiǵagmus tadâ nidrâm*; R. Schl. I. 7. 17: *nâ 'dʿyagaććad viśiśṭam vâ tulyam vâ śatrum âtmanaḣ.*

c. *adʿi* praef. *sam* obtinere. Ragʿ. 9. 1: *uttarakôśalân samadʿigamya* (schol. Calc. *samadʿigamya* = *prâpya*).

c. *anu* sequi. N. 13. 48.

c. *antar* 1) intro ire, intro abire, intus recondi. Ḥit.: *nêtravaktravikârâbʿyâṅ ǵńâyatê 'ntargatam manaḣ.* 2) interire, perire. Bʿ. 7. 28: *yêśâm antargatam pâpam.*

c. *apa* abire. Lass. 48. 23. — c. *apa* praef. *vi* id. In. 5. 62.

c. *abʿi* adire, aggredi. In. 2. 19. Su. 1. 17. 4. 6.

c. *ava* scire, nosse, putare. Bʿ. 10. 41: *yad yad vibʿûtimat sattvam ... tat tad êvâ 'vagaćća tvam mama têǵôṅśasambʿavam*; N. 12. 84: *tasya mâm avagaććadʿvam bʿâryâm*; Ragʿ. 8. 87: *avagaććati mûḍʿaćêtanaḣ priyanâśaṅ ḥṛdi śalyam arpitam.* (Cf. *i* praef. *ava.*)

c. *â* adire, accedere, advenire. In. 1. 2. 3. 6. Su. 4. 21. — *âgata* n. casus, eventus. N. 13. 24.

c. *â* praef. *abʿi* id. — *abʿyâgata* m. advena, hospes. Ḥit.: *patir êkô guruḣ strîṇâṅ sarvatrâ 'bʿyâgatô guruḣ.*

c. *â* praef. *upa* id. N. 16. 27. 19. 11. Su. 4. 2. — c. *upa* praef. *sam* id. Maḥ. 2. 768. c. loc.: *ǵarâsandʿasya nidʿanê kâlô 'yaṅ samupâgataḣ.*

c. *â* praef. *pari* circumgredi. Maḥ. 1. 4567: *vidʿiparyâgatân arʿân.*

c. *â* praef. *prati* 1) redire, reverti. In. 5. 51. Dr. 8. 50. 2) ad se redire, animum recipere. Ur. 6. 9: *urvaśî pratyâgaććati.*

c. *â* praef. *sam* 1) adire, aggredi, advenire, c. acc. In. 2. 15: *tân sarvân sa samâgamya*; N. 21. 21. 2) congredi, convenire, c. instr. Dr. 5. 22; ad pugnandum. Ḥ. 4. 4. Bʿ. 1. 23.

c. *ut* 1) provenire, exire. Ragʿ. 7. 16: *udgatâḣ pâuravadʿûmukʿêbʿyaḣ śṛṇvan katʿâḣ.* 2) crescere, adolescere; *udgata* adultus. Ḥ. 2. 18: *śâlapôtam ivô 'dgatam*; Ragʿ. 18. 19: *udgatanâmadʿêya* excelsum, praeclarum nomen habens.

c. *ut* praef. *prati* obviam ire. Ragʿ. 2. 20: *pratyudgatâ ... patnyâ.*

c. *ut* praef. *sam* prodire. Lass. 61. 9: *samudgatasvêdaćitâṅgasandʿi.*

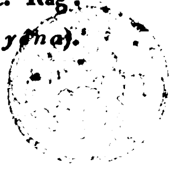
c. *upa* adire, accedere. N. 21. 11. In. 3. 10. part. praet. redupl. *upaǵagmivâṅs.* Su. 1. 29. Sâ. 1. 4. — *striyam upagantum* concumbere cum feminâ. Man. 4. 40.

c. *ni* subire, *śântim* tranquillitatem. Bʿ. 9. 31. 18. 36.

c. *nis* (*nirgam*) exire. In. 5. 5. Ḥ. 1. 1. — praef. *abʿi* (*abʿinirgam*) id. R. Schl. I. 9. 13. — praef. *vi* (*vinirgam*) id. Maḥ. 1. 1341.

c. *pari* 1) circumgredi. N. 12. 108. Sâ. 6. 3; *ḥriparigata* pudore circumfusus. Ḥit. 2) cognoscere. Ragʿ. 7. 68: *parigatârtʿa* (schol. Calc. *ǵńâtô 'rtʿô yena*).

c. *prati* redire. N. 5. 40.

c. *vi* abire, discedere. Su. 4. 17. B'. 11. 1; *vigatab'î* expers timoris. B'. 6. 14.

c. *sam* 1) congredi. A. 3. 1; ad pugnandum H. 4. 7 âtm. — Caus.: facere ut aliquis congrediatur, conjungere. Rag'. 9. 77: *idam âyud'an ǵyayâ sañgamayya saśaram vikrśyatâm.* Connubio jungere. Rag'. 7. 17: *vad'ûvarâu sañgamayâńćakâra.*

2. गम् *gam* terra (in dialecto vêd.), unde genitivus *gmas* ejecto *a*. Ros. 41. 20. (Huc nunc traxerim ẓend. ẓĕm, contra eam, quam alibi de hac voce dixi sententiam; lit. *źémie*, slav. ЗЕМЛѢ *ζemlê**), russ. ЗЕМЛА̀ *ζemlà* cum *l* epenthetico, radice ad eandem vocem pertinent, derivatione autem cum cognato vêdico *gmâ* conveniunt, quod e *gamâ* ejecto *a* ortum est.)

गम *gama* (r. *gam* s. *a*) iens, in fine compp.

गमन *gámana* m. (r. *gam* s. *ana*) actio eundi, veniendi. N. 20. 26. H. 1. 23. 4. 27.

गम्ब् *gamb* 1. par. (*gatâu*) ire. Vid. *g'amb*.

गम्भीर *gamb'îrá* profundus (transl. ad sonum N. 12. 57. 21. 4. Rag'. 1. 36). (Vid. *gab'îrá* et cf. lit. *gillybê*, *gelmê*, *gylê* altitudo, profunditas, *gillus* profundus, liquidis *m* et *l* inter se mutatis, sicut in lat. *fla-re* = scr. *d'mâ*, gr. comp. 20; slav. *glûbou* profundus, *glûbina* profunditas.)

गम्भीरवेदिन् *gamb'îravêdin* (e praec. et *vêdin* a r. *vid*, nisi a *vêda*, s. *in*) pertinax, contumax, obstinatus (de elephantis). Rag'. 4. 29.

1. गर् गृ *gar gr* 1. par. (*sêćanê* K. *sêćê* V.) humectare, irrigare, conspergere.

2. गर् (गॄ) *gar* (*gṛ*) 6. par. *girâmi*, et, mutato *r* in *l*, *gilâmi*, gr. 299; part. perf. pass. *gîrṇá*, v. gr. 545, deglutire. (Lit. *gérrù* bibo, praet. *gérau*, *girtōju* perpoto; lat. *glu-tio*, *gula*, v. scr. *gala*; *gurgulio* per reduplic. pro *gurgurio*, *voro*, ut videtur, e *guoro*, v. *kṛmi*; slav. *gr-lo* guttur, russ. жо̀ра *ẓòra* homo edax, abdomini natus; cf. Pott. p. 227.)

c. *ni* id. Mah. 1. 8239: *tasya pûva śirô grastam puććam asya nigîryatê.*

3. गर् (गॄ) *gar* (*gṛ*) 9. par. *grṇâmi* (gr. 299) sonare, mussare. B'. 11. 21: *kêćid b'îtâń prâńgalayô grṇanti*; Rag'. 10. 64: *brahmarśib'iń param brahma grṇadb'ir upatast'irê.* In dial. vêd. laudare, celebrare. Rgv. Ros. 21. 2: *grṇanti vipra tê d'iyaḥ* „cauunt, sapiens! tua facinora". Schol. *tvadîyâni karmâṇi kat'ayanti.* (Vid. *gir* et cf. hib. *goirim**) clamo; gr. γηρύω, γλῶσσα, zacon. γρουσσα, v. „Vocalismus" p. 173. Huc etiam germ. vet. *QUAR* gemere, *quir*, *quar*, *quâr*; boruss. vet. *gerbu* dico, loquor, trahi possent, adjecto *b*; ita lat. *verbum* e *guerbum*, sicut *vivo* e *guivo* = scr. *ǵîv*; etiam nostrum *Wor-t*, goth. *vaur-ds* abjectâ gutturali ad rad. *gar* reduci possint. Cum formâ *gilâmi* e *galâmi* conferatur anglo-sax. *gale* cano, nostrum *gal* in *Nachti-gal*, germ. vet. *nahti-gala* luscinia; lat. *gallus*, a canendo dictus, sicut goth. *hana*, nostrum *Hahn* convenit cum lat. *cano*, et lit. *gaidys* id. cum *giédmi* cano. Sed liquida *l* vocum laudatarum etiam a *d* radicis *gad* deduci posset, sicut lit. *gaidys* gallus apud Lettos sonat *gailis*. Ita etiam scr. *gar* [*gṛ*] cum *gad* cohaerere videtur. In dialecto vêd. etiam *ǵar* [*ǵṛ*] cl. 1. âtm. pro *gar* [*gṛ*] 9. par. invenitur, quum gutturales facile in palatales transeant; v. Rgv. Ros. p. 2.)

c. *ab'i* in dial. vêd. affari, alloqui, laudare, celebrare. Rgv. Ros. p. 14. 4: *êhi stômân̐**) ab'isvarâ 'b'igrṇîhy âruva* „Veni, hymnos comproba, affare, alloquere"; 95. 14: *sâ nań stômân̐ ab'igrṇîhi* „Tu nostras preces comproba".

c. *ut* effari, enuntiare. Rag'. 14. 53: *mahîpatêń śâsanam uǵǵagâra.*

*) V. Kopitar. Glagol. p. 73, de lit. *ź* pro *g* v. *gaṇḍâ* not.

*) *goirim* nititur formâ primitivâ *garâmi* mutato *a* in *o* et inserto *i* ex vi attractionis *i* sequentis, v. librum meum „Die Celtischen Sprachen" p. 11.

**) De scriptione *stômân̐* v. gr. min. ed. 3. §. 145. ann.

गर gara m. n. (r. 3. gar [gṛ] deglutire, s. a) venenum. R. Schl. I. 70. 30.

गरल garala n. (a praec. s. la) id. Am.

गरिष्ठ gáriṣṭ'a (superl. τοῦ gurú, gr. 226) gravissimus.

गरीयांस् gáriyāṅs (compar. a gurú s. īyāṅs īyas, gr. 226) gravior, valde gravis, melior, carior, valde bonus, valde carus. Rag'. 14. 35. Dr. 7. 14. B'. 11. 43.

गरुड garuḍá m. Garuḍus, avis fabulosa, in qua Viṣṇus vehitur.

गरुत् garút m. ala. Am.

गरुत्मत् garútmant m. (alatus, e praec. s. mant mat) avis. N. 1. 23.

1. गर्ज् garǵ et garǵ gṛǵ 1. par. âtm. clamare, strepere, crepare, increpare. H. 4. 36. M. 41; part. perf. pass. garǵitá n. clamor, strepitus. H. 4. 13. (Cf. 3. gar [gṛ], gir, gard; lat. garrio assimilatione e gargio explicari possit; fortasse etiam gurges huc pertinet, ita ut ab aquae strepitu dictus sit, sicut M. 41 de mari legitur: garǵamânam ivâ 'mb'asâ; germ. vet. kurran garrire, strepere, stridere [nostrum quarren, girren], krago [e kargo] gula, kragil garrulus, krachôn crepare; mutatis rr in ll: gellan tinnire, ar-gellan insonare, kallôn, challôn clamare, effari, challônte garriens, kallari verbosus [Graff III. 178. 383]; gr. ἀγγέλλω, quod Thierschius ex ἀναγέλλω explicat.)

c. ab'i acclamare. M. 1. 1184: parasparam b'ṛśam ab'igarǵatâm.

c. prati reclamare, repugnare. Rag'. 9. 9: nidêśam alaṅg'ayatâm ab'ût suhṛd, ayôhṛdayaḣ pratigarǵatâm.

2. गर्ज् garǵ 10. par. i. q. garǵ 1.

गर्जन garǵana n. (r. garǵ s. ana) strepitus, fragor. Hit. 34. 20.

गर्जित garǵitá v. garǵ.

गर्झ् गृझ् garṅǵ gṛṅǵ 1. par. (scribitur garǵ gṛǵ, gr. 110[a]) id. quod garǵ.

गर्त gárta m. caverna. Am.; Mah. 1. 1034.

गर्द् gard 1. et 10. âtm. (śabdê K. ravê V.) sonare; cf. garǵ.

गर्दभ gardab'á m. (ut videtur, a r. gard) asinus. Hit. 49. 21.

गर्ध् gard' 10. par. desiderare, v. sq.

गर्ध् गृध् gard' gṛd' 4. par. desiderare, appetere. Yaǵurv. ap. Carey gr. p. 309: mâ gṛd'aḣ kasyaćid d'anam; gṛdd'á desideratus. Mah. 1. 2642. (Huc trahimus germ. vet. gir, kir cupido, nostrum Gier, servatâ primitivâ mediâ, gr. comp. 92, et abjecto d' finali; etiam angl. greedy ad hanc radicem pertinet; goth. grêdags famelicus, gaurs moestus; hib. greadaim „I burn", greadhnach „joyful, glad", gradh m. „love, charity, adj. dear, affectionate", graidheog „a beloved female", graidheoir „a lover", gradhuighim amo; lit. gôdùs avidus, ejecto r; v. Ruhig s. v. gierig; gedù lugeo, moereo; slav. gladŭ fames, cf. kâṅkś desiderare, unde nostrum Hunger; slav. ẓelajuṅ cupio; v. gṛd'nú.)

गर्ब् garb 1. par. (itâu) ire, v. k'arb.

गर्भ gárb'a m. (ut videtur, a grab' sumere, transpositis litteris, s. a) 1) uterus. Hit. 6. 4. 7. 4. 2) florum calyx. Ur. 60. 10. N. 13. 63. 3) pars interior, e. c. domûs. Hit. 100. 8. 115. 9. 4) foetus. B'. 3. 38. Sâ. 1. 18. 5) proles, natus, in fine compp. H. 2. 28. (Hib. cilfin „the belly"; anglo-sax. hrif venter, uterus; fortasse nostrum Kalb, mutato r in l; gr. δελφός, mutatâ gutturali mediâ in lingualem, sicut in Δημήτηρ pro Γημήτηρ; cf. Pott. p. 281.)

गर्व् garv 1. par. 10. âtm. superbum esse; v. garvitá, garvá.

गर्व garvá m. (r. garv s. a) superbia. (Lit. garbê honor, gloria; germ. vet. gelbun gloriari, gelf jactantia.)

गर्वित garvitá (a r. garv s. ta, nisi a garvá s. ita) superbus. Dêv. 8. 24. R. Schl. I. 7. 6. Rag'. 9. 55. 19. 20.

गर्ह् *garh* 1. 10. par. âtm. vituperare, maledicere, conviciari. Man. 11. 229: *duškṛtaṅ karma garhati*; H. 4. 6: *nâi 'nâṅ garhitum arhasi*; Râm. III. 59. 23: *kasmâd agânantaṅ garhasê*; Br. 1. 33: *nṛśaṅsô garhitô budd'âiḣ*; Hit. 109. 13: *viśamâṅ hi daśâm prâpya dâivaṅ garhayatê naraḣ.* (Haec radix e *grah* sumere orta esse videtur, transposito *ra* in *ar*; quod ad significationem attinet, respicias lat. *reprehendo.* E *garh* mutato *r* in *l* ortum est *galh* q. v.)

c. *pari* id. Râm. III. 75. 43: *tâtan na parigarhê sham.*

c. *vi* id. R. Schl. II. 17. 10: *svâtmâ 'py ênam vigarhatê*; Man. 11. 232: *karma vigarhitam.*

गर्हा *garhâ* f. (r. *garh* s. *â*) vituperatio, reprehensio, objurgatio. Mah. 1. 6056.

गल् *gal* 1. par. 10. âtm. (*śrâvê*) defluere, delabi, decidere, excidere. Rag'. 19. 22: *galitâśruvindu*; 16. 58: *galitâṅgarâga*; B'ar. 1. 89: *galatkuśt'âb'ib'ûta*; Hit. 10. 22: *galitanak'adanta*; Rag'. 7. 10: *galantî kasyâśćid âsîd rasanâ.* — *galitavayas* elapsam juventutem habens, senex, decrepitus. Rag'. 3. 70. (Primitiva hujus radicis significatio *fluere* esse videtur, quam ob rem germ. vet. *QUALL* scaturire — *quillu*, *qual*, *quullumês* — huc traxerim, unde *quella* fons; cf. *gala* aqua.)

c. *â* praef. *sam* id. Mah. 1. 1409: *samâgalitapâdapaḣ.*

c. *nis* id. Rag'. 5. 17: *nirgalitâmbugarb'aṅ śaradmêg'an nâ 'rdati ćâtakô 'pi.*

c. *vi* id. Ćaur. 28: *vigaladaśrugalâkulâkšî*; Ur. 62. 10; Rag'. 9. 67: *rativigalitaband'aḣ kêśapâśaḣ*; Gîta-G. I. 3. 31: *vigalitalaggita.*

गल *gala* m. collum. H. 2. 4. (Fortasse a r. *gar* [*gṛ*] devorare, mutato *r* in *l*, v. Wils. et cf. *galla*, cui formâ respondere videtur lat. *collum*, mutatâ mediâ in tenuem; germ. *Hals*, cujus initialis aspirata nititur lat. *collum*, gr. comp. 87; cf. etiam lat. *gula* et nostrum *Kehle.*)

गलहस्त *galahasta* m. (e *gala* et *hásta* manus) actio collum torquendi. Up. 66: *aniććan galahastêna tâb'ir nirvâsitas tataḣ.*

गल्भ् *galb'* 1. âtm. (*âd'âršṭyê* K. *d'ṛšṭatvê* V.) fortem, audacem, strenuum esse. (Hib. *galbha* „rigour, hardness".)

गल्ल *galla* m. gena. Hêm.; v. *gala.*

गल्ह् *galh* 1. âtm. i. q. *garh* unde ortum est mutato *r* in *l.*

गवय *gavayá* m. (ut videtur, a *gô* s. *aya*) bovis species „the Gayal". Dr. 4. 15.

गवाक्ष *gavâkšá* m. (bovis oculus, Tatp. e *gô* et *akša*) fenestra rotunda. Rag'. 7. 7.

गवेष् *gavêš* 10. par. (ut mihi videtur, e *gava*, a *gô*, et *iš* desiderare, v. gr. min. ed. 2. §. 584, s. *gôyuga*, *gôšṭ'á*) quaerere, venari.

गव्य *gavyá* et *gávya* (a *gó* s. *ya*) bubulus, bovinus. Am.

गह् *gah* 10. par. densum, impervium esse; cf. *gâh.*

गहन *gáhana* (r. *gah* s. *ana*) 1) densus, spissus, impervius. H. 1. 4. 5. 2. 26. B'. 4. 17. 2) n. silva. Ur. 57. 7 infr.

गह्वर *gahvará* (r. *gah* s. *vara*) 1) m. caverna. Rag'. 2. 26. 46. 2) n. silva. Am.

गा *gâ* 3. par. (grammatici radicem *gâ* par. âtm. ire perperam ad 1mam classem referunt, et praeterea radicem *gâ* 3. par. admittunt, quam per *stutâu*, *ǵanmani*, laudare, generare, explicant) ire. Rag'. 11. 73: *anyadâ ǵagati râma ity ayaṅ śabda uććarita êva mâm agât*; Nalôd. schol. 4. 4: *b'ûmagṛham agât*; Ṛgv. Ros. 2. 3: *vâyô tava prapṛńćatî d'ênâ ǵigâti dâśušê* „Vayus! tua approbans vox adit cultorem". (Hujus radicis, tam simplicis quam compositae, huc usque in linguâ classicâ fere solum praeteritum multiforme inveni. Praeteritum redupl. âtmanêpadi occurrit in *ad'igâ* legere, q. v. Supra laudata forma vêdica *ǵigâti*, nisi cum Skandasvâmi-b'âšyo *ǵâgâti*

est legendum, v. Ros. p. IX, anomala est pro *ǵáǵâti*, mutato *a* syllabae reduplicativae in *i*, quâ in re analogiam sequitur verborum *tíśṭʿâmi* et *ǵíǵʿrâmi*, gr. 295, et accurate convenit cum gr. βίβημι, quod ortum esse censeo e γίγημι, mutatâ gutturali mediâ in labialem, sicut in βοῦς = scr. *gâus*, gr. comp. 123. Aoristus ἔβην respondet praeterito mltf. *ágâm*. Germ. vet. *gâm* eo, *gâs* is, *gât* it, praeclare convenit cum sanscrito *ǵáǵâmi* etc., omissâ syllabâ reduplicativâ; goth. *ga-tvô* platea; angl. *I go*; nostrum *ich gehe*; lett. *gahjis* (= *gâjis*) qui ivit, *gaju* eo. De goth. *ganga* eo, nostro *ich gieng*, *Gang* et lit. *źengiù* v. r. *gam*.)

c. *ati* praeterire (de tempore, c. acc. pers.). Br. 3. 16: *mâ tvâñ kâlô 'tyagâd ayam*. — praef. *vi* (*vyatigam*) praeterire (c. acc. rei). Ragʿ. 6. 52: *nṛpan tam ... sâ vyatyagâd anyavadʿûr bʿavitrî* *).

c. *adʿi* 1) adire. N. 10. 16: *adʿyagâd râǵâ vastrârdʿasyâ 'vakartanam*. 2) âtm. legere. Maḥ. 1. 1928: *vêdâñśćâ 'dʿiǵagê*; 4001: *vêdân adʿiǵagê*; 5106 et 6332: *adʿyagîśṭa* **) *sa vêdâñśća vêdâṅgâniča sarvaśaḥ*.

c. *anu* sequi. N. 9. 11: *damayantî tam anvagât*; Ragʿ. 8. 49: *dayitâm ... anvagât*.

c. *abʿi* adire. In. 4. 4: *apsarasam abʿyagâd urvaśîm*; Ragʿ. 11. 35: *abʿyagât*.

c. *pari* circumgredi. Maḥ. 1. 3467: *ǵarâ balîća mân tâta palitâniča paryaguḥ*.

---

*) Notetur forma *bʿavitrî* cum sensu participii futuri „alius uxor futura".

**) Notetur forma *adʿyagîśṭa* quippe quae a grammaticae regulis recedat, e quibus exspectaveris aut *adʿyagîta* aut *adʿyagâsṭa*. Formam *adʿyagîśṭa*, si lectio vera est, explicaverim ex *adʿyagâsta*, attenuato *â* in *î*, eadem ratione, quâ e. c. *ayunât* in âtm. sonat *ayunîta*. Forma *agâsta* invenitur apud Forsterum p. 335. s. r. *i*.

गाढ *gâḍʿa* (r. *gaḥ* s. *ta*, gr. 102) 1) gravis. Ragʿ. 16. 60: *gâḍʿâṅgadâir bâhubʿiḥ*. 2) vehemens. Lass. 11. 12: *gâḍʿâliṅgana*.

गाढम् *gâḍʿam* adv. (a praec. signo acc.) graviter, valde. Ćaur. 6.

गाण्डीव *gâṇḍîvá* m. nomen Argʿuni arcûs.

गात्र *gâ'tra* n. (r. *gâ* s. *tra*) 1) membrum. Ḥ. 4. 9. N. 5. 9. 2) corpus. Su. 3. 14. 16. 30.

गात्रक *gâtraka* n. (a praec. s. *ka*) corpus. Ur. 48. 18.

गाथा *gâ'tʿâ* f. (r. *gâi* canere, s. *tʿâ*) cantus. In. 2. 28. N. 24. 27.

गाध् *gâdʿ* 1. âtm. (*pratiśṭʿâlipsayôḥ* K. *pratiśṭʿâgrantʿayôḥ lipsê* V.) stare; desiderare; componere, serere.

गाध *gâdʿá* (r. *gâḥ* s. *a*) vadosus, non profundus. Ragʿ. 4. 24: *saritaḥ kurvatî gâdʿâḥ*.

गान्धर्व *gândʿarvá* (a *gandʿárva* s. *a*) 1) gandʿarvicus. In. 3. 10. 2) n. ars, scientia gandʿarvica. A. 4. 58.

गान्धार *gândʿâra* m. nomen regionis, Candahar.

गान्धारी *gândʿârî* f. (nom. pr. a praec.) Duryôdʿani mater.

गामिन् *gâmin* (r. *gam* s. *in*) iens, in fine compp. A. 4. 52; Ragʿ. 2. 30: *dvitîyagâmî śabdaḥ* in alium cadens appellatio.

गाम्भीर्य *gâ'mbʿîrya* n. (a *gambʿîrá* s. *ya*) altitudo, profunditas. Ragʿ. 3. 32.

गायत्री *gâyatrî'* f. (r. *gâi* canere, s. *târ tṛ* in fem. servato charactere 1mae cl.) nomen sanctissimi Vêdorum cantûs.

गायन *gâyána* m. (r. *gâi* s. *ana*) cantor.

गारुड *gâruḍá* m. (a *garuḍa* s. *a*) smaragdus. Ragʿ. 13. 53.

गाह् *gâḥ* 1. âtm. (part. perf. pass. *gâḍʿá*, gr. 102) immergi, submergi, ingredi. Ragʿ. 9. 72: *tapasvigâḍʿân tamasâm prâpa nadîm*; 2. 14: *vanañ gôptari gâhamânê*; Ḥit. 26. 6: *siñhô vanañ gâhatê*.

c. *anu* submergi. Râm. III. 53. 31: *tâilam ėvâ 'nvagâhata.*

c. *ava* id. Râm. I. 2. 7: *asminn ėvâ 'vagâhišyė tîrt'ė*; III. 46. 30. 61. 28: *avagâḍ'aṅ suduśpâraṅ śôkasâgaram.*

c. *ava* praef. *vi* (*vyavagâh*) adire, advenire (de tempore). Sâ. 5. 72: *ragani vyavagâhatė*; v. sq.

c. *vi* adire, advenire. Dr. 6. 22: *śṛgâlô malinîṅ vigâhatė*; Rag'. 13. 1: *padam vimânėna vigâhamânaṅ*; 14. 30: *paśyan vigâhyamânaṅ śarayûńća nâub'iṅ* (de tempore); Rag'. 16. 53: *tasmiṅ samayė vigâḍ'ė*; Sâ. 5. 66: *vigâḍ'âm paśya śarvarîm*; 5. 73: *vigâḍ'â śarvarî*; In. 5. 5: *vigâḍ'ė raganîmuk'ė*; cf. *ava* praef. *vi.*

गि *gi* pro *ǵi* in formis redupl.

गिर् *gir* f. (r. 3. *gar* [*gṛ*] sonare) vox. N. 1. 26. 8. 12. 12. 101. Dr. 6. 2. (Hib. *gair* „an outcry, shout"; osset. *ǵurin* loqui.)

गिरि *girí* m. mons. Ḥ. 2. 30. (*girí* ortum est e *gari*, mutato *a* in *i*, per vim assimilationis *i* finalis, sicut *gurú*, q. v., e *garu*, cf. send. .... *gairi*, quod ex .... *gari*, unde gen. .... *garôis*, abl. .... *garôiḍ*, v. gr. comp. 41. 180; slav. *gora*; fortasse etiam gr. ὄρος e γόρος.)

गिरिजा *giriǵâ* f. (monte nata, e *girí* et *ǵâ*, v. *ǵa*) cognomen deae Durgae.

गिरिश *giriśa* m. (in monte dormiens, vel jacens, e *girí* et *śa* pro *śaya*, a r. *śî*, v. Wils. et cf. *kė́śa*. Posset tamen *giriśa* etiam e *girîśa* q. v. explicari, correpto *î*) cognomen dei Śivi. Rag'. 2. 41.

गिरीश *girîśa* m. (e *girí* et *îśá* dominus) cognomen dei Śivi. Mėd.

गिलित *gilitá* (pro *giritá*, a r. 2. *gar* [*gṛ*] s. *ta*) voratus.

गीत *gîtá* v. *gâi.*

गीर्ण *gîrṇá* v. 2. *gar* (*gṛ*).

गीर्णि *gîrṇi* f. (r. 2. *gar* [*gṛ*] s. *ni* pro *ti*) actio vorandi. Am.

1. गु *gu* 1. âtm. (*śabdė* K. *d'vanâu* V.) sonare, in dial. vėd.: laudare. Ṛgv. Ros. p. 124. 14: *upô vėnasya ǵôguvâna ônim* „dilecti (Indri) iterum iterumque laudans levamen"; cf. *ku*, *k'u*, *g'u.*

2. गु *gu* 6. par. (*vištôtsargė*) cacare.

1. गुज् *guǵ* 1. par. (*kûǵanė*) sonare, praesertim de avibus, v. sq. et cf. *kûǵ*, *guńǵ.*

2. गुज् *guǵ* 6. par. (*śabdė* K. *d'vanâu* V.) sonare.

गुञ्ज् *guńǵ* 1. par. (scribitur *guǵ*, gr. 110[a]) susurrare. Lass. 69. 7: *vikasitanavamallîkuńǵaguńǵaddvirėp'aṅ*; v. sq. et cf. *kuńǵ.*

गुञ्जकृत् *guńǵakṛt* m. (e *guńǵa* susurrus et *kṛt* faciens) apis magna nigra.

गुटिका *guṭikâ* f. parvus globus, pila, cf. *guḍá.*

गुड् *guḍ* 6. par. (*rakśâyâm* K. *rakśė vyâǵ'âtė* V.) servare, sustentare; arcere.

गुड *guḍá* m. globus. In. 1. 5.

गुडा *guḍâ* f. nomen plantae (euphorbia).

गुडाकेश *guḍâkėśa* m. (Baḥ. e praec. et *kė́śa* capillus) cognomen Arǵuni.

गुण् *guṇ* 10. par. (*âmantraṇė* K. *mantrė* V.) salutare, consulere; cf. *gaṇ* et *guṇá* sgf. 4. unde colligi possit, radicem *guṇ* ortam esse e *gaṇ*, attenuato *a* in *u*, et primitive significasse numerare.

गुण *guṇá* m. (r. *guṇ* q. v. s. *a* nisi *guṇáyâmi* est denominativum a *guṇá*) 1) qualitas, praesertim bona qualitas, virtus. B'. 4. 13. 13. 19. 14. 5. 21. Br. 2. 15. In. 4. 17. 2) arcûs nervus. Rag'. 9. 54. 3) sertum. Rag'. 6. 83. 4) in compositione cum numeralibus format multiplicativa, e. c. *dviguṇa* duplex, *triguṇa* triplex, *śataguṇa* centuplex. Up. 12: *dviguṇîb'ûtatâpa* duplicatum ardorem habens (de *dviguṇîb'û* v. gr. 585); Rag'. 2. 25: *sapta triguṇâni dinâni* septem triplices dies (schol. *ėkaviṅśati dinâni*). Notetur constructio cum ablativo, quâ in re hujusmodi voces cum comparativis conveniunt, e. c. Mah. 1. 1449:

indrâć ćataguṇaṅ śâuryê in comparatione cum Indro (accuratius, ab Indro [incipienti]) centuplex in fortitudine, i. e. Indro centies fortior. (Hib. *gaoine* „goodness, honesty".)

गुणतस् *guṇatás* adv. (a praec. s. *tas*) secundum qualitates. B'. 18. 19.

गुणत्व *guṇatvá* n. (a *guṇá* arcûs nervus, s. *tva*) arcûs nervi status, conditio. Hit. 20. 5.

गुणमय *guṇamaya* (a *guṇá* s. *máya*) qualitatibus praeditus. B'. 7. 13. 14.

गुणवत् *guṇavant* (a *guṇá* s. *vant vat*) virtute praeditus. N. 1. 31.

गुणिन् *guṇín* (a *guṇá* s. *in*) bonis qualitatibus praeditus. Hit. p. 5. l. 21.

गुण्ठ् *guṇṭ'* 10. par. (scribitur *guṭ'*, gr. 110*)) tegere. N. 10. 6. Dr. 9. 13; cf. *guḍ*, *guṇḍ*, *guh* et boruss. vet. *pokuntu* custodio, protego, *kuns-t* custodire; fortasse lat. *cus-tos* e *cut-tos* vel *cud-tos* (gramm. comp. 99).

c. *ava* id. Man. 4. 49.

गुण्ड् *guṇḍ* 1. et 10. par. (*vêṣṭanê* K. *rakśê vêśṭê ćûrṇîkaraṇê* V.) tegere, servare; conterere; cf. *guṇṭ'*.

गुद् *gud* 1. par. (*krîḍâyâm* K. *k'êlê* V.) ludere. (Cf. *gud'*, *kud*, *kûd*.)

गुद *gudá* n. ânus. Am.

1. गुध् *gud'* 1. âtm. (*krîḍê*) ludere, v. *gud*.

2. गुध् *gud'* 4. par. (*parivêśṭanê* K. *vêśṭê* V.) tegere, cf. *guṇṭ'*, *guṇḍ*, *guh*, *ćad*; gr. κεύθω, nostrum *Haut*, germ. vet. *hût*, th. *hûti*, anglo-sax. *hyde*, *hyd*; lat. *cutis*, nisi pertinet ad *kr̥tti*, litterâ *t* melius convenit cum *kuṇṭ'* q. v.; germ. vet. *cozo* lacerna, *umbichuzt* amictus.)

3. गुध् *gud'* 9. par. (*rôśê* K. *ruśi* V.) irasci; cf. *krud'*.

गुन्द्र् *gundr* 10. par. (*kundrê* V.) mentiri, cf. *kundr*.

1. गुप् *gup* 1. par. âtm. 10. par. custodire, tueri, servare. N. 17. 22: *guptâm balêna mahatâ*; H. 4. 43: *nakulaṅ sahadêvaśća mâtaraṅ gôpayiśyataṅ* *). — Desid. *ǵugups* 1) latere velle, abscondere. Râm. III. 53. 42: *ǵugupsann iva âtmânam*; III. 75. 42: *karma ǵugupsitam* facinus celandum. 2) spernere, vituperare. Man. 11. 189: *kr̥tanirṇêǵanâṅśćâ 'pi na ǵugupsêta karhićit* (schol. *nindêt*); 3. 209: *viprân aǵugupsitân* (schol. *aninditân*). (Haec radix explicari possit ex *gô* + *pâ*, correpto *ô* in *u*, gr. 33 annot., et abjecto *â* radicis *pâ*; v. quod supra de *gavêkś* diximus.)

c. *ab'i* id. Dr. 2. 14: *marudgaṇâir indra ivâ 'b'iguptaṅ*.

2. गुप् *gup* 4. par. (*vyâkulatvê*) perturbare.

गुप्तक *guptaka* (a *gupta* s. *ka*) n. pr. Dr. 2. 11.

गुप्ति *gúpti* f. (r. *gup* s. *ti*) 1) carcer. Mêd. 2) actio celandi, occultatio. Hit. 120. 8.

गुफ् *gup'* 6. par. (*granť'ê*) componere, serere, nectere; v. sq.

गुम्फ् *gump'* 6. par. id. Mr. 4. 13: *sumanasaṅ gump'ati*.

गुर् *gur* 1. et 6. par. *gôrâmi*, *gurâmi* (*udyamê*) tollere, sublevare; cf. *gurv*, *grah*.

c. *ava* 6. par. invadere, impetum facere in alqm., c. loc. Man. 4. 169: *na kadâćid dviǵê tasmâd vidvân avagurêd api*; 11. 206. 208: *avagûrya*, v. gr. 565 (schol. *avagur* per *daṇḍâdyudyamanê* explicat.)

गुरु *gurú* 1) adj. (f. *gurvî*) gravis, transl. eximius, venerandus. B'. 6. 22. A. 5. 7. Br. 2. 6. In. 5. 41. 2) subst. magister et quaevis utriusque sexûs persona propinquae cognationis causâ imprimis veneranda. B'. 2. 5. In. 4. 9. 5. 19. 41. Su. 4. 15. — dual. *gurû* parentes. Sâ. 4. 22 (*gurú* ortum est e *garú* mutato *a* in *u*, ut videtur, per vim assimilationis litterae finalis, sicut supra *giri*

*) Grammatici *gup* 10. explicant per *b'âśârťê b'âsi* i. e. loqui, lucere. (Cf. γδοῦπος, gr. comp. 16; pers. *guf-ten* dicere).

e gari; ab obsoleto garu venit compar. gárîyâṅs, superl. gárišṭ'a et gr. βαρύς, mutatâ gutturali in labialem, sicut in βίβημι et βοῦς, v. gâ, gô; lat. gravis per metathesin ortum est e garvis, e garuis, adjecto i, sicut in aliis, qui primitive in u desinunt, adjectivis; e. c. tenuis = scr. tanu, gr. ταvυ; goth. kaurs, th. kaurja gravis, kauriths, gravatus; lit. giéras bonus.

गुरुतल्प gurutalpa m. (Bah. e praec. et tálpa lectus) qui incestum fecit, qui Gurûs uxorem incestavit. In. 2. 6.

गुर्द् gurd 1. âtm. 10. par. (nikêtanê krîḍâyâm K. nikêtanê kurdê V.) habitare; ludere; cf. kurd, kûrd, gud.

गुर्व् gurv 1. par. (vocalis radicalis producitur, e. c. gû'rvâmi, ǵugû'rva) i. q. gur.

गुल्फ gulp'a m. n. talus (pedis). In. 5. 12.

गुल्म gúlma m. frutex. H. 1. 12. N. 13. 12.

गुह् guh 1. par. âtm. (haec radix in formis, quae guṇam postulant, vocalem u producit, e. c. gû'hati, gû'hatê, ǵugû'ha, pro gô'hati etc.) tegere, abscondere. Man. 7. 105: gûhêt kûrma ivâ 'ṅgâni. Part. perf. pass. gûḍ'á, gramm. 102. In. 5. 12: gûḍ'agulp'ad'ara, N. 22. 15: gûḍ'á occultus. (guh ortum est ex idem valente gud', relictâ solâ aspiratione litterae d', v. gr. comp. 23. Cum gud' cognatum est gunṭ' et gr. κεύθω [v. gr. comp. I. p. 121 sq.])

c. upa amplecti. Rag'. 18. 46: tam ... upaǵugûha lakšmîḥ; R. Schl. I. 26. 9: ayôd'yâm upagûhatê saritpravṛttâ sarayûḥ; Rag'. 6. 13: karâb'yâm upagûḍ'anâlam ... b'ramayâṅćakâra; Sâ. 5. 70.

c. upa praef. sam id. Ćaur. 6: aṅgâir ahaṅ samupaguhya.

c. ni i. q. simpl. R. Schl. II. 9. 6: kin na smarasi kâikêyi smarantî vâ nigûhasê.

गुह guha m. (r. guh s. a) cognomen Kârtikêyi. Am.

गुहा gúhâ f. (r. guh s. â) caverna, spelunca.

गुह्य gúhya et guhyá (r. guh s. ya) 1) adj. tegendus, abscondendus, secretus. 2) subst. n. mysterium, arcanum, secretum. B'. 9. 2. 10. 38. 18. 63.

गुह्यक guhyaka m. nomen Geniorum, qui Dei Kuvêri ministri et divitiarum ejus custodes sunt.

गू gû 6. par. guvâ'mi (purîšôtsargê K. viṭsṛǵâu V.) cacare; cf. gu.

गूढ gûḍ'á v. guh.

गूथ gût'á m. (r. gû s. t'a) excrementum, stercus.

1. गूर् gûr 4. âtm. (hiṅsâyâm) laedere, occidere; cf. gur.

2. गूर् gûr 10. âtm. (b'akšaṇê K. udyamê V.) edere; tollere, sublevare; v. gur.

गूर्द् gûrd 1. âtm. 10. par. i. q. gurd.

गृध्नु gṛd'nú (r. gard' gṛd' s. nu) avidus, desiderio incensus. (Goth. gairns, th. gairna, cupidus, quod suffixum na exhibet pro scr. nu; gairnja desidero; lit. gŏdùs avidus; v. gard' gṛd', quo etiam referendum est goth. grêdôn esurire, grêdus fames.)

गृध्र gṛ'd'ra (r. gard' gṛd' s. ra) 1) i. q. praec. 2) m. vultur. Dr. 8. 31. (Germ. vet. gîr id., nostrum Geier.)

गृष्टि gṛšṭi f. vacca, quae semel vitulum peperit. Raǵ. 2. 18.

गृह् gṛh 10. âtm. i. q. grah q. v., unde ortum est correpto ra in ṛ.

गृह gṛhá m. (r. grah s. a) 1) domus. Su. 1. 32. 2) plur. uxor. Am.; cf. dârá. (gṛhá e gráha, quo fortasse nititur nostrum Kirche, germ. vet. kiricha, island. kyrkia, anglo-sax. ciric, inserto i, pro circ; v. Graff III. 481.)

गृहमेधिन् gṛhamêd'in m. (e gṛhá et mêd'in intelligens) pater familias. Dr. 5. 3.

गृहस्थ gṛhast'a m. (e gṛhá et st'a stans) pater familias.

गृहिन् gṛhin m. (a gṛhá s. in) id. Am.

गृहिणी gṛhinî f. (a praec. signo fem. î) 1) hera, mater familias. Hit. 110. 22. 2) uxor. Rag'. 2. 24. 8. 66.

गृहीत gṛhîtá v. grah.

गृहीतास्त्र *gr̥hîtâstra* adj. (Bah. e praec. et *astrá* telum) capta arma habens, qui arma cepit, accepit. In. 3. 5.

गेप् *gêp* 1. âtm. (*gaticâlayôh* K. *gatyâń câlê* V.) ire, se movere. (Cf. *gâ*, unde *gêp* ortum esse videtur adjecto *p*, sicut in formis caus., et anomale mutato *â* in *ê*.

गेय *gêya* n. (r. *gâi* canere, s. *ya*, v. gr. 557) cantus. In. 5. 27.

गेव् *gêv* 1. âtm. (*sêvanê*) venerari, colere. (Cf. *kêv*, *glêv* et *sêv*.)

गेष् *gêś* 1. âtm. (*anvêśâyâm* K. *anvêśê* V.) quaerere. (Cf. *gavêś*, unde fortasse *gêś* ejecto *av*, nisi *gêś* e *gô*, correpto *ô* in *a*, et *iś* desiderare.)

गेह *gêhá* n. domus, habitatio. N. 17. 16. B'. 6. 41. (Cf. *gr̥há*, quod ipsum e *gárha*, unde *gêhá* ejecto *r* et mutato *a* in *ê* ortum esse videtur; respicias formas prâcritas ut *gêhnadu* pro *gr̥hṇâtu*, et v. Höfer p. 35.)

गेहिन् *gêhín* m. (a *gêhá* s. *in*) i. q. *gr̥hín*.

गेहिनी *gêhinî* f. (a praec. signo fem. *î*) uxor. Rag'. 8. 72.

गै *gâi* 1. par. âtm. canere. In. 2. 28: *gâíá gâyanti*; N. 15. 15; Su. 1. 32: *pîyatâń gîyatâńća*, v. gr. 453; *gîtá* n. cantus. In. 3. 6. (Cf. *kâi*; fortasse lit. *żáidziu* „ich spiele scherzend oder auf Saitenspielen", praet. *żaidau*, adjecto *d*, v. gr. comp. 109$^{b)}$. 1; de *ż* pro *g* v. s. v. *ganḍá*; de *giedmi* cano v. *gad*.)

c. *ad'i* decantare, recitare. Map. 1. 59: *êtad d'i mattô sd'igagê*.

c. *anu* cantum alicujus sequi. Gîtâ-G. 1. 8.

c. *ab'i* i. q. simpl. Râm. I. 4. 77: *râmâyaṇam ab'yagâyatâm*.

c. *ut* id. Rag'. 2. 12: *śuśrâva kuńgêśu yaśań svam uććâir udgîyamânam*.

c. *upa* id. Rag'. 10. 22: *saptasâmôpagîtan tvâm ... âćak'yuń*.

गैरिक *gâirika* n. (a *girí* s. *ka* vel *ika*) aurum. Rag'. 5. 72.

गो *gô* (nom. *gâus*, fortasse a r. *gâ*) 1) m. f. bos masc. et fem., taurus, vacca. 2) f. terra. Rag'. 1. 26; locus, spatium, sedes. Sâ. 3. 6. 3) m. coelum. 4) m. luminis radius. R. Schl. I. 7. 18: *têgômayâir gôb'ir ivô 'ditô srkań*. 5) f. oculus. 6) f. oratio, sermo. Rag'. 5. 12: *rag'ôr udârâm api gân niśamya*. (Cum *gô* bos, vacca, cf. gr. ΓΑ τοῦ ΓΑ-ΛΑΚΤ, quod primitive lac vaccinium significaverit, et cujus pars posterior convenit cum lat. *LACT* et, nisi fallor, cum scr. *dugd'á* pro *dukta*, mutato *d'* in *l*; βοῦς, mutatâ gutturali in labialem; lat. *bos*, *bovis*, gr. comp. 123; germ. vet. *chuo*, th. et gen. *chuoi*, quod adjecto *i* propius accedit ad scr. *gávya*, unde explicari possit, ita ut *a* finale abjectum et *chuoi* per metathesin e *chowi* ortum sit; angl. *cow*, nostrum *Kuh*; lett. *gohw* [= *gôw*] vacca; lit. *weršin-ga* vacca praegnans, cujus pars prior accus. est vocis *weršis* vitulus, cf. scr. *vr̥'śa* taurus; slav. *govjado* pecus bubulum. Cum *gô* terra cf. gr. γαῖα, γῆ et goth. *gavi*, th. *gauja*, e *gavja*, regio [nostrum *Gau*], quod formâ accuratissime cum derivato scr. *gávya* q. v. convenit, ad cujus femininum gr. γαῖα traxerim, ita ut hoc ortum sit e γαϝια, ejecto ϝ.)

गोकुल *gôkula* n. (e *gô* et *kúla* familia, genus) boum grex. R. Schl. I. 9. 61.

गोचर *gôćara* m. (e *gô* et *ćara* iens) quod sensibus percipitur, ut sonus, forma etc. B'. 13. 5: *vâṇagôćara* teli jactus, quae sagittâ attingi potest distantia. Dr. 8. 28.

गोत्र *gôtrá* n. (e *gô* et *tra* servans, tuens, a *trâ* vel *trâi* s. *a*, cf. *tanutra*) 1) familia. Hit. 8. 3. 2) nomen, appellatio. Rag'. 19. 24.

गोत्रभिद् *gôtrab'id* m. (e praec. et *b'id* findens) cognomen Indri. Rag'. 6. 73.

गोदा *gôdâ'* f. (e *gô* et *da* dans in fem.) Gôdâvarî flumen. Rag'. 13. 35.

गोदावरी *gôdâvarî* f. (e praec. et *varî*; fem. τοῦ *vara*) id. Rag'. 13. 33.

गोधा gôd'â' f. (r. gud' s. a in fem.) tegmen scorteum, quod sagittarii in brachio laevo gerunt, ne arcûs nervo laedatur. R. Schl. I. 24. 9.

गोधि gôd'i m. (fortasse a r. gud' s. i) frons. Am.

गोप gôpá m. (e gô et pa servans) 1) bubulcus. 2) dominus, princeps, rex.

गोपाय् gôpây (denominativum a praec. s. y, v. gr. 520) custodire. N. 18. 8. 22. 25 *).

गोपाल gôpâlá (gô'pâla) m. (e gô et pâlá servans, tuens) i. q. gôpá.

गोपुच्छ gôpućća m. (e gô et pûćća cauda) simiarum genus. R. Schl. I. 16. 19.

गोपुर gôpura n. (r. gup s. ura) porta (praesertim urbis). A. 10. 3.

गोप्तार् gôptâ'r m. (a r. gup s. târ tr) custos, servator, gubernator. B'. 11. 18. N. 12. 47.

गोमायु gô'mâyu m. canis aureus (angl. *jackall*). H. 4. 9. Dr. 6. 7.

गोमुख gô'muk'a m. (e gô bos et múk'a os) musicum instrumentum (Wils. a sort of horn, or trumpet?). B'. 1. 13.

गोरक्ष gôrakśa m. (e gô et rakśa servans) bubulcus.

गोरोचना gôrôćanâ f. (e gô et rôćanâ, a r. ruć splendere, s. ana in fem.) pigmentum flavum, splendidum **). Ur. 67. 2 infr. 91. 20.

गोर्द gôrda n. cerebrum. Am.

गोलाङ्गुल gôlâṅgula m. (e gô et lâṅgula cauda) i. q. gôpućća. Maḥ. 1. 2623.

*) Forsterus gôpây radicibus primitivis adscribit; Wilkinsius, in libro suo, „The Radicals" etc. perperam deducit gôpâyâmi a gup cl. 1. quod gôpâmi, gôpasi etc. formare debet.

**) Wils. „A bright yellow pigment prepared from the urine of a cow or vomited in the shape of a scibulae by the animal; it is employed in painting and dying and is of especial virtue in marking the foreheads of the Hindus with the Tilaca or sectarial mark; it is also used in medecine."

गोवर्धन gôvard'ana m. (e gô et vard'ana) mons quidam prope Mat'uram situs. Rag'. 6. 51.

गोवृष gôvṛśá m. (e gô bos et vṛ'śa taurus) taurus.

गोवृषध्वज gôvṛśad'vaǵa m. (Bah. e praec. et d'vaǵá vexillum) taurum in vexillo habens, cognomen Śivi. A. 3. 54.

गोष्ट् gôśt' 1. âtm. (saṅǵâtê; ut mihi videtur, denominativum a gôśt'á vel gôśt'î q. v.) colligere.

गोष्ठ gôśt'á m. n. (a gô et st'a stans, gr. 109) bubile, in fine compositorum quodvis stabulum vel ferarum specus. Dr. 4. 9.

गोष्ठी gôśt'î f. (a praec. signo fem. î) 1) concio. 2) colloquium. B'ar. 1. 35.

गोष्पद gôśpada n. (e gô et padá, adjectâ sibilante, quam ex genitivi signo explicaverim, mutato s formae gôs vaccae in ś, propter antecedens ô, v. gr. 79^a)) vaccae vestigium. Maḥ. 1. 1444.

गौर gâ'ura (in dial. vêd. gâurá; fem. -râ et -rî, fortasse a gô s. ra) flavus. Rag'. 2. 35: gâuram vṛśam; Lass. 65. 6: kanakagâura. (Huc traxerim lat. *gil-vus* cum l pro r, ejecto u diphthongi âu, et attenuato â in i; lit. *gellónas* gilvus, *gielê* icterus; russ. ЖИЛШЫЙ śiltyĭ, nostrum *gelb*; de nostro *Gold* v. ǵvalita *).

गौरव gâurava n. (a gurú s. a, v. gr. 582) gravitas. N. 20. 28. Rag'. 14. 18.

गौरी gâurî f. (a gâ'ura signo fem.) 1) puella octo annos nata. Am.; etiam quaevis puella adhuc libera a menstruis. 2) cognomen Pârvatiae. Rag'. 2. 26. (Fortasse angl. *girl*, quasi gâurilâ.)

ग्रथ् grat' 1. âtm. (kâuṭilyê K.) incurvatum, inflexum esse.

1. ग्रन्थ् grant' 1. âtm. (kâuṭilyê K. ǵâiḥmyê V., scribitur grat', gr. 110^a)) id.

2. ग्रन्थ् grant' 1. 9. 10. par.: grántâmi, grat'nâ'mi, gr. 347, grant'âyâmi, part. perf. pass. grat'itá

*) De lat. *aurum* v. uś.

(gr. 548) jungere, nectere, serere, componere. Rag̔. 8. 69: *karuṇârt̔agrat̔itam* (schol. *grat̔itam* = *yuktam*); *kusumâir grat̔itâm apârt̔ivâiṅ sragam ... aharat*; 16. 43: *ratnagrat̔itôttarîya*; Mah. 1. 82: *tać ćlôkakuṭam adyâ 'pi grat̔itaṅ sudṛḍ̔am munê na b̔êttum śakyatê.* (Fortasse lat. *glut-en* mutato *r* in *l*; *rete* e *grete*?) Cf. *śrant̔*. c. *ut* id. Rag̔. 2. 8: *latâpratânôdgrat̔itâiṅ sa kêśâiṅ.*

ग्रन्थ *grant̔a* m. (r. *grant̔* s. *a*) liber, codex. Hit. 4. 4.

ग्रन्थन *grant̔ana* n. (r. *grant̔* s. *ana*) conjunctio, nexus. Lass. 4. 4: *puśpagrant̔ana.*

ग्रन्थि *grant̔i* m. (r. *grant̔* s. *i*) 1) conjunctio, contextus, nexus. Mah. 1. 8. 2) nodus, articulus. B̔ar. 3. 17.

ग्रस् *gras* 1. par. âtm. 10. par. *grâsâmi, grâsê, grâsâyâmi* vorare, glutire, deglutire. Man. 3. 133. N. 4. 9: *grasatê*; 16. 14: *râhugrastaniśâkara*; B̔. 11. 30: *grasamânaṅ samantâl lôkân*; capere. N. 11. 22. 23. (Cf. 3. *gar* [*gṛ*], unde *gras* transposito *ar* in *ra*, et adjecto *s*, sicut e. c. in *dâs*, *b̔âs* a *dâ*, *b̔â*. E *gras* ortum est *glas* mutato *r* in *l*. Fortasse huc pertinent lat. *gra-men* et nostrum *Gras*, ita ut proprie *pabulum* significent, sicut scr. *g̔âsa* q. v., et *gra-men* mutilatum sit e *gras-men*; gr. γράω.)

ग्रसिष्णु *grasiṡṇú* (fem. -*ṇu*, a r. *gras* s. *snu* inserto *i*, v. gr. 575. 74) vorax. B̔. 13. 16.

ग्रह् *grah* 1. 10. par. praesertim 9. par. âtm. *grâhâmi, grahâyâmi, gṛhṇâmi, gṛhṇê*. (Haec radix in iis, quae guṇam non assumunt, formis, syllabam *ra* in *ṛ* corripit et vocalem intermediam *i* in *î* producit, unde part. in *ta*: *gṛhîtá*, gerundd. *gṛhîtvâ*, *gṛhya*, praet. mltf. *ágrahiśam*; pass. *gṛhyê*; desid. *g̔ig̔ṛkś**), gr. 102. *d*) 1) capere, sumere, accipere, prehendere, tollere. B̔ag. 2. 22: *vâsâṅsi navâni gṛhṇâti*; In. 1. 27: *pîtvâ pânîyam têśâm art̔êna ǵagrâha*; Rag̔. 1. 18: *balim agrahît*; Man. 5. 157: *na nâmâ 'pi gṛhṇîyât parasya*; Rag̔. 5. 59: *astramantraṅ ǵagrâha tasmât*; In. 2. 20: *pâṇâu gṛhîtvâi 'nam*; N. 1. 19: *têśâm êkaṅ ǵagrâha pakśiṇam*; 20: *paṭê nipatitê tadâ grahîśyâmi**) *'ti taṅ râǵâ nalam âha*. 2) captare. N. 1. 24: *grahîtuṅ k̔agamâṅs tvaramâṇô 'paćakramê*. 3) percipere, audire. Rag̔. 11. 15: *ǵyâninâdam at̔a gṛhṇatî tayôṅ*. — Caus. facere ut aliquis capiat etc. Rag̔. 15. 88: *âtôdyaṅ grâhayâmâsa samatyâǵayad âyud̔am*; Hit. 7. 21: *nîtividyâṅ grâhayituṅ śakyantê*. (Primitiva hujus radicis forma est *grab̔*, unde *grah*, relictâ solâ aspiratione litterae *b̔*; v. gr. comp. 23; forma *grab̔* servata est in dialecto vêd., quae item syllabam *ra*, ubi grammaticae leges guṇam non postulant, in *ṛ* corripit; in lingua ṡend. haec radix sonat [Zend script] *gĕrĕp* ante *t*, [Zend script] *geurv* ante vocales, v. gr. comp. 109[b]. 2. Cf. goth. *greipa*, nostrum *greife*, lit. *grĕbju* prehendo, *pagrĕbju* abripio, slav. *grabljuṅ* rapio, cum *l* euphonico; hib. *grabaim* „I devour; I stop, interrupt, disturb"; v. *vigrah* pugnare; *gabhaim* „I take, receive, conceive" ejecto *r*; fortasse eodem modo nostrum *gebe*, a rad. *gab*, goth. *giba*, *gaf*, *gêbum*, huc pertinet, ita quidem ut sensu respondeat formae caus. *grab̔âyâmi*. Etiam nostrum *Gabel*, germ. vet. *gabala* furca tanquam instrumentum sumendo inserviens huc traxerim (cf. gr. κρεάγρα). E graecâ linguâ huc retulerim γρῖφος, γρῖπος, rete, ita ut a capiendo sint nominata. Fortasse ἀγρεύω, ἀγρέω dissolvenda sunt in ἀ-γρεύω, ἀ-γρέω, abjectâ radicis consonante finali, ita ut ἀ respondeat praepositioni scr. *â* vel *ava*. Lat. *prehendo*

*) Nonnunquam etiam in formis guṇandis *ṛ* pro *ra* invenitur, ut videtur, propter productam intermediam vocalem; ita in Hit. 13. 6 legitur *anugṛhîtum* pro *anugrahîtum*; Râm. III. 56. 12 *gṛhîśyê* pro *grahîśyê*.

*) Sic legendum pro *grahiśyâmi*.

e *grehendo* ortum esse possit, mutatâ gutturali in labialem et mediâ in tenuem, sicut in gr. κλέπτω. Adjectum *end* referri potest ad *âna* imperativi *grhâṇa*, vel, quod ad idem redit, ad *nâ* τοῦ *grhṇâmi* etc., adjecto *d* post *n*, sicut e. c. in *tendo* = scr. *tan* et nostro *Hund* = *śvan*, *śunás*, κύων, κυνός. Fortasse *gra-tus* sicut nostrum *angenehm* et idem valens *acceptus* ab accipiendo est dictum, abjectâ consonante finali; v. etiam *grah* praef. *anu*. Lat. *rapio* et gr. ἁρπάζω e *grapio*, γραπάζω mutilata esse possent, sicut *nascor* e *gnascor*, *nosco* e *gnosco*, νοῦς e γνοῦς; respiciatur etiam scr. *lab'*, quod fortasse ante linguarum separationem e *grab'* vel *glab'* mutilatum est, quum antiquitas formae *lab'* cognato graeco ΛΑΒ et hib. *lamh* manus confirmetur.)

c. *anu* favere, fortunare, beare, adjuvare, c. acc. pers. et instr. rei. Hit. 17. 6: *mâm mâitryêṇâ 'nugrhîtum arhasi*; 33. 12: *anêna mitrêṇâ 'haṅ snêhânuvrttyâ 'nugrhîtaḣ*; Rag'. 8. 85: *kuṭumbinîm anugrhṇîśva nivâpadattib'iḣ*; Ur. 75. 8: *anugrhîtô 'ham amunô 'padêśêna*; Râm. I. 11. 13: *anugrhṇantu mâm atra b'avantaḣ śaraṇâgatam.*

c. *upa* tollere. Hit. 45. 12: *avyavasâyinam alasam ... pramadê 'va hi vrdd'apatin nê 'caty upagrhîtuṅ lakśmîḣ*; Râm. III. 51. 2: *upagrhya śirô râǵńaḣ.*

c. *ni* 1) deorsum sumere, deorsum tenere. H. 4. 18. 19: *vêgêna prahitam bâhun niǵagrâha hasann iva* | *nigrhya tam* etc. 2) deprimere, supprimere, devincere, cohibere. N. 22. 24: *nigrhyâ ''tmanô duḣk'am*; Man. 11. 32: *svênâi 'va vîryêṇa nigrhṇîyâd arîn*; Hit. 72. 10. 67. 13. 3) retinere, inhibere, sustinere, sistere, e. c. equos. N. 20. 4: *nigrhṇîśva ... hayân êtân.*

c. *ni* praef. *vi* id. A. 9. 9: *vinigrhya hayâṅśćâ 't'a rat'aṅća mama.*

c. *ni* praef. *sam* jaculari, sagittas conjicere, telis petere. Dr. 7. 21: *rat'ânîkaṅ śaravarśând'akâraṅ ćakruḣ krudd'âḣ sarvataḣ sannigrhya*; cf. *pratigrah* et *nigrah.*

c. *pari* 1) amplecti. Sâ. 5. 101: *patim ut'âpayâmâsa bâhub'yâm parigrhya vâi.* 2) accipere. Dr. 4. 14: *padyam parigrhṇê 'dam âsanaṅća.* 3) inhibere. Lass. 85. 9: *vâgart'am parigrhya môkśapadavîn d'yâyanti nirmatsarâḣ.*

c. *pra* tollere, levare, sublevare, protendere. H. 4. 17: *bâhum pragrhya ... ab'yadravata ... b'îmasênam*; Dr. 8. 4: *gadâm pragrhyâ 'b'yadravat*; 5. 25. A. 5. 25. 6. 16. 7. 11.

c. *prati* 1) prehendere. In. 2. 19: *saćâi 'nam vrttapînâb'yâm bâhub'yâm pratyagrhṇata* *). Râm. III. 56. 3: *pratiǵagrâha ǵananyâś ćaraṇâu.* 2) accipere. A. 6. 24. N. 25. 4. 18; *vâkyam, vaćanam, âǵńâm pratigrahîtum* sermonem, jussum (alicujus) accipere, excipere. R. Schl. I. 1. 22: *śiśyas tu tasya bruvatô munêr vâkyam anuttamam* | *tat'ê 'ti pratiǵagrâha*; 11. 18: *tat'ê 'tića nrpasyâ ''ǵńâm mantriṇaḣ pratigrhya tê.* 3) recipere, excipere (hospitio). N. 21. 20: *tam b'îmaḣ pratiǵagrâha pûǵayâ parayâ.* — *astrâiḣ pratigrahîtum* sagittis petere. A. 10. 28. — Caus. facere ut aliquis capiat. In. 3. 2: *pâdyam âćamanîyaṅća pratigrâhya nrpâtmaǵam.*

c. *vi* 1) capere, prehendere. A. 9. 8: *antarb'ûmigatâśćâ 'nyê hayânâm ćaraṇâny at'a* | *vyagrhṇan.* 2) pugnare c. aliquo. Hit. 67. 13: *kat'am anêna balavatâ sârdd'am b'avân vigrahîtuṅ samart'aḣ*; 118. 9: *êtâiḣ sand'in na kurvîta*

---

*) Notetur forma *pratyagrhṇata* pro *pratyagrhṇîta*, correpto charactere *nâ* ante terminationem gravem in *na* pro *nî*, in analogia linguae graecae, ubi e. c. ἐδάμνατο opponitur formae activae ἐδάμνη, v. gr. comp. 485.

vigṛhṇīyât tu kêvalam; A. 10. 29: tatô śara-ǵâlêna ... vyagṛhṇan*) saha dâitêyâiś; v. vigraha. — Caus. impugnandum curare. Hit. 116. 22.

c. sam 1) capere, sumere, prehendere. Su. 4. 17: gadê b'îmê sañgṛhṇîtâm ub'âu tadâ (omisso augmento). 2) colligere, continere (zusammennehmen, e. c. vestem). Dr. 3. 1: sañgṛhṇatî kâuśikam uttarîyam. 3) flectere, moderari, regere (currum, equos). A. 1. 2: sa (indravâhaś) ... mâtalisañgṛhîtaś; 8. 19: vṛtrasya vad'ê sañgṛhîtâ hayâ mama; 29: susañgṛhîtâir harib'iś.

ग्रह grā́ha m. (r. grah s. a) 1) actio prehendendi. Rag'. 10. 48. 2) solis et lunae eclipsis (v. râhû). 3) cognomen Râhûs. Rag'. 12. 28. 4) planeta. Su. 2. 25. N. 13. 24.

ग्रहण grâhaṇa n. (r. grah s. ana, v. euph. r. 94*)) actio capiendi, prehendendi. In. 2. 25; nâmagrahaṇa nominis pronunciatio. Rag'. 7. 38.

ग्राम grā́ma m. (ut mihi videtur, e grâhma, ejecto h, a r. grah s. ma, cf. gṛhá) 1) pagus, vicus. H. 1. 39. 2) turba. N. 4. 10. B'. 6. 24. B'ar. 3. 23. (Fortasse lit. kiēma-s vicus, ejecto r et mutatâ mediâ in tenuem; hib. gramaisg „the mub", gramasgar „a flock, company".)

ग्रामिन् grâmín m. (a praec. s. in) vicanus. N. 13. 48.

ग्रामीण grā́mîṇa adj. (a grā́ma s. îna) rusticus. B'ar. 1. 89.

ग्राम्य grâmyá (a grā́ma vicus, s. ya) cicur, mansuetus. N. 13. 8.

ग्रावन् grâvan m. lapis, saxum, rupes. B'ar. 3. 29. 79. Hit. 43. 11. (Lit. riēwa rupes, abjecto g, hib. creag id. mutato v in g, v. gr. comp. 19.)

ग्राह grâhá m. (r. grah s. a) 1) prehensio. 2) ut videtur, serpens aquaticus (Wils.: a shark; according to some, the gangetic alligator, according to others, the water elephant, the hippopotamus? Am. 3 any large fish or marine animal). N. 11. 21. 22. 23. cf. N. 11. 27.

*) De formâ vyagṛhṇâm pro vyagṛhṇâm v. gr. 293.

ग्राहिन् grâhín (r. grah s. in) sumens, prehendens, tenens, in fine compp. B'ar. 3. 67.

ग्रीवा grîvā́ f. (ut videtur, e gîrvâ, quod ipsum e garvâ sive gârvâ, a r. 3. gar [gṝ] s. vâ) collum, cervix. (Lit. galwà caput, mutato r in l, v. 3. gar [gṝ]; russ. glavà et golovà id.)

ग्रीष्म grîṣmá adj. calidus, fervidus. Subst. m. 1) calor, aestas. 2) fervidum anni tempus. Rag'. 16. 54. Lass. 50. 7. (Hib. gris ignis, griosgaim „I fry, broil", griosach „burning embers"; lit. karś-tas calidus, karś-tis calor, karśty-mētis fervidum anni tempus.) Cf. śriś urere.

ग्रुच् gruć 1. par. (ćâuryê) furari; cf. gluć, glah, grah.

ग्रैव grâivá n. (a grîvā́ s. a) collare, catena collaris, praesertim elephantorum. Rag'. 4. 48: kariṇâñ grâivam, v. sq.

ग्रैवेय grấivêya n. (a grîvā́ s. êya) id. Rag'. 4. 75: mâtañgagrâivêya; R. Schl. I. 53. 17: hiraṇyakakśagrâivêyân ... dadâmi kuńǵarâṇân tê sahasrâṇi ćaturdaśa.

ग्लस् glas 1. âtm. i. q. gras.

ग्लह् glah 1. âtm. i. q. grah, unde ortum est mutato r in l. (Hib. glacaim „I accept, receive, take, seize, feel, apprehend".)

ग्लह glā́ha m. (r. glah s. a) ludus talarius. Mah. 2. 1968.

ग्लान glâna v. glâi.

ग्लानि glấni f. (a r. glâi s. ni pro ti, gr. 575. 48) 1) fatigatio, lassitudo, languor. Sâ. 5. 27. B'. 4. 7. 2) tristitia. B'ar. 1. 45: mudańća glâniñća kat'ayati pat'iśu.

ग्लास्नु glâsnú (r. glâi s. snu, fem. snu) fessus, defessus, lassus, fatigatus. Am. (Cf. lat. lassus, quod fortasse e glassus, sicut natus e gnatus; glassus vero per assimilationem ortum esse potest e glasnus, quod sanscrite glasnas sonaret.)

1. ग्लुच् gluć 1. par. i. q. gruć.

2. ग्लुच् gluć 1. par. (gatâu) ire, v. sq.

ग्लुञ्च् gluńć 1. par. id.

ग्लेप् glêp 1. âtm. (dâinyê K. dâinyê gatyâń ćâlê V.) miserum esse; ire, se movere; cf. gêp, glâi.

ग्लेव् glêv 1. âtm. (sêvanê) colere, venerari; cf. gêv, kêv, k'êv, sêv.

ग्लेष् glêś 1. âtm. i. q. gêś et gavêś q. v.

ग्लै glâi 1. par. (part. perf. pass. glâná, gr. 543) 1) fatigare, defatigare. 2) contristare, dolore afficere. Pass. glâyê. Sâ. 3. 23: sâvitryâ glâyamânâyâs tiśṭ'antyâśća divâniśam. — Caus. glâpáyâmi et glapáyâmi (gr. 466. 467) facere ut aliquis defatigetur, contristetur. Rag'. 16. 38: nidâg'aglapitâm ivô 'rvîm. (Vid. glâ'ni, glâsnú et cf. lat. lâbor quod a fatigatione nominatum esse potest et formâ cum caus. glâpáyâmi convenit, mutatâ tenui in mediam et abjectâ initiali gutturali, sicut in lassus, si hoc cum scr. glâsnú q. v. cohaeret.)

c. pari i. q. simpl. pariglâna languore confectus, exhaustus. N. 11. 25: śrântasya tê kśud'ârtasya pariglânasya.

c. pari praef. ab'i id. Mah. 1. 4489: kśuććramâb'ipariglâna.

ग्लौ glâu m. luna.

घ g'.

घंष् g'ańś 1. âtm. (kśarê, scribitur g'aś) stillare, effundere.

घंस् g'ańs 1. âtm. (kśaraṇê, scribitur g'as, gr. 110[a]) id.

घग्घ् g'agg' 1. par. (ḥasanê) ridere; cf. idem valentes formas gagg', kak', kakk', k'akk', kakk et lat. cachinnari, gr. καχάζω, καγχάζω, goth. hlaha, v. k'akk'.

घट् g'aṭ 1. âtm. (ćêśṭâyâm K. ćêśṭê V.) 1) ire, pervenire. Lass. 18. 8: yadi mama ḥastê pustakî 'yań g'aṭati (g'aṭatê?) tadâ 'ḥan tâm priyâń gîvâpayâmi; c. ablat. exire. Lass. 36. 7: têna ḥastâd g'aṭitô raťô darśitaḥ. 2) conjungere, conglutinare. Ur. 49. 9 infr.: vagralêpag'aṭitam iva mê ḥastayugalan na samart'â 'ḥam apanêtum. 3) facere, conficere. Ćaur. 22: snêḥâikapâtrag'aṭitâm avantîsaputrîm (schol. editionis Serampur. g'aṭitâm explicat per nirmitâm).

c. ut 10. par. (udg'âṭayâmi) 1) aperire. B'ar. 1. 62: nirayanagaradvâram udg'âṭayantî; Mah. 1. 4504: udg'âṭanîyâny êtâni kuṇḍâni; Up. 78: sadasy udg'âṭitâ tatra mańguśâ. 2) erigere, levare, sublevare (v. udg'âṭin et apud Wils. udg'âṭana, udg'âṭita. udg'âṭin fortasse non ab udg'aṭ sed a substantivo udg'âṭa elevatio descendit). Hit. 109. 11: kâryam udg'âṭitam.

c. vi 1. âtm. dissolvi, perire. Hit. 109. 11: kâryam udg'âṭitań kvâ 'pi madyê vig'aṭatê yataḥ (ed. Ser. kâryań sug'aṭitań kvâ 'pi dâivayôgâd vinaśyati). Mr. 66. 4 infr.: ćârudattasya vib'avê vig'aṭitê.

c. sam excitare. Râm. III. 55. 26: b'êrîmṛdâńgavîṇânâń kôṇasańg'aṭitaḥ ... śabdaḥ; v. g'aṭṭ praef. vi.

घट g'aṭa m. (ut videtur, a r. g'aṭ s. a) magna hydria fictilis.

घटन g'âṭana n. (r. g'aṭ s. ana) junctio, conjunctio. Ur. 27. 9.

घटना g'aṭanâ f. (r. g'aṭ s. ana in fem.) caterva elephantorum bellicorum. Am.

घट्ट् g'aṭṭ 1. âtm. 10. par. (ćalanê K. ćâlê V.) movere, commovere, vîṇâm vig'aṭṭitum lyram pulsare. Mr. 20. 3. Cf. g'aṭ.

c. *vi* 1) movere, commovere. B'ar. 3. 36: *vâyuvig'aṭṭitâb'rapaṭalê.* 2) aperire. Mah. 2. 1674: *dvâram ... vig'aṭṭayan karâb'yâm.*

c. *sam* terere, conterere, fricare. Rag'. 6. 73: *sañg'aṭṭayann añgadam añgadêna* (schol. *g'arśayan*).

घट्टन *g'aṭṭana* n. (r. *g'aṭṭ* s. *ana*) tactio, ictus. Rag'. 11. 71: *suptasarpa iva daṇḍag'aṭṭanâd rôśitô 'smi* (schol. *sañyôgât*); v. *g'âṭa*.

घण् *g'aṇ* 8. par. (*dîptâu*) fulgere; cf. *g'aṇṭ*, *kan*.

घण्ट् *g'aṇṭ* 10. par. (*b'âśârt'ê* K. *dyutâu* V.; scribitur *g'aṭ*, gr. 110[a]) loqui, splendere; v. *g'aṇ*.

घण्टा *g'aṇṭâ* f. (r. *g'aṇṭ* s. *â*) tintinnabulum. A. 2. 3.

घन *g'ana* (ut videtur, a *han* s. *a*, mutato *h* in *g'*, v. gr. 324) 1) crassus, pinguis, turgidus. Lass. 6. 8: *g'anâir vṛkśâiḣ*; Ćaur. 15: *g'anôrudêśê*; Gita-G. 10. 6: *g'anag'ag'anamaṇḍalê.* 2) impervius, impenetrabilis. Rag'. 8. 90: *vaćaḣ ... alabd'apadaṅ hṛdi śôkag'anê pratiyâtam* (schol. *niviḍê*); 11. 18: *ćakâra vivaraṅ śilâg'anê tâḍakôrasi sa râmasâyakaḣ* (schol. *niviḍê*). 3) subst. m. nubes. Râm. I. 29. 14.

घम्ब् *g'amb* 1. par. (*gatâu*) ire; cf. idem valentes radices *gam*, *k'amb*, *ćamb*, *bamb*, *g'arb*, *garb*, *ćarb*.

1\. घृ घृ *g'ar g'ṛ* 1. âtm. (*sêkê* V.) conspergere, humectare.

2\. घृ घृ *g'ar g'ṛ* 3. par. *g'ig'ármi* (*kśaraṇadîptyôḣ* K. *b'âsi sêkê* V.) stillare, effundere conspergere, humectare; splendere; v. *g'armá*.

3\. घृ घृ *g'ar g'ṛ* 10. par. *g'ârâyâmi* (*kśaraṇadîptyôḣ* K. *sêkê ćâdanê* V.) stillare, effundere, conspergere, humectare; splendere; tegere. (Cf. slav. *gor-ju-ṅ* ardeo, gr. comp. 504.)

c. *â* praef. *vi* conspergere, humectare. Mṛ. 121. 3 infr.: *vyâg'âritan tâilag'ṛtâiḣ.*

घर्ण् घृण् *g'arṇ g'ṛṇ* 8. par. âtm. *g'ṛṇômi*, *g'ṛṇvê* (*dîptâu*) splendere, v. *g'ṛṇi* et cf. *g'armá*.

घर्ण्ण् घृण्ण् *g'arṇṇ g'ṛṇṇ* 1. âtm. *g'ṛṇṇê* (*grahaṇê*; scribitur *g'arṇ g'ṛṇ*, gr. 110[a]) capere, prehendere; cf. *grah*, *gṛhṇâ'mi*.

घर्ब् *g'arb* 1. par. (*gatâu*) ire, v. *g'amb*.

घर्म *g'armá* m. (secundum Wils. a r. *g'ar g'ṛ* s. *ma*, ita ut *g'armá* proprie significet „sudore conspergens"; cf. *g'arṇ g'ṛṇ*) 1) calor, aestus. 2) fervidum anni tempus, aestas. Rag'. 16. 43. 3) sudor. (Ṣend. [Zend script] *garĕma* calor; hib. *garaim* „I warm, heat", *garamhuil* „warm, snug"; nostrum *warm*, goth. *varmja* calefacio, abjectâ initiali gutturali, cui *v* se adjunxerat, sicut saepe; v. *kṛ'mi*; russ. горю *gorju* uro, жар *śar* aestus; gr. θέρω, θερμός, θέρμη, mutato aspiratae organo; huc etiam traxerim lat. *ferveo*, cujus *v* ex *m* ortum esse videtur; quod ad *f* pro θ attinet, eandem hic habemus rationem, quam in *fumus* contra scr. *d'ûmá*, gr. θύω; osset. *garm-kanin* calefacere.)

घर्ष् घृष् *g'arś g'ṛś* 1. par. fricare, terere, conterere. Ćaur. 12: *kanakakuṇḍalag'ṛśṭagaṇḍa*; Mṛ. 140. 9 infr.: *g'ṛśyantê vâidûryâḣ*; 7 infr.: *g'ṛśyatê ćandanarasaḣ.*

c. *ut* id. Rag'. 17. 28: *ćûḍâmaṇib'ir udg'ṛśṭapâdapîṭ'a.*

c. *sam* 1) i. q. simpl. *sañg'ṛśyat* contritus (v. gr. 532) Mah. 1. 1134: *sañg'ṛśyantaḣ parasparam nyapatan ... parvatâgrân mahâdrumâḣ.* 2) certare, aemulari. Rag'. 19. 36: *prayôktṛb'iḣ sañgag'arśa saha* (schol. *sañg'arśaḣ parâb'ib'avêśâ.*)

घस् *g'as* 1. par. edere. (Ex hac radice ortum esse censeo *g'akś*, quod correptum est e *g'ag'as*, expulso *a*, v. gr. 321; cf. lat. *vescor*, quod explicaverim e *guescor*, abjectâ gutturali, sicut in *vivo* e *guivo*, *vermis* e *quermis*, v. *kṛ'mi*; gr. γασ-τήρ; huc etiam traxerim nostrum *Gast*, goth. *gasts*, th. *gas-ti*; lat. *hos-tis*, *hos-pes*, *hos-pit-is*, tanquam is qui edere vel cibum petit, qui esum it; Pott. I. 278 apte confert *gâ-nea*, e *gas-nea*; lit. *gas-padà* hospitium, tanquam locus edendi, v. *padá*; *gailùs* libidinosus.)

घसि g'así m. (r. g'as s. i) cibus. Ḥêm.

घस्मर g'asmará (r. g'as s. mara) edax, vorax.

घाटा g'âṭâ f. (r. g'aṭ conjungere, s. â) cervix. Am. (Etiam lat. *cervix* a conjungendo nominatum esse videtur, ita ut in *cer-vix* dissolvendum sit, cujus pars prior cohaeret cum scr. *śiras* caput, et posterior cum *vincio*; v. *kand'ara* et *śirôd'i* cervix.)

घात g'âta m. (a g'âtay s. a) eversio, vastatio, excidium. A. 10. 70.

घातय् g'âtay forma caus. r. ḥan, gr. 471. 4.

घातिन् g'âtín m. (a praec. s. in) occisor, in fine compp. N. 12. 33.

घास g'âśá m. (r. g'as s. a) gramen. Am. (Germ. vet. *wisa* pratum, nostrum *Wiese*, v. *kṛmi* et Graff I. 1077.)

घि g'i v. ḥi, gr. 402. 481.

घिण्ण् g'iṇṇ 1. âtm. (*grahaṇê*; a grammaticis scribitur g'iṇ, v. gr. 110[a]) capere, prehendere; cf. g'uṇṇ et g'arṇṇ g'ṛṇṇ.

घु g'u 1. âtm. (*śabdê* K. *d'vanâu* V.) sonare, cf. *gu*, *ku*, *k'u*.

1. घुट् g'uṭ 1. âtm. (*parivartanê* K. *parivartê* V.) redire.

2. घुट् g'uṭ 6. par. (*pratig'âtê* K. *pratihatâu* V.) repellere, repulsare, arcere.

घुटिका g'uṭikâ f. (r. g'uṭ s. ikâ) talus (pedis). Am.

घुड् g'uḍ 6. par. (*vyâg'âtê*) impedire. Cf. 2. g'uṭ.

1. घुण्ण् g'uṇṇ 6. par. 1. âtm. (*b'ramaṇê*) currere, vagare, circumerrare.

2. घुण्ण् g'uṇṇ 1. âtm. (*grahaṇê*; a grammaticis scribitur g'uṇ, v. gr. 110[a]) capere, prehendere; cf. g'iṇṇ.

1. घुर् g'ur 6. par. (*b'îmârtiśabdê* K. *d'vanâu b'îmârt'ê* V.) prae timore, terrore clamare. (Goth. *gaurs* tristis, *gaurida* tristitia; v. g'ôrá.)

2. घुर् g'ur 4. âtm. *g'ûryê* (*hinsâgyânyôḱ*) laedere, occidere; senescere; scribitur etiam g'ûr, cf. gûr.

घुष् g'uś 1. 10. par. proclamare, pronuntiare. N. 9. 8: *g'ôśayâmâsa vâi purê*; Rag'. 9. 10: *gayam ag'ôśayad asya ... ćamûḱ.* (Cf. g'u; hib. *gioscan* „the grating noise made by the turning of a wheel or hinge that wants grease or oil"; *gioscanach* „gnashing, grating"; *gusgar* „roaring, making lamentation".)

c. *ut* clamare, clamitare. *udg'uśṭa* n. clamor, strepitus. Mṛ. 85. 10 infr.: *atrâ 'ntarê udg'uśṭań ganêna*; R. Schl. I. 73. 36: *tûryôdg'uśṭa.*

c. *ut* praef. *pra* sonare, personare. N. 12. 113: *ḥradinîm prôdg'uśṭâń krâuńćakurarâiḱ.*

c. *upa* id. Dr. 6. 2: *maḥâvanan tad viḥag'ôpag'uśṭam.*

c. *pari* praef. *sam* circumsonare. N. 12. 6: *nikuńgân parisańg'uśṭân.*

घुंष् g'uńś 1. âtm. (*d'ûśê*; scribitur g'uś) splendidum, pulchrum reddere.

घूर्ण् g'ûrṇ 6. âtm. 1) commoveri, vacillare. M.: *sâ nâus tasmin maḥôdad'âu g'ûrṇatê ćapalê 'va strî.* 2) flare, spirare. A. 6. 6: *vâyuśća g'ûrṇatê b'îmaḱ.* (Huc trahi posset lat. *volvo*, quod in prima hujus libri editione p. 206 cum *var vṛ* tegere contulimus, ad quod sensu *in-volvo* quadrat. Si autem ad g'ûrṇ pertinet, mutilatum est e *guolvo*, mutato *r* in *l*. Conferatur etiam goth. *valvja* volvo, nostrum *wälze*, *Welle*, germ. vet. *wella* unda, fluctus, lit. *wilnis* id., quod formâ propius ad g'ûrṇ accedit; v. tamen *ûrmí*.)

c. *â* id. Dêv. 12. 26: *âg'ûrṇitô vâtêna.* — c. *â* praef. *vi* id. Ḥ. 1. 10: *ûruvêgasamîritam vanam vyâg'ûrṇitam ivâ 'b'avat.*

c. *vi* par. se volutare. R. III. 48. 79: *vig'ûrṇatô vićêśṭasya vêpamânasya b'ûtalê*; ed. Schl. I. 32. 18: *vićêtanam vig'ûrṇantań śitêśubalapîḍitam.*

घूर्ण g'ûrṇa (r. g'ûrṇ s. a) se movens, se volvens. Ćaur. 45: *g'ûrṇanêtra.*

घृणा g'ṛṇâ' f. miseratio, misericordia. Rag'. 9. 81. 11. 65. 11. 17.

घृणि g'ṛ'ṇi m. (r. g'arṇ g'ṛṇ s. i) radius.

घृणिन् g'ṛṇín (a g'ṛṇâ' s. in) misericors. Dr. 9. 8. 20.

घृत *g̍ṛtá* n. (r. *g̍ar g̍ṛ* s. *ta*) butyrum liquefactum. B̍ar. 1. 65. 3. 97.

घृताची *g̍ṛtâćî* f. (e *g̍ṛtá* et *aćî* a r. *anć* s. *a*, in fem.) n. pr. Apsarasis. In. 2. 29.

घृष्टि *g̍ṛṣṭi* (r. *g̍arś g̍ṛś* s. *ti*) fem. 1) frictio, tritus. 2) aemulatio, certatio. — masc. porcus, sus.

घोटक *g̍ôṭaka* m. equus. Am.

घोणा *g̍ôṇâ* f. (ut videtur, a r. *g̍râ* s. *anâ*, ejecto *r* et mutato *â* in *ô*, sicut in *sôḍ̍um*, *śôḍaśa*, v. gr. 429. 40 et cf. prâcr. *g̍âṇa* pro scr. *g̍râṇa*) nasus. Dr. 7. 7.

घोणिन् *g̍ôṇin* (a praec. s. *in*) porcus, sus. Am.

घोर *g̍ôrá* (r. *g̍ur* s. *a*) terribilis, terrificus, atrox. In. 5. 62. Ḥ. 1. 17. Br. 1. 3. (Goth. *gaurs*, th. *gaura*, tristis, nisi pertinet ad *g̍ard̍ g̍ṛd̍*; hib. *gorg* „fierce, cruel".)

घोरदर्शन *g̍ôradarśana* (Baḥ. e praec. et *darśana* n. visus, conspectus) terribilem speciem habens, terribilis visu. Ḥ. 2. 5.

घोष *g̍ôśa* m. (r. *g̍uś* s. *a*) 1) proclamatio, pronuntiatio. Maḥ. 1. 5333: *suk̍apuṇyâḥag̍ôśa.* 2) sonus, strepitus. N. 2. 11. 19. 25. 21. 2. Dr. 6. 7. 3) pastoralis sedes. N. 17. 49.

घोषणा *g̍ôśaṇâ* f. (r. *g̍uś* s. *ana* in fem.) proclamatio. Am.; Rag̍. 12. 72: *ǵayag̍ôśaṇa.*

घ्न *g̍na* (f. *g̍nî*, r. *ḥan* s. *a*, v. gr. 575. 1) occidens, in fine compp. N. 12. 18. 13. 28.

घ्रा *g̍râ* 1. par. *ǵig̍râmi* (proprie cl. 3 correpto *â* in *a*, et in syllabâ redupl. attenuato *a* in *i*, ob duas sequentes consonantes, sicut in *tiśṭ̍âmi* pro *taśṭ̍âmi*, a r. *sṭ̍â*) odorari. Râm. I. 12. 42: *d̍ûmagand̍añ ǵig̍rati*; Ḥit.: *ǵig̍rann api b̍uǵañgamô ḥanti.* (Pottius ingeniose confert lat. *fra-gra-re*, ita ut *fra* sit syllaba reduplicativa pro *ghra*; hib. *gros* „a snout", nisi hoc pertinet ad *gras*; fortasse nostrum *riechen*, cujus radix est *ruch*, germ. vet. *riuhu*, *rouh*, *ruhumês*, litteris transpositis ortum est e *HRU*, attenuato *â* in *u*; huc etiam traxerim lit. *kwẽpju* oleo, *kwápas* odor, quae conveniunt cum formâ caus. *g̍râpáyâmi*, cum *k* pro *g* et *w* pro *r*. Pottius apte confert gr. ἄρωμα, ita ut ad *âg̍râ* pertineat, ejectâ gutturali, sicut in ῥίς, ῥῑν-ός, quod cum *g̍râṇá* convenit.)

c. *ava* 1) id. Man. 3. 218: *avaǵig̍rêćća tân piṇḍân.* 2) osculari. R. Schl. II. 20. 20: *avag̍râtaśća mûrd̍ani.*

c. *â* id. Ḥ. 2. 8: *âg̍râya mânuśañ gand̍am.*

c. *â* praef. *upa* osculari. In. 2. 21: *mûrdd̍nićâi 'nam upâg̍râya.*

घ्राण *g̍râṇá* n. (r. *g̍râ* s. *ana*) 1) odoratus, odoratio. 2) nasus. Ḥ. 2. 12. (Gr. ῥῑν, abjectâ gutturali, attenuato *â* in *î*.)

ङ ṅ.

ङु *ṅu* 1. âtm. (*d̍vanâu*) sonare.

च ć.

च् *ć.* Haec littera orta est e *k*, et in comparandis linguis cognatis non aliter accipienda est, ac si *k* in ejus loco inveniretur; v. gr. comp. 14.

च *ća* partic. enclit. (a stirpe interr. *ka*, mutato *k* in *ć*, v. gr. comp. 401) 1) et, que, saepissime; repetitum: et - et, tum - quum. N. 24. 50. 26. 5. 2) enim. N. 10. 14. 3) si. Dr. 9. 10. 4) tamen. N. 21. 32. 5) vero, autem. N. 23. 28. Ḥit. 43. 10. 6) expletive sive ad vim orationis augendam. Ḥ. 1. 26. Br. 3. 20. 22. — Cum sequente *api* 1) et etiam. Ḥ. 2. 24. 2) vero, autem.

Dr. 8. 52. Br. 2. 26. — Cum sequente *éva* 1) et etiam. Br. 2. 26; repetitum et - et, tum - quum. Br. 2. 25. 2) vero. Ḥ. 4. 33. (Lat. *que*, *pe* in *quip-pe*, *nem-pe*, gr. κε, τε [gr. comp. 401]; goth. *uh*, *h*, e. c. *quêthunuh* dixeruntque, *hvaṣuh* quisque, *nih* neque [Grimm III.-23]; slav. же *ṣ́e*, gr. comp. 403.)

चक् *ćak* 1. par. âtm. terrere. *ćakitá* territus, timens. B́ar. 3. 10: *maranópâyaćakita*; Raǵ. 10. 74: *pâulastyaćakitêśvara* (secundum K. *dîptâu* lucere); v. *ćakk*.

चक्क् *ćakk* 10. par. (*vyasanê* K. *ârtâu* V.) dolore afficere, vexare; v. *ćak*, *ćikk*, *ćukk*.

चकास् *ćakâs* 2. par. (*dîptâu*) splendere; v. *kâs*, unde reduplicatione oritur *ćakâs*.

चकोर *ćákôra* m. (ut videtur, a r. *kur* sonare, cum syllabâ redupl. s. *a*, sic etiam Lass.; cf. *kurara*) perdix rufa. Lass. 52. 20. (Lit. *kurrapkà* perdix.)

चक्र *ćakrá* m. (ut videtur, forma redupl. a r. *kram* se movere, abjecto *m*; secundum V. a r. *kar kr̥*) 1) rota. A. 9. 8. 2) orbis, circulus. Lass. 63. 8. 3) discus, telum missile circulare. In. I. 5. 4) regio, provincia. 5) exercitus. (Ut videtur, gr. κύκλος pro κύκρος, attenuato α in υ.)

चक्रधर *ćakradára* m. (e praec. et *dára* tenens) cognomen Viśṇûs. Raǵ. 16. 55.

चक्रपाणि *ćakrapâṇi* m. (e *ćakrá* et *pâṇi* manus) id. Am.

चक्रवर्तिन् *ćakravartin* m. (e *ćakrá* et *vartin*) rex supremus, terrae dominus. Am.

चक्रवाक *ćakravâká* m. (e *ćakrá* et *vâka* sermo) anseris genus. Wils. „the ruddy goose or Brahmani goose, Anas casarea". N. 12. 113.

चक्रवाल *ćakravâla* m. (e *ćakrá* et *vâla*, a r. *val* circumdare) horizon. Am.

चक्रिन् *ćakrín* m. (a *ćakrá* s. *in*) disco praeditus. B́. 11. 17.

चक्ष् *ćakś* 2. âtm. (v. gr. 326) dicere, loqui, narrare, indicare. (Hanc radicem equidem ad *kâs* splendere reduxerim, ejecto *a*, sicut *ǵakś* e *ǵas* explicavimus. Quod ad significationem attinet, respiciatur, graecum φημί origine idem esse ac sanscritum *b́âmi* splendeo.)

c. *â* id. Ḥ. 4. 28: *âćakśva mân tat sarvam*; N. 11. 31: *sarvam êtat...âćaćakśê śsya*; 16. 39: *âćaśṭê damayantyâṅ*; Dr. 2. 5: *âćakśva band́ûṅśća patiṅ kulaṅća.*

c. *â* praef. *prati* repudiare. Man. Schol. 4. 250 ubi *nirṇudêt* explicatur per *pratyâćakśita.*

c. *â* praef. *sam* i. q. *âćakś*. Dr. 4. 5: *tâṅ samâćakśva yadi syâć ćâivya mânuśî.*

c. *pari* nominare. Man. 2. 171: *vêdapradânâd âćâryam pitaram parićakśatê*; B́. 17. 13. 17.

c. *pra* 1) dicere, profiteri, declarare. Raǵ. 8. 85: *svaǵanâśru ... dahati prêtam iti praćakśatê.* 2) nominare. Man. 2. 17: *tan dêvanirmitan dêśam brahmâvartam praćakśatê.*

c. *vi* dicere. Yaǵurv. Carey 904: *yê nas tad vićaćakśirê.*

चक्षुष्मत् *ćákśuśmant* (a *ćakśus* s. *mant mat*, v. euph. r. 101[a]) oculos, i. e. oculorum usum habens, videns. Sâ. 7. 8.

चक्षुष्मत्ता *ćakśuśmáttâ* f. (a praec. s. *tâ*) (abstractum praecedentis) visus, videndi facultas. Raǵ. 4. 13.

चक्षुष्य *ćakśuśya* (a *ćakśus* s. *ya*) speciosus, pulcher, amoenus. (Hib. *cais* „agreeable, pleasant", v. *ćákśus*.)

चक्षुस् *ćákśus* n. (r. *ćakś* s. *us*) oculus. In. 4. 1. N. 5. 8. (Hib. *cais* oculus, abjectâ penultimâ gutturali radicis *ćakś*, quâ in re cum anomalis formis ut *ćáśṭê* dicit convenit, gr. 326.)

चघ् *ćaǵ* 5. par. (*ǵâtanê*) pulsare, ferire, occidere.

चङ्कुर *ćaṅkurá* m. n. (ut mihi videtur, a forma intensiva r. *ćar* i. e. a *ćaṅćur*, servatâ primitivâ radicis gutturali) currus. (Cf. *currus* et v. *ćar*.)

चञ्च् *ćańć* 1. par. vacillare, tremere. Lass. 4. 20: *ćańćaććitâgnitaḍita*; Gîta-G. 4. 8: *rôditi ćańćati.* (Cf. *ćar* et *ćal*, quorum intensiva sonant *ćańćur*, *ćańćal*, unde *ćańć* explicaverim abjecto *ur* vel *al*; hib. *ceangtha* „they go, travel", *ceangastair* „walking, pacing"; fortasse lat. *cunctari*, a lento progressu dictum.)

चञ्चत्क *ćáńćatka* (a *ćańćat* part. praes. radicis *ćańć* s. *ka*) se movens, tremens.

चञ्चल् *ćańćal* intens. radicis *ćal*, gr. 506. (Vid. sq. et cf. gall. *chanceler*.)

चञ्चल *ćańćala* (a praec. s. *a*) se movens, vacillans, mobilis. Bʿ. 6. 26. 34. Ragʿ. 9. 51. R. Schl. I. 44. 23.

चञ्चलत्व *ćańćalatvá* n. (a praec. s. *tva*) mobilitas. Bʿ. 6. 33.

चञ्चु *ćańću* f. (ut mihi videtur, a *ćańćam*, intens. radicis *ćam* edere, abjecto *m*) rostrum. Ćaur. 8. (Hib. *caoinse* „the face".)

चञ्चू *ćańćû* f. id.

चट् *ćaṭ* 1. 10. par. (*ćáṭâmi*, *ćâṭáyâmi*) findere, rumpere, frangere. (Cf. idem valens *paṭ*, ratione habitâ gutturalium et, quod ad idem redit, palatalium cum labialibus frequentissimae permutationis; cf. etiam *ćuṭ*, *ćuṇṭ*, *ćaṇ*.)

c. *ut* 10. par. id. Bʿar. 4. 1: *môhatimiraprâgbʿâram uććâṭayan* (schol. *dûrîkurvan*).

चटक *ćaṭaka* m. (r. *ćaṭ* s. *aka*) passer. Am.; cf. *ćâṭaka*.

चटुल *ćaṭulá* se movens, tremens. Ragʿ. 9. 58: *ćaṭulâiŕ ... nêtrâiŕ*.

1. **चण्** *ćaṇ* 1. par. (*śabdê*) sonare. (Cf. *ćan*, *kaṇ*, *kuṇ*, *kvaṇ*, *svan*.)

2. **चण्** *ćaṇ* 1. par. (*hiṅsâgatyôŕ dânê*) laedere, ferire, abscindere *), ire; cf. *ćuṇ*, *ćaṭ*, *ćuṭ*.

चण्ड् *ćaṇḍ* 1. 10. âtm. *ćáṇḍê*, *ćaṇḍáyê* (*kôpê* K. *rôśê* V.; scribunt *ćaḍ*, gr. 110*)) irasci; cf. *ćand*.

*) Vocem *dâna* non a *dâ* dare sed a *dô* abscindere derivandam esse censeo.

चण्ड *ćaṇḍá* (r. *ćaṇḍ* s. *a*, fem. *ćaṇḍâ* et *ćaṇḍî*) 1) iratus, iracundus. Ragʿ. 2. 49; 12. 5: *ćaṇḍî*; Ur. 75. 18: *ćaṇḍî*. Bʿar. 2. 47. Dêv. 8. 37. 2) n. ira. (Huc referri posset goth. *hata* odi, angl. *I hate*, nostrum *hasse*, mutatâ secundum generalem legem tenui in aspiratam et mediâ in tenuem, gr. comp. 87; lat. *odi*, si huc pertinet, initialem gutturalem perdidit, sicut *amo* e *camo*, v. *kam*.)

चण्डाल *ćáṇḍâla* m. Ćaṇḍâlus, homo abjectissimae conditionis, ad nullum quatuor legitimorum ordinum pertinens, natus Sûdrico patre et Brahmanicâ matre.

चण्डी *ćaṇḍî* f. (a *ćaṇḍá* signo fem. *î*) 1) irata; v. *ćaṇḍá*. 2) cognomen Durgae.

चत् *ćat* 1. par. (*yâćanê* K. *yâćê* V.) poscere, petere, orare, supplicare. (Gr. χατέω, χατίζω, mutatâ tenui in aspiratam; cf. *ćad*.)

चतसृ *ćatasár -sṛ* v. *ćatúr*, gr. 230.

चतुःशाला *ćatuŕśâlâ* f. (e *ćatúr* et *śâlâ*) locus quadratus quatuor domibus inclusus. Am., v. *ćatvará*.

1. **चतुर्** *ćatúr* v. *ćatvár*.

2. **चतुर्** *ćatúr* adv. (pro *ćaturs* [v. gr. 238], unde per metathesin send. *ćaťrus*) quater. (Lat. *quater*.)

चतुर *ćaturá* 1) aptus, idoneus; dexter, versutus, callidus. Lass. 20. 17. Ragʿ. 9. 47. 68. 18. 14. Ur. 48. 11. 2) pulcher. Ragʿ. 8. 94.

चतुर्थ *ćaturťá* (a *ćatúr* s. *ťa* pro *ťama* vel *tama*, v. gramm. comp. 321) quartus. (Lit. *ketwirtas*, slav. четврътыи *ćetvrŭtŭj*, fem. четврътаꙗ *ćetvrŭta-ja*, gr. τέτ(ϝ)αρτος, lat. *qua(tu)rtus*, goth. *fidvôrda*, nisi *fidurda*, nostrum *vierter*.)

चतुर्दन्त *ćaturdanta* (Bah. e *ćatúr* et *dánta* dens) quatuor dentes habens. In. 1. 40.

चतुर्दश *ćaturdaśá* (f. *-î*, gr. 236) decimus quartus. In. 2. 27.

चतुर्दशन् *ćáturdaśan* (*ćatúr* + *daśan*) quatuordecim. (Send. *ćaťrudaśan*; lat. *quatuordecim*, lit. *keturôlika*, mutato *d* in *l*, v. gr. comp. 319.)

चतुर्द्धा *ćaturddʿá* s. *ćaturdʿá* adv. (v. gr. 239) in quatuor partes. Mah. 1. 7160. (Hib. *ceathardha*, gr. τέτραχα e τέτραθα, v. Pictet p. 145, gramm. comp. 325.)

चतुर्भुज *ćaturbʿuǵa* (Bah. e *ćatúr* et *bʿuǵa*) 1) quatuor manus habens. 2) m. cognomen Visʿnûs.

चतुर्मुख *ćaturmukʿa* (Bah. e *ćatúr* et *múkʿa* os, facies) quatuor facies habens. Su. 3. 28.

चतुष्टय *ćátuśṭaya* n. (a *ćatúr* s. *taya*, gr. 584 s. *taya*) quaternio, τετράς. Hit. 4. 11.

चत्वर *ćatvará* n. (ut mihi videtur, a *ćatvấr*, correpto *â*, suff. *a*) aula. Mr. 11. 14.

चत्वार् *ćatvấr* (in casibus debilitatis *ćatúr*, ejecto *â*; fem. *ćatasár -sŕ*, gr. 230) quatuor. (Cum nom. masc. *ćatvấras* conferatur gr. τέσσαρες, τέτταρες, per assimilationem e τέτϝαρες, sicut prâcr. *ćattârô* e *ćatvârô*; aeol. πίσυρες, mutatâ gutturali in labialem, quâ in re cum goth. *fidvôr* et cambro-brit. *pedwar* masc., *pédair* fem. convenit; lat. *quatuor*, lit. *keturi*, slav. четыріе *ćetürije*; hib. *ceathair* masc., *ceteora* fem. = scr. *ćatásras*; v. gr. comp. 312, Pictet p. 145.)

चत्वारिंशत् *ćatvârinśát* (e *ćatvấri* nom. acc. neut. τοῦ *ćatvấr* et *śat*, quod ex *daśat* a *dáśan* decem mutilatum esse censeo, insertâ nasali, v. gr. 229 not. 3) quadraginta. (Lat. *quadraginta* pro *quadra(de)cinta*, gr. τεσσαρά(δε)κοντα; v. gr. comp. 320 not.)

चद् *ćad* 1. par. âtm. (*yâćané* K. *yâćé* V.) poscere, petere, orare, supplicare; cf. *ćat*.

1. चन् *ćan* 1. par. (*hinsâyâm* K. *hinsé* V.) laedere, ferire, occidere. (Cf. *ćaṇ*, *haṇ*; fortasse goth. *han-dus* manus, nostrum *Hand* huc pertinet.)

2. चन् *ćan* 1. par. (*śabdé*) sonare. (Cf. *ćaṇ*, *kaṇ*, *kvaṇ*, *svaṇ*.)

चन *ćaná* (ut mihi videtur, e stirpe interrogativa *ka*, adjecto *na*), particula enclitica, quae vocibus interrogativis adjuncta sensum interrogativum in indefinitum convertit. (Goth. *hun*, v. gr. comp. 399.)

चन्द् *ćand* 1. par. (*âhlâdané dîptâu* K. *hlâdé dîptâu* V.; scribunt *ćad*, gr. 110[a]) exhilarare, lucere; v. *ćandá*, *ćandrá*. (Cf. *kan* splendere, quod aeque ac *ćand* e *kand* ortum esse censeo [gr. comp. 803], quam ob rem voces ibi comparatae aliqua ex parte etiam cum *ćand* conferri possunt; attamen melius huc referentur lat. *candor*, *candesco*, *candeo*, *candela*; hib. *cann* plena luna; de goth. *skeina* luceo v. *kan*; cum *ćand* vel, quod ad idem redit, cum *kan*, conferatur etiam bret. *sked* splendor; v. Pictet p. 43.)

चन्द *ćandá* m. (r. *ćand* s. *a*) luna. (V. tritiorem formam *ćandrá* et cf. hib. *cann* „full moon" per assimilationem e *cand*, quod etiam e *ćandrá* abjecto *r* ortum esse potest.)

चन्दन *ćandaná* m. n. (r. *ćand* s. *ana*) santalum. In. 5. 8.

चन्द्र *ćandrá* m. (rad. *ćand* suff. *ra*) luna. Su. 2. 25; v. *ćandá*. (Cf. lat. *candela*, gr. c. 937 not. ***; v. *ćand*.)

चन्द्रकान्त *ćandrakânta* (e praec. et *kânta* splendens, a r. *kam*) 1) sicut luna splendens. Bʿar. 1. 20. 2) m. gemma quaedam fabulosa, quae radiis lunae congelatis nasci creditur. Lass. 92. 7.

चन्द्रचूड *ćandraćûḍa* m. (lunam in vertice gerens, Bah. e *ćandrá* et *ćûḍâ* vertex) cognomen Śivi. Bʿar. 1. 97; v. *ćandraśékʿara*.

चन्द्रमस् *ćandrámas* m. (e *ćandrá* et *mas* luna, quod simplex non invenitur et ex *mâs* correptum esse videtur) luna. N. 17. 6. Lass. 60. 3.

चन्द्रमौलि *ćandramâuli* m. (Bah. e *ćandrá* et *mâuli* q. v.) cognomen Śivi. Ragʿ. 6. 34.

चन्द्रशाला *ćandraśâlâ* f. (e *ćandrá* et *śấlâ*) conclave in superiore domûs parte. Ragʿ. 13. 43.

चन्द्रशेखर *ćandraśékʿara* (Bah. e *ćandrá* et *śékʿara*) cognomen Śivi. Am.

चन्द्रिका *ćandriká* f. (a *ćandrá* s. *ika* in fem.) lunae lumen. Ragʿ. 19. 39.

1. चप् *ćap* 1. par. (*sântvanê* K. *sântvê* V.) consolari, blandiri.

2. चप् *ćap* 1. par. se movere, vacillare; v. *ćapalá* et cf. *ćup*, *kamp*; hib. *tap* „quick, swift", *tapadh* „haste, activity"; v. Pictet p. 41.

3. चप् *ćap* 10. par. *ćapáyâmi* (*kalkê*) conterere. (Cum voce *kalka*, quâ radix *ćap* a grammaticis explicatur, conferatur lat. *calcare*; v. *ćal*.)

चपल *ćapalá* (r. *ćap* s. *ala*) 1) tremens, vacillans. M. 42. Rag'. 11. 8. 2) celer, citus, alacer. Śak. 56. 3 infr. 3) vagus, mobilis, levis, inconstans. Hit. 24. 1. Cf. *ćamp* et *kamp*.

चपलता *ćapalátâ* f. (a praec. s. *tâ*) levitas, mobilitas animi. Hit. 49. 15.

चम् *ćam* 1. 5. par. *ćámâmi*, *ćamnômi*, part. perf. pass. *ćântá* (*adanê* K. *b'akšê* V.) edere, vesci; v. *ćâmya*. (Cf. *ǵam*, *ǵ'am*, *ǵim*; hib. *toimhil* „eatings" — v. Pictet p. 41 — *toimhlim* „I eat, waste, spend, consume".)

c. *â* productâ vocali radicali in tempp. spec. 1) os aquâ eluere. Man. 2. 51: *aśnîyâd âćamya*; 5. 144: *âćâmêd êva b'uktvâ*; v. *âćamanîya*. 2) se lavare, purificare (in universum). Man. 2. 222. 3. 217: *âćamya*; 5. 143: *âćântaȟ śućitâm iyât*. — Caus. *âćâmáyâmi*; Man. 5. 142: *spṛśanti vindavaȟ pâdâu ya âćâmayataȟ parân* (schol. *anyêšâm âćamanârt'aṅ ǵalan dadatô yê vindavô pâdâu spṛśanti*.)

चमर *ćamará* (r. *ćam*?) bos grunniens. Wils.

चमस *ćamasá* m. (r. *ćam* s. *asa*) patera sacrificalis. R. Schl. I. 32. 10.

चमू *ćamû'* f. (ut videtur, a r. *ćam* s. *û*) 1) exercitus. Rag'. 4. 30. 2) pars exercitûs. Mah. 1. 292.

चम्प् *ćamp* 1. par. ire, se movere; v. *ćapalá* et cf. *ćamb*, *kamp*.

चम्पक *ćampaka* m. arbor quaedam gilvis, fragrantibus floribus, Michelia Ćampâka. Ćaur. 1.

चम्ब् *ćamb* 1. par. (*gatyâm*) ire; cf. *k'amb*, *gamb*, *ǵ'amb*.

चय् *ćay* 1. âtm. (*gatâu*) ire. (Cf. *śâi*, *śyâi*, nec non *ćar*, cum semivocales facile inter se mutentur; gr. κίω, κινέω, lat. *cieo*, *cio*, *citus*; hib. *cai* „a way, a road"; lit. *kōja* pes, *kettur-kōjis* quadrupes.)

चय *ćáya* m. (r. *ći* colligere, s. *a*) cumulus, multitudo. (Cambro-brit. *cai* collectio; hib. *sceo* „plenty, abundance".)

चयन *ćáyana* n. (r. *ći* colligere, s. *ana*) strues lignorum, rogus. Dr. 2. 7.

1. चर् *ćar* 1. par. 1) ire, incedere, ambulare. N. 24. 34: *ayaṅ ćarati lôkê 'smin b'ûtasâkšî sadâgatiȟ*; 33. 34; Sâ. 5. 74 b: *mṛgâṇâṅ ćaratâm vanê*; In. 1. 23: *svargam prâptâś ćaranti sma dêvâiȟ saha*; âtm. ut videtur metri causâ, Sâ. 5. 74: *naktaṅćarâś ćarantê tê*. 2) permeare, peragrare. N. 19. 32: *praććannâ hi mahâtmânaś ćaranti pṛt'ivîm imâm*; 24. 23: *dûtâś ćaranti pṛt'ivîṅ kṛtsnâm*; Su. 4. 24. 3) facere, agere, committere. Br. 2. 31: *d'armaś ća ćaritô mayâ*; N. 24. 31: *yat'â nâ 'sat kṛtaṅ kiṅćin manasâ 'pi ćarâmy aham*; B'. 3. 36: *pâpaṅ ćarati*; *mṛgayâṅ ćaritum* venari. Dr. 6. 9. — *ćaritá* n. actio, factum vitae ratio N. 6. 8. 23. 2. 5. — Intens. *ćaṅćur*, *ćaṅćûrya* (v. gr. 507). Mah. 1. 7910: *yânâiś ćaṅćûryantê* vehiculis invehuntur, ils vont en voiture, cf. *ćaṅkurá* currus et *ćal*. (Lat. *curro*, *currus*, attenuato *a* in *u*, sicut in intensivo *ćaṅćur* et *ćaṅkurá* currus; fortasse etiam *pro-perus* huc pertinet, mutatâ gutturali in labialem; hib. *cara* „a leg or haunch", *carachadh* „moving", *carachd* „motion, movement"; gr. κύρω, κυρέω; goth. *fara* proficiscor, nostrum *fahre*, mutatâ gutturali in labialem, sicut in *fidvôr* = scr. *ćatvâ'ras* et *fimf* = scr. *páṅćan*; germ. vet. *hor-sc* celer, anglo-sax. et angl. *hor-s*, *hor-se* equus; lit. *kieláuju* proficiscor, mutato *r* in *l*, sicut in scrto. *ćal*, *kiélias* via, *kielónė* iter.)

c. *ati* par. âtm. transgredi, peccare. N. 19 (c. acc. pers. quam peccando offendimus). Dr. 5. 21: *ná 'tićarê kaťańćit patín maḥârḥân manasâ 'pi ğâtu.*

c. *anu* percurrere. Râm. I. 46. 20: *lôkân anućarantu*; III. 64. 50: *tê kîrtir lôkân anućarišyati.* — Caus. Man. 9. 266: *dêśân ćârâiẖ ... anućârayêt.*

c. *anu* praef. *sam* ambulare, migrare. Maḥ. 1. 3606: *pṛťivyâm anusańćaranti.*

c. *aḃi* 1) adire, visitare, frequentare. R. Schl. 34. 10: *mâgaďî ... pûrvâḃićaritâ.* 2) offendere. Man. 5. 165: *patiń yâ nâ 'ḃićarati manôvâgdêḥasańyatâ* (schol. *vyaḃićarati.*)

c. *aḃi* praef. *vi* id. sgnf. 2. Maḥ. 1. 3234: *abrâḥmaṇań kartum iććanti râudrâs tê mâń yaťâ vyaḃićaranti nityam.*

c. *â* 1) adire, frequentare. N. 15. 19: *śvâpadâćaritê nityam vanê.* 2) facere, agere, peragere, committere. N. 4. 7: *vipriyań ḥy âćaran martyô dêvânâm*; Ur. 7. 15. 86. 8 infr. Br. 2. 4.

c. *â* praef. *sam* id. sgnf. 2. Man. 10. 111: *iman ďarmań samâćarêt*; Ḥ. 2. 29. Bᶜ. 3. 9. 19.

c. *ut* 1) provenire (praesertim de sono). Ragᶜ. 9. 73: *uććaćâra ninadô ’mbḃasi*; 11. 73: *râma ity ayań śabda uććaritaẖ.* 2) alvum evacuare. Man. 4. 49: *uććaret* (schol. *mûtrapurîšôtsargań kuryât*).

c. *ut* praef. *vi* offendere, laedere (praesertim adulterio). Maḥ. 1. 4732: *vyuććarantyâẖ patin nâryâẖ*; 4733: *ḃâryâń taťâ vyuććarataẖ*; âtm. 4720: *tâsâm vyuććâramâṇânâm ... patîn*; v. *ćar* praef. *aḃi*, *vyaḃi.*

c. *upa* ministrare, servire, curare. Râm. I. 9. 71: *svayam upaćaćârâi 'nam*; N. 21. 30: *sa môćayitvâ tân aśvân upaćaryaća śâstrataẖ*; Śak. 43. 11: *yatnâd upaćaryatâm*; c. instr. rei Ragᶜ. 14. 17: *sugrîvaviḃîšaṇâdîn upâćarat kṛtrimasańviďâḃiẖ*; Maḥ. 1. 769: *na yuktam ḃavatâ 'ḥam anṛtênô 'paćaritum* *).

c. *nis* egredi. Bᶜ. 6. 26: *niśćarati manaẖ.*

c. *pari* circumgredi. N. 10. 17; reverentiae causâ. Râm. III. 47. 6: *lakšmaṇaśćâ 'pi râmasya pâdâu parićaran vanê.*

c. *pra* 1) progredi, proficisci, ambulare, migrare. Râm. I. 2. 42: *râmâyaṇakaťâ lôkêšu praćarišyati.* 2) facere, agere, peragere. Man. 10. 100: *karmaḃiẖ praćaritâiẖ.*

c. *vi* ambulare, migrare, peragrare. In. 5. 50: *śaṇḍavad vićarišyasi*; Ḥ. 2. 31. 4. 32; Su. 4. 24: *âdityaćaritâń llôkân vićarišyasi*; Man. 9. 20.

c. *sam* id. Lass. 74. 4 infr.: *itastataẖ sańćarat*; caus. *sańćârâyâmi* commovere. Ragᶜ. 6. 8: *sańćâritê ... ďûpê.*

2. चर् *ćar* 10. par.: comperire, certiorem fieri (erfahren). R. Schl. I. 9. 13: *ćârayitvâ tu tam ṛšim âśramâd aḃinirgatam.* (Huc trahi posset lat. *peritus*, *com-perio*, *ex-perior*, mutatâ gutturali in labialem, nisi *perio* compositum est ex *per* et *eo*.)

c. *vi* secum volvere, perpendere, cogitare, deliberare, considerare, dubitare, haesitare. N. 5. 15: *sâ viniśćitya bahuďâ vićâryaća punaẖ punaẖ*; 19. 35: *êvam vićârya bahuśas*; Sâ. 5. 107: *mâ vićâraya* ne haesita. — *vićârita* n. dubitatio, haesitatio. Sâ. 3. 13; v. *avićâritam.*

चर *ćará* (r. *ćar* s. *a*) 1) iens, mobilis, agens, in fine compp. et in initio compp. Dvandv. *ćarâćara* n. (*ćará* + *aćara*) mobile et immobile. Bᶜ. 9. 10. 10. 39. 2) m. explorator. Ḥit. 92. 22.)

चरण *ćáraṇa* n. (r. *ćar* s. *ana*, v. gr. 94[a]) 1) actio, effectio, perfunctio. N. 12. 77. 2) pes. A. 9. 8. (Huc

*) Notatu dignissimus est supra laudatus locus propter passivam infinitivi vim sine ullo verbo auxiliari, quo vulgo passiva forma, quae infinitivo deest, suppletur, in sententiis ut *ģêtuń śakyatê.*

traxerim gr. et lat. πέρνα, *perna*, mutatâ gutturali in labialem; goth. *fairṣna* calx, insertâ sibilante, nisi *ṣ* pertinet ad suffixum, cf. scr. suff. *snu*; nostrum *Ferse*; lit. *kul-nis* calx, mutato *r* in *l*, v. *ćal*; gr. πτέρνα, adjecto τ, sicut in πτόλις pro πόλις = scr. *purî*; de lat. *calx* v. *ćal*; hib. *cairine* crura; etiam lat. *crus* radice cum *ćáraṇa* cohaerere videtur, ejecto *a* radicali.)

चरम *caramá* (ut videtur, a r. *ćar*) 1) ultimus. *caramam* adv. ultimo. Maḥ. 1. 3628. 2) m. occidens, occasus. (Hib. *iar* „the end, every thing last, the west", abjectâ litterâ initiali, v. Pictet p. 45.)

चरित *caritá* v. 1. *ćar*.

चरित्र *carítra* n. (r. *ćar* s. *tra*, inserto *i*) agendi ratio. Lass. 26. 18. 27. 1.

चरु *carú* m. (ut videtur, a *ćarv* edere) cibus, praesertim sacrificalis, e lacte et butyro paratus. Ragʻ. 10. 52: *payaśćaru* (schol. *payasâ dugdʻêna paktam ćarum annam*.)

1. चर्च् *ćarć* 1. 10. par. âtm. (*paribʻâśaṇatarǵanayôñ* K. *uktâu bʻartsê itâu* V.; videtur esse forma redupl. pro *ćarćar*, v. *ćańć*) reprehendere, minari, dicere, ire; cf. *ǵarć*, *garǵ*, *tarǵ*.

2. चर्च् *ćarć* 10. par. âtm. (*adʻyayanê* K.) legere.

चर्चा *ćarćâ* f. (r. *ćarć* s. *â*) 1) consideratio, cogitatio. Ḥit. 49. 19. 125. 20 (v. 2. *ćar* praef. *vi*). 2) unctio. Am.; v. sq.

चर्चित *ćarćita* (a *ćarćâ* s. *ita*, nisi part. pass. a r. *ćarć* s. *ta*) unctus, pollutus. Dêv. 11. 28: *asurâsṛgvasâpańkaćarćita*; Lass. 26. 7: *rudʻiraćarćitasarvâńgî*.

1. चर्त् चृत् *ćart ćṛt* 6. par. (*ḥińsâyâm* K. *ḥińsê granṫê* V.) offendere, laedere, occidere; cf. *kart kṛt*.

2. चर्त् चृत् *ćart ćṛt* 1. 10. par. (*sandîpanê*) collustrare, illustrare, celebrare.

c. *vi* id. Ṛgv. p. 137. 4: *vi yê ćṛtanti* (*agnim*) „qui Agnim hymnis canunt".

चर्ब् *ćarb* 1. par. (*gatâu*) ire; cf. *ćar*, *kʻarb*, *garb*, *ǵarb*.

चर्मकार *ćarmakâra* m. (e *ćárman* et *kâra* faciens) sutor. Am.

चर्मन् *ćárman* n. (r. *ćar* s. *man*) 1) cutis. Ḥit. 82. 10: *dvîpićarmapariććanna*. 2) corium. Ḥit. 125. 14: *ćarmabandʻa*. 3) scutum. Dr. 8. 19. (Lat. *corium* radicali syllabâ accurate cum *ćár-man* convenit; gr. χόριον; fortasse *cal-ceus*, mutato *r* in *l* (v. *ćarmakâra* sutor); hib. *croi-cionn* „a skin, hide" per metathesin e *coircionn* ortum esse videtur; gr. ΠΕΔΜΑΤ solea, calceus, etiam suffixo cum *ćárman* cohaeret, mutatâ nasali in tenuem ejusdem organi, sicut e. c. in ʼΟΝΟΜΑΤ = scr. *nâman*, lat. *nomen* etc.

चर्या *ćaryâ* (r. *ćar* s. *yâ*) 1) actio eundi, ambulandi, migrandi. R. Schl. I. 19. 19: *raṫyaćaryâ* vectio, vectura. 2) perfunctio, effectio, exsecutio. R. Schl. I. 9. 40: *vrataćaryâ*. 3) servitium, munus, officium. l. c. 40. 6: *aśvaćaryâ*. 4) agendi ratio. Bʻar. 2. 59.

चर्व् *ćarv* 1. par. mandere, manducare. Dêv. 7. 10: *nikśipya vaktrê daśanâiś ćarvati*. (Hib. *carbad* „the jaw"; *carbal* „the palate of the mouth"; *creimim* „I gnaw", *creim* „corrosion, exesion, arrosion, mordication", mutato *v* in *m*, v. gr. comp. 124. Pict. p. 58 sq.; lit. *kramtau* mando; conferatur etiam russ. жевáшь *ṣʻevátj* mandere, ratione habitâ, litteram ж *ṣʻ* cum *g* cognatam esse, atque saepe cum scr. *ǵ* convenire. Fortasse scr. *krávya* caro ad hanc radicem, quae e *karv* orta est, pertinet.)

चर्वण *ćarvaṇa* n. (r. *ćarv* s. *ana*) actio mandendi.

1. चल् *ćal* 1. par. 1) se movere, vacillare. N. 5. 9: *dṛśṭar maḥâtmanâñ ćaćâla*. 2) ire, abire, decedere, recedere. Ḥit. 26. 9: *ćalaty êkêna pâdêna tiśṫaty êkêna buddʻimân*; Bʻ. 6. 21. 37: *ćalati tattvataḥ*; Man. 7. 15: *svadʻarmân na ćalanti*; Ḥit. 9. 8: *vyâkulaś ćalitaḥ*; Lass. 42. 19: *svâgâram viḥâya yâvać ćalati*; âtm. 30. 15:

d'âvatê ćalatê tat'â. — Caus. *ćâlâyâmi* commovere. R. III. 76. 47: *na hy ahan tê tu vaćanâiń ... tvayâ ćâlayituń śakyô vâtâir iva mahîd'araħ.* (Cf. *kêl*, *kvêl*, *kal*, *k'al*, *śal*, *ćar*, unde *ćal*, mutato *r* in *l* ortum esse censeo. Huc, sive quod ad idem redit ad *ćar*, potius quam ad *kal* traxerim gr. κέλω, κέλλω, ὀ-κέλλω, quae sensu ad formam caus. pertinent; κέλης; lat. *celer*, *pro-cello*, *ex-cello*, *prae-cello*; *calco*, *calc-s*, fortasse sunt formae reduplicativae, sicut *ćańć*, q. v.; etiam *calcar*, quod ad eundum stimulat, huc sive ad *ćar* pertinet, ita ut reduplicatione ortum sit e *calcal* vel *carcar*; lit. *kieláuju* proficiscor jam sub rad. *ćar* laudavimus; respiciatur etiam *kielůs* surgo, v. *ćal* praef. *ut* et gr. comp. 476, *kielù* levo, expergefacio; hib. *caill* „a path". Mutatâ gutturali in labialem, sicut in goth. *fara* = scr. *ćarâmi*, huc trahi posset nostrum *falle*, germ. vet. *vallu*, praet. *vi(v)al* = scr. *ćaćâla*; v. *ćal* praef. *pra*; nec non πάλλω, πέλω, lat. *pello*, nisi pertinet ad *pad* q. v.; cf. Pott. s. r. *kar* [*kṛ*] p. 227; de *vacillo* v. *ćal* praef. *vi*.)

c. *ut* surgere. Rag'. 2. 6: *st'itaħ st'itâm uććalitaħ prayâtân nišêduśîm âsanaband'ad'îraħ ... ćâyê 'va tâm b'ûpatir anvagaććat*; 12. 27: *kânanań sâ ćakârâ 'ńgarâgêṇa puśpôććalitaśaṭpadam.*

c. *pra* 1) ire, progredi, proficisci, abire. Hit. 46. 14: *kâśmîram praćalitaħ*; 60. 70: *paśûn hantum praćalitaħ.* 2) cadere. Râm. I. 18. 23: *vyat'itamanâħ praćaćâlaćâ "sanât.*

c. *vi* 1) dimovere. N. 14. 7: *na śaktô 'smi padâd vićalitum padam*; A. 9. 6. 2) se movere, vacillare. *vićalan prat'amôtpâtê hayânâm.* — Caus. Râm. I. 16. 27: *vićâlayêyuħ śâilêndrân*; Man. 7. 14: *tan d'arman na vićâlayêt.* — Caus. pass. Br. 2. 13: *vićâlyamânâ vâi prârt'yamânâ durâtmab'iħ*; B'. 6. 22: *duħk'êna vićâlyatê.* (Lat. *vacillo* huc referri possit; esset igitur *va-cillo* vocalibus transpositis ortum e *vicallo*; syllaba *va* etiam ad praep. *ava* referri (*avaćal*) vel e syllabâ redupl. explicari posset, ita ut *vacillo* pro *vacallo* mutilatum sit e *quacallo*.)

c. *vi* praef. *pra* dimovere. B'ar. 2. 81: *nyâyyât pat'aħ pravićalanti padan na d'îrâħ.*

c. *sam* 1) ire, caus. movere. Śak. 57. 7: *sańćâlayâmi nalinîdalatâlavṛntam.* 2) surgere. Râm. I. 66. 47: *sańćaćâlâ "sanât tûrṇam.*

2. चल् *ćal* 6. par. (*vilasanê* K. *vilâsê* V.) ludere, jocari, nugari (to dally, praesertim de mulieribus cum marito ludentibus et jocantibus). K.: *ćalati b'artrâ nârî.* (Cf. *ćull*, *kil*, *kêli*, hib. *cal* „a joke", *cail* „desire, longing, appetite".)

3. चल् *ćal* 10. par. (*b'ṛtyâm* K. *b'ṛtâu* V.) sustentare, nutrire. (Hib. *cail* „protection, keeping".)

चल *ćala* (r. *ćal* s. *a*) mobilis, vacillans. N. 19. 6. B'. 6. 35.

1. चष् *ćaś* 1. par. âtm. (*b'akśaṇê* K. *b'akśê* V.) edere, comedere; v. *ćâśaka* et cf. *ćûś*, *ǵakś* e *ǵagas* a *ǵas* edere.

2. चष् *ćaś* 1. par. (*vad'ê*) occidere; cf. *kaś*.

चषक *ćaśaka* (r. 1. *ćaś* s. *aka*) poculum. Rag'. 7. 46.

चह् *ćah* 1. 10. par. (*parikalkanê* K. *śâṭ'yê* V.) conterere, laedere, fallere, decipere. (Hib. *cagnaim* „I chew, gnaw".)

चाट *ćâṭa* m. (r. *ćaṭ* s. *a*) deceptor. Mṛ. 154. 2 infr.

चाटु *ćâṭu* m. n. (r. *ćaṭ* convincere? s. *u*) gratus sermo, blandimentum, blanditiae. B'. 2. 26. Ćaur. 24.

चाण्डाल *ćâṇḍâla* m. i. q. *ćaṇḍâla*. Lass.

चातक *ćâtaka* m. (r. *ćat* s. *aka*, nisi a *pat* volare, mutatâ labiali in gutturalem, deinde in palatalem) cuculus melanoleucus. G'at. 10. (Cum radice hujus vocis convenit lat. *cot-urnix*, cujus pars altera graeco ὄρνις, ὄρνιχ-ος respondet.)

चातुर्वर्ण्य *ćâturvarṇya* n. (collectivum a *ćaturvarṇa* s. *ya*) quatuor tribus. N. 12. 44.

चान्द्रमस *cā́ndramasá* (fem. *-ī*, a *ćandrámas* s. *a*) lunaris. B̒. 8. 25. Rag̒. 2. 39.

चान्द्रायण *cā́ndrā́yaṇa* n. (a *ćandrá* luna s. *ayana*) quaedam observantia religiosa, quâ per obscurum mensis dimidium quovis die diuturnus cibus bucceâ deminuatur et simili modo per clarum mensis dimidium augeatur. Hit. 19. 1.

चाप *ćā́pa* m. (r. *ćap* s. *a*) arcus. Dr. 6. 19. (Hib. *tabhal* „a sling out of which darts and stones were cast", *taifeid* „a bowstring". De gr. τόξον v. *takś*.)

चापल *ćā́palá* n. (a *ćapalá* s. *a*) 1) mobilitas, instabilitas. 2) festinatio. Rag̒. 3. 16. (Cf. hib. *tap* „quick, swift".)

चामर *ćā́mara* n. (a *ćamara* s. *a*) flabellum e cauda bovis grunnientis factum.

चामीकर *ćā́mīkara* n. (a *ćamīkara* cuniculus, s. *a*) aurum. N. 21. 11.

चाम्य *ćā́mya* n. (r. *ćam* s. *ya*) cibus.

चाय् *ćā́y* 1. par. âtm. (*pū́ǵā́niśā́manayṓń* K. *niśā́mḗ srćē* V.) honorare, venerari, colere; animadvertere, videre, audire.

चार *ćā́ra* m. (r. *ćar* s. *a*) 1) actio eundi. 2) explorator, emissarius. Hit. 88. 11. 3) carcer. (Cf. lat. *carcer*.)

चारण *ćā́raṇa* m. (r. *ćar* in forma caus. s. *ana*) 1) saltator. 2) Geniorum ordo, Wils.: „a panegyrist of the gods". In. 2. 1.

चारित्र *ćā́ritra* n. (r. *ćar* s. *tra*, inserto *i*) vitae ratio, bona vitae ratio. N. 18. 9. R. Schl. I. 1. 3.

चारिन् *ćā́rín* (r. *ćar* s. *in*) iens, ambulans, in fine compp. In. 1. 31. H. 1. 25. Rag̒. 19. 33.

चारु *ćā́ru* (f. *-vī*, ut videtur, a r. *ćar* s. *u*) pulcher. In. 2. 17. Dr. 6. 19. (Cf. angl. *fair*, v. *ćar*; bret. *kaer* pulcher.)

चारुलोचन *ćā́rulṓćana* (e praec et *lṓćana* n. oculus) pulchros oculos habens. H. 2. 36.

चारुसर्वाङ्गदर्शन *ćā́rusarvā́ṅgadarśana* (Bah. e *ćā́ru* et comp. Tatp. significans, omnium membrorum visus, e *sárva* omnis, *áṅga* membrum et *darśana* visus) pulchram omnium membrorum speciem habens. N. 12. 26.

चालन *ćā́lana* n. (r. *ćal* in forma caus. s. *ana*) motio, agitatio. Hit. 51. 16.

1. चि *ći* 5. par. âtm. *ćinṓmi*, *ćinvḗ* (caus. *ćā́pā́yā́mi*, gr. 468) 1) colligere, cumulare. Su. 4. 9: *vanē puśpā́ṇi ćinvatī*; Rag̒. 9. 24: *ćitavikrama*. 2) tegere, obruere. A. 9. 9: *sarvatṓ mā́m aćinvanta śarat̒an d̒araṇīd̒arā́iń*. 3) quaerere. N. 16. 6: *ćinvantṓ nā́iśad̒ań saha b̒ā́ryayā́*. (Cambro-brit. *cai* collectio, de lat. *cu-mulus* v. *śvi*, *śu*.

c. *apa* deminuere, attenuare. Śak. 31. 15: *apaćitań gā́tram*.

c. *ava* colligere. Sā́. 5. 107: *p̒alā́ny avaćitā́ni*.

c. *ā́* tegere. Mah. 1. 3993: *śarā́ir ā́ćita*; Rag̒. 7. 10: *ard̒ā́ćitā́ rasanā́* (schol. *ard̒d̒ā́ maṇib̒ir gump̒itā́*).

c. *ā́* praef. *sam* id. N. 17. 8: *malasamā́ćita*.

c. *upa* id. Su. 1. 9: *malṓpaćita*; A. 3. 35*a*: *vā́ṇā́iń sṓ 'paćīyata* (omisso augmento); 35*b*; 9. 10: *upaćīyant* part. pass., v. gr. 532.

c. *ni* tegere. G̒at. 1: *nićitań k̒am upētya nīradā́iń*.

c. *nis* decernere. N. 19. 9: *iti niśćitya manasā́*; v. gr. 565. *niśćita* decretus, certus. B̒. 18. 6: *iti mē niśćitam matam*; Rā́m. I. 19. 11.

c. *nis* praef. *vi* 1) id. B̒. 13. 4: *viniśćita*; cf. *viniśćaya*. Su. 3. 10. 2) considerare, deliberare, perpendere. N. 5. 15: *sā́ viniśćitya bahud̒ā́ vićā́ryaća punań punań*; 10. 13: *sa viniśćitya bahud̒ā́*. 3) perficere. B̒ar. 2. 72: *viniśćitā́rt̒ā́d viramanti d̒īrā́ń*.

c. *pari* 1) colligere, cumulare, augere. Rag̒. 3. 24: *tat tayṓń (prēma) parasparasyṓ 'pari paryaćīyata*; 8. 18: *parićētun d̒ā́raṇā́m*; 9. 29: *ab̒inayā́n parićētum ivṓ 'dyatā́*. 2) detegere, patefacere, notum facere. Hit. 92. 7: *yat̒ā́ 'yam parićīyatē tat̒ā́ kuruta*; Ur. 86. 1 infr.: *ā́śramam paritań parićitā́ ētasya śā́k̒ā́mṛgā́ń*.

c. *pra* colligere. Su. 4. 10: *nadîtîrêšu ǵâtân sâ karṇikârân praćinvatî*; N. 20. 11. Trop. se recolligere, vires recuperare, reficere, recreare. Ragʿ. 3. 7: *praćîyamânâvayavâ raráǵa sâ*.

c. *vi* 1) quaerere. Sâ. 5. 83: *vićinôti hi mê mâtâ*; Ragʿ. 12. 61: *dṛšṭâ vićinvatâ têna ... ǵânakî*. 2) perquirere, perscrutari. N. 16. 7: *ćêdipurîm ... vićinvânô sʿa vâidarbʿîm apaśyat*; Sâ. 6. 3: *âśramân nadîśćâi 'va ... vićinvantâu*.

c. *sam* colligere, coacervare. Hit. 30. 1: *ćirasańćitan dʿanam*. Sâ. 6. 11.

2. चि *ći* 10. par. i. q. *ći* 5.

चिकित्स् *ćikits* desid. radicis *kit*.

चिकित्सक *ćikitsaka* m. (a praec. s. *aka*) medicus. Am.

चिकित्सा *ćikitsâ* f. (a *ćikits* s. *â*) morborum curatio. Mah. 1. 67.

चिकीर्ष् *ćikîrš* (desid. r. *kar kṛ* facere, gr. 480). Br. 2. 25. *ćikîršitá* n. consilium, propositum. N. 17. 47.

चिकीर्षा *ćikîršâ* f. (a praec. s. *â*) desiderium faciendi, peragendi. R. Schl. I. 34. 3.

चिकीर्षु *ćikîršú* (a *ćikîrš* s. *u*) faciendi cupidus. Bʿ. 1. 23. 3. 25.

चिकुर *ćikurá* m. (ut videtur, forma redupl. a quapiam radice in *r* desinente; fortasse a *ćar* e *kar*, ita ut crinis a mobilitate sit nominatus; cf. *ćańćur*, *ćaṅkurá*; sive a *kar* [*kṛ*]) crinis. (Cf. gr. *κίκιννος*, quod assimilatione e *κίκιρνος* explicari posset; lat. *cincinnus*, quod syllabâ redupl. cum scr. *ćańćur* convenit; *cirrus*.)

चिक्क् *ćikk* 1. par. i. q. *ćakk*, unde ortum est attenuato *a* in *i*; cf. *ćukk*.

चिक्कण *ćikkáṇa* adiposus, unctus, oleo imbutus. Śak. 36. 4 infr.: *iṅgudîtâilaćikkaṇa*.

चिट् *ćiṭ* 1. 10. par. (*prêšyê*) mittere, ablegare; v. *ćêṭa*, *ćêṭaka*.

1. चित् *ćit* 1. par. 10. âtm. *ćêtâmi*, *ćêtáyê* noscere, animadvertere, cogitare. Ṛgv. Ros. p. 3. 2: *vâyav indraśća ćêtatʿaĥ sutânâm vâǵinîvasû* „Vayus et Indra! animadvertite parata (libamina) apud sacrificia commorantes". (V. *ćêtas*, *ćêtana* et cf. *ćint*, *kit*, quod ex *ki* adjecto *t* explicavimus, ita *ćit* a *ći* colligere deduci potest, v. gr. comp. 109[b]. 1 et cf. Pott. s. r. *ći*; lit. *kettu* consilium capio alcjs. rei, statuo, decerno; lett. *sch-keettu* opinor.)

2. चित् *ćit* (r. *ći* s. *t*) nomen agentis radicis *ći* in fine compp.

चिता *ćitấ* f. (part. perf. pass. r. *ći* s. *ta* in fem.) 1) cumulus. 2) rogus. Ragʿ. 8. 56.

चिति *ćíti* f. (r. *ći* s. *ti*) id.

चित्त *ćittá* n. (r. *ćit* s. *ta*) mens, animus, cogitatio. In. 2. 31. 5. 4. N. 10. 8. Bʿ. 4. 21. 10. 16. 15. 16. 18. 57.

चित्तयोनि *ćittayôni* m. (ex animo originem ducens; e praec. et *yôni*) amor. Ragʿ. 19. 46.

चित्र् *ćitr* 10. par. *ćitráyâmi* (*ćitrîkaraṇê* K.; ut mihi videtur, denom. a *ćitrá*) pingere.

चित्र *ćitrá* (r. *ći* cumulare, tegere, s. *tra*) 1) varius, versicolor. N. 4. 8. A. 7. 14. 2) admirabilis, mirandus. Bʿar. 3. 39. 3) dexter, habilis, agilis, callidus, exercitatus. A. 10. 36. (Lit. *kytras* callidus, astutus.) 4) n. tabula picta. Ragʿ. 2. 31.

चित्रकर *ćitrakara* m. (e *ćitrá* tabula picta et *kara* faciens) pictor. Am.

चित्रगत *ćitragata* (e *ćitrá* et *gata* qui ivit) pictus. Hit. 62. 11.

चित्रफलक *ćitrapʿalaka* m. (e *ćitrá* et *pʿalaka* scutum) pictura, imago. Ur. 23. 3 infr. (Cum *pʿalaka* cf. gr. *πλάξ* et *πίναξ*.)

चित्रभानु *ćitrábʿânu* m. (Bah. e *ćitrá* et *bʿânú* lumen) 1) ignis. Mah. 1. 2036. 2) sol.

चित्ररथ *ćitrára tʿa* m. (e *ćitrá* et *rátʿa* currus) 1) sol. 2) n. pr. Gandʿarvi.

चित्रलेखा *ćitralêkʿâ* f. (Bah. e *ćitrá* et *lêkʿâ*) n. pr. Apsarasis. In. 2. 30.

चित्रसेन *ćitrasêna* m. (Bah. e *ćitrá* et *sênâ* exercitus) n. pr. Gandʿarvi. In. 3. 8.

चित्रा *ćitrá'* f. (fem. a *ćitrá*) stella, Virginis Spica. Ragᶜ. 1. 46.

चित्रित *ćitritá* (a *ćitrá* s. *ita*) vario colore praeditus. Hit. 37. 2.

चिन्त् *ćint* 10. par. âtm. *ćintáyâmi*, *ćintáyê* (scribitur *ćit*, v. gr. 110[a]) cogitare, considerare, meditari, c. acc. rei. In. 1. 1: *ćintayâmâsa ... dêvarâga-rat'âgatim*; 2: *ćintayamânasya guḍâkêśasya*; Su. 3. 12: *ćintayitvâ punaḱ punaḱ*; N. 9. 26: *tava pârt'iva saṅkalpań ćintayantyâḱ*; 13. 18: *ćintayad'vań sakâtarâḱ*; N. 9. 28: *ćintayâ-nasya tat suk'am* (v. gr. 533). — excogitare. N. 19. 4: *asmadart'ê b'avêd vâ 'yam upâyaś ćintitô mahân.* (Cf. *ćit*, *kit.*)

c. *anu* id. N. 15. 9: *vâidarb'îm anućintayan*; Râm. III. 51. 11: *vâidêhîm anućintayan*; Bᶜ. 18. 8.

c. *pari* id. Bᶜ. 10. 17: *sadâ parićintayan.*

c. *pra* id. A. 10. 3. 5: *praćintya tat.*

c. *vi* id. In. 5. 59: *naća śâpam vyaćintayat*; N. 10. 17: *vićintyâi 'vam.*

c. *sam* id. N. 21. 24: *manasâ samaćintayat*; Su. 3. 10. Sâ. 4. 3.

चिन्तन *ćintana* n. (r. *ćint* s. *ana*) deliberatio. Mah. 2. 242.

चिन्ता *ćintá'* f. (r. *ćint* s. *â*) cogitatio. Bᶜ. 16. 11. N. 2. 2.

चिन्तापर *ćintâpara* adj. (Bah. e praec. et *para* n. praecipuum, eximium, optimum, v. gr. 598) cogitationem tanquam excellentissimum habens, in cogitatione defixus, cogitatione absorptus. N. 2. 2. Râm. I. 34. 34.

चिर *ćirá* (ut videtur, a r. *ći* s. *ra*) longus (de tempore); hinc adverbia *ćirám*, quod in initio compp. *ćirá* sonat (gramm. 618), *ćirasya*, *ćirât*, *ćirêṇa*, q. v. (Hib. *sir* longus.)

चिरम् *ćirám* adv. (acc. neut. a *ćirá*) diu, in initio compp. *ćirá* (gr. 618). In. 5. 35: *mâćiram* statim (v. *mâ*). H. 4. 13.

चिररात्राय *ćirarâtrâya* adv. (dat. a *ćirarâtra*, e *ćirá* et *râtra* nox, in fine compp., v. gr. 613) per longum tempus, diu. Sâ. 7. 7.

चिरस्य *ćirasya* adv. (gen. a *ćirá*) post longum tempus, tandem, denique. H. 2. 8. 9.

चिरात् *ćirât* adv. (ablat. a *ćirá*) id. Ragᶜ. 11. 63 (schol. *bahukâlêna*); 12. 87.

चिराय् *ćirây* (denominat. a *ćirá* s. *y*, v. gr. 520) tardare, cunctari. H. 4. 34.

चिराय *ćirâya* adv. (dat. a *ćirá*) diu. Hit. 51. 19.

चिरि *ćiri* 5. par. *ćiriṇômi* (*hińsê* V.) offendere, ferire, laedere, occidere.

चिरेण *ćirêṇa* adv. (instr. a *ćirá*) post longum tempus, sero, tarde. Ragᶜ. 5. 64.

चिल् *ćil* 6. par. (*vasanê* K. *vâsê* V.) vestire. (V. *ćêla* et cf. hib. *ceilim* „I conceal, hide, cover", *caille* „a veil or cowl"; lat. *celare*, fortasse etiam *velum*, *velare*, quae e *quelum*, *quelare* explicari potest, sicut *vermis* e *quermis*, v. *kṛmi*, nisi potius pertinet ad *var vṛ*; germ. vet. *hilu* celo, a rad. *HAL*, quod nititur formâ gunatâ *ćêl*, abjecto *i*; *helm* galea, *heliu* velo, *heli* velamentum; goth. *hulja* occulo; lat. *oc-culo.*)

चिल्ल् *ćill* 1. par. (*śâit'ilyê* K. *śâit'ilyê hâvakṛtâu* V.) 1) relaxari, solvi, mitigari. 2) i. q. 2. *ćal* et *ćull.*

चिवुक *ćivuka* n. mentum. Am.

चिह्न *ćihna* n. 1) nota, signum, macula. In. 2. 25. N. 17. 7. 2) vexillum.

चीक् *ćîk* 1. et 10. par. (*amarśaṇê* K. *marśê* V.) tolerare, patientem esse; tangere.

चीत्कार *ćîtkâra* m. (e *ćît*, quod vocabulum a sono factum, et *kâra* faciens) clamor, ruditus, rugitus. Hit. 49. 21 de asino; v. sq. et cf. *ćukkâra.*

चीत्कारवत् *ćîtkâravant* (a praec. s. *vant vat*) clamore praeditus. Mâlati-Mâdᶜ. 1. 8.

चीन *ćîna* m. 1) capreae genus. 2) vexillum; cf. *ćihna.* 3) nomen terrae, Sina.

चीब् *ćîb* 1. âtm. (*âdânasańvaranayôň* K.) sumere, capere; tegere. (Cf. *ćîv*; hib. *cib* manus; cambro-brit. *cipiaw* sumere.)

चीभ् *ćîb'* 1. âtm. (*katťanê* K. *katťê* V.) gloriari, se jactare.

चीय् *ćîy* 1. par. âtm. (*sańvṛtyâdânayôň*) tegere; sumere, capere; cf. *ći* tegere et 1. *ćîv*.

चीर *ćîra* n. (ut videtur, a r. *ći* tegere, s. *ra*, vel a *ćil* q. v., mutato *l* in *r*) 1) vestis. 2) cortex. 3) vestis e cortice facta. M. 5. R. Schl. II. 11. 23.

चीर्णा *ćîrṇá* (a r. *ćar* ad analogiam earum radicum in *ar*, quibus grammatici vocalem *ṛ* tribuunt, v. gr. §. 12. p. 11, sicut *ǵîrṇá* a *ǵar*, quod scribitur ज्ॄ *ǵṛ*) impletus, solutus (de votis). Sâ. 6. 12. 41 (ubi *ćîrṇâni*, *ćîrṇań* pro *tîrṇâni*, *tîrṇań* legendum).

1. चीव् *ćîv* 1. âtm. (*grahasańvṛtyôň*) sumere, capere; tegere; cf. *ći*, *ćîy*, *ćîb*.

2. चीव् *ćîv* 10. par. (*b'âśârťê* K. *dîptâu* V.) loqui, lucere.

चीवर *ćîvará* n. vestis pannosa. Rag'. 11. 16.

चुक्क् *ćukk* 10. par. (*vyasanê* K. *ârtâu* V.; e *ćakk* attenuato *a* in *u*) i. q. *ćakk* et *ćikk*, quae tres radices eandem inter se habent rationem, quam gothicae formae, ut *band* ligavi, *bundum* ligavimus, *binda* ligo.

चुक्कार *ćukkâra* m. (e *ćuk* et *kâra* faciens, v. *ćîtkâra*) leonis rugitus.

चुचुक *ćućuka* m. n. papilla. (Hib. *cioch* mamma.)

चुच्य् *ćućy* 1. par. (*ab'iśavê*) succum exprimere. Cf. *śućy*.

1. चुट् *ćuṭ* 1. par. (*alpîb'âvê* K. *tuććanê* V.) parvum, debilem esse; cf. *ćuṭṭ*, *ćuṇṭ*.

2. चुट् *ćuṭ* 6. et 10. par. *ćuṭâmi*, *ćôṭáyâmi*, i. q. *ćaṭ*, unde *ćuṭ* attenuato *a* in *u*.

चुट्ट् *ćuṭṭ* 10. par. *ćuṭṭáyâmi*, i. q. 1. *ćuṭ*; cf. *ćuṇṭ*.

चुड्ड् *ćuḍḍ* 1. par. (*hâvakaraṇê* K.) i. q. 2. *ćal*, *ćill* et *ćull*; respiciatur, cerebralem *ḍ* fere ut *r* pronunciari, *r* autem facile in *l* converti.

चुण् *ćuṇ* 6. par. (*ćêdê* K. *ćidi* V.; mutilatum esse videtur e *ćuṇṭ* vel *ćuṇḍ*) findere.

1. चुण्ट् *ćuṇṭ* 1. par. *ćúṇṭâmi* (e *ćuṭ* insertâ nasali; scribitur *ćuṭ*, v. gr. 110[a]) i. q. 1. *ćuṭ*.

2. चुण्ट् *ćuṇṭ* 10. par. *ćuṇṭáyâmi*, i. q. *ćaṭ* et 2. *ćuṭ*.

1. चुण्ड् *ćuṇḍ* 1. par. (*alpîb'âvê* K. *tâućyê* V.; scribitur *ćuḍ*, gr. 110[a]) i. q. 1. *ćuṭ* et 1. *ćuṇṭ*.

2. चुण्ड् *ćuṇḍ* 1. et 10. par. (*ćêdanê* K. *ćidi* V.; scribitur *ćuḍ*, gr. 110[a]) i. q. *ćaṭ*, 2. *ćuṭ* et 2. *ćuṇṭ*.

चुत् *ćut* 1. par. (*âśêćanê* K. *kśarê* V.) stillare, fundere, effundere. (Cf. *śćut* et *ćyut*, goth. *GUT* — *giuta*, *gaut*, *gutum* — pro quo e generali consonantium permutandarum lege *HUTH* exspectaveris, gr. comp. 87; gr. ΧΥ, χεύω, χύ-σις, abjectâ litterâ finali et mutatâ tenui in aspiratam.)

चुद् *ćud* 10. par. 1) mittere, impellere, incitare, stimulare. In. 5. 2: *śarâir manmaťaćôditâiň*; Ḥ. 4. 4: *ćôditâi 'śâ ḥy anañgêna*; Su. 3. 9: *pitâmaḥam aćôdayan*; Dr. 8. 1: *viparid'âvata iti sma... ćôdayâmâsa tân nṛpân*; A. 9. 30. — âtm. Râm. I. 11. 51: *ćôdayasva nṛparśab'ân*. 2) instituere, imperare, praecipere. Man. 2. 165: *vratâiśća vid'ićôditâiň*. (Huc trahi posset lat. *cûdo* et, mutatâ gutt. in labialem, *ré-pudio*; gr. σπεύδω, praefixo σ; v. *sam* + *ćud*.

c. *ab'i* 1) i. q. simpl. Râm. I. 34. 6: *râǵńâ 'b'ićôditaň*; 15. 45: *abravît prasṛtam vâkyań râǵńâ yad ab'ićôditam*. 2) interrogare, percunctari (de aliquâ re, c. acc. rei). Maḥ. 1. 2913: *ṛśiň kaśćid iḥâ 'gamya mama ǵanmâ 'b'yaćôdayat*.

c. *pari* i. q. simpl. Man. 3. 233: *guṇâiśća parićôdayêt*.

c. *pra* 1) i. q. simpl. In. 5. 3: *manmaťêna praćôditâ*; Dr. 8. 6: *nârâćâir vîrabâhupraćôditâiň*; A. 8. 2. 2) pronunciare, proclamare. Man. 3. 228: *guṇân sarvân praćôdayan* (schol. *kaťayan*).

c. *pra* praef. *ab'i* id. Mah. 1. 575: *dâivênâ 'b'ipraćôditaḣ.*

c. *pra* praef. *sam* id. A. 7. 7: *hayâs tê sampraćôditâḣ.*

c. *sam* id. Sâ. 2. 6: *pitrâ saṅćôditâ.*

चुन्द् *ćund* 1. par. âtm. (*niśânê* K.; scribitur *ćud*, gr. 110*)) acuere.

चुप् *ćup* 1. par. se movere (explicatur per *mandâyâṅ gatâu* K. *śanâir gatâu* V.; i. e. lente ire). Mah. 3. 10648. 10649: *kiṅ svit svapnaṅ na nimiśati kiṅ sviǵ ǵâtan na ćôpati | kasya svid d'rdayan nâ 'sti kiṅ svid vêgêna vardd'atê ‖ matsyaḣ suptô na nimiśaty aṇḍaṅ ǵâtan na ćôpati | aśmanô hrdayan nâ 'sti nadî vêgê na vardd'atê ‖.* (Cf. *ćap* se movere, vacillare, unde *ćup*, attenuato *a* in *u*; conferatur etiam *kup* irasci, quod a motione animi dictum esse censeo; huc trahi posset lit. *kópu* scando, nostrum *hüpfen*, angl. *to hop*.)

चुम्ब् *ćumb* 1. 10. par. (scribitur *ćub*, gr. 110*)) osculari. Hit. 27. 20: *ćumbati patin nirdayam âliṅgya.* (Goth. *kukja* osculor, servatâ initiali tenui contra regulam, gr. comp. 87, et mutatâ finali labiali in gutturalem, positâ tenui pro mediâ, e generali lege, gramm. comp. 87; hib. *pogaim* osculor, mutatâ gutturali in labialem et vice versâ; etiam lit. *bućioju* id. transpositum esse videtur, e *ćubiǒju*; lett. *ś-kûpstit* osculari.)

c. *pari* id. Ćaur. 14: *muktâkalâpapariċumbitaćûćukâgrâ*; cf. l. c. śl. 17.

चुम्बिन् *ćumbin* (r. *ćumb* s. *in*) osculans, in fine compp. Ćaur. 17.

1. चुर् *ćur* 4. âtm.: *ćûryê**) (*dâhê*) urere. (Lit. *kurrù* [*ćurù*] calefacio cubiculum, praet. *kuriau*; *sukurrù* [*sukurù*] *ugniṅ* ignem accendo; goth. *hauri* et gr. ΚΑΥ, καύ-σω, καῦ-μα, abjecto *r* finali, nituntur formâ vṛdd'i auctâ *kâur*.)

2. चुर् *ćur* 1. et 10. par. *ćô'râmi*, *ćôrâyâmi* furari. Man. 8. 331: *yas tv agniṅ ćôrayêd gṛhât.* (Hib. *coir* „false, deceitfull" in initio compp.; *coire* „trespass, offence", *coireach* „criminal, a malefactor", *cuireat* „the knave at cards", *cuireadach* „knavish".)

चुल् *ćul* 10. par. (*nimaǵǵanê*) submergere.

चुलुम्प् *ćulump* 1. par. (*lôpê*) findere, rumpere, abscindere; cf. *lup*, *lumpâ'mi*, *lumpê'*, unde *ćulump* quodam reduplicationis modo ortum esse videtur.

चुल्ल् *ćull* 1. par. (*hâvakaranê* K. *hâvakṛtâu* V.) i. q. 2. *ćal*, unde *ćull* attenuato *a* in *u*, et geminato *l*. K.: *ćullati priyêṇa nârî.*

चूचुक *ćûćuka* m. n. (etiam *ćućuka*, forma reduplicata, ut videtur, a *ćûś* bibere, sicut gr. θηλή, τίτθη, τιτθός, nec non nostrum *Zitze*, cum *d'ê* bibere [cf. θῆσθαι] cohaerent, et lat. *papilla* tanquam forma redupl. ad scr. *pâtum*, lat. *po-tum*, reduci posset) papilla. Ur. 84. 1. Ćaur. 14. (Hib. *cioch* mamma, fortasse etiam *coicht* „children" huc pertinet.)

चूडा *ćû'ḍâ* f. 1) vertex, culmen, cacumen, praesertim capitis vertex. Rag'. 17. 28. Hit. 55. 19. 2) cincinnus singulus in vertice. Rag'. 18. 50. 3) crista. 4) caput. Wils. (Cf. *kûṭá* et hib. *cuit* caput.)

चूण् *ćûṇ* 10. par. (*saṅkôćê*) curvare, inflectere; cf. *kûṇ*.

चूत *ćûta* m. arbor, Mangifera Indica. Rag'. 7. 18.

चूर्ण् *ćûrṇ* 10. par. (*pêśaṇê* K. *pêśê* V.; ut videtur denom. a *ćûrṇa* q. v.) frangere, conterere. Dêv. 3. 35: *tân (b'ûd'arân) prahitâṅs têna ćûrṇayantî śarôtkarâiḣ*; 9. 12: *muśṭipâtêna dêvî taććâ 'py aćûrṇayat (śûlam)*; A. 8. 2: *tad (aśmavarśam) aćûrṇayam vêgavadb'iḣ śarâiḣ.* (Cf. hib. *coirneach* „a part", *crinim* „I knaw, bite".)

*) Radix *ćur* in tempp. special. vocalem suam producit, in analogia cum passivis radicum in *ir* vel *ur* desinentium (gr. 447). Wils. et Forsterus hanc rad. scribunt *ćûr*.

चूर्ण *ćûrṇa* m. (ut videtur, part. perf. pass. ab obsoletâ r. *ćar* [*ćṛ*], unde supra *ćîrṇa* deduximus) pulvis. A. 8. 3.

चूष् *ćuś* 1. par. sugere, *ćôśya* sugendus. Mah. 2. 316: *lêhyań ćôśyańća pêyańća.* (Fortasse *ćûś* e *ćukś*, ejecto *k*, mutilatum est, cf. *ćućuka*, *ćûćuka*; *ćukś* autem e quadam simpliciore radice in gutturalem vel palatalem desinente deducendum esset, sicut *d'ikś* accendere a *dah*, *b'akś* edere a *b'ag*, vel *b'aǵ*, cf. φάγω et *b'uǵ*; res si ita se habet, cum *ćûś*, e *ćuk*, et *ćućuka* papilla contulerim lat. *sugo* et *succus*, mutatâ initiali gutturali in sibilantem, nostrum *saugen*, gr. ὑγρός.)

चेट *ćêṭa* m. (r. *ćiṭ* mittere, nisi *ćêśṭ*, ejecto *ś*, s. *a*) servus, famulus. Hêm.

चेटक *ćêṭaka* m. (r. *ćiṭ*, nisi *ćêśṭ*, s. *aka*) id. Hit. 65. 16. B'. 1. 91.

चेटिका *ćêṭikâ* f. (fem. praecedentis, v. gr. 575. 23) ancilla. Up. 49.

चेटी *ćêṭî* f. (a *ćêṭa* signo fem. *î*) id. Up. 38. 41.

चेत् *ćêt* conj. (ut equidem puto, e *ća* et *it* q. v.) si (postponitur). Br. 2. 17. N. 17. 29. R. Schl. II. 8. 34. — Cum antecedente *yadi* 1) si quidem. R. Schl. II. 8. 34*b*: *yadi ćêd b'aratô d'armât pitryań râǵyam avâpsyati.* 2) etsi, etiamsi. Mah. 1. 4203: *yady asti ćêd d'anań sarvam vṛś'âb'ôgâ b'avantu tâń.* (Gr. καί; cf. gr. comp. 401.)

चेतना *ćêtanâ* (r. *ćit* s. *anâ*) animus sui compos (Besinnung, Bewufstsein). Ur. 76. 14. Rag'. 17. 1. B'. 13. 6. — In fine compp. possess. N. 2. 3. 7. 14. 9. 20. 10. 19. 13. 60.

चेतस् *ćêtas* n. (r. *ćit* s. *as*) mens, animus. In. 2. 32. Rag'. 14. 60. N. 9. 33. 21. 8. — In fine compp. possess. B'. 4. 23. 5. 26. 8. 14.

चेदि *ćêdi* m. nomen regionis. N. 12. 132.

चेल् *ćêl* 1. par. (*gatâu* K. *ćâlagatyôń* V.) se movere, ire; scribitur etiam *ćêll*; cf. *ćal*, praet. redupl. pl. *ćêlima*.

चेल *ćêla* m. n. (r. *ćil* s. *a*) vestis. B'. 6. 11; schol. *ćêlam vastram.* (Fortasse lat. *velum*, v. sq. et rad. *ćil.*)

चेली *ćêlî* f. (a praec. signo fem. *î*) id. (Hib. *caille* fem. „a veil or cowl", v. r. *ćil.*)

चेष्ट् *ćêśṭ* 1. âtm. (*ćêśṭâyâm* K. *îhê* V.) 1) se movere. Man. 1. 52: *yadâ sa dêvô ǵâgarti tadê 'dań ćêśṭatê ǵagat*; R. Schl. I. 2. 14: *tań śôṇitaparîtâṅgań ćêśṭamânam mahîtalê dṛśṭvâ*; M. 22: *gaṅgâyân na hi śaknômi vṛhattvâć ćêśṭitum.* 2) ire, adire, frequentare. Rag'. 6. 51: *rurućêśṭita b'ûmiśu.* 3) niti, tendere, operam dare. Râm. III. 47. 51: *daśâ kṛtântôpahatê 'yam âvilâ kim atra śakyam puruśêṇa ćêśṭitum*; c. acc. rei. B'. 3. 33: *śadṛśań ćêśṭatê svasyâń prakṛtêr ǵńânavân api.* — *ćêśṭitá* n. nisus, opera, factum. N. 23. 18. Rag'. 4. 68. — Part. praes. par. R. Schl. I. 34. 25. — Caus. commovere, agitare. Man. 12. 15: *b'ûtâni satatań ćêśṭayati.* (Cf. lat. *QUAES*, *quaero*, *quaesivi*; cambro-brit. *cais* contentio, labor.)

c. *ati* ultra modum se movere, ultra modum niti, operam dare. Hit. 36. 21: *vṛttyart'an nâ 'tićêśṭêta sâ hi d'âtrâi 'va nirmitâ.*

c. *vi* 1) niti, operam dare, agere. Man. 8. 334: *yêna yêna ... aṅgêna stênô nṛśu vićêśṭatê.* — *vićêśṭita* n. nisus, contentio, actio. N. 23. 3. Râm. III. 65. 12. 2) reniti, obniti, reluctari. Dr. 9. 13. part. praes. par.: *tata ênam vićêśṭantam bad'vâ.* 3) ultro citroque se movere, se volutare. Râm. III. 62. 19: *śatrug'nab'aratâv ub'âu d'arâyâń sma vyaćêśṭêtâm b'agnaśṛṅgâv ivâ 'ṛśab'âu*; III. 51. 23: *tâ vâśyênaća sańvîtâń ... vyaćêśṭanta nirânandâń.*

c. *sam* niti, operam dare, agere. N. 23. 3: *sańćêśṭamânasya lakśayantî vićêśṭitam.*

चेष्टा *ćêśṭâ* f. (r. *ćêśṭ* s. *â*) nisus, actio. Hit. 110. 22. Rag'. 6. 12.

चेष्टित *ćêśṭitá* v. *ćêśṭ*.

चैतन्य *ćâitanya* n. (a *ćḗtana* s. *ya*) anima. Ragᶜ. 5. 4.

चैत्य *ćâitya* (ut videtur, a *ćitá'* vel *ćíti* s. *ya*) 1) n. locus sacrificii. 2) n. monumentum sepulcrale. Lass. 17. 3) m. arbor sacra, ficus religiosa, in vici vicinitate. Ḥ. 1. 40.

चैत्र *ćâitrá* m. (a *ćitrá* vel *ćitrâ* s. *a*) mensis Ćâitrus, Martius-Aprilis. Bᶜar. 1. 35.

चैत्ररथ *ćâitraratᶜa* m. (a *ćitraratᶜa* Gandᶜarvus, qui Kuvêri horti custos est, s. *a*) Kuvêri hortus. Ragᶜ. 5. 60.

चोदना *ćṓdanâ* f. (r. *ćud* impellere, s. *ana* in fem.) impulsus, incitatio. Bᶜ. 18. 18.

चोर *ćṓrá* m. (r. *ćur* s. *a*) fur, v. *ćâurá*.

चोष *ćṓśa* m. (r. *ćûś* s. *a*) actio sugendi.

चोषण *ćṓśaṇa* n. (r. *ćûś* s. *ana*) id.

चोष्य *ćṓśya* v. *ćûś*.

चौर *ćâurá* m. (r. *ćur* s. *a*) fur. Lass. 23. 10. 25. 5 (v. 2. *ćur*.)

चौर्य *ćâ'urya* n. (a praec. s. *ya*) furtum. (Hib. *coire* „trespass, offence".)

चौल *ćâula* n. (pro *ćâuḍa*, a *ćûḍa*, s. *a*) tonsura capitis. Ragᶜ. 3. 28.

1. च्यु *ćyu* 1. par. âtm. cadere, labi, elabi, trop. egredi (cf. *bᶜraṅś*). Su. 4. 19: *dvâv ivâ 'rkâu nabᶜaśćyutâu*; Bᶜ. 9. 24: *na tu mâm abᶜigânanti tattvênâ 'taś ćyavanti tê*; Man. 12. 96: *utpatanti ćyavantêća* (schol. *naśyanti*); Sâ. 3. 9: *ćyutâṅ sma râgyât vanavâsam âśritâṅ*; 5. 26: *ćyutaṅ svarâgyât*; Râm. III. 56. 7: *adya mê saptamî râtriś ćyutasyâ "ryakavêśmanaṅ*; Man. 12. 72: *ćâilâśakaśća bᶜavati śûdrṓ dᶜarmât svakâć ćyutaṅ*. — Caus. facere ut aliquis cadat. Râm. III. 60. 48: *gatan nâ 'ṛhasi taṅ svargât punaś ćyâvayitum*. In dialecto vêd. excitare. Ṛgv. Ros. p. 72. 12: *ganâṅ̈* (pro *ganân*) *aćućyavîtana girîṅ̈r**) *aćućyavîtana* „homines excitate, nubes excitate". (Cf. *gyu*, *c̈yu*, *gu*, *gᶜu*; scot. *siab* „motu celere transiens"; hib. *seabhais* „wandering, strolling, straying"; *seabhasach* „fatigued, weary".

c. *pari*, *parićyuta* pauper, miser. N. 10. 2.

c. *pra* i. q. simpl. N. 9. 18: *yêśâm prakṓpâd âiśvaryâd praćyutṓ ṣham*; Man. 12. 116. — Caus. A. 9. 28: *nivâtakavaćâir itaṅ praćyâvitâṅ surâṅ*.

2. च्यु *ćyu* 10. par. (*ḥâsasaḥanayṓṅ* K. *ḥâsê sa-ḥanê* V.) ridere; sustinere. (Hib. *tibhim* „I laugh, joke".)

च्युत् *ćyut* 1. par. i. q. *ćut*. (Hib. *cioth* „a peal, a hawy shower"; *ciothmhar* „showery".)

च्युति *ćyuti* f. (r. *ćyu* s. *ti*) lapsus. Ḥit. 7. 4.

च्युस् *ćyus* 10. par. (*ḥânâu*) relinquere.

छ *c̈ᶜ***).

छग *c̈aga* m. caper, capra. Ḥêm. v. *c̈âga*. (Fortasse nostrum *Bock*, anglo-sax. *bucca*, germ. vet. *boch*, *poch*, *pog* huc pertinent, — v. Graff III. 30 — mutatâ initiali gutturali in labialem et abjectâ sibilante, quam ex *c̈* = *sk* exspectaveris; lat. *caper*, th. *caprŏ*, quod cum scr. *c̈agalá* vel *c̈âgala* contulerim, in secundâ syllabâ gutturalem in labialem et mediam in tenuem convertit.

छगल *c̈agalá* m. (a praec. s. *la*) caper. (Lat. *caper*, th. *caprŏ*, v. *c̈aga*.)

छगला *c̈agalâ* f. (fem. praec.) capra. (Lat. *capra*, v. *c̈aga*.)

छगली *c̈agalî* f. (a *c̈aga* signo fem. *î*) capra. (Hib. *gabhar*, gen. *gabhair*, v. *c̈aga*.)

छटा *c̈aṭâ* f. lux, splendor. Lass. 67. 18.

छत्र *c̈atra* n. (pro *c̈attra*, r. *c̈ad* s. *tra*) umbella. Ragᶜ. 3. 16. v. *c̈ad*.

---

*) V. gramm. ed. 3. §. 145 annot.

**) V. gramm. §. 19.

1. छद् *čad* 1. par. âtm. (part. perf. pass. *čanná*, gr. 542) tegere. N. 17. 6: *čannó sb'rênê 'va čandramâh.* (Cf. *sku* tegere; hib. *scailim* „I shade, shelter" = scr. *čádâmi*, mutato *d* in *l*; *scailein* „a fan, umbrella" v. *čatra*; *scail* „a shadow", *scaileachd* „darkness", *scath* „shadow, shade, protection, a veil, covering", mutato *d* radicis in *th*, nisi *th* ad suffixum derivationis pertinet, abjecto *d* radicali, sicut in scr. *čâyâ* umbra q. v.; gr. σκιά, σκό-τος, σκηνή [gr. comp. 833]; etiam in goth. *sca-dus* umbra syllaba *du* ad derivationis suffixum trahenda esse videtur; lit. *skyda* scutum, *skidĕlĕ* parvum scutum; goth. *skil-dus* [gr. comp. 955 n.**]; nostrum *Schil-d* e *scil-d*, mutato *d* in *l*; goth. *skal-ja* tegula; germ. med. *schal* cutis, cortex, putamen, nostrum *Schale*; lat. *squâ-ma*, abjectâ radicis consonante finali, sicut saepissime, v. *čádman*; gr. σκῦλον, lat. *spolium*, mutatâ gutturali in labialem, et *d* in *l*.)

c. *pari* i. q. simpl. Hit. 81. 10: *dvîpičarmaparič-čanna.*

c. *pra* id. *praččanna* occultus. N. 19. 32. Hit. 9. 14.

c. *prati* id. Râm. I. 9. 5: *munivêśapratiččanna.*

2. छद् *čad* 10. par. âtm. *čâdáyâmi* tegere. Dêv. 7. 17: *śaravaršâih... čâdayâmâsa*; G'at. 6: *čâditê dinakarasya b'âvanê.*

c. *â* 1) id. Dêv. 10. 10: *tatah śaraśatâir dêvîm âčâdayata só 'surah.* 2) abscondere. Hit. 22. 1: *tatsamîpê âtmânam âčâdya st'itah.*

c. *pra* id. R. Schl. II. 8. 36: *praččâdyamânaṅ râmêṇa b'âratan trâtum arhasi.*

3. छद् *čad* 10. par. *čadáyâmi* (*ûrǵanê* *)) educare, nutrire (liberos). K.: *čadayati putraṅ ǵ'ṛtêna pitâ.*

छद *čada* m. (r. *čad* s. *a*) 1) folium. A. 4. 50. 2) ala. N. 9. 12. (Hib. *sgiath* ala.)

छदिस् *čadís* n. (r. *čad* s. *is*) tectum (domûs). Am.

छद्मन् *čádman* n. (r. *čad* s. *man*) occultatio, alienae formae assumptio. Rag'. 12. 2; v. sq. (Cf. nostrum *Schir-m*, germ. vet. *scer-m*, th. *scer-ma* scutum, mutato *d* in *r*; v. *čad*.)

छद्मिन् *čadmín* (a praec. s. *in*, v. gr. 583) alienâ formâ indutus. N. 25. 8.

छन्द *čanda* n. (r. *čad*, insertâ nasali, s. *a*) desiderium. N. 23. 15; *svaččanda* in initio compp. suâ sponte. Hit. 20. 9: *svaččandavanaǵâtêna śâkêna.* — *svaččandam* adv. id. Ur. 63. 20: *vanê svaččandam b'ramantî.* (Huc refero lat. *spon-s*, *spon-te*, pro *spond-te*, mutatâ gutturali in labialem, v. sq.)

छन्दय् *čanday* (denom. a *čanda* vel *čándas*, v. gr. 522) donare, augere, mactare, c. instr. rei. Su. 1. 18: *varêṇa ččandayâmâsa*; 4. 22; Mah. 1. 2166: *varâiś čandyamânê râǵńâ*; 6365: *čandayan kâmâih.* (Cf. lat. *spondeo* et v. *čanda*.)

छन्दस् *čándas* n. (r. *čad*, insertâ nasali, s. *as*, nisi a *čanda* adjecto *s*) 1) desiderium. R. Schl. II. 9. 7: *mayó 'čyamânaṅ yadi tê śrôtuṅ čandah.* 2) rhythmus, metrum, praesertim Vêdorum. B'. 10. 35. 13. 4. 3) scriptum sacrum, Vêdus. Rag'. 1. 11: *čandasâm* (schol. *vêdânâm*).

छन्न *čanná* v. *čad.*

छम् *čam* 1. par. (*adanê*) edere; cf. *čam*, *ǵam*, *ǵim*, *ǵ'am.*

छम्प् *čamp* 10. par. (*gatâu* K. *sarpê* V.; scribitur *čap*, gr. 110[a]) ire. (Huc trahi posset goth. *skapa* creo, servatâ tenui finali, sicut in *slêpa* dormio = scr. *svap*; respiciatur, verba movendi plerumque etiam agere, facere significare, v. e. c. *čar*; fortasse etiam gr. σκήπτω, σκίμπτω, quae formâ egregie ad *čamp* quadrant, a motione dicta sunt.)

1. छर्द् *čard* 10. par. (*vamanê*) vomere. (Hib. *sceithim* „I vomit, spew"; lat. *screo*.)

2. छर्द् छृद् *čard čṛd* 7. par. âtm. *čṛṇádmi*, *čṛndê* (*dêvanadyutivamanêšu*) ludere, splen-

*) Sic legimus pro *uǵǵanê* apud Wilkins., quod ex *ûrǵǵanê* corruptum esse censeo; *ûrǵana* autem hoc loco ad caus. *ûrǵayâmi* facio ut alqs. fortis fiat, pertinet.

dere, vomere, v. sq. et *čard.* (Cum 1. *čṛnd*, quod ortum est e *skarnd* vel *skrand*, conferri possit lat. *splendeo*, mutatâ gutturali in labialem et *r* in *l*; lit. *spindžiu* splendeo, *spindulys* splendor, solis lumen; *skais-tus*, *skais-tas* clarus, splendidus; huc etiam trahi posset nostrum *Glanz*, germ. med. *glanz* splendidus, *glenze* splendeo, abjectâ sibilante; etiam *glize* splendeo, praet. *gleiz*, nostrum *gleiſse*, *Gleiſsner*.)

3. छर्द् छृद् *čard čṛd* 1. 10. par. *čárdâmi*, *čardáyâmi* (*sandîpanê*) splendere.

छर्दन *čardana* n. (r. 1. *čard* s. *ana*) vomitus.

छर्दि *čardí* f. (r. 1. *čard* s. *i*) id.

छल *čalá* n. (ut mihi videtur, a *čad* tegere, abscondere, mutato *d* in *l*, suff. *a*) alienae formae assumptio, dissimulatio; dolum, fraus. Ḥit. 4. 2. Ragh. 6. 54. 7. 27. 16. 28; v. *čádman*, *čadmin*. (Cf. lat. *scelus*.)

छलय् *čalay* (denom. a praec. s. *ay*) decipere, fraudare. Ragh. 16. 61: *širîšaprasavâvataṅsâṅ ... šâivâlalôlâṅs čalayanti mînân*; Bh. 16. 36: *dyûtaṅ čalayatâm asmi*, *têǵas têǵasvinâm aham*.

छल्लि *čalli* f. (ut mihi videtur, a r. *čad* tegere, mutato *d* in *l*, s. *li*) cutis, pellis, cortex. (Germ. med. *schal* m. *schale* f. id.; lat. *pellis*, pro *scellis*? abjectâ sibilante et mutatâ gutturali in lab.)

छल्ली *čallî* f. id.

छवि *čavi* f. 1) splendor. Ur. 31. 4 infr.; Ragh. 9. 34. 2) pulchritudo. (Germ. vet. *scieri* lucidus, mutato *v* in *r*, sicut e. c. in *birumês* sumus = scr. *bhávâmas*, gr. comp. 20; hib. *sceimh* „beauty, bloom", *sceimheach* „handsome, bloomy", v. Pictet p. 60.)

छष् *čaš* 1. par. (*vadhê*) occidere; cf. *kaš*, *khaš*, *čaš*, *ǵaš*, *ǵhaš*, *ǵáš*.

छाग *čấga* m. caper, capra. Ḥit. 120. 20 (v. *čaga* et voces ibi comparatas.)

छाय *čâya* v. sq.

छाया *čâyấ* f. (ut mihi videtur, e *čadyâ*, a r. *čad* tegere, s. *yâ*, ejecto *d* et productâ antecedente vocali) umbra. N. 5. 26. 13. 57. — *čâya* n. id. Ragh. 4. 20 (v. not.); 7. 4. 12. 50. (Gr. σκιά, v. r. *čad*.)

छित *čitá* part. perf. pass. rad. *čô* q. v.

1. छिद् *čid* 7. par. âtm. (*čináđmi*, *čindế*, praet. multf. *áččâitsam* Maḥ. 2. 1942, *áččidam* A. 7. 21, part. perf. pass. *činná* gr. 542) scindere, abscindere. Dêv. 10. 14: *činnadhanvan*; 15: *čiččêdâ "patatas tasya mudgaran niširtâiḱ šarâiḱ*; Bh. 2. 23: *nâi 'naṅ čindanti šastrâṇi*; N. 17. 37: *čittvâ vastrârdham*; 26. 17: *tyêša sa širaš čêttuṅ khaḍgêna*; Dêv. 7. 19: *širas tênâ 'sinâ 'činat.* Notentur locutiones: *saṅšayaṅ čêttum* dubitationem eximere. Bh. 6. 39; *tṛšṇâṅ čêttum* sitim exstinguere. Ḥit. ed. Lond. 37. 8. — Caus. abscindi jubere. Man. 8. 283: *hastâu čêdayêt.* (Cf. *čut*, *čur*; zend. ‏سکندا‎ *skĕnda* fractura, gramm. comp. 737; lat. *scindo*, *scidi*; gr. ΣΧΙΔ, σχίζω, σχίδη, σχέδη, σχινδαλμός, σκινδαλμός, σκίδνημι, σκεδάννυμι; fortasse etiam σχάζω huc pertinet, cujus α e formâ guṇatâ *čêd* q. v. explicari potest, abjectâ vocali radicali; etiam goth. *skaida* separo, nostrum *scheide* nituntur formâ guṇatâ, servatâ contra regulam primitivâ mediâ; etiam goth. *dis-skreita* disscindo huc traxerim, insertâ liquidâ, nisi, quod minus mihi arridet, deducendum est e *kart kṛt*, praefixo *s* et servatâ contra regulam finali tenui; germ. med. *schîte* findo, praet. *scheit*, *schiten*; *schinde* glubo, praet. *schant*, *schunden*, cujus *a* nititur guṇatâ formâ; sic etiam nostrum *spalte*, germ. vet. *spaltu* findo, mutatâ gutturali in labialem, sicut in *spüle*, v. *kšal*, et conversâ nasali in *l*, sicut in goth. *aljis* alius, v. *anyá*; respiciatur etiam subst. *spân* ramentum, assula, cujus *n* aut ad radicem pertinet — scr. *čind*, lat. *scind*, gr. σκινδ — aut ad derivationem, cf. *činná*; germ. vet. *splitar*, nostrum *Splitter*, transposito *il* in *li*; germ. med. *splize* scintilla; fortasse etiam gr. σπινθήρ, sicut

lat. *scintilla* notione scindendi nititur; nec non σπιλάς, sicut lat. *rupes* a *rumpo*; σπιλάς igitur esset pro σχιδάς; lit. *skêdra* ramentum, assula, *skaldau* findo, *skirù* separo; hib. *scaithim* „I cut off, lop"; mutatâ gutt. in lab. et *d* in *l*: *spialaim* „I dilacerate, dilaniate"; servatâ gutt. et mutatâ *d* in *l* vel *r* (v. *čur*): *scaoilim* „I loose, untie, scatter, disperse", *scairim* „I disperse, scatter"; servatâ nasali formae *čind*, *scind*, et abjecto *d* vel mutato per assimilationem in *n*, sicut in *cann* luna = scr. *ćandá*: *scainim* dirumpor, „I burst", *scinnim* „I spring, start, burst out".)

c. *ava* abscindere, dividere. B'ar. 2. 1: *dikkâlânavačinna*.

c. *â* 1) scindere. Hit. 10: *âčidya d'amanîm*. 2) separare. Râm. III. 44. 22: *âčidya putrê niryâtê kâuśalyâ yatra ģîvati*.

c. *â* praef. *ava* abscindere, avellere, eripere. Ur. 10. 14: *dâityahastâd avâčidya*.

c. *ut* 1) i. q. simpl. Man. 7. 139: *nô 'ččindyâd âtmanô mûlam parêšâńćâ 'titṛšnayâ | uččindan hy âtmanô mûlam âtmânan tâńśća pîḍayêt*. 2) evertere, extinguere, destruere, delere. Rag'. 2. 23: *uččinnaripu*; 5. 71: *kiń vâ ripûńs tava guruń svayam uččinatti*. 3) detrahere, subtrahere, subducere, derogare, pass. desiderari. Hit. 19. 9: *tṛṇâni b'ûmir udakam ... êtâny api satâń gêhê nô 'ččidyantê kadâćana*; v. sq.

c. *ut* praef. *vi* id. Br. 3. 8: *gatê svargê vinaśṭêća mamâ 'nuģê pinḍań pitṛṇâm vyuččidyêt* (de passiv. formâ *vyuččidyêt* v. gr. 446).

c. *pari* 1) abscindere. N. 13. 62: *vâsasô 'rd'am pariččidya*. 2) terminare, terminis sepire, definire. Rag'. 6. 77: *yasya naćâ 'nuband'i yaśań pariččêttum iyattayâ 'lam* cujus adjuncta gloria definiri quantitate nequit; 10. 29: *apariččêdyô ... mahimâ tava*. 3) statuere, decernere. Rag'. 15. 51: *tam ag'âvahań śîršaččêdyam pariččidya* (schol. *śiraśčêdârhan niśćitya*) *niyantâ śastram âdadê*; Ur. 48. 21. 4) perpendere, considerare. Rag'. 17. 59: *parâtmanôń* (schol. *śatrôr âtmanaśća*) *pariččidya śaktyâdînâm balâbalam*.

c. *vi* disjungere, separare. Rag'. 16. 20: *viččinnad'ûmaprasârâ gavâkšâń*; Śak. 5. 5.

c. *sam* i. q. simpl. B'. 4. 41: *ģńânasańčinnasańśaya*.

2. छिद् *čid* 10. par. *čêdâyâmi*. Grammatici radicem hujus verbi scribunt *čêd*, q. v.

छिद्र् *čidr* 10. par. *čidrâyâmi* (*vib'êdê* K. *b'êdê* V.; denom. a *čidrá*) findere, dissecare.

छिद्र *čidrá* n. (r. *čid* s. *ra*) 1) cavum, cavitas. 2) vitium, in corpore. Sâ. 2. 8; in sacrificio. R. Schl. I. 11. 16; ed. Ser. I. 32. 34.

छिन्न *činná* v. *čid*.

छुट् *čuṭ* 6. 10. par. (*čêdê* K. *sańhatâu* V.) findere; coacervare. (Cf. *kuṭṭ*, *čuṭ*, *čunṭ*, *k'aḍ*, *k'uḍ*, *čid*, *čur*, *ģaṭ*, *ģ'aṭ*; hib. *sgoth* „a cut", *sgothan* „a small flock".)

छुप् *čup* 6. par. (*sparśê*) tangere.

छुर् *čur* 6. par. (*čêdê* K. *lôpê* V.) findere, abscindere. (Cf. *k'ur*, *kart kṛt*, *čid*; hib. *scuirim* vel *sguirim* „I cease, desist" = scr. *čurâ'mi*; ita lat. *finis* — pro *fidnis*? — cum *findo* cohaerere videtur; v. *čêda* cessatio, finis; huc etiam trahi possent *scaoilim*, *scairim* et *spialaim*, quae supra cum *čid* comparavimus; germ. vet. *SCAR* tondere, secare, *sciru*, *scar*, *scârumês*, nostrum *Schere*, quae nituntur formâ *čar*, unde fortasse *čur* attenuato *a* in *u*; *SCAR* etiam e *čêd* explicari posset, ejecto posteriore diphthongi *ê* elemento, et mutato *d* in *r*.)

c. *vi* perfundere, diffundere, spargere, dispergere. Ćaur. 12: *âsyam ... śramaģalasp'uṭaśândravindumuktâp'alaprakaraviččuritam* (schol. *vyâptam*); Ur. 78. 9: *sp'uratâ viččuritam idań* (*tê muk'am*) *râgêṇa manêr lalâṭanihitasya*.

छुरिका ćurikâ f. (r. ćur s. ika in fem.) culter. Am.

छुरी ćurî f. (r. ćur s. a in fem.) id. (Cf. germ. vet. scâri forfex, et v. ćur; etiam lat. for- compositi for-fex ad rad. ćur vel ad cognatam kur vel ad kart kṛt trahi possit, mutatâ gutturali in lab.)

छेक ćêka cicur, mansuetus (de bestiis). Am.

छेत्तार् -तृ ćêttâr -tṛ m. (r. ćid s. târ tṛ) scissor. Hit. 13. 17: ćêttâraṅ saṅśayânâm; 19. 6: ćêttuṅ pârśvagatâṅ ćâyân nô 'pasaṅharatê drumaṅ.

छेद् ćêd 10. par. (dvâidʹîkaraṇê K. ćêdê V.; a ćid, v. 2. ćid) dividere. (Lit. skéldėju rumpor, dirumpor, v. 1. ćid.)

छेद ćêda m. (r. ćid s. a) 1) scissio, scissura. 2) cessatio, intermissio, finis. Ur. 59. 15: ǵarmaćêda. 3) fragmentum, pars. Ur. 82. 8.

छेदिन् ćêdín (r. ćid s. in) findens, frangens, rumpens (in fine compp.). Raǵ. 4. 48.

छो ćô 4. par. ćyâmi, v. gr. 302 (ćêdanê K. lânâu V.) findere, abscindere; cf. ćur, unde fortasse ćô abjecto r et adjecto guṇae incremento.

छ्यु ćyu 1. par. âtm. (gatâu K. gatyâm V.) ire; cf. ćyu, ǵyu, ǵu, ǵu.

ज ǵ.

ज् ǵ. Haec littera orta est e g et in cognatis linguis ei respondent g et litterae, quae sicut scr. ǵ originem traxerunt a gutturali mediâ; ita nonnunquam in lit. ž (= dsch), in slav. Ж ž et in gaëlicis dialectis d, quod ante e et i in dialecto scot. fere ut ǵ sonat, locum tenent sanscriti ǵ vel g.

ज ǵa (r. ǵan s. a, v. gr. 575. 1) natus, ortus, progerminatus, in fine compp. H. 1. 42.

जंस् ǵaṅs 10. par. (rakśaṇê K. rakśê V.; scribitur ǵas, gr. 110[a]) servare, tueri.

जक्ष् ǵakś 2. par. ǵákśimi (ut mihi videtur, forma redupl. pro ǵaǵas, ejecto a, a r. ǵas, v. gr. 321 not.) edere.

जगत् ǵágat (part. praes. neut. radicis gâ ire) se movens, mobilis. Am. — Subst. n. ǵagat 1) ventus. 2) mundus. Lass. 91. 16. (Hib. diogg „a breath, life"; respiciatur syllaba redupl. verborum dioghalaim „I revenge", diogan „revengefull, fierce, cruel", quae conveniunt cum scr. han caedere, occidere, quod secundum tertiam cl. formaret ǵahanmi.)

जगती ǵágatî f. (fem. praec.) terra. Hit. 69. 18: ǵagatîpâla; R. Schl. I. 12. 36: ǵagatîpati.

जगन्नाथ ǵagannâtʹa m. (e ǵágat et nâtʹá) mundi dominus, cognomen Viśṇûs.

जघन ǵaǵána (forma redupl. a r. han, quae praef. sam coacervare significat) 1) lumbi. Ur. 73. 4 infr.: ǵaǵanabʹarâlasâ; Śak. 45. 11: ǵaǵanagâuravât; In. 5. 11. Raǵ. 9. 28. 60; v. sq. 2) muliebria. Am.

जघन्य ǵaǵanyá, vêd. ǵaǵanya (a ǵaǵána s. ya) ultimus, postremus. B. 14. 18. Dr. 5. 8. (Hib. deaghanach „late, last".)

जघन्यज ǵaǵanyaǵa (e praec. et ǵa natus) natu minimus. Dr. 7. 16.

जङ्गम् ǵaṅgam intens. rad. gam ire, v. gr. 506. (Goth. ganga, abjecto m, nostrum gieng, Gang; lit. pér-żéngimas transgressio, uż-żengimas ascensio, nu-żengimas descensio, żengiù eo, abjecto m, sicut in goth. ganga.)

जङ्गम ǵaṅgama (a praec. s. a) se movens, mobilis. Su. 1. 25.

जङ्घा ǵaṅǵâ, vêd. ǵáṅǵâ f. (ut mihi videtur, pro ǵaṅgâ, a gâ vel gam ire cum syllabâ redupl.) crus. (Cf. nostrum Schenkel, germ. vet. scinkel, quod initio melius cum scr. ćaṅǵâ et fine cum sq. conveniret.

जङ्घाल ǵaṅǵâla m. (ut videtur, forma redupl. a r. gâ vel gam s. la pro ra) viator agilis, velox; v. ǵáṅǵâ.

जज् ǵaǵ 1. par. (*yuddʿê* K. *yudʿi* V.) pugnare, v. sq. (Fortasse hib. *fighim* „I fight", nostrum *fechte*, germ. vet. *vihtu*, lat. *pugno*, mutatâ gutt. in lab., v. *ǵańǵ*.

जज्ञिवांस् *ǵaǵńivâńs* part. praet. redupl. radicum *ǵan* et *ǵńâ*.

जञ्ज् *ǵańǵ* 1. par. (a *ǵaǵ* insertâ nasali, scribitur *ǵaǵ*, gr. 110[a]) pugnare. (Lit. *šinčiju* „ich streite mich, drohe", v. *ǵaǵ*.)

जट् *ǵaṭ* 1. par. (*sańhaṭâu*) coacervare, cf. *ǵʿaṭ*.

जटा *ǵaṭâ* f. (r. *ǵaṭ* s. *â*) coma implicata, involuta *). Su. 1. 8.

जटायु *ǵaṭâyu* et जटायुस् *ǵaṭâyus* m. (e *ǵaṭa* accumulatus et *âyu* vel *âyus* vita) n. pr. vulturis fabulosi, Aruṇi, solis aurigae, filii, quem Râvaṇus occidit. R. Schl. I. 1. 51: *gṛdʿrań hatvâ ǵaṭâyušam*.

जटिला *ǵaṭilâ* (a *ǵâṭâ* s. *ila*) implicatam comam habens.

जटुल *ǵaṭula* m. (r. *ǵaṭ* s. *ula*) macula, nota (in corpore). Am.: = *piplu*.

जठर *ǵaṭʿara* m. venter. H. 2. 3. (Goth. *qvithrs*, th. *qvithra* in comp. *lausqvithrs* inanem ventrem habens, *quithus* uterus; fortasse lat. *venter* e *guenter*, insertâ nasali.)

जड *ǵaḍa* 1) frigidus. 2) hebetatus, obtusus, conturbatus, mente captus, stolidus, stupidus. Ur. 7. 9. Ragʿ. 8. 74. Bʿar. 3. 59. (Cf. hib. *fiod* f. frigus, *fuar* frigidus, quae, si huc pertinent, gutturalem in labialem converterunt.)

जत्रु *ǵatrú* n. os collare, clavicula. R. Schl. I. 1. 12: *gûḍaǵatru*.

1. जन् *ǵan* 3. par. *ǵáǵanmi* gignere, generare. Participia *ǵanitá* et *ǵâtá* usu ita distingui videntur, ut illud passivam, hoc, ubi non ad *ǵan* cl. 4. pertinet, activam significationem habeat, sicut *śak* posse format *śakitá* cum sensu pass. et *śaktá* potens, capax; e. c. Maḥ. 1. 3036: *bʿâryâyâń ǵanitam putram âdarśêšv iva ćâ "nanam | ḥlâdatê ǵanitâ prêkšya svargam prâpyê 'va puṇyakṛt*; *praǵâtâ* quae peperit. Maḥ. 1. 3046. (Gr. ΓΕΝ, γίγνομαι; lat. *GEN*, *gigno*, *genui*, *(g)nascor*, *gnatus*; hib. *genim* „I beget, generate"; lit. *gemù* nascor, *gáminu* gigno, *gim-minė̃* genus, cujus suffixum convenit c. scr. *mâna*, gr. μενος; *gen-tis* cognatus; goth. *KIN* germinare, *keina*, *kain*, *kinum* gr. comp. I. 109[a]. 1. p. 207; *kuni*, th. *kunja*, genus; nostrum *keime*, *Kin-d* i. e. genitus; v. *ǵána*, *ǵánî*, *ǵâtá*, *ǵâti*.)

c. *adʿi* id. Ragʿ. 18. 23: *íśvarêṇa têna kšitêr viśvasaḥô 'dʿiǵaǵńê*.

c. *pra* parere. *praǵâtâ* quae peperit. Maḥ. 1. 3046: *praǵâtâ 'ham ... imań kumâram*.

2. जन् *ǵan* 4. âtm. *ǵấyê* (v. gr. 305) 1) nasci. Ḥit. 4. 19: *mṛtô kô vâ na ǵâyatê*; c. loc. matris et ablat. patris; Man. 10. 64: *śûdrâyâm brâḥmaṇâǵ ǵâtaḥ*; Maḥ. 1. 371: *śakuntalâyân dušmantâd bʿarataśćâ 'pi ǵaǵńivân*. 2) oriri. Râm. I. 35. 15: *sapta srôtâńsi ǵaǵńirê*; 48. 5: *yaśṭum matir aǵâyata*; III. 55. 19: *śabdô ǵâyatê tumulaḥ*. 3) fieri. Nalôd. 1. 42: *âyatayâ vîkšya dṛśâ tań smarâturâ 'ǵayata*; Maḥ. 1. 6625: *kšudʿârttâ ǵaǵńirê ǵanâḥ*. — Caus. *ǵanáyâmi*, praet. mltf. *áǵîǵanam* (gr. 472) facere ut aliquis nascatur, oriatur, gignere, procreare, parere (c. loc. feminae ex quâ aliquis liberum gignit). N. 5. 47: *ǵanayâmâsaća nalô damayantyâm ... indrasênań sutańćâ 'pi indrasênâńća kanyakâm*; A. 6. 13: *sa tu śabdaḥ...pratiśabdam aǵîǵanat*; Râm. I. 15. 83: *kâuśalyâ 'ǵanayad râmam*.

c. *anu* postea nasci. Man. 9. 134: *yadi putrô 'nuǵâyatê*.

c. *abʿi* nasci, oriri. Bʿ. 2. 62: *kâmât krôdʿô 'bʿiǵâyatê*; 16. 5: *sampadan dâivîm abʿiǵâtô 'si* ad divinam sortem natus es.

*) Wils.: The hair matted as worn by the god Siwa, and by ascetics; the long hairs occasionally clotted together, and brought over the head, so as to project like a horn from the forehead, at other times allowed to fall carelessly over the back and shoulders.

c. *upa* id. Hit. 8. 3: *asmin na nirgunań gôtrê apatyam upaǵâyatê*; B^c. 2. 62: *sańgas têśû 'paǵâyatê* propensio erga eas (res sensuales) oritur; 14. 2: *sargê 'pi nô 'paǵâyantê*.

c. *pra* id. Mah. 1. 4660: *iha tasmât praǵâhêtôh praǵâyantê narôttamâh*. De *praǵâtâ* quae peperit v. *ǵan* cl. 3.

c. *vi* active parere. R. Schl. I. 27. 8: *yakśî putram vyaǵâyata*.

c. *sam* 1) nasci. Râm. I. 57. 20: *tasmâd marîćih sańǵaǵńê*; 40. 49: *aśṭâu sańǵaǵńirê putrâh*. 2) oriri. H. 1. 14: *pâṇḍuputrâṇâm mûrćê 'va samaǵâyata*; Sâ. 5. 2.

जन *ǵána* m. (r. *ǵan* s. *a*) 1) vir, homo, persona, praesertim in plur. Dr. 3. 5. Br. 2. 12. N. 13. 35. 49. 14. 14. — Sing. praecedente pronomine demonstrativo interdum pronominis 1^mae personae utriusque generis loco fungitur; e. c. Ur. 24. 6: *tasmin ǵanê* mihi (regi); 28. 2 infr.: *paravaśô 'yań ǵanah* ego (Urvaśia); 19: *ayań ǵanah* ego (rex); Rag^c. 8. 80. 2) collect. homines (die Leute). N. 10. 10. 13. 50. Sâ. 7. 5; in fine compp. turba. N. 17. 24: *band'u-ǵanah*; Rag^c. 14. 13. 60: *śvaśrûǵana*. (Hib. *duine* „man either male or female"; gr. δῆμος; vocis *ǵána* fortasse fem. *ǵanâ* mulier exstitit, cui responderet goth. *qvinô*, th. *qvinôn*, mulier, adjecto *n*, v. gr. comp. 142; slav. ЖЕНА *ź̧ena*.)

जनक *ǵánaka* (r. *ǵan* s. *aka*) adj. generans. Lass. 83. 14. — subst. m. 1) genitor, pater. 2) n. pr. regis Mit'ilae. Rag^c. 11. 38. (Nostrum *König*, germ. vet. *cuning*, *chuning* rex; v. *ǵánî* mulier, angl. *queen*; fortasse vocis *ǵánaka* exstitit fem. *ǵanakâ* vel *ǵanakî*, cum quo conveniret gr. ΓΥΝΑΙΚ quod e ΓΥΝΑΚΙ, regresso ι finali in antecedentem syllabam, explicaverim; lit. *żmogùs* homo e *żamogus* correptum esse videtur, mutato radicis *n* in *m*, sicut in *gamù*; v. *ǵan*.)

जननी *ǵananî* f. (r. *ǵan* s. *ana* in fem.) genitrix. In. 5. 40. (Lit. *żmonà* mulier, quod e *żamonà* correptum esse puto, nititur formâ *ǵananâ*, v. *ǵan* et *ǵam*.)

जनपद *ǵanapadá* n. (e *ǵána* et *padá* n. locus) regio, terra, rus. N. 12. 132. 26. 33.

जनान्तिकम् *ǵanântikam* adv. (e *ǵána* et *antiká* propinquitas in accus.) in linguâ scenicâ ad personam aliquam secreto loquens. Ur. 31. 17.

जनार्दन *ǵanârdana* m. (hominum vexator, e *ǵána* et *ârdana* vexator) cognomen Kṛśṇi.

जनि *ǵáni* v. *ǵánî*.

जनितार् -तृ *ǵanitár -tṛ́* m. (r. *ǵan* s. *târ tṛ*) genitor, pater. (Lat. *genitor*, gr. γενέτωρ, γενετήρ; hib. *genteoir* „a begetter, sower, planter".)

जनित्री *ǵánitrî* f. (fem. praecedentis) genitrix, mater. N. 16. 34. (Lat. *genitri-x*, gr. γενέτειρα, v. gramm. comp. 119.)

जनिमन् *ǵániman* n. (r. *ǵan* s. *man*, inserto *i*) nativitas, natales, ortus. Am.; v. *ǵánman*. (Hib. *geineamhuin* „birth, conception".)

जनी *ǵánî* correptum *ǵáni* f. (a *ǵána* vir, signo fem. *î*, correptum *i*) mulier, cf. *ǵâni*. (Hib. *gean* „a woman"; goth. *qvêns*, th. *qvêni* uxor, *qveins*, th. *qveini* id., angl. *queen*; de goth. *qvinô* et slav. ЖЕНА *ź̧ena* v. *ǵána*.)

जन्तु *ǵantú* m. (r. *ǵan* s. *tu*) animal, animans, creatura. Rag^c. 8. 86. B^car. 2. 9. 3. 45. B^c. 5. 15.

जन्मन् *ǵánman* n. (r. *ǵan* s. *man*) nativitas, natales, origo. N. 1. 29. B^c. 4. 5. (Formâ respondet lat. *ger-men*, quod jam Vossius a *geno* deduxit, mutato *n* in *r*, sicut in *ger-mânus*, cf. *ǵâyamâna*; hib. *geanamhuin* „engendering".)

1. जन्य *ǵánya* m. (fortasse a *ǵánî* s. *ya*; schol. ad Rag^c. ed. Calc. 6. 30 *ǵányân* explicat per: *ǵanîm vad'ûm vahanti*) nymphagogus (Brautführer), v. *ǵanyâ*; secundum Am. sponsi amicus: *ǵanyâh snigd'â varasya yê*. Mah. 1. 7203.

2. जन्य gánya n. (fortasse a han occidere, mutatâ gutturali in palat., sicut in syllabâ redupl. τοῦ gag'âna) proelium. Rag'. 4. 27.

जन्या ganyá f. (fem. τοῦ gánya m.) paranympha (Brautführerin). Rag'. 6. 30 (in ed. Calc. legitur ganyâ.)

जप् gap 1. par. submissâ voce dicere (praesertim preces). R. Schl. I. 2. 10: gaptvâ gapyańća vâgyataḣ; In. 1. 20: gagâpa gapyam; R. Schl. I. 25. 3: gêpatuḣ paramań gapam; Lass. 18. 6: êkam mantrań gapitvâ; Gita-G. 4. 16: harir iti gapati sakâmam; cf. galp, unde fortasse gap ejectâ liquidâ. (Cf. zend. gańfnu os, gr. comp. 61.)

c. upa 1) submissâ voce loqui. R. Schl. I. 9. 38: śrôtramûlêćô 'pagêpuḣ. 2) sibi conciliare. Man. 7. 197: upagapyân upagapêt.

जप gapa m. (r. gap s. a) submissâ voce dictae preces. R. Schl. I. 25. 3.

1. जभ् gab' 1. par. (yamanê K. gab'anê V.) refrenare, cohibere.

2. जभ् gab' 1. âtm. (gâtravinâmê K. gṛmb'ê V.) oscitare; cf. 2. gamb', garmb' gṛmb'. (Lit. is-sižóju os aperio, žó-tis rima, fissura, žépsa patet, žópsnu os apertum habeo, žóplys os apertum.)

1. जम् gam 1. par. (adanê K. b'akśê V.) edere. (Cf. ćam, ǵam, gim; hib. diamann „food, sustenance", v. gamana; gion „the mouth"; germ. vet. gouma, kouma coena, prandium, convivium, pastus; gaumo palatum, faux, guttur. gaumian, gaumón, epulari; gr. γεύω?)

2. जम् gam indecl. uxor in comp. gampati uxor et conjux. (gam e gan ortum esse videtur, e vi euph. sequentis labialis; cf. hib. gamh „a woman", gr. γαμέω, ἄγαμος, γαμέτις.)

जमदग्नि gamádagni nom. pr. (Bah. e gamat edens et agní ignis) Sanctus quidam, Paraśurâmi pater. Mah. 1. 2611.

जमन gamana n. (r. gam s. ana) 1) actio edendi. 2) cibus. (Hib. diamann „food, sustenance".)

जम्बाल gambâla m. n. lutum, argilla. Am.

जम्बु gambú f. nomen arboris (Wils.: The rose apple, Eugenia Jambu). N. 12. 4.

जम्बुक gambuka m. canis aureus. Am.

जम्बुद्वीप gambudvîpa m. (e gambú et dvîpá m. insula, paeninsula) India *). N. 26. 37.

1. जम्भ् gamb' 1. par. (yamanê K. gab'anê V.; scribitur gab', gr. 110a)) refrenare, cohibere; v. gab'.

2. जम्भ् gamb' 1. âtm. (gâtravinâmê K. gṛmb'ê V.; scribitur gab', gr. 110a)) oscitari. (Cf. garmb' gṛmb', 2. gab', gam; gr. γαμφηλαί; v. sq.)

जम्भ gamb'a m. (r. gamb' s. a) 1) cibus. 2) mentum. (Cf. gr. γαμφηλαί.)

जय gaya m. (r. gi vincere, s. a) adj. vincens, in fine compp. N. 19. 28. — subst. m. 1) cognomen Arguni, victor. Dr. 3. 7. 2) gayá victoria.

जयिन् gayín (r. gi s. in) vincens; subst. m. victor. Rag'. 4. 34.

1. जर् जृ gar gṛ 1. par. (nyakkârê) humilius, brevius reddere. (Cf. nostrum kur-z, scot. gearr, goirid brevis.)

2. जर् (जॄ) gar (gṛ) 1. 4. 9. 10. par. gárâmi, gî'ryâmi (gr. 302), gṛṇâ'mi (gr. 345), gârâyâmi. 1) conteri, consumi, confici (praesertim aetate). K.: gṛṇâti garayâ ganaḣ; part. perf. pass. gîrṇá senex, vetus, decrepitus. B'. 2. 22: vâsâńsi gîrṇâni; R. Schl. II. 2. 6: gîrṇasyâ 'sya śarîrasya viśrântim ab'irôćayê. 2) concoquere, digerere. Hit. 5. 14: agîrṇê b'ôganań viśam. — Caus. garâyâmi et gârâyâmi concoquere, digerere. Mah. 1. 2240: garayâmâsa tad (viśam) vîraḣ sahâ 'nnêna. (V. gárant, gárâ, garitá et cf. ǵar [ǵṛ], gûr,

*) Wils.: Jambu Dwîpa, said to be so named from the preceding plant abounding in it, and implying according to the Purana's, the central division of the world or the known world: according to the Bauddha's it is confined to India.

ǵrî, *ǵiri*, *ćûrṇ*, *ǵûr*, 2. *kar* [*kṛ*], *śar* [*śṛ*]; hib. *crionaim* „I dry, wither, fade, dwindle", *criona* „old, ancient, prudent, sage" = scr. *ǵîrṇá*; v. *ǵarant*; fortasse lat. *aeger* huc pertinet, ita ut *ae* sit praepositio, quam ad *ad'i* q. v. vel *ati* retulerim, ejectâ consonante; slav. зрѣѭ *ṣrêjuṅ* maturesco, russ. зерно *ṣerno* granum a conterendo dictum et formâ cum part. *ǵîrṇá* cohaerere videtur; lat. *grânum* fortasse per metathesin e *gârnum* = scr. *ǵîrṇá*, quod ipsum e *ǵârṇa*, attenuato *â* in *î*, v. gramm. 281, Vocalismus p. 214; goth. *kaurn*, th. *kaurna* pro *kurna* [gr. comp. 519] e *karna*; nostrum *Korn*; lit. *girna* lapis molae manuariae, *girnôs* pl. mola manuaria; russ. жерновъ *ṣ'ernov'* lapis molaris; goth. *qvairnus* mola, germ. med. *quirn*, *kurn* id.; cf. Pott. p. 227 sq.)

जरठ *ǵaráṭ'a* durus, solidus. (Nostrum *hart*, goth. *hardus*, mutatâ initiali mediâ in aspiratam pro tenui, sicut in *hôrs* = scr. *ǵârá* q. v.)

जरत् *ǵárant* (nom. *ǵáran*, *ǵáratî*, *ǵárat*; part. praes. r. *ǵar* [*ǵṛ*]) senex, infirmus. Am. (Gr. γέρων, hib. *gearait* „a saint, a holy, a wise, a prudent, a learned"; fortasse nostrum *krank*, germ. med. *kranc* debilis, adjectâ gutturali, sicut in *jung* = scr. *yúvan*, *yûn*, gr. 192.)

जरस् *ǵarás* f. (r. *ǵar* [*ǵṛ*] s. *as*; nomen defectivum, quod nomin. et eos obliquos casus, quorum suffixum a consonante incipit, format e *ǵárâ*) senectus, infirmitas. (Gr. γῆρας, cujus ς ad thema pertinet, v. gramm. comp. 128.)

जरा *ǵárâ* f. (r. *ǵar* [*ǵṛ*] s. *â*, v. gr. 167) senectus, infirmitas. A. 4. 47.

जरायु *ǵarâ'yu* m. uterus. Am.

जरित *ǵaritá* (a *ǵárâ* s. *ita*) senectute confectus. R. Schl. II. 2. 5.

जर्च् *ǵarć* 6. par. (*parib'âśaṇatarǵanayôḥ*) reprehendere, minari; cf. *ćarć*, *ǵ'arć*, *ǵarć*, *ǵ'arć*, *ǵ'arǵ'*, *ǵarǵ*, *ǵarǵ'*, *ǵarts*, *b'arts*, *garǵ*, *tarǵ*.)

जर्छ् *ǵarć'* 6. par. id.

जर्ज् *ǵarǵ* 6. par. id.

जर्जर *ǵarǵára* (forma redupl. a r. *ǵar* [*ǵṛ*] s. *a*) 1) laceratus, dilaceratus. Hit. 107. 18. 2) infirmus, confectus, fractus. Lass. 7. 9.

जर्झ् *ǵarǵ'* 6. par. id. quod *ǵarć* q. v.

जर्त्स् *ǵarts* 6. par. id.

जर्भ् जृभ् *ǵarb'* *ǵṛb'* 1. âtm. *ǵárb'ê* hiare, aperire, expandere, os diducere, oscitare; v. sq. et cf. *ǵab'*, *ǵamb'*. (Germ. vet. *CHLUP* findere, *chliupu* findo, attenuato *a* τοῦ *ǵarb'* in *u*; germ. med. *KLUB* hiare, separari; transfindere; nostrum *klaffe*, *Kluft*; huc etiam traxerim goth. *graba* fodio, nostrum *grabe*, gr. γράφω; hib. *grabhaim* „I carve, grave, insculp", *grafaim* „I write, inscribe, scrape, grub", *grafan* „a grubbing-ax".)

जर्म्भ् जृम्भ् *ǵarmb'* *ǵṛmb'* 1. âtm. (scribitur *ǵarb'* *ǵṛb'*, v. gr. 110[a]) 1) id. H. 2. 6: *ǵṛmb'amâṇa*; par. B'ar. 3. 4: *tṛśṇê ǵṛmb'asi pâpakarmaniratê nâ 'dyâ 'pi santuśyasi*. 2) laxare (arcum). R. Schl. I. 75. 17: *tadâ tu ǵṛmb'itaṅ śâivan d'anur ...hûṅkârêṇa*; 19: *ǵṛmb'itan tad d'anur dṛśṭvâ*. Vid. *ǵarb'* *ǵṛb'*, *ǵṛmb'aṇa*.

c. *ut* hiare, aperire, se expandere. Lass. 69. 3: *vasantaṅ santatô 'ǵṛmb'itânaṅgaśṛṅgâraṅ*.

c. *ut* praef. *sam* conari, contendere. B'ar. 2. 6: *vyâlam bâlamṛṇâlatantub'ir asâu rôdd'um uǵǵṛmb'atê*.

c. *vi* hiare, se expandere; diffundi, dispergi. Ur. 41. 1: *raǵanyâm viǵṛmb'atê madanavâd'â*; Raǵ. 3. 19: *suk'aśravâ maṅgalatûryanisvanâḥ . . . vyaǵṛmb'anta*.

जल् *ǵal* 1. 10. par. *ǵálâmi*, *ǵaláyâmi* (*apavâraṇê* K. *d'ânyê*, *pid'ânê* V.) tegere. (Cf. lat. *galea* et r. *ćil*.)

जल *ǵala* (ut videtur, partim a r. *ǵal*, partim a *gal* fluere, s. *a*) adj. 1) frigidus. 2) mente captus, turbatus, stupidus, stultus, cf. *ǵaḍa*. — Subst. n. 1) frigus.

2) (a r. *gal* fluere?) aqua (saepissime). (Cf. lat. *gelu*, goth. *kalds* frigidus; lit. *šála* gelascit, *su-šalú* frigore necor, *šaltas* frigidus; russ. ХОЛОДНЫЙ *cholodnüyĭ* id.; hib. *gil* aqua.)

जलज *ǵalaǵa* n. (in aquâ natum, e *ǵala* et *ǵa*) 1) lotus flos. 2) concha. Ragʿ. 7. 60. 10. 61.

जलद् *ǵalada* m. (aquam dans, e *ǵala* et *da* dans) nubes. Gʿat. 3. 4.

जलधर *ǵaladʿara* m. (aquam gerens, e *ǵala* et *dʿara* q. v.) nubes.

जलधि *ǵaladʿi* m. (aquam tenens, e *ǵala* et *dʿi*, a r. *dʿâ* s. *i*) mare, oceanus. Lass. 77. 1.

जलनिधि *ǵalanidʿi* m. (e *ǵala* et *nidʿi* receptaculum) id. Bʿar. 2. 78.

जलमुच् *ǵalamúć* m. (aquam fundens, e *ǵala* et *muć*) nubes. Lass. 96. 9.

जलाय् *ǵalây* (denom. a *ǵala*) in aquam converti. Bʿar. 2. 78: *vahnis tasya ǵalâyatê ǵalanidʿiñ kulyâyatê.*

जलेशय *ǵalêśaya* m. (in aquâ jacens, dormiens, e locat. *ǵalê* et *śaya*) piscis.

जलौकस् *ǵalâukas* f. (Bah. e *ǵala* et *ôkas* domus) erinaceus. Am. (Hib. *dallog* id.)

जल्प् *ǵalp* 1. par. dicere, loqui. Ḥit.: *dûtañ sarvañ hi ǵalpati*; Bʿar. 1. 81: *ǵalpanti sârddʿam anyêna.* — *ǵalpitá* n. sermo. Râm. III. 44. 20: *strîṇâñ śuśrâva ǵalpitam.* (Cf. *ǵap*, *gar* [*gṛ*], *gir*; lit. *kalbù* loquor, *kalbà* sermo; hib. *gaill* „speech", *ad gaill* „he spoke".)

c. *upa* id. Râm. III. 47. 15: *idam êva smarâmy asyâñ sahasâi 'vô 'paǵalpitam.*

c. *pra* id. Ḥ. 1. 22: *tać ćrutvâ . . . praǵalpitam.*

c. *sam* id. Ḥ. 3. 12: *tatʿâ sañǵalpatas tasya*; Râm. I. 61. 27: *sarvê sañǵaǵalpur atʿô mitʿañ.*

जल्प *ǵalpá* m. (r. *ǵalp* s. *a*) sermo. Râm. III. 47. 15. (Lit. *kalbà* id.; hib. *gaill* id.)

जल्पक *ǵalpaka* (r. *ǵalp* s. *aka*) loquax, garrulus. Bʿar. 2. 48.

जव *ǵava* m. (r. *ǵu* s. *a*) celeritas. N. 19. 19. Dr. 6. 27. (Hib. *deibheadh* „haste, speed"?)

जवन *ǵavana* (rad. *ǵu* suff. *ana*) 1) n. celeritas. Am. 2) adj. celer. Am. (Lit. *šaunas* celer; v. *ǵala*.)

जष् *ǵaš* 1. par. (*hiñsâyâm* K. *vadʿê* V.) laedere, occidere. (Cf. *ǵas*, *ǵʿaš*, *ǵûš*, *ǵʿûš*, *kaš*, *kʿaš*, *ćaš*; hib. *gus* mors.)

1. जस् *ǵas* 4. par. (*môkšaṇê* K. *môkšê* V.) dimittere, liberare. K.: *ǵasyati vatsañ gôpañ.*

2. जस् *ǵas* 10. par. *ǵâsâyâmi* (*hiñsâyâm* K. *vadʿê anâdarê* V.) laedere, occidere, spernere. (Vid. *uǵǵâsana*, *ǵâsuri*, et cf. *ǵaš* etc.; goth. *fra-qvistja*, *us-qvistja* deleo, vasto, *fra-qvistna* perdor; fortasse lat. *vasto* e *guasto*.)

जसुरि *ǵâsuri* m. (r. *ǵas* s. *uri*) Indri fulmen.

जहि *ǵahí* v. *han* et gr. 324.

जह्नु *ǵahnú* m. (ut videtur, forma redupl. a r. *han* s. *u*) rex quidam sanctus, Kurûs filius. R. Schl. I. 44. 35; v. sq.

जह्नुतनया *ǵahnutanayâ* f. (Ǵahnûs filia) cognomen Gangae; v. R. Schl. I. 44. 35 sq.

जागर *ǵâgara* m. (r. *ǵâgar ǵâgṛ* s. *a*) vigiliae, pervigilatio. Ćaur. 5. Ragʿ. 19. 34; v. *ǵâgar ǵâgṛ.*

जागरा *ǵâgarâ* f. (fem. praec.) id. Am.

जागरिन् *ǵâgarín* (r. *ǵâgar ǵâgṛ* s. *in*, nisi a *ǵâgara* s. *in*) vigil.

जागरूक *ǵâgarúka* (r. *ǵâgṛ* s. *ûka*) vigilans. Ragʿ. 10. 25.

जागृ जागृ *ǵâgar ǵâgṛ* 2. par. (forma redupl., quae intensivorum speciem prae se fert; v. gr. 108) vigilare. Ḥ. 1. 51; Bʿ. 2. 69: *yâ niśâ sarvabʿûtânân tasyâñ ǵâgarti sañyamî \| yasyâñ ǵâgrati bʿûtâni sâ niśâ paśyatô munêñ*; c. loc. vel accus. rei cujus causâ alqs. vigilat vel a quâ sibi cavet, quam custodit. Ragʿ. 8. 23: *śatrušućê 'ndriyêšuća . . . ǵâgratâu*; Ćaur. 35: *nakʿapadañ stanamaṇḍalê yad*

dattam ... gāgarti rakšati vilōkayati. — Caus. expergefacere. Hit. 50. 4: *kaćan svāminan na gāgarayasi.* (Gr. (γ)εγείρω; lat. *vigil, vigilo*, e *guigil, guigilo*? mutato *r* in *l* et abjectâ initiali gutturali, sicut in *vivo* pro *guivo* = scr. *gi'vāmi*; sic etiam germ. vet. *wachar* vigil e *quachar* vel *huachar* explicandum esse censeo; *wachal* id., mutato *r* in *l*, sicut in lat. *vigil*; abjectâ finali radicis syllabâ: *wachêm* vigilo, goth. *waka*; fortasse etiam hib. *mosgalaim* vigilo huc pertinet, ita ut in *mos-galaim* dissolvendum sit; nescio tamen, unde deduci possit syllaba *mos*.)

जाड्य *gā́ḍya* n. (a *gaḍa* s. *ya*) 1) frigus. 2) stultitia. B'ar. 2. 12.

जात *gātá* (part. perf. pass. r. *gan* s. *ta*) 1) natus. 2) n. species, genus, classis, tribus. Rag'. 5. 1. 11. 71. (Huc trahimus nostrum *Kin-d*, ratione habitâ, scr. *gātá* mutilatum esse e *ganta*; lit. *gentis* cognatus, attenuato *a* in *i*; v. *gan*.)

जातपुत्र *gātaputra* (Baḥ. e praec. et *putrá* filius) natos filios habens, in fem. quae filios peperit. Br. 2. 32.

जातमन्मथ *gātamanmat'a* (Baḥ. e *gātá* et *manmat'a* m. amor) natum amorem habens, amore captus, amans, c. loc. rei. In. 4. 17.

जातरूप *gātarūpa* n. (natam formam, pulchritudinem habens. Baḥ. e *gātá* et *rūpá*) aurum. R. Schl. I. 38. 22.

जातवेदस् *gātávēdas* m. (natos Vêdos habens, qui Vêdos genuit, e *gātá* et *vēdas* collect. Vêdi) 1) cognomen dei Agnis *). 2) ignis. Maḥ. 1. 883. Rag'. 12. 104. 15. 72.

जातस्नेह *gātasnēha* (Baḥ. e *gātá* et *snēha* amor, desiderium) natum amorem, desiderium habens, desiderio captus, desiderans c. loc. Br. 1. 18.

जाति *gāti* f. (r. *gan* s. *ti*, cf. *gātá*) 1) nativitas, natales, origo. R. Schl. I. 59. 18. 2) familia, stirps, genus, species, tribus, classis. N. 13. 25. 55. Dr. 4. 16. Su. 2. 8. (Lat. *gens* e *gen-ti-s*, servatâ nasali, quam scr. *gāti*, e *ganti*, expulit; lit. *pri-gentis* f. natura.)

जातीय *gātī'ya* (a praec. s. *tya*) gentilicius. R. Schl. II. 15. 13.

जातु *gā́tu* (fortasse a stirpe interr. *ka*, mutatâ tenui gutt. in mediam palat.; cf. *ćit*) adv. unquam, praecipue in constructione cum *na* occurrit, ad exprimendum nunquam. H. 2. 20. 4. 44.

जात्य *gātya* (a *gāti* s. *ya*) generosus, nobilis, excellens, praestans. Rag'. 17. 4. R. Schl. II. 9. 40.

जानपद *gā́napada* m. (a *ganapada* s. *a*) rusticus. N. 26. 32.

जानि *gāni* f. (ut mihi videtur, a *gána* vir, productâ vocali *a*, sicut in *nā́rī* a *nara*, adjecto signo fem. *ī*, quod correptum est in *i*) uxor. Rag'. 15. 61. Pâṇ. V. 4. 134. (Hoc vocabulum accuratius quam *gáni* cum goth. *qvêns*, th. *qvêni*, uxor convenit, quum goth. *ê* praeter *ô* respondeat scrto. *ā*; v. gr. comp. 69.)

जानु *gā́nu* n. genu. N. 19. 21. *gānu dātum* genu imponere alicui. Dr. 9. 5: *tasya gānu dadāu*. (Lat. *genu*, gr. γόνυ, goth. *kniu*, th. *kniva*, nostrum *Knie*; fortasse etiam hib. *glun*, insertâ liquidâ; slav. КОЛѢНО *kolêno*, lit. *kélis*. Send. ›ʃɛ℮ʊ *ś'ēnu*, gr. comp. 37.)

जापय् *gāpay* caus. radicis *gi*, gr. 468.

जामातर् *gā́mātar* m. (ut mihi videtur, e *gā* pro *gāyā́* et *mātár* mater, qui uxoris matrem tanquam matrem suam habet) gener. (Lat. *gener*, nisi directe venit a rad. *GEN*, ita ut genitorem significet, separari possit in *ge-ner* = scr. *gānara* uxoris [i. e. filiae] vir, correpto *ā* in *ĕ*; etiam gr. γα-μβρός ad scr. *gānara* reduxerim, mutatâ dentali nasali in labialem, quam ob rem δ euphonicum, quod in ἀνδρός etc. videmus, transierit in μ; cf. μεσημβρία.)

जामि *gāmí* f. 1) soror. 2) casta mulier. Am.; cf. *gam*.

जाया *gāyā́* f. (r. *gan* s. *ya* in fem.) uxor. Rag'. 2. 1. 7. 68; v. *gā́mātar*. (Cf. lat. *Gâja*, v. „Vocalismus" p. 207.)

*) Wils.: One legend makes the Vêdas to have issued from the mouth of Agni.

जाम्बूनद *gámbúnada* n. aurum. (Wils.: e *gambunadí**) a river flowing from mount Sumêru, the Indian Pactolus, and *a* aff.) Dr. 7. 7. A. 2. 5. Ejus originis mythus exponitur Râm. I. 31. 49.

जायु *gáyú* m. medicamentum. Am.

जार *gárá* m. (fortasse e *gá* pro *gáyá*, v. *gá'mátar*, et *ra* a r. *ram*, abjecto *m*) adulter, amasius adulterinus. (Goth. *hôrs*, th. *hôra* moechor, nostrum *Hure.*)

जाल *gá'la* n. (r. *gal* tegere) 1) rete. Hit. 9. 14; transl. turba, multitudo, copia. A. 10. 29. Ragʿ. 9. 27. 10. 62. 2) fenestra. Ragʿ. 6. 43. 3) flos non aperta.

जालक *gálaká* n. (a praec. s. *ka*) id. Ragʿ. 9. 43. 68. Lass. 63. 17.

जाल्म *gálmá* m. (ut videtur, a r. *gal* s. *ma*) 1) crudelis, severus, ferox, durus. 2) homo vilis, abjectus, nebulo. Mṛ. 251. 13. (Hib. *galmha* „hardness, hardihood, rigour, valour".)

जाह्नवी *gáhnaví* f. (a *gahnú* s. *a* in fem.) cognomen Gangae, v. *gahnutanayá.*

जाह्नवीय *gáhnavíya* (a praec. s. *íya*) ad Gangem pertinens. Ragʿ. 10. 27.

जि *gi* 1. par. *gáyámi*, praet. redupl. *gigáya*, *gigá'ya*, gr. 402) 1) vincere, expugnare. Bʿ. 2. 6: *naćái 'tad vidmah kataran nó garíyó yad vá gayéma yadi vá nó gayéyuh*; 11. 34: *gétási rané sapatnán*; N. 7. 5: *akśadyúté nalań gétá bʿaván*; Su. 2. 9: *sarvám mahíń gétum.* 2) ludendo auferre ab aliquo, eludere alqm. aliquid, c. acc. pers. et rei; pass. c. nom. pers. et accus. rei. N. 3. 5: *gitvá rágyan nalan nṛpam*; 12. 83: *gitó rágyam vasúnića*; cf. Stenzler. ad Kumâra Sambʿ. p. 111. — Caus. *gápáyámi* (v. gr. 468) vincere jubere. Śak. 29. 4 infr., pass.: *na mé hastah prasarati vâńmátréna gápyasé.* — Desid. *gigíśámi*; Bʿ. 10. 38: *nítir asmi gigíśatám.* (Fortasse lit. *galu* possum, *galybê* potestas, *ap-galu*, *per-galu* supero, vinco, *pergalê* victoria, quorum *l* a *y* τοῦ *gáyámi* deduci potest [v. gr. comp. 20] sicut in nostro *Leber* = scr. *yákṛt* jecur, ἧπαρ, et prâcr. *laṭṭí* = scr. *yaśṭi* [Lass. gr. prâcr. 195], et sicut *r* pro *y* invenitur in hib. *treigim* relinquo = scr. *tyágámi*; hib. *gar* „profit, advantage, gain, good".)

c. *ava* recuperare. Mah. 1. 7765: *avagityaća tad dʿanam.*

c. *ni* i. q. simpl. Su. 2. 7: *táv indralókan nigitya yakśarakśóganáńs tatah.*

c. *nis* id. Râm. I. 50. 28: *kámakródʿáv anirgitya*; N. 12. 47: *nirgitárigana*; 13. 58: *dyúté sa nirgitah*; victoriâ acquirere. Mah. 1. 152: *yadá 'śráuśam dráupadíń rańgamadʿyé lakśyam bʿittvá nirgitám argunéna.*

c. *nis* praef. *vi* id. Man. 11. 205: *vivádé vinirgitya.*

c. *pará* id. Dêv. 2. 2: *asuráir mahávíryáir dévasáinyam parágitam*; N. 26. 19: *ékapánéna víréna naléna sa parágita.* Praet. multf. âtm. Mah. 1. 6378: *drónah parágáiśta máń sa sakʿivigrahé (parágéśṭa?).*

c. *vi* par. âtm. id. Su. 2. 8: *sarvá mléććagátír vigigyatuh*; Mah. 1. 2268: *dakśinán sahadévas tu vigigyé*; Ragʿ. 12. 104.

जिगीष् *gigíś* desid. r. *gi*, v. gr. 481.

जिगीषु *gigiśú* (a praec. s. *u*, gr. 575. 34) vincendi cupidus. Râm. I. 36. 16.

जिघत्सु *gigʿatsú* (a *gigʿats* desid. r. *gʿas*, s. *u*) famelicus. Am.

जिघांस् *gigʿáńs* desid. r. *han*, v. gr. 489.

जिघांसा *gigʿáńsá* f. (a praec. s. *á*) necandi cupido. Ragʿ. 15. 19.

जिघृक्ष् *gigʿṛkś* desid. r. *grah*, v. gr. 102. *d.* 489.

जिघृक्षा *gigʿṛkśá* f. (a praec. s. *á*) prehendendi cupido. Ragʿ. 9. 46.

*) Potius *gambúnadí*, scribitur enim quoque *gambú'* pro *gambú.*

जिज्ञासा *ǵiǵńâsâ* f. (a *ǵiǵńâs* desid. r. *ǵńâ*, s. *â*) exploratio. Hit. 20. 13. 72. 14.

जिज्ञासु *ǵiǵńâsu* (a *ǵiǵńâs* desid. r. *ǵńâ*, s. *u*) cognoscendi, explorandi cupidus. Bʿ. 6. 44.

जित् *ǵit* (r. *ǵi* s. *t*, gr. 573) vincens, expugnans; in fine compp. Dr. 9. 11.

जितक्रोध *ǵitakrôdʿa* (Bah. e *ǵitá* et *krôdʿa* iracundia) victam iracundiam habens, iracundiae expers. Sâ. 3. 2.

जितक्लम *ǵitaklama* (Bah. e *ǵitá* et *klama* lassitudo) victam lassitudinem habens, lassitudinis expers. H. 1. 52.

जितात्मन् *ǵitâtman* (Bah. e *ǵitá* et *âtmán* q. v.) victam, domitam animam habens, victum semetipsum habens, qui animi affectiones vicit. Su. 2. 2.

जितेन्द्रिय *ǵitêndriya* (Bah. e *ǵitá* et *indriyá* n. sensus) victos, domitos sensus habens. Su. 3. 2. Sâ. 1. 2.

जिन्व् *ǵinv* 1. par. (*prîṇanê*, scribitur *ǵiv*, gr. 110[a]) exhilarare.

जिम् *ǵim* 1. par. (*adanê* K. *bʿakšê* V.) edere; cf. *ǵam*, *ćam* et v. *ǵêmana*.

जिरि *ǵiri* 5. par. *ǵiriṇômi* (*hinsâyâm*) offendere, ferire, laedere, occidere; cf. *ćiri*, *ǵar* (*ǵṛ*), *ǵûrv*. (Hib. *gearaim* „I sharpen, whet, cut, bite, knaw".)

जिष् *ǵiš* 1. par. (*sêćanê* K. *sêkê* V.) humectare, irrigare, conspergere.

जिष्णु *ǵišṇú* (fem. *-šṇu*, r. *ǵi* s. *snu*; v. gr. 575. 74) 1) adj. vincens, victoriosus. Ragʿ. 4. 85. 10. 18. 2) cognomen Arguni.

जिहीर्ष् *ǵihîrš* desid. r. *har hṛ*, v. gr. 480.

जिहीर्षु *ǵihîršú* (a praec. s. *u*) capiendi, rapiendi cupidus. N. 9. 16.

जिह्म *ǵihmá* (ut videtur, forma redupl. a r. *hâ* s. *ma*, cf. gr. 332) 1) curvus, flexus. A. 7. 6. 2) transl. pravus. N. 12. 83. (Hib. *giomh* „a lock of hair; a fault".)

जिह्मग *ǵihmaga* (e praec. et *ga* iens) serpens. Mah. 1. 982.

जिह्वा *ǵihvấ* f. (fortasse forma redupl. a r. *hvê* vocare, v. Pott. p. 230; sec. Wils. a r. *lih* lingere, mutato *l* in *ǵ*, s. *vâ*) lingua. H. 2. 9. (Si *ǵihvấ* descendit a *lih*, huc trahenda sint lit. *liezuwis*, cf. *laizu* lingo, lat. *lingua*. Goth. *tungô*, nostrum *Zunge* et hib. *teanga*, si huc pertinent, ita e *ǵihvấ* explicari possunt, ut soni *ǵ* = *dsch* solum prius elementum relictum sit; send. [Zend] *hišva* autem sibilantem solam, mutato *s* in *h*, servavit; v. gr. comp. 53.)

जीन *ǵîná* m. (r. *ǵyâ* s. *na*, v. gr. 543) senex. Am.

जीमूत *ǵîmûʹta* m. nubes. N. 12. 57.

जीर्ण *ǵîrṇá* v. *ǵar* (*ǵṛ*).

जीव् *ǵîv* 1. par. âtm. vivere. N. 11. 17: *ǵîvatv asukʿaǵîvikâm*; H. 1. 39: *sa ǵîvêta sukʿan lôkê*. — *na ǵîʹvitum* mori. Sâ. 5. 99: *purâ mâtuń pitur vâ 'pi yadi paśyâmi vipriyam | na ǵîvišyê*. — Caus. facere ut aliquis reviviscat, vitam recipiat. Mah. 1. 1994: *vṛkšam ǵîvayâmâsa*; 1995: *pârtʿivań ǵîvayišyati* *). — Desid. *ǵiǵîvišâmi*. Bʿ. 2. 6: *yân êva hatvâ na ǵiǵîvišâmas tê 'vastʿitâń pramukʿê*. (Lit. *gywénu* vivo, *gywas* vivus, slav. ЖИВЪ *ṡivuń* vivo; goth. *qvius* vivus, germ. vet. *queh*, anglo-sax. *cvic* vivus, mutato *v* in gutturalem, sicut in lat. *vic-si*, *vic-tum*, gr. comp. 19; nostrum *queck* in *Quecksilber*, *er-quicke* recreo; lat. *vivo* e *guivo*, abjectâ gutturali, servato *v* euphonico, cui respondet β τοῦ βίος, βιόω, cf. scr. *ǵyâ* nervus arcûs, cum quo convenit βιός; send. *ǵî* in *hu-ǵîti* bonam vitam habens, gr. comp. 26. 6. p. 50*, *ṡî* vivere, *ṡu* vel *ǵu*, gr. comp. 88 annot.* [p. 127], ubi etiam de gr. ζάω; v. *yâ*.)

c. *anu* vivendo sequi alqm. Sâ. 5. 94: *ǵîvantâv anuǵîvâmi*; Ragʿ. 19. 15: *anvaǵîvad amarâlakê-*

---

*) In recentioribus libris invenitur forma caus. anomala *ǵîvâpáyâmi* (Lass. XVIII. 6. 9. 14. 16) cujus analogiam sequuntur Prâcritae formae ut *môâbêhi* (Ur. XX. 12), quod sanscrite sonaret *môćâpaya*; cf. Lass. Instit. linguae Prâcr. p. 360.

ivarâu (ed. Calc. *atyaǵîvad*; quod schol. explicat per *atikramya ǵîvitavân tatô 'py utkr̥ṣṭaǵîvita âsît*).

c. *upa* 1) obsequi, obedire c. acc. pers. Man. 9. 105: *śêśâs tam upaǵîvêyuh*; Maḥ. 2. 1625: *bândʿavâs tvô 'paǵîvantu sahasrâkśam ivâ 'marâh*. Pass. Râm. III. 76. 58: *suǵîvan nityaśas têna yah parâir upaǵîvyatê*. 2) c. acc. rei exsequi, perficere, observare. Man. 10. 74: *tê samyag upaǵîvêyuh ṣaṭ karmâṇi*. 3) c. ablat. dependere ab aliquo. Râm. III. 76. 58: *têna tu durǵîvan yah parâd upaǵîvati*.

c. *upa* praef. *prati* reviviscere, vitam recipere. Mr̥. 122. 3 infr.: *pratyupaǵîvitâ 'smi*.

c. *vi* id. Maḥ. 1. 2002: *dviǵaprabʿâvâd râǵêndra vyaǵîvat sa vanaspatih*.

c. *sam* i. q. simpl. N. 26. 25: *saṅǵîva śaradân śatam*; Dr. 9. 4: *punah saṅǵîvamânasya*. — Caus. facere ut aliquis reviviscat, in vitam revocare. Ragʿ. 12. 74: *sîtâm ... samaǵîvayat*. — Desid. formae causalis Maḥ. 1. 2012: *saṅǵiǵîvayiśu* in vitam revocandi cupidus.

जीव *ǵîvá* (r. *ǵîv* s. *a*) 1) adj. vivus. Dr. 7. 20. 2) subst. m. vita. (Lit. *gywas* vivus; goth. *qvius*, th. *qviva*, lat. *vivus*; gr. βί(ϝ)ος; hib. *beo* „living, alive".)

1. जीवन *ǵî'vana* n. (r. *ǵîv* s. *ana*) vita. Bʿ. 7. 9.

2. जीवन *ǵî'vana* (a *ǵîvay* caus. r. *ǵîv*, s. *ana*) vivificus. A. 4. 51.

जीवल *ǵîvalá* m (r. *ǵîv* s. *ala*) n. pr. N. 15. 7.

जीविका *ǵîvikâ* f. (r. *ǵîv* s. *ika* in fem.) vita. N. 11. 17.

जीवित *ǵîvitá* n. (r. *ǵîv* s. *ta*) vita. Dr. 9. 11. Br. 1. 27. (Lit. *gywatà*; slav. ЖИВОТ *ẓivot*; lat. *vita* e *vivita*.)

जु *ǵu* 1. par. âtm. *ǵávâmi*, *ǵávê* ire, festinare, v. *ǵava*. (Cf. *ǵyu*, *ǵʿu*, lit. *żúwu* venio, fut. *żu-su*.)

जुगुप्स् *ǵugups* desid. r. *gup* q. v.

जुगुप्सा *ǵugupsâ* f. (a praec. s. *â*) vituperatio. Mr̥. 15. 5.

जुङ्ग् *ǵuṅg* 1. par. (*tyâgê*; scribitur *ǵug*, gr. 110*); videtur esse forma redupl. pro *ǵaṅg*, v. *ǵaṅgam*) relinquere.

1. जुड् *ǵuḍ* 6. par. (*bandʿê*) ligare.

2. जुड् *ǵuḍ* 6. par. (*gatâu*) ire.

3. जुड् *ǵuḍ* 10. par. (*prêraṇê* K. *nôdê* V.; caus. praec.) mittere.

जुत् *ǵut* 1. âtm. (*bʿâsanê* K. *dyutyâm* V.) lucere, fulgere; cf. *ǵyut*, *dyut*, *div*.

जुन् *ǵun* 6. par. (*gatâu*) ire.

1. जुष् *ǵuś* 1. 10. par. *ǵô'śâmi*, *ǵôśáyâmi* (*paritarkaṇê* K. *tarkê tr̥ptâu* V.) investigare, exhilarare.

2. जुष् *ǵuś* 6. âtm. (*prîtisêvanayôh* K. *mudi sêvê* V.) amare, desiderare; colere. Bʿ. 2. 2: *anâryaǵuṣṭa*; N. 12. 65: *âśramamaṇḍalan nânâmr̥gagaṇaǵuṣṭam*; Maḥ. 1. 3569: *amararâǵaǵuṣṭât puṇyâl lôkât patamânan yayâtin samprêkśya*. In dial. vêd. benevole accipere. Ros. R̥gv. Sp. 12. 2: *ǵuśasva girim mama*; 13. not.: *ǵuśasva nah samidʿam*. Caus. *ǵôśáyâmi* facere ut aliquis colat. Bʿ. 3. 26: *ǵôśayêt sarvakarmâṇi*. (Cf. ṣend. 𐬰𐬀𐬊𐬱𐬀 *ẓauśa* voluntas gr. comp. 58, hib. *gus* „a desire, inclination"; goth. *KUS* eligere, *kiusu*, *kaus*, *kusum*, nostrum *kiese*, lat. *gus-tus*, nisi hoc pertinet ad scr. *ǵʿas*; gr. γεύω, γεύομαι, v. Pott. p. 277.)

जुह्वत् *ǵuhvat* v. *hu*.

जूति *ǵûti* f. (r. *ǵu* s. *ti* productâ radicis vocali) celeritas. Am.

जूर् *ǵûr* 1. par. (*ǵîrṇê* K. *ǵyânâu vadʿê* V.) contritum esse, senescere, occidere, cf. *ǵûrv*, *ǵûr*, *ǵar* (*ǵr̥*), unde *ǵûr*, mutato *a* in *û*.

जूर्ति *ǵûrti* f. (r. *ǵvar* s. *ti*) febris. Am. (Hib. *gurt* „pain, trouble, fierceness".)

जूर्व् *ǵûrv* 1. par. (*vadʿê*) occidere. (Hib. *gearbaim* „I grieve, hurt, wound".)

जूष् *gûś* 1. par. âtm. (*hińsâyâm* K. *vad'ê* V.) laedere, occidere, cf. *gaś*, *čaś*, *gas*, *g'aś*, *g'ûś*.

जृम्भण *gṛmb'aṇa* n. (r. *garmb' gṛmb'* s. *ana*) actio aperiendi, expandendi, efflorescendi. B'ar. 1. 24: *mâlatî śirasi gṛmb'aṇônmuk'î.*

जेतार् -तृ *gêtâr -tṛ* m. (r. *gi* s. *târ tṛ*) victor. Am.

जेमन *gêmana* n. (r. *gim* edere, s. *ana*) cibus, victus. Am. (Hib. *diamann* „food, sustenance", v. *gam.*)

जेष् *gêś* 1. âtm. (*gatâu* K. *gatyâm* V.) ire.

जेह् *gêh* 1. âtm. (*yatnê.* Fortasse forma redupl. a r. *hi*, abjecto *i*) operam dare, niti.

जै *gâi* 1. par. (*kśayê*) perire; cf. *kśâi.*

जैत्र *gâitra* adj. (fem. *-trî*, ut videtur, a perdito primitivo *gitra*, a r. *gi* s. *tra*, sicut *čitra* a *či*) victor, victoriosus. Rag'. 4. 16. 12. 85. 41. 11.

ज्ञ *gńa* (r. *gńâ* s. *a*) sciens, noscens, in fine compp. N. 2. 17.

ज्ञप् *gńap.* Haec a grammaticis tanquam radix proposita syllaba nil aliud est quam caus. radicis *gńâ*, cujus caus. vulgo sonat *gńâpay* (gr. 466), unde *gńap* correpto *â* in *a*, quam correptam formam ibi tantum adhibitam videmus, ubi suff. *ta* part. perf. pass. proxime cum radice conjungitur, ita ut praeter *gńâpitá* inveniatur *gńaptá*, quae forma ejecto *i* convenit cum *tâptá* pro *tâpitá*, v. *tap.* Exempla formae *gńaptá* praef. *â* et *vi* v. Dêv. 6. 5: *têná ''gńapta* ab hoc jussus; Hit. 67. 19: *sarvâiń paśub'ir militvâ sińhô vigńaptań* ab omnibus animalibus conjunctis leoni dictum est; Hit. ed. Ser. 87. 16: *garutmatâ prab'ur b'agavân nârâyaṇań ... vigńaptań* (ed. Bonn. *vigńâpitań*).

ज्ञा *gńá* 9. par. âtm. *gânâ'mi*, *gânê'* (gr. 346) 1) scire, nosse, cognoscere, intelligere. N. 12. 13: *gânâti vârśṇêyań kva nu râgâ nalô gatań*; Sâ. 6. 35: *tvam atra hêtuń gânîśê*; N. 20. 8: *sarvań sarvan na gânîtê sarvagńô nâ 'sti kaśčana.* C. accus. rei, de qua scimus. N. 12. 14: *nâi 'śa gânâti nâiśad'am*; H. 1. 6: *tańča pâpan na gânîmô yadi dagd'ań purôčanań*; subintellecto verbo substantivo in constructionibus, quae latino inf. cum accus. respondent; N. 12. 77: *tasya mân tanayâń sarvê gânîta* hujus me filiam (esse) cuncti scite; 17. 46: *yat'âča vô na gânîyâd bruvatô mama śâsanât* ne sciat, vos dicentes (esse) jussu meo. C. nomin. participii pass. in *ta*, R. Schl. II. 7. 23: *na gânîśê tênâi 'vam atisand'itâ* nescis ab illo sic decepta (te deceptam esse). Cum infinit., B'. 1. 39: *kat'an na gńêyam asmâb'iń pâpâd asmân nivartitum.* 2) sciscitari, percontari, exquirere. N. 17. 44: *sa nalań sarvat'â gńêyań kaśčâ 'sâu kvača vartatê*; H. 2. 11: *gačča gânîhi kê nv êtê śêratê vanam âśritâń*; Dr. 1. 14: *gačča gânîhi sâumyâi 'nân kasya vâ 'tra kutô 'pi vâ*; 1. 16. N. 22. 1. — Caus. *gńâpáyâmi* (gr. 466) part. perf. pass. *gńâpitá* et *gńaptá* (v. *gńap*) 1) facere ut aliquis sciat, nunciare. Mah. 1. 5864. c. gen. pers. et acc. rei: *tatas tê gńâpayâmâsur d'ṛtarâśṭrasya nâgarâń | pâṇḍavân agninâ dagd'ân*; 2. 558: *tam ... agńâpayat svam prayôganam.* 2) jubere. Hit. 98. 21: *yad âgńâpayati dêvań.* — Desid. âtm. sciendi, cognoscendi, sciscitandi, explorandi cupidum esse; explorare. N. 19. 12: *aśvân gigńâsamânô vičâryača punań punań*; R. Schl. II. 12. 15: *at'a gigńâsasê mân tvam b'aratasya priyâpriyê*; Rag'. 2. 26: *âtmânučarasya b'âvań gigńâsamânâ*; v. *gigńâsâ.* (Lat. *GNÂ*, *GNŌ*, *gnâ-rus*, *(g)nosco*, *co-gnosco*, *i-gnôro*; fortasse *glôria* e *gnôria*, sicut *alius* = scr. *anyá*; gr. ΓΝΩ, γνῶθι, ἔγνων, γνῶ-σις etc., (γ)νοέω, (γ)νοῦς etc.; γιγνώσκω formâ convenit cum desid. scr. *gigńâsê*, ita lat. *nosco*, *co-gnosco*; etiam διδάσκω huc trahimus, mutatis gutturalibus in linguales, sicut in persico *dâ-nem* scio = scr. *gânâ'mi*; δαῆναι denominativum esse videtur a

ǵńâna, ejectis nasalibus; lat. *disco* correptum esse censeo e *didasco*, et *doceo* explicari possit e caus. scr. *ǵńâpáyâmi*, mutatâ labiali in gutturalem; quod olim huc traxi gr. δίζημι non potest ad *ǵńâ* referri secundum gramm. comp. 88 not.* p. 127. De send. *ṣ́nâ* scire v. gramm. comp. 37. Germ. vet. *CHNĀ* nosse, unde praet. *chnâta* et subst. *chnât* cognitio; angl. *I know*; goth. *kann* novi, germ. vet. *chan* id., pl. *chunnumês*, nostrum *kann*, *kenne*, quae aut ita explicari possunt, ut nasales finales origine ex intermedia syllaba *ǵâ-nâ-mi* ortae sint, sicut in persico *dânem* scio, aut ita ut per metathesin e *ǵńâ* ortum sit *kann* *), reduplicatâ nasali, nisi separandum est *kan-n* et altera nasalis ad radicem primitivam altera ad derivationem pertinet. Lit. *źinaù* scio, *źinê* scientia, *saźinê* **) conscientia; slav. знаю *ṣnajun* novi primitivam radicis formam accuratius servavit. Hib. *gnia* „knowledge", *gnic* id., *gno* „ingenious", *gnas* „custom, use".)

c. *anu* 1) permittere. Maḥ. Exord. 136: *anvaǵânât tatô dyûtam*; N. 24. 5: *anvaǵânât sa pârťivaḣ*. 2) (frequentissime) dimittere, proficiscendi veniam dare. Ḥ. 1. 26: *anuǵńâtaḣ sa gaććê 'ti b'râtrâ ǵyêśťêna*; Br. 2. 28: *anuǵânîḥi mâm ârya*; A. 4. 54. N. 17. 19. 18. 5. 24. 4. — Caus. facere ut alqs. permittat sive dimittat, veniam proficiscendi petere. Maḥ. 1. 2414: *sa mâtaram anuǵńâpya tapasy êva manô dad'ê*. (Pottius apte, ut mihi videtur, confert gr. ἀνώγω; v. sq.)

c. *anu* praef. *ab'i* 1) mandare, jubere. In. 4. 14: *tava śakrâb'yanuǵńâtaḣ pâdâv adya prapadyatâm*; 5. 49: *tava pitrâ 'b'yanuǵńâtâm ... yasmân mân nâ 'b'inandêťâḣ*. 2) dimittere. In. 5. 29: *tava pitrâ 'b'yanuǵńâtâ gatâḣ svaṅ svaṅ*

*) Respicias scr. *d'mâ* flare, quod in specialibus tempp. transponitur in *d'am*.

**) De scriptione *źinaù* etc. v. gr. comp. 357 (II. p. 154).

gṛḥaṅ surâṅ. — Caus. 35: *ǵagmatuśća yat'âkâmam anuǵńâpya parasparam*.

c. *anu* praef. *sam* 1) permittere. N. 6. 7: *asmâb'iḣ samanuǵńâtê damayantyâ nalô vṛtaḣ*. 2) mandare, jubere. In. 5. 34: *tatô 'ḥaṅ samanuǵńâtâ têna pitrâća tê 'snag'a*. 3) dimittere. Su. 2. 2: *suḥṛdb'iḣ samanuǵńâtâu*.

c. *ab'i* 1) i. q. simpl. N. 20. 14: *aḥaṅ ḥi nâ 'b'iǵânâmi b'avêd êvan na vê 'ti vâ*; 21. 21: *nâ 'b'iǵaǵńê sa nṛpatir duḥitrarťê samâgatam*; N. 5. 11: *nâ b'yaǵânân nalan nṛpam*; 13. 73: *sâirand'rîm ab'iǵânîśva*.

c. *ab'i* praef. *sam* agnoscere, cognoscere (erkennen). N. 23. 24: *indrasênâṅ saḥa b'râtrâ samab'iǵńâya*.

c. *ava* spernere. Br. 2. 19: *avaǵńâtâća lôkêśu*; B'. 9. 11: *avaǵânanti mâm mûḍ'â mânuśîn tanum âśritam*.

c. *â* percipere, cognoscere. In. 3. 1: *śakrasya matam âǵńâya*; Ḥ. 2. 16: *b'râtur vaćanam âǵńâya*. — Caus. jubere. In. 5. 20: *kim âǵńâpayasi dêvi*. Su. 2. 1.

c. *â* praef. *sam* caus. jubere, c. acc. pers. et loc. rei. Rag'. 16. 75: *samaǵńâpayad âśu sarvân ânâyinas tadvićayê*.

c. *pari* cognoscere, animadvertere, observare. Ḥit. 18. 21: *vyavaḥâram pariǵńâya vad'yaḣ pûǵyô 'ťa vâ b'avêt*; 20. 14: *tad pariǵńâya mârǵâraḣ ... palâyitaḣ*; Man. 8. 126.

c. *pra* cognoscere, animadvertere, cernere, discernere. Râm. III. 52. 33: *aḥô tama ivê 'daṅ syân na praǵńâyêta kińćana | râǵâ ćên na b'avêl lôkê*; N. 17. 3: *damayantyâ gataḣ sârdd'an (nalaḣ) na prâǵńâyata karḥićit*; B'. 11. 31: *na praǵânâmi tava pravṛttim*; 18. 31: *d'armam ad'armańća ... ayat'âvat praǵânâti*. — *striyam praǵńâtum* cum feminâ concumbere. Maḥ. 1. 2471: *naća striyam praǵânâti kaśćid aprâptayâuvanaḣ*.

c. *prati* 1) par. consentire, assentire. N. 19. 10: *pratiǵânâmi tê vâkyań gamišyâmi narâd'ipa*; Su. 3. 22: *sâ tat'ê 'ti pratiǵńâya.* 2) par. praestare aliquid, spondere de aliquâ re. R. Schl. I. 55. 13: *brahman na pratiǵânîmô nâstikô ǵâyatê ǵanaḣ.* 3) âtm. polliceri. A. 5. 8: *pratiǵânîšva tań (gurvart'am) kartum*; B'. 18. 65: *mâm êvâi 'šyasi satyan tê pratiǵânê*; Mah. 1. 7234: *pratiǵaǵńêća râǵyâya drupadô vadatâm varaḣ*; R. Schl. I. 1. 61: *pratiǵńâtańća râmêna tadâ bâlivad'am prati.* 4) âtm. confiteri. B'. 3. 31: *kâuntêya pratiǵânîhi na mê b'aktaḣ pranašyati.*

c. *vi* scire, cognoscere, intelligere, percipere, dignoscere. N. 12. 75. 124: *mânušîm mâm viǵânîta*; B'. 2. 19: *ya ênam vêtti hantârań yašćâi 'nam manyatê hatam | ub'âu tâu na viǵânîtaḣ*; 4. 4: *kat'am êtad viǵânîyâm* „quomodo istud intelligam"; In. 4. 1: *pârt'asya ćakšur urvašyâń saktam viǵńâya*; N. 8. 6: *viǵńâya nalašâsanam*; H. 1. 3: *viǵńâya niši pant'ânam*; 6: *dišašća na viǵânîmaḣ.* — Caus. facere ut sciat, cognoscat aliquis, nuntiare. Rag'. 5. 20: *samâptavidyêna mayâ maharšir viǵńâpitô 'b'ûd gurudakšiṇâyâi*; 14. 60.

ज्ञाति *ǵńâtí* m. (r. *ǵńâ* s. *ti*) cognatus, propinquus *). H. 1. 39. 41. N. 9. 35. 16. 37. (Goth. *knô-ds*, th. *knô-di* f., genus.)

ज्ञान *ǵńâna* n. (r. *ǵńâ* s. *ana*) 1) scientia. N. 20. 8. B'. 3. 3. 41. 8. 2. 2) mens, intellectus. N. 10. 25. A. 8. 16.

ज्ञानवत् *ǵńânavant* (a praec. s. *vant vat*) scientiâ praeditus. B'. 10. 38.

*) Wils.: A distant Kinsman, one who does not participate in the oblations of food or water offered to deceased ancestors.

ज्ञानिन् *ǵńânin* (a *ǵńâna* s. *in*) id. B'. 3. 39. 6. 46.

1. ज्या *ǵyâ* 9. par. *ǵinâ'mi*, gr. 346 (*ǵarâyâm*) tabescere, senescere; cf. *ǵâi.*

2. ज्या *ǵyâ* f. nervus arcûs. (Cf. gr. βιός, v. *ǵiv.*)

ज्यायांस् *ǵyâ'yâńs* (gr. 226. 4) 1) natu major. 2) melior. B'. 3. 1. 8. 3) peregregius, optimus. Rag'. 18. 33.

ज्यु *ǵyu* 1. âtm. (*gatyâm*) ire; cf. *ǵu*, *ǵ'u.*

ज्युत् *ǵyut* 1. par. âtm. lucere, fulgere. In. 1. 32: *ǵyôtatê pâvakaḣ.* — Caus. In. 1. 30: *ǵyôtayann iva b'âskaraḣ.* Cf. *ǵut*, *dyut.*

ज्येष्ठ *ǵyê'št'a* (gr. 226. 4) 1) natu maximus. H. 1. 26. 2. 32. 2) optimus. R. Schl. I. 62. 2. (Hib. *gast* „an old woman"; *giostaire* „an active old man", *giostaireas* „old age".)

ज्यैष्ठ *ǵyâišt'a* m. (a *ǵyê'št'a* constellatio quaedam s. *a*) nomen mensis, Maius-Junius. Am.

ज्योतिस् *ǵyô'tis* n. (r. *ǵyut* s. *is*) 1) lumen, splendor. B'. 5. 24. 13. 17. 2) stella, sidus. B'. 10. 21.

ज्योत्स्ना *ǵyôtsnâ* f. (ut videtur, a *ǵyô'tis* s. *na* in fem., ejecto *i*) lumen lunae. Sâ. 5. 106.

ज्रि *ǵri* 1. par. (*ab'ib'avê*) superare, vincere; cf. *ǵi.*

ज्री *ǵrî* 9. 1. 10. par. *ǵrinâ'mi*, *ǵrâyâmi*, *ǵrâyâyâmi* (*ǵyânê*) senescere; cf. *ǵar* (*ǵṛ*), *ǵyâ.*

ज्वर् *ǵvar* 1. par. (*rôgê*) aegrotare, febrire. Ćaur. 6: *dîrg'avirahaǵvaritâńgayašṭi*; ubi schol. *ǵvarita* per *pîḍita* explicat. (Vid. *ǵûrti*, *ǵvará* et cf. *ǵar* [*ǵṛ*], *ǵûr*, lat. *ae-ger*, v. *ǵar* [*ǵṛ*]; hib. *gurt* „pain, trouble, fierceness", v. *ǵûrti*; fortasse huc pertinet nostrum *schwer*, germ. vet. *swâr* et *swâri* gravis, germ. med. *swâr*, *swære* gravis, molestus, tristis, aeger animi, mutatâ gutturali in sibilantem, vel abjectâ gutturali et deinde praefixo *s* euphonico, sicut nostrum *schwätze*, germ. med. *swaze* garrio cum scr. *vad* dicere cohaerere videtur; cf. germ. vet. *var-wâzu* maledico. Huc etiam referri possit nostrum *Qual*, *quälen*, mutato *r* in *l.*)

ज्वर *ǵvará* m. (a praec. s. *a*) aegritudo, transl. molestia, difficultas, labor, dolor. Br. 1. 15. N. 20. 39. B'. 3. 30. Rag'. 8. 83.

ज्वल् *ǵval* 1. par. flammare, flagrare. In. 1. 6: *ǵvalitâsya*; H. 4. 48: *rôśaǵvalan.* — Caus. accendere. Sâ. 5. 78: *tatô 'gnim ânayitvê 'ha ǵvâlayiśyâmi pâvakam.* (Hib. *geal* „fair, white, bright", *gealach* „the moon", *gealaighim* „I whiten, bleach, shine"; *guallaim* „I blacken, burn", *gual* „coal, coals, fire"; huc etiam traxerim nostrum *Kohle*, germ. vet. *colo*, angl. *coal*; fortasse lit. *swelù* amburo, ustulo, mutatâ gutturali in sibilantem; germ. vet. *wallu* ferveo, aestuo, bullio, *walm* fervor [aestatis], *wâli* tepor, abjectâ initiali gutturali, sicut in *warm*, v. *g'armá*; fortasse etiam lat. *bullio* huc pertinet, mutato *v* in *b*, sicut in *bis* = scr. *dvis.*)

c. *pra* par. âtm. id. In. 5. 26: *praǵaǵvalamânêśu agniśu*; N. 23. 13: *at'a praǵvalitas tatra sahasâ havyavâhanaḱ*; Dr. 6. 28: *krôd'aḱ praǵaǵvâla.* — *praǵvalita* flammans. A. 13. 38. — Caus. accendere. Hit.: *dîpam praǵvâlya.*

c. *vi* praef. *ab'i* id. B'. 11. 28: *vaktrâṇy ab'iviǵvalanti.*

c. *sam* caus. accendere. Sâ. 6. 25: *agnin tatra sańǵvâlya.*

ज्वल *ǵvalá* (r. *ǵval* s. *a*) flagrans. H. 2. 7. B'ar. 1. 95.

ज्वलन *ǵvalana* (r. *ǵval* s. *ana*) 1) adj. flammans, flagrans. A. 10. 43. 2) subst. n. flamma. B'. 11. 29.

ज्वलानन *ǵvalânana* (Bah. e praec. et *ânana* n. vultus) flagrantem vultum habens. H. 2. 7.

ज्वलित *ǵvalitá* (r. *ǵval* s. *ta*) 1) flagrans, flammans, v. *ǵval.* 2) n. splendor. Rag'. 8. 83. (Aut huc aut ad *ǵ'ura* flavus trahi posset nostrum *Gold*, ita ut aut a flavo colore aut a splendore dictum sit, servatâ initiali mediâ [gr. comp. 92], quae in voce *Kohle* secundum generalem legem in tenuem se convertit; v. *kanaka* a *kan* splendere.)

ज्वलितास्य *ǵvalitâsya* (Bah. e praec. et *âsya* vultus) flagrantem vultum habens. In. 1. 6.

ज्वाल *ǵvâlá* m. (r. *ǵval* s. *a*) flamma. Am.; v. sq. (Hib. *gual* m. „coal, coals, fire"; v. *ǵval.*)

ज्वाला *ǵvâlá'* f. (fem. praec.) id. Rag'. 15. 16.

झ ǵ'.

झङ्कार *ǵ'ańkâra* m. (e sono *ǵ'ań* et *kâra* faciens, v. *ćitkâra*) sonus quidam lenis, susurrus, bombus; e. c. apium (v. Ur. 72. 2). B'ar. 1. 8. Ur. 73. 6.

झट् *ǵ'aṭ* 1. par. (*sańǵ'âtê* K. *sańhatâu* V.) i. q. *ǵaṭ.*

झटिति *ǵ'aṭiti* adv. celeriter, subito. B'ar. 1. 69.

झम् *ǵ'am* 1. par. edere; v. *ǵam.*

झम्प *ǵ'ampa* m. saltus (Sprung, a jump). Hit. 63. 15. (Cf. *ćup*, *ćap*, *kamp*, angl. *jump.*)

झर् (झॄ) *ǵ'ar* (*ǵ'ṝ*) 4. par. *ǵ'îryâmi* (*vayôhânâu* K. *ǵyânâu* V.) senescere; v. *ǵar* (*ǵṝ*).

झर *ǵ'ara* m. (ut videtur, a r. *ǵ'ar* [*ǵ'ṝ*] s. *a*) catarrhacta. Am.; v. *nirǵ'ara.*

झर्च् *ǵ'arć* 6. par. i. q. *ǵarć.*

झर्छ् *ǵ'arć̂* 6. par. id.

झर्ज् *ǵ'arǵ* 6. par. id.

झर्झ् *ǵ'arǵ'* 6. par. id.

झला *ǵ'alâ* f. 1) lux solis, lux splendida, splendor. 2) filia. Mêd. (Cf. *ǵval*, hib. *gal* m. „heat", *galla* f. „fairness, brightness, beauty", *gallad* „a lass, a young girl"; sic scr. *yúvan* a splendore dictum esse videtur, ita ut e *dyuvan* mutilatum sit, cf. *dyuvan* sol a *div* splendere.)

झल्ल *ǵ'alla* m. gladiator, „a prize fighter". Mah. 2. 102.

1. कष् *ǵaś* 1. par. âtm. (*grahê piḋánê*) capere, tegere.

2. कष् *ǵaś* 1. par. (*hinsâyâm* K. *vaďê* V.) laedere, occidere; cf. *kaś*, *ǵûś*, *ǵaś*, *ǵûś*, *ćaś*.

कष *ǵaśá* m. (ut videtur, a r. *ǵaś* capere, tegere) piscis. Bʿ. 10. 31. (Fortasse hib. *iasg* id. abjectâ consonante initiali; de *sg* = scr. *ś* v. Pictet p. 65. Huc etiam referri potest lit. *żuwis* piscis, abjecto *ś* et attenuato *a* in *u*, cui euphoniae causâ *w* additum sit.)

किल्लि *ǵilli* f. (a sono dictum) gryllus. (Cf. *gryllus*, nostrum *Grille*.)

किल्लिका *ǵillikâ* f. (a praec. s. *ka* in fem.) id. N. 12. 1.

कु *ǵu* 1. âtm. (*gatâu* K. *gatyâm* V.) ire; cf. *ǵu*, *ǵyu*, *ćyu*.

कूष् *ǵûś* 1. par. i. q. *ǵaś*.

ट *ṭ*.

टङ्क् *ṭaṅk* 10. par. (*banďê*, scribitur *ṭak*, gr. 110[a]) ligare.

टङ्क *ṭaṅka* m. n. 1) scalprum. Ragʿ. 12. 80. 2) pondus quoddam (Wils. „equal to 4 mashas"). Ḥit. 98. 11. Lass. 29. 5.

टल् *ṭal* 1. par. (*viklavê*) commotum, perturbatum, perterritum esse; v. *ṭval*.

टिक् *ṭik* 1. âtm. (*gatyâm*) ire; cf. *ṭîk*, *ṭâuk*, *ḍ́âuk*, *ṭaṅk*, *ṭaṅg*, *tik*, *tâuk*, *traṅk*, *trâuk*, *traṅg*, *tvaṅg*, *ṭaṅć*, *tvaṅć*, *ṭaṅǵ*.

टिट्टिभ *ṭiṭṭibʿa* m. avis quaedam (Wils. „Parra jacana or goensis"). Ḥit. 72. 5.

टिट्टिभी *ṭiṭṭibʿî* f. (a praec. signo fem. *î*) fem. praec. Ḥit. 72. 7.

टिप् *ṭip* 10. par. (*kśêpê* K. *nudi* V.) conjicere, mittere; cf. *ḍip*, *ḍimb*, *ḍamb*, *dimbʿ*, *dabʿ*, *dambʿ*.

टीक् *ṭîk* 1. âtm. (*gatyâm*) ire; v. *ṭik*.

टौक् *ṭâuk* et ढौक् *ḍ́âuk* 1. âtm. ire, accedere, appropinquare. Bʿat. 2. 23: *kṛtaǵâtayatnâ yântan vanê râtrićarî ḍuḍ́âukê*; 14. 71: *ḍuḍ́âukirê punar laṅkâm*; Śak. 63. 14: *vyavasitô vaktran ḍ́âukatê*. (Vid. *ṭik* et cf. germ. vet. *TUH* aquam subire, nostrum *tauchen*; cf. Graff 5. 367.)

ट्वल् *ṭval* 1. par. i. q. *ṭal*.

ड *ḍ*.

डप् *ḍap* 10. par. âtm. *ḍâpáyâmi*, *ḍâpáyê* (*sanhatâu*) coacervare. Cf. *ḍamp*, *ḍip*, *ḍimp*, *ḍimbʿ*, *ḍumbʿ*, *dimp*, *dimbʿ*.

डम्प् *ḍamp* 10. par. âtm. (scribitur *ḍap*, gr. 110[a]) id.

डम्ब् *ḍamb* 10. par. (scribitur *ḍab*, gr. 110[a]) i. q. *ṭip*.

c. *vi* imitari. Ragʿ. 4. 17: *tam ... ṛtur viḍambayâmâsa na punaḥ prâpa taććriyam*; 13. 29. Bʿar. 1. 21.

डम्भ् *ḍambʿ* 10. par. âtm. i. q. *ḍap* (scribitur *ḍabʿ*, gr. 110[a]).

डिण्डिम *ḍiṇḍima* m. tympanum parvum. Ḥit. 58. 21.

1. डिप् *ḍip* 4. 6. 10. par. *ḍípyâmi*, *ḍipámi*, *ḍêpáyâmi* (*kśêpê* K. *nudi* V.) conjicere, mittere; v. *ṭip*.

2. डिप् *ḍip* 10. âtm. (*sanhatâu*) coacervare; v. *ḍap*.

डिम्प् *ḍimp* 10. âtm. (scribitur *ḍip*, gr. 110[a]) id.; v. *ḍap*.

डिम्ब् *ḍimb* 10. par. (*kšêpê* K. *nôdê* V.; scribitur *ḍib*, gr. 110[a]) conjicere, mittere; v. *ṭip*.

डिम्भ् *ḍimbʻ* 10. par. âtm. (*sañgʻâtê* K. *sañgʻê* V.; scribitur *ḍibʻ*, gr. 110[a]) coacervare; v. *ḍap*.

डिम्भ *ḍimbʻa* m. pullus, catulus.

डी *ḍî* 1. et 4. âtm. *ḍáyê*, *ḍîʻyê* volare. c. *ut* 4. âtm. *uḍḍîyê* (gr. 61) evolare, alis se levare. Hit. 38. 11: *uḍḍîyamânaṅ kâkô vṛkšam ârûḍʻaṅ*.

डीन *ḍîna* n. (r. *ḍî* s. *na*) volatus.

डुम्भ् *ḍumbʻ* 10. âtm. (*sañgʻâtê* K. *sañgʻê* V.; scribitur *ḍubʻ*, gr. 110[a]) coacervare; v. *ḍap*.

ढ ḍʻ.

ढक्का *ḍʻakkâ* f. tympanum magnum.

ढोल *ḍʻôla* m. id.

ढौक् *ḍʻâuk* 1. âtm. v. *ṭʻâuk*.

ण ṇ.

De radicibus, quae apud grammaticos a linguali nasali *ṇ* incipiunt v. gr. 109.

त t.

त *ta* v. *tat*, gr. 244.

तंस् *taṅs* 1. et 10. par. (*alaṅkârê* K. *alaṅkṛtâu* V.; scribitur *tas*, v. gr. 110[a]) ornare; v. *avataṅsa*. (Boruss. vet. *teisint* honorare, *teisi* honor.)

तक् *tak* 1. par. (*sahanahâsayôli* K. *sahanê hâsê* V.) sustinere, perferre; ridere.

तक्ष् *takš* 1. et 5. par. 1) frangere, dissecare, findere. Mah. 3. 1585: *śarâis tatakšâtê parasparam*; 4. 1883: *anyônyan tatakšur išubʻiṅ*. 2) in dial. vêd. facere, fabricari. Ṛgv. 32. 2: *tvaštâ 'smâi vagʻraṅ svaryan tatakša* „Tvaštris ei telum laude dignum paravit"; 20. 2. 52. 7. 61. 6. 111. 1. (Lit. *taśau* dolo, ascio; russ. *tesatj* dolare; polon. *ciesla* faber lignarius, v. sq.; lat. *tig-num*, cf. Pott. I. 270; boruss. vet. *tikint* facere, *tikinnimai* facimus, *teikusna* creatio, creatura; gr. ΤΕΚ, τίκτω, τέκνον, τεύχω; fortasse etiam τόξον.)

तक्षन् *tákšan* m. (r. *takš* s. *an*) faber lignarius, v. *takš*. (Gr. τέκτων.)

1. तङ्क् *taṅk* 1. âtm. (*gatâu* K., scribitur *tak*, gr. 110[a]) ire. (V. *ṭik* et cf. hib. *teicheamh* „a going, passage", *tochamhlaim* „I march", *tochar* „a causeway, pavement", *toichim* „going, departing"; lit. *tekù* curro, *tákas* semita, *tekûnas* cursor; slav. *tekuṅ* curro.)

2. तङ्क् *taṅk* 1. par. (*kṛććragʻîvanê* K. *dâuśṭʻyê* V.; scribitur *tak*, gr. 110[a]) in miseriâ vivere, v. *âtaṅka*.

तङ्ग् *taṅg* 1. par. (*skʻalanê* K. *kampê gatê* V.; scribitur *tag*, gr. 110[a]) vacillare, ire. (V. *ṭik* et cf. hib. *tagaidh* „come ye on, advance", *tigim* „I come, go, consent".)

1. तञ्च् *taṅć* 1. par. (*gatâu* K. *itâu* V.) ire.

2. तञ्च् *taṅć* 7. par. *tanáćmi* (*saṅkući*) curvare, inflectere; v. sq.

तञ्ज् *taṅǵ* 7. par. *tanáǵmi* (*saṅkôćê*) id.

1. तट् *taṭ* 1. par. (*uććrâyê* K. *uććrayê* V.) surgere; extollere, sublevare. (Fortasse lit. *têsiu* levo, erigo, mutato *ṭ* in *s*.)

2. तट् taṭ 10. par. tâṭáyâmi (âhatâu) percutere, ferire; cf. taḍ, tuḍ, tud.

तट taṭa m. n. (r. taṭ surgere, s. a) 1) ripa. Hit. 126. 9. 2) montis planities. Ur. 41. 5. 3) clunis. In. 2. 32.

तटिनी taṭínî f. (a praec. s. in in fem.) fluvius.

तड् taḍ 10. par. pulsare, ferire, percutere, tundere. Man. 4. 164: śiśṭyarťan tâḍayêt tu tâu; 8. 299: tâḍyâh syû raģvâ; Mah. 1. 2368. 5302: tam padâ 'tâḍayat; Dr. 9. 3: śirô gṛhîtvâ râģânan tâḍayâmâsa; A. 3. 21: atâḍayań śarêṇâ 'ťa tad b́ûtam; 27: tânićâ 'sya śarîrâṇi śarâir aham atâḍayam. (Vid. taṇḍ, tuḍ, tuṇḍ, tud et cf. hib. tathaim „I kill, destroy", tathog „a clash, a slap".)

c. vi i. q. simpl. Mah. 1. 8273: dêvân vyatâḍayêtân śarâih.

तडाग taḍâga n. piscina, lacus. N. 12. 8. 13. 2.

तडित् taḍít f. (r. taḍ s. it) fulmen.

तडित्वन्त् taḍitvant (a praec. s. vant vat) fulmine praeditus. Ur. 9. 18.

तण्ड् taṇḍ 1. âtm. (scribitur taḍ, gr. 110[a]) i. q. taḍ.

तण्डुल taṇḍulá m. (r. taṇḍ s. ula) frumenti granum, praecipue oryzae. Hit. 14. 31.

1. तत् tat (them. ta, nom. m. sa, sô, sah, f. sâ, n. tat, v. gr. 244) is, hic, ille; repetitum: hic et ille. Sâ. 6. 20: tâṅs tân vigaṇayann arťân. — Ad respondendum ad repetitum relativum (yô yah quicunque) etiam demonstrativum repetitur, e. c. N. 5. 12: yan yan hi dadṛśê têśân tan tam mênê nalan nṛpam; B́. 3. 21: yad yad âćarati śrêśťas tat tad êvê 'tarô ģanah. — Interdum ad orationis vim augendam in constructione cum aliis pronominibus ponitur, tam tertiae quam secundae vel primae personae; e. c. sâ 'han kamalagarb́âb́am apaśyantî hṛdi priyam | na vindâmi. — Interdum ad personam non separatim expressam, sed verbi terminatione indicatam refertur; e. c. N. 12. 85: sâ vanâni girîṅśćâi 'va ... vićarâmi. De adverbiali hujus pronominis usu v. p. 44. s. v. idám. — Interdum tat in initio compositorum, quae cum alio antecedente vocabulo conjuncta sunt, redundat; e. c. Lass. 32. 12: b́artṛtadgatamânasâ = b́artṛgatamânasâ, nam tat h. l., ut recte observat Lassenius, nil aliud valet, quam b́artṛ; v. tatpara. (Lit. tas hic, tá haec; goth. THA [them. articuli masc. et neut.], nom. masc. sa = scr. sa, fem. sô = scr. sâ; gr. TO, TĀ, ὁ, ἁ, τό; slav. TO, TA, nom. tŭ hic, ta haec, to hoc; lat. is-te, is-ta, is-tud, tam, tum, tunc. Hib. so hic = scr. sa; sé is, er; si ea, sie, et ti is, is qui ad scr. sya, tya pertinere videntur; v. tyat et gr. comp. 343 sq. et 353 sq.)

2. तत् tat (acc. neut. praec.) 1) ideo. N. 17. 43. 2) in recentioribus scriptis sicut nostrum so ad particulam conditionalem respondet. Lass. 43. 8.

तत tata v. tan.

ततस् tátas adv. (a stirpe ta, gr. 244, s. tas) 1) inde, ab hoc tempore. N. 20. 34, sequente paśćâ't postea, H. 4. 16. Hinc frequentissime tum, deinde. H. 4. 26. N. 1. 20. 2) in constructione cum comparativo ablativi tásmât substantive positi locum tenet. H. 1. 37. Br. 1. 8. 18. 3) cum vi accusat. illuc. Br. 1. 20. — Post itás q. v. vel accusativi vel locativi vim habet, illuc, illic. N. 10. 4. Dr. 8. 25. 4) repetitum, iterum iterumque. N. 11. 19. 5) in apodosi respondet ad yádi. Lass. 45. 2. 77. 14. (Gr. τόθεν, slav. tuṅdu; v. gr. comp. 421.)

तत्क्षणात् tatkśaṇât adv. (e tat et ablat. kśaṇât) eodem momento, statim. N. 23. 21.

तत्त्व tattvá vel तत्व tatvá n., cf. gr. 564 (a pronom. neut. tat id, hoc, illud, s. tva) 1) veritas. Dr. 2. 5. N. 16. 38. B́. 3. 28. 2) natura, vera natura. N. 19. 2. 23. A. 4. 37. B́. 18. 1.

तत्त्वतस् tattvatás adv. (a praec. s. tas) secundum veritatem, veram naturam; accurate, penitus. B́. 4. 9.

तत्पर *tatpara* (hunc, hanc, hoc, hos etc. tanquam praecipuum habens. Bah. e *tat* et *para* n., v. gr. 598) plane addictus, plane deditus, in fine compp. ubi *tat* redundat, e. c. N. 16. 26: *d'yânatatpara* = *d'yânapara* meditationi addictus.

तत्परता *tatparátâ* f. (a praec. s. *tâ*) abstractum praec. Hit. 128. 21.

तत्र *tátra* (a stirpe pronominali *ta* s. *tra*) 1) ibi, hic, illic. In. 1. 6. — Pro locat. *tásmin*. Br. 1. 22 (*tatra vâsê* i. e. *tasmin vâsê* in hac habitatione, cf. *êkatra*). — *tátra tátra* hic et illic, ubique. In. 2. 31. Su. 1. 33. N. 17. 36. 2) illuc, in illum locum. H. 2. 16. Br. 2. 3. (Cf. goth. *thathrô* inde, v. gr. comp. 420.)

तत्रत्य *tátratya* (a praec. s. *tya*) qui illic est, dortig. Hit. 88. 12.

तत्रभवती *tatrab'avatî* fem. seq. Ur. 15. 11 infr.

तत्रभवन्त् *tatrab'avant* m. (e *tátra* illic et *b'avant*) in linguâ scenicâ excellens, praeclarus, dominus, de persona absente (ita *atrab'avant* de personâ praesente „der Vortreffliche hier"). Ur. 15. 12 infr.

तत्व *tatva* v. *tattva*.

तथा *tát'â* (e stirpe pronom. *ta* s. *t'â*) sic, ita. Dr. 4. 1; tam. H. 3. 3. A. 7. 13. — Particula assentiendi ita, vero, sane. H. 4. 59. Su. 3. 22. Repetitum respondet ad *yat'â yat'â* (quomodocunque). N. 8. 14. — *tat'â 'pi* nihilominus, tamen. Hit. 11. 5. 15. 10.

तथ्य *tat'ya* (a praec. s. *ya*) adj. verus. — Subst. n. verum. N. 5. 23.

तद् *tad* v. *tat*.

तदनन्तर *tadanantara* (Tatp. e *tat* et *anantará* intervalli expers, proximus) ejus proximus. N. 22. 16.

तदा *tadâ'* adv. (a stirpe pronom. *ta* s. *dâ*) illo tempore, tunc. H. 1. 15. — Respondet ad *yadâ'* quando. B'. 2. 52. 4. 7. Dr. 5. 18. — Saepe redundat, ubi in narrationibus eventus tempus definit, quod jam aliis temporis adverbiis sufficienter indicatum est. H. 1. 30. N. 20. 3. — In apodosi post *yádi* valet nostrum so. Lass. 7. 13: *yady êśâ mama b'âryâ b'avati tadâ ǵîvâmi*. (Cf. lit. *tadà* tum; slav. *togda* (*tŭgda*), gr. comp. 422.)

तदानीम् *tadâ'nîm* (v. gr. 584. 52 et cf. *idâ'nîm*) tunc. Dr. 6. 10.

तदीय *tadî'ya* (a *tat* s. *îya*, v. gr. 265) 1) qui ejus, hujus, illius, eorum, earum est. Rag'. 2. 28. 2) i. q. primitivum *tat*, e. c. Rag'. 1. 81: *sutân tadîyâṅ surab'êṅ kṛtvâ pratinid'im* „filiam hanc"; P. 2: *tadîyam asti nâu d'anam*.

तद्वत् *tadvat* (e *tat* hoc et *vat* sicut) ita, sic. Lass. 24. 7.

1. तन् *tan* 8. par. âtm. *tanó'mi*, *tanvê'* extendere, expandere, facere, perficere, creare. Rag'. 3. 25: *pitur mudan tatâna*; Nalôd. 1. 20: *gatim iha nalô śtanôd yânêna* (schol. *akarôt*). — Pass. *tanyê'* et *tâyê'* (gr. 454); part. perf. pass. *tatá*. B'. 2. 17. 8. 22: *yêna sarvam idan tatam*. (Gr. τάνυμαι, τείνω; lat. *tendo*, adjecto *d*, *tenuis*, *tener*; goth. *thanja* tendo; germ. vet. *denju*; russ. *tonju* tenuo; lit. *tempju* tendo, adjecto *p*; hib. *tana* „thin, slender, lean", *tanaighim* „I make thin" = caus. *tânáyâmi*; cambrobrit. *taenu* „to spread, to expand".)

c. *anu* i. q. simpl. Mah. 3. 12681: *d'armam êvâ 'nutanvatî*.

c. *ava* tegere. R. Schl. I. 17. 14: *yânaṅ kambalâvatatam*; II. 93. 4: *avatatâ vâraṇâir b'âṅ*.

c. *vi* i. q. simpl. Nalôd. 1. 54: *vyatanôt surayôgam* (schol. *dêvârćanam akarôt*); B'. 4. 32: *êvam bahuvid'â yaǵńâ vitatâ brahmaṇô mukê*; Man. 3. 28: *vitatê yaǵńê*.

c. *sam* praef. *anu* extendere, expandere. B'ag. 15. 2: *ad'aśća mûlâny anusantatâni*.

2. तन् *tan* 1. et 10. par. *tánâmi*, *tânáyâmi* (*śrad'd'ôpatâpayôṅ* K.) credere; vexare.

तनय *tánaya* m. (r. *tan* s. *aya*, cf. *santâna*) filius. N. 13. 34.

तनया *tanayâ* f. (fem. praec.) filia. N. 12. 12.

तनु tanú (r. tan s. u) 1) adj. (fem. tanu, tanû, tanvî) tenuis. Dr. 7. 7. 2) subst. f. n. corpus. Dr. 6. 20. In. 1. 33. (Gr. ταvυ in initio compp.; lat. *tenuis*, adjecto *i*, v. gurú et gr. comp. 923; osset. *ĭænag*, v. gr. comp. 87; island. vet. *thunnr*; germ. vet. *dunni*, th. *dunnja*, nostrum *dünn*; hib. *tana*; russ. *tonkiĭ*; v. 1. tan. Cum tanú corpus cf. slav. ТѢЛО têlo.)

तनुत्र tanutra n. (e tanú et tra servans, v. sq.) lorica, thorax.

तनुत्राण tanutrâṇa n. (e tanú corpus, et trâṇa servans, a r. trâ s. ana) lorica, thorax. A. 11. 4.

तनुस् tánus n. (r. tan s. us) corpus (v. tanú sgn. 2).

तनू tanû f. (v. tanú) corpus.

तनूनप tanûnapa n. butirum purificatum.

तनूनपाद् tánûnápâd m. (e praec. et ad edens) ignis. Hit. 55. 10 (cf. hutabʿuǵ, hutâśana.)

तनूरुह tanûruha m. n. (e tanû vel tanús secundum euph. r. 75 et ruha crescens, a r. ruh s. a) pilus corporis. N. 26. 32.

तन्ति tánti m. (r. tan s. ti) textor.

तन्तु tántu m. (r. tan s. tu) filum. Hit. 24. 20.

तन्तुक tantuka m. (a praec. s. ka) id. Bʿar. 1. 95.

तन्त्र् tantr 10. âtm. (scribitur tatr, gr. 110[a]; sed videtur esse denom. a tantra, quod a tan extendere) sustentare, praesertim familiam. Śak. 91. 13: praǵâh praǵâh svâ iva tantrayitvâ.

तन्त्र tantra (r. tan s. tra) I. m. textor (cf. tánti). II. n. 1) filum (cf. tántu). 2) sustentatio familiae. 3) nomen librorum, qui precum formulas mysticas et sacros ritus tractant.

तन्द्रा tandrâ f. 1) lassitudo. N. 24. 53. 2) pigritia, segnitia.

तन्वङ्ग tanvañga (fem. -î, Bah. e tanú et áñga corpus) tenue, gracile corpus habens. H. 2. 37.

तप् tap 1. par. calefacere, urere. A. 4. 47: na tatra sûryas tapati; Bʿ. 11. 19: paśyâmi tvâñ svatêǵasâ viśvam idan tapantam; Hit. 24. 6: suṭaptam pânîyam. — Intrans. ardere, uri. Mah. 1. 2037: tapanti vahnâu. — Transl. dolore afficere, vexare. H. 1. 23: kâruṇyêna manas taptam; Br. 2. 31: na mân tapsyaty aǵîvitam; R. Schl. I. 8. 1: sutârʿan tapyamânasya nâ "sîd vañśakarañ sutañ. — Intrans. dolere, moerere. Br. 1. 32: âtmânam apićô 'tsṛǵya tapsyâmi paralôkagañ. — Caus. vel cl. 10. par. âtm. 1) calefacere, urere. Hit. 23. 22: na hi tâpayituñ śakyañ sâgarâmbʿas tṛṇôlkayâ; Mah. 3. 14785: tâpayan ... raśmivân iva têǵasâ; — tâptá pro tâpitá splendens In. 1. 9. 2) cruciare, vexare. Mah. 1. 1571: tvan tîvrêṇa tapasâ praǵâs tâpayasê; Gita-G. 11. 22: tâpitañ kandarpêṇa. 3) se ipsum castigare, corpus suum vexare. Mah. 3. 8199: yañ snâtas tâpayêt tatra. — Cl. 4. âtm. interdum par. tápyê, tápyâmi se ipsum castigare, corpus suum vexare. R. Schl. I. 57. 11: putrân dadṛśê tapyamânân. — Plerumque adjecto substant. tápas, e. c. M. 4: sô 'tapyata tapô gʿôram; Bʿ. 17. 5: gʿôran tapyantê yê tapô ǵanâñ; Su. 1. 7: tatrô 'gran têpatus tapañ; Mah. 1. 4619: tapsyâvô vipulan tapañ; 4781: tapsyê mahat tapañ. (Cf. lat. *tepeo*; gr. ΤΑΦ, θάπτω, quod primitive cremare significat; fortasse ἅπτω accendo e τάπτω, abjecto τ, vel primum mutato τ in σ, deinde in spir. asp.; russ. *tepl'* calidus, *teplota* calor; hib. *tebhot* „intense heat"; germ. vet. *damf*. Ad hanc radicem etiam traxerim lat. *tempus*, quod primitive fervidum anni tempus significaverit, deinde tempus in universum, sicut scr. varśá [pluvia] et ábda [aquam dans] pro pluvio anni tempore annum ipsum significant. Quod ad suffixum attinet, *tempus* cum scr. tápas convenit.)

c. anu pass. uri, dolore affici, dolere, moerere. R. Schl. II. 42. 11: spṛśṭvâ 'gnim iva pâṇinâ | anvatapyata dʿarmâtmâ putrañ sañćintya tâpasam; Mah. 3. 992: yas tvâm ... vanam prastʿâpya

nâ 'nvatapyata durmatih; 13720: *anutapyê bʿrśan tâta tava gʿôrêṇa karmaṇâ.* — Caus. dolore afficere, moerorem afferre. Ragʿ. 8. 88.

c. *anu* praef. *prati* pass. dolore affici, poenitentiâ vexari. R. Schl. II. 12. 36: *yadi dattvâ varâu râgan punah pratyanutapyasê.*

c. *abʿi* i. q. simpl. Ragʿ. 8. 43: *abʿitaptam ayah* calens ferrum; transl. R. Schl. II. 62. 5: *dvâbʿyâm api mahârâgah śôkâbʿyâm abʿitapyatê* (cf. śl. 6: *dahyamânas tu śôkʿâbʿyâm*).

c. *upa* id. R. Schl. II. 59. 9: *upataptôdakâ nadyah*; Mah. 3. 71: *duhkʿêna śarîram upatapyatê.* — Caus. id. Mah. 3. 10708: *sa samiddʿê mahaty agnâu śarîram upatâpayan.*

c. *upa* praef. *sam* id. Mah. 2. 856: *manah samupatapyatê.*

c. *nis* (mutato *s* in *ś* et *t* in *ṭ*) exurere, comburere. Mah. 1. 8215: *dagdʿâikadêśâ bahavô niśṭaptâs tatʿâ 'parê.*

c. *pari* urere, torrere. Mah. 1. 4784: *sûryêṇa sa ha dʿarmâtmâ paryatapyata bʿârata.* — Transl. pass. dolore affici, dolere, moerere. Mah. 1. 1747: *paryatapyata tat pâpań krtvâ*; 8441: *yadartʿam paritapyasê.* — Act. id. R. Schl. II. 66. 7: *râmań vivâsitań sabʿâryań ġanakô śrutvâ paritapsyaty aham iva.* — Caus. dolore afficere. Hit. 103. 8: *kań svîkrtâ na viśayâh paritâpayanti.*

c. *pra* 1) urere, comburere, exurere. Bʿ. 11. 30: *ġagat samagram bʿâsas tavô 'grâh pratapanti*; Mah. 3. 13086: *śadbʿir anyâiśća sahitô bʿâskarah pratapiśyati.* 2) dolere, moerere. R. Schl. II. 12. 1: *ćintâm abʿisamâpêdê muhûrtam pratatâpaća.* — Caus. calefacere, urere. Su. 1. 10: *tayôs tapahprabʿâvêna dîrgʿakâlam pratâpitah | dʿûmam pramumućê vindʿyah.*

c. *sam* 1) urere. R. Schl. II. 85. 17: *vanadâhâgnisantaptam pâdapam*; In. 5. 44: *hrććayêna santaptah.* 2) pass. dolore affici, moerere. Sâ. 5. 83: *divâ 'pi mayi niśkrântê santapyêtê gurû mama.* — Cl. 4. âtm. se castigare, corpus suum vexare. Mah. 1. 4639: *śataśrngê mahârâġa tâpasah samatapyata.* — Caus. 1) urere. R. Schl. II. 85. 17: *antardâhêna dahanah santâpayati râgʿavam.* Transl. vexare, dolore afficere. Hit. 103. 7: *santâpayanti kam apatʿyabʿuġan na rôgâh.* 2) collustrare, illuminare. Mah. 3. 11970: *tatah santâpitâ lôkâ matprasûtêna têġasâ.*

तप *tapa* (r. *tap* s. *a*) urens, vexans, in comp. cum *para*, v. *parantapa* qui hostem vexat.

तपस् *tápas* n. (r. *tap* s. *as*) 1) calor, fervor. Lass. 5. 7: *grîśmê pańćatapâ bʿûtvâ.* 2) fervidum anni tempus. 3) nomen mensis. 4) corporis cruciatus; castimonia, devotio. In. 5. 43. N. 24. 20. Bʿag. 4. 10. 28. (Lat. *tempus*, v. r. *tap.*)

तपस्य् *tapasy* denom. (a praec. s. *y*, gr. 520) se ipsum castigare, corpus suum vexare. M. 5. Bʿ. 9. 27.

तपस्य *tapasya* adj. (a praec. s. *a*, nisi a *tápas* s. *ya*) qui corpus suum vexat, qui vitam austeram, tormentuosam, castam agit. Bʿ. 18. 67.

तपस्विन् *tapasvín* adj. (a praec. s. *vin*) i. q. praec. Su. 3. 5. Bʿ. 6. 45. 7. 9.

तपोधन *tapôdʿana* (Bah. e *tápas* et *dʿána* divitiae) castigationis, castimoniae, devotionis dives. Su. 2. 15.

तम् *tam* 4. par. *tấmyâmi* dolore affici, moerere, languescere, tabescere, confici. R. Schl. II. 52. 25: *tâmyati śôkêna*; 106. 31: *bʿaratêna tâmyatâ.* — Caus. *tamáyâmi* vexare; Mah. Ros.: *punar yuddʿâya sańġagmus tamayantah parasparam.* (Fortasse lat. *tabeo* huc pertinet, mutatâ nasali in mediam ejusdem organi, sicut in gr. βροτός, in lit. *dewyni* novem; russ. *tomlju* fatigo, vexo.)

c. *â* i. q. simpl. R. Schl. II. 63. 50 in âtm.: *tasya tv âtâmyamânasya tań vâṇam aham uddʿaram.*

c. *ni* part. perf. pass. *nitânta* multus, immodicus, immoderatus. Ragʿ. 3. 8 et 35. 14. 43. Ur. 24. 4. 74. 8. Ritu-S. 1. 5.

c. *pra* i. q. simpl. R. Schl. II. 12. 105: *pratâmya vâ praǵvala vâ praṇaśya vâ.*

c. *sam* id. Gîta-G. 4. 21: *ćintâsu santâmyati.*

तमस् *támas* n. (r. *tam* s. *as*) caligo, obscuritas, tenebrae. Sâ. 5. 76. (Lit. *tamsù* caligo, *tamsùs* obscurus; russ. *temnüĭ* obscurus, *temno-ta* caligo; hib. *teim* „dark, obscure", *teimhen* „darkness", *teimheal* „an eclipse, darkness"; germ. vet. *demar* crepusculum, mutato *s* in *r*, nisi *demar* pertinet ad scr. *tamisra*; sax. vet. *thim* obscurus, attenuato *a* in *i*; anglo-sax. *dim* id.; lat. *tenebrae* ad scr. *tamisra* vel *timirá* trahi posset, ita ut ortum sit e *tembrae*, inserto *b* euphonico, sicut in gr. μεσημβρία, ἀμβροσία; cf. Pott. 1. 260.)

तमस्विनी *tamasvinî* f. (a praec. s. *vin* in fem.) nox. Am.

तमिस्र *tamisra* n. (a *támas* s. *ra*, attenuato penultimo *a* in *i*) i. q. *támas*. Am.

तमिस्रा *tamisrâ* f. (fem. praec.) nox obscura. Am.

तमोनुद् *tamônud* m. (e *támas* et *nud* mittens) 1) ignis. 2) sol. 3) luna. Am.

तमोमय *tamômáya* (a *támas* s. *maya*) caliginosus, obscurus. Sâ. 6. 43.

तम्ब् *tamb* 1. par. (*gatâu*) ire, se movere; cf. *tarb.*

तय् *tay* 1. âtm. (*gatirakśayôḣ*) ire, se movere; tueri, servare; cf. *trâi.*

तर् (तॄ) *tar* (*tṛ*) 1. par. interdum âtm. (praet. redupl. *tatâra*, *têrima*, gr. 407; part. perf. pass. *tîrṇá*) transgredi, trajicere. Râm. II. 53. 17: *têrur ikśumatîn nadîm*; Bʿ. 18. 58: *sarvadurgâṇi ... tarišyasi*; R. Schl. I. 25. 16: *śvas tarišyâmahê vayam*; Br. 3. 4: *taradʿvam plavavan mayâ*; Nalôd. 3. 34: *svarôśagaladʿin taran.* — *pratiǵńân tartum* fidem exsolvere, promissum servare. R. Schl. I. 68. 9. — Caus. *târáyâmi* 1) facere ut aliquis transgrediatur, trajicere, transvehere. Maḥ. 1. 5853: *târayâmâsa... gaṅgân nâvâ nararśabʿân*; 4230: *târyamâṇô yamunâm.* 2) servare, liberare, facere ut aliquis trajiciat periculum, infortunium, dolorem etc. (cf. *tartum âpadam* Br. 1. 34) Br. 3. 4: *iḥa vâ târayêd durgâd uta vâ prêtya târayêt*; Sâ. 7. 15: *târayišyati vaḣ sarvân.* (Cf. lat. *ter-minus*, v. gr. comp. 478, *trans*, *in-trare*, *pene-trare*, *tero*, *ter-e-bra*; gr. τέρ-μα, τέρ-θρον, τερέω, τέρ-ε-τρον, τορεύω, τιτράω, τιτραίνω, τιτρώσκω; τέρας, quod naturam transgreditur, cf. *ádbʿuta*; suffixum comparationis -τέρος = scr. *tara*, v. gr. comp. 291; τηρέω = scr. *târáyâmi*; goth. *thair-kô* foramen, *thair-h* per, v. scr. *tirás*; lit. *triniù* tero; slav. *trŭ* id.; hib. *tar*, *tair*, *tri*, v. *tirás* ex *taras*; *toir* „a pursuit, diligent search, pursuers, aid, help"; *tór* „a pursuer"; *tóramh* „pursuit"; *toras* „a journey"; *teirin* „a descent" — v. *taraṇa* et *tar* [*tṛ*] praef. *ava*; — *tearnadh* „descending", *tearanaim* „I descend"; *tarradh* „protection"; *tur* „a journey, a tour, a search"; *tarthaighim* „I assist, defend, protect"; *tarthadoir* „a saviour"; v. *trâi*, *trâ*. Mutato *r* in *l*: gr. τέλος, τέλλω, τηλοῦ; lat. *telum*, a penetrando dictum; lit. *til-tas* pons, *tolùs* longinquus, distans; v. *til.*)

c. *ati* i. q. simpl. Bʿ. 13. 25: *atitaranti mṛtyum.*

c. *ati* praef. *vi* id. Bʿ. 2. 52.

c. *ava* descendere. In. 2. 16: *avatîrya ratʿôttamât*; Ḥ. 3. 1. N. 21. 18. Maḥ. 3. 1889: *naranârâyaṇâu ...avatîrṇâu tâu pṛtʿvîm.* — Caus. facere ut aliquis descendat; demere, tollere, auferre. Maḥ. 3. 9917: *gaṅgâm avatârayâmâsa*; Dr. 8. 33: *drâupadîm avatârya (ratʿât)*; Maḥ. 4. 164: *ǵyâpâśan dʿanuśas tasya bʿîmasênô śvatârayat.* Avertere oculos. Ragʿ. 6. 30: *aṅgarâǵâd avatârya ćakśuḣ.*

c. *ut* 1) transgredi, trajicere. N. 12. 112: *uttarantan* (sic legendum pro *uttaran tan*) *nadîṅ ramyâm*; Rag̀. 12. 71: *tênô 'ttîrya pat̀â laṅkâm.* 2) egredi, emergere. Rag̀. 2. 17: *palvalôttîrṇavarâhayût̀a*; Mah. 3. 211: *ǵalâd uttîrya.* — Caus. 1) servare. Mah. 8306: *uttârayati santatyâ daśa pûrvân daśâ 'parân.* 2) evomere. Man. 11. 160: *aǵńâna-b̀uktan tû 'ttâryam.*

c. *ut* praef. *prati* c. ablat. egredi; descendere. R. Schl. II. 103. 31: *pratyuttîrya nadîtaṭât.*

c. *ut* praef. *sam* 1) transgredi. B̀att. 6. 59: *samuttarantâv avyat̀yâu nadân.* 2) cum ablat. egredi. Mah. 1. 3283: *ǵalât samuttîrya kanyâs tâṅ.*

c. *nis* 1) transgredi. Rag̀. 3. 7: *nistîryaća dôha-davyat̀âm*; Hit. 68. 4: *sa nistarati durgâṇi.* — Caus. servare, liberare. Man. 3. 98: *nistârayati durgâćća mahataśćâ 'pi kilvišât.*

c. *pra* extendere, dilatare. Mah. 3. 8149: *pratarêćća kulam puṇyam*; Rgv. 25. 12: *pra ṇa âyûṅši târišat* „nostras vitas longas faciat"; 33. 13: *pra svâm matim atirat* (= *atarat*). — âtm. crescere. Rgv. 104. 4: *pra pûrvâb̀ìs tiratê râšṭi śûraṅ* „implentibus (eum aquis) crescit (et) splendet heros". — Caus. 1) extendere. Mah. 3. 8647: *êśâ b̀âgîrat̀î puṇyâ ... pratâryamâṇâ kûṭêšu.* 2) decipere. Mr. 161. 10: *kim mâm pratârayasi.*

c. *vi* concedere, dare. N. 26. 24: *svam aṅśam vitarâmi tê*; 28: *yô mê vitarasi prâṇân.* Mah. 1. 4498. A. 3. 47.

c. *sam* i. q. simpl. H. 1. 14: *santîrya dûrapâram b̀uǵaplavâiṅ*; Man. 9. 161: *santaran ǵalam*; B̀. 4. 36. — Caus. 1) traducere. R. Schl. II. 89. 8: *gaṅgâm ... santârayantu naṅ.* 2) ferre, portare, vehere. Mah. 3. 10857: *mâdrînandanakâv ub̀âu durgê santârayišyâmi yatrâ 'śaktâu b̀avišyataṅ.* 3) servare. Man. 9. 139: *dâuhitrô spi hy amutrâi 'naṅ santârayati.*

तरक्षु *taráks̀u* m. canis hyaena. Am.

तरङ्ग *tarañgá* m. (r. *tar* [*tṛ*] s. *añga*) fluctus, unda. Am.

तरङ्गिणी *tarañgíṇî* f. (a praec. s. *in* in fem.) flumen.

तरण *taraṇa* n. (r. *tar* [*tṛ*] s. *ana*) trajectio, trajectus. Hit. 75. 4.

तरल *taralá* (r. *tar* [*tṛ*] s. *ala*) tremens, tremulus. Śak. 20. 11.

तरस् *táras* n. (r. *tar* [*tṛ*] s. *as*) velocitas. Hêm.

तरस *tarasá* n. caro. Am.

तरस्विन् *tarasvín* (a *táras* s. *vin*) celer, velox. Am.

तरु *tarú* m. (a r. *tar* [*tṛ*] s. *u*, nisi a *tarh tṛh* crescere, sicut *drumá* q. v. a *darh dṛh* crescere, *vṛkśá* a *varh vṛh* id.) arbor.

तरुण *táruṇa* (fem. -*ṇâ* et -*ṇî*, r. *tar* [*tṛ*] s. *una*, v. *tarú*) 1) adj. adolescens, juvenis. Hit. 28. 11: *taruṇî b̀âryâ.* — *táruṇî* subst. Hit. 5. 15. (Germ. vet. *diorna* virgo, puella, famula; island. vet. *therna* famula, serva.)

1. तंर्ह् तृंह् *tarṅh tṛṅh* 6. par. (*hiṅsâyâm* K. *hiṅsê* V.) ferire, occidere, laedere.

2. तंर्ह् तृंह् *tarṅh tṛṅh* 1. par. (*vṛdd̀âu* K.; scribitur *tarh tṛh*, gr. 110[a]) crescere. (Cf. *darṅh dṛṅh*, *darh dṛh*, gr. ΤΡΙΧ, θρίξ, τέρχνος; v. Benfey 1. 95.)

तर्क् *tark* 10. par. 1) intueri, spectare. N. 11. 36: *durd̀arśân tarkayâmâsa.* 2) cogitare, considerare, reputare, perpendere, explorare. N. 16. 9: *tâṅ samîkšya ... tarkayâmâsa b̀âimî 'ti*; 5. 14: *śrutâni dêvaliṅgâni tarkayâmâsa*; 21. 35: *êvan tarkayitvâ.* 3) putare. M. 1. 6540: *sa hi tân tarkayâmâsa rûpatô nṛpatiṅ śriyam | punaṅ santarkayâmâsa ravêr b̀raśṭâm iva prab̀âm.* (Fortasse *tark* cohaeret cum *darś dṛś* e *dark*, v. gr. comp. I. p. 125 *; huc trahi posset goth. *thankja* cogito, mutatis liquidis *r* et *n*; fortasse lit. *tikiu* credo e *tirkiu.*)

c. *anu* i. q. simpl. In. 1. 9: *dêvam anvatarkayat.*

c. *pra* id. Man. 1. 5. 12. 29: *avitarkyam aviǵńéyam.*

c. *vi* id. Mah. 1. 3571: *kinnu svid êtat patatî 'ti sarvê vitarkayantaǹ parimôhitâǹ smaǹ.*

c. *sam* putare. Mah. 1. 6540 (v. *tark* sgn. 3).

तर्क्ष् तृक्ष् *tarkś tṛkś* 1. par. (*gatâu* K. *ityâm* V.) ire, se movere. (Cf. *starkś. stṛkś*, quod fortasse e *santṛkś*; gr. τρέχω; goth. *thragja* curro, *treiha* urgeo, trudo; hib. *teilg* „go", *teilgin* „a shock, rencounter".)

तर्ज् *tarǵ* 1. par. 1) minari. Râm. II. 70. 25: *tarǵadb'ir iva vânarâiǹ.* 2) reprehendere, conviciari. B'att. 14. 80: *tan tatarǵa.* — Cl. 10. par. âtm. 1) minari c. acc. pers. et instr. rei, Rag'. 4. 28: *ahitân ânilôdb'ûtâis tarǵayann iva kêtub'iǹ*; 12. 41: *aǹkuśâkârayâ 'ńgulyâ tâv atarǵayat*; Mah. 4. 567: *iti bruvâṇâ vâkyâni sâ mân nityam atarǵayat.* 2) reprehendere, conviciari. Râm. II. 58. 24: *paruśâir vâkyâis têna tarǵitâ.* (Fortasse huc pertinet germ. vet. *TRUG*, *DRUK*, *triugu*, *driuku* fallo.)

c. *ab'i* 10. âtm. i. q. simpl. Mah. 3. 11716: *ab'itarǵayamânâśća ruvantaśća mahâravân.*

c. *sam* id. Rag'. 15. 19: *iti santarǵya śatrug'nam.*

तर्जनी *tarǵanî* f. (r. *tarǵ* s. *ana* adjecto fem. signo *î*) digitus index. Am.

तर्ण् तृण् *tarṇ tṛṇ* 8. par. (*adanê* K. *b'akśê* V.) edere.

तर्ण *tarṇa* m. vitulus. Hêm.

तर्णक *tarṇaka* m. (a praec. s. *ka*) id. Am.

1\. तर्द् *tard* 1. par. ferire, occidere, vexare, offendere, laedere. (Cf. *tard tṛd*; goth. *us-THRUT* molestiam facere, *us-thriuta*, *us-thraut*, *us-thrutum*, attenuato *a* in *u*.)

2\. तर्द् तृद् *tard tṛd* 7. par. âtm. ferire, occidere, destruere. B'att. 6. 38: *b'ûtin tṛṇadmi yakśâṇâń hinasmî 'ndrasya vikramam.* — Quae guṇam assumunt formae tam ad *tard* quam ad *tard tṛd* referri possunt, e. c. B'att. 14. 108: *rat'âśvâńića ripôs tatarda śâk'inâ*; 33: *râmaśća bahûn* (*râkśasân*) *tatarda.* (Vid. *tard* et cf. *tarh tṛh*, quod fortasse e *tard' tṛd'*.)

c. *anu* in dialecto vêd. findere, dividere. Ṛgv. 32. 1: *anv apas tatarda* (Rosenius vertit „aquas effudit"); Ṛgv.-V. 82. 3 (v. Westerg.): *anv apâń k'âny atṛndam ôǵasâ.*

c. *vi* discindere, dirumpere, dilacerare. B'att. 16. 15: *raṇê kartsyati gâtrâṇi marmâṇi vitartsyati.*

तर्प् तृप् *tarp tṛp* 1. par. exhilarare, satiare. — Cl. 4. par. âtm. 5. par. 6. par. 1) gaudere. Hit. 76. 14: *kô na tṛpyati vittêna.* 2) satiari. Sâ. 7. 2: *nâ 'tṛpyan kat'ayantaǹ punaǹ punaǹ*; In. 2. 26: *guḍâkêśam prêkśamâṇaǹ . . . naćâ 'tṛpyata vṛtrahâ*; Mah. 3. 2247: *atṛpyan hatânâm mâńsaśôṇitâiǹ.* C. gen. Hit. 66. 8: *nâ 'gnis tṛpyati kâśt'ânân nâ 'pagânâm mahôdad'iǹ.* — Caus. exhilarare, delectare, satiare. H. 2. 12: *manuśyô gand'ô g'râṇan tarpayatî 'va mê*; N. 17. 27: *atarpayat sudêvańća gôsahasrêṇa*; Mah. 1. 6803: *tan d'anêna tarpayâmâsa*; In. 1. 21: *pitṝn yat'ânyâyan tarpayitvâ*; Mah. 1. 8126: *âǵyad'ârâb'is tarpayasê 'nalam.* (Cf. *tarmp tṛmp*, *tarp' tṛp'*, *tarmp' tṛmp'*; gr. τέρπω, τρέφω; boruss. vet. *en-terpo* prodest; lit. *tarpstu* incrementa capio, augesco, praet. *tarpau*; *tarpà* incrementum; huc etiam traxerim nostrum *darbe*, *be-darf*, ita ut sensus primitivus in oppositum transierit; goth. *tharbs* egenus, *tharf* egeo, *thaurba* id.; russ. терплю *terplju* patior, tolero; fortasse lat. *sa-tur* e *sa-turp*, *san-turp* = scr. *santarp*, abjectâ radicis litterâ finali; itaque *sat* e *satur*, non vice versâ; hib. *tropadh* „heavy, weighty, grave", *trom* id. mutato *p* in nasalem ejusdem organi, nisi *trom* e *tromp*, inserto *m*, abjecto *p*, cf. *tarmp tṛmp*; *tromaighim* = scr. *tarpáyâmi* „I aggravate,

load, burden, make heavy", *tromaim* id.; *tormach* „increase, augmentation"; *torp* „bulk"; *tormad* „pregnant growing, big".)

c. *pari* caus. saturare. Maḥ. 3. 8537: *dêvâ ḥavišâ paritarpitâṅ.*

c. *sam* saturari. Ṛgv. 110. 1: *svâḥâkṛtasya sam u tṛpnuta* „rite effusi (libaminis potu) nunc satiamini". — Caus. saturare, exhilarare, delectare, satiare. Maḥ. 1. 4470: *suḥṛdaṅ . . . d'anêna samatarpayat*; Rag'. 13. 45: *santarpya samidb'ir agnim*; Maḥ. 3. 946: *tân mûlap'alâiṅ santarpayâmâsa.*

तर्फ् तृफ् *tarp' tṛp'* 6. par. i. q. *tarp tṛp.*

तर्ब् *tarb* 1. par. (*gatâu*) ire, se movere; cf. *tamb.*

तर्मन् *tárman* n. (r. *tar* [*tṝ*] s. *man*) cacumen pali sacrificalis. Am. (Gr. τέρ-μα; lat. *ter-minus*; v. *tar* [*tṝ*].)

तर्म्प् तृम्प् *tarmp tṛmp* 6. par. satiari. Ṛgv. 23. 7: *sagûrgaṇêna tṛmpatu*; v. *tarp tṛp.*

तर्म्फ् तृम्फ् *tarmp' tṛmp'* 6. par. i. q. *tarp tṛp.*

तर्ष् तृष् *tarś tṛś* 4. par. sitire. *tṛśitá* sitiens. N. 11. 12. (Cf. goth. *THARS* arefieri, *thairsa*, *thars*, *thaursum*; *thaursus* siccus, *thaursja* sitio, nostrum *Durs-t* sitis; lit. *trókštu* sitio, praet. *troškau*; *tróškulys* sitis; hib. *tart* [*tar-t*] „thirst, drought", *tart-mhar* „thirsty, dry"; gr. τέρσομαι; lat. *torreo* e *torseo*, *tos-tum* e *tors-tum.*)

तर्ष *tarśa* m. (a praec. s. *a*) sitis. Am.

तर्ह् तृह् 6. par. 7. par. *tṛḥá'mi*, *tṛṇé'ḥmi* (v. gr. 341) occidere. B'att. 1. 19: *rakśâṅsi tṛṇêḍ'u*; 17. 15: *atṛṇêṭ śatrûn.*

तर्हि *tárḥi* (a stirpe pronom. *ta* s. *rḥi*, v. *kárḥi*, *êtárḥi*) nunc, jam. Ḥit. 89. 1. Lass. 9. 3. 18. 14. 32. 18. 36. 15. 44. 7.

तल् *tal* 1. et 10. par. (*pratišṭ'âyâm* K. *pratišṭ'itâu* V.) condere. K.: *talati* (*tâlayati*) *dêvâlayâṅ râǵâ.*

तल *tala* n. (r. *tal* s. *a*) 1) solum, fundus. (Am. = *ad'as*) loc. *talê* sub. Ḥit. 58. 15: *tarutalê*; Ritu-S. 1. 13: *mayûrasya talê*; 18: *b'ôginaṅ p'aṇâtapatrasya talê.* 2) planta (pedis). Su. 1. 33. 3) palma (manus). Ḥit. 36. 4. A. 3. 40. 4) superficies (rei, ut terrae): In. 5. 57. Su. 4. 19. Ḥ. 1. 35. 38; (rupis): N. 12. 12; (domus): N. 13. 51. — *nab'astala* (Luftraum) N. 2. 30. (Hib. *talamh* „the world, the earth, land, ground, soil, a country, nation"; lat. *tellus.*)

तलत्र *talatra* n. (e praec. et *tra* servans, v. *tanutra*) tegumentum manuum. Dr. 5. 19. (Maḥ. 3. 15657.)

तलाङ्गुलि *talâṅguli* f. (Tatp. e *tala* et *aṅgúli*) pedis digitus. In. 12.

तल्प *tálpa* m. n. lectus, cubile.

तष्टार् -ष्टृ *taśṭá'r -śṭṛ'* m. (r. *takś* s. *târ tṛ*) faber lignarius.

तस् *tas* 4. par. (*utkśêpaṇê* K. *utkśêpê* V.) levare, allevare. K.: *tasyati mallô mallam.* Cf. *das.*

तस्कर *táskara* m. fur. N. 12. 2.

तस्मात् *tásmât* adv. (ablat. pronom. *tat*) eo, ideo, propterea. Br. 2. 21.

तात *tâta* m. amicus, carus, dilectus (in vocativo solum invenitur). In. 5. 55. Br. 1. 8. 3. 12. B'. 6. 40. M. 18.

तादृश् *tâdṛ'ś* m. f. n. (v. gr. 263) talis. N. 1. 13. 13. 50 (v. sq.).

तादृश *tâdṛ'śa* (fem. *-śî*, v. gr. 263) id. (Prâkr. *târisa*, dor. τᾶλίκος, slav. *toliku*, lat. *tâlis*; v. *kîdṛ'śa* et gr. comp. 415-419.)

ताप *tâpá* m. (r. *tap* s. *a*) calor, fervor, aestus; transl. dolor, moeror, sollicitudo. Dr. 5. 20. (Vid. *tap.*)

तापस *tâpasá* m. (a *tápas* s. *a*) qui corpus suum vexat, qui vitam austeram, tormentuosam, castam agit; asceticus. N. 12. 61. 62. 98.

तापसी *tâpasî* f. (a praec. signo fem. *î*) fem. praec. Ur. 84. 11.

तामर *tâmara* n. aqua.

तामरस *támarasá* n. (ut videtur, a praec. s. *sa*) nymphaea, lotus. Am.

ताम्बूल *tâmbûlá* n. 1) nux areca. 2) piper betel.

ताम्र *tâmrá* n. cuprum. Râm. I. 31. 50. — adj. (fem. *tâmrî*) colore cuprino. In. 5. 12. N. 26. 17. (Hib. *umha* cuprum.)

ताय् *tây* 1. âtm. (*santânê pâlanê* K. *pâlanasantatyôh* V.) 1) servare, tueri (cf. *tay* et *trâi* unde *trấyê* servo, ex hoc vero *tấyê*, ejecto *r*, ortum esse videtur). 2) extendi (nihil aliud quam pass. radicis *tan*.)

तारा *târâ* f. (ut mihi videtur, e *stârâ* q. v. abjecto *s*) stella. Su. 2. 25. In. 33. (Vid. *str* stella et cf. ṣend. 𐬯𐬙𐬁𐬭𐬇 *ṡtârĕ* pro 𐬯𐬙𐬁𐬭 *ṡtâr*, v. gr. comp. 30; gr. ἀστήρ, ἄστρον, praefixo α; goth. *stairnô* fem.; lat. *aster*, *astrum*, *stella*, quod e *sterna* ortum esse videtur, mutato *r* in *l*, cui se assimilaverit sequens *n*.)

तारापति *târâpati* m. (e praec. et *páti* dominus) luna. Sâ. 1. 19.

तारारूप *târârûpa* (Baḥ. e *târâ* et *rûpá* n. forma) stellae formam habens. In. 1. 33.

तारुण्य *târuṇya* n. (a *táruṇa* s. *ya*) juventus, adolescentia. Am.

तार्क्ष्य *tấrkśya* m. cognomen Garuḍi (v. *garuḍá*).

ताल *tâla* m. (a *tala* s. *a*) 1) palma manus. 2) plausus manuum, quo numerus musicus notatur. Ḥ. 2. 15. Lass. 39. 10. 3) genus palmae, borassus flabelliformis.

तालवृन्त *tâlavṛnta* m. (e praec. et *vṛnta*) flabellum. Śak. 57. 7.

तालवृन्तक *tâlavṛntaka* n. (a praec. s. *ka*) id. Am.

तालु *tấlu* n. palatum. Am.

तावत् *tấvat* adv. (neut. sequentis) 1) nunc, hoc tempore. Ḥ. 4. 15. 53. N. 12. 41. Ḥit. 10. 17. — In apodosi post *yấvat*, e. c. Ḥit. 43: *yâvad êvâ 'yaṅ vyâdʻô vanân na niṅsarati tâvan mantʻaram môćayituṅ yatnaḥ kriyatâm*; 43. 22: *pratyâvṛtya yâvad asâu lubdʻakas tarutalam âyâti tâvat kûrmam apaśyann aćintayat.* 2) tam diu. N. 5. 23. (Huc traxerim gr. τῆμος, mutato *v* in μ sicut e. c. in ΔΡΕΜΩ = scr. *drávâmi*, *t* in ς sicut in τετυφώς e τετυφοτ; lat. *dêmus*, *dêmum*; v. gr. comp. 352.)

तावन्त् *tấvant* (*tấvân*, *tấvatî*, *tấvat*, v. gr. 259) 1) tantus, tam magnus. Sâ. 5. 41. 2) tantum, tot. N. 20. 24. — Neut. *tấvat* c. acc. temporis: *tâvat kâlam* tantum temporis, tam diu. Sâ. 6. 31. (Lat. *tantus* correptum e *tavantu-s*, adjecto *u*; de gr. τόσος v. gr. comp. 412.)

1. तिक् *tik* 1. âtm. (*gatâu* K. *gatyâm* V.) ire, se movere. Cf. *tak*, *tâuk*, *ṭik*, *ṭik*, *ṭâuk*, *ḍʻâuk*, *trak*, *trâuk*, *tag*, *trag*.

2. तिक् *tik* 5. par. (*ǵigʻâṅsâyâm* K. *âskandê vadʻê* V.) adoriri, oppugnare; occidere velle; laedere, occidere. Cf. *tig*.

तिग् *tig* 5. par. id.

तिग्म *tigmá* (r. *tiǵ* s. *ma*) calidus, fervidus, urens, acer. A. 7. 20. — Subst. n. calor. (Hib. *time* „heat, warmth".)

तिग्मांशु *tigmâṅśu* m. (e praec. et *aṅśú* radius) sol.

तिघ् *tigʻ* 5. par. (*ǵʻâtanê*) pulsare, ferire, occidere.

तिङ्गुद *tiṅguda* m. nomen plantae. N. 12. 3.

तिज् *tiǵ* 1. âtm. (*niśânê kśamâyâṅća* K. *kśântâu śîtê* V.) 1) acuere. 2) perferre, tolerare. — *tiktá* 1) amarus. 2) suave olens. Mêgʻ. 20. — Desid. *titikś* perferre, sustinere. Maḥ. 3. 1393: *klêśâṅs titikśasê*; Man. 6. 47: *ativâdâṅs titikśêta*; Bʻ. 2. 14. — Cl. 10 vel caus. par. *têǵâyâmi* acuere. (Lit. *tékinu* cote acuo, *tékēlis* cos magna; russ. *točú* cote acuo, *točilo* cos; gr. θήγω, fortasse etiam θιγγάνω, ἔθιγον; lat. *tango*; goth. *têka* tango; v. *tếgas* splendor et cf. cambro-brit. *teg* „clear, fair; beautifull, pretty, bland".)

तितिक्षु *titikśu* (a desid. *titikś* — v. *tiǵ* — s. *u*) patiens. Am.

तित्तिरि *tittiri* et *tittirí* m. perdix, „the francoline partridge". Am.

तिथि *tiťi* m. f. dies lunaris. N. 5. 1. Sâ. 3. 2.

तिदुक *tiduka* m. nomen arboris, Diospyros glutinosa. Lass. 52.

तिन्तिड *tintiḍa* m. nomen arboris, Tamarindus Indica. Am.

तिन्तिडा *tintiḍâ* f. id.

तिप् *tip* 1. et 10. âtm. (*kṡaraṇê* K.) stillare. K.: *têpatê ġalaṅ g'aṭât.* Cf. *tim.*

तिम् *tim* 4. par. humidum esse, madefieri. Ḥit. Ser. 97. 5: *vânarâṅs timyataḣ śîtârttakampamânân avalôkya.* — *timitá* humidus, madidus. Am. Cf. *tip.*

तिमि *tími* m. piscis fabulosus, qui centum Yôġanorum longitudinem habere dicitur. A. 6. 3.

तिमिङ्गिल *timiṅgila* m. ingens piscis fabulosus. A. 6. 3.

तिमिर *timirá* n. (ut videtur, e *tamira* vel *tamara*, v. *támas*) obscuritas.

तिरश्च् *tiráść* v. *tiryáṅć.*

तिरस् *tirás* — *tíras* — (r. *tar* [*tṛ*] s. *as*) 1) praep. in dialecto vêdica, trans, per (v. Lass. p. 34) e. c. *tiraḣ purûćid aśvinâ raġâṅsi . . . êḥa yâtam* „per tenebras multas huc venite, Aśvini!" — *ya îṅk'ayanti parvatân tiraḣ samudram arṇavam* „qui trans mare undosum nubes propellunt". 2) adv. flexuose, tortuose. (Ad *tirás* trans, per, referri possunt lat. *trans*, goth. *thair-h*, nostrum *dur-ch*, hib. *tar*, *tair* „beyond, over, across, through, above", *tri* „through, by"; lit. *ti̇̃s* e regione, ex adverso; ṡend. *tarô* trans [Burn. Yaçna note LXVI] nititur formâ primitivâ *taras.* Ad *tirás* tortuose traxerim hib. *tar* „bad"; v. *tar* [*tṛ*].)

तिरस्कर् -कृ *tiráskar -kṛ* (r. *kar kṛ* praef. *tirás*) 1) obtegere. Rag'. 16. 20: *tiraskriyantê kṛmitantuġâlâiḣ . . . gavâkṡâḣ*; R. Schl. II. 12. 89: *kâlarâtrir mê nûnam b'âryârûpatiraskṛtâ tvam râġaputri.* 2) superare. Rag'. 3. 8: *tadîyam ânîlamuk'aṅ stanadvayam | tiraśćakâra . . . suġâtayôḣ paṅkaġakôśayôḣ śriyam*; Ḥit. 81. 8: *sa tiraskriyatê śrib'iḣ.* 3) conviciari, contumeliam dicere. Ḥit. 13. 11: *taṅ sarvê tiraskurvanti.*

तिरस्करिन् *tiraskarin* m. (r. *kar kṛ* praef. *tirás* s. *in*) aulaeum. R. Schl. II. 15. 20.

तिरस्करिणी *tiraskariṇî* f. (fem. praec.) 1) i. q. praec. 2) velum. Ur. 22. 4 infr.

तिरस्कार *tiraskâra* m. (a *tiráskar -kṛ* s. *a*) convicium, maledictio, contumelia. Ḥit. 13. 14. 114. 20.

तिरोधा *tirôd'â* v. *d'â* praef. *tirás.*

तिरोहित *tirôḥita* v. *d'â* praef. *tirás.*

तिर्यक् *tiryák* adv. (acc. neut. sequentis) flexuose, tortuose, oblique, ex obliquo. Ur. 65. 16: *tiryag avalôkya.*

तिर्यञ्च् *tiryáṅć* (e *tiri* pro *tirás* et *aṅć* ire, in casibus debilibus *tiryáć*, in debilissimis *tiráść*, quod e *tirás* et *ć* pro *ać*; nom. m. *tiryáṅ*, f. *tiráśćî*, n. *tiryák.*) 1) adj. curvus, flexuosus, tortuosus, obliquus. Mêg'. 52. 58. 2) subst. m. animal, quadrupes. Ḥit. 53. 19.

1. तिल् *til* 6. et 10. par. *tilấmi*, *têlâyâmi* unctum, oleosum esse; v. *tilá*, *tâila.*

2. तिल् *til* 1. par. (*gatâu*) ire, se movere (cf. *till*, *tar* [*tṛ*], unde *til* ortum esse videtur, attenuato *a* in *i* et mutato *r* in *l.*)

तिल *tilá* m. (r. 1. *til* s. *a*) 1) nomen plantae, cujus semen oleum praebet, Sesamum orientale. 2) nota, macula, quae sesami semini comparatur. Su. 3. 18.

तिलक *tílaka* 1) m. n. macula in fronte, unguento aut terrâ coloratâ facta. Rag'. 9. 40. 2) arbor quaedam. ibid.

तिलोत्तमा *tilôttamâ* f. (e *tilá* et *uttamâ*) nom. pr. Su. 3. 18.

तिल्ल् *till* 1. par. (*gatâu*) ire, se movere; v. 2. *til.*

तिसर् -सृ *tisar -sṛ* (nom. *tisrás*, ut videtur, forma reduplic. pro *titar -tṛ*, mutato *t* in *s*, sicut in pers. سه *sih*, tres, correptâ syllabâ *ri* in *ṛ*, sicut in *tṛtî́ya* tertius) fem. τοῦ *tri* q. v.

तीक् *tîk* 1. âtm. i. q. 1. *tik.*

तीक्ष्ण *tîkṡṇa* (r. *tiġ* s. *sna*) calidus, acer, acutus. Su. 2. 9. Ḥ. 2. 7. 9. N. 20. 30.

तीक्ष्णादंष्ट्र *tîks'ṇadańs'ṭra* (Bah. e praec. et *dáńs'ṭrá* f. dens) acutos dentes habens. H. 2. 7.

तीम् *tîm* 4. par. i. q. *tim.*

तीर् *tîr* 10. par. (*samâptâu* K. *karmaṇâń samâptâu* V.; ut mihi videtur, denom. a *tîra*, sicut idem valens *pâr* a *pâra*) finire.

तीर *tîra* m. (r. *tar* [*tṛ*] s. *a*) ripa. M. 5.

तीर्ण *tîrṇá* v. *tar* (*tṛ*).

तीर्थ *tîrt'á* m. n. (r. *tar* [*tṛ*] s. *t'a*) 1) locus sacer, lavationi destinatus. Sâ. 1. 38. 2. 2. 2) magister. Rag'. 17. 88.

तीव् *tîv* 1. par. (*st'âulyê*) magnum, crassum, corpulentum, turgidum esse.

तीव्र *tîvrá* (r. *tîv* s. *ra*) magnus, violentus, vehemens, acer. N. 11. 13. 24. 8: *tîvras'ôka*; M. 3: *tîvran tapań*; Su. 2. 7: *tîvravikrama*; Lass. 58. 17: *krôd'atîvrêṇa vahninâ.*

1. तु *tu* 2. par. *tâ'umi* et *tâvîmi* (Pâṇ. VII. 3. 95) crescere. Ṛgv. 94. 2: *yasmâi tvam âyagasê ... sa tûtâva* „cui tu sacra perficis, is crescit". (Lat. *tu-meo*, *tu-mulus* [v. gr. comp. 808*]; *tueo*, *tutor*, *tutela* etc.; boruss. vet. *tawas* pater, *tawiska* [them.] paternus, acc. *-kan* paternum, *tauta* terra [Land]; cambro-brit. *tyv-u* crescere; pers. توان *tuvân* potestas, توانم *tuvânem* possum; gr. τύ-λος; goth. *thiu-da*; umbr. *tuta* urbs; ṣend. *tav* posse, v. gr. comp. 915***.)

2. तु *tu* (fortasse a stirpe demonstrat. *ta*, attenuato *a* in *u*, sicut in interrog. *ku* e *ka*) 1) vero, autem. In. 3. 5. 4. 7. Br. 1. 17. 3. 18. N. 23. 9. 2) et, etiam. N. 25. 14. Br. 3. 22. A. 3. 23. Dr. 5. 17. 3) post pron. interrog. *kim* valet nostrum **doch**. Br. 1. 7. 35. 13. 17. 4) in apodosi post *c'êt* valet nostrum **so**. Br. 2. 17: *tań c'êd ahan na ditsêyam ... pramat'yâi 'nâń harêyus tu.* — Enunciationem nunquam incipit.

तुङ्ग *tuṅga* (r. *tuńǵ* s. *a*) 1) adj. altus. Rag'. 6. 3. 2) subst. m. arbor quaedam, **Rottleria tinctoria**. (Cf. lat. *turg-eo*, liquidis *n* et *r* inter se mutatis; lit. *tunkù* pinguesco; russ. *tućnûĭ* pinguis, cf. Benfey II. 235. I. 591; hib. *tonngo* „a billowy sea", *tonnghail*, *tonnta* „waved", *tonnaim* „I undulate, dip in water", nisi haec pertinent ad scr. *tarańgá* fluctus.)

तुच्छ *tuc'c'a* inanis, vacuus. Am. (Lit. *tus'c'ias* id.)

तुज् *tuǵ* 1. par. (in dial. vêd. 6. par. âtm.) 1) ferire, vulnerare, occidere. Ṛgv. 61. 6: *vṛtrasya marma tuǵan vaǵrêṇa tuǵatâ.* 2) tremere. Ṛgv. 61. 14: *asya b'iyâ dyâvâc'a b'ûmâ tuǵêtê.* 3) festinare, properare. Ṛgv. 3. 5. 61. 12: *tûtuǵâna* properans.

1. तुञ्ज् *tuńǵ* 1. par. (*hińsâbalavêsṭanaprâṇanêsu* K. *prâṇê balê* V.; scribitur *tuǵ*, gr. 110^a)) offendere, laedere, ferire, occidere; robustum esse; vestire; vivere (v. *tuṅga*).

2. तुञ्ज् *tuńǵ* 10. par. (*b'âsâṭṭârt'ê*; scribitur *tuǵ*, gr. 110^a)) loqui; superare, occidere, ferire.

तुट् *tuṭ* 6. par. (*kalahakarmaṇi* K. *kalahê* V.) rixari, altercari, contendere.

तुड् *tuḍ* 1. 6. par. frangere, rumpere, lacerare, findere; occidere. Cf. *tuṇḍ*, *tud.*

तुड्ड् *tuḍḍ* 1. par. (*anâdarê*) contemnere, spernere. Cf. *tûḍ*, *tôḍ.*

तुण् *tuṇ* 6. par. (*kâuṭilyê* K. *ǵâihmyê* V.) curvum, inflexum esse.

तुण्ड् *tuṇḍ* 1. âtm. (scribitur *tuḍ*, gr. 110^a)) id.

तुण्ड *tuṇḍa* m. rostrum. Mah. 1. 1474.

तुत्थ् *tutt'* 10. par. (*stṛtâu* K.) sternere, obtegere.

तुद् *tud* 6. par. âtm. tundere, ferire, pungere. B'att. 14. 81: *tutôda gadayâ 'rim*; 15. 4: *atâutsuń s'ûlâiń*; Dr. 8. 52: *as'vâńs tudantâu*; Mah. 3. 335: *pratôdêna tudyamâna*; 2. 2530: *tudasi marmâṇi vâks'arâiń.* — Part. perf. pass. *tunná* R. Schl. II. 14. 23: *tunna iva tîkṣṇêna pratôdêna.* (Lat. *TUD*, *tundo*; goth. *STAUT*, *stauta*; nostrum *stofse*, praefixo *s*; fortasse e scr. *santud.*)

c. *á* i. q. simpl. Mah. 1. 195: *ďanuńkôṭyâ "tudya vîram.*

c. *vi* id. Mah. 1. 3559: *vâkkanṭakâir vitudan mânuśân.*

तुन्द् *tund* 1. par. (*ćêśṭâyâm* K.; scribitur *tud*, gr. 110[a]) se movere, ire; operam dare, anniti. K.: *tundati sukďâya.* Cf. *trand.*

c. *ni* discedere? Ṛgv. 58. 1: *saḥôgâ amṛtô nitundatê* „robore genitus immortalis discedit".

तुन्द *tundá* n. venter. Am.

तुप् *tup* 1. 6. par. pulsare, ferire, occidere. (Cf. *tump, tup*ʿ, *tump*ʿ, *tumb, tub*ʿ, *trup, trump, trup*ʿ, *trump*ʿ; gr. ΤΥΠ, τύπτω.)

तुफ् *tup*ʿ 6. par. id.

तुभ् *tub*ʿ 1. âtm. 4. et 9. par. *tóbʿê, túbʿyâmi, tubʿnâmi.* id.

तुमुल *tumula* adj. 1) turbatus, perturbatus, confusus. A. 6. 22. Ragʿ. 5. 49 (schol. = *sańkula*). 2) tumultuosus. Bʿ. 1. 13. 19. A. 2. 2. (Cf. lat. *tumultus.*)

तुम्प् *tump* 1. par. et 10. par. (*tump* 10. scribitur *tup*, gr. 110[a]) i. q. *tup.*

तुम्फ् *tump*ʿ 6. par. id.

तुम्ब् *tumb* 1. et 10. par. (*ardanê* K. *ardê* V.; scribitur *tub*, gr. 110[a]) vexare. Cf. *tup.*

तुम्बुरु *tumburu* m. nom. pr. Gandʿarvi. In. 2. 28.

तुर् *tur* 3. par. *tútôrmi* properare (v. *tvar*, unde *tur* ejecto *a*. Cf. *dru*).

तुरग *turaga* m. (celeriter iens, e *turá* celer, in dial. vêd., et *ga*) equus. Ragʿ. 1. 42.

तुरङ्गम *turańgama* m. (e *tura* in acc. et *gama*) id. A. 7. 11.

तुरासाह् *turâsâḥ* m. (nom. *turâśâṭ*, e *turâ* i. q. *tvarâ* et *sâḥ* perferens, a r. *saḥ*) cognomen Indri. Ragʿ. 15. 40.

तुरीय *turî'ya* (a *ćatúr*, abjectâ syllabâ initiali, s. *tya* pro *tîya*, cf. *dvitî'ya, tṛtî'ya*) quartus.

तुर्य *túrya* id., v. gr. comp. 322.

तुर्व् *turv* 1. par. *tú'rvâmi* (*hińsâyâm* K. *hińsê* V.) ferire, laedere, occidere; cf. *tʿurv, durv, dʿurv, gûrv.*

तुल् *tul* 1. et 10. par. tollere, sublevare. Râm. I. 54. 15: *ďanus tôlayiśyâmi pâṇinâ.* — Part. perf. pass. *tulitá* sublevatus. Ragʿ. 4. 80: *pâulastyatulitasyâ 'drêń*; 12. 89: *tulitakâilâśa.* (Cf. *dul*, lat. *tollo, tuli*; gr. τλάω, τελάμων, τάλαντον [v. *tulâ'*]; goth. *thula* tolero; nostrum *dulde*; lit. *turù* habeo, *ap-turu* adipiscor.)

c. *á* id. Râm. I. 48. 42: *na śêkur âtôlayitum.*

तुलय् *tulay* (denom. a *tulâ'*) ponderare. Mah. 3. 10583: *utkṛtya svayam mâńsan tulayâmâsa kapôtêna samam.*

तुला *tulâ'* f. (r. *tul* s. *a* in fem.) 1) libra. Hit. 133. 1. 2) similitudo. Ragʿ. 5. 68; cum instr. ibd. 8. 15.

तुल्य *túlya* (a praec. s. *ya*) aequalis, similis, cum instr. N. 4. 6. Dr. 6. 12.

तुष् *tuś* 4. par. gaudere, contentum esse. Mah. 3. 1109: *tuśya mâ krudʿań*; 2. 149: *tutôśa pûgâm prâpya*; A. 4. 49: *nityan tuśṭâśća tê râgan prâṇinań suravêśmani.* C. instr. Man. 12. 37: *yêna tuśyatićâ "tmâ 'sya.* C. gen. Mah. 1. 3017: *karmasâkśî kśêtragńô yasya tuśyati, na tu tuśyati yasyâi 'śa puruśasya.* C. loc. Hit. 40. 7: *yasyâm bʿartâ na tuśyati.* C. acc. Mah. 1. 4198: *na tutôśa patin tadâ.* — Caus. exhilarare. N. 1. 7: *tań sa bʿimań ... tôśayâmâsa ... satkârêṇa*; Mah. 3. 9943: *tan tôśaya tapasâ.* (Cf. *tûś*; lit. *têśiju* recreo, reficio.)

c. *pari* i. q. simpl. R. Schl. II. 2. 33: *utsavêśu parituśyati.* — Caus. Sâ. 3. 21: *bʿartâram paryatôśayat.*

c. *sam* id. Bʿ. 3. 17: *âtmani santuśṭań*; 12. 14. 19. — Caus. Mah. 3. 13685: *guruń santôśayêta*; Hit. 25. 16: *bʿôganaviśêśâir vâyasań santôśya.*

तुष *túśa* m. folliculus, gluma **oryzae** etc. Dr. 6. 21. (Cf. *tvać* tegere, *tvać* cutis, cortex.)

तुषार *túśára* m. pruina, nix, gelu. Ragʿ. 9. 68. 14. 84. R. Schl. I. 49. 17.

तुष्टि *tuśṭi* f. (r. *tuś* s. *ti*) gaudium, satisfactio. In. 5. 13. Sâ. 1. 7.

तुस् *tus* 1. par. (*śabdê* K. *dʿvânê* V.) sonare. (Fortasse lat. *tus-sis* ex *tus-tis*.)

तुस्त *tusta* n. pulvis. (Cf. angl. et anglo-sax. *dust*.)

तुह् *tuh* 1. par. (*ardanê*) vexare. Cf. 2. *duh*.

तुहिन *túhina* n. pruina, nix, gelu. Am. (Hib. *deigh* „ice".)

तुहिनाद्रि *tuhinâdri* m. (**Schneeberg**, e praec. et *ádri*) i. q. *himâlaya*. Ragʿ. 8. 53.

1. तूण् *tûṇ* 10. par. (*sańkôćê*) curvare, inflectere.

2. तूण् *tûṇ* 10. âtm. (*pûranê*) implere.

तूण *túṇa* m. pharetra. Ragʿ. 7. 54. (Slav. ТОУЛЪ *tulŭ* id., mutato *n* in *l*; v. *anyá* = *alius* etc.)

तूणी *túṇî* f. (a praec. adjecto signo fem. *î*) id. Ragʿ. 9. 56.

तूणीर *túṇîra* m. (a praec. s. *îra*, vel *ra* mutato *a* finali in *î*) id. Am.

तूर् *túr* 4. âtm. festinare. *túrṇa* celer. *túrṇam* adv. celeriter. H. 1. 2. 2. 14. 4. 18. (Vid. *tur*, *tvar* et cf. cum *túrṇa* hib. *tonn* „quick".)

तूर्ण *túrṇa* v. *túr*.

तूर्य *túrya* n. quodvis instrumentum musicale. A. 4. 60.

तूल् *túl* 1. et 10. par. ponderare.

तूल *túla* m. n. 1) morus Indica. 2) lana arborea. Mah. 1. 6740.

तूष् *túś* 1. par. i. q. *tuś*.

तूष्णीक *túśṇîká* (a *túśṇî'm*, vel potius ab ejus themate *túśṇî*, s. *ka*) taciturnus. (Fortasse huc pertinet lit. *tykas* silens.)

तूष्णीम् *túśṇî'm* adv. (ut videtur, a perdito part. perf. pass. *túśṇá*, fem. *túśṇî*, a r. *túś* s. *na*) tacite. Dr. 9. 24. Bʿ. 2. 9. (Russ. *tišinà* silentium, tranquillitas, *tíchïi* silens, tranquillus; boruss. vet. *tusnan* (acc.) „still", *tussîse* taceat; lit. *tylà* silentium, *tylù* sileo, quorum *l* ex *n* ortum esse videtur, ejecto *ś*; hib. *tosd* „silence, taciturnity, quietness", *tosdadh* „silencing, confutation", *tosdaighim* „I confute".)

तृण *tṛṇá* n. (r. *tarṇ* *tṛṇ* s. *a*, nisi, quod Benfeyus putat, *tṛṇá* corruptum e *tṛhṇa*, ita ut ad 2. *tarńh* *tṛńh* crescere pertineat) 1) gramen. 2) arundo? v. sq. Br. 3. 23. N. 13. 28. (Cum *tṛṇá* e *tarṇa* cf. goth. *thaurnu-s* euphonice pro *thurnus* [gr. comp. 82], utroque *a* attenuato in *u*; nostrum *Dorn*; russ. *tern'* id.; hib. *dreas*, *dris* „a briar, bramble".)

तृणकेतु *tṛṇakêtu* m. (e praec. et *kêtú* vexillum) arundo **Bambos**. Wils.

तृतीय *tṛtî'ya* (a *tri*, correpto *ri* in *ṛ*, suff. *tîya*) tertius. (Send. *tʿri-tya*; lit. *tré-čia-s* e *trétias*; lat. *ter-tius*; goth. *thri-dja*, th. *thri-djan*; slav. *tre-tiĭ*; scot. *tri-teamh*; hib. *triugha*.)

तृप्ति *tṛ'pti* f. (r. *tarp* *tṛp* s. *ti*) satietas. Bʿ. 10. 18. (Gr. τέρψις.)

तृष् *tṛś* f. (r. *tarś* *tṛś*) sitis. Ritu-S. 1. 11.

तृषा *tṛśâ* f. (r. *tarś* *tṛś* s. *â*) id. N. 9. 27.

तृष्णा *tṛ'śṇâ* f. (r. *tarś* *tṛś* s. *nâ* in fem., v. gr. 94*)) id. H. 1. 19.

तेजस् *tế'gas* n. (r. *tig* s. *as*) 1) splendor. Bʿ. 7. 9. Su. 4. 24. 2) vis, robur. In. 4. 8. N. 19. 13. 3) semen virile. Râm. I. 31. 18. 42. (Hib. *teas* „warmth, fervor".)

तेजस्विन् *têgasvín* (a praec. s. *vin*) splendore, vi, robore praeditus. Su. 1. 2. Bʿ. 10. 36. N. 20. 41.

तेजोमय *têgômáya* (a *tế'gas* s. *maya*) splendidus. Su. 4. 22. Bʿ. 11. 47.

तेम *têma* m. (r. *tim* s. *a*) humor, mador, vapor. Am.

तेव् *têv* 1. âtm. (*dêvanê*) ludere. Cf. *div*.

तैल *tâila* n. (a *tila* s. *a*) oleum sesami. Ragʿ. 8. 38.

तोक *tóká* m. (ut mihi videtur, a r. *tu* crescere, s. *ka*) proles. Am.

तोड् *tôḍ* 1. par. i. q. *tuḍ*.

तोत्त्र *tô'tra* n. (pro *tô'ttra* aut *tôt-ta*, r. *tud* s. *tra*) baculus aculeatus, quo elephanti concitantur.

तोमर *tômára* m. n. vectis ferreus. Dr. 8. 6.

तोय *tô'ya* n. (fortasse a r. *tu* crescere, sens. caus., ita ut primitive quod crescere facit signifaret) aqua. Rag. 8. 94. (Slav. *taja-ti* liquare.)

तोयद *tôyada* m. (aquam dans, e praec. et *da* dans) nubes. Ragᶜ. 6. 65.

तोयधर *tôyadᶜara* m. (aquam tenens, e *tô'ya* aqua et *dᶜara* tenens) nubes.

तोरण *tô'raṇa* m. n. (ab intrando dictum, r. *tur* s. *ana*) porta; arcus portae ornamentis instructus. N. 5. 3. Ragᶜ. 1. 41. 7. 4. (Cf. *dvâr* et rad. *tvar*.)

तोलन *tôlana* n. (r. *tul* s. *ana*) levatio. R. Schl. I. 66. 19.

तोष *tôśa* m. (r. *tuś* s. *a*) gaudium. Hit. 74. 5.

त्यक्ता *tyaktá* v. *tyaǵ*.

त्यज् *tyaǵ* 1. par. interdum âtm. deserere, relinquere. N. 9. 31: *naćâ 'han tyaktukâmas tvâm*; 33: *na tu mân tyaktum arhasi*; ibd.: *mân tyaǵêćâṅ*; Bᶜ. 4. 9: *tyaktvâ dêham punarǵanma nâi 'ti*. Renuntiare, cedere, dimittere, abjicere. Br. 3. 15: *tyaktavyâm mâńća santyaǵa*; N. 2. 17: *tyaktaǵîvitayôdᶜinaṅ*; Bᶜ. 1. 9: *śûrâ madartê tyaktaǵîvitâṅ*. (Hib. *treigim* „I leave, forsake", *treigthe* „forsaken" = scr. *tyaktá*; *treigean* subst. „leaving, forsaking, abandonment" = scr. *tyaǵana*; *treigtheoir* „a deserter, forsaker" = scr. *tyaktâ'r*, acc. *tyaktâ'ram*, mutatis semivocalibus *y* et *r*, v. gr. comp. 20.)

c. *pari* i. q. simpl. H. 1. 3: *nâvam parityaǵya*; Br. 1. 27. 28.

c. *sam* id. Br. 3. 15: *tyaktavyâm mâńća santyaǵâ*.

त्यद् *tyat* (ut mihi videtur, e stirpe demonstrat. *ta*, abjecto *a*, et relat. *ya*, nom. m. *syaṅ*, *sya*, f. *syâ*, n. *tyat*) is, hic, ille, in dial. vêd. (Huc trahimus germ. vet. *dër* e *diar*, f. *diu*, acc. *dia* = scr. *tyâm*, nom. pl. m. *die* = scr. *tyê*, f. *dio* = scr. *tyâs*, n. *diu* = scr. *tyâ'ni*, v. gr. comp. 355. 356; ad *syâ* pertinet germ. vet. *siu*, acc. *sia*; de nostro *dieser* (*die-ser*) v. gr. comp. 357; de lit. et slav. *śi-s*, *sĭ* hic = scr. *syaṅ*, *śi*, *si* haec = scr. *syâ* v. gr. comp. 358.)

त्याग *tyâ'ga* m. (r. *tyaǵ* s. *a*) 1) relictio, renuntiatio. Br. 1. 33. Bᶜ. 12. 11. 18. 1. 2. 4. 2) actio dandi, donandi, largiendi. Ragᶜ. 1. 7. 22. Hit. 34. 14.

त्यागिता *tyâgitâ* f. (a sq. s. *tâ*) munificentia. Hit. 24. 21.

त्यागिन् *tyâgin* (a *tyâ'ga* s. *in*) munificus.

त्रंस् *traṅs* 1. et 10. par. (*bᶜâśârtê* K. *bᶜâsi* V.) loqui; lucere.

त्रख् *trakᶜ* 1. par. ire; v. sq.

त्रङ्क् *traṅk* 1. âtm. (*gatâu*; scribitur *trak*, gr. 110[a]) ire; cf. *ṭâuk*, *taṅk*, *tik*, *trâuk*, *traṅkᶜ*, *triṅkᶜ*, *traṅg*.

त्रङ्ख् *traṅkᶜ* 1. par. (scribitur *trakᶜ*, gr. 110[a]) id.

त्रङ्ग् *traṅg* 1. par. (scribitur *trag*, gr. 110[a]) id. (Hib. *tairgim* „I escape, get away"; *tairgeadh* „a going, passing".)

त्रन्द् *trand* 1. par. (scribitur *trad*, gr. 110[a]) i. q. *tund*, quod e *trand* ortum esse videtur ejecto *r* et attenuato *a* in *u*.

त्रप् *trap* 1. âtm. pudere, praesertim cum praef. *apa*. (Fortasse primitive convertere, converti; cf. gr. τρέπω, ἐντρέπω pudore afficio; lit. *trópiju* ico; slav. *trepet* tremor; lat. *trepido*.)

c. *apa* i. q. simpl. Mah. 3. 110: *yênâ 'patrapatê sâdᶜur asâdᶜus têna tuśyati*; 5. 262: *krûrêṇa nâ 'patrapasê katᶜaṅ śakrê 'ha karmaṇâ*. (Cf. gr. ἀποτρέπω.)

c. *apa* praef. *vi* id. Mah. 2. 1433: *vibᶜîśakâbᶜir bahvîbᶜir bᶜîśayan sarvapârtᶜivân na vyapatrapasê kasmât*; R. Schl. II. 37. 10: *sâ vyapatrapamânê 'va*. — Par. ibd. II. 57. 28: *adyê 'mam anayaṅ kṛtvâ vyapatrapasi râgᶜava*; c. gen. Mah. 1. 4585: *vyapatrapan manuśyâṇâm*.

त्रप trapa m. (r. trap s. a) pudor. Am.

त्रपु trápu n. stannum. Hit. 55. 21. R. Schl. I. 38. 20.

त्रय trayá n. (a tri s. a, ut dvayá par, a dvi) trium numerus, trinitas, τριάς. Bʿ. 11. 20. 43.

त्रयी trayî f. (a praec. signo fem. î) tres Vêdi (Rić, Yagus et Sâman). Bʿ. 9. 21.

त्रयोदश trayôdaśá (fem. -î, gr. 236) decimus tertius.

त्रयोदशन् trayṓdaśan vêd. tráyôdaśan (comp. anom. pro tridaśan; e trayás, nom. pl. m. τοῦ tri, et dáśan, v. gr. 229) tredecim. (Lat. tredecim, lit. trylika e trydika, v. gr. comp. 319. annot.)

त्रस् tras 1. et 4. par. 1) tremere (praesertim timore). Mah. 3. 3080: bʿayât trasyasi; Dêv. 9. 21: tâiṅ śabdâir asurâs trêsuṅ. — trastá tremens. Mah. 3. 841: gandʿarvâṇâm bʿayatrastâṅ. 2) timere c. ablat. vel gen. Bʿatt. 15. 58: râkśasasya nâ 'trâsît. — Caus. terrere. A. 9. 22: trâsayan ratʿa-gʿôśêṇa nivâtakavaćastriyaṅ; ibd. 24; Dr. 5. 10. (Russ. trjasu quasso, agito = scr. caus. trâsáyâmi, trjasu-sj tremo; lett. trîfseht tremere; gr. τρέ(σ)ω, τρέ-μω; lat. tris-tis = scr. trastá, tre-mo, terreo ex terseo pro treseo = scr. caus. trâsáyâmi, v. gr. comp. 109[a]. 6; hib. tor „fear, dread".)

c. vi i. q. simpl. R. Schl. II. 103. 41: varâhamṛgâśća ... vitrêsuṅ; A. 6. 13: vitrêsuśća vililyuśća bʿûtâni. — vitrasta perterritus. H. 3. 3. Su. 1. 14. — Caus. terrere. Man. 7. 196: vitrâsayêt; N. 16. 15: vitrâsitavihaṅgama.

c. sam id. santrasta perterritus. N. 11. 1. 13. 19. A. 8. 16.

त्रस trasa (r. tras s. a) mobilis. M. 29.

त्रा tra 2. par. (in imperat. supponitur radici trâi, a qua trâ in formis generalibus distingui nequit; a grammaticis trâ in radices non receptum est) servare, liberare. Br. 3. 3: trâhi sarvam mayâi 'kayâ; Su. 1. 15: trâhî 'ti praćukruśuṅ; Mah. 3. 15931: tató nas trâtu bʿagavân. (Vid. trâi.)

1. त्राण trâṇá v. trâi.

2. त्राण trâṇa n. (r. trâi s. ana) 1) servatio, tutela. Dêv. 11. 47. Ragʿ. 15. 3. 2) lorica. A. 6. 14 (cf. tanu-trâṇa); śirastrâṇa galea. Ragʿ. 4. 64. (Hib. troiath „a helmet".)

त्रातार् -तृ trâtấr -tṛ́ m. (r. trâi s. târ tṛ) servator. Mah. 3. 15931.

त्रास trâsa m. (r. tras s. a) metus, terror. Ragʿ. 9. 58.

त्रि tri (nom. m. tráyas, f. tisrás pro tisaras a stirpe tisar, n. trî́ṇi) tres. (Gr. lat. lit. slav. hib. TRI, nom. m. f.: gr. τρεῖς, lat. tres, lit. trys, hib. tri, slav. masc. трије trije, fem. три tri; goth. THRI, nom. m. f. threis. Ad sanscr. fem. tisrás referuntur hib. vet. teora, cambro-brit. fem. tair, armor. teir; v. Pictet p. 145, gr. comp. 310.)

त्रिंशत् triṅśát (ut mihi videtur, pro tridaśat mutatâ mediâ in nasalem, sicut vice versâ lit. et slav. d vocum dewynì, devanti novem ortum est ex n; v. gr. comp. 317) triginta. (Lat. triginta, gr. τριάκοντα, hib. triochat.)

त्रिक triká n. spinae pars inferior. Ragʿ. 6. 16.

त्रिगर्त trigarta m. nomen regionis (Wils.: A country in the northwest division of India, apparently part of Lahore). Dr. 2. 7.

त्रिङ्ख् triṅkʿ 1. par. (scribitur trikʿ, gr. 110[a]) ire; v. traṅk.

त्रितय tritaya n. (e tri s. taya) trium numerus, trinitas. Br. 2. 21. (Hib. treidhe „three things, three parts".)

त्रिदश tridaśá m. pl. (ut mihi videtur, a trayṓdaśan tredecim, quod pro tridaśan) Dii, exceptis Brahmâ, Viśṇu et Śivo. N. 4. 31. Lass. 15. 8.

त्रिदशत्व tridaśatva n. (a praec. s. tva) divinitas. Ragʿ. 16. 30.

त्रिदशालय tridaśâlaya (e tridaśá et âlaya domus, habitatio) 1) Tatp. deorum habitatio. In. 5. 36. 2) Bah. deorum habitationem habens i. e. Deus. In. 1. 12.

त्रिदिव *tridivá* n. (Dvigu, gr. 606, e *tri* et *divá* coelum, tres coeli) Indri coelum. In. 4. 6. Cf. *tripiṣṭapa*.

त्रिधा *tríd'â* (e *tri* s. *d'â*) trifariam. B'. 18. 19. Ṛgv. I. 118. 24. (Gr. τρίχα, dor. τρίχθα; v. gr. comp. 325.)

त्रिनेत्र *trinêtra* m. (tres oculos habens, Baḥ. e *tri* et *nêtra* oculus) cognomen Śivi.

त्रिपथ *tripat'a* n. (Dvigu, gr. 606, e *tri* et *pat'á*) trivium. Hêm.

त्रिपथगा *tripat'agâ* f. (e praec. et *ga* iens in fem.) nomen Gangis. Up. 28.

त्रिपिष्टप *tripiṣṭapa* n. (Dvigu, gr. 606, e *tri* et *piṣṭápa* mundus, tres mundi) Indri coelum, v. *tridivá*.

त्रिपुर *tripura* (e *tri* et *purá* n. urbs) 1) n. nomen regionis (Wils.: the modern Tipperah). 2) m. nomen unius Asurorum, Tripuri regis.

त्रिपुरघ्न *tripurag'na* m. (e praec. et *g'na* q. v. occidens) cognomen Śivi.

त्रिरात्र *trirâtrá* n. (Dvigu, gr. 606, e *tri* et *râtra* pro *râtri*, gr. 613) tres noctes. N. 9. 7. 10.

त्रिविक्रम *trivikrama* m. (Baḥ. e *tri* et *vikrama* passus) nomen Viṣṇûs. Am.

त्रिविष्टप *triviṣṭapa* n. (e *tri* et *viṣṭápa* i. q. *piṣṭápa*) i. q. *tripiṣṭapa*. Rag'. 6. 78.

त्रियामा *triyâmâ* f. (Baḥ. e *tri* et *yấma* vigilia) nox. Up. 57.

त्रिस् *tris* (a *tri* s. *s*) ter. (Ṣend. ‎ ‎*tʹris*; gr. τρίς, lat. *ter*.)

त्रुट् *truṭ* 4. et 6. par. 10. âtm. (*čêdanê* K. *čidi* V.) findi, rumpi. Hit. 15. 10: *yâvan mê dantâ na truṭyanti tâvad b'avataḥ pâśaṅ činadmi*; B'ar. 1. 95: *anaṅgakalaḥakrîḍâtruṭattantukam muktâǵâlam*. (Cf. gr. τρύω.)

त्रुटि *truṭi* f. (r. *truṭ* s. *i*) parvum momentum. Maḥ. 1. 1292.

त्रुटी *truṭî* f. id.

त्रुप् *trup* 1. par. (*vad'ê*) ferire, occidere. (Vid. *tup* et cf. gr. ΤΡΥΦ, θρύπτω, τρύφος; lit. *truppù* frior, minutatim conteror, *truppinu* frio, *trumpa-s* brevis, *trumpinu* in brevius contraho.

त्रुफ् *trup'* 1. par. id.

त्रुम्प् *trump* 1. par. id.

त्रुम्फ् *trump* 1. par. id.

त्रै *trâi* 1. âtm. (ortum esse videtur e *târay* i. e. *tar* [*tṛ*] in formâ caus.) servare, liberare. Man. 9. 138: *narakât trâyatê pitaraṅ sutaḥ*; R. Schl. I. 62. 12: *trâyasê snyasutân*. — Pass. B'. 2. 40: *trâyatê mahatô b'ayât*. Se servare. N. 13. 16: *trâyad'van d'âvata*. — Part. perf. pass. *trâtá* et *trâṇá*. (Vid. *trâ* et *tar* [*tṛ*] in formâ caus.)

c. *pari* i. q. simpl. Br. 3. 6: *tân svayaṅ vâi paritrâsyê*.

c. *sam* id. Maḥ. 1. 6819: *santrâtum arhasi*.

त्रैगुण्य *trâigunya* n. (a *triguṇa* n. tres qualitates, gr. 606, s. *ya*) abstractum vocis *triguṇa*. B'. 2. 45.

त्रैलोक्य *trấilôkya* n. (e *trilôkî* tres mundi, gr. 606, s. *ya*) tres mundi. Su. 1. 7. 24. 4. 1. N. 13. 16.

त्रैविद्य *trâividya* (a *trividya* n., gr. 606, tres scientiae, tres libri sacri [Vêdi], s. *ya*) trium Vêdorum peritus. B'. 9. 20.

त्रोटक *trôṭaka* n. (r. *truṭ* s. *aka*) genus fabulae (Wils.: „a minor drama, such as the Vikramôrvasi").

त्रौक् *trâuk* 1. âtm. (*gatâu* K. *gatyâm* V.) ire; v. *ṭik*, *ṭâuk*.

त्र्यक्ष *tryakśa* m. (tres oculos habens, e *tri* et *akśa*) nomen Śivi. Maḥ. 1. 7315.

त्र्यम्बक *tryambaka* m. (e *tri* et *ambaka*) id. A. 3. 50.

1. त्वक्ष् *tvakś* 1. par. i. q. *takś*.

2. त्वक्ष् *tvakś* 1. par. (*tvačô grâḥê*) cutem accipere. Cf. *tvač*.

त्वङ्ग् *tvaṅg* 1. par. (*gatikampayôḥ*; scribitur *tag*) ire, se movere, tremere. Cf. *traṅg*, *taṅg*.

1. त्वच् *tvać* 6. par. (*sańvaraṇê* K. *vṛtyâm* V.) tegere. (Fortasse huc pertinent lat. *tego*, mutatâ tenui in mediam; germ. vet. *dekiu*; lit. *dengiù*; v. Graff. 5. 99.)

2. त्वच् *tvać* f. (a praec.) 1) cutis. Ragᶜ. 3. 26. 2) cortex.

त्वच *tvaća* n. (r. *tvać* s. *a*) id.

त्वञ्च् *tvańć* 1. par. (*gatâu* K. *itâu* V.) ire; v. *tańć*, *ṭik*.

त्वत् *tvat* ablat. sg. pron. 2dae pers., qui in initio compp. thematis vice fungitur, v. gr. 242 et 611.

त्वत्तस् *tvattas* (a praec. s. *tas*) i. q. *tvat*.

त्वद्गुणाकृष्टचित्त *tvadguṇâkṛṣṭaćitta* adj. (Baḥ. e Tatp. *tvadguṇa* [*tvat* + *guṇa*] tui virtutes et Baḥ. *âkṛṣṭaćitta* [*âkṛṣṭa* + *ćitta*] attractam mentem habens) tuis virtutibus attractam mentem habens. In. 5. 35.

त्वम् *tvam* (gr. 242) tu. (Lat. *tu*, lit. *tù*, gen. *tawĕns*, hib. *tu*, goth. *thu*, slav. *tü*, gr. τούν, τύ, σύ.)

त्वर् *tvar* 1. âtm. interdum par. festinare. Ḥ. 4. 47: *tvarasva bᶜîma*; N. 20. 17: *tvaratê bᶜavân*; In. 5. 52. Ḥ. 2. 16: *tvaramâṇa*; Sâ. 1. 33: *bᶜartur anvêśaṇê tvara*; Maḥ. 1. 7539: *draśṭun tân tvaranti*. — *tvaritá* festinans. N. 2. 26. 23. 21. — Caus. *tvaráyâmi* incitare. R. Schl. II. 64. 63: *dûtâ vâivasvatasyâi 'tê kâuśalyê tvarayanti mâm*; N. 19. 12: *sa tvaryamâṇô bahuśaḥ*. (Vid. *tur*, *tûr*, *tar* [*tṛ*], et cf. slav. *tvorjuń* facio, *tvarĭ* f. creatura, ratione habitâ, radicem *ćar* q. v. et ire et facere significare; hib. *tuairim* „I go round, encompass, draw a circle".)

त्वरा *tvarâ* f. (r. *tvar* s. *â*) festinatio.

त्वष्टार् -ष्टृ *tvaśṭấr* -*śṭṛ́* m. (r. *tvakś* s. *târ tṛ*) 1) faber lignarius. 2) Viśvakarmanus, deorum artifex. Ragᶜ. 6. 32 (v. *taśṭấr* -*śṭṛ́*).

1. त्विष् *tviś* 1. par. âtm. 1) lucere, splendere. Bᶜaṭṭ. 14. 70: *titviśuḥ*; Ṛgv. 52. 6: *titvêśa*. 2) in dial. vêd. collustrare, ornare. Ṛgv. 102. 7: *amâtran tvâ dᶜiśaṇâ titviśê mahî* „immensum te hymnus ornavit magnus".)

2. त्विष् *tviś* f. (a praec.) splendor, lumen. Ragᶜ. 3. 15. 4. 75; v. *tviśâmpati*.

त्विषा *tviśâ* f. (r. *tviś* s. *â*) id.

त्विषाम्पति *tviśâmpati* m. (luminum dominus, e *tviś* in gen. pl. et *páti*) sol. Am.

त्सर् *tsar* 1. par. (*ćadmagatâu*) clam, occulto ire. (Cf. *sar sṛ*.)

c. *ava* in dial. vêd. aufugere. Ṛgv. 71. 5: *avatsarat pṛśanyaḥ* „aufugit pugnax (hostis)".

थ *tᶜ*.

थुड् *tᶜuḍ* 6. par. (*sańvṛtâu*) tegere, operire. (Cambrobrit. *tuzaw* id.)

थुर्व् *tᶜurv* 1. par. (*hinsâyâm* K. *vadᶜê* V.) laedere, ferire, occidere. (Cf. *turv*, *durv*, *dᶜurv*, *ǵurv*.)

द *d*.

द *da* (r. *dâ* s. *a*) dans, in fine compp. ut *ǵalada*.

1. दंश् *dańś* 1. par. (in tempp. special. nasalem ejicit) mordere. N. 14. 12: *adaśad daśamê padê*; R. Schl. I. 45. 20: *dadańśur daśanâiḥ*; Śak. 133. 8: *bimbâdᶜaran daśasi ćêd bᶜramara priyâyâḥ*; Maḥ. 1. 518: *nâgâir adaśyata*. — Part. perf. pass. *daśṭá* N. 14. 12 (gr. 548). — Caus. Maḥ. 1. 2243: *sarpâir ênam adańśayat*. (Cf. *dańs*, gr. δάκνω, fortasse δασύς; v. *dańśita*, *dańś* praef. *sam*; goth. *tahja* lacero; lat. *lacero* mutato *d* in *l*, *densus*; cambrobrit. *danhezu* mordere; hib. *dan-t* „a morsel, portion, share"; russ. *desnà* gingiva; v. *dáńśṭrâ*.)

c. *vi* mordere, edere. Mah. 1. 3362: *vidaśantyaṅ p'alâni.*

c. *sam* collidere dentes, labra; arcte adjungere, applicare. Mah. 2. 1485: *dantân sandaśatas tasya*; Dr. 7. 9: *sandaśṭâuśṭ'a*; Rag'. 16. 65: *sandaśṭavastrêśv abalânitambêśu.*

2. दंश् *danś* 10. âtm. (*danśanê* K. *darśadanśanê* V.; scribitur *daś*, gr. 110[a]) mordere; videre (*danś* videre ortum esse censeo e *darś* — v. *darś dṛś* — mutato *r* in *ṅ*; sic prâcr. caus. *danśêmi* = *darśáyâmi*).

3. दंश् *danś* 10. par. (*b'âśârt'ê* K. *tviśi* V.; scribitur *daś*, gr. 110[a]) loqui; splendere.

दंश *danśá* m. (r. *danś* s. *a*) 1) morsus, actio mordendi. 2) vespa, asilus. Rag'. 2. 5. 3) lorica.

दंशन *danśana* n. (r. *danś* s. *ana*) lorica. Mah. 1. 564.

दंशित *danśitá* (a *danśa* s. *ita*) 1) loricatus. A. 6. 14. 10. 19. (Dr. 6. 19 lege *danśanâni* pro *danśitâni*).

दंष्ट्रा *dánśṭrâ* f. (r. *danś* s. *tra* in fem.) dens magnus, prominens, exstans. Ḥ. 2. 3. 9. (Russ. *desnà* gingiva radice cum hoc vocabulo convenit, nisi cum *dánta* cohaeret, ita ut *s* ex *t* ortum sit.)

दंष्ट्राकरालवदन *danśṭrâkarâlavadana* (Bah. e *danśṭrâkarâla* — v. *karâla* — et *vadana* os, vultus) exsertis dentibus os habens. Ḥ. 2. 3.

दंष्ट्रिन् *danśṭrín* (a *dánśṭrâ* s. *in*) adj. exstantes dentes habens. — Subst. m. aper. N. 14. 18.

1. दंस् *dans* 10. âtm. (scribitur *das*, gr. 110[a]) i. q. 2. *danś.*

2. दंस् *dans* 10. par. (scribitur *das*, gr. 110[a]) i. q. 3. *danś.*

दंह् *danh* 10. par. (*dîptâu dâhê*; scribitur *dah*, gr. 110[a]) lucere, urere. (V. *dah*, unde *danh* insertâ nasali.)

1. दक्ष् *dakś* 1. âtm. (*vṛdd'âu* K. *syandê vṛdd'âu* V.) crescere; se movere. (Huc trahi posset goth. *THIH* crescere [nostrum *ge-deihen*] nisi pertinet ad *tarnh tṛnh.*)

2. दक्ष् *dakś* 1. âtm. (*hinsâyâm* K. *hantyart'ê* V.) laedere, ferire, occidere.

दक्ष *dakśá* (ut videtur, a r. *dakś* s. *a*) 1) aptus, idoneus, habilis, dexter. B'ar. 1. 58. N. 11. 5. 2) rectus, probus, honestus. B'. 12. 16. Sâ. 1. 3. (Primitive dexter; v. *dákśiṇa.*)

दक्षिण *dákśiṇa* (v. gr. 255; ut videtur, a r. *dakś* s. *ina*) 1) dexter. Su. 4. 12. 2) meridionalis (quia meridionalis plaga ei qui ad orientem se convertit, a dexterâ est). Ḥ. 1. 3. Su. 3. 25. 3) humanus, urbanus, comis. Ur. 33. 9 infr., v. *dâkśiṇya.* — *dakśiṇêna* adv. ad meridiem. Su. 3. 23. (Gr. δεξ-ιός, δεξι-τερός; lat. *dex-ter*, *dex-timus*; hib. *deas* dexter, meridionalis; lit. *dêśinê* f. dextera manus = scr. *dakśiṇâ*; goth. *taihsvô* f. id.; germ. vet. *zeso* dexter, *zesawa* subst. f. dextera manus; fortasse russ. ЮГЪ *jug'* meridionalis plaga; ЮЖНЫЙ *juś'nüĭ* meridionalis, abjecto *d*, sicut lat. *Jupiter*, *Jovis* e *Diupiter*, *Diovis*, gr. comp. 122.)

1. दक्षिणा *dakśiṇâ* f. (fem. praec.) 1) meridionalis plaga. Dr. 3. 7. 2) merces, pretium (educationis), Rag'. 5. 20; peracti sacrificii, B'. 17. 13. Rag'. 4. 86 in fine compp.

2. दक्षिणा *dakśiṇâ'* adv. (ut videtur instrum. vêd. a subst. *dakśiṇâ*, v. gr. min. ed. 3. §. 126 annot.) meridiem versus.

दक्षिणापथ *dakśiṇâpat'a* m. (e praec. et *pát'a* via in fine compp.) meridionalis regio Indiae. N. 9. 23.

दक्षिणावन्त् *dakśiṇâvant* (a *dakśiṇâ* s. *vant vat*) pretio sacrificali praeditus. N. 12. 45.

दग्ध *dagd'á* v. *dah.*

दघ् *dag'* 5. par. (*g'âtanê*) ferire, occidere; cf. *tig'.*

दङ्घ् *dañg'* 1. par. (scribitur *dag'*, gr. 110[a]) id.

दण्ड् *daṇḍ* 10. par. (ut videtur, denom. a *daṇḍá*, quod fortasse ipsum a *dam* s. *ḍa*, nisi a *taḍ*, mutato *t* in *ḍ*; cf. Lass.) percutere, punire. N. 13. 69. Rag'. 1. 25.

दण्ड *daṇḍá* m. (v. praec.) 1) baculus, sceptrum; poena. N. 4. 10. Dr. 6. 20. 2) plantae caulis. Rag'. 16. 46. 3) exercitus. Man. 7. 103.

दण्डगौरी *daṇḍagâurî* f. (e praec. et *gâurî*) n. pr. Apsarasae. In. 2. 29.

दण्डधारण *daṇḍad'âraṇa* n. (Tatp. e *daṇḍá* baculus et *d'âraṇa* actio ferendi) supplicium. N. 6. 6.

दण्डाधिपति *daṇḍâd'ipati* m. (e *daṇḍá* et *âd'ipati*) judex. Up. 56.

दत्त *dattá* datus (v. *dâ*, gr. 544).

दत्ति *datti* f. (pro *daddâti*, abjecto *â*, servatâ reduplicatione) donum. Rag'. 8. 85. (Gr. δό-σις; lat. *do-s*, quod e *do-tis* correptum esse videtur; hib. *dath* „a gift".)

दद् *dad* 1. par. âtm. (proprie *dada*, forma reduplicata a rad. *dâ*, correpto *â* in *a*, quod characteris 1mae vel 6tae classis analogiam sequitur, sicut a *st'â* venit *tíśt'ati* pro *tiśt'âti*, a *g'râ*: *ǵíg'rati* pro *-g'râti*, v. gr. 295) dare. Mah. 1. 3482: *yâuvanaṅ svan dadasva*; 3. 10836: *śarma dadasva*; 2. 1880: *śatâni ćatvâry adadad d'ayânâm*; 3. 10207: *vêdîńćâ 'py adadad d'âimîṅ kaśyapâya*.

दध् *dad'* 1. âtm. (proprie *dad'a*, a rad. *d'â*, correpto *â* in *a*, v. *dad*) i. q. *d'â*.

दधि *dad'i* n. (fortasse a *d'ê* bibere, cum redupl.) lac coagulatum. (V. *d'ê* et cf. goth. *daddja* lacto.)

दत् *dant* m. (in fine compp. plerumque usurpatur, e. c. *sudat* pulchros dentes habens, in declinatione analogiam part. praes. sequitur; itaque nom. *dan*, acc. *dantam*; fortasse primitive edens, ita ut mutilatum sit ex *adant* a r. *ad*) dens. (Gr. ΟΔΟΝΤ; lat. *DENT*; v. *dánta*.)

दन्त *dánta* m. (ut mihi videtur, a r. *ad* s. *anta*, ita ut mutilatum sit ex *adanta*) dens. H. 3. 20. (Lit. *dantis*, goth. *tunthus*; germ. vet. *zant*, *zand*, *zan*; cambro-brit. *dant*; hib. *déad*; de lat. *dens* et gr. ὀδούς v. *dant*; de russ. *desnà* gingiva v. *dáṅśṭrâ*.)

दन्तच्छद *dantaććada* m. (e praec. et *ćada* tegens) labium. Ćâur. 13.

दन्तिन् *dantín* m. (a *dánta* s. *in*, dentatus) elephantus.

दन्ध् *dand'* 1. par. (*pâlanê* K., scribitur *dad'*; equidem *dand'* vel potius *dand'a* reduplicatione explicaverim e *d'â*, correpto *â* in *a* et insertâ nasali; v. *dad*, *dad'*) sustentare, nutrire.

दन्व् *danv* 1. par. (*vraǵê*; scribitur *dav*, gr. 110a)) ire; cf. *du*, *d'anv*, *d'âv*; gr. δονέω = caus. *danváyâmi*.

दभ् *dab'* 1) 10. par. *dab'áyâmi* (*nôdê* K.) mittere. 2) 1. par. in dial. vêd. laedere, occidere, v. *damb'* cl. 5. Ṛgv. 84. 20: *mâ ta ûtayô vasô ssmân kadâćanâ dab'an* „non tua auxilia, domicilii largitor! nos unquam perire sinant"; Ṛgv.-V. 32. 12 (v. Westerg. s. r. *damb'*): *na tan dab'anti ripań* (hostes). — Desid. in dial. vêd. *dips* (e *did'aps* ejectâ syllabâ *d'a*) laedendi, occidendi cupidum esse. Ṛgv. 25. 14: *na yan dipsanti dipsavań* „quem (deum) non caedere affectant caedendî cupidi"; Ṛgv.-V. (v. Westerg. s. r. *damb'*): *yô nô divâ dipsati yaśća naktam*.

1. दम् *dam* 4. par. *dấmyâmi* domare. B'att. 18. 20: *yamô dâmyati râkśasân*. Part. perf. pass. *dântá* domitus, mansuetus. Br. 1. 25. Su. 2. 17. — Caus. *damáyâmi* i. q. primit. Mah. 1. 2995: *sarvan damayaty asâu*; ibd. 5537: *sâuvîram adamayać ćarâiń*. (Goth. *TAM* decere, *ga-timith*, *ga-tam*; germ. vet. *zimit* decet, *zam* decuit; fortasse lat. *damnum*. Ad caus. *damáyâmi* referimus gr. δαμάω, δαμάζω, lat. *domo*, goth. *tamja*, nostrum *zähme*, *zahm*, v. gr. comp. 19. 109a). 6.)

2. दम् *dam* indecl. (r. *dam*) uxor in comp. *dampatî* uxor et maritus. Sâ. 6. 3. (V. 2. *ǵam* et cf. gr. δάμαρ.)

दम *dama* m. (r. *dam* s. *a*) 1) domitus, refrenatio, sedatio (perturbationum animi). In. 4. 7. N. 6. 10. B'. 10. 4. 16. 1. 2) poena, mulcta. Man. 8. 59. 3) in fine compp. domans, domitor. 4) nom. pr. N. 1. 9. (Gr. -δαμος, ἱππόδαμος sicut scr. *arindama*.

दमन *damana* m. (r. *dam* s. *ana*) domitor; nom. pr. N. 1. 9.

दमयन्ती *damayantî* f. (part. praes. causativi *damáyâmi*, v. *dam*) quae domat; nom. pr. N. 1. 9.

दम्पती *dampatî* v. 2. *dam.*

1. दम्भ् *dambʻ* 10. par. (*nôdê*; scribitur *dabʻ*, gr. 110[a]) mittere; v. *tip.*

2. दम्भ् *dambʻ* 5. par. *dabʻnómi.* 1) fallere, decipere, e. c. *dabʻnôti dʻûrtaḣ* K. 2) laedere, occidere (praesertim in dial. vêd.). Nigʻ. 2. 19 (v. Westerg.): *dabʻnôti* (*vadʻaḣ*); Ṛgv. 24. 10: *adabdʻâni varuṇasya vratâni*; 41. 1: *yaṅ rakšanti praćêtasô varuṇô mitrô aryamâ | nûćit sa dabʻyatê ǵanaḣ* „quem protegunt dii Varuṇus, Mitrus, Aryamanus, non sane laeditur ille vir" (*nûćit* = *nâi 'va*, v. Westerg.); Yaǵurv. 1. 31 (Westerg.): *adabdʻêna tvâ ćakšušâ 'vapaśyâmi* (*dabʻnóti*, *dabdʻá*, *dabʻyátê* etiam ad *dabʻ* referri possunt. Cf. *dabʻ* et v. *dalbʻa*).

दम्भ *dambʻa* m. (r. *dambʻ* s. *a*) fraus, simulatio; superbia. Bʻ. 16. 4. In. 5. 62. Maḥ. 2. 877 (v. *dalbʻa*).

दम्य *damya* m. (r. *dam* s. *ya*) taurus juvencus. Ragʻ. 6. 78.

दय् *day* 1. âtm. (*gatâu dânê ḥiṅsâyâm âdânê* K. *graḥaṇê gatâu vadʻê, dânê avanê* V.) ire, dare, laedere, occidere, sumere, tueri. — *dayitá* amatus. In. 1. 7. 3. 4. N. 16. 28. (Cf. *dê*; hib. *deidh* f. „desire, longing", *deidh* m. „a protector, defender", *deide* „obedience, submission".)

दया *dayấ* f. (r. *day* s. *â*) misericordia.

दयालु *dayâlú* m. f. n. (a praec. s. *âlu*) misericors, ad misericordiam propensus. Ḥit. 77. 20.

1. दर् दृ *dar dṛ* 6. âtm. praef. *â* respicere, curare, colere, aestimare. R. Schl. I. 75. 10: *anâdṛtya tu tadvâkyam.* — Pass. Ḥit. 4. 9: *dvitîyâ "driyatê sadâ*; Man. 2. 234: *sarvê tasya "dṛtâ dʻarmâ yasyâi 'tê traya âdṛtâḣ | anâdṛtâs tu yasyâi 'tê sarvâs tasyâ 'pʻalâḣ kriyâḣ.* — *âdṛta* etiam sensu activo respiciens, curans, curam habens. Man. 11. 225: *sarvêšv êva vratêšv êvam prâyaśćittârtʻam âdṛtaḣ* (schol. *yatnavân prâyaśćittârtʻam anutišṭʻêt*); Man. 7. 150: *tasmât tatrâ "dṛtô bʻavêt* (schol. *tadapasâraṇê yatnavân syât*). Cf. *darś dṛś.*

2. दर् (दॄ) *dar* (*dṝ*) 9. par. *dṛṇā́mi*, part. perf. pass. *dîrṇá* (gr. 345. 545) lacerare, dilacerare, dissecare, rumpere, findere. Maḥ. 3. 16426: *braḥmâstrêṇa dadârâ 'drim*; Ḥ. 4. 8: *śirô râkšasa dîryatâm*; N. 21. 15: *ḥṛdayan dîryata idaṅ śôkât.* — Caus. findere, proprie facere ut aliquid findatur. R. Schl. I. 16. 24: *dârayêyuḣ kšitim padbʻyâm*; Maḥ. 1. 795: *vaǵran tad vilam adârayat.* (E *dar* ortum est *dal* q. v.; cf. gr. δέρω; slav. *deruṅ* excorio; russ. *dra-tj* rumpere, scindere, *dratj koṡu* detrahere pellem; goth. *ga-TAR* [*ga-taira*, *ga-tar*] dirumpere, scindere; angl. *tear*; germ. vet. *ZAR* [*ziru*, *zar*]; nostrum *zehre*, *zerre*.)

c. *ava* i. q. simpl. Maḥ. 3. 17300: *ḥṛdayam avadîryatê mê.* — Caus. findere. Ragʻ. 13. 3: *urvîm avadârayadbʻiḣ.*

c. *ava* praef. *vi* id. R. Schl. II. 72. 28: *vyavadîrṇam manô mama.*

c. *vi* id. Maḥ. 1. 1477: *praḥârâir dêvân vidadâra*; 3. 673: *ǵâlaṅ vidîrya*; N. 9. 4: *manyunâ vyadîryatê 'va ḥṛdayam*; 19. 3. — Caus. id. Bʻ. 1. 19: *sa gʻôšô ... ḥṛdayâni vyadârayat.*

3. दर् (दॄ) *dar* (*dṝ*) 1. par. et 9. par. *dárâmi, dṛṇā́mi* (*bʻayê* K. *bʻiyi* V.) timere.

दर *dará* m. n. (r. 2. *dar* [*dṝ*] s. *a*) caverna, specus.

दरिद्र *dáridra* (r. *daridrâ* s. *a*) pauper.

दरिद्रता *daridrátâ* f. (a praec. s. *tâ*) paupertas.

दरिद्रा *daridrâ* 2. par. (forma redupl. a r. *drâ*, v. gr. 108) pauperem esse, fieri. Ḥit. 45. 10: *upary upari paśyantô sarva êva daridrati.*

दरी *darî* f. (a *dará* signo fem. *î*) i. q. *dará*.

दृंह् दृंह् *darṅh dṛṅh* 1. par. (scribitur *darh dṛh*, gr. 110*)). In dial. vêd. par. firmare, firmum reddere. Yagurv.: *pṛt'ivîn dṛṅha*; — *pṛt'ivîm uparêṇâ 'dṛṅkśîñ.* — âtm. firmum esse. Yagurv. *dṛṅhasva* (schol. *dṛḍ'îb'ava*); *dṛṅhantân duryâ* (domicilia) *pṛt'ivyâm.* (V. Westerg. et cf. *darh dṛh*.)

दर्दुर *dardurá* m. (forma redupl. incerti orig.) 1) rana. 2) nubes. 3) mons quidam. 4) instrumentum musicum.

1. दर्प् दृप् *darp dṛp* 4. par. 1) gaudere. B'aṭṭ. 14. 106. praef. *ati*: *viǵigyê tâṅ sênâm ... atidarpaća.* 2) superbire. Mah. 1. 162: *varadânâd dṛptâñ.* — Caus. superbum reddere. Hit. 103. 7: *kaṅ śrîr na darpayati.* (Cf. *tarp tṛp*.)

2. दर्प् दृप् *darp dṛp* 1. et 10. par. (*sandîpanê*) illuminare, illustrare. (Cf. *dîp*.)

3. दर्प् दृप् *darp dṛp* 6. par. (*vâd'anê*) vexare. (V. sq. et cf. hib. *drip* „affliction".)

दर्प *darpá* m. (r. 1. *darp dṛp* s. *a*) superbia. B'. 16. 4.

दर्पण *dárpaṇa* m. (r. *darp dṛp* in caus. superbum reddere, s. *ana*) speculum. Rag'. 10. 10. 14. 37.

दर्फ् दृफ् *darp' dṛp'* 6. par. i. q. 3. *darp dṛp*.

1. दर्भ् दृभ् *darb' dṛb'* 6. par. (*grant'ê* K. *gump'anê* V.) jungere, nectere, serere.

2. दर्भ् दृभ् *darb' dṛb'* 1. et 10. par. (*b'ayê*) timere.

दर्भ *darb'á* m. (r. *darb' dṛb'* s. *a*) i. q. *kuśá* sgn. 1. Rag'. 1. 31.

दर्म्प् दृम्प् *darmp dṛmp* 1. par. âtm. i. q. *darp dṛp*.

दर्म्फ् दृम्फ् *darmp' dṛmp'* 6. par. i. q. *darp dṛp*.

दर्श् दृश् *darś dṛś* 6. par. interdum âtm. (in tempp. special. substituitur *paś* cl. 4. q. v.) videre, conspicere. N. 12. 96: *patin drakśyasi*; Sâ. 5. 30: *sâ vanâni vićitrâṇi ... dadarśa*; N. 12. 8: *saritô nirǵarâṅśćâiva dadarśa*; Mah. 1. 2830: *dadṛśê d'îmân nandanapratimam vanam*; ibd. 7888: *dadṛśâtê anyônyan tâu*; 4972: *mâ drâkśîs tvañ kulasyâ 'sya ǵ'ôraṅ saṅkśayam*; R. Schl. I. 20. 8: *pratyudyayâu munin draśṭum.* — Etiam auditu percipere. Br. 1. 4: *rôrudyamânâṅs tân dṛśṭvâ.* — Pass. Dr. 8. 10: *dadṛśê nakulas tatra.* Cum term. par. (gr. 446) Mah. 2. 2345: *sâ 'ham adya dṛśyâmi ǵanasaṅsadi.* — Caus. par. âtm. ostendere, monstrare. N. 20. 20: *yadi sûryan darśayitâsi mê*; B'ag.: *tad êva mê darśaya dêva rûpam*; Mah. 3. 2369: *darśayâ "tmânam* ostende te, appare; 1. 175: *âtmânan darśayânañ* se ostendens; 3. 9960: *darśayasva mârgam*; 3. 1026: *yô na darśayatê têǵañ.* — C. acc. pers. R. Schl. II. 97. 1: *tân tat'â darśayitvâ tu mâit'ilîn girinimnagâm.* — âtm. se ostendere, apparere. A. 4. 20: *aham vâi tvân darśayê*; Mah. 2. 220: *kaććid darśayasê manuśyân samalaṅkṛtañ*; Sâ. 1. 8: *darśayâmâsa* (v. gr. 420) *tan nṛpam.* (Gr. δέρκω; boruss. vet. *en-deirit* intueri, abjectâ gutturali; lit. *dairau-s* circumspicio, *ap-dairù-s* provideo, *zerkôlas* speculum, v. *darśana*, *âdarśá*; russ. *ṣerkolo* id.; hib. *dearcaim* „I see, behold", *dreach* „form, figure, image, a looking-glass", *deicsin* „seeing"; mutato *d* in *l*: *léir* „sight, perception".)

c. *anu* 1) videre, conspicere. A. 6. 18: *nâ 'nvapaśyan tadâ kińćit*; B'. 1. 31. 13. 30. 15. 10. 2) respicere, rationem habere. Mah. 3. 1082: *na kâryan naća mâryâdâñ krudd'ô 'nupaśyati.* — Caus. ostendere. R. Schl. I. 1. 25.

c. *anu* praef. *sam* putare. Mah. 1. 5037: *svênâ 'numânêna paraṅ sâd'uṅ samanupaśyati.*

c. *ab'i* videre, conspicere, aspicere. Mah. 3. 9982. Man. 9. 308. — Caus. ostendere. Mah. 1. 7740.

c. *â* caus. ostendere. Rag'. 4. 38.

c. *ut* exspectare. Rag'. 2. 60: *utpaśyan siṅhanipâtam.*

c. *upa* conspicere, intueri. Mah. 1. 8440. — Caus. ostendere. Hit. 83. 15.

c. *ni* caus. monstrare. Ragʿ. 6. 31.

c. *pari* videre, conspicere. Maḥ. 3. 224: *śêśasya paripaśyâmy upâyam.*

c. *pra* videre, conspicere. Br. 1. 19. 2. 6. N. 16. 6. Bʿ. 1. 39.

c. *pra* praef. *sam* id. R. Schl. I. 3. 4. II. 69. 18. Maḥ. 3. 8445.

c. *prati* id. Maḥ. 3. 12005: *dakśiṇasyân diśi yamam pratyapaśyam.* — Pass. iterum conspici, denuo apparere. A. 10. 37: *pratyadṛśyanta sañgrâmê.* — Caus. ostendere. Maḥ. 3. 16425.

c. *vi* videre. R. Schl. II. 20. 36. — Pass. videri, apparere. Maḥ. 3. 405: *kâlakalpô vyadṛśyata.* — Caus. ostendere. Maḥ. 2. 2633.

c. *sam* 1) videre, conspicere, spectare. R. Schl. I. 1. 53. Man. 12. 118. 7. 143. Bʿ. 3. 20. — Pass. A. 1. 3. 2) considerare. R. Schl. II. 9. 3: *idaṅ sampaśya kênô 'pâyêna sa prâpnuyâd râǵyam.*

दर्श *darśa* m. (r. *darś dṛś* in caus. s. *a*) novilunii dies. Ragʿ. 14. 80. 18. 34.

दर्शक *darśaka* (r. *darś dṛś* in caus. s. *aka*) 1) adj. monstrans. Hit. ed. Ser. 2. 8. 2) subst. m. janitor. Am.

दर्शन *dárśana* n. (r. *darś dṛś* s. *ana*) 1) visus, conspectus; aspectus, species. A. 2. 11. H. 2. 5. N. 17. 14. 2) respectus, ratio. Ragʿ. 8. 71. 3) consilium, propositum, institutum. R. Schl. I. 58. 18. — A formâ caus. 1) monstratio. Lass. 87. 3. 2) speculum.

दर्शनीय *darśaníya* (r. *darś dṛś* s. *aníya*) spectandus, spectatu dignus. Su. 3. 13. Dr. 2. 9.

दर्शिन् *darśín* (r. *darś dṛś* s. *in*) cernens, perspiciens. N. 92. 91. Bʿ. 4. 34.

दृह् दृह् *darh dṛh* 1. par. (*vṛddʿâu*) crescere. Part. perf. pass. *dṛhitá* qui crevit, et *dṛḍʿá* (gr. 552) extensus, multus, firmus, solidus. Su. 1. 10. 18. N. 6. 10. M. 30. — *dṛḍʿám* adv. valde. N. 23. 8. A. 8. 1. (Vid. *darṅh dṛṅh*, *dírgʿá*, 2. *tarh tṛh* et cf. hib. *daingean* „strong, secure, close", *daingne* „strength, stability"; Pottius apte huc trahit anglo-sax. *telg* planta, virgultum, et goth. *tulgjan* firmare, roborare, Etymol. Forsch. I. 251; gr. δρμάω, δρίος, v. Benf. I. 96.)

दल् *dal* 1. par. findi. Bʿaṭṭ. 14. 20. 99: *dadâla bʿûḥ*; Gita-G. 7. 35: *dalati sâ hṛdi virahabʿarêṇa.* — Caus. vel cl. 10: *dalâyâmi* et *dâlâyâmi* findere. Bʿaṭṭ.: *muśṭinâ 'dâlayat tasya mûrddʿânam*; Bʿar. 2. 36: *hêtidalitô nâgaḥ.* (Cf. *dar* [*dṛ*], unde *dal* mutato *r* in *l*; slav. ДѢЛИТИ *dêliti* dividere; lit. *dalis* pars, v. *dala*, *dallykas* pars, fragmentum, *daliju* divido; goth. *dails* pars [gr. comp. 90]; germ. vet. *tail*, *teil*; *tilô* deleo, *tiligô* id. = scr. *dalâyâmi*, mutato *y* in *g* [gr. comp. 109ᵃ). 6]; lat. *dolo*; hib. *dail* „a share, portion", *dailim* „I give, deal out" [nisi haec pertinent ad *dâ*, *dádâmi*, unde *dailim* mutato *d* in *l* ortum esse posset], *duil* „partition, distribution", *duillean* „a spear", *duillean* „a pin, thorn".)

c. *vi* findi, diffindi. Nâisʿ. 4. 88: *tvadiśubʿir vyadaliśyad vaǵrô 'pi.*

c. *vi* praef. *antar* caus. vel cl. 10. diffindere, dilacerare. Bʿar. 2. 77: *kaṭʿinadṛśadantarvidalitaḥ.*

दल *dalá* (r. *dal* s. *a*) 1) n. pars, portio, fragmentum. 2) m. n. folium (ab erumpendo, emergendo dictum). Ragʿ. 4. 42. (Hib. *duille* folium; quae ad *dalá* pars spectant voces v. s. r. *dal.*)

दलन *dalana* n. (r. *dal* s. *ana*) actio findendi, fissio. Bʿar. 1. 58 *a* et *d*.

दल्भ *dalbʿa* m. (ut mihi videtur, e *dambʿa*, mutato *m* in *l*, v. gr. comp. 20) i. q. *dambʿa.* (Hib. *dalbh* „a lye, contrivance".)

दव *dava* m. (fortasse e *dahva* ejecto *h*, v. *dah*, nisi e *dêva* abjecto *i* diphthongi *ê* = *a* + *i*; v. *div*) 1) calor. 2) ignis. 3) ardens sylva, sylvae conflagratio. 4) sylva. (Cambro-brit. *daiv* combustio.)

दवाग्नि *davâgni* m. (e praec. et *agní* ignis) sylvae incendium. Ragʿ. 2. 14.

दशन् *dáśan* (v. gr. 231) decem. (Ṣend. [Zend script] *daśan*; gr. δέκα; lat. *decem* [proprie a *daśamá* decimus];

goth. *taihun* pro *tihun* [gr. comp. 82] e *tahun*; armor. *dek*; hib. *déagh*, *deich*; lit. *dešim-tis*, *dešim-ts*, *dešim-t*; slav. *desań-tĭ*; v. gr. comp. 318.)

दशन *daśana* m. n. (r. *dańś* ejectâ nasali, s. *ana*) dens. B^c. 11. 27. Rag^c. 10. 38.

दशम *daśamá* (fem. *-mî*, a *dáśan* s. *ma*) decimus. N. 14. 12. (Cf. lat. *decimus*, scot. *deicheamh*, hib. *deachmad*.)

दशा *daśâ* f. status, conditio, vitae spatium, aetas (ut juventus).

दशानन *daśânana* m. (Baḣ. e *dáśan* et *ânana*) cognomen Râvani. Rag^c. 10. 76.

दशार्ण *daśârṇa* m. in plur. nomen regionis (Wils.: A country, part of central Hindostan, lying on the south-east of the Vind^cya mountains). N. 17. 15.

दष्ट *daṣṭá* v. *dańś*.

दस् *das* 4. par. (*utkśêpê*) i. q. *tas*. (Cf. angl. *toss*, cum tenui pro mediâ secundum generalem regulam, gr. comp. 87.)

c. *upa* in dial. vêd. diminui. Ṛgv. 62. 12: *tava râyô gab^castâu na kśîyantê nô 'padasyanti* „tuâ in manu divitiae non pereunt, non diminuuntur".

c. *vi* in dial. vêd. diminui, interire. Ṛgv. 11. 3: *pûrvîr indrasya râtayô na vidasyanti* „larga Indri dona non minuuntur"; 121. 15: *mâ sâ tê asmat sumatir vidasat* (praet. mtf.) „ne ille tuus nobis favor intereat".

दस्यु *dasyú* m. (ut mihi videtur, a r. *dâs* laedere, occidere, correpto *â* in *a*, s. *yu*) 1) hostis. Maḣ. 1. 3153. 2) latro. Rag^c. 9. 53. (Vid. 2. *dâs*.)

दस्र *dasrá* m. i. q. *aśvinâu*, v. *aśvín*.

1. दह् *daḣ* 1. par. *dáḣâmi*, *ád^câkśiśam*, *d^cakśyấmi* vel *daḣiśyấmi*, *dágd^cum* (gr. 103) urere; comburere, exurere. B^c. 2. 23: *nâi 'nan daḣati pâvakaṅ*; Maḣ. 2. 1140: *tê daḣyantê sma vaḣninâ*; N. 11. 39: *agnidagd^ca iva drumaṅ*; Maḣ. 1. 1058: *ǵanamêǵayasya vô yaǵńê d^cakśyaty anilasârat^cíṅ*; Dr. 6. 4: *manô mê dûyatê daḣyatêća*; N. 15. 15: *daḣyamânaṅ sa śôkêna*; Gîta-G. X. 19. 2: *madanânalô daḣati mê mânasam.* — Notetur potent. futuri *d^cakśyêt*, Maḣ. 1. 8383: *kat^cam agnir na nô d^cakśyêt.* — Caus. comburendum curare. Maḣ. 1. 8309: *vanań vîrâu dâḣayâmâsatus tadâ*; Man. 8. 372: *pumâńsan dâḣayêt pâpań śayanê taptê.* — Desid. *did^cakś*. R. Schl. II. 97. 17: *did^cakśann iva tâń sênâń ruśitaṅ pâva kô yat^câ.* (Hib. *daghaim* „I singe, burn", *daighim* id.; *daghte* „singed, burned" = scr. *dagd^cá*; *daighim* „I burn", *dvighir* „flame"; lit. *degù* ardeo, *deginu* uro; germ. vet. *tâh-t*, *dâh-t* ellychnium ad caus. *dâḣáyâmi* pertinere videtur, ita gr. δαίω, δα-ιω, ejecto *ḣ*; fortasse goth. *dag-s*, them. *daga*, dies a lucendo dictum, sicut scr. *divasá* et *áḣan* q. v.; lat. *lig-num*, mutato *d* in *l*, sicut scr. *id^cmá* lignum ab *ind^c* flagrare [v. Pott. p. 282]; eâdem mutatione nititur gr. λιγνύς, sax. vet. *lôgna* flamma.)

c. *anu* comburere. R. Schl. II. 63. 41: *na tvâm anudaḣêt krudd^cô vanam agnir ivâi 'd^citaṅ.*

c. *upa* id. *suptân upâd^câkśîd bâlakân vâraṇâvatê.*

c. *ni* id. Maḣ. 1. 4454: *pâṇḍupâvakam âsâdya nyadaḣyanta narâd^cipâṅ.*

c. *nis* id. Man. 11. 246: *êd^cas têǵasâ vaḣnir nirdaḣati.*

c. *nis* praef. *vi* id. A. 3. 52: *ǵagad vinirdaḣêt* (*astram*).

c. *pari* id. B^c. 1. 30: *tvakćâi 'va paridaḣyatê.*

c. *pra* id. Maḣ. 1. 8362: *pradaḣan k^câṇḍavan dâvam*; 1. 2120: *na pâvakas tvâm pradaḣiśyati*; R. Schl. II. 94. 15: *na mâń śôkaṅ prad^cakśyati.*

c. *pra* praef. *sam* id. Maḣ. 1. 5796: *nas tatra ḣutâśaṅ samprad^cakśyati.*

c. *vi*: *vidagd^ca* doctus, eruditus, aptus, habilis. Ur. 11. 12. B^car. 1. 52. 97.

c. ***sam*** comburere. B'ar. 2. 32: ***sandaḥyatân vaḥninâ.*** — Caus. comburendum curare. Maḥ. 1. 4954: ***g'ṛtâvasiktan râgânan samadâḥayan.***

2. दह् ***daḥ*** 4. par. ardere, flagrare. N. 14. 1: ***dadarśa dâvan daḥyantam***; Sâ. 5. 3: ***aṅgânićâi 'va sâvitri ḥṛdayan daḥyatî 'vaća***; Maḥ. 1. 2061: ***daḥyanty aṅgâni mê.***

c. ***pari*** praef. ***sam*** i. q. simpl. Maḥ. 3. 10067: ***gâtram mê samparidaḥyatî 'va.***

c. ***pra*** id. Maḥ. 3. 2394: ***vṛkśasya pradaḥyataḥ.***

1. दा ***dâ*** 3. par. âtm. (anom. v. gr. 577) dare c. acc. rei et dat. vel gen. vel loc. pers. N. 5. 37: ***lôkân âtmaprab'âvânśćâi 'va dadâu tasmâi ḥutâśanaḥ***; B'. 3. 12: ***iśṭân b'ôgân ḥi vô dêvâ dâsyantê***; Man. 3. 95: ***gân datvâ vid'ivad gurôḥ***; Râm. II. 79. 15: ***yas tvam ǵyêśṭ'ê nṛpasutê pṛt'ivîn dâtum iććasi.*** — In matrimonium dare. R. Schl. I. 66. 27: ***sîtân dadyân dâśarat'êḥ.*** — Notentur locutiones: ***gânu dâtum*** genu imponere, Dr. 9. 5; ***argalan dâtum*** „obdere pessulum", Up. 58; ***dvâran dâtum*** portam aperire, Mṛ. 94. 6 infr.; ***pant'ânan dâtum*** dare viam alicui, decedere alicui de viâ, Maḥ. 1. 6703; ***b'ayam*** vel ***b'ayâni dâtum*** metum injicere alicui, Up. 60; ***pariramb'aṇan dâtum*** amplecti, Gîta-G. III. 7. 8; ***ǵ'ampan dâtum*** saltare, Ḥit. 63. 15. — Cum infin. 1) jubere. Maḥ. 1. 1188: ***dadâuća tan nid'im amṛtasya rakśitum kirîṭinê.*** 2) permittere, sinere. Maḥ. 1. 1528: ***na dâsyâmi samâdâtun sôman kasmâićid apy aḥam*** (cf. Il. I. 1. 338: ἔξαγε κούρην καί σφωϊν δὸς ἄγειν). ***punar dâtum*** reddere, Maḥ. 1. 3483. — Pass. ***dîyê*** (gr. 447), caus. ***dâpáyâmi*** 1) facere ut aliquis det c. 2. acc. Man. 7. 127: ***vaṇiǵô dâpayêt karân***; 8. 59: ***tâu nṛpêṇa ḥy ad'armaǵńâu dâpyâu taddviguṇan damam.*** 2) dandum curare. R. Schl. II. 70. 4: ***imâni vastrâṇi mâtulasya dâpaya.*** — Desid. ***dits*** e ***didâs*** ejecto ***a.*** Br. 2. 17: ***tân ćêd aḥan na ditsêyam***; Dr. 4. 17: ***sarvam mê ditsitan tvayâ.*** (Vid. ***dâs, râ, lâ*** et cf. gr. δίδωμι = scr. ***dádâmi***; lit. *dûmi* do pro *dûdmi*, *dûs-ti* dat e *dûd-ti*, gr. comp. 457, *dûs-te* datis e *dûd-te*; slav. *damĭ* e *dadmĭ*, gr. comp. 436; lat. *da-re*; hib. *daighim* „I give"; *dailim* „I give", e *daidim*, nisi pertinet ad ***dal*** q. v.; cambro-brit. *dodi* dare.

c. ***ab'i*** dare. Maḥ. 3. 13309: ***ab'yadât.***

c. ***â*** âtm. interdum par. sumere, capere, tollere, levare, abripere, demere, accipere (proprie sibi dare). Br. 3. 23: ***tṛṇam âdâya***; Ḥ. 1. 9: ***âdâya kuntîm b'râtṛ̂nśća*** (cf. śl. 7); Su. 4. 2: ***dêvagand'arvayakśâṇâm...âdâya sarvaratnâni***; Râm. I. 19. 27: ***vîryavatân vîryam âdattê yud'i***; Rag'. 8. 18: ***âsanam âdadê***; Maḥ. 1. 3483: ***svanćâ 'dâsyâmi b'ûyaḥ pâpmânan ǵarayâ saḥa***; Rag'. 3. 14: ***ḥutam agnir âdadê.*** — ***padd'atim âdâtum*** viam ingredi, inire. Rag'. 3. 46: ***vaćanam âdâtum*** dicere, loqui. A. 3. 48: ***aḥam ... vaćanam âdadê.*** — Part. perf. pass. ***âttá*** (ex ***âdâta*** ejecto ***â*** mutato ***d*** in ***t***) captus, arreptus. Rag'. 15. 46: ***âttaśastra.***

c. ***â*** praef. ***upa*** âtm. id. Ḥ. 1. 7. N. 13. 75. 23. 16. 25. 19. — par. dare. R. Schl. II. 96. 36: ***upâdadâd b'râtrôr mad'u mânsanća.***

c. ***â*** praef. ***sam*** + ***upa*** (***samupâdâ***) âtm. i. q. ***âdâ.*** Maḥ. 3. 11876: ***têǵânsi samupâdattê.***

c. ***â*** praef. ***prati*** âtm. zurücknehmen, retractare, revocare, rescindere. Maḥ. 1. 785: ***naćâ 'ḥan śaktaḥ śâpam pratyâdâtum.***

c. ***â*** praef. ***vi*** aperire, praesertim os. Part. perf. pass. ***vyâttá*** e ***vyâdâta*** ejecto ***â***, et ***vyâditá***, sicut ***st'itá*** a ***st'â.*** N. 12. 20: ***vyâttâsya***; B'. 12. 24: ***vyâttânana***; Maḥ. 2. 946. 3. 11115: ***vyâditâsya.*** — ***vyâdadâna*** os suum aperiens, omisso ***asya.*** Maḥ. 3. 11502.

c. ***â*** praef. ***sam*** âtm. i. q. ***âdâ.*** Dêv. 9. 31: ***saća śûlan samâdadê.*** In. 3. 1. N. 23. 13. 20. Maḥ. 3. 11395.

c. *pará* in dial. vêd. 1) prodere. Ṛgv. 104. 8: *má nó vadʿír indra má parádáh.* 2) dare. Ṛgv. 81. 6: *yó aryó martabʿóǵanam parádadáti dáśuśé* „qui dominus mortali idoneum cibum largitur sacrificanti".

c. *pari* dare. Man. 9. 326: *váiśyáya paridadé paśún*; Mah. 3. 17039: *prʿíám paridadáu dviǵáya.*

c. *pra* 1) id. In. 3. 8. N. 5. 37. 38. Dr. 4. 16. — In matrimonium dare. Sâ. 2. 26: *sakṛt kanyá pradíyaté.* 2) prodere. Mah. 1. 6219: *suhṛǵǵanam pradátun na śakśyámi.* 3) divulgare, narrare. Mah. 1. 6306: *pravṛttim pradaduh puré.* — Part. perf. pass. *pratta* ex *pradáta* ejecto *á*.

c. *pra* praef. *sam* dare. Mah. 2. 148. 3. 8531. — Caus. dandum curare. R. Schl. II. 32. 16: *tasya vastráṇi sampradápaya.*

c. *prati* 1) reddere. *uktam vaćanam pratidátum* ad dictum sermonem respondere. Ćaur. 36. 2) dare. Mah. 1. 6721: *nivṛttó pratidásyámi bʿóǵanan té yaťépsitam.*

2. दा *dá* 2. par. (*lavané* K. *lúné* V.) desecare, abscindere, decidere. (Cf. *dó*, *dal*; gr. δαίομαι, δαίς, δαΐζω, nisi pertinent ad *dá* dare; cambro-brit. *de* „to part, to separate"; adj. „separate, parted, divided"; *dead* „a parting, separation".)

दाक्षिणात्य *dákśiṇátyá* (a *dakśiṇá* ad meridiem, s. *tya*) 1) meridionalis. 2) e meridionali Indiae regione oriundus. Mah. 2. 1914.

दाक्षिण्य *dákśiṇya* n. (a *dákśiṇa* s. *ya*) comitas, humanitas, benignitas, urbanitas. Ur. 18. 5. Bʿar. 2. 19. Hit. 130. 9. — *adákśiṇya* inhumanitas. Ur. 14. 5 infr.

दाक्ष्य *dákśya* n. (a *dakśá* rectus, probus, s. *ya*) probitas, integritas. In. 4. 10. N. 6. 10. Bʿ. 18. 43.

दातार् -तृ *dátár -tṛ* m. (r. *dá* s. *tár tṛ*) dator. Sâ. 1. 3. N. 6. 10. (Gr. δοτήρ, lat. *datór-*.)

दान् *dán* par. âtm. (*avakʿaṇḍané* K. *árǵavé ćidi* V.) *didáńsámi*, *dídáńsé* (proprie desid. v. gr. 491) abscindere, rectum facere. Cf. *dó* (ita *śán* unde *śíśáńs* cohaeret cum *śó*).

दान *dá'na* n. (ut videtur, obsoletum part. perf. pass. a r. *dá* s. *na*, v. gr. 542) donum. (Lat. *donum.*)

दानतस् *dánatás* adv. (a praec. s. *tas*) pro ablat. *dánát.* Sâ. 2. 17.

1. दानव *dánavá* m. (a *danu* Danus, Dakśi filia, uxor Kasyapi et Asurorum mater, s. *a*) i. q. *ásura* q. v.

2. दानव *dánava* adj. (f. *-ví*, a praec. s. *a*) ad Dânavos spectans, dânavicus. A. 10. 24.

दान्त *dántá* v. *dam.*

दामन् *dá'man* n. (fortasse a r. *dam* s. *an*, nisi a 2. *dá* vel *dó* s. *man*) funis; taenia, infula. Ur. 5. 9. H. 3. 13. (Cf. gr. δέω, δια-δή-μα; hib. *damhnadh* „a band or tye".)

दाय् *dáy* 1. âtm. (ut videtur cl. 4. radicis *dá*) dare. (Huc referri posset hib. *daighim* do, mutato *y* in *gh.*)

दाय *dáyá* n. (r. *dá* s. *ya*) 1) donum; portio. R. Schl. I. 29. 4. 2) hereditas.

दायाद *dáyáda* m. (e praec. et *áda* sumens, accipiens) 1) filius. Mah. 1. 871. 2) oriundus (ab aliquo), proles, prognatus. R. Schl. I. 60. 2.

दायिन् *dáyín* (r. *dá* s. *in*, inserto *y*) dans. Bʿar. 1. 30.

दार *dárá* m. pl. uxor. N. 14. 23. In. 5. 37. — In comp. Dvandv. (gr. 592). Br. 1. 19.

दारक *dáraka* m. (ut videtur, a praec. s. *ka* vel *aka*) puer. Br. 2. 35. N. 8. 20 ubi dual. *dárakáu* pueri, parvuli, puerum et puellam exprimit.

दारिका *dáriká* f. (a praec.) puella. Ur. 45. 2 infr.

दारिद्र *dáridra* n. (a *dáridra* s. *a*) paupertas. Hit. 31. 11.

दारु *dá'ru* m. n. (ut videtur, a r. *dar* [*dṛ*] s. *u*) lignum. Am. (Gr. δόρυ; goth. *triu* arbor, th. *triva*, gr. comp. 923, p. 385 ***; russ. *dérevo*, *drova*; hib. *doireach*

„woody". Russ. *drova* et *dérevo* etiam e scr. *drumá* arbor explicari possent, mutato *m* in *v*.)

दारुण *dáruṇá* (r. *dar* [*dṛ*] s. *una*) horridus, horribilis, terribilis. Ḥ. 1. 17. Su. 1. 3.

दारुणाकृति *dáruṇákṛti* (Baḥ. e praec. et *á'kṛti* f. forma, species) horridam speciem habens. Ḥ. 2. 2.

दाव *dává* m. i. q. *dava*. N. 14. 1 (v. *dava*).

दावाग्नि *dávágni* m. i. q. *davágni*. Ḥ. 4. 39.

दाश् *dáś* 1) cl. 1. par. âtm. dare (cf. *dá*, *dás* dare). 2) cl. 5. par. (*hiṅsané*) laedere, ferire, occidere (cf. *daṅś* mordere).

दाश *dá'śa* m. piscator. Maḥ. 1. 2397.

दास् *dás* 1) cl. 1. par. âtm. dare (a r. *dá* adjecto *s* sicut *más* a *má*, *b'ás* a *b'á*). 2) cl. 5. par. laedere, ferire, occidere. (Cf. *dáś* cl. 5, *daṅś*, *daṅs* mordere, *dasyú* praedo. Fortasse huc pertinent gr. λητη, ληΐς, ληΐζομαι, ληϊστής; mutato *d* in *l*, sicut in scr. *lá* sumere, secundum K. etiam dare, quod sicut *rá* dare e *dá* ortum esse censeo; cf. gr. λά-τρον, λά-τρις, lat. *la-tro*.)

दास *dásá* m. (r. *dás* dare, s. *a*) famulus. Ḥ. 1. 2. (Sic gr. δοῦλος a dando, porrigendo nominatum esse videtur.)

दासत्व *dásatvá* n. (a praec. s. *tva*) servitudo. N. 26. 21.

दासी *dásí* f. (a *dásá* signo fem. *í*) serva. N. 1. 11.

दास्य *dásya* n. (a *dásá* s. *ya*) servitudo.

दाह *dáha* (r. *dah* s. *a*) 1) actio urendi. Rag'. 11. 42. 2) exustio, conflagratio. Ḥ. 1. 44.

दिक् *dik* v. *diś*.

दिग् *dig* v. *diś*.

दिग्ध *digd'á* v. *dih*.

दिग्वासस् *digvásas* (plagas pro veste habens, Baḥ. e *diś* et *vá'sas* n. vestis) nudus. N. 9. 15.

दिति *diti* f. una Kaśyapi uxorum, Asurorum mater. Râm. I. 37. 1.

दित्स् *dits* desid. radicis *dá*.

दित्सु *ditsú* (a praec. s. *u*) dandi cupidus, dare volens. Su. 4. 23.

दिदृक्ष् *didṛkś* desid. radicis *darś dṛś*.

दिदृक्षा *didṛkśá* f. (a praec. s. *á*) cupido videndi. N. 21. 16. Sâ. 6. 8.

दिदृक्षु *didṛ'kśú* (a *didṛkś* s. *u*) videndi cupidus, videre desiderans, c. acc. Sâ. 5. 109.

दिन *dína* m. n. (a Lassenio apte e *divana* ejectâ syllabâ *va* explicatur, v. *dívan*) dies. Râm. I. 28. 8. G'at. 21. (Lit. *diẽna* f. dies, slav. *dĭnĭ* m. id.; cf. lat. *peren-dinus*, *peren-dinatio*, quorum pars prior ad *pára* pertinet. Cum Pottio II. 148, huc trahimus goth. *sin-teins*, th. *sinteina* quotidianus, ita tamen ut *sin* non e सम् *sam*, sed e सना *saná* semper ortum sit.)

दिनान्त *dinánta* m. (e praec. et *ánta* finis) vesper. Ritu-S. 1. 1.

दिनावसान *dinávasána* n. (e *dína* et *avasá'na* finis) id. Rag'. 2. 45.

दिन्व् *dinv* 1. par. (*prítáu*; scribitur *div*, gr. 110[a]) diligere, gaudere, exhilarare; cf. *ǵinv*.

दिम्प् *dimp* 10. par. âtm. (*saṅg'áté*) coacervare. Vid. *ḍap*.

1. दिम्भ् *dimb'* 10. par. (*nódé*; scribitur *dib'*, gr. 110[a]) mittere; cf. *damb'* et 1. *dab'*.

2. दिम्भ् *dimb'* 10. âtm. (*saṅg'áté*) coacervare.

1. दिव् *div* 4. par. *dí'vyámi* (gr. 303), part. perf. pass. *dyúta*, praet. mltf. *ádévišam* 1) splendere (v. 3. *div*, *divá*, *dívan*, *divasá* et cf. *díp*). 2) ludere. N. 7. 4: *éhi dívya naléna vái*. C. instr. rei, de quâ luditur, Maḥ. 2. 261: *étad rág'an mama d'anan téna dívyámy aḥan tvayá*. C. dat. rei, Maḥ. 1. 1192: *éhi sárdd'am mayá dívya dásíb'áváya b'ámini*; 2. 2468: *punar dívyáma b'adran té vanavásáya páṇḍaváiṅ*. — Part. praes. âtm. N. 7. 10: *dívyamánam arindamam*. — *váṇán dévitum* tela emittere. B'aṭṭ. 5. 81. (Huc trahi posset lat. *lu-do*, mutato *d* in *l*, cf. *dyútá* ludus; Pottius confert *jocus* quod e *djo-cus* explicari potest sicut *Jupiter*, *Jovis* e *Djupiter*, *Djovis* [v. gr. comp. 122];

lit. *jûkas* jocus, *jûkôju* jocor. Quae ad *div* splendere referendae sunt voces v. s. *divá*, *divasá*, *dyu*, *dyó*. Fortasse etiam lit. *żibu* splendeo huc pertinet; v. *dîp*.)

c. *pari* part. perf. pass. *paridyûna* moestus, tristis. Mah. 3. 306. 12433. R. Schl. II. 47. 2. 72. 50. Cf. *dêv*.

c. *prati* ludere cum aliquo, c. acc. pers. Mah. 3. 1356: *mâñ kitavaḥ pratyadêvît*. — âtm. Mah. 2. 2057: *yêna mân tvam mahârâga d'anêna pratidîvyasê*.

c. *vi* lusu perdere. Mah. 2. 2384: *imâṅ sab'âmad'yê yó vyadêvîd glahêśu*.

2. दिव् *div* 10. par. *dêváyâmi* (proprie caus. praec.) vexare; queri, lamentari. Cf. *dêv*.

3. दिव् *div* f. (nom. *dyâus* a them. *dyó*, gr. 200; r. *div* splendere) coelum. N. 12. 37. Lass. 39. 1. (V. *divá*, *dyó*.)

दिव *divá* n. (r. *div* splendere, s. *a*) id. (Lat. *divum*, *sub divo*; sic nostrum *Himmel*, goth. *himins* coelum cum scr. *kam* splendere, et lit. *dangùs* id. cum scr. *dah* [lit. *degù*] cohaerere videtur, mutato in germanicâ voce, e generali regulâ, *k* in *h*.)

दिवन् *dívan* m. (r. *div* splendere, s. *an*) dies; v. *dína* et cf. cambro-brit. *difan*.

दिवस *divasá* m. n. (r. *div* splendere, s. *asa*) dies. Sâ. 4. 2. (De lat. *dies* v. *dyó*; cambro-brit. *diev* et hib. *dia* dies tam huc quam ad *dívan* trahi possunt, nisi pertinent ad part. praes. *dîvyant* splendens, unde armor. *diez* explicaverim.)

दिवसमुख *divasamuk'a* n. (Tatp. e praec. et *múk'a* os) mane, tempus matutinum.

दिवा *divâ* adv. die (ut videtur, instrum. vocis *div*, cf. *dyu*).

दिवाकर *divâkará* m. (diem faciens, e *divâ* dies, quod separatim non invenitur, et *kara* faciens) sol. Rag'. 6. 66.

दिवानिश *divâniśa* n. (Dvandv. e *divâ* dies, v. praec., et *niśâ* nox, v. gr. 592) dies et nox. N. 13. 62.

दिवारात्र *divârâtra* n. (Dvandv. e *divâ* dies et *râtra* pro *râtri*, gr. 613, nox) dies et nox. N. 15. 14; cf. praec.

दिविषद् *diviśád* m. (e locat. *diví* et *sad* sedens, commorans; mutato *s* in *ś* propter antecedens *i*) coelicola, deus. Lass. 66. 3.

दिविस्पृश् *divispṛ́ś* (e *diví* in coelo et *spṛś* tangens, v. gr. 605) coelum tangens. N. 12. 37.

दिवौकस् *divâukas* m. (coelum tanquam domicilium habens, Bah. e *divá* coelum et *ókas* domus, domicilium) coelicola, deus. In. 5. 29. Su. 2. 25.

दिव्य *divyá* (a *div* vel *divá* s. *ya*, v. gr. 582) coelestis. N. 14. 25. In. 2. 17.

दिव्यप्रभाव *divyaprab'âva* (Bah. e *divyá* et *prab'âva* majestas, potentia, vis) coelestem potentiam habens. In. 1. 4.

दिश् *diś* 6. par. âtm. et 3. in dial. vêd. *diśấmi*, *diśé*, *ádikśam*, *ádikśi*, *dêśṭấsmi*, *dêśṭấhê*, *dêkśyấmi*, *dêkśyé*. 1) monstrare, ostendere. Man. 8. 57: *sâkśiṇaḥ santi mê 'ty*) uktvâ diśê 'ty uktó diśên na yaḥ*. 2) decernere. A. 9. 31: *diśṭam atrê 'ti*. 3) dare, largiri. Rag'. 16. 72: *yat (gâitrâb'araṇam) ... râmaḥ kuśâya râgyêna saman didêśa* (schol. *dattavân*). (Send. ՝ *diś*, gr. δείκνυμι, δίκη, δοκέω = caus. *dêśáyâmi*, abjecto *i* diphthongi *ê*; fortasse ΕΙΚΩ, εἰκών etc. e δείκω sicut scr. *áśru* q. v. e *daśru* = δάκρυ; lat. *dico*, *dicis* in *dicis causa*, *decet* = scr. *dêśáyati* [v. *âdiś* jubere], *decus*; *licet*, mutato *d* in *l*; goth. *TIH*, *ga-teiha* dico, narro, nuntio [*ga-taih*, *ga-tihum*]; *taikns* signum, *taiknja* monstro; germ. vet. *zîhu*, *zeigôm*; nostrum *zeihe*, *zeige*; fortasse lit. *żénklas* signum huc pertinet, sicut *żibu* ad *div*.)

c. *apa* 1) monstrare, indicare. Man. 8. 54: *apadiśyâ 'padêśyam*. 2) simulare, praetexere. Râg'. 19. 31: *mitrakṛtyam apadiśya*; ibd. 54: *rôgaśântim apadiśya*.

*) contra regulam pro *ma ity*.

c. *apa* praef. *vi* 1) falso, simulate indicare. R. Schl. I. 9. 41: *svam âśramapadan tasya vyapadiśyâ 'vidûrataḣ.* 2) appellare, nominare (v. *vyapadêśa* apud Wils.). Maḥ. 3. 16189: *b'râtaram ... d'anêśvaram vyapadiśan kat'an na laǵǵasê.*

c. *â* 1) docere. In. 3. 9: *gîtavâditranṛtyâni b'ûya êvâ "didêśa ḥa.* 2) jubere. N. 17. 21: *śîg'ram mê yânam âdiśa*; Ḥit. 40. 9: *yad yad âdiśati prâṇêśvaras tat tad êvâ 'ham avićâritaṅ karômi.* 3) collineare, dirigere telum ad aliquid, telo petere. Dr. 8. 35: *vidrutaṅ sâinyam ... âdiśyâ "diśya nârâćâir âǵag'âna*; A. 3. 34: *brahmâstram aham âdiśam.*

c. *â* praep. *upa* assignare, dare (in matrimonium). Maḥ. 1. 7239: *tasya kṛṣṇâm upâdiśa.*

c. *â* praef. *prati* 1) renarrare, c. acc. pers. Maḥ. 3. 14717: *yat kat'ayêt patis tê parirakśitavyam; kâćit sapatnî tava tam pratyâdiśêt.* 2) revocare. Ḥit. 71. 14. 3) rejicere, repellere, zurückweisen. Rag'. 1. 61. 6. 25. 39. Supervacaneum reddere, superare. Rag'. 10. 69: *têna 'pratimatêǵasâ rakśâgṛhagatadîpâḣ pratyâdiṣṭâ ivâ 'b'avan.*

c. *â* praef. *vi* jubere, c. acc. pers. Su. 3. 11. Rag'. 11. 43. R. Schl. I. 12. 27.

c. *â* praef. *sam* 1) id. Su. 2. 12. N. 17. 38. 2) monstrare. N. 20. 22.

c. *ut* 1) monstrare. N. 9. 24. 2) respicere, rationem habere. B'. 17. 21: *p'alam uddiśya.* 3) scopum petere, zielen. Ḥit. 23. 12: *tam uddiśya kśêtrapatinâ laguḍaḣ prakśiptaḣ.* 4) decernere. Sâ. 4. 3: *vratan trirâtram uddiśya.*

c. *ut* praef. *sam* 1) explicare, docere. Maḥ. 12. 82. 2) decernere. Maḥ. 3. 10: *tayôr vad'aṅ samuddiśya.*

c. *upa* monstrare, docere. N. 14. 7. A. 8. 8. Sâ. 4. 16. Man. 12. 107.

c. *upa* praef. *sam* monstrare. N. 9. 32.

c. *nis* (*nirdiś*) 1) demonstrare, explicare. B'. 12. 3. Man. 11. 143. 2) decernere. A. 10. 15: *mânuśô mṛtyur êtêśân nirdiṣṭô brahmaṇâ purâ.*

c. *nis* praef. *vi* 1) monstrare, indicare. N. 21. 28. 2) decernere. Maḥ. 5. 413.

c. *pra* 1) monstrare, ostendere. N. 5. 19. 20. 21. 2) dare. Maḥ. 3. 1700: *idan divyam* (*astram*) *tê pradiśâmi*; Nalôd. 1. 52. — Caus. incitare. N. 17. 34: *tayâ pradêśitô râǵâ brâhmaṇân vaśavartinaḣ prâst'âpayat.*

c. *sam* 1) docere, edocere. N. 14. 26. 2) mandare, jubere, c. acc. pers. N. 16. 2. In. 5. 31. 3) dare. B'aṭṭ. 6. 141: *b'râtrê râǵyaṅ sandiśya.*

2. दिश् *diś* f. (r. *diś*) plaga, regio coeli. Ḥ. 1. 18.

दिष्ट *diṣṭá* n. (r. *diś* s. *ta*) fatum. Maḥ. 1. 3584.

दिष्टि *diṣṭi* f. (r. *diś* s. *ti*) voluptas, felicitas.

दिष्ट्या *diṣṭyâ* (instrum. praec.) exclamatio gaudii, macte! proh felicitatem! N. 13. 72. 25. 11. Sâ. 6. 23.

दिह् *diḥ* 2. par. âtm. oblinere, polluere. N. 24. 46: *maladigd'âṅgîm*; Rag'. 16. 15: *asradigd'a.* — ungere. B'. 17. 54: *adihaṅś ćandanâiḣ śub'râiḣ.* (Lat. *pol-lingo*, mutato *d* in *l*, *li-no*, *li-tum*, abjectâ gutturali; fortasse *tingo* mutatâ mediâ in tenuem, sicut e. c. scr. *darḥ dṛḥ* et *tarḥ tṛḥ* idem valent; germ. vet. *zehôm* tingo nititur formâ caus. *dêḥâyâmi*; ita lit. *dażau* intingo, coloro *).

c. *pra* i. q. simpl. B'. 2. 5: *rud'irapradigd'a.*

c. *sam*, *sandigd'a* 1) pollutus. Ur. 37. 6. 2) oppressus, suffocatus (de voce). N. 12. 100: *vâśpasandigd'ayâ girâ*; 22. 24: *vâśpasandigd'ayâ vâćâ*; Maḥ. 1. 6565: *sandigd'âkśarayâ girâ.* 3) dubius, incertus (cf. *sandêḥa*). Ḥit. 116. 1: *sand'im iććêt samênâ 'pi sandigd'ô viǵayô yud'i.* — *sandêḥayâmi* (ut mihi videtur, denom. vocis *sandêḥa* dubium) dubium, incertum reddere, confundere. Maḥ. 1. 5183: *tan mê sandêḥayad diśaḣ.* — âtm. dubitare. R. Schl. II. 65. 15.

*) Cf. Pott. I. p. 282. Ag. Benary Röm. Lautlehre p. 200.

दी *dî* 4. âtm. perire, evanescere. *dînâ* (gr. 542) consternatus, perturbatus, miser, moestus, tristis. Su. 3. 6. N. 12. 100. (Cf. 2. *dâ*, *dô*, *du*.)

दीक्ष् *dîkš* 1. âtm. 1) sacrificare. 2) consecrare, initiare, caerimonias sacrificii praevias facere. B'att. 20. 14: *dîkšasva turagâd'varê*; Rag'. 4. 5: *sâṅrâgya-dîkšita*; R. Schl. I. 42. 24: *râgânan dîkšitam*; Man. 2. 128. 4. 130. 210. C. dat. rei ad quam aliquis consecratur, Rag'. 8. 74: *savanâya dîkšitaḣ.* — Caus. Mah. 2. 12417: *tan dîkšayâṅćakrirê viprâ râgasûyâya.*

दीक्षा *dîkšâ'* f. (r. *dîkš* s. *â*) sacrificium; consecratio, sacrificii caerimonia initialis. Rag'. 3. 33. 65. Su. 1. 7.

दीक्षापय् *dîkšâpay* (denom. a praec.) consecrare. Mah. 2. 1224: *dîkšâpaya gôvinda tvam âtmânam.*

दीधिति *dî'd'iti* f. (r. *dîd'î* correpto *î*, s. *ti*) luminis radius. Rag'. 3. 22. 8. 30.

दीधी *dîd'î* 2. âtm. (forma reduplicata) splendere, lucere, in dial. vêd. (v. Westerg.). Ṛgv.: *ušasô dîd'yânâḣ.* — Etiam *dîdî*. Ros. Ṛgv. Spec. p. 18. 8: *kšapa usraśća dîdiḥi* (pro *didîḥi*) „noctu luceque flagra". (V. praec. et *div*, *dîp*.)

दीन *dînâ* v. *dî*.

दीनक *dînaka* (a praec. s. *ka* vel *aka*) miserabilis.

दीनकम् *dînakam* adv. (a praec. signo accus.) miserabiliter. A. 10. 64.

दीनमनस् *dînamanas* (Bah. e *dînâ* et *manas* n. mens) tristem, afflictam mentem habens. Ḥ. 1. 49.

दीनमानस *dînamânasa* (Bah. e *dînâ* et *mânasa* n. mens) i. q. praec. Ḥ. 1. 49.

दीप् *dîp* 4. âtm. fulgere, splendere, flagrare. Hit. 8. 9. 10: *yat'ô 'dayagirâu dravyaṅ sannikaršêṇa dîpyatê | tat'â satsannid'ânêna ḥînavarṇô 'pi dîpyatê*; Rag'. 5. 47: *punar didîpê madadurdinaśrîḣ* (*nâgasya*); Man. 2. 232: *dîpyamânaḣ svavapušâ.* — *dîptâ* flagrans. B'. 11. 17: *dîptânalârkadyuti*; N. 11. 36. Dr. 2. 10. — Caus. 1) collustrare. Gîta-G. 7. 1: *vṛndâvanântaram adîpayad induḣ.* 2) accendere. Mah. 1. 5828: *ćatušgṛhadvâran dîpayâmâsa pâṇḍavaḣ.* — Intens. N. 3. 12: *dêdîpyamânâm vapušâ*; Dr. 2. 1: *dêdîpyamânâ 'gniśik'ê 'va naktam.* (Cf. *tap*, *div*, *dîd'î*; lit. *žibu* splendeo; gr. λάμπω [α = scr. *ê* i. e. *a* + *i*, abjecto *i*, mutato *d* in *l*]; lat. *limpidus*.)

c. *â* caus. incendere, inflammare. Mah. 1. 5822: *âyud'âgaram âdîpya*; R. Schl. I. 65. 8: *trâilôkyam âdîpitam ivâ 'b'avat*; — *âdîpta* pro *âdîpita*. Mah. 1. 5829: *tad gṛhaṅ sarvam âdîptam* (cf. *tâptá* pro *tâpitá* p. 163 *b*.)

c. *ut* caus. accendere. Mah. 1. 2724.

c. *upa* caus. id. Mah. 1. 5828. 3. 10230.

c. *pra*, *pradîpta* flagrans. N. 11. 13. B'. 11. 29. — Caus. accendere. Mah. 1. 5600.

c. *pra* praef. *sam*, *sampradîpta* flagrans. Mah. 1. 6587.

c. *vi* caus. collustrare. A. 3. 36.

c. *sam*, *sandîpta* flagrans. Ḥ. 1. 48: *krôd'asandîptamânasa.* — Caus. accendere. Mah. 1. 8366: *agnir ǵagat sandîpayan.*

दीप *dîpa* m. (r. *dîp* s. *a*) lucerna. In. 1. 34. B'. 6. 19. (Gr. λαμπάς.)

दीपक *dîpaka* (r. *dîp* s. *aka*) adj. fulgens, flagrans. — Subst. m. lucerna.

दीपिका *dîpikâ* f. (fem. praec. mutato penult. *a* in *i*) lucerna. Ur. 37. 8. 11. Rag'. 4. 75.

दीप्ति *dî'pti* f. (r. *dîp* s. *ti*) lux, splendor.

दीप्तिमत् *dîptimant* (a praec. s. *mant mat*) splendore praeditus, lucidus, splendidus. B'. 11. 17. In. 1. 34.

दीर्घ *dîrg'á* (r. *darḥ dṛḥ* crescere, s. *a*, mutato *ḥ* in *g'*, sicut in *mêg'a* a *miḥ*; cf. Pott. Lass. et Benfey 1. 98) longus (de spatio et tempore). Sâ. 2. 27. Ur. 37. 18. (Fortasse e *dârg'a* attenuato *â* in *î*; send. *darĕg'a* [v. Vocalismus p. 186]; gr. δολιχός, mutato ρ in λ, insertâ vocali auxiliari, ἐνδελεχής; russ. *dolog'* longus,

dolgà longa = scr. *dírg'â*, *dolgo* n.; lit. *ilga-s*, abjecto *d*, *iš-drykens*, *iš-drykēlis* „lang-gewachsen", v. Ruhig s. v. *lang*; fortasse etiam lat. *longus* et nostrum *lang* huc pertinent, abjectâ syllabâ initiali; Pottius 1. 87 huc refert lat. *in-dulgeo.*)

दीर्घसूत्र *dírg'asûtra* (longum filum habens, Bah. e praec. et *sû'tra* filum) tardus, cunctans, segnis.

दीर्घसूत्रिन् *dírg'asûtrin* (a *dírg'asûtra* longum filum, s. *in*) id. B'. 18. 28.

दीर्ण *dírṇá* v. *dar* (*dṛ*).

1\. दु *du* 5. par. 1) vexare, dolore afficere, contristare. Rag'. 8. 54: *muk'an tava viśrântakat'an dunôti mâm*; 19. 21: *praṇayinîh sô ’dunôt*; Mah. 3. 16192: *angâni mê dunôtu makarad'vag'ah.* 2) intrans. vexari, dolore affici, dolere. Mah. 3. 10069: *dunôti ćittan yadi tan na paśyê*; Gita-G. 3: *manmat'êna dunômi.* (Lit. *dōwiu* vexo pertinet ad formam caus. *dâvâyâmi*; gr. ὀ-δύνη, ὀ-δυνάω; de δύω v. 2. *du*; fortasse lat. *doleo* e *doveo*, v. gr. comp. 20, nisi pertinet ad *dar* [*dṛ*]; hib. *leirim* „I pain, torment" aut huc, i. e. ad caus. *dâvâyâmi*, aut ad *dârâmi* — v. *dar* [*dṛ*] — pertinere videtur.)

c. *â* âtm. vexari, angi, dolore affici. Mah. 1. 3289: *âd'unvasva*, *vidunvasva* pro *âdunušva*, *vidunušva*, adjecto charactere 1^mae classis, sicut saepe in linguâ ṣend. (gr. comp. 519.)

c. *vi* âtm. id. v. praec.

2\. दु *du* 1. par. (*gatâu*) ire. (Cf. *danv*, *dru*; gr. δύω, δονέω; v. *danv.*

दुःख् *duhk'* 10. par. (denom. a sq.) dolore afficere.

दुःख *duhk'a* n. (Bah. e *dus* q. v. et *k'a* aër) dolor. Sâ. 4. 4; cf. *suk'a.* — Acc. *duhk'am* adv. difficulter. B'. 5. 6. — Scribitur quoque *duśk'a*, v. euph. gr. 79. (Hib. *diuic* „pain, sorrow, grief"; fortasse *doilghe* „sore, hard, troublesome", mutato *r* in *l*, v. *dus*, *dur*; *doilgheas* „sorrow, mourning, affliction".)

दुःखतर *duhk'atara* compar. (a praec. s. *tara*) dolentior, molestior, acerbior. H. 1. 35. — Scribitur quoque *duśk'atara*; v. euph. gr. 79.

दुःखपरीताङ्ग *duhk'aparîtânga* (Bah. e *duhk'aparîta* dolore circumdatus [v. *i* praef. *pari*] et *ánga* corpus, membrum) dolore circumdata membra habens. Br. 3. 1.

दुःखित *duhk'itá* (a *duhk'a* s. *ita*) tristis, moestus, afflictus. Br. 3. 1. N. 24. 18.

दुःखीय् *duhk'îy* (denom. a *duhk'a* s. *y*) dolorem pati. Hit. 48. 17.

दुःप्राप *duhprâpa* (e *dus* et *prâpa*, a r. *âp* praef. *pra* adipisci, s. *a*) difficilis ad adipiscendum (v. gr. 575. s. *a*, 3). B'. 6. 36.

दुःशला *duhśalâ* f. (Bah. e *dus* et *śala*) n. pr. Dr. 9. 6.

दुःशासन *duhśâsana* m. (Bah. e *dus* et *śâsana*) n. pr. In. 3. 9.

दुःसह *duhsáha* (e *dus* et *saha*, a r. *sah* perferre, s. *a*) difficilis ad perferendum, difficilis sustentu (v. gr. 575. s. *a*, 3). N. 13. 9.

दुकूल *dukûla* n. 1) sericum textum. Am. 2) vestis serica. B'ar. 3. 54.

दुग्ध *dugd'á* n. (part. perf. pass. a r. *duh* s. *ta*) lac. B'ar. 2. 15. (Fortasse lat. *LACT*, ita ut *a* respondeat scr. *ô* = *a* + *u*, abjecto *u*; e. c. in infin. *dôgd'um*; gr. ΓΑ-ΛΑΚΤ v. *gô*. Fortasse tamen potius, ut Weberus putat, pertinet ad *raktá* a r. *rang'* tingere, ita ut a colore nominatum sit.)

दुन्दुभि *dundub'i* m. tympanum.

दुर् *dur* v. *dus.*

दुरत्यय *duratyaya* (e *dus* et *atyaya*, a r. *i* praef. *ati* transgredi, s. *a*) difficilis transgressus (v. gr. 575. s. *a*, 3). B'. 7. 14.

दुरात्मन् *durâtman* (Bah. e *dus* et *âtmán* anima, animus) pravam animam habens. In. 2. 6. Br. 2. 13.

दुरासद् *durâsada* (e *dus* et *âsada*, a r. *sad* praef. *â* adire, s. *a*) difficilis aditu (v. gr. 575. s. *a*, 3). Dr. 8. 37. A. 3. 55.

दुरित *durita* n. (Karm. e *dus* et *ita*, a r. *i* ire) peccatum, scelus. Hit. 31. 20. Rag'. 8. 2. 17. 74.

दुर्ग *durgá* (e *dus* et *ga*, a r. *gâ* ire, s. *a*) adj. difficilis accessu, impervius. N. 12. 88. — Subst. n. 1) locus difficilis accessu, impervius. H. 2. 30. 2) urbs munita, arx. 3) difficultas, labor, aerumna. Br. 3. 5.

दुर्गत *durgata* (e *dus* et *gata*, a r. *gam*) pauper, egens, inops. Hit. 11. 17.

दुर्गति *durgati* f. (Karm. e *dus* et *gáti* f. itio, iter) malum iter, Tartarus (Am.). B'. 6. 40.

दुर्णय *durṇaya* m. (e *dus* et *naya*, a r. *nî*, s. *a*) malefactum, flagitium, scelus. Ur. 27. 9 infr.

दुर्णीत *durṇîta* n. (Karm. e *dus* et *nîtá*, a r. *nî*, cf. gr. 94[b]) malefactum. Hit. 17. 1.

दुर्दिन *durdina* n. (Karm. e *dus* et *dína* dies) imber, procella, tempestas. Rag'. 4. 41. 82.

दुर्धर्ष *durd'árśa* (e *dus* et *d'arśa*, a r. *d'arś d'ṛś* opprimere, vincere, s. *a*) difficilis oppressu, victu (v. gr. 575. s. *a*, 3). A. 10. 10.

दुर्बल *durbala* (Bah. e *dus* et *bala* vis, robur) debilis. Dr. 5. 13.

दुर्बुद्धि *durbudd'i* m. (Bah. e *dus* et *budd'i* mens, intellectus) pravam, stultam mentem habens. H. 1. 45.

दुर्भिक्ष *durb'ikśa* n. (Bah. e *dus* et *b'ikśâ* fames) fames, Hungersnoth. Hit. 102. 5.

दुर्मति *durmati* (Bah. e *dus* et *matí* f. mens) pravam intelligentiam habens, stultus. H. 1. 46. 3. 17.

दुर्मद *durmáda* (Bah. pravam ebrietatem habens, e *dus* et *mada* ebrietas) ebrius, furiosus. A. 8. 11.

दुर्मेध *durmêd'a* (Bah. e *dus* et *mêd'â* mens, intellectus) pravum intellectum habens, stultus. Br. 1. 21.

दुर्लभ *durlâb'a* (e *dus* et *lab'a*, a r. *lab'*, s. *a*) difficilis ad adipiscendum (v. gr. 575. s. *a*, 3). In. 1. 15. B'. 6. 42.

दुर्व् *durv* 1. par. (*hińsâyâm* K. *vad'ê* V.) laedere, ferire, occidere. (Cf. *turv*, *t'urv*; lit. *duru* pungo; hib. *durb* „a distemper, a disease".

दुर्वृत्त *durvṛtta* (Bah. e *dus* et *vṛtta* n. factum, vitae ratio) pravam vitae rationem habens. H. 4. 4.

दुल् *dul* 10. par. tollere, jacere, conjicere. *akśân dôlitum* talos jacere. B'ar. 3. 43.

दुष् *duś* 4. par. 1) peccare. Man. 5. 32: *k'âd'an mâńsan na duśyati*; 8. 349: *g'nan d'armêna na duśyati.* *duśṭá* improbus. N. 11. 35. H. 2. 27. 2) vitiari, contaminari. Mah. 3. 7802: *d'armô na duśyati.* âtm. Mah. 1. 2405: *tvatsańyôgâćća duśyêta kanyâb'âvô mamâ 'nag'a.* — Caus. *dûśâyâmi* (gr. 471) 1) corrumpere, vitiare, foedare, dedecorare. Hit. 96. 1: *dûśayêććâ 'sya satatań yavasânnôdakênd'anam*; Man. 8. 364: *yô 'kâmân dûśayêt kanyâm*; H. 4. 5: *nâi 'śâ dûśayatê kulam*; Hit. 55. 4: *sâd'vasadûśitahṛdaya*; R. Schl. 59. 17. Mah. 2. 21331. 2) offendere, offensionem alicui afferre, injuriam inferre. R. Schl. II. 74. 3: *kinnu tê 'dûśayad râg'â râmô vâ b'ṛśad'ârmikań.* (Cf. *dus*, *dviś.*)

c. *ab'i* caus. laedere, ferire. Dêv. 8. 37: *asurâń śivadûtyab'idûśitâń pêtuń pṛt'ivyâm.*

c. *pra* 1) peccare. Mah. 3. 13815. 2) vitiari, corrumpi (stupro). Man. 11. 177. B'. 1. 41.

c. *pra* praef. *vi* id. sgnf. 2. Man. 11. 176.

c. *pra* praef. *sam* peccare, crimine contaminari. Mah. 2. 2397.

c. *prati* caus. corrumpere, contaminare. Man. 4. 65.

दुष्कर *duśkára* (e *duś* pro *dus* [euph. r. 101[b]] et *kara*, a r. *kar kṛ*, s. *a*) difficilis factu (v. gr. 575. s. *a*, 3). Br. 1. 10. N. 15. 4. 17.

दुष्कृत् *duśkṛ't* (e *dus* et *kṛt* faciens, v. euph. r. 101[b]) maleficus, sceleratus. B'. 4. 8.

दुष्कृत *duśkṛta* n. (Karm. e *dus* et *kṛtá* n. factum, euph. r. 101[b]) malefactum, peccatum. B'. 2. 50. N. 13. 37.

दुष्कृतिन् *duśkṛtín* (a praec. s. *in*) malefacta, peccata habens, i. e. qui malefacta commisit. B'. 7. 15.

दुष्ख *duśk'a* v. *duńka.*

दुष्खतर *duśk'atara* v. *duńk'atara.*

दुष्ट *duṣṭá* v. *duṣ.*

दुष्टभाव *duṣṭab'âva* (Baḥ. e praec. et *b'âva* animus) improbum animum habens. Ḥ. 2. 27.

दुष्टात्मन् *duṣṭâtman* adj. (Baḥ. e *duṣṭá* et *âtmán* anima, animus) i. q. praec. Ḥ. 3. 4. 4. 6.

दुष्पूर *duṣpû'ra* (e *dus* et *pûra*, a r. *pûr* implere, s. *a*, v. euph. r. 79[a]) difficilis impletu, satiatu. B'. 3. 39.

दुष्प्रसाह *duṣprasâḥa* (e *dus* et *prasâḥa*, a r. *saḥ* praef. *pra* perferre, sustinere, v. euph. r. 101[b]) difficilis sustentu (v. gr. 575. s. *a*, 3). A. 3. 55.

दुष्प्रेक्ष्य *duṣprêkṣya* (Karm. e *dus* et *prêkṣya* videndus, intuendus, a r. *îkṣ* praef. *pra*, s. *ya*) difficulter intuendus, horribili specie. Su. 2. 25.

दुस् *dus*, दुर् *dur* praef. 1) malus, pravus. 2) difficilis. (Cf. *duṣ*, *dviṣ*; gr. δυς-; hib. *do*, cum vi aspirationis, e. c. *do-dhail* „bad luck", *do-dhuine* „a bad man", *do-dheanta* „hard to be done", *do-bhasuighte* „immortal"; huc etiam trahi posset particula hib. *do* vel *dos*, *dus* [etiam *ro*, *ros*, mutato *d* in *r*] quae praeteritis anteponitur, sicut scr. augmentum *a* cohaeret cum *a* privativo, v. gr. comp. 537 sq.; lit. *durna-s* stultus, demens ad scr. *durmanas* pravam mentem habens — gr. δυσμενής — referri posset, ejectâ syllabâ *ma*. Cf. etiam island. vet. praef. *tor*, germ. vet. *zur*, v. Grimm II. 768.)

1. दुह् *duḥ* 2. par. âtm. mulgere, extrahere, emulgere, c. 2. acc. B'aṭṭ. 12. 73: *payô gân duḥanti*; Man. 8. 231: *gân duḥyât*; Rag'. 1. 26: *dudôḥa gâṅ yaǵṅâya*; Maḥ. 1. 6657: *kâmad'uk kâmân duḥyatê sadâ.* — Caus. emulgere, extrahere. Man. 2. 77: *vêdêb'yaṅ pâdam pâdam adûduḥat.* (Hib. *diugaim* „I drink off", *diughailfainn* „sucking"; scot. *deoghail* mammas sugere; goth. *TUH* trahere [*tiuha*, *tauh*, *tauhum*]; nostrum *ziehe*, cf. *Her-zog*, germ. vet. *heri-zogo(n)* [Heerführer], Graff 5. 619; lat. *dûco*?)

c. *nis* emulgere, extrahere. Man. 2. 76: *akâram... vêdatrayân niraduḥat.*

2. दुह् *duḥ* 1. par. (*ardanê*) vexare.

दुहितर् -तृ *duḥitár -tṛ'* f. (r. *duḥ* s. *tar tṛ* inserto *i*) filia. N. 21. 23. (Gr. θυγάτηρ, goth. *dauhtar*; slav. vet. *duśti*, adj. *duśterinŭ*; lit. *duktē*, gen. *duktèrs*; russ. *doćj*, hib. *dear.*)

दू *dû* 4. âtm. (proprie pass. rad. *du*) agitari, perturbari, vexari, dolore, moerore affici. Dr. 6. 4: *manô ḥi mê dûyatê daḥyatêća*; Rag'. 1. 70: *tayâ ḥînâṅ vid'âtar mâñ kat'am paśyan na dûyasê*; Gîta-G. 7. 30: *tvan dûti kin dûyasê.* — Etiam cum terminationibus par. (v. gramm. 446) e. c. Maḥ. 1. 8369: *ḥṛdayan dûyatî 'va mê*; 4. 591: *dûyâmi.* — Part. perf. pass. *dûná.* Ur. 57. 11 infr.: *ćintâdûnamanasikâ.*

c. *pari* i. q. simpl. Maḥ. 3. 1136: *manô mê paridûyatê.*

c. *vi* id. Maḥ. 3. 9922: *ḥṛdayêna vidûyatâ.*

दूत *dûtá* m. (r. *dû* s. *ta*) nuntius. N. 2. 31.

दूति *dûti* f. (e *dûtî* correpto *î*) i. q. *dûtî.* Ur. 63. 9.

दूती *dûtî* f. (a *dûtá* signo fem. *î*) nuntia. N. 21. 57.

दूर *dûrá* (ut videtur, a r. *dû* vel *du* s. *ra*) longinquus, distans, remotus. Ḥ. 4. 38. — Neutr. c. gen. Sâ. 5. 38. 45: *dûram paṫô gatan tvayâ.* — *dûrâ't* longe. Ḥit. 37. 7.

दूरतस् *dûratás* (a praec. s. *tas*) procul, e longinquo. Ḥit. 48. 21.

दूरपार *dûrapâra* m. (ulteriorem ripam remotam habens, i. e. latus, Baḥ. e praec. et *pâra* ulterior ripa) cognomen Gangis fluminis. Ḥ. 1. 14.

दूर्वा *dû'rvâ* f. graminis genus, Wils. bent grass. (Panicum dactylon). Ur. 44. 4.

दूष् *dûṣ* v. *duṣ.*

दृढ *dṛḍ'á* v. *darḥ dṛḥ* (gr. 102. *a*).

दृढविक्रम *dṛḍ'avikrama* (Baḥ. e praec. et *vikrama* fortitudo) magnam fortitudinem habens. Su. 1. 18.

दृढव्रत *dṛḍ'avrata* (Baḥ. e *dṛḍ'á* et *vrata* votum) firma vota habens. Su. 1. 10.

दृति *dṛ́ti* m. (r. *dar* [*dṛ*] s. *ti*) corium. Man. 2. 99.

दृश् *dṛś* f. (r. *darś dṛś*) oculus. Am.

दृशद् *dṛśad* f. lapis, saxum; v. *dṛśád.*

दृषद् *dṛśád* f. lapis, saxum; v. *dṛśad.* Rag'. 4. 74.

दृष्ट *dṛṣṭá* v. *darś dṛś.*

दृष्टपूर्व *dṛṣṭapúrva* (v. gr. 612) visus antea. N. 1. 14. 30.

दृष्टि *dṛ́ṣṭi* f. (r. *darś dṛś* s. *ti*) visus, aspectus. Su. 3. 16. Sâ. 6. 1. Rag'. 6. 80.

दे *dê* 1. âtm. (*pâlanê*) tueri; cf. *day.*

देदीप्य् *dêdîpy* intens. rad. *dîp.*

देव् *dêv* 1. âtm. (a *div* adjectâ guṇâ) 1) ludere. B'aṭṭ. 17. 102: *adêvata śâyakâiḣ.* 2) queri, lamentari. (Lit. *dejōju* ejulor, lamentor; fortasse lat. *lâ-mentum* e *dai-mentum*, mutato *d* in *l*; v. *div.*)

c. *pari* caus. par. queri, lamentari. N. 13. 30: *âtmânam paryadêvayat*; Br. 1. 4: *rôrudyamânâṅs tân dṛṣṭvâ paridêvayataśća sâ.* — *paridêvita* n. planctus, querimonia. Br. 3. 20. N. 24. 25.

देव *dêvá* m. (r. *div* splendere, s. *a*) adj. splendens, in dial. vêd.; v. Rosenii Ṛg-Vêdae Sp. p. 13. — Subst. m. 1) deus. Su. 3. 4. 2) rex. Ḥit. 7. 21. (Boruss. vet. *deiwa-s*; lit. *diewa-s* deus; lat. *deus*; gr. θεός; hib. *dia* deus.)

देवता *dêvátâ* f. (a praec. s. *tâ*) dea. Ḥ. 4. 28. N. 12. 74. 75.

देवत्व *dêvatvá* n. (a *dêvá* s. *tva*) divinitas.

देवदत्त *dêvadatta* m. (e *dêvá* et *dattá* datus) Arǵuni concha. A. 5. 24.

देवन *dêvana* n. (r. *div* ludere, s. *ana*) lusus. N. 8. 1. 12. 83.

देवृ *dêvár* (*dêvṛ́*) m. i. q. *dḗvara.* (Gr. δαήρ.)

देवर *dḗvara* m. levir, praesertim mariti frater junior. Maḥ. 1. 4181. (Lit. *dĕweris*; lat. *lêvir*, th. *lêviru*, e *dêvir*; slav. *dever*; anglo-sax. *tacur*, *tacor*; germ. vet. *zeihur*, mutato *v* in gutturalem, v. gr. comp. 19 et *dêvár.*)

देवरूपिन् *dêvarûpin* (a *dêvarûpa* [*dêvá* + *rûpa*] deorum forma, s. *in*) divinâ formâ praeditus. Ḥ. 2. 24.

देवर्षि *dêvarśi* m. (Tatp. e *dêvá* deus et *ṛ́śi* sapiens, sanctus) divinus sapiens. B'. 10. 13.

देवी *dêvî* f. (a *dêvá* signo fem. *î*) 1) dea. In. 5. 20. 2) regina. N. 7. 12.

देश *dêśá* m. (r. *diś* s. *a*) regio, locus. Ḥ. 4. 19. Dr. 5. 8.

देह *dḗha* m. n. (r. *diḥ* s. *a*) corpus. (Goth. *leik* n., th. *leika*, corpus, cadaver, caro; germ. vet. *lîh* id.; nostrum *Leiche.*)

देहभृत् *dêhab'ṛt* m. (e praec. et *b'ṛt* ferens) corpus gerens, vivus, homo. B'. 14. 14.

देहवन्त् *dêhavant* (a *dḗha* s. *vant vat*) corporeus, corporalis. B'. 12. 5.

देहिन् *dêhín* m. (corpore praeditus, corpore inclusus, a *dḗha* s. *in*) 1) homo, mortalis. B'. 2. 59. 17. 2. 2) anima. B'. 2. 13. 22. 5. 13. Cf. *śarîrín.* B'. 2. 18.

दै *dâi* 1. par. (*śôd'anê*) purificare.

दैतेय *dâitêya* (Diti natus, a *diti* q. v. s. *êya*) nomen Asurorum. A. 10. 19.

दैतेयी *dâitêyî* f. (a praec. adjecto signo fem. *î*) fem. praec. A. 10. 7.

दैत्य *dâityá* m. (a *diti* q. v. s. *ya*) i. q. *dâitêya.* Su. 1. 2.

दैन्य *dâinya* n. (a *dîná* s. *ya*) animi demissio, tristitia, animus afflictus, demissus. A. 4. 48.

दैव *dấiva* (a *dêvá* s. *a*) 1) adj. (fem. *-î*) divinus. B'. 9. 13. 16. 3. 2) subst. n. fatum. N. 13. 15. B'. 18. 14.

दैवज्ञ *dâivaǵńa* m. (fati gnarus, e *dấiva* et *ǵńa*) astrologus. Lass. 2.

दैवत *dâivata* (a *dêvatâ* s. *a*) 1) adj. divinus. 2) subst. m. n. deus. A. 10. 14. N. 12. 80.

दो *dô* 4. par. *dyấmi*, gr. 302 (*avak'anḍanê* K. *ćêdê* V.) abscindere. — *dâtá* abscissus. Am.; v. 2. *dâ.*

दोग्ध्री *dôgd'rî* f. (a *dôgd'âr* -*d'ṛ* qui mulget [r. *duḥ* s. *târ tṛ*] adjecto signo fem. *î*) vacca. Rag'. 2. 23.

दोधूय् *dôd'ûy* intens. rad. *d'û.*

दोल *dóla* m. (r. *dul* s. *a*) oscillum.

दोला *dôlâ* f. (fem. praec.) id. N. 10. 27.

दोलाय् *dôlây* (denom. a *dôla* vel *dôlâ*) agitare. Hit. 121. 6: *dôlâyamânamati*; 8: *matir dôlâyatê satâm api k'alôktib'iĥ*.

दोष *dôśa* m. (r. *duś* s. *a*) delictum, peccatum. H. 4. 6. N. 4. 21. 24. 26.

दोषतस् *dôśatás* adv. (a praec. s. *tas*) delicti causâ. N. 23. 29.

1. दोषा *dôśâ* f. (ut videtur, a r. *duś* s. *â*) nox. Wils.

2. दोषा *dôśâ'* adv. noctu.

दोषाकर *dôśâkara* m. (e *dôśâ* nox et *kara* faciens) luna; cf. *niśâkara*.

दोषातन *dôśâtana* (fem. *-nî*, a *dôśâ* adv. noctu, s. *tana*, v. gr. 584, 34) nocturnus. Rag'. 13. 76.

दोस् *dôs* m. n. (gr. 208) brachium. Rag'. 10. 52: *dôrb'yâm âdad'ânaĥ payaśćarum*; 15. 23: *udyamya dakśiṇan dôr niśâćaraĥ*.

दोह *dô'ha* m. (r. *duh* s. *a*) lac.

दोहद *dôhada* m. (e praec. et *da* dans) 1) graviditas. Rag'. 3. 1. 6. Ur. 83. 20. 2) desiderium. Rag'. 14. 45.

दोहन *dôhána* n. (r. *duh* s. *ana*) 1) mulctus. 2) vas ad lac recipiendum.

दौत्य *dâ'utya* n. (a *dûtá* nuntius, s. *ya*) nuntii munus.

दौर्जन्य *dâurǵanya* n. (a *durǵana* homo pravus, s. *ya*) pravitas. Hit. 85. 9.

दौर्बल्य *dâurbalya* n. (a *durbala* debilis, s. *ya*) infirmitas, debilitas. B'. 2. 3.

दौवारिक *dâuvârika* m. (a *dvâr* s. *ika*, v. gr. 581) janitor. Śak. 31. 5.

दौहित्र *dâ'uhitra* m. (a *duhitár -tṛ'* s. *a*) filiae natus, progenies. Br. 1. 29. Man. 9. 139.

द्यावापृथिव्यौ *dyâvâpṛt'ivyâu* f. (Dvandv. e *dyâvâ*, dual. vêd. τοῦ *dyó*, et *pṛt'ivyâu* a *pṛt'ivî'*, v. gr. 589 annot.) coelum et terra.

1. द्यु *dyu* 2. par. *dyâ'umi* (*ab'igamanê* K. *ab'isarpaṇê* V.) aggredi. B'aṭṭ. 6. 18: *sinhô mṛgan dyuvan* (cf. *dru*, unde *dyu* ortum esse videtur mutatâ semivocali *r* in *y*; v. gr. comp. 20). — *dyu* splendere in dial. vêd. ortum est e *div* mutato *v* in *u*.

2. द्यु *dyu* n. (r. *div* mutato *v* in *u*) 1) dies. 2) coelum, aër. (Lat. *nu-dius*, abl. *diu*; [hib. *an-diu* hodie]; *Jupiter* e *Dju-piter*, coeli pater; v. *dyó*.)

द्युत् *dyut* 1. âtm. (ut mihi videtur, a r. *div* mutato *v* in *u*, adjecto *t*) splendere. Mah. 3. 1744: *dyôtatê pâvakaĥ*. — Caus. collustrare. Mah. 3. 1743: *dyôtayann iva b'âskaraĥ*; R. Schl. I. 51. 2: *tapasâ dyôtitaprab'aĥ*. (Cf. *ǵyut* quod e *dyut* ortum esse videtur, mutato *d* in *ǵ*.)

c. *ut* caus. collustrare. Rag'. 10. 81.

c. *vi* i. q. simpl. Mah. 3. 180: *vidyôtantê prâvṛśi tava raśmayaĥ*. — Caus. collustrare. N. 13. 50.

द्युति *dyuti* f. (a r. *dyut* s. *i*, nisi potius a r. *div* s. *ti*, mutato *v* in *u*) lumen, splendor. N. 12. 72.

द्युमत्सेन *dyumatsêna* (Bah. e *dyumánt* — a *dyu* s. *mant mat* — splendidus? et *sênâ*) n. pr. Sâ. 2. 18.

द्यूत *dyûta* m. n. (r. *div* ludere, mutato *v* in *û*, s. *ta*) lusus. N. 7. 5.

द्यै *dyâi* 1. par. (*nyakkaraṇê*) spernere, contemnere.

द्यो *dyó* f. (r. *div* splendere, mutato *v* in *u*, adjectâ guṇâ) coelum. M. 43. (Cf. *div*, *dyu*; lat. *Jov-is* e *Djov-is*; gr. Ζεύς, cujus Z respondet scr. *y*, sicut e. c. in ζεύγνυμι = scr. *yunáǵmi* jungo, Διός pro ΔιϝόϚ = scr. *divás*; v. gr. comp. 122.)

द्रम् *dram* 1. par. (*gatâu*) ire. (Cf. *dru*, *drávâmi*, unde fortasse *drámâmi*, mutato *v* in *m*, sicut in gr. ΔΡΕΜΩ, ἔδραμον, v. gr. comp. 109$^{b)}$. 1.)

द्रव *dravá* (r. *dru* s. *a*) fluens, liquidus, liquefactus. Rag'. 7. 7.

द्रवत्व *dravatvá* n. (a praec. s. *tva*) liquiditas, fusura. Hit. 24.

द्रविण *dráviṇa* n. (r. *dru* s. *ina*, cf. *dravya*) res, divitiae, opes. N. 13. 17. 17. 27.

द्रव्य *dravya* n. (r. *dru*, s. *ya*, v. gr. 557) opes, divitiae. Br. 2. 26. B'. 4. 28. N. 8. 5.

द्रव्यमय *dravyamáya* (a praec. s. *maya*) divitiis oriundus. B'. 4. 33.

द्रष्टुकाम *draštukâma* (Bah. e *draštum* videre, v. gr. 599, et *kâma* cupido, desiderium) videndi cupidinem habens. Su. 3. 25.

द्रष्टुशक्य *draštuśakya* (Karm. e *draštum* videre, v. gr. 599, et *śakya* part. fut. pass. r. *śak* posse, s. *ya*) quod cerni, conspici potest. In. 2. 6.

द्रा *drâ* 2. par. fugere. (Gr. διδράσκω, ἔδρᾶν; cf. *dru.*)

द्राक् *drâk* adv. (r. *drâ* s. *k*) cito. Am.

द्राक्षा *drâkšâ* f. uva. Rag'. 4. 65. (Fortasse germ. vet. *drûbo*; nostrum *Traube*, mutatâ gutturali in labialem; hib. *dearc* bacca; gr. ῬΑΓ abjecto δ; lat. *racemus.*)

द्राख् *drâk'* 1. par. arescere. K.: *drâk'ati himêna vṛkšaṅ.* (Cf. *d'râk'*, *tarś tṛś*; germ. vet. *trukan*; anglo-sax. *drig*, *drigg* aridus; island. vet. *thurka* exsiccare.

द्राघ् *drâg'* 1. âtm. (*âyâsê* K. *śramâyâmaśaktišu* V.) operam dare, adniti; defatigari; longum esse; valere. — Caus. extendere, augere. B'att. 18. 33: *drâg'ayanti mê śôkaṅ smaryamâṇâ guṇâs tava.* (Cf. *dîrg'á*, comp. *drâ'g'îyâṅs*, superl. *drâ'g'išṭ'a.*)

द्राङ्क्ष् *drâṅkš* 1. par. (*g'ôravâśitê* K. *kâṅkšê g'ôrarutê* V.; scribitur *drâkš*, gr. 110[a]) horrendum sonum edere (de avibus); desiderare. (Cf. *d'râṅkš.*)

द्राड् *drâḍ* 1. âtm. (*viśaraṇê* K. *śîrṇê* V.) frangi, findi, destrui, perire, tabescere, marcescere. K.: *drâḍatê pušpam.* (Cf. *d'râṅ*, *dar* [*dṛ*].)

द्राह् *drâh* 1. âtm. (*g'âgarê* K. *g'âgarê nikšêpê* V.) vigilare; dejicere, deponere.

1. द्रु *dru* 1. par. 1) currere, fugere. Su. 2. 17: *tayôr b'ayâd dudruvus tê*; B'. 11. 36: *rakšâṅsi b'îtâni diśô dravanti.* — *drutám* adv. celeriter. N. 23. 15. 2) fluere. B'. 11. 28: *nadînâm bahavô 'mbuvêgâṅ samudram ... dravanti.* — *drutá* fluens, B'att. 2. 12: *salilan drutam*; circumfusus, Mêg. 100: *aśradrutam* (schol. *vâšpaplutam*); vid. *dravá.* (Gr. ΔΡΕΜΩ, ἔδραμον = scr. *ádravam* mutato *v* in μ, cf. *dram*; goth. *DRIB* pellere [*us-dreiba* expello = scr. *drávâmi*, attenuato *a* in *i*, mutato *v* in *b*] sensu convenit cum caus. *drâváyâmi*; germ. vet. *TRIB* pellere, *TRUF* stillare [*triufu*, *trauf*, *trufumês*]; anglo-sax. *driope* stillo; lit. *drebu* tremo, *drimba* vehementer stillat, *pa-dribbà* lippitudo; hib. *driogaim* „I trickle, drop, distil"; *drabh* currus. Fortasse etiam nostrum *Thau*, germ. vet. *tau*, gen. *touwes* ros huc pertinet, ita ut *tau* mutilatum sit e *trau.* Denique huc traxerim nomen fluminis *Dravi*; *dravu-s* = scr. *dravá-s* fluens.)

c. *anu* sequi. Rag'. 3. 38: *taṅ râg'asutâir anudrutam*; 16. 25: *anudrutô vâyur ivâ 'b'ravṛndâiṅ śâinyâiṅ.*

c. *ab'i* accurrere, incursare. N. 23. 24: *indrasênâm ... ab'idrutya*; Dr. 5. 20: *gadâhastam b'îmam ab'idravantam*; Sâ. 6. 43: *vyasanâir ab'idrutaṅ kulam.* — âtm. H. 4. 17: *ab'yadravata saṅkrudd'aṅ.*

c. *ab'i* praef. *sam* id. Mah. 1. 6287. 3. 10990.

c. *â* id. Nalôd. 3. 15: *nalâ "drava.*

c. *â* praef. *pra* aufugere. Mah. 1. 2843: *b'îtâṅ prâdravanti.*

c. *â* praef. *sam* accurrere, incursare. R. Schl. I. 18. 14: *samâdravat.* — âtm. N. 13. 8: *samâdravanta.*

c. *upa* id. Mah. 2. 1091. 3. 1299.

c. *upa* praef. *pra* id. N. 1. 25.

c. *pra* procurrere, profugere, aufugere. Br. 1. 19: *pradravêyam anâmayam*; N. 10. 19: *suptâm utsṛg'ya vâidarb'îm prâdravad gataćêtasaṅ*; 12. 116. 13. 30. 22. 11. Dr. 8. 56. A. 6. 8. Incursare. Mah. 1. 8269.

c. *pra* praef. *vi* diffugere, aufugere. Mah. 3. 861: *diśaṅ sarvê vipradudruvuṅ*; R. Schl. I. 55. 22: *vipradrutâ b'îtâ munayaṅ śataśô diśaṅ*; Mah. 1. 8323: *nivêśanâd viprâdravan.*

c. *pra* praef. *sam* procurrere, profugere, aufugere. Mah. 3. 239. 571. 888.

c. *vi* discurrere, diffugere, aufugere. N. 13. 18: *vidravanti b̕ayât tadâ*; Sâ. 7. 4. Dr. 8. 25. 35. 40. — âtm. Su. 2. 16: *vyadravanta.*

2. द्रु *dru* 5. par. (*anutâpê*) poenitere. (Germ. vet. *DRUZ*, v. gr. comp. 109[b]. 1, *ga-driuzit*, *ar-driuzit* piget.)

द्रुड् *druḍ* 1. par. 6. par. (*maǵǵanê*) mergi, submergi.

द्रुण् *druṇ* 6. par. (*gatâu* K. *ǵâiḣmyê gatâu vad̕ê* V.) ire; curvum, flexuosum esse; occidere.

द्रुम *drumá* m. (ut videtur pro *druḣma*, a r. *darḣ dṛḣ* crescere, s. *ma*, sicut jam in primâ hujus libri editione *rôman*, pro *rôḣman*, a r. *ruḣ* crescere deduximus, cf. Benfey 1. 96) arbor. N. 11. 39. (Cf. gr. δρῦς, goth. *triu* arbor, nisi pertinent ad *dā́ru*, q. v., ejecto *â*; gr. δένδρον, forma redupl., v. gr. 507, gr. comp. 583.)

द्रुमाय् *drumây* âtm. (denom. a *drumá* s. *y*, v. gr. 520) arborem aequare, arborem haberi, videri. Hit. 20. 22.

द्रुह् *druḣ* 4. par. interdum âtm. 1) nocere, infestare, inimicum, infensum esse alicui, offendere, laedere aliquem, cum dat. vel loc. vel acc. pers. Hit. 70. 14: *tat kat̕an druḣyati*; R. Schl. II. 25. 17: *maḣâdvipâśća siṅḣâśća ... na tê druḣyantu putraka*; II. 75. 22: *tasmâi sa druḣyatâm pâpô yasyâ "ryô ́numatê gatah̕*; Mah. 3. 11471: *drôgd̕avyan naća mitrêšu*; 2. 2107: *pâṇḍavân mâ druḣah̕*; Man. 2. 144: *tan na druḣyât kadâćana.* 2) rem malam, perniciosam moliri, c. acc. rei. Hit. 69. 14: *sa nṛpatêh̕ prâṇântikan druḣyati.* (Cf. *drû*; hib. *driuch* „fretfulness, anger", *droch* „bad, evil"; subst. m. „death"; germ. vet. *TRUG* fallere, fraudare [*triugu*, *troug*, *trugumês*]; *drawian* minari; lett. *draudeht* minari [*deht* = *dêt* facere]; lat. *trux*, *atrox*, scr. *âdruḣ*?)

c. *ab̕i* i. q. simpl. Mah. 3. 10102: *mâ parasvam ab̕idrugd̕âh̕*; c. gen. Ṛgv. 5. 10: *mâ nô martâ ab̕idruḣan tanûnâm* „ne nostra mortales laedant corpora".

द्रू *drû* 9. par. âtm. (*ḣiṅsâyâm* K. *vad̕ê gatâu* V.) ferire, laedere, occidere; ire. Cf. *druḣ.*

द्रेक् *drêk* 1. âtm. (*śabdôtsâḣayôh̕* K. *svanôtsâḣê* V.) sonare; posse.

द्रै *drâi* 1. par. dormire; v. *nidrâ.* (Lat. *dor-mio*; gr. δαρθάνω; sax. vet. *drôm* somnium; nostrum *Traum*; slav. *drêmati* dormitare; russ. *dre-ma* fem. sopor.

द्रोण *drôṇa* m. nom. pr. A. 11. 3.

द्रोणि *drṓṇi*, द्रोणी *drôṇī́* f. labrum, solium. R. Schl. II. 66. 16.

द्रोह *drôḣa* m. (r. *druḣ* s. *a*) offensio, laesio. B[c]. 1. 38.

द्रौपदी *drâupadî* f. (a *drâupada*, quod a *drupada* s. *a*, v. gr. 580) nom. pr. Dr. 1. 5.

द्व *dva* v. *dvi.*

द्वन्द *dvanda* n. par (animalium), v. sq.

द्वन्द्व *dvandvá* n. (forma redupl. a *dva* insertâ nasali) 1) duplicitas. B[c]. 2. 45. 2) par (animalium). Am. 3) rixa, lis, altercatio, certamen. Hit. 87. 20. 4) compositum copulativum (gr. 587). B[c]. 10. 33.

द्वादश *dvâdaśá* (f. *-śî́*, gr. 237) duodecimus. N. 17. 2.

द्वादशन् *dvā́daśan* (e *dva* producto *a* et *dáśan*) duodecim. (Gr. δώδεκα; lat. *duodecim*; hib. *dadeug*; hindost. *bâ-reh*, mutato *d* in *r*; lit. *dwy-lika*, mutato *d* in *l*; ita goth. *tva-lif* cum gutturali pro labiali, nostrum *zwö-lf*; v. gr. comp. 319 annot.)

द्वार् *dvâr* f. (fortasse e *tvâr*, cf. *tṓraṇa*) janua, porta. N. 25. 7. Dr. 1. 8 (v. sq.).

द्वार *dvā́ra* n. id. (Russ. *dverĭ*; goth. *daur* n. id., them. *daura*, ejecto *â*, mutato *v* in *u*, praefixo *a* secundum generalem regulam, v. gr. comp. 82; lit. *durys* fem. pl. fores valvatae, *wartai* m. pl. porta cohortalis; hib. *dor*, *doras* „a door, gate, boundary"; gr. θύρα; lat. *foris*, cujus *f* respondet gr. θ; fortasse etiam πύλη et *porta*

huc pertinent, abjecto *d*, mutato *v* in *p* sicut e. c. in ṣend. *aśpa* equus = scr. *áśva*, gr. ἵππος.)

द्वारस्थ *dvârasṫa* m. (e praec. et *sṫa* stans) janitor. In. 5. 17.

द्वि *dvi* duo in initio compp. (Thema primitivum est *dva*, cf. slav. *dva* nom. masc. dual.; lit. *du*; goth. *tvai* nom. m. pl.; gr. δύω, δύο; lat. *duo*; hib. *da*, *do*, *di*; cum *dvi* in initio compp. cf. gr. δι-, lat. *bi*, ita ṣend. *bi*, v. gr. comp. 309.)

द्विज *dviǵá* m. (bis natus, e praec. et *ǵa* natus) 1) avis. N. 12. 7. 2) dens. N. 12. 66. 3) Brâhmanus. Br. 2. 13.

द्विजाति *dviǵâti* f. (Baḥ. e *dvi* et *ǵâti* natales, origo) Brâhmanus. Su. 2. 16.

द्वितय *dvítaya* n. (a *dvi* s. *taya*) par. (Hib. *deidhe* „two things, a double proportion, a pair or couple".)

द्वितीय *dvitî́ya* (a *dvi* s. *tîya*) secundus. — *dvitîyam* adv. iterum. N. 8. 7.

द्वित्र *dvitrá* m. n. pl. *dvitrá̂* f. pl. (*dvitrâḣ dvitrâṇi*, e *dvi* duo et *tra*, quod correptum esse videtur e *ṭraya*, a *tri* tres) duo vel tres. Ragʿ. 5. 25: *dvitrâṇy aḥâni.*

द्विदन्त् *dvídant* (-*dan*, -*datî*, -*dat*, Baḥ. e *dvi* et *dant* q. v.) bidens. Ḥêm. (Lat. *bidens.*)

द्विध *dvidʿa* adj. (a *dvi* s. *dʿa*) bipartitus. Su. 1. 6.

द्विधा *dvidʿá̂* adv. vel adj. indecl. bipartito, bifariam, bipartitus. N. 10. 27. Sâ. 4. 33. (Cf. gr. δίχα, δίχθα.)

द्विप *dvipa* m. (bis bibens, e *dvi* pro *dvis* et *pa* bibens) elephantus.

द्विपद् *dvipád* m. (bipes, Baḥ. e *dvi* et *pad* pes) homo. N. 5. 42. (Lat. *bipes*, gr. δίπους.)

द्विरद *dvirada* m. (bidens, Baḥ. e *dvi* et *rada*) elephantus.

1. द्विष् *dviś* 2. par. âtm. odisse, infestum esse, c. acc. vel dat. Bʿ. 2. 57: *ná 'bʿinandati na dvêṣṭi*; 18. 10: *na dvêṣṭy akuśalaṅ karma kuśalan ná 'nuśaǵǵatê*; Maḥ. 2. 1935: *advišantaṅ kaṫan dvišyât tvâdṛśaḣ*; Ṛgv. 50. 13: *dvišantam mahyam*; Bʿatt. 18. 9: *dvêṣṭi prâyô guṇibʿyô* *'pi naća snihyati kasyaćit.* — *dvišant* m. (part. praes.) inimicus. N. 12. 95. Sâ. 7. 4. Bʿ. 16. 19. (*dviś* fortasse e *dvi* duo ortum est, cf. *dus.* — Cf. ṣend. *dbiś* odisse, gr. comp. 39. Ewaldius huc trahit gr. μισέω, abjecto *d*, sicut in lat. et ṣend. *bis* = scr. *dvis*, mutato *v* in μ, sicut in lat. *mare* = scr. *vâri*, v. gr. comp. 63; μισέω autem, si re verâ huc pertinet, nititur formâ caus. *dvêśáyâmi*; abjecto priore diphthongi *ê* elemento et producto posteriore, sicut e. c. in lat. *cecidi* a *caedo*. Etiam praefixum nostrum *mis-* huc vel ad *dvis* pertinere videtur; goth. *missa* in *missa-dêths*, *missa-quiss*, *missa-leiks*, v. Graff. II. 862.)

c. *pra* i. q. simpl. Bʿ. 16. 18: *mân pradvišantaḣ.*

c. *vi* id. Man. 2. 57: *lôkavidvišṭam.*

2. द्विष् *dviś* m. (nom. *dviṭ*, r. *dviś*) inimicus. Su. 2. 11.

द्विषन्त् *dvišant* v. *dviś.*

द्विस् *dvis* (a *dvi* s. *s*) bis. (Gr. δίς, lat. et ṣend. *bis*; etiam lat. praefixum *dis-* [*discedo*, *discerpo*] huc pertinere videtur.)

द्वीप *dvîpá* m. (secundum Wils. e *dvi* et *á̂pa* aqua, abjecto *a* et producto *i*; cf. *samîpa*, *pratîpa*) insula. N. 12. 113.

द्वीपिन् *dvîpín* m. (a praec. s. *in*) tigris, pardus (a maculosâ pelle). N. 12. 2. 129.

द्वेष *dvếśá* m. (r. *dviś* s. *a*) odium. In. 5. 62.

द्वेष्टार् -ष्टृ *dvêṣṭá̂r -ṣṭṛ́* m. (r. *dviś* s. *târ tṛ*) osor, inimicus. Bʿ. 12. 13.

द्वेष्य *dvếśya* (r. *dviś* s. *ya*) odiendus, odiosus, invisus. Bʿ. 6. 9. 9. 29.

द्वैध *dvâidʿa* n. (a *dvidʿa* bipartitus, s. *a*) duplicitas. Bʿ. 5. 25.

द्वैरथ *dvâiraṫa* n. (a *dviraṫa* — pl. *dviraṫâs* — duo heroes, duo pugnatores, s. *a*) singulare certamen, duorum inter se certamen. N. 26. 8.

ध d'.

धक्क् d'akk 10. par. (*nâśanê*) destruere, occidere; cf. *nakk*.

धाण् d'aṇ 1. par. (*d'vanê*) sonare; cf. *d'an*, *d'vaṇ*, *d'raṇ*, *d'van*, *svan*, *kaṇ*, *kuṇ*, *ćaṇ*, *ćan*.

1. धन् d'an 3. par. (*d'ânyê*) fruges ferre, parere. K.: *dad'anti śâlim b'ûmiḣ*.

2. धन् d'an 1. par. (*ravê*) sonare; v. *d'aṇ*.

धन d'ána n. (r. 1. *d'an* s. *a*) divitiae, opes. Su. 4. 12.

धनञ्जय d'anańǵayá m. (divitias vincens, ex acc. *d'ánam* et *ǵaya* vincens) nomen Arǵuni.

धनिक d'anika m. (a *d'ána* s. *ika*) creditor, v. 1. *vid* caus..

धनिन् d'anín (a *d'ána* s. *in*) dives.

धनुर्धर d'anurd'ara m. (e *d'ánus* et *d'ara*) arcitenens, sagittarius.

धनुष्मन्त् d'anuśmant (a *d'ánus* s. *mant mat*, v. euph. r. 101[a]) arcu praeditus, arcitenens, sagittarius. Dr. 2. 8.

धनुस् d'ánus n. (a *d'an*, formâ primitivâ radicis *han*, q. v., s. *us*) arcus; v. *d'ánva*, *d'ánvan*.

धन्य d'ánya (a *d'ána* s. *ya*) dives, fortunatus, felix. In. 4. 16.

धन्व् d'anv 1. par. (*vraǵê*; scribitur *d'av*, gr. 110[a]) ire; cf. *d'âv*.

धन्व d'ánva n. (a *d'an* s. *va*; v. *d'ánus*) arcus.

धन्वन् d'ánvan m. n. (a *d'an* s. *van*; v. *d'ánus*) arcus. Dr. 5. 19. in fine compp. Bah.

धन्विन् d'anvíṇ m. (a *d'ánva* vel *d'ánvan*, v. gr. 583, s. *in*) arcitenens, sagittarius. N. 1. 4.

धम् d'am v. *d'mâ*.

धमनी d'amánî f. (r. *d'am* = *d'mâ* s. *ana* in fem.) vena. Ḣ. 2. 10.

1. धर् धृ d'ar d'ṛ 1. par. âtm. 1) tenere, ferre, gerere. Ḣit. 68. 13: *kanakasûtrań ćańćvâ d'ṛtvâ*; N. 15. 5: *śîg'rayânê sadâ budd'ir d'riyatê mê*; Maḣ. 2. 81: *dad'âra paramam vapuḣ*; Rag'. 10. 59: *tâb'ir garb'aḣ praǵâb'ûtyâi dad'rê dêvâńśasamb'avaḣ*. 2) detinere. Ḣit. 90. 9: *taddûtaḣ ... tâvad d'riyatâń yâvad durgań saǵǵîkriyatê*; 58. 8: *svakandarê d'ṛtaḣ*. 3) sustentare, servare. Lass. 24. 12: *kô mân d'artuń samart'aḣ*. Pass. superstitem esse, vivere. N. 26. 13: *diśṭyâća d'riyasê râǵan*; Sâ. 6. 13. Man. 3. 220. Cum terminationibus par. (gr. 446) Maḣ. 1. 7173: *kaććit tasya d'riyanti putrâḣ*; 3. 16580: *yâvad b'ûmir d'ariśyati*; N. 5. 33: *yâvaćća mê d'ariśyanti prâṇâ dêḣê*. — Caus. 1) ferre, tenere, sustentare, conservare, perferre. N. 1. 18. 3. 14. 16. 18. 18. 9. 24. 35. A. 7. 13. 10. 26. B'. 15. 13. 18. 34. 2) putare, dafürhalten. B'. 5. 9: *indriyâṇî 'ndriyârt'êśu vartanta iti d'ârayan*. (Cf. *b'ar b'ṛ*, unde fortasse *d'ar d'ṛ* mutatâ labiali aspiratâ in dentalem; respicias gr. θήρ, φήρ, lat. *fera*, quae fortasse a portando dicta, ita ut primitive jumentum onerarium significaverint, sicut scr. *d'urîṇa*.)

c. *ab'i* caus. sustinere, conservare. Maḣ. 3. 16221.

c. *ava* caus. intelligere. Mṛ. 162. 10: *na samyag avad'ârayâmi*; Maḣ. 1. 1749: *anukrôśâtmatân tasyâ 'vad'ârya*; 3. 11210: *madvâkyam avad'ârya*.

c. *upa* caus. scire, intelligere. B'. 9. 6: *yat'â "kâśast'itô nityam vâyuḣ ... tat'â sarvâṇi b'ûtâni matst'ânî 'ty upad'âraya*; 7. 6. Maḣ. 1. 7805. Man. 12. 27. 29.

c. *pari* caus. ferre. Maḣ. 3. 10907.

c. *pra* caus. considerare, perpendere. Maḣ. 1. 3581: *êvam prad'ârya*.

c. *pra* praef. *sam* caus. 1) tradere. Maḣ. 3. 11741: *drâupadîm âršṭiśêṇâya samprad'ârya*; 3. 8772: *samudrasya kśayê budd'iḣ samprad'âryatâm*.

2) considerare, perpendere. Mah. 2. 1652: *sampradʿârya yat kśêmam*; Râm. II. 96. 54. 3) comparare, c. acc. Man. 10. 73: *anâryam âryakarmâṇam âryańćâ 'nâryakarmiṇań sampradʿârya.*

c. *vi* 1) tenere, retinere. Bʿar. 3. 58. 2) ferre, gerere. Ragʿ. 13. 40: *vidʿṛtâsiń* (schol. *dʿṛtakʿaḍgań*). Caus. 1) retinere, sistere. Mah. 3. 676: *vêgam vêgavatô vidʿârayan.* 2) denegare, abnuere. R. Schl. II. 13. 3: *mamaćâi 'nam varań kasmâd vidʿârayitum iććasi.* 3) ordinare, instituere. Mah. 1. 5549: *sarvakâryâṇi daṇḍênâi 'va vidʿârayêt.*

c. *sam* caus. 1) tenere, gerere, habere. Mah. 1. 6383: *brâhmań sandʿârayańs têǵas.* 2) sustentare, conservare. Mah. 3. 168: *tvayâ sandʿâryatê lôkań.* 3) perferre, pati. R. Schl. II. 63. 38: *tâu ... kaśṭân tṛśṇâń sandʿârayiśyatań.* 4) retinere, cohibere, reprimere. Mah. 1. 3323: *yań sandʿârayatê manyum.*

2. धर् धृ *dʿar dʿṛ* 1. âtm. (*avadʿvańsê*) decidere, delabi.

3. धर् (धृ) *dʿar (dʿṝ)* 9. par. *dʿṛṇâmi* senescere. Cf. *ǵar (ǵṝ)*.

धर *dʿara* (r. *dʿar dʿṛ* s. *a*) ferens, tenens, gerens, in fine compp. In. 5. 11. A. 6. 10.

धरणी *dʿaraṇî* f. (quae fert, r. *dʿar dʿṛ* s. *ana* in fem.) terra. H. 1. 28. Dr. 6. 11.

धरणीधर *dʿaraṇîdʿara* m. (terram ferens, e praec. et *dʿara*) mons.

धरा *dʿarâ* f. (fem. τοῦ *dʿara*) terra. (Cambro-brit. *daiar* id.; armor. *duar*; v. Pictet p. 46; fortasse etiam lat. *terra* huc pertinet.)

धराभृत् *dʿarâbʿṛt* m. (terram ferens, e praec. et *bʿṛt* ferens) mons. A. 7. 27.

धरित्री *dʿaritrî* f. (quae fert, r. *dʿar dʿṛ* s. *târ tṛ* adjecto fem. signo *î*) terra. Am.

धर्ज् धृज् *dʿarǵ dʿṛǵ* 1. par. (*gatâu*) ire; v. *dʿarńǵ dʿṛńǵ, dʿrańǵ, dʿriǵ.*

धर्ञ्ज् धृञ्ज् *dʿarńǵ dʿṛńǵ* 1. par. (scribitur *dʿarǵ dʿṛǵ*, gr. 110[a]) id.

धर्म *dʿárma* m. (r. *dʿar dʿṛ* s. *ma*) 1) jus, justitia, officium. N. 4. 10. 17. 5. 27. 38. 45. 6. 8. 7. 13. 10. 24. 2) nomen dei Yami. H. 1. 34.

धर्मतस् *dʿarmatas* adv. (e praec. s. *tas*) ex jure, juste. Br. 3. 3. N. 6. 9.

धर्मराज् *dʿarmarâǵ* m. (nom. *-râṭ*, e *dʿárma* et *râǵ* regens, justitiam regens, justitiae rex) nomen Yudʿiśṭʿiri. Dr. 8. 13.

धर्मराज *dʿarmarâǵa* m. (juris, justitiae rex, e *dʿárma* et *rấǵa* rex, regens) 1) nomen dei Yami. 2) nomen Yudʿiśṭʿiri. H. 1. 8.

धर्मराजता *dʿarmarâǵátâ* f. (a praec. s. *tâ*) abstr. praec., nominatum esse Dʿarmarâǵa. Sâ. 5. 40; cf. *yamatva.*

धर्मविद्य *dʿarmavidya* (Bah. e *dʿárma* et *vidyâ* f. scientia) juris, officiorum scientiam habens. H. 1. 36.

धर्मशील *dʿarmaśîla* (Bah. e *dʿárma* et *śîla* natura, indoles) in jure (versantem) indolem habens. In. 1. 22.

धर्मात्मन् *dʿarmâtman* (Bah. e *dʿárma* et *âtmán* animus) justum animum, in jure (versantem) animum habens. H. 1. 48.

धर्मिन् *dʿarmín* (a *dʿárma* s. *in*) juri, officio deditus. Su. 2. 3.

धर्म्य *dʿármya* (a *dʿárma* s. *ya*) justus, legitimus. Bʿ. 9. 2.

1. धर्ष् धृष् *dʿarś dʿṛś* 5. par. 1) audere. Mah. 1. 35. 73: *na tvân dʿṛśṇumań praśṭum.* Part. perf. pass. *dʿṛśṭá* audax. Bʿar. 3. 48. R. Schl. II. 96. 43. 2) sustinere, resistere. Mah. 6. 453: *vayań hi śaktisampannâ akâlê tvâm adʿṛśṇuma.* (V. 2. *dʿarś dʿṛś* et cf. gr. θάρσος, θαρσέω, θράσος, θρασύς; lit. *drasùs* audax, *drystu* audeo, praet. *drysau*; goth. *ga-DARS* audere, *ga-dars* audeo, audet, *ga-daursum* audemus [praet. cum signif. praes.]; germ. vet. *TARR*, *DARR* per assimil. e *TARS*, *DARS*, *ge-tars-t* audes, v. Graff. 5. 441; hib. *dasachd* „fierceness, boldness",

dasidh „furious, mischievous", *donaighim* „I dare, defy, adventure".)

2. धर्ष् धृष् *dʿarś dʿṛś* 1. et 10. par. laedere, violare, opprimere, superare. N. 3. 15: *têǵasâ tasya dʿarśitâh*; R. Schl. I. 24. 13: *na suptan dʿarśayiśyanti nâirṛtâh*; I. 25. 11: *tapasyantam iha sʿâṇum ... adʿarśayad durmêdʿâh*; Maḥ. 1. 3454: *ǵarâ tvâm acirâd dʿarśayiśyati*; 1. 1677: *na hi tan râǵaśârdûlam adʿarśayan.* — *dʿarśayitun striyam* feminam violare, stuprare. R. Schl. I. 49. 6: *ṛśipatnîn dʿarśayitvâ*; N. 10. 14: *naćâi 'śâ têǵasâ śakyâ kâiśćid dʿarśayitum patʿi.*

c. *pra* i. q. simpl. R. Schl. I. 97. 9. 34. 27. A. 5. 3. N. 11. 36.

c. *vi* id. Maḥ. 1. 1421: *raǵâńsi mukuṭâny êśâm uttʿitâni vyadʿarśayan.*

धर्ष *dʿarśa* v. *durdʿarśa.*

धर्षण *dʿarśaṇa* n. (r. *dʿarś dʿṛś* s. *ana*) oppressio, actio inferendi vim (in aliquem). Dr. 6. 28.

धव *dʿavá* m. 1) vir. 2) maritus. Am. (V. *vidʿavâ* vidua, et cf. hib. *dea*, *dae* „a man, a person", v. Pictet p. 29.)

धवल *dʿavalá* (r. *dʿâv* purificare, correpto *â*, s. *ala*) albus.

धा *dʿâ* 3. par. âtm. (anom. v. gr. 577) 1) ponere. Bʿ. 14. 3: *tasmin garbʿan dadʿâmy aham*; Hit. 76. 9: *nihśańkan dʿîyatê lôkâih paśya bʿasmaćayê padam*; — *manô dʿâtum*, *matin dʿâtum* animum intendere, convertere ad aliquid, constituere; c. dat. vel locativo. N. 13. 4: *nivêśâya manô dadʿuh*; R. Schl. I. 9. 40: *gamanâya matin dadʿuh*; Man. 12. 23: *dʿarmê dadyân manah.* — Cum infin. R. Schl. I. 11. 1: *râǵâ yaśṭum manô dadʿê.* Cum *śrat* fides (*śraddʿâ*), fidem ponere, credere, c. acc. interdum cum dat. vel gen. Maḥ. 1. 3060: *kas tê śraddʿâsyatê vaćah*; 2. 217: *kaććin na śraddadʿâsi strîṇâm*; Yaǵur-V. (v. Westerg.): *śrad asmâi vaćasê dadʿâtana*; Bʿ. 12. 20: *śraddadʿâna.* 2) dare, tribuere. N. 14. 11: *tatra tê ’han śrêyô dʿâsyâmi*; Man. 1. 29: *yad yasya sô ’dadʿât.* 3) âtm. sumere, assumere, accipere (proprie sibi dare, cf. *dâ* praef. *â*). Hit. 7. 16: *kaćah kâńćanasansargâd dʿattê mârakatîn dyutim.* 4) tenere, ferre, gerere, habere. Nalôd. 1. 17: *dadʿati mâram bʿâbʿih*; 2. 52; Ragʿ. 9. 39: *yuvatayah kusuman dadʿur âhitam tadalakê*; Bʿaṭṭ. 4. 16: *dadʿânâ balibʿam madʿyam.* 5) sustentare. Ragʿ. 1. 26: *dadʿatur bʿuvanadvayam.* — Part. perf. pass. *hitá* (gr. 543) 1) intentus. Bʿ. 16. 9. 2) bonus; subst. n. bonum, salus, felicitas. Br. 2. 4. 25. (Gr. τίθημι; lat. *do* in compositis nonnullis [*condo*, *abdo*, *perdo*, *vendo*, *pessumdo*, *credo* = scr. *śraddadʿâmi*, v. gr. comp. 632]; lit. *demi*, *dedù* pono, colloco; goth. *dê-ths*, them. *dêdi* factum, in *missadêths*; sax. vet. *dôm* facio, *dôs* facis, *dôt* facit = scr. *dádʿâmi*, *dádʿâsi*, *dádʿâti* [v. *dʿâtâ'r -tṛ'*, *dʿâ* praef. *vi*, send. [zend script] *dʿâ* facere, creare]; germ. vet. *tôm*, *toam*, *tuam*, *tuon* facio; nostrum *thue*; huc etiam pertinet syllaba *te* in praeteritis ut *suchte*, *machte*; goth. *sôkidêdum* quaesivimus, *sôkidêdjau* quaererem, v. gr. comp. 620 sq.; slav. *dê-jun* facio, *dê-lo* opus; hib. *deanaim* „I do, make act, work", *dan* „work".

c. *anu* favere. Ragʿ. 17. 36: *anudadʿyur anudʿêyam.*

c. *antar* in se accipere. Ragʿ. 15. 81: *pṛtʿivi mâm antardʿâtum arhasi.* 2) tegere, occulere. Maḥ. 4. 1042: *iśubʿir vyatisarpadbʿir âdityô ’ntaradʿîyata*; 1683: *karṇam ... antardadʿê ǵôraśarâugʿavṛśṭyâ*; 1. 8713: *antardʿâyâ ’tmânam.* Se occulere. (âtm.) Bʿaṭṭ. 5. 32: *antardʿatsva râmât.* — Pass. invisibilem fieri, evanescere. Su. 1. 17: *tatah striyas tâ ’dbʿutan tat sarvam antaradʿîyata*; N. 12. 96: *tâpasâ ’ntarhitâh sarvê*; 14. 12. 26; Maḥ. 1. 119: *antarhitânâm bʿûtânân nisvanô ’bʿavat*; 1. 4710: *vâg antarhitâ 'bravît.*

c. *api* vel *pi* tegere, claudere. In. 5. 36: *karṇâu ḥastâb'yâm pid'âya*; A. 6. 11: *dvârâṇi pidad'uḣ.*

c. *ab'i* 1) referre, narrare, exponere. N. 12. 76: *vistarêṇâ 'b'id'âsyâmi*; 13. 18. B'. 18. 68. 2) nominare. B'. 13. 1: *kšêtram ity ab'id'îyatê*; 18. 11. 3) oppugnare, invadere. Maḥ.: *mâgad'ân ab'yad'âd balî.*

c. *ava* 1) ponere. Maḥ. 1. 4503: *kuṇḍêšu garb'ân avadad'ê.* 2) animum intendere. Ḥit. 83. 15: *dêva avad'îyatâm*; R. Schl. II. 63. 4: *avaḥita.*

c. *ava* praef. *ab'i* tegere. R. Schl. II. 40. 33: *aśrub'iḣ patitâir ab'yavaḥitam praśaśâma mahîragaḣ.*

c. *ava* praef. *vi* id. Rag'. 9. 57: *ḥariṇasya vyavad'âya dêḥam.*

c. *â* 1) ponere, imponere, apponere, applicare. Sâ. 1. 18: *maḥišyâṅ garb'am âdad'ê*; N. 13. 69: *iti mê vratam âḥitam*; 24. 19: *agnâv agnir ivâ "ḥitaḣ*; B'. 12. 8: *mayy êva mana âd'atsva*; Br. 2. 15: *kat'aṅ śakšyâmi bâlê 'smin guṇân âd'âtum*; Rag'. 7. 17: *tam âd'âya vivâḥasâkšyê.* 2) dare, tribuere. Su. 4. 23: *indrê trâilôkyam âd'âya.*

c. *â* praef. *ab'i* ponere, apponere. Man. 8. 372: *ab'yâdad'yuḣ kâšṭ'âni tatra.*

c. *â* praef. *upa* facere. R. Schl. II. 35. 28: *mâ tvam ...b'artâraṅ lôkab'artâram asadd'armam upâdad'âḣ.*

c. *â* praef. *sam* 1) id. N. 22. 10. 23. 12. Su. 1. 7. B'. 12. 9. 17. 11. 2) animum intendere. N. 22. 2. 5. Sâ. 6. 12: *samâḥita.* 3) animadvertere. Ḥit. 110. 14: *utpannâm âpadaṅ yas tu samâd'attê sa budd'imân.* 4) emendare, corrigere. Ḥit. 88. 22: *mantrab'êdê 'pi yê dôšâḣ samb'avanti mahîpatêḣ | na śakyâs tê samâd'âtum.*

c. *upa* ponere, apponere, imponere, supponere, adhibere. R. Schl. II. 42. 16: *aśmânam upad'âya śayišyatê*; II. 61. 7: *śêtê b'ugam upad'âya*; Rag'. 8. 29: *kriyâ ḥi vastûpaḥitâ prasîdati*; 8. 76: *śṛṇu ... tâṅ (sarasvatîm) ḥṛdiċâi 'nâm upad'âtum arḥasi.*

c. *tiras* pass. invisibilem fieri, evanescere. Rag'. 10. 48: *kṛšṇamêg'as tirôdad'ê*; 11. 91: *ṛšis tirôdad'ê*; Ur. 73. 2: *yatra mê nayanayôḣ sâ tirôḥitâ.*

c. *ni* 1) deponere. Ḥit. Ser. 40: *mṛgan nid'âya*; Rag'. 3. 50: *mâ nid'âḣ padan padavyâm*; 4. 1: *dinântê niḥitan têgaḣ savitrâ.* — *kriyân nid'âtum* operam convertere (in aliquam rem). Ḥit. 8. 1. 2) sepelire. Man. 5. 68: *ûnadvivâršikam prêtan nidad'yur bând'avâ vaḥiḣ.* — Caus. deponi, asservari jubere. Man. 8. 30: *praṇašṭasvâmikaṅ rikt'aṅ râgâ tryabdan nid'âpayêt.*

c. *ni* praef. *upa* deponere. Man. 8. 37: *pûrvôpaniḥitanid'iḣ.*

c. *ni* praef. *pra* deponere, infigere. Man. 55. 21: *yadi maṇis trapuṇi praṇid'âyatê.* — *kâyam praṇid'âtum* corpus prosternere. B'. 11. 44. *manô, budd'im praṇid'âtum* animum, intellectum intendere, convertere ad aliquid. B'att. 6. 142. R. Schl. II. 22. 14.

c. *ni* praef. *sam* + *pra* seponere, negligere. Maḥ. 3. 13194: *tavâi 'vâ "gñâṅ sampraṇid'âya.*

c. *ni* praef. *vi* deponere. Maḥ. 1. 2984: *vinid'âya tatô b'âraṅ sannid'âya p'alâniċa*; Gita-G. 4. 11: *stanaviniḥitaṅ ḥâram.*

c. *ni* praef. *sam* id. Maḥ. 1. 482: *sannidad'us tatra ... âyud'âni*; 1. 2984: *sannid'âya p'alâni.* — *dṛšṭiṅ sannid'âtum* adspectum convertere aliquo, c. loc. Rag'. 13. 44: *dṛšṭiṅ saḥasrârċiši sannid'attê.* — *sanniḥita* propinquus. Ḥit. 22. 5; v. *sannid'i.*

c. *pari* circumponere, induere. R. Schl. I. 2. 10: *parid'âya valkalam.*

c. *puras* 1) praeponere. Maḥ. 3. 1973. 2) magni facere. Rag'. 12. 43.

c. *vi* 1) ponere, collocare. Rag'. 6. 37: *tâm agrataḣ ... anûparâgasya vid'âya.* 2) dare, tribuere. Su. 1. 23: *yuvayôr ḥêtunâ 'nêna nâ 'maratvam vid'îyatê*; B'. 7. 21. N. 17. 21. 3) facere. N. 13. 26:

tayê 'yam vihitâ pûrvam mâyâ; Hit. 27. 5: *asmâi pûǵâṅ vid'êhi*; N. 12. 121. 4) âtm. accipere (sibi dare). R. Schl. I. 8. 27: *putrân vid'âsyatê mahâyaǵńê*; In. 4. 3. 5) decernere, constituere. Râm. I. 40. 4: *dêśô vid'iyatâṅ yatra vatsyâmahê*; v. *vid'âna*, *vid'i*.

c. *vi* praef. *anu* sequi; obsequi, obtemperare. R. Schl. II. 22. 26: *tvam apy anuvid'êya mâm pratisaṅhâraya kśipram âb'iśêćanikîṅ kriyâm*. In pass. id. Mah. 1. 4721: *taṅćâi 'va d'armam ... anuvid'îyantê*; B'. 2. 67 (cf. Mah. 3. 13945).

c. *vi* praef. *prati* facere, parare. R. Schl. II. 32. 2: *ćamûṅ prativid'îyatâm*.

c. *vi* praef. *sam* 1) ponere, imponere. Mah. 2. 1510: *putran dâmôdarôtsaṅgê dêvî samvyadad'ât*. 2) facere, efficere. Rag'. 1. 72: *tasmân mućyê yat'â ... tat'â vid'âtum arhasi*. 3) decernere, constituere. R. Schl. I. 38. 4: *yad atrâ 'nantaraṅ kâryam ... saṅvid'atsva*; N. 24. 4: *viditaṅ vâ 't'avâ 'ǵńâtam pitur mê saṅvid'îyatâm*; Dr. 7. 11.

c. *sam* 1) conjungere. R. Schl. I. 32. 19: *mantrasaṅhita*. Reconciliare. Man. 7. 66: *dûta êva hi sand'attê b'inatty êvaća saṅhatân*; Hit. 24. 15: *suǵanas tu kanakag'aṭavad durb'êdyaśćâ "śu sand'êyaṅ*. Se conjungere, societatem inire, pacem inire, cum instrum. Hit. 24. 5: *śatruṇâ na hi sandad'yât*; 119. 15: *satyad'armavyapêtêna na sandad'yât*. 2) imponere (praesertim sagittam arcui). Rag'. 3. 53: *d'anuśy amôg'aṅ samad'atta sâyakam*; 11. 28: *sandad'ê d'anuśi vâyudâivatam* (*astram*); Mah. 1. 5280: *sand'atsva vâṇam*. 3) appropinquare. Dr. 8. 11: *sand'âya rat'êna* (v. *sannid'â*). — *d'anuṅ sand'âtum* arcum intendere. Râm. I. 62. 32. 38.

c. *sam* praef. *anu* investigare, explorare, exquirere. Hit. 90. 21: *durgam anusand'êhi*; 87. 21; Man. 12. 106; v. *anusand'âna*. — *âtmânam anusand'âtum* mentem colligere. Hit. 125. 20.

c. *sam* praef. *ab'i* vincere, superare. Man. 7. 159: *tân sarvân ab'isandad'yât sâmâdib'ir upakramaiṅ* (schol. *vaśîkuryât*).

c. *sam* praef. *sam* + *ab'i* 1) imponere. Mah. 3. 10452: *pradêśinîn tatô ssyâ "syê śakraṅ samab'isandad'ê*. 2) facere. Mah. 3. 12714: *tapaṅ samab'isand'âya*.

c. *sam* praef. *upa* conjungere. H. 2. 20: *vaćaṅ krûrâb'isaṅhitam*.

c. *sam* praef. *prati* 1) conjungere. Su. 2. 4: *viǵayapratisaṅhita*. 2) dirigere. cum acc. Mah. 3. 1926: *manyus tasya kat'aṅ śâmyên mâńćâi "va pratisaṅhitaṅ*.

धातु *d'â'tu* m. (ut videtur, a r. *d'â* s. *tu*) 1) metallum. N. 1. 2. 2) radix verbi. Rag'. 3. 21.

धातार् -तृ *d'âtâ'r -tṛ'* m. (r. *d'â* s. *târ tṛ*) 1) creator. B'. 9. 17. 2) nomen dei Brahmae. Br. 1. 29.

धात्री *d'âtrî* f. (r. *d'â* vel *d'ê* s. *târ tṛ* cum signo fem. *î*) nutrix. N. 8. 4. 13. 49.

धात्रेयिका *d'âtrêyikâ* f. (a seq. s. *ika* in fem.) nutrix. Dr. 6. 9. 10. 17.

धात्रेयी *d'âtrêyî* f. (a *d'âtrî* s. *êya* in fem.) collactanea.

धान्य *d'ânya* n. (a *d'ana* s. *ya*) frumentum. R. Schl. I. 1. 90.

धामन् *d'â'man* n. (r. *d'â* s. *man*) 1) domus, domicilium. B'. 8. 21. 2) corpus. 3) splendor. Rag'. 6. 6. 18. 22. 4) robur. Rag'. 11. 85. (Cf. lat. *do-mus*, hib. *dai-m* „a church, a house, people"; germ. vet. *dô-m*; slav. *do-mŭ*.)

धार *d'âra* (r. *d'ar d'ṛ* s. *a*) ferens, gerens, in fin. compp.

धारण *d'âraṇa* n. (r. *d'ar d'ṛ* cl. 10, s. *ana*) gestatio, portatio. N. 5. 24.

धारणा *d'âraṇâ* f. (fem. praec.) servatio, conservatio, perseverantia. B'. 8. 12.

धारा *d'â'râ* f. (fem. a *d'âra*) 1) gutta, stilla. A. 8. 4. 5. 6. 7. 2) acies (ensis, securis). Hit. 94. 12. Rag'. 6. 42.

धारासार d'ârâsâra m. (e praec. et sâra aqua) imber. Ur. 59. 16.

धारिन् d'ârin (r. d'ar d'ṛ s. in) ferens, gerens. In. 5. 6. Su. 1. 8. 30. 2. 3. A. 10. 52.

धार्तराष्ट्र d'ârtarâśṭra m. (a d'ṛtárâśṭra s. a) D'ṛtarâśṭri filius. H. 1. 15.

धार्मिक d'ârmiká adj. (a d'árma s. ika) juri, officio deditus, probus, honestus. Sâ. 1. 2.

धाव् d'âv 1. par. âtm. 1) currere, accurrere. N. 11. 19: itaśćê 'taśća d'âvati; 8. 12: vanagulmâṅśća d'âvantaṅ; Sâ. 6. 5: unmattâv iva d'âvataṅ; Mah. 3. 12929: satatan d'âvamânaṅ. 2) lavare, abluere. B'aṭṭ. 14. 50: dad'âvâ 'd'b'iś ćakśus tasya. Part. perf. pass. d'âutá. Rag'. 11. 80: vṛśṭid'âuta; 16. 49. 19. 10. — Caus. lavare. Man. 4. 65: na pâdâu d'âvayêt kâṅsyê b'âganê. (Gr. θέω e θέϝω, θεύσομαι; hib. deifir „haste, speed, quickness"; lat. lavo, mutato d' in l, nisi pertinet ad plu, caus. plâvâyâmi, abjecto p. Ad caus. d'âvâyâmi etiam trahi posset goth. daupja; sax. vet. dôpju baptizo, mutato v in p [v. dru]; nostrum taufe. Cf. d'u, d'û.)

c. anu 1) cursu celeriter sequi. Mah. 3. 13171. 2) accurrere. N. 11. 23: mâm ... kimartan nâ 'nud'âvasi.

c. apa abire, decedere, recedere. Man. 8. 54.

c. ab'i accurrere. N. 14. 2. Dr. 6. 10. 27. A. 3. 24.

c. â accurrere, currere. N. 13. 13: b'ayâd âd'âvamânâṅ.

c. upa accurrere. Dr. 8. 33.

c. upa praef. sam id. N. 1. 23.

c. nis, nird'âuta ablutus. Rag'. 5. 70.

c. pari circumcurrere, circumerrare. Br. 3. 17. N. 10. 18. 13. 66.

c. pari praef. vi circumvenire, cingere (hostem). Dr. 8. 1.

c. pra procurrere, aufugere. N. 13. 17. Sâ. 5. 39. Progredi, exire. Man. 4. 38: na prad'âvêćća varśati. — Caus. 1) lavare jubere. Mah. 4. 275: yô mê na dadyâd uććiśṭan naća pâdâu prad'âvayêt. 2) lavare. Mah. 3. 14024: pâdâu prad'âvayê.

c. prati contra aliquem currere. Mah. 3. 431.

c. sam concurrere. Mah. 3. 8873: saṅkrudd'âṅ samad'âvanta.

धावन d'âvana n. (r. d'âv s. ana) lavatio. N. 13. 68. R. Schl. I. 9. 58.

धि d'i 6. par. d'iyâmi (d'âraṇê K. d'ṛtâu V.; ut mihi videtur e d'â, attenuato â in i) tenere, ferre.

धिक् d'ik interj. (fortasse a r. diḥ regressâ aspiratione, v. gr. 81[a]) exclamatio aversationis, detestationis, c. acc. H. 3. 18. Br. 1. 14. 35.

धिक्ष् d'ikś 1. âtm. (sandîpanê ģîvanê klêśanê K. sandîpê klêśê ģîvê V.) flagrare; vivere; languescere. K.: sand'ikśatê vahniṅ kâśṭêna. (Cf. daḥ, unde d'ikś ortum esse censeo, adjectâ sibilante et regressâ reduplicatione in radicis litteram initialem, sicut in desid. did'akś; v. d'ukś.)

धिन्व् d'inv 5. par. (prîṇanê K. pritigatâu V., scribitur d'iv, gr. 110[a]); tempora specialia format e d'i, inde d'inômi) exhilarare; ire. K.: d'inôti dravyêna hiraṇyarêtasam.

धिष् d'iś 3. par. (śabdê K. ravê V.) sonare.

धिष्ण्य d'iśṇyá n. locus, regio. In. 1. 34. Rag'. 15. 59.

1. धी d'î 4. âtm. (anâdarê K. ârâd'ê anâdarê V.) spernere; colere, venerari, exhilarare.

2. धी d'î f. (a r. d'yâi cogitare, abjecto âi et mutato y in î) mens, intellectus. B'. 2. 54.

धीति d'îti f. (r. d'ê s. ti) sitis. Hêm.

धीमत् d'îmant (a d'î s. mant mat) mente, intellectu praeditus, sapiens. In. 1. 31. N. 17. 2.

धीर d'îra (a r. d'ar d'ṛ, mutato a in î, s. a) 1) firmus, solidus, constans, fortis. 2) profundus. Rag'. 18. 3; de sono Rag'. 3. 43. 3) (ut videtur, a d'î intellectus, s. ra) sapiens. B'. 12. 13. Rag'. 3. 10.

धीरता d'îrátâ f. (a praec. s. tâ) fortitudo. Rag'. 8. 43.

धीरत्व d'îratvá n. (a d'îra s. tva) id. Hit. 89. 19.

धीवर d'ivará m. piscator. Hit. 110. 2.

धु d'u 5. par. âtm. agitare, commovere, concutere. H. 2. 6: d'unvan rúkśân śiróruhân; Mah. 2. 2704: gadân d'unvânaĥ. — Pass. d'úyé et intens. dód'úy tam a d'u quam a d'ú derivari possunt, v. gr. 448. (V. d'ú et cf. gr. θύω, θύνω, θύελλα; θαῦ-μα, a motione animi; hib. *doineann* „inclement weather, a tempest", *doineannach*, *doineannta* „stormy, tempestuous", nisi in his vocabulis *do* est particula privativa; slav. доу *du*, unde *du-nu-ń* spiro gr. comp. 806 not. *.)

c. vi i. q. simpl. R. Schl. II. 23. 4: agrahastam vid'unvan; Mah. 1. 7035: vid'unvantó śginâni.

धुन् d'ukś 1. âtm. (ut mihi videtur, a r. dah, attenuato a in u, v. d'ikś) i. q. d'ikś.

c. sam ardere, flagrare. B'att. 14. 109: sandud'ukśé tayóĥ kópaĥ. Caus. accendere. B'att. 2. 28: śarâgniĥ sand'ukśyatâm; Mah. 1. 5628: agnistókam ivâ ''tmânań yaĥ sand'ukśayati naraĥ. Recreare. Mah. 1. 2344: kriśân sand'ukśayanti; Gîta-G. 3. 12.

धुर् d'ur f. (nom. d'úr, d'úĥ, gr. 73[a]), a r. d'ar d'r, attenuato a in u, v. kar kr, unde karómi, kurmás) 1) temo. Dr. 8. 18; transl. frons, primus locus. Rag'. 1. 91. 2. 2. 2) onus. Rag'. 1. 34.

धुरीण d'urîná m. (ut videtur, forma anom. part. praes. âtm. radicis d'ar d'r, mutato suffixo âna in îna, cf. âsîná, gr. 534) jumentum. Hit. 27. 6.

धुर्व् d'urv 1. par. i. q. durv, turv, t'urv. [1. 54.

धुर्य d'úrya (a d'ur s. ya) jumentum, equus. Rag'. 6. 78.

1. धू d'ú 5. par. âtm. d'ûnómi, d'ûnvé (part. perf. pass. d'útá et d'ûná) agitare, commovere, concutere, quatere. Rag'. 4. 67: dud'uvur vâginaĥ skand'ân; N. 17. 40: vâyunâ d'úyamânaĥ pâvakaĥ; Râm. I. 35. 32: d'útapâpa excussum peccatum habens, i. e. peccato solutus. — Intens. Dr. 2. 1: agniśik'é 'va dód'úyamânâ pavanéna. (dud'uvuh, pass. d'úyé et intens. dód'úyé etiam ad d'u, q. v., referri possunt.)

c. ava excutere, abjicere. Mah. 3. 2032: avad'úya pâpam; Rag'. 3. 61: avad'úya tadvyat'âm; 9. 20: avad'útab'ayâĥ. Concutere. Man. 5. 125: avad'útam. Repellere, rejicere. Ur. 75. 19: mâm avad'úya pâdapatitam. — Caus. d'âvâyâmi vel d'ûnâyâmi (gr. 470) concutere. Man. 3. 229: nâi 'tad (annam) avad'ûnayét.

c. ava praef. vi excutere, abjicere. R. Schl. II. 60. 5: vyavad'úya santâpam.

c. â i. q. simpl. Rag'. 14. 11. B'att. 8. 54. Mah. 2. 2240.

c. â praef. vi id. Mah. 3. 15588: sâ vyâd'úyamânâ pavanéna; Ur. 59. 14.

c. â praef. sam id. R. Schl. I. 32. 15.

c. ut id. Dr. 6. 4: samanyur udd'úyaté prânapatiĥ śarîré. Excitare (de pulvere). Dr. 6. 26: apaśyań tasya sâinyasya rénum udd'útam; R. Schl. I. 28. 14: udd'ûnvânâ rag'ó g'óram; Mah. 3. 13538: vâténa rag'a udd'úyaté.

c. ut praef. sam id. Mah. 1. 1336: rag'aĥ samudd'úya.

c. nis excutere. B'. 5. 17: g'ńânanird'útakalmaśâĥ. Concutere. R. Schl. II. 35. 1: nird'úya śiraĥ. — nird'avitun dandam supplicium sumere de aliquo. Man. 8. 318: râg'anird'útadandâĥ.

c. vi removere, abjicere, relinquere. Râm. II. 47. 21: vid'úya śókam; Rag'. ed. Calc. 9. 72: vid'útanidra. Agitare. In. 2. 17: vyag'anéna vid'úyatâ; Mah. 3. 11703: vâyunâ vid'úyamânâĥ patâkâĥ.

2. धू d'ú 6. par. et 9. par. d'uvâmi, d'ûnâmi (gr. 345) i. q. d'ú cl. 5.

1. धूप् d'úp 10. par. d'úpâyâmi Pân. III. 1. 28 (ut videtur, denom. a d'úpa, v. gr. 520). 1) suffire. Dêv. 4. 28: divyâir d'úpâis tu d'úpitâ; R. Schl. I. 10. 30: kriyatâm puran d'úpitam. 2) fumare. Mr. 166. 17: nîlâiĥ sândram ivâ 'hib'ir g'alad'arâir d'úpâyatî 'vâ 'mbaram. (Gr. τύφω, transpositâ aspiratione e θύπω, v. Pott. 1. 257.)

c. ava suffire. Râm. II. 60. 83: divyad'úpâvad'úpitaĥ.

2. धूप् d'úp 10. par. (b'âśârt'é K. dîptâu V.) loqui; lucere.

धूप d'úpa m. (ut videtur, a r. d'ú adjecto p, s. a; cf. rr. hu et d'u) thus, suffimentum. (Gr. τῦφος, v. 1. d'úp.)

धूम d'úmá m. (r. d'ú s. ma) fumus. H. 4. 39. (Lit. dúmai m. pl. fumus; slav. ДЫМЪ dümŭ fumus; germ. vet. daum, toum vapor; hib. dluimh „a cloud, darkness, smoke", v. Pictet p. 46; lat. fúmus; gr. θῡμός.)

धूमकेतु d'úmákêtu m. (e praec. et kêtú) cometa.

धूर् d'úr 4. par. (hinsâyâm K. vad'ê gatâu V.) ferire, laedere, occidere; ire. (Cf. d'v, d'urv.)

धूर्जटि d'úrgaṭi m. (e d'ur onus, v. euph. r. 73*), et gaṭi i. q. gaṭâ q. v.) cognomen Śivi. Hit. 3. 1.

धूर्त d'úrta (ut videtur, a r. d'úr vel d'urv vel d'var d'vṛ s. ta) fraudulentus. Hit. 76. 15.

धूलि d'úli m. f. (r. d'ú s. li) pulvis. Am.

धूश् d'úś, धूष् d'úś, धूस् d'ús 10. par. splendidum, pulchrum reddere.

धूषर d'úśará, धूसर d'úsará (fem. -rî) canus, pallidus. Hit. 81. 13: d'úśara; Rag'. 5. 42. 16. 17: d'úsara.

धृक् d'ṛk ferens, gerens, in fine compp. Dr. 8. 10: kaḍgad'ṛk; A. 3. 5: pinâkad'ṛk. Quum hoc vocabulum hucusque solum in nomin. invenerim, dubito de verâ ejus thematis formâ et origine; nominativus enim d'ṛk ortus esse potest e thematis d'ṛk, d'ṛć, d'ṛǵ, d'ṛś; nec non e dṛh, regressâ aspiratione secundum euphoniae r. 84*).

धृतराष्ट्र d'ṛtárâśtra m. (Bah. e d'ṛtá et râśtrá) n. pr.

धृति d'ṛ́ti f. (r. d'ar d'ṛ s. ti) constantia. N. 6. 10. B'. 18. 33. 34.

धे d'ê 1. par. bibere. Man. 4. 59: na vârayêd gân d'ayantîm; Mah. 3. 10452: d'âsyati kim; 10453: mâm ayan d'âsyati; Nalôd. 2. 11: mad'u nânâvid'am ad'ayat. (Cf. dad'i; slav. dojú mulgeo; lit. dê-lê sanguisuga; goth. daddja lacto, mammam praebeo; gr. θῆσαι, θήσθαι, θηλή, θῆλυς, τίτθη, θοίνη; germ. vet. tuta, tutta mamma [nostrum Zitze], cujus syllaba reduplicativa respondet sanscrito da in praet. redupl. dad'âu [a d'â, v. gr. 354], attenuato a in u; hib. daif f. „drink" fortasse forma redupl. cum f pro scr. d', sicut e. c. lat. fumus = scr. d'úmá, v. gr. comp. 11.)

धेनु d'ênú f. (r. d'ê s. nu) vacca lactaria.

धैर्य d'âirya n. (a d'î́ra firmus, s. ya) firmitas, constantia. In. 5. 55. Su. 3. 24. N. 3. 17.

धोर् d'ôr 1. par. (gatićâturyê) ire, currere; habilem, dexterum esse. (Cf. tur, túr, tvar.)

धौत d'âutá v. d'âv.

धौम्य d'âumya m. (a d'úmá s. ya) n. pr.

ध्मा d'má 1. par. (in tempp. special. d'am) flare, inflare, sufflare, flando excitare (ignem). B'. 1. 12: śańk'an dad'mâu; Sâ. 5. 77: vâyunâ d'amyamânaħ ... agniħ; Mah. 2. 2483: d'amêć ćântam pâvakam. — Trop. d'mâtá inflatus. (Lat. flare, cum f pro d' sicut in fumus = scr. d'úmá mutatis liquidis m, l, v. gr. comp. 20; germ. vet. dun-s-t, tun-s-t procella, cum s euph., v. gr. comp. 95; blâjan, blâhan, blâsan flare; gr. σμώ-νη, σμώ-ς, σμ pro θμ, sicut e. c. in πέπεισ-μαι pro -θμαι, cf. Pott. 1, 187.)

c. â id. Hit. 68. 9: d'arpâd'mâta.

c. â praef. sam id. Mah. 2. 1925: śańk'ân samâdad'muħ.

c. upa id. Mah. 3. 11706: śańk'am upâd'mâsît; Man. 4. 53: nâ 'gnim muk'ênô 'pad'amêt.

c. pra id. A. 6. 12: śańk'am upâdâya ... prâd'aman tam; B'. 1. 14: divyâu śańk'âu pradad'matuħ.

c. vi difflare, dispellere, discutere. A. 3. 28 (ubi cum ed. Calc. vyad'amam pro nyad'amam legendum): śarîrâṇi êkîb'útâni ... tâny aham vyad'amam punaħ; 7. 24: tân (vâṇân) vyad'amań śarâiħ; 8. 10: tatô śham agnin vyad'amań salilâstrêṇa; Mah. 1. 5462: vyad'amad anîkâni kśaṇât; R. Schl. II. 80. 8: aparê vîraṇastambân ... vyad'amanti sma durgâṇi sîalânića.

ध्माङ्क्ष् d'máṅkś 1. par. (g'óravásitê K. káṅkšê g'óraruté V.; scribitur d'mákś, v. gr. 110[a]) i. q. dráṅkś. Vid. dráṅkś, d'ráṅkś, d'váṅkś.

ध्या d'yá v. d'yâi.

ध्यान d'yána n. (r. d'yâi s. ana) contemplatio, meditatio. B'. 12. 12. N. 2. 3.

ध्यै d'yâi 1. par. interdum âtm., etiam d'yá 2. meditari, cogitare. R. Schl. I. 1. 71: d'yáyantín dadarśa; 9. 43: d'yáyamánańća tan drśtvá; N. 12. 100: d'yátvá ćiram. Cum acc. rei. Man. 9. 21: d'yáyaty aniśtań ćêtasá; B'. 2. 62. 12. 6: d'yáyan viśayán; Maḥ. 3. 13209: śivêna d'yáḥi saputrabánd'avam. (Gr. θέα, θεάομαι; respiciatur sanscritum vid scire in latinâ, bud' scire in ṣendicâ linguâ significare videre; respiciatur etiam εἴδω, οἶδα; cf. Pott. 1. 231.)

c. apa et samapa devovere, exsecrari; mala precari alicui. Maḥ. 3. 13652-56: tám avêkśya tatań kruddań samapad'yáyata dviǵań, apad'yátáća viprêṇa nyapatad d'araṇítalê.

c. ab'i i. q. simpl. Man. 1. 8. Maḥ. 3. 11238.

c. ava spernere. R. Schl. I. 25. 12: avad'yáta (cf. avad'ir, avaman).

c. upa i. q. simpl. Maḥ. 1. 3848: só 'pad'yátá 'b'agavatá.

c. ni id. B'aṭṭ. 14. 65: tan nidad'yâu.

c. ni praef. ab'i id. R. Schl. I. 28. 7.

c. pra id. N. 19. 3: pradad'yâuća maḥámanáń; Maḥ. 1. 1783: pradad'yâu ráǵánam prati. Putare, credere, habere. Maḥ. 1. 7013: drśtvá tu tán ... b'asmávrtán ivá ḥavyaváḥán krśṇań pradad'yâu.

c. pra praef. sam i. q. simpl. Maḥ. 3. 1411.

c. sam id. M. 2. 8.

ध्रज् d'raǵ 1. par. (gatâu) ire. Cf. d'arǵ d'rǵ, d'raṅǵ, d'riǵ, d'vaǵ, d'vaṅǵ.

ध्रञ्ज् d'raṅǵ 1. par. (scribitur d'raǵ, gr. 110[a]) id.

ध्रण् d'raṇ, ध्वण् d'vaṇ, ध्व्रण् d'vraṇ (d'vánê) sonare. Vid. d'aṇ, d'van, svan.

ध्रस् d'ras, उध्रस् ud'ras (ut videtur, pro udd'ras i. e. d'ras praef. ut) 9. par. 10. par. d'rasná'mi, ud'rasnámi, d'rásáyámi, ud'rásayámi (utkšêpê K. utkšêpê uććê V.) extollere, levare; spicas colligere. (Cf. d'vaṅs.)

ध्राख् d'rák' 1. par. i. q. drák'.

ध्राघ् d'rág' 1. âtm. (śaktâu) posse. Cf. drág'.

ध्राङ्क्ष् d'ráṅkś 1. par. (scribitur d'rákś, gr. 110[a]) i. q. dráṅkś. Vid. d'máṅkś, d'váṅkś.

ध्राड् d'ráḍ 1. âtm. i. q. dráḍ.

ध्रिज् d'riǵ 1. par. i. q. d'raǵ.

ध्रु d'ru 1. par. et 6. par. d'rávámi, d'ruvá'mi (sťâiryê sarpaṇê) 1) fixum esse. 2) ire. (V. d'ruvá, d'rú, dru et cf. lit. drútas firmus, solidus, robustus; cum caus. d'rává́yámi cf. goth. traua confido, nostrum traue.)

ध्रुव d'ruvá (a praec. s. a) certus. Br. 1. 15. N. 6. 11. 26. 11. — d'ruvám adv. certe. Ḥ. 1. 26. Br. 1. 9. N. 13. 27. (Hib. dearbh „sure, certain, true, fixed"; germ. vet. triu, triuwi, ga-triu, ga-triuwi, ga-triwi fidelis; nostrum treu, ge-treu.)

ध्रू d'rú i. q. d'ru.

ध्रेक् d'rêk 1. âtm. i. q. drêk.

ध्रै d'râi 1. par. (trptâu) gaudere, satiari.

ध्वंस् d'vaṅs 1. âtm. decidere, labi. Maḥ. 1. 3596: nandanê sťitam mám abravíd d'vaṅsê 'ti. Trop. perire. B'aṭṭ. 14. 55: práṇá dad'vaṅsirê; R. Schl. II. 34. 24: mriyatán d'vaṅsatám vê 'yam. — páṅśud'vasta pulvere obrutus. N. 12. 115; raǵasá d'vasta id. R. Schl. II. 58. 3. — Caus. caedere. B'aṭṭ. 15. 94: múrd'ánam adad'vaṅsan naradviśań. Trop. interrumpere. R. Schl. II. 60. 15: d'vaṅsayitvá tadvákyam. (Cf. d'vaṅs cum

b́rans sicut supra *d́ar d́r* cum *b́ar b́r*. Ad *d́vans* trahimus goth. *DRUS* cadere [*driusa*, *draus*, *drusum*] mutatâ semivocali *v* in *r*, attenuato *a* in *u*; v. gramm. comp. 20. Caus. *drausja* praecipito = scr. *d́vansáyâmi*; germ. vet. *trôriu* fundo, v. Graff 5. 545 sq. Ad *d́vans* etiam hib. *tuitim* cado referri posset, mutato *s* in *t*, vel ut denom. a *d́vastá* lapsus, ejecto *s*.)

c. *apa* rejicere, repudiare, repellere. Maḥ. 1. 5596: *naćâ 'py anyam apad́vansêt kôpasanyutaṅ*; Mr. 235. 8: *mûrḱa apad́vastô 'si*.

c. *ut* praef. *sam*; *samudd́vasta* obrutus. R. Schl. II. 42. 10: *rêṇusamudd́vasta*.

c. *pari* i. q. simpl. R. Schl. II. 33. 18: *parid́vastâǵirâṇi ... vêśmâni*.

c. *vi* 1) labi. N. 16. 15: *vidvastaparṇa*; Su. 2. 24: *vid́vastanagarâśrama*; A. 10. 62: *vid́vastê purê*. 2) transit. caedere, profligare. Maḥ. 1. 7765: *śarâir vid́vasya ćâurân*; R. Schl. I. 66. 9: *vid́vasya tridaśân*. Caus. caedere, profligare. Maḥ. 1. 4455. 8282. 3. 16501.

ध्वज् *d́vaǵ* 1. par. (*gatâu*) ire, se movere; v. *d́raǵ*.

ध्वज *d́vaǵá* m. (r. *d́vaǵ* s. *a*) vexillum. In. 1. 8.

ध्वजिन् *d́vaǵín* (a praec. s. *in*) vexillo praeditus, vexillifer. Dr. 2. 10.

ध्वजिनी *d́vaǵinî* f. (a praec. signo fem. *î*) exercitus. Dr. 5. 15.

ध्वञ्ज् *d́vanǵ* 1. par. (scribitur *d́vaǵ*, gr. 110ᵃ)) v. *d́vaǵ*.

ध्वण् *d́vaṇ* 1. par. v. *d́raṇ*.

ध्वन् *d́van* 1. par. 10. par. *d́vanâmi*, *d́vanáyâmi* sonare. Gita-G. 5. 4: *d́vanati mad́upasamûhê* murmurante apum turbâ. Vid. *d́raṇ* et cf. goth. *drun-ju-s* sonitus.

ध्वनि *d́vaní* m. (r. *d́van* s. *i*) sonus. Raǵ. 4. 56.

ध्वर् ध्वृ *d́var d́vr* 1. par. (*varṇê* K. *kâuṭilyê* V.) colorare; curvare. (Cf. *ḥvar ḥvr*.)

ध्वस्त *d́vastá* v. *d́vans*.

ध्वाङ्क्ष् *d́vâṅkś* 1. par. (scribitur *d́vâkś*, gr. 110ᵃ)) i. q. *d́râṅkś*, *d́râṅkś*. Cf. *d́van*.

ध्वाङ्क्ष *d́vấṅkśa* m. (a praec. s. *a*) cornix. Br. 2. 17. (Hib. *dúis* „a crow".)

ध्वान्त *d́vânta* m. obscuritas. Am.

ध्व्रण् *d́vraṇ* 1. par. v. *d́raṇ*.

न *n*.

न *na* (ut mihi videtur, a stirpe demonstrativâ *na*, quae in fine pronominum compp. *ana*, *êna* invenitur, in linguâ Palicâ etiam simplex usurpatur, v. gr. comp. 369. 370. 371) non. Ḥ. 2. 35. 36. In dial. vêd. etiam sicut. Ṛgv. 66. 5. (Cf. lat. *ne*, *non*; gr. νη- [νη-κερδής, νη-κηδής]; lit. *ne*; slav. НЕ *ne*; goth. *ni*; hib. *ni*.)

नकुल *nakulá* m. 1) viverra ichneumon. Maḥ. 1. 5582. 2) nomen unius quinque Pândavorum.

नक्क् *nakk* 10. par. (*nâśanê*) necare, destruere, perdere. (Cf. *naś* e *nak*.)

नक्तंचर *naktanćara* m. (noctu iens, e *náktam* q. v. et *ćará* iens) cognomen Râkśasorum (cf. *kśaṇadâćara*). Sâ. 5. 74.

नक्तम् *náktam* adv. (ut videtur, acc. τοῦ *nakta*, quod simplex nisi in dialecto vêdica non occurrit; v. apud Wils. *naktaćârin*, *naktab́ôǵana*, *naktamâla*, *naktamuḱa*) noctu. N. 2. 4. (Lit. *nakti-s* nox et goth. *naht-s*, them. *nahti*, conveniunt cum stirpe vêd. *nakti*; lat. *noctu*, *NOCT*; gr. ΝΥΚΤ; hib. *nochd*; russ. *nocj*.)

नक्तमाल *naktamâla* m. (e *nakta* nox et *mâla*) nomen arboris (Galeduba arborea, Rox.). Raǵ. 5. 42.

नक्र *nakra* n. crocodilus. Raǵ. 7. 27.

नक्ष् *nakś* 1. par. âtm. (*gatâu*) in dial. vêd. 1) ire, adire. Ṛgv. 30. 20: *kan nakśasê vib́âvari* „quemnam

visitas potentissima?"; 66. 5: *astan na gâvô nakšantê* „stabulum sicut vaccae adeunt". 2) obtinere, adipisci. Ṛgv. v. Westerg.: *nakšat kâmam.* (Lat. *NAC*, *nanciscor*, *nactum*; de *nakš* praef. *abʿi*, *â*, *prâ*, *vyâ*, *ut*, *pra* in dial. vêd. v. Westerg.)

नक्षत्र *nákšatra* n. (ut videtur, a r. *nakš* s. *tra* servatâ vocali intermediâ classis 1mae) stella; constellatio lunaris. In. 2. 12. Bʿ. 10. 21.

नक्षत्रेश *nakšatrêša* m. (Tatp. e praec. et *îšá* dominus) nomen lunae. Am.

नख् *nakʿ* 1. par. (*gatâu*) ire; se movere.

नख *nakʿá* m. n. unguis. (Lit. *nága-s* id.; russ. *nogotĭ*; gr. ʼΟΝΥΞ, praefixo *o*; lat. *unguis*; hib. *ionga* fortasse litteris transpositis e *nioga*; de nostro *Nagel* v. sq.)

नखर *nakʿára* m. (a praec. s. *ra*) unguis. Am. (Germ. vet. *nagal*, them. *nagala*, cum *l* pro *r*; lat. *ungula*.)

नखिन् *nakʿín* (a *nakʿá* s. *in*) unguibus, ungulis praeditus. Hit. 12. 11.

नग *nága* m. (non iens, e *na* et *ga*) 1) arbor. N. 12. 99. 2) mons.

नगर *nagará* n. urbs. Ḥ. 1. 1.

नगरी *nagarî* f. (a praec. signo fem. *î*) id.

नग्न *nagná* (part. perf. pass. a r. *nag̀*, q. v., s. *na*) nudus. N. 13. 60. (Lit. *nŏga-s* id., russ. *nagii*, slav. НАГОТА *nago-ta* nuditas, goth. *naqvaths*, island. vet. *nakt-r*, germ. vet. *nachat*, nostrum *nackt*, hib. *nochd*.)

नग्नत्व *nagnatvá* n. (a praec. s. *tva*) nuditas. Hit. 6. 6.

नचिरात् *naćirât* adv. (e *na* non et ablat. *ćirât*) mox, brevi. N. 2. 22. 17. 24.

नचिरेण *naćirêṇa* adv. (e *na* non et instr. *ćirêṇa*, v. *ćirá*) mox, brevi. Bʿ. 5. 6.

नज् *nag̀* 1. âtm. (*ḥriyê* K. *ḥriyi* V.) pudere. (Vid. *nagná* et cf. *lag̀*, *lag̀g̀*, ratione habitâ, litteras liquidas facile inter se mutari, v. gr. comp. 20.)

नट् *naṭ* 1. et 10. par. *náṭâmi*, *nâṭáyâmi* (secundum Lassen. prâcritice depravatum e *nart nṛt*; prâcr. *naṭṭati* = *nártati*) gestibus indicare, gesticulari. Ur. 8. 16: *raťâvatârakšôbʿan nâṭayanti.*

नट *náṭa* m. (r. *naṭ* s. *a*) histrio. Bʿar. 3. 51.

नड् *naḍ* 10. par. *nâḍáyâmi* (*bʿranšê*) cadere, decidere.

नड *naḍá* m. (r. *naḍ* s. *a*) arundinis species, arundo tibialis. (Lit. *néndrê* arundo.)

नड्वत् *naḍvánt* (a praec. abjecto *a*, s. *vant vat*) arundinosus.

नड्वल *naḍvalá* (a *naḍá* abjecto *a* s. *vala*) id. Ragʿ. 18. 4.

नत *natá* v. *nam.*

1. नद् *nad* 1. par. sonum edere, sonare, strepere, clamare, vociferari. Ḥ. 4. 55: *nanâda vipulaṅ svanam*; R. Schl. I. 19. 10: *dundubʿayô nêduṅ*; Maḥ. 4. 2363: *šaṅkʿâ bʿêryašća nêduṅ*; Ragʿ. 1. 78: *nadati šrôtasi*; N. 21. 4: *mêgʿasya nadataṅ*; R. Schl. II. 66. 10: *nadatâm mṛgapakšiṇâm.* — Caus. facere ut aliquid sonet. N. 21. 2: *nâdayan raťagʿôšêṇa sarvâṅ savidišô dišaṅ*; A. 8. 11: *šaṅkʿadundubʿinâditam.* — âtm. Maḥ. 3. 12378: *parvatâgrâṇi mṛdnan nâdayânašća.* (Cf. *vad*, *nard*; cambro-brit. *nadu* clamare.)

c. *anu* i. q. simpl. Part. perf. pass. formae caus. *anunâdita.* N. 12. 39. 102. In. 1. 28.

c. *anu* praef. *vi* id. caus. Bʿ. 1. 19: *nabʿašća pṛťivîńća vyanunâdayan.*

c. *abʿi* id. caus. R. Schl. II. 16. 30.

c. *â* id. caus. Maḥ. 1. 5468.

c. *ut* id. Maḥ. 3. 8812.

c. *ni* id. R. Schl. II. 65. 2. Ragʿ. 5. 75. — Caus. R. Schl. I. 5. 19.

c. *pra*: *praṇadâmi* (v. gr. 94b)) id. N. 11. 7.

c. *prati* id. caus. Maḥ. 3. 14057.

c. *vi* id. Ḥ. 4. 20. Dr. 8. 22. — Caus. pass. Gʿat. 10. In. 2. 7.

c. *vi* praef. *anu* id. R. Schl. II. 103. 48.

c. *sam* id. caus. R. Schl. II. 65. 26.

2. नद् *nad* 10. par. *nâdáyâmi* (*bʻâśârtʻê* K. *bʻâsi* V.) loqui; lucere.

नद *nadá* m. (r. *nad* s. *a*) fluvius. Mah. 1. 3730.

नदी *nadí* f. (a praec. signo fem. *î*) id. Mah. 2. 751.

नदीष्ण *nadîśṇa* (e *nadí* et *sna* a r. *snâ* s. *a*, mutato *sna* in *śṇa* propter antecedens *î*) in fluvio se lavans. Ragʻ. 16. 75.

नद्ध *naddʻá* v. *nah*.

नध् *nadʻ* v. *nah*.

नन्द् *nand* 1. par. (scribitur *nad*, gr. 110[a]) gaudere. A. 1. 6: *tân prêkśya kirâṭamâlî nananda*; Mah. 3. 11636: *mânitâs tvayâ nandanti sâdʻavaṅ.* — Caus. exhilarare. R. Schl. II. 34. 24: *nandayiśyanti mâṅ sâmnâ.* (Lat. *ludo*, quod supra cum *dyûta* [*div*] comparavimus, etiam huc referri posset, mutatis liquidis *n* et *l*, attenuato *a* in *u*; v. *nándi* ludus.)

c. *abʻi* 1) i. q. simpl. Bʻ. 2. 57: *nâ 'bʻinandati na dvêśṭi.* Cum acc. rei. Man. 6. 45: *nâ 'bʻinandêta maraṇan nâ 'bʻinandêta ǵîvitam*; A. 1. 9: *tân apy asâu mâtalir abʻyanandat.* 2) rationem habere, curare. In. 5. 49: *yasmân mân nâ 'bʻinandêtʻâṅ kâmavâṇavaśaṅ gatâm*; Su. 3. 12: *tadvâkyam abʻinandya*; N. 8. 16. 17. 3) salutare, gratulari. R. Schl. II. 59. 13: *praviśantan na kaśćid abʻinandati*; Ragʻ. 7. 66: *vâgbʻiṅ sakʻînâm priyam abʻyanandat*; N. 25. 10: *diśṭyâ samêtô dârâiṅ svâir bʻavân ity abʻyanandata.* 4) agnoscere. Man. 8. 54: *samyak praṇihitaṅćâ 'rtʻam pṛśṭaṅ san nâ 'bʻinandati.* — Caus. exhilarare. N. 5. 34: *damayantîn tatʻâ vâgbʻir abʻinandya.*

c. *abʻi* praef. *prati* caus. salutare. Śak. 108. 1: *tataṅ pratyabʻinandya śuddʻântam ênâm pravêśayiśyâmi.*

c. *prati* par. âtm. 1) gaudere, c. acc. rei. Mah. 114. 34: *pratinandâma tê vâkyam.* 2) rationem habere, curare. N. 8. 7: *nyavêdayad bʻîmasutâ na sa tat pratyanandata*; 8: *vâkyam apratinandantam bʻartâram.* 3) salutare. Ragʻ. 1. 57: *tâu gurur gurupatnîća prîtyâ pratinanandatuṅ*; N. 24. 44: *svasutâućâ 'pi yatʻâvat pratyanandata.* — Caus. exhilarare. Mah. 3. 16444: *hṛtvâ śatrûn pratinandaya mâm.*

c. *vi* âtm. gaudere. Mah. 3. 2607: *sâ tatra pûǵyamânâ vyanandata.*

नन्दन *nandana* (r. *nand* s. *ana*) 1) m. exhilarator. H. 1. 42. — In fine compositorum saepissime ad significandum filium, progeniem usurpatur, ut H. 1. 4. 2) n. nomen horti vel nemoris voluptarii dei Indri. In. 2. 3. (Hib. *naoidhin* „an infant".)

नन्दि *nándi* m. n. (r. *nand* s. *i*) 1) gaudium. 2) ludus, lusus. (V. *nand* et cf. lat. *ludus*.)

नन्दिनी *nandinî* f. (a *nandín* exhilarans [r. *nand* s. *in*] signo fem. *î*) filia, in fine compp. N. 12. 9. 60.

नप्तार् -तृ *náptâr -tṛ* m. nepos; vêd. *nápât* filius. In. 5. 43. (Lat. *NEPOT*, germ. vet. *nefo*, anglo-sax. *nefa*, v. sq.)

नप्त्री *naptrî* f. (a praec. signo fem. *î*) neptis; vêd. *náptî* etiam filia. (Lat. *neptis*, germ. vet. *nift*.)

नभ् *nabʻ* 1. âtm. 4. par. 9. par. *nábʻê*, *nábʻyâmi*, *nabʻnâmi* (*hiṅsâyâm* K. *hiṅsê* V.) ferire, laedere, occidere.

नभश्चर *nabʻaśćara* m. (e *nábʻas* et *ćará* iens) deus. Ragʻ. 18. 5.

नभस् *nábʻas* n. (ut videtur, e *na* et *bʻas* pro *bʻâs*, ita ut proprie significet non splendens, sicut nubes dicitur *nabʻrâǵ*, cf. A. Benary p. 229) aër, coelum. In. 1. 3. H. 3. 6. Su. 6. 19. Bʻ. 11. 24. (Slav. *nebo* id., them. *nebes*, gen. *nebes-e*, v. gr. comp. 264; gr. νέφος, νέφε(σ)-ος, v. gr. comp. 128; lat. *nubes*, *nebula*; germ. vet. *nibul* nebula; lit. *débesis* nubes, mutatâ nasali in mediam ejusdem organi sicut in *dewyni* novem, gr. comp. 317; hib. *neamh* „heaven"; cambrobrit. *nev*.)

नभस्वत् *nábʻasvant* m. (nom. *nabʻasvân*, a *nábʻas* s. *vant vat*) ventus. Ragʻ. 4. 8.

नभ्राज् *nab'rág* m. (nom. *nab'rát*, e *na* et *b'rág* splendens) nubes. Ḥêm.

नम् *nam* 1. par. âtm. inclinare, curvare, flectere (praesertim reverentiae causâ) se inclinare, cum acc. dat. gen. pers. Nalôd. 4. 44: *nanâma nalasya praṇatô śṅg'rî*; Maḥ. 3. 1200: *namasvâi 'nam*; 3. 977: *samudranêmir namatê tasmâi*; 3. 1036: *sarvab'ûtânićâ 'py asya na namantê.* — Part. perf. pass. *natá* inclinatus. Dr. 5. 1: *natônnatab'ruvâ.* — Caus. *nâmáyâmi* et *namáyâmi* inclinare, facere ut aliquid inclinetur. In. 5. 9: *stanôdvahanasaṅkśôb'ân nâmyamânâ padê padê*; N. 26. 10: *nâmyatân d'anuh*; Ḥit. 70. 16: *śvapuććam iva nâmitam*; Rag'. 9. 18: *namayati sma sa kêvalam unnatam vanamućê namućêr arayê śirah*; 8. 9. (Cf. *yam*, unde Pottius deducit *nam*, ita ut compositum sit e praep. *ni* + *yam*, ergo *nam* e *niyam*, ejecto *iy*, sicut lat. *nolo* pro *nevolo*, ejecto *ev*.)

c. *ab'i* i. q. simpl. In. 2. 19: *śirasâ 'b'yanamad bali.*

c. *ava* id. Maḥ. 1. 5336: *kêćid b'ayâć ćirâṅsy avananâmirê* (contra regulam pro *nêmirê*). — *avanata* inclinatus. In. 2. 21. N. 12. 68. Caus. inclinare. Maḥ. 3. 10043.

c. *ava* praef. *ab'i* id. caus. Maḥ. 3. 10062: *ab'yavanâmy vaktram.*

c. *â* id. Maḥ. 7088: *d'anur ânamya.* — Caus. Maḥ. 1. 5561: *ânâmya śâk'âm.*

c. *ut* extollere, sublevare, se erigere, surgere. Dr. 5. 1: *natônnatab'ruvâ*; Ḥit. 78. 6: *unnataćaraṇa*; Mr. 166. 11: *unnamati . . . mêg'ah.* — *unnata* altus. In. 5. 10: *nitambônnatapîvaram*; 12: *kûrmapṛśṭ'ônnata.* Caus. *unnâmita* sublevatus. Ḥit. 100. 2: *unnâmitak'aḍga.*

c. *ut* praef. *sam* id. Ḥit. 76. 6: *samunnatatalâṅgulah.*

c. *upa* 1) inclinare. Rag'. 8. 80: *upanatâm* inclinatam. 2) appropinquare, transl. facere, committere. (V. *ćar.*) Rag'. 10. 40: *akâmôpanatam ênah* invite commissum peccatum.

c. *pari* 1) inclinare. Mêg'. 2: *pariṇata* (gr. 94[b]). 2) convertere, mutare, c. instr. Ur. 55. 11 infr.: *tatâb'âvêna pariṇatam asyâ rûpam*; 71. 16: *nadîb'âvênê 'yam pariṇatâ.* — *pariṇata* maturus. Mêg'. 18.

c. *pra*: *praṇamâmi*, *praṇamê* (gr. 94[b]) i. q. simpl. N. 12. 43: *praṇamê tvâ 'b'igamyâ 'ham*; 17. 17. B'. 11. 14. 44. Maḥ. 3. 8681: *prâṇamad viśṇutêgasam.* — *praṇata* inclinatus. Sâ. 3. 11.

c. *pra* praef. *ab'i* id. R. Schl. II. 58. 12. Maḥ. 3. 15306.

c. *vi* id. N. 23. 9: *vinata* inclinatus. Br. 1. 13. G'at. 18. Caus. Dr. 2. 1: *vinâmya śâk'âm.*

c. *sam* id. Maḥ. 3. 1374: *tasmâi śatravah sannamantê.* — *sannata* inclinatus. In. 1. 10.

नमस् *námas* n. indecl. (r. *nam* s. *as*) inclinatio, adoratio. — *namaskartum* adorare (v. gr. 585). Su. 3. 12. 19. (Cf. hib. *naomh* m. „a saint", adj. „sacred, holy", *naomhachd* „holyness, sanctity"; nisi sicut lat. *nû-men* pertinent ad *nû* vel *nu* adorare, unde etiam *námas* derivari posset, ita ut ortum sit e *navas*, mutato *v* in *m*.)

नमस्य् *namasy* (denom. a *námas* s. *y*, gr. 520) adorare. B'. 9. 14. 11. 36.

नमुचि *námući* m. nomen Asuri, quem Indrus occidit.

नम्ब् *namb* 1. par. (*gatâu*) ire, se movere. Cf. *narb.*

नम्र *namrá* (r. *nam* s. *ra*) inclinatus. Rag'. 3. 25. 11. 4.

नय् *nay* 1. âtm. (*rakśaṇê* K. *gatirakśayôh* V.) tueri, servare; ire.

नयन *náyana* n. (r. *nî* ducere, s. *ana*) oculus. N. 11. 32.

नर् नृ *nar nṛ* m. vir, homo. Br. 2. 34. In. 3. 7. (V. gr. 124 et cf. gr. ANEP praefixo α; v. sq.)

नर *nára* m. vir, homo. Br. 1. 30. Ḥ. 4. 7. (V. *nar nṛ* et cf. hib. *naoi* „a man, a person".)

नरक *náraka* m. tartarus. N. 6. 13.

नरर्षभ *nararśab'a* m. (Tatp. e *nára* et *ṛśab'á* q. v.) virorum, hominum princeps.

नरवाहिन् *naravâhin* (a *naravâha* [*nára* + *vâha* equus] s. *in*) viros equorum loco habens, a viris vectus. N. 17. 23.

नर्त् नृत् *nart nṛt* 4. par. interdum âtm. saltare. In. 2. 31: *êtâśćâ 'nyâśća nanṛtus tatra*; Mah. 1. 5187: *nanarta tan dṛśṭvâ nṛtyamânam.*

c. *â* caus. agitare, commovere. Rag'. 5. 42: *marudb'ir nartitanaktamâlê.*

c. *upa* coram aliquo saltare, c. acc. R. Schl. II. 91. 45: *upânṛtyaṅs tu b'aratam.*

c. *pari* circum aliquem saltare. Mah. 2. 2532: *duṅśâsanas tam parinṛtyati.*

नर्तन *nartana* m. (r. *nart nṛt* s. *ana*) saltator. In. 5. 50.

नर्द् *nard* 1. par. interdum âtm. sonum edere, mugire, rugire. R. Schl. I. 16. 25: *kapayô nardamânâ nâdêna*; Mah. 1. 4114: *vṛśâv iva nardantâu*; Râm. II. 74. 31: *śabdaṅ siṅhânân nardatâm iva.* Cantare (de avibus). Râm. I. 16. 29: *nardamânâṅśća nâdêna pâtayêyur vihaṅgamân.* — *narditá* n. mugitus. Hit. 47. 18. (Cf. *nad*; huc referri potest hib. *nuailim* „I roar, howl", *nuail* „roaring, howling", abjecto *d* vel *r*, mutato *d* vel *r* in *l*.)

c. *vi* mugire, rugire. Mah. 3. 11108: *vinardamânô stib'ṛśaṅ savidyud iva tôyadaṅ.*

नर्ब् *narb* 1. par. (*gatâu*) ire, se movere; cf. *namb.*

नर्मन् *narman* n. (fortasse a *nart nṛt* s. *man*, ita ut mutilatum sit e *nartman*) ludus, jocus. Rag'. 19. 28.

नल् *nal* 1. par. (*band'ê*) ligare.

नल *nalá* m. 1) arundo. Dr. 5. 9. 2) nomen regis Niśad'orum. (Cf. *naḍá.*)

नलिन *naliná* n. lotus, nymphaea. Rag'. 18. 4.

नलिनी *nalínî* f. (a praec. signo fem. *î*) 1) nymphaea. 2) caulis nymphaeae. Mêg'. 40. 3) nymphaearum multitudo, vel locus nymphaeis abundans. Rag'. 6. 44. Dr. 6. 22.

नव *náva* (r. *nu* laudare, s. *a*; nisi, quod Pottius putat, a praep. *anu* post, abjecto *a*) novus, recens. Ur. 1. 9. H. 2. 11. Mêg'. 66. (Lat. *novus*; slav. *novŭ*, th. *novo*; gr. *νέος* e *νέϝος*; hib. *nua*, *nuadh*; de lit. *nauja-s*, goth. *niuji-s* v. *návya.*)

नवति *navatí* f. nonaginta. (V. gr. comp. 320 annot.)

नवन् *návan* novem. (Lat. *novem*, proprie e *navamá* nonus; goth. *niun*; lit. *dewynì* e *newyni*; slav. *devaňtĭ*; gr. *ἐννέα*, praefixo *ε*, reduplicato *ν*; cambro-brit. *naw*; hib. *naoi*; v. gr. comp. 317.)

नवम *navamá* (f. -*mî*, a *návan* s. *ma* e *tama*) nonus. (V. gr. comp. 321.)

नवीन *navî'na* (a *náva* s. *îna*) novus. Am.

नवोढा *navôḍ'â* f. (e *náva* et *ûḍ'â* in fem., a r. *vaḥ*) nova nupta. Hit. 44. 11.

नव्य *návya* (r. *nu* s. *ya*, ergo proprie laudandus, nisi a praep. *anu* s. *ya*, v. *náva*) novus, recens, juvenis. Am. (Lit. *nauja-s*, goth. *niuji-s.*)

नश् *naś* 4. par. interdum âtm. (fut. part. *naśitâ'smi* et *naṅśṭâ'smi*, fut. aux. *naśiśyâ'mi* et *naṅkśyâ'mi*, gerund. *naśitvâ'* et *naṅśṭvâ'*) perire, mori. Br. 1. 8: *kṛtaṅ yasmin na naśyati*; Mah. 3. 10701: *putrô 'snaśyata munêṅ*; 7014: *aśub'aṅ kṛtan naśyatê tatra snâtamâtrasya.* — *naśṭá* perditus. N. 10. 29: *naśṭâtman*; 13. 10: *mârgâ naśṭâṅ*; 22. 15: *naśṭarûpaṅ.* — Caus. par. âtm. delere, extinguere. N. 9. 28: *śrântasya tê ... nâśayiśyâmy ahaṅ klamam*; B'. 10. 11: *têśâm aǵńânaǵan tamaṅ ... nâśayâmi*; R. Schl. II. 62. 15: *śôkô nâśayatê d'âiryam.* Praet. mltf. *ánînaśam.* Mah. 3. 2027: *d'armyân mâ nînaśaṅ pat'aṅ.* (Cf. lat. *NEC*, *nex*, *per-nic-ies*, ratione habitâ, sanscritum *ś* ortum esse e *k*; *necare* et *nocere* conveniunt cum caus. *nâśáyâmi*, v. gr. comp. 109[a]. 6; *vinco* trahi posset ad *naś* praef. *vi*, ejectâ radicis vocali; sic *vincio* retulerim ad *naḥ* praef. *vi*; gr. *νέκυς*, *νεκρός*; fortasse *νόσος*, mutato *κ* in *σ*; fortasse *νικάω* = scr. *nâśá-*

yâmi, attenuato â in î; hib. nas „death"; goth. nau-s mortuus, gen. navi-s, them. navi e nahvi, ejecto h, sicut nostrum wer = goth. hva-s e has pro scr. kas, adjecto v; v. gr. comp. 388.)

c. pra: praṇaśyâmi (gr. 94[b]); ubi tamen finalem radicis litteram consonans muta vel sibilans sequitur, primitivum n servatur, unde part. perf. pass. pranaṡṭa, fut. pranaṅkśyâmi vel praṇaśiśyâmi, v. Pâṇ. VIII. 4. 36; non raro autem in libris editis et manuscriptis contra hanc regulam invenitur ṇa pro na, e. c. Su. 2. 22: praṇaṡṭanṛpatidviǵâ, sic etiam in edit. Calc. 1. 7673. N. 24. 17: mama râǵyam praṇaṡṭam, in ed. Calc. pranaṡṭam) i. q. simpl. Bʿ. 1. 40: praṇaśyanti kuladʿarmâh.

c. pra praef. sam id. sampranaṡṭa qui evanuit. N. 20. 40: sampranaṡṭê kalâu (sic cum edit. Calc. legendum pro sampraṇaṡṭê).

c. vi id. Br. 2. 20. 21. 3. 7. 8. Bʿ. 8. 20. Maḥ. 3. 2861: vinaṅkśyâmi na sanśayah. — Caus. necare, perdere. Maḥ. 1. 4169: mâ nah sarvân vyanînaśah. R. Schl. I. 55. 27. Ragʿ. 2. 56.

1. नस् nas 1. âtm. (kâuṭilyê K. ḥvṛtâu V.) curvum, flexuosum esse.

2. नस् nas f. (nom. nâs) nasus, praesertim in fine compositorum. Dr. 6. 22: sunas. (Lat. naris; v. nấsâ.)

नह् naḥ 4. par. âtm. nấḥyâmi, nấḥyê (bandʿanê K. bandʿê V. Formae, quae consonantem mutam vel sibilantem proxime cum radice conjungunt, derivantur a nadʿ, quae primitiva radicis forma esse videtur; unde e. c. praet. multf. ánâtsam, fut. aux. natsyấmi, part. perf. pass. naddʿá) ligare, nectere, praesertim thorace se induere. Maḥ. 4. 1016: yôtsyamânâ anaḥyanta. — naddʿá conjunctus, indutus, praeditus. N. 12. 6: nânâdʿâtuśatâir naddʿah. (Lat. nec-to, neo; fortasse vi-ncio = scr. vinaḥyâmi, ejectâ radicis vocali, v. naś; gr. νέω, νήθω; goth. nêhva prope; germ. vet. nah prope, post; nâhan, nâvan nere, sarcire; ga-nah sufficit, praet. sensu praes. [v. Graff. 2. 1005]; nôg; anglo-sax. nôh satis, ge-nug; hib. nasgaim „I bind, tye, chain", nas „a band, tie", v. Pictet p. 67.)

c. apa exuere. Maḥ. 3. 13309: apanaḥyê vâsam.

c. api vel pi induere. Bʿaṭṭ. 3. 47: kavaćam pinaḥya; Maḥ. 1. 759: kuṇḍalê ... tasya kśatriyayâ pinaddʿê; Śak. 10. 3 infr.: pinaddʿênâi 'têna valkalêna priyamvadayâ dṛḍʿam pîḍitâ 'smi; 10. 10: kusumam iva pinaddʿam pâṇḍupatrôdarêṇa; 146. 8-12: mama ... mandâramâlâ ḥariṇâ pinaddʿâ.

c. ava induere, tegere. Man. 6. 76: ćarmâvanaddʿam (schol. ćarmâćʿâditam).

c. ut id. Ragʿ. 17. 23: muktâguṇônnaddʿam mâulim. Cum ablat.: se exuere, liberare aliquâ re. salilâd unnaddʿum ex aquâ se emergere. Maḥ. 3. 10116: tatah prasannâ pṛtʿivî ... punar unnaḥya salilât.

c. sam induere, cum loc. pers. Śak. 11. 15: kusumam iva lôbʿanîyan yâuvanam aṅgêśu sannaddʿam. Sibi induere. Dr. 6. 19: sannaḥyadʿvan sarva êvê 'ndrakalyâ maḥânti ćârûṇića danśanâni (sic cum ed. Calc. legendum pro danśitâni); Maḥ. 3. 14958: samanaḥyanta kavaćâni. — Cum instr. se induere. Bʿaṭṭ. 17. 4: samanaḥyanśća varmabʿih. Armare. Bʿaṭṭ. 15. 11: samanâtsît sâinyam. — Absol. Maḥ. 2. 894: samanaḥyaǵ ǵarâsandʿah kśâtran dʿarmam anusmaran. — sannaddʿa loricatus, armatus. Mêgʿ. 8: tvayi sannaddʿê (schol. saǵǵîbʿûtê uditê vâ upastʿitê vâ).

c. sam praef. abʿi id. abʿisannaddʿa armatus. Maḥ. 3. 14883.

नहुष nấhuśa m. nom. pr. regis.

नाक nấka m. coelum. Ragʿ. 1. 5. 15. 96.

नाग nấga m. (a nága mons, s. a) 1) serpens (Wils.: A serpent in general, or especially the Spectacle snake, or Cobra Capella [Coluber Naga]). Su. 2. 8. Bʿ. 10. 29. 2) elephantus. N. 13. 10.

नागरिक *nágariká* m. (a *nagará* s. *ika*) oppidanus, civis. Ur. 82. 11.

नाट्य *nátya* n. (a *náta* s. *ya*) repraesentatio, actio scenica. Ur. 4. 17.

नाडी *nádí* f. 1) caulis. 2) fistula. 3) vena. 4) intestinum.

नाथ् *nát'* 1. par. 1) rogare, petere. Nâis. 3. 25: *nát'anti kê nâma na lôkanât'am* (schol. *yâćantê*). 2) âtm. appetere, optare, c. gen. rei. Pân. II. 3. 55: *mad'unô nât'atê*; B'att. 8. 120: *d'rtyâ nât'asva.* 3) aegrotum esse. Yagur-V. (v. Westerg.): *avatân (avatât) mâ nât'atât.* 4) dominari, imperare; v. *nât'á.* (Cf. *nâd'.* Huc vel ad *nâd'* traxerim germ. vet. *nôt* „necessitas, tribulatio, angor"; anglo-sax. *nead*, *neod*; goth. *nauthjan* cogere, *naudiband* necessitatis vinculum.)

नाथ *nât'á* m. (r. *nât'* s. *a*, nisi anom. a r. *nî* s. *t'a*, v. *nît'a*) dominus, tutor.

नाथवन्त् *nât'avant* (a praec. s. *vant vat*) domino, tutore praeditus. Dr. 6. 15.

नाद *nâdá* m. (r. *nad* sonum edere, s. *a*) strepitus. N. 21. 5. Su. 1. 33.

नाध् *nâd'* 1. par. âtm. i. q. *nât'*. Rgv. 118. 10: *nâd'amânâh* „opes desiderantes"; 110. 5: *upaman nâd'amânâh* „sufficientem sibi cibum optantes"; 109. 3: *iti nâd'amânâh* „sic precantes". (V. *nât'.*)

नाना *nánâ* indecl. (ut videtur, reduplicatio stirpis demonstr. *na*, quae invenitur in fine pron. compp. *ana*, *êna*, producto *a*) multus, varius. H. 1. 19. B'. 11. 5.

नान्दी *nândí* f. (r. *nand* s. *î*) benedictio, a qua incipit prologus dramatum. Ur. 1.

नापय् *nâpay* v. *nî.*

नापित *nâpitá* m. tonsor. Hit. 63. 6.

नाभि *nâ'b'i* f. 1) modiolus rotae. 2) umbilicus. Mêg'. 29. 80. 3) moschus. (Germ. vet. *naba* f. modiolus rotae, *nabalo* m. umbilicus; gr. ὀμφαλός, litteris transpositis e νεφαλος, mutato ν in μ propter sequentem labialem, nisi ex ο-ναφαλος, ejecto α, praefixo ο, sicut in ὄνυξ, ὀφρύς, ὀδούς, ὄνομα; ita lat. *umbilicus* e *nubilicus* vel *u-nabilicus*, sicut *unguis* ex *u-naguis*, v. *naká.*)

नाम *nâma* (acc. τοῦ *nâ'man*) 1) adv. nomine. H. 2. 1. Su. 1. 2. N. 1. 1. 18. 5. Dr. 7. 9. 12. 2) particula interrog. N. 11. 4. 12. 19: *nanu nâma*; Śak. 51. 2 infr. et Hit. 75. 2: *kô nâma*; N. 24. 10.

नामतस् *nâmatás* adv. (a *nâ'man* s. *tas*) nomine. N. 18. 5.

नामधेय *nâmad'êya* m. (e *nâ'man* nomen et *d'êya*, a *d'â* ponere, s. *ya*, ponendus) nomen. Hit. 4. 5.

नामन् *nâ'man* n. (ut videtur, a r. *ǵñâ* s. *man*, abjectâ radicis litterâ initiali, sicut in lat. *nosco* e *gnosco*, gr. νοέω e γνοέω, v. *ǵñâ*) nomen. Su. 3. 18. (Lat. *nomen*; goth. *NAMAN*, nom. *namô*, gen. *namin-s*, attenuato *a* in *i*, v. gr. comp. 141; gr. O-NOMAT, praefixo *o*, mutato *n* in tenuem ejusdem organi, sicut in universum gr. suff. ματ respondet sanscrito *man*, ita tamen, ut primitivum ν saepe in fine compositorum servatum sit, e. c. ἀπράγμων, πολυπράγμων, ἀτέρμων; slav. *imań*, them. *imen* e *nimen*, gen. *imen-e*, abjectâ finali in nom. et acc. sicut in scr. *nâma*, in goth. *namô*; scot. *ainm*; cambro-brit. *env.*)

नाम्य *nâmya* (a *nâ'man* s. *ya*) ut videtur: clarus, celeber, magni nominis, namhaft. Dr. 4. 12.

नायक *nâyaka* m. (a r. *nî* s. *aka*) dux. B'. 1. 7.

नार *nâra* n. (fortasse a r. *snâ* abjecto *s*, sicut in lat. *natare*) aqua. (Gr. νηρός madidus; neogr. νηρόν aqua; lit. *naras* urinator, *nardau* demergor, submergor.)

नारद *nârada* m. nom. pr. divini sapientis, dei Brahmae filii. B'. 10. 26. In. 2. 14.

नाराच *nârâćá* m. sagitta ferrea. Dr. 8. 6. A. 10. 20.

नारायण *nârâyaṇá* m. (e *nâra* s. *âyana*, mutato *n* in *ṇ* vi euphon. antecedentis *r*) cognomen dei Viśṇus.

नारिकेर *nârikêra* m. -*rî* f. nux Indica, Cocosnufs.

नारी *nâ'rî* f. (a *nâra* vir, productâ mediâ vocali et adjecto signo fem. *î*) femina.

नाल nâlá m. n. caulis, praesertim loti. Rag'. 6. 13. 15. 52. (Vid. nâlî et cf. nâḍí.)

नालिकेर nâlikêra m. i. q. nârikêra. Rag'. 4. 42.

नाली nâlî f. (a nâlá signo fem. î) i. q. nâlá.

नालीक nâlîka m. 1) sagitta. 2) jaculum, missile, pilum.

नाव्य nâvya (a nâu s. ya) navigabilis. Rag'. 4. 31.

नाश nâśa m. (r. naś perire, s. a) occasus, interitus, mors. B'. 2. 63. Rag'. 8. 87.

नाशन nâśana (a caus. radicis naś suff. ana) delens, exstinguens. B'. 16. 21. N. 12. 95.

नाशिन् nâśín (r. naś perire, s. in) periens. B'. 2. 18 in composit. cum a priv.

नास् nâs 1. âtm. (śabdê K. d'vânê V.) sonare.

नासत्य nâsatya m. du. nâsatyâu Aśvini, v. aśvín. Mah. 1. 445.

नासा nâ'sâ f. (fortasse a r. snâ abjecto s, cf. nâu; ita Vossius lat. nâsus deducit a νάω, „quia per eum fluit humor") nasus. (Germ. vet. nasa f. id.; lit. nōsis f.; lat. nâsus; naris e nasis, v. nas; slav. nosŭ m.; fortasse gr. νῆσος huc pertinet, ita ut insula a similitudine nasi appellata sit, sicut hib. sron et nasum et promontorium significat. Sron autem cum sroth, sruth flumen, srothadh „sneezing" ad rad. स्रु sru fluere retulerim, unde srutá fluens, fluidus, srô'tas flumen; ad nâ'sâ autem trahi posset hib. neas „a hill, a promontory".)

नासिका nâ'sikâ f. (a praec. s. ika in fem.) nasus. B'. 6. 13.

नास्तिक nâstiká m. (e nâsti [na + asti] non est, substantive posito, s. ka) qui vitam futuram esse negat, qui brahmanicae religioni non addictus est. Râm. I. 52. 15: nâstikô ǵâyatê ǵanaḥ.

नि ni praep. insep. deorsum. sub, de. (V. gr. 111 et cf. nostrum nie-der, germ. vet. ni-dar, quod suffixo compar. cum latinis praepp. prae-ter, prop-ter, sub-ter, in-ter, cum scr. an-tár, ṣend. niś-tarĕ extra [a scr. nis q. v.] convenit; cf. etiam slav. НИЗ niṣ deorsum et v. gr. comp. 293. 294.)

निंस् niṅs 2. âtm. (ćumbanê K. ćumbê V.; scribitur nis, gr. 110[a)]) osculari.

निः niḥ v. nis.

निःशब्द niḥśabda (Bah. e nis et śábda strepitus) strepitûs expers, silens. N. 13. 6.

निःशेष niḥśêśa (reliqui expers, Bah. e nis et śêśa n. reliquum, residuum) totus, integer, universus. Rag'. 5. 1.

निःश्रेयस niḥśrêyasa n. (melioris expers, quod ipsum optimum est, Bah. irregulare e nis et śrêyas n. melius, adjecto a) beatitudo. B'. 5. 2.

निःश्वास niḥśvâsa m. (rad. śvas praef. nis suff. a) 1) spiritus, halitus. Rag'. 1. 43. 16. 43. 2) gemitus. N. 2. 2.

निःसंशय niḥsaṅśaya (Bah. e nis ex et saṅśaya m. dubium) dubii expers. Br. 2. 30.

निःसपत्न niḥsapatna (Bah. e nis ex et sapatna m. inimicus) inimicorum expers. Su. 2. 26.

निःसार niḥsâra m. (r. sar sṛ praef. nis s. a) exitio, egressus. Hit. 124. 19.

निकट nikaṭá (a ni s. kaṭa, cf. utkaṭá) propinquus. Am.

निकर nikara m. (r. kar [kṛ] praef. ni s. a) copia, multitudo. Mah. 1. 1496. B'ar. 1. 37. Ur. 59. 2 infr.

निकष nikaśá m. (r. kaś praef. ni s. a) lapis Lydius. Am.

निकाय nikâyá m. (ut videtur a r. ći, servatâ primitivâ gutturali, s. a; cf. gr. 481) conventus, coetus, turba, multitudo. 2) domus, habitatio.

निकुञ्ज nikuńǵa m. n. (e kuńǵa q. v. praef. ni) virgultum. N. 12. 6.

निकुम्भ nikumb'a m. nom. pr. Asuri. Su. 1. 2.

निकृत nikṛta v. kar kṛ.

निकृन्तन nikṛntana m. (r. karnt kṛnt praef. ni s. ana) qui findit. A. 3. 55.

निकेत nikêta m. (r. kit habitare, praef. ni s. a) domus, habitatio. B'. 12. 19. Rag'. 8. 33. 14. 58.

निक्ष् *nikś* 1. par. (*ćumbanê* K. *ćumbê* V.) osculari. c. *pra* (ad arbitrium *pranikś* vel *pranikś*) id. B'att. 9. 106: *pranikšišyati nô b'ûpaḱ.*

निक्षेप *nikśêpa* m. (r. *kśip* praef. *ni* dejicere, deponere, s. *a*) depositum, pignus, hypotheca. N. 20. 29. Man. 8. 179.)

निखिल *nik'ila* (Bah. et *ni* et *k'ilá* n. vacuum, inane; fortasse *ni* hujus compositi ortum est e *na* non, attenuato *a* in *i*, cf. *ak'ila*) totus, integer. R. Schl. I. 5. 4. — Instr. *nik'ilêna* adv. omnino, plane. R. Schl. I. 37. 4.

निगड *nigaḍa* m. (r. *gaḍ* praef. *ni* s. *a*) vinculum, compes. Śak. 60. 2.

निगम *nigamá* m. (r. *gam* praef. *ni* s. *a*) 1) urbs. 2) forum. 3) mercatura, mercatus, v. *nâigamá*.

निग्रह *nigraha* m. (a r. *grah* praef. *ni* cohibere, refrenare, s. *a*) coërcitio, refrenatio, oppressio. B'. 6. 34. Rag'. 11. 55. 12. 52.

निघातिन् *nig'âtin* adj. (a caus. radicis *han* praef. *ni* [*nig'âtayâmi*, gr. 471. 4] suff. *in*) sternens, prosternens, caedens, occidens, diruens. A. 7. 26.

निघ्न *nig'na* (r. *hân* praef. *ni* s. *a*, v. gr. 575. 3) alius arbitrio subjectus. Rag'. 14. 58.

निघ्नत् *nig'nant* part. praes. radicis *han* praef. *ni* q. v. Dr. 5. 15.

निचय *nićaya* m. (r. *ći* colligere, s. *a*) acervus. N. 26. 19.

निचुल *nićula* m. (ut videtur, a r. *ćul* praef. *ni* s. *a*) arboris genus (Wils. Barringtonia acutangula). Ur. 59. 14.

निचोल *nićôla* m. n. (r. *ćul* praef. *ni* s. *a*) pallium. Gîta-G. 5. 11.

निज् *nig* 3. par. âtm. (*śôćê* K. *pôśê śudd'âu* V.) purificare, lavare; nutrire. (V. *ninǵ* et cf. hib. *nighim* „I wash", *nighte* „washed" = scr. *niktá*; lat. *ninguis*, *nix* e *nig-s*, *nivis* e *niguis*, *ninguo*, *ningo*; gr. νίζω, νίψω, νίπτω, ΧΕΡ-ΝΙΒ, mutatâ gutturali in labialem.) c. *nis* lavare, abluere, purificare, lustrare. Man. 5. 127: *adb'ir nirniktam*; Rag'. 17. 22: *tôyanirniktapâṇayaḱ*; Man. 11. 189: *ênasvib'ir anirniktâiḱ.*

निज *nigá* (r. *ǵan* praef. *ni* s. *a*, v. gr. 575. 3) 1) innatus. Rag'. 3. 15. 2) indigena. Hit. 21. 1. 3) proprius; in recentioribus scriptis pronominum possessivorum vice fungitur: meus, tuus, suus, noster etc. Up. 3 et 87: *nigam* suum; Rag'. 18. 27: *nigê* in suo.

निञ्ज् *ninǵ* 2. âtm. (scribitur *nig*, v. gr. 110[a)]) i. q. *nig*.

नितम्ब *nitamba* m. (r. *tamb* praef. *ni* s. *a*; fortasse *ni* in hoc comp. ortum est e *na*, attenuato *a* in *i*, ita ut *nitamba* proprie significet non se movens, cf. *nâga* mons et v. *nik'ila*) 1) collis. N. 12. 110. 2) nates, clunes. In. 5. 10. Rag'. 4. 52. 6. 17.

नितम्बिनी *nitambinî* f. (a praec. s. *in* in fem.) pulchris clunibus praedita femina, καλλίπυγος. Ritu-S. 1. 5.

नितराम् *nitarâ'm* adv. (a *ni* s. *tarâm* acc. fem. suff. comp. *tara*, v. gr. 584. 35) semper, in perpetuum. Mr. 267. 5. Ćâur. 42. Rag'. 1. 95. Lass. 58. 20. — Cf. *nitya*.

नितान्त *nitânta* v. *tam* praef. *ni*.

नित्य *nítya* (a praepos. *ni* s. *tya*, v. gr. 584. 45 et cf. *nitarâ'm*) sempiternus. — Acc. *nítyam* adv. semper. In. 3. 10. 5. 61. H. 4. 10. Br. 3. 6. Su. 1. 31, v. gr. 584.

नित्यत्व *nityatvá* n. (a *nítya* s. *tva*) aeternitas, perennitas, constantia, perseverantia. B'. 13. 11.

नित्यदा *nityadâ* (a *nítya* s. *dâ*) semper.

नित्यशस् *nityaśás* (a *nítya* suff. *śas*) semper. N. 26. 14. 16.

निद् *nid* 1. par. âtm. (*kutsâyâm* K. *sannid'âu kutsanê* V.) 1) i. q. *nind*. 2) propinquum, prope esse. (Vid. *nind* et cf. gr. ὄνειδος, praef. *o*, Pottius comparat etiam λοίδ-ο-ϱος; goth. *ga-naitja* contumeliâ afficio; germ. vet. *nîd* invidia.)

निदर्शन *nidarśana* n. (a caus. r. *darś dṛś* s. *ana*) exemplum. Rag'. 8. 45.

निदाघ *nidâǵá* m. (r. *dah* praef. *ni* s. *a*, mutato *h* in *ǵ* vel servato primitivo *ǵ*; cf. hib. *daghaim* uro) 1) aestus, calor. Raǵ. 10. 5. 2) aestas. Raǵ. 10. 84. Ritu-S. 1. 1 et 65.

निदान *nidấna* n. (r. *dâ* vel *dô* s. *na* vel *ana*) causa principalis. Raǵ. 3. 1.

निदेश *nidêśa* m. (r. *diś* s. *a*) jussus, praeceptum, imperium, auctoritas. M. 19.

निद्रा *nidrấ* f. (a r. *drâi* dormire, praef. *ni*, mutato *âi* in *â*) somnus. H. 1. 4.

निधन *nidʹána* m. (r. *han*, cujus forma primitiva est *dʹan* = gr. ΘΑΝ, s. *a*, v. gr. 104) mors, exitium. Br. 2. 2. N. 2. 17. Bʹ. 3. 35. (Hib. *nidh*, *nith* „manslaughter, homicide, a battle"; v. r. *han*.)

निधान *nidʹâna* n. (r. *dʹâ* praef. *ni* deponere, s. *ana*) thesaurus, gaza. Bʹ. 9. 18. 11. 38.

निधि *nidʹí* m. (r. *dʹâ* praef. *ni* s. *i*, nisi potius sine suffixo, attenuato *â* in *i*) receptaculum, thesaurus, gaza. A. 6. 6. N. 24. 37.

निनाद *ninâda* m. (r. *nad* praef. *ni* s. *a*) sonus, stridor, strepitus. Raǵ. 11. 15. Ritu-S. 1. 25.

निन्द् *nind* 1. par. interdum âtm. (scribitur *nid*, gr. 110[a]) 1) reprehendere, vituperare. Râm. II. 76. 92: *nindâmy ahañ karma krtam pitus tat*; Man. 8. 19: *nindârhô yatra nindyatê*; Mah. 3. 15229: *anindyan nindatê yô hi.* 2) spernere. Bʹ. 2. 36: *nindantas tava sâmartʹyam.* — *anindita* non spretus. N. 12. 120. In. 4. 15. (Vid. *nid.*)

c. *prati* reprehendere, vituperare. Dr. 5. 18: *svabuddʹim pratininditâsi.*

c. *vi* id. Mah. 3. 13700: *vinindan svam âtmânam.*

निन्दा *nindấ* f. (r. *nind* s. *â*) vituperium. Bʹ. 12. 19.

निन्व् *ninv* 1. par. (*sêkê*; scribitur *niv*, gr. 110[a]) irrigare.

निपात *nipâta* m. (r. *pat* s. *a*) 1) actio decidendi, delabendi. A. 8. 6. 2) impetus. Raǵ. 2. 60.

निपातन *nipâtana* n. (a caus. r. *pat* praef. *ni* s. *ana*) actio caedendi, occidendi. Raǵ. 9. 49.

निपातिन् *nipâtin* (r. *pat* praef. *ni* s. *in*) 1) decidens. Ur. 87. 8. Raǵ. 9. 40. 2) (a caus.) efficiens ut aliquid cadat, caedens, occidens. Raǵ. 11. 21. N. 12. 93.

निपुण *nipuṇa* (r. *puṇ* praef. *ni* s. *a*) aptus, idoneus, habilis, peritus, doctus; v. *nâipuṇá*, *nấipuṇya*.

निबन्ध *nibandʹa* m. (r. *bandʹ* s. *a*) actio ligandi, constringendi. Bʹ. 16. 5.

निबन्धन *nibandʹana* n. (r. *bandʹ* praef. *ni* s. *ana*) causa. Raǵ. 8. 51. Up. 11.

निभ *nibʹa* (r. *bʹâ* splendere, praef. *ni* s. *a*) similis, in fine compp. H. 3. 9. Vid. *sannibʹa*.

निभर्त्सन *nibʹartsana* n. (r. *bʹarts* praef. *ni* s. *ana*) imminatio, comminatio. Dr. 6. 20.

निमित्त *nimitta* n. (fortasse e *nimita* reduplicato *t*, a r. *mâ* vel *mi* praef. *ni* s. *ta*) 1) causa. Accus. adverb. (*nimittam*) praepositionis loco fungitur, ad exprimendum causâ, propter (gramm. 622). N. 9. 34. 2) signum. N. 23. 5. 8. Bʹ. 1. 31. N. 13. 20. 16. 26. 3) vestigium. Hit. 24. 16.

निमेष *nimêśá* m. (r. *miś* s. *a*) nictatio. N. 5. 26. Dr. 8. 9. — *nimêśất* momento temporis. Raǵ. 9. 63.

निमेषमात्र *nimêśamâtra* n. (e praec. et *mấtra* n. mensura) momentum. Dr. 8. 9.

निम्न *nimná* (r. *mnâ* praef. *ni* s. *a*) profundus. Mah. 2. 784.

निम्नगा *nimnagâ* f. (e praec. et *ga* iens in fem.) fluvius. Raǵ. 8. 8. 16. 61. (Cf. nomen fluminis Nemeni.)

नियत *niyata* v. *yam*.

नियन्तार् -तृ *niyantấr -tṛ́* m. (r. *yam* praef. *ni* s. *târ tṛ*) auriga. Raǵ. 1. 17.

नियम *niyamá* m. (r. *yam* s. *a*) actio cohibendi, coërcendi, domandi, sedandi; votum. Br. 2. 24. Su. 2. 16. R. Schl. I. 8. 14. Raǵ. 5. 8. Ur. 43. 6 infr.

नियुत *niyuta* m. n. (r. *yu* praef. *ni* s. *ta*) decem milliones. Cf. *ayúta*.

नियुद्ध *niyudd'a* n. (r. *yud'* praef. *ni* s. *ta*) singulare certamen. Lass. 48. 8.

नियोक्तार् -तृ *niyôktâr -tṛ* m. (r. *yug'* praef. *ni* s. *târ tṛ*) qui jubet, dominus. Rag'. 2. 56; v. sq.

नियोग *niyôga* m. (r. *yug'* s. *a*, v. gr. 575. s. *a*) jussum, praeceptum. In. 2. 22. 3. 5. 4. 17. H. 4. 5.

नियोगतस् *niyôgatas* adv. (a praec. s. *tas*) jussu, propter jussum.

नियोगिन् *niyôgin* m. (a *niyôga* s. *in*) imperio alicujus subjectus, famulus, minister. Hit. 61. 13. 62. 3. 6. 7.

निर् *nir* v. *nis*.

निरत *nirata* v. *ram*.

निरन्तरम् *nirantarám* adv. (Avy., gr. 607, e *nis* et *ántara* intervallum, spatium interjectum) sine intervallo, simul, una. Su. 1. 4. De tempore statim, protinus. Lass. 9. 2.

निरपाय *nirapâya* (Bah. e *nis* et *apâya* q. v.) deverticuli expers, non devius, infallibilis. N. 4. 19.

निरय *niraya* m. (Bah. e *nis* et *aya* felicitas) tartarus. Mah. 1. 1825.

निरवद्या *niravadyâ* f. (fem. a *niravadya* non humilis, non vilis, pulcher; Bah. e *nis* et *avadyá* n. q. v.) pulchritudo. In. 5. 11.

निराबाध *nirâbâd'a* vel निरावाध *nirâvâd'a* m. (Bah. e *nis* et *âbâd'a* vel *âvâd'a* vexatio, turbatio, perturbatio) vacuus a vexatione, turbatione; securus. H. 4. 12.

निरामय *nirâmaya* (Bah. e *nis* et *âmaya* m. morbus) vacuus a morbo, incolumis, salvus, felix. In. 3. 8. H. 1. 41.

निराशिस् *nirâśis* (Bah. e *nis* et *âśis* spes, v. gr. 206) vacuus a spe. B'. 3. 30. 4. 21.

निरास्वाद *nirâsvâda* (Bah. e *nis* et *âsvâda* m. sapor) saporis expers, non amoenus, insuavis, injucundus. H. 1. 20.

निरीह *nirîha* (Bah. e *nis* et *îhâ*) vacuus a desiderio, a nisu, ab appetitu. Hit. 10. 25.

निरीहता *nirîhatâ* f. (a praec. s. *tâ*) abstract. praecedentis. Hit.

निरुद्योग *nirudyôga* (Bah. e *nis* et *udyôga* m. negotium, opera, labor) negotiorum, laborum expers. Su. 4. 3.

निरुद्विग्न *nirudvigna* v. *vig'* praef. *ut* praef. *nis*.

निरूपण *nirûpaṇa* n. (r. *rûp* praef. *ni* s. *ana*, v. gr. 94[a)]) exploratio, investigatio. Hit. 48. 1.

निर्ऋति *nirṛti* f. (e *nis* et *ṛtí* felicitas) infortunium, calamitas. Mah. 1. 3559.

निर्घर्षण *nirg'arśaṇa* n. (r. *g'arś g'ṛś* praef. *nis* s. *ana*) frictio, tritus.

निर्घर्षणक *nirg'arśaṇaka* (a praec. s. *ka*) fricans, terens. Hit. 55. 6.

निर्घात *nirg'âta* n. (caus. r. *han* praef. *nis* [*nirg'âtayâmi*, gr. 471] suff. *a*) impetus venti. In. 1. 5.

निर्घोष *nirg'ôśa* m. (r. *g'uś* praef. *nis* s. *a*) strepitus. N. 21. 3. 8.

निर्झर *nirg'ara* m. (fortasse a r. *gar* [*gṛ*], mutato *g* in *g'*, praef. *nis* s. *a*) catarrhacta. N. 12. 8.

निर्णय *nirṇaya* m. (r. *nî* praef. *nis* s. *a*) inquisitio, investigatio, exploratio. Mṛ. 294. 6. Hit. 72. 4.

निर्णेजन *nirṇêgana* n. (r. *nig'* praef. *nis* s. *ana*) purificatio, lustratio, expiatio. Man. 3. 209.

निर्दय *nirdaya* (Bah. e *nis* et *dayâ*) immisericors, crudelis, vehemens. Rag'. 19. 32. — *nirdayam* adv. crudeliter, vehementer. Rag'. 11. 84. Hit. 27. 21.

निर्देश *nirdêśa* m. (r. *diś* praef. *nis* s. *a*) designatio, descriptio. B'. 17. 23.

निर्नाथ *nirnât'a* adj. (Bah. e *nis* et *nât'á* dominus, tutor) domini, tutoris expers.

निर्नाथता *nirnât'atâ* f. (a praec. s. *tâ*) ejus, qui domini, tutoris expers est, status. N. 13. 35.

निर्बन्ध *nirband'a* m. (e *nis* et *band'a*) pertinacia, importunitas. Rag'. 5. 21. 14. 32. Śak. 48. 4 infr.

निर्भर *nirb'ara* (Bah. e *nis* et *b'ara* q. v.) immodicus. — *nirb'aram* adv. ultra modum. Hit. 29. 13: *nirb'aram âliṅgya*; 50. 2: *nirb'aram prasuptaḣ*.

निर्मम *nirmama* (Baḥ. e *nis* et *máma* mei, gen. pron. primae pers., qui hac in comp. substantivi vim habet, sensu cupiditas, aviditas) liber a sui cupiditate, aviditate. Bʿ. 2. 71. Ragʿ. 15. 28.

निर्मल *nirmala* (vacuus a luto, a sordibus, Baḥ. e *nis* et *malá* lutum, sordes) purus, mundus. In. 5. 18.

निर्मलत्व *nirmalatva* n. (a praec. s. *tva*) puritas. Bʿ. 14. 6.

निर्माण *nirmâṇa* n. (r. *mâ* praef. *nis* s. *ana*) effectio, creatio. R. Schl. I. 26. 17.

निर्मोक *nirmôka* m. (r. *muć* praef. *nis* s. *a*) anguina pellis. Ragʿ. 16. 17.

निर्यास *niryâsá* m. (r. *yas* praef. *nis* s. *a*, nisi *yâ* adjecto *s* s. *a*) resina. Ragʿ. 1. 38.

निर्वाण *nirvâṇa* (r. *vâ* praef. *nis*) 1) (suff. *na*) part. perf. pass. v. 2. *vâ* praef. *nis*. 2) (suff. *ana*) exstinctio. Ḥit. 62. 6. 31. 5. Bʿ. 2. 72. 5. 24: *brahmanirvâṇam* exstinctio in summo numine, quâ quis coalescit cum numine supremo. 3) delectatio, oblectatio. Śak. 45. 13: *labďan nêtranirvâṇam*.

निर्वापन *nirvâpana* n. (caus. r. *vâ* praef. *nis* s. *ana*) 1) exstinctio. Śak. 51. 2 infr. 2) refrigeratio. Śak. 43. 11.

निर्विण्ण *nirviṇṇa* v. *vid* praef. *nis*.

निर्वृति *nirvṛti* f. (r. *var vṛ* praef. *nis* s. *ti*) 1) laetitia, voluptas. N. 22. 3. Ragʿ. 9. 37. 2) temeritas, audacia. Ḥit. 110. 20.

निर्वेद *nirvêdá* m. 1) (a r. *vid* praef. *ni* s. *a*) humilitas. Lass. 71. 2; modestia, pudor, sui contemptus. Up. 24. R. Schl. I. 55. 10; v. *vid* praef. *nis*. 2) (Baḥ. e *nis* et *vêda* scientia) ignorantia. Bʿ. 2. 52.

निल् *nil* 1. par. (*gahanê*) densum, impervium esse.

निलय *nilaya* m. (r. *lî* praef. *ni* s. *a*) domus, habitatio. Ragʿ. 2. 15. Cf. *âlaya*.

निवर्हन *nivarhana* vel निबर्हण *nibarhaṇa* m. (r. *varh vṛh* vel *barh bṛh* cl. 10 ferire, occidere, s. *ana*) feritor, occisor, exstinctor, in fine compp. In. 1. 1. A. 10. 55.

निवसन *nivasana* n. (r. *vas* praef. *vi* s. *ana*) vestis. Ragʿ. 19. 41.

निवह *nivaha* m. (r. *vah* praef. *ni* s. *a*) multitudo, copia. Bʿar. 3. 42.

निवात *nivâtá* (e *ni* sub et *vấta* ventus) qui sub vento est, ideo vento non expósitus, non ventosus, quietus, tranquillus. Bʿ. 6. 19. 2) securus, firmus; v. sq.

निवातकवच *nivâtakavaća* m. (securam loricam habens, bene loricatus, Baḥ. e praec. et *kávaća* lorica) nomen Dânavorum stirpis. A. 5. 10.

निवाप *nivâpa* m. (r. *vap* praef. *ni* s. *a*) donum sacrificale, quod Manibus datur, libatio Manibus facta. Ragʿ. 5. 8. 8. 61 et 85. 16. 91.

निवारण *nivâraṇa* (r. *var vṛ* cl. 10, praef. *ni* s. *ana*) 1) qui arcet, in fine compp. A. 10. 70. 2) n. actio arcendi. N. 7. 10.

निवास *nivâsa* m. (r. *vas* habitare, s. *a*) domus, habitatio. Ḥ. 4. 29. Bʿ. 11. 25. 37.

निविड *niviḍá* (ut videtur, intervallum non habens, e *ni* pro *na* non [v. *nikʿila*] et *viḍa* pro *vila*, v. Wils.) spissus, densus, arctus. Ragʿ. 9. 58. 11. 15. 19. 44.

निवृत्त *nivṛtta* v. *vart vṛt* praef. *ni*.

निवृत्तकृषिगोरक्ष *nivṛttakṛśigôrakśa* (Baḥ. e *nivṛtta* evanidus et comp. Dvandv. e *kṛśín* arator et *gôrakśa* bubulcus) evanidos aratores et bubulcos habens. Su. 2. 24.

निवृत्तदेवकार्य *nivṛttadêvakârya* (Baḥ. e *nivṛtta* evanidus et *dêvakârya* n.; *dêvá* deus et *kârya* n. faciendum, officium) evanidum deorum cultum, evanidas res divinas vel sacras ceremonias habens. Su. 2. 23.

निवृत्तविपणापण *nivṛttavipaṇâpaṇa* (Baḥ. e *nivṛtta* evanidus et Dvandv. e *vipaṇa* venditio et *âpaṇá* forum) evanidas venditiones et fora habens. Su. 2. 23.

निवृत्तयज्ञस्वाध्याय *nivṛttayaǵńasvâďyâya* (Baḥ. e *nivṛtta* evanidus et Dvandv. e *yaǵńá* sacrificium et

svâdyâya q. v.) evanida sacrificia et Vêdorum lectiones habens. Su. 2. 22.

निवृत्ति *nivṛtti* f. (r. *vart vṛt* praef. *ni* interire, s. *ti*) interitus, occasus, cessatio. B'. 16. 7.

निवेश *nivêśá* m. (r. *viś* intrare, praef. *ni* s. *a*) 1) introitus, ingressio. Su. 2. 26. 2) castra. Rag'. 5. 49.

निवेशन *nivéśana* n. (r. *viś* praef. *ni* s. *ana*) 1) introitus, ingressio. 2) domus, domicilium, sedes. In. 3. 2. Br. 1. 3.

1. निश् *niś* 1. par. (*samâd'âu* K. *śilê* V.) cogitare, meditari.

2. निश् *niś* f. (nom. *nik*; ut *náktam* a r. *naś*, ita ut nox a nocendo nominata sit, v. gr. comp. 132. 2. not.*) nox. In. 5. 18. H. 1. 3.

निशा *niśâ* f. (v. *niś*) id. N. 13. 61. B'. 2. 69.

निशाकर *niśâkara* m. (noctem faciens, e *niśâ* et *kara* faciens) luna. N. 16. 14.

निशाचर *niśâćara* m. (nocte iens, e *niśâ* et *ćará* iens) nomen Râkśasorum.

निशान्त *niśânta* n. (r. *śam* praef. *ni* s. *ta*) domus. Rag'. 16. 40.

निशापति *niśâpati* m. (noctis dominus, e *niśâ* et *páti*) luna. Am.

निशित *niśita* v. *śô* praef. *ni*.

निशीथ *niśît'á* m. (v. *niś*) nox. Mah. 1. 4275.

निश्चय *niśćaya* m. (r. *ći* praef. *nis* s. *a*) 1) decisio, judicium, dijudicatio. Br. 2. 27. 29. B'. 18. 4. 2) consilium, decretum, institutum, sententia. Sâ. 7. 6. B'. 2. 37. 3) certum, veritas. N. 19. 8. — Instr. *niśćayêna* adv. certe.

निश्चल *niśćala* (Karm. e *nis* et *ćala* se movens) immotus. B'. 2. 53.

निश्चित *niśćita* v. *ći* praef. *nis*.

निश्चेष्ट *niśćêśṭa* (Bah. e *nis* et *ćêśṭa*) motionis, nisûs expers, immobilis, immotus. — Acc. *niśćêśṭam* adv. A. 3. 40.

निष् *niś* 1. par. (*sêkê*) irrigare.

निषङ्ग *niśaṅga* m. (r. *saṅǵ* praef. *ni* s. *a*) pharetra. Rag'. 2. 30.

निषङ्गिन् *niśaṅgin* m. (a praec. s. *in*) pharetrâ instructus. Rag'. 7. 53.

निषध *niśad'a* m. nomen regionis (Wils. a country in the south-east division of India). N. 1. 3. 27.

निषाद् *niśâdá* m. (r. *sad* praef. *ni* s. *a*) i. q. *kirâta*. Rag'. 14. 52 et 70.

निषादिन् *niśâdin* (r. *sad* praef. *ni* s. *in*) sedens. Rag'. 1. 52. 4. 20.

निषूदन *niśûdana* n. (r. *sûd* occidere, praef. *ni*, v. gr. 80, s. *ana*) occisor, in fine compp. N. 2. 23.

निष्क् *niśk* 10. âtm. (*parimâṇê* K. *mânê* V.; denom. esse videtur a sq.) pendere, metiri.

निष्क *niśká* m. n. (fortasse a praep. *nis* s. *ka*, cf. *útka*) 1) pondus quoddam auri. Hit. 104. 9. 2) pectoris ornamentum. R. Schl. I. 6. 9.

निष्क्रय *niśkraya* m. (r. *krî* praef. *nis* s. *a*) pretium. Rag'. 2. 55. 5. 22. 15. 55.

निष्ठा *niśṭ'â* f. (r. *sṭ'â* praef. *ni*, v. gr. 80) 1) sedes, habitatio (cf. *pariniśṭ'â*). B'. 18. 50. 2) status, conditio, agendi, vivendi ratio. B'. 3. 3. 5. 17. 17. 1. 3) finis, extremum; interitus, v. *nâiśṭ'ika*.

निष्ठीवन *niśṭ'îvana* n. (r. *śṭ'îv* praef. *ni* s. *ana*) actio spuendi, exspuendi. B'ar. 1. 91.

निष्ठुर *niśṭ'ura* (r. *sṭ'â* praef. *ni* s. *ura*) durus, asper, atrox. Rag'. 3. 62. 8. 64. Hit. 100. 14.

निष्ठ्यूत *niśṭ'yûta* v. *śṭ'iv*, *śṭ'îv* praef. *ni*.

निष्णात *niśṇâta* v. *snâ* praef. *ni*.

निष्पन्द् *niśpanda* (ut mihi videtur, Bah. e *nis* et obsoleto subst. *spanda*, abjectâ praepositionis sibilante et mutato radicis *s* in *ś*, quamquam vulgo haec radix litteram *s* immutatam retinet. Scribitur etiam *nispanda*, quod Wils. sicut *niśpanda* a rad. *pad* praefixo *nis* deducit; *nis* + *pad* autem proprie egredi significaret et rad. *pad* insertam nasalem non admittit) immotus. Rag'. 6. 40. 15. 37. R. Schl. I. 55. 15.

निष्पन्न *niśpanna* v. *pad* praef. *nis.*

निष्पिष्ट *niśpiśṭa* v. *piś* praef. *ni.*

निस् *nis* praep. insep. ex. (Vid. gr. comp. 981. 1004 et cf. hib. particulas negativas *nis*, *nios*, *nir*, *nior* et v. composita ut *niliśabda.*)

निसर्ग *nisarga* m. (r. *sarǵ sṛǵ* praef. *ni* s. *a*) 1) natura, indoles. Ragʻ. 3. 35. 6. 29. 2) jussum. Sâ. 1. 15.

निस्तार *nistâra* m. (r. *tar* [*tṛ*] praef. *nis* s. *a*) actio gratiam referendi, rependendi. Hit. 99. 18.

निस्वन *nisvaná* m. (r. *svan* praef. *ni* s. *a*) sonitus, strepitus. In. 2. 11. N. 21. 34.

निहत *nihata* v. *han* praef. *ni.*

निहन्तार् -तृ *nihantấr -tṛ́* m. (r. *han* praef. *ni* s. *târ tṛ*) occisor. A. 1. 7.

निहित *nihita* v. *d'â* praef. *ni.*

नी *nî* 1. par. âtm. 1) ducere. H. 4. 7: *nayiśyâmi tvâm adya yamasâdanam*; Lass. 45. 8: *tâm ... svagṛhan ninyê*; Su. 2. 20. R. Schl. I. 42. 20. Secum ducere. R. Schl. II. 30. 19: *mâṅ vanan na ćên nayiśyasi viśam pâsyâmi.* — *nêtum vaśam* in potestatem redigere. Ragʻ. 8. 19: *anayat ... vaśam êkô nṛpatîn anantarân.* 2) abducere. R. Schl. I. 22. 4: *na râman nêtum arhasi.* 3) ferre, portare. M. 14: *udd'ṛtyâ 'liṅgarât ... tam matsyam anayad vâpîm mahatîm*; ibd. 18. 20. 22. 23. 24. H. 3. 5: *âruhê 'mâm mama śrôṇîn nêśyâmi tvâṅ vihâyasâ.* 4) (de tempore) traducere, transigere. Ragʻ. 1. 33: *kâlaṅ sa ninâya*; 1. 95: *kuśaśayanê niśân ninâya.* — Caus. portandum curare. Man. 5. 104: *na vipram ... mṛtaṅ śûdrêṇa nâpayêt* (*nâpayêt* pro *nâyayêt* sicut e. c. *mâpayâmi* a *mî*, gr. 468). (Cf. gr. νέομαι, νίσσομαι, νί-σομαι; lit. *neśù*; slav. *nesuṅ* fero, adjectâ sibilante, cf. scr. fut. *nêśyấmi.*)

c. *anu* 1) propitiare, reconciliare, placare. Ragʻ. 5. 54: *krudd'ô mayâ 'nunîtaḣ praṇatêna*; 19. 38: *parâṅmukʻir nâ 'nunêtum abalâḣ sa tatvarê*; 19. 43: *anvanâiśur avadʻûtavigrahâs tan durutsahaviyôgam aṅganâḣ*; Lass. 45. 8: *tâṅ sukômalavaćanâir anunîya.* — *anunîta* jucundus, gratus. Ur. 51. 7. 2) rogare, supplicare. R. Schl. I. 8. 20: *na gaććêma ṛśêr bʻîtâ anunêśyanti tan nṛpam.* 3) suadere. Mah. 1. 3528: *bʻavatô 'nunayâmy êvam purû râǵyê 'bʻiśićyatâm*; Râm. II. 47. 46: *anunîtâ 'smi râmêṇa.* 4) dare, tradere. Mah. 1. 6481: *anunêśyâmy aham vidyâṅ svayan tubʻyam.*

c. *anu* praef. *prati* recusare, c. acc. pers. Mah. 1. 776: *êtat pratyanunayê bʻavantâv aśvinâu.*

c. *apa* abducere, removere. H. 4. 33: *apanêtuṅća yatitô naćâi 'va śakitô mayâ*; R. Schl. II. 83. 9: *dṛśṭa êva hi naḣ śôkam apanêśyati râgʻavaḣ.* Abjicere. Ragʻ. 4. 64: *apanîtaśirastrâṇâḣ śêśâs taṅ śaraṇaṅ yayuḣ.*

c. *apa* praef. *vi* id. Mah. 1. 6017. R. Schl. II. 10. 37.

c. *abʻi* adducere. Ṛgv. 42. 8: *abʻi sûyavasan* (*suyavasam*) *naya* (*naḣ*) „bono gramine insignem (ad locum) duc (nos)"; Mah. 3. 769: *śarô ǵyâm abʻinîyamânaḣ.*

c. *â* 1) adducere. H. 2. 12. N. 16. 3. 2) afferre, apportare. N. 20. 4: *ênam mê paṭam ânayatâm iha*; Sâ. 5. 78: *agnim ânayitvê 'ha* (pro *ânîya*). — Caus. adducendum curare. In. 5. 54: *ânâyya tanayam*; N. 8. 11: *sûtam ânâyayâmâsa puruśâir âptakâribʻiḣ*; R. Schl. I. 4. 25. Ragʻ. 12. 12. Mah. 1. 2974. — *ânâpayitum* pro *ânâyayitum* R. Schl. II. 14. 21 (v. simpl.).

c. *â* praef. *sam* + *abʻi* adducere. Mah. 3. 10656: *vandiṅ samabʻyânaya matsakâśam.*

c. *â* praef. *upa* afferre, apportare. R. Schl. I. 19. 22: *annam upânîtam*; M. 10.

c. *â* praef. *sam* + *upa* adducere, congregare. Mah. 1. 7460: *mantrâya samupânîtâs tê.*

c. *â* praef. *pari* circumducere. Mah. 2. 2685: *kô nu tâm ... sabʻâmadʻyê paryânayêt.*

c. *á* praef. *prati* reducere. Mah. 2. 2475: *túrṇam pratyânayasvâi 'tân.*

c. *á* praef. *sam* 1) adducere. Sâ. 6. 6. N. 18. 17. 2) afferre, apportare. Su. 4. 7: *samânítêśu tatra vâi varâsanêśu.* 3) congregare. Su. 3. 13 et 18.

c. *ut* sursum ducere. Mah. 1. 3103: *putra unnayati ... yamakśayât.*

c. *upa* 1) adducere. N. 26. 35: *damayantím upânayat* (nisi hoc compositum ex *upa + á + anayat*). 2) afferre, offerre. Man. 3. 228: *upaníya tu tat sarvam*; Mr. 275. 20: *âryasyâ "sanam upanaya*; Rağ. 10. 53: *upanítan tad annam pratyagrahín nrpaḣ*; R. Schl. II. 54. 88: *upânayata d'armâtmâ gâm arg'yam udakan tat'â.* 3) âtm. sacro filo cingere. Man. 2. 69: *upaníya guruḣ śiśyam*; 2. 140: *upaníya tu yaḣ śiśyań vêdam ad'yâpayêd dviğaḣ*; Rağ. 3. 29: *upanítam ... vininyur ênań guravô gurupriyam.*

c. *nis* 1) educere. Hit. 73. 22: *kiń vâ durğanaćêśṭitan na vâ ity êtad vyavahârân nirṇêtun na śakyatê.* 2) exquirere, invenire, explorare, cognoscere, „herausbringen" (v. *nirṇaya*). Hit. 101. 16: *purâvṛttakat'ôdgârâiḣ kat'an nirṇíyatê paraḣ*; 94. 9: *nirṇíya śub'alagnam.*

c. *parâ* abducere, asportare, auferre. Mr. 315. 1 infr.: *parâṇayâmi êtań lag'um.*

c. *pari* 1) circumducere. *agnim pariṇêtum* circum ignem ducere (aliquam matrimonii causâ). R. Schl. II. 42. 8: *agṛhṇâń yaćća tê pâṇim agnim paryaṇayańća yat.* 2) uxorem ducere in matrimonium. Br. 1. 26: *mantravat pariṇíya*; Hit. 63. 1: *ênâń gand'arvavivâhêna pariṇayatu b'avân.* 3) explorare, cognoscere. Man. 7. 122: *têśâm vṛttam pariṇayêt samyag râśṭrêśu taććarâiḣ.* (Vid. *nirṇí.*)

c. *pra* 1) producere, proferre, afferre. Rağ. 14. 67: *d'armô manunâ praṇítaḣ.* — *daṇḍam praṇêtum* punire, castigare, c. loc. vel gen. Man. 7. 20: *yadi na praṇayêd râğâ daṇḍam daṇḍyêśu*; 8. 238: *na tatra praṇayêd daṇḍan nṛpatiḣ paśurakśiṇâm*; 7. 31: *praṇêtuń śakyatê daṇḍam.* 2) amare, favere. N. 4. 2: *praṇayasva* (v. *praṇaya*).

c. *pra* praef. *sam* id. sgf. 1. Mah. 2. 2126: *yaśaḣ sampraṇítam*; Man. 7. 16: *tam* (*daṇḍam*) ... *yat'ârhataḣ sampraṇayên narêśu.*

c. *prati* reducere. R. Schl. II. 98. 22: *nâu ... gṛhâya pratinêśyati.*

c. *vi* 1) abducere, amovere. R. Schl. II. 69. 3: *âyâsań vinayiśyantaḣ*; Rağ. 2. 49: *śakyô 'syа manyur b'avatâ vinêtum*; 5. 72 et 9. 71: *vinítanidra.* 2) educare, instruere. Rağ. 3. 29: *vininyur ênań guravaḣ*; Mah. 3. 12585: *śûrân astrêśu ... vinayêt.* — *viníta* submissus, modestus. N. 26. 30: *vinítâiḣ parićârakâiḣ*; Rağ. 10. 13: *upast'itam prâńğalinâ vinítêna garutmatâ*; domitus (de bestiis). Man. 4. 67: *nâ 'vinítâir vrağêd d'uryâiḣ*; 68: *vinítâis tu vrağêt* (*d'uryâiḣ*); Rağ. 14. 75: *tapasvisańsargavinítasatvê tapôvanê.*

नीच *níćá* (fem. *-ćí*, correptum e *nyaća*, *nyaćí*; a r. *ańć* praef. *ni* s. *a*, v. *nyańć*) humilis; transl. vilis, pravus. N. 21. 14: *rahô 'níćânuvartí*; Lass. 1. 3: *prârab'yatê na k'alu vig'nab'ayêna níćâiḣ.*

नीचग *níćaga* (a praec. et *ga* iens) humiliter iens (de flumine), tenui aquâ fluens.

नीड *níḍá* m. n. nidus. (Lat. *nídus*, hib. *nead*, cambro-brit. *nyth*, germ. et anglo-sax. *nest.*)

नीति *níti* f. (r. *ní* s. *ti*) 1) ductus, ductio. 2) vitae ratio, mores. 3) doctrina de moribus, Ethica. Hit. 3. 4.

नीथ *nít'a* m. (r. *ní* s. *t'a*) dux. Vid. *nât'á.*

नीप *nípá* m. nomen arboris (Nauclea Cadamba).

नीर *nírá* n. (ut videtur, e *nâra* attenuato *â* in *í*) aqua.

नीरजस्क *nírağaska* (Bah. e *nis* et *rağas* adjecto s. *ka*, v. gr. 597) liber a pulvere. R. Schl. I. 24. 4.

नीरव *nîrava* (Bah. e *nis* et *rava*) soni expers. Rag'. 8. 57.

नीरस *nîrasa* (Bah. e *nis* et *rasa*) saporis expers, insipidus. Ur. 24. 6.

नीराजन *nîrâǵana* n. (r. *râǵ* praef. *nis* s. *ana*) lustratio; v. sq.

नीराजना *nîrâǵanâ* f. (fem. praec.) id. Rag'. 4. 25. 17. 12.

नील् *nîl* 1. par. nigrum, violaceum, caeruleum, lividum esse; colore nigro etc. afficere; v. sq.

नील *nîla* (r. *nîl* s. *a*, nisi potius *nîl* denom. a *nîla*, hoc autem a *niś* nox, suff. *la*, abjecto *ś* et producto *i*; cf. lat. *niger*, them. *nigrŏ*, quod e *nic-rŏ* explicari potest, mutatâ tenui in mediam; v. Benfey II. 57) niger, caeruleus, violaceus; lividus. H. 1. 37. 4. 29. N. 16. 17.

नीलकण्ठ *nîlakant'a* m. (nigrum vel violaceum collum habens, Bah. e praec. et *kant'a* collum) 1) pavo. Ur. 59. 15. 2) nomen dei Śivi.

नीलमणि *nîlamaṇi* m. (Bah. e *nîla* et *maṇi*) sapphirus.

नीलिनी *nîlinî* f. (a *nîla* s. *in*, adjecto signo fem. *î*) Indigofera tinctoria.

नीली *nîlî* f. (a *nîla* signo fem. *î*) id.

नीव् *nîv* 1. par. (*st'âulyê*) magnum, crassum, corpulentum, turgidum esse.

नीवार *nîvârá* m. oryza sylvestris. Rag'. 1. 50.

नीवी *nîvî'* f. vestimentum, quo feminarum medium corpus tegitur, feminalia. Rag'. 7. 9. Mêg'. 69.

नीहार *nîhârá* m. (ut videtur, a r. *har hṛ* praef. *ni*, producto *i*, s. *a*) pruina. H. 4. 40. R. Schl. I. 55. 25. Rag'. 7. 57.

1. नु *nu* 2. par. *nâ'umi* vel *nâvîmi* (gr. 315) laudare. Nalôd. 1. 30: *indirâǵâtanutaḣ*; B'att. 14. 112: *nîlan nunâva*. Vid. *nú*.

2. नु *nu* particula interrogativa, quae praecipue invenitur post *kim* ejusque derivata, et post negationem *na*. H. 2. 32. N. 12. 28. 29. 98. 19. 26. 22. 13. 11. 4. (Lat. *num*, gr. νύ, νῦν, v. gr. comp. 370.)

नुड् *nuḍ* 6. par. (*vad'ê*) pulsare, interficere.

नुद् *nud* 6. par. âtm. *nudâ'mi*, *nudê'*, part. perf. pass. *nunná* 1) mittere, agere, impellere, incitare. Dr. 8. 24: *sûtasya nudatô vâhân*. 2) depellere, removere, repellere. Rag'. 6. 68: *sańśayam asya ... nunôda*; Mah. 3. 1341: *ênô râǵâ nudatê yaǵńâiḣ*. — Caus. agere, pellere, incitare, e. c. equos. A. 6. 17: *tân hayân anôdayat*; N. 19. 23: *tê nôdyamânâḣ ... hayôttamâḣ*.

c. *apa* depellere, repellere, removere. B'. 2. 8: *na hi prapaśyâmi mamâ 'panudyâd yać ćôkam*.

c. *apa* praef. *vi* id. Mah. 3. 10695: *alakśmîm vyapanôtsyat'a*.

c. *â* praef. *apa* id. Man. 11. 102: *pâpań vratâir êb'ir apânudêt*; Mah. 3. 16973: *purandarasya budd'im êtâń vyapânuda*.

c. *â* praef. *vi* id. Mah. 4. 1319.

c. *nis*: *nirṇudâmi*, *nirṇudê* (gr. 94[b]) 1) id. R. Schl. I. 13. 40: *nirṇudan pâpam âtmanaḣ*. 2) repudiare, fastidire, rejicere. Man. 4. 250: *payô mâńsań śâkańćâi 'va na nirṇudêt*.

c. *pra*: *praṇudâmi*, *praṇudê* (gr. 94[b]) i. q. simpl. A. 6. 18: *têna têśâm praṇunnânâm* (*hayânâm*); 10. 56: *gâṇḍîvâstrapraṇunnâńs tân gatâsûn ... dṛśṭvâ*.

c. *pra* praef. *sam* id. Mah. 3. 377.

c. *vi* caus. abigere, pellere, depellere. Gîta-G. 10. 13: *tâpań vinôdaya*. 2) exhilarare, animum relaxare. Ur. 16. 12: *kênê 'dânîm âtmânań vinôdayâmi*; Rag'. 14. 77: *vinôdayiśyanti ... munikanyakâs tvâm*; Mah. 3. 46: *râǵânan tu tê hańsamad'urasvarâḣ, âśvâsayantô, viprâgryâḣ kśapâń sarvâń vyanôdayan*.

c. *sam* caus. agere, pellere, impellere. N. 20. 42: *hayôttamân ... nalaḣ sannôdayâmâsa*.

नुन्न *nunná* v. *nud*.

नू *nú* 6. par. *nuvâ'mi* i. q. *nu*. (Cf. lat. *nú-men*.)

नूतन nū́tana (a náva correpto in nū s. tana) novus, recens, juvenis. Hit. 77. 7.

नूनम् nūnám fortasse, forsitan; sane, certe. N. 8. 17. 13. 22. 23. 38. 21. 33. H. 1. 45.

नूपुर nūpura m. n. ornamentum, quod feminae in pedibus gerunt. Ur. 30. 7 infr.

नृत्त nṛttá n. (r. nart nṛt s. ta) saltatio. Lass. 39. 11.

नृत्य nṛtya n. (r. nart nṛt s. ya) id. In. 3. 6. Su. 4. 8.

नृप nṛpa m. (viros, homines regens, e nar nṛ et pa) princeps, rex. In. 2. 14. N. 17. 33.

नृपति nṛpáti m. (e nar nṛ et páti dominus) 1) virorum dominus. 2) dominus, rex in universum. N. 12. 35.

नृलोक nṛlóka m. (Tatp. e nar nṛ et lóka mundus) hominum mundus, i. e. terra. In. 3. 7.

नृशंस nṛ́śańsa (homines vulnerans, occidens, e nar nṛ et śańsa, a r. śańs vulnerare, occidere, s. a) 1) adj. improbus, scelestus. Br. 1. 24. Hit. 123. 17. 2) m. scelus. Br. 1. 33. N. 29. 3.

नेत् nét (na + ni, v. gr. comp. 360) nisi. Cf. send. nôiḍ non.

नेतार् -तृ nētā́r -tṛ́ m. (r. nī s. tār tṛ) dux. N. 12. 128.

नेत्र nétra n. (r. nī ducere, s. tra) oculus. Cf. náyana.

नेत्रमुष् nêtramuś adj. (e praec. et muś furans) oculos furans, rapiens. In. 1. 7. cf. N. 5. 7.

नेद् nêd 1. par. v. nid.

नेदिष्ठ nédiśṭʿa, नेदीयांस् nédīyāńs v. gr. 226.

नेपथ्य nêpatʿya n. 1) vestis splendida, pretiosa. Ragʿ. 6. 6. 14. 9. 2) postscenium.

नेमि nêmí f. rotae orbis. Ragʿ. 1. 17.

नेष् nêś 1. âtm. (gatâu) ire, se movere.

नैक nâika (e na non et éka unus) varius, multus. N. 12. 37.

नैगम nâigamá m. (a nigamá s. a) mercator. Ur. 59. 16, v. append. p. 22.

नैपुण nâipuṇá n. (a nipuṇa s. a) dexteritas, habilitas, ingenium; peritia, cognitio, doctrina, disciplina. N. 15. 3.

नैपुण्य nấipuṇya n. (a nipuṇa s. ya) id. Sâ. 3. 21.

नैराश्य nâirâśya n. (a nirâśa vacuus a spe [nis + âśâ], s. ya) vacuitas a spe. Hit. 32. 17.

नैर्ऋत nâirṛtá (a nírṛti, quod nom. pr. esse dicitur, s. a) I. subst. m. 1) daemon, malus genius. 2) nom. pr. Genii, qui plagae ad Africum sitae praeest. Am. II. adj. nirṛticus. A. 4. 30.

नैर्ऋती nâirṛtī f. (a praec. adjecto signo fem. ī) plaga ad Africum sita.

नैश nâiśá (fem. -śī, a niś vel niśâ s. a) nocturnus. Ur. 6. 13.

नैषध nâiśadʿa (a niśadʿa s. a) Niśadʿensis, Niśadʿis natus, cognomen Nali.

नैष्कर्म्य nâiśkarmya n. (e niśkarman actionis expers [Bah. e nis ex et kárman actio, opus, v. euph. r. 79], suff. ya) vacuitas ab actione, otium. Bʿ. 3. 4. 18. 49.

नैष्कृतिक nâiśkṛtika (a niśkṛta vacuus ab opere, s. ika) operum expers, otiosus. Bʿ. 18. 28.

नैष्ठिक nâiśṭʿika (f. -ī, a niśṭʿâ finis, extremum, s. ika) extremus, ultimus, supremus. Bʿ. 5. 12. Ragʿ. 8. 25.

नैष्ठुर्य nâiśṭʿurya n. (a niśṭʿura s. ya) duritia, animus durus. Hit. 25. 8.

नो nô (e na et u q. v.) non. Hit. 108. 12. Lass. 41. 15. 77. 2. Praecipue sequente ćêt. Hit. 18. 18. Up. 76. Lass. 7. 13.

नौ nâu f. (fortasse a r. snu fluo, gr. comp. 124, abjecto s) navis. H. 1. 3. (Gr. ναῦς; lat. navis; anglo-sax. naca; germ. vet. nacho, mutato v formarum nấvam, nâvấ etc. in gutturalem, v. gr. comp. 19. 124; hib. naoi, noi a lat. navis deduci potest.)

नौका nâukâ f. (a praec. s. ka in fem.) navis. M. 36.

नौबन्धन nâubandʿana n. (e nâu navis et bandʿana ligatio) nomen Himavantis montis cacuminis. M. 49.

न्यग्रोध *nyagróďa* m. Ficus Indica. II. 1. 24.

न्यङ्कु *nyáńku* m. capreae species. Dr. 4. 15.

न्यञ्च् *nyańć* (*nyań*, *nîćî*, *nyak*, r. *ańć* praef. *ni*; v. gr. 179) brevis, humilis, vilis; v. *nîćá*.

न्याय *nyâyá* m. (r. *i* ire, praef. *ni* s. *a*; *ni* + *âi* + *a*) decentia, convenientia, decorum, apta ratio. N. 12. 69. Avy.

न्याय्य *nyâyyá* (a praec. s. *ya*) conveniens, justus, meritus. N. 6. 6.

न्यास *nyâsa* m. (r. *as* deponere, praef. *ni* s. *a*) 1) actio deponendi, exuendi. Sâ. 2. 23. 2) depositum. Br. 1. 29. Up. 70.

प *p*.

प *pa* adj. in fine compp. (r. *pâ* s. *a*) 1) bibens. In. 2. 6. 2) regens, e. c. *nṛpa*, *aďipa*.

पंश् *pańś*, पंस् *pańs* 10. par. (scribitur *paś*, *pas*, gr. 110[a]) destruere, perdere.

पत्त् *pakś* 1. et 10. par. (*parigrahê*) amplecti, capere, accipere. (Huc trahi posset goth. *faha* capio, nostrum *fange*.)

पत्त *pakśá* m. 1) latus. Bʿ. 14. 25. 2) etiam neut. ala. Ragʿ. 12. 102. 3) dimidia pars mensis. Hit. 23. 14. 4) in compos. cum vocibus, quae comam significant, copia, multitudo. 5) amicus, assecla. Ur. 10. 17. (Vid. *pakśín* et cf. lit. *paukś-tis* avis; goth. *fug-ls* id.; nostrum *Vogel*; fortasse lat. *passer* e *paxer*.)

पत्तिन् *pakśín* m. (alas habens, a praec. s. *in*) avis. N. 1. 19; v. *pakśá*.

पत्तमन् *pákśman* n. (ut videtur, a r. *pakś* s. *man*) 1) pilus. Dr. 5. 6. 2) cilium. N. 11. 33. 3) floris fibra.

पङ्क *pańka* m. n. (r. *pańć* s. *a*) 1) lutum. 2) pulvis. Ritu-S. 1. 6. (Goth. *fani* lutum.)

पङ्कज *pańkaǵa* m. (in luto natus, Tatp. e praec. et *ǵa*) nymphaea, lotus.

पङ्क्ति *pańktí* f. (r. *pańć* s. *ti*) linea, series, turba. A. 7. 23.

1. पच् *pać* 1. par. âtm. coquere. Bʿ. 15. 14: *paćâmy annań ćaturviďam*; Mah. 3. 13234: *sâkam paćatê*; 3. 10501: *sa narakê pakśyamânah*. — Pass. maturescere. Ragʿ. 11. 50: *sukṛtâń hi paćyatê kalpadrumapʿalaďarmi kâńkśitam*. — Caus. coquendum curare. Mah. 3. 104: *âtmanê pâćayên nâ 'nnam*. (Gr. ΠΕΠ pro ΠΕΚ mutatâ gutt. in lab., πέσσω, πεπτός, ὀπτός, ὀπτάω, abjectâ initiali, ἕψω; lat. *coquo*, mutatâ initiali labiali in gutt.; *coctus* = scr. *paktas*, pro qua obsoleta formâ autem *pakvás* usurpatur; *coctum* = scr. *páktum*; fortasse *pâ-nis* e *pac-nis*, abjectâ gutturali, sicut in *lû-na*, *lû-men* pro *luc-na*, *luc-men*, nisi *pâ-nis* cohaeret cum *pa-sco*, *pâ-bulum* (πάομαι) et scr. 2. *pâ*; serb. *pećem* asso; slav. *pekuń*; russ. *pećj* fornax, *pećenŭi* coctus; *kipjetj* bullare, fervere, mutatâ lab. in gutt., gutt. in lab.; lit. *peczénka* caro assa, *pećius* furnus, *kepù* asso, fut. *kep-su*, infin. *kep-ti*; nostrum *koche*, germ. vet. *cocho* fortasse a lat. *coquo*; de nostro *backe* v. *bʿarǵ bʿṛǵ*.)

2. पच् *pać* 1. âtm. (*vyaktîkaraṇê*) explicare.

1. पञ्च् *pańć* 1. âtm. (scribitur *pać*, gr. 110[a]) id.

2. पञ्च् *pańć* 10. par. (*vistârê* K. *tatâu* V.; scribitur *pać*, gr. 110[a]) expandere, extendere.

पञ्चत्व *pańćatvá* n. (a *páńćan* s. *tva*) πεντάς, praesertim quinque elementorum, inde *pańćatvań gantum* mori, a dissolutione corporis in quinque elementa. Hit. 35. 13. 101. 14. Lass. 21. 18. 31. 3.

पञ्चन् *páńćan* quinque. (Lit. *penki* masc.; slav. *pańtĭ*; gr. πέντε, πέμπε; armor. *pémp*; cambro-brit. *pump*; goth. *fimf*; lat. *quinque*; hib. *cuig*.)

पञ्चम *pańćamá* (a *páńćan* s. *ma*) quintus. Vêd. etiam *pańćáṭa*, quocum cf. lat. *quintus*, gr. πέμπτος.

पञ्चशार *pańćaśara* m. (quinque sagittas habens, Bah. e *páńćan* et *śara*) cognomen Anaṅgi, dei amoris. Am.

पञ्चशाख *pańćaśâk'a* m. (e *páńćan* et *śâk'â* ramus) manus. Am.

पञ्चाशत् *pańćâśát* (ut mihi videtur, e *pańćadaśat*, ejecto *d*) quinquaginta. (Gr. πεντήκοντα; lat. *quinquaginta*; hib. *caogat*; v. gr. comp. 320 annot.)

पञ्जर *pańǵara* n. cavea (avium). Ur. 34. 5.

1. पट् *paṭ* 1. par. ire; caus. findere. Sâ. 5. 1: *kâśṭâny apâṭayat*; N. 11. 28: *muk'atah pâṭayâmâsa śastrêṇa*; Dêv. 6. 13: *pâṭayâmâsa nak'âih kôśṭâni kêśarî*; In. 1. 3: *ǵaladân pâṭayann iva*. (Vid. *ćaṭ*.)

c. *ut* caus. evellere. Mah. 1. 7076: *utpâṭya dôrb'yân drumam*; Rag'. 15. 19: *prâńśum utpâṭayâmâsa ... drumam*.

c. *ut* praef. *sam* caus. eximere, promere, extrahere. Dêv. 2. 20. 21.

c. *vi* discerpere, divellere. Rag'. 6. 17: *kêtakavarham ... vipâṭayâmâsa yuvâ nak'âgrâih*.

2. पट् *paṭ* 10. par. *pâṭáyâmi* (*b'âśâyâm* K. *tviśi* V.) dicere; splendere. Br. 1. 20: *paṭitam vâi mayâ pûrvam ... yatô kśêman tatô gantum* (pro *paṭitam* exspectaveris *pâṭitam*; in edit. Calc. legitur *yatitam*; cf. *puṭ*, *paṭ'*).

3. पट् *paṭ* 10. par. *paṭáyâmi* (*granṭ'ê* K. *vêśṭanê* V.) ligare, circumdare, vestire. (Cf. *puṭ*.)

पट *paṭa* m. (r. 3. *paṭ* s. *a*) 1) pannus. Ur. 4. 12. Hit. 80. 15. 2) vestis. N. 20. 3. 4.

पटल *paṭála* n. (r. *paṭ* s. *ala*) cumulus, copia, multitudo. Hit. 80. 15: *ǵalapaṭala*; Rag'. 4. 63: *kśâudrapaṭala*; v. sq.

पटली *paṭalî* f. (fem. praec.) id. B'ar. 3. 36: *ab'rapaṭalî*.

पटह *paṭaha* m. n. tympanum. Dêv. 2. 54.

पटु *pâṭu* m. f. n. (r. *paṭ* s. *u*) 1) acer (de sono). Ritu-S. 1. 22. 25; vehemens (de imbre). Ur. 58. 1. 2) aptus, habilis, dexter, peritus, eruditus. Hit. 75. 1: *mâyâpaṭu*; v. sq.

पटुत्व *paṭutvá* n. (a praec. s. *tva*) dexteritas, habilitas, peritia, prudentia, ingenium. Hit. 25. 11.

पट्ट *paṭṭa* m. 1) fascia. Rag'. 16. 17. 18. 43. 2) sedes. Ur. 19. 4 infr.

पट्टिश *paṭṭiśa* m. teli genus. Su. 2. 3.

पठ् *paṭ'* 1. par. interdum âtm. recitare, legere. R. Schl. I. 1. 94: *yah paṭ'êd râmaćaritam*; Mah. 3. 8172: *gâyatrîm paṭ'atê yah*; 8173: *sâvitrîm paṭ'an*; Sâ. 1. 31: *śrutan hi d'armaśâstrêśu paṭ'yamânan* (sic legendum pro *paṭyamânan*) *dviǵâtib'ih*; Mah. 1. 1438: *êtad iććâmy ahan śrôtum purâṇê yadi paṭ'yatê*. — Caus. facere ut aliquis loquatur, loqui docere aliquem. Hit. 8. 2: *na śukavat pâṭ'yatê vakah*. Facere ut aliquis legat, ad legendum exhortari, instruere: *pitâ vâirî yêna bâlô na pâṭ'yatê*. (Cf. 2. *paṭ*, *kaṭ'*.)

c. *ati* celebrare, nominare. Mah. 3. 12813.

c. *pari* id. Mah. 1. 2020.

c. *sam* i. q. simpl. Man. 4. 98.

पण् *paṇ* 1. âtm. interdum par. 1) ludere (tesseris), c. gen. rei quâ luditur. N. 26. 6: *prâṇayôśća paṇâvahê*; 26. 6: *paṇâvah*. 2) in lusum ponere, in aleam dare. Mah. 2. 2172: *paṇasva krśṇâm pâńćâlîn tayâ "tmânam punar ǵaya*; 2254: *drâupadî paṇyatê*. 3) lucrifacere. N. 26. 19: *sa ratnakôśavićayâih pâṇêna paṇitô spića*. 4) vendere. *paṇya* vendendus, venalis, v. *paṇyastrî*. (Cf. lit. *pantas* pignus; germ. vet. *phant* id.; lat. *veneo*, *vendo*; v. *vaṇiǵ*.)

c. *vi* i. q. simpl. Mah. 1. 1191.

पण *paṇa* m. (rad. *paṇ* suff. *a*) 1) ludus. N. 7. 8. 9. 3. 2) pretium. Hit. 131. 16. 18.

1. पाण्ड् *paṇḍ* 1. âtm. (*gatâu*) ire.

2. पाण्ड् *pand* 10. par. (*saṅhatâu*) coacervare, accumulare, colligere. (Cf. *pind.*)

पाण्डा *pandâ* f. (r. *pand* s. *â*) scientia.

पण्डित *panditá* m. (a praec. s. *ita*) doctus, sapiens. Hit. 7. 12. 13.

पण्यस्त्री *panyastrî* f. (e *pánya* venalis et *strî* femina) meretrix. Hit. 48. 11.

1. पत् *pat* 1. par. interdum âtm. 1) cadere, c. loc. loci. B'. 16. 16: *patanti narakê*; Dr. 5. 4: *pâtâlamuk'ê patantam*; 24: *papâta śâk'î 'vâ nikṛttamûlaḣ*; Maḥ. 1. 3569: *punyalôkât patamânaḣ.* — Trop. peccare. Man. 9. 200: *b'agamânâḣ patanti* (schol. *pâpinô b'avanti*). 2) volare. Ṛgv. 46. 3: *yad vâṅ rat'ô vib'iś patât*; 48. 6: *vayaḣ paptivâṅsaḣ*; B'att. 5. 100: *pakśî papâta k'am.* — Caus. facere ut aliquis cadat. H. 4. 43: *pâtayiśyâmi râkśasam*; Dr. 8. 11. Facere ut volet (de sagittis). R. Schl. II. 63. 22: *śaram ... apâtayam.* (Cf. *pat'*, *pad*; gr. ΠΕΤ, πίπτω c. redupl., aor. dor. ἔπετον; πέτομαι; ἵπταμαι, ut videtur cum redupl. ex πίπταμαι abjecto π; lat. *peto*, *impeto*; *penna*, ut videtur, per assimil. e *petna*, sicut e. c. scr. *panná* a *pad*; v. *pâtatra*; hib. *ite* „feather, a wing, a fin" e *pite* (?), *iteach* „winged", *itealadh* „flying, volitation", *itealaighim* „I fly", *faoth*, *faodh* „a fall, falling"; cambro-brit. *pydu* cadere, nisi haec pertinent ad *pad* q. v.)

c. *ab'i* advolare, irruere, accurrere. Maḥ. 1. 1383: *k'agô drutam ab'ipatya*; H. 3. 20: *vad'âyâ 'b'ipapâtâi 'nâm*; Râm. II. 34. 18: *taṅ râmô 'b'yapatat kśipram.*

c. *â* id. Nalôd. 1. 21: *patataḣ kâṅśćid apaśyat hitâyâ "patataḣ*; H. 3. 3: *tam (râkśasêśvaram) âpatantan dṛśṭvâ*; 3. 4: *âpataty êśa duśṭâtmâ*; 3. 21. N. 13. 9.

c. *â* praef. *ab'i* exsilire. Maḥ. 4. 807: *ab'yâpatad b'ûmaḣ śayanât.*

c. *â* praef. *sam* adire. Maḥ. 1. 7213: *harśaṅ samâpêtuḣ.* — Coire (cum femina). Maḥ. 1. 2461.

c. *ut* evolare, auffliegen. Maḥ. 1. 1335: *vitatya pakśâu nab'a utpapâta.* — Exsilire. N. 11. 14: *muhur utpatati bâlâ muhur patati vihvalâ*; H. 4. 37: *utpapâta yud'iśṭiraḣ.* — *utpatita* qui evolavit, exsiluit; clarus (de sono). Br. 1. 3: *śabdam b'ṛśam utpatitaṅ śuśrâva.*

c. *ut* praef. *sam* id. N. 1. 22: *haṅsâḣ samutpatya*; 3. 15: *âsanêb'yaḣ samutpêtuḣ.*

c. *ni* 1) cadere, decidere, decumbere, procumbere. N. 13. 14: *nipêtur d'araṇîtalê*; Sâ. 2. 26: *sakṛd aṅśô nipatati.* 2) devolare, niederfliegen. N. 1. 23: *nipêtus tê garutmantaḣ.* 3) accidere. Hit. 9. 13: *maranavyâd'iśôkânâṅ kim adya nipatiśyati.* — Caus. *nipâtayâmi* prosternere, dejicere. H. 4. 52: *śîg'ram êśa nipâtyatâm*; Hit. 52. 6: *nipâtyatê kśaṇênâ 'd'aḣ (śilâ).*

c. *ni* praef. *pra* procumbere, se prosternere (reverentiae causâ), c. acc. pers. A. 2. 9: *d'anaṅgayaśća têǵasvî praṇipatya purandaram.*

c. *ni* praef. *vi* i. q. *nipat.* Caus. Maḥ. 1. 5279: *śirô 'sya vinipâtyatâm*; Man. 11. 127: *râǵanyam vinipâtya* (schol. *nihatya*).

c. *ni* praef. *sam* concurrere. Maḥ. 2. 2003. 3. 14899. — Caus. congregare, convocare. N. 4. 3.

c. *nis* (*niśpat*, gr. 79) excidere, evolare, excurrere, effugere, se ejicere, se proruere, egredi. Man. 12. 15. A. 10. 62.

c. *nis* praef. *vi* id. Man. 7. 106. Maḥ. 5. 268.

c. *pari* 1) cadere, procumbere. N. 19. 20: *paryapatan b'ûmâu ǵânub'is tê hayôttamâḣ.* 2) cingere, circumvenire, circumsedere, c. loc. pers. A. 8. 30: *paryapatan ... mayi.*

c. *pra* 1) cadere. A. 8. 15: *hastât ... pratôdaḣ prâpatad b'uvi.* 2) volare, advolare. Maḥ. 4. 1893: *sahasrâṇi śarâṇâm prâpataṅs tatra drô-*

naśya raćam antikât. — Caus. *prapâtayâmi*, facio ut aliquis cadat. Su. 1. 14.

c. *vi* caus. facere ut volet (de sagittis), jaculari. Mah. 4. 1862: *vyapâtayać ćarân.*

c. *sam* convenire, congredi. N. 18. 23. 23. 29. In. 1. 36.

2. पत् *pat* 4. âtm. dominari. Ṛgv. (v. Westerg.): *pṛćivîm patyamânah.* (Cf. *pâ*, unde *pat* ortum esse videtur, correpto *â*, sicut in *páti*, adjecto *t*, v. gr. comp. 109[b].)

पतग *pataga* m. (volatu iens, e *pata* volatus, in initio compositorum tantum usurpato, et *ga* iens) 1) avis. 2) sol. Ragʿ. 2. 15.

पतङ्ग *patañgá* m. (ut equidem puto, ex acc. vocis *pata* volatus et *ga* iens, v. gr. 576) avis. Dr. 5. 18.

पतत्र *pátatra* n. (secundum Wils. a r. *pat* suff. uṇâd. *atra*; verisimiliter autem descendit, tanquam instrumentum volandi, a *pat* volare, suff. kṛt. *tra*, servato charactere 1mae classis) ala. Am. (Cf. gr. πτερόν, quod fortasse e πτετρον; germ. vet. *fedara* f.; anglo-sax. *fether* penna; lit. *pátalas* culcita plumea; russ. *pero* penna; v. *pat.*)

पतत्रिन् *patatrín* m. (alas habens, a praec. s. *in*) avis. N. 12. 39.

पतन्त् *patant* m. (volans, a r. *pat* suff. part. praes. *ant at*) avis. Ragʿ. 13. 19.

पताका *patâkâ* f. (r. *pat* s. *âka* in fem.) vexillum. N. 25. 6.

पताकिन् *patâkín* m. (a praec. s. *in*) vexillarius. Ur. 38. 15.

पताकिनी *patâkinî* f. (a *patâkâ* s. *in* in fem.) exercitus. Ragʿ. 4. 82.

पति *páti* m. (ut videtur, a r. *pâ* regere, correpto *â*, s. *ti*) 1) dominus. N. 1. 2. 2) conjux, maritus. Br. 2. 12. (Lit. *pati-s* dominus in comp. *wiēś-patis* „Landesherr, ein grofser Herr" = vêd. *viśpati*; *pat-s* pro *pati-s*, conjux, maritus; slav. *gos-podĭ*; russ. *gospodin* dominus; goth. *FADI*, nom. *faths* dominus, dux, in fine compp. ut *hunda-faths*, *bruth-faths*; gr. πόσις e πότις; lat. *potis.*)

पतित्व *patitvá* n. (a praec. s. *tva*) abstractum praecedentis, conjugium feminae cum conjuge. N. 3. 6.

पत्तन *páttana* n. (r. *pad* s. *tana*) urbs. Hit. 63. 16. (Sensu et radice convenit lat. *oppidum*, *ob-pidum*; v. *pad.*)

पत्ति *pattí* m. (r. *pad* ire, s. *ti*) pedes. Hit. 95. 8.

पत्नी *pátnî* f. (a *páti* abjecto *i*, s. *nî*, cf. formas velut *indrâṇî*, v. gr. 218) uxor. N. 12. 174. 17. 41. (Cf. gr. πότνια, lit. *pati* uxor.)

पत्त्र *pátra* n. (etiam *páttra*, r. *pat* s. *tra*) 1) ala. 2) folium. 3) (r. *pad*) currus. Ragʿ. 15. 48. (Gr. πέταλον, πτίλον.)

पत्त्रिन् *patrín* m. (a praec. s. *in*) 1) avis. Ragʿ. 11. 29. 2) sagitta. Ragʿ. 3. 53.

1. पथ् *pać* 1. par. ire. (Cf. *pad* et *paćín.*)

2. पथ् *pać* v. *paćá*, *paćín.*

पथ *paćá* m. (r. *pać* s. *a*) via, regio, in fine compp. In. 1. 31. (Vid. *paćín* et cf. gr. πάτος; germ. vet. *pad*, *fad*, *phat*, *pfat*, th. *padi* etc., via, semita; anglo-sax. *padh*, *paedh*; hib. *fath* „a district, a field, a green, a lawn", *fatha* „a plain". Vid. *paćín.*)

पथिक *páćika* m. (r. *pać* s. *ika*) viator.

पथिन् *paćín* m. (in casibus fort. *pánćan*, nom. *pánćâs*, v. gr. 198, in casibus debilissimis *pać*) via. (Vid. *paćá* = πάτος; cum *pánćan* conferatur lat. *PONT*, *pons*; slav. *pǫtĭ* via e *pontĭ*; osset. *fandag* id.; hib. *fathan* „journey".)

पथ्य *paćya* (a *pać* ire, nisi a *paćín* vel *paćá* via, s. *ya*, v. gr. 583) conveniens, aptus.

1. पद् *pad* 4. âtm. (part. perf. pass. *panná*, praet. mltf. *ápatsi*, in tertia pers. *ápâdi* ad analogiam pass.; v. Pâṇ. III. 1. 60) ire, adire. Mah. 1. 4288: *maharśis tâm apadyata.* (V. *pad* pes et cf. *pat*, *pać*, *pal*, lat. *cado*, *cedo*, mutatâ lab. in gutt. sicut e. c. in *coquo* = scr. *pać*; *pello*, nisi pertinet ad *ćal* q. v., per assi-

milationem explicari posset ex *peljo* pro *pedjo*, mutato *d* in *l*, *passus*, *impedire*, *expedire*, gr. πηδάω convenit cum caus. *pâdáyâmi*, fortasse πάλλω e πάδjω, v. *anyá* = ἄλλος; russ. *padaju* cado = caus. *pâdá-yâmi*; hib. *faoidhim* „I go, depart, send", *faidh* „departure, going".)

c. *anu* âtm. interdum par. 1) sequi. Mah. 1. 7962. 2) intrare. Mah. 3. 239: *anvapadyad antarvêśma*; 3. 12714: *vanam êvâ 'nvapadyata.* — *akśân anupattum* talos jacere, talis ludere. Mah. 2. 2185: *tân akśân anvapadyata*; 3. 1356: *akśân anvapadyam.*

c. *ab'i* adire, accedere. Mah. 1. 8130: *ṛtvigô nâ 'b'yapadyanta*; R. Schl. II. 63. 16: *snâtâh pâdapân ab'ipêdirê.*

c. *ab'i* praef. *sam* accedere, venire. Mah. 3. 12539: *prâvṛṭ samab'ipadyata*, omisso augmento, ita Mah. 1. 5515: *drôṇah samab'ipadyata* et 3. 10441: *yuvanâśvah ... samab'ipadyata.*

c. *â* 1) adire, aggredi. N. 21. 5: *paraṅ vismayam âpannâ*; Br. 1. 34: *kṛććram aham âpannah*; Mah. 1. 5305: *pańćatvam âpêdê*; B'att. 15. 89: *êśa râvaṇir âpâdi vânarâṇâm b'ayańkarah.* 2) in calamitatem incurrere, calamitate obrui (v. *âpad*, *âpatti*). R. Schl. II. 53. 13: *yah kâmam anuvartatê | êvam âpadyatê kśipraṅ râǵâ daśarat'ô yat'â.* — *âpanna* infelix. Ur. 6. 3 infr. — Caus. 1) adducere. Mah. 1. 1832. R. Schl. II. 54. 5. 2) perdere, calamitatem alicui inferre. Ur. 32. 11: *balâd aparâd'inam mâm âpâdayasi.*

c. *â* praef. *vi* caus. interficere. Hit. 24. 12: *anâhârêṇâ ''tmânam b'avaddvâri vyâpâdayiśyâmi*; 111. 21.

c. *â* praef. *sam* adire, aggredi. Mah. 1. 6747.

c. *â* praef. *sam* + *ab'i* id. R. Schl. II. 12. 1: *ćintâṅ samab'yâpêdê.*

c. *ut* oriri, nasci. Râm. I. 57. 23: *kukśêr vikukśir udapadyata*; Man. 10. 66: *anaryâyâṅ samutpannô brâhmaṇât*; Mah. 3. 379: *yudd'am utpatsyatê mahat*; Mah. 2. 2395: *anayô b'aratêśu 'dapâdi.* — Caus. producere, generare. Br. 1. 30: *svayam utpâdya tâm bâlâm*; Mah. 3. 8634: *utpâdaya mahyam apatyam*; R. Schl. I. 19. 25: *tuśṭim utpâdayâńćakruh pituh.* Profundere (de sanguine). Man. 4. 167: *utpâdya brâhmaṇasyâ 'sṛg aṅgatah.*

c. *ut* praef. *sam* oriri, nasci. Man. 10. 66. Mah. 3. 15278.

c. *upa* 1) adire, aggredi. Mah. 3. 3078: *ari'âs tasyô 'papatsyantê*; 3081: *upapadyasva kâuntêya*; c. dat. B'. 13. 18: *madb'âvâyô 'papadyatê.* — Pass. inveniri, es gibt. B'. 6. 39: *tvad anyah saṅśayasyâ 'sya ććêttâ na hy upapadyatê* (cf. *gam* praef. *ad'i*). — *upapanna* act. aggressus. H. 2. 8: *upapannaś ćirasyâ dya b'akśô syam*; pass. praeditus. N. 1. 1: *upapannô guṇâir iśṭâih.* 2) accidere, evenire, fieri. Mah. 2. 777: *yat'â vadasi gôvinda sarvan tad upapadyatê.* 3) convenire, decere, c. loc. B'. 2. 3: *nâi 'tat tvayy upapadyatê*; Mah. 3. 15179. — Caus. 1) afferre, apportare. Mah. 2. 6271: *tad annam upapâdayan*; Rag'. 14. 8: *rakśahkapîndrâir upapâditâni ... ǵalâni.* 2) dare. Man. 3. 96: *b'ikśâm ... brâhmaṇâyô 'papâdayêt*; 9. 72. 11. 76. Cum acc. pers. et instr. rei. Mah. 1. 6724: *tam annêna ... upapâdaya.* 3) facere, perficere, peragere. Rag'. 11. 91: *dêvakâryam upapâdayiśyatah.* 4) colligere, concludere. N. 16. 9: *tarkayâmâsa b'âimî 'ti kâraṇâir upapâdayan.*

c. *upa* praef. *sam* accidere, evenire, fieri, perfici. Mah. 2. 779: *kśipram êva yat'â tv êtat kâryaṅ samupapadyatê ... tat'â kuru.*

c. *nis* oriri, nasci. Man. 9. 247: *niśpadyantê śasyâni yat'ô 'ptâni*; R. Schl. I. 6. 23: *aṅganâd api niśpannâir vamanâd apića dviǵâih*; Hit. 15. 18.

c. *pra* 1) ire, adire, proficisci. Dr. 6. 13: *yady êva dêvî ... divam prapannâ*; N. 20. 18: *śaraṇan*

tvâm prapannô ssmi; R. Schl. I. 8. 17: *cintâm prapatsyatê.* 2) se inclinare. In. 4. 14: *tava pâdâv adya prapadyatâm*; 5. 47: *mûrdd'nâ prapannô ssmi pâdâu tê*; Mah. 1. 8217: *punar agnâu prapêdirê.* — *prapanna* inclinatus, pronus, propensus, propitius. A. 4. 14: *prapannas tvân d'anañǵayaħ.*

c. *pra* praep. *anu* sequi. Sâ. 5. 24. B'. 9. 21.

c. *prati* 1) adire, aggredi, pervenire. H. 1. 4: *vanań râǵan gahanam pratipêdirê*; In. 2. 11: *pratipêdê ... nakśatramârgam*; R. Schl. I. 23. 7: *svad'armam pratipadyasva.* 2) nancisci, obtinere. Man. 7. 40: *vanast'â api râǵyâni vinayât pratipêdirê.* 3) comperire, cognoscere. N. 18. 16: *na nṛpatir b'îmaħ pratipadyêta mê matim.* 4) recuperare, recipere. Sâ. 5. 32: *svam êva râǵyam pratipatsyatê śćirât.* 5) reddere, restituere. Man. 8. 183: *sa yadi pratipadyêta yat'â nyastam.* 6) respondere. R. Schl. I. 10. 15: *tać črutvâ tat'ê 'ti pratyapadyata.* 7) promittere. Up. 77: *sarvam banik tat pratyapadyata*; Lass. 4. 5. 24. 2. 44. 9. 8) facere. Mah. 2. 1420: *yat pratipattavyan tan mê brûhi*; 4. 705: *mê samayam pratipadyasva*; c. 2. accus. Rag'. 11. 79: *tadd'anurgrahaṇam êva râg'avaħ pratyapadyata samart'am uttaram.* — Caus. 1) facere ut aliquis aggrediatur, perveniat, obtineat. R. Schl. II. 74. 6: *ayaśô ǵîvalôkê tvayâ 'ham pratipâditaħ.* 2) dare, tradere. Man. 11. 6: *d'anâni viprêśu pratipâdayêt*; Mah. 1. 5213: *gṛhan tasya pratyapâdayata.*

c. *prati* praef. *vi* averti. B'. 2. 53: *śrutivipratipannâ ... budd'iħ.*

c. *prati* praef. *sam* caus. dare, tradere. M. 13: *mê sdyâ 'nyat st'ânań sampratipâdaya.*

c. *vi* perire. Hit. 4. 46: *bahuśatrur vipadyatê*; R. Schl. II. 64. 68. — *vipanna* calamitate afflictus. Hit. 13. 15.

c. *sam* 1) adire, aggredi, pervenire. B'. 13. 30: *brahma sampadyêta saħ.* 2) oriri, nasci. Mah. 1. 3143: *pururavâ ilâyâń samapadyata*; 1. 2995: *sa sarvadamanô nâma kumâraħ samapadyata.* 3) fieri, effici. A. 9. 10: *sa dêśaħ ... guhê va samapadyata*; Mah. 2. 942: *samapadyanta vismitâħ*; N. 16. 3: *asmin karmaṇi sampannê*; Hit. 104. 2: *kat'am amunâ svalpabalênâi 'tat sampatsyatê.* 4) obtingere, obvenire. Ur. 41. 9: *sampadyatê punar b'avataħ.* — *sampanna* praeditus. Br. 1. 27: *śîlasampannâ.* — Caus. facere, perficere, explere. Rag'. 7. 26: *svasuħ ... sampâdya pâṇigrahaṇań sa râǵâ*; Mah. 3. 15278: *mama spṛhâń sampâdaya*; Ur. 47. 4 infr.: *sampâditam priyaprasâdanavratam.*

c. *sam* praef. *upa*: *upasampanna* act. aggressus. Man. 5. 81; pass. praeditus. N. 12. 26. — Caus. afferre. R. Schl. II. 25. 26: *samid'aśćô 'pasampâdayâmâsa.*

2. पद् *pad* 10. âtm. *padáyê* ire.

3. पद् *pad* 1. par. (*st'âiryê*) firmum esse. Cf. *bad.*

4. पद् *pad* m. (r. *pad* ire) pes; passus. Sâ. 3. 3. N. 13. 12. R. Schl. I. 31. 19. (Gr. ΠΟΔ, πούς, lat. *PED*, *pes*; v. *padá*, *pâda.*)

पद *padá* n. (r. *pad* ire, s. *a*) 1) pes. A. 9. 6. 2) gradus, gressus, passus. In. 5. 9. 3) versuum sectio, articulus. B'. 13. 4. 4) locus, regio, provincia. Sâ. 7. 7. B'. 15. 5. (Gr. πέδον; lit. *gas-padà* v. r. *g'as.*)

पदवी *padavî* f. via. Dr. 6. 19.

पदाति *padâti* m. (e *padá* et *aṭi* vel *âti* a r. *at* ire) pedes, miles pedester. N. 26. 2; v. sq.

पदातिन् *padâtin* m. (e *padá* et *âtin* a r. *at* ire, s. *in*) id. Dr. 2. 12.

पद्धति *padd'ati* f. (ut videtur, e *pad* pes et *d'ati* pro *d'âti*, a r. *d'â* ponere) via. Rag'. 3. 46.

पद्म *pádma* m. n. 1) lotus flos (Wils. Nelumbium speciosum). 2) magnus numerus, decem billiones.

पद्मराग *padmarâga* m. (loti colorem habens, Bah. e praec. et *râga* color) rubinus. Hit. 8. 3.

पद्मलोचन *padmalôčana* (Bah. e *pádma* lotus et *lôčana* oculus) loto similes oculos habens. In. 2. 31.

पद्मा *padmâ'* f. (fem. τοῦ *pádma*) cognomen deae Laksmiae. Hit. 57. 13.

पद्मिनी *padminî* f. (a *pádma* s. *in* in fem.) nymphaearum multitudo, lacus nymphaeis abundans. N. 13. 10. 16. 15.

पन् *pan* par. âtm. (*panâ'yâmi*, *panâ'yê*, Pân. III. 1. 28; refertur ad 1mam classem, quanquam analogiam classis 10mae sequitur, producto *a* initiali characteris *aya*; in dialecto vêd. tamen haec productio omittitur) laudare, celebrare. Rgv. 20. 6 not.: *tat panayad vačô vah* „illud comprobavit sermonem vestrum"; 87. 3: *svayam mahitvam panayanta dûtayah* „ipsi potentiam (suam) declarant quassatores".

पन्थ् *panṫ* 10. par. (scribitur *paṫ*, gr. 110a)) ire. Vid. *paṫ*, *pánṫan*, *paṫin*.

पन्न *panná* v. 1. *pad* (gr. 542).

पन्नग *pannaga* m. (pedibus non iens, e *pad* pes, *na* non, et *ga* iens, v. euph. r. 58) serpens (cf. *uraga*).

पम्ब् *pamb* 1. par. (*gatâu*) ire, se movere. (V. *kamp* et cf. *parb*, *bamb*, *barb*, *mamb*, *marb*, *namb*, *narb*, *k'amb*, *k'arb*, *gamb*, *garb*, *g'amb*, *g'arb*, *čamb*, *čarb*, *tamb*, *tarb*.

पय् *pay* 1. par. âtm. (*gatâu*) ire.

c. *vi* sternere (in dial. vêd., nisi *vipayâmi* cohaeret cum rad. *vap*, attenuato *a* in *i*). Rgv. (v. Westerg.): *vipayanti varhih* (schol. *stṛṇanti*).

पय *paya* suffixum, v. *katipaya*.

पयस् *páyas* n. (r. *pî* bibere, s. *as*) 1) aqua. Mêg'. 23. 25. 41. 2) lac.

पयोद *payôda* m. (e praec. et *da* dans) nubes. Mêg'. 7.

पयोधर *payôd'ara* m. (e *páyas* et *d'ara* tenens) 1) nubes. Am. 2) mamma. In. 2. 32.

पयोधि *payôd'i* m. (e *páyas* et *d'i* tenens, a r. *d'â*) mare. Lass. p. 77.

पयोमुच् *payômuč* m. (e *páyas* et *muč* dimittens) nubes. Ur. 78. 18.

पयोष्णी *payôšṇî* f. (ut videtur, e *páyas* et *sna* se baignant in fem., a r. *snâ* s. *a*) nomen fluminis. N. 9. 22.

1. पर् पृ *par pṛ* 5. par. *pṛṇô'mi* (*prîtâu*) exhilarare. Cf. *prî*, *parḍ prḍ*.

2. पर् पृ *par pṛ* 6. âtm. *priyê'* (*vyâyâmê*) laborare, operam dare, occupatum esse.

c. *â* praef. *vi* id. *vyâpṛta* occupatus. Mah. 2. 2126: *mâ vyâpṛtah parakâryêšu b'ûh*; 1. 7281: *vâivasvatô vyâpṛtah satrahêtôh*; 4. 597: *vyâpṛtô gôšu*; R. Schl. II. 39. 14: *vyâpṛtan vittasańčayê*. — Caus. occupare, occupatum tenere. Rag'. 2. 38: *vanadvipânân trâsâr'am asminn ahan vanakukšâu vyâpâritah šûlab'ṛtâ*; 7. 54: *sa dakšiṇan tûṇamuk'êna vâmaṅ vyâpârayan hastam*; 6. 19: *êkan vyâpârayâmâsa karaṅ kirîṭê*. (Cf. 4. *par* [*pṝ*], *pûr* implere; *pṛtá* occupatus proprie oneratus, chargé.)

3. पर् पृ *par pṛ* 10. par. *pârâyâmi* (*pûraṇê* K. *pâlanê pûrtâu* V.) implere; nutrire, sustentare. Cf. 4. *par* (*pṝ*), *pûr*.

4. पर् (पॄ) *par* (*pṝ*) 3. et 9. par. *píparmi*, *pṛṇâ'mi* (v. gr. 346) 1) implere. Rgv.-V. (v. Westerg.): *yah samudrân piparti*. Part. perf. pass. *pûrṇá* (gr. 542) impletus, plenus. Mah. 3. 16625: *pûrṇê varšê*. Etiam *pûrtá*. Pân. VIII. 2. 57. 2) satiare. Rgv. (v. Westerg.): *piprtan nô b'arîmab'ih* (= *b'arimab'ih*). 3) largiri. Rgv. 33. 21: *pṛṇîta b'êpagam*. 4) servare, tutari, custodire. Rgv.-V. (v. Westerg.): *tâ aṅhasah piprhi*. 5) trajicere, traducere. ibd.: *pâraṅ nah ... paršan*; v. *atipṝ*, *tirahpṝ*. (V. *par pṛ*, *pûr*, *pûl*, *parṇ pṛṇ*, *pûṇ* et cf. gr. πίμπλημι cum *píparmi*; nostrum *Volk*, lit. *pulkas* multitudo, lat. *plebs*, *populus* [Benf. II. 85]; cum part. perf. pass. *pûrṇá*

impletus, plenus cf. lit. *pilna-s*, lat. *plenus*; goth. *fulls*, th. *fulla* per assimil. e *fulna*; cum formâ *pûrtá* cf. hib. *pailt* „abundant, plentiful, copious", lit. *pri-pilta-s* plenus.)

c. *ati* trajicere, traducere. Ṛgv. 97. 8: *sa naḥ sindʿum iva nâvayâ 'tiparśâ* (= *atiparśa*, imper. praet. mltf.); 99. 1: *sa naḥ parśad ati duḥkʿâni.*

c. *abʿi* implere. *abʿipûrṇa* impletus, plenus. Dr. 4. 19.

c. *tiras* trajicere, traducere. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *durgâ pipṛtan tirô naḥ.*

c. *pari*: *paripûrṇa* impletus, plenus. N. 13. 64.

पर *pára* (ut videtur, ex *ápara* abjecto *a* initiali) 1) alius. H. 4. 3. 2) remotior, ulterior, posterior. Dr. 2. 8 (v. *páram*). 3) eximius, praecipuus, altus, altissimus, summus. H. 4. 22. N. 21. 20. Bʿ. 5. 16. — In construct. cum ablat. comparativi vim habet. M. 50. Bʿ. 3. 42. De *para* n. eximium, praecipuum in fine compositorum v. gr. 598. N. 2. 2. 3. 12. 78. 80. Bʿ. 18. 52. 4) hostis. In. 5. 59. N. 12. 30. Dr. 6. 29. (Cum accus. *páram* convenit lat. *peren-* in vocibus *peren-die*, *pereń-dinus*, *peren-dinatio*; huc etiam cum Pottio, II. 230, traxerim *par* aequalis, quasi alter; germ. vet. *fer* procul [v. *pâra* et *pâradêśya*]; angl. *far* id.; goth. *fairra* id., fortasse per assimil. e *fairna* quod ab adv. *páram* deduci posset, mutato *m* in *n*, adjecto *a* sicut in acc. pronom. [ut *thana* = scr. *tam*, gr. τόν]; *fairnjis*, them. *fairnja*, vetus; nostrum *fern*; germ. vet. *furiro* prior, *furist* primus; lat. *prior* ejectâ vocali mediâ; *primus* = *paramá* q. v.; gr. πρίν, dor. πράν.) Huc etiam trahi posset slav. praep. insep. прѣ *pre* trans, e. c. *pre-iduń* transibo, *pre-voditi* traducere. Vid. *pârá*, *purás*, *pûrva*, *pra.*

परतस् *paratás* adv. (a *pára* s. *tas*) ultra. Bʿ. 3. 42.

परत्र *parátra* (a *pára* s. *tra*) alibi, praesertim in illo, futuro mundo, opp. τῷ *iḥá* (cf. *amútra*). Hit. 32. 7.

परन्तप *parantapa* adj. vel subst. m. (e *pára* hostis in acc., v. gr. 575. suff. *a*, et *tapa* qui urit, vexat) qui hostem urit, hostium vexator. H. 3. 6. Bʿ. 4. 2.

परपुष्ट *parapuśṭa* m. (ab alio nutritus, e *pára* et *puśṭá* a r. *puś*) i. q. *kôkilá* i. e. cuculus indicus; fem. *parapuśṭâ*. Ur. 63. 5 infr.

परभृत *parabʿṛta* m. (e *pára* et *bʿṛtá* sustentatus) id. fem. *parabʿṛtâ*. Ur. 63. 8 infr.

परम् *páram* adv. (acc. neut. vocis *pára*) 1) ultra, ulterius, post, deinde. Lass. 13. 1. Antecedente *átas* ad tempus vel locum relato Bʿ. 12. 8. N. 9. 23; antecedente *asmât* Mêgʿ. 98. — *param muhûrtât* post temporis momentum, statim. Ur. 39. 12. 2) sed, verum. Lass. 40. 10. 43. 7; *parantu* id. Lass. 41. 17. 44. 8. (Vid. *ápara* et cf. nostrum *aber.*)

परम *paramá* (a *pára* s. *ma*) eximius, altissimus, summus. In. 5. 23. Bʿ. 13. 31. In fine compositi Bah. (v. gr. 598). Bʿ. 16. 11. (Cf. lit. *pirma-s* primus; lat. *primus*, v. *pára*; goth. *fruma*, them. *fruman*, prior, primus; *frumôsa* prior, *frumists* primus.)

परमर्षि *paramarśi* m. (Karm. e praec. et *ṛśi*) summus Ṛśis. In. 2. 10. Su. 3. 1.

परमार्थ *paramârtʿa* m. (e *paramá* et *ártʿa*) veritas. Śak. 41. 15.

परमार्थतस् *paramârtʿatas* adv. (a praec. s. *tas*) re verâ. Ur. 37. 24 (v. not. LX). 72. 15. Penitus, accurate. Śak. 47. 4 infr.

परमिक *paramika* (a *paramá* s. *ika* omissâ Vṛddʿi) i. q. *paramá*. In. 5. 59. Br. 1. 16. 25.

परमेष्ठिन् *paramêśṭʿin* m. (e loc. *paramê* in altissimo et *sṭʿin*, qui est, mutato *s* in *ś* ad analogiam r. 80, v. etiam euph. r. 101ᵃ)) nomen dei Brahmae.

परम्पर *parampara* (e *pára* alius in acc. et *pára*) successivus, ab alio ad alium progrediens.

परम्परा *paramparâ* f. (abstractum praec.) successio, progressio ab alio ad alium (e. c. a patre ad filium). Bʿ. 4. 2.

परलोक *paralôka* m. (e *pára* et *lôka*) alius, futurus mundus, coelum. Hit. 73. 17.

परवत्ता *paravattâ* f. (a seq. s. *tâ*) abstractum sequentis. Ur. 91. 3.

परवन्त् *paravant* (*-vân*, *-vatî*, *-vat*, a *pára* s. *vant vat*) alius potestati obnoxius. Śak. 36. 2. 43. 16.

परशु *paraśú* m. securis, ascia. Sâ. 4. 18. (Gr. πέλεκυς.)

परस्तात् *parástât* adv. (a *pára* ulterior, s. *stât*) ultra, cum abl. Bʹ. 8. 9.

परस्पर *paraspara* (e *páras* [nom. sing. masc. hac in compositione fem. et neut. vice etiam fungente, servato *s* ante *p* secundum r. 79] et *pára*, quod hac in compositione in obliquis sing. casibus solum usurpatur) i. q. *anyôśnya* q. v. H. 4. 36. Su. 4. 15. N. 13. 14. Bʹ. 3. 11. 10. 9. M. 35.

परा *párâ* (fortasse a *pára* alius sicut *dakśiṇấ* a *dákśiṇa*) praep. insep. retro. (Cf. gr. παρά; lit. *par* [praep. insep.] retro, e. c. *par-wadinu* revoco, *par-eimi* redeo; hib. *frea-*, *far-*, e. c. *frea-garaim* „I answer", *far-bhuille* „a backblow", v. Pictet p. 89. Fortasse etiam lat. *re-*, osset. *ra-* huc pertinent, abjectâ syllabâ initiali. E goth. linguâ *fair-* huc retulerim, attenuato *a* in *i*, praefixo *a*, v. gr. comp. 82; germ. vet. *far*, *fir*; nostrum *ver*, v. Grimm III. 256. 4 *c*; etiam *faur* pro e *párâ* ortum esse potest, abjecto *â* finali, attenuato *a* medio in *u*; germ. vet. *furi*; nostrum *für*; island. vet. *fyri*, attenuato *â* in *i*; v. *pári*.)

पराक्रम *parâkrama* m. (r. *kram* ire, praef. *párâ* s. *a*) vis, robur, fortitudo. H. 2. 36.

पराक्रान्त *parâkrânta* v. *kram* praef. *párâ*.

पराग *parâga* m. (e *párâ* et *ga* iens) pulvis. Ragʹ. 4. 30.

पराङ्मुख *parâṅmukʹa* (Bah. e *párâk* [secundum r. 59 pro *párâć* aversus, mutato *k* in *ṅ* secundum r. 58] et *mukʹa* os, vultus) aversum os habens. In. 2. 4. N. 8. 9.

पराजय *parâǵaya* m. (r. *ǵi* praef. *párâ* s. *a*) 1) clades, strages. 2) separatio. N. 13. 34.

पराजित *parâǵita* v. *ǵi* praef. *párâ*.

पराञ्च् *párâńć* adj. (r. *ańć* praef. *párâ*, v. gr. 179) aversus.

पराधीन *parâdʹîna* adj. (Tatp. e *pára* alius et *adʹîna* q. v.) alii subjectus, alius potestati obnoxius. Br. 1. 14.

पराभाव *parâbʹâva* m. (r. *bʹû* praef. *párâ* s. *a*) clades, destructio. A. 10. 45.

परायण *parấyaṇa* (e *pára* et *áyana* itio) in fine compositorum Bah. aequat vocem *pára* (v. gr. 598); e. c. *śôkaparâyaṇa* moerorem tanquam praecipuum habens, moerori deditus, in moerore defixus. N. 12. 83. 23. 1. Bʹ. 5. 17.

परार्ध्य *parârdʹya* vel परार्द्ध्य *parârddʹya* (a *parârdʹa* [*pára* + *ardʹa*] praecipuum dimidium, s. *ya*) eximius, excellens. H. 1. 30.

परावर *parâvara* n. (Dvandv. e *pára* remotus et *ávara* posterior) remotum et posterius, i. e., ut equidem puto, praeteritum et futurum. Sâ. 6. 34.

परासु *parâsu* (Bah. e *pára* remotus et *ásu* q. v.) remotos vitales spiritus habens, mortuus. N. 11. 38.

पराह्न *parâhṇa* n. (e *pára* et *ahṇa* pro *áhan* dies) pomeridianum tempus, posterior diei pars (cf. *pûrvâhṇá*). A. 4. 7.

परि *pári* praep. insep. circum (in comp. cum adjectivis) valde, v. *parilagʹu*, *pariśuśka*. (Gr. περί; hib. *faoi* „about, around" ejecto *r*; germ. vet. *furi*, island. *fyri*, nostrum *für* huc referri possent, nisi *i* finale in linguis germanicis ubique evanuisset, quam ob rem vocalem *i* hujus praepositionis ab *â* formae *párâ* deduxerim, quod primum in *a* breve, deinde, quod saepissime accidit, in *i* se attenuaverit. De lat. et lit. *per* v. *párâ*.)

परिक्लान्त *pariklânta* v. *klam*.

परिक्लेष्टार् -ष्टृ *pariklêśṭâr -śṭṛ* m. (r. *kliś* vexare, praef. *pári* s. *târ tṛ*) vexator. Dr. 9. 7.

परिखा *parikʹâ* f. (r. *kʹan* fodere, praef. *pári*, abjecto *an*, s. *a* in fem.) fossa, quae urbem cingit.

परिग्रह *parigrahá* m. (r. *grah* praef. *pári* s. *a*) 1) amplexus. Lass. 85. 2 infr. 2) comitatus, familia. Bʹ. 6. 10 in comp. c. *a*. 3) uxor. Ur. 70. 14.

परिघ *parigʹá* m. (r. *han* ferire, praef. *pári*, *h* mutato in *gʹ*, cf. gr. comp. 23, abjecto *an* ante suffixum *a*) 1) clava. 2) pessulus. Śak. 38. 9.

परिचय *paričaya* m. (r. *či* s. *a*) exercitatio, experientia. Rag'. 9. 49.

परिचार *paričâra* (r. *čar* praef. *pári* s. *a*) ut videtur, officiosus, studiosus alicujus rei. Sâ. 3. 19.

परिचारक *paričâraka* m. (r. *čar* praef. *pári* s. *aka*) servus, famulus. N. 26. 30.

परिचारिका *paričârikâ* f. (fem. praec., v. gr. 575. 23, s. *ika*) serva, famula, ancilla. N. 8. 4.

परिच्छद *paričċ'ada* m. (r. *č'ad* tegere, praef. *pári* s. *a*) comitatus. (Wils.: „court, train, attendants, retinue"). Sâ. 3. 16. N. 17. 23 in fine comp. Bah.

परिच्छेद *paričč'êda* m. (r. *č'id* praef. *pári* s. *a*) distinctio, discretio. Hit. 33. 2.

परिजन *pariǵana* m. (Karm. e *pári* et *ǵána*) comitatus, famuli, famulae, ancillae. Su. 1. 14. Ur. 39. 9.

परिज्ञातार् -तृ *pariǵńâtâr -tṛ* m. (r. *ǵńâ* praef. *pári* s. *târ tṛ*) cognitor. B'. 18. 18.

परिज्ञान *pariǵńâna* n. (r. *ǵńâ* praef. *pári* s. *ana*) cognitio. Śak. 15. 16.

परिणत *pariṇata* v. *nam* praef. *pári*.

परिणति *pariṇati* f. (r. *nam* praef. *pári* s. *ti*, v. gr. 94[b)]) 1) inclinatio. 2) maturitas. Mêg'. 24.

परिणाम *pariṇâma* m. (r. *nam* praef. *pári* s. *a*, v. gr. 94[b)]) 1) mutatio, conversio, transfiguratio, vicissitudo. Ur. 55. 9 infr. 70. 6. Hit. 70. 8. A. 9. 33. 2) finis, extremum. B'. 18. 37. 38. Lass. 57. 6. 3) ultima aetas. Rag'. 8. 11.

परिणाह *pariṇâha* m. (r. *nah* praef. *pári* s. *a*) amplitudo, latitudo. Am.; v. sq.

परिणाहवन्त् *pariṇâhavant* (a praec. s. *vant vat*) amplus, latus. Ur. 6. 3.

परिणिष्ठा *pariṇiśt'â* f. (r. *st'â* praef. *pári* + *ni*, v. euph. r. 94[b)]) sedes, domicilium. N. 20. 8.

परितस् *parítas* (a *pári* s. *tas*) circum, cum accus. Ur. 86. 1 infr.

परिताप *paritâpa* m. (r. *tap* praef. *pári* s. *a*) 1) calor, aestus. Śak. 53. 6. 2) sollicitudo; v. *parîtâpa*.

परित्याग *parityâga* m. (r. *tyaǵ* relinquere, praef. *pári* s. *a*) relictio, renunciatio. Hit. 37. 22.

परित्यागिन् *parityâgin* (a praec. s. *in*) qui relinquit, renunciat. B'. 12. 16. 17.

परित्राण *paritrâṇa* n. (r. *trâ* vel *trâi* praef. *pári* s. *ana*) servatio. B'. 4. 8.

परिदेवन *paridêvana* n. (r. *dêv* praef. *pári* s. *ana*) lamentatio.

परिदेवना *paridêvanâ* f. (fem. praec.) id. B'. 2. 28.

परिदेवित *paridêvita* v. *dêv*.

परिधान *parid'âna* n. (r. *d'â* praef. *pári* s. *ana*) tunica interior. N. 9. 14.

परिध्वंस *parid'vaṅsa* m. (r. *d'vaṅs* cadere, praef. *pári* s. *a*) 1) actio delabendi, ruina. Hit. 68. 20. 2) actio circumerrandi, circumcurrendi. N. 10. 9.

परिपन्थिन् *paripant'in* m. (r. *pant'* ire, praef. *pári* s. *in*) adversarius, hostis. B'. 3. 34.

परिप्रश्न *paripraśna* m. (r. *prač* praef. *pári* s. *na*, v. euph. r. 87. *e*) percunctatio. B'. 4. 34.

परिप्रेप्सु *pariprêpsu* (ab *îps* q. v. praef. *pári* s. *u*) adipiscendi cupidus. N. 18. 11.

परिभव *parib'ava* m. (r. *b'û* praef. *pári* s. *a*) 1) contemtio. Ur. 74. 4. 2) clades. Hit. 81. 6.

परिभ्रष्ट *parib'raśṭa* v. *b'raṅś*.

परिमल *parimala* m. (r. *mal* praef. *pári* s. *a*) suaveolentia. Mêg'. 26.

परिरम्भ *pariramb'a* m. (r. *ramb'* praef. *pári* s. *a*) amplexus. Ur. 85. 2.

परिलघु *parilag'u* (e *pári* et *lag'ú*) perlevis, perexiguus. Mêg'. 13.

परिवर्त *parivarta* m. (r. *vart vṛt* praef. *pári* s. *a*) commutatio, permutatio; v. *parîvarta*.

परिवर्तिन् *parivartin* (r. *vart vṛt* ire, praef. *pári* s. *in*) circumiens, cirgumgrediens. N. 11. 21. Su. 3. 26.

परिवर्ह *parivarha* m. (r. *varh vṛh* praef. *pári* s. *a*) comitatus. Dr. 1. 7.

परिवार *parivâra* v. *parîvâra*.

30

परिवारित *parivârita* v. *var vṛ*.

परिव्राजक *parivrâǵaka* m. (r. *vraǵ* praef. *pári* s. *aka*) mendicans, mendicandi voto addictus. Hit. 27. 11.

परिशुष्क *pariśuśka* (e *pári* et *śuśká*) valde siccus. Ritu-S. 1. 11.

परिश्रम *pariśrama* m. (r. *śram* praef. *pári* s. *a*) lassitudo. Sâ. 4. 21.

परिश्रान्त *pariśrânta* v. *śram*.

परिषद् *pariśád* f. (r. *sad* ire, praef. *pári*) coetus. Śak. 2. 1.

परिषोडश *pariśôḍaśa* (e *pári* et *śôḍaśa* sextus decimus) ut videtur i. q. *śôḍaśan* i. e. sedecim. N. 26. 2.

परिष्कर्त् -कृत् *pariśkart -kṛt* (part. perf. pass. a *kar kṛ* praef. *pári* inserto *ś* euphonico, s. *ta*, v. gr. 111. annot. 2) ornatus. A. 2. 5.

परिष्वङ्ग *pariśvaṅga* m. (r. *svaṅǵ* praef. *pári* s. *a*) amplexus. Ur. 75. 20.

परिसर *parisara* m. (r. *sar sṛ* praef. *pári* s. *a*) circuitus, ambitus. Ur. 73. 5. Mêǵ. 68.

परिस्पन्द *parispanda* m. (r. *spand* ire, praef. *pári* s. *a*) vis, robur. Ḥ. 3. 8.

परिस्रव *parisrava* (r. *sru* praef. *pári* s. *a*) circumfluens, fluens. N. 24. 16.

परिहास *pariḥâsa* m. (r. *ḥas* ridere, praef. *pári* s. *a*) jocus. N. 11. 8.

परीक्षण *parîkśaṇa* n. (r. *îkś* praef. *pári* s. *ana*) spectatio, inspectio, exploratio. Ḥit. 62. 3; v. sq.

परीक्षा *parîkśâ* f. (r. *îkś* videre, praef. *pári* s. *â*) id. N. 19. 11. 23. 2. A. 4. 28.

परीताप *parîtâpa* m. (r. *tap* praef. *pári*, producto *i*, v. gr. 111. annot. 1) i. q. *paritâpa*. Ḥit. 15. 5.

परीवर्त *parîvarta* m. i. q. *parivarta*. Ḥit. 62. 1.

परीवार *parîvâra* m. (r. *var vṛ* praef. *pári* circumdare, producto *i*, v. gr. 111. annot. 1) famulus, comitatus. N. 26. 1. 21; scribitur etiam *parivâra*. Ḥit. 73. 19.

परीवाह *parîvâḥa* m. (r. *vaḥ* praef. *pári*, producto *i*, s. *a*) defluxus, decursus aquae. Ḥit. 33. 22.

परुत् *parút* (e *pára* alius, et *ut* e *vat*) anno praeterito. (Gr. πέρυσι, dor. πέρυτι, v. Pott. 1. 124. 2. 266. Curtius I p. 239 et cf. *vatsará*.)

परुत्न *parutná* adj. (a praec. suff. *na*) quod anno praeterito actum est. Cf. gr. περισυνός.

परुष *paruśá* 1) adj. *a*) asper, horridus. Mêǵ. 62. 88. Ritu-S. 1. 22. A. 8. 14. *b*) maledicens, convicians. 2) subst. n. sermo contumeliosus, probrum. Dr. 6. 24.

परेण *párêṇa* praep. (instr. τοῦ *pára*) super, cum acc. N. 24. 33. Maḥ. 1. 8414.

परेद्युस् *parêdyus* adv. (e *párê* loc. τοῦ *pára* et *dyus*, v. *aparêdyús*) postero die. Am. (Cf. lat. *perendie*, v. *pára*.)

परोक्ष *paróksá*, vêd. *paró'kśa* (ut mihi videtur, e praepositione *paras* ultra, seorsum non conservatâ [cf. *pára*, *parástât* et analogam formam *purás* ante] et *akśa* oculus, v. euph. r. 76[b]). *paróksá* esset igitur, quod est ultra oculos) invisibilis, non visus. N. 20. 12. Raǵ. 7. 13.

परोक्षता *paróksátâ* f. (a praec. s. *tâ*) invisibilitas. N. 20. 13.

पर्कटी *parkaṭî* f. nomen arboris. Wils. „the wawed leaf fig tree, Ficus infectiosa". Ḥit. 18. 5.

1. पर्च् पृच् *parć pṛć* 7. par. *pṛṇáćmi*. 1) miscere, conjungere. Raǵ. 2. 13: *pṛktas tuśârâiḥ pavanaiḥ*; Bhaṭṭ. 6. 39: *apṛṇag ǵanuśâ śaram*.— De *âpṛć*, *upapṛć*, *prapṛć* in dial. vêd. v. Westerg. (Cf. *parǵ pṛǵ*, *parṅǵ pṛṅǵ*, *varć vṛć*; Graffius, III. 769, apte huc refert gr. πλέκω, ut videtur e πέρκω cum λ pro ρ, quod in πόρκης, πόρκος servatum est; lat. *plico*, *plecto*; germ. vet. *FLAHT*, *flihtu*, *flaht*, *fluhtumês*.)

c. *sam* conjungere. *sampṛkta* conjunctus. Man. 9. 322. 12. 14. 19. R. Schl. II. 65. 8. Raǵ. 1. 1.

2. पर्च् पृच् *parć pṛć* 1. et 10. par. 2. âtm. i. q. *parć pṛć* cl. 7.

पर्ज् पृज् *parǵ pṛǵ* 2. âtm. i. q. *parć pṛć*.

पर्जन्य *pargánya* m. 1) nubes. B'.3.14. 2) nomen dei Indri.

पर्ञ्च् पृञ्च् *parńć prńć* 2. âtm. (scribitur *parć prć*, gr. 110[a]) i. q. *parć prć*.

पर्ञ्ज् पृञ्ज् *parńǵ prńǵ* 2. par. âtm. (scribitur *parǵ prǵ*, gr. 110[a]) id.

पर्ड् पृड् *parḍ prḍ* 6. par. (*suk'ê* K. *mudi* V.) voluptate frui, gaudere, laetari. (Cf. *marḍ mrḍ*, *mud*, *par pr*.)

1. पर्ण् *parṇ* 10. par. (*haritab'âvê* K. *hârityê* V.; fortasse denom. a *parṇá*) viridem esse, virescere.

2. पर्ण् पृण् *parṇ prṇ* 6. par. in dial. vêd. implere. (Vid. Westerg. et cf. *par pr*, *par* [*pr̄*], *pûr*, *pûṇ*.) De *ab'iparṇ -prṇ*, *âparṇ -prṇ*, *upaparṇ -prṇ* in dial. vêd. v. Westerg.

पर्ण *parṇá* n. (r. 1. *parṇ* s. *a*, nisi *parṇ* denom. a *parṇá*) frons (praesertim delapsa). H. 1. 18. Sâ. 5. 74. Mêg'. 30. Ritu-S. 1. 22. (Fortasse lat. *FROND* adjecto *d*.)

पर्द् *pard* 1. âtm. (*kutsitê śabdê* K. *apânôtsargê* V.) pedere. (Gr. πέρδω, lit. *pérdżiu* id., *pirdis* m. *pirdà* f. πορδή; russ. *perditj* pedere; sloven. *perd-ni-ti*; germ. vet. *firzo* pedo; lat. *pedo*.)

पर्पटी *parpaṭî* f. placenta. (Wils. „a thin crisp cake made of any sort of pulse".)

पर्ब् *parb* 1. par. ire, se movere; v. *pamb*.

पर्यङ्क *paryańka* m. (ut videtur, e *pári* et *ańká*) lectus, cubile. Hit. 42. 8.

पर्यन्त *paryantá* m. n. (e *pári* et *ánta*) finis, terminus. Hit. 116. 20. B'. 8. 17.

पर्यय *paryaya* m. (r. *i* praef. *pari* s. *a*) negligentia, temporis jactura. R. Schl. I. 26. 3.

पर्यवसान *paryavasâna* n. (e *pári* et *avasâ'na*) finis. Hit. 116. 20.

पर्यश्रु *paryaśru* (Bah. e *pári* et *áśru*) lacrymis circumfusus. Rag'. 13. 70.

पर्याप्त *paryâpta* (part. perf. pass. r. *âp* praef. *pári* s. *ta*) sufficiens, aptus, idoneus. Man. 7. 76. 11. 7. B'. 1. 10. N. 11. 8 (v. annot. ad hunc locum).

पर्याय *paryâyá* m. (r. *i* cum Vrddi, praef. *pári* s. *a*) 1) circuitus, ordo, orbis. Ur. 54. 12 infr. 2) decursus (temporis). Lass. 21. 18.

पर्युषित *paryuśita* v. *vas* praef. *pári*.

पर्व् *parv* 1. par. (*pûraṇê* K. *pûrtâu* V.) implere. (Cf. *purv*, *pûr*, *par* [*pr̄*].)

पर्वत *párvata* m. (ut videtur, a r. *parv* s. *ata* vel *ta* inserto *a*) mons. Ur. 70. 15. (Serb. *brdo* id.; fortasse goth. *fairguni* mons huc pertinet, mutato *v* in gutturalem, v. gr. comp. 19.)

पर्वन् *párvan* n. (r. *parv* s. *an*) Wilsonus explicat: 1) a knot, a joint in a cane or body etc. 2) a name given to certain days in the lunar month, as the full and change of the moon and the 6th, 8th and 10th of each half month. 3) particular periods of the year, as the equinox, solstice etc. 4) the moment of the sun's entering a new sign. 5) a festival, a holiday. 6) opportunity, occasion. Mêd. 7) a chapter, a book, the division of a work. Or. D. 8) a moment, an instant. Sabd. Ch. Sâ. 1. 25. Ur. 70. 15.

1. पर्ष् *parś* 1. par. âtm. (*snêhanê* K. *snêhê* V.) amare. Rgv. 86. 7: *yasya prayâńsi* (Ros. „cibos") *parśat'a*.

2. पर्ष् पृष् *parś prś* 1. par. (*sêkê*) inspergere, adspergere, irrigare. Cf. *varś vrś*.

1. पल् *pal* 1. par. (*gatâu*, ut mihi videtur, e *pad* mutato *d* in *l*, v. Delii Radd. Prâcr. p. 3) ire; v. *pad*.

2. पल् *pal* 10. par. *palâyâmi* (*rakśaṇê* K. *rakśê* V.) servare, tueri; v. *pâl*, *pâ*.

पल *palá* 1) n. caro. Am. 2) m. stramen. (Hib. *feol*, *feoil* caro; anglo-sax. *flesc*, *flæsc*, *flec*; germ. vet. *fleisk* id.; lat. *palea*; gall. *paille*.)

पलल *pálala* et *palalá* n. 1) id. 2) limus, lutum. (Hib. *poll* „mire, dirt"; gr. πηλός.)

पलाय् *páláy* (pro *paráy*, a r. *ay* i. e. *i* cl. 1, praef. *párâ*, mutato *r* in *l*. Pâṇ. VIII. 2. 19) fugere. Dr. 5. 6: *palâyamâna*; 8. 36: *palâyantań ǵayadrat'am*; 8. 59: *palâyasê*.

पलायन *paláyana* 1) subst. n. (r. *ay* i. e. *i* cl. 1, praef. *palá* pro *pará* s. *ana*) fuga. Dr. 8. 32. 58. 2) adj. fugitivus. Dr. 8. 57.

पलाश *paláśá* n. 1) folium. 2) nomen arboris rubros ferentis flores (Butea frondosa).

पलित *palitá* 1) adj. canis capillis praeditus. 2) subst. n. pl. पलितानि *palitáni* cani capilli. Mah. 1. 3467. Hit. 28. 7. (Cf. lat. *pallidus*; gr. πολιός; slav. *plaw* flavus; lit. *balta-s* albus, *palwa-s* flavus; germ. vet. *falo* flavus, them. *falawa*, gen. *falawe-s*.)

पल्युल् *palyul*, पल्यूल् *palyúl* 10. par. (*lúnipút-yám* K. *lúnipútyóh* V.; ut mihi videtur, e *pári* + *lú*, mutato *r* in *l*, transposito *lú* in *úl*) findere, abscindere, evellere; purificare.

पल्ल् *pall* 1. par. i. q. 1. *pal*.

पल्लव *pallava* m. n. gemma arboris; surculus. N. 12. 102. Lass. 59. 9. 10.

पल्वल *palvalá* m. n. palus, lacus, stagnum. N. 12. 8. 85. (Cf. lat. *palus*, *palúd-is*.)

पवन *pávana* (r. *pú* s. *ana*) 1) n. purificatio. Hit. 108. 13. 2) m. ventus. N. 24. 40. (De cambro-brit. *fwn*, quod Pictetius huc trahit, v. *prána*.)

पवमान *pávamána* m. (purificans, part. praes. âtm. rad. *pú*) ventus. Am.

पवित्र *pavítra* (r. *pú* s. *tra* inserto *i*) 1) adj. purus, purificatus. B^c. 4. 38. 2) n. aqua. (Hib. *beathra* „water", *fothragaim* „I bathe, cleanse", *fothragadh* „a bath, well of purification".)

1. पश् *paś* 1. par. âtm. 10. par. (*páśámi*, *páśé*, *páśáyámi*) ligare. (V. *páśa* et cf. *paś*, *spaś*; cambro-brit. *fasgu* „to bind, or tie in a bundle", *fasgiad* „a ligation, a tying in a bundle"; gr. πήγνυμι; lat. *pango*, *fascia*, fortasse etiam *fas* huc pertinet, sicut *jus* a Pottio apte ad यु *yu* ligare refertur; russ. *pojas* cingulum, nisi *po* est praep.; v. Pott. 1. 267.)

2. पश् *paś* 4. par. (in tempp. specialibus tantum usurpatur et a grammaticis Indicis in radices non receptum est) videre; v. *darś* *dṛś*. (Hib. *faicim* „I see", *feachaim* „I look, view", *faochog* „oculus"; lat. *specio*, praefixo *s*, fortasse e praep. scr. *sam*, nisi *paś* corruptum e *spaś*, v. 1. *paś*; goth. *fagrs*, *fahja*; germ. vet. *spého* speculor; gr. σκέπτω, mutatâ lab. in gutt. et vice versâ, v. Pott. p. 267.)

पशु *paśú* m. (ut videtur, a r. *paś* ligare, s. *u*, sicut fortasse lat. *bestia* a बन्ध् *band^c* ligare, mutato *d^c* in *s*, sicut in ẓendico *baśta* ligatus, v. gr. comp. 102) animal, pecus. Hit. 5. 21. 22. H. 4. 54. (Lat. *pecus*, boruss. vet. *pecku*, goth. *faihu*, germ. vet. *fihu*, nostrum *Vieh*.)

पश्चात् *paśćát* adv. (ablat. ab inusitato *paśća*, a quo etiam *paśćimá* descendit) 1) pone, a tergo. Mêg^c. 37 (schol. *pṛśt^cadêśê*). 2) occidentem versus. Mêg^c. 16. 3) retro. Śak. 26. 7. Ur. 60. 15. 4) postea, in posterum, deinde. N. 18. 7. 21. 28. — *tatah paśćát* inde, ab hoc, ab illo tempore in posterum, deinde, postea. H. 4. 16. N. 18. 18. (Cf. lit. *paskuy* postea, *paskuttinnis*, *paskiausas* ultimus; boruss. vet. *pans-dan* postea, quod suffixo convenit cum *pirsdan* antea. Fortasse etiam lit. *pas* prope et lat. *post* huc pertinent. Hib. *feasd*, *feasda* „hereafter, henceforward, forthwith" fortasse a lat. *post*, *postea*.)

पश्चात्कार -कृ *paśćátkar -kṛ* (e *paśćát* et r. *kar kṛ* facere) superare. Rag^c. 17. 18.

पश्चात्ताप *paśćáttápa* m. (e *paśćát* et *tápá*) poenitentia. Am.; Hit. 33. 19.

पश्चिम *paśćimá* adj. (a *paśća* [v. *paśćát*] suff. *ima*) 1) posticus, posterior. 2) occidentalis. Su. 3. 26. N. 13. 5.

1. पष् *paś* 1. par. âtm. (*vád^canasparśayóh* K. *vád^cê granť^cê* V.) coërcere, tangere, interficere, jungere, nectere; v. 1. *pas*.

2. पष् *paś* 10. par. *páśáyámi* (*band^cê*) ligare; v. *paś*, *pas*.

3. पष् *paś* 10. par. *paśáyámi* (*band^cavád^cayóh sparśagatyóh*) ligare, coërcere, tangere, ire.

1. पस् *pas* 1. par. âtm. (*vad'agranťayôň* K. *vad'ê granťê* V.) interficere, jungere, nectere; v. 1. *paś*.

2. पस् *pas* 10. par. *pâśáyâmi* (*band'ê*) ligare; v. 2. *paś*.

1. पा *pâ* 1. par. (*pivâmi* in dial. vêd. *pibâmi* e *pipâmi*, v. gr. 295. 543; gerund. *pîtvâ'*; pass. *pîyê'*; part. *pîtá*) bibere. Man. 11. 8: *sômam pivati*; H. 1. 52: *pâsyantî 'mê ǵalam*; Rag'. 2. 19: *tam papâu sâ lôćanâb'yâm*; H. 1. 27: *pîtvâ pânîyam*; 4. 16. Dr. 6. 5: *pîtarasaśća kumb'aň*; Hit. 6. 8: *ayam agadaň kin na pîyatê.* — Caus. *pâyáyâmi* pro *pâpayâmi* (gr. 466) ad bibendum dare, potionem dare. Mah. 1. 192: *hayân pâyayitvâ.* (Gr. ΠΩ, πέπωκα, πῶϑι, ἐπόϑην; attenuato *â* in ī: πίνω, πῖϑι, cf. *pîtá*, *pî'yê* et v. *pî*; lat. *PŌ*, *pô-tum* = पातुम् *pâ'tum*, *pô-turus* = पातार् -तृ *pâtâr -tṛ*, *pô-culum*, *bibo* = पिवामि *pivâmi*; lit. *pěnas* lac, v. *pâ'na*; boruss. vet. *pouton* bibere; russ. *pi-tj* id., *pivo* cerevisia; germ. vet. *bier*; anglo-sax. *beor* id.; hib. *pótaim* „I drink", nisi hoc a lat. *poto*.)

c. *anu* i. q. simpl. Rag'. 8. 67.

c. *â* id. Mah. 2. 2302: *âpivêyan tasya rud'iraň yud'i.* (Pottius huc trahit vocem *ap* aqua, in casibus fortibus *âp*.)

c. *pra* id. H. 2. 11.

2. पा *pâ* 2. par. (*rakśaṇê*; pass. *pâyê'*, caus. *pâlá-yâmi*) servare, tueri, sustentare. Râm. I. 13. 18: *naň pâhi râkśasât*; G'at. 12: *śôkasâgarê sdya pâtitân tvadguṇasmaraṇam êva pâti tâm*; Rag'. 2. 48: *upaplavêb'yaň praǵâň pâsi.* (Vid. *pa*, *pâti*, *pal*, *pâl*, *pâ'tra* et cf. lat. *PĀ* in *pâ-vi*, *pâ-bulum*; gr. (πάομαι) ἐπᾱσάμην, πέπᾱμαι; πατέομαι tam huc quam ad *pâ* bibere trahi potest, correpto *â*, adjecto τ, v. gr. comp. 109[b]. 1; πάτνη, πάϑνη, φάτνη; δεσ-πό-της, cujus prima syllaba ad scr. *diś* trahi posset; fortasse ἄνϑρωπος primitive significat viros regens, ita ut conveniat cum *nṛpa* q. v. et ἄνϑρω-πος sit pro ἄνδρο-πος producto *o* et mutato δ in ϑ; lit. *pō-nas* dominus, *pé-nas* pabulum, pastus, cibus; *pénù* pasco, cibo; russ. *pitáju* id.; goth. *fôdja* id., *fôdeins* cibus; nostrum *Futter*.)

c. *pari* i. q. simpl. Dêv. 11. 32: *tvam paripâsi viśvam.*

पांशु *pâńśú* m. pulvis. N. 13. 28. (Vid. *pâńsú* et cf. cambro-brit. *pain* „bloom, fine powder, or dust"; v. Pict. p. 15; lat. *pulvis* pro *pulcvis*, mutato *n* in *l*, adjecto *i*, sicut e. c. in *levis* pro *leguis* = लघु *lag'ú*, v. Ag. Benary, Römische Lautlehre p. 209; lit. *pěska* arena.)

पांसन *pâńsana* vilis, abjectus, contemnendus. H. 1. 39.

पांसु *pâńsú* m. pulvis. Dr. 9. 13; v. *pâńśú*.

पाक *pâ'ka*, vêd. *pâká* m. (r. *pać* coquere, s. *a*) maturitas. Ur. 64. 10.

पाकशासन *pâkaśâsana* m. (maturitatis dominator, e praec. et *śâsana*) nomen Indri.

पाटल *pâṭala* ex rubro pallens. Ur. 19. 5.

पाटव *pâṭava* n. (a *pâṭu* dexter, aptus, s. *a*) dexteritas, habilitas, peritia. Hit. 3. 4.

पाठ *pâṭ'a* m. (r. *paṭ'* s. *a*) lectio.

पाण *pâṇa* m. (r. *paṇ* s. *a*) ludus. N. 26. 19 *a* et *b*.

पाणि *pâṇí* m. manus. In. 2. 20.

पाणिज *pâṇiǵa* m. (e *pâṇí* manus et *ǵa* natus) unguis. Gîta-G. 12. 11.

पाण्डव *pâṇḍava* m. (a *pâṇḍú* nom. pr., s. *a*, v. gr. 582) a Pâṇḍu oriundus.

पाण्डु *pâṇḍú* 1) adj. m. f. n. pallidus, flavescente albo colore (Wils.: „pale or yellowish white"). N. 2. 3. 2) m. nom. pr. regis Hastinâpuri, Yud'iśṭ'iri ejusque quatuor fratrum patris nominalis. (Hib. *buidhe* „yellow".)

पाण्डुर *pâṇḍurá* (a praec. s. *ra*) i. q. *pâṇḍú* sgf. 1. H. 2. 17.

पात *pâta* m. (r. *pat* s. *a*) 1) lapsus, casus. Hit. 36. 18. 2) volatus.

पातक *pâtaka* n. (a *pâtay* caus. rad. *pat* cadere) peccatum, crimen. B'. 1. 38. Hit. 20. 10.

पाताल *pâ'tâla* n. (fortasse a r. *pat* vel a subst. *pâta*) infernum, tartarus. Su. 4. 20.

पाति *pâ'ti* m. (r. *pâ* s. *ti*) i. q. *pâti*. Mêg'. 10.

पात्र *pâ'tra* n. (r. 2. *pâ* servare, s. *tra*) 1) vas. Hit. 27. 17. trop. Hit. 143. 9 (cf. *b'âǵana* l. c. 34. 2. 68. 19. 77. 3). Dignum vas, i. e. homo dignus qui accipiat. B'. 17. 20. 2) actor, histrio. Ur. 1. 10. (Goth. *fôdr*, them. *fôdra*, vagina; lat. *patera*; hib. *putraice* „a vessel, a pot".)

पाथ *pâ't'á* I. n. (a *pâ* bibere, s. *t'a*) aqua. Mêd. II. m. (a 2. *pâ* servare, sustentare) 1) sol. 2) ignis. (Hib. *bot* ignis, *bath* „the sea"; cf. scr. *pât'is* mare; gr. πόντος; lat. *pontus*; cf. etiam ποταμός.)

पाथस् *pâ't'as* n. (r. *pâ* s. *t'as*) aqua. Am.; v. *pât'á*.

पाथेय *pâ't'êya* n. (a *pat'in* via, s. *êya*) viaticum. Ur. 65. 13.

पाद *pâ'da* m. (r. *pad* ire, s. *a*) 1) pes. 2) radix arboris. 3) radius. Ur. 41. 1 infr. (V. *pad* pes et cf. lit. *páda-s* planta pedis, *pĕda-s* vestigium; goth. *fôtu-s* pes, attenuato *a* in *u*; de *ô* pro *â* v. gr. comp. 69. Cum *pâ'da* radius cohaeret fortasse hib. *fadadh* „kindling, lighting", *fadaidhim* „I kindle, excite, provoke", v. Pict. p. 48.)

पादप *pâdápa* m. (radice bibens, Tatp. e praec. et *pa*) arbor.

पादरक्ष *pâdarakša* m. (e *pâ'da* pes et *rakša* servans, tuens, a r. *rakš* s. *a*) pedes. Dr. 8. 10.

पादाङ्गुष्ठ *pâdâñgušt'a* m. (ex *pâ'da* pes et *añgušt'a* pollex) hallex. Su. 1. 9.

पादुका *pâ'dukâ* f. (a *pâdû'* s. *ka* correpto *û*, nisi a *pad* ire vel a *pâ'da* pes, suff. *uka* in fem.) calceus. Hit. 113. 2.

पादू *pâdû'* f. (a *pad* ire, nisi a *pâ'da* vel *pad* pes, s. *û*) id. Am.

पाद्य *pâ'dya* m. n. (a *pâ'da* s. *ya*) aqua ad pedes lavandos. In. 3. 2.

पान *pâ'na* n. (r. *pâ* bibere, s. *ana*) potus. (Lit. *pĕna-s* lac.)

पानीय *pânî'ya* n. (bibendum, a r. *pâ* s. *anîya*) aqua. H. 1. 25.

पान्थ *pânt'á* m. (a *pánt'an* [v. *pat'in*] s. *a*, v. gr. 198) viator. Hit. 10. 10.

पाप *pâpá* 1) adj. improbus, scelestus. H. 1. 6. 2) n. peccatum, crimen. B'. 2. 33. (Cf. lat. *peccare*; gr. κακός, mutatis labb. in gutturales; cum comparativo *pâ'pîyâñs* Benfeyus [II. 159] confert lat. *pejor*; lit. *pykiù* iratus sum, *paika-s*, *pikta-s* iracundus, iratus.)

पापक *pâ'paka* (a *pâpá* s. *ka*) improbus. In. 5. 61.

पापकृत *pâpakṛta* n. (Karm. e *pâpá* improbus et *kṛtá* n. factum) improbum factum, peccatum. N. 13. 40.

पापाचार *pâpâćâra* (Bah. e *pâpá* et *âćâra* actio, vivendi ratio, mores) scelestam vivendi rationem habens, scelestam vitam agens, improbus. H. 1. 48.

पापात्मन् *pâpâtman* adj. (Bah. e *pâpá* et *âtmán*) scelestam animam habens, improbus. H. 2. 26.

पाप्मन् *pâpman* m. peccatum. Mah. 1. 3483.

पारू *pâr* 10. par. âtm. (fortasse denom. a *pâra* sicut idem valens *tîr* q. v. a *tîra*, nisi *pâr* est caus. radicis *par* [*pṛ*]) finire, absolvere, perficere, praesertim votum. Sâ. 4. 6: *pârayišyâmy ahan tapaḣ*; 7: *vratam pâritan tvayâ*. In dialecto prâcritâ nec non in recentiore sanscr. posse, v. Hoefer „Vom Infinitiv" p. 82. (Cf. *pâraga* et gr. περάω.)

पार *pârá* m. (fortasse a *pára* alius, s. *a* cum Vṛdd'i, nisi a *par* [*pṛ*] trajicere) ripa opposita, ulterior. (V. *pára*, *pâr* et cf. gr. πόρος, πέρα, πέραν, πέρας, περαίνω, πείρω etc.; lat. *per*; lit. *per* trans, ultra, per; slav. *pere* v. *pára*.)

पारक्य *pârakya* (a *paraka*, quod ipsum e *pára* alius, alienus, hostis, s. *ya*) hostilis, inimicus. Hit. 109. 6.

पारग *pâraga* (e *pârá* et *ga* iens) ad ripam ulteriorem iens, transiens, translat.: perlegens. N. 12. 81. 13. 44.

पारद *pârada* m. argentum vivum. Am.

पारदेश्य *pâradêśya* m. (a *paradêśa* alia regio, s. *ya*) peregrinator, peregrinus. (Cf. priorem partem lat. *per-egrinus*, v. *pâra*.)

पारावत *pârâvata* m. columba. Ur. 37. 6.

पारिजात *pârigâta* m. nomen arboris. Wils. 1) „a tree of paradise". 2) „the coral tree, Erythrina fulgens". Ur. 25. 5 infr.

पारिषद् *pârišada* m. (a *parišád* coetus, s. *a*) unus e coetu, e multitudine. N. 18. 4.

पारुष्य *pârušya* n. (a *parušá* s. *ya*) 1) asperitas, severitas. Hit. 102. 22. 2) sermo contumeliosus. B'. 16. 4.

पार्थ *pârťá* m. (a *pṛťâ* s. *a*) a Pṛťâ oriundus, Pṛťâ natus, cognomen Pâṇḍavorum, praecipue Arǵuni.

पार्थिव *pá'rťiva* (a *pṛťivî'* terra, s. *a*) 1) adj. (fem. *-î*) terrenus, terrester. Sâ. 6. 18. 2) m. princeps, rex. H. 4. 39.

पार्वतीय *pârvatîya* (a *párvata* mons, s. *îya*) montanus. Dr. 8. 8.

पार्श्व *pârśvá* m. n. latus. Su. 3. 26. N. 19. 16. (Fortasse gr. πλευρά, πλευρόν quasi *pârśvara*, ejecto *â* et *ś*, mutato *r* in λ; L. Diefenbach apte huc trahit lit. *pussē* dimidium, per assimil. e *pursē*.)

पार्श्वतस् *pârśvatás* adv. (a praec. s. *tas*) ad latus, a latere. Su. 3. 25. 27.

पार्ष्णि *pá'ršṇi* m. f. calx. (Goth. *fairṣna* pro *firṣna* [v. gr. comp. 82] attenuato *â* in *i*; et germ. vet. *fersna* nituntur formâ scr. *pâršṇâ*; ita gr. πτέρνα adjecto τ; cf. *pṛšṭá* dorsum, tergum.)

पाल् *pâl* 10. par. interdum âtm. (*rakšaṇê* K. *rakšê* V.) 1) servare, tueri. R. Schl. I. 45. 29: *pâlayâ ssmân*; Mah. 1. 8414: *ṛšîn asmân bâlakân pâlayasva*. 2) regere. R. Schl. I. 5. 11: *tâm purîm pâlayâmâsa*; Dêv. 1. 11. 12. (Vid. *pâ* unde *pâl*, quod etiam pro caus. radicis *pâ* habetur, adjecto *l*; cf. hib. *fal* „guarding, tending cattle", *falaim* „I hedge, inclose"; v. *pâlá*.)

c. *anu* i. q. simpl. sens. 1. Man. 1. 27. R. Schl. I. 1. 24: *pratiǵńâm*; II. 34. 43: *nidêśam*.

c. *ab'i* id. Mah. 3. 8472.

c. *pari* 1) i. q. simpl. Br. 2. 28. N. 5. 44. 2) exspectare. R. Schl. II. 70. 13: *muhûrtam paripâlyatâm*.

c. *prati* 1) i. q. simpl. Mah. 1. 3521. 4080. 2) exspectare. Ur. 37. 14: *ênam avalôkamârgê paripâlayâmi*; Śak. 8. 13: *yâvad êtâń . . . pratipâlayâmi*. — Intrans. Mah. 3. 8793: *yâvad âgamanam mahyan tâvat tvam pratipâlaya*.

c. *sam* servare. Mah. 3. 15249: *pratiǵńâm*.

पाल *pâlá* m. (r. *pâl* s. *a*) servator, custos, dominus, rex, in fine compp. N. 2. 8. 21. 17. B'. 11. 26. In. 1. 1. (Hib. *fal* „a king, privileged person".)

पालन *pâlana* n. (r. *pâl* s. *ana*) servatio, tuitio. Hit. 96. 9.

पावक *pâvaká* m. (r. *pû* purificare, s. *aka*) ignis. (Conferantur, quod ad syllabam radicalem attinet, gr. πῦρ, germ. vet. *fiur*; goth. *fôn*, them. *fôna*, ignis formâ convenit cum *pavana* et *pâvana*, quae ejecto *v* coalescerent in *pâna*, quod gothice sonaret *fôna*. Fortasse lat. *focus* e *pocus*, *foveo* e *poveo* sicut *fluo* e *pluo* = प्लवामि *plávâmi* a r. *plu*.)

पावन *pâvana* (r. *pû* s. *ana*) 1) n. purificatio, lustramen. B'. 18. 5. 2) adj. (fem. *-î*) purus. Rag'. 15. 101.

पाश *pá'śa* m. (r. *paś* ligare, s. *a*) funis. Sâ. 5. 16. (V. r. 1. *paś*.)

पाशव *pâśavá* (a *paśú* s. *a*, v. gr. 582) pecuinus. N. 23. 11.

पाशुपत *pâśupatá* m. (a *paśupati* [animalium dominus, nomen Śivi] s. *a*) sagitta miraculosa Śivi. A. 3. 51.

पाषाण *pâšâṇá* m. lapis. Hit. 57. 4: *nikašapâšâṇa* „lapis Lydius". (Cf. gr. βάσανος.)

1. पि *pi* 6. par. *piyá'mi* (*gatâu*) ire. In dial. vêd. opimare, fecundum reddere, augere; fecundum fieri, augeri. (Vid. Westerg. et cf. *pyâi*, *pînâ*.)

2. पि *pi* praep. insep. pro *api*; v. gr. 111.

पिंस् *pińs* 1. et 10. par. (*b'âśârt'ê tviśi*; scribitur *pis*) loqui; lucere.

पिक *piká* m. (fem. *pikî*) cuculus Indicus. Nalôd. 2. 12. (Cf. lat. *pîca.*)

पिङ्ग *piñga* (r. *pińǵ* tingere, colorare, s. *a*) nigricans e gilvo (Wils. „tawny"). Ḥ. 2. 2.

पिङ्गल *piñgalá* (r. *pińǵ* s. *ala*) id. Rag'. 12. 71.

पिङ्गाक्ष *piñgâkśá* (Baḥ. e *piñga* et *akśa*, v. gr. 613) e gilvo nigricantes oculos habens. Ḥ. 2. 2.

पिच्च् *pićć* 10. par. (*kuṭṭanê* K. *ćêdê* V.) scindere, abscindere.

पिच्छ *pićća* n. cauda pavonis. Cf. *pućća.*

पिछ् *pič* 6. par. *piććâ'mi* (*bâd'ê*) vexare. Cf. *mič.*

1. पिञ्ज् *pińǵ* 2. âtm. (*varṇê* K. *varṇapûǵayôh samparkê* V.; scribitur *piǵ*, gr. 110[a]) pingere, honorare, conjungere. (V. *piñga*, *pûǵ*, *parǵ pṛǵ*, quod fortasse e *pańǵ* mutatâ liquidâ *r* in *n*; cf. lat. *pingo.*)

2. पिञ्ज् *pińǵ* 10. par. (V.; scribitur *piǵ*, gr. 110[a]; secundum K. i. q. *ḥińs*; secundum V. i. q. *b'â* et *saṭṭ* (*b'âśaṭṭârt'ê*).

पिट् *piṭ* 1. par. (*sańḥatâu* K. *sańḥatâu d'vanâu* V.) coacervare, sonare. (Cf. *piṇḍ.*)

पिण्ड् *piṇḍ* 1. âtm. 10. par. coacervare, colligere. Maḥ. 1. 298: *akśâuḥiṇyaḥ ... piṇḍitâ śśṭâudaśa*; Râm. I. 26. 5. (Cf. 2. *paṇḍ*, unde *piṇḍ* attenuato *a* in *i.*)

पिण्ड *píṇḍa* m. (r. *piṇḍ* s. *a*) 1) frustum. Rag'. 2. 59. 2) libum, popanum, quod majoribus offertur. Br. 3. 8. 3) corpus. Rag'. 2. 57.

पितर् पितृ *pitár pitṛ'* m. (ut equidem puto, e *patar patṛ*, attenuato *a* in *i*, *patar* autem pro *pâtar* a r. *pâ* servare, nutrire, suff. *tar tṛ*, v. gr. 124) pater. Sâ. 5. 93. — Dual. *pitárâu* parentes. Sâ. 5. 99. — Plur. *pitáras* majores, patres. Br. 3. 8. 19. (Ṣend. *patarĕ*, nom. *pata*, acc. *pat'rĕm* pro *patarĕm*, v. gr. comp. § 30 p. 55; gr. πατήρ; lat. *pater*; germ. vet. *fatar*, *fater*; goth. *fadar* v. gr. comp. 87. 1; hib. *athair* pater pro *pathair.*)

पितामह *pitâmaḥá* m. (e *pitâ'* pro *pitár pitṛ'* [v. gr. 124] et *maḥa*, v. gr. 613) 1) avus paternus, plur.: majores. Br. 3. 6. 2) deus Braḥma tanquam primitivus pater. Su. 1. 17. 18. 3. 2.

पितृपैतामह *pitṛpâitâmaḥa* adj. (e *pitár pitṛ'* pater et *pâitâmaḥa* avitus a *pitâmaḥa* s. *a*) paternus et avitus. Br. 2. 14. Sâ. 7. 7.

पितृराज *pitṛrâǵa* m. (majorum rex, e *pitár pitṛ'* et *râ'ǵa* rex in fine compp.) nomen dei Yami. Sâ. 5. 14.

पितृव्य *pítṛvya* m. (a *pitár pitṛ'* s. *vya*) patruus. Am. (Fortasse lat. *patruvŏ*, ita ut suff. *uvŏ* = व्य *vya*, ejecto *y*, mutato *v* in *u.*)

पित्त *pittá* n. bilis.

पित्र्य *pítrya* (a *pitár pitṛ'* s. *ya*) paternus. Man. 10. 59.

पित्स् *pits* (e *pipats*, ejectâ syllabâ *pâ*) desid. radicis *pat.*

पित्सत् *pitsant* m. (volare volens, part. praes. praec.; nom. *pitsan*) avis. Am. (Cf. gr. ψίττακος, lat. *psittacus.*)

पिधान *pid'âna* n. (r. *d'â* praef. *pi* pro *api* s. *ana*) tegumentum. (Cambro-brit. *fedon* „a skreen".)

पिनद्ध *pinadd'a* v. *naḥ.*

पिनाक *pinâka* m. n. 1) Śivi arcus. A. 3. 5. 2) tridens. Am.

पिनाकिन् *pinâkin* m. (a praec. s. *in*) nomen dei Śivi.

पिन्व् *pinv* 1. par. (scribitur *piv*, gr. 110[a]) 1) effundere. Ṛgv. 64. 6: *pinvanty apô marutaḥ*; 34. 4: *triḥ pṛkśô asmê akśarê 'va* (*akśarâ iva*) *pinvatam* „ter cibum nobis, aquarum instar, effundite (Aśvini!)". 2) conspergere, irrigare. Ṛgv. 64. 5: *b'ûmim pinvanti payasâ*. 3) implere. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *pinvatam apitaḥ* (schol. *ǵalaraḥitâ nadîḥ*) *pinvatan d'iyaḥ.* — âtm. impleri, turgere. Ṛgv. 8. 7: *yaḥ kukśiḥ ... samudra iva pinvatê.* (Fortasse *pinv* reduplicatione ortum est e 1. *pâ* bibere [cf. *pivâmi*] ita ut sensu caus. primitive significet facere ut aliquis bibat; cf. *minv.*)

पिपासा *pipâsấ* f. (a *pipâs* desid. rad. *pâ* bibere, s. *â*) bibendi desiderium, sitis. H. 1. 4. Su. 1. 8. (Fortasse gr. δίψα e βίψα pro πίψα.)

पिपासित *pipâsitá* (a praec. s. *ita*, v. gr. 584. 11) sitiens. Sâ. 5. 36.

पिप्पलि *pippali*, पिप्पली *pippalî* f. piper. (Gr. πίπερι, πέπερι; lat. *piper.*)

पिप्पलीमूल *pippalîmûla* n. (e praec. et *mûla*) radix arboris piperis. Am.

पिप्लु *piplu* m. (fortasse forma redupl., nisi e praep. *pi* et r. *plu*) nota, macula, naevus. N. 17. 5.

पिल् *pil* 10. par. (*kšêpê* K. *nudi* V.) jacere, conjicere, mittere.

पिव् *piv* v. 1. *pâ*.

पिश् *piś* 6. par. *piṅśấmi*, v. gr. 300 (*avayavê*) in dial. vêd. induere, ornare. Ṛgv. 68. 5: *pipêśa nâkaṅ stṛb'iṅ* Ros. „decoravit coelum stellis"; vêd. apud Mâd'. (v. Westerg.): *nakšatrêb'yaṅ pitarô dyâm apiṅśan*; *tvašṭâ rûpâṇi piṅśatu*; Ṛgv.-V.: *vâćam pipiśur vadantaṅ*. (Cf. *paś* ligare, unde *piś* ortum esse videtur attenuato *a* in *i*. Westerg. radicem *piś* explicat per formare, figurare, decorare. Fortasse huc pertinet lat. *fingo*, mutatâ tenui [*ś* = *k*] in mediam.)

c. *â* i. q. simpl. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *â rôdasî piśânâṅ*.

c. *nis* id. Ṛgv. 110. 8: *niś ćarmaṇa ṛb'avô gâm apiṅśata* „Ṛb'ues! cute vaccam induistis".

पिशाच *piśâćá* m. Piśâćus, nomen malorum daemonum. N. 12. 7.

पिशाची *piśâćî* f. fem. praecedentis.

पिशित *piśitá* n. caro. H. 2. 10.

पिशितेप्सु *piśitêpsu* adj. (Tatp. e praec. et *îpsú* q. v.) carnis cupidus. H. 2. 3.

पिशुन *piśuna* adj. (ut videtur, a r. *piś* s. uṇâd. *una*) 1) nuntius, nuntians, certiorem faciens. Ur. 25. 15. 2) crudelis. 3) vilis, malus, pravus.

1. पिष् *piš* 7. par. interdum âtm. pinsere, terere, conterere. Mah. 4. 632: *pinašmy ahaṅ ćandanam*; 4. 261: *piṅšê vilêpanam*; B'aṭṭ. 16. 38: *pêkšyâmy arîn*. — Caus. id. Mah. 1. 3223: *punas tam pêšayitvâ*. (Lat. *piso*, *pinso*; lit. *pes-tà* pistrinum; gr. πτίσσω pro πίσσω, πίτυρον.)

c. *ut* i. q. simpl. Mah. 3. 457.

c. *nis* (*nišpiš*, gr. 79) id. H. 4. 54: *nišpišyâi 'nam balâd b'ûmâu*; Dr. 9. 3: *tam b'îmô nišpipêša mahîtalê*; Mah. 4. 465: *dantâir dantân nišpipêša*.

c. *nis* praef. *vi* id. H. 4. 35; fricare. R. Schl. II. 35. 1: *pâṇim pâṇâu viniśpišya*.

c. *prati* id. *pratyapiṅšat* pro *pratyapinaṭ*. Mah. 1. 2004. 4. 361.

c. *sam* id. R. Schl. I. 45. 48.

2. पिष् *piš* 10. par. (*hiṅsâyâm* K.) laedere, ferire, occidere.

3. पिष् *piš* 1. par. (*gatâu* K.) ire, se movere. Cf. *pis*.

1. पिस् *pis* 1. par. (*gatyâm*) ire, se movere.

2. पिस् *pis* 10. par. (*nikêtanahiṅsâbaladânêšu*) habitare; laedere, ferire; robustum esse; dare.

पी *pî* 4. âtm. (e. *pâ*, attenuato *â* in *î*) bibere. Mah. 3. 13611: *sô spîyata vâri*. (Vid. *pâ*.)

पीठ *pîṭ'a* m. n. 1) sella, sedile. Rag'. 17. 10. 2) scabellum. Rag'. 4. 84. 6. 15.

पीठा *pîṭ'â* f. id.

पीड् *pîḍ* 10. par. 1) premere. R. Schl. II. 50. 27: *b'uǵâb'yâm vṛttapînâb'yâm pîḍayan*; Hit. 62. 8: *asakṛt pîḍitaṅ snânavastram muńćêd bahû 'dakam*. 2) ferire, percutere, icere. A. 10. 39: *śaravaršâis tân ... nâ 'śaknuvam pîḍayitum*. 3) vexare, contristare, dolore afficere. Br. 3. 14: *pîḍitâ 'ham b'avišyâmi*; N. 9. 11: *kšud'ayâ pîḍyamânaṅ*; Man. 5. 50: *vyâd'ib'iśća na pîḍyantê*. (Cf. *piṭ'*.)

c. *abʿi* vexare. N. 12. 90: *bʿartṛśôkâbʿipîḍitâ.*

c. *ava* premere, tundere. Mah. 1. 6292: *tatô 'ssya ǵânunâ pṛśṭam avapîḍya balât.*

c. *â* vexare. Hit. ed. Ser. p. 116: *âpîḍayan balaṅ śatrôṅ.* — *âpîḍita* coronatus (N. 12. 102) ab *âpîḍa* s. *ita.*

c. *upa* 1) vexare. Man. 8. 67: *kśuttṛśṇôpapîḍitaṅ.* 2) vastare. Man. 7. 195: *râśṭrańćâ 'syô 'papîḍayêt* (schol. *utsâdayêt*).

c. *ni* 1) premere. R. Schl. I. 44. 1: *aṅguśṭʿâgranipîḍitaṅ kṛtvâ mahîtalam*; Ragʿ. 2. 23: *gurôṅ sadârasya nipîḍya pâdâu.* 2) vexare. Mah. 2. 6106. Man. 7. 23.

c. *ni* praef. *abʿi* id. Mah. 3. 14759: *karaṅ karêṇâ 'bʿinipîḍya*; 1. 7009: *kandarpavâṇâbʿinipîḍitâṅgâṅ.*

c. *ni* praef. *upa* pulsare, percutere, icere. — Trop. *dâivênôpanipîḍitaṅ* Mah. 2. 2498.

c. *pari* 1) amplecti. Hit. 65. 13: *bâhubʿyâm paripîḍitaṅ.* 2) ferire, percutere, icere. A. 10. 39: *tê tu mâm paryapîḍayan* (*śarâiṅ*). 3) vexare. R. Schl. II. 10. 38.

c. *pra* vexare. H. 1. 19: *śramêṇa ... tṛśṇayâća prapîḍitâṅ.*

c. *sam* ferire, percutere, icere. Mah. 3. 12121.

पीडा *pîḍâ'* f. (r. *pîḍ* s. *â*) tormentum, cruciatus. Bʿ. 17. 19.

पीत *pîtá* v. *pâ*.

पीन *pînâ* v. *pyâi*.

पीय् *pîy* 1. par. in dial. vêd. conviciari. (Cf. goth. *fijan* odisse, *fijands* inimicus, nostrum *Feind*, lat. *pejor*, *pessimus*; v. Aufrecht ap. Kuhn. III. 200 sq.)

पील् *pîl* 1. par. (*pratiśṭambʿê* K. *rôdʿê* V.) stabilire, immobilem reddere; arcere.

पीलु *pîlú* m. elephantus. Am. (Pers. پیل *pîl.*)

पीव् *pîv* 1. par. (*sťʿâulyê*) magnum, crassum, pinguem esse. Cf. *pyâi*, *mîv*.

पीवर *pîvará* (r. *pyâi* s. *vara*) crassus, turgidus. In. 5. 10. (V. *pyâi* et cf. πιαρός.)

पुंश्चली *puṅśćalî'* f. (e *puṅs* mas et *ćala* iens in fem.) meretrix.

1. पुंस् *puṅs* 10. par. (*mardê*) conterere. Cf. 1. *piś*.

2. पुंस् *puṅs* (casus fortes, vocativo sing. *púman* excepto, formant e *púmâṅs*, unde nom. *púmân*, acc. *púmâṅsam*, v. gr. 205) mas, vir. Bʿ. 2. 62. 71. (Huc traxerim lat. *mas*, *mar-is* pro *masis*, *mas-culus*, abjectâ syllabâ initiali *pu*, ad quam lat. *pu* τοῦ *pû-sus*, *pû-sa* et τοῦ *pû-bes* referri posset, quod fortasse e *pumes*, mutato *m* in mediam ejusdem organi, sicut in gr. βροτός e μροτός; fortasse etiam nostrum *Mann*; germ. vet. *man*, gen. *mannes*, quod per assimil. e *manses* explicari posset, cum पुमांस् *púmâṅs* cohaeret, nisi pertinet ad scr. *mânavá*.)

पुंस्काम *puṅskâma* (Bah. e praec. et *kâ'ma* desiderium) maris desiderium habens, maris cupidus. H. 3. 15.

पुक्कश *pukkaśa*, पुक्कष *pukkaśa*, पुक्कस *pukkasa* m. i. q. *ćâṇḍâla*. Am. — *pukkasa* adj. (f. *-î*) vilis, abjectus. Hêm.

पुङ्ख *puṅkʿa* m. pars pennata sagittae. Am.

पुङ्गव *puṅgava* m. (e *pum* et *gava* bos, in compositis solum usurpato, a *gô* s. *a*; v. *gavarâǵa* apud Wils.) 1) taurus. 2) in fine compp. optimus, princeps (cf. *ṛśabʿá*).

पुच्छ *pućća* m. n. cauda. Dr. 5. 8. Cf. *pićća*.

पुछ् *puć* 1. par. (*pramâdê*) negligentem, socordem esse. Cf. *muć*, *yuć*.

1. पुट् *puṭ* 6. par. (*saṅślêśaṇê* K. *ślêśê* V.) amplecti.

2. पुट् *puṭ* 10. par. *pôṭáyâmi* (*bʿâśârtʿê* K. *ćûrṇabʿâsi* V.) loqui; lucere; conterere. Cf. *paṭ*, *paṭʿ*, *puṭʿ*, *muṇṭ*.

3. पुट् *puṭ* 10. par. *puṭáyâmi* (*saṅsargê*) conjungere, ligare, nectere.

पुट्ट् *puṭṭ* 10. par. (*alpîbʿâvê* K. *tâućyê* V.) exiguum esse; vacuum esse.

पुण् *puṇ* 6. par. (*śub'ê* K. *d'armê* V.) purum fieri; justum, honestum esse vel fieri. K.: *puṇati snânêna ǵanaḣ*. (Cf. *pû* cl. 9 *punâ'mi*.)

पुण्ड् *puṇḍ* 1. par. (*mardê*; scribitur *puḍ*, gr. 110[a]) conterere. Cf. 2. *puṭ*, *puṅs*, *muṇṭ*, *muṭ*.

पुण्डरीक *puṇḍárîka* n. alba lotus; v. sq.

पुण्डरीकोदरप्रभ *puṇḍarîkôdaraprab'a* (Baḥ. e *puṇḍarîkôdara* [*puṇḍarîka* + *udára* albae loti venter] et *prab'â* splendor) albae loti ventris splendorem habens. Ḥ. 1. 32.

पुण्य *púṇya* (r. *puṇ* s. *ya*) 1) adj. purus, justus, bonus, pulcher. N. 12. 37. In. 2. 1. 9. 23. B'. 7. 9. 2) subst. n. virtus. N. 15. 17. Lass. 34. 7. In. 2. 4.

पुण्यकर्तार् -तृ *puṇyakartâr -tṛ* m. (e praec. et *kartâ'r -tṛ'*) qui virtutem exercet, justus, probus, sanctus. In. 2. 4.

पुण्यकर्मन् *puṇyakarman* (Baḥ. e *púṇya* et *kárman* factum) bona, justa facta habens i. e. agens. In. 1. 22.

पुण्यकृत् *puṇyakṛ't* (e *púṇya* et *kṛt* q. v. faciens) i. q. *puṇyakartâr -tṛ*. B'. 6. 41.

पुण्यगन्ध *puṇyaganda* (Baḥ. e *púṇya* et *gand'a* odor) suavem odorem habens, bene olens. In. 2. 23.

पुण्यगन्धिन् *puṇyagand'in* (a *puṇyagand'a* suavis odor, s. *in*) suavi odore praeditus. In. 2. 2.

पुण्यवन्त् *puṇyavant* (a *púṇya* s. *vant vat*) 1) virtute praeditus, bonus, justus, probus. 2) felix, fortunatus. Am.

पुण्याह *puṇyâhá* n. (e *púṇya* et *aha* dies, v. gr. 613) dies festus (Wilson: „a holy day").

पुत्र *putrá* m. filius. In plur. et ubi in initio comp. pluralem habet sensum 1) filii. 2) liberi, tam masculini quam feminini. Br. 1. 19. Scribitur etiam *puttrá*. (Armor. *paotr* puer; pers. *pusr* filius, puer; lat. *puer*; v. *putrî*.)

पुत्रक *putraka* m. (a praec. s. *ka*) filius. Lass. 2. 15.

पुत्रदार *putradâra* n. (Dvandv. e *putrá* et *dârá*, v. gr. 592) liberi et uxor. Br. 1. 19.

पुत्रपौत्रिन् *putrapâutrin* (ex comp. Dvandv. *putrapâutra* suff. *in*) filios et filiorum filios habens, vel liberos et liberorum liberos habens. Sâ. 5. 57.

पुत्रिका *putrikâ* (fem. τοῦ *putraka*, mutato penultimo *a* in *i*) filia. N. 16. 6.

पुत्रिन् *putrín* (a *putrá* s. *in*) liberos habens. N. 24. 13.

पुत्री *putrî* f. (a *putrá* signo fem. *î*) filia. Sâ. 1. 29. (Hib. *piuthar* „a sister".)

पुत्रीय *putrî'ya* (a *putrá* s. *îya*) ad filium, ad filios, ad liberos spectans. Rag'. 10. 4.

पुथ् *put'* 4. par. praesertim 10. par. *put'yâ'mi*, *pôt'âyâmi* conterere. Dr. 8. 22: *gaǵâḣ ... patann avâkśirô b'ûmâu ḥastyârôḥân apôt'ayat*; Maḥ. 4. 643: *tasya pôt'ayâmi padâ śiraḣ*; 3. 11106: *maḥâvṛkśân pôt'ayan*; 5. 5021: *pôt'ayâmâsa tân sarvân*; 3. 545: *sarvân sarpân apôt'ayat*. (Cf. *punt'*, *puṇḍ*, 2. *puṭ*, *maṭ'*, *manṭ'*, *muṭ*, *muṇṭ*, *kunt'*, lat. *quatio*, *concutio*, mutatâ labiali in gutturalem, sicut e. c. in *quinque* = पञ्च *pańća*; v. *kunt'*.)

c. *vi* id. Dêv. 2. 57: *vipôt'itâ nipâtêna gadayâ b'uvi śêratê*; Maḥ. 4. 1105: *aśvân asya vyapôt'ayat*.

पुनर् *púnar* adv. 1) iterum, denuo, rursus. N. 8. 8. 15. 16. Saepe repetitur. N. 7. 16. 2) retro. — *punar êśyati* redibit. Dr. 6. 16. 3) adhuc. Dr. 9. 4. 4) autem, vero. Ur. 47. 9. 58. 4. — *kim punar* v. *kim*.

पुनरुक्त *punarukta* (e *púnar* et *uktá* dictus) 1) repetitus, v. sq. 2) superfluus, supervacuus. Ur. 39. 10. 89. 9.

पुनर्जन्मन् *punarǵanman* (e *púnar* et *ǵánman*) 1) Karm. n. regeneratio, nova nativitas. B'. 8. 15. 2) Baḥ. m. (repetitam, alteram nativitatem habens) Brâḥmanus, v. *dviǵá*, *dviǵâti*.

पुनर्लाभ *punarlâb'a* m. (e *púnar* et *lâb'a* adeptio) recuperatio. N. 16. 23.

पुन्थ् *punt'* 1. par. (*ḥiṅsâyâṅ saṅklêśê* K. *kunt'ê* V.; scribitur *put'*, gr. 110[a]) vexare, occidere; v. *put'*.

पुन्नाग *punnâga* m. nomen arboris (Wils. Rottleria tinctoria). N. 12. 40.

पुमांस् *púmâns* v. *puns*.

1. पुर् *pur* 6. par. (*agragamanê* K. *agragatyâm* V.) praecedere; cf. *pára*.

2. पुर् *pur* f. (nom. *pûr*, *pûs*) urbs. Rag. 16. 23; v. sq.

पुर *púra* n. (ut videtur, a r. *par* [*pṛ*] vel *pûr* implere, v. Lass.) urbs; v. *purî*.

पुरःसर *purahsara* m. (e *purás* q. v. et *sara* a rad. *sar sṛ* suff. *a*) antecedens, dux.

पुरतस् *purátas* adv. (a *purás* abjecto *s*, s. *tas*) coram. Vâivarta-Pur. Stenzl. 2. 70.

पुरन्दर *purandará* m. (urbem findens, urbium destructor, e *púra* in acc. et *dara* a r. *dar* [*dṛ*] s. *a*, v. gr. 575) nomen Indri. In. 3. 2.

पुरस् *purás* praep. 1) ante, in initio compp.; v. *dâ*, *purahsara*, *purôgama* etc. 2) coram, cum gen. Mêg. 3. (Cf. *pára*, goth. *faur* ante pro *fur*, v. gr. comp. 82; germ. vet. *fora*, *for*, nostrum *vor*; fortasse lat. *palam* e *param*; boruss. vet. *pirsdan* ante, coram.)

पुरस्कार् -कृ *puraskar -kṛ* (e *purás* et *kar kṛ* facere) primo loco ponere. Su. 3. 9.

पुरस्तात् *purástât* (a *purás* s. *stât*, v. gr. 584. 74) coram, c. gen. A. 4. 10; absol. in fronte. B. 11. 40.

पुरा *purâ* adv. 1) antea, olim. H. 1. 30. 4. 10. N. 10. 8. 2) priusquam, antequam. Dr. 6. 20. 21; cum ablat. A. 4. 20. Sâ. 5. 99. (Cf. *purás* et v. *pára*.)

पुराण *purâṇá* (a *purâ*) 1) adj. (fem. *â* et *î*) antiquus, priscus. M. 56. B. 2. 20. 15. 4. 2) subst. n. nomen carminum mythologicorum, octodecim numero.

पुरातन *purâtána* vel *purâtana* adj. (fem. -*î*, a *purâ* s. *tana*) antiquus, pristinus. Su. 1. 1. N. 24. 49. B. 4. 3.

पुरी *purî* f. (a *púra* n. urbs, signo fem. *î*) urbs. In. 1. 42. N. 13. 47. (Gr. πόλις; fortasse lat. *urbs*, litteris transpositis.)

पुरीष *púrîsa* n. faeces, excrementum. Hit. 85. 9.

पुरु *purú* 1) adj. m. f. n. (r. *par* [*pṛ*] implere, s. *u*) multus. Am. 2) m. nom. pr. regis. (Cf. *pul*, *pula*, *pûr*, *pûrṇá*; gr. πολύς, goth. *filu*, germ. vet. *filu*, *filo*, *vilo*, nostrum *viel*; lat. *plus* quasi पुरीयांस् *púrîyâns*, *plurimus* e *plusimus*; fortasse hib. *mor* „great, big, bulky, many, noble", *moradh* „augmentation" mutatâ labiali mutâ in nasalem ejusdem organi; de lat. *mul-tus* et hib. *mor* v. *bûri* et cf. *pûr*, *pûrṇá*.)

पुरुष *púruṣa* m. 1) vir, mas, homo. In. 4. 2. H. 2. 30. Br. 1. 8. 2) famulus, minister. N. 13. 65. 18. 5. 11. 18. Sâ. 5. 15. 3) anima, animus, spiritus. B. 8. 10. 22. 13. 19 etc. 15. 16 etc. 4) nomen arboris. Sâ. 6. 5.

पुरोगम *purôgama* m. (e *purás* et *gama* iens) praeiens, dux. N. 12. 123.

पुरोडाश *purôḍâśa* m. butyrum purificatum sacrificum. Dr. 6. 23.

पुरोधस् *purôdas* m. (e *purás* ante et *das* a *dâ* ponere, s. *as*) sacerdos. B. 10. 24; cf. *purôhita*.

पुरोभागिन् *purôbâgin* (a *purôbâga* [e *purás* et *bâga* pars, portio] suff. *in*) arrogans, immodestus. Am. III. 1. 46. Ur. 49. 5 infr.

पुरोहित *purôhita* m. (antepositus, e *purás* et *hita*) id.

पुर्व् *purv* 1. par. (*pûraṇê* K. *pûrtâu* V.) implere. Cf. *parv*, *pûr*, *par* (*pṛ*).

1. पुल् *pul* 1. et 6. par. *pôlâmi*, *pulâmi* (*mahatvê*) magnum esse vel fieri. (*l* pro *r*; cf. *purú*.)

2. पुल् *pul* 10. par. (*sañgâtê* K. *uccritâu* V.) coacervare; eminere, altum, magnum esse; v. 1. *pul*.

पुल *pula* (r. *pul* s. *a*) 1) adj. magnus, amplus. 2) subst. m. erectio pilorum. (Cf. lat. *pilum*, v. sq.)

पुलक *pulaka* m. (r. *pul* s. *aka*) erectio pilorum. (Cf. lit. *plauka-s* coma, quod etiam a scr. *plu* volare derivari potest.)

पुलिन *púlina* n. (r. *pul* s. *ina*) 1) insula. Mêg. 42. 2) ripa. Rag. 14. 52.

पुलोमन् *pulôman* m. nom. pr. Asuri. A. 10. 7.

1. पुष् puś 1. 9. 10. par. pṓśâmi, puśṇā́mi, pôśáyâmi nutrire. B^c. 15. 13: puśṇâmiċâu 'śad'îħ sarvâħ; Mah. 3. 1963: sutân iva pupôśa tân; 13639: putrân nâryaħ puśṇanti; Hit. ed. Ser. p. 37: kim aham parapiṇḍênâ ''tmânam pôśayâmi; H. 4. 50: mâṅsâiħ puśṭaħ. — Caus. nutriendum curare. Śak. 107. 7: svam apatyaǵâtam anyadviǵâiħ parab^c ṛtâħ pôśayanti.

c. pari 10. par. nutrire, sustentare. B^c ar. 2. 38: tasmiṅśća (lôkê) paripôśyamâṇê.

c. sam 9. par. augeri, crescere. B^c ar. 2. 13.

2. पुष् puś 4. par. 1) nutrire. B^c aṭṭ. 17. 32: dêham ihâ 'puśyaħ surâmiśâiħ. 2) frui, possidere. R. Schl. II. 94. 10: śriyam puśyaty ayaṅ giriħ; Rag^c. 16. 58: varṇam puśyaty anêkaṅ sarayûpravâhaħ; 18. 31. 3) adipisci. Rag^c. 3. 22: dinê dinê pupôśa vṛdd^c im (schol. lêb^c ê).

पुष्कर púśkara m. 1) piscina, lacus. 2) lotus flos (Wils. Nelumbium speciosum or Nymphaea nelumbo). 3) nom. pr. regis, fratris Nali.

पुष्कराक्ष puśkarâkśa (Bah. e praec. et akśa oculus) loto similes oculos habens. H. 2. 19.

पुष्करिणी puśkariṇî f. (a púśkara s. in in fem., v. euph. r. 94^a)) lotorum lacus, lacus in universum. A. 4. 50.

पुष्कल puśkalá excellens, eximius. Su. 4. 4. B^c. 11. 21.

पुष्टि puśṭí f. (r. puś s. ti) incrementum; prosperitas. Rag^c. 18. 32.

पुष्प् puśp 4. par. (ut videtur, denom. a púśpa) florere; v. puśpitá.

पुष्प púśpa m. (ut videtur, a r. puś) flos.

पुष्पलिह् puśpaliḥ m. (nom. -liṭ, e púśpa et liḥ lambens) apis. Am.

पुष्पवन्त् púśpavant (a púśpa s. vant vat) 1) floribus praeditus. 2) m. du. púśpavantâu sol et luna. Am.

पुष्पवती puśpavatî f. (fem. praec.) mulier menstrualis. Am.

पुष्पित puśpitá (a púśpa s. ita, v. gr. 584. 11 et cf. kusumitá Sâ. 4. 26) flores habens, floridus, florens. H. 1. 11. N. 12. 102. Sâ. 4. 31; trop. B^c. 2. 42.

पुस्त् pust 10. par. (âdarânâdarayôħ K. band^c ê anâdṛtyâdṛtyôħ V.) venerari; spernere; ligare. (Cf. púǵ, bast.)

पुस्तक pustaka n. (r. pust s. aka) liber, codex.

पू pú 9. par. âtm. et 1. âtm. punā́mi, punḗ (gr. 345^a)), pávê purificare, lustrare. R. Schl. prooem. 3: punâti b^c uvanam puṇyâ râmâyaṇamahânadî; Mah. 3. 6030. Man. 11. 248: b^c rûṇahaṇam ... punanti; Mah. 3. 7081: kulam punîtê; B^c aṭṭ. 6. 61: pavasê haviħ; 1. par. B^c. 10. 31: pavanaħ pavatâm asmi. — Pass. Man. 2. 62: hṛdgâb^c iħ (adb^c iħ) pûyatê vipraħ. — pûtá lustratus. B^c. 4. 10. 9. 10. — Caus. facere ut aliquis lustretur, lustrare. Mah. 5. 414: pâvayiśyâmi vaǵriṇam. (Cf. lat. pû-rus, pu-tare; lit. pús-tas desertus, vastus [e put-tas? v. gr. comp. 103], pus-tau acuo, v. tiǵ, tḗǵas; germ. vet. bar purus, nudus, inanis, fortasse a caus. पावयामि pâvâyâmi mutato v in r sicut in birumês sumus = भवामस् b^c ávâmas, gr. comp. 20. Vid. pâvaká, pavítra.)

c. pari i. q. simpl. Man. 8. 330. 331.

c. vi id. Mah. 2. 1150.

पूग pū́ga m. acervus, multitudo, turba. A. 3. 32. (Cf. gr. πυγμή, πυγή, et idem valentia puṅga m. n., puṅǵa m.)

पूज् púǵ 10. par. interdum âtm. honorare, colere, venerari. H. 4. 57: apûǵayan naravyâg^c ram; Su. 4. 21: pûǵayiśyaṅs tilôttamâm; N. 2. 14: supûǵitâu; 13. 22. Mah. 1. 4117: apûǵayanta vâgb^c ir naravyâg^c ram; Hit. 71. 13: bad^c nîyât pûǵayêta vâ. — pûǵitá ornatus. H. 1. 31: kuntîṅ sarvalakśaṇapûǵitâm.

c. ab^c i i. q. simpl. N. 3. 16: manôb^c is tv ab^c yapûǵayan; R. Schl. II. 76. 12: tat^c ê 'ti vâkyan tasyâ 'b^c ipûǵya.

c. *prati* id. Man. 1. 1: *pratipûǵya yat'ânyâyam (manum)*; R. Schl. I. 26. 4: *tân ṛśîn pratipûǵya*; I. 11. 10: *sâd'v iti tadvâkyam pratyapûǵayan.*
c. *sam* id. In. 2. 10. 3. 3. 5. 47.

पूजा *pûǵâ'* f. (r. *pûǵ* s. *â*) honor, reverentia, veneratio, cultus. N. 21. 20. In. 5. 19.

पूण् *pûṇ* 10. par. (*saṅg'âtê*) coacervare. (Cf. *pûrṇá* plenus, unde *pûṇ* ortum esse videtur ejecto *r.*)

पूति *pû'ti* f. 1) (a r. *pû* s. *ti*) purificatio. 2) (a r. *pûy* foetere, abjecto *y*, s. *ti*) foetor, odor malus. B'. 17. 10.

पूप *pûpa* m. placenta. Am.

पूय् *pûy* 1. âtm. (*viśaraṇê durgand'ê* K. *durgand'aśîrṇyôś* V.) dissolvi, putrescere; foetere. (Cf. lit. *pûw-ù* putresco, fut. *pû-sù*; gr. πῦον, v. *pû'ya*, πῦος, πύθω; lat. *pûteo* denom. esse videtur a perdito nom. subst. vel adject., v. *pû'ti*; *puter*, *putresco*; *foeteo* mutatâ tenui in aspir. sicut e. c. in *fluo* = scr. *plu*; goth. *fûls* putridus; hib. *putar* „putrid, stinking".)

पूय *pû'ya* n. (r. *pûy* s. *a*) pus. (Gr. πῦον; lat. *pus.*)

पूर् *pûr* 10. par. interdum âtm. 1) implere (part. perf. pass. *pûritá*; *pûrṇá* pertinet ad *par* [*pṛ*]). Sâ. 5. 1: *kaṭ'inam pûrayâmâsa*; N. 2. 11: *ǵ'ôśêṇa pûrayantô vasund'arâm*; Hit. 46. 11: *ǵalavindunipâtêna kramaśaś pûryatê ǵ'aṭaś*; Mah. 3. 8819: *pûrayasva samudram*; Rag'. 9. 63: *śarapûritavaktrarand'rân*; R. Schl. I. 75. 3: *pûrayasva d'anuś śarêṇa*; inde 2) tendere arcum. R. Schl. I. 67. 8: *d'anû râǵab'ir aśakyam pûritum.* 3) satisfacere, respondere. Hit. 49. 2: *pûrayanti manôraṭ'ân*; Mah. 1. 6489: *kâmam pûrayiśyanti mê ḥayâś.* (V. *par* [*pṛ*], *purú*, *pûrṇá*, *pul* et cf. lat. *pleo* = पूरयामि *pûráyâmi* [v. gr. comp. 109ᵃ⁾. 6] ejectâ vocali, mutato *r* in *l*; de gr. πίμπλημι v. *par* [*pṛ*], *píparmi*; hib. *furain* „plenty, abundance, excess", *furthanach* „plentiful", *furthain* „satiety, sufficiency".

c. *anu* explere, satisfacere. Gita-G. 1. 25: *anupûrayatu priyam vaś.*
c. *ab'i* praef. *sam* i. q. simpl. Mah. 3. 10723: *b'âlukâb'iś ... gaṅgâṅ samab'ipûrayan.*
c. *â* id. B'. 11. 30: *têǵôb'ir âpûrya ǵagat*; Dêv. 2. 32: *nâdêna ǵ'ôrêṇa kṛtsnam âpûritaṅ ǵagat*; Mah. 1. 1302.
c. *â* praef. *sam* 1) implere. Mah. 1. 2473. 2) tendere (arcum). Râm. I. 28. 41: *tan na dêvâś samâpûrayituṅ śaktâś.*
c. *pra* implere. Hit. 20. 9: *prapûryatê (udaraś).*
c. *sam* id. H. 1. 3: *diśaś sampûrayan nâdâiś.*

पूरुष *pû'ruśa* m. vir, mas. Hit. 28. 17.

पूर्ण *pûrṇá* v. *par* (*pṛ*).

पूर्ब् *pûrb* 10. par. (*nikêtanê*) habitare.

पूर्व *pû'rva* (de declin. v. gr. 255) 1) prior. Br. 2. 34. H. 3. 18. B'. 4. 15. 2) orientalis. Su. 2. 12. De *pû'rva* in fine compp. v. gr. 612. (Cf. *pára*, *purás*, *purâ'*, *praṭ'amá*; ṣend. [Avestan script] *pauurva*; slav. *průvůj*; russ. *pervyĭ*; hib. *foirfe* „old, ancient, perfect, worthy".)

पूर्वचित्ति *pû'rvaćitti* f. (e *pû'rva* et *ćitti*, quod seorsum non invenitur) nom. pr. Apsarasae. In. 2. 29.

पूर्वतरम् *pûrvataram* adv. (acc. neut. a *pûrvatara* prior a *pû'rva* s. *tara*) prius, antea. B'. 4. 15.

पूर्वतस् *pûrvatas* adv. (a *pû'rva* s. *tas*) orientem versus. Rag'. 3. 42.

पूर्वम् *pû'rvam* adv. (acc. neut. τοῦ *pû'rva*) 1) prius. Su. 4. 18. 2) antea, olim. In. 1. 41. Br. 1. 20. Sâ. 3. 13.

पूर्वाह्ण *pûrvâḥṇá* m. (Karm. e *pû'rva* et *aḥna* dies in fine compp.) prior pars diei, tempus antemeridianum.

पूल् *pûl* 1. et 10. par. (*saṅg'âtê* K. *saṅḥatâu* V.) coacervare. (Cf. *pûr*, unde *pûl* mutato *r* in *l.*)

पूष् *pûś* 1. par. i. q. *puś.*

पूषन् *pû'śan*, vêd. *pûśán* m. (r. *pûś* s. *an*) sol. Am.

पृच्छा *pṛćć'â* f. (r. *prać* correptâ syllabâ *ra* in *ṛ*, s. *â*) interrogatio, quaestio. Am.

पृथक् *pṛťak* adv. separatim, seorsum, singulatim. Dr. 6. 1. A. 2. 3. Bᶜ. 5. 4. 13. 4; repetitum Bᶜ. 1. 18. — *pṛťak-kartum* abscindere. Dêv. 3. 15. (Ag. Benary huc trahit lat. *pri-vus*, ita ut mutilatum sit e *prith-vus*, „Römische Lautlehre" p. 293.)

पृथक्त्व *pṛťaktvá* n. (a *pṛťak* s. *tva*) specialitas. Bᶜ. 9. 15

पृथग्जन *pṛťaggana* m. (Karm. e *pṛťak* et *gana*) homo inferioris ordinis, plebejus, de plebe. Ḥ. 1. 50.

पृथग्भाव *pṛťagbʿâva* m. (Karm. e *pṛťak* et *bʿâva* existentia) i. q. *pṛťaktvá*. Bᶜ. 13. 30.

पृथा *pṛťâ* f. cognomen Kuntiae.

पृथिवी *pṛťivî* f. (v. *pṛťvî*) terra.

पृथिवीपति *pṛťivîpati* m. (terrae dominator, e praec. et *páti* dominus, dominator) rex.

पृथिवीक्षित् *pṛťivîkśit* m. (e *pṛťivî* et *kśit* q. v.) terrae dominator, rex. N. 5. 4.

पृथु *pṛťú* adj. (fem. *pṛťú* et *pṛťvî*, compar. *práťîyâṅs*, superl. *práťiśťa*, r. *praťᶜ* s. *u*) latus, amplus, magnus. N. 19. 13. In. 5. 5. 27. (Gr. πλατύς; lit. *platùs* id.; anglo-sax. *brâd*; goth. *braid-s*; nostrum *breit*; hib. *farsaing* „wide, ample" mutato *ť* in *s*, *farsneachd* „with", *farsnighim* „I widen"; lat. *latus* non cohaeret cum *pṛťú*, quippe quod non ortum sit e *platus* sed e *stlatus* a scr. r. *star stṛ* secundum Festum p. 312.)

पृथुल *pṛťulá* (a praec. s. *la*) id. Am.

पृथुलोचन *pṛťulôćana* adj. (Baḥ. e *pṛťú* et *lôćana* oculus) magnos oculos habens. In. 5. 27.

पृथुश्रोणी *pṛťúśrôṇî* f. (e *pṛťú* et *śrôṇî* lumbus, femur, clunis) lata, turgida femora habens. In. 5. 5.

पृथ्वी *pṛťvî* f. (magna, lata, fem. a *pṛťú*) terra; cf. *mahî*; usitatius est *pṛťivî*, quod e *pṛťvî* inserto *i* ortum esse censeo *). (Cambro-brit. *prit* „mould or earth".)

पृषत *pṛśatá* m. (r. *parś pṛś* s. *ata*) 1) gutta. Ragᶜ. 3. 3. 2) nomen animalis (v. praec.). Dr. 4. 15.

*) Wilsonus deducit *pṛťvî* a *pṛťú* nomine regis, *priťivî* vero a rad. *praťᶜ* celebrem esse.

पृषन्त् *pṛśant* (part. praes. r. *parś pṛś*) inspergens, adspergens, irrigans. — Subst. 1) n. gutta. Am. 2) m. (nom. *pṛśan*) nomen animalis, Wils. „the porcine deer". Am.; fem. *pṛśatî*. Ragᶜ. 8. 58.

पृष्ट *pṛśṭá* v. *prać*.

पृष्ठ *pṛśťá* n. (fortasse e praep. *pra* et *sťa* stans, nisi, quod sensui magis congruit, e *párâ* correpto *arâ* in *ṛ*, et *sťa*, v. *upásťa*) dorsum, tergum. Ḥ. 1. 16.

पृष्ठतस् *pṛśťatás* adv. (a praec. s. *tas*) a tergo. Su. 3. 26. 27. Bᶜ. 11. 40.

पेट *pêṭa* m. (r. *piṭ* s. *a*) corbis, canistrum. Am.; v. sq.

पेटक *pêṭaka* m. n. (r. *piṭ* s. *aka*) id. Ur. 86. 3.

पेण् *pêṇ* 1. par. (*pêśagatiślêśêśu*) conterere, ire, amplecti.

पेल् *pêl* 1. par. (*gatâu* K. *ćâlê gatâu* V., proprie *pil* q. v.) ire, se movere, vacillare. (Cf. *ćal* e *kal*.)

पेलव *pêlava* tener, tenuis, subtilis. Am.

पेव् *pêv* 1. âtm. (*sêvanê* K. *sêvê* V.) servire, colere, venerari. Cf. *mêv*, *mlêv*, *plêv*, *sêv*.

पेशल *pêśalá* (r. *piś* s. *ala*) 1) pulcher, gratus, suavis, amoenus. Mêgᶜ. 75 (schol. *manôhara*). 2) ut videtur: indutus, conjunctus, praeditus. Sâ. 5. 35: *śakti-pêśala*; Up. 3: *prîtipêśala*.

पै *pâi* 1. par. (*śôśaṇê* K. *śôśê* V.) siccari.

पैतामह *pâitâmaha* (a *pitâmaha* avus paternus) avitus, ad avum paternum spectans.

पैतृक *pâ'itṛka* (a *pitár -tṛ* s. *ka*) paternus. Man. 9. 104.

पैशुन *pâiśuná* n. (a *piśuna* crudelis, vilis) crudelitas, improbitas.

1. पोत *pôta* m. (fem. *pôtî*, fortasse a r. *puś* abjecto *ś*, nisi potius *pôta* pro *pâta*, a r. *pâ* nutrire, ita ut *â* attenuatum sit in *u*, unde *ô* adjecto gunae incremento; v. *pôtra* et cf. Pott. I. 193) pullus, catulus. Ḥ. 2. 18. (Cf. lit. *pauta-s* ovum; gr. πῶ-λος; lat. *pullus*; goth. *fula* pullus, them. *fulan*; germ. vet. *folo* m., *fuli* n.; v. r. *pâl*.)

2. पोत *póta* m. navicula, scapha.

पोत्र pô'tra n. (ut videtur, pro pâtra a r. pâ s. tra, v. pô'ta) rostrum suis. Ritu-S. 1. 17. (Hib. *bus* „a mouth, a lip, a snout", *pus* „a lip".)

पोत्रिन् pôtrín m. (a praec. s. in) sus. Am.

पोषण pôśaṇa n. (r. puś s. ana) actio alendi, nutriendi. Br. 2. 8.

पौत्र pá'utra m. (a putrá s. a) filii filius, nepos.

पौर pâura m. (a púra urbs, s. a) oppidanus. N. 25. 7.

पौरव pâuravá (a purú s. a, v. gr. 582) ad Purum pertinens, Purûs proprius, a Puru oriundus. In. 5. 40.

पौरुष pâuruśá n. (a púruśa s. a) 1) virilitas. 2) actio hominum. Hit. 6. 14. 3) semen virile.

पौर्णमास pâurṇamâsá (fem. -î, a pûrṇamâsa plenilunium, s. a) ad plenilunium pertinens, plenilunium habens, e. c. pâurṇamâsî niśâ plenilunii nox. N. 16. 14.

पौर्वदेहिक pâurvadêhika (a pûrvadêha prius corpus, s. ika) ad prius corpus pertinens, prioris corporis proprius. B'. 6. 43.

पौर्वाह्निक pá'urvâhṇika (a pûrvâhṇa q. v. s. ika) antemeridianus. Sâ. 4. 10. 7. 1.

पौलोम pâulôma (a pulôman s. a) a Pulômano oriundus. A. 10. 2.

पौलोमी pâulômî f. (Pulômani filia, a praec. signo fem. î) cognomen Saćiae, Indri uxoris. Ur. 49. 4.

प्याय् pyây 1. âtm. i. q. pyâi.

1. प्युष् pyuś 4. par. (b'âgê dahi) dividere, distribuere; urere. (Cf. uś, unde pyuś urere, praef. pi.)

2. प्युष् pyuś 10. par. (utsṛgê K. utsṛgi V.) dimittere. Cf. vyuś.

प्यै pyâi 1. âtm. (vṛdd'âu) pinguescere, crescere. Part. perf. pass. pînâ pinguis, corpulentus, crassus, turgidus. N. 5. 6. Etiam pyânâ. Pâṇ. VI. 1. 28. (V. pîvarâ et cf. gr. πιαρός, πῖαρ, πίων, πιμελή; lat. *pinguis*; island. vet. *feit-r* pinguis; anglo-sax. *faett*; germ. vet. *feizt*; nostrum *feist*, *fett*; v. Graff. III. 738.)

c. â 1) pinguescere, crescere. Ṛgv. 91. 16: âpyâyasva. — âpyâna pinguis, turgidus. B'aṭṭ. 5. 16. 9. 2. 2) augere, corroborare. Mah. 5. 508: âpyâyad'van tapasâ têgasâ mâm. — Caus. 1) pinguefacere, augere, amplificare. Mah. 3. 13542: têgasâ tava têgô viśṇur âpyâyiśyati; R. Schl. I. 28. 30: tapôyôgabalênâi 'nam âpyâyayitum arhasi. 2) exhilarare, oblectare. Mêg'. 45: âpyâyayês tam mayûram. Vid. âpyâyita.

c. â praef. sam id. B'aṭṭ. 14. 62: manyur asya samâpipyê. — Caus. Mah. 3. 8725: sa samâpyâyitô viśṇunâ balavân samapadyata.

प्र pra (fortasse e pára q. v.) praep. insep., v. gr. 111. (Gr. πρό, lat. *pro*; lit. *pra*, *pri*, *pro*; slav. *pro*, *pri*; goth. *fra*, *fri*; germ. vet. *fra*, *far*; zend. ༄ *fra*, gr. comp. 40; hib. *fur*, *for*, *foir*, v. Pictet p. 90; huc etiam traxerim hib. *fri* „with, by, through, on".)

प्रकर prakara m. (r. kar [kṛ] praef. pra s. a) acervus, multitudo. A. 8. 3.

प्रकर्ष prakarśa m. (r. karś kṛś praef. pra s. a) excellentia, praestantia. Hit. 121. 2.

प्रकामतस् prakâmatas adv. (a prakâmá voluptas, s. tas) voluptarie, cum voluptate. H. 2. 14.

प्रकार prakâra n. (r. kar kṛ praef. pra s. a) modus. N. 13. 23.

प्रकाश prakâśá (r. kâś praef. pra s. a) 1) clarus, lucidus, collustratus. B'. 14. 11. 2) manifestus. B'. 7. 25. — prakâśám adv. clare, clarâ voce. Hit. 10. 15. — prakâśá m. lumen, lux. Ur. 70. 5.

प्रकाशक prakâśaka (r. kâś praef. pra s. aka) clarus, lucidus. B'. 14. 6.

प्रकाशता prakâśátâ f. (a prakâśá s. tâ) claritas, celebritas. N. 26. 37.

प्रकीर्ति prakîrti f. (r. kar [kṛ] praef. pra s. ti; v. kart [kṛt], kí'rti) gloria. B'. 11. 36.

प्रकृति prakṛti f. (r. kar kṛ facere, praef. pra s. ti) 1) natura. B'. 3. 5. 33. 7. 4. 9. 7. 8. 10. 2) plur. prakṛtayas subditi. N. 7. 13.

प्रकृष्टत्व *prakṛṣṭatvá* (a *prakṛṣṭa* excellens, praestans [v. *karś kṛś* praef. *pra*], s. *tva*) excellentia, praestantia. Hit. 131. 5.

पकोप *prakópa* m. (r. *kup* praef. *pra* s. *a*) irritatio, actio iratum reddendi. Hit. 80. 10.

प्रक्षय *prakśayá* m. (r. *kśi* perire, praef. *pra* s. *a*) interitus, exitium, ruina. Dr. 4. 19. A. 7. 16.

प्रक्षालन *prakśâlana* n. (r. *kśal* cl. 10, praef. *pra* s. *ana*) lavatio, ablutio. N. 23. 11.

प्राख्य *prak'yá* (r. *k'yâ* dicere, praef. *pra* s. *a*, v. gr. 575. suff. *a*) similis. N. 13. 63. 21. 11.

प्रगल्भ *pragalb'á* (r. *galb'* praef. *pra* s. *a*) fortis, audax, strenuus. Hit. 48. 20. 84. 12. 100. 14.

प्रचण्ड *praćaṇḍa* (r. *ćaṇḍ* praef. *pra* s. *a*) 1) adj. calidus, fervidus, aestuosus, ardens; transl. iracundus, irâ incensus. Ritu-S. 1. 1. Lass. 85. 1. Dr. 7. 7. 2) subst. m. nomen plantae, Wils. „a sort of Nerium with white flowers".

प्रचुर *praćura* adj. (r. *ćur* praef. *pra* s. *a*) multus. Hit. 50. 21. 77. 20. Lass. 44. 3.

प्रच्छन्न *praććanna* v. *ćad*.

प्रच्छादन *praććâdana* adj. (r. *ćad* cl. 10, praef. *pra* s. *ana*) tegens. N. 17. 10.

प्रछ् पृछ् *prać pṛć* 6. par. âtm. (*pṛććâmi*, *pṛććê*, v. gr. 301) interrogare. B'. 2. 7: *pṛććâmi tvâṅ yać ćrêyaṅ*; In. 1. 37: *papraćća mâtalim.* — Cum acc. rei. N. 2. 15: *tâu ... kuśalam avyayam papraćća*; A. 1. 8: *sarvân ... divâukasaśća papṛććur ênam.* (Goth. *FRAH*, praes. *fraihna*, gr. comp. 83; nostrum *frage*; lat. *proco*, *precor*; *posco* ejecto *r*; ut videtur, *rogo* e *progo*; send. [Zend] *pĕrĕś* quaerere, gr. comp. 37; *frâś* quaestio ibid. 907; lit. *perśu* procus sum, uxorem mihi deposco; *prasau* rogo, precor; russ. *prośu* id.; hib. *fiafrach* „inquisitive", *fiafraighe* „a question", *fiafruighim* „I inquire, ask", ut videtur per redupl.; fortasse etiam *friscim* „I hope", *friscart* „an answer". — Pottius apte explicat *prać* e praep. *pra* et r. *ić* desiderare, et confert gr. προΐσσομαι, ad quod etiam Passow refert lat. *precor*, *proco*.)

c. *anu* i. q. simpl.; c. 2. acc. R. Schl. II. 57. 29: *râmam anupṛććasi sârat'im.*

c. *anu* praef. *sam* id. Mah. 2. 2142.

c. *ab'i* id. Mah. 3. 13339.

c. *â* valedicere. In. 1. 21: *śâilarâǵan tam âpraśṭum upaćakramê*; M. 33: *âpṛṣṭô 'ssi gaććâmy aham*; Mah. 1. 3270: *âpṛććê tvâm*; 2. 1602: *âpṛććâmô naravyâg'ram.*

c. *pari* i. q. simpl. N. 3. 1: *êtân paripapraćća.* — Cum acc. p. et r. N. 16. 31. Dr. 4. 13.

c. *prati* id. R. Schl. I. 8. 18: *amâtyân samâhûya pratiprakśyati niśćayam.*

c. *sam* id. Mah. 3. 11364.

प्रजा *praǵâ* f. (r. *ǵan* praef. *pra*, abjecto *an*, s. *a* in fem., v. gr. 575. suff. *a*) 1) progenies. N. 1. 5. 2) creatura. 3) plur. *praǵâs* subditi. N. 5. 45. Sâ. 1. 17.

प्रजागर *praǵâgara* m. (r. *ǵâgar ǵâgṛ* praef. *pra* s. *a*) vigiliae, pervigilatio. Hit. 102. 9.

प्रजागरा *praǵâgarâ* f. (r. *ǵâgar ǵâgṛ* praef. *pra* s. *a* in fem.) nom. pr. Apsarasae. In. 2. 30.

प्रजापति *praǵâpati* m. (Tatp. e *praǵâ* et *páti*) cognomen dei Brahmae. M. 1.

प्रजायिनी *praǵâyinî* f. (r. *ǵan* praef. *pra* abjecto *n* et producto *a*, suff. *in* in fem., inserto *y* euphonico, v. gr. 49[a]) genitrix.

प्रजावन्त् *praǵâvant* (a *praǵâ* s. *vant vat*) progeniem, liberum vel liberos habens. Hit. 40. 5.

प्रज्ञा *praǵńâ* f. (a r. *ǵńâ* praef. *pra*) intellectus, intelligentia, sapientia. B'. 2. 11. N. 15. 12 in fine comp. Bah.

प्रज्ञाचक्षुस् *praǵńâkśus* adj. (intellectûs oculos habens, Bah. e praec. et *ćakśus* oculus) coecus. Sâ. 5. 92.

प्रज्ञावन्त् *praǵńâvant* (a *praǵńâ* s. *vant vat*) intellectu praeditus, intelligens, sapiens. Hit. 52. 12.

प्रणाय *praṇaya* m. (a r. *nî* praef. *pra* s. *a*, v. gr. 94[a]) affectio, benevolentia, amor. Sâ. 5. 41. Dr. 9. 17 in fine comp. Bah.

प्रणायिन् *praṇayín* (a praec. s. *in*) 1) adj. appetens, desiderans. Mêg'. 3. 10. Ur. 46. 4 infr. 2) subst. m. amator, amasius, amatus. Mêg'. 40. 64. 95.

प्रणाव *praṇava* m. (a r. *nu* laudare, praef. *pra* s. *a*, v. gr. 94[b]) syllaba mystica *óm* q. v. B'. 7. 8.

प्रणाष्ट *praṇaṡṭa* v. *naś.*

प्रणाश *praṇâśa* m. (r. *naś* praef. *pra* s. *a*, v. gr. 94[b]) occasus, interitus, ruina. Br. 1. 23.

प्रणिधान *praṇid'âna* n. (r. *d'â* praef. *pra* + *ni* s. *ana*) meditatio. Ur. 54. 9 infr.

प्रणिधि *praṇid'i* m. (r. *d'â* praef. *pra* + *ni* s. *i*) explorator, emissarius. Hit. 88. 8.

प्रणिपात *praṇipâta* m. (r. *pat* c. *ni* praef. *pra*, v. gr. 94[b]) actio procumbendi. B'. 4. 34.

प्रणुन्न *praṇunna* v. *nud* praef. *pra.*

प्रतान *pratâná* m. (r. *tan* praef. *pra* s. *a*) planta repens. Rag'. 2. 8.

प्रताप *pratâpa* m. (r. *tap* praef. *pra* s. *a*) 1) calor, aestus, ardor. Mêd. 2) majestas. 3) nom. pr. Dr. 2. 11.

प्रतापवन्त् *pratâpavant* adj. (a praec. s. *vant vat*) majestate praeditus, augustus, excelsus. M. 1. Sâ. 5. 40.

प्रति *práti* (ut videtur, a *pra* s. *ti*) praep. insep. et separ. (v. gr. 111) contra, e regione, erga, versus, retro, ad; c. acc. In. 5. 5. H. 3. 6. Dr. 8. 30. — circa, quod attinet ad. N. 19. 32. (Gr. προτί, ποτί, πρός e προτ, gr. comp. 152; hib. *frith*, *frioth*, e. c. in *frithbeart* „I object, oppose", *frithbhuille* „a back stroke", *frithshearc* „a return of love, mutual regard", *friothchuirim* „I oppose, obstruct", *friothbharamhuil* „a paradoxe"; bohem. *proti*; sloven. *proti*; lett. *pretti*; lit. *prěś*; lat. *prae* = *prai* e scr. *práti*; e *pot* = ποτί per assimil. orta esse videntur *por*, *pol*, *pos* in formis ut *por-rigo*, *pol-liceor*, *pol-luo*, *pos-sideo*, v. gr. comp. 1008 et cf. Pott. I. 92. Ag. Benary 185.)

प्रतिकूल *pratikûla* (Bah. e *práti* et *kû'la* n. ripa, littus) adversus, iniquus. Śak. 6. 16. Ur. 14. 4.

प्रतिकृत *pratikṛta* v. *kar kṛ* praef. *práti.*

प्रतिकृति *pratikṛti* f. (r. *kar kṛ* praef. *práti* s. *ti*) imago, effigies (portrait). Ur. 23. 3 infr.

प्रतिक्रिया *pratikriyâ* f. (r. *kar kṛ* facere, praef. *práti* s. *yâ* mutato *ṛ* in *ri*, cf. gr. 451) 1) officium mutuum. 2) actio resistendi, repugnandi; defensio. Hit. 130. 13.

प्रतिक्षणम् *pratikśaṇám* adv. (Avy. e *práti* et *kśaṇa* momentum) 1) momento, statim. Hit. 97. 15. 2) quovis momento, perpetuo. Hit. 59. 17. Cf. *anukśaṇám.*

प्रतिग्रह *pratigrahá* m. (r. *grah* praef. *práti* s. *a*) donum. Śak. 23. 5.

प्रतिघात *pratig'âta* m. (a *g'âtáy* caus. r. *han* ferire [v. gr. 471. 4], praef. *práti* s. *a*) actio arcendi, avertendi, defendendi. A. 5. 7 (schol. Ćaturb'. *pratig'âtaḣ paraprayuktâstranivâraṇam*). A. 3. 53.

प्रतिघातन *pratig'âtana* (a *pratig'âtay* [caus. r. *han* praef. *práti*] s. *ana*) ut videtur, i. q. praecedens. A. 4. 26.

प्रतिदिनम् *pratidinám* adv. (Avy. e *práti* et *dína*) quotidie. Lass. 28. 12. Vid. *pratyahám*, *pratiniśám.*

प्रतिध्वान *pratid'vâna* m. (Karm. e *práti* et *d'vâna*) echo, vox repercussa. Am.

प्रतिनिशम् *pratiniśám* adv. (Avy. e *práti* et *niśâ*) quâvis nocte. P. 24.

प्रतिपक्ष *pratipakśa* m. (Bah. e *práti* et *pakśá* latus) hostis. Ur. 21. 6 infr.

प्रतिपत्ति *pratipatti* f. (r. *pad* praef. *práti* s. *ti*) 1) impetratio, adeptio. Rag'. 1. 1. 2) reverentia. Rag'. 14. 22. 3) actio accipiendi hospitem, cibus potusque, quo aliquis excipitur (Bewirthung). Rag'. 15. 12. 4) intellectus, intelligentia, comprehensio. Rag'. 8. 64.

प्रतिपद् *pratipád* f. (a r. *pad* ire, praef. *práti*) mensis lunaris dimidiati primus dies; lunae crescentis vel decrescentis primus dies. N. 17, 7.

प्रतिपदम् *pratipadám* adv. (Avy. e *práti* et *padá*) quovis gradu.

प्रतिपाण *pratipâṇa* m. (e *práti* et *pâṇa* quod ponitur in ludo) 1) ludus contrarius, mutuus. N. 26. 7. 2) quod contra ponitur in ludo. N. 9. 2.

प्रतिपादन *pratipâdana* n. (a *pratipâday* [caus. r. *pad* praef. *práti*] s. *ana*) i. q. *pratigʹâta.* A. 10. 74.

प्रतिबन्ध *pratibanďa* n. (r. *banďʹ* ligare, praef. *práti* s. *ana*) impedimentum. N. 23. 4.

प्रतिबल *pratibala* (Baḥ. e *práti* et *bala* vis) capax, potens, par. Ḥ. 3. 8.

प्रतिबिम्ब *pratibimba* vel *-vimba* n. (e *práti* et *bimba* vel *vimba* imago) imago quae ex aquâ repercutitur. Ḥit. 68. 9. 83. 10.

प्रतिभय *pratibʹaya* (Baḥ. e *práti* et *bʹayá* timor) timendus, terribilis. Su. 2. 25.

प्रतिभयाकार *pratibʹayâkâra* (Baḥ. e praec. et *âkâra* forma) terribilem formam habens. Su. 2. 25.

प्रतिभा *pratibʹâ* f. (a r. *bʹâ* praef. *práti*) 1) splendor. 2) intellectus. 3) animus, fortitudo, audacia.

प्रतिभान *pratibʹâna* n. (r. *bʹâ* praef. *práti* s. *ana*) ut videtur, i. q. praec.; v. sq.

प्रतिभानवन्त् *pratibʹânavant* (a praec. s. *vant vat*) videtur significare: 1) splendidus. 2) intellectu praeditus, intelligens, prudens, sapiens. 3) animosus, fortis, audax. In. 4. 8 (v. annot.).

प्रतिभावन्त् *pratibʹâvant* (a *pratibʹâ* s. *vant vat*) intellectu praeditus, intelligens, sapiens, prudens. Up. 30.

प्रतिमा *pratimâʹ* f. (r. *mâ* metiri, praef. *práti*) similitudo.

प्रतियोद्धार् -द्धृ *pratiyôddʹdʹr -ddʹṛʹ* m. (r. *yudʹ* pugnare, praef. *práti* s. *târ tṛ*) qui repugnat, defensor. Su. 4. 3.

प्रतिरात्रम् *pratirâtrám* adv. (Avy. e *práti* et *râtra* pro *râtri*) quâvis nocte; v. *pratiniśám.*

प्रतिवचस् *prativaćas* n. (Karm. e *práti* et *váćas* sermo) responsio, responsum.

प्रतिवाक्य *prativâkya* n. (Karm. e *práti* et *vâkỳa* sermo) id. N. 22. 4.

प्रतिशब्द *pratiśabda* m. (Karm. e *práti* et *śábda* sonitus) sonitus, clamor repercussus. A. 6. 13.

प्रतिश्रय *pratiśraya* m. (r. *śri* ire, praef. *práti* s. *a*) domus, habitatio, sedes. N. 24. 6. In fine comp. N. 13. 56.

प्रतिषेधन *pratiśêďana* (r. *siďʹ* praef. *práti* s. *ana*) arcens. A. 3. 54.

प्रतिष्ठा *pratiśṭʹâʹ* f. (a r. *sṭʹâ* stare, esse, praef. *práti*, v. gr. 80) 1) habitatio, sedes, domus. Bʹ. 14. 27. 2. 70. In fine comp. Baḥ. Bʹ. 6. 38 (schol. *apratiśṭʹa* explicat per *nirâśraya*). 2) gloria. N. 12. 66 in fine comp. Baḥ.

प्रतिहस्त *pratiḥasta* m. (e *práti* et *ḥásta* manus) vicarius; v. sq.

प्रतिहस्तक *pratiḥastaka* m. (a praec. s. *ka*) id. Ḥit. 50. 12.

प्रतीकार *pratîkâra* m. (r. *kar kṛ* facere, praef. *práti* producto *i* [v. ann. ad gr. 111], s. *a*) actio resistendi, repugnandi, defendendi. Ḥit. 13. 19. 39. 10. — Bʹ. 1. 46 in fine comp. Bah.

प्रतीकाश *pratîkâśá* (r. *kâś* lucere, apparere, praef. *práti* producto *i* [v. annot. ad gr. 111], s. *a*) similis. Ḥ. 4. 11.

प्रतीक्षिन् *pratîkśin* (r. *îkś* videre, praef. *práti* s. *in*) exspectans. N. 17. 28.

प्रतीची *pratîćî* f. (a *pratyáñć* q. v. signo fem. *î*, v. gr. 179) occidentalis regio, orienti opposita. Dr. 3. 7.

प्रतीत *pratîta* v. *i* praef. *práti.*

प्रतीप *pratîpa* (ut videtur, e *práti* et *âpa* aqua, abjecto *â*, v. *dvîpá*, *samîpa*) adversus, contrarius; repugnans. Ur. 18. 12. Ḥit. 77. 18. (Cf. russ. *protiv* contra, *protivnüĭ* contrarius. Vid. *samîpa* et cf. gr. comp. 992 not. ***.)

प्रतीहार *pratîḥâra* m. (r. *ḥar ḥṛ* praef. *práti* producto *i*, s. *a*) janitor. Ḥit. 89. 2. Lass. 28. 10.

प्रतोद् *pratôdá* m. (r. *tud* praef. *pra* s. *a*) baculus aculeatus (Wils. „a goad"). A. 8. 15; v. *tud*.

प्रत्त *pratta* v. *dâ* praef. *pra*.

प्रत्यक्ष *pratyakšá* (Bah. e *práti* et *akša* oculus) visibilis. N. 5. 36. 20. 13.

प्रत्यक्षम् *pratyakšám* praep. (Avy., v. gr. 607, e *práti* et *akša*) coram, in conspectu, ante oculos. Cum gen. N. 20. 14.

प्रत्यग्र *pratyagra* (e *práti* et *ágra*) recens (de floribus). Mêg'. ed. Wils. 4.

प्रत्यञ्च् *pratyáńć* (in casib. debil. *pratyáć*, nom. m. *pratyáń*, f. *pratîćî*, n. *pratyák*; a r. *ańć* praef. *práti*, v. gr. 179) occidentalis.

प्रत्यनीक *pratyanîka* m. (Karm. e *práti* et *ánîka* exercitus) adversus exercitus. B'. 11. 32.

प्रत्यय *pratyaya* m. (r. *i* praef. *práti* s. *a*) fiducia. Hit. 122. 21.

प्रत्यर्थ *pratyart'a* (Bah. e *práti* et *árt'a*) utilis. A. 4. 61.

प्रत्यवयव *pratyavayava* (Bah. e *práti* et *avayava* membrum) quodvis membrum spectans; integer, plenus. Ur. 17.

प्रत्यवाय *pratyavâya* m. (r. *i* praef. *práti* + *ava*) detrimentum. B'. 2. 40.

प्रत्यहम् *pratyahám* adv. (Avy. e *práti* et *áha*) quotidie. Hit. 20. 12.

प्रत्यागत *pratyâgata* v. *gam* c. *â* praef. *práti*.

प्रत्यादेश *pratyâdêśa* m. (r. *diś* praef. *práti* s. *a*) actio rejiciendi, repellendi. Ur. 3. 3 infr.

प्रत्याशा *pratyâśâ* f. (e *práti* et *âśâ*) fiducia. Ur. 40. 7.

प्रत्युत्तर *pratyuttara* n. (e *práti* et *úttara*) responsum. Hit. 92. 21.

प्रत्युपकार *pratyupakâra* m. (r. *kar kr* c. *upa* praef. *práti*, s. *a*) officium mutuum. B'. 17. 21.

प्रत्युष *pratyuša* m. (e *práti* et *ušá*) tempus matutinum.

प्रत्युषस् *pratyušas* n. (e *práti* et *ušás*) id.

प्रत्यूष *pratyûša* m. (e *práti* et *ûša* i. q. *ušá*) id. Mêg'. 31.

प्रत्यूषस् *pratyûšas* n. (e *práti* et *ûšas* i. q. *ušá*, *ûša*, *ušás*) id. Lass. 57. 9.

प्रत्यूह *pratyûha* m. (ut mihi videtur, a r. *vah* correpto *va* in *û*, praef. *práti* s. *a*) obstaculum. Hit. 89. 20.

प्रत्येकम् *pratyêkám* adv. (Avy. e *práti* et *êka*) singulatim. Rag'. 7. 31. 12. 3.

1. प्रथ् *prat'* 1. âtm. 1) extendi, expandi. Rgv.-V. (v. Westerg.): *arnâńsi paprat'ânâ* aquae extensae; trop. divulgari. R. Schl. II. 61. 2: *trišu lôkêšu prat'itan tê yaśaḣ*; Man. 11. 45: *yaśô ssya prat'atê*. 2) laudari, celebrari. B'. 15. 18: *atô ssmi lôkê vêdêća prat'itaḣ purušôttamaḣ*; R. Schl. I. 8. 9: *lôkêšu prat'itan tapas tasya b'avišyati*; Rag'. 15. 101: *tadâk'yayâ tîrt'am pâvanam b'uvi paprat'ê*. — *prat'itá* celeber. Dr. 3. 4. — Caus. *prat'áyâmi*, praet. mltf. *âpaprat'am*. 1) extendere. Rgv. 103. 2: *d'ârayat prt'ivîm paprat'aćća*; Mah. 1. 4794: *êša yaśas tê prat'ayišyati*. 2) divulgare, celebrare. R. Schl. I. 4. 1: *kô nv êtal lôkê ssmin prat'ayêt* (*kâvyam*). (V. *prat' prt'*, *prt'ú*.)

c. *vi* extendi, expandi; in dial. vêd. c. ablat. Majorem, ampliorem, latiorem esse. Rgv. 55. 1: *divaśćid asya varimâ vipaprat'ê* „coelo quoque illius amplitudo major est". Divulgari. Mah. 2. 2667: *drštadyumnô drônamrtyur iti viprat'itaḣ vaćaḣ*. — Caus. 1) expandere. Rgv. 62. 5. 2) celebrare. Mah. 3. 10277.

2. प्रथ् पृथ् *prat' prt'* 10. par. (*prakšêpê*) jacere, projicere, extendere. (V. 1. *prat'*.)

प्रथम *prat'amá* (ut mihi videtur, a *pra* suff. *t'ama* = superl. suff. *tama*; mutatâ tenui in asp.) primus, prior. Mêg'. 2. 17. — *prat'amám* adv. primum, prius. N. 13. 23. 22. 17. Ur. 18. 16.

प्रथिमन् *prat'imán* m. (a *prt'ú*, quod e *prat'u*, suff. *iman*) latitudo, amplitudo, magnitudo. Rag'. 18. 48.

प्रद् *prada* (r. *dâ* praef. *pra* s. *a*) dans. B'. 2. 43.

प्रदक्षिण *pradakšiṇa* (e *pra* et *dákšiṇa* dexter) 1) adj. dextrorsus (praesertim de salutatione). Su. 3. 22. 24. 2) subst. n. honorifica salutatio, quae praestatur circumgrediendo aliquem, ita ut dexterum latus ei advertatur. A. 1. 7.

प्रदातार् -तृ *pradâtâ'r -tr'* m. (r. *dâ* praef. *pra* s. *târ tr*) dator (praecipue filiae in matrimonium). Sâ. 1. 32, in comp. c. *a* privativo.

प्रदान *pradâ'na* n. (r. *dâ* praef. *pra* s. *ana*) actio dandi. Su. 4. 13; praesertim filiam in matrimonium, connubium. Sâ. 1. 29. 2. 30. 32. 3. 1.

प्रदिश् *pradiś* f. (e *pra* et *diś* plaga coeli) plaga intermedia. M. 43.

प्रदीप *pradîpa* m. (r. *dîp* praef. *pra* s. *a*) lampas. Hit. 36. 4.

प्रदेश *pradêśa* m. (e *pra* et *dêśá*) locus, regio. Ur. 22. 9 infr.

प्रदेशिनी *pradêśinî* f. (r. *diś* praef. *pra* s. *in* in fem.) digitus index. Mah. 3. 10452.

प्रदोष *pradôša* m. (e *pra* et *dôša*) vespera. Ur. 51. 3 infr.

प्रधान *prad'âna* n. (r. *d'â* s. *ana*) praecipuum, praestans, primarium, summum, supremum. Sâ. 5. 24. In initio comp. primus, summus. Hit. 49. 18. 112. 19: *prad'ânamantrin.* — *aprad'âna* adj. inferior. Hit. 51. 22.

प्रपञ्च *prapańća* m. (r. *pańć* praef. *pra* s. *a*) 1) latitudo, anfractus, ambages, prolixitas. Hit. 130. 5. 2) actio decipiendi, fallendi. Hit. 125. 17.

प्रपद *prápada* m. (Karm. e *pra* et *padá* pes) pedis cacumen. Dr. 5. 7.

प्रपन्न *prapanna* v. *pad* c. *pra.*

प्रपात *prapâta* m. (r. *pat* praef. *pra* s. *a*) ripa. Rag'. 2. 26.

प्रपितामह *prapitâmaha* m. (Karm. e *pra* et *pitâmahá* avus paternus) proavus. B'. 11. 39.

प्रबन्ध *praband'a* m. (r. *band'* praef. *pra* s. *a*) 1) perseveratio, continuatio. Hit. 21. 13. Rag'. 6. 23. 2) fabula. Ur. 1. 9.

प्रबल *prabala* (Bah. e *pra* et *bala* vis, robur) praecipuam vim habens, praevalidus. H. 4. 46.

प्रबाल *prabâla* m. n. germen, surculus. B'. 15. 2 in fine comp. Bah.

प्रबुद्ध *prábudd'a* v. *bud'* praef. *pra.*

प्रभव *prab'avá* m. (r. *b'û* esse, fieri, praef. *pra* s. *a*) 1) origo. B'. 7. 6. 18. 41. 2) stirps, familia. Dr. 2. 5.

प्रभवन्त् *prab'avant* v. *b'û* praef. *pra.*

प्रभविष्णु *prab'avišṇu* (r. *b'û* praef. *pra* s. *snu*) eximius, praeclarus, excelsus, augustus. B'. 13. 16.

प्रभा *prab'â'* f. (r. *b'â* praef. *pra*) splendor. In. 1. 33.

प्रभात *prab'âta* v. *b'â* praef. *pra.*

प्रभाव *prab'âva* m. (r. *b'û* praef. *pra* s. *a*, nisi Karm. e *pra* et *b'âva* existentia) potestas, praepotentia. N. 3. 24. 13. 42. A. 4. 44. 8. 24. In fine comp. Bah. In. 1. 4. B'. 11. 43. — Adj. praepollens, praevalidus, excelsus. A. 1. 3.

प्रभावन्त् *prab'âvant* (a *prab'â'* s. *vant vat*) lucidus, splendidus. In. 1. 34.

प्रभाषित *prab'âšita* v. *b'âš* praef. *pra.*

प्रभिन्न *prab'inna* v. *b'id* praef. *pra.*

प्रभिन्नकरट *prab'innakaraṭa* adj. (Bah. e praec. et *káraṭa* elephanti gena) fissas genas habens; dicitur de elephantis, quibus ardoris coëundi tempore succus *mada* dictus ex temporibus effluit. Su. 2. 20.

प्रभु *prab'ú* m. (a r. *b'û* praef. *pra* et correpto *û*, v. not. ad gr. 49) dominus, excelsus, augustus. H. 1. 25. Su. 1. 19. 2. 6. B'. 5. 14. — Cum infin. „qui par, idoneus est alicui rei efficiendae". Rag'. 2. 62. (Fortasse goth. *frauja* dominus e *frabuja*; germ. vet. *frô* dominus, *frowa* domina; nostrum *Frau.*)

प्रभुत्व *prab'utvá* n. (a praec. s. *tva*) imperium. Rag'. 18. 6.

प्रभृति *prab'r'ti* adv. (acc. neut. τοῦ *prab'r'ti* f. a rad. *b'ar b'r* praef. *pra* s. *ti*) in posterum, c. antecedente ablat. vel formâ in *tas* vel compositi membro ablativi vice fungente; e. c. *bâlyât prab'rti* ab infantiâ in

posterum, inde ab infantiâ, *tataḱprab́ṛti* abhinc in posterum, inde ab hoc (tempore). N. 2. 1: *yataḱprab́ṛti* ex quo (tempore). Sâ. 4. 27: *ǵanmaprab́ṛti* inde a natalibus. Râm. *adyaprab́ṛti* inde ab hodierno die. Sâ. 2. 23. In fine compositorum Dvandv. declinationem plur. assumit; e. c. *viśvâvasuprab́ṛtayó gand́arvâḱ* Viśvâvasus et posteri (ceteri) Gand́arvi. In. 2. 18.

प्रमदा *pramadâ* f. (r. *mad* praef. *pra* s. *a* in fem.) femina. Su. 3. 11.

प्रमदावन *pramadâvana* n. (e praec. et *vana* sylva) nemus voluptarium regium. N. 1. 25.

प्रमाण *pramâṇa* n. (r. *mâ* metiri, praef. *pra* s. *ana*, v. gr. 94[b)] annot.) 1) mensura, modus. Raǵ. 18. 37. 41. 2) dijudicatio, arbitrium, auctoritas. B́. 3. 21. 16. 24. Sâ. 2. 28. N. 4. 31. 18. 13. 19. 32. 33. — Plur. masc. id. Dr. 9. 17. (Cf. pers. vet. *fra-mânâ* lex, pers. rec. *fermân* jussum, v. gr. comp. 1008. not. ***.)

प्रमाथ *pramât́a* m. (r. *mat́* praef. *pra* s. *a*) actio commovendi, agitandi, perturbandi, vexandi, praecipue feminae raptus; ita Mahâb́ârati quoddam episodium inscribitur *drâupadîpramât́a* Drâupadiae raptus. Dr. 5. 13.

प्रमाथिन् *pramât́ín* (a r. *mat́* praef. *pra* s. *in*) qui agitat, commovet, tremefacit. B́. 2. 60 (schol. *pramât́íni pramat́anaśîlâni kśôb́akâni*). 6. 34. Dr. 7. 13.

प्रमाद *pramấda* m. (r. *mad* mente captum esse, praef. *pra* s. *a*) negligentia, incuria, error. Sâ. 4. 28 (comp. c. *a* neg.). B́. 11. 41. 14. 17.

प्रमादिन् *pramâdín* (a praec. s. *in*) negligens, incuriosus. Hit. 77. 18.

प्रमुख *pramuḱa* (e *pra* et *múḱa* os, vultus) praecipuus, eximius, optimus. N. 26. 33. In fine comp. Bah. In. 2. 14. Loc. *pramuḱê* in conspectu, coram. B́. 2. 6.

प्रमुखतस् *pramuḱatás* adv. (a praec. s. *tas*) in conspectu, coram.

प्रमृष्ट *pramṛśta* v. *marǵ mṛǵ* praef. *pra*.

प्रमोक्ष *pramôkśa* m. (r. *môkś* praef. *pra* s. *a*) liberatio. Br. 2. 26.

प्रमोद *pramôdá* m. (r. *mud* praef. *pra* s. *a*) laetitia, gaudium. Hit. 133. 13.

प्रमोह *pramôha* m. (r. *muh* stupescere, praef. *pra* s. *a*) stupor. Dr. 6. 20.

प्रयत्न *prayatna* m. (r. *yat* niti, praef. *pra* s. *na*) contentio, nisus, studium. Su. 3. 15. Sâ. 2. 22. B́. 6. 45.

प्रयाण *prayấṇa* n. (r. *yâ* praef. *pra* s. *ana* mutato *n* in *ṇ*, v. gr. 94[b)]. annot.) 1) itio, iter, gressus. Hit. 125. 16. 2) obitus, mors. B́. 7. 30. 3) tergum equi. N. 19. 17.

प्रयोक्तार् -तृ *prayôktâr -tṛ* m. (r. *yuǵ* praef. *pra* s. *târ tṛ*) actor, histrio. Raǵ. 19. 36.

प्रयोग *prayôga* m. (r. *yuǵ* praef. *pra* s. *a*) actio fabulam agendi. Ur. 28. 8. 35. 4. Cf. praec.

प्रयोज *prayôǵa* m. (r. *yuǵ* praef. *pra* s. *a*) 1) actio; actio scenica. Raǵ. 19. 36; v. *prayôktâr -tṛ.* 2) usus, usurpatio. Hit. 93. 1; adv. *prayôǵatas.* 3) actio tela mittendi. A. 5. 6.

प्रयोजन *prayôǵana* n. (r. *yuǵ* praef. *pra* s. *ana*) 1) negotium. N. 24. 21. 2) usus, utilitas, commodum; c. instr. rei. Hit. 93. 5. Lass. 23. 3. 33. 16. 3) causa. Ur. 92. 10.

प्ररोह *prarôha* m. (r. *ruh* praef. *pra* s. *a*) germen, surculus. Ur. 91. 3. 23.

प्रलय *pralaya* m. (r. *lî* solvere, praef. *pra* s. *a*) dissolutio, exstinctio, mors. B́. 14. 15. M. 27.

प्रलाप *pralâpá* m. (r. *lap* loqui, praef. *pra* s. *a*) querela, querimonia, lamentum. N. 13. 43.

प्रलोभन *pralôb́ana* n. (a caus. r. *lub́* cupere, praef. *pra* s. *ana*) actio pelliciendi. Su. 3. 20.

प्रवण *pravaṇá* (e *pra* et *vaṇa* incertae originis, nisi *pravaṇá* e *prapanna* inclinatus, mutato *p* in *v* sicut in *pívâmi* pro *pipâmi*) 1) declivis. 2) propensus, deditus, addictus. P. 9. (Fortasse lat. *prónus* e *provonus.*)

प्रवयस् *právayas* m. (Bah. e *pra* et *váyas* aetas) senex. Rag'. 8. 18.

प्रवर *pravara* adj. (Karm. e *pra* et *vara* eximius) praeclarus, praecipuus, eximius, optimus, excellentissimus. In. 5. 20. Dr. 2. 13. 3. 1. A. 5. 23.

प्रवाद् *pravâda* m. (r. *vad* praef. *pra* s. *a*) dictum, proverbium. Hit. 11. 6.

प्रवास *pravâsa* m. (r. *vas* praef. *pra* s. *a*) habitatio extra patriam, peregrinatio, exsilium. Rag'. 16. 4.

प्रवाह *pravâhá* m. (r. *vah* praef. *pra* s. *a*) fluxio, fluxus, flumen. Ur. 39. 17.

प्रवीण *pravîṇa* (Bah. e *pra* et *vîṇâ*) scitus, peritus, prudens; v. sq.

प्रवीणता *pravîṇátâ* f. (a praec. s. *tâ*) habilitas, peritia, prudentia. Hit. 7. 17.

प्रवीर *právîra* m. (Karm. e *pra* et *vîrá* heros) 1) eximius heros. 2) princeps, dominus. Dr. 5. 22.

प्रवृत्त *pravṛtta* v. *vart vṛt* praef. *pra.*

प्रवृत्ति *pravṛtti* f. (r. *vart vṛt* ire, praef. *pra* s. *ti*) 1) actio prodeundi, procedendi, progrediendi, oppos. voci *nivṛtti.* B'. 16. 7. 2) origo. B'. 18. 46. 3) actio. B'. 14. 12. Sâ. 6. 18. 4) nuntius, Nachricht. Ur. 61. 4. 65. 14.

प्रवृद्ध *pravṛdd'a* v. *vard' vṛd'* praef. *pra.*

प्रवेश *pravêśa* m. (r. *viś* praef. *pra* s. *a*) introitus. Hit. 90. 17.

प्रवेशक *pravêśaka* m. (a caus. r. *viś* praef. *pra* s. *aka*) qui personas intrantes annuntiat histrio. Ur. 15. 15.

प्रशाखिका *praśâk'ikâ* f. (e *pra* et *śâk'ikâ* a *śâk'â* ramus, s. *ika*) ramulus. N. 20. 11.

प्रशासितार् -तृ *praśâsitâr -tṛ* m. (r. *śâs* praef. *pra* s. *târ tṛ* inserto *i*) dominator, moderator. N. 12. 51.

प्रश्न *praśná* m. (r. *prač pṛč* s. *na*) interrogatio, quaestio. Hit. 74. 22. 123. 14. (Cf. zend. *fraśna.*)

प्रश्रय *praśraya* m. (r. *śri* ire, praef. *pra* s. *a*) modestia. In. 2. 21. Sâ. 3. 19.

प्रस् *pras* 1. âtm. (*vistârê, prasavê* K. *prasavê tatâu* V.) extendere, expandere; procreare. (Cf. *prat'.*)

प्रसङ्ग *prasañgá* m. (r. *sañǵ* adhaerere, praef. *pra* s. *a*) amor, studium, appetitus, desiderium. Hit. 27. 14. Śak. 18. 9. Ur. 36. 2 infr.

प्रसन्न *prasanna* v. *sad* praef. *pra.*

प्रसभम् *prasab'am* adv. vi, violenter. Su. 2. 13. A. 3. 34. B'. 2. 60. 11. 41.

प्रसर *prasara* m. (r. *sar sṛ* praef. *pra* s. *a*) aditus. Hit. 37. 17.

प्रसव *prasavá* m. (r. *su* vel *sû* praef. *pra* s. *a*) 1) partus, partura, puerperium. Hit. 72. 7 bis. 2) proles, progenies, suboles. Rag'. 1. 22. 10. 85. Br. 3. 15.

प्रसाद् *prasâda* m. (r. *sad* ire, praef. *pra* s. *a*) 1) favor, gratia, benevolentia c. loc. Sâ. 5. 21. 49. 2) serenitas (animi). B'. 2. 64. 65. Ur. 84. 18.

प्रसादन *prasâdana* n. (a *prasâday* caus. r. *sad* praef. *pra*) actio conciliandi (sibi aliquem). In. 2. 31.

प्रसाधन *prasâd'ana* n. (r. *sâd'* praef. *pra* s. *ana*) vestis splendida, pretiosa. Ur. 17. 11.

प्रसिद्धि *prasidd'i* f. (r. *sid'* praef. *pra* s. *ti*) laus, gloria, celebritas, fama. Hit. 83. 8.

प्रसृति *prasṛti* f. (r. *sar sṛ* praef. *pra* s. *ti*) 1) partus, partura. Ur. 83. 21. 2) progenies. Br. 1. 31. 2. 31.

प्रस्ताव *prastâvá* m. (r. *stu* praef. *pra* s. *a*) occasio, opportunitas, tempus idoneum. Hit. 52. 16. 17. 54. 8.

प्रस्तावना *prastâvanâ* f. (r. *stu* praef. *pra* s. *ana* in fem.) prologus fabulae scenicae. Ur. 1. 1.

प्रस्थ *prast'a* m. (Karm. e *pra* et *st'a* stans) planities in vertice montis. Su. 4. 6.

प्रस्थान *prast'âna* n. (r. *st'â* praef. *pra* s. *ana*) profectio, iter, abitus, discessus. Mêg'. 42. Ur. 29. 9.

प्रस्थानिक *prast'ânika* (a praec. s. *ika* omissâ Vṛdd'i) id. Su. 2. 2.

प्रस्रव *prasrava* m. (r. *sru* praef. *pra* s. *a*) flumen, cursus. Ur. 87. 10.

प्रस्रवण *prasrávaṇa* n. (r. *sru* praef. *pra* s. *ana*, v. gr. 94[a)]) 1) profluvium, effluvium. N. 13. 7. 2) flumen, nisi fortasse rivus. In. 1. 25. 27.

प्रहर *prahara* m. (r. *har hr* praef. *pra* s. *a*) i. q. *yā́ma* i. e. vigilia, tertia noctis pars. Up. 33.

प्रहरण *prahárana* n. (r. *har hr* praef. *pra* pugnare, s. *ana*) telum. A. 7. 22.

प्रहर्तार् -तृ *prahartā́r -tŕ* m. (r. *har hr* praef. *pra* s. *târ tr*) pugnator. Ur. 83. 13.

प्रहर्ष *praharśa* m. (r. *harś hrś* praef. *pra* s. *a*) gaudium. A. 1. 6. Su. 1. 29.

प्रहसन *prahasana* n. (r. *has* praef. *pra* s. *ana*) irrisio, illusio. Hit. 28. 19.

प्रहार *prahâra* m. (r. *har hr* praef. *pra* pugnare, s. *a*) 1) pugnator. Dr. 9. 5. 2) ictus, percussio, vulneratio. Ur. 23. 13.

प्रहारिन् *prahârin* m. (a r. *har hr* praef. *pra* s, *in*) i. q. praec. sgf. 1. Dr. 8. 9. A. 7. 5.

प्रहित *prahita* v. *hi* praef. *pra*.

प्रहृष्ट *prahrśta* v. *harś hrś* praef. *pra*.

प्रह्लाद *prahlâda* m. (r. *hlad* praef. *pra* s. *a*) 1) laetitia, gaudium. 2) nom. pr. Asuri. A. 8. 20.

प्रह्लादन *prahlâdana* m. (a caus. r. *hlad* praef. *pra* s. *ana*) nom. pr. Asuri. A. 8. 20.

प्रह्व *prahvá* (e *pra* et *hva*, quod corruptum esse videtur e *hvara* a r. *hvar hvr* curvum esse; v. Benfey II. 320) inclinatus. A. 2. 5. (Pottius I. 265 confert lat. *pravus*.)

प्रा *prâ* 2. par. implere. Rgv. 42. 9: *prâsy udaram*; 69. 1: *paprâ* (= *paprâu*). Cf. 3. *par pr*, *par* (*pf*), *pûr*.

c. *â* id. Rgv. 52. 13: *âprâñ*; 81. 5: *âpaprâu*.

प्रांशु *prâñśu* (Bah. e *pra* et *añśú*) altus, magnus. Rag'. 15. 19. Śak. 38. 9.

प्राक् *prâk* adv. (pro *prâć*, v. euph. r. 59) priusquam, ante (de tempore). B'. 5. 23 cum ablat. 2) ad orientem.

प्राकार *prâkâra* m. (a r. *kar kr* nisi *kar* [*kf*] praef. *pra* + *â*) vallum. Hit. 52. 8.

प्राकृत *prấkrta* m. (a *prakrti* s. *a*, v. gr. 580 et 582) homo vilis. Br. 2. 1. B'. 18. 28.

प्राक्तन *prâktana* (fem. *-î*, a *prâk* s. *tana*) prior. Hit. 15. 1.

प्राङ्गण *prâñgaṇa* n. (r. *añg* s. *ana*) area domus, aulea. Hit. 50. 2.

प्राङ्मुख *prâñmuk'a* (orientem versus vultum habens, e *prâk* pro *prâć* et *múk'a* os, v. euph. r. 58) qui orientem versus est. Su. 3. 23.

प्राच् *prâć* (quod coram, ex adverso est, e *pra* et *ańć* ire, v. gr. 197) orientalis.

प्राची *prâćî* f. (a praec. signo fem. *î*) orientalis plaga. Dr. 3. 7.

प्राज्ञ *prâǵñâ* (a *praǵñâ* sapientia, s. *a*) sapiens, doctus. Dr. 4. 19. N. 17. 42. B'. 17. 14.

प्राञ्जलि *prâńǵali* (Bah. e *pra* et *ańǵalí* q. v.) implicatas manus habens. Su. 1. 19.

प्राण *prâṇá* m. (r. *an* spirare, praef. *pra* s. *a*, mutato *n* in *ṇ*, v. ann. ad gr. 94[b)]) 1) halitus, spiritus. B'. 4. 28. 2) sensus (videndi cet.). Man. 4. 143. 3) plur., et sing. in initio comp. vita. Br. 2. 4. N. 18. 9. 13. 63. (Cf. gr. φρήν, v. *prâṇapati*; fortasse ὀσ-φραίνομαι, ος = scr. *ut*, v. Benfey I. 120; cambro-brit. *fion* „the breath or respiration, a puff of breath expelled; a sigh", ejecto *r*.)

प्राणपति *praṇapati* m. (vitae dominus, e *prâṇá* et *páti*) cor. Dr. 6. 4.

प्राणभृत् *prâṇab'ŕt* (e *prâṇá* et *b'ŕt* ferens, gerens) vivus. Hit. 28. 10.

प्राणिन् *prâṇín* (a *prâṇá* s. *in*) qui vitam habet, animans. B'. 15. 14.

प्रातर् *prâtár* adv. (ut mihi videtur, a praep. *pra* producto *a* s. *tar*, ut latinum *subter* a *sub*, *inter* ab *in* etc., v. gr. comp. 293) mane. (Cf. gr. πρωΐ; germ. vet. *frô*, *fruo*; nostrum *frühe*.)

प्रातराश prâtarâśa m. (e praec. et âśá cibus) jentaculum. Dr. 4. 17.

प्रादुस् prâdús adv. insep. palam, manifesto. Componitur cum radd. as et b'û esse, q. v., ad exprimendum apparere, in conspectum venire, oriri. (Cambro-brit. fedus „apparent, manifest, plain".)

प्रान्त prânta m. (e pra et ánta) finis, margo. Ur. 4. 10. Ritu-S. 1. 25.

प्राप्त prâpta v. âp praef. pra.

प्राप्ति prâpti f. (r. âp adipisci, praef. pra s. ti) impetratio, adeptio. Br. 1. 17. B'. 2. 13.

प्राय prâyá (r. i praef. pra s. a) 1) m. multitudo, abundantia. Lass. 79. 15. 2) in fine compp. similis. Hit. 96. 12. Lass. 74. 2. — Instr. prâyéṇa adv. 1) plerumque, vulgo. Mêg'. 85. 2) verisimiliter. Hit. 10. 3.

प्रायशस् prâyaśás adv. (a prâyá s. śas) plerumque, vulgo. Mêg'. 10.

प्रायश्चित्त prấyaśćitta n. (e prấyas et ćittá) piaculum. R. Schl. I. 61. 8.

प्रायस् prâyas adv. (ut videtur, acc. perditi subst. a r. i praef. pra s. as) i. q. prâyaśás. Sâ. 5. 35. Mêg'. 72 et 91.

प्रार्थन prârt'ana n. (r. art' praef. pra s. ana) actio appetendi, concupiscendi. In. 5. 1.

प्रार्थना prârt'anâ f. (r. art' praef. pra s. ana in fem.) 1) precatio, rogatio, petitio. Śak. 58. 7. 2) desiderium, amor. Śak. 41. 10.

प्रार्थनीय prârt'anîya (part. fut. pass. a r. art' praef. pra s. anîya) desiderandus, appetendus. Su. 3. 11.

प्रार्थयितार् -तृ prârt'ayitâr -tṛ (r. art' praef. pra s. târ tṛ) concupiscens, appetens. Hit. 29. 1.

प्रालेय prâlêya n. (r. lî c. â praef. pra s. a) pruina. Mêg'. 40.

प्रावृट् prâvṛṭ v. sq.

प्रावृष् prâvṛ́ś f. (nom. -ṭ, a r. varś vṛś pluere, c. â praef. pra) pluviosum anni tempus, duos complectens menses, qui fere Julio et Augusto respondent. H. 2. 1.

प्रावृषा prâvṛśâ f. (r. varś vṛś c. â praef. pra s. â) id. Mêg'. 113.

प्रावृषेण्य prâvṛśéṇya (a prâvṛ́ś s. ênya) ad pluviosum anni tempus pertinens. Ur. 10. 11.

प्रास prâsa m. (r. as conjicere, praef. pra s. a) jaculum uncinatum. In. 1. 4.

प्रासाद prâsâda m. (r. sad ire, c. â praef. pra s. a) palatium. H. 1. 34. N. 13. 49. 21. 6. 22. 5.

प्राह्ण prâhṇa m. (Karm. e pra et ahna dies in fine compp.) dies antemeridianus.

प्रिय priyá (r. prî diligere, s. a) amatus, dilectus, carus, gratus. In. 5. 32. H. 2. 34. B'. 5. 20. 7. 17. N. 18. 16. Sâ. 5. 95. — Subst. m. 1) amasius. Mêg'. 29. Lass. 25. 13. 2) maritus. Am. (Cambro-brit. priawd „a maried person, a spouse".)

प्रियंवद priyaṅvada (e priyá in acc. et vadá dicens, v. gr. 575 s. a) gratum dicens, dulciloquus, suaviloquus. In. 4. 11. Su. 1. 5.

प्रियकाम priyakâma (Bah. e priyá et kấma desiderium, amor) grati desiderium habens, benevolus. Br. 2. 23.

प्रियकार priyakâra (e priyá et kâra faciens) gratum faciens. Su. 1. 5.

प्रियातिथि priyâtit'i (dilectos hospites habens, Bah. e priyá et átit'i) hospitalis. Dr. 3. 8.

प्रियाल priyâla m. nomen arboris (Wils.: a tree, commonly Piyal, Buchanalia latifolia, Roxburgh's catalogue, but the name is applied to different trees).

1. प्री prî 9. par. âtm. (tarpaṇê K. kântâu tarpaṇê V.) prîṇấmi, prîṇế. 1) exhilarare. Mah. 3. 4007: tan mê prîṇâti hṛdayam; B'ar. 2. 58: prîṇâti yaṅ sućaritâiṅ pitaraṅ sa putraṅ. — prîtá exhilaratus. In. 4. 15. Su. 1. 20. 2) amare. B'. 10. 1: yat tê ’ham prîyamâṇâya vakśyâmi hitakâmyayâ (amato?). (Send. frî-nâ-mi; goth. frijô amo, frijônds amans, amicus, fria-thva fem. amor, quasi scr. priyatva, quod e priyá formari posset; faihu-freiks

pecuniam amans, avarus; germ. vet. *friunt* amicus, *fri-du* m., *fri-da* f. pax, *friu-dil*, *fri-del*, *fre-del* amasius, quod cum lit. *prië-telus* amicus, russ. *prijateli* ad comparat. *priyátara* traxerim, mutato *r* in *l*; *frao*, *fraw*, *frô* laetus; *frawî* laetitia; unde denomin. *frawôn*, *frôôn* laetari, *frawjan* exhilarare; slav. ПРИIАТИ *pri-ja-ti* curo; gr. φίλος, φιλέω, ut videtur, litteris transpositis ΦΙΛ e ΦΛΙ, cum λ pro ϱ; πϱαΰς, πϱᾶος; fortasse lat. *pla-ceo*, *pla-co* nituntur formâ gunatâ *prê* = *prai*, abjecto *i*; fortasse *pius* e *prius* = *priyá*; *lae-tus* e *plae-tus* explicari potest; fortasse *filius*, nisi est e *fidius*, primitive significat amatus, ita ut sit = *priyá*; de cambro-brit. *prïawd* v. *priyá*; de hib. *frith* v. *prî'ti*.)

2\. प्री *prî* 4. âtm. gaudere, laetari (proprie pass. praec.). Mah. 1. 1070: *prîyâmahê b'rśan tâta*; 2173: *prîyatâm ayam*; 4. 275: *prîyêrañs têna vâsêna*; Rag'. 15. 30: *paśyan yamunâm ... pipriyê*. — Cum acc. R. Schl. I. 52. 11: *prîyêtân tâu parasparam* alter altero (*prîyêtâm* omisso augmento pro *aprîyêtâm*). Cum terminatione par. Mah. 3. 15025: *prîyâmô darśanêna vañ*. — Caus. *prîṇáyâmi*, *prîṇáyê* (v. gr. 470) facere ut quis laetetur, exhilarare. Mah. 1. 6414: *vanâni prîṇayanti nañ*; 1. 5047: *prîṇayatê ćakśus tasya sañ*.

c. *sam* i. q. simpl. R. Schl. II. 48. 18: *kô nu anêna ... samprîyêtâ 'manôg'ñêna vâsêna*.

3\. प्री *prî* 1. par. âtm. *práyâmi*, *práyê* i. q. *prî* cl. 9.

4\. प्री *prî* 10. par. âtm. *prâyáyâmi*, *prâyáyê* (proprie caus. reg. pro anom. *prîṇáyâmi*, v. 2. *prî*) exhilarare.

प्रीति *prî'ti* f. (r. *prî* s. *ti*) 1) gaudium, voluptas. In. 1. 37. 3. 10. H. 2. 31. Su. 4. 8. 2) amor, amicitia. Hit. 17. 10. 11. 22. 19. (Hib. *frith* f. „service, attendance".)

प्रु *pru* 1. âtm. (*gatâu* K. *sarpaṇê* V.) ire. Cf. *plu*.

1\. प्रुष् *pruś* 1. par. (*dâhê* K. *dahi* V.; ut mihi videtur, e praep. *pra* abjecto *a* et *uś*) urere, ardere. Rgv. 58. 2: *pruśitá* flagrans. (Cf. *pluś*, germ. vet. *FRUS* frigere, v. Graff. III. 828, nostrum *frieren*, *Frost*.)

2\. प्रुष् *pruś* 9. par. *pruśṇâ'mi* (*snêhanamôćanapûraṇêśu* K. *sêkapûrtyôñ snêhê* V.) amare, dimittere, implere, conspergere, effundere. Cf. *parś* *prś*, *pûr*.

प्रेक्षणीय *prêkśaṇîya* adj. (part. fut. pass. a r. *îkś* praef. *pra* s. *anîya*, v. euph. r. 94[a]) spectandus, spectatu dignus. In. 5. 13 in comparativo.

प्रेत *prê'ta* v. *i* praef. *pra*.

प्रेत्य *prêtya* adv. v. *i* praef. *pra*.

प्रेप्सु *prêpsu* (a desid. *îps* q. v. praef. *pra* s. *u*) adipiscendi cupidus, captans. B'. 18. 23. N. 5. 2. Dr. 8. 33.

प्रेमन् *prêmán* n. (r. *prî* s. *man*) gaudium, voluptas, amor. In. 2. 23. Mêg'. 45.

प्रेरणा *prêraṇâ* f. (r. *îr* praef. *pra* s. *ana* in fem.) missio.

प्रेष् *prêś* v. *iś* praef. *pra*.

प्रेष्य *prêśya* m. (mittendus, e *prêśay* [caus. rad. *iś* praef. *pra*] s. *ya*) servus, famulus, minister. In. 5. 20. N. 17. 33. 21. 30.

प्रेष्यता *prêśyátâ* f. (a praec. s. *tâ*) servitudo. N. 16. 1.

प्रेष्यवधू *prêśyavad'û* f. (Karm. e *prêśya* et *vad'û* femina) famula, serva. ~~Dr.~~ 6. 9.

प्रोत *prôta* v. *vê* praef. *pra*.

प्रोथ *prôt'a* m. n. nasus (animalis, ut equi, apri). N. 19. 13. A. 3. 19.

प्रौढ *prâuḍ'a* v. *vah* praef. *pra*.

प्लक्ष् *plakś* 1. par. âtm. (*b'akśaṇê*) edere. Cf. *b'akś*.

प्लक्ष *plakśá* m. nomen arboris (Wils.: 1) the waved leaf fig tree, ficus infectoria. 2) another tree, Hibiscus populneoides. 3) the holy fig, Ficus religiosa). N. 12. 4.

प्लव् *plav* 1. âtm. (*gatâu*) ire. (Cf. *plu*, unde *plav* adjecto gunae incremento.)

प्लव *plavá* m. (r. *plu* natare, s. *a*) 1) saltus. 2) natatio, natatus. 3) navis. Br. 3. 4. H. 1. 14. B'. 4. 36. (Gr. πλόος, πλοῖον; hib. *falc* „a flood" e *flac*, quod e *flav*? v. *plu*.)

प्लवग *plavaga* m. (e *plavá* saltus et *ga* iens) 1) simia. Rag'. 12. 70. 2) rana. Mêd.

प्लवङ्ग *plavañga* m. (e *plavá* in acc. et *ga* iens) simia. Am.

प्लवङ्गम *plavañgama* (e *plavá* in acc. et *gama* iens) id. Am.

प्लाविन् *plâvín* m. (r. *plu* s. *in*) avis.

प्लिह् *plih* 1. âtm. (*gatâu* K. *gatyâm* V.) ire, se movere.

प्लिहन् *plihan* m. (ut videtur, a r. *plih* s. *an*) lien. (Gr. σπλήν, σπλάγχνον praefixo σ, nisi *plihan* e *splihan*; lat. *lien* abjecto *p*.)

प्ली *plî* 9. par. *plînā'mi* ire. Cf. *plu*, *lî*.

प्लु *plu* 1. âtm. interdum par. 1) natare. Mah. 2. 2196: *śilâh plavantê ... amb'asi*; A. 6. 5: *tatra ratnasañg'âh plavanti*; R. Schl. II. 69. 9: *plavamânaśća hradê*. Intens. R. Schl. II. 95. 10: *pôplûyamânân aparân paśya tvań ġalamad'yagân* (*puśpasańćayân*). 2) navigare, navi proficisci. M. 36: *sâgaram pupluvê tadâ nâukayâ*; Mah. 1. 4207: *plavamânah yadr̥ććayâ ġagâma subahûn dêśân and'as tênô 'dupêna ha*. 3) volare (in aëre navigare). Mah. 3. 11767: *plavamânâ vihâyasâ gand'amâdanam âġagmuh* (*yakśâh*); 2. 386: *sab'â ... guhyakâir uhyamânâ sâ k'ê ... plavamânê 'va dr̥śyatê*; v. *plâvín* avis. 4) transsilire. R. Schl. I. 1. 70: *śatayôġanavistîrnam pupluvê lavanârnavam*; Mah. 3. 11227: *plavatah* (transsilientis); 16255: *pupluvê sham mahârnavań śatayôġanavistîrnam*. 5) flare. Mah. 3. 11070: *plavamânô vâyuh*. — Caus. alluere, perfundere. R. Schl. I. 42. 19: *b'aśmarâśîkr̥tân êtân plâvayêt lôkapâvanî* (*gañgâ*); 44. 43: *aťa gañgâmb'asâ tatra plâvitâh sâgarâtmaġâh*; Mah. 3. 12885: *ġaladâ g'ôrâh ... sarvatah plâvayanti ... vasund'arâm*. — âtm. se lavare. R. Schl. I. 44. 56: *plâvayasva tvam âtmânam ... sadâ 'ćitê salilê*. (Cf. *pru*; lat. *PLU*, *pluit*; *fluo*; mutatâ tenui in asp.; fortasse *fundo* e *flundo* adjecto *d* sicut in lit. *plûs-tu* e *plûd-tu*, et sicut *t* adjectum est in island. vet. *FLUT*; insertâ nasali sicut e. c. in *tundo* = scr. *tudā'mi*; *luo* e *pluo*? fortasse *plu-ma* a volando dictum sicut *penna* et nostrum *Feder* a scr. *pat*, q. v.; gr. πλέω e πλέϝω = scr. *plâvâmi*, πλεύ-σομαι = scr. *plôśyê'*; πλύ-νω; mutatâ tenui in aspir. vel mediam: φλύω, βλύω; abjecto π: λούω (?); slav. ПΛОВѪ *plovuń* nato, navigo, inf. *pluti*; *plju* spuere, v. gr. comp. 504; lit. *PLŪD*, *plûs-tu*, nato supra aquam, praet. *plûd-au*; scot. *plucas* „a flux, ventris fluxio"; hib. *plod* „a fleet", *plodaim* „I float"; fortasse *lua*, scot. *lu* aqua, e *plua*, *plu*; scot. *luaineas* „motion, as of a stream"; cf. scr. *plavana*; hib. *luathaim* „I hasten, I move", *luan* „a woman's breast", cf. scr. *payôd'ara*; island. vet. *FLUT* fluere, adjecto *t*, v. gr. comp. 109[b]; germ. vet. *FLUZ* [*fliuzu*, *flôz*, *fluzumês*] id.; fortasse *FLUG* volare e *FLUW*, v. gr. comp. 19 et Graff III. 760. — Ad caus. *plâvâ'yâmi* pertinent: lit. *pláuju* eluo, abluo, praet. *plówiau* = *áplâvayam*; *plauk-iu* nato, cujus *k* e *w* ortum esse videtur sicut lat. *fluc-si*, *fluc-tus* e *fluv-si*, *fluv-tus*; cf. *pluv* τοῦ *pupluvê*; russ. *plávaju* nato; lat. *plôro* e *plôvo* sicut germ. vet. *birumês* sumus = scr. *b'avâmas*, v. gr. comp. 20; *fleo* = scr. *plâvâ'yâmi* ejecto *âv*, *-eo* = scr. *ayâmi*, *-ês* = scr. *ayasi*, v. gr. comp. 109[a]). 6; *lavo*, λούω e *plavo*, πλούω, nisi, quod minus mihi arridet, pertinent ad *d'âv*; germ. vet. *flewiu* lavo, *flewitin* lavarent, *ar-flawên* eluo; v. Graff. III. 740; hib. *falcaim* „I bathe" e *flacaim* pro *flavaim*? mutato *v* in *c*, v. gr. comp. 19.)

c. *ab'i* perfundere, obruere. Man. 4. 41: *ragasâ 'b'iplutân nârîm* menstruis pollutam mulierem.

c. *ab'i* praef. *sam* id. Man. 4. 42: *ragasâ samab'iplutâm* (*nârîm*). — Trop. Mah. 3. 2016: *sarvân śôkaḣ samab'ipupluvê.*

c. *ava* desilire. Dr. 6. 10: *rat'âd avaplutya.*

c. *â* 1) natare. A. 6. 20: *âplavanta gatâiḣ sattvâiḣ matsyâḣ śatasahasraśaḣ.* 2) submergere, lavare. Mah. 3. 8514: *âplutya gâtrâṇi.* Se submergere, se lavare. Man. 11. 202: *saćêlaḣ ... âplutya.* — *âpluta* qui se submersit, se lavavit. In. 1. 20: *gaṅgâyâm âplutaḣ*; 2. 5: *anâplutâis tîrt'êśu*; trop. N. 18. 12. 22. 29: *vyasanâpluta* in calamitate submersus. — Cum acc. loci: se immergere. Man. 5. 77: *savâsâ galam âplutya.* — Caus. 1) facere ut aliquis se lavet. Mah. 1. 7334: *kṛśṇâm âplâvya.* 2) humectare. Man. 3. 244: *annâdyam ... âplâvya vâriṇâ*; trop. Man. 11. 97. 3) transsilire (v. *plu* sens. 3). R. Schl. I. 16. 24: *âplâvêyur mahârṇavân* (*vânarâḣ*).

c. *â* praef. *sam* irrigare. N. 4. 13: *samâplutâb'yân nêtrâb'yâṅ śôkagênâ 't'a vâriṇâ.*

c. *ut* subsilire. Hit. 27. 13. 111. 4. Ritu-S. 1. 18.

c. *upa* perfundere, obruere; invadere, irruere. R. Schl. II. 7. 13: *upaplutam ag'âug'êna*; Man. 4. 118: *ćâurâir upaplutê grâmê*; Rag'. 10. 5: *dêvâḣ pâulastyôpaplutâḣ* (schol. *râvaṇênôpadrutâḣ*); 14. 64.

c. *pari* circumfluere. Mah. 3. 12884: *pṛt'ivî ... salilâug'apariplutâ*; N. 24. 7: *aśrupariplutaḣ*; 24. 46: *śôkapariplutaḣ.*

c. *pari* praef. *ab'i* id. M. 9.

c. *vi* 1) circumagi. Hit. 79. 10: *akarṇad'ârâ galad'âu viplavêtê 'ha nâur iva.* 2) confundi. Mah. 2. 1429: *viplutâćâ 'sya ... budd'iḣ*; 1430: *tasya viplavatê budd'iḣ.* 3) concumbere cum aliquâ, *vipluta* qui concubuit. Man. 8. 277: *brâhmaṇyâ guptayâ saha viplutâu* (*vâiśyapârt'ivâu*); 2. 249: *aviplutaḣ.* — Caus. divulgare, profanare (arcanum). Man. 11. 198: *vêdaṅ viplâvya* (schol. *anad'yâpyaṅ vêdam ad'yâpya*).

c. *sam* 1) confluere. B'. 2. 46: *udapânê sarvataḣ samplutôdakê.* 2) perfundere, obruere, implere. A. 2. 12: *harśasamplutam.* — Caus. inundare. R. Schl. I. 44. 34: *gaṅgâ samplâvayâmâsa yagńavaṭam.*

1. प्लुष् *pluś* 1. et 4. par. urere. Râm. II. 79. 20: *agnipluśṭa.* Vid. *pruś* et cf. *plus.*

c. *ut* comburere. Ritu-S. (Lass.) 1. 22: *vanadâhôtpluśṭaśaspaprarôhâḣ ... vanântâḣ.*

2. प्लुष् *pluś* 9. par. 1) i. q. *pruś* cl. 9. 2) urere. B'aṭṭ. 20. 34: *pâpam pluśṇâtu vâ 'nalaḣ*; 20. 37: *mâ pluśâṇa vahnê.*

प्लुस् *plus* 4. par. (*dâhavib'âgayôḣ* K. *dâhavib'âgê* V.) urere, distribuere. Vid. *pluś.*

प्लेव् *plêv* 1. âtm. (*sêvanê* K. *sêvê* V.) servire, ministrare, colere, venerari. Cf. *pêv*, *mêv.*

प्सा *psâ* 2. par. (*b'akśaṇê*) edere. B'aṭṭ. 15. 6: *mâṅsam apsâsît.* (Cf. *b'aś*, unde in dialecto vêd. forma reduplicata *baps*, v. Westerg.; germ. vet. *spîsa* cibus.)

प्सान *psâna* n. (r. *psâ* s. *ana*) cibus. Am.

फ p'.

फक्क् *p'akk* 1. par. (*nîćâirgatâu* K. *asadvyavahârê śanâirgatâu* V.) repere, tarde incedere, improbe agere.

फण् *p'aṇ* 1. par. (*gatâu*) ire, se movere. — Caus. 1) *p'aṇâyâmi* facere ut aliquis se moveat. 2) *p'âṇâyâmi* pingue lactis auferre. K.: *p'âṇayati dugd'am* „he skims the milk".

फण *p'aṇá* m. n. (r. *p'aṇ* s. *a*) crista expansa in collo serpentis Cobra di Capella dicti. Rag'. 10. 7. 12. 98. Ritu-S. 1. 13.

फणा *p'aṇâ* f. (fem. praec.) id.

फणिन् *p'aṇín* m. (a *p'aṇá* vel *p'aṇâ* s. *in*) serpens. Ritu-S. 1. 13. 18.

1. फल् *p'al* 1. par. findi, dirumpi, dissilire. R. Schl. II. 61. 9: *hṛdayam mê ... p'alatî 'daṅ sahasrad'â*; 64. 21: *p'alên mûrdd'âća tê râǵan sadyaṅ śatasahasrad'â*; Dêv. 3. 7: *tasyâṅ k'aḍgô b'uǵam prâpya pap'âla.* — Part. perf. pass. *p'ullá* (Pâṇ. VIII. 2. 55) per assimil. e *p'ulna*, attenuato *a* in *u*, cf. *p'ull.*

c. *ut*: *utp'ulla* expansus, late apertus; e. c. *utp'ullalôćana.* In. 2. 26. Br. 3. 21. — Caus. distendere, diducere, late aperire, e. c. oculos. Ḥ. 3. 16: *utp'âlya vipulê nêtrê.*

c. *pra*: *prap'ulla* floridus. Maḥ. 5. 436: *padmâni prap'ullâni*; v. *pull.*

2. फल् *p'al* 1. par. proferre, producere (fructum), fructum edere. Ḥit. 70. 20: *palanty amṛtasêkê spi na pat'yâni viśadrumâṅ*; trop. Man. 4. 172: *nâ 'd'armaś ćaritô lôkê sadyaṅ p'alati gâur iva*; Maḥ. 1. 3275: *ad'yâpayiśyâmi tu yan tasya vidyâ p'aliśyati*; Ḥit. 58. 18: *virudd'an tê p'aliśyati.* — Pass. impers. Ḥit. 21. 13: *p'alitan tâvad asmâkaṅ kapaṭaprabandʼêna.* (Cambro-brit. *pâl* „a spread", *palad* „a spreading or shooting out", *paladu* „to spread or shoot out".)

फल *p'ála* n. (r. 2. *p'al* s. *a*) 1) fructus. N. 20. 9; trop. N. 13. 22 (v. 2. *p'al*). 2) cuspis sagittae; v. *p'alín.*

फलक *p'alaka* n. scutum, parma. Am.

फलवन्त् *p'alavant* (a *p'alá* s. *vant vat*) fructibus praeditus. N. 20. 6. Rag'. 4. 44.

फलसंस्थ *p'álasaṅst'a* (Tatp. e *p'alá* et *saṅst'a* qui stat cum aliquo) cum fructu conjunctus, scopum consecutus. Br. 3. 13.

फलित *p'alitá* (a *p'alá* s. *ita*, v. gr. 584. 11) fructibus praeditus. Ḥ. 1. 11.

फलिन् *p'alín* (a *p'alá* s. *in*) 1) id. Lass. 52. 17. 2) cuspide praeditus. Rag'. 7. 42.

फल्गुन *p'âlguna* n. cognomen Arǵuni.

फाल *p'âla* m. (r. 1. *p'al* s. *a*) vomer. Mêd.

फुल्ल् *p'ull* 1. par. (ut videtur, denom. a *p'ullá*, v. 1. *p'al*) se expandere (de floribus); florescere. (Cf. gr. φύλλον = *p'ullá*, v. 1. *p'al*; lat. *folium*; *flôs*, *flôris* e *flôv-is*, a *flu* per metath. e *ful*? sicut *plôro* = scr. *plâvâyâmi* a *plu* q. v.; anglo-sax. *blôvan* florere; germ. vet. *bluôn*, *pluôn* id.; *blô-mo*, them. *blô-mon*; goth. *blô-ma*, them. *blô-man*, flos, suff. *man* = scr. *mâna*, gr. μενος, part. praes. med.)

फुल्ल *p'ullá* v. *p'al.*

फेन *p'êna* m. spuma. Ḥit. 3. 2. (Slav. *pêna* id.)

फेनवन्त् *p'ênavant* (a praec. s. *vant vat*) spumosus. A. 6. 2.

फेनिन् *p'ênín* (a *p'êna* s. *in*) spumans, spumosus. Ḥ. 2. 11

फेनिल *p'ênilá* (a *p'êna* s. *ila*) id. Rag'. 13. 2.

फेल् *p'êl* 1. par. i. q. *pêl.*

ब *b*.

बंह् *banh* vel वंह् *vanh* 1. âtm. (*vrddʿâu* K.; scribitur *bah*, *vah*, gr. 110[a]) crescere. (Cf. *varh vrh*, quod e *vardʿ vrdʿ*, ita *banh*, *vanh* e *bandʿ*, *vandʿ* cum *n* pro *r*; v. *bahú* = βαθύς et cf. βένθος, βάθος.)

बंहिष्ठ *banhiśtʿá* superl. a *bahulá*, v. gr. 226.

बंहीयांस् *bánhîyâns* compar. a *bahulá*, v. gr. 226.

बट् *bat* v. *vat*.

बठ् *batʿ* v. *vatʿ*.

बण् *ban* 1. par. (*śabdê*) sonare. Cf. *bʿan*, *dʿvan*, *dʿran*, *dʿvan*, *svan*.

बणिज् *baníǵ* vel वणिज् *vaníǵ* m. (nom. *-k*, r. *pan* mutato *p* in *b* vel *v*, s. *iǵ*) mercator. N. 12. 131.

बण्ट् *bant* v. *vant*.

बद् *bad* 1. par. (*stʿâiryê*) firmum esse. Cf. 3. *pad*.

बद्ध *baddʿá* v. *bandʿ*.

1. बध् *badʿ* 1. âtm. (*bandʿanê* K. *nindê bandʿê* V.) ligare, vituperare, spernere; v. *bandʿ*.

2. बध् *badʿ* 10. par. *bâdʿáyâmi* (*sanyamanê* K. *bandʿê* V.) ligare; v. *bandʿ*.

3. बध् *badʿ* v. *vadʿ*.

बध *badʿa* v. *vadʿa*.

बधिर *badʿirá* (ut videtur, a r. *bandʿ* s. *ira*) surdus. Am. (Hib. *bodhar*, cambro-brit. *byzar*, armor. *byzar* id.)

बधू *badʿú* v. *vadʿú*.

बधैषिन् *badʿâiśin* v. *vadʿâiśin*.

बन् *ban* v. *van*.

1. बन्ध् *bandʿ* 9. par. interdum âtm. (*badʿnâʹmi*, *badʿnêʹ*, v. gr. 347) pass. *badʿyêʹ* (gr. 455), part. *baddʿá*. 1) ligare, alligare, religare. Sâ. 5. 17: *yamas tu tam ... baddʿvâ*; M. 47: *himavataś śrngê nâvam badʿnîta*; A. 5. 13: *babandʿaćâi 'va mê mûrddʿni kîrtṭam*; R. Schl. II. 74. 29: *raǵǵum baddʿvâ 'tʿavâ kantʿê*; Mah. 3. 10727: *bandʿiśyê sêtunâ gangâm*; Bʿ. 4. 14: *karmabʿiś sa na badʿyatê*; M. 48: *sâ (nâuś) baddʿâ tatra*. Figere, defigere, e. c. animum, oculos. Ragʿ. 6. 36: *tasmin ... babandʿa sâ na ... bʿâvam*; 3. 4: *babandʿa manaś*; Śak. 43. 7: *lakśam baddʿvâ*. 2) capere, prehendere. Hit. 16. 22: *badʿyantê nipunâir agâdʿasalilân matsyâś samudrât*. 3) producere. Ragʿ. 12. 69: *kâlê kʿalu samârabdʿâś pʿalam badʿnanti nîtayaś* (schol. *ǵanayanti*). — Caus. ligandum curare. Ragʿ. 12. 70: *sa sêtum bandʿayâmâsa plavagâiś*. (Cf. *bundʿ*, goth. *BAND* ligare, *binda*, *band*, *bundum*; fortasse anglo-sax. *fas-t*, *faes-t*; island. vet. *fas-t*; nostrum *fes-t* firmus, fixus = scr. *baddʿá*; send. *baś-ta* ligatus, v. gr. comp. 102; gr. ΠΙΘ, mutatâ mediâ in tenuem sicut in ΠΑΘ = scr. *badʿ*, *bâdʿ*, attenuato *α* in *ι* sicut in goth. *binda*; πεῖ-σ-μα, πείθω; lat. *fî-lum* pro *fid-lum*, *fû-nis* pro *fud-nis*, *fid-es*, *fîd-o* pro *feido* = πείθω, *foed-us* = *foid-us*, regressâ aspiratione, v. gr. comp. 104[a]), Ag. Benary „Römische Lautlehre", p. 190, cf. Pott. I. 251; lit. *bandà* pecus, a ligando dictum sicut scr. *paśú* a *paś*; slav. ВАЗ *vanś*, inf. *vanśati* ligare. Vid. *bandʿá*, *bándʿana*, *bándʿu*.)

c. *anu* 1) ligare, alligare. R. Schl. I. 72. 8. Dêv. 1. 22. 2) adhaerere. Hit. 24. 20: *bʿangê 'pi mrnâlânâm anubadʿnanti tantavaś*. 3) durare. N. 13. 31: *nâ 'nubadʿnati kuśalam*.

c. *â* illigare. R. Schl. II. 96. 31. Mêgʿ. 9.

c. *ni* 1) ligare, adstringere. Bʿ. 9. 9. 14. 7. N. 16. 8. Mah. 4. 982.

c. *pari* id. Trop. R. Schl. II. 58. 11: *vâćâ ... vâśpaparibaddʿayâ*.

c. *prati* id. Trop. Rag'. 1. 79: *pratibad'nâti hi srê-yaS pûģyapûģâvyatikramaS.*

c. *sam* id. A. 8. 7. — Caus. alligandum curare. R. Schl. I. 62. 24.

2. बन्ध् *band'* 10. par. ligare. R. Schl. II. 84. 4: *band'a-yišyativâ pâšâir at'avâ 'smân bad'išyati.*

बन्ध *band'á* m. (r. *band'* s. *a*) nexus, vinculum. B'. 2. 39. 18. 30. Rag'. 6. 81. (Cf. hib. *bad* „a bunch, bush, cluster, tuft, thiket"; armor. *bód* „touffe, buisson, trousseau".)

बन्धकी *band'akî* f. (a *band'aka*, quod a r. *band'* s. *aka*) femina impudica, adultera, meretrix. Hit. 86. 4.

बन्धन *bánd'ana* n. (r. *band'* s. *ana*) 1) alligatio. M. 49. 2) vinculum. Rag'. 3. 30. 12. 76. (Goth. *bindan* ligare; hib. *badan* „a tuft of trees, a tuft of hair".)

बन्धु *bánd'u* m. (r. *band'* s. *u*) 1) affinis, cognatus. Br. 1. 23. N. 16. 18. 30. 2) amicus. B'. 6. 5. 9. (Cf. hib. *badh* „love, friendship".)

बन्धुकाम *band'ukâma* (Bah. e *bánd'u* et *kâ'ma* amor, desiderium) erga propinquos amorem habens. Br. 1. 23.

बन्धुर *band'urá* (r. *band'* s. *ura*) iniquus, undatus, undulatus. Rag'. 13. 47.

बन्ध्य *band'ya* (r. *band'* s. *ya*) sterilis. Rag'. 1. 70. Hit. 4. 21.

बभ्र् *bab'r* et वभ्र् *vab'r* 1. par. (*gatâu* K. *gatyâm* V.; ut videtur, forma redupl.; cf. *b'ram*) ire, errare. Hit. 82. 13: *vayam ... and'â iva ba-b'râmaS.*

बभ्रु *bab'rú* 1) fem. *u* et *û*) flavus, rutilus. Rag'. 15. 16. 19. 25. 2) m. ichneumon. Lass. 46. 3.

बर् (बृ) *bar* (*bṛ*) v. *var* (*vṛ*).

बर्ब् *barb* 1. par. (*gatyâm*) ire, se movere; v. *pamb.*

बर्बर *barbara* stultus, stupidus, baro. Hit. 50. 8. (Cf. lat. *baro.*)

1. बर्ह् *barh* vel वर्ह् *varh* 1. et 10. par. (*vad'ê dîptâu*) ferire, occidere, lucere; cf. *varh vṛh, balh.*

c. *ni* in dial. vêd. prosternere. Ṛgv. 100. 18: *dasyûn ... hatvâ pṛt'ivyâṅ sarâ nibarhît* „hostes feriendo humi tela prostravit".

2. बर्ह् *barh* vel वर्ह् *varh* 1. par. (*smṛtihiṅsâdâ-navâkšu*) meminisse; ferire, laedere, occidere; dare; loqui; cf. *varh vṛh, balh.*

3. बर्ह् *barh* vel वर्ह् *varh* 1. âtm. (*srêš'ṭ'ê*) excellere; cf. *balh.*

1. बल् *bal* 1. par. (*d'ânyâvarôd'ê* K. *d'ânyâvarôd'ê ģîvanê* V.) opulentiam, fortunam alicujus impedire, perturbare; vivere.

2. बल् *bal* 1. âtm. (*dânavad'anirûpêšu*) abscindere (*dâna* a *dô*?); ferire, occidere; explorare, investigare; cf. *b'al* 1. âtm., *bil, b'il.*

3. बल् *bal* 10. par. *bâlâyâmi* (*b'ṛtâu* K.) sustentare, nutrire. K.: *bâlayati bâlam pitâ*; cf. *b'ar b'ṛ.*

4. बल् *bal* 10. par. *baláyâmi* (*nirûpaṇê* K. *nirûpê* V.) explorare, investigare; v. 2. *bal.*

बल *bála* (r. *bal* s. *a*) 1) n. vis, robur. In. 4. 8. H. 4. 41. 2) n. exercitus. N. 2. 11. 17. 22. 3) m. nom. pr. Dâityi, quem Indrus occidit. (Cf. lat. *valor, validus, valeo*, cum praep. *de*: *debilis.*)

बलवन्त् *bálavant* (a praec. s. *vant vat*) 1) adj. vi, robore praeditus, robustus, fortis. H. 1. 8. 42. 2. 12. 2) adv. *bálavat* valde. A. 7. 24.

बलाका *balâkâ* v. *valâkâ.*

बलाहक *balâhaka* m. nom. pr. Dr. 2. 13.

1. बलि *balí* m. (r. *bal* s. *i*) 1) nutrimentum, cibus. Rag'. 2. 24. 2) tributum. Rag'. 1. 18. 3) sacrificium. 4) nom. pr. Dâityi. A. 5. 16.

2. बलि *bali* f. (r. *bal* s. *i*) ruga.

बलिन् *balín* (a *bal* s. *in*) vi, robore praeditus, fortis, robustus. H. 4. 14.

बलिभ *balib'a* (a *bali* s. *b'a*) rugosus.

बलिष्ठ *báliš'ṭa* superl. a *bálavant* vel *balín.* Etiam sensu compar. (v. gr. 227). Rag'. 17. 59: *bališ'ṭ'aš cêt parasmât.*

बली *balí* f. i. q. *bali* f. Mah. 1. 3467.

बलीयांस् *bálîyâṅs* (compar. a *bálavant* vel *balín*, v. gr. 227) valde fortis. H. 4. 8.

1. बल्ह् *balh* vel वल्ह् *valh* 1. âtm. i. q. 2. *barh* et 3. *barh*.

2. बल्ह् *balh* vel वल्ह् *valh* 10. par. (*tviśi*) splendere. Cf. 1. *barh*.

बहिस् *bahís* v. *vahís*.

बहु *bahú* (fem. *-ví* vel *-u*, scribitur etiam *vahú*, r. *baṅh* vel *vaṅh* ejectâ nasali, s. *u*) multus. Sâ. 1. 11. — Adv. multum. N. 13. 64. (Gr. βαθύς; παχύς v. gr. comp. 87. 1; cf. lat. *pro-fundus*, v. *baṅh* et Benfey II. 67.)

बहुतिथ *bahutit'á* (a praec. s. *tit'a*) multus (de tempore). N. 13. 2. 61. Sâ. 4. 1.

बहुधा *bahud'á* (a *bahú* s. *d'á*) multipliciter. N. 10. 13. B'. 9. 15. 13. 4.

बहुपत्नीकृत् *bahupatnîkṛt* (multas uxores faciens, e *bahupatnî* [*bahú* et *pátnî* uxor] et *kṛt* faciens) multas uxores in matrimonium ducens. Br. 2. 34.

बहुमान *bahumâna* m. (r. *man* praef. *bahú* magnifacere, v. gr. 585, s. *a*) observantia, cultus. A. 4. 56.

बहुल *bahulá* (a *bahú* s. *la*) 1) multus. N. 13. 13. 2) niger, obscurus. Rag'. 11. 15.

बहुविध *bahuvid'a* (Bah. e *bahú* et *vid'a* vel *vid'â* genus, species, modus) multimodus, multifarius, varius. Br. 3. 20. B'. 4. 32.

बहुशस् *bahuśás* adv. (a *bahú* s. *śas*) multum, saepe. N. 18. 7. 23. 22. Sâ. 5. 84.

बह्वाश्चर्य *bahvâśćarya* (Bah. e *bahú* et *âśćarya* miraculum) multa miracula, multa mirabilia habens. In. 5. 14.

बाड् *bâḍ* vel वाड् *vâḍ* 1. âtm. (*âplâvê*) lavare, se lavare, se baigner. K.: *bâḍatê* (*vâḍatê*) *gaṅgâyâm munili*. (Germ. vet. *bad* balneum, *badôn* se lavare; lat. *bal-neum* cum *l* pro *d*; gr. βαλανεῖον.)

बाण *bâṇa* v. *vâṇa*.

बाणिज्य *bâṇiǵya* v. *vâṇiǵya*.

बाणी *bâṇî* v. *vâṇî*.

बाध् *bâd'* v. *vâd'*.

बाधा *bâd'â* v. *vâd'â*.

बान्धव *bând'avá* m. (a *bánd'u* s. *a*, v. gr. 580 et 582) affinis, cognatus. H. 1. 42. B'. 2. 23.

बाल *bâlá* m. (r. 3. *bal* nutrire, s. *a*) 1) puer, parvulus, infans. Collective, in plur. vel initio compos.: pueri, parvuli, infantes (utriusque sexus). Br. 1. 28. 3. 7. N. 12. 123. Sâ. 2. 8. 2) pilus. 3) cauda. Rag'. 9. 66. Mêg'. 54. — Adj. infans, aetate parvus, juvenis, novus, novellus, recens. Ur. 75. 13: *bâlam ivê 'ndum*; Rag'. 3. 22: *bâlaćandramâli*; Śak. 8. 9: *bâlaviṭapib'yali*. (Lit. *wála-s* pilus caudae equi; v. sq.)

बालक *bâlaka* (a praec. s. *ka*) puer, parvulus. N. 9. 23. (Hib. *ballach* „a boy".)

बालखिल्य *bâlak'ilya* m. Geniorum genus pollicis magnitudinem aequans (Wils.: a divine personage of the size of the thumb; sixty thousand of whom were produced from the hair of Brahma's body). Su. 3. 5.

बालपुत्र *bâlaputra* (e *bâlá* et *putrá*) parvulos liberos habens. Br. 2. 10. Sâ. 2. 8.

बालभाव *bâlab'âva* m. (e *bâlá* et *b'âvá* existentia, natura) infantia, pueritia, puerilis aetas. N. 13. 40.

बाला *bâlâ* f. (fem. vocis *bâlá*) 1) puella, parvula. Br. 1. 30. 2. 14. 2) femina. H. 4. 4. Br. 1. 30.

बालातप *bâlâtapa* m. (e *bâlá* novus, recens, et *âtápa* solis ardor) sol novus, sol oriens. Rag'. 6. 60: *bâlâtaparaktasânuli*. Sic etiam cum Mêd'âtit'i hoc vocabulum intelligimus apud Man. 4. 69. (V. sq. et cf. Holzmann, Thierkreis p. 10 sq.)

बालार्क *bâlârka* m. (e *bâlá* et *arka* sol) id. R. Schl. II. 96. 19.

बालिश *bâliśa* (ut videtur, a *bâlá* s. *iśa*, quod fortasse ex *ika*) imperitus, rudis, stultus, stolidus. Dr. 9. 8.

बालुका *bâlukâ* f. arena, glarea. Mah. 3. 10723.

बाल्य bâlyá n. (a bâlá s. ya) infantia, pueritia. N. 24. 12. Trop. insania, stultitia. Dr. 5. 6.

बाह् bâh v. vâh.

बाहु bâhú vel वाहु vâhú m. (si vâhú primitiva esset forma, deducendum esset a r. vah vehere, ferre; forma bâhú autem sustentatur zendico ... bâzu, gr. βραχίων, lat. brachium) brachium. In. 2. 24. (Gr. πῆχυς, mutatâ mediâ in tenuem, v. gr. comp. 87. 1, βραχίων, lat. brachium insertâ liquidâ sicut in frango, ῥήγνυμι, goth. BRAK = b'ang, nisi formae sanscritae bâhú, b'ang mutilatae sunt e brâhu, b'rang.)

बिट् biṭ v. viṭ.

बिन्द् bind 1. par. (ansê; scribitur bid, gr. 110[a]) dividere, findere. Cf. b'id, bil.

बिभक्षयिष् bib'akšayiš desid. a r. b'akš.

बिम्ब bimba v. vimba.

बिल् bil 6. et 10. par. (b'êdanê) findere. Cf. b'il, bind, b'id.

बिस् bis 4. par. (kšêpê) jacere, conjicere, mittere.

बीभत्स् bîb'ats desid. a r. bad', v. gr. 553.

बीभत्सु bîb'atsú (a praec. s. u) cognomen Arǵuni. A. 3. 1 (ubi bîb'atsur pro bi- legendum). Mah. 3. 551.

बुक्क् bukk 1. et 10. par. (švasvanâu K. švâdišabdê V.) latrare.

बुट् buṭ 1. et 10. par. (hinsê) ferire, occidere, laedere.

बुड् buḍ 6. par. (sanvaraṇê K. utsargasanvṛtâu V.) tegere, emittere, relinquere. Cf. baḍ, b'unḍ, ćuḍ.

बुद् bud 1. par. âtm. (nišâmanê) audire. Cf. bund, bund', bud'.

बुद्ध budd'á v. bud'.

बुद्धि budd'i f. (r. bud' s. ti) 1) animus, mens, intellectus. N. 5. 12. 24. 15. 5. Sâ. 2. 29. B'. 2. 41. 44. 53. 3. 40. 42 (manasas tu parâ budd'iḥ). 2) sententia, consilium. N. 3. 25. 26. 10. 25. 12.

बुद्धिमन्त् budd'imant (a praec. s. mant mat) mente, intellectu praeditus, sapiens. Sâ. 2. 14. B'. 4. 18.

बुध् bud' 4. par. âtm. etiam 1. par. âtm. 1) cognoscere, percipere. N. 22. 4: prativâkyanća ... bud'yêćâḥ; Mah. 2. 2506: budd'yâ bud'yên navâ bud'yêd ayam; 3. 557: tâm abud'yad amêyâtmâ balavân ... paryapṛććata tâm b'îmaḥ. 2) scire. H. 4. 42: na tvâm bud'yâmahê vayan samêtam b'îmarûpêṇa rakšasâ; Dr. 6. 15: na bud'yatê nâć'avatîm ihâ 'dya vahiśćaran hṛdayam pâṇḍavânâm; 8. 25: na bubôd'a hatan sûtan sa râǵâ bâhušâlinâ. — budd'á doctus, sapiens. Br. 2. 27. 3) nosse. Mah. 1. 5148: nâ 'bud'yantaća tan ǵanâḥ. 4) putare. Râm. I. 50. 13: tâni varšâṇy atîtâni bubôd'âi 'kam ahar yat'â. 5) (âtm.) expergisci. R. Schl. I. 46. 19: tatô ditir abud'yata; N. 10. 17: naća bud'yêta mê priyâ; 13. 19: damayantîća bubud'ê. — Caus. 1) certiorem facere, docere, nuntiare. M. 28: bôd'ayâmy adya yat tê hitam anuttamam; B'. 10. 9: bôd'ayantaḥ parasparam. 2) expergefacere. H. 2. 35: suk'asuptân ... na b'ayâd bôd'ayišyâmi. (Cf. bud, bund, bund' audire; zend. ... bud' videre, ... bûid'yê video, ... bûidyôimaid'ê videamus, v. gr. comp. 41. 472; lit. bundù vigilo, budrùs vigil, vigilans, nu-bundù expergiscor, praet. nu-budau; pa-budinu expergefacio; russ. bdju vigilo, bodrŭi vigil; slav. buditi expergefacit = caus. bôd'ayati, v. gr. comp. 562; goth. BUD jubere, mandare, biuda, bauth, budum [nostrum biete, ge-biete], ana-bus-ns, ana-bus-ns mandatum, v. bud' praef. prati caus. jubere; ita a ǵnâ scire ab'yanuǵnâ mandare; gr. ΠΥΘ, πυνθάνομαι, ἐπυθόμην mutatâ mediâ in tenuem, v. band'; lat. puto, v. gr. comp. 87. 1.

c. anu 4. âtm. 1) comperire, cognoscere. Mah. 3. 14799: anubud'yêta nṛpô 'smâkan ćikîršitam. 2) recordari. Mah. 1. 4874: sa tu kâmaparîtâtmâ tan šâpam nâ 'nvabud'yata. 3) expergisci. Mah. 1. 5024: dašṭô 'nvabud'yata.

c. *ava* 4. âtm. 1) sentire, percipere, animadvertere. Maḥ. 1. 5051: *susrâva rêtô ssya saća tan nâ 'vabuďyata*. 2) scire. R. Schl. II. 74. 10: *kin nâ 'vabuďyasê krûrê niyatam banďusaṅsrayam ǵyêšťam pitṛsamaṅ râmam*. 3) cognoscere. Maḥ. 2. 1371: *ďarmam avabuďyêta*; 3. 1363: *tvâṅ ćêt śrutvâ tâta taťâ ćarantam avaďôtsyantê ďaratânâṅ ćarâň*. 4) expergisci. Râm. II. 72. 50: *kaććit kâlê svabuďyasê*. — Caus. certiorem facere. Maḥ. 1. 5811: *asmân avabôďayat*.

c. *ava* praef. *sam* 4. âtm. intelligere. R. Schl. II. 9. 31: *nâ 'haṅ samavabuďyêya... râǵńaś ćikîršitam*.

c. *ni* 1. par. interdum âtm. 1) comperire, percipere, cognoscere, praesertim in 2. pers. imper. N. 22. 6: *damayantyâ vaćaň ... nibôďa*; Sâ. 5. 28: *vaćô nibôďa mê*; 6. 13: *satyam êtan nibôďa tvam*; Man. 1. 119: *idam matsakâśân nibôďata*; Maḥ. 1. 1353: *nibôďasva*. 2) scire. N. 12. 43: *râǵaputrîn nibôďa mâm*.

c. *pra* 1) 1. âtm. expergefacere. Maḥ. 3. 10653: *vyâǵraṅ śayânam prati mâ prabôďa*. 2) 4. âtm. expergisci. Hit. 107. 13: *sûryôdayê prabuďyatê*.— Caus. 1) certiorem facere. Ragh. 3. 68. 2) expergefacere. H. 2. 34. 3. 6. 4. 2.

c. *prati* 4. âtm. expergisci. R. Schl. II. 14. 50. Etiam par. Maḥ. 1. 5053: *tan dṛšṭvâ pratibuďyantam*.— Caus. 1) certiorem facere. Ragh. 1. 74. 2) mandare, jubere. R. Schl. II. 52. 35: *râmêṇa sumantraň pratibôďitaň*. 3) expergefacere. R. Schl. II. 65. 12: *ďartâram pratyabôďayan*.

c. *vi* 4. âtm. expergisci. Maḥ. 2. 162: *kaććit kâlê vibuďyasê*; H. 4. 24: *tayôň śabdêna maḥatâ vibudďâs tê*.

c. *sam* 4. âtm. par. 1) nosse. Maḥ. 2. 1498: *kasmân na sambuďyêta ... sasurâsuralôkânâm aśêšêṇa manôgatam*. 2) intelligere, sapere. Maḥ. 2. 2187: *na manda sambuďyasê*. — Caus. monere. Maḥ. 1. 1427: *yušmân sambôďayâmy êša yaťâ na sa ḥarêd balât*.

c. *sam* praef. *prati* resipiscere. Maḥ. 12519: *sô 'ḥam áiśvaryamôḥêna ... patitaň pratisambudďaň*.

बुध *buďá* (r. *buď* s. *a*) 1) sciens, sapiens, doctus. Br. 3. 5. 2) nom. pr. Ur. 93. 12.

बुन्द् *bund* 1. par. âtm. (*niśâmanê*) audire. Cf. *bud*, *buď*, *bunď*.

1. बुन्ध् *bunď* 1. par. âtm. id.

2. बुन्ध् *bunď* 10. par. (*banďê*) ligare. (Cf. *banď*, unde *bunď* attenuato *a* in *u* sicut in linguâ goth. *bundum* ligavimus a *band* ligavi.)

बुभुक्षा *bubukšâ* f. (a desid. r. *ďuǵ* edere, s. *â*) fames. Hit. 35. 11.

बुल् *bul* 10. par. (*maǵǵanê*) mergi, submergi.

बुस् *bus* 4. par. (*utsargê*) dimittere. Cf. *byus*, *vyus*.

बुस्त् *bust* 10. par. 1) venerari. 2) spernere. Cf. *pust*.

बोधन *bôďana* n. (r. *buď* s. *ana*) notio, cognitio, scientia. Ragh. 9. 49.

ब्युस् *byus* 4. par. (*ḥânê*) relinquere. Cf. *bus*, *vyus*.

ब्रह्मचर्य *braḥmaćârya* n. (e *bráḥman* et *ćarya*, quod seorsum non invenitur et vitae rationem significare videtur, a *ćar* ire, facere, s. *ya*) castimoniae vel coelibatus votum, castimonia. In. 4. 10.

ब्रह्मचारिन् *braḥmaćârín* m. (e *bráḥman* et *ćârin* iens, agens) coelibatus voto obstrictus. Sâ. 1. 5. A. 2. 17. Bh. 6. 14.

ब्रह्मण्य *braḥmaṇya* (a *bráḥman* s. *ya*) Braḥmae deo addictus, Braḥmae cultor, pius. Sâ. 1. 2. N. 1. 3.

ब्रह्मन् *bráḥman* (secundum Wils. a r. *varḥ vṛḥ* crescere, mutato *v* in *b*, s. *man*) 1) m. deus Braḥma. Su. 1. 22. 2) Braḥmanus, homo primi i. e. sacerdotalis ordinis. 3) n. summum incorporeum numen, causa primitiva. Bh. 4. 24. 14. 3. 4.

ब्रह्मर्षि *braḥmarši* m. (e *bráḥman* et *ṛši*, v. gr. 67) Braḥmanicus sapiens. In. 2. 13. Su. 3. 3.

ब्रह्मलोक *brahmalóká* m. (e *bráhman* et *lóka* mundus) Brahmae coelum. Su. 4. 25.

ब्राह्म *bráhmá* (fem. *-í*, a *bráhman* s. *a*, v. gr. 583) brahmicus, ad deum Brahmam pertinens. B'. 2. 72.

ब्राह्मण *bráhmana* m. (a *bráhman* s. *a*) i. q. *bráhman* sens. 2.

ब्राह्मणी *bráhmaní* f. (a praec. signo fem. *í*) femina primi vel sacerdotalis ordinis.

ब्रू *brú* 2. par. átm. *brávími*, *bruvé* (in tempp. specialibus solum usurpatur, v. gr. 317) dicere, loqui, c. acc. rei et pers. In. 1. 10: *vákyam arǵunam abravít.* Cum dat. vel gen. pers. B'. 10. 13: *svayańćái 'va bravísi mé*; N. 22. 6: *kuśalan té bravímy aham.*

c. *ati* conviciari. Dr. 5. 2: *maháratán atibruvan múd'a na laǵǵasé kat'am.* (Cf. *ru*; zend. *mru*; boruss. vet. *billa* dico; lit. *bilóju* id., *burna* os; hib. *bri* „a word", *bruidheann* „talk, speech", *bruideanaim* „I content, dispute"; scot. *bruidhean* „speaking, speech, talk; noise of talk, tumult", *bruidhneach* „talkative, loquacious"; cambro-brit. *brud* „a chronicle, a report of events, also a prophecy", *brudiwr* „a chronicler, a divulger of events, a prophet"; huc trahimus etiam gr. ΡΈΩ, ῥῆμα, ῥήτωρ, abjectâ litterâ initiali sicut ῥέω fluo e σρέω, σρέϝω = scr. *srávámi*; fortasse etiam huc pertinet germ. vet. *SPRAH* loqui = scr. *brav* τοῦ *brávími*, mutato *v* in gutturalem, v. gr. comp. 19, praefixo *s*, v. Graff. 6. 369, nostrum *spreche*, *sprach*, nisi potius referendum ad r. *ah* praef. *pra*, q. v.)

c. *anu* i. q. simpl. Mah. 1. 176.

c. *pra* id. Sâ. 2. 21. Man. 10. 1. 2.

c. *prati* respondere. N. 17. 44.

c. *vi* i. q. simpl. N. 24. 35. Man. 8. 75. 390.

भ *b'*.

भक्त *b'aktá* v. *b'aǵ*.

भक्तार् -तृ *b'aktár -tŗ* m. (r. *b'aǵ* s. *tár tŗ*) cultor.

भक्ति *b'aktí* f. (r. *b'aǵ* s. *ti*) 1) cultus, amor. Sâ. 1. 9. 5. 21. 50. B'. 7. 17. 8. 10. 9. 26. 2) divisio, partitio. Śak. 52. 4 infr.

भक्तिमन्त् *b'aktimant* (a praec. s. *mant mat*) colens. B'. 12. 17.

भक्तृत्व *b'aktŗtvá* n. (a *b'aktár -tŗ* s. *tva*) cultus.

भक्ष् *b'akś* 1. par. átm. 10. par. interdum átm. edere, vorare. H. 2. 14: *éśám utkŗtya mánsáni ... b'akśayiśyávah sahitáu*; 4. 10: *tvayá b'akśayatá narán*; N. 12. 20: *b'akśayaty éśa mán ráudrah*; In. 1. 26: *p'aláni ća sugand'íni b'akśitáni*; Mah. 3. 409: *vah sarván b'akśayiśyé*; R. Schl. I. 9. 34: *p'alány áśramaǵátáni b'akśayasva.* — *b'akśitá* n. cibus. Hit. 50. 20. — Desid. *bib'akśayiśámi* (gr. 492). H. 2. 27: *b'rátrá ... bib'akśayiśatá mánsan yuśmákam.* (Cf. *b'lakś*, *plakś*, *b'uǵ*. — *b'akś* ortum esse videtur e *b'aǵ*, primitive *b'ag*, unde *b'uǵ* attenuato *a* in *u*; cf. gr. ΦΑΓ, ἔφαγον; φάσηλος et φακός nituntur formâ *b'akś*, abjectâ gutturali vel sibilante; ita goth. *basi* n. bacca [nostrum *Beere*], them. *basja* = scr. *b'ákśya* q. v.; lat. *bacca* per assimil. e *bacsa*; fortasse etiam *bucca*, nisi pertinet ad scr. *múk'a*, ab edendo nominatum est, attenuato *a* in *u* sicut in scr. *b'uǵ*; *maxilla* e *baxilla* explicari posset, mutatâ mediâ in nasalem ejusdem organi; *fauc-s* aut huc aut ad *b'uǵ* referri potest; Ag. Benary, „Röm. Lautlehre" p. 155, *fa-mes* et *fa-ba* huc trahit, ita ut mutilata sint e *fag-mes*, *fag-ba*; cf. Pott. p. 271; de hib. *maise* „food, victuals" v. *mánsá.*)

c. *sam* i. q. simpl. Mah. 3. 422.

भक्ष *b'akśa* m. (r. *b'akś* s. *a*) edens, vescens in fine compp. N. 12. 63. (Gr. φάγος.)

भक्षक *b'akśaka* m. (rad. *b'akś* suff. *aka*) edens. Hit. 75. 8.

भक्ष्य *b'ákśya* (r. *b'akś* s. *ya*) 1) adj. edendus. 2) m. cibus. H. 2. 8. N. 9. 13. (Goth. *basi*, them. *basja* n. bacca.)

भग *b'ága* m. (r. *b'ag* s. *a*) 1) portio. 2) bona fortuna, felicitas, beatitudo. 3) vulva. Am. (Huc vel ad *b'ága* traxerim goth. *ga-bigs* dives, ita ut proprie significet qui cum divitiis est, them. *ga-biga* = scr. *sab'ága*; cf. etiam lit. *nabagas* homo miser, pauper, *na* = scr. *na* non; *bagotas* dives; russ. *ú-bogŭ* pauper, *bogatŭĭ* dives; cf. Pott. pp. 235. 236.)

भगवत् *b'ágavant* (a *b'ága* s. *vant vat*) felix, beatus, excelsus, excellens, praeclarus, venerabilis. Su. 3. 24. 4. 23. B'. 10. 14. Rag'. 8. 80. (Cf. slav. *bog* deus.)

भगिनी *b'aginî* f. (a *b'ága* s. *in* in fem.) soror.

भग्न *b'agná* v. *b'ańg*.

भङ्ग *b'ańgá* m. (r. *b'ańg* s. *a*) 1) fractio, fractura. Rag'. 16. 14. — *puśpab'ańga* florum contritio. N. 25. 7 (schol. Nil. *puśpasammardań*); trop. repudiatio. Rag'. 13. 78. 2) fragmentum. Ur. 69. 4. 3) unda, fluctus, v. sq. (Lit. *bangà* unda, fluctus; gr. ἀγή, v. *b'ańg*.)

भङ्गि *b'ańgi* f. (r. *b'ańg* s. *i*) 1) fractio, fractura. 2) unda, fluctus. Rag'. 16. 63. 3) fraus, fallacia, dolus. Up. 50.

भङ्गुर *b'ańgurá* (r. *b'ańg* s. *ura*) fragilis. Hit. 43. 5.

1. भज् *b'ag* 1. par. âtm. 1) dividere. Man. 9. 104: *b'râtarań samam b'agêran pâitrkań rikt'am*; 9. 200: *patyâu ģîvati yań strîb'ir alańkârô d'rtô b'avêt* | *na tam b'agêran dâyâdâ b'agamânâń patanti tê*; 9. 119. 209. 2) colere, venerari, deditum esse, amare (*sêvâyâm* K.). B'. 4. 11: *yê yat'â mâm prapadyantê tâńs tat'âi 'va b'agâmy aham*; 6. 31: *sarvab'ûtast'itań yô mâm b'agati*; 7. 16: *ćaturvid'â b'agantê mâń ģanâń*; H. 2. 29: *kâmôpahataćittâńgîm b'agamânâm b'agasva mâm*; N. 5. 32: *yat tvam b'agasi ... pumâńsan dêvasannid'âu*; Man. 8. 365: *kanyâm b'agantîm utkrśtam*. — *b'aktá* colens, deditus, devotus, amaus. In. 5. 44: *hrććayênaća santaptâm b'aktańća b'aga*; N. 10. 14: *madb'aktâ*; 13. 57. Sâ. 5. 95. B'. 4. 3. 7. 21. 23. 3) cum acc. loci petere, ire, proficisci. R. Schl. I. 16. 28: *nânâvid'ân śâilân kânanânića b'êģirê*; B'att. 6. 72: *vanâni b'êgatur vîrâu*; Mah. 3. 11113: *śukâń puńskôkilâń krâuńćâ visańģâ b'êģirê diśań*. Considere. Mah. 1. 5: *nirdiśțam âsanam b'êģê*; 1. 3867: *râģarśêń ... ûrum b'êģê śub'ânanâ*. 4) adipisci, obtinere. R. Schl. I. 27. 11: *râkśasatvam b'agasva*; 72. 11: *kuśad'vagasutê imê patnyâu b'aģêtâń sahitâu śatrugnab'aratâv ub'âu*; Man. 10. 59. 5) exercere, facere, exequi. Man. 4. 204: *niyamân kêvalân b'agan*. (Cf. *b'âģ*, *b'ańģ*, *b'uģ*; hib. *fuighim* „I get, obtain", *fuigheall* „profit, gain", „relique, remainder", *faghail* „getting, finding, obtaining"; Pottius apte huc trahit goth. *and-bah-ts* servus, minister; Ag. Benary confert lat. *fa-mulus*, quod etiam ad *FAC* referri potest, ita ut mutilatum sit e *fac-mulus*. Vid. *b'ága*.)

c. *nis* secernere, segregare, excludere. Man. 9. 207: *sa nirb'âģyań svakâd ańśât*.

c. *vi* 1) dividere. Mah. 3. 10208. Man. 9. 164. 210. 216. 2) distinguere, discernere. Man. 1. 65: *ahôrâtrê vib'agatê sûryań*. R. Schl. II. 67. 31: *vib'agan sâd'vasâd'unî*. 3) distribuere. Mah. 2. 2053: *tê dvandvaśań prt'akćâi 'va ... sińhâsanâni ... vib'êģirê*; Rag'. 10. 55: *sa têģô vâiśńavam patnyôr vib'êģê*; 11. 29: *tań kśuraprakalîkrtań krtî patrińâń vyab'agat*.

c. *vi* praef. *pra* id. Mah. 3. 16140. Man. 8. 166. 9. 268. B'. 11. 13. 18. 41.

2. भज् *b'ag* 10. par. *b'âģâyâmi* (*viśrâńanê* K. *pâkê* V.) dare, largiri (?) *), coquere. (Cf. *b'raģģ*, *b'arģ b'rģ*; germ. vet. *BACH*, *PACH*, *BAKK* torrere, coquere; nostrum *backen*.)

*) Fortasse pro *viśrâńanê* a r. *śrań* dare legendum est *viśrâńê* a r. *śrâ* coquere.

1. भञ्ज् *bʿańǵ* 7. par. *bʿanáǵmi*, praet. mtf. *ábʿâṅkšam*, fut. *bʿaṅkšyấmi*, pass. *bʿaǵyḗ*, part. *bʿagná* (gr. 542. 548) frangere. Ḥ. 1. 12: *vanḗ bʿańǵan mahâdrumân*; 4. 23: *babʿańǵatus tadâ vṛkšân*; trop. Maḥ. 1. 6868: *asya mâ bʿaṅkšam pratiǵńâm*. (Fortasse *bʿańǵ* mutilatum est e *bʿrańǵ*, cf. lat. *frango*, goth. *BRAK*, *ga-brika*, *ga-brak*, *ga-brêkum*; gr. ῥήγνυμι et abjectâ initiali, ἄγνυμι; lett. *braks* fragilis; hib. *brisim* „I break, dismember, disunite", *brit* „fraction", *breadach* „broken".)

c. *ava* i. q. simpl. Maḥ. 1. 7081. 3. 10043.

c. *nis* praef. *vi* id. Maḥ. 3. 12447: *vâtavinirbʿagnâ drumâṅ*.

c. *pra* id. Maḥ. 3. 11121.

2. भञ्ज् *bʿańǵ* 10. âtm. (*bʿâšârtʿḗ* K. *bʿâšḗ* V.; scribitur *bʿaǵ*, gr. 110ᵃ)) loqui, dicere, lucere. (Gr. φθέγγω, v. gr. comp. 16; hib. *faighim* „I speak, talk", *faighle*, *faighleadh* „words, talk, conversation", *faigh* „a prophet".)

1. भट् *bʿaṭ* 1. par. (*bʿṛtâu*) nutrire, sustentare; mercede conducere.

2. भट् *bʿaṭ* 1. par. (*paribʿâšaṇḗ* K. *bʿâšaṇḗ* V.) loqui, dicere.

भट *bʿaṭa* m. (r. 1. *bʿaṭ* s. *a*) miles. Ḥit. 104. 17.

भट्टार *bʿaṭṭâra* (forma prâcr. a scr. *bʿartấr* -*tṛ́* suff. *a*, mutato *t* in *ṭ* cui se assimilavit antecedens *r*; v. *bʿaṭṭinî* et cf. Lass. s. vv. *bʿaṭṭa* et *bʿaṭṭâraka*) venerabilis, sanctus.

भट्टारक *bʿaṭṭâraka* (a praec. s. *ka*) id. Ḥit. 21. 21.

भट्टिणी *bʿaṭṭiṇî* f. vox prâcrit. = scr. *bʿartrî*. Ur. 43. 13.

भण् *bʿaṇ* 1. par. loqui, dicere, in recentioribus scriptis, praesertim in dial. prâcrit. (v. Delii Radices Prâcr. p. 19). Lass. 3. 2: *râǵńâ … bʿaṇitam*; Bʿaṭṭ. 14. 46: *babʿâṇa*; 15. 15: *abʿâṇît*. (Cf. *bʿâš*.)

भण्ट् *bʿaṇṭ* 1. par. (*pratâraṇḗ* K.; scribitur *bʿaṭ*, gr. 110ᵃ)) fallere, decipere.

1. भण्ड् *bʿaṇḍ* 1. âtm. (*parihâsḗ* K. *vâći* V.; scribitur *bʿaḍ*, gr. 110ᵃ)) irridere; loqui.

2. भण्ड् *bʿaṇḍ* 1. et 10. par. (*šivḗ*; scribitur *bʿaḍ*, gr. 110ᵃ)) felicem esse; cf. *bʿand*.

भद्र *bʿádra*, vêd. *bʿadrá* (r. *bʿand* ejecto *n*, suff. *ra*) 1) adj. laetus, felix, excellens, optimus, praesertim in vocat. fem. Su. 3. 20. N. 22. 2. 2) subst. n. salus, felicitas, praesertim in salutationibus vel benedictionibus. N. 15. 5. Sâ. 2. 32. (Goth. *batiṡa* melior, *batista* optimus; germ. vet. *baz* melius, *beziro* melior, felicior, *bezisto* optimus; hib. *feodhas* „better", *badhach* „famous, great, noble"; fortasse *maith*; cambro-brit. *mad* „good, excellent", mutato *bʿ* in *m*, sicut e. c. in *mais* = scr. *bʿâs* q. v.; lat. *faus-tus* e *faud-tus* et hoc e *fand-tus*, mutato *n* in *u*?)

भन्द् *bʿand* 1. âtm. 10. par. gaudere, felicem esse, praestantem esse; v. *bʿádra*.

भय *bʿayá* n. (r. *bʿî* s. *a*) timor. Ḥ. 1. 7. 2. 13; v. *bʿî*.

भयङ्कर *bʿayaṅkara* (timorem faciens, ex acc. vocis *bʿayá* et *kara* faciens, v. gr. 575. 1) 1) timendus, terribilis. 2) m. nom. pr. Dr. 2. 11.

भयानक *bʿayấnaka* (r. *bʿî* s. *ânaka*, nisi e *bʿayá* et *anaka* a r. *an* s. *aka*) timendus, terribilis. Ḥ. 3. 2. Bʿ. 11. 27.

भयावह *bʿayâvaha* (e *bʿayá* et *âvaha* afferens, a r. *vah* praef. *â* s. *a*) timorem afferens, timendus, terribilis. Sâ. 5. 8.

1. भर् भृ *bʿar bʿṛ* 1. et 3. par. âtm. (*bʿárâmi*, *bʿárḗ*, *bibʿármi*, *bíbʿrḗ*; praet. redupl. *babʿấra*, *babʿrḗ* vel *bibʿarâńćakâra*, -*ćakrḗ*) 1) cl. 3: ferre, gestare, gerere. A. 1. 3: *navâny âbʿaraṇâni bibʿrat*; Ragʿ. 18. 44: *dʿuram dʿaritryâ bibʿarâmbabʿûva*; Bʿ. 15. 17: *yô lôkatrayam âviśya bibʿarty avyaya îśvaraṅ*; Ḥ. 3. 14: *tâm … mânušarûpam bibʿratîm*; N. 13. 52: *bibʿarši paramaṅ vapuṅ*; Man. 2. 157: *nâma bibʿrati*. 2) cl. 1 et 3: sustentare, nutrire. N. 17. 41: *bʿartavyâ … patnî*

ḥi patinâ; Hit. 1. 13: *daridrân b'ara*; Mah. 1. 3042: *aṇḍâni bib'rati svâni pipîlikâh; na b'arêt'âh kat'an nu svam âtmaǵam.* 3) cl. 1 âtm.: mercede conducere aliquem (v. *b'ṛti*, *b'ṛ'tya*). N. 15. 4: *b'arasva mâm.* (Gr. φέρω; lat. *fero*, *fer-s*, *fer-t*, *fer-tis* = scr. *bib'ârši*, *bib'ârti*, *bib'ṛt'â*, abjectâ syllabâ redupl.; *for-tis*; fortasse *por-to* e *for-to*; etiam *pario*, nisi pertinet ad *kar kṛ*, huc trahi posset, mutatâ aspiratâ in tenuem; fortasse *vi-bro* = scr. *b'ar b'ṛ* praef. *vi*; goth. *BAR* ferre, *bar* tuli, tulit, *baira* fero; germ. vet. *bëro* pario, *bur-di* onus; fortasse etiam goth. *BRAH* afferre [*bringa*, *brah-ta*, nostrum *bringe*] huc pertinet, adjectâ gutturali, ita *bairga* occulo, cf. scr. *nib'ṛta* occultus, v. Graff. 3. 139; fortasse goth. *bairg* mons a ferendo dictum est sicut scr. *b'ûd'arâ*, *b'ûb'ṛt*, *maḥîd'ara* et aliae quae tam terram sustentans quam mons significant voces; hib. *beirim* „I bear, carry"; slav. *beruń*; *brêmań* onus.)

c. *ni*: *nib'ṛta* occultus. N. 17. 91: *nib'ṛtô ́gnih*; Rag'. 8. 15: *nab'asâ nib'ṛtêndunâ*; Hit. 21. 8: *ǵambukêna sunibṛtam uktam.*

c. *sam* 1) comportare. R. Schl. I. 11. 13: *samb'riyantân samb'ârâh*; II. 56. 8: *mad'ûni mad'ukâri b'ih samb'ṛtâni nagê nagê.* — *samb'ṛta* compositus. Hit. 124. 13: *pańćab'ih samb'ṛtê dêḥê.* 2) sustentare. R. Schl. I. 52. 8: *kaććit tê samb'ṛtâ b'ṛtyâh.* 3) perficere, peragere. Rag'. 11. 32: *samb'ṛtakratuh* (schol. *sampâditayaǵńôpakaraṇah*). Parare. Ur. 93. 3: *upanîyatâm mantrêṇa samb'ṛtah kumârasyâ 'b'išêkah.* — Caus. comportari jubere. R. Schl. I. 11. 3.

2. भर् भृ *b'ar b'ṛ* 9. par. *b'ṛṇâmi*, v. gr. 345 (*b'artsanê* K. *b'ṛtâu b'ṛǵi b'artsê* V.) reprehendere; sustentare; frigere, assare.

भर *b'ara* m. (r. *b'ar b'ṛ* s. *a*) onus (v. Lass.).

भरण *b'araṇa* n. (r. *b'ar b'ṛ* s. *ana*) sustentatio, nutritio. Rag'. 1. 24.

भरतर्षभ *b'arataršab'a* m. (e *b'aratâ*, v. gr. 579, et *ṛšab'â* q. v.) B'aratidarum princeps. H. 2. 16.

भर्ज् भृज् *b'arǵ b'ṛǵ* 1. âtm. assare, frigere, torrere; v. *b'raǵǵ*.

भर्तार् -तृ *b'artâr -tṛ* (r. *b'ar b'ṛ* s. *târ tṛ*) I. subst. m. 1) qui sustentat, altor, nutritor. B'. 9. 18. 13. 16. 2) dominus. Mêg'. 1. 34. 3) maritus. H. 11. 19. II. adj. ferens, sustentans. B'. 13. 16.

भर्त्स् *b'arts* 10. par. 1) minari, terrere. H. 3. 21: *tam âpatantam ... b'artsayâmâsa têǵasvî tišt'a tišt'ê 'ti*; Mah. 4. 357: *śabdêna maḥatâ b'artsayantâu parasparam.* 2) deridere. Mah. 2. 434: *b'artsayantî 'va b'âskaram.*

c. *ab'i* minari, terrere. R. Schl. I. 28. 13.

c. *ava* id. Mah. 3. 15096.

c. *nis* 1) id. Mah. 1. 4190. 2) deridere. Hit. 64. 22.

c. *nis* praef. *ab'i* minari, terrere. R. Schl. II. 78. 19.

c. *pari* id. Mah. 3. 16008. Cl. 1. Mah. 3. 16141: *parib'artsantî.*

c. *sam* reprehendere. R. Schl. II. 75. 16: *vâkyâih krûrâih samb'artsitah.*

भर्भ् *b'arb'* 1. par. (*ḥińsâyâm* K. *ḥińsê* V.) laedere, ferire, occidere; v. sq.

भर्व् *b'arv* 1. par. id.

भर्श् भृश् *b'arś b'ṛś* 4. par. i. q. *b'rańś.*

1. भल् *b'al* 1. âtm. i. q. 2. *bal* (scribitur etiam *b'all*).

2. भल् *b'al* 10. âtm. (*nirûpê*) explorare, investigare.

भल्ल् *b'all* v. 1. *b'al.*

भल्ल *b'alla* m. (r. *b'all* s. *a*) sagittae genus. A. 10. 20.

भव *b'avá* m. (r. *b'û* s. *a*) 1) existentia. Sâ. 3. 10. 2) ortus, origo. Rag'. 3. 14. 9. 73. 8. 94.

भवन *b'avana* n. (r. *b'û* s. *ana*) domus, palatium. In. 3. 3. 5. 5. Su. 1. 28.

भवत् *b'âvant* 1) (nom. masc. *b'âvan*, part. praes. a r. *b'û* s. *ant at*) qui est. 2) (nom. *b'âvân*, a *b'â*

splendor, correpto â, s. vant vat, cf. b'âvín) splendens, excellens, praeclarus; reverentiae causâ ponitur pro pronom. 2dae pers. cum tertiâ verbi personâ. In. 1. 11. Su. 1. 24.

भवादृश् b'avâdṛś (e b'âvant abjecto t producto a, et dṛś a r. darś dṛś videre, v. gr. 263) tibi vel vobis similis. Hit. 38. 10.

भवानी b'avânî' f. (a b'avá nomen Śivi, s. ânî) nomen Durgae.

भवितव्य b'avitâvya (r. b'û s. tavya) esse debens.

भवितव्यता b'avitavyátâ f. (a praec. s. tâ) abstractum praecedentis, fatum. Ur. 55. 15 infr.

भवितार् -तृ b'avitâ'r -tṛ' (fem. -trî, r. b'û s. târ tṛ) futurus. Rag'. 6. 52. (Lat. *futurus*.)

भविष्य b'avišya (r. b'û cum charactere futuri auxil. sya inserto i) futurus. B'. 7. 26.

भव्य b'âvya (r. b'û s. ya, v. gr. 575) esse debens, futurus. Sâ. 5. 47.

भष् b'aš 1. par. interdum âtm. latrare. Mah. 1. 5249: śvâ b'ašan; 2. 1424: b'ašêyuh (śvânah); 2. 1425: b'ašantê. (Cf. b'âš.)

भस् b'as 3. par. bâb'asmi (b'artsanadîptyôh K. dyutâu b'artsê V.) lucere, splendere; minari, terrere. (Vid. b'âs et cf. b'arts.)

भस्त्रा b'ástrâ f. (r. b'as s. tra in fem.) follis. Hit. 43. 6.

भस्मन् b'ásman n. (r. b'as s. man) cinis.

भस्मसात् b'asmasât adv. (a praec. s. sât) in cinerem, ut b'asmasât kartum in cinerem vertere. B'. 4. 37.

भा b'â 2. par. âtm. 1) splendere, fulgere. N. 12. 103: ayam agamah ... âptâir bahub'ir b'âti; 13. 52: b'âsi vidyud ivâ 'b'rêšu; 17. 8. 2) apparere, videri. H. 1. 10: gaṅg'âvâtô bab'âućâ 'sya śućiśukrâgamê yat'â. (Cf. b'âs, b'as, b'âš; gr. φάω, φαίνω, φημί; φοῖβος, forma anomale redupl. sicut φέβομαι a scr. b'î, bíb'êmi; lat. *fâ-ri*.)

c. ati valde splendere. Râm. II. 46. 11.

c. ab'i splendere. G'at. 10.

c. â 1) id. R. Schl. I. 15. 19. 2) videri, apparere. Rag'. 13. 14.

c. ut apparere. Man. 1. 7: svayam udbab'âu.

c. nis elucere, exoriri. Man. 5. 113: apâm agnêśća saṅyôgâd d'êmah rûpyaṅća nirbab'âu.

c. pra i. q. simpl. Mah. 3. 10054. — prab'âta n. ortus lucis, diluculum. Loc. prab'âtê diluculo, ad primam auroram. Sâ. 5. 80.

c. prati 1) splendere. G'at. 15. 2) apparere, c. gen. R. Schl. I. 55. 17: yâni dêvêśućâ 'strâṇi ... pratib'ântu mama; c. acc. Mah. 3. 10169: tan tu kṛtsnô d'anurvêdô pratyab'ât. 3) videri. Dr. 4. 4. A. 4. 39.

c. prati praef. sam videri. Mah. 1. 8095.

c. vi splendere. R. Schl. II. 72. 20. Rag'. 5. 72.

c. sam praef. pra apparere, videri. Mah. 3. 10055.

भाग b'â'ga m. (r. b'aǵ vel b'âǵ s. a) 1) pars, portio. Rag'. 5. 9. 7. 42. 57. 10. 46. 2) bona fortuna, felicitas.

भागधेय b'âgad'êya (e b'â'ga et d'êya ponendus a r. d'â s. ya) 1) m. heres. 2) n. fatum, sors. N. 8. 6.

भागिरथी b'âgirat'î f. (fem. τοῦ b'âgirat'a a b'agirat'a nom. pr. regis, suff. â) nomen Gangis fluminis.

भाग्य b'âgya n. (a b'âga vel b'â'ga s. ya) sors, fatum; fortuna secunda. N. 17. 42. Rag'. 3. 13. Ur. 67. 18.

भाङ्गासुरि b'âṅgâsuri m. nom. pr. regis. N. 19. 11.

1. भाज् b'âǵ 10. par. (pṛt'akkarmaṇi) dividere, distribuere. Cf. b'aǵ.

2. भाज् b'âǵ f. (r. b'aǵ) 1) veneratio, cultus. B'. 9. 30 in fine comp. Bah. 2) i. q. b'â'ga. H. 1. 29 in fine comp. Bah. (Ad b'âǵ sgf. 2 vel ad b'â'ga sgf. 2 traxerim lat. *fê* vocis *fê-lix*, v. gr. comp. 419.)

भाजन b'âǵana n. (r. b'aǵ s. ana) vas. (Wils. „any vessel, as a pot, or cup, a plate".) Hit. 34. 2. Rag'. 5. 22.

भाण्ड b'âṇḍa n. vas, supellex, utensilia. Sâ. 3. 1. Hit. 64. 19.

भानु b'ânú m. (r. b'â s. nu) 1) lumen. 2) sol.

भानुमन्त् b'ânumánt (a praec. s. mant mat) lucidus, splendidus. Dr. 7. 2.

भाम् b'âm 1. âtm. 10. par. (krôd'ê; ut videtur, denom. a sq.) irasci. b'âmitá iratus (nisi hoc a b'â'ma ira, s. ita). Ṛgv. 114. 8.

भाम b'â'ma m. (r. b'â s. ma) 1) lumen, splendor. 2) sol. Mêd. 3) ira, furor. (Fortasse lat. furo, furor radice cum hoc vocabulo cohaerent, ita ut ad b'â vel potius ad b'as vel b'âs referenda sint.)

भामिन् b'âmín (ut videtur, a b'â'ma ira, s. in) iracundus. — fem. b'âmínî. Rag'. 8. 28.

भार b'ârá m. (r. b'ar b'ṛ ferre, s. a) onus. H. 4. 52. Sâ. 5. 104.

भारत b'â'rata m. (a b'arata nom. pr., s. a) B'arati proles. H. 1. 7.

भारती b'âratî f. 1) (a praec. signo fem. î) dea sermonis. 2) sermo. N. 12. 21.

भार्गव b'ârgavá m. (a b'ṛgú s. a) a B'ṛgu oriundus.

भार्या b'âryâ f. (sustentanda, nutrienda, a r. b'ar b'ṛ s. ya in fem.) uxor (cf. b'artâ'r -tṛ' maritus). N. 12. 22.

भाव b'âvá m. (r. b'û s. a) 1) existentia. N. 5. 39. B'. 2. 16. 2) substantia. B'. 4. 10. 8. 5. 3) status, conditio. Hit. 6. 5. 4) natura, indoles. N. 10. 15. B'. 7. 12. 13. 24. 9. 11. 5) proprietas. B'. 10. 5. 6) animus. M. 11. H. 4. 32.

भावन b'âvana m. (a b'âváy caus. r. b'û s. ana) qui facit ut aliquis existat, auctor, effector, creator, servator. Su. 3. 32. B'. 9. 5. Sâ. 1. 11.

भावना b'âvanâ f. (a caus. r. b'û s. ana in fem.) cogitatio, meditatio. B'. 2. 66.

भावितात्मन् b'âvitâtman (e b'âvitá part. perf. pass. formae caus. radicis b'û et âtmán anima, mens) effectam mentem habens, meditabundus. Su. 2. 14. Cf. ǵâtasaṅkalpa. N. 3. 8.

1. भाविन् b'âvín (r. b'û s. in) existens. Br. 2. 2. Hit. 6. 5. 7.

2. भाविन् b'âvín (a b'â splendor, s. vin) splendidus; fem. b'âvinî transl. praeclara, excellens (femina). In. 5. 37. H. 4. 30. Su. 4. 24.

भाष् b'âś 1. âtm. interdum par. loqui, dicere, c. acc. pers. et rei. Su. 4. 16: iti sundô 'py ab'âśata; B'. 2. 11: praǵṅâvâdâṅśća b'âśasê; Mah. 1. 7186: yat'â b'âśanti parasparam; R. Schl. II. 78. 19: kâikêyîm ... bab'âśê paruśaṅ vaćaṅ; Man. 4. 255. — Pass. c. nom. pers. B'aṭṭ. 2. 37: vaćaśća b'ûyô bab'âśê muninâ kumâraṅ; N. 18. 4: b'âśyamâṇô mayâ 'sakṛt. (Vid. b'â et cf. scot. beas „a speech, dialect".)

c. anu i. q. simpl. Man. 3. 30. Confiteri. Man. 11. 228.

c. ab'i 1) alloqui. Br. 3. 1: kanyâ tâv ab'yab'âśata; Sâ. 5. 11. 2) loqui, dicere. Man. 4. 57: nô 'dakyayâ 'b'ib'âśêta; Mah. 3. 2549: êvam êvâ 'b'ib'âśantaṅ. Confiteri. Man. 11. 103: ab'ib'âśyâi 'naṅ.

c. ab'i praef. sam loqui. Mah. 3. 12697: uććâiṅ samab'ib'âśantâu.

c. â 1) alloqui. N. 18. 22. 2) loqui, dicere. Dêv. 2. 36: âṅ kim êtad iti krôd'âd âb'âśya.

c. â praef. vi loqui, dicere. Mah. 3. 15169: vyâb'âśamâṇâśćâ 'nyônyan na mê ǵîvan vimôkśyasê.

c. â praef. sam id. Mah. 1. 4198: ity anyônyaṅ samâb'âśya.

c. pari persuadere. Mah. 1. 4287: punar êva tu sâ dêvî parib'âśya snuśâm.

c. pra i. q. simpl. Sâ. 2. 12. N. 13. 68. — prab'âśita n. dictum, sermo. N. 8. 11.

c. prati 1) respondere. N. 12. 25: ab'ib'âśê tvâṅ kim mân na pratib'âśasê. 2) i. q. simpl. Mah. 1. 5294: tam punaṅ pratyab'âśata.

c. sam i. q. simpl. Sâ. 4. 18. Man. 8. 55.

भाषिन् b'âśín (r. b'âś s. in) dicens, loquens.

1. भास् b'âs 1. âtm. interdum par. 1) lucere, splendere. Mah. 3. 12299: na bab'âsê sahasrâṅśuṅ. 2) videri. Râm. II. 51. 28: purî bab'âsa rahitâ. — Caus. collustrare. B'. 15. 6: na tad b'âsayatê sûryaṅ; 6. 12. (V. b'â et cf. hib. beosach „bright, glittering", boisgim fulgeo, „to flash", nisi hoc mutilatum

est e *boillsg* [cf. scot. *boillsg*], quod cum lat. *fulgeo* ad scr. *b'râǵ* referri potest; *mais* „sparkling, shining, brilliancy", mutato *b'* in nasalem ejusdem organi; lat. *fes-tra*, *fenes-tra*, insertâ nasali, adjectâ vocali sicut in verbis scr. cl. 7; *fas-tus*, quod Schellerius a gr. φάω deducit; *fes-tus*.)

c. *ava* lucere, splendere. R. Schl. I. 35. 16. — Caus. collustrare. Mah. 3. 1674.

c. *ut* caus. collustrare. Rag'. 7. 16.

c. *pra* lucere, splendere. Mah. 3. 5005: *yat'â sômań prab'âsatê*; 3. 17090: *prab'âsantam b'ânumantam.* — Caus. collustrare. Mah. 1. 6532.

c. *vi* lucere, splendere. R. Schl. II. 13. 10.

2. भास् *b'âs* f. (r. *b'âs*) splendor. B'. 10. 12.

भासुर *b'âsurá* (r. *b'âs* s. *ura*) lucidus, splendidus. Rag'. 5. 30.

भास्कर *b'âskara* m. (lucem faciens, e *b'âs* et *kara*) sol. In. 1. 29.

भास्वत् *b'â'svant* (a *b'âs* s. *vant vat*) luminosus. B'. 10. 12.

भास्वर *b'âsvará* (r. *b'âs* s. *vara*) id. A. 10. 2.

भिक्ष् *b'ikś* 1. âtm. mendicare. Man. 2. 184: *gurôń kulê na b'ikśêta.* Cum acc. pers. et rei. Man. 2. 50: *mâtaram b'ikśêta b'ikśâm*; c. ablat. pers. Man. 11. 24: *na d'anań śûdrâd viprô b'ikśêta.* (Fortasse *b'ikś* e desid. *bib'akś* ejectâ mediâ syllabâ et regressâ aspiratione, cf. e. c. *śikś* pro *śiśakś*, *lips* pro *lilaps*, v. gr. 490.)

भिक्षा *b'ikśá* f. (r. *b'ikś* s. *â*) eleemosyna. Hit. 27. 12.

भिक्षु *b'ikśú* m. (r. *b'ikś* s. *u*) mendicus.

भिद् *b'id* 7. par. âtm. *b'inádmi*, *b'indé* findere, perforare. R. Schl. II. 80. 10: *bib'idur b'êdantyâńśća tâńs tân dêśân*; Mah. 1. 1490: *tân pakśanak'atuṇḍâgrâir ab'inat*; Hit. 89. 21: *atiśîtalam apy amb'ań kim b'inatti na b'ûb'ŗtań.* — Trop. rumpere, violare. Sâ. 4. 7: *vratam b'ind'î 'ti vaktun tvân nâ 'smi śaktań*; Rag'. 15. 94: *samayam ab'inat.* — Pass. 1) findi, perforari. R. Schl. I. 28. 9: *b'idyêran darśanâd asyâ b'îrûṇâń hŗdayâni.* 2) differre, diversum esse. Rag'. 5. 37: *na kâraṇât* (a patre) *svâd bib'idê kumârań.* — *b'inná* (gr. 542) 1) fissus, perforatus. 2) diversus. Rag'. 2. 50. — Caus. 1) findere. R. Schl. I. 16. 23: *b'êdayêyur drumân*; Hit. ed. Ser. 80. 8: *anayôr mahân ... snêhań kat'am b'êdayituń śakyań.* 2) dissociare, abalienare, disjungere, discordes reddere. Mah. 1. 7399: *kuśalâir viprâiń ... kuntîputrân b'êdayâmań.* 3) vincere. R. Schl. I. 64. 7: *rûpam bahuguṇań kŗtvâ ... tam ŗśiń kâuśikań ramb'ê b'êdayasva tapasvinam*; Mah. 1. 5592: *b'ayêna b'êdayêd b'îruń, śûram ańǵalikarmaṇâ, lubd'am art'apradânêna.* (Lat. *findo*; *fi-nis* e *fid-nis* (?); goth. *BIT* mordere, *beita*, *bait*, *bitum*; germ. vet. *BIZ* id.; huc etiam traxerim goth. *maita* abscindo, mutatâ labiali mediâ in nasalem ejusdem organi sicut e. c. in send. *mrû* = scr. *brû* dicere; Pottius apte confert gr. φείδομαι. E linguis celticis huc referri possent hib. *biorin* „a little pin", mutato *d* in *r*, cf. भिल् *b'il*; *bior* „a sharp point", *bioradh* „a piercing, pricking", *biorach* „sharp pointed" etc.; *fi* „piercing, wounding, fastning".)

c. *anu* dissolvere. Mah. 2. 2483: *badd'ań sêtum kô 'nub'indyâd d'amêć ćântańća pâvakam.*

c. *ut* erumpere. Rag'. 13. 21: *udb'innavidyudvalayô ǵanań.*

c. *ut* praef. *pra* id. Śak. 128. 18: *prôdb'inna.*

c. *nis* 1) effodere (e. c. oculos). Mah. 3. 10328: *kaṇṭakêna ... nirbib'êdâ 'sya lôćanê.* 2) i. q. simpl. R. Schl. I. 40. 15: *êkâikań yôǵanam b'ûmêr nirb'indantań*; II. 35. 4: *vâkyavaǵrâir anupamâir nirb'indann iva ... kâikêyyâń sarvamarmâṇi*; Hit. 69. 12: *madâlasyêna nirb'idyatê.*

c. *nis* praef. *vi* i. q. simpl. Mah. 3. 8551.

c. *pra* id. *prab'inna* ebrius, de elephanto, tempore, quo coitum appetit (v. *prab'innakaraṭa*). Dr. 5. 5.

c. *prati* i. q. simpl. Dr. 6. 15: *kasya kâyam prati-b'idya g'ôrâ mahîm pravêkšyanti šitâh̆ šarâgryâh̆.* — Trop. Rag'. 19. 22: *pratyab'âitsur avadantya êva tam ... ašrub'ih̆.*

c. *vi* id. Mah. 3. 709: *tasya marma vib'idya sa vânah̆.* — Caus. disjungere, alienare. R. Schl. II. 7. 18: *kâikêyîn ... râmâd vib'êdayišyanti.*

भिन्न *b'inná* v. *b'id* (gr. 542).

भिल् *b'il* 10. par. findere. (Cf. *b'id*, unde *b'il* mutato *d* in *l*; germ. vet. *billi*, anglo-sax. *bill*, sax. vet. *bil* ensis, v. Graff. 3. 95.)

भिषज् *b'išág* m. medicus. N. 9. 29.

1. भी *b'î* 3. par. *bíb'êmi* (in formis puris tempp. specialium *î* ante conson. corripi potest, Pâṇ. VI. 4. 115; e. c. Man. 4. 191: *bib'iyât* pro *bib'îyât*) timere, cum abl. H. 3. 17: *na bib'êši hiḍimbê kim mat kôpât*; Mah. 3. 11479: *mâ b'âišṭa râkšasân mûḍ'ât.* — *mâ b'âis* pro *mâ b'âišîs* H. 3. 7. N. 14. 3. — Etiam *mâ b'âišîs* R. Schl. I. 59. 2. 64. 5. — Cum gen. R. Schl. I. 1. 4: *kasya bib'yati dêvâh̆*; N. 12. 11: *na 'bib'yat ... kasyaćit* (*abib'yat* videtur esse 7ma forma praet. mtf., nam *b'î* in praet. augm. 1 format *ábib'êt*). — *b'îtá* timens. N. 11. 3. B'. 11. 36. — Caus. *b'âyáy* par., *b'âpáy* âtm., *b'îšáy* par. âtm. terrere. Mah. 1. 185: *asmân švâpadâ b'îšayanti*; 1480: *b'ûtâni b'îšayan*; 8285: *šâilanipâtêna b'îšitâh̆*; 2. 1433: *vib'îšikâb'ir b'îšayan pârt'ivân.* (Lit. *bijaù* timeo, *báimẽ* timor, v. भीम *b'îmá* unde भैम *b'âima*; *bai-daù* terreo; *baisi-s* terribilis fortasse ad caus. *b'îšáy* pertinet; *bjaurùs* foedus, deformis, cf. scr. *b'îrú*; slav. *bojuń-sań* timeo [*sań* se], cf. भय *b'áya* timor; fortasse goth. *fia* odi pro *bia*, *fiands* inimicus, nostrum *Feind*, nisi pertinent ad *pîy* q. v.; gr. φέβομαι, ut videtur forma reduplic. anom. pro πέφομαι, nisi pertinet ad caus. *b'âpáy*; fortasse etiam huc pertinet hib. *fi* „fretting, anger, indignation". E lat. linguâ cum Pottio huc traxerim *foe-dus*.)

2. भी *b'î* f. (r. *b'î*) timor.

भीम *b'îmá* (r. *b'î* s. *ma*) 1) adj. timendus, terribilis. In. 1. 4. Su. 4. 17. 2) m. nom. pr.

भीमपराक्रम *b'îmaparâkrama* (Bah. e praec. et *parâkrama* vis, fortitudo) terribilem fortitudinem habens. H. 4. 18.

भीमरूप *b'îmarûpa* (e *b'îmá* et *rûpá* forma) terribilem formam habens.

भीरु *b'îrú* (fem. *b'îrú* vel *b'îrû'*, a r. *b'î* s. *ru*) timidus. Mah. 1. 5592.

भीरुक *b'îruka* (r. *b'î* s. *ruka*) id. Hit. 118. 2.

भीरू *b'îrû'* f. (fem. τοῦ *b'îrú*) timida (femina, saepissime in vocat.). H. 3. 7.

भीलु *b'îlu* (fem. *b'îlu*, r. *b'î* s. *lu*) i. q. *b'îrú*.

भीलुक *b'îluka* (r. *b'î* s. *luka*) id. Hit. 118. 2.

भीष् *b'îš* v. *b'î* caus.

भीष्म *b'îšmá* (a praec. s. *ma*) 1) adj. terribilis. 2) m. nom. pr., avus Pâṇḍavorum. A. 11. 3.

भुक्त *b'uktá* v. *b'ug* cl. 7.

भुग्न *b'ugná* v. *b'ug* cl. 6.

1. भुज् *b'ug* 6. par. *b'ugâ'mi*, part. perf. pass. *b'ugná* (gr. 542) flectere, curvare. (Cf. *b'añg*; goth. *BUG* id., *biuga*, *baug*, *bugum*, v. gr. comp. 489; part. pass. *bug-a-ns*, them. *bug-a-na* = भुग्न *b'ugná*; nostrum *biege*, *bog*, *Bug*; cum caus. *b'ôgáyâmi* convenit goth. *baugja*, *us-baugja* verro, nostrum *beuge*, v. gr. comp. 109a). 6. Hib. *bogaim* „I move, put in motion, wag, shake, toss, stir", *bogha* „bow", *boghaighim* „I bend, arch, camerate", *boghadoir* „archer"; slav. БѢГѪ *bêguń* fugio; gr. ΦΥΓ, φεύγω, lat. *FUG*, *fugio* a vertendo dicta; fortasse πυγών e φυγών.)

c. *ava* i. q. simpl. *avab'ugna* inflexus. H. 1. 19.

2. भुज् *b'ug* 7. par. âtm. *b'unágmi*, *b'uñgê'*, part. perf. pass. *b'uktá*. 1) edere, vesci. Su. 1. 5: *vinâ 'nyôsnyan na b'uñgâtê*; B'. 2. 5: *b'ôktum b'âikšyam*; 3. 12: *tâir dattân* (*b'ôgân*) *na pradâyâi 'b'yô yô b'uñktê*; R. Schl. I. 13. 17: *bub'ugirê*

sannâni; 18: annapânâni tatrâ 'b'uńgata; N. 13. 68: uććiśṭan nâi 'va b'uńgîyâm (sic etiam in ed. Calc. pro b'uńgîya). 2) frui, gaudere, uti, possidere. N. 4. 8: viragâńsića vâsâńsi divyâi ćitrâń sragas tat'â ... b'uńkśva; Mah. 1. 3901: âsâdya śântanus tâńća bub'ugê kâmatô vaśâm; Rag'. 8. 7: bub'ugê mahâb'ugań ... mêdinîn navapâṇigrahaṇâń vad'ûm iva; 12. 8: tasya râgyan nyâsam ivâ 'b'unak; B'. 2. 37: hatô vâ prâpsyasê svargań ǵitvâ vâ b'ôkśyasê mahîm; R. Schl. I. 46. 14: trâilôkyaviǵayam putrań sa ha b'ôkśyasi. — Pass. absol. Br. 2. 31: b'uktam ... mayâ. — Caus. 1) cibare, cibos porrigere. Man. 3. 106: na vâi 'svayan aśnîyâd atit'in yan na b'ôǵayêt; 113: itarân api ... annam ... b'ôǵayêt. C. instr. rei. Mah. 3. 1007: b'râtṛn ... ab'ôǵayanta mṛśṭânnâiń sûdâń. 2) fruendum, possidendum dare. B'att. 8. 83. — Desid. 1) edere velle, esurire. Mah. 1. 887: nâ 'ham annam bub'ukśê. — bub'ukśitá esuriens. Man. 10. 105. 2) frui, possidere velle. Mah. 1. 5667: sa râǵyam bub'ukśati. (Cf. b'akś, lat. fungor, fruor e frugor, inserto r, fruges, fructus, faux; island. vet. brúka uti; germ. vet. brûchan, prûchan id.)

c. ad'i frui, possidere. Hit.: râǵyam.

c. anu frui. Man. 4. 240.

c. upa 1) edere, vesci, bibere. R. Schl. II. 30. 16: p'alâni; Rag'. 1. 67: payań. 2) frui, gaudere, uti, possidere. Mah. 1. 8343. Hit. 28. 12. Man. 12. 8.

c. sam caus. cibare, c. instr. rei. Mah. 3. 12672.

3. भुज् b'uǵ (r. 2. b'uǵ) edens, vescens, in fine compos. B'. 4. 31.

भुज b'úǵa m. (r. 1. b'uǵ s. a) 1) brachium. 2) manus. H. 1. 2. 3) elephanti proboscis. Dr. 8. 21. (Fortasse lat. pug-nus pro fug-nus = part. perf. pass. b'ugná.)

भुजग b'uǵaga m. (tortuose iens, e b'úǵa, quod hic flexum, incurvationem significat, e ga iens) serpens. N. 11. 28. V. b'uǵańga et cf. pataga, patańgá.

भुजगी b'uǵagî f. (a praec. signo fem. î) fem. praec. Hit. 121. 19.

भुजङ्ग b'uǵańga m. i. q. b'uǵaga (cf. patańgá). Ur. 91. 10.

भुजमध्य b'uǵamad'ya n. (e b'úǵa brachium et mad'yá medium) pectus. Rag'. 13. 73.

भुजान्तर b'uǵântara n. (e b'úǵa et ántara) id. Ur. 70. 14.

भुजिष्य b'úǵiśya, vêd. b'uǵiśya m. (ut videtur, a r. 1. b'uǵ s. sya inserto i) servus, famulus.

भुजिष्या b'uǵiśyâ f. (fem. praec.) serva, famula. N. 13. 55.

भुवन b'úvana n. (r. b'û s. ana, omisso gunae incremento, v. euph. r. 51) mundus. Rag'. 1. 26: b'uvanadvaya mundorum par i. e. coelum et terra. Rag'. 2. 53. N. 24. 33. Mêg'. 6.

भुशुण्डी b'uśuṇḍî f. teli genus. A. 6. 16 (lege b'uśuṇḍîb'iń). 7. 3.

1. भू b'û 1. par. âtm. b'ávâmi, b'ávê, áb'ûvam (gr. 374[a]), áb'aviśi; babûva, babûvê (gr. 404); b'aviśyâmi, b'aviśyê 1) esse, existere. B'. 16. 13: idam api mê b'aviśyati punar d'anam; N. 10. 22: kat'am budd'vâ b'aviśyati. — Cum antecedente na mori. H. 4. 50: adya na b'aviśyasi; N. 21. 10: na b'aviśyâmy asańśayam. 2) esse (ut verb. substant.). Br. 3. 18: b'aviśyâmi suk'ânvitâ; N. 1. 28: sap'alan tê b'avêǵ ǵanma; Br. 3. 8: tat têśân vipriyam b'avêt; 12: anât'â kṛpaṇâ ... b'aviśyâmi. — Cum dat. esse alicui rei, praeditum esse aliquâ re. Br. 3. 19: dêvâśća pitaraśća ... tvayâ dattêna tôyêna b'aviśyanti hitâya. Causam esse alicujus rei. Mah. 3. 12312: trâilôkyasya ... b'avanti sma vinâśâya. — Pass. impers. cum instrum. pers. et praedic. Hit. 17. 20: ad'unâ tavâ 'nućarêṇa mayâ sarvadâ b'avitavyam; Ur. 38. 3 infr.: pratyâsannêna ćandrêṇa b'avitavyam. 3) fieri, oriri. B'. 14. 17: pramâdamôhâu tamasô b'avatań; N. 23. 11: tê tênâ 'vêkśitâń kumb'âń

púrṇá évá 'b'avaṅs tataṅ; A. 3. 27: *tasya tać ćatad'á rúpam ab'avat*; Maḥ. 1. 1501: *b'asmasád b'avét.* — Part. perf. pass. *b'útá* 1) qui est, existit. Su. 1. 25: *trišu lókéšu yad b'útaṅ kińćit st'ávaraǵaṅgamam.* In fine comp. N. 12. 38: *asyá 'raṇyasya maḥataṅ kétub'útam ivó 'ććritam (šilóććayam).* 2) factus. A. 3. 28: *punas táni šarîráṇi ékîb'útáni b'árata | adṛšyanta.* — *b'útá* subst. n. creatura, animans, res. Ḥ. 4. 32. Su. 2. 7. B'. 2. 69. N. 14. 2. B'. 7. 26. — Caus. *b'áváy* 1) facere ut aliquis existat, sustentare, nutrire. Maḥ. 3. 8763: *tá (praǵáṅ) b'ávitá b'ávayanti ḥavyakavyáir diváukasaṅ*; B'. 3. 11: *déván b'ávayatá 'néna té déváṅ b'ávayantu vaṅ | parasparam b'ávayantaṅ šréyaṅ param avápsyat'a.* 2) cogitare, meditari (secundum gramm. Ind. *b'ú* cl. 10). B'. 2. 66: *ná 'sti budd'ir ayuktasya naćá 'yuktasya b'ávaná | naćá 'b'ávayataṅ šántiṅ*; R. Schl. II. 67. 20: *b'ávayann átmaná "tmánam.* — Desid. 1) esse, existere velle. Maḥ. 4. 678: *na tišṭ'ati sma sanmárgé naća d'armé bub'úšati.* 2) eligere (conjugem). Maḥ. 1. 7068: *yadi kanyé 'yan naća kańćid bub'úšati*; 7969: *kó bub'úšéta ná 'rǵunam.* (Lat. *fu-i, fu-turus, fo-re*; *-bam* [*ama-bam*] = scr. *áb'avam*, *-bo*, *-bimus* = *b'avišyá'mi*, *b'avišyá'mas*, v. gr. comp. 526. 662; gr. φύ-ω, ἔφῡ-ν, ἔφῡ-ς, ἔφῡ = *áb'úvam*, *áb'ús*, *áb'út*, v. gr. comp. 573; lit. *bú-ti* esse, *bǔw-aú* fui = *áb'avam*, *bǔ-siu* ero = *b'avišyá'mi*, v. gr. comp. 652; slav. *bü-ti* esse, *buń-duń* ero; germ. vet. *bim* sum [nostrum *bin*], *bir-u-mês* sumus = *b'ávámas*, mutato *v* in *r*, v. gr. comp. 20; hib. *fuilim* sum, *ba me* vel *budh me* fui, proprie fuit ego, *ba* = *áb'avat*, *budh* = *áb'út.* Ad caus. *b'áváyámi* traxerim lat. *facio* mutato *v* in *c* sicut e. c. in *vic-si*, *vic-tum*, v. gr. comp. 19; *fé-mina*, quae procreat, gignit, suff. *mina* = scr. *máná*, gr. μενη, sicut *mini* formarum ut *amamini* = scr. *mánás*, gr. μενοι, v. gr. comp. 478; *fé-tus*, *fe-tura*; goth. *baua* aedifico, *bauais* aedificas, ubi *ái* = scr. *aya* τεῦ *b'ává́yasi*, v. gr. comp. 109*). 6 et cf. scr. *b'avana* domus.)

c. *anu* 1) adesse, interesse. N. 5. 40: *anub'úyá 'sya viváḥam.* 2) percipere, sentire, experiri, perpeti. Rag'. 1. 21: *asaktaṅ suk'am anvab'út*; 8. 3: *anub'úya ... ab'išéćanam*; Maḥ. 3. 10789: *îdṛšîm ápadam kó stra dvitîyó snub'avišyati.*

c. *anu* praef. *sam* id. Rag'. 9. 48: *ártavam utsavaṅ samanub'úya.*

c. *antar* inesse. Man. 12. 87.

c. *ab'i* aggredi, accedere. Maḥ. 3. 10592: *éšá té b'ásvatî kîrtir lókán ab'ib'avišyati*; B'. 1. 40: *d'armé našṭé kulaṅ kṛtsnam ad'armó 'b'ib'avati.* Hostiliter aggredi, invadere. Śak. 15. 3 infr.: *paritráyét'ám mám anéna dušṭamad'ukaréṇá 'b'ib'úyamánám.* 2) superare, vincere. A. 3. 30: *yadá 'b'ib'avitum váṇáir naća šaknómi tam*; 11. 2: *na tvá 'b'ib'avituṅ šaktó mánušó b'uvi kašćana.*

c. *ut* caus. facere ut aliquis existat, procreare. Rag'. 2. 62: *máyám udb'ávya.*

c. *ut* praef. *sam* oriri. G'aṭ. 5: *šókaṅ samudb'avati.*

c. *tiras* evanescere. Rag'. 16. 23: *púr api ... tiróbab'úva.* — Caus. delere, evertere, frangere. R. Schl. I. 44. 9: *tasyá svalépanam ... tirób'ávayitum budd'iń ćakré.*

c. *pará* perire. Maḥ. 1. 4167: *yat'á d'armó na parább'avét.*

c. *pari* despicere, contemnere. Ḥit. 30. 11: *šašinas tulyavaṅšó spi nird'anaṅ parib'úyaté*; Dr. 6. 17: *pańćé 'ndrakalpán parib'úya*; Br. 2. 16.

c. *pari* praef. *sam* id. Maḥ. 3. 13230.

c. *pra* 1) esse. B'. 16. 9: *prab'avanty ugrakarmáṇaṅ.* 2) fieri, prodire, oriri, nasci. B'. 8. 18: *avyaktád vyaktayaṅ sarváṅ prab'avanty aḥarágamé*; Rag'. 10. 51: *purušaṅ prabab'úvá 'gnéṅ*;

Hit. 13. 8: *lôb'ât krôd'aḣ prab'avati.* 3) valere, praevalere, potentem, parem esse, cum dat. vel infin. Hit. 25. 6: *prîtyâi (ćêtasaḣ) saǵǵanab'âšitam prab'avati*; Ur. 7. 9: *kat'am ... nirmâtum prab'avên manôharam idań rûpam purâṇô muniḣ*; Rag'. 8. 44. R. Schl. II. 23. 38. — Cum gen. pers. Man. 5. 2: *viprâṇâń svad'armam anutišt'atâń kat'am mṛtyur prab'avati*; Mah. 3. 12669: *nâ 'smâkam mṛtyur prab'avatê.* — Absol. Hit. 24. 3: *višvâsât prab'avanty êtê višvâsas tatra nô 'ćitaḣ.* — *prab'avant* praevalens, praepotens. H. 2. 32. 4) abundare. *prab'ûta* abundans, multus, copiosus. N. 13. 3: *prab'ûtayavasênd'anam*; Hit. 45. 6: *prab'ûtê 'pi vittê.*

c. *vi* caus. proprie: facere ut aliquid foras sit, inde 1) explorare, investigare, indagare. Man. 8. 25: *vâhyâir vib'âvayêl liṅgâir b'âvam antargatan nṛṇâm* (schol. *nirûpayêt*). 2) probare, demonstrare. Man. 8. 56: *uktańća na vib'âvayêt.* 3) observare, percipere, sentire. Man. 7. 147: *mantrayêd avib'âvitaḣ*; Rag'. 11. 10: *uhyamâna iva vâhanôćitaḣ pâdaćâram api na vyab'âvayat.* — Pass. videri. Mah. 1. 932: *sûryâńšub'iḣ spṛšţań sarvań šući vib'âvyatê.* Hit. 124. 63.

c. *sam* 1) una esse, conjunctum esse. Su. 2. 11: *têšâm ... samb'ûya sarvâir asmâb'iḣ kâryaḣ sarvâtmanâ vad'aḣ.* Coire (cum femina). Mah. 1. 4398: *sambab'ûva tayâ saha.* 2) fieri. Su. 1. 30: *tatas tâu tu ǵaţâ b'ittvâ mâulinâu sambab'ûvatuḣ*; 4. 11: *dṛšţvâi 'va tâń varârôhâń vyat'itâu sambab'ûvatuḣ*; Mah. 3. 8843: *garb'iṇyâu sambab'ûvatuḣ*; 3. 16478: *tat'â samab'avaććâ 'pi yad uvâća vib'îšaṇaḣ.* 3) oriri. H. 1. 17: *ǵôrâ samab'avat sand'yâ*; Br. 3. 24: *haršaḣ samab'avad mahân.* 4) nasci, c. abl. patris et loc. matris. Mah. 1. 8028: *sâttvatyâm atirat'aḣ sambab'ûva d'anańǵayât.* 5) esse posse, sufficiens spatium habere in aliquo loco, valere. M. 12: *aliṅgarê yadâćâi 'va nâ 'sâu samab'avat.* — Caus. 1) facere ut aliquis existat, sustentare, servare. Man. 2. 142: *yaḣ ... samb'âvayatićâ 'nnêna*; Mah. 1. 1343: *samb'âvayâ 'tmânam aǵîrṇam mama têǵasâ.* 2) facere. Mah. 3. 13316: *svastivâćanań samab'âvayam*; 13317: *svastivâćanâni sušţu samb'âvitâni.* 3) committere. Mah. 1. 2088: *samb'âvaya ... mayi sarvam.* 4) convenire, congredi, adire. Mah. 3. 1982: *kâmyakê pârt'ân samab'âvayad aćyutaḣ*; Ur. 9. 6 infr. 5) cogitare. Rag'. 7. 6: *samb'âvitaḣ* (schol. *ćintitaḣ*). 6) putare, existimare. Rag'. 6. 42: *d'ârâń šitâń râmaparašvad'asya samb'âvayaty utpalapatrasârâm.* 7) magni aestimare, honorare. B'. 2. 34: *samb'âvitasya* (schol. *bahumatasya*); Rag'. 10. 56: *samb'âvitân tâb'yâń sumitrâm*; 5. 11: *prâptô 'si samb'âvayituń vanân mâm.* Cum instr. honestare, dignari, colere, ornare aliquâ re. Rag'. 16. 40: *anyâir anuǵîvilôkań sâmb'âvayâmâsa gṛhâiḣ* (schol. *satkṛtavân*); 7. 8: *vilôćanan dakšiṇam ańǵanêna samb'âvya* (schol. *alańkṛtya*).

2. भू *b'û* f. (a r. *b'û*) terra. H. 2. 18. Su. 2. 24; v. *b'ûmi.*

भूतपूर्व *b'ûtapûrva* (e *b'ûtâ* qui fuit et *pûrva* prior, loco adverbii *pûrvam* prius, antea, v. gr. 612) prior. Br. 1. 22.

भूति *b'ûti* f. (r. *b'û* s. *ti*) 1) existentia. Dr. 5. 9. 2) felicitas, prosperitas, salus. Rag'. 1. 18. 10. 59. 3) succus, qui ex elephantorum temporibus fluit. Mêg'. 19. (Gr. φύσις e φύτις.)

भूधर *b'ûd'ara* m. (terram ferens, e *b'û* et *d'ara*) mons. In. 5. 10.

भूभृत् *b'ûb'ṛt* m. (terram ferens, sustinens, e *b'û* et *b'ṛt*) 1) mons. Mêd. 2) rex. Up. 79. Rag'. 11. 81.

भूमि *b'ûmi*, vêd. *b'ûmi* f. (r. *b'û* s. *mi*) 1) terra. In. 1. 31. 2) locus. Rag'. 4. 42. 6. 31. (Cf. lat. *humus*, hib. *uim* „the earth, a country".)

भूमिका b'ûmikâ' f. (a praec. s. ka in fem.) in linguâ scenicâ partes, Rolle. Ur. 35. 4 infr.

भूय b'ûya n. (r. b'û s. ya) substantia. B'. 14. 26. 18. 53.

भूयांस् b'û'yâṅs (compar. τοῦ b'û'ri, oppressa syllaba ri, suff. yâṅs pro iyâṅs, v. gramm. 227 annot. et 203) 1) adj. πλείων. Br. 2. 6. N. 18. 19. 2) adv. b'û'yas a) plus. N. 8. 14.* b) iterum, denuo. Br. 1. 11. N. 23. 2. 24. 2. 25. 5. B'. 2. 20: nâ 'yam b'ûtvâ b'avitâ vâ na b'ûyaḣ „non ille extitit, existetque non iterum". — Instr. b'û'yasâ nimis. Rag'. 8. 9. (Hib. bhus „a sign of the comparative degree, and has always ni before it, as ni bhus airde higher".)

भूयिष्ठ b'û'yiṡṫa (superl. τοῦ b'û'ri, v. praec. et gr. 227 annot.) plurimus, permultus. Ḥ. 1. 19. — b'û'yiṡṫam adv. 1) valde, admodum; prorsus, plane, omnino. Rag'. 13. 14. Dr. 8. 40.

भूरि b'û'ri multus, praesertim in initio compp. e. c. b'ûritêǵas magnum splendorem, magnam vim habens. Maḥ. 1. 3849; v. sq. (Huc traxerim gr. μυρίος, mutato b' in nasalem ejusdem organi; huc etiam trahi possent hib. mor et lat. mul-tus, nisi pertinent ad purú q. v.)

भूरिदक्षिण b'ûridakšiṇa (Baḥ. e b'û'ri et dakšiṇâ q. v.) multa dona sacrificalia habens vel praebens. N. 12. 14. In. 1. 16. A. 2. 8.

भूर्ज b'ûrǵa m. nomen arboris (Wils. „the B'ôj or B'ôj-patr [j=ǵ], a tree growing in the snowy mountains, and called by travellers a kind of birch; the bark is used for writing on"). Rag'. 4. 73. Ur. 24. 15. (Cf. germ. vet. birca, bircha, nostrum Birke, lit. berża-s.)

भूष् b'ûš 1. et 10. par. ornare. R. Schl. II. 39. 17: b'ûšayâmâsa gâtrâṇi tâir... vib'ûšaṇâiḣ; I. 48. 5: b'ûšayantâv iman dêśaṅ ćandrasûryâv ivâ 'mbaram; Ḥ. 2. 23: divyâb'araṇab'ûšitâ. (Hib. beosaighim „I ornament, deck out, beautify" = scr. b'ûšáyâmi; huc, vel ad b'û'šaṇa q. v., trahi potest lat. orno abjectâ initiali; respicias formam osnamentum apud Varr. et hornamentum pro fornamentum in inscript. apud Gruter.)

c. vi i. q. simpl. In. 1. 9: ḥêmavib'ûšitam.

भूषण b'û'šaṇa n. (r. b'ûš s. ana, v. euph. r. 94ᵃ)) ornamentum. N. 9. 5.

भृकुटि b'ṛkuṭi et भृकुटी b'ṛkuṭî f. (e b'rû supercilium, correpto rû in ṛ, et kuṭi, kuṭî a rad. kuṭ flectere, curvare) superciliorum contractio. Ḍr. 7. 9. Dicitur etiam b'rukuṭi, b'rukuṭî.

भृकुटीमुख b'ṛkuṭîmuk'a (Baḥ. e b'ṛkuṭî et múk'a vultus) superciliorum contractione praeditum vultum habens. Su. 4. 14.

भृङ्ग b'ṛ'ṅga m. apis nigra. Rag'. 8. 52.

भृत् b'ṛt (r. b'ar b'ṛ s. t, v. gr. 573) ferens, gerens, sustinens in fine compp. B'. 8. 4. N. 12. 93.

भृति b'ṛti f. (r. b'ar b'ṛ s. ti) 1) actio sustentandi, nutriendi. 2) merces, operae pretium. N. 8. 25.

भृत्य b'ṛ'tya m. (nutriendus, r. b'ar b'ṛ s. ya inserto t, v. gr. 629) servus, famulus. A. 2. 9.

भृत्यत्व b'ṛtyatvá n. (a praec. s. tva) servitus, ministerium. Ḥit. 51. 7.

भृश b'ṛśa multus. — b'ṛśam adv. multum, valde. In. 5. 36. In initio compp. b'ṛśa (gr. 618). Br. 2. 36.

भृशता b'ṛśátâ f. (a praec. s. tâ) vehementia. Rag'. 11. 58.

भेक b'ê'ka m. rana. Ritu-S. 1. 18.

भेड b'êḍa m. aries. Mêd.

भेद् b'ê'da m. (r. b'id s. a) 1) fissio, divisio. 2) separatio. Ḥit. 4. 3. 3) rima. Ur. 74. 8. 4) decisio, discrimen. N. 19. 32. 5) diversitas. B'. 18. 29.

भेदतस् b'êdatás adv. (a praec. s. tas) secundum diversitatem, pro discrimine. B'. 18. 19.

भेरी b'ê'rî et b'êrî' f. tympanum (Wils.: a kettle drum). B'. 1. 13.

भेष् b'êš 1. par. âtm. (b'ayê) timere. (Cf. b'î et ejus caus. b'îš.)

भेषज b'êšaǵá n. medicamentum. N. 9. 30.

भैक्ष *b'áikša* n. (a *b'ikšá'* eleemosyna, stips, quae datur vel accipitur, s. *a*) 1) mendicatio. 2) collect. mendicata. Br. 1. 2.

भैक्ष्य *b'áikšya* n. (a *b'ikšá'* eleemosyna, stips, s. *ya*) cibus emendicatus (cf. *b'áikša*). B'. 2. 5.

भैमी *b'áimí* f. (a *b'áima*, patronym. a *b'ímá*, signo fem. *í*) nomen Damayantiae. (Cf. lit. *baimė́* timor.)

भैरव *b'áiravá* (a *b'írú* timidus, s. *a*, v. gr. 582) terribilis, horrendus.

भैषज्य *b'áišagya* n. (a *b'ěšagá* s. *ya*) medicamentum. Hit. 28. 8.

भैस् *b'áis* pro *b'áišís*, v. *b'í* et gr. 358[a]. H. 3. 7.

भो *b'ó* interj. heus! In. 1. 11.

भोक्तार् -तृ *b'óktá'r -tr'* m. (r. *b'ug* s. *tár tr*) qui edit, fruitur, consumptor. B'. 5. 29. 9. 24.

भोक्तुकाम *b'óktukáma* (Bah. e *b'ó'ktum* edere, a *b'ug* [v. gr. 599] et *ká'ma* desiderium, cupiditas) edendi cupiditatem habens. H. 3. 17.

भोक्तृत्व *b'óktrtvá* n. (a *b'óktá'r -tr'* s. *tva*). Abstractum a *b'óktá'r -tr'*. B'. 12. 20. 13. 20.

1. भोग *b'óga* m. (r. *b'ug* edere, s. *a*) 1) fructus, perceptio, voluptas. B'. 5. 22. N. 16. 18. 2) cibus. B'. 2. 5.

2. भोग *b'óga* m. (r. *b'ug* flectere, s. *a*) serpens.

भोगपति *b'ógapati* m. (e 1. *b'óga* et *páti* dominus) praeses, praefectus, praepositus. Hit. 39. 19.

भोगवती *b'ógavatí* f. (a *b'óga* serpens, s. *vant vat* in fem.) nomen urbis a serpentibus inhabitatae in tartaro. N. 5. 5.

भोगिन् *b'ógín* (a 1. *b'óga* s. *in*) 1) adj. fructibus, perceptionibus, voluptatibus, cibis praeditus. B'. 16. 14. 2) subst. m. dominus, rex.

भोजन *b'ógana* n. (r. *b'ug* s. *ana*) 1) actio edendi, fruendi. Sá. 4. 18. 2) cibus. N. 18. 6. 22. 12.

भोजनीय *b'óganíya* (r. *b'ug* s. *aníya*) 1) edendus, fruendus. 2) n. cibus. N. 23. 10.

भोज्य *b'ó'gya* (r. *b'ug* s. *ya*) i. q. praec. Su. 4. 4.

भौम *b'áuma* (a *b'ůmí* terra, s. *a*) terrenus, terrester. M. 27.

भ्यस् *b'yas* 1. âtm. (*b'ayě*) timere. Cf. *b'í*.

भ्रंश् *b'ranś* 4. par. âtm. 1. âtm. (*b'ráśyámi*, *b'ráśyě*, *b'ráńśě*) cadere, elabi. N. 20. 2: *uttaríyam ad'ó spaśyad b'raśṭam*; Su. 1. 15: *b'raśṭáb'araṇakěśántáń*. Adhibetur praesertim ad indicandam separationem vel privationem, c. ablat. rei; e. c. N. 16. 37: *b'raśṭá gńátib'yań*; M. 7. 111: *b'raśyatě rágyág gívitáćća*; R. Schl. II. 74. 2: *rágyád b'ranśasva*; 75. 34: *satáń lókát satáń kírtyáń ... b'raśyatu*. — Caus. dejicere, ejicere, privare. N. 6. 15: *b'ranśayiśyámi tań rágyát*. (Vid. *b'rańs* et cf. *srańs*, *d'vańs*, v. gr. comp. 19; germ. vet. *RIS* cadere, etiam *HRIS*, attenuato *a* in *i*, v. Graff. 2. 536; *ur-RIS* surgere, sicut scr. *pat* praef. *ut*; *reisa* iter, *reisón* proficisci.)

c. *pari* i. q. simpl. N. 16. 23: *rágyaparib'raśṭań*; 18. 10: *parib'raśṭasuk'ěna*.

c. *pra* id. Rag'. 14. 54: *prab'raśyamánáb'araṇaprasúná*. Cum instr. rei, quâ aliquis privatur. Mr. 14. 12: *prab'raśyatě těgasá* (cf. *yug* praef. *vi*). — Caus. dejicere, privare. Rag'. 13. 36: *padán mag'ónań prab'ranśayáń yó nag'uśań ćakára*; Mah. 3. 601: *rágyát prab'ranśitań*.

c. *vi* id. Mah. 3. 3: *rágyavib'raśṭa*.

भ्रंश *b'ranśa* m. (r. *b'ranś* s. *a*) lapsus, exitium, ruina. B'. 2. 63.

भ्रंस् *b'rańs* 1. âtm. i. q. *b'ranś*.

भ्रस्ज् *b'ragg* 6. par. âtm. (scribitur *b'rasg*, gr. 110[b], *b'rggá'mi*, *b'rggé'*, gr. 301) assare, frigere, coquere. B'att. 14. 86: *báb'ragga śókó rávaṇam agnivat*. (V. *b'arg b'rg* et 2. *b'ag* et cf. gr. φρύγω, φώγω; lat. *frigo*; hib. *bruighim* „I boil, seeth"; island. vet. *BAK*; germ. vet. *BACH*, *BAKK*; nostrum *BACK* coquere; v. *pać*.)

भ्रण् *b'raṇ* 1. par. (*śabdě*) sonare. Cf. *d'raṇ*, *d'vaṇ*, *d'van*, *svan*.

भ्रम् b'ram 1. et 4. par. b'rámâmi, b'rámyâmi* etiam b'rámyâmi (Pâṇ. III. 1. 70) vagari, circumerrare, peregrinari. N.15.14: viprayuktań sa mandâtmâ b'ramati; Mah. 3. 12892: lókê 'smin b'ramâmy êkó 'ham; 14377: bab'râma tatra tatra vâi; B'aṭṭ. 12. 72: b'râmyanty ab'ítâń paritań puran nań; B'. 1. 30: b'ramatî 'va ća mê manań; Mah. 1. 2062: dṛśṭir b'râmyati mê. — Pass. impers. R. Schl. II. 96. 8: bahuśó 'b'râmi tê. — Cum acc. peragrare. N. 16. 30: anvêśṭâró brâhmaṇâśća b'ramanti śataśó mahîm; Mah. 1. 5184: tê dêśam bahuśó 'b'raman. — Pass. impers. c. acc. loci. B'ar. 3. 4: b'rântan dêśam anêkadurgavi śamam. — b'rântá act. currens. A.4.38: taťâ b'rântê raťê. — Caus. 1) circumvolvere, vibrare, rotare, agitare, quassare. Mah. 2. 762: b'ramayitvâ śataguṇam ... gadâ kśiptâ balavatâ; 3.117: b'râmyamâṇó 'ťa ćakravat; B'aṭṭ. 15. 53: śaktim abib'ramat; H. 4. 49: utkśipyâ 'b'râmayad dêhan tûrṇań śataguṇâd'ikam. 2) i. q. primit. R. Schl. I. 44. 12: tatrâi 'vâ 'bib'ramad dêvî sańvatsaragaṇân bahûn. (Cf. kram, gr. ῥέμβω.)

c. ut exsilire. Dr. 8. 19: raťât ... udb'ramya. — udb'rânta commotus, agitatus, perturbatus. Gîta-G. 4.1: prêmab'arôdb'rântam mâd'avam; Hit.107.7: b'avê 'smin pavanôdb'rântavîćivib'ramab'añgurê.

c. pari circumerrare. A.10. 31: paryab'ramanta ... asurâń.

c. vi circumerrare, peragrare, pervagari. Nalôd. 3. 26: vib'rântań vanêća dêvyâ; N. 15. 16: sa vib'raman mahîń sarvâm. — vib'rânta commotus, perturbatus. B'. 16. 16: anêkaćittavib'rântâń.

c. sam: samb'rânta commotus, perturbatus. A. 6. 10: sarvê samb'rântamanasań; N. 13. 15.

भ्रमर b'ramará m. apis (Wils.: a large black bee).

भ्रष्ट b'raśṭá (a r. b'rańś, v. gr. 548) v. b'rańś.

भ्रष्टाभरणकेशान्त b'raśṭâb'araṇakêśânta (Bah. e b'raśṭá elapsus et Dvandv. âb'araṇakêśânta, âb'araṇa + kêśânta, kêśa et ánta*)) elapsa ornamenta et capillos habens. Su. 1. 15.

भ्रस् b'raś v. b'rańś.

भ्राज् b'râǵ 1. par. âtm. lucere, splendere. H. 4. 40: bab'râǵatur yaťâ śâilâu nîhârêṇâ 'b'isańvṛtâu; N. 2. 29: b'râǵamânań yaťâ ravim. Praet. mltf. vêd. âb'rât (v. euph. r. 59); Ṛgv. 66. 3: ćitró yad ab'rât „versicolor quum splendet". (Cf. râǵ; gr. φλέγω, φέγγω; lat. fulgeo, flam-ma e flag-ma, flagro, flavus; goth. BAIRH, unde bairh-tei lux et denom. bairh-tja manifesto; anglo-sax. blican splendere; angl. brigh-t; germ. vet. berht, beraht [nostrum Pracht] clarus; blich, blic, blig fulmen, lumen, bleih pallidus [nostrum bleich], blanch candidus, blinchan lucere; lit. blizgù scintillo, radio; russ. bleśću splendeo; scot. breagh „bellus, tersus, speciosus, nitidus, bene ornatus", breachad „pulchritudo, decor, nitor", boillsg „splendor, fulgor", boillsgeach „coruscus, emicans, fulgidus, splendens".)

c. vi i. q. simpl. Dr. 1. 9: vib'râǵamânâm vapuśâ.

भ्रातर् -तृ b'râ'tar -tṛ m. (rad. incerta, suff. tar tṛ, v. gr. 124 annot.) frater. (Goth. brôthar; lat. frâter; gr. φρᾱτήρ, φράτωρ; hib. brathair; russ. brat; slav. bratrŭ; lit. brōlis mutilatum esse videtur e brotris, ejecto t, mutato r in l.)

भ्रान्ति b'rânti f. (r. b'ram s. ti) circumactus. Ur. 4. 10: ćakrab'rântiń.

भ्राश् b'râś 1. et 4. âtm. splendere, lucere. (Cf. b'râǵ, b'lâś.)

भ्री b'rî 9. par. (b'araṇê K. b'ṛṇyâm b'îṇyâm V.) sustentare, timere. (Cf. b'ar b'ṛ, b'î.)

भ्रुकुटि b'rukuṭi, भ्रुकुटी b'rukuṭî v. b'ṛkuṭi.

---

*) kêśânta idem significare videtur ac kêśa, cf. sub'rûnâsâkśikêśânta. H. 3. 14.

भ्रुड् *b'ruḍ* 6. par. (*sanvṛtisanhatyôn*) tegere, coacervare. Cf. *b'ut.*

भ्रुव *b'ruva* supercilium, in fine compositorum possessivorum (v. gr. 613). N. 5. 7.

भ्रू *b'rû* f. supercilium. Dr. 1. 14. (Gr. ὀφρῦς, praefixo o; slav. *brŭvĭ*; lit. *bruwis*; russ. *brovj* f. id.; goth. *braho*; germ. vet. *brâwa* f. Etiam hib. *fabhar* „the eye-brow, eye-lid, eye", nisi descendit a lat. *palpebra*, huc referri posset, ita ut *fa* significet oculum; v. *paś.*)

भ्रूक्षेप *b'rûkśêpa* m. (Tatp. e praec. et *kśêpa* conjectio, jactus, a r. *kśip* s. *a*) superciliorum jactus, oculorum lusus, nictatio. In. 5. 7.

भ्रूक्षेपालाप *b'rûkśêpâlâpa* m. (e praec. et *âlâpá* sermo, loquela, a r. *lap* praef. *â* s. *a*) oculorum loquela, nictationis loquela. In. 5. 7.

भ्रूक्षेपालापमाधुर्य *b'rûkśêpâlâpamâd'urya* (Bah. e praec. et *mâd'urya* dulcedo) oculorum loquelae dulcedinem habens. In. 5. 7.

भ्रूण् *b'rûṇ* 10. âtm. (*âśâyâm* K. *âśâviśankayôn* V.) sperare, timere.

भ्रूण *b'rûṇa* m. (fortasse forma anomala a r. *b'ar b'ṛ*) fetus utero matris inclusus, ἔμβρυον.

भ्रेज् *b'rêǵ* 1. âtm. lucere, splendere, fulgere. Cf. *b'râǵ.*

भ्रेष् *b'rêś* 1. âtm. (*ćalê b'ayê*) 1) ire, se movere, vacillare. B'aṭṭ. 14. 87: *sa bib'rêśa* (schol. *ćalitan*). 2) timere; cf. *b'êś.*

भ्लक्ष् *b'lakś* 1. par. âtm. i. q. *b'akś.*

भ्लाश् *b'lâś* 1. et 4. âtm. i. q. *b'râś.*

भ्लेष् *b'lêś* 1. par. âtm. i. q. *b'rêś.*

म *m.*

1\. मंह् *manh* 1. âtm. (*vṛdd'âu*; scribitur *maḥ*, gr. 110*)) crescere. (Vid. *maḥá'nt* magnus, *maḥimán* magnitudo et cf. *maḥ, mâḥ, varnh vṛnh, vakś*; goth. *MAG* posse, *mag* possum, *mah-ta* potui, *mah-ts* potestas, *ma-iṣa* major, *mag-us* puer, *mag-ath* virgo, *mikils* magnus; slav. *mogun* possum; lit. *mac-nùs* potens, *macis*, *mácĕ* potestas; gr. μέγας, μέγεθος, μῆκος, μακρός; lat. *mag-nus*, *mac-tus*; fortasse etiam *mâ-turus* a crescendo dictum, sicut scr. *vṛdd'a* senex a *vard' vṛd'* crescere; cf. Ag. Benary „Römische Lautlehre" p. 258; hib. *mochd* „promotion, adj. great", *mead* „encrease, bigness, bulk, size", v. *maḥá'nt*; *meadhaighim* „I encrease, enlarge", *moid* „bulk, hight".)

2\. मंह् *manh* 10. par. (*tviśi*) lucere.

मंहिष्ठ *mánhiśṭ'a* superl. τοῦ *maḥá'nt* in dialecto vêd. Ṛgv. 51. 1. (Gr. μέγιστος; goth. *maists* maximus.)

मकर *makara* m. nomen piscis immani magnitudine (Wils.: 1) a marine monster, confounded usually with the crocodile and shark, but properly a fabulous animal; as a fish it might be conjectured to be the horned shark or the unicorn fish, but it is often drawn, as in the pictured signs of the zodiac, with the head and fore legs of an antelope, and the body and tail of a fish; it is the emblem of the god of love. 2) one of the signs of zodiac corresponding with capricorne and like the Greek representation of that sign being an animal in the fore parts, and ending in the tail of a fish). Dr. 7. 19. A. 6. 4. B'. 10. 31.

मकरकेतु *makarakêtu* m. (Bah. e praec. et *kêtú* vexillum) nomen Anaṅgi, dei amoris. Ur. 16. 4.

मकरध्वज *makarad'vaǵa* m. (Bah. e *makara* et *d'vaǵá* vexillum) id. Am.

मक्क् *makk* 1. âtm. (*gatâu*) ire, se movere. Cf. *mak'*, *mañk* etc.

मक्ष् makš 1. par. (*sangâtê* K. *rôšê sangâtê* V.) coacervare, irasci. Cf. *mrakš*, *markš mṛkš*.

मक्षिका mákšikâ f. (ut videtur, a r. *makš* s. *ika* in fem.) musca. (Lat. *musca*; germ. vet. *mucca* culex; russ. *mucha*; lit. *mussê*, per assim. e *muksê*; gr. μυῖα.)

मख् makh 1. par. (*sarpaṇê*) ire, se movere.

मख makha m. (cf. *mah* colere, venerari) sacrificium. Dr. 2. 10.

मगध magadha m. nomen regionis „South Behar". Wils.

मग्न magná v. *magg*.

मघ magha m. (r. *mah* colere, venerari, s. *a*) beatitudo.

मघवन् maghávan (a praec. quod etiam sacrificium significare videtur, s. *vant vat*, v. *makha*) 1) adj. in dial. vêd. sacrificans. Lass. 148. 2) subst. m. nomen dei Indri. N. 2. 15. A. 11. 4.

मघा maghâ f. plur. (fem. τοῦ *magha*) decimum astrum lunare (Wils.: the tenth lunar asterism, containing five stars figured by a house, apparently α, γ, ζ, η and ν Leonis). Su. 2. 2.

मघोन् maghón v. *maghávan*.

मङ्क् mañk 1. âtm. (*maṇḍanê gatâu* K. *bhûšê gatâu* V.; scribitur *mak*) ornare; ire, se movere. Cf. *makk*, *makh*, *mañkh*, *mañgh* etc.

मङ्ख् mañkh 1. par. (*gatâu* K. *sarpaṇê* V.) ire, se movere. Cf. *makk*, *makh*, *mañk* etc.

मङ्ग् mañg 1. par. (*sarpaṇê*; scribitur *mag*) ire, se movere. Cf. *makk*, *mañk*, *mañgh*, *makh*, *mañkh*.

मङ्गल mañgalá (ut videtur, a r. *mañg* s. *ala*) I. adj. salutaris, felix. Su. 2. 4. II. subst. 1) n. fortuna, felicitas. N. 18. 17. 2) m. nomen plantae, Wils. „a bent grass (Panicum dactylon) with white blossoms". Ur. 44. 3.

1. मङ्घ् mañgh 1. âtm. (*kâitavê* K. *kâitavagatâu nindârambhagavêšu* V.; scribitur *magh*) ludere; ire, properare; vituperare; incipere. Cf. *mañg*, *mañkh*, *makh*, *makk*, *margh*.

2. मङ्घ् mañgh 1. par. (*bhûšê*) ornare. Cf. *mañk*.

मच् mać 1. âtm. (*kalkanê* K. *kalkanê dambhê śâṭyê* V.) decipere, fallere; gloriari.

मज्ज् magg 6. par. interdum âtm. (scribitur *masg*, gr. 110[b]) mergi, submergi, aquâ hauriri, c. loc. vel acc. N. 6. 13: *kṛććhrê sa narakê maggêd agâdhê vipulê hradê*; R. Schl. I. 1. 89: *nâ 'psu magganti gantavaḥ*; Man. 4. 81: *tamaḥ ... maggati*; Mah. 2. 605: *yamunâmbhasy amaggata*; 2203: *mâ maggîḥ śôkasâgarê*; M. 8: *bhayâughân mahatô maggantam mâm ... trâhi*. — *magnâ* submersus. A. 6. 4: *galê magnâ ivâ 'drayaḥ*. — Caus. mergere, immergere. H. 2. 10: *aśṭâu danśṭrâ dêhêšu maggayišyâmi*. (*magg* per assimil. e *marg* ortum esse videtur; cf. *marg mṛg*, *mârg*, *mañg*, *mug*, *muñg*; lat. *mergo*; lit. *merkiu* macero, *masgóju* lavo = scr. caus. *maggâyâmi*.)

c. *ut* emergi, emergere. Mah. 3. 13163: *vâpîn nyamaggan na punar udamaggat*. — Caus. Man. 8. 115.

c. *ni* submergi, submergere, aquâ hauriri. Hit. ed. Ser. 126. 16: *kâryâbdhâu sa nimaggati*; Sâ. 6. 43: *nimaggamânam ... tamômayê hradê*; Mah. 1. 6747: *ambhasi nimaggêyam*; Bhatt. 3. 20: *śôkê nyamâṅkšît*. — Trans. demergere. Mah. 1. 4156: *mâ nimaggîḥ pitâmahân*. — Caus. submergi jubere. Man. 8. 114: *apsućâi 'nan nimaggayêt*.

मज्जन् mággan m. (r. *magg* s. *an*) medulla. (Germ. vet. *marag*, anglo-sax. *mearg*, *merg* id., v. sq. et r. *magg* e *marg*.)

मज्जा maggâ f. (r. *magg* s. *â*) id.

1. मञ्च् mańć 1. âtm. (*dhâraṇê* K. *uććrâyadhṛtyarćâbhâšu* V.; scribitur *mać*) tenere, altum esse vel fieri, venerari, splendere.

2. मञ्च् mańć 1. par. (*gatyâm*) ire, se movere. Cf. *mañk* sq.

मञ्च mańća m. (r. 1. *mańć* s. *a*) lectus, cubile. Am.

मञ्ज् *mańǵ* 10. par. (*mṛǵâdvanayôħ* K. *mṛǵâdvanyôħ* V.) abstergere, purificare; sonare. (Cf. *muǵ*, *muńǵ*, *mârǵ*, *marǵ mṛǵ*, unde *mańǵ* ortum esse videtur, mutatis liquidis; v. *maǵǵ*.)

मञ्जरि *mańǵari* i. q. sq.

मञ्जरी *mańǵarî* f. (r. *mańǵ* s. *ara* in fem., cf. s. *ala*) 1) surculus. Ur. 59. 14. 2) unio, margarita. (Cf. gr. μάργαρον, μαργαρίτης, lat. *margarita*; v. radd. *mańǵ*, *maǵǵ* e *marǵ*.)

मञ्जु *mańǵú* adj. m. f. n. (r. *mańǵ* s. *u*) pulcher, gratus, amoenus. Ur. 64. 11.

मञ्जूषा *mắńǵûśâ* f. corbis, canistrum. Up. 46.

मठ् *maṫ* 1. par. (*nivâsê* K. *vâsamardanê* V.) habitare, conterere.

मण् *maṇ* 1. par. (*śabdê* K. *kûǵê* V.) sonare; murmurare. Nalôd. 2. 60: *maṇitá* sonitus, murmur.

मणि *máṇi* m. f. 1) gemma. 2) margarita. (Cf. gr. μάννος, μόννος, lat. *monile*.)

मणिभद्र *maṇib̔adra* m. (e praec. et *b̔adra*) nomen Kuvêri, dei divitiarum. N. 12. 130.

मण्ठ् *maṇṫ* 1. âtm. (*śôkê* K. *âd̔yânê* V.; scribitur *maṫ*) lugere, meditari.

1. मण्ड् *maṇḍ* 10. par. (*suk̔ê* K. *môdê* V.; scribitur *maḍ*, gr. 110^a)) gaudere, exhilarare. (Cf. *mand*, *mad*, *marḍ mṛḍ*, *mud*.)

2. मण्ड् *maṇḍ* 1. par. âtm. 10. par. (scribitur *maḍ*, gr. 110^a)) ornare. N. 16. 17: *maṇḍanârhâm amaṇḍitâm*. Etiam 10. âtm. Maħ. 1. 7572: *maṇḍayâńćakrirê tad vâi purań svargavat*. (Lat. *mundus*, *mundo*.)

मण्ड *maṇḍá* m. (r. *maṇḍ* s. *a*) ornamentum.

मण्डन *maṇḍana* n. (r. *maṇḍ* s. *ana*) id. N. 16. 17.

मण्डप *maṇḍapá* m. n. (e *maṇḍá* et *pa*) umbraculum. Śak. 45. 9. Mêg̔. 76.

मण्डल *maṇḍála*, vêd. *máṇḍala* m. n. orbis, circuitus. Su. 3. 22. 24. N. 12. 64. 13. 15. — *sûryamaṇḍala* discus solis. Sâ. 7. 1.

मण्डूक *maṇḍûka* m. rana. Am.

मण्डूर *maṇḍûra* m. n. rubigo, ferrugo.

मत् *mat* ablat. pronominis primae personae, qui in initio compositorum thematis vice fungitur, cum significatione singularis (v. gr. 241 et 611). Ħ. 2. 33. 3. 17.

मत *matá* v. *man*.

मतङ्ग *matañga* m. (ut videtur, pro *mattañga*, a r. *mad*; v. *mada*, *madakala*) elephantus. Ħ. 1. 13.

मति *matí* f. (r. *man* cogitare, s. *ti*) 1) animus, mens. N. 11. 36. 22. 21 in fine comp. Baħ. 2) opinio. Ħ. 1. 26. N. 19. 32. B̔. 18. 78. 3) consilium, propositum. Su. 2. 12. N. 18. 16. In fine comp. Baħ. B̔. 12. 19. 18. 64. (Gr. μῆτις; goth. *ga-mun-ds*, them. *ga-mun-di* memoria; slav. *pamantĭ* id.; lat. *mentis*, *mens*.)

मतिमन्त् *matimant* (a *matí* sgf. 1. s. *mant mat*) mente praeditus, sapiens. Dr. 7. 16.

मत्त *mattá* v. *mad*.

मत्तस् *máttas* v. gr. 584. 38.

मत्सर *matsará* m. invidia (ut mihi videtur, e pronomine 1. pers. *mat* q. v. et *sara* iens a r. *sar sṛ* s. *a*). B̔. 4. 22 in fine comp. Baħ.

मत्स्य *mátsya* et *matsyá* m. piscis. M. 5. (Hib. *meas* „a fish", *measach* „fishy".)

मत्स्यक *matsyaka* m. (a praec. s. *ka*) id. M. 35.

मथ् *maṫ* 1. par. v. *manṫ*.

मथन *maṫana* n. (r. *maṫ* s. *ana*) agitatio. R. Schl. I. 45. 19.

1. मद् *mad* 4. par. *mádyâmi* ebrium esse, mente captum esse, laetari, gaudere. Maħ. 1. 4688 et 3. 8331: *amâdyad indraħ sômêna dakśiṇâb̔ir dviǵâtayaħ*. — *mattá* ebrius, inebriatus. Ħ. 4. 23: *mattâv iva ... vâraṇâu*; Su. 2. 20: *mattâu b̔ûtvâ kuńǵararûpiṇâu*; 4. 13: *varapradânamattâu*; 14: *sarvâir êtâir madâir mattâu*. — Caus. *mâdáyâmi* 1) inebriare. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *tê tvâ madâ indra mâdayantu*. 2) exhilarare. Maħ. 3. 10678: *tvâń stutayô mâdayanti*. (Cf. *mud*,

mand, *manḍ*, angl. *mad*; fortasse goth. *vôds* furiosus e *môds*, servatâ primitivâ mediâ; germ. vet. *wuot* insaniens, *wuott* insania, *wuotag* furiosus; hib. *misge* „drunkenness" cf. pers. مست *mes-t* ebrius e *med-t*, v. gr. comp. 102; de *oin-mhid*, *on-mhith* v. *mad* praef. *ut*.)

c. *ut*: *unmâdyâmi* (v. euphon. r. 58) insanire. Mah. 3. 14503: *yaṅ paśyati narô dêvân unmâdyati sa kśipram.* — *unmatta* insaniens, demens. N. 2. 3. 8. 1. Sâ. 6. 5. (Huc referri possunt hib. *oin-mhid* „a fool, a nidged, a mute", *oin-mhideachd* „folly", *on-mhith* „a fool, an idle" [v. Pictet p. 87], nisi *mhid*, *mith* pertinent ad *matí* q. v. ad quod Pictet. trahit hib. *ámad* „a madman, a fool", quod etiam in praep. *â* et r. *mad* dissolvi potest; cambro-brit. *ynvîd* „furious, franticк, mad, foolish".)

c. *pra* aberrare, negligentem, socordem esse, c. abl. vel loc. rei. B'att. 18. 8: *svahitâćća pramâdyati* (schol. *hitâd b'raśtô b'avati*); Mah. 3. 1291: *d'armârt'ayôr nityan na pramâdyanti paṇḍitâṅ.* — *pramatta* socors, negligens. A. 5. 4.

c. *pra* praef. *sam* id. *sampramatta* socors, negligens. Mah. 2. 1467.

c. *sam* i. q. simpl. Su. 4. 12: *ub'âuća kâmasammattâu*; 4. 17: *tasyâ rûpêṇa sammattâu*.

2. मद् *mad* 10. par. *madáyâmi* 1) exhilarare. Rag'. 9. 29: *amadayat sahakâralatâ manaṅ.* 2) laetari, gaudere. Mah. 1. 4736: *madayantî*; 6910: *madayantyâ*.

मद *mada* m. (r. *mad* s. *a*) 1) ebrietas, dementia. Su. 4. 14. B'. 18. 35. 2) succus, qui elephantis, tempore quo coitum appetunt, e temporibus effluit. N. 13. 7.

मदकल *madakala* m. (e praec. et *kala*) elephantus. Ur. 69. 13; cf. *matañga*.

मदन *madana* m. (qui inebriat, a r. *mad* s. *ana*) 1) potus fervidus, inebrians. In. 5. 13. 2) amor, deus amoris. Ur. 41. 11.

मदिरा *madirâ* f. (r. *mad* s. *ira* in fem.) potus inebrians, vinum. — *madirêkśaṇâ* inebriantes oculos habens femina. Ur. 25. 17.

मदीय *madîya* pron. poss. (v. gr. 265) meus. N. 14. 15. A. 3. 50. (Cf. slav. *moj*, gr. comp. 406.)

मद्य *madya* n. (r. *mad* s. *ya*) potus inebrians.

मद्र *madrá* m. pl. nomen regionis. Sâ. 1. 2.

मद्विध *madvid'a* (Bah. e *mat* q. v. et *vid'a* vel *vid'â* species, genus) mei genus, speciem, naturam, indolem habens, mihi aequalis. H. 2. 33.

मधु *mád'u* (fortasse a r. *mad*, mutato *d* in *d'*) I. subst. n. 1) mel. 2) potus inebrians, vinum. Rag'. 4. 60. II. m. ver. (Gr. μέθυ, μέλι, mutato θ vel δ in λ; lat. *mel*, *mellis* fortasse per assim. e *melvis* pro *medvis*; lit. *medù-s* mel; slav. *med* id.; anglo-sax. *medu*, *medo*; germ. vet. *meto* mulsum; hib. *mil*, gen. *meala* mel.)

मधुकर *mad'ukara* m. (e praec. et *kara* faciens) apis. Ur. 68. 8.

मधुप *mad'upá* m. (e *mád'u* et *pa* bibens) id. Am. Etiam nostrum *Biene* ad पा *pâ* bibere pertinet.

मधुर *mad'ura* (a *mád'u* s. *ra*) dulcis, suavis. H. 4. 26. — *mad'uram* adv. dulce, suaviter. H. 1. 25.

मधुलिह् *mad'uliḥ* m. (nom. *-t*, e *mád'u* et *liḥ* lambens) apis.

मध्य *mád'ya* adj. medius. Subst. m. n. 1) medium. Sâ. 2. 1. 2) medium corpus (anglis waist). In. 5. 9. (Lat. *medius*, *medium*; goth. *MIDJA*, nom. m. *midji-s*, v. gr. comp. 287. annot. 7; hib. *meadhon* „the middle, midst, centre"; gr. μέσσος per assim. e μεσjος pro μεδjος; lit. *widdurys* medium, mutato *m* in *w*, *widdù naktis* media nox; serv. *medju*; slav. МЕЖДЮ *meś'dju* inter.)

मध्यतस् *mad'yatas* adv. (a praec. s. *tas*) in medio. H. 1. 21.

मध्यम *mad'yamá* 1) adj. medius. 2) subst. m. n. medium corpus, the waist. N. 1. 10. (Goth. *miduma*, *midums* medius.)

मध्यमलोक *mad'yamalôká* m. (e praec. et *lôka*) medius mundus i. e. terra, quippe quae inter coelum

et infernum. Ur. 92. 2. (Cf. goth. *midjun-gards* id., ad literam: media domus, medius hortus.)

1. मन् *man* 4. et 8. âtm. *mányê*, *manvế*, praet. mltf. *ámaṅsi*, fut. aux. *maṅsyế*. 1) cogitare. N. 1. 21: *yat'â tvad anyam puruśan na sâ maṅsyati karhiċit* (ubi par. metri causâ). 2) putare, credere, opinari. N. 5. 12: *yaṅ yaṅ hi dadṛśê têśân tan tam mênê nalan nṛpam*; 16: *śaraṇam prati dêvânâm prâptakâlam amanyata*; 19. 18: *yân anyân manyasê brûhi tân*; 19: *yân manyasê samart'âṅs tvam*; H. 4. 19: *balinam manyasê yaċċa âtmânam*; Gîta-G. 4. 11: *stanavinihitam api hâram udâraṅ sâ manutê kṛśatanur iva b'âram*; A. 5. 17: *manvânâ dêvarâǵam mâm*. Absol. Hit. 75. 7: *manyê durǵanaċittivṛttiharaṇê d'âtâ 'pi b'agnôdyamaḣ*. Notetur formula *yadi manyasê* si putas, si ita tibi videtur, si tibi libuerit, e. c. N. 6. 3: *damayantyâḣ paṇaḣ sâd'u vartatâṅ yadi manyasê*; 16. 34: *tâṅ vêtt'a yadi manyasê*. 3) aestimare. Lass. 12. 15: *ǵîvaṅċa puruśaviśêśâṅśċa sîmantinyas tṛṇam iva manyantê*. — Part. perf. pass. *matá* n. cogitatum, cogitatio, opinio. In. 3. 1. Br. 2. 26. (Cf. *mnâ*, quod litteris transpositis e *man*, productâ vocali; goth. *MAN* putare, *man* puto, pl. *munum*, praes. cum formâ praet.; *ga-munan* meminisse, v. *mati*; lat. *memini*, *com-miniscor*, *moneo* nititur formâ caus. *mânáyâmi*, prâcr. *mâṇêmi*, ita germ. vet. *manôm*, *manêm* [*var-manêm* sperno], v. gr. comp. ed. I. §. 109[a]. 6; fortasse *mando* adjecto *d* sicut in goth. *hunds* canis = scr. *śun*, v. *śvan*, ΚΥΝ; v. *ǵñâ* praef. *â* in formâ caus.; gr. μένος = मनस् *mánas*, μῆτις = मति *matí*, cf. *matá* pro *manta*; fortasse μέλλω e μένjω sicut ἄλλος = अन्य *anyá*, μαίνομαι, μῆνις, v. *manyú*, μάντις; lit. *menû* recordor, *pri-manùs* prudens, intelligens; russ. *mnju* opinor; hib. *muinim* „I teach, instruct"; fortasse *smuainim* „I think, imagine, devise, consider" e *man* praef. *sam*, nisi pertinet ad *smar smṛ* mutatâ liquidâ *r* in *n*.)

c. *anu* 1) consentire, assentiri, comprobare. Man. 9. 97: *yadi kanyâ 'numanyatê*; R. Schl. II. 2. 13: *yad idam ... mayâ sâd'u sumantritam b'avantô mê 'numanyantâm*. Cum *na* rejicere, repudiare. Rag'. 16. 85: *imâṅ svasâraṅċa yavîyasîm mê ... nâ 'rhasi nâ 'numantum*. 2) veniam dare, c. acc. pers. R. Schl. II. 21. 45: *anumanyasva mân dêvi gamiśyantam itô vanam*. — Caus. facere ut aliquis assentiatur, comprobet. R. Schl. II. 2.

c. *ab'i* 1) opinari, credere. B'aṭṭ. 5. 71: *ab'imanyê 'han tvâṅ harantîṅ śriyaṅ śriyaḣ*. 2) assentiri, permittere. Mah. 1. 5743: *ad'armyam idam atyantaṅ kat'am b'îśmô 'numanyatê vivâsyamânân ast'ânê nagarê yô 'b'imanyatê*. 3) appetere, desiderare. R. Schl. II. 72. 45: *kaċċin na paradârân vâ râǵaputrô 'b'imanyatê*; Man. 10. 95: *na ǵyâyasîṅ vṛttim ab'imanyêta*.

c. *ava* spernere. H. 3. 10: *mâ 'vamaṅst'âḣ pṛt'uśrôṇi matvâ mâm iha mânuśam*; Man. 4. 135. 8. 84. Pass. Hit. 56. 12: *sa sarvâir avamanyatê*.

c. *ava* praef. *ab'i* id. Man. 4. 249.

c. *bahu* magni aestimare (v. gr. 585). In. 4. 15: *sammânam bahumanyaċa*; N. 15. 13: *bahumatâ nârî*; Mah. 3. 747: *na ǵîvitam bahumanyê*.

c. *sam* 1) cogitare, putare. *sammata* n. assensus, consensus. N. 13. 5. Sâ. 1. 23: *prâptê 'yan dêvakanyê 'ti dṛśṭvâ sammênirê ǵanâḣ*. 2) magni aestimare, honorare. *sammata* magni aestimatus, honoratus. In. 1. 11. 4. 8. Br. 2. 25. Dr. 4. 6. 3) respicere, rationem habere, observare, curare. R. Schl. II. 38. 15: *mayâ vihînâm ... adṛśṭapûrvavyasanâm b'ûyaḣ sammantum arhasi*.

2. मन् *man* 1. par. (*arċê* V.) honorare. Cf. *mân*.

मनस् *mánas* n. (r. *man* s. *as*) 1) animus, mens. N. 5. 16. 19. 35. 13. 32. 71. 16. 21. 21. 25. 26. Sâ. 2. 28.

B̀. 3. 40. 42. 2) cor. In. 5. 3. Su. 3. 17. N. 5. 8. In. 2. 32. (Gr. μένος, cujus ς ad thema pertinet, v. gr. comp. 128.)

मनसिज *manasiǵa* m. (in corde natus, e loc. *mánasi* et *ǵa*) amor et deus amoris. Ur. 9. 2.

मनस्विन् *manasvín* (a *mánas* s. *vin*) mente praeditus, sapiens. Dr. 7. 16. Su. 1. 29.

मनाक् *manâk* adv. parum, paulum. Am. (Cf. lat. *minor*, goth. *minniƨa* minor, *minnist'-s* minimus, slav. МЬНИЙ *mĭnij* minor; lit. *menka-s* adj. malus, *menkay* adv. male, parum; hib. *min* „small, fine" etc., *mion* „small, little".)

मनीषा *manîśâ* f. (a r. *man*) mens, intellectus.

मनीषिन् *manîśín* (a praec. s. *in*) mente, intellectu praeditus, sapiens, intelligens. Dr. 7. 13. B̀. 2. 51.

मनु *mánu* m. (r. *man* s. *u*) nom. pr. regis. M. 1 sq.

मनुज *manuǵa* m. (e praec. et *ǵa* natus) a Manu oriundus, homo. In. 5. 22. N. 1. 2.

मनुष्य *manuśya* m. (a *mánu* Manus, s. *ŝya* pro *sya*, v. gr. 101*)) homo. Sâ. 5. 35. (Vid. *mânavá* et cf. germ. vet. *mannisco*, nostrum *Mensch*.)

मनोज्ञ *manôǵńa* (e *mánas* cor et *ǵńa* noscens) pulcher, suavis, amoenus. Lass. 53. 2.

मनोभव *manôb́ava* m. (in corde natus, e *mánas* et *b́avá* origo) amor. Hit. 64. 10. V. sq. et *manasiǵa*, *hṙććaya*.

मनोभू *manôb́û* m. (e *mánas* et *b́û* existens) amor, deus amoris. P. 17.

मनोरथ *manôrat́a* m. (e *mánas* et *rát́a* currus) gaudium, voluptas. In. 5. 4. 35. B̀. 16. 13.

मनोरम *manôrama* (e *mánas* et *rama* exhilarans) cor exhilarans, pulcher, suavis, amoenus. In. 5. 27.

मनोहर *manôhara* (e *mánas* et *hara* capiens, rapiens) cor rapiens, pulcher, suavis, amoenus. In. 5. 18.

मनोहारिन् *manôhârin* (e *mánas* et *hârín* capiens, rapiens) i. q. praec. N. 13. 4.

मन्त्र् *mantr* 10. par. âtm. (*guptab́âśaṇê* K. *guptôktâu* V., ut videtur, denom. a sq.) 1) dicere, loqui, in recentiore linguâ. Ur. 50. 1 infr.: *nâ 'sti mê vâćâvib́avô stô sparam mantrayitum.* Praesertim secreto, in occulto loqui, inde consulere, deliberare; c. instr. pers. et acc. rei. Hit. 64. 6: *sa gôpaṅ svavad́ûn dûtyâ saha mantrayantîm apaśyat*; R. Schl. I. 34. 36: *tâsâm pradânam ... mantrayâmâsa mantrib́iṅ*; Man. 7. 146: *mantrayêt saha mantrib́iṅ*; Mah. 3. 290: *mantrayad́vaṅ hitam mama.* Cum acc. pers. Mah. 1. 8074: *mantrayâmâsur anyâśća rahasyâni parasparam.* (Goth. *mathlja* loquor.)

c. *anu* 1) benedicere, laeta precari, sacrare, consecrare. A. 9. 14: *gâṇḋîvam anumantrya*; 3. 26: *śarâiṅ ... anumantritâiṅ.* 2) valedicere, dimittere. Mah. 3. 39: *tat́â 'numantritâs têna d́armarâǵêna tâṅ praǵâṅ.*

c. *ab́i* id. sgf. 1. Dr. 8. 54: *śarâir astrâb́imantritâiṅ*; Mah. 1. 8248: *astram ab́imantrya.*

c. *â* 1) alloqui. R. Schl. I. 1. 8: *śrûyatâm itićâ "mantryâ 'bravît.* 2) salutare. N. 6. 5: *dêvân âmantrya tân sarvân uvâćê 'daṅ vaćaṅ.* Praesertim valedicere. In. 1. 24: *gaććâmy âmantrayitvâ tvâm*; N. 8. 24. 26. 1. Sâ. 4. 22. 3) advocare, invitare. Mah. 2. 1244: *âmantrayad́vaṅ râśṭrêśu brâhmaṇân b́ûmipân at́a.*

c. *â* praef. *sam* alloqui, compellare. Mah. 2. 42: *taṅ samâmantrya nivartasvê 'ti.*

c. *upa* 1) alloqui, compellare. Mah. 4. 531: *tênô 'pamantryamâṇâyâṅ ... hṙdayam mê vidîryatê.* 2) invitare. Râm. I. 46. 12: *tavô 'pamantritâṅ sarvê munayô śamâb́ir âǵńayâ.*

c. *ni* advocare, invitare. R. Schl. I. 12. 18: *nimantrayasva nṙpatîn.*

c. *ni* praef. *sam* id. N. 2. 9: *sa sannimantrayâmâsa mahîpâlân.*

c. *pari* i. q. *mantr* praef. *anu* sgf. 1. A. 7. 18: *brahmâstraparimantritâiṅ ... śâyakâiṅ.*

c. *sam* 1) deliberare, consulere. R. Schl. I. 8. 3: *mantribʻiñ saha sammantrya.* 2) salutare. Maḥ. 1. 5454: *pûrvam êva sammantrya drôṇam abravît.*

मन्त्र *mantra* m. (r. *man* s. *tra*) 1) consilium. Br. 1. 26. 2) hymnus, carmen sacrum, vel precum formula. Bʻ. 9. 16. (Vid. *mantr* et cf. ȥend. [Zend script] *mańtʻra* sermo, goth. *mathlei* id.; *munths*, them. *muntha*, os.)

मन्त्रिन् *mantrin* m. (a praec. suff. *in*) consiliarius. N. 7. 11.

मन्थ् *mantʻ* 9. par. interdum âtm. *matʻnâmi* (v. gr. 347), pass. *matʻyê*, part. perf. pass. *matʻitá* (gr. 548); etiam *matʻ* et *mantʻ* 1. par. Commovere, agitare, perturbare, disturbare, diruere. Râm. I. 36. 18: *kîrôdasâgarañ sarvê matʻnîmañ*; R. Schl. I. 45. 19: *mantʻânam mandʻarañ kṛtvâ mamantʻuñ*; Maḥ. 1. 1111: *matʻnadʻvam udadʻim*; 3330: *vâgduruktam maḥâgʻôram ... mama matʻnâti ḥṛdayam*; 6555: *mâm matʻnâtî 'va manmatʻañ*; Br. 1. 5: *matʻyamânê 'va duñkʻêna*; Su. 2. 18: *matʻitâir âśramâiñ.* (Cf. *mântʻ*, *mitʻ*, *muntʻ*, *vyatʻ*, *patʻ*, *pantʻ*, *putʻ*, *puntʻ*; goth. *withô* commoveo, agito; hib. *meadar* „a churn, a milk pail", *muidhe* id.)

c. *â* i. q. simpl. R. Schl. II. 26. 2: *ḥṛdayâny âmamantʻê 'va ǵanasya.*

c. *ut*: *unmantʻ*, *unmatʻ* (v. euphon. r. 58) 1) i. q. simpl. Maḥ. 3. 14327: *unmamantʻa maḥârṇavam*; N. 10. 8: *śôkênô 'nmatʻitaćitta.* 2) abscindere. Maḥ. 3. 10267: *śirañ śarôttamâir unmatʻitâsmi.*

c. *nis* i. q. simpl. Maḥ. 1. 1120: *amṛtasyâ 'rtʻê nirmatʻiśyâmaḥê ǵalam.*

c. *pra* 1) i. q. simpl. Maḥ. 1. 194: *nâgabalâiñ suduñsaḥan drôṇânîkam ... pramatʻya*; 3. 16435. 2) conterere. A. 7. 8: *ḥayâs tê ... prâmatʻnanta ditêñ sutân*; Maḥ. 3. 16435: *maḥatâ grâvṇâ ... pramâtʻinam abʻidrutya pramamâtʻa.* 3) vim inferre. Br. 2. 17: *tâñ ćêd aḥan na ditsêyam ... pramatʻyâi 'nañ ḥarêyus tu.*

c. *pra* praef. *sam* i. q. simpl. Maḥ. 1. 4876. 7143.

c. *vi* diruere, delere (e. c. urbem). A. 10. 1: *puram êtat ... tvayâ vimatʻitam vîra.*

मन्थ *mantʻa* m. (r. *mantʻ* s. *a*) agitatio. Ragʻ. 10. 3.

मन्थर *mantʻara* (r. *mantʻ* s. *ara*) tardus, lentus, segnis, languidus. Ragʻ. 19. 21. Cf. *manda.*

मन्थान *mantʻâna* m. (r. *mantʻ* s. *âna*) rudis, rudicula. R. Schl. I. 45. 19. (Hib. *maide* „a stick, wood, timber".)

मन्द् *mand* 1. âtm. (scribitur *mad*, gr. 110*)) in dial. vêd. 1) gaudere. Ṛgv. 26. 5: *asya nô mandasva sakʻyasyaća* „hoc nostro (sacrificio) gaude, consortioque"; 51. 12: *yêśu mandasê* „quibus gaudes". Par. exhilarare. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *sômô mandatu tvâ.* 2) laudari, celebrari. Ṛgv. 51. 11: *mandiśṭa yad uśanê kâvyê saćâ. indrañ* „cum laudaretur Indras ipsum desiderante carmine". 3) dormire. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *agnê tvañ suǵâgṛhi vayañ sumandiśîmaḥi.*— Caus. exhilarare. Ṛgv. 4. 7. (Cf. *manḍ*, *mad*, *mud*, *vand*; germ. vet. *menden* gaudere e *mandjan*, praet. *manta*; *mendi* gaudium; hib. *meadhrach* „glad, joyful, merry", *meadhradh* „mirth, song, melody", *molaim* „I praise".)

c. *ut* exhilarare. Ṛgv. 8. 6: *ut tvâ sutâsô rabʻasâ amandiśuñ* „te parata (libamina) cito inebriantia laetificarunt".

मन्द *manda* (r. *mand* s. *a*) 1) paucus. *mandam* adv. parum, paululum. N. 16. 8. Dr. 3. 1. 2) tardus. 3) stultus, stolidus. N. 15. 10. 14. (Hib. *mall* „slow, dilatory, tardy, tedious, prolix".)

मन्दभाग्य *mandabʻâgya* n. (Karm. e *manda* et *bʻâgya* fortuna, felicitas) fortuna adversa. N. 13. 38.

मन्दभाज् *mandabʻâǵ* (paululum felicitatis habens, Baḥ. e praec. et *bʻâǵ* fortuna, felicitas) infelix. Ḥ. 1. 29.

मन्दाय् *mandây* (denom. a *manda* s. *y*, v. gr. 520) cunctari, tardari; âtm. Ur. 48. 10: *mandâyamânâ.*

मन्दार *mandâra* m. (rad. *mand* suff. *âra*) 1) arbor, erythrina fulgens. Ur. 6. 2. 2) arborum coelestium genus. Ragʻ. 6. 23. Mêgʻ. 68. 73.

मन्दिर *mandirá* n. (r. *mand* dormire, s. *ira*) domus. In. 5. 52; cf. *mandurâ*.

मन्दुरा *mandurâ* f. (r. *mand* dormire, s. *ura* in fem.) stabulum.

मन्द्र *mandrá* (r. *mand* s. *ra*) profundus, gravis (de sono). Ur. 69. 15.

मन्मथ *manmatʻa* m. (cor agitans, e *man* pro *mánas* cor et *matʻa* agitans, concutiens) amor, deus amoris. In. 5. 3.

मन्मय *manmaya* (e pronom. 1. pers. *mat* q. v., s. *maya*) mihi devotus. Bʻ. 4. 10.

मन्यु *manyú* m. (r. *man* s. *yu*) 1) moeror, aegritudo. N. 9. 4. 2) ira. Su. 4. 16. (Cf. gr. μῆνις, v. *man*.)

मभ्र् *mabʻr* 1. par. (*gatâu* K. *gatyâm* V.) ire, se movere.

मम्ब् *mamb* 1. par. (*gatyâm*) id. Cf. *marb*.

मय् *may* 1. âtm. id.

मयूक *mayûka* m. radius. Ritu-S. 1. 13. Ragʻ. 2. 46.

मयूर *máyûra* m. pavo. — Fem. *mayûrî*.

1. मर् मृ *mar mr* 6. âtm. interdum par. (nisi potius cl. 4) mori. Bʻ. 2. 20: *na ǵâyatê mriyatê vâ*; N. 13. 38: *nâ 'prâptakâlô mriyatê*; Br. 1. 34: *marišyanti mayâ vinâ*; 2. 19: *marišyâmi*; 3. 9: *mriyêyam*. — *mrtá* mortuus. Subst. n. mors. Br. 1. 35. — Caus. occidere. Mah. 1. 7276: *tatô yamaḣ* ... *nâ 'mârayat kańćit*. (Lat. *morior*, *morbus*; gr. μαραίνω, βροτός pro μροτός = *mrtá* e *marta*, ἀ-μβροσία pro ἀ-μροσία, cf. *amŕta*; slav. мрѫ *mruń* morior; lit. *mìrštu* id., praet. *mirriau*, fut. *mir-su*, infin. *mir-ti*; *s-mertis* mors; russ. *u-miraju* morior, *mertvŭĭ* mortuus, *s-mer-tj* mors. Ad caus. *mârâyâmi* trahimus hib. *marbhaim* „I kill, slay", *marbhan* „a corpse, dead body" etc.; goth. *maur-thr* caedes.)

2. मर् (मृ) *mar* (*mŕ*) 9. par. *mrṇâmi* (*vadê*) interficere.

मरकत *marakata* m. smaragdus. Mêgʻ. 74. (Gr. σμάραγδος, lat. *smaragdus*.)

मरण *maraṇa* n. (r. *mar mr* s. *ana*) mors. H. 4. 50. N. 10. 10.

मरिच *marića* n. piper. Am.

मरीचि *marîći*, vêd. *márîći* m. f. luminis radius. Ragʻ. 9. 13. 13. 4.

मरीचिप *marîćipa* m. (e praec. et *pa* bibens) nomen cujusdam Geniorum ordinis. Su. 3. 5.

मरु *marú* m. (ut videtur, a r. *mar mr* s. *u*) aquâ carens locus, desertum. Ragʻ. 4. 31. Hit. 8. 7.

मरुत् *marút* m. 1) ventus. 2) ventorum Genius. In. 2. 13.

मरुत्वत् *marútvat* m. (ventis, ventorum Geniis praeditus, circumdatus) cognomen Indri. A. 4. 12.

मर्कट *markaṭa* m. simia. Lass. 2. 10.

मर्क्ष् मृक्ष् *markš mrkš* 1. et 10. par. v. *bʻrakš*.

मर्ग् मृग् *marg mrg* 10. âtm. interdum par. etiam 4. âtm. *mrgáyâmi*, *mrgáyê* (gr. 307), *mŕgyê*. Quaerere. H. 1. 25: *pânîyam mrgayâmi*; N. 12. 118: *kiṅ vâ mrgayasê vanê*; 13. 65: *mrgayišyanti tê bʻadrê bʻartâram*; 16. 2: *mrgayadʻvan nalam*. — *mrgáyâṇa* quaerens (gr. 533). N. 18. 2. — Perscrutari. Mah. 4. 865: *mrgayitvâ bahûn grâmân*. Cf. *mârg*.

मर्च् *marć* 10. par. i. q. *mârǵ*.

मर्ज् मृज् *marǵ mrǵ* 1. et 2. par. interdum âtm. cl. 1 (in omnibus formis auctis vrddʻim sumit loco gunae, e. c. *mârǵmi*, *mrǵmás*, *mârǵâmi*, *mârǵâmas*, *mamârǵa*, *mamrǵimá*; in tertiis personis pl. tempp. specialium et praet. redupl. tam formam auctam quam puram admittit) 1) abstergere, siccare, purificare. Bʻaṭṭ. 14. 22: *kʻadgân mamârǵuśća mamrǵuśća paraśvadʻân*; Man. 8. 317: *annâdê brûṇahâ mâršṭi ... kilvišam*; Mah. 4. 722: *aśru*

mama mârgasva. — *mrstá* purificatus, purus, clarus; de aquâ. N. 12. 36: *mrstasalilâm âpagâm.* 2) mulcere. R. Schl. I. 46. 7: *pâninâ sa mamârga tâm*; v. praef. *pra.* (Cf. *mârg, mars mrs, magg, mang, mug, mung*; lat. *mulgeo, mulceo*; gr. ἀ-μέλγω; germ. vet. *milchu* mulgeo; goth. *miluks* lac; lit. *mélżu* mulgeo; slav. *mlζun* id.; fortasse hib. *breugaim* „I sooth, flatter, decoy, delude" e *mreugaim*, sicut gr. βραδύς e μραδύς = scr. *mrdú*; *bleaghaim* „I milk".)

c. *apa* auferre. Man. 2. 27: *gârbʻikanćâi 'nô dvigânâm apamrgyatê.*

c. *ava* detrahere, demere. Mah. 1. 5487: *dʻanurgyâm avamrgya.*

c. *â* abstergere. Mah. 2. 2224: *sâ vivarnam âmrgya mukʻañ karêna.*

c. *ni* id. Man. 3. 216: *têsu darbʻêsu tan hastan nimrgyât.*

c. *pari* abstergere, siccare, purificare. R. Schl. II. 72. 31: *yêna (pâninâ) mân ragasâ dʻvastam abʻîksnam parimârgati*; Mah. 3. 584: *ćaksusî parimârganti.* Trop. Ragʻ. 14. 35: *vâćyan tyâgêna patnyâh parimârstum âiććat.*

c. *pra* 1) abstergere, purificare, abluere. Bʻatt. 17. 55: *kʻadgân*; Man. 2. 60: *dvih pramrgyât tatô mukʻam*; Ragʻ. 3. 41: *galêna lôćanê pramrgya*; N. 5. 4: *pramrstamanikundala.* Trop. auferre, demere. Ragʻ. 6. 41: *ayasali pramrstam.* 2) mulcere. In. 2. 24: *pramârgamânah sanakâir bâhûćâ 'sya*; Sâ. 5. 102.

c. *vi* abstergere, purificare. Sâ. 5. 96: *vimrgyâ 'srûni nêtrâbʻyâm*; Dr. 6. 17: *ćârumukʻam vimrgya.*

c. *sam* id. Mah. 2. 2186.

मर्ड् मृड् *mard mrd* 6. et 9. par. exhilarare. Bʻatt. 7. 96: *amrditvâ sahasrâksam* (schol. *asukʻinañ krtvâ*). In dial. vêd. *mard mrd, marl mrl* et *marl mrl* 1) exhilarare, laetificare. Rgv. 36. 12: *sa nô mrla mahân asi* „tu nos exhilara: magnus es"; 17. 1. 114. 2; Yagurv. (v. Westerg.): *na tvad anyô magʻavann asti marditâ.* 2) cum dat. blandiri, favere, propitium esse. Rgv. 114. 6: *tanayâya mrla.* 3) reficere, corrigere. Rgv.-V. (v. Westerg.): *yad âgas ćakrma tat su mrla.* 4) intrans. gaudere. Rgv.-V. (v. Westerg.): *mrla suksatra mrlaya.* — Caus. cum dat. in dial. vêd. favere, propitium esse. Rgv. 12. 9: *tasmâi pâvaka mrlaya.* (Cf. *mand, mad, mand, mud, pard prd*; lat. *blandus.*)

मार्ण् मृण् *marn mrn* 6. par. (*hinsâyâm* K. *hinsê* V.) occidere, ferire, laedere. Cf. *mar mr.*

मर्त्य *mártya* m. (r. *mar mr* s. *ya* inserto *t*) mortalis, homo. In. 1. 31. N. 4. 7. Bʻ. 9. 21.

मर्द् मृद् *mard mrd* 9. par. interdum âtm. 1) conterere. N. 13. 11: *sa tam mamarda ... mahîtalê*; 39: *mrditâ hastiyûtʻêna*; 23. 16: *puspâny upâdâya hastâbʻyâm mamrdê*; R. Schl. II. 27. 7: *mrdnantî kusakantakân.* 2) fricare. Mah. 4. 467: *hastêna mamrdêćâi 'va lalâtam.* — Caus. 1) conterere. R. Schl. I. 1. 72: *mardayâmâsa tôranam.* 2) fricare. Up. 52. (Cf. *mrad, rad* mordere; prâcr. *mal* e *mard*, mutato *r* vel *d* in *l*; lat. *mordeo* = caus. *mardâyâmi*, v. gr. comp. 109[a]. 6; *mando*, mutatâ liquidâ *r* in *n*; *molo, mola, malleus* e *mardeus*; gr. μύλη, μέλδω, ἀ-μαλδύνω, ἄ-μαλος, v. मृदु *mrdú*; goth. *malvja* contero, *mala* molo, *malo* tinea; anglo-sax. *s-melte*, germ. vet. *smilzu* liquefio = μέλδω, praefixo *s*, quod ad praef. *sam* referri potest, v. Pott. 1. 245; anglo-sax. *smylt* serenus, placidus, tranquillus, tenuis, v. मृदु *mrdú*; lit. *malù* molo, *mald-inu* et *mal-inu* molendum curo; russ. *melju* comminuo, molo, *molj* tinea; hib. *meilim* „I grind, pound, bruise", *millim* „I spoil, ruin, marr".)

c. *ava* 1) conterere. R. Schl. II. 93. 8. Mah. 3. 16346: *nagaradvâram avâmrdnât.* 2) fricare. Mah. 4. 468.

c. *â* conterere. R. Schl. II. 96. 20.

c. *pari* 1) fricare, abstergere. R. Schl. II. 77. 26: *aśrûṇi parimṛdnantâu.* 2) superare. Maḥ. 1. 4979: *ǵavê lakšyâb'iḥaraṇê sarvân sa parimardati* (cl. 1).

c. *pra* conterere, devastare. Maḥ. 1. 4467: *pramṛdya purarâšṭrâṇi.*

c. *vi* id. Man. 4. 70: *na mṛllôšṭaṅ vimṛdnîyât*; Maḥ. 1. 5504: *vimṛdya râšṭram.* — Caus. id. R. Schl. II. 88. 2: *vimardita.*

मर्दन *mardana* (r. *mard mṛd* s. *ana*) 1) n. actio conterendi. 2) n. frictio, affrictus. Up. 55. 3) m. contritor. Dr. 6. 14.

मर्ध् मृध् *mard' mṛd'* 1. par. âtm. (*undê* K. *klidi* V.) humidum esse, humectari. — In dial. vêd. occidere. Ṛgv.-V. 73. 4 (v. Westerg.): *mâ nô mard'išṭam*; 25. 4: *na mard'tiṅ.* (Vid. *mṛd'a* et cf. *mar mṛ*, *mard mṛd.*)

मर्ब् *marb* 1. par. ire, se movere.

मर्मन् *marman* n. (r. *mar mṛ* s. *man*) 1) articulus (corporis). B'aṭṭ. 16. 15. 2) sensus secretus, secretum. Ḥit. 84. 13.

मर्मर *marmara* m. (a sono dictum) susurrum, murmur. Rag'. 6. 57: *tîrêšu tâlîvanamarmarêšu.* (Cf. lat. *murmur*, gr. μορμύρω, germ. vet. *murmurôn* murmurare.)

मर्या *maryâ* f. limes, finis, terminus.

मर्यादा *maryâdâ* f. (e praec. et *da* dans vel *âda* sumens, in fem.) id.

मर्व् *marv* 1. par. (*pûraṇê* K. *pûrtâu gatâu* V.) implere, ire. Cf. *par* (*pṛ*), *pûr.*

मर्श् मृश् *marś mṛś* 6. par. 1) tangere. 2) considerare, reputare. Saepe scripturâ confunditur cum *marš mṛš.* (Vid. *marǵ mṛǵ* et cf. lat. *mulcere*; fortasse hib. *mear* „a finger, a toe", a tangendo nominatum; *mearacht* „a fingering or the act of touching a musical instrument".)

c. *anu* considerare, reputare. R. Schl. II. 11. 9: *ḥṛdayam apy êtad anumṛśyô 'dvarasva mê.*

c. *parâ* 1) tangere, attingere. Mṛ. 166. 20: *ǵalad'ara nirlaǵas tvaṅ yan mâm ... stanitêna b'îšayitvâ d'ârâḥastâiṅ parâmṛśasi*; N. 16. 15: *ḥastiḥastaparâmṛšṭâm ... padminîm*; Śak. 125. 3: *vayasya kaṅ pativratâm anyaṅ parâmaršṭum utsaḥatê.* Mulcere, permulcere. Rag'. 3. 68: *parâmṛśan ḥaršaǵalêna pâṇinâ tadîyam aṅgam.* — *nârîm* stuprare. B'aṭṭ. 17. 38: *nârîr anyadîyâṅ parâmṛśan*; Maḥ. 3. 16153: *śaptô ḥy êša purâ pâpô vad'ûṅ ramb'âm parâmṛśan* (sic legendum pro *parâmṛšan*). 2) prehendere, capere. B'aṭṭ. 12. 16: *śûlâni parâmṛśantaṅ*; Maḥ. 4. 461: *prad'âvantîṅ kêśapâśê parâmṛśat.*

c. *pari* 1) mulcere. R. Schl. II. 10. 25: *snêḥât parimamarśa tâm*; 26: *parimṛśyaća pâṇib'yâm.* 2) prehendere. R. Schl. II. 23. 5: *k'aḍgam parimṛśan rôšât.* 3) considerare, reputare. R. Schl. I. 2. 20: *vâkyan tat parimṛśya.*

c. *vi* 1) mulcere. R. Schl. II. 20. 32: *vimamarśaća pâṇinâ.* 2) considerare, reputare. Sâ. 1. 30. B'. 18. 63. Etiam âtm. Maḥ. 3. 15477: *vâkyaṅ vimamṛśê* (ed. Calc. *vimamṛšê*) *d'iyâ.*

c. *vi* praef. *pra* considerare, reputare. Dr. 6. 7: *tat pravimṛśya râǵâ prôvâća.*

1. मर्ष् मृष् *marš mṛš* 1. 4. et 10. par. âtm. tolerare, sustinere, perferre. Man. 4. 217: *mṛšyanti yêćô 'papatim*; R. Schl. I. 1. 74: *mamarša râkšasân vîrô mantriṇas tân yadṛććayâ*; Man. 8. 313: *yaṅ kšiptô maršayaty ârtâiṅ*; Maḥ. 5. 416: *kaṅćit kâlam iman dêvâ maršayad'vam*; 2. 1571: *duṅk'am maḥan maršayâmi.* — *na marš* non perferre = irasci (v. *amarša*, *amaršaṇa*) c. acc. rei. Maḥ. 1. 5135: *nâ 'mṛšyata vaćô 'sya tat.* Absol. Maḥ. 3. 706: *sa tâir ab'iḥataṅ saṅk'yê nâ 'maršayata.* — Condonare. Ur. 76. 2 infr.:

marśayatu mahârâgaḱ. (Cf. *b́ar b́ṛ*, unde fortasse *marś mṛś*, mutato *b́* in nasalem ejusdem organi, additâ sibilante.)

c. *vi* i. q. simpl. Mah. 3. 15441.

2. मर्ष् मृष् *marś mṛś* 1. par. (*sêćanê*) conspergere, irrigare. Cf. *varś vṛś.*

मर्ल् मृल् *marl mṛl* v. *marḍ mṛḍ.*

मर्क् मृक् *marl mṛl* v. *marḍ mṛḍ.*

मल् *mal* 1. âtm. 10. par. *mâlê, malâyâmi* (*d́âraṇê* K. *d́ṛtâu* V.) tenere.

मल *malá*, vêd. *mála* m. n. sordes, lutum. N. 16. 13. 17. 6. 8. (Lett. *mâls* lutum, argilla; lit. *mólis* id.; germ. vet. *mâl, mâli* in compp. *aug-mâli* collyrium, *ana-mâli* nota, stigma, cicatrix, macula, *wund-mâli* cicatrix, Wund-Mal, *lîch-mâl* stigma, signum in corpore; nostrum *Mal.* Fortasse lat. *macula* e *malicula.*)

मलपङ्किन् *malapañkin* adj. (e Dvandv. *malapañka* sordes et pulvis, s. *in*) sordibus et pulvere obductus. N. 24. 9.

मलय *málaya* m. nomen montis. Wils.: „a mountain or mountainous range answering to the western Ghâts in the peninsula of India." Raǵ. 4. 46.

मलयज *malayaǵa* m. (e *málaya* et *ǵa* natus) santalum. Ur. 42. 2.

मलिन *maliná* (a *malá* s. *ina*) sordidus, lutulentus. N. 10. 6. 12. 23. (Pottius apte huc trahit gr. μέλας, lit. *mĕlina's* caeruleus; v. sq.)

मलिनाम्बु *malinâmbu* m. (e praec. et *ámbu* aqua) atramentum librarium. Mêd.

मलीमस *malîmasa* (a *malá*) sordidus, turpis. Raǵ. 2. 53. 3. 46.

मल्ल् *mall* 1. âtm. i. q. *mal.*

मल्ल *malla* m. pugil.

मल्लि *málli* f. planta, Jasminum Zambae.

मल्लिका *mállikâ* (a praec. s. *ka* in fem.) id. Raǵ. 9. 41.

मल्ली *mallî* f. id. Lass. p. 69.

मव् *mav* 1. par. (*naḥi*) ligare, vincire. B́aṭṭ. 9. 90: *tam mêvuḱ śṛñḱalâdib́iḱ.* Vid. *mû, mavy.*

मव्य् *mavy* 1. par. id.

मश् *maś* 1. par. (*śabdê* K. *d́vanâu kôpê* V.) sonare; irasci. Cf. *miś.*

मशक *maśaka* m. culex.

मष् *maś* 1. par. (*ḥiṅsâyâm* K. *vad́ê* V.) ferire, occidere, laedere. Cf. *muś.*

मषि *máśi* f. atramentum librarium.

मषी *maśî* f. id. Up. 67.

मष्क् *maśk* ire, se movere; v. *mask* et cf. *makk.*

मस् *mas* 1. par. metiri; v. *mâ.*

मसि *mási* et मसी *masî* f. i. q. *maśi, maśî.* Am.

मस्क् *mask* i. q. *maśk.*

मस्त *masta* n. caput. Lass. p. 70.

मस्तक *mástaka* m. n. (a praec. s. *ka*) id. Ḥit. 85. 13.

मस्तिस्क *mastiska* m. (ut mihi videtur, a *masta* caput) cerebrum. (Cf. slav. *moʒjg.*)

मह् *maḥ* 1. et 10. par. *máḥâmi, maḥâyâmi* (*pûǵâyâm* K. *pûǵê* V.) honorare (magni aestimare). Mah. 3. 13326: *maḥitvâ*; Raǵ. 11. 49: *prâḥinôćća maḥitam ... purôd́âśam.* — Praef. *sam* in dial. vêd. parare. Ṛgv. 94. 1: *imaṅ stômam arḥatê ǵâtavêdasê raṫam iva sammaḥêmâ manîśayâ* „huncce hymnum Agni venerabili, currum veluti (faber), paramus mente"; 111. 3. (V. *manḥ* et cf. hib. *mogh, modh* „respect, honour"; cambro-brit. *myged* id., *mygaw* venerari; germ. vet. *machôn*; anglo-sax. *macian* facere, formare, parare; gr. μῆχος, μηχανή.)

मह *maḥa* m. (r. *manḥ* vel *maḥ* crescere, s. *a*) bos bubulus. Hêm. (Cf. *maḥiśá*, cambro-brit. *mohyn* taurus.)

महत्त्व *maḥattvá* n. (a *maḥánt* s. *tva*) magnitudo.

महर्षि *maḥarśi* m. (Karm. e *maḥâ* q. v. et *ṛśi* sapiens, sanctus) magnus sapiens, magnus sanctus. In. 5. 25.

महा *maḥâ* in initio compp. Baḥ. et Karm. pro *maḥánt*, v. gr. 614.

महाकाय *mahâkâya* (Bah. e *mahâ* et *kâya* corpus) magnum corpus habens.

महाकटितटश्रोणी *mahâkaṭitaṭaśrôṇî* adj. fem. (Bah. e *mahâ* et *kaṭi*, *taṭa*, *śrôṇî*) magnas coxas, clunes et magna femora habens. In. 2. 32.

महाघोर *mahâg'ôra* (Karm. e *mahâ* et *g'ôrá*) valde terribilis. Up. 22.

महात्मन् *mahâtman* (Bah. e *mahâ* et *âtmán*) magnam animam, magnam mentem habens. H. 1. 32.

महादेव *mahâdêva* m. (Karm. e *mahâ* et *dêvá* deus) magnus deus, sic praesertim Śivus nominatur.

महाद्युति *mahâdyuti* (Bah. e *mahâ* et *dyuti*) magnum splendorem habens. H. 3. 2.

महानन *mahânana* (Bah. e *mahâ* et *ânana* os) magnum os habens. H. 3. 2.

महानस *mahânasa* m. n. (ut videtur, e *mahâ* et *anas* cocta oryza, adjecto *a*) culina. N. 23. 20.

महानाद *mahânâda* m. (Bah. e *mahâ* et *nâdá*) magnum sonum habens. In. 3. 4.

महान् *mahánt* (r. *manh* vel *mah* crescere, unde est part. praes.; in casibus fortibus tamen, vocativo excepto, *ânt* pro *ant*, v. gr. 187) magnus, transl.: gravis. N. 1. 3. 2. 24. 8. 2. (V. *manh.*)

महापृष्ठगलस्कन्ध *mahâpṛśṭ'agalaskand'a* adj. (Bah. e *mahâ* et *pṛśṭ'á*, *gala* et *skand'á*) magnum dorsum, collum (et magnos) humeros habens. H. 2. 4.

महाबल *mahâbala* (Bah. e *mahâ* et *bála*) magnam vim habens. H. 1. 1.

महाबाहु *mahâ'bâhu* (e *mahâ* et *bâhú* brachium) magna brachia habens.

महाभाग *mahâb'âga* (Bah. e *mahâ* et *b'âga* fortuna, felicitas) magnam felicitatem habens, praestans, excellens. In. 1. 16.

महाभाग्य *mahâb'âgya* n. (Karm. e *mahâ* et *b'âgya* n. felicitas) magna felicitas, praestantia, divinitas. Sâ. 1. 1. 7.

महाभुज *mahâb'uǵa* (Bah. e *mahâ* et *b'úǵa*) magna brachia vel magnas manus habens. In. 5. 55.

महामुख *mahâmuk'a* m. (magnum os habens, e *mahâ* et *múk'a*) nom. pr. Dr. 8. 16.

महामेघस्वन *mahâmêg'asvana* (Bah. e *mahâmêg'a* magna nubes et *svana* sonus) magnae nubis sonum habens. In. 1. 5.

महायशस् *mahâyaśas* adj. m. f. n. (e *mahâ* et *yáśas* n. gloria) magnam gloriam habens. Su. 1. 42.

महारथ *mahârat'a* m. (e *mahâ* et *rát'a* currus, heros) 1) magnus currus. In. 1. 17. 2) saepissime: magnus heros. H. 2. 4.

महार्थवन्त् *mahârt'avant* (a *mahârt'a* [*mahâ* + *árt'a*] s. *vant vat*) magnâ re vel magno fructu, magno commodo praeditus, gravissimus. Sâ. 5. 50.

महार्ह *mahârha* (Karm. e *mahâ* et *arha* dignus) valde dignus, praestans. H. 1. 33. Su. 1. 30.

महावक्त्र *mahâvaktra* (e *mahâ* et *vaktrá*) magnum os habens. H. 2. 6.

महावीर्य *mahâvîrya* (e *mahâ* et *vîrya* vis, virtus, fortitudo) magnam fortitudinem habens. Su. 1. 3.

महावीर्यपराक्रम *mahâvîryaparâkrama* adj. (e *mahâ* et Dvandv. *vîrya* + *parâkrama*) magnam virtutem et fortitudinem habens. H. 2. 2.

महाव्रत *mahâvrata* (e *mahâ* et *vrata* votum) magnum votum habens vel voti studiosus, memor, voto fidus. Su. 1. 13.

महाशय *mahâśaya* (Bah. e *mahâ* et *âśayá* mens, animus) magnanimus. Am.; Hit. 120. 5.

महासेन *mahâsêna* m. (Bah. e *mahâ* et *sênâ* exercitus) nomen Kârtikêyi.

महिमन् *mahimán* m. (a *mahánt* s. *iman*) magnitudo. B'. 11. 41. Ur. 5. 13.

महिष *mahiśá* m. (r. *manh* vel *mah* crescere, s. *iśa*) bos bubulus. (V. *maha.*)

महिषी *mahiśí* f. (a praec. signo fem. *î*) 1) femina bovis bubuli. 2) uxor regis. N. 1. 7. 12. 95. Sâ. 1. 18. Dr. 4. 6. M. 18.

मही *mahî* f. (ut mihi videtur, a *maha* pro *mahánt*

magnus, signo fem. *î*, cf. *pṛ́t́vî*) terra. Su. 2. 9. (Hib. *meag* id.)

महीक्षित् *mahîkšit* m. (Tatp. e praec. et *kšit* dominus, imperator) terrae dominus, rex (cf. *pṛ́t́ivîkšit*). N. 2. 20.

महीभृत् *mahîb́ṛt* m. (terram sustinens, e *mahî* et *b́ṛt* q. v.) mons. N. 12. 73.

महेश्वर *mahêśvara* m. (magnus dominus, Karm. *mahâ* et *îśvarâ*) deus Śivus. Su. 3. 23.

महोदधि *mahôdad́i* m. (Karm. e *mahâ* et *udad́í* mare) magnum mare. Su. 2. 12.

1. मा *mâ* 2. par. 3. et 4. âtm. *mấmi*, *mímê* (gr. 332), *mấyê*. 1) metiri. *mitá* mensuratus, praesertim modicus, paucus, exiguus. Sâ. 1. 6 (cf. *mitâśana*, *mitampaća* apud Wils.). 2) in dial. vêd. dare. Ṛgv. 120. 9: *râyêća nô mimîtan vâǵavatyâi* । *išêća nô mimîtam* „opulentiaeque nos date, vigore clarae, ciboque nos date". — Caus. 1) metandum curare. Mah. 1. 2024: *tan dêśam mâpayâmâsur yaǵńâyatanakâraṇât*; 1. 5319: *mâpayâmâsa mêdinîm*. 2) metiri, transmeare. Mah. 1. 5842: *pâṇḍavân dadṛśê ... mâpayânân nadîǵalam*. (Vid. *mas*, 3. *mî* et cf. gr. μέ-τρον, μῖμος, μιμέομαι; v. *mâ* praef. *upa* et *sam*, ἄ-μοτος, quasi *amitam* pro *amâtam*; lat. *mê-tior*, *mo-dus*, *im-mâ-nis*; goth. *MAT* metiri, *mita*, *mat*, adjecto *t*, v. gr. comp. 109[b]. 1; lit. *mattóju* metior, *más-tas* euphon. pro *mát-tas* cubitus, *máčius* e *matius* modus, mensura, *mé-tas* annus, v. *samâ*; slav. *mêra* modus, mensura; lit. *mērà* id.; hib. *mead* „a balance, a scale", *meadaighim* „I weigh, balance, consider".)

c. *upa*: *upamita* similis. B́ar. 3. 17.

c. *nis* efficere, creare. Su. 3. 12: *nirmamê yôšitan divyâm*; 18: *nirmitâ*; Man. 1. 13: *divam b́ûmińća nirmamê*; Hit. 21. 20: *snâyunirmitâ êtê pâśâh*.

c. *nis* praef. *vi* id. N. 17. 7: *d́âtrâ vinirmitaḣ*.

c. *pari* admetiri, transl. destinare. B́ar. 3. 50: *âyur varšaśatan nṛṇâm parimitam*. — *parimita* modicus, paucus, exiguus. Sâ. 1. 5.

c. *pra* i. q. simpl. *apramêya* non mensurabilis, immensus. Dr. 1. 8. B́. 11. 17.

c. *sam*: *sammita* 1) similis. N. 16. 4: *grâmân nagarasammitân*. 2) consentaneus, congruens. Sâ. 5. 50: *yat́â yat́â b́âšasi d́armasammitam manôśnukûlam*.

2. मा *mâ* 3. par. âtm. sonare. Ṛgv. 38. 8: *vâśrê 'va vidyun mimâti* „mugientis instar (vaccae) fulmen sonat".

3. मा *mâ* ne, particula prohibitiva, quae construitur cum imperativo vel temporibus, quae loco imperativi ponuntur. H. 3. 7. Imperativo subintellecto. Dr. 4. 23. (Gr. μή; hib. *mi*, particula negativa in initio compp.)

मांस *mâṅsá* n. caro. H. 2. 2. 7. (Slav. *maṅso* neut. id.; lit. *mēsà* fem. id.; goth. *mimsa* id.; germ. vet. *mós* neut., them. *mósa*, cibus; nostrum *Mus*, *Ge-müse*; hib. *maise* „food, victuals".)

माक्षिक *mâkšika* m. (ut videtur, a *makšâ*, quod etiam apem significare videtur, suff. *ika*; secundum Wils. a *makšikâ* apis) mel. (Huc trahi posset germ. vet. *wahs* neut. cera; anglo-sax. *väx*, *vex*, *veax*; lit. *waška-s* m.; russ. *vosk*, mutato *m* in *v*.)

माक्षज *mâkšaǵa* n. (e praec. et *ǵa* natus) cera.

माङ्क्ष् *mâṅkš* 1. par. (*kâṅkšâyâm* K. *spṛhi* V.; scribitur *mâkš*) desiderare; cf. *kâṅkš*.

मागध *mâgad́a* (f. -*î*, a *magad́a* nomen regionis, s. *a*) magad́ensis. Raǵ. 1. 57.

माचिरम् *mâćiram* adv. (e *mâ* et *ćiram* diu) sine morâ, statim, c. imperativo vel ejus vice fungentibus temporibus. H. 4. 13. N. 3. 9. 18. 17. M. 47. Sâ. 5. 99.

मातङ्ग *mâtaṅga* m. elephantus (cf. *mataṅga*). Dr. 8. 29.

मातर् -तृ *mâtár -tṛ́* f. (ut mihi videtur, a r. *mâ* s. *tar tṛ*, v. *mâ* praef. *nis*) mater. (Vid. gr. 124 et cf. lat. *mâter*; dor. μάτηρ; germ. vet. *muoter*; slav.

nom. *mati* = माता *mâtá*, them. *mater* = मातर् *mâtár*, gen. *mater-e*; lit. *mōtė̃* uxor, gen. *mōter-s*; hib. *mathair* mater.)

मातलि *mâtali* m. Mâtalis, Indri auriga.

मातुल *mâtula* m. (fortasse e *mâtura*, a *mâtár -tr̥*, attenuato *a* in *u*, suff. *a*) avunculus. B'. 1. 26.

मातृषष्ठ *mâtr̥śaśṭ'a* (Bah. e *mâtár -tr̥* et *śaśṭ'á* sextus, v. gr. 598) matrem tanquam sextam habens. H. 1. 1.

मात्र *mâtra* n. (r. *mâ* s. *tra*) 1) mensura. A. 8. 1. 2) materies, elementum, res. B'. 2. 14. 3) in fine compositorum, ubi a grammaticis pro suffixo tadd'itico habetur: solus, solum, tantummodo. N. 9. 10. 11. 39. Dr. 5. 12. 14. A. 10. 46. (Gr. μέ-τρον.)

मात्रक *mâtraka* (a praec. s. *ka*) mensura, modus. N. 14. 9.

मात्स्यक *mâtsyaka* (a *mátsya* m. piscis, s. *ka* vel *aka*) ad piscem attinens, piscarius. M. 56. (Hib. *measach* „fishy", v. *mátsya.*)

मादृश् *mâdr̥ś* (v. gr. 263) mei similis, mihi aequalis. Lass. 41. 17.

माद्रवती *mâdravatî* f. (a *mâdra* Madrensis, s. *vant vat* in fem.) i. q. sq. Dr. 8. 17.

माद्री *mâdrî* f. (a *mâdra* Madrensis signo fem. *î*) regis Pâṇḍus uxor, Nakuli et Sahadêvi mater.

माधव *mâd'ava* m. (a *mad'u* s. *a*) 1) nomen mensis Vâiśâk'i, Aprilis-Maii. 2) ver.

माधवी *mâd'avî* f. (a praec. signo fem. *î*) planta repens (Gaertnera racemosa). Mêg'. 76.

माधुर्य *mâd'urya* n. (a *mad'ura* dulcis, s. *ya*) dulcedo. In. 5. 7.

1. मान् *mân* 1. par. (*pûǵâyâm* K. *arćê* V.) honorare, colere.— 1. âtm. (*pûǵâyâm* K. *vićârê arćê* V.) honorare, cogitare, deliberare, perpendere; desid. *mîmâṅsê* 1) perpendere, considerare. Man. 4. 224: *mîmâṅsitvô 'b'ayam.* 2) comperire. Mah. 1. 3878: *tat sarvam êva putras tê na mîmâṅsêta.* Cf. *man.*

2. मान् *mân* 10. par. (fortasse denom. a *mâna* honor) honorare, colere. N. 12. 24: *na mânayasi mâm ârya rudatîm*; Mah. 1. 4467: *yat'ârham mânayâmâsa pâuraǵânapadân api*; R. Schl. I. 38. 8: *śâilêndrasutâ mânayiśyati taṅ sutam.*— *mânya* honorandus, venerandus. Cf. *man.*

c. *sam* i. q. simpl. *sammânita* honoratus. Dr. 3. 8.

मान *mâna* n. (r. *mân* vel *man* s. *a*) honor. In. 5. 50. Sâ. 5. 49. B'. 6. 7.

मानद *mânada* m. (e praec. et *da* qui dat) qui honorem tribuit, in vocativo fere solum invenitur, ad venerationem erga aliquem exprimendam. In. 5. 44. N. 4. 4. Sâ. 5. 51.

मानयितार् -तृ *mânayitár -tr̥* m. (r. *mân* cl. 10, s. *târ tr̥*) honorator. In. 4. 9.

मानव *mânavá* m. (a Manu oriundus, e *mánu* s. *a*, v. gr. 582) homo. In. 5. 6. Br. 2. 2. (Huc potius quam ad *puṅs* q. v. traxerim goth. *manna* id., th. *mannan*, quod fortasse per assimil. e *manvan*; nostrum *Mann.*)

मानस *mânasa* n. (a *mánas* s. *a*) 1) animus, mens. N. 13. 19. 19. 9. Dr. 1. 11 in fine compp. Bah. 2) lacus hujus nominis in Himâlayo. Mêg'. 11.

मानिन् *mânin* (a *mâna* honor, s. *in*) superbus. Rag'. 13. 38.

मानुष *mânuśa* (a *mánu* producto *a*, s. *śa* pro *sa*, v. gr. 101[a]) 1) m. homo. H. 2. 12. 13. 2) adj. (fem. *î*) humanus. H. 2. 8. B'. 4. 12. N. 1. 2. *mânuśî* subst. N. 13. 55.

मानुष्य *mânuśya* (a *mânuśa* s. *ya*, nisi a *manuśya* s. *a*) humanus. H. 2. 12. N. 19. 27.

मान्थ् *mânt'* 1. par. (*kunt'ê*, scribitur *mât'*) i. q. *kunt'*. Cf. *mant'*.

मामक *mâmáka* pron. poss. (fem. -*î*, v. gr. 265) meus. B'. 1. 1. 9. 7.

माया *mâyá* f. (r. *mâ* s. *yâ*) praestigiae, magia. H. 4. 47. Su. 1. 13. 20. B'. 4. 6. N. 13. 26.

मायामय *mâyâmaya* (a praec. s. *maya*) magicus, magiâ effectus, praestigiis praeditus. In. 1. 7.

मायु *mâyú* m. bilis.

मारकत *mârakata* (fem. *-î*, a *marakata* s. *a*) smaragdinus. Hit. 7. 16.

मारिष *mâriša* m. persona venerabilis, in linguâ scenicâ histrio primarius. Wils.: „the title of the manager, or principal actor". Ur. 1. 7.

मारुत *mârutá* m. (a *marút* s. *a*) aër, ventus. Am.

मार्कण्डेय *mârkaṇḍêya* m. sapiens, sanctus hujus nominis.

मार्ग् *mârg* 1. par. âtm. et 10. par. quaerere. N. 12. 125: *tam mârgâmy aparâģitam*; 13. 62: *tam mârgamâṇâ b'artâram*. Cf. *marg mṛg*.

c. *pari* id. B'. 15. 4.

मार्ग *mârga* m. (r. *mârg* s. *a*) via. In. 5. 26. 2. 12. N. 13. 10.

मार्गण *mârgaṇa* n. (r. *mârg* s. *ana*) actio quaerendi. N. 17. 33.

मार्गशीर्ष *mârgaśîrša* m. (a *mṛgaśîrša* [dorcadis caput habens, nomen astri, in quo luna est plena] s. *a*) nomen mensis, November-December. B'. 10. 35.

मार्ज् *mârģ* 10. par. (*śabdê* K. *mṛģâd'vanyôn* V.) sonare; abstergere, purificare. N. 13. 46: *amârģitâm*. Vid. *marģ mṛģ*.

मार्जार *mârģâra* m. (r. *marģ mṛģ* vel *mârģ* s. *âra*) felis. Am.

मार्दव *mârdava* n. (a *mṛdú* mitis, mansuetus, s. *a*) mansuetudo. B'. 16. 2.

मालती *mâlatî* f. planta, Jasminum grandiflorum. Mêg'. 96.

माला *mâ'lâ* f. sertum floreum.

माल्य *mâlya* n. (a *mâ'lâ* s. *ya*) id. Su. 4. 4. N. 2. 11.

मास् *mâs* m. (r. *mas*) 1) luna. 2) mensis. (Cf. gr. μήν, μην-ός e μηνσ-ος ejecto σ sicut e. c. in χήν = scr. *haṅsá* anser; russ. *mjesjas'* luna; lit. *mēnû* luna, mensis, a them. *mênes*, gen. *menesio* a them. *menesia*, v. gr. comp. 147. 2; goth. *mêna*; germ. vet. *mâno* luna; v. sq.)

मास *mâsa* m. (r. *mas* metiri, s. *a*) mensis. (Lat. *mensi-s* insertâ nasali, attenuato *a* finali in *i*; hib. *mios* id.; cambro-brit. *mis*, v. *mâs*.)

माह् *mâh* 1. par. âtm. (*mânê*) honorare. Cf. *mah*.

मि *mi* 5. par. âtm. (*prakšêpaṇê* K. *kšêpê* V.) jacere, projicere, prosternere, dejicere. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *tvâ mârutô minôtu*.

मिछ् *mič* 6. par. *miččâ'mi* (*vâd'ê*) vexare. Cf. *pič*.

मित *mitá* v. *mâ* et *mi*.

मित्र *mitrá* (scribitur etiam *mittra*, a r. *mid* amare, s. *tra*) 1) n. amicus. H. 1. 42. N. 9. 30. 2) m. sol.

मित्रता *mitrátâ* f. (a *mitrá* s. *tâ*) amicitia.

मिथ् *mit'* 1. par. âtm. (*vad'ê* K. *vad'ê mêd'âyâm* V.) 1) ferire, laedere, occidere. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *saṅ yan mahî mit'atî spard'amânê* (schol. *mahatyâu parasparaṅ hiṅsantyâu sênê*). 2) intelligere. Cf. *mêt'*, 1. *mid*, *mêd*, *mêd'*.

मिथुन *mit'una* n. (r. *mit'*, v. *mêt'*, suff. *una*) par animantium (diversi sexus, ut puer et puella). Br. 2. 10. N. 5. 39. 23. 24.

मिथ्या *mit'yâ* adv. falso, fallaciter, frustra. N. 12. 14. 13. 17. Sâ. 6. 14. B'. 18. 59.

1. मिद् *mid* 1. par. âtm. i. q. *mit'*.

2. मिद् *mid* 1. âtm. 4. et 10. par. *mê'dê*, *mê'dyâmi* (gr. 305), *mêdáyâmi* (*snêhanê* K. *snihi* V.) 1) pinguem, adiposum, unctum esse vel fieri. K.: *śramêṇa kâyô na mêdyati*. 2) amare. K.: *mêdatê putrê pitâ*. — Part. perf. pass. *minná*, *mêditá*. (Cf. *mind*, *mand*; lit. *myliu* amo, *mielas* carus, mutato *d* in *l*; russ. *milyĭ* comis, benignus.)

मिन्द् *mind* 10. par. (scribitur *mid*, gr. 110[a]) i. q. 2. *mid*. (Cf. *mid*, *mand*; germ. vet. *minna*, *minni* amor, fortasse per assimil. e *minda*, *mindi*.)

मिन्व् *minv* 1. par. *mínvâmi* (*sêkê*, scribitur *miv*) irrigare. Cf. *pinv*, *ninv*, *mih*.

मिल् *mil* 6. par. âtm. obviam fieri, obviam venire, occurrere, convenire, societatem inire. Hit. 43. 11: *yêċâ 'nyê suhṛdań samṛddisamayê dravyâbilâśâkulâń ... tê sarvatra milanti*; 67. 19: *sarvâiń paśubir, militvâ, sinhô viǵńaptań*; 38. 9: *kadâċiċ ċitrâṅganâmâ mṛgań, kênâ 'pi trâsitas, tatrâ 'gatya militań*. (Fortasse *mil* e *mid* mutato *d* in *l*, cf. *mêt*, *mituna*.)

मिश् *miś* 1. par. i. q. *maś*.

मिश्र् *miśr* 10. par. miscere (ut videtur, denom. a *miśra*). Mah. 1. 5724: *lâkśayâċâ 'py analpayâ mṛttikâm miśrayitvâ*; Śak. 24. 1: *vâċan na miśrayati yady api madvaċôbiń*. (Cf. 1. *miś*; gr. μίγνυμι; lat. *misceo*; lit. *maiśau*; slav. *mêśuń*; germ. vet. *miskiu*; hib. *measgaim* „I mix", *measg* „among, amongst"; cambro-brit. *ym-musk*.)

मिश्र *miśra* (ut videtur, a r. *miś*, cf. *miś*, suff. *ra*) mixtus. B. 18. 12. In. 2. 2.

1. मिष् *miś* 1. par. conspergere. *miśṭá* 1) conspersus. 2) dulcis, suavis. *miśṭá* n. cibus lautior, delicatior. N. 18. 6. Cf. *marś mṛś*.

2. मिष् *miś* 6. par. (*spardâyâm* K. *spardê* V.) aemulari, certare. — Part. praes. in gen. absol. invito. Mah. 1. 7179: *tâu pârtivânâm miśatân narêndra kṛśṇâm upâdâya gatâu narâgryâu*; 8159: *tvan dakśyasê snaga kâṇḍavan dâvam adyâi 'va miśatô 'ssya śaċîpatêń*; 2. 2535: *dârtarâśṭrân raṇê hatvâ miśatâń sarvadanvinâń śamań gantâsmi na ċirât*; 3. 10464: *têna dvâdaśavârśikyâm anâvṛśṭyâm mahâtmanâ vṛśṭam ... miśatô vaǵrapâṇinâń*. (V. praef. *ut* et *ni* et cf. *mil*; russ. *migaju* et *miśu* nictor; lit. *mirklóju* id., *mêgmi* dormio; fortasse lat. *nico*, *nic-to* e *nimic-o*, *nimic-to* = scr. *nimiśâmi*. — Benfeyus huc trahit lat. *micare*.)

c. *ut* aperire oculos, proprie aufschlagen. B. 5. 9: *unmiśan nimiśann api*.

c. *ni* claudere oculos, proprie niederschlagen. Mah. 3. 10649: *matsyań suptô na nimiśati*.

मिह् *mih* 1. par. *mêhâmi*, fut. aux. *mêkśyâmi*, part. perf. pass. *mîḍá* (gr. 102). Effundere, praesertim mingere. R. Schl. II. 75. 21: *sûryam prati mêhatu*; Man. 4. 52: *praty agnim prati sûryańċa ... mêhatań*. (Cf. *minv*; lat. *mingo*, *mejo*; gr. ὀ-μιχέω, μοιχός, μοιχάω; lit. *myźu* mingo, *mêślas* fimus, *mêźù* stercus egero, *mig-la* nebula, v. मेघ *mêgá*; anglo-sax. *MIG* mingere, *mige*, *mâh*, *migon*; island. vet. *MIG* id.; goth. *maihs-tus* fimus, adjectâ sibilante; nostrum *Mist*.)

1. मी *mî* 9. par. âtm. *mînâmi*, *mînê*, in dial. vêd. *minâmi*, *minê* (*hinsâyâm* K. *vadê* V.) ferire, occidere, delere. Ṛgv. 71. 10: *rûpań ǵarimâ minâti*; 92. 12: *aminatî dâivyâni vratâni*; 117. 3: *minantâ* (= *minantâu*) *dasyôr aśivasya mâyâń*. — Part. perf. pass. *mînâ*.

c. *â* i. q. simpl. Ṛgv. 79. 2: *â tê suparṇâ aminanta êvâiń* „tuae bene alatae (luces) feriunt (nubem) cum properantibus (ventis)". — âtm. sibi mutuo aliquid delere. Ṛgv. 113. 2: *dyâvâ varṇań ċarata âmimânê* „coelum percurrunt (nox et aurora) suum mutuo colorem delentes".

c. *pra* i. q. simpl. Ṛgv. 32. 4: *mâyinâm aminâń prô 'ta mâyâń* „praestigiatorum fregisti praestigias"; 25. 1. 92. 11.

2. मी *mî* 4. âtm. perire. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *durmitrâsô mimânâ ǵahur bôgânâ*. — Caus. *mâpáyâmi*, v. gr. 468. (Cf. *mriyê* morior, unde fortasse *mîyê* ejecto *r* producto *i*.)

c. *pra* perire, mori. Man. 9. 247: *bâlâśća na pramîyantê*; R. Schl. II. 75. 28: *anapatyań pramîyatâm*. — *pramîta* mortuus. Man. 3. 245. — Caus. occidere, delere. Man. 1. 57: *idań sarvań ċarâċarań saṅǵîvayatîċâ 'ǵasram pramâpayatîċâ 'vyayań*; 8. 295: *sa ċêt ... pramâpayêt prâṇabṛtah*; 11. 89. 129. Mah. 3. 13322.

3. मी *mî* 1. par. (*gatâu*) ire. (Vid. sq. et cf. *mâ* sgf. 2.)

4. मी *mî* 10. par. (*gatâu matyâm*) ire; intelligere. (Vid. 3. *mî* et cf. lat. *meare.*)

मीढ *mîḍ'a* v. *miḥ.*

मीन *mînâ* m. piscis.

मीम् *mîm* 1. par. (ut videtur, forma redupl. a r. 3. *mî*) ire; sonare.

मीमांस् *mîmâṅs* v. *mân.*

मील् *mîl* 1. par. (*nimêšaṇê* K. *nimêšê* V.) nictari, connivere. Gita-G. 10. 16: *yatra svidyati, mîlati* (schol. *śrîkṛšṇê kšaṇaṅ svidyati mîlati sati*). Se claudere (de oculis). B'aṭṭ. 14. 54: *tasyâ mimîlatur nêtrê.* — Caus. claudere (de oculis). Mêg'. 109: *lôćanê mîlayitvâ.*

c. *ut* aperire (oculos), aufschlagen. B'aṭṭ. 15. 102: *udamîlîl lôćanê*; Maḥ. 3. 11155: *êšad unmîlya* *) *lôćanê.* Se aperire (de oculis). B'aṭṭ. 16. 8: *unmîlišyati ćakšur mê vṛt'â.* — Caus. aperire (oculos). Ur. 5. 14: *êtad unmîlaya ćakšur âyatam.*

c. *ni* 1) claudere (oculos), niederschlagen. Ur. 5. 9: *b'ayanimîlitâkšî.* Etiam omissâ oculos exprimente voce. Rag'. 8. 37: *nimimîla narôttamapriyâ ḥṛtaćandrâ tamasê 'va kâumudî.* — *nimîlita* = *nimîlitâkša* clausos oculos habens. Rag'. 1. 68: *pragâlôpanimîlitaṅ* *). 2) dormire. Man. 1. 52: *yadâ svapiti d'armâtmâ tadâ sarvan nimîlati*; Ḥit. 107. 13: *narêśvarê gagat sarvan nimîlati nimîlati.* — Caus. claudere (oculos), expressâ vel omissâ oculos significante voce. Maḥ. 3. 400: *santrâsân nyamîlayata lôćanê*; 1. 4278: *dêvî nyamîlayat.*

c. *pra* i. q. simpl. Gita-G. 4. 19: *pramîlati patati.*

c. *sam* se claudere. Śak. 45. 4: *sammîlanti na tâvad band'anakôšâs tayâ 'vaćitapušpâṅ.*

*) *unmîlya* et *nimîlita* etiam ad caus. referri possunt.

मीव् *mîv* 1. par. i. q. *pîv*, unde ortum esse videtur mutato *p* in nasalem ejusdem organi.

मुकुट *mukuṭa* n. crista, diadema, tiara. A. 10. 38.

मुकुर *mukurá* m. speculum.

मुकुल *mukula* m. n. gemma arboris. Rag'. 9. 27. 15. 99.

मुकुलित *mukulitá* (a praec. s. *ita*) semiclausus, gemmae arboris instar. Ur. 49. 2.

मुक्ता *muktâ'* f. (part. perf. pass. r. *muć* s. *ta* in fem.) margarita. Rag'. 4. 50.

मुक्ताफल *muktâp'ala* n. (e praec. et *p'âla*) margarita. Rag'. 6. 28. 16. 67.

मुक्तावली *muktâvalî* f. (e *muktâ* et *âvalî*) linea margaritarum. Rag'. 13. 48.

मुख *múk'a* n. 1) os. N. 23. 23. 2) vultus. In. 2. 23. Su. 3. 25. 26. 3) cuspis. A. 3. 26 in fine compp. Baḥ. Transl. frons, e. c. exercitûs. Dr. 8. 8.

मुखतस् *muk'atás* adv. (a praec. s. *tas*) in conspectu, coram. N. 11. 28.

मुखर *muk'ara* (a *múk'a* s. *ra*) 1) adj. sonans, strepens, crepans. Rag'. 5. 72. 13. 40. 2) subst. m. dux, ductor, princeps. Ḥit. 13. 13.

मुख्य *muk'yá* (a *múk'a* s. *ya*) praecipuus, excellentissimus. N. 22. 9. Dr. 4. 3. B'. 11. 26.

मुख्यशस् *muk'yaśás* adv. (a praec. s. *śas*) praecipue. N. 8. 21.

मुग्ध *mugd'á* v. *muḥ.*

मुग्धत्व *mugd'atvá* n. (a praec. s. *tva*) abstractum praecedentis. Ur. 19. 8.

1. मुच् *muć* 6. par. âtm. *muńćâ'mi, muńćê'* (v. gr. 300) solvere, liberare, dimittere. Dr. 9. 17: *muńćê 'mam*; 18: *dâsô syam mućyatâm*; 8. 42: *na ḥi mê môkšyatê gîvan*; N. 24. 32: *êša mê muńćatu prâṇân*; Ḥ. 1. 44: *muktâ vayan dâḥât*; Rag'. 3. 20: *mumućê* (pass.) *sa band'anât*; Maḥ. 3. 2613: *śâpân môkšyasi matkṛtât* (pass. cum term. par.). Etiam cum instr. Man. 11. 228: *tvaćê 'vâ 'ḥis têna 'd'armêṇa mućyatê* (cf. *yuǵ* praef. *vi* c. instr.). —

varšám, ǵalam, vášpám pluviam, aquam, lacrymas effundere. Br. 2. 36: *mumóća vášpam*; Mah. 1. 8154: *ǵalasantatim mumućuh*; 3. 670: *váṇamayaṅ varšam ... mumóća.* — *šákṛt, mútram* stercus edere, urinam reddere. Mah. 3. 11115: *šakṛn mútranća munćánáh* (pro *munćamánáh*). — *šábdam* sonum emittere. N. 5. 29: *há hê 'ti ... muktah šabdó naráď'ipáih.* — Cum vocibus, quae missilia exprimunt, emittere, mittere, conjicere. Su. 2. 16: *váṇá muktáh šilásu*; R. Schl. I. 54. 23: *astráṇi ... mumóća.* Omissâ missile exprimente voce, Mah. 1. 5296: *munćasvê 'ty abravít párťah sa mumóća 'vićárayan.* — *átmánam* se dejicere. Mah. 1. 6740: *mêrukúṭád átmánam mumóća.* — *dêham, ańgam* corpus dimittere, abjicere, deponere (cf. *dêhanyásań kartum* Sá. 2. 23). Hit. 87. 10: *ćitáu ... yá munćati dêham átmanah*; R. Schl. I. 25. 14: *yatrá šṅgaṅ sa mumóća.* — Relinquere. Nalôd. 3. 12: *tám amućad iha sa svapáyám* (schol. *atyákšít*); 4. 7: *b'ír munćêta tvám* (schol. *tyaǵêta*). (Huc traxerim gr. ΜΥΚ, μύσσω e μύκjω, μῦκος, μυκτήρ; lat. *múcus, mungo* e *munco* = scr. *munćámi*; russ. *moća* urina, *moću* humecto, *moću-sj* mingo [*mútram munćámi*]; hib. *mun* urina, *munaim* mingo.)

c. *ava* i. q. simpl. — *ašván* equos disjungere. N. 21. 18. — *vásáńsi* vestes deponere. Mah. 2. 2520.

c. *á* induere. Rag'. 12. 86: *mátalis tasya máhêndram ámumóća tanuććadam*; 13. 21. 17. 25. Mah. 1. 4095.

c. *ut* solvere, liberare. R. Schl. I. 1. 74: *astrênó 'nmućyaćá ''tmánam.* Exuere. B'att. 3. 22: *vib'úšaṇány unmumućuh.*

c. *nis* i. q. simpl. B'. 7. 28.

c. *nis* praef. *ab'i*: *ab'inirmukta* relictus. Mah. 2. 221.

c. *nis* praef. *vi* i. q. simpl. N. 13. 21.

c. *pra* 1) i. q. simpl. Su. 1. 11. N. 13. 11. 2) induere. R. Schl. II. 9. 39: *atra tê šham pramókšyámi málám.*

c. *pra* praef. *vi* i. q. simpl. H. 1. 7: *kaťan nu vipramućyêma b'ayád asmát.*

c. *prati* 1) id. Man. 10. 118: *kilvišát pratimućyatê.* 2) alligare. Mah. 2. 2323: *pášán átmani pratimunćati.*

c. *vi* i. q. simpl. N. 13. 14. 14. 16. 20. 32. 44. A. 6. 21. B'. 18. 35. Exuere, deponere. Mah. 1. 4095: *têšám ... áb'araṇáni vimunćatám.*

c. *vi* praef. *pra* id. Dr. 3. 1.

c. *sam* i. q. simpl. *vári sammóktum* aquam effundere. Mah. 3. 10236.

2. मुच् *muć* 10. par. i. q. 1. *muć.* Man. 3. 37: *móćayaty ênasah pitṛn*; Mah. 1. 5850: *iyam* (*náur*) ... *móćayišyati vah sarván asmád dêšát.*

मुछ् *muć̄* 1. par. i. q. *puć̄.*

मुज् *muǵ* 1. par. (*mṛǵáď'vanayóh*) abstergere, purificare; sonare. (Vid. *munǵ, marǵ mṛǵ, maǵǵ, márǵ, marć* et cf. lat. *múgio*, gr. μῡκάομαι.)

1. मुञ्च् *munć* 1. átm. (*kalkanê* K. *mókšê* V.; scribitur *muć*, gr. 110[a]) decipere, fallere; liberare.

2. मुञ्च् *munć* 1. par. (*gatyám*) ire.

मुञ्ज् *munǵ* 10. par. (scribitur *muǵ*) i. q. *muǵ.*

1. मुट् *muṭ* 1. et 10. par. (*sanćúrṇanê* K. *kšudi* V.) conterere. Cf. *muṇṭ, muṇḍ, mard mṛd, 2. puṭ.*

2. मुट् *muṭ* 6. par. (*ákšêpamardanayóh*) prosternere, nisi contemnere; conterere. V. 1. *muṭ.*

मुण् *muṇ* 6. par. (*pratiǵńánê*) promittere, polliceri. Cf. *man.*

मुण्ट् *muṇṭ* 1. par. (*mardê*) conterere. Cf. *muṇḍ, mard mṛd.*

मुण्ठ् *muṇṭ'* 1. par. (*paláyanê* K. *paláyê* V.; scribitur *muṭ'*) aufugere.

1. मुण्ड् *muṇḍ* 1. par. (scribitur *muḍ*) 1) conterere. 2) tondere, radere. Cf. *muṭ*, *muṇṭ*, *puṇḍ*.

2. मुण्ड् *muṇḍ* 1. par. âtm. 1) purificari, purum esse. 2) sidere, submergi. (Cf. *manḍ*, lat. *mundus*, *mundare*.)

मुण्ड *muṇḍa* (r. *muṇḍ* s. *a*) 1) adj. calvus, nudo capite. 2) m. n. caput.

मुण्डक *muṇḍaka* m. (r. *muṇḍ* s. *aka*) tonsor. Ḥêm.

मुण्डिन् *muṇḍin* m. (r. *muṇḍ* s. *in*) id. Am.

1. मुद् *mud* 1. âtm. gaudere, laetari. Sâ. 3. 17: *tâm b'âryâṅ labd'vâ ... mumudê*; N. 13. 74: *êtayâ saḥa môdasva*; Ḥ. 2. 21: *môdišyê šâsvatîṅ samâṅ*. — *muditâ* laetus. N. 24. 49. (Cf. *mad*, *mand*, *manḍ*, *marḍ mṛḍ*; lit. *mudrùs* animosus, alacer, promptus.)

c. *anu* concedere, permittere. Maḥ. 2. 1787: *kê dyûtam anvamôdanta kêćâi 'nam pratyašêd'ayan*; 4. 800.

c. *anu* praef. *ab'i* caus. valedicere. Maḥ. 1. 4447: *âmantrya prayayâu râǵâ tâišćâi 'vâ 'b'yanumôditaṅ*.

c. *pra* i. q. simpl. par. R. Schl. I. 1. 84: *kṛtakṛtyaṅ ... pramumôda*; 44. 61: *pramumôdaća lôkas tan nṛpam âsâdya*. — *pramudita* laetus. Su. 1. 31. 33. — Caus. exhilarare. Man. 3. 61.

c. *prati* i. q. simpl. par. Maḥ. 1. 6781: *tam praǵâṅ, pratimôdantyaṅ, sarvâṅ pratyudgatâs tadâ*.

2. मुद् *mud* 10. par. (*samparkê*) miscere.

3. मुद् *mud* f. (r. 1. *mud*) gaudium. In. 5. 59.

मुद्गर *mudgara* m. (e *mud* et *gara* deglutiens) malleus bellicus (Wils.: a mallet, a mace, a weapon like a carpenter's hammer). Su. 2. 3. A. 10. 5.

मुद्रा *mudrá* f. sigillum.

मुद्रित *mudritá* (a praec. s. *ita*) obsignatus. Ur. 43. 8 infr.

मुधा *mud'á* adv. frustra, incassum. Ḥit. 107. 6.

मुनि *muni* m. (ut videtur, a r. *man*, attenuato *a* in *u*, s. *i*) anachoreta, sanctus sapiens, vates. Su. 2. 14. B'. 2. 56. 10. 37.

मुमुक्षु *mumukšú* (a *mumukš* desid. r. *muć* s. *u*) emancipationem cupiens. B'. 4. 15. — *šarân mumukšu* sagittas emittere cupiens. Rag'. 9. 58.

मुमूर्ष् *mumûrš* desid. r. *mar mṛ*, v. gr. 476 et 480.

मुमूर्षु *mumûršú* adj. (a praec. s. *u*) mori cupiens vel moriturus. Dr. 7. 5.

मुर् *mur* 6. par. (*saṅvêšṭanê* K. *vêšṭanê* V.) circumdare, vestire. K.: *murati kaṇṭakêna vâḍîṅ kṛšakaṅ*. (Cf. *var vṛ*; lat. *murus*; lit. *múras*; germ. vet. *mûra*; anglo-sax. et island. vet. *múr* id.)

मुर्छ् *murć* 1. par. (proprie *mûrć*, vocalis brevis enim nusquam apparet) 1) animo conturbari; deliquium animi pati, animo linqui. Gîta-G. 4. 19: *pataty udyâti mûrćaty api*; B'att. 15. 55: *amûrćîd asâu kšataṅ*; R. Schl. II. 34. 17: *papâta b'uvi mûrćitaṅ*; In. 5. 48: *krôd'amûrćitâ*. 2) implere, penetrare, occupare. Rag'. 6. 9: *paritô digantân tûryasvanê mûrćati* (schol. *vyâpnuvati sati*). 3) crescere. Rag'. 12. 57: *mumûrća sak'yaṅ râmasya samânavyasanê ḥarâu* (schol. *vavṛd'ê*); 10. 80: *svâb'âvikaṅ vinîtatvan têšâṅ vinayakarmaṇâ mumûrćê* (schol. *vṛdd'im prâpa*) *saḥaǵan têǵô ḥavišê 'va ḥavirb'uǵâm*. 4) valere, potentem esse. Rag'. 2. 34: *na pâdapônmûlanašakti raṅḥaṅ šilôććayê mûrćati mârutasya*.

c. *ab'i* i. q. simpl. sgf. 1. Maḥ. 1. 7794: *kandarpêṇâ 'bimûrćitâ*.

c. *sam* valere, magnum, potentem esse. Rag'. 16. 64: *šrôtrêšu sammûrćati ... vârimṛdaṅgavâdyam*.

मुर्व् *murv* 1. par. (*band'anê* K. *naḥi* V.) ligare, nectere.

मुशल *mušalá* v. *mušalá*.

1. मुष् *muš* 9. par. furari, rapere. N. 5. 7: *mušṇantî prab'ayâ râǵñâṅ ćakšûṅšića manâṅsića*; Ḥ. 42. 12: *maḥatâ b'ayêna mušitaṅ*. Cum acc. pers. Ṛgv. 93. 4: *amušṇîtam avâsam paṇiṅ gâṅ* „eripuistis alimentum Paṇi, (nempe) vaccas". — *muš* cl. 4 v. *mus*. (Vid. *mûš*, *mûša*.)

c. *pari* furtum alicui facere, c. acc. pers. Maḥ. 3. 13030: *anyôsnyam parimuśṇantô ḥiṅsayantaśća mânavâḱ.*

2. मुष् *muś* 1. par. (*vad'ê*) ferire, occidere, laedere. Cf. *maś.*

3. मुष् *muś* adj. in fine compp. (r. 1. *muś*) furans.

मुषल *muśalá* vel मुशल *muśalá* vel मुसल *musalá* m. pistillum, teli genus. A. 10. 5.

मुष्क *muśká* m. testiculus. Ḥit. 34. 21. 49. 14.

मुष्टी *muśṭî* m. f. (ut videtur, a r. 2. *muś* s. *ti*) pugnus. (Huc traxerim germ. vet. *fûst* id., them. *fûsti*, mutatâ labiali nasali in mutam.)

मुस् *mus* 4. par. (*k'aṇḍanê* K. *čidi* V.) frangere, findere.

मुस्त् *must* 10. par. (*sañg'âtê* K. *saṅhatâu* V.) coacervare.

मुह् *muḥ* 4. par. interdum âtm. Part. perf. pass. *mugd'á* et *mûḍ'á*, gerund. *mugd'vâ* et *mûḍ'vâ* (v. euph. r. 102. *a*). 1) animo conturbari, mentis errore affici, mente capi. B'. 2. 13: *d'îras tatra na muḥyati*; 5. 15: *têna muḥyanti ǵantavaḱ*; Maḥ. 4. 425: *mâ muḥyasva.* 2) deliquium animi pati, animo linqui. R. Schl. I. 21. 21: *śôkêna maḥatâ "viśṭaś ćaćâlaća mumôḥaća*; Maḥ. 3. 709: *mumôḥaća papâtaća.* — *mûḍ'á* animo conturbatus, mente captus, stultus, amens. N. 6. 12. 18. 10. — *mugd'á* amore captus. Rag'. 9. 44. — Intens. valde conturbari. Maḥ. 3. 402: *mômuḥyamâna.* — Caus. conturbare, stupefacere. N. 19. 24: *rat'inam môḥayann iva*; Dêv. 1. 66: *môḥayâi 'tâu durâd'arśâv asurâu.* — *môḥitá* conturbatus, stupefactus, mentis suae non compos, mente captus. N. 8. 16. 9. 4. 10. 28. Su. 4. 18. (Pottius huc trahit gr. μῶ-ρος, lat. *mô-rus.*)

c. *â* praef. *vi* caus. conturbare. Maḥ. 3. 12138.

c. *pari* caus. id. Maḥ. 1. 3571.

c. *pra* i. q. simpl. *pramûḍ'a* animo conturbatus. M. 54. — Caus. conturbare. Dr. 6. 21.

c. *pra* praef. *vi* caus. conturbare. *vipramôḥita* i. q. *môḥita.* Ḥ. 3. 17.

c. *vi* i. q. simpl. R. Schl. I. 9. 39: *sukumârâiśća tâir añgâis tâb'iḱ spṛśṭô vyamuḥyata.* B'. 2. 72. — *vimugd'a* conturbatus. Ḥit. ed. Ser. p. 49: *maḥatâ b'ayêna vimugd'aḱ.* — *vimûḍ'a* id. B'. 3. 27: *aḥañkâravimûḍ'âtmâ.* — *vimûḍ'a* m. Geniorum ordo. Su. 3. 5. — Caus. conturbare. A. 8. 7: *vyamôḥayanta mâm*; 10. 22: *vyamôḥayanća tân sarvân rat'amârgâiś ćaran raṇê.*

c. *sam* i. q. simpl. B'. 3. 7: *d'armasammûḍ'aćêtâḱ*; Dr. 6. 29: *diśaḱ sammumuḥuḱ parêśâm.* — Caus. conturbare. Maḥ. 2. 1949.

c. *sam* praef. *ab'i*: *ab'isammûḍ'aḱ* conturbatus. A. 10. 22.

मुहुस् *múhus* adv. identidem, iterum iterumque. N. 10. 26. Saepe bis ponitur (*muḥurmuḥus*) In. 2. 25. N. 15. 20.

मुहूर्त *muḥûrtá* m. n. 1) momentum. Ḥ. 2. 21. N. 17. 12. Sâ. 5. 6. 2) hora (Wils.: the thirtieth part of a day and night, or an hour of forty-eight minutes). Ḥ. 4. 46.

मू *mû* 1. âtm. (*band'anê* K. *band'ê* V.) ligare, vincire. *mûtá* ligatus. Am. Cf. *mav.*

मूक *mûká* mutus (ut mihi videtur, a r. *mû* ligare, sicut *bad'irá* surdus a *band'* ligare; cf. lat. *mû-tus* = मूत *mûtá* ligatus.)

मूढ *mûḍ'á* v. *muḥ.*

मूत्र् *mûtr* 10. par. (ut videtur, denom. a *mû'tra*) mingere.

मूत्र *mû'tra* n. (ut videtur, a r. *miv* mingere, correpto *iv* in *û*, s. *tra*) urina. N. 7. 3.

मूर्ख *mûrk'á* (ut videtur, a r. *murč*, i. e. *mûrč*, c. *k'* pro *č*, suff. *a*) stultus, stupidus.

मूर्छ् *mûrč* v. *murč.*

मूर्छा *mûrčâ* f. (r. *murč*, i. e. *mûrč*, s. *â*) stupor. Ḥ. 1. 14.

मूर्त *mûrta* (a *mû'rti* s. *a*) corporeus. Rag'. 2. 69. P. 17.

मूर्ति *mû'rti* f. (ut videtur, a r. *mar mṛ* [cf. *mumûrś*] s. *ti*) corpus.

मूर्तिमन्त् *mûrtimant* (a praec. s. *mant mat*) corporeus. N. 1. 15.

मूर्द्धज műrdďaga vel मूर्धज műrďaga m. (e sq. et ga natus) capillus.

मूर्द्धन् mű'rdďan vel मूर्धन् mű'rďan m. (v. gr. 105; instr.: mű'rdďná vel mű'rďná) caput. R. Schl. I. 44. 10. Transl. princeps locus, frons. N. 1. 2. Hit. 31. 7. Cacumen montis. Mêg. 17.

मूल् műl (ut videtur, denom. a műlá radix q. v.) cl. 1. par. âtm. (pratiṣṭ'áyâm K. rópanê V.) fixum esse; plantare. — Cl. 10. par. (róhaṇê K. rópaṇê V.) crescere, plantare.

c. ut 10. par. eradicare, evellere. Mah. 3. 11106: unműlayan mahâvṛkṣân.

c. ut praef. sam id. Hit. 90. 8: samunműlayitum vṛkṣân; 127. 15.

मूल műlá, vêd. mű'la n. (ut videtur, a r. manh vel mah crescere, abjecto h, mutato a in ú, cf. Pott. 2. 108) radix. N. 9. 11. Transl. origo. Br. 1. 40.

मूल्य műlya n. pretium, merces. Am.

मूष् műṣ 1. par. furari; v. 1. muṣ.

मूष műṣa m. (r. műṣ s. a) mus. (Lat. mûs, mûr-is e mûs-is; gr. μῦς, μυ-ός e μυσ-ός; germ. vet. mûs, them. mûsi; russ. myśj.)

मूषिक műṣika m. (r. műṣ s. ika) mus. Hit. 113. 6.

मृग mṛga m. (r. marg mṛg s. a) 1) actio quaerendi. 2) venatio. Dr. 6. 4. 3) quadrupes in universum et specialiter dorcas, antilope. (Wils.: 1) a deer, an antelope. 2) an animal in general.) N. 11. 25. Sâ. 5. 74. H. 1. 17. Dr. 6. 3.

मृगजीवन mṛgaǵîvana m. (venatione vitam habens, Bah. e mṛga et ǵîvana n. vita) venator. N. 11. 28. 38. 39.

मृगतृष्णा mṛgatṛṣṇá f. (e mṛga et tṛ'ṣṇá sitis) vapores supra desertorum arenam, aquae speciem habentes, quâ animalia decipiuntur. Ur. 15. 5 infr. 17. 3 infr.

मृगया mṛgayá f. (r. marg mṛg servato charactere 10mae classis, s. á) venatio. Dr. 1. 3. 4. 3. 6.

मृगयाण mṛgayáṇa v. marg mṛg.

मृगलाञ्छन mṛgalâńčana m. (Bah. e mṛga et lâńčana signum, nota) luna. Ur. 43. 4 infr.

मृगाङ्क mṛgáṅka m. (Bah. e mṛga et aṅká signum, nota) id. Am.

मृगेन्द्रता mṛgêndrátá f. (e mṛgêndra animalium princeps, dominus, s. tá) imperium animalium. Hit. 47. 16.

मृणाल mṛṇála m. n. fibra in caule loti floris.

मृणाली mṛṇálî f. (a praec. signo fem.) id. N. 16. 13.

मृतक mṛtaka n. (a mṛtá mortuus, s. ka) corpus hominis mortui, cadaver. Lass. 4. 11.

मृति mṛti f. (r. mar mṛ s. ti) mors. Hêm. (Lat. mors e mor-ti-s.)

मृत्तिका mṛttiká f. i. q. mṛd f. Mah. 1. 5724.

मृत्यु mṛtyu masc., etiam fem. et neut. (a r. mar mṛ adjecto t, s. yu, cf. gr. 565) mors. Su. 1. 22.

मृद् mṛd f. (r. mard mṛd) terra, humus, lutum, argilla (v. mṛdá).

मृदङ्ग mṛdaṅga m. (ut mihi videtur, e perdito subst. mṛda in acc. et ga iens, cf. pataṅgá et v. gr. 576) tympanum (Wils.: 1) a tabour, a small drum. 2) a double drum). Dr. 7. 6.

मृदा mṛdá f. (r. mard mṛd s. á) i. q. mṛd. (Goth. mulda pulvis.)

मृदु mṛdú (fem. vî, r. mard mṛd s. u) tener, mollis, mitis, suavis. In. 5. 6. N. 11. 34. Rag. 9. 57: kṛpámṛdumanas; — tardus, lentus. Sâ. 4. 32. 5. 105: mṛdugáminî. (Gr. βραδύς e μραδύς sicut βροτός e μροτός; lat. mollis per assimil. e molvis pro modvis vel morvis, mutato d vel r in l; nostrum mild; germ. vet. milti; anglo-sax. mild; hib. meirbh „slow, tedious, weak"; russ. molodyĭ juvenis; boruss. vet. malda [them.] id.)

मृध mṛďa n. (r. mard mṛd s. a) pugna. H. 4. 9. N. 12. 82.

मृन्मय mṛnmaya (a mṛd f. suff. maya, v. eupb. r. 85) terreus, luteus, ex argilla confectus. Sâ. 2. 13.

मृषा mṛṣá adv. falso. Lass. 57. 9.

मृष्ट mṛṣṭá v. marǵ mṛǵ, marś mṛś.

मे mê 1. âtm. mutare, commutare. (Cf. scr. mâ; lit. mai-nas commutatio, mainau muto, commuto; russ. mje-na commutatio, mjenaju muto, commuto; lat. mu-to; gr. ἀ-μεί-βω.)

मेखला mêk'alâ zona, cingulum (praesertim feminarum). Rag'. 8. 63. 6. 63.

मेघ mêg'á m. (r. mih e mig' s. a) nubes. (Goth. milh-ma nubes, insertâ liquidâ; lit. mig-la nebula; gr. ὀ-μίχ-λη.)

मेघनिर्घोष mêg'anirg'ôša (Bah. e praec. et nirg'ôša m. strepitus) nubis strepitum habens. N. 21. 11.

मेघवर्ण mêg'avarṇa (Bah. e mêg'á et várṇa m. color) nubis colorem habens. In. 5. 15.

मेट् mêṭ 1. par. (unmâdê) mente captum esse, insanire. Cf. mrêṭ, mlêṭ, mêḍ, mrêḍ, mlêḍ, mad.

मेड् mêḍ 1. par. id.

मेढ्र mê'ḍra m. (r. mih s. tra) 1) penis. 2) hircus.

मेथ् mêt' 1. par. (sañgê K. sañgê vad'ê mêd'âyâm V.) 1) adhaerere. In dial. vêd. âtm. sibi obviam venire. Ṛgv. 113. 3: na mêt'êt'ê na tast'atuḣ sumêkê naktôšâsâ „non sibi obviam veniunt (Rosen. „se laedunt", cf. Westerg.) non subsistunt grato rore stillantes Nox et Aurora". 2) laedere, occidere; in dial. vêd. conviciari. Ṛgv. 42. 10: na pûšaṇam mêt'âmasi. 3) intelligere. (Cf. mit', mêd', 1. mid.)

मेदस् médas n. (r. 2. mid s. as) medulla. A. 10. 54. (Fortasse lat. medulla per assimil. e medusla vel medurla, v. मेदुर mêdura; gr. μυελός fortasse litteris transpositis e μεδυλος, ejecto δ, productâ antecedente vocali.)

मेदिनी mêdinî f. terra. N. 11. 39.

मेदुर mêdura (r. 2. mid s. ura) adiposus, unctus. Am. (Vid. mêdas.)

मेध् mêd' 1. par. âtm. (sañgamê K. vad'amêd'asañgêšu V.) convenire; laedere, occidere; intelligere. (Vid. mêd'as, mêd'â et cf. mêt', mit', 1. mid; lat. meditor; gr. ΜΑΘ, μανθάνω, μήδομαι, μῆδος.)

मेधस् mêd'as n. (r. mêd' s. as) mens, intellectus. B'. 18. 35 in fine comp. Bah. (Cf. gr. μῆδος, v. mêd'.)

मेधा mêd'â f. (r. mêd' s. â) mens, intellectus (cf. mêd'as). In. 4. 9. B'. 10. 34.

मेधाविन् mêd'âvin (a praec. s. vin) mente, intellectu praeditus. B'. 18. 10.

मेनका mênakâ f. nom. pr. Apsarasae.

मेप् mêp 1. âtm. (gatyâm) ire; se movere. Cf. vêp.

मेरु mêrú m. mons fabulosus.

मेल mêla m. (r. mil s. a) congregatio, conventus.

मेलक mêlaka m. (a praec. s. ka) id. Hit. 20. 17.

मेव् mêv 1. âtm. (sêvanê) servire, colere, venerari. Cf. mlêv, pêv, sêv.

मेष mêša m. (fortasse e mêkša ejecto k, mêkša autem deduci posset a r. mih in desid. mimikš, cf. mê'ḍra, mêha) hircus. Am.

मेह mêha m. (r. mih s. a) 1) urina. 2) hircus. (Cf. mê'ḍra, mêša; gr. μοιχός, v. mih.)

मैत्र mâitra (a mitrá amicus, s. a) 1) adj. (fem. -î) benignus, benevolus. B'. 12. 13. 2) n. amicitia.

मैत्री mâitrî f. (a praec. signo fem. î) amicitia. Hit. 131. 2.

मैथुन mâit'una n. (a mit'una q. v., suff. a) coitus. Hit. 5. 21.

मोक्ष् môkš 1. et 10. par. interdum âtm. solvere, liberare. H. 2. 34: êtân ... môkšayišyâmy ahaṅ kâmaṅ râkšasât; N. 11. 29: môkšayitvâ sa tâm vyâd'aṅ; Mah. 1. 3917: gâtaṅ gâtam môkšayišyê ganmatô mânušât. (Cf. muć, unde môkš adjectâ sibilante cum guṇâ.)

c. vi i. q. simpl. Mah. 1. 7880.

मोक्ष môkša m. (r. môkš s. a) solutio, liberatio. B. 18. 30. 7. 29; praesertim animae liberatio a sensuum vinculis, a corporis gaudiis vel doloribus, aequanimitas. Br. 1. 17. B'. 5. 28.

मोघ móg'a (r. muh mutato h in g' [cf. gr. 324] s. a) vanus, irritus. Sâ. 5. 49. — móg'am adv. frustra. B'. 3. 16.

मोदक *módaka* (a caus. r. *mud* s. *aka*) 1) adj. exhilarans. 2) subst. m. n. cupediarum genus. Ur. 16. 2 infr.

मोह *móha* m. (r. *muh* s. *a*) 1) stultitia, mentis error. Dr. 7. 20. M. 53. B'. 4. 35. 2) animi defectus, animi deliquium. Ur. 6. 14.

मोहन *móhana* (fem. -*î*, a *móháy* caus. r. *muh* s. *ana*) qui mentem abripit, stupefacit. B'. 14. 8. *móhanî*. A. 8. 26.

मोहिन् *móhin* (a *móháy* caus. r. *muh* s. *in*) qui mentem abripit, stupefacit. B'. 9. 12 (schol. *móhinî bud'ib'ransakarî*).

मौन *mâuná* n. (a *muni* anachoreta, s. *a*) silentium.

मौनिन् *mâunín* (a praec. s. *in*) taciturnus.

मौर्वी *mâurvî* f. (a *múrvâ* nomine plantae repentis, e cujus fibris arcus nervi conficiuntur, suff. *a* adjecto fem. signo *î*) nervus arcuum. Dr. 5. 17.

मौल *mâula* (fem. -*î*, a *múlá* suff. *a*) 1) radicalis. 2) generosâ stirpe oriundus, nobilis, generosus. Hit. 84. 1.

मौलि *mâuli* m. f. (a *múlá* s. *i*) 1) caput. Hêm. 2) diadema, tiara. Sâ. 5. 7: *badd'amâuli*; v. *ćandramâuli*. 3) cincinnus, coma crispata. (Cf. germ. vet. *múla* f., island. vet. *múli* m. os, nostrum *Maul*.)

मौलिन् *mâulín* (a praecedente suff. *in*) cincinnatus. Su. 1. 30.

मौहूर्तिक *mâuhúrtika* m. (a *muhúrta* s. *ika*) astrologus. Hit. 94. 9.

म्ना *mnâ* 1. par. (in tempp. special. *man*, quod vera radix est, unde litteris transpositis et productâ vocali *mnâ*, sicut e. c. graece dicitur βέβλη-κα a ΒΑΛ, πέπτω-κα a ΠΕΤ) memorare, enunciare, laudare, celebrare. Rgv. 24. 1: *kasya núnań katamasyâ 'mṛtânâm manâmahê ćâru dêvasya nâma*; 26. 8. (V. *man* et cf. gr. μιμνήσκω, fut. μνήσω = scr. *mnâsyấmi*; lat. *reminiscor*.)

c. *â* id. B'att. 17. 30: *âmanan mantram*.

म्रक्ष् मृक्ष् *mrakś mṛkś* 1. 10. par. ungere; v. *mrakśaṇa*, *makś*, *marǵ mṛǵ*.

c. *ni* poliri. Rgv. 64. 4: *ańsêśv êśâm mimṛkśur ṛśṭayań* „in humeris eorum polita sunt arma".

म्रक्षण *mrakśaṇa* n. (r. *mrakś mṛkś* s. *ana*) oleum. Hêm.

म्रद् *mrad* 1. âtm. conterere. Cf. *mard mṛd*, *rad*.

म्रदिष्ठ *mrádiśťa* superl. τοῦ *mṛdú*, gr. 226. (Gr. βράδιστος, v. *mṛdú*.)

म्रदीयांस् *mrádîyâńs* compar. τοῦ *mṛdú*, gr. 226. (Gr. βραδίων, v. *mṛdú*.)

म्रुच् *mruć* 1. par. (*gatyâm*) ire. Cf. *mruńć*, 2. *mańć*, 2. *muńć*, *mluć*, *mluńć*.

म्रुञ्च् *mruńć* 1. par. id.

म्रेट् *mrêṭ* 1. par. i. q. *mêṭ*.

म्रेड् *mrêḍ* 1. par. id.

म्लान *mlâná* v. *mlâi*.

म्लुच् *mluć* 1. par. i. q. *mruć*.

म्लुञ्च् *mluńć* 1. par. i. q. *mruńć*.

म्लेच्छ *mlêćća* m. (r. *mlêć* s. *a*, nisi potius *mlêć* est denom. a *mlêćća*) barbarus, externus (Wils.: the generic term for a barbarian or foreigner; that is for one speaking any language but sanscrit, and not subject to the usual Hindu institutions). Su. 2. 8.

म्लेच्छ् *mlêć* 1. et 10. par. (*avyaktâyâń vâći* K. *dêśyóktâu* V.) indistincte, non perspicue loqui, linguâ terrae alicujus propriâ, barbarâ, vernaculâ uti. Mah. 2. 2040: *nâryâ mlêćanti b'âśâb'iń*.

म्लेट् *mlêṭ* 1. par. i. q. *mêṭ*.

म्लेड् *mlêḍ* 1. par. id.

म्लेव् *mlêv* 1. âtm. i. q. *mêv*.

म्लै *mlâi* 1. par. *mlấyâmi*; part. perf. pass. *mlâná*. 1) flaccescere, marcescere. Mah. 3. 15455: *mlâyanti srağań*; N. 5. 26: *mlânasrak*; Mah. 3. 15683: *mlânti vṛkśâń* (pro *mlâyanti*). 2) languescere,

fatigari. Ragʿ. 11. 9: *paťi ... mamlatur na.* (Cf. *mar mr*, ubi gr. μαραίνω comparavimus; lat. *marc-esco* adjectâ gutturali; fortasse *flacc-esco* mutatâ labiali nasali in aspiratam; huc etiam referri posset germ. vet. *welh* marcidus, *welchên* marcescere, mutato *m* in *w*, v. Graff. 1. 816.)

c. *pari* i. q. simpl. *parimlâna* flaccidus. R. Schl. II. 59. 8: *vrkśâń parimlânâń.*

य y.

य *ya* v. 3. *yat.*

यकन् *yakán* v. sq.

यकृत् *yákrt* n. (in casibus debil. etiam *yakán*, gr. 189) jecur. (Lat. *jecur*; gr. ἧπαρ(τ), ἥπα(ρ)τ-ος, mutatâ gutt. in lab.; germ. vet. *lebara*, *lebera* f., mutatâ sem. *y* in *l*, v. gr. comp. 20, Graff. 2. 80; slav. *jatra* neut. pl.; huc fortasse etiam scot. *cruthan* pertinet, abjectâ syllabâ initiali.)

यक्ष् *yakś* 10. âtm. (*púǵâyâm* K. *mahi* V., ut mihi videtur, a *yaǵ* adjectâ sibilante) honorare, colere, venerari.

यक्ष *yakśa* m. Yaksʿus, nomen Geniorum, qui Kuvêri, Dei divitiarum, sunt ministri ejusque horti divitiarumque custodes. In. 5. 25. Su. 2. 7.

यक्षराज् *yakśaráǵ* m. (Yaksʿorum rex, e praec. et *râǵ*, nom. *râţ*) nomen Kuvêri.

यक्षी *yakśî* f. (a *yakśa* signo fem. *î*) Yakśia. N. 12. 120.

यक्ष् *yač* v. *yam.*

1. यज् *yaǵ* 1. par. âtm. (in formis puris, precativo âtm. excepto, nec non in syllabâ repetitâ praet. redupl., syllaba *ya* corripitur in *i*) 1) colere deos. Bʿ. 9. 23: *yê 'py anyâ dêvatâ bʿaktâ yaǵantê ... tê 'pi mâm êva ... yaǵanti.* 2) sacrificare. Maḥ. 1. 4687: *asmińśća yaǵamânê ... upâgamańs tatô dêvâń*; R. Schl. I. 15. 14: *lapsyasê putrân yadarťań yaǵasê.* Cum instr. sacrificii. Su. 2. 13: *yaǵńâir yaǵanti yê kêćid yâǵayantića yê dviǵâń*; N. 5. 45: *îǵêćâ 'py aśvamêdʿêna*; 12. 14: *aśvamêdʿâdibʿir vîra kratubʿiń ... iśţvâ*; 36. 38: *îǵêća vividʿâir yaǵńâiń.* Etiam c. acc. sacrificii. R. Schl. I. 31. 5: *yaǵńań yaǵamânê*; 15. 3: *ayaǵat putrîyâm iśţim putrêpsuń.* Cum acc. pers. R. Schl. I. 14. 7: *iśţavân aśvamêdʿêna bʿavatań* (cf. *ḥu* c. acc.). 3) initiare, inaugurare. R. Schl. II. 56. 18. 21: *śâlâń yakśyâmahê.* 4) dare. Bʿaţţ. 8. 49: *yaǵantîbʿiń svavigrahân* (schol. *dadatîbʿiń kâmibʿyań*). — Caus. sacrificium alicujus peragere (de sacerdote). Su. 2. 13. R. Schl. I. 10. 26: *putrakâmam iman tâta tvań yâǵayitum arhasi.* — Desid. sacrificare velle. Maḥ. 2. 59: *yiyakśamâṇa.* (Ṣend. *yaṣ* vel *yaś*; gr. ἅζω; ἅγιος = scr. *yaǵya* e *yagya*, v. *yâga.*)

2. यज् *yaǵ* (r. *yaǵ*) colens, adorans (deos), in fine compp. Bʿ. 7. 23.

यजुस् *yáǵus* n. (r. *yaǵ* s. *us*) nomen unius quatuor Vêdorum. Bʿ. 9. 17.

यज्ञ *yaǵńá* m. (r. *yaǵ* s. *na*, v. euph. r. 93) sacrificium. Br. 2. 24. Bʿ. 9. 15. 20.

यज्वन् *yáǵvan* m. (r. *yaǵ* s. *van*) sacrificator. In. 1. 16.

1. यत् *yat* 1. âtm. interdum par. operam dare, niti, studere, c. loc. vel infin. N. 15. 4: *sarvań yatiśyê tat kartum*; 17. 29: *nalasyâ "nayanê yata*; 34: *yatadʿvan nalamârgaṇê*; Ḥ. 4. 33: *apanêtuńća yatitô naćâi 'va śakitô mama.* — Absol. Ḥ. 1. 4: *yatamânâ vanań râǵan gahanam pratipêdirê.* (Cf. *yas*, gr. ζητέω = caus. vel cl. 10 *yâtáyâmi.* Cum Pottio huc traxerim lat. *nîtor* = scr. *ni* + *yat*, ejectâ syllabâ *ya*, vel correpto *ya* in *i.*)

c. *â* niti, inniti aliquâ re, pendere ex aliquâ re. Ḥit. 52. 9: *svayatnâyattań*; 48. 7.

c. â praef. sam id., c. loc. Mah. 3. 10484: âsâm prâṇâň samâyattâ mamaćâ 'trâi 'kaputrakê.

c. pra i. q. simpl. N. 17. 33: prayatantu tava prêšyâň puṇyaślôkasya mârgaṇê; 18. 16.

2. यत् yat 10. par. (nikârôpaskârayôň K. k'êdôpaskarayôň V.) offendere, vexare; parare.

c. nis 1) reddere, restituere. Mah. 3. 16596: tasmâi tad b'aratô râǵyam ... niryâtayâmâsa; 13182. 2) condonare, ignoscere. Mah. 1. 3018: yamaň ... tasya niryâtayati duškṛtam.

c. nis praef. prati reddere. Mah. 3. 13183.

c. prati removere, abjicere, finire. Mah. 3. 14728: d'ârtarâšṭravad'aň kṛtvâ vâirâṇi pratiyâtyaća.

c. vi non condonare, punire, cum acc. pers. et rei. Mah. 1. 3019: taň yamaň pâpakarmâṇaň viyâtayati duškṛtam.

3. यत् yat (them. ya, nom. yas, yâ, yat, gr. 243) qui. Dr. 2. 5. 6. 7. — Repetitum, quicunque. N. 5. 12. B'. 3. 21. — Antecedente vel sequente relativo vi attractionis etiam notio aliquis per relativum exprimitur (cf. locutiones ut kaň kam quis aliquem, v. kim), e. c. Hit. 20. 60: yô 'sti yasya yadâ mâňsam qui alicujus; 53. 2: yad êva rôćatê yasmâi quod alicui; 17. 9: yad yêna yuǵyatê quo aliquid. Repetitum, Hit. 53. 3: yasya yasya hi yô b'âvaň quae alicujus est natura. — Cum sequente kô 'spi quivis, quisque. N. 26. 9. Cum sequente kaśćit quicunque, wer irgend. Su. 2. 13. — De constructionibus ut yas tvam quia tu, yân imân quia hos v. idám. (Gr. ὅς cum spir. asp. pro y sicut in ἅζω, ὑμεῖς, ὑσμίνη = yaǵ, yušmê' dial. vêd., yud'; lit. ji-s is pro ja-s, dat. jām = यस्मै yásmâi, loc. ja-mè = यस्मिन् yásmin; slav. i eum, juň eam, i-že qui, ja-že quae; goth. ja-bai si, jau an. Huc etiam pertinet particula enclitica ei = î, quod cum demonstrativo conjungitur ad exprimendum relativum, e. c. saei qui, than-ei quem; v. gr. comp. 282 sq.)

4. यत् yat conj. (acc. neut. praec.) 1) quod, dafs. H. 1. 5. 29. 2. 4. Br. 3. 16. In recentioribus scriptis etiam sicut gr. ὅτι, pers. keh ad introducendam orationem directam adhibetur. Lass. 45. 5: tvam mamâ 'gra iti ǵalpasi yat tvâm vinâ mamâ 'nyâ vallab'â nâ 'sti (cf. yát'â). 2) quam ob rem, quâ de causâ. N. 24. 18. 3) quia. H. 4. 14.

यत yatá v. yam.

यतस् yátas adv. (a stirpe relativi ya, v. gr. 243 s. tas) 1) unde, relative. 2) ex quo, de tempore, seitdem. R. Schl. II. 7. 1: yatô ǵâtâ ex quo nata. 3) ubi, relative. Br. 1. 20. 4) quo, quem in locum, relative. Sâ. 5. 28. 5) nam. Hit. 27. 5. Śak. 53. 16. (Gr. ὅ-θεν, slav. juňdu-že, v. gr. comp. 421.)

यति yáti m. (r. yam cohibere, refraenare, s. ti) cujus animi appetitus cohibiti sunt, temperans. B'. 4. 28.

यतिन् yatín m. i. q. praec. (ut videtur, a yatá cohibitum, refraenatum, s. in). B'. 5. 26.

यत्न yatna m. (r. yat s. na) opera, nisus, studium. N. 1. 6. 4. 16. 9. 36. 20. 16.

यत्नतस् yatnatás adv. (a praec. s. tas) studiose, diligenter. Hit. 30. 22.

यत्र yátra adv. et conj. (a stirpe relativi ya s. tra) 1) ubi, relative. H. 2. 16. Interdum pro locativo yásmin ponitur, e. c. yatra kâlê. B'. 8. 23. 2) quia. N. 11. 7. 3) quod, dafs. N. 8. 17.

यत्रक्वचन yatrakvaćana adv. (e yátra et kvaćana alicubi, a kva s. ćana) ubicunque, quoquo versus. Br. 3. 12.

यथा yát'â (a stirpe relat. ya s. t'â) 1) adv. sicut. Dr. 2. 7. Repetitum: utcunque, quomodocunque. N. 18. 14. 2) conj. ut. H. 4. 51. Su. 3. 21. N. 1. 21. 3) in recentioribus scriptis sicut yat adhibetur ad introducendam orationem directam. Ur. 13. 4 infr.

यथाकामम् yat'âkâmám adv. (Avy. e yát'â sicut et kâ'ma m. desiderium) ad arbitrium, ad libidinem, ex optato, ad voluntatem. In. 4. 18.

यथातथम् yat'átat'ám adv. (Avy. e yát'á et tát'á sic, quod hac in compositione substantivi loco fungitur et veritatem significat, v. gr. 607) secundum veritatem. In. 5. 52. N. 3. 2. 16. 39. 21. 27.

यथान्यायम् yat'ányáyám adv. (Avy. e yát'á et nyáyá m. convenientia, decentia, apta ratio) sicut convenientia, secundum convenientiam. In. 1. 21. Br. 1. 26.

यथावत् yat'ávat adv. (e yát'a sicut et vat sicut in fine compp.) apte, convenienter, congruenter. Sá. 4. 16. Su. 1. 26. N. 6. 8. 8. 16. 24. 44. 25. 5.

यथाविधि yat'ávid'i adv. (Avy. e yát'á et vid'i praescriptum, praeceptum, lex) secundum legem. In. 1. 21.

यथावृत्तम् yat'ávṛttám adv. (Avy. e yát'á et vṛtta n. quod fuit, accidit, evenit) sicut evenit, secundum veritatem. In. 5. 52. N. 11. 31.

यथासुखम् yat'ásuk'ám adv. (Avy. e yát'á et suk'a voluptas) ad voluptatem, ad libidinem. Ḥ. 4. 15.

यथेप्सित yat'épsita adj. (Karm. e yát'á et ípsitá optatus) sicut optatus. Su. 4. 5.

यदा yadá adv. (a stirpe relativi ya s. dá, v. gr. comp. 422) quando, quo tempore. B'. 2. 52. — yadá yadá quandocunque. B'. 4. 7.

यदि yádi conj. (ut mihi videtur, a stirpe relat. ya s. di pro ti, cf. iti, nisi a neutro yat adjecto i) 1) si. Sá. 4. 22. 5. 97; cum potent. N. 17. 44. 2) an, num, germanice ob, e. c. Ḥ. 1. 6: na ǵánímó yadi dagd'aǹ puróćanaǹ. 3) quod, dafs, post áśaǹsé credo, puto, v. śaǹs praef. á. (Fortasse gr. εἰ ex ἔδι.)

यदिवा yádivá conj. (e yádi et vá vel) 1) vel, sive. B'. 2. 6. 2) utrum in antecedente et an in consequente orationis membro. Ḥ. 4. 28. N. 17. 47.

यदृच्छा yadṛććá f. (e relativo yat et ṛććá, quod hac in compositione solum invenitur, a r. arć ṛć ire, s. á in fem.) libera voluntas. B'. 4. 22. — yadṛććayá sponte, cum liberâ voluntate, cum voluptate. B'. 2. 32. Ḥ. 2. 4. R. Schl. II. 7. 1. Rag'. 3. 40.

यद्वत् yadvat adv. (e relat. yat et vat sicut in fine compp.) sicut. B'. 2. 70.

यद्वा yadvá (e relativo yat et vá) vel, sive.

यन्तार् -तृ yantár -tṛ m. (r. yam refraenare, s. tár tṛ) auriga. N. 20. 18.

यन्त्र् yantr 1. et 10. par. (scribitur yatr, ut mihi videtur, denom. a yantrá, r. yam s. tra) obstringere, coërcere. R. Schl. I. 40. 17. Maḥ. 3. 33.

यन्त्र yantrá n. (r. yam s. tra) machina, machinamentum, compages. B'. 18. 61.

1. यम् yam 1. par. interdum âtm. (in tempp. special yać, gr. 297; praet. mltf. áyaǹsam, fut. aux. yaǹsyámi, part. perf. pass. yatá) 1) refrenare, cohibere. — raśmín habenas. N. 20. 15: raśmín yaććatu váǵinám. — ḥayán flectere, moderari equos. In. 1. 19: ḥayán yéméća raśmib'iǹ. — rat'am currum flectere. A. 4. 32: apaśyaǹ ḥariyuǵaǹ rat'am ... yatam mátaliná. 2) dare. Ḥit. 59. 2: ab'ayaváćam mé yaćća; Man. 2. 55: púǵitaǹ ḥy aśanan nityam balam úrǵaňća yaććati. 3) âtm. prehendere, sumere (sibi dare, v. dá praef. á). Ṛgv. 52. 8: ayaććat'á báḥvór vaǵram áyasam. (Cf. gr. ζημία, ἥμερος; lat. jéjúnus ad intens. yaǹyam referri posset; Pottius apte huc trahit emo proprie sumo, quod e sub-imo, ex-imo; demo e de-imo; fortasse premo ex pra-imo = प्रयम् prayam; lit. immu sumo, per assimil. ex imju, v. gr. comp. 501, praet. êmjau, fut. im-siu; slav. imamǐ habeo; russ. imaju capio, deprebendo; fortasse goth. NAM sumere [nima, nam, némum] ex praep. in, abjecto i et AM pro JAM; hib. iomainim 1) „I drive, toss, twirl", 2) „I force, compel, oblige"; scot. iomain „a driving, act of driving or urging".)

c. á extendere, v. áyata longus; âtm. Śak. 73. 4: sváňgam áyaććamánaǹ. — d'anus arcum intendere. Maḥ. 3. 8665: d'anur áyaćća.

c. á praef. nis extendere. Śak. 4. 17: niráyatapúrvakáyáǹ ... váǵinaǹ.

c. *â* praef. *vi* extendere, *vyâyata* longus. Rag'. 3. 34. âtm. se extendere, vires contendere, niti, conniti. Mah. 3. 12740: *idaṅ śrêyaḣ paramam manyamânâ vyâyamantê munayaḣ.*

c. *ut* 1) tollere, extollere, sublevare. B'. 5. 20: *d'anur udyamya*; Dr. 9. 1: *b'râtarâv udyatâyud'âu*; R. Schl. I. 28. 2: *udyamya bâhû.* 2) offerre. R. Schl. I. 52. 14: *satkriyâṅ hi b'avân êtâm pratîćatu mayô 'dyatâm.* 3) contendere, operam dare, niti, studere. B'. 1. 45: *hantuṅ svaǵanam udyatâḣ*; Rag'. 10. 50: *surakâryôdyatam ... viśṇum.* — *udyata* festinans. N. 10. 25: *âtiśt'ad udyataḣ* (v. subst. *udyama*). 4) luctari. Ur. 18. 12: *srôtasê 'vô dyamânasya* (= *udyamamânasya*).

c. *ut* praef. *ab'i* 1) tollere, sublevare, extollere. Mr. 327. 5: *ab'yudyatê śastrê.* 2) offerre. Man. 4. 247: *annam ab'yudyatam.*

c. *ut* praef. *sam* 1) tollere, sublevare, extollere. Dr. 9. 3: *samudyamyaća tam b'îmô niśpipêśa mahîtalê*; Mah. 1. 6278: *samudyamya karâv ub'âu.* 2) contendere, operam dare, studere. R. Schl. I. 14. 8: *iśṭim ... kartuṅ samudyataḣ.* 3) i. q. simpl. sgf. 1. N. 19. 23: *aśvân ... raśmib'iśća samudyamya.*

c. *upa* 1. âtm. capere, sumere (sibi dare). B'aṭṭ. 15. 21: *upâyaṅsta mahâstrâṇi.* Praesertim uxorem accipere, in matrimonium ducere. Man. 3. 11: *nô 'payaććêta tâm prâǵńaḣ*; Mah. 1. 1047: *b'âikśyavat tâm aham upayaṅsyê vid'ânataḣ*; 3765. 3791. 5181. Etiam par. Man. 11. 172: *êtâs tisras tu b'âryârt'ê nô 'payaććêt.*

c. *ni* 1) opprimere, coërcere, cohibere. N. 20. 38: *nyayaććat kôpam âtmanaḣ*; B'. 3. 7: *indriyâṇi manasâ niyamya*; B'. 7. 20: *prakṛtyâ niyatâḣ svayâ*; Rag'. 3. 45. — *aśvân* equos refraenare, domare. Mah. 4. 1953: *nâ 'haṅ śakśyâmi ... niyantun tê hayôttamân.* — *niyata* demissus, submissus, humilis. Sâ. 3. 5. 4. 11. 2) ligare, constringere. R. Schl. I. 13. 33: *paśûnân triśatan tv âsîd yûpêśu niyatam* (v. *saṅyam*). Trop. *niyata* necessarius. B'. 3. 8: *niyatań kuru karma tvam.* — *niyatam* adv. necessario, utique. B'. 1. 44: *utsannakulad'armâṇâm ... narakê niyataṅ vâsaḣ.* 3) celare. Man. 10. 59: *na kaś'aṅćana duryôniḣ prakṛtiṅ svân niyaććati.* 4) adipisci. Man. 2. 93 et 12. 11: *tataḣ sidd'in niyaććati*; 10. 93. 5) facere, perficere. Man. 5. 44: *yâ vêdavihitâ hiṅsâ niyatâ.*

c. *ni* praef. *sam* id. sgf. 1. B'. 12. 4: *sanniyamyê 'ndriyagrâmam*; Man. 2. 93.

c. *pra* dare. A. 4. 27: *tâni divyâni mê śstrâṇi prayaćća*; 11. 4: *idam mê tanutrâṇam prâyaććat*; B'. 9. 26. Man. 8. 158. Reddere. Man. 8. 183: *yô nikśêpan nikśêptur na prayaććati.* — *prayata* deditus, demissus, devotus. N. 25. 2. Mah. 3. 5001.

c. *pra* praef. *sam* id. R. Schl. II. 7. 7: *d'anań kinnu ǵanêb'yaḣ samprayaććati.* Uxorem ducere. Sâ. 2. 4: *kimart'aṅ yuvatîm b'artâ naćâi 'nâṅ samprayaććati.*

c. *sam* 1) coërcere, cohibere, opprimere. *indriyâṇi* sensus. B'. 2. 61. Sâ. 2. 19. *kôpam* iram. N. 20. 33. *hayân* equos regere. Mah. 3. 12110. *dvârâṇi* portas occludere. B'. 8. 12. 2) ligare, colligare. M. 40: *saṅyatas têna pâśêna*; Sâ. 5. 101: *kêśân saṅyamya.*

2. यम् *yam* 10. par. *yamâyâmi* vel *yâmâyâmi* 1) coërcere, refrenare. 2) dare.

c. *ni* cohibere, refrenare. Śak. 12. 20: *niyamayasi vimârgaprast'itân âttadaṇḍaḣ.*

1. यम *yama* m. (r. *yam* refrenare, coërcere, domare, s. *a*) Yamus, deus mortis et justitiae.

2. यम *yama* (r. *yam* ligare, conjungere, s. *a*) 1) n. par. 2) m. du. gemini. Dr. 6. 29.

यमज *yamaǵa* m. (e *yama* par et *ǵa* natus) dual. gemini. Dr. 3. 17.

यमत्व *yamatvá* n. (a *yama* Yamus, s. *tva*) abstractum nominis *yama*, nominatum esse *yama* (cf. *ďarmarâǵátâ*). Sâ. 5. 33.

यमुना *yamunâ'* f. nomen fluminis „Jumna".

ययाति *yayâti* m. nom. pr. regis. Sâ. 2. 17.

यव *yava* hordeum. Ragᶜ. 9. 42. (Lit. *jáwa-s* frumentum, gr. ζέα e ζέϝα.)

यवस *yavasa* m. gramen. N. 13. 3. In dial. vêd. cibus.

यविष्ठ *yáviśťa* superl. τοῦ *yúvan* (v. sq. et cf. germ. vet. *jungisto.*)

यवीयांस् *yávîyâṅs* comp. τοῦ *yúvan* (v. gr. 226. 4 et cf. goth. *juhiṣa* junior.)

यशस् *yáśas* n. (a perditâ r. *yaś* s. *as*) 1) gloria. 2) splendor. (Ṣend. [Zend script] *âyêśê* celebro, per vim assimil. pro *â-yaśê*; cambro-brit. *iesin* „radiant, glorious, fair, beautiful, gairish".)

यशस्कर *yaśaskara* (e *yáśas* et *kara* faciens, v. euph. r. 79) gloriam faciens, praebens. Br. 2. 5.

यशस्विन् *yaśasvin* (a *yáśas* s. *vin*) gloriâ praeditus, celeber.

यशोहर *yaśôhara* (a *yáśas* et *hara* abripiens) gloriam abripiens, delens. H. 4. 4.

यष्टि *yaśťí* m. f. 1) baculum. Sâ. 5. 89. 2) pertica, e. c. caveae. Ur. 37. 5.

यष्टी *yaśťî* f. id. Sâ. 5. 88.

यष्टार् -ष्टृ *yaśťâ'r -śťṛ'* m. (r. *yaǵ* s. *târ tṛ*) sacrificator. N. 12. 51.

यस् *yas* 4. et 1. par. anniti, operam dare. Cf. *yat*.

c. *â* 4. par. 1) id. R. Schl. II. 14, 62: *râmâbᶜiśêkârťam iḥâ "yasyati ďarmabᶜâk.* 2) languescere, affligi, vexari. Bᶜaṭṭ. 6. 69: *nâ "yasyasi tapasyantî*; R. Schl. II. 20. 8: *bᶜṛśam âyastaḱ*; 30. 22: *ćukrôśa ... âyastâ.* — Caus. vexare. R. Schl. II. 96. 39: *tân dadarśa bᶜartâ kâkênâ "yâsitâm*; Ur. 15. 10 infr.

या *yâ* 2. par. âtm. ire, proficisci. N. 8. 19: *kundinaṅ yâtum arḥasi*; 16. 22: *duḱkᶜasya pâraṅ yâsyati*; In. 1. 31: *adarśanapaťaṅ yâtaḱ*; R. Schl. I. 58. 18: *divaṅ yâyâm*; Bᶜ. 4. 35: *na punar môḥam êvaṅ yâsyasi.* Absol. N. 6. 1: *yântô dadṛśur âyântan dvâparam.* — Caus. facere ut eat, abeat, removere. Ragᶜ. 9. 27: *madayâpitalaǵǵâ.* (Gr. ζάω, v. gr. comp. I. §. 88. p. 127 *; ἵημι, ut mihi videtur forma redupl. pro *ji(j)ημι*, cum spir. asp. pro *y*, sicut in ἅζω, ἧπαρ, ὅς etc.; v. *yaǵ, yákṛt, yat*; sensu caus. ἵημι convenit cum ἵστημι pro σίστημι; fut. ἥ-σω = scr. *yâsyâ'mi*; Pottius apte ἰάπτω refert ad caus. *yâpáyâmi*, ita lat. *jácio*, mutatâ lab. in gutturalem; fortasse lat. *eo*, v. gr. comp. 361; ṣend. *yârĕ* annus, goth. *jêr*, germ. vet. *jâr*, gr. ὥρα, gr. comp. 69; lit. *jóju* equo vehor, fut. *jó-siu* = scr. *yâsyâ'mi.*)

c. *ati* transire, transgredi, pergredi. R. Schl. II. 49. 3: *grâmân ... vanâniéa paśyann atiyayâu.*

c. *ati* praef. *sam* praeterire, de tempore. R. Schl. I. 19. 1: *ṛtûnâṅ śaţ samatyayuḱ.*

c. *anu* sequi. N. 9. 7. Dr. 6. 18.

c. *apa* abire, aufugere. Dr. 8. 35.

c. *apa* praef. *vi* id. Maḥ. 3. 775. De tempore. R. Schl. II. 49. 2: *vyapâyâd raǵanî.*

c. *abᶜi* adire, accedere. R. Schl. I. 25. 10. âtm. Ragᶜ. 5. 30: *ḥêmarâśiṅ labďaṅ kuvêrâd abᶜiyâsyamânât.* — *abᶜiyâta* iens. In. 2. 8.

c. *â* adire, aggredi. Nalôd. 3. 2. — Venire. Maḥ.: *kutôśyam âyâti.*

c. *â* praef. *abᶜi* id. Maḥ. 3. 246.

c. *â* praef. *prati* redire. Ragᶜ. 2. 67: *pratyâyayâv âśramam.*

c. *â* praef. *sam* advenire. N. 3. 5 *a* et *b*.

c. *ut* surgere. Gita-G. 4. 19.

c. *ut* praef. *prati* obviam ire. R. Schl. I. 20. 8: *pratyudyayâu munin draśťum.* V. *gam* praef. *pratyut.*

c. *upa* 1) adire. N. 18. 21: *gṛḥân upayayâu*; Su. 1. 16: *kśôbᶜan nô 'payâti nâ "rtim.* 2) advenire. Ragᶜ. ed. Calc. 9. 24: *upayayâu ... maďuḱ* (= *vasantaḱ*).

c. *nis* exire. R. Schl. II. 68. 7.

c. *pra* 1) progredi, ire. N. 20. 2. 41. Dr. 6. 25. N. 14. 9. 15. 1. 2) praeterire, de tempore. Up. 21: *prayātāh sapta vāsarāh.*

c. *sam* i. q. simpl. Bʰ. 2. 22: *śarīrāṇy anyāni saṅyāti dêhî.*

c. *sam* praef. *anu* id. Mah. 3. 10094: *tīrthāny anyāny anusaṅyāhi.*

याग *yāga* m. (r. *yaǵ*, primitive *yag*, s. *a*) sacrificium. Ragʰ. 8. 30.

याच् *yāć* 1. par. âtm. poscere, rogare, petere. N. 23. 4: *yāćatê na ǵalan dêyam*; Sâ. 1. 28: *yâuvanasthān tu tān dṛṣṭvā ... ayāćyamānāńća varāih.* — Cum acc. pers. et rei. Man. 3. 258: *yāćêtê 'mān varān pitṛn*; R. Schl. II. 107. 5: *ayāćata naraśrêṣṭhan dvâu varâu.* Etiam cum abl. pers. Br. 3. 17: *yāćamānāh parād annam.* — Orare, supplicare. Dr. 8. 46: *bhāryāvihartā vâirî yah ... yāćamānô 'pi saṅgrāmê na môktavyah.*

c. *pra* i. q. simpl. Mah. 3. 8780: *prayāćāmô varan tvām.*

c. *pra* praef. *sam* id. Mah. 3. 8696.

c. *sam* supplicare, obsecrare. Mah. 3. 8837: *tam ... putrārthan samayāćata.*

याचना *yāćanā* f. (r. *yāć* s. *ana* in fem.) precatio, obsecratio, supplicatio, sollicitatio. R. 11. 78.

याञ्ञा *yāćńā* f. (r. *yāć* s. *nā*, v. euph. r. 93) id. Hit. 31. 8.

याजिन् *yāǵin* (r. *yaǵ* s. *in*) colens, venerans. Bʰ. 9. 34.

याज्ञसेनी *yāǵńasênî* f. (patronym. a *yaǵńasêna* s. *a* in fem.) nomen Drâupadiae.

यातना *yātanā* f. (a caus. r. *yat* s. *ana* in fem.) tormentum, cruciatus. Man. 12. 17.

यातयाम *yātayāma* (Bah. e *yāta* praeteritus et *yāma* q. v. praeteritam vigiliam, vel praeteritas vigilias habens) vetustus, corruptus (de cibo). Bʰ. 17. 10.

यातु *yātú* m. (a r. *yā* s. unâd. *tu*) 1) viator. 2) daemonum genus (Wils.: a demon, a goblin, an imp or evil spirit).

यातुधान *yātudhāna* m. (e praec. et *dhāna*, quod seorsum non invenitur, a r. *dhā* s. *ana*) i. q. praec. sgf. 2. A. 10. 52.

यातार् -तृ *yātār -tṛ* f. (ut videtur, a r. *yam*, abjecto *m*, producto *a*, s. *tār tṛ*, v. *yam* praef. *upa* in matrimonium ducere) mariti fratris uxor. Am. (Polon. *jatrew* [*jantrew*] fratris uxor.)

यात्रा *yātrā* f. (rad. *yā* suff. *tra* in fem.) 1) itus, iter. Ragʰ. 18. 15. 17. 56. 2) victus. N. 18. 11. Bʰ. 3. 8.

याथातथ्य *yāthātathya* n. (a *yathātatham* s. *ya*) veritas. Hit. 130. 7.

याथात्म्य *yāthātmya* n. (a *yathātman* [*yathā* + *ātman*] s. *ya*) natura, indoles. Ragʰ. 10. 25.

यादस् *yādas* n. bestia aquatilis. Bʰ. 10. 29.

यादृश् *yādṛś* m. f. n. (v. gr. 263) qualis. Bʰ. 13. 3. (Gr. ἧλιξ, v. gr. comp. 415.)

यादृश *yādṛśa* (fem. -*ī*, v. gr. 263) id. Mah. 3. 1370. (Gr. ἡλίκος, v. gr. comp. 415.)

यान *yāna* n. (r. *yā* s. *ana*) 1) itio, incessus, ingressus, cursus. Dr. 8. 18. N. 18. 6. 2) vehiculum, currus. N. 7. 9. 17. 21. 23. (Cf. lat. *janua*.)

यापन *yāpana* n. (a caus. r. *yā* s. *ana*) actio faciendi ut eat, transeat. *kālayāpana* temporis profusio. Hit. 54. 3.

याम *yāma* m. (r. *yam* s. *a*) vigilia, quae tertiam noctis partem complecti videtur, appellatur enim nox *triyāmā* tres vigilias habens. Up. 44.

यामन *yāmana* m. (r. *yam* s. *ana*) dual. gemini. H. 1. 38. Cf. *yama*, *yamaǵa*.

यामिक *yāmika* (a *yāma* s. *ika*) vigilias spectans. — *yāmikah puruśah* vigil nocturnus. P. 18.

यामिनी *yāminî* f. (a *yāma* s. *in* in fem.) nox. Ragʰ. 15. 13.

यायिन् *yāyin* (r. *yā* s. *in* inserto *y* euphonico) iens. N. 22. 9.

यावत् *yāvat* adv. et conj. (acc. neut. a *yāvant*) 1) quatenus. Sâ. 5. 19. 2) quam diu. N. 5. 33. 14. 16. Sâ. 5. 87. 3) quoties. Bʰ. 13. 26. 4) dum, quo tem-

pore, antecedente *na*, sequente *tâ'vat*. Hit. 42. 7: *êkasya duḣk'asya na yâvad antaṅ gaććâmi ... tâvad dvitîyaṅ samupasťitam mê*; 43. 12. 5) quum, de tempore, sequente *tâ'vat*. Hit. 12. 1. 43. 21. Up. 34. Lass. 6. 18. 7. 1. 16. 2. 6) donec. N. 14. 6. 7) nunc. Śak. 8. 3. 45. 13. Ur. 15. 1 infr. 8) ut, dass. B'. 1. 22. A. 10. 17. (Cf. gr. ἦμος, gr. c. 352.)

यावन्त् *yâ'vant* adj. (v. gr. 259) quantus, quot. B'. 2. 46. Br. 1. 8.

यियक्षु *yiyakšú* (a *yiyakš* desid. r. *yaǵ* s. *u*) sacrificare cupiens. Rag'. 13. 3.

1. यु *yu* 2. par. et 9. par. âtm. *yâ'umi* (gr. 309), *yunâ'mi*, *yunê'*. Conjungere. *yutá* conjunctus, praeditus. N. 12. 2: *vanam ... maḣišarkšagaṇâir yutam*; 12. 10: *lakšmyâ sťityâća parayâ yutâ*. (Cf. *yuǵ*. Lat. *jumentum*, fortasse etiam *jûs*, *jûro* ab obligando; huc etiam traxerim, *juvare*, ita ut proprie significet se adjungere alicui; formâ pertinere videtur ad scr. caus. *yâvâyâmi*; lit. *jaú-tis* bos tanquam jumentum, *jûs-mi* vel *jûs-u* cinctus sum; gr. ζώννυ-μι, ζώσω [ζ = scr. *y*, v. gr. comp. 19, ω = scr. *âu* abjecto *u*]; cf. Pott. 1. 213; cambro-brit. *ieuad* „a putting in a team, a yoking", *ieuaeth* „a yoked state", *ieuaw* „to put in a team, to yoke".)

c. *â* i. q. simpl. N. 12. 39: *varâharkšamṛgâyutam*; 65: *śâk'âmṛgagaṇâyutam*.

c. *pra*: *prayuta* n. millio.

c. *sam* i. q. simpl. Sâ. 5. 33: *niyamêna saṅyutâḣ*.

2. यु *yu* 10. par. arcere. Ṛgv. 5. 10: *yavayâ* (= *yavaya*) *vad'am*; Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *viśvâ 'smad duritâ yâvayantu*. In dial. vêd. etiam cl. 3. par. Yagurv. (v. Westerg.): *yuyôd'y asmaǵ ǵuḣurâṇam ênaḣ*.

c. *apa* cl. 3. par. in dial. vêd. arcere, repellere (proprie disjungere). Ṛgv. 92. 11.

c. *vi* cl. 3. par. privare (disjungere) in dial. vêd. Ṛgv. 39. 8: *vi taṅ yuyôta śavasâ* „eum private cibo".

युक्त *yuktá* v. *yuǵ*.

युग *yuga* n. (r. *yuǵ* jungere, s. *a*) 1) par. N. 14. 25. 2) mundi aetas. B'. 8. 17. (Lat. *jugum*; gr. ζυγόν, ζυγός; goth. *juk* n., them. *juka* jugum; lit. *junga-s* jugum; slav. *igo* n. id.)

युगपद् *yugapad* adv. simul, una. B'. 11. 12. A. 3. 22. Rag'. 4. 15. 5. 68. (Cf. *yâugapadyêna*.)

युगमात्र *yugamâtra* (e *yuga* et *mâtra* q. v.) in initio comp. commodum, commodo, tantum quod, proxime. Sâ. 4. 10: *yugamâtrôditê sûryê*.

युग्य *yugya* (r. *yuǵ* s. *ya*) 1) m. jumentum. Rag'. 5. 49. 2) n. vehiculum, currus. N. 17. 9.

युङ्ग् *yuṅg* 1. par. (*varǵanê*) relinquere. Cf. *ǵuṅg*.

युछ् *yuć* 1. par. i. q. *pući*, *muć*.

1. युज् *yuǵ* 7. par. âtm. 1) jungere, conjungere. Dr. 4. 24: *vâkyâir vâkyâni yuṅǵatî* (sic cum ed. Calc. pro *yôǵatî* cl. 1 legendum esse videtur); N. 12. 89: *âtmânaṅ śrêyasâ yôkšyê*. Jungere currum equis etc. vel jungere equos etc. curru. Maḣ. 3. 11761: *yuǵyatâm (raťaḣ)*; 3. 13035: *yôkšyanti d'uri d'ênukâḣ*; Ṛgv. 14. 12: *yuṅkšva ḣy arušî raťê* „junge utique impigras currui (equas)". Se conjungere matrimonio cum aliquâ (âtm.). Maḣ. 1. 4421: *tayâ ... yuyuǵê*. Instruere aliquem aliquâ re. R. Schl. I. 9. 68: *b'ôgâir ênaṅ yuyôǵa*; Maḣ. 1. 7982: *tâm âśîrb'ir yuṅǵata*. Alligare. A. 11. 5: *kîrtîm mê svayam indrô yuyôǵa*. — *yuktá* junctus, de curru. N. 19. 20. Praeditus. Ḣ. 4. 8: *têǵasâ yuktaḣ*. 2) injungere, adhibere, praeficere, c. loc. rei (v. praef. *ni*). Maḣ. 2. 1290: *tân sarvân ... yuyôǵa sa yaťâyôgam ad'ikârêšu*. 3) emittere, conjicere, jaculari sagittas. Maḣ. 3. 12309: *mâ yuṅkšva divyâny astrâṇi*. 4) dirigere, attendere, intendere, applicare, colligere (cogitationem, mentem, animum, aut expresso aut omisso animi nomine). B'. 6. 10: *yuṅǵîta ... âtmânam* (schol. *yuṅǵîta samâḣitaṅ kuryât*);

12: *yôgaṅ yuṅǵyât* cogitationem, animi collectionem intendat; 15: *yuṅǵann âtmânam* colligens, intendens animum (schol. *samâhitaṅ kurvan*). — *yuktá* intentus meditationi, defixus in meditatione. Bʿ. 6. 14. 5) cogitare. Sâ. 5. 6: *tam muhûrtaṅ kšaṇaṅ vêlân divasaṅća yuyôǵa ha.* — Pass. 1) jungi, conjungi, instrui; alligari (v. supra). 2) cum loc. convenire, congruere, aptum, idoneum esse alicui rei. Bʿ. 17. 26: *prašastê karmaṇi taṫâ saċ ċabdaṅ pârṫa yuǵyatê*; Ragʿ. 18. 41: *šabdô mahârâǵa iti ... tasmin yuyuǵê*; Sâ. 3. 10: *na madvidʿê yuǵyati vâkyam îdṛšam* (metri causâ termin. par.). *yuktá* conveniens, aptus, idoneus. Sâ. 3. 12. 4. 7. H. 2. 29. 3) c. dat. se dedere, applicare alicui rei. Bʿ. 2. 38: *yuddʿâya yuǵyasva*; 50: *yôgâya yuǵyasva.* — In dial. vêd. *yuǵ* etiam cl. 1mam sequitur, e. c. Ṛgv. 82. 1. (Cf. *yu*; lat. *jungo*, *conjux*, *jugum*; gr. ΖΥΓ, ζεύγνυμι, ζυγόν, ζυγός; lit. *jungiu* jugum impono, *junga-s* jugum; slav. *igo*, v. *yuga*. Huc etiam traxerim goth. *liuga* nubeo, *liugaith* nubet = scr. *yôǵayati* [v. *yuǵ* cl. 10 et gramm. comp. 109*). 6] mutatâ semivocali *y* in *l*, v. *yâkṛt*, servatâ mediâ contra generalem legem, sicut e. c. in *BUG* = 1. *bʿuǵ*.)

c. *anu* 1) interrogare. Man. 8. 79: *sâkšiṇaṅ ... anuyuṅǵîta*; 8. 259: *imân apy anuyuṅǵîta* (*sâkšiṇaṅ*); Ragʿ. 5. 18: *kiṅ vastu vidvan guravê pradêyam ... iti tam anvayuṅkta.* 2) jubere. Mah. 4. 105: *yad yad bʿartâ 'nuyuṅǵîta tat tad êvâ 'nuvartayêt.*

c. *abʿi* 1) i. q. simpl. sgf. 3. *abʿiyukta* in cogitatione defixus. Bʿ. 9. 22. 2) aggredi, impugnare, offendere, conturbare, perturbare. R. Schl. II. 10. 27: *kênâ 'bʿiyuktâ 'si kêna vâ 'si vimânitâ*; Man. 8. 50. 183. Vid. *abʿiyôga*, *abʿiyôktâr*.

c. *â* jungere (equos). Mah. 1. 7948: *turagân kêċid âyuṅǵan.*

c. *â* praef. *sam* conjungere. N. 25. 8: *damayantyâ samâyuṅktam.*

c. *ut*: *udyukta* excitatus. R. Schl. I. 1: *sûrpaṇakʿavâkyâd udyuktân sarvarâkšasân.* — Caus. excitare. Mah. 5. 70: *balâny udyôǵayantu naṅ.*

c. *upa* âtm. 1) jungere (equos). Ṛgv. 39. 6: *upô raṫêšu pṛšatîr ayugdʿvam* (pro *ayuṅgdʿvam*) „vehiculis maculatas cervas junxistis". 2) sibi adjungere aliquem. Dr. 4. 19: *na vâi prâǵńâ gataśrîkam bʿartâram upayuṅǵatê | yuṅǵânam upayuṅǵîta na śriyaṅ prakšayê vasêt.* 3) sibi assumere, suum facere aliquid. Man. 8. 40: *dâtavyaṅ sarvavarṇêbʿyô râǵńâ ċaurâir hṛtan dʿanam | râǵâ tad upayuṅǵânaś ċaurasyâ "pnôti kilvišam.* 4) adhibere, uti. Mah. 3. 12739: *yaċċâi 'va dravyam upayuǵyatê*; Ragʿ. 8. 21: *guṇân šaḍ upâyuṅkta.* — *upayukta* utilis. Hit. 98. 14. 5) convertere, impendere, collocare. Mah. 2. 1223: *iċċâmi tat sarvam* (*dʿanam*) ... *upayôktun dviǵâgrêbʿyô havyavâhêċa.* 6) consumere, edere. Mah. 1. 702: *bʿaikšyan nô 'payôktavyam*; 709: *nâi 'tan nyâyyam paya upayôktum*; 3. 57: *annâni 'upayôkšyâmahê vayam.* Etiam par. Mah. 3. 6221: *upayôkšyati*; 12410: *upayôkšyâmi.*

c. *ni* 1) alligare. R. Schl. I. 13. 31: *niyuktâs tatra paśavaṅ* 2) coërcere. R. Schl. I. 2. 92: *ċaturvarṇyaṅća lôkê 'smin svê svê dʿarmê niyôkšyati.* 3) ponere, collocare. In. 5. 42: *gurusṫânê na mâṅ vîra niyôktun tvam ihâ 'rhasi*; Br. 2. 14: *kaṫam ... imâm bâlâm anâgasam pitṛpâitâmahê mârgê niyôktum aham utsahê.* 4) adbibere, uti, cum locat. rei. Man. 1. 28: *yan tu karmaṇi yasmin sa nyayuṅkta praṫamam prabʿuṅ*; 7. 62: *niyuṅǵîta śûrân ... śuċîn âkarakarmântê bʿîrûn antarnivêśanê*; 8. 9: *niyuṅǵyâd brâhmaṇaṅ vidvâṅsaṅ kâryadarśanê*; R. Schl. I. 1. 92. 5) mandare, jubere. N. 18. 15:

niyókšyê 'hań sudêvam; R. Schl. I. 54. 16: *niyuñkšva mâm.* — *niyukta* jussus. R. Schl. I. 14. 34. 35. Vid. *niyóga*.

c. *ni* praef. *vi* mandare, jubere. Maḥ. 1. 4152: *kâryê tvâń viniyókšyâmi*.

c. *ni* praef. *sam* id. Maḥ. 1. 2500.

c. *nis* praef. *vi* emittere, conjicere, jaculari. R. Schl. II. 23. 37: *viniryókšyâmy ahań-vâṇân nṛvâǵigaǵamarmasu*.

c. *pra* 1) jungere. R. Schl. I. 17. 14: *yânêna ... góbʿiħ švêtâiħ prayuktêna*. 2) adhibere, applicare. Man. 2. 159: *vâkćâi 'va madʿurâ ślakšṇâ prayóǵyâ dʿarmam iććatâ*; 8. 130: *êšu sarvam apy êtat prayuńǵîta ćatušṭayam* (*daṇḍam*). 3) emittere, conjicere, jaculari (sagittas). A. 4. 26: *nâ 'han divyâny astrâṇi ... mânušêšu prayókšyâmi*; Ragʿ. 7. 58: *prâyuñkta râǵasu ... gândʿarvam astram*; Maḥ. 1. 6734: *śâpaħ prayuktó 'syam mayi tvayâ*. 4) dare. Ragʿ. 11. 5: *âśišam prayuyuǵê na vâhinîm* „benedictionem dedit, non exercitum"; R. Schl. I. 13. 38: *kâuśalyâyâħ ... prâyuńǵanta tadâ "śišaħ*. 5) jubere. Bʿ. 3. 36: *kêna prayuktó 'syam pâpań ćarati*. 6) facere. In. 5. 19: *gurupûǵâm prayuktavân*; Man. 2. 248: *prayuńǵânó 'gnišuśrûšâm*.

c. *pra* praef. *vi* disjungere, privare, c. instr. R. Schl. I. 22. 8: *viprayuktó hi râmêna*; II. 53. 20: *mayâ ... viprâyuǵyata kâuśalyâ*; N. 15. 14.

c. *pra* praef. *sam* conjungere. Maḥ. 1. 4475.

c. *vi* disjungere, privare, cum instr. vel abl. N. 15. 13: *tayâ mandó vyayuǵyata*; Man. 7. 46: *viyuǵyatê 'rtʿadʿarmâbʿyâm*; Maḥ. 3. 10924: *ênam ... viyunaǵmi dêhât*.

c. *sam* conjungere. In. 1. 2. Instruere, cum instr. rei. R. Schl. I. 1. 21: *râmam ... yâuvarâǵyêna sańyóktum âiććat*.

c. *sam* praef. *vi* disjungere, privare. Man. 2. 80.

2. युज् *yuǵ* 10. par. 1) jungere (equos, currum). N. 8. 19: *aśvân yóǵayitvâ manóǵavân*; 19. 18. 19. 20; R. Schl. II. 82. 31: *ayûyuǵann ušṭrakʿarân ratʿâńśća nâǵân hayâńśćâi 'va*. 2) conjungere, instruere. Man. 1. 26: *dvandvâir ayóǵayaććê 'mâħ sukʿaduħkʿâdibʿiħ praǵâħ*; 7. 218: *višaǵnâir agadâiśćâ 'sya sarvadravyâṇi yóǵayêt*; Maḥ. 1. 3582: *tapasâ yóǵya dêham*. Donare aliquem aliquâ re. Maḥ. 1. 6477: *yó ripuń yóǵayêt prâṇâiħ*. 3) adhibere, praeficere, cum loc. rei. Maḥ. 2. 1290: *bʿakšyabʿóǵyâdʿikârêšu duħśâsanam ayóǵayat*. 4) emittere, conjicere, jaculari sagittas. A. 10. 35: *divyâny astrâṇy ayóǵayam*.

c. *â* praef. *sam* conjungere, instruere. Maḥ. 1. 7200: *na tad dʿanur mandabalêna śakyam mâurvyâ samâyóǵayitum*.

c. *ni* 1) mandare. R. Schl. I. 38. 10: *agnin niyóǵayâmâsuħ putrârtʿam*. 2) ducere, dirigere, impellere, c. loc. rei. Br. 3. 11: *mâńća dʿarmê niyóǵaya*; Bʿ. 3. 1: *karmaṇi gʿórê mân niyóǵayasi*; 3. 36: *balâd iva niyóǵitaħ*.

c. *ni* praef. *vi* 1) adhibere. Ḥit. 20. 19: *tan tatra niyóǵayêt*. 2) imponere, committere alicui negotium, c. loc. pers. Man. 7. 226: *sarvam êtat tu bʿṛtyêšu viniyóǵayêt*.

c. *ni* praef. *sam* mandare, cum acc. pers. Maḥ. 2. 1291. R. Schl. I. 38. 23.

c. *pra* facere, exercere. Man. 3. 112: *ânṛśańsyam prayóǵayan*.

c. *pra* praef. *sam* conjungere. Maḥ. 3. 1153: *samprayóǵya viyóǵya*.

c. *vi* disjungere, privare, c. instr. rei. Ragʿ. 9. 66: *tân* (*ćamarân*) *viyóǵya sadyaħ sitabâlavyaǵanâiħ*. Solvere, resolvere. Maḥ. 1. 6225: *prâṇân viyóǵayan* (v. *muć*).

c. *sam* 1) jungere (equis currum). Maḥ. 3. 11762: *ratʿań sańyóǵayâmâsur gandʿarvâiħ* (= *hayâiħ*).

2) adjungere, annectere. A. 5. 15: *ǵyâm ... ǵâṇḍîvê samayôǵayat.* 3) instruere, c. instr. rei. Maḥ. 1. 6474: *ǵând'arvyâ mâyayê 'ćâmi saṅyôǵayitum arǵunam.* 4) emittere, conjicere, jaculari (sagittas). Maḥ. 3. 816: *praǵńâstraṅ samayôǵayam.*

3. युज् *yuǵ* 10. âtm. (*nindê*) reprehendere, vituperare; spernere.

4. युज् *yuǵ* adj. (nom. *yuk*) junctus, conjunctus, in fine compp. A. 4. 32. (Cf. lat. *con-jug*, *conjux.*)

युत् *yut* 1. âtm. (*b'âsanê* K. *dîptâu* V.) splendere. (Cf. *dyut*, *ǵyut*, *ǵut*; hib. *iudh* „a day", *an-iudh* „today", *an* = scr. *ana*; *iodhna* subst. „brightness, purity"; adj. „clean, pure, undefiled".)

युद्ध *yudd'a* n. (r. *yud'* s. *ta*) pugna. In. 2. 4.

1. युध् *yud'* 4. âtm. interdum par. (fut. aux. *yôtsyê*, praet. mltf. *áyutsi*) pugnare. B'. 11. 34: *yud'yasva*; Dêv. 2. 42: *ayutânâṅ śatâiṙ śadb'ir ... yuyud'ê raṇê*; 43: *yudd'ê tasmin ayud'yata*; Maḥ. 1. 177: *na yôtsyê*; 3. 15172: *yôtsyanti ... śatrub'is tava.* Cum acc. impugnare. Maḥ. 3. 15175: *yôtsyatê kêśavârǵunâu.* Pass. impers. Ḥit. 96. 13: *yud'yatê b'uvi mânavâiṙ.* — Caus. *yôd'âyâmi* 1) pugnare jubeo. Man. 7. 193: *dîrg'âl lag'ûṅśćâi 'va narân agrânîkêśu yôd'ayêt.* 2) impugno, cum acc. Maḥ. 1. 3190: *yôd'ayâṅćakrirê śurân*; 2. 2120: *mâ yûyud'ê b'ârata pâṇḍavêyân.* — Desid. *yuyutsê* pugnare volo. Maḥ. 4. 1252: *kimart'an na yuyutsasê.* (Hib. *iodhna* „spears, arms", v. *â'yud'a*; *iodnach* „valiant, warlike, martial"; *iodhlan* „a hero"; gr. ὑσ-μίνη, ὑσ-μίν e ὑθ- sicut e. c. πέπεισ-μαι e πεπειθ-μαι. Huc etiam trahi possent anglo-sax. *gudh* f., island. vet. *gudh-r*, *gunn-r* m., germ. vet. *gund* f. pugna, nisi pertinent ad *han.*)

c. *â* par. c. acc. impugnare alqm. Dr. 5. 7: *krudd'am âyôtsyasi ǵiśṇum.* — Caus. id. Maḥ. 3. 15054: *âyôd'itâstu gand'arvâṙ sućiraṅ sôdarâir mama.*

c. *pra* desid. pugnare velle. Dr. 5. 8: *yaṙ pâṇḍavâb'yâm ... prayuyutsasê tvam.*

c. *prati* par. âtm. c. acc. impugnare aliquem. B'. 2. 4. Maḥ. 1. 1703. — Caus. id. Maḥ. 1. 7116: *kô duryôd'anaṅ śaktaṙ pratiyôd'ayitum.*

c. *sam* âtm. c. acc. impugnare. Maḥ. 1. 5177. — Caus. id. Maḥ. 1. 7098.

2. युध् *yud'* f. (r. *yud'*) pugna. In. 1. 35. (V. r. *yud'*.)

युधिष्ठिर *yud'iśṫira* m. (e loc. *yud'i* et *sṫira* firmus, v. euphon. r. 80 annot.) nom. pr. natu maximi Pâṇḍavorum.

युध्म *yud'mâ* m. (r. *yud'* s. *ma*) pugna.

युप् *yup* 4. par. (*vyâkulatvê* K. *vimôhê* V.) perturbare, violare. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *yat tava d'armâ yuyôpima.* (*d'armâ* = *d'arma* a *d'arman* n. i. q. *d'árma*; *yuyôpima* pro *yuyupima.* Cf. *rup.*)

युयुत्सा *yuyutsâ'* (a *yuyuts* desid. r. *yud'* s. *â*) pugnandi desiderium. A. 5. 25.

युयुत्सु *yuyutsú* (a *yuyuts* desid. r. *yud'* s. *u*) pugnandi cupidus. A. 10. 33.

युव *yuva* thema pronominis 2dae pers. in du.; v. gr. 242.

युवती *yuvatí'* f. (ab obsoleto *yuvat* signo fem. *î*) femina juvenis, a decimo sexto usque ad tricesimum annum, virgo nubilis, virgo matura. Sâ. 2. 4.

युवन् *yúvan* (ut videtur, pro *dyuvan* abjecto *d*, a r. *div* vel *dyu* splendere, sicut *yut* = *dyut*; v. *ô'ǵas.* In casibus debilissimis *yûn*, fem. *yû'nî* vel *yuvatí'*, v. gr. comp. 131) juvenis. Dr. 2. 9. N. 12. 123. (Lat. *juveni-s*, adjecto *i*, *jûn-ior* = correptae formae *yûn*; lit. *jauna-s* juvenis; slav. *junŭ* juvenis, *junostĭ* juventus; anglo-sax. *iung*, *iong*, *geong* juvenis; goth. *jung-s*, them. *junga*, cf. scr. *yuvaka* e *yuvañka*, lat. *juvencus*; cambro-brit. *ieuanc*, *ieuant* juvenis, *iau* junior, *ieuav* natu minimus.)

युवराज *yuvarâǵa* m. (juvenis rex, a praec. et *râǵa* rex in fine composs.) princeps juventutis, heres regni.

40

युष्मत् *yuśmát* (e *yuśma*, euphonice pro *yusma*, et ablativi signo *t*) pronominis 2dae pers. ablat. plur., qui in initio compositorum thematis loco fungitur et a grammaticis tanquam thema proponitur; scribunt tamen *yuśmad*. (Cf. aeol. ὔμμες per assimil. ex ὔσμες; goth. *isva*, correpto *ju* in *i* [nom. *jus*], mutato *m* in *v*, v. gr. 242. gr. comp. 167. 334. 335; v. sq.)

युष्मे *yuśmé* nom. pl. pronom. 2dae pers. in dial. vêd. (Ṣend. *yûs*, lit. *jûs*, goth. *jus*, germ. vet. *ir*, correpto *ju* in *i*, mutato *s* in *r*; v. *yuśmát* et gr. comp. 335.)

यूक *yū́ka* m. pediculus.

यूका *yū́kâ* f. id.

यूथ *yūt́á* n. (ut videtur, a r. *yu* producto *u*, s. *t́a*) grex. N. 13. 6.

यूथशस् *yut́aśás* adv. (a praec. s. *śas*) gregatim. N. 12. 9.

यूथिका *yūt́ikâ* f. jasminum auriculatum. Ur. 69. 13.

यून् *yū́n* v. *yúvan*.

यूप *yū́pa* m. columna sacrificalis. Raǵ. 1. 44. R. Schl. I. 13. 33.

यूष् *yūś* 1. par. (*hiṅsâyâm vad́ê*) ferire, laedere, occidere; v. *ǵūś*. (Cf. slav. ЮХЪ *juchŭ*, Schleicher p. 138.)

यूष *yūśá* m. n. jus pisinum; Wils.: „pease soup, pease porridge, the water in which pulse of various kinds has been boiled". (Lat. *jûs*, *jûris* e *jûs-is*; slav. ЮХА *jucha* jus, jusculum.)

येन *yéna* adv. et conj. (instrum. relativi) 1) ubi. Dr. 8. 33. 56. 2) quo, quorsum. Su. 3. 29. 3) ut. N. 15. 6.

येष् *yêś* 1. âtm. (*prayatnê* K. *yatnê* V.) anniti, operam dare; cf. *yas*.

योक्त्र *yóktra* n. (r. *yuǵ* jungere, s. *tra*) vinculum, ligamen, praecipue l o r u m j u g a l e.

योक्त्रय् *yóktray* (denominat. a praec. s. *ay*, v. gr. 520) amplecti; *bâhub́yâm* brachiis. H. 4. 56.

योग *yóga* m. (r. *yuǵ* s. *a*) 1) junctio, junctura, conjunctio. Sâ. 3. 1. 2) meditatio, cogitatio intima, in qua quis plane defixus est. Sâ. 4. 13. B. 6. 12. 3) remedium. Br. 1. 19. 4) negotium. N. 15. 6.

योगक्षेम *yôgakśêma* securitas. R. Schl. II. 53. 3. Sâ. 5. 102.

योगिन् *yógin* m. (a *yóga* s. *in*) qui in intimâ cogitatione yôga dictâ defixus est. B. 6. 10.

योग्य *yôgya* (r. *yuǵ* s. *ya*) aptus, conveniens. Dr. 1. 7.

योजन *yôǵana* n. (r. *yuǵ* s. *ana*) distantia aequans undecim milliaria anglica, secundum alios: quatuor vel quinque milliaria anglica.

योजयितार् -तृ *yôǵayitấr -tŕ* m. (r. *yuǵ* cl. 10, s. *târ tr*) qui jungit, conjungit. Hit. 55. 22.

योद्धार् -धृ *yôddd́ấr -d́ŕ* m. (r. *yud́* s. *târ tr*) pugnator. N. 12. 51.

योध *yôd́a* m. (r. *yud́* s. *a*) pugnator, miles. Dr. 8. 38.

योधिन् *yôd́in* (r. *yud́* s. *in*) pugnans. A. 10. 36.

योनि *yóni* m. f. (r. *yu* s. *ni*) uterus, vulva; transl. origo.

योषणा *yôśaṇâ* f. (fortasse a r. *yu* jungere, adjectâ sibilante, s. *ana* in fem.; ita *yôśấ* suff. *â*, *yôśit* suff. *it*; cf. lat. *uxor* pro *juxor*, *con-jux*) mulier, femina, in dial. vêd. Lass. 99. 8.

योषा *yôśấ* f. (v. praec.) id. Am.

योषित् *yôśit* f. (v. *yôśaṇâ*) id. Su. 3. 12. Raǵ. 3. 19.

यौगपद्येन *yâugapadyêna* adv. (instrum. ab obsoleto subst. *yâugapadya* a *yugapad* s. *ya*) i. q. *yugapad* q. v. Dr. 1. 4.

यौट् *yâuṭ*, यौड् *yâuḍ* 1. par. (*samband́ê*) conjungere, conglutinare; cf. *yu*.

यौवन *yâuvaná* n. (a *yúvan* juvenis, s. *a*) juventus. B. 2. 13.

यौवनस्थ *yâuvanast́a* (e praec. et *st́a* qui est, stat) pubes. Sâ. 1. 22.

यौवराज्य *yâuvarâǵya* n. (a *yuvarâǵan* q. v., s. *ya*) regni hereditas, regni successio. Sâ. 7. 12.

र r.

1. रंह् *raṅh* 1. par. (scribitur *rah*, gr. 110[a]) currere, festinare. B'att. 14. 38: *na raraṅhā 'śvakuṅǵaram.* — Caus. concitare. Ṛgv. 85. 5: *vāǵē adrim marutō raṅhayantaḥ* „Marutes! cibi caussa nubem concitantes". (Vid. *ráhas* et cf. *rah*, *rak'*, *raṅk'*, 2. *ran*, *raṅg*, *raṅg'*, *laṅg'*.)

2. रंह् *raṅh* 10. par. id.

रंहस् *ráṅhas* n. (r. *rah* currere, s. *as*) celeritas, velocitas.

रक् *rak* 10. par. *rākáyāmi* (*āsvādanē* K. *svādē āpanē* V.) gustare; adipisci. Cf. *rag*, *rag'*, *lak*, *lag*, *ras*.

रक्त *raktá* v. *raṅǵ*.

रक्तान्त *raktānta* (Bah. e *raktá* ruber et *ánta* finis, extremum) rubra extrema, rubros angulos (oculorum) habens. Su. 2. 27.

रक्तश्मश्रुशिरोरुह *raktaśmaśruśirōruha* (Bah. e *raktá* ruber et Dvandv. *śmaśruśirōruha* [*śmáśru* + *śirōruha*] barba et capilli) rubram barbam et rubros capillos habens. H. 3. 27.

रक्ष् *rakś* 1. par. interdum ātm. praet. mltf. *árakśiśam.* 1) servare. Br. 3. 6: *rakśantī ǵīvitam pituḥ*; Man. 7. 213: *āpadart'an d'anaṅ rakśēd dārān rakśēd d'anāir api | ātmānaṅ satataṅ rakśēd d'anāir api dārāir api*; In. 5. 47: *rakśyō 'ham putravat tvayā*; Mah. 2. 2186: *yaśō rakśasva.* 2) custodire, tueri. N. 3. 10: *surakśitāni vēśmāni*; Man. 7. 105: *rakśēd vivaram ātmanaḥ*; 9. 328: *na rakśēyam paśūn*; Mah. 1. 698: *gā rakśasva.* 3) regere, imperare. N. 5. 48: *rarakśa vasusampūrṇāṅ vasud'ām*; R. Schl. II. 73. 12: *rāǵyaṅ rakśitum.* (Cf. *rāǵ* regere, unde *rakś* ortum esse videtur, correpto *ā*, adjectâ sibilante. Fortasse gr. ἀρκέω, ἄρκετις, lat. *arceo* litteris transpositis e ῥακέω etc. nisi = scr. *ārakś* ejectâ vocali radicali [v. praep. *sam*], ἀλκή, ἀλέξω, mutato ρ in λ; v. Pott. p. 271.)

c. *ab'i* i. q. simpl. B'. 1. 11: *b'īśmam ab'irakśantu b'avantaḥ*; 1. 10: *balam b'īśmāb'irakśitam.*

c. *pari* id. Br. 3. 15: *ātmānam parirakśasva*; Dr. 7. 14: *yam pāṇḍavāḥ parirakśanti sarvē*; Mah. 3. 14366: *mahāsēnam putravat paryarakśata*; Ur. 91. 11: *b'uvam ... parirakśitum.* — Reservare. R. Schl. II. 96. 38: *śiśṭam māṅsam ... sītā kākēb'yaḥ paryarakśata.*

c. *sam* 1) servare, tueri. Man. 7. 135: *saṅrakśēt sarvataśćāi 'nam pitā putram iva.* 2) regere. Hit. 79. 9: *praǵāṅ saṅrakśati pitā.* 3) arcere. R. Schl. I. 32. 2: *śrōtum iććāvō yasmin kālē niśāćarāu saṅrakśantyāu.*

रक्षक *rakśaka* m. (r. *rakś* s. *aka*) custos. Hit. 79. 11.

रक्षण *rakśaṇa* n. (r. *rakś* s. *ana*, v. euph. r. 94[a]) 1) servatio, conservatio, custodia, tutela. Br. 2. 8. 2) rectio, gubernatio, imperium. Hit. 79. 12.

रक्षस् *rákśas* n. (r. *rakś* s. *as*) nomen daemonum ingentis magnitudinis et roboris, hominibus inimicorum. Su. 1. 14.

रक्षा *rakśā* f. (r. *rakś* s. *ā*) i. q. *rakśaṇa.* N. 14. 17. M. 26. Hit. 50. 6.

रक्षितार् -तृ *rakśitā́r -tṛ́* m. (r. *rakś* s. *tār tṛ*) servator, tutor, dominator. N. 1. 4. Sā. 1. 32. 5. 49. In. 4. 10.

रख् *rak'* 1. par. (*gatyām* K. *sarpaṇē* V.) ire. Cf. *raṅk'*, *raṅh*, *rik'*, *riṅk'*, *raṅg*, *riṅg*, *raṅg'*, *lak'*, *laṅk'*, *liṅk'*, *laṅg*, *laṅg'*.

1. रग् *rag* 1. par. (*śaṅk'āyām* K. *śaṅk'ē* V.) i. q. *śaṅk'.*

2. रग् *rag* 10. par. *rāgáyāmi* i. q. *rak.* (Lit. *ragauju* gusto.)

रघ् rag' 10. par. râg'áyâmi i. q. rak.

रङ्घ् rańk' 1. par. i. q. rak'.

रङ्ग् rańg 1. par. (gatâu) ire; v. rak'.

रङ्ग rańga (r. rańg vel rańǵ s. a) 1) m. scena, circus. N. 5. 3. 8. 2) n. stannum. Am.

1. रङ्घ् rańg' 1. âtm. (gamanê K. gatâu V.) ire, currere. Etiam par. B'aṭṭ. 14. 15: dvâran rarańg'atuh; v. rak'.

2. रङ्घ् rańg' 10. par. (b'âsi) lucere, splendere.

रच् rać 10. par. raćáyâmi (pratiyatnê K. krtyâm V.) facere, apparare. R. Schl. II. 13. 12: mayâ 'yań raćitô śńgali; P. 33: nagaram mâyâraćitam; Gîta-G. 5. 10: śayanań raćayati; 4. 23: raćayati ćikurê ... kuruvakakusumam.

c. vi id. Rag'. 5. 75: viraćitavâgb'ir vandiputrâih kumârah sapadi vigatanidrah; 5. 76: kuśalaviraćitânu kûlavêśah (schol. kuśalâir viraćitah krtah); Lass. 15. 19: śivadâsaviraćitâyâm ... kat'âyâm.

रज raǵá m. n. (r. rańǵ, ejectâ nasali, s. a) pulvis. Ḥit. 33. 16; v. rágas.

रजक ráǵaka m. (r. rańǵ, ejectâ nasali, s. aka, v. raǵatá albus) lavator. Ḥit. 50. 1.

रजत raǵatá (r. rańǵ, ejectâ nasali, vel râǵ correpto â, s. ata) 1) adj. albus. 2) n. argentum. (Cf. lat. argentum; gr. ἀργός, ἄργυρος; hib. airgiod argentum; ut videtur, litteris transpositis e ragentum etc.)

रजनी raǵánî f. (r. rańǵ colorare, ejecto ń, s. ana in fem.) nox. Sâ. 5. 73. (Hib. reag id.)

रजनीचयनाथ raǵanîćayanât'a m. (noctis dominus, e raǵanîćaya [raǵánî + ćâya cumulus, ut videtur i. q. simpl. raǵánî] et nát'á) luna. Ḥit. 64. 10. Cf. niśâpati.

रजनीमुख raǵanîmuk'a n. (noctis os, e raǵánî et múk'a os) vespera.

रजस् ráǵas n. (r. rańǵ ejecto ń, suff. as) 1) pulvis. Ḥ. 4. 39. 2) menstrua. 3) affectuum impetus. B'. 3. 37. 6. 27. (V. raǵánî nox et cf. goth. riquis n., them. riquisa tenebrae, caligo; v. raǵôbala.)

रजस्वला raǵasvalâ f. (a ráǵas s. vala in fem.) femina menstruans. Lass. 10. 7.

रजोबल raǵôbala n. (e ráǵas et bála vis) tenebrae, caligo; v. ráǵas.

रज्जु ráǵǵu m. funis. N. 4. 4. Etiam fem. Man. 8. 299. (Cf. lat. ligare; v. rańǵ.)

रञ्ज् rańǵ 1. et 4. par. âtm. ráńǵâmi, ráńǵê, ráǵyâmi, ráǵyê (gr. 304) 1) tingere, colorare. raktá ruber. Ḥ. 2. 3. 2) adhaerere, deditum, addictum esse (fortasse primitive ligare, cl. 4. âtm. vel pass. ligari, cf. ráǵǵu funis et v. yuǵ pass. sgf. 3). Caus. tingere, collustrare. Maḥ. 1. 6772: nrpas tad vanam maḥat têǵasâ rańǵayâmâsa sand'yâb'ram iva b'âskarah. 2) deditum sibi facere, sibi conciliare. Man. 7. 19: sarvâ rańǵayati praǵâh (schol. sânurâgâh karôti); Maḥ. 1. 4009: pâuravân śântanôh putrah pitarańća ... râśtrańća rańǵayâmâsa vrttêna; 6264: praǵâ rańǵayatê. (Cf. râǵ; gr. ῥέζω, ῥήζω, ῥηγεύς, ῥῆγος; cum raktá ruber cf. hib. rot, gr. ῥόδον, ejectâ gutturali, mutatâ tenui in mediam sicut in ὄγδοος pro ὄκτοος; de germ. vet. rôt v. rôḥitá, rud'irá.)

c. anu 4. par. âtm. deditum, addictum esse. B'. 11. 36: ǵagat praḥriśyaty anuraǵyatêća. Cum loc. Man. 3. 173: b'râtur mrtasya b'âryâyâń yô 'nuraǵyêta kâmatah. — anurakta deditus. N. 22. 18: utsrǵya ... anuraktâm priyâm; R. Schl. I. 7. 2: anuraktâśća râǵyakâryêśu. C. acc. R. Schl. II. 21. 16: anuraktô 'smi b'âvêna b'râtaram. Cum instr. R. Schl. II. 1. 10: anuraktah praǵâb'ih (v. praef. ab'i). — Caus. deditum sibi facere, sibi conciliare. R. Schl. II. 1. 10: praǵâśćâi 'vâ 'nurańǵayan; Maḥ. 1. 3504: atit'în annapânâiśća viśaśća

paripâlanâiḣ ... ḋarmêṇa praǵâḣ sarvâ yaṫâvad anurańǵayan.

c. *aḃi* 4. âtm. deditum, addictum, studiosum esse, c. instr. R. Schl. II. 67. 13: *kaṫâḃir aḃiraǵyantê.* — Caus. tingere, collustrare. R. Schl. I. 38. 21: *têǵôḃir aḃirańǵitam.*

c. *upa*: *uparakta* obscuratus. R. Schl. I. 55. 9: *uparakta ivâ "dityaḣ*; II. 34. 3: *uparaktam ivâ "dityam ḃaśmaććannam ivâ 'nalam.*

c. *vi* 4. âtm. averti, alienum, alienatum fieri. Mṛ. 45. 13: *ćirânuraktô 'pi viraǵyatê ǵanaḣ*; Hit. 24. 10: *yô viśvasiti śatruśu ḃâryâsuća viraktâsu*; 27. 16: *mama kaṫâviraktô 'nyâsaktô ḃavân.*

c. *sam* tingere, collustrare. Ḥ. 4. 46. Pass.: *purâ sańraǵyatê prâćî*; Mah. 1. 6443: *sanḋyâ sańraǵyatê ǵôrâ*; 5. 273: *krôḋasańraktanayanaḣ.*

c. *sam* praef. *anu*: *anusańrakta* deditus. R. Schl. I. 17. 16: *ḃartâram anusańraktâ.*

1. रट् *raṭ* 1. par. vociferari, mugire, ululare. B'aṭṭ. 14. 81: *papâta râkśasô ḃûmâu raraâṭaća ḃayańkaram*; 14. 5: *santrastâḣ karaḃâ rêṭuḣ* (schol. *karaḃâ uśṭrâḣ*); 15. 27: *ǵôrâśćâ 'râṭiśuḣ śivâḣ*; Mṛ. 297. 11: *raṭantaḣ ... vâyasâḣ.* Vid. sq. et *raṭ'.*

2. रट् *raṭ* 10. par. *raṭáyâmi (pariḃâśaṇê)* loqui; v. sq.

रठ् *raṫ* 1. par. *(ḃâśaṇê)* loqui. (V. 1. et 2. *raṭ* et cf. germ. vet. *rediôn*, *redinôn*; sax. vet. *rethjôn*, *rethinôn* loqui; fortasse goth. *raṣ-da* sermo, loquela, ita ut ortum sit e *rath-da*, mutato *th* in sibilantem sonoram, propter sequens *d*, gr. comp. 102; v. tamen *vad* et gr. comp. 20.)

1. रण् *raṇ* 1. par. 1) sonare, clamare, inclamare. In dial. vêd. cl. 4. Ṛgv. 38. 2: *kva vô gâvô na raṇyanti* „ubi vos, vaccae veluti, inclamant?"; 10. 5: *śakrô yaṫâ sutêśu nô râraṇat* „ut potens (ille) inter filios nostros resonet". (Intens. in dial. vêd. *râraṇ* pro *rańraṇ* sicut *râram* a *ram* q. v.). — *raṇitá* n. sonitus. Ur. 67. 7 infr. 2) gaudere (cf. *ram*). Ṛgv. 91. 14: *yaḣ sôma sakyê tava râraṇad dêva martyaḣ* „Lucide Soma! qui consortio tuo gaudet mortalis". (Cf. *ḋraṇ*, *ḃraṇ*, *ḋvaṇ*, hib. *ran* „a squeal, a roar", *ranach* „a squealing, roaring".)

2. रण् *raṇ* 1. par. ire. (Cf. goth. *RANN* currere, fluere; *rinna*, *rann*, *runnum*; nostrum *renne*, *rinne*.)

रण *raṇa* m. n. (rad. *raṇ* suff. *a*) bellum, pugna. N. 12. 83.

रण्व् *raṇv* 1. par. (*vraǵê*; scribitur *rav*) ire. Cf. *raṇ*, *riṇv*, *ramb*, *rimb.*

रत *ratá* v. *ram.*

रति *rati* f. (r. *ram* gaudere, s. *ti*) voluptas. Br. 1. 22. 2) uxor dei Anañgi; dicitur etiam *ratî.* N. 16. 12.

रती *ratî* v. *rati.*

रत्न *ratná*, vêd. *rátna* n. gemma, margarita. Su. 1. 12. 3. 14. A. 6. 5.

रत्नद्रुम *ratnadruma* m. (e *ratná* et *drumá* arbor) corallium (cf. *ratnavṛkśa* apud Wils.).

रत्नद्रुममय *ratnadrumamáya* (e praec. s. *maya*) videtur significare: e coralliis factus, coralliis similis. A. 10. 2.

रत्नसङ्घातमय *ratnasańǵâtamáya* (fem. *-î*, e *ratnasańǵâta* gemmarum vel margaritarum cumulus, suff. *maya*) quod e gemmarum vel margaritarum cumulo constat. Su. 3. 14.

रथ *ráṫa* m. (ut videtur, a r. *ar ṛ* s. *ṫa*) 1) currus. N. 19. 20. 2) heros. Dr. 3. 7. 7. 3. (Lit. *rátas* rota = nom. रथस् *ráṫas*; lat. *rota*; germ. vet. *rad* n., them. *rada* id.; hib. *roth* id.)

रथाङ्ग *raṫâńga* (e *ráṫa* et *áńga* membrum) 1) n. rota. 2) nomen avis, anas casarea, „the ruddy goose". Ur. 67. 7.

रथिन् *raṫín* m. (a *ráṫa* s. *in*) curru praeditus, currus dominus, possessor, curru vectus. Dr. 2. 12. N. 19. 23.

रथोपस्थ *raṫópasṫa* v. *upasṫa.*

रद् *rad* 1. par. findere, fodere. — *rad* dare, in dial. vêd. ortum esse videtur e *dad* mutato *d* in *r*. Ṛgv. 116. 7. 117. 11. (Vid. *rada*, *radana* dens et cf. *mrad*, *mard mṛd*, lat. *rôdo*, *ros-trum*.)

रद *rada* (r. *rad* s. *a*) 1) adj. findens. G'at. 1. 2) m. dens.

रदन *radana* m. (r. *rad* s. *ana*) dens. Am.

रदनच्छद *radanaććada* m. (e praec. et *ćada* tegens) labium. Am.

रध् *rad'* 4. par. *rád'yâmi*, praet. mltf. *árand'am*, praet. redupl. *raránd'a*, fut. aux. *ratsyâ'mi* et *rad'isyâ'mi*. 1) occidi, perire. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *śatravaṅ râradʹuś tê* (=*rarandʹus tê*). 2) ferire, laedere, occidere. B'aṭṭ. 9. 29: *akśaṅ rad'itum ârêb'ê rad'd'â laṅkânivâsinâm* (schol. *ḥiṅsitum*). — Caus. *rand'áyâmi* ferire, laedere, vexare, occidere. R. Schl. II. 81. 3: *b'arataṅ śôkasantaptam b'û-yaṅ śôkâir arand'ayat*; Ṛgv. 51. 6: *arand'ayô stit'igvâya śamb'aram* „necasti propter (festum), hospitibus visitandum, Samb'aram". (Cf. *vad'*, *vâd'*; lat. *laedo*.)

रन्ध्र *rand'ra* (fortasse a r. *rad'*, insertâ nasali, s. *ra*) n. cava, caverna, fissura. Mêg'. 43. 58. P. 14.

रप् *rap* 1. par. 1) loqui. 2) in dial. vêd. laudare. Ṛgv. 119. 9: *uta syâ vâm mad'umanmakśikâ 'rapat* „etiam illa vos mellifica apis laudavit". (Cf. *lap*.)

रफ् *rap'* 1. par. (*gatyâm* K. *gatyâm vad'ê* V.) ire; occidere. Cf. *ramp'*, *rarp'*, *ramb*, *sarp sṛp*; lat. *repo*, *serpo*.

रभ् *rab'* 1. âtm. (*râb'ê*, 3. pers. sing. praet. mltf. pass. *áramb'i*; caus. *ramb'áyâmi*) c. *â* incipere. R. Schl. I. 12. 37: *karmâṇy ârêb'irê*; Man. 9. 300: *ârab'êtâi 'va karmâṇi … karmâṇy ârab'amâṇaṅ ḥi puruśaṅ śrîr nišêvatê*; B'. 18. 25: *môḥâd ârab'yatê karma*; B'aṭṭ. 15. 58: *akrôd'i kumb'a-karṇêna pêśṭum aramb'ića kśitâu*. — Part. *ârabd'a* tam active quam passive usurpatur. 1) qui incepit. Su. 2. 9. N. 14. 12. 2) coeptus. Sâ. 4. 5. N. 5. 21. (Simplex *rab'* primitive capere significare videtur, cf. *lab'*, gr. λαμβάνω, lat. *rabies*, v. praef. *sam*.)

c. *â* praef. *anu* capere, accipere, recipere. R. Schl. II. 64. 60: *yadi mâṅ saṅspṛśêd râmaṅ sakṛd anvârab'êta vâ d'anam vâ yâuvarâǵyam vâ ǵîvêyam*.

c. *â* praef. *ab'i* incipere. Maḥ. 3. 10724.

c. *â* praef. *pra* id. B'. 18. 15: *karma prârab'atê*.

c. *â* praef. *sam* id. R. Schl. I. 45. 13: *âk'yâtun tat samârêb'ê*.

c. *pari* amplecti. Gita-G. 1. 38: *ḥarim parirab'ya sarâgam*; 2. 13. — Desid. amplecti cupere. Rag'. 13. 32: *pariripsamânaṅ*.

c. *sam*: *saṅrabd'a* 1) perturbatus. N. 13. 14. 2) iratus, furens. Hit. 4. 23. R. Schl. II. 55. 30.

रम् *ram* 1. âtm. interdum par. praet. mltf. *áraṅsi*, fut. aux. *raṅsyê'*. 1) se delectare, voluptate frui, gaudere, oblectari. In. 3. 8: *sa têna saḥa saṅgamya rêmê pârt'aṅ*; 5. 60: *ćitrasênêna saḥitaṅ … rêmê sa svargasadanê*; N. 5. 43: *avâpya nârîratnam … rêmê saḥa tayâ*; 15. 7: *êtâb'yâṅ raṅsyasê sârd'am*; B'. 10. 9: *tuśyantića ramantića*. Cum loc. rei. B'. 5. 22: *na têśu ramatê bud'aṅ*. — *ratá* delectatus, laetus, gaudens; c. loc. N. 5. 32. B'. 2. 42. 12. 4. 2) ludere. B'aṭṭ. 6. 15: *mâ raṅst'â ǵîvitêna naṅ*. — Caus. *ramáyâmi* 1) exhilarare. In. 5. 4: *ramayantî 'va p'âlgunam*; 5. 43: *tapasâ ramayanty asmân*. 2) se delectare, gaudere, oblectari. Maḥ. 3. 11371: *pivanti ramayantića*. — Intens. *raṅram*, in dial. vêd. *râram*. Ṛgv. 91. 13: *rârand'i nô ḥṛdi*. (Hib. *reamhain* „pleasure"; lit. *ramù* quietus, tranquillus, *rim-ti* quiescere, v. praef. *â*, *upa*, *vi*; gr. ἠρέμα.)

c. *ab'i* i. q. simpl. In. 5. 62.

c. *â* 1) id. Man. 4. 175. 2) desinere, quiescere. Man. 2. 73: *virâmô 'stv itićâ ''ramêt*.

c. *â* praef. *upa* 1) i. q. simpl. Mah. 1. 4183. 3) requiescere, desinere, desistere. H. 4. 53: *pariśrântaṅ sâd'u tâvad upârama*; Rag'. 16. 3: *têśân dânapravṛttêr anupâratânâm*.

c. *upa* requiescere, desinere, cessare. B'. 2. 20: *yatrô 'paramatê ćittam*; Mah. 1. 2174: *halahalâśabdaṅ upararâma*; R. Schl. II. 3. 5: *râǵńas tû 'paratê vâkyê*. Cum ablat. B'. 2. 35: *raṇâd uparataṅ*.

c. *ni* i. q. simpl. N. 6. 10. Man. 3. 45.

c. *vi* 1) quiescere, desinere, desistere. Mah. 1. 8475: *pâvakaśća tadâ dâvan dagd'vâ ... ahâni pańćaćâi 'kańća virarâma*. Cum ablat. Ur. 32. 16: *virama saṅramb'ât*; Rag'. 8. 22: *virarâma karmaṇaṅ*. 2) silere. Mah. 1. 8112: *êtâvad uktvâ vaćanaṅ virarâma sa pârt'ivaṅ*; 2. 1401. R. Schl. I. 21. 20.

रमण *ramaṇa* m. (r. *ram* s. *ana*) amator. Ur. 64. 3.

रमणीय *ramaṇîya* (r. *ram* s. *anîya*, v. euphon. r. 94[a]) amoenus. H. 1. 24. N. 5. 45.

रमणीयता *ramaṇîyátâ* f. (a praec. s. *tâ*) amoenitas, jucunditas, pulchritudo. Ur. 43. 3 infr.

रम्फ् *ramp'* 1. par. i. q. *rap'*.

रम्ब् *ramb* 1. par. (*gatâu* K. *gatyâm* V.; scribitur *rab*) ire. Cf. *ramp'*, *rap'*, *rarp'*.

रम्भ् *ramb'* 1. âtm. (*śabdê*; scribitur *rab'*) sonare.

रम्भा *ramb'â* f. (r. *ramb'* s. *â*) nom. pr. Apsarasae.

रम्य *ramya* (r. *ram* s. *ya*) amoenus. In. 2. 1. Dr. 1. 2.

रय् *ray* 1. âtm. (*gatâu*) ire, currere. Cf. *lay*, *vay*.

रर्प् *rarp* 1. par. i. q. *rap'*.

रव *rava* m. (rad. *ru* sonare, suff. *a*) sonus. In. 1. 3. H. 4. 20.

रवि *raví* m. 1) sol. Rag'. 9. 25. 2) nom. pr. Dr. 2. 21.

रश्मि *raśmí* m. 1) radius luminis (cf. *las*, *ruć* splendere). 2) habena. In. 1. 19. N. 19. 22.

1. रस् *ras* 1. par. sonare, strepere, vociferari, clamare, ululare. Gîta-G. 10. 6: *rasatu rasanâ*; Rag'. 16. 78: *hradaṅ ... karî 'va vanyaṅ paruśaṅ rarâsa*; B'aṭṭ 3. 26: *gômâyuśârańgagaṇâśća ... arâsiśuṅ*; 14. 9: *rêsur vavalguśća padâtayaṅ*. Etiam âtm. Nalôd. 1. 22: *rasamânaṅ sa vihańgagaṇaṅ*. — *rasitá* n. fragor. G'aṭ. 14: *gamb'îramêg'arasita*.

c. *â* i. q. simpl. Nalôd. 1. 11: *aǵayad dviśatâm pańktim ârasamânâm*; 3. 14.

c. *vi* id. B'aṭṭ. 15. 42.

2. रस् *ras* 10. par. *râsáyâmi* (*âsvâdê* K. *âsvâdê snêhê* V.) gustare, amare.

रस *rasa* m. (r. 2. *ras* s. *a*) 1) sapor, gustus. N. 5. 38. 2) succus, liquidum, aqua. 3) animi affectus. Ur. 28. 9. (Cf. lit. *rassà* ros; russ. *rosa* id.; lat. *ros*, *ror-is* e *ros-is*; gr. δρόσος praefixo δ, sicut in ἀνδρός etc.)

रसन *rásana* n. (rad. 2. *ras* suff. *ana*) sapor, gustus. B'. 15. 9.

रसना *rasanâ* f. (r. 1. *ras* s. *ana* in fem.) cingulum, zona feminarum.

रसायन *rasâyana* n. (e *rasa* argentum vivum et *áyana*) medicamentum. Wils.: a medicine preventing old age, and prolonging life, the Elixir Vitae of the alchymists. Hit. 43. 8.

रसाल *rasâlá* m. (ut videtur, a r. 2. *ras* s. *âla*) arundo saccharifera. Am.

रस्य *rasya* (a *rasa* s. *ya*) sapidus. B'. 17. 8.

रह् *rah* 1. et 10. par. *ráhâmi*, *raháyâmi*. Relinquere, deserere. *rahitá* relictus; N. 18. 9: *rahitâ b'artṛb'iśćâi 'va na krud'yanti* (*kulastriyaṅ*). Privatus, orbatus; c. instr. R. Schl. I. 70. 35: *patinâ rahitâ tasmât putran dêvî vyaǵâyata*; II. 47. 17: *râmêṇa nagarî rahitâ nâ 'tiśôb'atê*; N. 16. 19. (V. *ráhas* secretum et cf. gr. ΛΑΘ, λανθάνω, λάθρα, v. gr. 104; lat. *lateo*; lit. *léidmi* vel *léidżiu* linquo,

at-léidiu exsolvo, remitto; goth. *LÊT*; germ. vet. *LÂZ* sinere; cf. Benf. 2. 24 sq.)

c. *vi* i. q. simpl. Rag'. ed. Calc. 9. 26: *virahayan malayâdrim.* — *virahita* relictus, privatus. N. 10. 23: *katam ... mayâ virahitâ śubâ ćarisyati vané*; B'. 17. 13: *śraddâvirahitô yagńań.* Separatus, disjunctus. Ur. 92. 5: *avirahitâu dampatî b'ûyâstâm.*

रहस् *ráhas* (r. *rah* s. *as*) 1) subst. n. secretum, occultum, locus occultus. B'. 6. 10. 2) adv. secreto, clam. In. 4. 1. N. 1. 18. 18. 14. (Vid. r. *rah.*)

रहस्य *rahasya* (a praec. s. *ya*) adj. secretus; — subst. n. secretum. Sâ. 6. 35.

रा *râ* 2. par. âtm. dare, in dial. vêd. Ṛgv. 114. 6: *râsvâća nô amṛta martab'ôganam*; 114. 9. 117. 23. Adjectâ sibilante: *râs* cl. 1. par. âtm. Ṛgv. 96. 8: *râsatê dîrgam âyań*; Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *tâ nô râsan vasûni.* Etiam cl. 2. Ṛgv. 46. 6: *tâm asmê râsâtâm iśam* „talem nobis date cibum (Aśvini!)". (Cf. *dâ*, *dâs*, unde *râ*, *râs* orta esse censeo, mutato *d* in *r.* Cum caus. *râpáyâmi* comparari posset lat. *rapio*, v. gr. comp. 747; cum majore tamen veri similitudine *rapio* supra ad scr. *grah* retulimus.)

राक्षस *râkśasá* m. (a *râkśas* q. v., s. *a*) i. q. *râkśas.* H. 2. 29.

राक्षसी *râkśasî* fem. praeced. H. 2. 16.

राक्ष् *râkś* 1. par. (*śôśanâlamartayôń*) arescere, ornare. Cf. *lâk'*, *ôk'*.

राग *rága* m. (r. *rańǵ*, ejecto *ń*, s. *a*) 1) amor, cupido, studium, affectus. N. 5. 24. B'. 2. 56. 64. 3. 34. 7. 11. 8. 11. 2) rubor (cf. *raktá* a r. *rańǵ* tingere). Dr. 5. 1. (V. *rańǵ*; et cf. gr. ὀργή, quod fortasse per metath. e ῥογή.)

रागिन् *rágin* (a praec. s. *in*) affectus habens, affectibus commotus. B'. 18. 27.

राघ् *râg'* 1. âtm. (*sâmartyê* K. *śaktâu* V.) potentem, valentem esse; v. *lâg'*.

1. राज् *râǵ* 1. par. âtm. 1) splendere. N. 1. 12: *tatra sma râǵatê b'âimî ... vidyut sâudâminî yatâ*; In. 5. 11: *sûkśmavastradarań rêǵê ǵaǵanan niravadyayâ* (*rêǵê* gr. 441); R. Schl. I. 1. 32: *ćitrakûṭô rarâǵa.* In dial. vêd. etiam cl. 2. Ṛgv. 104. 4: *râśṭi.* 2) c. gen. in dial. vêd. regere, imperare. Ṛgv. 25. 20: *tvań viśvasya mêdira divaśća gmaśća râǵasi* „tu universi, sapiens! coelique terraeque imperium habes"; 36. 12. (Vid. *râǵan* et cf. *rańǵ*, *b'râǵ*; lat. *rego*, *rex*; goth. *raginô* rego, impero, servatâ mediâ sicut in *BUG* = scr. *b'uǵ*; *reiki*, them. *reikja* n. imperium = scr. *râǵya*, attenuato *â* in *ei* i. e. *î*; *reik-s* princeps; germ. vet. *rîchi* dives.)

c. *ab'i* splendere. Mah. 3. 10960.

c. *vi* id. Mah. 3. 8106: *virâǵati yatâ sômô mêg'âir muktań*; In. 5. 6. N. 12. 37. — Caus. facere ut alqus splendeat, collustrare. R. Schl. II. 26. 2: *virâǵayan râǵasutô râǵamârgam*; II. 39. 18: *vyarâǵayata ... vêśma tat.* — *virâǵita* collustratus, splendens, splendidus. N. 5. 3.

c. *sam* in dial. vêd. regere, imperare. Ṛgv. 27. 1.

2. राज् *râǵ* m. (nom. *râṭ*, a r. *râǵ*) rex, in fine compp. (Lat. *rex.*)

राज *râǵa* m. (r. *râǵ* s. *a*) rex, in fine compp. In. 1. 24.

राजत *râǵatá* (fem. -*î*, a *raǵata* s. *a*) argenteus.

राजन् *râǵan* m. (r. *râǵ* s. *an*) rex. N. 1. 1.

राजमार्ग *râǵamârga* m. (e praec., v. euph. r. 67, et *mârga* via) regis via, via regia, via praecipua. N. 25. 7.

राजर्षि *râǵarśi* m. (e *râǵan* et *ṛśi* sapiens, sanctus, v. euph. r. 67) regius sapiens. In. 5. 25. Su. 2. 10.

राजसूय *râǵasûya* n. (e *râǵan* et *sûya* quod seorsum non invenitur, a r. *su* vel *sû* s. *ya*) sacrificium regium, quod rex victor conficit, ita ut in eo reges subacti ministrent. In. 1. 15.

राजहंस *râǵahansa* m. (e *râǵan* et *hansá* anser) anseris genus, Wils. „a white goose with red legs and bill, or more properly perhaps the flamingo". Mêg'. 11.

राजि *rá'gi* f. (r. *râǵ* s. *i*) linea, series.

राजी *râǵî'* f. id.

राजीव *râǵîvá* n. (ut videtur, a r. *râǵ* splendere) lotus flos.

राजीवलोचन *râǵîvalôćana* (Bah. e praec. et *lô'ćana* oculus) loto similes oculos habens. In. 4. 41.

राज्ञी *rá'ǵńî* f. (a *rá'ǵan* rex, signo fem. *î*, v. euph. r. 93 et r. 191) regina.

राज्य *rá'ǵya* n. (a *rá'ǵan* s. *ya*) regnum. N. 6. 15. (Goth. *reiki*, them. *reikja* n. imperium.)

राट् *râṭ* v. 2. *râǵ*.

रात्र *râtra* n. nox, in fine compp. (v. gr. 613). N. 13. 6; v. sq. et *ćirarâtrâya*.

रात्रि *rá'tri* f. (ut videtur, a r. *ram* quiescere [v. *ram* praef. *â*, *upa* + *â*, *upa*, *vi*] abjecto *m*, productâ vocali, s. *tra* attenuato *a* in *i*) nox. Sâ. 5. 56. V. *niś*, *niśît'á*.

राध् *râd'* 4. et 5. par. 1) cl. 5, in dial. vêd. cl. 1, facere, efficere, perficere. Ṛgv. 41. 7: *kat'â râd'âma sak'âyaṅ stôma mitrasya* „quomodo efficiamus, amici! laudem Mitrae?" 2) 4. par. *rá'd'yâmi* perfici. (Cf. gr. ἔρδω; goth. *rêda*, *ga-rêda* cogito, meditor, *und-rêda* curo, comparo.)

c. *apa* cl. 5. et 4. 1) offendere, injuriam facere, c. gen. Mah. 1. 1885: *kat'an nâ 'syâ 'parâd'nuyâm*; 3. 11415: *purâ sa nâ 'parâd'nôti sidd'ânâm brahmavâdinâm*; 3. 5988: *tava nâi 'śâ 'parâd'yati*. 2) peccare. R. Schl. II. 18. 11: *kaććin mayâ nâ 'parâdd'am aǵńânât*; Mah. 4. 1611: *kat'an d'armê 'parâd'nuyuṅ*; Mṛ. 277. 7: *yâuvanam atrâ 'parâd'yati na ćâritryam*.

c. *ab'i* caus. propitiare, propitium facere, sibi conciliare. R. Schl. II. 30. 33 et 34: *ab'irâd'yatê*; v. sq.

c. *â* caus. 1) id. Mah. 1. 6368: *ârâd'ayiśyan drupadaṅ sa tam paryaćarat punaṅ*; Rag'. 10. 86: *guṇâir ârâd'ayâmâsus tê gurum*; R. Schl. I. 17. 31: *d'armêṇâ "râd'aya praǵâṅ*; A. 3. 5. 2) colere, servire. Man. 10. 122: *svargârt'am ... viprân ârâd'ayêt tu śaṅ (śûdraṅ)*.

c. *â* praef. *upa* caus. servire. Man. 10. 121 *b*.

c. *â* praef. *sam* caus. sibi conciliare. Mah. 3. 10344.

राम *râma* (r. *ram* s. *a*) 1) adj. amoenus, pulcher. Ur. 71. 7. 2) m. nom. pr.

रावण *râvaṇa* m. (caus. r. *ru* s. *ana*) nom. pr. Râkśasi.

राश् *râś* 1. âtm. (*śabdê*) sonare; v. *râs*, *ras*.

राशि *râśí* m. cumulus. N. 13. 17.

राष्ट्र *rá'śṭra* n. (r. *râǵ* s. *tra*, v. euph. r. 89) regnum. Br. 1. 1.

रास् *râs* 1. âtm. (*śabdê*) sonare; cf. *ras*, *râś*.

रासभ *rá'sab'a* m. (r. *râs* s. *ab'a*) asinus. Am.

राहु *râhú* m. Daemon, e Dâityorum stirpe, serpenti posticâ corporis parte similis, a quo lunam et solem eclipsis tempore voratos mythologia fingit. N. 16. 14.

1. रि *ri* 5. par. i. q. *ar* *ṛ* cl. 5.

2. रि *ri* 6. par. *riyá'mi* (*gatâu*) ire. — In dial. vêd. *ri* cl. 9 educere. Ṛgv. 56. 6: *tvaṅ sutasya madê ariṇâ apaṅ* „tu libaminis gaudio (e nube) elicuisti aquas".

c. *sam* cl. 9 in dial. vêd. sanare. Ṛgv. 117. 19: *srâmam* (vulneratum) ... *saṅriṇît'aṅ*.

रिक्थ *rikt'á* n. (r. *rić* s. *t'a*) facultates, bona, divitiae, opes. Man. 9. 104.

रिख् *rik'* 1. par. ire; v. *rak'*.

रिङ्ख् *riṅk'* 1. par. id.; v. *rak'*.

रिङ्ग् *riṅg* 1. par. id.; v. *rak'*.

1. रिच् *rić* 7. par. âtm. *riṇáćmi*, *riṅćé'* disjungere, separare, liberare. Rag'. 14. 85: *râǵyaṅ raǵôriktamanâṅ śaśâsa*; B'aṭṭ. 6. 36: *riṇaćmi ǵalad'ês* disjungo a mari. (V. 2. *rić* et cf. lat. *LIC*, *linquo*; gr. ΛΙΠ, λείπω, mutatâ gutt. in lab.; lit. *pa-lëkmi* relinquo; boruss. vet. *po-linka*; goth. *af-lifnan* relinqui, superesse; *laibôs* reliquiae, cum mediâ pro aspir.;

island. vet. *hifar* reliquiae; germ. vet. *LIB*, *bi-lîbu* remaneo, *bi-leib*, *bi-libumês*; nostrum *bleibe*.

c. *ati* pass. proprie disjungi, inde conspici, excellere, praecellere, praevalere, dominari; potiorem esse. Hit. 12. 7: *svabʹâva êvâ 'tra taťâ 'tirićyatê yaťâ prakṛtyâ maďuraṅ gavâm payaḣ*; 35. 7: *dâivam atrâ 'tirićyatê*; Man. 12. 25: *yô yadâi "śâṅ guṇô dêhê sâkalyênâ 'tirićyatê*. C. acc. superare, excedere. Man. 2. 145: *sahasran tu pitṛn mâtâ gâuravêṇâ 'tirićyatê*. C. ablat. potiorem, meliorem, praestantiorem esse aliquâ re, excedere alqm rem. Hit. 133. 2: *aśvamêďasahasrâd ďi satyam êvâ 'tirićyatê*; Bʹ. 2. 34: *akîrtir maraṇâd atirićyatê* „infamia ultra obitum porrigitur". Etiam cum instr. (cf. *yuǵ* praef. *vi*) Mah. 3. 10588: *kapôtas tu mâṅsênâ 'tyatirićyatê* „columba vero carne (regis) multo gravior est". V. praef. *pra*.

c. *ut* pass. id. Mah. 1. 3070: *mamâi 'vô 'drićyatê ǵanma duśyanta tava ǵanmanaḣ* (praestantior est).

c. *pra* pass. c. abl. excedere aliquam rem, porrigi ultra aliquam rem. Ṛgv. *divaśćit tê ... praririćê mahitvam* „ultra coelum tua exporrecta est magnitudo"; 61. 9: *asyêd* (*asya it*) *êva praririćê mahitvan divaspṛťivyâḣ* „illius utique excedit magnitudo coelum et terram".

c. *vi* alvum exonerare. *virikta* qui alvum exoneravit. Man. 5. 144.

2. रिच् *rić* 1. et 10. par. (*viyôǵanasamparkanayôḣ* K.) relinquere; conjungere. *rêćitâ* relictus. Ragʹ. 6. 7.

रिज् *riǵ* 1. âtm. frigere, assare. Cf. *bʹarǵ bʹṛǵ*, *bʹraǵǵ*.

रिण्व् *riṇv* 1. par. (*vraǵê*, scribitur *riv*, gr. 110ᵃ⁾) ire; v. *raṇv*.

रिपु *ripú* m. hostis. N. 6. 93. Cf. radd. *ripʹ*, *rimpʹ*.

रिप्स् *rips* v. *rabʹ*.

रिफ् *ripʹ* 6. par. (*kaťťanayuddʹanindâhiṅsâdânêśu* K.) gloriari; pugnare; reprehendere; laedere, occidere; dare. Cf. *rimpʹ*, *arpʹ ṛpʹ*, *armpʹ ṛmpʹ*.

रिम्फ् *rimpʹ* 6. par. (*vadʹê*) ferire, occidere; v. *ripʹ*.

रिश् *riś* 6. par. (*hiṅsâyâm*) ferire, laedere, occidere; cf. *riś*.

रिष् *riś* 1. et 4. par. laedere, vulnerare, occidere. Dr. 7. 20: *ariśṭadêhaḣ*. — In dialecto vêd. etiam cum productâ vocali. Ṛgv. 36. 15: *pâhi rîśataḣ* „serva (nos) ab occisore". (Cf. slav. *rêṣati* secare.)

रिह् *rih* 1. par. in dialecto vêd. 1) colere, laudare (cf. *arh*). 2) rogare. 3) dare; v. Westerg. — In dialecto vêd. etiam *rih* cl. 2 = *lih* q. v.

1. री *rî* 4. âtm. fluere. Ṛgv. 85. 3: *vartmâny êśâm anu rîyatê gʹṛtam* „in tramite eorum post (ipsos) manat aqua". Cf. *ri*, *ar ṛ*.

c. *â* affluere, adire. Ṛgv. 30. 2.

2. री *rî* 9. par. *riṇâmi* (gr. 345) ire; v. 1. *rî*.

c. *ni* adoriri. Ṛgv. 61. 13: *niriṇâti śatrûn*.

1. रु *ru* 2. par. *râumi*, *râvîmi* (v. gr. 309. 315) sonare, strepere, murmurare, susurrare, clamare, vociferari, ululare, ejulare. Hit. 23. 2: *karṇê kalaṅ kimapi râuti*; H. 1. 25: *êtê ruvanti* (sic legendum pro *bruvanti*) *sârasâ ǵalaćâriṇaḣ*; Mah. 1. 3022: *na kʹalv aham idaṅ śûnyê râumi*; 3. 11716: *ruvantaśća mahâravân ... râkśasâḣ*; 4. 1463: *gômâyur êśa ... ruvan*; Man. 4. 115: *śvakʹarôśṭrêća ruvati ... na paťêd dviǵaḣ*. — Part. perf. pass. *rutâ* personitus. Mah. 3. 1535: *nadîḣ ... puṅskôkilarutâḣ*. — *rutâ* n. sonus, cantus (avium), susurrus (apum). Lass. 52: *pâdapâṅśćâi 'va vihaṅgarutahlâditân*; Ritu-S. 1. 5: *haṅsaruta*; Bʹatt. 2. 10: *rutâni śaṭpadânâm*. — Intens. Mah. 1. 7806: *śaraṇam abʹyêmi rôravîmića duḣkʹitâ*; 2. 2308: *drâupadî ... rôravîti tv anâťavat*. (Cf. *rud*; slav. рю *rju*, praes. *revuṅ* rudo, rugio, gr.

comp. 503; fortasse etiam lit. *lóju* latro, fut. *lô-siu*, et russ. *laju* latro, clamo [infin. *la-ja-tj*] ad caus. radicis *ru* pertinent, mutato *r* in *l*; etiam lat. *rûmor* ad caus. trahi potest, ita ut *â* debilitatum sit in *û* et *v* mutatum in *m*, sicut in *clamo* = scr. caus. *śrâvâyâmi* radicis *śru* q. v.; gr. ὠ-ϱύ-ο-μαι cum Pottio ad *ru* praef. *â* retulerim.

c. *ab'i* i. q. simpl. Part. perf. pass. *ab'iruta* personitus, circumsonitus. Mah. 3. 1535: *nadîn ... sârasâb'irutân*.

c. *â* i. q. simpl. B'att. 17. 24: *vîrâu râg'avâv ârutâm*.

c. *vi* id. Sâ. 5. 75: *êtâ g'ôrân śivâ nâdân ... viruvanti*; Ur. 67. 14. Hit. 55. 22.

c. *sam* id. B'att. 17. 71: *samarâud itarô ǵanan*.

2. रु *ru* 1. âtm. (*rôśê* K. *vad'ê gatyâm* V.) irasci; occidere; ire.

रुक्म *rukmá* n. (ut videtur, a r. *ruć* e *ruk*, servatâ primitivâ gutturali, sicut e. c. in *vâkya* a *vać* e *vak*) aurum. Hit. 39. 4.

रुक्ष *rukśá* i. q. *rûkśá*.

1. रुच् *ruć* 1. âtm. 1) lucere, splendere. Rgv. 6. 1: *rôćantê rôćanâ divi* „fulgent fulgores (ejus) in coelo; Mah. 1. 6613: *rurućê sâ 'd'ikam sub'rûr âpatantî nab'astalât sâudâminî 'va*. 2) placere. Hit. 53. 2: *yad êva rôćatê yasmâi b'avêt tat tasya sundaram*; Mah. 1. 7442: *na rôćatê vigrahô mê*. — *rućitá* n. libitum, gratum. Sâ. 5. 80: *rućitan yadi tê*; Mah. 1. 7952: *yad asya rućitan kartun tat kurud'vam*. 3) approbare, gaudere. Mah. 1. 7444: *vigrahan tâir na rôćê*. — Caus. par. âtm. 1) velle, cupere, appetere. Man. 2. 243: *yadi tv âtyantikan vâsan rôćayêta gurôn kulê* (schol. *iććêt*); R. Schl. I. 36. 3: *gamanan rôćayâmâsa*; Mah. 1. 5741: *na hi pâpam apâpâtmâ rôćayiśyati*. (Cf. *lôć*, *lôk*, lat. *LUC*, *luc-s*; *lûceo* = scr. caus. *rôćâyâmi*, v. gr. comp. 109[a]. 6; gr. λευκ-ός, λύχ-νος, goth. *liuh-ath* lumen, ubi *iu* respondet sanscrito *ô* = *a* + *u*, debilitato gunae incremento *a* in *u*, v. gr. comp. 27; *lauhmôni* vel *lauhmuni* fulmen; germ. vet. *liuh-tjan* lucere, nostrum *leuch-ten*; slav. ЛОУЧА *luća* radius, ЛОУНА *lu-na* luna; hib. *loiche*, *loichead* „a light, candle, lamp; lightning, flame, splendour", *logha* „splendid", *logh-mhar* „bright". Huc etiam trahi possunt hib. *leos* „light", *leosaim* „I light up, kindle"; *les* „light, illumination" mutatâ gutturali in sibilantem, nisi pertinent ad *las*; v. *lôk*.)

c. *ati* par. splendore vincere, überstrahlen. Mah. 3. 486: *atyarôćaśća b'ûtâtman b'âskaran svêna têǵasâ*.

c. *anu* caus. i. q. caus. simpl. Mah. 3. 12679: *vanam êvâ 'nvarôćayat*.

c. *ab'i* caus. id. R. Schl. II. 30. 27: *na dêvi tava dunk'êna svargam êvâ 'nurôćayê*. Cum infin. vel nomine actionis in *ana* R. Schl. II. 29. 19: *nâ 'b'irôćayasê nêtun tvam mân kênâi 'va hêtunâ*; R. Schl. I. 36. 2: *gamanâyâ 'b'irôćaya* (cf. *gamanâyô 'paćakramê* p. 87).

c. *â* caus. id. R. Schl. II. 30. 28.

c. *prati* caus. id. Mah. 3. 11546: *prast'ânam pratyarôćayan* sie beliebten fortzugehen.

c. *vi* splendere. N. 17. 11: *piplus tasyâ vyarôćata ... vyab'rê nab'asî 'va niśâkaran*; In. 1. 40.

2. रुच् *ruć* f. (r. *ruć*) splendor. Mêg'. 45. (Cf. lat. *luc-s*.)

रुचि *rúći* f. (r. *ruć* s. *i*) 1) id. Mêg'. 15. 2) desiderium, appetitus. Hit. 19. 15.

रुचिर *rućirá* (r. *ruć* s. *ira*) splendens, pulcher, amoenus. N. 4. 28. 5. 3. A. 4. 52.

1. रुज् *ruǵ* 6. par. frangere. *rugná* fractus. Mah. 3. 678 *vâtarugna iva ... vanaspatin*. — Cl. 10 (*hinsê*) ferire, laedere, occidere. Vid. *ruǵâ*, *rôga* aegritudo et cf. lit. *láuźu* frango, praet. *láuźiau* = scr. caus. vel 10. cl. *rôǵâyâmi*, mutato *r* in *l*, *ǵ* i. e. *g* in *ź*,

v. p. 109 not.; germ. vet. *LUCH* vellere, *ar-liuhhan* evellere, v. Graff. 2. 137; lat. *lûgeo* = caus. vel cl. 10 *rôǵáyâmi*, gr. comp. 109[a]. 6; gr. λυγρός, ο-ΡΥΓ, ὀ-ρύσσω, ὄ-ρυγμα, ὀ-ρυκτή, ὀ-ρυχή, praefixâ vocali, sicut in ὄνομα, ὀφρύς, ἐ-λαχύς etc.)

c. *ava* i. q. simpl. Hid. 1. 12: *avaruǵya ... gulmân.*

c. *â* âtm. id. Mah. 2. 2113: *viśâṇan̊ ǵâur iva madât svayam âruǵatê 'tmanan̊.*

c. *â* praef. *sam* id. Mah. 4. 1082.

c. *vi* diffringere. Śak. 24. 16: *d'armâraṇyan̊ viruǵati ǵaǵan̊.*

2. रुज् *ruǵ* f. (nom. *ruk*, r. *ruǵ*) morbus, aegritudo. Ur. 42. 4.

रुजा *ruǵâ* f. (r. *ruǵ* s. *â*) id. Sâ. 5. 68. 81.

1. रुट् *ruṭ* 1. âtm. (*pratig'âtê* K. *dîptipratihatayôn̊* V.) arcere, avertere; splendere; cf. 2. *ruṭ'*, 2. *luṭ*.

2. रुट् *ruṭ* 10. par. (*ruśi* K. *ruśi dyutâu* V.) irasci (cf. *ruś*); splendere (cf. *ruć*).

1. रुठ् *ruṭ'* 1. par. (*upag'âtê*) ferire, occidere, perturbare.

2. रुठ् *ruṭ'* 1. âtm. (*pratig'âtê*) arcere, avertere. Cf. 1. *ruṭ*.

रुण्ट् *ruṇṭ* 1. par. (*stêyê*; scribitur *ruṭ*, gr. 110[a]) furari. Cf. *ruṇḍ*, *luṇṭ*, *luṇḍ*.

रुण्ठ् *ruṇṭ'* 1. par. (*gatyâlasyastêyak'ôṭê*) ire; pigrum esse; furari; claudicare.

रुण्ड् *ruṇḍ* 1. par. furari; v. *ruṇṭ*.

रुद् *rud* 2. par. interdum âtm. (anom. v. gr. 321) praet. mltf. *árôdiśam* et *árudam*. Flere. N. 11. 14: *krôśati rôditi*; 16. 34: *ruditê b'ṛśam*; Br. 3. 20: *rurudus trayan̊*; Mah. 3. 593: *mâ rôdîn̊*; R. Schl. I. 46. 20: *mâ rudô mâ rudan̊*; II. 52. 19: *rurudê*. — Etiam cl. 6 par. âtm. Br. 3. 22: *mâ pitâ ruda*; Mah. 1. 5597: *śôćêtaća rudêtaća*. — Transl. deflere cum acc. B'aṭṭ. 5. 5: *arôdît sâ b'râtarâu*. — Intens. valde flere. Br. 3. 2: *kim êvam b'ṛśaduh̊k'ârtâu rôrudyêt'âm*; 1. 4: *rôrudyamânân̊s tân dṛṣṭvâ.* (Cf. *ru*, lat. *rudo*, germ. vet. *RUZ* flere [*riuzu*, *rouz*, *ruzumês*]; lit. *raudōju* lamentor et slav. *rūdajun̊* fleo = scr. caus. *rôdáyâmi*, v. gr. comp. 505. 506.)

c. *anu* i. q. simpl. Râm. II. 55. 21: *anurudanti*; Nalôd. 3. 32: *anururôda.*

c. *pra* id. N. 17. 31. 22. 30: *prarudita* flens. Br. 3. 21: *praruditân sarvân niśamya.*

रुद्र *rudrá* m. (r. *rud* s. *ra*) 1) cognomen Śivi. 2) quidam ordo undecim Geniorum. In. 5. 24. N. 10. 24.

1. रुध् *rud'* 7. par. âtm. *ruṇád'mi*, *rund'ê*. 1) impedire, praecludere, retinere, obstruere. B'. 4. 29: *prâṇâpânagatî rudd'vâ*; Rag'. 7. 32: *tâm udvahantam pat'i b'ôǵakanyân rurôd'a râǵanyagaṇan̊*; Ur. 68. 1: *idan̊ ruṇadd'i mâm padmam.* 2) arcere. R. Schl. I. 28. 22: *yakśîm aśmavarśâb'ivarśiṇîm ... rurôd'a sa sâyakâin̊.* 3) includere. Man. 9. 12: *gṛhê rudd'ân̊.* Obsidere. Mah. 3. 638: *arund'at tân̊ (purîn̊) suduśṭâtmâ sarvatan̊.* (De formâ *árund'at* pro *áruṇat* v. gr. 341[b]). — Caus. includi jubere. Rag'. 12. 71: *lan̊kân rôd'ayâmâsa pin̊galâin̊ (vânarâin̊).* — (Fortasse hib. *rundha* „secret, mysterious" a *rund'*, sicut lat. *arcanus* ab *arcendo*; *rundhachd* „secrecy", *ruindiamhar* „a mystery, a dark secret", *ruine* „secrecy" abjecto *d*; goth. *runa* mysterium. Germ. vet. *rûnên* susurrare [nostrum *raunen*], *rûnazjan* mussitare ad *ru* sonare referri possunt. Ag. Benary huc trahit lat. *rudens*, Röm. Lautlehre p. 223.)

c. *anu* impedire, retinere. Śak. 151. 1: *ayam anurud'yamânas tâpasîb'yâm ... bâlan̊.*

c. *ab'i* perturbare. Śak. 33. 3: *yat'âća sâinikâs tapôvanan nâ 'b'irund'anti.*

c. *ab'i* praef. *sam* arcere. R. Schl. II. 14. 12.

c. *ava* impedire, cohibere, refrenare. R. Schl. II. 30. 9: *yasyaćâ 'ri'ê 'svarud'yasê*; Man. 8. 236. — Intens. R. Schl. II. 58. 20: *mâ smâi 'nam avarôrud'an̊.*

c. *á* id. Bʿaṭṭ. 17. 49: *bandʿutá śućam áruṇat.* — Caus. impedire, incommodare, molestum esse, perturbare. R. Schl. II. 96. 40: *kákéná "ródʿyamánán tán rámó Svâhasat.*

c. *upa* impedire, incommodare, perturbare. Man. 8. 348: *dʿarmó yatró 'parudʿyaté*; R. Schl. II. 36. 14: *anáryé kṛtyam árabdʿaṅ kin na púrvam upárudʿaṅ*; Man. 7. 125: *uparudʿyá 'rim.* Arcere, praecludere. Ragʿ. 7. 36: *réṇuṅ ... uparuródʿa súryam.*

c. *ni* 1) impedire, retinere. Up. 34: *yávat kińćid gatá távan niruddʿá sá puródʿasá.* 2) praecludere, obstruere (e. c. viam). Bʿaṭṭ. 17. 49. 3) coërcere, refrenare, comprimere. Hit. 34. 1: *nigasáukʿyan nirundʿánaṅ*; Maḥ. 3. 13633: *nirudʿyaćé 'ndriyagrámam.* 4) includere. Man. 11. 1176: *vipraduśṭáṅ striyam bʿartá nirundʿyád ékavéśmani.*

c. *ni* praef. *sam* retinere, inhibere, sistere. Man. 8. 83: *sá sadyaṅ sannirôddʿavyá.*

c. *prati* impedire. Man. 11. 11.

c. *vi* impedire, retinere, prohibere. Maḥ. 2. 227: *kaććit páurá na ... virudʿyanté paráiṅ kṛtáṅ*; R. Schl. II. 36. 10: *svaraśćá 'pi vyarudʿyata.* — *viruddʿa* impeditus, prohibitus, vetitus. R. Schl. I. 7. 8: *parasparéṇa viruddʿáṅ*; Man. 7. 152: *parasparaviruddʿánám*; Bʿ. 7. 11: *dʿarmáviruddʿó bʿútéśu kámó Ssmi.*

c. *sam* i. q. simpl. N. 13. 10: *márgaṅ saṅrudʿya*; Sâ. 5. 82: *mátá saṅruṇaddʿi mám*; Maḥ. 3. 13633: *manaṅ saṅrudʿya*; Man. 8. 235: *agávikê tu saṅruddʿé vṛkáiṅ* (schol. *parivṛté*).

2. रुध् *rudʿ* 4. âtm. interdum par. (primitive pass. praecedentis, v. gr. 445 annot.)

c. *anu* amare. Dr. 4. 18: *páríʿán ná 'nuróddʿun tvam arḥasi*; Maḥ. 3. 13891: *dóśan ná 'nurudʿyaté*; N. 4. 10: *dʿarmam évá 'nurudʿyanti*; Maḥ. 4. 492: *bʿartáram anurudʿyantyaṅ.*

रुधिर *rudʿirá* n. (r. *ruḥ* crescere [servato primitivo *dʿ* pro *ḥ*, v. gr. 235 et cf. *róḥita* ruber] s. *ira*) sanguis. Ḥ. 2. 11. (*rudʿirá* n. a perdito adj. *rudʿira* ruber, cf. *róḥita* e *róduita*, gr. ἐ-ρυθρός, lat. *ruber*, cujus *b* pro *f* [v. gr. comp. 18] respondet scr. *dʿ*, graeco ϑ, sicut in *fumus* = scr. *dʿúmá*, q. v.; radice etiam huc pertinent lat. *rúfus*; lit. *raudà* color ruber, *raudónas* ruber, *ruddas* subruber, *rudis* rubigo, aerugo; slav. vet. *rŭd-ê-ti san* rubescere, *rŭṣdĭ* πυῤῥός, *rṣda* rubigo in segetibus [Miklosich p. 75]; russ. рыжій *rúṣiĭ* rufus, polon. *rusy* id.; island. vet. *raud-r* ruber, saxon. vet. *rod* id., germ. vet. *rót*, nostrum *roth*; hib. *ruadh* „red, reddish, Welsh rhydh"; *ruaid* id., *ruaidhim* „I redden".)

रुप् *rup* 4. par. (*vyákulatvé* K. *vimóḥé* V.) perturbari, conturbari, mentis errore affici.

रुरु *rúru* m. (ut videtur, a r. *ru* per redupl.) capreae genus (Wils.: a kind of a deer). Dr. 4. 15.

रुश् *ruś* 6. par. (*ḥiṅsáyám* K. *ḥiṅsé* V.) ferire, laedere, occidere (cf. *ruś*, *riś*). — *ruśánt* in dial. vet. rutilans. Ṛgv. 58. 4. 62. 8. 113. 2 (cf. *ruć*).

1. रुष् *ruś* 1. et 4. par. ferire, laedere, occidere. Cf. *ruś*.

2. रुष् *ruś* 4. et 10. par. irasci. *ruśṭá* iratus. Śṛṅgara-T. 7; *ruśitá* id. Man. 9. 83; *róśitá* id. Ḥ. 1. 12. (Cf. gr. λύσσα, λυσσάω, λυσσαίνω.)

3. रुष् *ruś* f. (nom. *ruṭ*, r. *ruś*) ira, furor. N. 11. 37.

रुह् *ruḥ* 1. par. 1) prodire, nasci, crescere. Man. 9. 36: *yádṛśan tú 'pyaté víǵaṅ kśétré ... tádṛg róḥati tat tasmin víǵam*; Maḥ. 3. 12855: *naćá 'pi sarvavíǵáni samyag róḥanti.* 2) adire, adipisci (v. p. 41 rad. *i*). Ṛgv. 110. 6: *ṛbʿavó váǵam aruḥan divó raǵaṅ* „Ṛbʿues cibum nacti sunt coelestis mundi". — Caus. *róḥáyámi* et *rópáyámi* (gr. 468) serere, plantare. Maḥ. 3. 13116: *prayanti sarvavíǵáni rópyamáṇáni*; R. Schl. II. 80. 7: *avṛkśéśuća déśéśu kéćid vṛkśán arópayan.*

(*ruh* mutilatum est e *rud'* sicut *varh vṛh* crescere ex idem valente *vard' vṛd'*; v. *rud'irá* et gr. 285. — Cum primitivâ formâ *rud'* cf. *ard' ṛd'* crescere; goth. *LUD* crescere, *liudith* crescit = scr. *rôhati* pro *rôd'ati*, *iu* = scr. *ô* i. e. *a* + *u* debilitato gunae incremento *a* in *i* [v. gr. comp. 27. 109[a]], *lauths*, gen. *laudi-s* homo; germ. vet. *liut* populus, *liuti* homines [nostrum *Leute*], *sumarlota* virgulta, palmites [Grimm II. 21], *ruota* pertica, virga; sax. vet. *ruoda*, anglo-sax. *rod* [Graff. II. 491]; slav. vet. *rod-i-ti* parere, generare = caus. *rôháyitum* e *rôd'ayitum*, *na-rodŭ* populus [Miklosich p. 74]; lit. *liudinu* generare, *rudû* auctumnus; celt. *rhodara* nomen plantae, *rod-ra* arbor; scot. *ros* semen, *rosach* semine abundans; hib. *rosan* „a shrub"; *rud* „a wood, a forest"; *ruadh* „strength, power, value", adj. „strong, valiant"; *romho* „very much, great", *romhoide* „greatness, excess"; *ruidh* „running, a race"; *roid* „a race"; *ruaidhneach* „hair" v. *rôman*; *laidir* „strong, stout", *laidireacht*, *laidireas* „strength"; lat. *rôb-ur*, ubi *b* = scr. *d'* sicut in *ruber* = *rud'irá* q. v. et gr. ῥώ-μη, ῥώννυμι aut huc aut ad *ard' ṛd'* pertinent, cf. Pott. I. 250, Benary „Römische Lautlehre" p. 218. Fortasse lat. *rûs*, *rûr-is* a crescendo dictum, mutato *d* in *r* vel in *s* deinde in *r*; *rudis* (?). Cum *ruh* adire [*ad'iruh*, *âruh*, *uparuh* adscendere] cf. hib. *roidhim* „I run", *ruidh* „running".)

c. *ad'i* par. âtm. adscendere. R. Schl. II. 83. 2: *ad'iruhya … rat'ân*; Mah. 3. 4095: *vimânańćâ 'd'irôhati*; 14943: *ad'irôhad'vam … imân rat'ân.* Intrans. evolare, subvolare, alis se levare, sublime petere. R. Schl. II. 95. 11: *dvigâ ad'irôhanti.* — Caus. tollere, levare, elevare. Rag'. 11. 81 (v. *âruh* caus.).

c. *apa* praef. *vi* caus. privare c. abl. Mah. 3. 1579: *gîvitâd vyaparôpitaḣ*; 10246: *putrân apâpân vyaparôpya râgyât.*

c. *ab'i* adscendere. R. Schl. I. 44. 3: *himavataḣ śṛṅgam ab'iruhya.*

c. *ava* descendere. A. 2. 6: *rat'âd avarurôha*; 1. 4. — Caus. par. 1) facere ut alqs descendat. Rag'. 1. 54: *tâm avârôpayat patnîń rat'âd avatatâraća.* 2) deferre, deorsum ferre, tollere. Mah. 4. 1318: *avarôpaya vṛkśâgrâd d'anûńśi.* 3) facere ut quis perdat, privare. Man. 1. 82: *itarêśv (yugêśu) âgamâd d'armaḣ pâdaśas tv avarôpitaḣ* (schol. *hînaḣ kṛtaḣ*). — Caus. âtm. *avarôpayê* descendo (me descendentem facio). Dr. 3. 8: *vimućya vâhân avarôhayad'vam.*

c. *ava* praef. *prati* caus. privare. Mah. 4. 536: *pratyavarôpitaḣ* privatus.

c. *â* par. âtm. adscendere, c. acc. vel loc. In. 1. 11: *ârôhatu b'avân … rat'am*; 14: *dêvalôkam … ârôhasva*; N. 13. 14: *vṛkśêśv âruhya*; H. 3. 5: *âruhê 'mâm mama śrônîm*; M. 30: *tatra … âruhêt'âḣ* *). Adire, adipisci. Hit. 10. 16: *sańśayam punar âruhya*; B'. 6. 4: *yôgârûd'aḣ.* — Caus. efficere ut quis adscendat; tollere, levare, collocare in aliquo loco. N. 8. 19. 13. 52. In. 2. 21. Sâ. 5. 62. Dr. 8. 34. 9. 13. M. 31.

c. *â* praef. *ad'i* adscendere. Mah. 1. 6395. — Caus. efficere ut quis adscendat. R. Schl. II. 55. 16.

c. *â* praef. *anu* post aliquem ascendere. Mah. 2. 36: *anvârurôhaćâ 'py ênam.*

c. *â* praef. *anu* praef. *sam* id. Mah. 1. 3818: *tatrâi 'nań ćitrâgnist'am mâdrî samanvârurôha.*

c. *â* praef. *upa* ascendere. Mah. 2. 37: *upâruhyâ 'rgunaśćâ 'pi.* Adire, adipisci. Rag'. 17. 30.

c. *â* praef. *pra* id. Mah. 3. 10594.

c. *â* praef. *sam* adscendere. N. 19. 20. Adire, adipisci. Rag'. 8. 15.

c. *upa* id. Mah. 2. 37.

---

*) *âruha* est imper. et *âruhêt'âs* potentialis praeter. multiformis formationis sextae respondentque formis graecis ut τύπε, τύπτοιο; v. gr. 381[b] et 374[b].

c. *pra* prodire, crescere. Ḥit. 14. 7: *tušênâ 'pi parityaktâ na prarôḥanti tanḍulâh.*

c. *prati* caus. facere ut quis iterum crescat. Ragʿ. 17. 42: *śatrûn uddʿṛtya pratirôpayan* (schol. *śatrûn uddʿṛtya utkʿâya pratirôpayan punah stʿâpayan*).

c. *vi* se dispandere, diffundere. Bʿ. 15. 3: *aśvattʿam ênan suvirûḍʿamûlam ... čittvâ*; Ragʿ. 2. 26: *virûḍʿaśaśpa.*

c. *sam* 1) crescere. Bʿaṭṭ. 11. 5. 2) se colligere, animum confirmare. *sanrûḍʿa* confirmatus, animo promptus. A. 11. 1. — Caus. facere ut quis crescat, augeatur, progeniem habeat. Śak. 130. 1: *sanrôpitê ʾʾtmani dʿarmapatnî mayâ tyaktâ.*

रुह *ruḥa* (r. *ruḥ* s. *a*) crescens, in fine compp., v. *tanûruḥa*, *śirôruḥa.*

रुह्वन् *rúḥvan* m. (r. *ruḥ* s. *van*) arbor.

रूक्ष् *rûkš* 10. par. (*pârušyê*; ut videtur, denom. a *rûkšá* q. v.) horridum, asperum, durum esse.

रूक्ष *rûkšá* (ut videtur, a r. *ruḥ* crescere) 1) adj. asper, horridus, immitis, durus, acerbus, austerus. Ḥ. 2. 6. Bʿ. 17. 9. 2) subst. m. arbor. Ḥêm. (Scribitur etiam *rukšá*. Cf. germ. vet. *rûh*, nostrum *rauh*, anglo-sax. *ruh*, *rug*, *reoh*, angl. *rough.*)

रूढ *rûḍʿá* v. *ruḥ* et gr. 107[b].

रूप् *rûp* 10. par. (ut videtur, denom. a *rûpá* forma) 1) formare. 2) gestibus exprimere, indicare, repraesentare, proponere, oculis subjicere. Śak. 7. 2: *raṭʿavêgan rûpayati* (v. *naṭ*); Ur. 21. 11.

c. *ni* 1) facere, perficere, peragere. Man. 6. 38: *nirûpyê 'šṭim.* 2) percipere, videre, animadvertere. Ḥit. 23. 3: *čidran nirûpya.* 3) considerare, reputare, perpendere. Ḥit. 10. 3: *tan nirûpyatâm*; 10. 17: *tan nirûpayâmi tâvat.* 4) examinare, inquirere, explorare, investigare. Ḥit. 20. 15: *pakšibʿir itas tatô nirûpayadbʿis tarukôṭarê śâvakâstʿîni prâptâni*; 90. 1: *aḥam api gatvâ kim êtad iti nirûpayâmi.* Pervestigare, perquirere, perscrutari. Ḥit. 68. 14: *kôṭarê nirûpyamâṇê.* 5) eligere, aussersehen. Ḥit. 41. 2: *aṭavîrâǵyê sbʿišêktum bʿavân ... nirûpitah.*

c. *vi* (denom. a *virûpa* deformis) deformare. Ḥit. 65. 1. R. Schl. I. 1. 44.

रूप *rûpá* n. (ut videtur, a r. *ruḥ* crescere, caus. *rôpáyâmi*) 1) forma. Ḥ. 2. 5. 2) pulchritudo. Sâ. 2. 18. 3) natura, indoles.

रूपतस् *rûpatás* adv. (a praec. s. *tas*, v. gr. 584 s. *tas*) formâ. N. 19. 32.

रूपवन्त् *rûpavant* (a *rûpá* s. *vant vat*) formosus, pulcher. In. 4. 12.

रूपिन् *rûpín* (a *rûpá* s. *in*) id. Sâ. 1. 26.

रूष् *rûś* 1. par. ornare. In. 5. 8: *divyaččandanarûšitâu ... stanâu.*

रे *rê* interj. vituperationis. Ḥit. 10. 19.

रेक् *rêk* 1. âtm. (*śankâyâm*) suspicari; dubitare.

रेखा *rêkʿâ* f. i. q. *lêkʿâ.*

रेज् *rêǵ* 1. âtm. (*dîptâu*) 1) splendere (cf. *râǵ*). 2) in dial. vêd. tremere. Ṛgv. 31. 3: *arêǵêtan rôdasî*; *pṛtʿivî ... bʿiyâ ... rêǵatê*; 80. 14: *ǵagačča rêǵatê.*

c. *pra* tremere. Ṛgv. 38. 10: *arêǵanta pra mânušâh.*

रेट् *rêṭ* 1. par. (*paribʿâšaṇê* K. *yâččê vâči* V.) loqui; petere. (Vid. *raṭʿ.*)

रेणु *rêṇu*, vêd. *rêṇú* m. f. pulvis. Ḥ. 4. 40.

रेतस् *rétas* n. (r. *rî* s. *tas* vel, secundum grammaticos, s. *as*, radice auctâ adjecto *t*, v. *srôtas*) semen virile. Cf. *rêtra.*

रेत्र *rêtra* n. (r. *rî* s. *tra*) id.

रेप् *rêp* 1. âtm. (*śabdê* K. *śabdê gamanê* V.) sonare; ire. Cf. *rêbʿ*, *rêv.*

रेफ *rêpʿa* 1) adj. humilis; trop. vilis, abjectus. Am. 2) subst. m. nomen litterae *r.*

रेब् *rêb* 1. âtm. i. q. *rêv.*

रेभ् rêb' 1. âtm. (śabdê) sonare. In dial. vêd. laudare. Ṛgv. 120. 6: ahańćid d'i rirêb'â 'śvinâ vâm; 105. 9. Cf. ramb', rap, lamb', lap.

रेव् rêv 1. âtm. (plavê gatâu K. plutâu vraǵê V.) ire, natare. Cf. riṇv.

रेष् rêś 1. âtm. (avyaktê śabdê K. hrêśâyâm V.) hinnire. Cf. hrêś, hêś.

1. रै râi 1. par. latrare, allatrare, c. acc. Ṛgv.-V. 55. 3: stênań râya, sâramêya, stôtṛn indrasya râyasi kim (v. Westerg.).

2. रै râi m. res, divitiae, opes. Ṛgv. 36. 12: râyas pûrd'i „opes largire". (Nom. sg. râs, lat. rês, v. gr. comp. 137.)

रोग rôga m. (r. ruǵ s. a) morbus, aegritudo.

रोगिन् rôgin (a praec. s. in) aegrotus.

रोड् rôḍ 1. par. (anâdarê) contemnere, spernere.

रोदन rôdana n. (r. rud s. ana) fletus. Lass. 30. 7.

रोदस् rôdas n. 1) coelum. 2) terra. Dual. rôdasî coelum et terra. Ur. 1. 4.

रोधस् rôd'as n. (r. rud' impedire, s. as) ripa, litus.

रोधिन् rôd'in (r. rud' s. in) impediens. Śak. 21. 5.

रोपय् rôpáy caus. r. ruh, gr. 468. 4.

रोमन् rô'man n. (ut mihi videtur, a r. ruh crescere, abjecto h, suff. man, cf. śirôruha, tanûruha) pilus corporis. (Cf. lô'man, hib. romach „hairy", romachad „hairiness", roinfaith „bair-cloth"; roin, roine „hair fur", roineach „hairy, crinose".)

रोमन्थ rômant'a m. ruminatio. Śak. 32. 15. (Cf. lat. rumino.)

रोरुद्य rôrudya intens. r. rud. Br. 1. 4. 3. 2.

रोष rôśa m. (r. ruś s. a) ira. H. 4. 48.

रोषित rôśitá v. ruś.

रोहिणी rôhiṇî' f. (r. ruh s. in in fem.) astrum lunare*), in mythologia una e Dakśi filiis et dei Ćandri (lunae) conjugibus. N. 16. 22.

रोहित rô'hita (part. perf. pass. caus. rad. ruh [e rud'] suff. ta) ruber. (Vid. rud'irá, lô'hita.)

रौट् râuṭ, रौड् râuḍ 1. par. i. q. rôḍ.

रौद्र râudra (a rudrá Śivus, s. a) 1) ad Śivum pertinens; subst. neut. nomen teli Śivi. A. 3. 50. 10. 42. 2) terribilis. H. 4. 46. N. 12. 20.

ल l.

लक् lak 10. par. lâkáyâmi i. q. rak.

लक्ष् lakś 10. par. 1) videre, conspicere, animadvertere, observare. N. 3. 21: kat'am asi na lakśitań; 2. 7: duhitâ mê sdya nâ 'tisvast'ê 'va lakśyatê; 21. 34. Sâ. 4. 8: tiśṭ'antîćâ 'pi sâvitrî kâśṭ'ab'ûtê 'va lakśyatê; N. 23. 2: ćaritâny asya lakśaya; Sâ. 5. 4: asvast'am ivaćâ ''tmânań lakśayê; R. Schl. II. 63. 45: lakśayâmâsa hṛdayê ćintâm. 2) (fortasse denom. a lakśa nota, signum) notare. Mah. 3. 14852: añkâir lakśâiśća tâń (gâń) sarvâ lakśayâmâsa. (Fortasse lakś e dakś pro darkś vel drakś, cf. darś dṛś, fut. drakśyâ'mi.)

c. â i. q. simpl. sens. 1. A. 10. 19: tê mâm âlakśya dâitêyâń.

c. â praef. sam id. Mah. 1. 5249.

c. upa id. N. 4. 27. Sâ. 5. 27. A. 4. 40.

c. upa praef. sam id. Mah. 2. 1557.

c. vi id. H. 1. 51.

c. sam id. Rag. 1. 10: hêmnań sańlakśyatê hy agnâu viśudd'iń śyâmikâ 'pi vâ.

लक्ष lakśa n. (r. lakś s. a) 1) nota, signum. Mah. 3. 14852. 2) numerus 100,000. Hit. 115. 4.

*) Wils.: the fourth lunar asterism figured by a wheeled carriage and containing five stars, probably, α, β, γ, δ, ε.

लक्षण lakšaṇá n. (r. lakš s. ana, v. euph. r. 94[a]) nota, signum. N. 16. 27. 19. 13.

लक्ष्मन् lakšman n. (r. lakš s. man) nota, signum. Śak. 10. 14.

लक्ष्मण lakšmaṇá m. (fem. -î) grus indica. A. 9. 21.

लक्ष्मी lakšmî' f. (ut videtur, a lañǵ splendere, adjectâ sibilante, s. ma in fem.) 1) Lakšmia, dei Višṇûs uxor, abundantiae et felicitatis dea. 2) felicitas. 3) pulchritudo, splendor. N. 12. 10. A. 4. 13. (Cf. lit. laimĕ dea felicitatis.)

लक्ष्य lákšya (r. lakš s. ya) 1) spectandus. 2) n. scopus.

लख् lak' 1. par. ire; v. rak'.

1. लग् lag 1. par. (sañgê) adhaerere. lagná 1) adjunctus, adhaerens. Hit. 4. 1: yan navê b'âǵanê lagnań sańskârô nâ 'nyat'â b'avêt; 35. 12: kôdaṇḍâṭanîlagnań snâyuband'ań k'âdâmi. 2) secutus (v. lag praef. anu). Lass. 25. 6: pṛšṭatô lagnań; — subst. n. ortus signi Zodiaci. Lass. 20. 8: šub'ê lagnê; Hit. 97. 13. (Huc trahi potest lat. ligare, nisi pertinet ad ráǵǵu.)

c. anu: anulagna secutus. Lass. 30. 10: šabdânulagnań šmašânab'ûmiń gatań.

2. लग् lag 10. par. lâgáyâmi (svâdâpanê) gustare, adipisci; v. rak.

लगुड laguḍa m. fustis, baculus. Hit. 101. 8.

लग्न lagná v. 1. lag et laǵǵ.

लघय् lag'ay denom. (a lag'ú levis) levare. Ur. 42. 4: manasiǵaruǵań sâ ... rahasi lag'ayêt; Rag'. 3. 35. 11. 62.

लघिमान् lag'imân m. (a lag'ú s. imân, v. gr. 584 suff. imân) levitas.

लघिष्ठ lag'išṭ'á superl. τοῦ lag'ú (v. gr. 226).

लघीयांस् lág'îyâńs compar. τοῦ lag'ú (v. gr. 226).

लघु lag'ú (fem. lag'ú et lag'vî', r. lañg' s. u ejectâ nasali) levis. N. 14. 8. (Gr. ἐλαχύς praefixâ vocali, v. gr. comp. 326; lat. levis e leguis ejecto g, adjecto i, v. p. 118 s. v. gurú; lit. lengwa-s, adjecto a; russ. legkii, adv. legko; germ. vet. lîht; anglo-sax. leoht, liht; hib. lag „weak, feeble, faint", compar. laige; lagudhadh „diminution, weakening", laguighthe „weakened, lessened"; laghad „fewness, weakness", lagaighim „I weaken, diminish, lessen", v. lag'ay; laigidh, laigse, laigsinn „weakness, debility, infirmety"; lugh „little, swift, active", lughad „littleness".)

लङ्ख् lañk' 1. par. (scribitur lak', gr. 110[a]) ire. Cf. lak', liñk'.

लङ्ग् lañg 1. par. gatik'ańǵanayôń K. gatâu k'ańǵanê V.; scribitur lag, gr. 110[a]) ire, claudicare. Cf. rañg.

1. लङ्घ् lañg' 1. par. (scribitur lag', gr. 110[a]) salire, insilire. B'aṭṭ. 15. 32: anyê (kapayań) šâilân alañg'išuń (schol. ârûḍ'âń); v. 2. lañg' et cf. rañk, rah, goth. laika salio; fortasse gr. λαγώ sicut scr. šašá nostrum Hase, a saliendo dictum; v. Pott. 1. 232.)

2. लङ्घ् lañg' 10. par. interdum âtm. transsilire, transgredi. Mah. 3. 11173: nâ 'sti šaktir mamô 'tt'âtum ... lañg'ayitvâ prayâhi mâm; 11174: tam ... na lañg'ayê; 11178: sâgarań plavagêndrêṇa kramêṇâi 'kêna lañg'itań; trop. Ur. 36. 7 infr.: yêna mama tvayô 'padêšô lañg'itań; Man. 5. 151: tam (patiń) šušrûšêta ǵîvantań sańst'itańća na lañg'ayêt „mortuum non transgrediatur" (novo matrimonio), cf. Br. 2. 34; aliter Kullûkabattus hoc praeceptum explicat: mṛtańća nâ 'tikrâmêd vyab'ićârêṇa tadîyašrâdd'atarpaṇâdivirahitayâ pâralâukikakṛtyak'aṇḍanênaća); Man. 8. 371: b'artârań lañg'ayêd yâ tu strî (schol. yâ strî ... patim purušântarôpagamanâl lañg'ayêt).

c. ab'i transsilire. Man. 4. 54.

c. ava: kâlam avalañg' tempus transigere. G'aṭ. 7.

c. vi transgredi, peccare. Rag'. 9. 741. Relinquere, abjicere. Rag'. 3. 4: ab'ilâšê ... tat'âvid'ê manô baband'â 'nyarasân vilañg'ya (schol. tyaktvâ).

लङ्गन *laṅg'ana* n. (r. *laṅg'* s. *ana*) 1) transgressio. Br. 2. 34. 2) contemtio, repudiatio, rejectio. Ur. 33. 15.

लछ् *lač* 1. par. *láččâmi* (*lakšaṇê*) notare; v. *lâṅč*.

1. लज् *lag* 6. âtm. erubescere, pudere; v. *lagg* et cf. *laṅg*, *raṅg*.

2. लज् *lag* 1. par. (*b'artsanê*) minari; deridere; v. *laṅg*.

लज्ज् *lagg* 6. par. âtm. (scribitur *lasg*, gr. 110[b]) erubescere, pudere. Dr. 5. 2: *maharat'ân atibruvan múḍ'a na laggasê kat'am*; Man. 12. 35. 37: *laggati*; Mah. 3. 13837: *lagganti*. — Part. perf. pass. *lagná* et *laggitá* pudore affectus, pudibundus. Vid. 1. *lag*.

c. *vi* id. Mah. 3. 2217: *vilaggamânâ*.

c. *sam* id. R. Schl. II. 55. 16: *saṅlaggamânâ*.

लज्जा *laggâ* f. (r. *lagg* s. *â*) pudor. In. 5. 36.

लज्जावत् *laggâvant* (a praec. s. *vant vat*) pudore affectus, pudibundus. N. 3. 18.

1. लञ्ज् *laṅg* 1. par. (*b'arsanê*; scribitur *lag*, gr. 110[a]) i. q. 2. *lag*.

2. लञ्ज् *laṅg* 10. par. (*b'ânikêtanahiṅsâbaladânêšu* K. *b'âšattârt'ê* V.; scribitur *lag*, gr. 110[a]) splendere; habitare; laedere, occidere; robustum esse; dare; loqui.

3. लञ्ज् *laṅg* 10. par. (*b'âsanê*) splendere.

लट् *laṭ* 1. par. (*bâlyê* K. *bâlyôktâu* V.) puerilem esse; pueriliter, inepte loqui.

1. लड् *laḍ* 1. par. (*vilâsê*) ludere, jocari. Cf. *lal*.

2. लड् *laḍ* 10. par. *laḍâyâmi* (*âkšêpê* K. *kšêpê* V.) jacere, conjicere, dejicere, prosternere; v. *lâḍ*, *laṇḍ*.

3. लड् *laḍ* 10. par. *laḍâyâmi* (*gihvônmat'anê* K.) linguam exserere.

4. लड् *laḍ* 10. par. *lâḍâyâmi* (*upasêvâyâm* K. *upasêvanê* V.) colere, venerari; ministrare. Cf. *lal*.

5. लड् *laḍ* 10. par. *lâḍâyê* (*vîpsâyâm* K. *vîpsê* V.) desiderare, optare.

1. लाण्ड् *laṇḍ* 1. et 10. âtm. (*utkšêpê*) extollere, in altum tollere; v. *ôlaṇḍ*.

2. लाण्ड् *laṇḍ* 1. et 10. par. (*b'âšaṇê* K. *b'âšê* V.) loqui.

लता *latâ* f. planta repens. H. 4. 23.

लप् *lap* 1. par. 1) loqui. Gîta-G. 1. 41: *lapituṅ kimapi šrutimûlê*. 2) queri, lamentari. Nalôd. 3. 27: *lalâpa* (schol. *vilalâpa*). — Intens. queri, lamentari. Mah. 3. 10200: *lâlapyâi 'va sakaruṇam*; R. Schl. II. 75. 45: *lâlapyamânasya ... muhurmuhur niṅšvasataščа g'armaṅ sâ tasya šôkêna-gagâma râtriṅ*; Mah. 1. 968: *lâlapyatas tasya b'âryârt'ê duṅk'itasyača* (*lâlapyatas* pro *lâlapyamânasya*, v. gr. 532); 1. 4168. 6557. 8449. (Cf. *rap*, hib. *labhraim* „I say, speak", *labhradh* „speech, speaking, discourse"; lat. *loquor*, mutato *p* in *qu* sicut e. c. in *quinque* = scr. *paṅča*; *lâ-mentum*; gr. λάλος, λαλέω per redupl., abjectâ radicis litterâ finali; lit. *lēpjù* jubeo; bor. vet. *lap* id. Huc etiam pertinere videntur nonnullae quae labium vel lambere significant voces: lit. *lupa* labium, russ. *ruba*, pers. *leb*, lat. *labium*, *labrum*, *lambo*; anglo-sax. *lapie* lambo, germ. vet. *laffu* lambo, *lefs* labium; v. *lâpana*.)

c. *apa* recusare, denegare. R. Schl. II. 75. 24: *yagṅadakšiṇâm*.

c. *â* loqui, alloqui. Dr. 3. 3: *araṇyê kat'am êkam êkâ tvâm âlapêyam*.

c. *pra* 1) loqui. B'. 5. 9. 2) blaterare, garrire. Šak. 32. 3: *pralapaty êša vâid'êyaṅ*. 3) lamentari. R. Schl. II. 64. 1. 4) cum lamentatione alloqui aliquem, cum acc. Mah. 2. 2339: *tâm ... pralapantîṅ sma pâṇḍavân duṅšâsanaṅ sab'âmad'yê vičakarša*.

c. *vi* queri, lamentari. H. 1. 28: *šôkaparîtâtmâ vilalâpa*. âtm. N. 21. 16: *êvaṅ vilapamânâ*. Trans. 1) cum lamentatione eloqui aliquid. Mah. 2. 2343:

patitâ vilalâpê 'dam; N. 13. 43: *êvamâdîni ... vilapya varâñganâ pralâpâni.* 2) lamentari, deplorare aliquem. R. Schl. I. 1. 33: *vilapan sutam.*

लपन *lápana* n. (r. *lap* s. *ana*) os, oris. Am.

लब्ध *labd'á* v. *lab'* (gr. 83).

लभ् *lab'* 1. âtm. interdum par. adipisci, obtinere. B'. 4. 39: *ǵńânań lab'atê*; 11. 33: *yaśô lab'asva*; Sâ. 5. 31: *svam êva râǵyań lab'atâń sa pârt'ivań*; In. 3. 9: *nâ 'lab'ać čarma*; 5. 59: *mudam paramikâń lêb'ê*; R. Schl. I. 10. 10: *lapsyatêča tatań kâmam ṛśiputrât*; 15. 14: *tâsu tvań lapsyasê putrân.* Concipere *garb'am* foetum. Mah. 3. 10496: *sarvâśča garb'ân alab'an.* — Caus. *lamb'áyâmi* (gr. 471. 5) facere ut quis adipiscatur, dare, inde tradere, c. acc. pers. et rei. Rag'. 18. 8: *putram ... kśmâń lamb'ayitvâ*; Mah. 2. 1529: *dêhab'êdańča lamb'itań.* — Desid. *lips* (gr. 490) obtinere cupere. Man. 7. 99: *alabd'ańčâi 'va lipsêta labd'ań rakśêt.* (Cf. *rab'*, gr. ΛΑΒ, λαμβάνω, quod insertâ nasali convenit cum caus. *lamb'áyâmi* et pass. praet. mltf. 3. pers. *álamb'i*; lit. *laba-s* bonus, *lôbis* „Hab' und Gut", boruss. vet. *labba-s* bonum, possessio = लाभ *lâ'b'a*, nom. *lâ'b'as*, *lab-s* bonus; *pal-lapsitwei*, *pallaipsitwei* appetere, desiderare ad desid. *lips* e *lilaps* referri potest; slav. *lov-i-ti* captare; hib. *lamh* manus, a sumendo dictum esse censeo, sicut gr. χείρ convenit cum *har hṛ* sumere; *mh* = *b'* sicut in *neamh* = scr. *nâb'as*, v. Pictet p. 50. 51.)

c. *ab'i* desid. *ab'ilipsâmi* sumere, tollere cupio. Mah. 1. 2940: *sâ 'gaččat tvaritâ b'ûmiń vâsas tad ab'ilipsatî.*

c. *â* 1) tangere. Man. 11. 202: *gâm âlab'ya viśud'yati.* 2) occidere (?). Sâ. 5. 99: *na ǵîviśyê varârôhê satyênâ "tmânam âlab'ê.* Vid. *âlamb'a.*

c. *â* praef. *upa* 1) adipisci, obtinere. Śak. 14. 13: *tattvata ênâm upâlapsyê.* 2) vituperare, reprehendere. Sâ. 5. 84: *mâtrâ pitrâča ... upâlabd'ań subahuśaś čirêṇâ "gaččasî 'ti ha*; Rag'. 7. 41.

c. *â* praef. *sam* tangere, mulcere. R. Schl. I. 29. 25. 41. 23. II. 25. 35.

c. *upa* 1) adipisci; concipere (utero). R. Schl. I. 15. 25: *garb'ân upalêb'irê śub'ân.* 2) percipere, animadvertere, videre, intelligere. N. 8. 3: *nalańča hṛtasarvasvam upalab'ya*; 11. 35.

c. *pra* decipere. N. 14. 5. 13. 15.

c. *pra* praef. *vi* 1) id. Śak. 107. 9. 2) violare. Mah. 3. 223: *sa vâi d'armô vipralabd'ań ... pâpâtmab'iń.*

c. *prati* recuperare. Mah. 3. 712: *pratilab'yača čêtanâm.*

लम्ब् *lamb* 1. âtm. interdum par. (scribitur *lab*, gr. 110*)) labi, cadere, praecipitare, incidere. Mah. 1. 1038: *têna lambâmahê gartê*; 2. 2187: *prapâtê tvań lambamânô na vêtsi*; 3. 8555: *gartam êtam anuprâptâ lambâmań*; R. Schl. II. 40. 21; Dr. 6. 18: *vṛkśâśča lambanti tat'âi 'va b'agnâń.* Occidere (de sole). R. Schl. I. 33. 20: *lambamânê divâkarê*; 65. 34: *lambatê ravimaṇḍalam.* — V. *lambay.* (Cf. lat. *lâbor*, *lâbo*; lit. *rambùs*, v. praef. *vi*; de *remju*, *remjô-s* v. praef. *ava.*)

c. *ava* 1) i. q. simpl. Mah. 1. 1035: *avalambantê gartê*; 4. 1040: *sûryê svalambati.* 2) inniti, cum acc. Ur. 8. 16: *râǵânam avalambatê*; R. Schl. II. 52. 51: *tvayâ tv idânîm ... râǵatvam avalambyatâm*; Hit. 32. 17: *yêna ... nâirâśyam avalambitam.* Prehendere. Rag'. 7. 9: *hastêna tast'âv avalambya vâsań* (schol. *gṛhîtvâ*). — Caus. fulcire, sustentare, sustinere. Ur. 33. 3 infr.: *bub'ukśitasya mê ǵîvitam avalambayatu b'avân.* (Cf. lit. *remju* fulcio, *remjô-s* innitor, *ramtis*, *ramstis* fulcrum.)

c. *ava* praef. *sam* fulcire. Mah. 3. 10988: *bâhub'yâm ... ûrû samavalambata.*

c. *á* 1) fulcire. Mah. 3. 10989: *álambamáná sahitáv úrú*. 2) prehendere. B'att. 14. 95: *álalambê mahástráni* (schol. G. *grhítaván*, B'. *ģagráha*).

c. *á* praef. *sam* 1) inniti, morari. Hit. 44. 9: *ģanapadê lakšmî samálambatám*. 2) prehendere. B'att. 11. 1: *samálalambê* (pass.) ... *padmáih prahásah*.

c. *ut*: *ullambita* erectus. Mr. 68. 3.

c. *ut* praef. *sam*: *samullambita* id. Mr. 68. 10.

c. *vi* cunctari. N. 20. 16: *ná 'yań kálô vilambitum*. (Cf. lit. *rambus* piger.)

लम्ब *lamba* (r. *lamb* s. *a*) amplus, magnus, longus, latus, turgidus. H. 2. 3.

लम्बजठर *lambaģat'ara* (Bah. e praec. et *ģat'ára* venter) turgidum ventrem habens. H. 2. 3.

लम्बय् *lambáy* (denom. a *lamba*, v. gr. 524) extendere. Rag'. 6. 75: *kô lambayêd áharanáya hastam* (schol. *lambań kuryát*).

लम्बस्फिच् *lambasp'ić* (Bah. e *lamba* et *sp'ić* clunis) turgidas clunes habens. H. 2. 3.

लम्भ् *lamb'* 1. âtm. (*śabdê*; scribitur *lab'*) sonare. Cf. *ramb'*.

लय् *lay* 1. âtm. (*gatáu*) ire. Cf. *ray*, *vay*.

लय *laya* m. (r. 2. *lí* s. *a*) domus, habitatio. Mêd.

लल् *lal* 1. par. interdum âtm. lascivire, ludere, hilarem esse, voluptate frui. R. Schl. I. 9. 19: *lalamáná varáṅganáh*; In. 1. 27: *śiśur yat'á pitur aṅkê susuk'ań vartatê ... tat'á tavá 'ṅkê lalitań śáilaráģa mayá prab'ô*. — *lalitá* amoenus, gratus, suavis, venustus, pulcher. Lass. 65. 16. 70. 2. 91. 14. Śak. 34. 15. Mêg'. 33. 65. — Subst. n. venustas. R. Schl. I. 9. 16. — *lalitám* adv. pulchre, belle, suaviter. Dêv. 10. 27: *gand'arvá lalitań ģaguh*. — Caus. exhilarare, gaudio afficere. R. Schl. II. 47. 6: *yô nah sadá lálayati pitá putrán iváu "rasán*; 43. 15. Mah. 2. 1797.

ललन *lalana* lasciviens, ludens, praesertim fem. *laland*. In. 5. 6.

ललाट *laláta* n. frons, frontis. N. 19. 16.

ललाम *lalâma* n. decus, ornamentum. Śak. 34. 7.

ललित *lalitá* v. *lal*.

लव *lava* m. (r. *lú* s. *a*) frustillum, particula, res minuta, paululum quiddam, praesertim in fine compp. Ur. 74. 10: *ámiśalava*; 72. 13: *aparád'alava*; Mêg'. 21. 71. 91.

लवण *lavana* n. (r. *lú* s. *ana*, anomale mutato *n* in *ṇ*) sal; v. sq.

लवणाम्भस् *lavanámb'as* n. (aqua salsa, Tatp. e *lavana* et *ámb'as* aqua) mare salsum. M. 40.

लवणोद *lavanóda* m. (aqua salsa, Tatp. e *lavana* et *uda* aqua) id. Am.

लवली *lavalí* f. nomen plantae repentis. Ur. 84. 1.

लश् *laś* 10. par. v. 2. *las*.

1. लष् *laš* 1. et 4. par. âtm. desiderare, optare, appetere. (Cf. *las*, *lálasa*, gr. λῶ, λῆμα, λωΐων, λωΐτερος, λώϊστος, λιλαίομαι, v. Pott. 1. 271.)

c. *ab'i* id. Mah. 1. 6580: *ká ... kanyá ná 'b'ilašên nát'am b'artáram*; In. 5. 35: *ćirâb'ilašitô varî mamá 'py êša manôrat'ah*; Sâ. 3. 13: *púrvam êvá 'b'ilašitah samband'ô mê tvayá saha*.

2. लष् *laš* 10. par. v. 2. *las*.

1. लस् *las* 1. par. (*śléšanavilásayôh* K. *śliši-krídê* V.) 1) amplecti, ludere, jocari. Ut videtur, primitive se movere (v. caus. et *las* praef. *ut*). 2) radiare, lucere, splendere. Mah. 3. 15533: *lasatkâustub'ab'úšana*; Nalôd. 1. 34: *kšiptalasannálikán* (schol. *lasantô dípyamánáh*); 46: *lasamánán* (schol. *dêdípyamánán*). — Caus. *lásáyámi* ludere, facio ut quis jocetur; agito. Ur. 18. 4: *latáń kâundíńća lásayan* (*váyuh*). Vid. *lálasa* et cf. *lal*, lat. *lascivus*, *lascivire*.

c. *ut* se movere; splendere. B'att. 9. 86: *ullasatkusumám punyáń hêmaratnalatám iva* (schol.

G. *ćalatpuśpâm*, B^c. *râǵatpuśpâm*). — Caus. exhilarare. *ullâsita* exhilaratus. *ullâsitam* adv. laete. Hit. 21. 15: *tan dṛṣṭvô 'llâsitam brûtê.*

c. *vi* ludere, jocari, se oblectare, praesertim ludo amatorio frui, c. instr. Hit. 42. 9: *nirdayam âliñgya paryañkê tayâ vilalâsa*; Gîta-G. 7. 13. 14 sq.: *kâ 'pi mad^curipuṇâ vilasati yuvatiḣ.* Cum loc. Gîta-G. 1. 38 sq.: *harir iha mugd^cabad^cûnikarê vilâsini vilasati.* Absol. l. c. 11. 14: *iha vilasa.* 2) splendere. B^catt. 10. 68. — *vilasita* n. splendor. Ur. 78. 15: *aćiraprab^câvilasitâiḣ.*

2. लस् *las*, लष् *laś*, लश् *laś* 10. par. *lâsáyâmi* etc. (*śilpayôgê*) artem exercere, manu operari.

ला *lâ* 2. par. (*dânê âdânê* K. *grahê* V.) 1) dare. 2) sumere. B^catt. 14. 92: *laluḣ k^caḍgân*; 15. 53. (Cf. *dâ*, *râ*.)

लाक्षा *lâkśâ* f. genus pigmenti rubri. Ritu-S. 1. 5.

लाख् *lâk^c* 1. par. (*śôśaṇâlamart^cayôḣ*) arescere; ornare. Cf. *râk^c*.

लाघ् *lâg^c* 1. âtm. i. q. *râg^c*.

लाघव *lâg^cava* n. (a *lag^cú* levis, s. *a*) levitas; trop. contemtus. B^c. 2. 35.

लाङ्गुल *lâñgulá* n. (ut videtur, a r. *lañg* s. *ula*) cauda (pilosa). Hit. 26. 5. 76. 6.

लाङ्गूल *lâñgûlá* n. id. Hit. 51. 16.

लाज् *lâǵ* 1. par. (*b^cartsanê* K. *b^cartsanê b^cargê* V.) minari, terrere; frigere, assare, torrere.

लाञ्छ् *lâñć* 1. par. i. q. *lać*.

लाञ्छन *lâñćana* n. (r. *lâñć* s. *ana*) nota, signum.

लाञ्ज् *lâñǵ* 1. par. (scribitur *lâǵ*, gr. 110^a)) i. q. *lâǵ*.

लाभ् *lâb^c* 10. par. (*prêraṇê* K.) mittere.

लाभ *lâb^ca* m. (r. *lab^c* s. *a*) 1) adeptio, impetratio. Hit. 4. 3. 2) lucrum. N. 12. 132. B^c. 2. 38. (V. *lab^c* et cf. slav. *lovŭ* captura.)

लालस *lâlasa* (a *lâlas* [intens. rad. *las*] s. *a*) desiderans. In. 5. 1. N. 12. 84. 124. 13. 1.

लाला *lâlâ* f. saliva. Ritu-S. 1. 5.

लावण्य *lâvaṇya* n. (a *lavaṇa* sal, s. *ya*) 1) salsitudo. 2) pulchritudo, venustas. Hit. 31. 20. 63. 15.

लिख् *lik^c* 1. 6. par. 1) sacrificare, leviter incidere, radere, scalpere (v. compp. c. *ut*, *pra*, *vi*). Hit. 43. 15: *kâkaś ća tasyô 'pari ćañćvâ kimapi lik^catu.* Tangere. B^catt. 15. 22: *mûrd^cnâ divam ivâ 'lêk^cît* (schol. B^c. *spṛṣṭavân*; v. praef. *ut*). 2) scribere. Hit. 4. 4: *mitralâb^caḣ . . . lik^cyatê.* 3) delineare, pingere. Mah. 2. 731: *yô mâm b^caktyâ lik^cêt kuḍyê.* (Huc trahi posset lat. *ri-ma*, cf. *rêk^câ* pro *lêk^câ*.)

c. *ab^ci* scribere. Ur. 24. 12: *ab^cilik^cya.*

c. *â* delineare, pingere. Sâ. 2. 13: *ćitrê śpićâ "lik^caty aśvân.*

c. *ut* scarificare, radere. Mah. 3. 374: *ćaraṇênô 'llik^can mahîm.* Tangere. N. 12. 53: *k^cam ullik^cadb^ciḣ . . . śṛñgaśatâiḣ.*

c. *pra* scarificare, radere. Man. 4. 55: *na . . . pralik^cêd b^cûmim.*

c. *vi* id. A. 3. 19: *pṛt^civîḣ vilik^cañś ćaraṇâiḣ*; Rag^c. 6. 15: *pâdêna hâimaḣ vililêk^ca pîṭam.*

लिङ्ख् *liñk^c* 1. par. (scribitur *lik^c*, gramm. 110^a)) ire; v. *rak^c*.

1. लिङ्ग् *liñg* 1. par. (*gatâu*; scribitur *lig*, gr. 110^a)) ire; v. *rak^c*.

c. *â* amplecti. Hit. 42. 9: *nirdayam âliñgya.* — âtm. R. Schl. II. 64. 30: *kin nu nâ "liñgasê.*

c. *â* praef. *prati* vicissim amplecti. Mṛ. 176. 13.

c. *â* praef. *sam* amplecti. H. 4. 20. Br. 2. 36.

2. लिङ्ग् *liñg* 10. par. (*ćitrîkaraṇê* K. *ćitrê* V.; scribitur *lig*, gr. 110^a)) pingere. Cf. *lik^c*.

लिङ्ग *liñga* n. (r. *liñg* s. *a*) 1) signum, indicium. N. 5. 14. B^c. 14. 21. 2) penis. 3) phallus.

लिप् *lip* 6. par. âtm. *limpấmi*, *limpế* (gr. 300) ungere, oblinere, contaminare, polluere. B^catt. 19. 11: *ramyâir limpêta* (schol. *vilêpsyat^ca*) *varṇakâiḣ*;

Hit. 21. 14: *mânsâsṛgliptâny asṭîni.* Trop. B'. 4. 14: *na mâñ karmâṇi limpanti*; 5. 10: *lipyatê na sa pâpêna.* (Cf. gr. λίπος, λιπάζω, ἀ-λείφω, lat. *li-no*, *lî-mus*, *de-lîbuo*, lit. *pri-lip-ti* adhaerere, ankleben, praes. *pri-limpù* = प्रलिम्पामि *pralimpâmi*; slav. *lěp-i-ti* glutinare; hib. *laib*, *laibe* „mire, dirt, clay"; germ. vet. *lîm* gluten; Pottius 1. 258 huc trahit goth. *salbôn* [*sa-lbôn*], nostrum *salben*, ita ut *sa* respondeat praep. *sam* vel *sa* et *lb* radici *lip.*)

c. *anu* i. q. simpl. Hit. 42. 1: *râǵaputrêṇa snâtânuliptêna*; N. 16. 13: *malapañkânuliptâñgîm.*

c. *ava*: *avalipta* vanus, fastuosus, superbus. Br. 1. 11. 19.

c. *â* i. q. simpl. Mah. 2. 2624.

c. *upa* id. Mah. 2. 2625: *pâńśûpaliptasarvâñgaḥ*; B'. 13. 32. — Caus. oblinendum curare. Man. 3. 206.

c. *vi* i. q. simpl. Hit. 128. 12.

c. *sam* caus. ungere. Mah. 1. 4950: *ćandanêna* ... *samalêpayan.*

लिप्स् *lips* desid. rad. *lab'* (gr. 490).

1. लिश् *liś* 6. par. (*gatâu* K. *gatyâm* V.) ire.

2. लिश् *liś* 4. par. (*alpîb'âvê* K. *tâućyê* V.) parvum, exiguum esse; v. *lêśa.* (Benfey huc trahit gr. ὀλίγος, lit. *lêsas* macer; cf. boruss. vet. *likuts* parvus; v. *lêśa.*)

लिह् *lih* 2. par. âtm. lingere, lambere (*lêḍi*, *līḍê*, v. gr. 102). Hit. 28. 13: *asṭi nirdaśanaḥ śvê 'va ǵihvayâ lêḍi.* — Intens. *lêlih*, *lêlihya.* Mah. 3. 10394: *lêlihaǵǵihvayâ*; A. 10. 43: *lêlihânâir mahânâgâiḥ*; B'. 11. 30: *lêlihyasê* ... *lôkân samagrân vadanâir ǵvaladb'iḥ.* — In dial. vêd. *rih* pro *lih*, Ṛgv. 22. 14: *payô viprâ rihanti.* (Cf. gr. ΛΙΧ, λείχω, λίχνος, λιχανός; hib. *lighim*, *im-lighim* „I lick"; lat. *lingo*; goth. *laigô* lingo = scr. caus. *lêhâyâmi*, v. gr. comp. 109[a]. 6; lit. *laiżau* lingo, *lieżuwis* lingua; slav. *ob-liz-a-ti* lingere.)

c. *ava* i. q. simpl. Dr. 6. 21: *purâ sômô sd'varagô svalihyatê śunâ*; Mah. 1. 667.

c. *â* id. Rag'. 2. 37: *sênânyam âlîḍam ivâ 'surâstrâiḥ.*

c. *pari* circumlambere, part. perf. pass. *parilîḍa.* R. Schl. II. 61. 16.

c. *sam* i. q. simpl. Mah. 3. 10653.

c. *sam* praef. *pari* circumlambere. Mah. 3. 11500: *b'îmaḥ sṛkkaṇî parisaṅlihan.*

1. ली *lî* 1. par. (*dravîkaraṇê* K. *drâvaṇê* V.) liquefacere, solvere. *līnâ* solutus, dirutus, exstinctus. Râm. ed. Ser. II. 46. 10: *lînapuśkarapatra.* (Cf. 1. *rî*, lit. *ly-ti* pluere, *lyj-a* pluit [*y* = *i*], *ly-tus* pluvia; slav. *li-ja-ti* fundere; hib. *leaghaim* „I melt, thaw, dissolve" = scr. *lâyâmi* cum *gh* pro *y*; *leaghan* „liquor"; lat. *liqueo*, *liquo.*)

c. *â* pass. dissolvi, tabescere. N. 11. 14: *muhur âlîyatê b'îtâ.*

c. *pra* pass. dissolvi, perire, evanescere, mori. B'. 8. 18: *râtryâgamê pralayantê*; Man. 4. 240: *êkaḥ praǵâyatê ǵantur êkaḥ pralîyatê* (schol. *mriyatê*); *pralîna* mortuus. B'. 14. 15.

c. *vi* pass. id. v. sq.

c. *vi* praef. *pra* pass. id. B'. 4. 23: *karma samagram pravilîyatê*; Mah. 1. 6462: *p'ênavat pravilîyatê.*

c. *sam* v. 2. *lî.*

2. ली *lî* 9. par. 4. âtm. *linâmi* (gr. 345[a]) adhaerere, inhaerere, insidere (secundum K. et V. amplecti, *ślêśaṇê* K. *śliśi* V.; cf. *liñg*). — *lînâ* adjunctus, adhaerens, insidens, morans. B'att. 2. 19: *na pañkaǵan tad yad alînaśatpadam*; Rag'. 9. 65: *kuñǵalînân* ... *siñhân*; Mah. 1. 4310. 4314: *dadṛśus tatra (âśramê) lînâñs tâñś ćâurân.*

c. *ab'i* incumbere, inniti, c. acc. Mêg'. 37: *b'uǵataruvanam* ... *ab'ilînaḥ.*

c. *ni* 1) considere, c. acc. vel loc. Mah. 3. 10560: *âruṅ râǵñaḥ, samâsâdya, kapôtaḥ śyênaǵâd b'ayât* ... *nililyê*; B'att. 14. 76: *nililyê mûrd'ni gṛd'rô sya.* — *nilîna* insidens. B'att. 2. 5: *puś-*

pâiḱ ... nilînaǒṛñgâiḱ Incessus, habitatus. R. Schl. II. 46. 3: *araṇyâni ... nilînâni mṛgadviǵâiḱ.* — *nilîyamâna* sedens. Ur. 86. 4 infr.: *âśramapâdapaśikʻarê nilîyamânaḱ.* 2) procidere, procumbere. Mah. 3. 11109: *nililyur vanavâsinaḱ samutpêtuḱ kʻagâs trastâḱ*; 10975: *bʻîtâ vâyôr nililyirê*; A. 6. 13: *vitrêsuśća nililyuśća bʻûtâni* (sic legendum pro *vililyuśća*).

c. *ni* praef. *sam* sedere. Mah. 3. 13654: *upariśṭâćća vṛkśasya valâkâ sannyalîyata.*

c. *sam* morari, versari. Su. 2. 20: *saṅlînam api durgêśu ninyatur yamasâdanam.*

लीढ *lîḍʻá* v. *lih* (gr. 102).

लीला *lîlâ* f. 1) ludus, praesertim feminarum amore captarum. Mêgʻ. 36. 66. Śṛṅgara-T. 1. 8. 9. 2) derisus. R. Schl. I. 62. 13.

लुञ्च् *luńć* 1. par. evellere. Bʻaṭṭ. 14. 59: *kêśân luluńća.* (Cf. *rup*, *lup*; slav. *luć-i-ti* separare; goth. *raupja* evello, nostrum *raufe.*)

c. *ava* id. Mah. 3. 10760: *avaluńćya ǵaṭâm êkâm*; 10761: *avaluńćya parâm.*

c. *vi* id. Bʻaṭṭ 18. 38.

लुञ्ज् *luńǵ* 10. par. (scribitur *luć*, gr. 110*) i. q. 2. *laṅǵ*.

1. लुट् *luṭ* 1. et 4. par. se volutare. Bʻaṭṭ. 3. 32: *luṭyan saśôkô bʻuvi*; 18. 11: *bʻûmâu luṭyanti*; v. *luṭʻ*.

2. लुट् *luṭ* 1. âtm. i. q. 1. *ruṭ*.

3. लुट् *luṭ* 10. par. (*bʻâśârtʻê* K. *bʻâśê* V.) loqui. Cf. 2. *raṭ*, *raṭʻ*.

1. लुठ् *luṭʻ* 6. par. se volutare. Hit. 123. 18: *patitaḱ pṛtʻivîtalê luloṭʻa*; 55. 11: *maṇir luṭʻati pâdêśu.* (V. 1. *luṭ* et cf. hib. *liuth* „I move, I hasten".)

2. लुठ् *luṭʻ* 1. par. (*upaǵʻâtê* K. *pratîǵʻâtê* V.) ferire, occidere, perturbare; arcere, avertere. Cf. *ruṭʻ*.

3. लुठ् *luṭʻ* 1. âtm. (*pratîǵʻâtê*) arcere, avertere. Cf. *ruṭʻ*.

4. लुठ् *luṭʻ* 10. par. furari. Cf. *luṇṭ*, *luṇṭʻ*, *luṇḍ*.

1. लुड् *luḍ* 1. par. agitare, perturbare. Caus. id. Mah. 1. 2833: *tad vanam ... lôḍayâmâsa duśyantaḱ*; R. Schl. II. 95. 18: *mṛgayûtʻalôḍitâm.* Cf. 1. *luṭ*, 1. *luṭʻ*, *lul*.

c. *â* caus. 1) agitare. Mah. 1. 7921: *kâmênâ "lôḍyatê manaḱ.* 2) miscere. R. Schl. II. 48. 24: *viśam pivatâ "lôḍya*; Mah. 4. 689: *viśam âlôḍya pâsyâmi*; v. sq.

c. *â* praef. *sam* caus. miscere. Mah. 3. 11477: *viśam êtat samâlôḍya prâśitan tvayâ.*

2. लुड् *luḍ* 6. par. (*saṅvṛtâu* K. *śliśi* V.) tegere; amplecti.

1. लुण्ट् *luṇṭ* 1. par. (*stêyê* K. *hnutâu* V.; scribitur *luṭ*, gr. 110*) furari. Cf. *ruṇṭ*, *luṇḍ*, 4. *luṭʻ*.

2. लुण्ट् *luṇṭ* 1. et 10. par. (*stêyê* K. *avaǵńâćâuryê* V.) furari; spernere, despicere; v. 1. *luṇṭ*.

लुण्ठ् *luṇṭʻ* 1. par. (scribitur *luṭʻ*, gr. 110*) i. q. *ruṇṭʻ*.

लुण्ड् *luṇḍ* 10. par. (*ćâuryê*) furari; v. 1. *luṇṭ*.

लुण्ठ् *luṇṭʻ* 1. par. (*hiṅsâsaṅklêśayôḱ*; scribitur *luṭʻ*, gr. 110*) ferire, laedere, occidere; dolore afficere.

1. लुप् *lup* 6. par. âtm. *lumpámi*, *lumpé* (gr. 300). Findere, rumpere, interrumpere, irrumpere, conturbare, perdere, destruere. Mah. 1. 5560: *lôkân viśvâsayitvâi 'va tatô lumpêd yatʻâ vṛkaḱ*; Hit. 113. 3: *svâminaṅ lôptum iććâmi*; Man. 2. 189: *tasya vratan na lupyatê*; 9. 211: *tasya bʻâgô na lupyatê*; Br. 2. 15: *bâlê smin anâtʻê ... sarvatô luptê*; Bʻ. 1. 42. — Caus. laedere, violare, turbare. Man. 8. 16: *dʻarman na lôpayêt*; R. Schl. II. 35. 9. — Cum abl. avertere. Ragʻ. 12. 9: *satyâd gurum alôpayan.* (Cf. lat. *rumpo*, *ruptus* = scr. *luptás*; lit. *lupù* glubo, cutem, pellem detraho; russ. *luplju* id., polon. *łup-a-ć* scindere, *łupież* praeda, rapina [v. *lôptra*]; slav. *lom-i-ti* frangere; goth. *raubô* rapio, *raupja* evello [v. *luńć*] = scr. caus. *rôpăyâmi*; fortasse etiam lat. *rapio* ad caus. referendum est, abjecto

posteriore diphthongi *ô* elemento, v. tamen *grah* et *râ*; gr. λέπω; hib. *reubaim* „I tear, lacerate", *reuban* „plundering, destroying, robbery"; *lomaim* „I sheer, shave, make bare" = scr. *lumpâmi* ejecto *p*.)

c. *ava* irrumpere. Man. 7. 106: *vṛkavaććâ 'valumpêta.*

c. *pra* disturbare, destruere. Mah. 1. 7750: *brâhmaṇasya ... havir d'vâṅkśâiṅ pralupyatê.*

c. *pra* praef. *vi* perturbare, disturbare, destruere. Man. 3. 225: *tad (annam) vipralumpanty asurâṅ.*

c. *vi* id. Man. 3. 204: *rakśâṅsi hi vilumpanti śrâddam ârakśavargitam*; R. Schl. I. 20. 3: *tasya yaǵńô hi rakśôb'is tadâ vilupê*; II. 64. 63: *smṛtir mama vilupyatê.* — Caus. id. Mah. 1. 7752. Exstinguere. Mah. 1. 5233: *têna (vâyunâ) tatra pradîpaṅ sa dîpyamânô vilôpitaṅ.*

2. लुप् *lup* 4. par. i. q. *rup* 4. par.

लुब्ध *lubd'á* v. *lub'* (gr. 83).

लुब्धक *lubd'aka* m. (a praec. s. *ka*) venator. N. 11. 33.

1. लुभ् *lub'* 4. par. cupere, desiderare. *lubd'á* cupidus, avidus. Hit. 10. 2: *taṇḍulakaṇalubd'ân kapôtân*; B'. 18. 27. — Caus. pellicere, excitare. R. Schl. I. 64. 8: *lôb'ayâmâsa lalitâ viśvâmitram*; 12: *yan mâm lôb'ayasê ramb'ê.* (Cf. lit. *lúbju* appeto, concupisco, praesertim nuptias; slav. *liub-i-ti* amare; germ. vet. *liubiu* amo = scr. caus. *lôb'ayâmi*, *liub* carus, dilectus, *liubi* amor; lat. *lubet*, *libet*, *libido*.)

c. *pra* i. q. simpl. Man. 9. 20: *pralulub'ê.* Caus. pellicere. Su. 1. 12: *ratnâiṅ pralôb'ayâmâsuṅ strîb'iśćô 'b'âu.*

c. *vi* caus. pellicere, excitare. Rag'. 19. 10: *aṅganâs tam ad'ikaṅ vyalôb'ayan.* Concitare in iram; Dr. 4. 24: *vilôb'ayâmâsa paraṅ vâkyâir vâkyâni yôǵatî.* Delectare. R. Schl. II. 94. 1: *svaṅća ćittaṅ vilôb'ayan.*

2. लुभ् *lub'* 6. par. perturbare. Part. perf. pass. *lub'itá*. Cf. *lup*.

c. *vi* id. B'att. 9. 40: *vilub'itaṅ vâtâiṅ kêśaram.*

लुम्ब् *lumb* 1. et 10. par. (*ardanê*; scribitur *lub*) vexare.

लुल् *lul* 1. par. agitare, perturbare. R. Schl. II. 42. 29: *bab'ûva lulitam manaṅ*; 65. 18: *śôkâśrululitânanâ.* Cf. *luḍ*.

लुष् *luś* 1. par. (*stêyê* V.) furari. Cf. *lûś*, *muś*.

लुह् *luh* 1. par. (*gârd'yê*) desiderare, appetere. (Cf. 1. *lub'* et v. gr. 104.)

लू *lû* 9. par. âtm. *lunâmi*, *lunê* (v. gr. 345) findere, abscindere, desecare, evellere. Rag'. 3. 59: *patatriṇâ śarâsanaǵyâm alunât*; Dr. 5. 6: *siṅhasya pakśmâṇi muk'âl lunâsi*; B'att. 9. 80: *nâsâm ... lulâva.* — Part. perf. pass. *lûná*. R. Schl. I. 55. 10: *lûnapakśa iva dviǵaṅ.* (Cf. *lup*, gr. λύω, lat. *so-lvo*, *so-lû-tum* = scr. *saṅlû*; goth. *LUS* [*fra-liusa* perdo, laus, lusum] adjectâ sibilante; *lausja* solvo; lit. *láuju* desino, cesso = scr. caus. *lâvâyâmi*; slav. *rv-a-ti* evellere, *runo*, gen. *runes-e* vellus, v. Miklosich p. 75; *ruś-i-ti* evertere.)

लून *lûná* v. *lû*.

लूष् *lûś* 10. par. (*vad'ê stêyê* V.) occidere; furari. Cf. *luś*, *muś*, *lû*.

लेख *lêk'a* n. (r. *lik'* s. *a*) epistola. Ur. 24. 5 infr.

लेखा *lêk'â* f. (r. *lik'* s. *a* in fem.) linea, virga. In. 5. 15.

लेप् *lêp* 1. âtm. (*gamanê*) ire.

लेप *lêpa* m. (r. *lip* s. *a*) unguentum.

लेपन *lêpana* n. (r. *lip* s. *ana*) id. Lass. 11. 2.

लेश *lêśa* m. (r. *liś* s. *a*) particula, res minuta, parva. Am. (= *lava* q. v.) in fine compp. Mêg'. 105: *aśrulêśâṅ.* (Vid. *liś*.)

लोक् *lôk* 1. âtm. videre. 10. par. (*b'âśârtê* K. *dîptâu* V.) loqui; splendere. (Cf. *lôć*, *ruć*, lit. *laukiu* exspecto; lett. *lûk-ô-t* [*luhkoht*] videre; germ. vet. *lôgên*, *luogên* videre; angl. *look*; v. *ruć*.)

c. *ava* 1. âtm. et 10. par. videre, conspicere, aspicere, intueri. Hit. 10. 1: *tâṅs taṇḍulakaṇân avalôkayâmâsa*;

85. 15: *ûrd'vam avalôkatê*; 22. 2: *mṛgam anâgatam avalôkya*; 120. 16: *ćakravâkasadṛśaśća mantrî na kvâ 'py avalôkyatê.*

c. *ava* praef. *sam* 10. par. inspicere, perlustrare. Ḥit. 106. 1: *yôd'ân samavalôkayêt.*

c. *â* 1. âtm. et 10. par. intueri, aspicere, inspicere, conspicere, spectare, contemplari. N. 9. 5: *puśkaram âlôkya*; Dr. 1. 14: *mâm êvâ ''lôkya sundarî b'aǵêt*; Rag'. 14. 29: *âlôkayiśyan muditâm ayôd'yâm prâsâdam ... âruróha*; B'aṭṭ. 2. 24: *âlulôkê ... tapôvanam*; Maḥ. 3. 11024: *vanâny upavanânića âlôkayantas tê ǵagmuḱ.*

c. *â* praef. *sam* id. Maḥ. 2. 775. 3. 16850.

c. *vi* 1) videre, conspicere, spectare, contemplari. Rag'. 2. 11: *asya ... vilôkayantyô vapuḱ ... ḥariṇyaḱ.* 10. âtm. R. Schl. I. 44. 19: *vyalôkayanta tê tatra gaganâd gâñ gatân nadîm.* 2) ultra aliquid prospicere. Man. 8. 239: *vṛtin tatra prakurvîta yâm uśṭrô na vilôkayêt.*

c. *vi* praef. *pra* prospicere. R. Schl. I. 9. 59: *sarvataḱ pravilôkayan.*

लोक *lôka* m. (r. *lôk* s. *a*) 1) mundus. In. 1. 14. Ḥ. 1. 36. Br. 1. 14. Su. 1. 25. 2) in plur. vel initio comp. homines. Lass. 1. 2. 12. 13. (Cf. lat. *locus*, lit. *laukas* campus.)

लोच् *lôć* 1. âtm. videre. 10. par. (*b'âśârt'ê* K. *b'âsê* V.) loqui; lucere. (Cf. *lôk* unde *lôć* mutatâ gutt. in lab.)

c. *â* 1) videre, conspicere. Maḥ. 2. 617: *âlôćya girimuk'yan tam.* 2) considerare, reputare, cogitare. Ḥit. 10. 10: *lôb'âkṛśṭêna kênaćit pânt'ênâ ''lôćitam*; 14. 17 et 91. 19: *ity âlôćya.*

लोचन *lôćana* n. (r. *lôć* s. *ana*) oculus. Mêg'. 28. Rag'. 3. 41. Ḥ. 2. 36.

लोट् *lôṭ* 1. par. (*unmâdê*) mente captum esse; v. *lôḍ*, *lâuḍ.*

लोड् *lôḍ* 1. par. i. q. *lôṭ.*

लोध्र *lôd'ra* m. (pro *rôd'ra*, a primitivâ formâ radicis *ruḥ* crescere q. v. suff. *ra*) nomen arboris. N. 12. 4.

लोप्त्र *lôptra* n. (r. *lup* s. *tra*) raptum, rapina. Maḥ. 1. 4309.

लोभ *lôb'a* m. (r. *lub'* cupere, s. *a*) cupiditas, aviditas. Dr. 7. 13. A. 4. 49.

लोभनीय *lôb'anîya* (r. *lub'* s. *anîya*) desiderandus, v. sq.

लोभनीयतमाकृति *lôb'anîyatamâkṛti* (Baḥ. e *lôb'anîyatama* maxime desiderandus, amoenissimus et *â'kṛti* forma) amoenissimam formam habens. In. 5. 14.

लोमन् *lô'man* n. (pro *rô'man* q. v., *r* mutato in *l*) corporis pilus.

लोमहर्षण *lômaharśaṇa* (Baḥ. ex praec. et *ḥarśaṇa* erectio) corporis pilorum erectionem efficiens, terribilis. A. 3. 21.

लोल *lôla* (r. *lul* s. *a*) 1) tremulus. Mêg'. 28. 2) cupidus. Mêg'. 101 c. infin.; v. *lâulya.*

लोष्ट् *lôśṭ* 1. âtm. (*sañg'âtê* K. *saṅhatâu* V.; fortasse denom. a *lôśṭá*) coacervare.

लोष्ट *lôśṭá* m. n. (v. *lôśṭ*) gleba.

लोष्टु *lôśṭu* id.

लोह *lôḥa* m. n. (pro *rôḥa* sicut *lô'ḥita* pro *rô'ḥita* q. v.) ferrum (a colore).

लोहकार *lôḥakâra* m. (e praec. et *kâra* faciens, factor) faber ferrarius.

लोहित *lô'ḥita* (pro *rô'ḥita* q. v.) ruber. Ḥ. 3. 2.

लोहिताक्ष *lôḥitâkśa* (Baḥ. ex praec. et *akśa* q. v. oculus) rubros oculos habens. Ḥ. 3. 2.

लोहिताङ्ग *lôḥitâñga* m. (Baḥ. e *lô'ḥita* et *áñga*) planeta Mercurius. Am.

लोहितेक्षण *lôḥitêkśaṇa* (Baḥ. e *lô'ḥita* ruber et *îkśaṇa* q. v. oculus) i. q. *lôḥitâkśa.*

लौकिक *lâukika* (a *lôka* s. *ika*) 1) mundanus. 2) humanus.

लौड् *lâuḍ* 1. par. i. q. *lôḍ*, *lôṭ.*

लौल्य *lâulya* n. (a *lôla* s. *ya*) desiderium, cupiditas, aviditas. Ḥit. 113. 18.

ल्पी *lpî* (*lyî*?) 9. par. i. q. *lî* 9. par.

व v.

वंश vańśa m. 1) arundo. In. 1. 8. 2) turba, multitudo. Dr. 8. 5. 3) stirps, gens, familia. In. 5. 41. 43. (Cf. goth. *raus*, them. *rausa*, arundo, mutato *v* in *r*, *n* in *u*, v. gr. comp. 20; germ. vet. *rór*.)

1. वंह् vańh v. bańh.

2. वंह् vańh 10. par. (dyutâu; scribitur vah, gr. 110ᵃ)) splendere.

वक vaka m. grus.

वकुल vakulá m. nomen plantae (Wils.: mimusops elengi). N. 12. 40.

वक्क् vakk 1. âtm. (gatâu) ire. Cf. vaśk, vask, vańk, vakʿ, vańkʿ, vańg, valg.

वक्तार् -तृ vaktấr -tṛ́ (r. vać s. târ tṛ) 1) subst. orator. Hit. 70. 9. 2) adj. eloquens. In. 4. 12. Dr. 7. 17.

वक्त्र vaktrá n. (r. vać s. tra) 1) os. 2) vultus. N. 21. 9. 24. 4. (Fortasse lat. *latrare* e *vactrare*, v. gr. comp. 20.)

वक्र vakrá (r. vańk ejectâ nasali, s. ra) curvus, flexuosus. Mêgʿ. 28. (Cf. lat. *vârus*, hib. *fiar* „crooked, inclined"; „wicked, perverse"; *fiaras* „crookedness"; *fiaraim* „I incline, bend".)

वक्ष् vakś 1. par. crescere. Ṛgv. 114. 7: mâ na ukśantam mâ na ukśitam ... badʿîḣ ne nobis adolescentem, ne nobis adultum occidas. — In praet. redupl. magnum, validum esse. Ṛgv. 81. 5: ati viśvań vavakśitʿa. — ukśitá qui crevit, magnus. Ṛgv. 85. 2. (V. Westerg. et cf. goth. *VAHS*, ṣend. 𐬎𐬑𐬱 ukʿs crescere, gr. comp. 109ᵃ). 2; gr. αὔξω, αὐξάνω; hib. *fasaim* „I grow, increase", *fasamhuil* adj. „growing, increasing"; lat. *vas-tus* [de *augeo* v. *ûh*]; lit. *augu* cresco, *aukś-tas* altus; fortasse *ûsis* fraxinus a crescendo dictum, servatâ sibilante, ejectâ gutturali.)

वक्षस् vákśas n. (r. vakś s. as) pectus. (Hib. *uchd* „the breast, bosom, lap"; fortasse lat. *pectus* cum *p* pro *v*, et *t* pro *s* sicut in gr. ἄρκτο-ς = scr. ṛkśá-s, ex *arkśa-s*, *ursu-s*.)

वख् vakʿ, वङ्ख् vańkʿ (scribitur vakʿ, gr. 110ᵃ)) 1. par. ire, se movere. (Cf. *lakʿ* etc., *rakʿ* etc., *vakk*, *vańk*, *vańg*, *vańgʿ*, *valg*; lat. *vacillo*, v. tamen p. 134 *ćal* praef. *vi*; germ. vet. *wankón*, *wanchón* vacillare.)

वङ्क् vańk 1. âtm. (kâuṭilyê K. kâuṭilyê gatâu V.; scribitur vak) tortuose ire; incedere; ire. vańku tortuose incedens. Ṛgv. 114. 4. (V. vańka, vakrá et cf. lit. *wingis* flexus fluminis, germ. vet. *winkil*, anglo-sax. *vincel* angulus, — gr. ἀγκή, ἄγκος, ἀγκών, ἀγκύλος, ἄγκυρα; lat. *angulus*, nisi pertinent ad *ak* q. v.)

वङ्क vańka m. (r. vańk s. a) flexus fluminis. (Lit. *wingis* id., v. r. vańk.)

वङ्क्रि váńkri m. (r. vańk s. ri) costa. Ḥêm.

वङ्ख् vańkʿ v. vakʿ.

वङ्ग् vańg 1. par. (gatâu K. kʿańgê V.) ire; claudicare; v. vakʿ, vag.

वङ्ग vańga n. 1) plumbum. Am. 2) stannum. Ḥêm. — vańga m. 1) Bengalia. 2) Bengalensis. Ragʿ. 4. 36. (Hib. *ban* „copper".)

वङ्घ् vańgʿ 1. par. (gatâu K. nindâarambʿagavêśu; scribitur vagʿ) ire; reprehendere; incipere; properare. (V. vakʿ.)

वच् vać 2. par. interdum âtm.; secundum grammaticos etiam cl. 1 (anom. v. gr. 318. 381ᵃ). 414. 435. 457) 1) dicere, loqui, c. acc. pers. et rei. Maḥ. 3. 14025: anukûlan tatʿâ vaćmi; Up. 75: upakôśâ vakti sma; Ḥ. 3. 3: uvâća bʿîmasênam idań vaćań; N. 9. 25: uvâća damayantî tan nâiśadʿań karuṇań vaćań; Ragʿ. 3. 43: avôćad ênam (v. gramm. 382 annot.); R. Schl. II. 40. 11: mâń râma vakśyasê. — Pass. c. acc. rei et nom. pers. cui dicitur, et instr. pers. a

quâ dicitur. R. Schl. II. 68. 6: *tyaktaśôkâir idan vâćyań ... b'aratań*; Mah. 1. 7488: *nińsańśayań śrêyô vâćyas tvam asi bând'avâiń.* Cum nom. rei. Man. 8. 61: *vâćyam ṛtańća tâiń.* 2) appellare. Sâ. 2. 13: *ćitrâśva itićô 'ćyatê.* — Caus. 1) *vâćâyâmi* efficio ut alqs dicat, proferat, praesertim *svasti-vâćayâmi* efficio ut alqs precationem salutis proferat, fausta precetur. R. Schl. II. 25. 28. Mah. 1. 6947. 7936. Etiam omisso *svasti* id. B'att. 17. 1: *viprân avâćayan* (schol. *svastivâćananń kâritavantań*); Sâ. 1. 25: *hutvâ 'gnin vid'ivad viprân vâćayâmâsa*; R. Schl. II. 6. 7: *vâćayâmâsa sa dvigân.* 2) legere (efficere ut litterae loquantur). Ur. 25. 5. Śak. 23. 4. 3) *vâćya* vituperandus. Sâ. 1. 32. 4) i. q. primit. (secundum grammaticos *vać* cl. 10). B'att. 6. 46: *kat'antyam avtvaćat.* — Desid. *vivakś* dicere velle. Śak. 53. 16. (Cf. boruss. vet. *wack* praef. *en* invocare, *en-wackêmai* invocamus, *en-wackê* invocant, *po-wackîsna* proclamatio; germ. vet. *gi-WAG* dicere, narrare, memorare, *giwah-t* mentio, *ga-wahtlîh* memorabilis, celeber, *ga-wahanian* memorare; nostrum *er-wähnen*, v. Graff. 1. 696 sq.; lat. *voco*, quod nititur formâ scr. caus. *vâćâyâmi*, correptâ vocali, v. gramm. comp. 109[a]). 6 et 504; gr. 'ΕΠ e FEK, mutatâ gutturali in labialem, εἶπον, ἔπος = scr. *vâćas* q. v.; hib. *faighim* „I speak, talk", *faigh* „a prophet", *faighle*, *faighleadh* „words, talk, conversation"; serb. *vik-a-ti* vociferari, 1. pers. praes. *wić-e-m*; slav. *rekuń* dico, 2. pers. *reć-e-śi* = वचसि *vâć-a-si*, mutatâ semivocali *v* in *r*, gr. comp. 20; lit. *prá-rakas* propheta, *rêkiù* clamo, vociferor.)

c. *anu* dicere, proferre, recitare. Man. 11. 191: *yêśân dvigânân sâvitrî nâ 'nûćyatê.*

c. *ab'i* dicere, loqui. Mah. 3. 560: *b'îmô sb'yuvâćâi 'nâm ... idań vaćań.*

c. *nis* edicere, effari, profiteri. Sâ. 6. 35: *satyan nirućyatâm.*

c. *pra* dicere, loqui, c. dat. vel gen. pers. In. 5. 22: *tat tê sarvam pravakśyâmi*; Br. 2. 6: *yam (d'armam) pravakśyâmy ahan tava*; N. 12. 68: *svâgatan ta iti prôktâ tâiń sarvâis tâpasâiśća sâ.* Appellare. Man. 1. 10: *âpô nârâ iti prôktâń.*

c. *pra* praef. *sam* id. Mah. 2. 488: *tat tê śhań sampravakśyâmi mâhâtmyam.*

c. *prati* respondere. N. 6. 7: *pratyûćus tê divâukasań*; R. Schl. II. 68. 1: *pratyuvâća ha ... brâhmanâńs tân idań vaćań.*

c. *sam* i. q. simpl. P. 3: *tań samavôćatâm.*

वचन *vaćana* n. (r. *vać* s. *ana*) 1) sermo. 2) jussus. N. 16. 28.

वचस् *vâćas* n. (r. *vać* s. *as*) sermo. N. 20. 28. In. 4. 5. (Gr. ἔπος, cujus ς ad thema pertinet, v. gr. comp. 128.)

1. वज् *vag* 1. par. (*gatâu*) ire. (Cf. *vańg*, lat. *vagor.*)

2. वज् *vag* 10. par. *vâgâyâmi* (*sańskṛtâu gatâu* V.) ornare; ire, se movere.

वज्र *vágra* m. n. 1) fulmen. In. 3. 4. 2) adamas.

वज्रधर *vagrad'ará* m. (qui fulmen tenet, e *vágra* fulmen et *d'ara* qui tenet) cognomen Indri. In. 2. 25.

वज्रपाणि *vagrapâṇi* m. (fulmen in manu habens, Bah. e *vágra* et *pâṇí* manus) id.

वज्रिन् *vagrín* m. (a *vágra* s. *in*) id. Ur. 5. 13.

1. वञ्च् *vańć* 1. par. ire, adire. B'att. 14. 74: *vavańćur âhavakśitim.* Transgredi. B'att. 7. 106: *vańćitvâ 'mbaran dûram* (schol. *atikramya*). Cf. *vańk.*

2. वञ्च् *vańć* 10. âtm. decipere, fallere. R. Schl. II. 37. 21: *vańćayitvâ tu râgânam*; Rag'. 12. 53: *rakśasâ mṛgarûpêṇa vańćayitvâ sa râg'avâu*; B'att. 8. 43: *avańćayata mâyâń svamâyâb'ir naradviśâm*; Hit. 120. 20: *vańćyatê d'ûrtâiń.* — Part. praes. par. Mah. 1. 5794: *tańća pâpań suyôd'anań vańćayadb'iń.* (Cf. *vańk*, *vakrá.*)

c. *pari* i. q. simpl. Hit. 129. 19: *parivańćitań* deceptus.

वञ्चक *váńćaka* m. (r. *vańć* s. *aka*) fraudator. Lass. 87. 11.

वञ्चन *vańćana* n. (r. *vańć* s. *ana*) actio decipiendi. Dr. 6. 24.

1. वट् *vat* 1. par. (*parib'âśanê* K. *uktâu* V.) loqui, dicere. Cf. *vad*, 2. *pat*, *pat'*.

2. वट् *vat* 1. par. (*vêśtanê* K. *vêśtê* V.) circumdare, sepire (v. *vâta*, *vâtikâ*), vestire; v. sq. et cf. 3. *pat*.

3. वट् *vat* 10. par. (*granťê vib'âganê* K. *vêśtê b'âgê* V.) jungere, nectere, serere; dividere, distribuere; circumdare, vestire. Cf. *vant* et 3. *pat*.

वट *vata* m. ficus Indica.

वटारक *vatâraka* m. funis genus. M. 30. (Mah. 3. 12776.) Scribitur etiam *varâtaka* et *vatâkara* (v. Colebr. Am. p. 244).

वटारकमय *vatârakamáya* adj. (a praec. s. *maya*) vatâracicus. M. 39.

वठ् *vat'* 1. par. (*sťâulyê*) magnum, crassum esse (scribitur etiam *bat'*).

वडभि *vadab'i* f. contignatio tecti. Ur. 37. 6. Mêg'. 39.

वडभी *vadab'î* f. id.

वडवा *vadavâ* f. equa. Am.

वण् *van* 1. par. i. q. *ban*.

वणिज् *vanig* v. *banig*.

वण्ट् *vant* 1. et 10. par. dividere, distribuere (scribitur etiam *bant*).

वण्ठ् *vant'* 1. âtm. (*êkaćarê* V.; scribitur etiam *vat'*) solum ire.

1. वण्ड् *vand* 1. âtm. (*vêśtanê* K. *vêśtê vib'âgê* V.; scribitur *vad*, gr. 110[a]) circumdare, vestire; dividere, distribuere. Vid. 2. et 3. *vat*, *vant*.

2. वण्ड् *vand* 10. par. (*vib'âgê*; scribitur *vad*, gr. 110[a]) dividere, distribuere. Cf. 3. *vat*, *vant*.

वत् *vat* adv. sicut, in fine compositorum. In. 1. 24. 5. 47. H. 1. 36.

वत *vata* interj. heu! eheu! N. 11. 10. 19. 5. Sâ. 2. 11; fere semper sequitur interjectionem *ahô*.

वत्स *vatsá* m. 1) proles, natus, filius. Sâ. 2. 9 in fine comp. Bah. 2) vitulus, v. sq. 3) in allocutione: carus, dilectus, amicus. Lass. 40. 10. 73. 10. 18. (V. *vatsalá* et cf. lat. *vitulus*.)

वत्सबन्धा *vatsabanďâ* adj. f. (vituli nexum habens, e *vatsá* et *banďá* nexus, vinculum) magno vituli desiderio capta. Br. 1. 12. (Cf. *vatsakâmâ* apud Wils.)

वत्सर *vatsará* m. (fortasse e *vat*, quod hac in compositione similiter significare videtur, et *sara* iens, v. *samâ*) annus. Am. (Cf. lit. *wâsara* aestas; pers. بهار *behâr* ver; gr. ἔαρ e Ϝέταρ, ἔτος e Ϝέτϑος; lat. *vêr*, *vetus*; respiciatur scr. indeclin. *parût* anno praeterito [e *para* alius et *ut* e *vat*] cui respondet gr. πέρυσι)

वत्सल *vatsalá* (a *vatsá* s. *la*) amans, amicus, praesertim in fine compp. H. 1. 28: *b'râtṛvatsala*; Sâ. 2. 14: *pitṛvatsala*; N. 12. 78: *dvigâtiganavatsalaĥ*.

वत्स्यामि *vátsyâmi* v. euph. r. 100. *a*.

1. वद् *vad* 1. par. âtm. (de correptâ formâ *ud* v. gr. 414. 457. 546) dicere, loqui. In. 5. 37: *yan mâń vadasi*; N. 12. 74: *vada satyam*; 17. 39: *prativâkyań vadasva*; B'. 2. 36: *vadiśyanti*; Sâ. 4. 7: *vaćanań yuktam asmadvidďô vadêt*; Man. 8. 9: *mâ sma ... anṛtań vadîĥ* (ut videtur, metri causâ pro *vâdîĥ*, v. gr. 364); Rag'. 3. 25: *uditań vaćaĥ* (v. gr. 546). 2) clamare, vociferari. Dr. 6. 3: *mṛgâ dvigâĥ krûram imê vadanti*; 6. 7: *vadati ... śâlavṛkaĥ*. — Caus. *vâdáyâmi*, *vâdáyê* facio ut sonet. Man. 4. 64: *na vâditrâni vâdayêt*; Dêv. 2. 54: *avâdayanta patahân ganâĥ śańk'âńs taťâ 'parê mṛdańgâńśca taťâi 'vâ 'nyê*; In. 5. 27: *vînâsu vâdyamânâsu ganďarvâiĥ*. (Lit. *wadinu* voco; slav. *vad-i-ti* reprehendere; hib. *feadaim* „I relate, say"; fortasse *luadhaim* „I mention, speak, hint", *raidim* „I say, relate"; mutatis semivocalibus *v*, *r*, *l*,

v. gr. comp. 20; cambro-brit. *gwed* verbum; goth. *raṣ-da* sermo, nisi pertinet ad *rat'* q. v.; germ. vet. *var-wâzu* maledico, v. gr. comp. 87; gr. ὕδω, ὑδέω, ὕδης [cf. correptam formam *ud*]; fortasse lat. *vas*, *vad-is* a dicendo dictum; sicut nos dicimus gut sagen; fortasse etiam lit. *laidoju* „ich bürge, sage gut" huc pertinet, mutato *w* in *l*; fortasse lat. *suâdeo* dissolvendum est in *s-vâdeo* = scr. *su* + *vâdáyâmi* cl. 10 vel caus., v. gr. comp. 109*). 6.)

c. *anu* imitari alicujus verba, vocem, nachsprechen. Rag'. 5. 74: *giran nas tvadprabôd'aprayuktâm anuvadati śukas tê.*

c. *apa* maledicere, reprehendere, vituperare. Man. 4. 236: *nâ "rtô 'spy apavadêd viprân* (schol. *nindayêt*). Caus. vel cl. 10. id. Maḥ. 3. 1036: *kśamâ ... paṇḍitâir apavâditâ.*

c. *ab'i* alloqui. Dr. 6. 2: *b'râtṛńśća tân ab'yavadad yud'iśt'irań*; Man. 8. 356. — Caus. i. q. caus. simpl. Maḥ. 3. 14386: *vâditrâṇy ab'ivâdayan.* V. 2. *vad.*

c. *â* praef. *sam* i. q. simpl. Maḥ. 3. 16148: *tvadart'ê ḥi samâvadat.*

c. *upa* âtm. blandiri, c. acc. pers. B'aṭṭ. 8. 28: *na kańćid upâvadiśṭa* (schol. G. *upasântvitavân*; B'. *pralôb'anavâkyam b'âśatê sma*).

c. *pari* calumniari. Maḥ. 1. 3079: *parivadann anyâńs tuśṭô b'avati durǵanań*; 3. 14686: *nâ 'pi parivadê śvaśrûm.*

c. *pra* i. q. simpl. N. 22. 21: *tasyâs tat priyam âk'yânam pravadasva.* — Caus. i. q. caus. simpl. Maḥ. 1. 5356. 5460.

c. *vi* altercari, litigare, c. instr. pers. et loc. rei. Man. 9. 191: *dvâu tu yâu vivadêyâtâm ... striyâ d'anê*; Ḥit. 87. 19: *śatan dadyân na vivadêt.*

c. *sam* colloqui. Ḥit. 88. 16: *svaćarâiń saḥa sańvadêt.*

c. *sam* praef. *vi* pactum, fidem violare, promissis non stare. Man. 8. 219: *yań ... kṛtvâ satyêna sańvidań visańvadên narô lôb'ât.*

2. वद् *vad* 1. et 10. âtm. (*b'âśaṇê* K. *vâksandêśayôń* V.) dicere, jubere.

c. *ab'i* 10. par. âtm. se inclinare reverentiae causâ, c. acc. In. 5. 20: *ab'ivâdayê tvâń śirasâ*; Maḥ. 3. 10909: *âkâśagańgâm pâṇḍavâs tê 'b'yavâdayan*; 10908: *ab'ivâdata* (ut videtur, metri causâ pro *ab'ivâdayata*); Sâ. 1. 27: *ab'ivâdya pituń pâdâu*; A. 1. 4. N. 12. 68. 25 2.

वद *vadá* (r. *vad* s. *a*) dicens, loquens, in fine compp., v. *priyańvada.*

वदन *vádana* n. (r. *vad* s. *ana*) os, vultus. N. 2. 2. (Hib. *aodann* „the face", *eudan* „the forehead".)

वदरी *vadarí* f. 1) nomen arboris (Wils. jujube). N. 12. 5. 2) silva (?). M. 3. Maḥ. 3. 1637 (scribitur etiam *badarí*).

वदान्य *vadâ'nya* (r. *vad* s. *ânya*) 1) eloquens. 2) munificus, liberalis. Ḥit. 77. 20.

वध् *vad'* par. interdum âtm. (caret tempp. special., scribitur etiam *bad'*) 1) pulsare, ferire, tundere. Maḥ. 4. 461: *at'âi 'nâm ... pâtayitvâ padâ 'vad'ît.* 2) occidere. R Schl. I. 2. 18: *krâuńćamit'unâd êkam avad'îń*; Maḥ. 1. 4801: *śakrâǵńayâ maḥâbâḥus tân vad'iśyati*; 3. 626: *tań vad'iśyê maḥîtalê.* (Cf. *rad'*, *vyad'*, *vâd'*, *bâd'*, lat. *laedo* [v. Benary p. 49]; hib. *faethaim* „I kill", *faethadh* „killing", *fesaim* „I kill, destroy", *feadhm* „a battle".)

c. *ni* occidere. Maḥ. 1. 4121. 5472.

वध *vad'a* m. (r. *vad'* s. *a*; scribitur etiam *bad'a*) caedes. Ḥ. 1. 46. 3. 20. Br. 2. 30.

वधू *vad'û'* f. (scribitur etiam *bad'û'*, fortasse a r. *band'*) 1) femina, etiam animalium femina. Dr. 1. 17. 2) nurus. Sâ. 4. 28. 6. 9. 3) femina affinis, fratria. Su. 4. 15. (Hib. *badhbh* „an ill-inclined woman; a witch, a fary woman".)

वधैषिन् *vad'âiśin* (e *vad'a* caedes et *êśín* cupidus) caedendi cupidus. Su. 2. 19.

वध्यता *vad'yátâ* f. (a *vad'ya* occidendus, s. *tâ*) status ejus, qui occidendus est. N. 9. 8.

1. वन् *van* 1. par. (*hiṅsâyâm* K.) ferire, laedere. (V. 3. *van* et cf. *han* e *d'an*; hib. *bana* „death"; gr. φένω, φόνος, φονεύς; lat. *fûnus*; v. 4. *van.*)

2. वन् *van* 1. par. (*samb'aktâu* K. *samb'aktiśabdayôh* V.) colere, venerari, deditum esse, amare; sonare (cf. *svan*). — In dial. vêd. 1) dare. Ṛgv.-V. 47. 1: *indrapânah vô vanêma* (v. Westerg.). Etiam cl. 2. âtm. Ṛgv.-V. 17. 5: *vaṅsva vâryâṇi*. 2) accipere. Ṛgv.-V. 94. 9: *yad îmahi tad vanêmahi*; Ṛgv. 3. 2. 93. 9. 46. 14. (V. *vanitâ'* et cf. lat. *veneror*, *Ven-us*; germ. vet. *wini* dilectus, amicus; *winia* dilecta, marita, uxor; *wunna* gaudium, voluptas; fortasse *minna* amor e *winna.*)

3. वन् *van* 8. par. âtm. (*yâćanê*) petere, cupere. — In dial. vêd. 1) id. Ṛgv. 31. 13: *mantram manasâ vanôśi*. 2) praef. *ab'i* colere (v. 2. *van*). Ṛgv. 51. 2: *ab'î "m avanvant svab'iśṭim ûtayah* „illum colebant fauste aggredientem opitulatores". 3) occidere, perdere (v. 1. *van*). Ṛgv. 121. 9: *vanvah ćuśṇam (vanvan śuśṇam) anantâih pariyâsi vad'âih*; 73. 9: *nṛb'ir nṛn vîrâir vîrân vanuyâmâ.*

4. वन् *van* 1. et 10. par. *vánâmi*, *vânáyâmi* (*upakṛtâu* K. *upakṛtâu śradd'âg'âtê śabdôpatâpayôh* V.) juvare; credere; ferire; sonare; vexare. (Vid. 1. et 3. *van* et cf. 2. *tan*; hib. *banaim* = scr. *vánâmi*, *banaighim* = scr. *vânáyâmi* „to waste, to pillage, to plunder"; v. etiam *banadh*, *banaghadh* apud O'Reilly.)

वन *vana* n. 1) silva. H. 1. 3. 2) aqua. Am.

वनराजि *vanarâģi* et *-râģî* f. (e *vana* et *râģi*, *râģî* quae hac in compositione regionem significare videntur) silvae regio (?). Dr. 1. 2. Śak. 27. 6 infr.

वनस्पति *vanaspati* m. (e *vana* et *páti* dominus, inserto *s* euphonico) arbor. H. 1. 11.

वनिता *vanitâ'* f. (part. pass. rad. *van* amare) femina; uxor. Ur. 37. 10. Mêg'. 8. 33. 59. 65. (Germ. vet. *winia* dilecta, uxor, v. 2. *van*; hib. *ban* „a woman".)

वन्द् *vand* 1. âtm. interdum par. (scribitur *vad*, gr. 110[a]) 1) se inclinare reverentiae causâ, inclinato corpore salutare. Dr. 9. 19: *vavandê ... munim*; A. 1. 5: *vṛkôdarasyâ 'pi vavanda pâdâu*; 2: *yud'iśṭ'iram ... avandata*; Mah. 2. 23: *vavandê ćaraṇâu mûrd'nâ ... pitṛśvasuh* (v. 2. *vad* praef. *ab'i*). 2) laudare, celebrare. R. Schl. II. 16. 37: *râmam ... vaćôb'ir agryâih ... vavandirê.* (Fortasse lat. *laus*, *laud-is* mutato *v* in *l*, *n* in *u*, v. gr. comp. 20.)

c. *ab'i* i. q. simpl. sgnf. 1. R. ed. Ser. I. 28. 34: *râg'avâv ab'yavandatâm.*

c. *sam* id. Mah. 1. 5420: *tam ... śirasâ samavandata.*

वन्दि *vándi* et वन्दी *vandî'* f. captivus; v. sq.

वन्दिन् *vandín* m. (r. *vand* s. *in*) laudator, praedicator, praeco. Ur. 59. 16.

वन्दीकर् -कृ *vandîkar -kṛ* (e *vandî'* et *kar kṛ*, v. gr. 585) capere, rapere. Ur. 2. 5: *vandîkṛtâ vibud'aśatrub'ih.*

वप् *vap* 1. par. âtm. (*up* gramm. 414. 435. 457. 546) 1) spargere, praesertim semen, seminare. Man. 3. 142: *vîģam uptvâ*; 9. 36: *yâdṛśan tû 'pyatê vîģam*; 9. 40: *anyad uptah ģâtam anyat.* — *akśân vaptum* talos jacere. Mah. 2. 2033. 2) texere. (Cf. *vâ* flare, *vê* texere et causalia sicut *dâpáyâmi* a *dâ* et *dê*; *vip*; *vêp*; germ. vet. *WAB* texere [*wibu*, *wab*, *wâbumês*]; gr. ὑφαίνω.)

c. *â* spargere, objicere, offerre. Mah. 3. 17341: *varśam âvapatâh śrêśṭ'ah, vîģan nivapatâh varam*; 3. 105: *śvab'yaśća ... vayôb'yaśćâ "vapêd b'uvi (annam)*; v. praeff. *ni*, *nis.*

c. *ut* extollere, levare. Ṛgv. 116. 11.

c. *ni* deponere, offerre. Man. 3. 216: *nyupya piṇḍân.*

c. *nis* spargere, effundere, objicere, offerre. Man. 3. 214: *nirvapêd udakam b'uvi*; 6. 5: *êtân êva mahâyaģńân nirvapêt*; 9. 140: *mâtuh prat'amatah*

piṇḍan nirvapêt. Omissâ cibum exprimente voce. Man. 3. 92: *śunâńća ... nirvapêd b'uvi.*

c. *pra* i. q. simpl. Dr. 8. 10: *śirâńsi pâdarakśâṇâń vîǵavat pravapan.*

c. *prati* obserere, conserere; trop. ornare. Rag'. 17. 23: *mâulim pratyúpuń padmarâgêṇa.*

वपा *vapâ* f. medulla. R. Schl. I. 13. 39.

वपुष्मन्त् *vapuśmant* (a *vápus* s. *mant mat*, v. euph. r. 101*)) formosus, pulcher. Su. 3. 17. Sâ. 5. 7.

वपुस् *vápus* n. (r. *vap* s. *us*) corpus, forma, species. N. 13. 52. 19. 28. 24. 42. 26. 30. Ḥ. 3. 13.

वभ्र् *vab'r* v. *bab'r.*

वम् *vam* 1. par. vomere. R. Schl. I. 28. 26: *vavâma rud'iram b'úri*; Dêv. 2. 58: *vêmuśća kêćid rud'iram* (v. gr. 401); Dr. 5. 20: *krôd'aviśań vamantâu.* — *vântá* qui vomuit. Man. 5. 144. (Lat. *vomo*, lit. *wémju* id., gr. ἐμέω, germ. vet. *wemmiu* polluo.)

c. *ut* evomere. N. 20. 30: *viśam ... muk'ât satatam udvaman.*

वय् *vay* 1. âtm. (*gatâu*) ire.

वयम् *vayám* nos (gr. 241).

वयस् *váyas* n. (r. *vay* s. *as*) 1) aetas, praesertim florens, integra aetas, adolescentia, juventus. N. 1. 11. Sâ. 1. 4. Rag'. 3. 70. 2) avis (v. *vi*). Nalôd. 1. 27 schol. (Cambro-brit. *aes* avis, nisi hoc a lat. *avis*, v. Pictet p. 60.)

वयस्य *vayasya* m. (a praec. s. *ya*) amicus. Ur. 50. 3. Śak. 53. 3 infr.

1\. वर् *var* 10. par. âtm. *varáyâmi, varáyê.* 1) eligere. N. 4. 30: *tvâń varayiśyâmi*; Sâ. 1. 24: *tâm ... na kaśćid varayâmâsa.* Cum 2. acc. R. Schl. I. 1. 48: *sahâyań varayâmâsa mârîćim.* Cum locat. nominis abstracti. N. 2. 61: *têśâm anyatamań dêvam patitvê varayasva*; cum dat. R. Schl. I. 11. 2: *tań viprań yaǵńâya varayâmâsa.* 2) in matrimonium petere aliquam ab aliquo, cum 2. acc. R. Schl. I. 36. 16: *ǵyêśṭ'âm ... surâń sarvê śâilêndrań varayâmâsuń*; Maḥ. 3. 8571: *varayê tvâm ... lôpâmudrâm prayaćća mê.* (Huc vel ad 3. *var vṛ*, pertinent lat. *volo*, gr. βούλομαι, ἐράω, ἔραμαι; goth. *vil-ja* volo, praet. *vil-da*; *ga-val-ja* eligo, wähle; lit. *wálê* voluntas, *wéliju* malo, *wélijimas* desiderium; russ. *vólju* volo, desidero, *vólja* voluntas, *volítelj* amator; *vy-bir-a-tj* eligere, *iṣ-br-a-tj* id., *vy-bor* electio; fortasse lit. *myliu* amo et russ. *miluju* misereor, mutato *v* in *m* sicut in lat. *melior*, v. *várîyâńs.*)

2\. वर् वृ *var vṛ* 5. par. âtm. *vṛṇó'mi, vṛṇvé'.* 1) tegere. A. 8. 5: *nab'asań praćyutâ d'ârâń ... avṛṇvan sarvató vyôma*; 3. 25: *avṛṇôn mâm mahâśarâiń.* — *vṛtá* tectus. N. 12. 112. 2) circumdare. N. 13. 49: *ǵanâir vṛtâm*; Maḥ. 1. 5120. 3) eligere. Maḥ. 2. 2698: *avṛṇôt ... pâṇḍavânâm adâsatâm*; Dêv. 11. 36: *varań yam manasê 'ććat'a tań vṛṇud'vam.* — Caus. tegere. Man. 8. 239: *ćidrańća vârayêt sarvam*; v. 4. *var vṛ.* (Cum *var vṛ* tegere, circumdare cf. r. *val*, lat. *vallum, vallis*, fortasse *velum*, nisi pertinet ad scr. *ćêla* q. v.; *villus, ap-erio, op-erio*, v. praeff. *apa, api*; lit. *at-weru* aperio, *uź-weru, sù-weru* claudo; gr. ῥι-νός, aeol. γρῖ-νος e ϝρῖ-νος cutis, ῥι-νόν scutum [v. *vârman*], εἶρ-ος, εἴριον etc. lana; lit. *wil-na* id.; russ. *vólna* id.; goth. *vulla* id.; germ. vet. *wolla* id., *wilôn* velare [v. *úrṇâ*]; hib. *filim* „I fold, plait, lap, wrap, involve", *fillead* „a fold, plait, a cloth", *falach* „a blanket, veil, covering", *olann* lana. V. praec.)

c. *apa* aperire. Ṛgv. 51. 3 et 4: *avṛṇôr apa.* (Huc, vel potius ad caus. *apavârayâmi* trahi potest lat. *aperio*, ita ut correptum sit ex *apa-verio*, v. Pott. 1. 225.)

c. *api* abscondere. Ṛgv. 121. 4: *apîvṛta.* (Lat. *operio* correptum ex *opi-verio* = scr. caus. *apivârayâmi*, v. Pott. 1. 225.)

c. â 1) tegere. Mah. 1. 1296: *nîlaǵîmûtasaṅǵâtâiħ sarvam ambaram âvṛṇôt*; B'. 3. 38: *d'ûmênâ "vriyatê vahniħ*. 2) circumdare. N. 1. 24: *sak'îganâvṛtâ*.

c. â praef. *apa* aperire. B'. 2. 32: *svargadvâram apâvṛtam*

c. â praef. *pra* tegere. N. 12. 23: *vastrârd'aprâvṛtâm*. Induere, c. acc. vestis. N. 24. 42: *vastram araǵaħ prâvṛṇôt*; Mah. 1. 2033: *prâvṛtya kṛśṇavâsânsi*.

c. â praef. *vi* arcere. Mah. 3. 363: *vyâvṛtya râǵânam*.

c. â praef. *sam* 1) tegere. N. 9. 14. B'. 16. 16. 2) claudere. Mah. 1. 8343: *ta imê prasavasyâ 'ri'ê tava lôkâħ samâvṛtâħ*. 3) arcere, impedire. Mah. 3. 10329: *śakṛnmûtrê samâvṛṇôt*.

c. *pari* circumdare. In. 1. 13: *śakraħ parivṛtô dêvâiħ*.

c. *pra* 1) induere (vestem). Mah. 3. 2977: *vastram prâvṛṇôt*. 2) eligere. Mah. 3. 17186: *pravṛṇutê varam*.

c. *vi* 1) aperire. Mah. 1. 6275: *vivṛtya nayanê*; 12931: *nisṛtaħ ... muk'ât tasya vivṛtât*; 2935: *mârutas tatra vâsaħ prakrîḍitâyâ vivṛṇôtu*. — *vivṛta* nudus. Mah. 1. 2942: *apaśyad vivṛtâm*; trop. detegere, patefacere, manifestum facere. Mah. 2. 6952: *naćâi 'tad vivṛṇôti saħ*. 2) petere. Mah. 1. 4413: *tân tu têǵasvinîn kanyâm ... vyavṛṇvan pârt'ivâħ kêćit*.

c. *sam* tegere. N. 16. 17. In. 5. 19.

c. *sam* praef. *ab'i* id. H. 4. 40.

3. वर्‍ वृ *var vṛ* 9. par. âtm. *vṛṇâmi, vṛṇê*. 1) eligere. N. 4. 14: *vṛṇê tvâm aham b'artâram*; Su. 1. 22: *anyad vṛṇîtam*; Mah. 1. 3391: *vṛṇa varam* (v. gr. 345[b]); 3. 8567: *tân na vavrê puruśaħ*. 2) âtm. desiderare, optare. R. Schl. II. 34. 40: *apakramaṇam êvâ 't'a sarvakâmâir ahan vṛṇê*. 3) âtm. petere alqd ab aliquo, cum 2. acc. R. Schl. I. 34. 29: *pitaran nô vṛṇîśva*; Mah. 3. 13583: *vavrê prab'um avad'yô b'avêyam*. (Vid. 1. *var*.)

c. â 1) eligere. In. 5. 42: *anâvṛtâśća* (sic cum ed. Calc. 3. 1858 legendum) *sarvâħ sma*. 2) optare, desiderare. Ṛgv. 17. 1: *indravaruṇayôr aham ... ava âvṛṇê* „Indrae Varuṇaeque ego ... auxilium desidero".

c. *nis*: *nirvṛta* quietus, felix, laetus (electus). Man. 1. 54. N. 26. 34. R. Schl. III. 3. 24.

c. *pra* eligere. Mah. 3. 17196: *pravṛṇîśva yat'ê 'ććasi*.

4. वर्‍ वृ *var vṛ* 1. par. âtm. i. q. 3. *var vṛ*.

c. *ut* exposcere. R. Schl. II. 11. 9: *hṛdayam apy êtat ... udvarasva mê*.

5. वर्‍ वृ *var vṛ* 10. par. âtm. *vârâyâmi, vârâyê* arcere, impedire. N. 3. 24: *praviśantan na mâṅ kaśćid apaśyan nâ 'py avârayat*; 13. 51: *ǵanan vârayitvâ*; Man. 4. 59. R. Schl. I. 1. 49. Cum ablat. Sâ. 2. 29: *nâi 'śâ vârayitun śakyâ d'armâd asmât*. (Goth. *varja* prohibeo = scr. *vârâyâmi*, v. gr. comp. 109[a]). 6; nostrum *wehre*; germ. vet. *weriu* 1) cohibeo, defendo, abigo. 2) vestio, v. 2. *var vṛ* tegere, *pravar -vṛ* induere; *ga-werida* vestitio, *wari, weri* propulsio, propugnaculum, clypeus etc., v. Graff. 929 sq.; *werna* obstaculum, repugnantia, *warnôn* monere, dehortari, *bi-warôn* servare, nostrum *bewahren*.)

c. â tegere, occulere. R. Schl. I. 32. 11: *âvârya gaganam mêg'aħ*; N. 12. 19: *âvârya gulmâir âtmânam*.

c. *ni* id. N. 7. 11. Sâ. 4. 25.

c. *ni* praef. *vi* id. Mah. 1. 1756. 3. 11489.

c. *pari* circumdare. R. Schl. I. 5. 2: *śaśṭiputrasahasrâṇi yan yântam paryavârayan*; 36. 10. — *parivârita* 1) circumdatus. Su. 3. 3. N. 13. 75. 2) indutus. Mah. 3. 2057: *aǵinâiħ parivâritam*.

c. *pari* praef. *sam* circumdare. Mah. 3. 10234.

c. *pra* 1) tegere. Mah. 3. 10476: *pravârya ġantum.* 2) protegere, tueri, servare. R. Schl. II. 77. 15: *pravârayasi naḣ sarvân.*

c. *prati* arcere, repellere, avertere. A. 7. 17: *śaravarśâiḣ ... mâm mahadbiḣ pratyavârayan*; 10. 21.

c. *sam* id. Mah. 3. 14994: *śaravarśâṇi ... astrâiḣ sańvârya.*

6. वर् (वृ) *var (vṛ)* 9. par. âtm. (*vṛṇâ'mi, vṛṇê'*, gr. 345[a]); praet. mltf. âtm. *ávârśi*, prec. *vûryâ'sam, vûrśîyâ*, part. perf. pass. *vûrṇá*) eligere. Vid. *var vṛ* cl. 9.

वर *vará* (r. *var* s. *a*) adj. 1) eximius, egregius, praeclarus, excellens, insignis. N. 3. 18: *varâṅganâḣ* praeclarae feminae (cf. 12. 61: *paramâṅganâ*); Lass. 53. 15: *varâpsarâḣ*; In. 5. 45. Su. 4. 11. 2) optimus, excellentissimus. Mah. 3. 17341. 3) melior c. abl. Mah. 1. 4030: *tvam êvâi 'kaḣ śatâd api varaḣ sutaḣ.* — Subst. n. melius, in locutionibus ut *varam mṛtyur nâ 'kîrtiḣ* melius (est) mors non infamia = melior est mors infamiâ (Up. 13): *varam prâṇatyâgô naća piśunavâdêśv abiratiḣ.* Hit. 31. 9. 10. 15. 16. 17. 18. — Subst. m. 1) electio. 2) beneficium, donum, munus electum, a deo vel Brahmano impertitum vel impertiendum. Su. 1. 18. Sâ. 6. 39. 40. Etiam masc. Su. 1. 28. 3) vir (elector conjugis). Sâ. 1. 28. (Hib. *fear* adj. „good", subst. „a man, husband", lat. *vir*, goth. *vair* id. [them. *vaira*], debilitato *a* in *i*, praefixo *a* secundum generalem regulam, v. gr. comp. 82; lit. *wyra-s* id.)

वरवर्णिनी *varavarṇinî* f. (a *varavarṇa* [*vará* + *várṇa*] suff. *in* cum signo fem.) femina insignis colore vel ordine; praeclara femina. In. 5. 32. 47. H. 4. 27.

वरारोहा *varârôhâ* f. (Bah. e *vará* et *ârôha*) femina insignis medio corpore. In. 5. 45. Su. 4. 11.

वराह *varâhá* m. aper. N. 12. 9. (Cf. lat. *porcus*, germ. vet. *farh, varh, farah* porcus, porcellus; nostrum *Ferkel*, lit. *parśa-s* porcellus, russ. *porosenok* id., hib. *uirchin* id.)

वरिष्ठ *váriśṭ'a* (superl. τοῦ *urú* q. v.) latissimus, maximus; optimus, excellentissimus. Dr. 2. 8. (Cf. *vará*, lit. *wyrausas* nobilissimus, illustrissimus; natu maximus; gr. ἄριστος.)

वरीयांस् *várîyâṅs* (compar. τοῦ *urú* e *varu*) latior, major; melior. (Lit. *wyresnis* nobilior, illustrior; natu major; gr. ἀρείων e ϝαρείων, lat. *melior* mutato *v* in *m*, v. gr. comp. 20.)

वरुण *váruṇa* m. Varuṇus, aquarum deus, occidentalis plagae custos. (Cf. *vâ'ri* et hib. *burne* „water".)

वरूथ *várûťa* n. (r. *var vṛ* tegere, s. *ûťa*) lorica, thorax. Mêd.

वरूथिनी *varûťinî* f. (a praec. s. *in* in fem.) 1) exercitus. Am. 2) nom. pr. Apsarasae. In. 2. 29.

वरेण्य *varê'ṇya* (a *vará* s. *ênya*, v. euph. r. 94[a]) praecipuus, insignis, optimus.

1. वंर्ह् वृंह् *varṅh vṛṅh* 1. par. (scribitur *varh vṛh*, gr. 110[a]) 1) crescere. 2) mugire, rugire, barrire. *vṛṅhitá* n. barritus. Am. Caus. augere. Mah. 3. 11334: *vṛṅhayiśyâmi svaravêṇa ravan tava.* (Cf. *varh vṛh, varď vṛď*; cum sgf. rugire cf. gr. ῥέγχω, lat. *rugio.*)

c. *upa* caus. augere. Dêv. 8. 8: *ġaṇṭâsvanêna tan nâdam ... upâvṛṅhayat.* — *upavṛṅhita* repletus, plenus, praeditus. Br. 2. 17: *tvadguṇâir upavṛṅhitâ*; Dêv. 2. 53: *dêvîśaktyupavṛṅhitâḣ*; Mah. 1. 19: *nânâśâstrôpavṛṅhitâm.*

c. *upa* praef. *sam* caus. augere. Mah. 1. 260.

2. वंर्ह् वृंह् *varṅh vṛṅh* 1. et 10. par. (*bâśârťê* K. *tviśi* V.; scribitur *varh vṛh*, gr. 110[a]) loqui, lucere.

वर्क् वृक् *vark vṛk* 1. âtm. (*âdânê*) sumere.

वर्क्ष् वृक्ष् *varkš vṛkš* 1. âtm. (*varaṇê* K. *vṛtâu* V.) tegere. Cf. *var vṛ*, *varć vṛć*.

वर्ग *varga* m. (r. *varǵ vṛǵ* q. v., s. *a*) classis, ordo, turba, multitudo. N. 16. 30.

1. वर्च् *varć* 1. âtm. (correptum esse videtur e *ruć* praef. *ava*, sicut *arć*, unde *arćis*, e *ruć* praef. *â*, et *ark* unde *arka* e *ruk*, primitivâ formâ radicis *ruć*, praef. *â*; v. Pott. 1. 234) splendere, v. *várćas*.

2. वर्च् वृच् *varć vṛć* 7. par. (*vṛtâu*) tegere. Cf. *var vṛ*, *varkš vṛkš*.

वर्चस् *várćas* n. (r. *varć* s. *as*) splendor, v. sq.

वर्चस्विन् *varćasvin* (a praec. s. *vin*) splendidus. In. 4. 8. N. 12. 66.

1. वर्ज् वृज् *varǵ vṛǵ* 1. par. relinquere. (V. 2. *varǵ vṛǵ* et cf. *vraǵ*, *valg*, lat. *vergo*, fortasse *vagor* e *vargor*; goth. *VRAK* persequi [*vrika*, *vrak*, *vrêkum*], *vraiqv'-s* curvus, inflexus, obliquus, v. 2. *varǵ vṛǵ* praef. *â*; germ. vet. *wreh* exul, Bav. ulcisci; anglo-sax. *vræc*, *vracu* vindicta; island. vet. *rækr* extorris, *ræki* vindicta [v. Grimm 2. 27. Graff. 1. 1131]; lit. *werżu*, *iš-werżu* detraho, subtraho, *werżio-s* urgeo, *in-si-werżu* me intrudo, irrumpo; hib. *fagaim* „I leave, quit, desert, vacate", *fagal* „omission".)

c. *â* in dial. vêd. dare, impertiri (zuwenden). Ṛgv. 33. 1: *kêtam param âvartatê naḣ* „notitiam praeclaram impertitur nobis".

2. वर्ज् वृज् *varǵ vṛǵ* 10. par. interdum âtm. 1) relinquere. *varǵitá* relictus, destitutus, privatus. In. 2. 5: *vêdaśrutivarǵitâiḣ*; 5. 50: *mânavarǵitaḣ*; N. 13. 53: *b'ûšaṇâir api varǵitam*. 2) excipere, exceptare. R. Schl. I. 14. 40: *pradadâu ... ab'ayaṅ sarvab'ûtêb'yô varǵayitvâ tu mânušân*. 3) vitare, fugere. Hit. 22. 13: *varǵayêt tâdṛśam mitraṅ višakumb'am payômuk'am*; Mah. 3. 13882. Se abstinere. Man. 2. 177: *varǵayên mad'u mâṅsaṅća*; 9. 246: *yatra varǵayatê* (schol. *na gṛhṇâti*) *râǵâ pâpakṛdb'yô d'anâgamam*; Mah. 1. 3959. Renuntiare alicui rei. Mah. 3. 10583: *yênê 'mam (pakšiṇam) varǵayêt'âḣ*.

c. *apa* solvere promissum. R. Schl. I. 44. 49: *pratiǵńâm apavarǵaya*; 51: *pratiǵńâ nâ 'pavarǵitâ*.

c. *â* 1) flectere, inclinare. H. 1. 11: *âvarǵitalatâvṛkšam mârgaṅ ćakrê*; Rag'. 16. 19: *âvarǵya śâk'âḣ* (schol. *ânayya*); 13. 24. 2) vertere, invertere. Śak. 12. 13: *kalasam âvarǵayati*. 3) invergere, infundere, libare. Rag'. 1. 62: *havir ... âvarǵitam ... agnišu*; 1. 67: *âvarǵitam mayâ payaḣ*. 4) offerre, dare (v. 1. *varǵ vṛǵ* praef. *â*). Rag'. 8. 26: *tanayâvarǵitapiṇḍa* (schol. *âvarǵitan dattam*).

c. *pari* relinquere, vitare, fugere. Hit. 26. 18: *yasmin dêśê na sanmânam ... tan dêśam parivarǵayêt*; Man. 2. 57: *tasmât tat (atib'ôǵanam) parivarǵayêt*; 3. 6. 4. 73. — *parivarǵita* relictus, destitutus, privatus. Man. 5. 154: *guṇâiḣ parivarǵitaḣ*.

c. *vi* 1) id. Man. 4. 42. N. 14. 9. B'. 7. 11. Su. 2. 23. 2) dimittere. In. 5. 30: *tava pitrâ vivarǵitâḣ*.

3. वर्ज् वृज् *varǵ vṛǵ* 7. par. *vṛṇáǵmi* relinquere. Intens. in dial. vêd. dare. Ṛgv. 63. 7: *varivaḣ* „dedisti" (= *avarivar*, secundum euphon. legem pro *avarivarǵ* + *s*, v. gr. 289. 500).

c. *ni* in dial. vêd. 1) immergere. Ṛgv.-V. 18. 12: *tam apsu nivṛṇag vaǵrabâhuḣ* (v. Westerg.). 2) refugare, propulsare. Ṛgv. 53: *tvam êtân ǵanarâǵńaḣ ... nivṛṇak* „tu illos pagorum reges ... propulsasti"; 101. 2: *yaḣ śušṇam aśušan nyâvṛṇak* „qui Śušṇam madidum exstirpavit". 3) cohibere. Ṛgv. 54. 5: *ni yad vṛṇakši ... vanâ* „siquidem aquas cohibes".

4. वर्ज् वृज् *varǵ vṛǵ* 2. âtm. purificare. Man. 9. 20: *yan mê mâtâ pralulub'ê ... tan mê rêtaḣ pitâ vṛktâm* (schol. *śôd'ayatu*); Ṛgv. 3. 3. 83. 6.

वर्ञ्ज् वृञ्ज् *varńǵ vṛńǵ* 2. âtm. (scribitur *varǵ vṛǵ*) relinquere. (Vid. *varǵ vṛǵ*.)

c. *pra* purificare. Ṛgv. 116. 1: *nâsatyâbʿyâm barhir iva pravṛńǵê.* Vid. 4. *varǵ vṛǵ*.

1. वर्ण् *varṇ* 10. par. (ut videtur, denom. a *várṇa*) 1) colorare, pingere. 2) describere. Dêv. 4. 5: *kiṅ varṇayâma tava rûpam aćintyam*; Hit. 93. 19: *dêśaśćâ 'sâu ... katʿaṅ varṇayituṅ śakyatê*; N. 4. 28: *varṇyamânêśuća mayâ bʿavatsu*; Maḥ. 2. 1226: *varṇayan guṇavistaram* (v. *várṇa*).

c. *anu* describere, memorare, narrare. Maḥ. 4. 107: *tad asmâi nâ 'nuvarṇayêt.*

c. *upa* id. Maḥ. 3. 8732. Hit. 27. 8.

c. *nis* spectare, intueri. Śak. 100. 13: *śakuntalân nirvarṇya*; Ur. 8. 11.

c. *sam* describere, memorare, narrare. Maḥ. 4. 106: *priyańća hitam êvaća saṅvarṇayêt.*

2. वर्ण् वृण् *varṇ vṛṇ* 8. par. (*bʿakśê* V.) edere. Cf. *vran*.

वर्ण *várṇa* m. (fortasse a *var vṛ* tegere, s. *na*, v. gr. 542) 1) color. 2) classis, ordo, la caste. Bʿ. 1. 41. (Slav. *vran* niger, corvus, russ. *voronj* color caeruleus gladiorum, *vornoǐ* niger (de equis), *voron* corvus; lit. *warnas* corvus, v. Miklosich p. 12.)

वर्णक *varṇaka* m. n. (r. *varṇ* s. *aka*) pigmentum, unguentum. Bʿaṭṭ. 19. 16. 3.

वर्णना *varṇanâ* f. (r. *varṇ* s. *ana* in fem.) descriptio. Ur. 17. 7.

1. वर्त् वृत् *vart vṛt* 1. âtm. 1) ire. Haec primitiva significatio fere solum in compositis invenitur. Cum sequente *punar* redire. Bʿ. 8. 26: *vartatê punaḱ.* 2) saepissime versari, esse, existere, morari, locum habere. In. 1. 27: *śiśur yatʿâ pitur aṅkê susukʿaṅ vartatê*; 5. 23: *vartamânê manôramê ... paramôtsavê*; Su. 1. 4: *nirantaram avartêtâṅ samasukʿaduḱkʿâv ubʿâu*; N. 4. 6: *manas tê têśu vartatâm*; 9. 3: *damayantyâḱ panaḱ ... vartatâm*; Bʿ. 3. 22: *vartê karmaṇi*; Br. 1. 15: *ǵîvitê vartamânasya*; Sâ. 4. 2: *tad vâkyan nâradênô 'ktaṅ vartatê hṛdi nityaśaḱ.* Etiam par. A. 9. 10: *sa dêśô yatra vartâmaḱ.* — *vṛttá* quod fuit, praeteriit, evenit, accidit. Su. 2. 1: *utsavê vṛttamâtrê*; In. 5. 53: *sarvaṅ yatʿâvṛttam ... nyavêdayat.* — Subst. n. eventus, eventum, res quae accidit. In. 5. 52: *raǵantvṛttam*; 61: *vṛttam pâṇḍusutasya*; Sâ. 6. 8: *bâlyavṛttâni putrasya.* 3) vivere, subsistere. Man. 3. 77: *yatʿâ vâyuṅ samâśritya vartantê sarvaǵantavaḱ* (schol. *ǵîvanti*). — *vṛttá* qui vixit, vitam finivit, inde mortuus. R. Schl. II. 73. 1: *śrutvâća pitaraṅ vṛttam.* 4) se gerere adversus alqm, c. loc. R. Schl. II. 52. 33: *yatʿâ râǵani vartasê tatʿâ mâtṛśu vartêtʿâḱ sarvâsu*; 73. 9: *tvayi ... bʿaginyâm iva vartatê.* — *vṛttá* qui se gessit. N. 8. 13. 5) uti, adhibere. R. Schl. II. 82. 18: *sarvôpâyańća vartiśyê vinivartayituṅ vanât (râmam)*; II. 58. 18: *yatʿânyâyaṅ vṛttiṅ vartasva mâtṛśu*; 73. 8: *tvayi vṛttim anuttamâṅ vartatê*; Maḥ. 2. 152. Etiam par. Maḥ. 3. 14666: *vartâmy ahan tu yâṅ vṛttim pâṇḍavêśu*; 1. 4832: *adʿikâṅ sma tatô vṛttim avartan pâṇḍavân prati.* — Pass. R. Schl. II. 58. 17: *kumârê bʿaratê vṛttir vartitavyâća râǵavat.* 6) *vṛttá* rotundus (a convertendo, circumagendo, v. praeff. *ni, pari*). — Caus. 1) facere ut quid eat, se moveat, commovere. Ṛgv. 39. 3: *vartayatʿâ* (= *-tʿa*) *guru.* — *aśrûṇi vartayitum* lacrymas effundere. R. Schl. II. 58. 21. Maḥ. 1. 4468. 2) facere ut quid sit, existat; facere. Hit. 102. 14: *na ... vartitavyam asâmpratam*; Maḥ. 2. 2507: *dyûtam avartayat*; Ragʿ. 19. 4: *sô sâdʿikâram ... kâśćana svayam avartayat samâḱ.* 3) degere tempus. Maḥ. 1. 7976: *puśkarê tu tataḱ śêśaṅ kâlaṅ vartitavân*; R. Schl. II. 53. 4: *râtriṅ katʿańćid êvê 'mâṅ sâumitrê vartayâ-*

vaḥâi. 4) vivere. R. Schl. II. 51. 12: *asmin pravragitê râgâ na ćiran vartayišyati*; N. 9. 10: *galamâtrêṇa vartayan*; Man. 6. 21. 5) dicere, narrare (v. 2. *vart vṛt*). R. Schl. I. 5. 4: *tad idan vartayišyâvaḣ sarvan nik'ilam âditaḣ*; Maḥ. 1. 4539. 3. 328. (Lat. *verto*, lit. *wartaù*, *werćiù* verto, inverto [v. *umwenden*, *umkehren* apud Rubig], *wartóju* utor aliquâ re = scr. caus. *vartâyâmi*; *wirs-tu* [e *wirt-tu*, v. gr. comp. 457] evertor, collabor cum curru; boruss. vet. *wartinna* vertit; slav. *vrat-i-ti* vertere; goth. *VARTH* fieri [*vairtha*, *varth*]; nostrum *werde*, *ward*; goth. *vaurs-tv*, them. *vaurs-tva* opus, v. gr. comp. 102; pers. گردم *gerdem* vertor, fio, mutato *v* in *g*, گرد *gird* rotundus, subst. circulus, cf. *vṛttâ*.)

c. *ati* 1) transire, transgredi. R. Schl. II. 50. 10: *ratêna ... kôśalân atyavartata*; trop. R. Schl. II. 21. 42: *na śakšyâmi punar niyôgam ativartitum*; Maḥ. 2. 2258: *b'râtaran d'ârmikaṅ gyêšṭ'aṅ kô 'tivartitum arḥati*; Man. 5. 161: *apatyalôb'âd yâ tu strî b'artâram ativartatê*; Sâ. 2. 22. 2) superare. Maḥ. 3. 10169: *vêdasyâ 'd'yayanêna ... baḥûn ṛšîn atyavartata.* 3) praeterire (de tempore). R. Schl. I. 32. 2: *nâ 'tivartêta tat kšaṇam*; II. 51. 20. Man. 2. 38. (Vid. *kram* et *gâ* praef. *ati*.)

c. *ati* praef. *vi* praeterire (de tempore). Sâ. 4. 9: *sâ râtrir vyatyavartata.*

c. *anu* par. âtm. 1) sequi. Dr. 6. 25: *prayayur ḥi śîg'ran tâny êva vartmâny anuvartamânâḣ*; Maḥ. 3. 13109: *taććîlam anuvartsyanti manušyâḣ*; 14683: *tân (d'armân) sarvân anuvartâmi*; 15940; B'. 3. 21. 2) ire, adire. Sâ. 5. 46: *sadb'yô b'ayan nâ 'nuvartanti santaḣ.* — Caus. 1) provolvere. B'. 3. 16: *êvam pravartitaṅ ćakran nâ 'nuvartayatî 'ḥa yaḣ.* 2) facere. Maḥ. 4. 105: *yad yad b'artâ 'nuyuṅgîta tat tad êvâ 'nuvartayêt.*

c. *anu* praef. *sam* sequi. R. Schl. II. 14. 8. Maḥ. 3. 11231. 11233.

c. *apa* 1) se avertere, discedere. Rag'. 6. 58: *tasmâd apâvartata.* Declinare, deflectere, degredi (de viâ). Man. 8. 293: *yatrâ 'pavartatê yugmam.* 2) reverti. Maḥ. 1. 1784: *apâvartata kâśyapaḣ.*

c. *ab'i* 1) se advertere. Su. 3. 29: *muk'ânićâ 'b'yavartanta.* 2) adire, aggredi, appropinquare. A. 9. 7: *nivâtakavaćâḣ ... adṛśyâ ḥy ab'yavartanta*; R. Schl. II. 48. 26: *ragantćâ 'b'yavartata.*

c. *ab'i* praef. *sam* 1) id. Maḥ. 1. 7261. 2) praeterire (de tempore). Maḥ.: *kâlaḣ samab'ivartsyati.*

c. *â* adire, aggredi, advenire. A. 10. 25: *mârgam âvṛtya dêvânâm*; Rag'. 1. 82: *d'ênur âvavṛtê vanât* (schol. *âgatâ*). — Caus. 1) facere ut adeat, adveniat; attrahere, allicere. Maḥ. 5. 117: *manâṅsi tasya yôd'ânân d'ruvam âvartayišyati.* — *aśrûṇy âvartayitum* lacrymas effundere. Maḥ. 3. 336: *aśrûṇy âvartayantîća nêtrâb'yâm.* 2) âtm. se vertere. Dr. 6. 18: *âvartayad'vam anuyâta śîg'ram.*

c. *â* praef. *apa* avertere. *apâvṛtta* aversus. Maḥ. 3. 4052. R. Schl. II. 12. 59.

c. *â* praef. *upa* 1) se advertere, adire, aggredi. Maḥ. 3. 4082: *pradakšiṇam upâvṛtya gambûmârgaṅ samâviśêt.* 2) reverti. Maḥ. 2. 1046: *nê 'dan tvayâ śakyam puram gêtuṅ kat'aṅćana | upâvartasva kalyâṇa*; R. Schl. II. 55. 11: *upâvṛttê mundu tasmin.*

c. *â* praef. *pari* reverti. Maḥ. 3. 10074: *paryâvavṛtê 'śramâya.*

c. *â* praef. *vi* dilabi, dirimi, dividi (auseinandergehen). Sâ. 5. 108: *pant'â vyâvartatê dvid'â.* Dissolvi, perire. Maḥ. 3. 11259. 11260: *d'armô vyâvartatê punaḣ | d'armê vyâvartamânê tu lôkô vyâvartatê punaḣ | lôkê kšîṇê kšayaṅ yânti b'âvâ lôkapravartakâḣ.* — Caus. evertere. Maḥ.

3. 12447: *d'âvatas tasya ... ûruvâtavinirb'agnâ drumâ vyâvartitâ iva*; trop. Rag'. 15. 7: *param ... vyâvartayitum îśvaraħ*; Ur. 90. 10.

c. *â* praef. *sam* 1) convenire. Mah. 3. 16282: *têšu harîndrêšu samâvṛttêšu sarvaśaħ.* 2) ad finem perducere, perficere, absolvere. Mah. 1. 3256: *samâvṛttavratan tam.* — *samâvṛtta* qui absoluto studio a praeceptore dimissus est. Am. 7. 10: *gurôs tu labd'ânuǵńaħ samâvṛttaħ*; Man. 3. 4.

c. *ut* se erigere, extumescere. Rag'. ed. Calc. 7. 56: *udvṛttam ivâ 'rṇavâmb'aħ* (ed. Stenzl. *udd'ûtam*). — *udvṛtta* trop. effrenatus, dissolutus. Mah. 1. 1718: *udvṛttań satatań lôkań râǵâ daṇḍêna śâsti vâi.* — Caus. evertere, destruere. Mah. 3. 13608: *muk'aǵênâ 'gninâ krudd'ô lôkân udvartayann iva.*

c. *upa* 1) adire, appropinquare. Mah. 1. 3850: *tam êva manasâ d'yâyanty upâvartat saridvarâ.* 2) reverti. Mah. 1. 7821: *ab'yanuǵńâya kâuntêyam upâvartanta.*

c. *ni* par. âtm. 1) interire, occidere, evanescere, cessare, desinere. Sâ. 5. 73: *nivṛttaśća divâkaraħ*; 81: *śirôruǵâ nivṛttâ mê*; Su. 2. 22. 24: *nivṛttayaǵńasvâd'yâyâ pranaštanṛpatidviǵâ ... nivṛttakṛšigôrakšâ ... b'ûr bab'ûvô 'gradarśanâ*; Mah. 1. 2137: *na nivartêt kratur mama*; Man. 10. 77. 78. 5. 89. — *nivṛtta* finitus, transactus, praeteritus. N. 6. 4: *nivṛttaħ sa svayańvaraħ*; R. Schl. II. 52. 28: *ćaturdaśasu varšêšu nivṛttêšu.* 2) reverti, redire. Sâ. 5. 19: *nivarta gaćća sâvitri*; 25. 27. 38: *nivarta*; N. 10. 20: *nivṛttahṛdayaħ punar âgamya*; Mah. 3. 785: *nâ 'hatvâ tan nivartišyê purîn dvâravatîm prati*; Dr. 8. 58: *nivartasva*; 59: *na nyavartata.* 3) se abstinere, cum abl. Man. 5. 49: *nivartêta sarvamâńsasya b'akšaṇât.* Absol. Mah. 2. 1720: *dyûtapriyaśća ... samâhûtô na śakšyati nivartitum.* 4) recedere, desistere, c. ablat. Man. 1. 53: *svakarmab'yô nivartantê*; R. Schl. II. 78. 24: *nyavartata tadâ rôšât.* 5) versari, esse. N. 10. 15: *êvan tasya budd'ir damayantyân nyavartata.* — Caus. 1) facere ut quis revertatur. Sâ. 5. 60: *nivartayitvâ sâvitrîm*; R. Schl. II. 73. 22: *nivartayišyâmi vanâd b'râtaram.* 2) avertere, arcere. Su. 2. 1: *nivartya tapasaħ*; Mah. 2. 1770: *nivartayišyati tvâ 'sâu*; R. Schl. I. 58. 24: *dâivam purušakârêṇa nivartayitum arhasi.* 3) ad finem perducere, perficere, conficere. R. Schl. I. 42. 25: *yaǵńan nivartayâmâsa.*

c. *ni* praef. *prati* reverti. Mah. 1. 6941. Hit. 19. 15.

c. *ni* praef. *vi* 1) interire, occidere, cessare, desinere. B'. 15. 5: *vinivṛttakâmâħ.* 2) reverti. Mah. 3. 8451. 3) se avertere, recedere, desistere. B'. 2. 59. — Caus. 1) facere ut quis revertatur. R. Schl. II. 82. 17. 18. 2) abolere, abrogare, dissolvere, irritum facere. Man. 8. 165: *tat sarvań vinivartayêt.*

c. *ni* praef. *sam* reverti. A. 10. 34: *tê yudd'ê sannyavartanta*; R. Schl. II. 45. 2. — Caus. arcere. Man. 4. 16.

c. *nis* exoriri, fieri, effici. Man. 7. 61: *nirvartêtâ 'sya yâvadb'ir itikartavyatâ nṛb'iħ* (schol. *karma ǵâtań sampadyatê*); Rag'. 17. 18: *karmanirvṛttâiħ ... p'alâiħ*; Mah. 1. 4067: *vivâhê nirvṛttê.* — Caus. 1) procreare, producere. Man. 1. 31: *muk'abâhûrupâdataħ | brâhmaṇań kšatriyań vâiśyań śûdrańća niravartayat.* 2) perficere, peragere. Rag'. 14. 7: *ab'išêkam ... nirvartayâmâsuħ*; 3. 33. 11. 30. Man. 3. 122.

c. *parâ* reverti. Mah. 3. 11721: *sa tân dṛštvâ parâvṛttân.*

c. *pari* 1) circumagi, circumverti, circumversari, ambire, ambulare, huc illuc incedere. Hit. 36. 7: *ćakravat parivartantê suk'ânića duħk'ânića*; A. 10. 33: *rat'asahasrâṇi šaštis têšâm ... yuyutsûnâm mayâ sârdd'am paryavartanta*; R. Schl. I. 9. 42:

ṛiyaṡṛṅgaḣ ... tatra duḣk'ârttaḣ parivartatê. 2) versari, esse, morari. R. Schl. II. 96. 17: *aṅkê (priyasya) tu parivartantî sîtâ.*

c. *pari* praef. *vi* circumverti, circumvolvi. B'. 9. 10: *ǵagad viparivartatê*; R. Schl. II. 72. 26: *sa ruditvâ ... b'ûmâu viparivṛtyaća*; Man. 6. 22: *b'ûmâu viparivartêta.*

c. *pari* praef. *sam* circumvolvi. Mah. 1. 5216: *kâryam mê kâṅkṡitaṅ kiṅćid hṛdi samparivartatê*; 3. 1436: *yat tê b'ayam amitrag'na hṛdi samparivartatê.* — Caus. circumagere. R. Schl. II. 45. 33: *rat'âd vimućya ṡrântân hayân samparivartya ṡîg'ram.*

c. *pra* 1) procedere, progredi. Râm. ed. Ṡrîr. II. 46. 4: *mama tv aṡvâ nivṛttasya na prâvartanta vartmani.* 2) oriri. B'. 10. 8: *mattaḣ sarvam pravartatê*; Mah. 1. 4871: *tasya kâmaḣ pravavṛtê*; Hit. 37. 18: *tatô vâṅćâ pravartatê.* 3) fieri. R. Schl. I. 35. 8: *sâ pravṛttâ mahânadî.* 4) incipere, c. infin. vel acc. (cf. *kram* praef. *pra*). B'aṭṭ. 14. 95: *gantum pravavṛtê tataḣ*; Ṡak. 108. 15: *bâhûtkṡêpaṅ rôdituṅća pravṛttâ.* Initium capere. B'. 17. 24: *ôm ity udâhṛtya yaǵṅadânatapaḣkriyâḣ pravartantê ... brahmavâdinâm*; R. Schl. I. 60. 8: *tataḣ pravavṛtê yaǵṅaḣ*; Dêv. 2. 39: *tataḣ pravavṛtê yudd'am.* 5) versari, esse, locum habere. N. 9. 2: *dyûtam pravartatâm b'ayaḣ*; In. 5. 61: *na tasya kâmaḣ kâmêṡu pâpakêṡu pravartatê.* — *pravṛtta* qui versatur, est. In. 5. 27: *manôramê ǵêyê pravṛttê*; Su. 2. 11. — qui adest. In. 5. 28: *sarvâpsaraḣsu muk'yâsu pravṛttâsu.* 6) se gerere adversus alqm cum loc. N. 12. 14: *mayi mit'yâ pravartasê.* — Caus. 1) producere, procreare. Mah. 3. 13981: *prâvartayad b'uvanâni sapta.* 2) facere. R. Schl. II. 21. 35: *nâ 'han d'armam apûrvan tê pratikûlam pravartayê.*

c. *pra* praef. *ab'i* 1) adire. R. Schl. II. 54. 2: *yatra ... yaṅgâṅ yamunâ 'b'ipravartatê.* 2) versari, esse. — *ab'ipravṛtta* qui est, versatur. B'. 4. 20: *karmaṇy ab'ipravṛttaḣ.*

c. *pra* praef. *sam* 1) adire, aggredi. Mah. 3. 68: *duḣk'aṅ ćaturb'iḣ ṡarîraṅ kâraṇâiḣ sampravartatê.* 2) versari, esse. *pravṛtta* 1) quod est, adest. B'. 14. 22: *na dvêṡṭi sampravṛttâni na nivṛttâni kâṅkṡati.* 2) quod fuit, praeteriit, evenit, accidit (v. simpl. sgf. 2. Su. 5. 53). N. 26. 35: *sampravṛttê mahôtsavê.*

c. *vi* se volutare. A. 3. 19: *sammârǵan ǵaṭ'arêṇô 'rvîṅ vivartaṅṡća muhurmuhuḣ.*

c. *sam* 1) fieri. Rag'. 7. 19: *svinnâṅguliḣ savavṛtê kumârî*; N. 17. 42: *k'yâtaḣ ... sânukrôṡô b'avân sadâ saṅvṛttô niranukrôṡaḣ*; 20. 41: *vib'îtakaṡćâ 'praṡastaḣ saṅvṛttaḣ kalisaṅṡrayât*; Mah. 1. 7280: *martyâ amartyâḣ saṅvṛttâḣ.* 2) esse. Mah. 3. 14839: *mṛgayâṅćâi 'va nô gantum iććâ saṅvartatê b'ṛṡam.* — Caus. perficere, peragere. R. Schl. I. 15. 17.

2. वर्त् वृत् *vart vṛt* 4. âtm. (*samb'aktâu varaṇê*) colere, amare, eligere.

3. वर्त् वृत् *vart vṛt* 10. par. (*b'âṡârt'ê* K. *dîptâu* V.) loqui; lucere. (Vid. 1. *vart vṛt* caus.)

वर्तक *vartaka* m. (r. *vart vṛt* s. *aka*) coturnicis genus. Hit. 85. 2.

वर्तन *vartana* n. (caus. r. *vart vṛt* s. *ana*) 1) victus, alimentum. Hit. 116. 3. 2) merces. Hit. 98. 10.

वर्तिन् *vartin* (r. *vart vṛt* ire, s. *in*) iens, in fine comp. N. 8. 15.

वर्तुल *vartula* (rad. *vart vṛt* suff. *ula*) rotundus. Lass. 5. 10.

वर्त्मन् *vártman* n. (r. *vart vṛt* ire, suff. uṇâd. *man*) via. Dr. 6. 18.

1. वर्ध् *vard'* 10. par. (*pûrtiććidôḣ*) 1) implere (i. e. caus. rad. *vard' vṛd'* crescere). 2) findere.

2. वर्ध् वृध् *vard' vṛd'* 1. âtm. interdum par. crescere. M. 11: *sa tatra vavṛdê ... matsyaħ*; Mah. 1. 4865: *sarvê vavṛdur alpêna kâlêna*; Hit. 133. 14: *sukṛtinâñ kîrtiś ćiraħ vard'atâm*; trop. felicem esse, florere. Mah. 2. 1601: *diśṭyâ vard'asi d'armaǵña sâmrâǵyam prâptavân asi*; 3. 12286: *diśṭyâ vard'âmahê pârt'â diśṭyâ 'si punar âgataħ.* 2) augere, amplificare. Mah. 1. 5540: *pararâśṭrâṇi nirǵitya svarâǵyaħ vavṛd'uħ purâ*; Ṛgv. 52. 7. — *vṛdd'â* 1) adultus. H. 4. 50. 2) auctus, dives. N. 12. 68. 3) senex. Br. 1. 22.— Caus. augere. Su. 2. 10: *têǵô balańća dêvânâħ vard'ayanti.* (Cf. *ard' ṛd'*, *varh vṛh*, *varńh vṛńh*, *ruh*; anglo-sax. *vridian* crescere, goth. *vaur-ts* radix [v. *ard' ṛd'*]; fortasse *valda* impero a crescendo, potestate dictum sicut *mah-ts* potestas, *mag* possum, praet. *mah-ta*, pertinent ad मह् *mah* crescere; slav. *vladuħ* impero [v. Miklosich], *vlas* capillus [v. *rôman*]; russ. *volos'* id., hib. *folt* id., *fridh* „a forest, a park"; fortasse *for-bair* „grow thou, increase", *for-bairt* „increase, profit, emolument" = *vard' vṛd'* praef. *pra*; slav. *rastuħ* cresco e *vradtuħ*, nisi pertinet ad *ard' ṛd'*; russ. *vrośdaju* ingenero, ingigno = scr. caus. *vard'âyâmi*; gr. βλασ-τός, βλάσ-τη, βλασ-τάνω e βλαϑ-τός vel βλαδ-τός etc.; etiam ῥίζα propter aeol. βρίζα nunc potius huc quam ad *ard' ṛd'* traxerim [v. Benfey 1. 73. 79]. Huc etiam trahi posset lat. *grandis*, insertâ nasali, sicut in *varńh vṛńh*, mutato *v* in *g*; anglo-sax. *great* magnus, germ. vet. *grôz* id., v. tamen 1. *kram.*)

c. *ab'i* i. q. simpl. N. 8. 14: *asya vâi dyûtê b'ûyô râgô sb'ivard'atê.*

c. *pra* id. H. 1. 20. Dr. 5. 7.

c. *vi* id. N. 1. 17. Sâ. 1. 19. 6. 23.

c. *vi* praef. *sam* id. Mah. 1. 4977.

c. *sam* id. Sâ. 2. 10. — Caus. 1) augere. Mah. 1. 8279. 2) alere, nutrire, educare, aufziehen. Hit. 26. 16: *saća matsyâhâraviśêśâir mâħ saħvard'ayiśyati*; 58. 10: *mâńsâhâradânêna taħ viḍâlaħ saħvard'ayati.* Educare, educere. R. Schl. I. 39. 18: *ǵṛtapûrṇêśu kumb'êśu d'âtryas tân samavard'ayan*; Mah. 1. 4264: *tasmâd garb'aħ samâd'atsva b'îmaħ saħvard'ayiśyati*; 5087: *saħvard'ayâmâsa (mit'unam)*; 5089: *mayâ bâlâv imâu saħvard'itâu.*

1. वर्धन *vard'ana* vel वर्द्धन *vardd'ana* n. (r. *vard' vṛd'* crescere, s. *ana*) incrementum. Br. 2. 27.

2. वर्धन *vard'ana* vel वर्द्धन *vardd'ana* m. (caus. radicis *vard' vṛd'* s. *ana*) qui auget. N. 3. 20.

वर्ष् वृष् *varś vṛś* 4. par. (*vṛṇyâm*) eligere. Cf. *var vṛ.*

1. वर्ष् वृष् *varś vṛś* 1. par. interdum âtm. 1) pluere, pluviam demittere. R. Schl. I. 9. 56: *vavarśa sahasâ dêvaħ*; Mah. 1. 6621: *na vavarśa sahasrâkśô râśṭrêćâi 'vâ 'sya*; 5464: *varśamâṇâ ǵanâħ.* Cum acc. pluere aliquid. Mah. 1. 1419: *sô 'py avarśata śôṇitam*; 3. 796: *mayy avarśata durd'arśaħ śaradârâħ.* Cum acc. et instr. irrigare, perfundere alqd aliquâ re (beregnen). Dr. 8. 16: *nakulam ... kśêmaṅkaramahâmuk'âu ... śaravarśâir avarśatâm*; Dêv. 3. 2. — Caus. facere ut pluviam demittat. Mah. 3. 9991: *tapasô yaħ prab'âvêṇa varśayâmâsa vâsavam.* (Fortasse *varś vṛś* mutilatum e *varkś vṛkś* et hoc ortum e *varǵ vṛǵ* adjectâ sibilante; cf. gr. βρέχω, ἕρση, v. *varśá*; fortasse οὐρανός a pluendo dictum, v. Benfey 1. 324; lat. *rigo*, goth. *rig-n* pluvia, *rig-neith* pluit; germ. vet. *regan* pluvia, *reganôn* pluere, v. Graff. 2. 441 sq.; nisi pertinent ad *sarǵ sṛǵ* effundere. Hib. *fras* „a shower, hail"; lit. *rokia* pluvia tenuissima, *wers-inê*, *wers-mê* fons. V. *vṛśa*, *vṛśaṇa.*)

c. *ab'i* 1) pluere, c. acc. vel instr. rei. R. Schl. I. 52. 23: *tat sarvaṅ kâmad'ug divyê ab'ivarśa kṛtê mama*; Mah. 1. 4062: *dêvâħ ... ab'yavarśanta kusumâiħ.* 2) c. acc. et instr. irrigare alqd aliquâ re

(beregnen). In. 4. 11: *suhṛdaśćâ 'nnapânêna vividênâ 'b'ivarśati.* — Pass. A. 7. 27: *ab'ivṛśtâni śṛṅgâni ... d'arâb'ṛtâm.*

c. *pra* pluere, pluviam demittere. Mah. 1. 6630.

c. *pra* praef. *ab'i* id. Man. 1. 304.

2. वर्ष् वृष् *varś vṛś* 10. âtm. (*śaktiband'anê* K. *pragandiśyê* V.) potentem esse, ligare (ut mihi videtur, denom. a *vṛśa* taurus), generare, imperare.

वर्ष *varśá* m. n. (r. *varś vṛś* s. *a*) 1) pluvia. Mah. 3. 17341. R. Schl. I. 20. 16. 2) annus. Lass. 55. 17. 58. 3. 3) plur. m. f. pars anni pluviosa. Lass. 50. 7. 4) terrae continentis sectio, quarum novem Indi statuunt. (Vid. 1. *varś vṛś* et cf. gr. ἕρση.)

वर्षण *varśaṇa* n. (r. *varś vṛś* s. *ana*) pluvia.

वर्षिन् *varśín* (r. *varś vṛś* s. *in*) pluens. Lass. 96. 10; trop. Hit. 100. 14.

1. वर्ह् *varh* v. *barh* et cf. hib. *fargaim* „I kill, destroy", v. Pictet p. 59.

2. वर्ह् वृह् *varh vṛh* 1. et 6. par. crescere. (Vid. *vṛhánt* et cf. *varṅh vṛṅh*, *vard' vṛd'*, *ruh*, *ard' ṛd'*, lat. *virga*; fortasse *largus* e *vargus*, v. gr. comp. 20; slav. *vrĭchŭ* vertex, v. Miklosich Radices p. 13; fortasse gr. ὀρχέω, v. Pott. 1. 150.)

c. *ut* cl. 6. 1) extollere. B'att. 14. 8: *asîn udvavṛhur dîptân*; 17. 9: *śaktiñćô 'davṛhad gurum.* 2) extrahere, evellere. Mah. 1. 7307: *kêśâu harir udvavarha*; Man. 1. 14: *udvavarhâ "tmanaśćâi 'va manaḣ.*

वर्ह *varha* m. (r. *varh vṛh* crescere, s. *a*) pavonis cauda.

वर्हिण *varhiṇá* m. (a praec. s. *ina*, v. euph. r. 94*) pavo.

वर्हिन् *varhin* m. (a *varha* s. *in*) pavo. Dr. 8. 11.

वल् *val* 1. âtm. 1) tegere, circumdare. 2) adhaerere, deditum esse, c. loc. Nalôd. 3. 5: *nalê ... avalata* (schol. *anvaraǵyata*); Gîta-G. 7. 40: *hṛdayam adayê tasminn êvaṅ valatê balât.* (Cf. 2. *var vṛ*; hib. *falaim* „I hedge, inclose".)

वलभि *valab'i*, वलभी *valab'î* f. i. q. *vaḍab'i*, *vaḍab'î*.

वलय *válaya* m. n. (r. *val* s. *aya*) 1) quod circumdat, cingit, sepit, sepes, sepimentum. Mêg'. 45. 2) armilla, brachiale. Mêg'. 1.

वलाका *valấkâ* f. grus. Mêg'. 9. 22.

वल्क् *valk* 10. par. (*b'âśanê*) loqui.

वल्क *valká* n. (r. *val* s. *ka*) cortex, liber. Am.

वल्कल *valkala* m. n. (a praec. s. *la*) 1) cortex, liber. 2) vestis (anachoretarum) e libro confecta. Su. 1. 8.

वल्ग् *valg* 1. par. salire, exsilire, exsultare. Mah. 3. 16123: *ub'âub'âmâu nipêtatuḣ । ub'âu vavalgatuḣ*; 8802: *samudram ... nṛtyantam ivaćô "rmib'ir valgantam iva vâyunâ*; In. 5. 8: *gaććantyâḣ ... stanâu tasyâ vavalgatuḣ.* (Vid. *vak'* et cf. angl. *walk.*)

c. *â* âtm. i. q. simpl. Mah. 4. 342: *âvalgamânan taṅ raṅgê nô 'patiśṭ'ata kaśćana.*

वल्गु *valgú* adj. m. f. n. (ut videtur a r. *valg* s. *u*) pulcher.

वल्भ् *valb'* 1. âtm. (*b'ôǵanê*) edere, vesci.

वल्मीक *válmîka* m. n. tumulus (praesertim formicarum). Hit. 46.

वल्युल् *valyul*, वल्यूल् *valyûl* 10. par. i. q. *palyul.*

वल्ल् *vall* 1. âtm. i. q. *val.*

वल्लभ *vállab'a* adj. et subst. m. carus, dilectus, amatus. Hit. 62. 17. 70. 2. Lass. 1. 11. — Amasius. Lass. 24. 16.

वल्लव *vallava* m. pastor. Nalôd. 1. 2.

वल्ह् *valh* v. *balh.*

वश् *vaś* 2. par. (*uś* v. gr. 325. 414. 435. 457) desiderare, exoptare. Śak. 154. 13: *b'avanêśu ... uśanti yê nivâsam*; Ṛgv. 3. 10: *yaǵñaṅ vâśṭu*; 21. 1: *tayôr it stômam uśmasi*; 23. 6. 30. 12. (Cf. *vâṅkś*, *vâṅć*, gr. ῾ΕΚ [FEK], ἑκών, ἕκητι, fortasse εὔχομαι = scr. *uś* ex *uk*, v. Pott. 235. 268.)

वश vaśa m. (r. vaś s. a) voluntas, potestas, imperium. In. 5. 35. 49. Br. 2. 18.

वशानुग vaśânuga (e praec. et anugá sequens) voluntatem alcjs sequens, subjectus, obediens. — Subst. m. servus, fem. serva. H. 4. 32.

वशिन् vaśín (a vaśa suff. in) voluntatem, potestatem, imperium habens, potens, praepotens. M. 20. B'. 5. 13.

वशीकर् -कृ vaśîkar -kṛ (e vaśa et kar kṛ, v. gr. 585) in servitutem redigere, subigere. Dr. 5. 21: vaśîkṛtan tvân draśṭâsmi pârt'âiñ.

वश्य vaśya (a vaśa s. ya) subjectus, obediens. B'. 2. 64. 6. 36.

वश् vaś 1. par. (ḥiñsâyâm K. vad'ê V.) ferire, laedere, occidere. Cf. 5. vas.

वष्क् vaśk 1. âtm. (gatâu; scribitur etiam vask) ire. Cf. vakk.

1. वस् vas 1. par. interdum âtm. (uś gr. 414. 435. 457) habitare, commorari. In. 3. 3: uvâsa b'avanê pituñ; 1. 24: suk'am asmy uśitas tvayi; N. 2. 12: tê śvasañs tatra; 5. 42: uśya tatra; 6. 14: nalê vatsyâmi (v. euphon. r. 100. a); R. Schl. I. 25. 8: kô nv asmin (âśramê) vasatê; II. 48. 21: râģyê ... vasêmahi. Cum loc. pers. apud quam quis habitat. N. 15. 7: vasa mayi. Cum acc. vâsam. Man. 2. 242: nâ 'brâḥmaṇê gurâu śiśyô vâsam âtyantikañ vasêt. Degere, e. c. noctem. A. 3. 11: êkarâtrôśitañ; R. Schl. I. 29. 1: tâñ raģanîm uśya. Caus. vâsâyâmi facio ut quis habitet. Maḥ. 1. 5600: ćâurân viśayê svê na vâsayêt. (Goth. VAS manere, esse [visa, vas, vêsum, v. gr. comp. 109[a]). 1], visam manemus = वसामस् vásâmas, vas eram, erat = उवास uvâ'sa; germ. vet. wisu maneo, was eram, erat, wârumês eramus; nostrum war, gewesen, subst. Wesen; an-wesend, ab-wesend; germ. vet. werên manere, permanere, durare [nostrum währen, v. Graff. 1. 938 sq.], werêt = cl. 10 वसयति vasáyati habitat, v. gr. comp. 109[a]). 6; werig perpetuus, wirig permanens [nostrum wierig, langwierig]; huc etiam retulerim goth. raṣ-n domus, cum ṣ = franco-gall. z, propter sequentem liquidam, v. gr. comp. 86. 5, mutato v in r, v. gr. comp. 19; hib. fosaim „I stay, rest, lodge", fosra „a dwelling, abode"; arasaim habito = scr. âvasâmi; aras „a dwelling-house", v. âvâsa; fortasse fuirighim „I stay, wait, tarry, delay" = scr. vâśáyâmi, v. 2. vas; gr. ἄσ-τυ, ϝάσ-τυ, ἑσ-τία, Ἑστία, lat. Ves-ta, vesti-bulum, ver-na, Lases, Lares, cum l pro v; fortasse etiam vâs, vâsum huc pertinent; v. Pott. 1. 279. Ag. Benary „Römische Lautlehre" p. 49.)

c. ad'i habitare, c. acc. loci. R. Schl. I. 34. 46: purîm ad'yavasat. Part. perf. pass. N. 12. 64: tâpasâd'yuśitam ... âśramamaṇḍalam; A. 10. 13.

c. anu habitare, c. loc. loci et acc. pers. apud quam quis habitat. R. Schl. II. 37. 26: vanê vasantañ kâkutst'am anuvatsyati; 88. 25. Maḥ. 3. 14758.

c. â habitare, c. acc. s. loc. loci. Maḥ. 3. 8032: lôkân âvasatê śub'ân; 2014: âvasan ... kâmyakê b'aratarśab'âñ. — Caus. âvâsayâmi 1) facio ut quis habitet, excipio. R. Schl. II. 12. 101. 2) habito. A. 9. 27: idam (nagaram) ... kasmâd dêvâ nâ "vâsayanti.

c. â praef. ad'i i. q. âvas. Maḥ. 1. 5512.

c. â praef. sam id. R. Schl. II. 54. 41. — Caus. facio ut quis habitet. kaṭakam castra locanda curo. Ḥit. 39. 5.

c. upa jejunare. Man. 2. 220: upavasêd dinam; Mah. 3. 5092. Vid. upavâsa.

c. ni habitare. N. 14. 15. 16.

c. ni praef. sam commorari. Sâ. 5. 29.

c. nis in exteris locis habitare. Maḥ. 3. 12344: durgavâsam bahud'â niruśya ... âsêdur atyart'amanôraman tê tam âśramam. — Caus. in exilium agere, expellere. Maḥ. 2. 2644: râśṭrêb'yañ pâṇḍudâyâdân ... nirvâsayanti yê. Up. 66. R. Schl. II. 21. 4. 39. 11.

c. *pari*: *paryušita* vetus, corruptus. B'. 17. 10: *pûti-paryušitam ... b'ôǵanam*; trop. vanus. N. 21. 13: *paryušitan vâkyam.*

c. *pra* in exteris locis habitare. R. Schl. II. 36. 8: *pravatsyati suk'an vanê*; Sâ. 5. 63: *prôšyâ "gata iva.* — Caus. in exteris locis habitare jubeo, in exilium ago. R. Schl. II. 49. 6: *yâ putram ... pravâsayati d'ârmikan vanavâsê*; Man. 10. 96: *tan râǵâ pravâsayêt.*

c. *pra* praef. *vi* id. N. 17. 19. Man. 2. 132. — Caus. in exilium agere, expellere. Man. 8. 219: *tan râštrâd vipravâsayêt.*

c. *prati* i. q. simpl. A. 5. 11.

c. *vi* habitare. R. Schl. II. 23. 23: *araṇyê tê vivatsyanti ćaturdaśa samâh.* Degere, praesertim noctem. N. 17. 28: *sâ vyušṭâ raǵanîn tatra*; 25. 1: *vyušitô râtrin nalah.* — *vyušṭa* sens. pass. *raǵanî vyušṭâ.* Mah. 1. 1205. 3. 11917. R. Schl. II. 54. 37. — Caus. in exteris locis habitare jubeo, in exilium ago. Mah. 3. 8277. H. 1. 43. R. Schl. I. 1. 23.

c. *sam* una habitare c. aliquo, c. acc. pers. Man. 11. 190: *strîhantṝnića na sanvasêt.*

2. वस् *vas* 10. par. *vasáyâmi* habitare.

3. वस् *vas* 2. âtm. sibi induere. R. Schl. II. 37. 7: *munivastrâṇy avasta*; Man. 2. 41: *ćarmâṇi ... vastran*; 6. 6: *vasîta ćarmaćîram.* (Goth. *vasja* vestio = caus. वासयामि *vâsáyâmi*, v. gr. comp. 109[a]). 6; *vas-ti* [them. *vastjô*] pallium; fortasse germ. vet. *wât* f. vestis [them. *wâti*] e *was-ti*; lat. *ves-tis*; gr. ἐσ-θής, ἕν-νυμι per assim. pro ἕσ-νυμι, fut. ἕσ-σω; cambro-brit. *gwisg*, armor. *gwisk* vestitus.)

c. *ni* caus. par. induere. N. 14. 24: *vâsaśćê 'dan nivâsayêh.*

c. *pra* i. q. simpl. R. Schl. II. 100. 30: *mṛgâǵinê sô 'yam iha pravastê.*

c. *prati* caus. induere. Mah. 2. 2502: *aǵinâih prativâsitâh.*

c. *vi* caus. induere. — Pass. caus. c. nom. pers. et acc. rei. Mah. 2. 2420: *vivâsyantâm rurućarmâṇi sarvê.*

4. वस् *vas* 4. par. (*stamb'ê*) stabilire, fulcire, immobilem reddere.

5. वस् *vas* 10. par. *vâsáyâmi* (*snêhanaććêdanahananêšu* K. *snêhaććidôh vad'ê* V.) amare; findere, abscindere; occidere.

वसति *vasatí* f. (r. 1. *vas* s. *ati* vel potius *ti* servato charactere primae classis) 1) habitatio, domus. Hit. 5. 10. 2) nox. Sâ. 4. 5. (Hib. *fosadh* „a delaying, staying, resting, cessation".)

वसन *vasana* n. (r. *vas* induere, s. *ana*) vestis. N. 13. 58.

वसन्त् *vasantá* m. (r. *vas* s. *ánta*) ver. (Slav. *vesna* id.)

वसा *vasâ* f. 1) medulla. 2) adeps. A. 10. 54.

वसान *vasâna* part. praes. âtm. r. *vas* cl. 2. q. v.

वसु *vásu* 1) n. (r. *vas* s. *u*) res, divitiae. N. 16. 2. 18. 19. 2) m. nomen cujusdam Geniorum ordinis octo numero. In. 5. 24.

वसुधा *vasud'â* f. (res vel divitias ferens, e *vásu* et *d'a* in fem.) terra. N. 24. 42.

वसुधाधर *vasud'âd'ara* m. (terram sustinens, e praec. et *d'ara* tenens, sustinens) mons.

वसुन्धरा *vasund'arâ'* f. (e *vásu* res, divitiae, quod hac in compositione masculinorum normam sequitur [v. gr. 575. 2] et *d'ara* tenens, ferens in fem.) terra. N. 2. 11.

वसुमती *vasumatî* f. (a *vásu* s. *mant mat* in fem.) terra. Ur. 60. 13. Vid. *vasud'â.*

वस्क् *vask* 1. âtm. i. q. *vašk.*

वस्त् *vast* 10. âtm. (*ardanê* K. *vad'ê* V.) vexare; occidere.

वस्त *vasta* m. caper.

वस्ति *vastí* m. f. (r. *vas* s. *ti*) abdomen. Am.

वस्तु *vástu* n. (r. *vas* s. *tu*) res. Hit. 13. 18. 14. 4.

वस्त्र *vástra* n. (r. *vas* induere, s. *tra*) vestis. In. 5. 11.

वह् ***vah*** 1. par. âtm. (anom. v. gr. 577) 1) trahere, vehere (currum). In. 1. 7: *daśa vâǵisahasrâṇi harîṇâṅ vâtaraṅhasâṅ | vahanti yê ... rat'am*; N. 19. 16: *kat'am alpabalaprâṇâ vakśyantî 'mê hayâ mama.* — Pass. curru vehi. Dr. 6. 6: *mahâǵavâir vâǵib'ir uhyamânâh* (cf. 6. 10). 2) curru vehere alqm. A. 10. 18: *uvâha mân tataḣ śîg'raṅ hiranyapuram antikât | rat'êna têna ... mâtaliḣ*; Mah. 3. 13179: *sûtańćô 'vâća śîg'ram mâṅ vahasva.* 3) vehere, ferre. H. 1. 16: *mâtaram ... avahat sa tu pṛśt'êna*; Mah. 3. 11019: *kṛśṇańća yamaǵâu tat'â | êkô spy aham alaṅ vôḍ'um*; 11020: *anyêća ... sarvân vô brâhmaṇâiḣ sârd'aṅ vakśyanti.* 4) uxorem ducere. Mah. 1. 3377: *nâhuśâṅga vahasva mâm*; 3. 10482: *idam b'âryâśatam ... putrârt'inâ mayâ vôḍ'am* (nota formam *vôḍ'â* pro *ûḍ'â*); R. Schl. I. 73. 36: *ûhur b'âryâḣ.* 5) manare, fluere. N. 23. 15: *ćandênaćô 'dakan tasya vahati.* 6) spirare, flare. Gita-G. 5. 2: *vahati malayasamîrê.* — Caus. *vâhâyâmi, vâhâyê.* I. par. 1) facio ut vehant (equi), aurigare. Mah. 4. 1832: *kśipram uttara vâhaya*; Mah. 1. 4014. 2) advehendum, afferendum curare. Rag'. 5. 32: *uśṭravâmîśatavâhitârt'am praǵêśvaram.* — *pant'ânaṅ vâhayitum* viam calcare, terere (facere ut via ferat). Rag'. 16. 12: *vâhyatê râǵapat'aḣ śivâb'iḣ.* II. âtm. *vâhâyê* facio ut quis me curru vehat. R. Schl. II. 92. 13: *dakśiṇêna mârgêṇa ... vâhayasva.* — *tariṅ vâhayê* nave vehor, navigo (proprie facio ut navis me vehat). Mah. 1. 4014. (Lat. *veho, veha, vea, via,* ejecto *h* sicut in hib. *feon* currus = scr. *vâhana* q. v.; gr. ἔχω, ὄχος; lit. *weżù* curru veho = scr. *vâhâmi, waśóju* navigo = scr. *vâhâyâmi*; slav. *veşuṅ* veho; goth. *ga-VAG* movere [*ga-viga, -vag, -vêgum*], *vigs* via, *vagja* moveo = scr. caus. *vâhâyâmi*, v. gr. comp. 109[a]. 6; germ. vet. *WAG* movere [*wigu, wag, wâgumês*], *wegiu* moveo, *waga* commotio, *wâg* m. gurges, vorago [unde nostrum *Woge*], *wagan* currus, vehiculum.)

c. *ati* caus. 1) perferre, tolerare. Rag'. 13. 28: *ativâhitâni mayâ kat'ańćid ǵanagarǵitâni.* 2) transigere (tempus). Rag'. 9. 70: *ativâhayâmbab'ûva ... triyâmâm*; 19. 41: *ṛtûn atyavâhayat.*

c. *ad'i*: *ad'yûḍ'â* femina, cujus maritus aliam duxit uxorem; Wils. „a superseded wife" (cf. 2. *vid* praef. *ad'i*). Mah. 2. 2332.

c. *apa* auferre. Mah. 1. 2939: *apôvâhaća vâsô ssya mârutaḣ.* — Caus. auferendum, avehendum curare. R. Schl. I. 1. 51. II. 9. 13.

c. *â* adducere, afferre. Sâ. 3. 19.

c. *â* praef. *ut* trahere, vehere (de equis). Dr. 7. 10 (Mah. 3. 15704): *âǵânêyâ balinaḣ sâd'udântâ mahâbalâḣ śûram udâvahanti.* — *b'âryâm udâvôḍ'um* uxorem ducere. Mah. 1. 3829: *arǵunaḣ ... b'aginîṅ vâsudêvasya sub'adrâm b'âryâm udâvahat*; 3831: *nakulaḣ ... karêṇumatîn nâma b'âryâm udâvahat.*

c. *ut* 1) vehere, ferre. Mah. 1. 4272: *sa hi râǵyad'uraṅ gurvîm udvakśyati kulasya naḣ*; 3. 335: *kṛććrâd udvahatê b'âram*; Hit. 127. 1. 2) curru vehere. Rag'. 7. 32: *tam udvahantam pat'i b'ôǵakanyâṅ rurôd'a râǵanyagaṇaḣ*; 7. 67: *udavahad anavadyâm.* 3) uxorem ducere. Man. 3. 4. 10. 11. 7. 77. — Caus. facere ut quis uxorem ducat. Mah. 1. 3801: *b'îśmaḣ k'alu pituḣ priyaćikîrśayâ satyavatîm mâtaram udavâhayat* (v. Mah. 1. 4039 sq.)

c. *ut* praef. *sam* 1) tollere, extollere, levare. Mah. 2. 718. 2) uxorem ducere. R. Schl. II. 107. 3.

c. *upa* advehere. Mah. 2. 2064: *râǵarat'ô ya ihâ 'smân upâvahat.* 2) constituere. Mah. 2. 2051: *upôhyamânê dyûtê.*

c. *upa* praef. *sam*: *samupôḍ'a* (quod etiam ad *ûh* referri potest) 1) in ordinem redactus. R. Schl. II. 75. 29:

sañgrâmê samupôḍ'ê (v. *ûh* praef. *vi*). 2) coërcitus, refrenatus. Man. 6. 41: *samupôḍ'êšu kâmêšu.*

c. *ni* 1) ferre, vehere, sustentare. Gita-G. 1. 16: *ǵagan nivahatê . . . krîṇâya tub'yan namań.* 2) advehere, apportare. Ṛgv. 116. 1: *vimadâya ǵâyâm . . . nyûhatû ra'êna.*

c. *nis* caus. exequi, explere, e. c. promissum. Hit. 106. 4: *svapratiǵńâtam ad'unâ nirvâhaya.*

c. *pra* 1) trahere, vehere (currum). R. Schl. II. 52. 43. 2) ferre, vehere. B'aṭṭ. 3. 54. 3) auferre. Ṛgv. 23. 22: *idam âpań pravahata yat kińćid duritam mayi.* — Part. perf. pass. *prâuḍ'a* (pro *prôḍ'a* e *pra* + *ûḍ'a*) 1) adultus, altus. Mêg'. 26. 77. 2) arrogans, insolens, superbus. Lass. 85. 10. — Subst. f. *prâuḍ'â* nupta, sponsa. (Cf. goth. *brûth*, germ. vet. *brût*, island. vet. *brúda*, nostrum *Braut.*)

c. *pra* praef. *anu* huc illuc curru vehere alqm. Mah. 3. 13504: *sa mâm anuprâvahat.*

c. *vi* uxorem ducere. Mah. 1. 3384. — *vyûḍ'a* latus. N. 12. 13: *vyûḍ'ôraska* (v. etiam *ûh* praef. *vi*).

c. *vi* praef. *nis* evehere, exportare. Mah. 1. 6257.

c. *sam* vehere, trahere. R. Schl. I. 67. 4: *nṛṇâń śatâni pańćâśat . . . mańćûšâm aštaćakrast'âń samûhus tê kat'ańćana*; Mah. 3. 13190: *ćatvâras tvâń vâ gardab'âń sańvahantu.*

वह *vaha* (r. *vah* s. *a*) 1) adj. ferens, afferens. In. 2. 9. 2) subst. m. fluctus. Sâ. 4. 31 in comp. Bah.

वहति *vahatí* (r. *vah* s. *ti*, gr. 575. 48) ventus.

वहिश्चर *vahiśćara* adj. (e *vahis* extra et *ćara* iens) egrediens. Dr. 6. 15.

वहिष्कृत *vahiškṛta* (extra-factus, e *vahis* extra et *kṛtá* factus, v. euph. r. 79) privatus. In. 2. 5.

वहिस् *vahis* vel बहिस् *bahis* praep. et adv. extra, foras. Lass. 44. 4: *nagarâd bahir gatê sati*; Hit. 58. 8: *mûšikô na bahir nińsarati.* (Cf. slav. БЕЗЪ *bezŭ* absque, nisi hoc, quod nunc magis mihi arridet, referendum est ad *vi*, sicut НИЗЪ *nižŭ* deorsum ad *ni.*)

वह्नि *vâhni* m. (r. *vah* s. unâd. *ni*) ignis. Mah. 1. 2037.

1. वा *vâ* 2. par. flare, spirare (de vento). N. 24. 40: *vavâuća pavanań śućiń*; A. 4. 51: *śîtan tatra vavâu vâyuń.* — *vâta* m. ventus. A. 11. 12; deus venti. H. 1. 34. (Cf. *vâi*; goth. *VO* flare, spirare [*vaia, vaivô*, v. gr. comp. 617], *vinds*, them. *vinda* ventus; germ. vet. *wa-dal* flabellum, *wat, wait, waiet, wahet* flat; slav. *vê-ja-ti* flare, *vê-tr* ventus; lit. *wějas* ventus; gr. ἄημι, ut videtur, ex ἀ-Ϝημι = scr. *vâ'mi* praef. *â*, ἀήρ; αὖρα ex ἄϜρα, οὖρος ex ὄϜρος; de αὔω v. *vâi*; lat. *ventus*, *aër* aura; hib. *bad* ventus = scr. *vâ'ta*; pers. *bâd.*)

c. *nis* extingui (de igne). Śak. 91. 11: *nirvâsyatań pradîpasya śik'â*; v. *nirvâṇa.* — Caus. extinguere (ignem). Mah. 1. 1608: *samidd'ań ǵâtavêdasań varśâir nirvâpayiśyâmô mêg'â b'ûtâń.* — Vid. *nirvâpana.*

c. *pra* i. q. simpl. R. Schl. II. 71. 25: *pravâti pavanań śrîmân.*

c. *sam* id. Mah. 4. 1288.

2. वा *vâ* 10. par. (*suk'âptigatisêvâsu*) voluptate frui; ire; colere.

3. वा *vâ* adv. 1) vel, sicut Latinorum ve postponitur. Br. 1. 19: *vâ* - *vâ* sive - sive (entweder - oder). N. 26. 10. Cum antecedente *at'a* vel *yadi* saepe ita construitur ut hae voces sensu vacent atque particulae *vâ* solum ut fulcrum inserviant. 2) sicut. Dr. 7. 15. Interdum redundat, e. c. H. 4. 2. 52.

वाक्पटु *vâkpaṭu* (e *vâć* et *paṭu*) eloquens. Hit. 55. 4.

वाक्पटुता *vâkpaṭútâ* f. (a praec. s. *tâ*) eloquentia, facundia. Hit. 13. 21.

वाक्य *vâkya* n. (r. *vać* dicere, s. *ya*, v. gr. 628) sermo. In. 1. 10.

वागुरा *vâgurâ'* f. rete. Hit. 73. 9.

वाग्मिन् *vâgmín* (a *vâć* sermo, s. *min*) facundus, eloquens. N. 12. 50.

वाङ्क्ष् *vâṅkś* 1. par. (*kâṅkśâyâm* K. *kâṅkśê* V.; scribitur *vâkś*, gr. 110[a]) desiderare. (Cf. *kâṅkś*, *vâṅć*, *vaś*; cambro-brit. *gwanc* desiderium; fortasse hib. *miangas* „inclination, longing, desire, appetite", mutato *v* in *m*; *mianuighim* „I desire, long, wish, lust, will, intend", tam huc quam ad *van* petere, cupere trahi potest.)

वाङ्मय *vâṅmáya* adj. (a *vâć* sermo, s. *maya*) quod ad vocem refertur, ad vocem spectat. B'. 17. 15.

वाच् *vâć* f. (r. *vać*) 1) sermo. B'. 2. 42. 2) vox. N. 19. 1. 23. 19. (Lat. *voc-s*; gr. ὄπ-ς, v. r. *vać*.)

वाचस्पति *vâćaspati* m. (e genit. vocis *vâć* et *páti*) i. q. *vṛhaspati*.

वाचस्पत्य *vâćaspatya* n. abstractum praec. Hit. 97. 9.

वाच्य *vâćya* v. *vać* primit. et caus.

वाच्यता *vâćyátâ* (a praec. s. *tâ*) vituperatio, reprehensio. Hit. 105. 4.

वाजिन् *vâǵín* m. (a *vâǵa* festinatio, celeritas, suff. *in*, nisi a r. *vaǵ* s. *in*) equus. In. 1. 7.

वाञ्छ् *vâṅć* 1. par. interdum âtm. optare, desiderare. N. 5. 37: *agnir âtmab'avam prâdâd yatra vâṅćati nâiśad'aḣ*; 26. 8: *naćêd vâṅćasi tvan dyûtam*; Hit. 37. 18: *yad yad êva hi vâṅćêta tatô vâṅćâ pravartatê*. (Cf. *vâṅkś*, *vaś*; germ. vet. *wunsc* optatio, *wunskian* optare; anglo-sax. *viscan* optare; angl. *wish*.)

c. *ab'i* i. q. simpl. Hit. 35. 20.

वाञ्छा *vâṅćâ* f. (r. *vâṅć* s. *â*) desiderium, optatio. Hit. 37. 18.

वाट *vâṭa* m. n. (r. *vaṭ* s. *a*) conseptum. R. Schl. I. 44. 35.

वाटिका *vâṭikâ* f. (a praec. s. *ika* in fem.) id. Śak. 8. 7: *vṛkśavâṭikâ*.

वाटी *vâṭî* f. (a *vâṭa* signo fem. *î*) id. Am.

वाड् *vâḍ* v. *bâḍ*.

वाढ *vâḍ'a* (r. *vaḣ* s. *ta*, cf. *ûḍ'â* quod correptum e *vâḍ'a*, v. euphon. r. 102. *a*) multus, abundans. — *vâḍ'am* adv. bene, ita, ad assensum exprimendum. N. 17. 22.

वाण *vâṇa* m. (fortasse pro *vâna* a r. *van* occidere, s. *a*) sagitta. Su. 2. 16.

वाणिज्य *vâṇiǵya* vel बाणिज्य *bâṇiǵya* n. (a *vaṇiǵ*, *baṇiǵ* mercator, s. *ya*) mercatura. B'. 18. 44.

वाणिन् *vâṇin* (a *vâṇa* suff. *in*) sagittas habens. A. 5. 25.

वाणी *vâṇî* vel बाणी *bâṇî* f. (r. *vaṇ* s. *î*) loquela, sermo. Hit. 25. 14.

वात् *vât* 10. par. (denom. a *vâ'ta* ventus) ventilare. K.: *vâtayati vyaǵanêna patim pativratâ*.

वात *vâ'ta* v. r. *vâ*.

वातरंहस् *vâtaraṅhas* (Bah. e *vâ'ta* ventus et *ráṅhas* celeritas) venti celeritatem habens. In. 1. 7.

वातापि *vâtâpi* m. nom. pr. Asuri. Mah. 3. 8619.

वातायन *vâtâyana* n. (e *vâ'ta* ventus et *âyana* via) fenestra. P. 16.

वात्सल्य *vâtsalya* n. (a *vatsala* s. *ya*) amor, caritas. Hit. 16. 12. 45. 13. Ur. 84. 18.

वाद *vâda* m. (r. *vad* s. *a*) 1) sermo. B'. 2. 11. 42. 2) controversia, disputatio. Up. 21. (Cambro-brit. *gwed* verbum.)

वादित्र *vâ'ditra* n. (a *vâdáy* caus. rad. *vad* q. v., s. *tra*, inserto *i*) 1) instrumentum musicum. In. 2. 11. 2) qui instrumentis musicis editur cantus (Instrumental-Musik). In. 3. 7. 9.

वादिन् *vâdín* (r. *vad* s. *in*) dicens. B'. 2. 42.

वाध् *vâd'*, बाध् *bâd'* 1. âtm. vexare, perturbare. A. 4. 47: *na bâd'atê tatra ragaḣ*; R. Schl. I. 14. 13: *râvaṇô nâma râkśasaḣ sarvân nô bâd'atê*; Dr. 6. 3: *mahâvanaṅ śatrub'ir bâd'yamânam*; Hit. 57. 5: *mahati śaṅkâ mâm bâd'atê*; Man. 9. 226. 10. 129. — Caus. par. id. R. Schl. I. 14. 15: *sa vâd'ayati lôkâṅs trîn*. (Cf. *vad'*, *vyad'*; lit. *bêda* miseria, aerumna, *bêdnas* miser; russ. *bjeda* miseria; fortasse goth. *balvja* vexo e *badvja*; gr. ΠΑΘ, ἔπαθον, ὠθέω, ἀπωθέω, v. praef. *apa*, fortasse hib. *buairim* „I vex, aggrieve, trouble" e *buaidim*.)

c. *ad'i* i. q. simpl. Mah. 1. 5693: *naćâi 'kaṅ sa samaré ssmân pâṇḍavârtê sd'ibâd'itum.*

c. *apa* in dial vêd. abigere, removere, repellere. Rgv. 35. 3: *apa viśvâ duritâ bâd'amânaṅ* „omnia scelera removens"; 9: *apâ 'mîvâm bâd'atê* „dolorem repellit".

c. *â* i. q. simpl. Śak. 58. 9. 10.

c. *pari* id. Mah. 3. 8743.

c. *pra* 1) id. Mah. 1. 5808. R. Schl. II. 53. 15. Hit. 59. 5. 2) arcere, prohibere, cohibere. Dr. 9. 8: *tvam ... sadâi 'vâ 'smân prabâd'asê*; Mah. 2. 1648: *kat'an tu dâivaṅ śakyatê pâuruśêṇa prabâd'itum.*

c. *prati* repellere, arcere. Sâ. 1. 24: *tâm ... na kaśćid varayâmâsa têǵasâ pratibâd'itaṅ*; R. Schl. II. 52. 46. Mah. 3. 1081.

वाधा *vâd'â*, बाधा *bâd'â* f. (r. *vâd'*, *bâd'* s. *â*) tormentum, cruciatus. Ur. 41. 11. (Lit. *bêda* miseria, aerumna.)

वानप्रस्थ *vânaprast'a* m. (a *vanaprast'a* ad silvam profectus, s. *a*, v. gr. 580) 1) Brâhmanus in silvâ solitariam vitam degens, anachoreta. 2) Geniorum ordo. Su. 3. 5.

वानर *vânara* m. (e *vâ* sicut et *nára* homo) simia.

वापी *vâpî'* f. lacus. N. 12. 6.

वाम *vâ'ma* adj. 1) laevus, sinister. Su. 4. 13. 2) pulcher, praesertim in compositione cum vocibus quae corporis quodpiam membrum significant. N. 16. 37. (Fortasse germ. vet. *winster*, *winister* laevus [Graff. 1. 893]; anglo-sax. *vinstre* huc pertinent, cum suff. compar. sicut in lat. *sinister*, *dexter* et inserto *s* euphonico inter *n*, pro *m*, et *t*, v. gr. comp. 95; cambro-brit. *gwymp* pulcher.)

वामन *vâmana* adj. brevis. Subst. m. 1) pumilus, nanus. 2) nomen elephanti plagae meridionalis.

वामी *vâmî* f. (a *vâ'ma* signo fem. *î*) equa. Rag'. 5. 32.

वायव्य *vâyavya* adj. (a *vâyú* ventus, s. *ya*, v. gr. 582) quod ad ventum refertur. A. 3. 30.

वायस *vâyasá* m. (ut videtur, a *váyas* s. *a*) cornix. Dr. 8. 31.

वायु *vâyú* m. (r. *vâ* s. uṇâd. *u*, inserto *y* euphonico) ventus. H. 4. 48.

वार् *vâr* n. aqua. Am. Vid. *vâ'ri.*

वार *vâra* m. (ut videtur, a r. *var vr* s. *a*) 1) multitudo, caterva. 2) tempus, dies. Hit. 21. 21: *b'aṭṭâravâra.* 3) tempus opportunum, occasio, opportunitas. 4) vicis, fois, Mal. B'aṭṭ. 3. 32 schol.: *bahuvârân* complures, vielmal, many times. — Acc. sing. repetitum *vâraṅ vâram* id. Hit. 85. 14. (Hib. *uair* „an hour, time", *air uairibh* „some-times"; cambro-brit. *aur*; island. vet. *var* in *tvis-var* bis [*tvis* = scr. *dvis*], *thris-var* ter [*thris* = scr. *tris*]; germ. vet. *or*, *o* in *zuir-or*, *zuir-o* bis; pers. بار *bâr* vicis, بارى *bâri* semel, بار ديگر *bâr dîger* iterum; fortasse huc pertinet lat. *ber* in *September*, *October* etc., v. gr. comp. 309.)

वारण *vâraṇa* m. (r. *var vr* arcere, impedire, s. *ana*, v. gr. 94[a]) elephantus. H. 4. 23.

वारविलासिनी *vâravilâsinî* f. (e *vâra* tempus et *vilâsinî* q. v.) ἑταίρα. Hit. 133. 15. Lass. 73. 2 infr.

वाराणसी *vâraṇasî* f. nomen urbis Benares. Lass. 5. 20.

वारणावत *vâraṇâvata* nomen urbis. H. 1.

वारि *vâ'ri* n. aqua. N. 24. 5. (Cf. *vâr*, *vâruṇa*; hib. *burn* aqua; *fairge* mare, *fual* „urine, water", mutato *r* in *l*; lat. *mare*, them. *mari*, mutato *v* in *m*, v. gr. comp. 20; lit. *mârês* [plur. fem., gen. *mari-ū*]; slav. *more* id. [neut. sg. a themate *morjo*, v. gr. comp. 259]; germ. vet. *mari* m. et n. [them. *marja*]; hib. *muir*; cambro-brit. *mor* id. Cf. etiam lat. *urina*, correpto *vâ* in *u*, *urceus*, *urna*; gr. ὀρός, οὖρον, οὐρέω.)

वार्त्त *vârtta*, वार्त *vârta* (r. *vart vrt* s. *a*) sanus. Nalôd. 3. 19 schol.

वार्त्ता *vârttâ*, वार्ता *vârtâ* f. (a *vrtti* s. *a* in fem.) nuntius; historia. Śrṅg. 11. Hit. 64. 16. 17. 79. 15. 16. 85. 11.

वार्द्धक *vârdd'aka* n. (a *vrdd'a* s. *aka*) senectus, senium. Hit. 28. 19.

वार्द्धक्षत्रि *vârdd'akšatri* m. nom. pr. Dr. 1. 5.

वार्षिक *vâršika* (a *varša* s. *ika*) pluviosus. Dr. 8. 17.

वार्ष्णेय *vâršnêya* m. nom. pr. N. 9. 1.

वाश् *vâś* 1. et 4. âtm. (scribitur etiam *vâs*) clamare, vociferari, ululare. Mah. 2. 1547: *sâ satatan vâśatê*; 1. 8433: *santapyamânâ bahud'â vâśamânâ prad'âvati.* — Part. praes. par. N. 11. 20: *kururîm iva vâśatîm*; Mah. 3. 10437: *śakunêr iva vâśataḱ*; 10493: *hâ hatâḱ smê 'ti vâśantyaḱ.* (Cf. *vać* e *vak*, ita *vâś* e *vâk*.)

c. *ut* deplorare, c. acc. B'aṭṭ. 3. 32: *udvâśyamânaḱ pitaram.*

वाष्प *vâśpá* m. lacryma, in sing. solum usurpari videtur. Br. 2. 36. N. 17. 13. Mêg'. 12.

वाष्पाय् *vâśpá'y* (denom. a praec.) lacrymare. Ur. 84. 19.

वास् *vâs* v. *vâś* et *vâsáy*.

वास *vâsa* m. (r. *vas* s. *a*) 1) habitatio. 2) cavea (avis). Ur. 35. 5. 3) i. q. *ad'ivâsa.* (Hib. *fos* „a delaying, staying, resting, cessation".)

वासय् *vâsáy* (denom. a *vâsa* sgf. 3) odoribus imbuere. *ad'ivâsay* (denom. ab *ad'ivâsa*) id. Ur. 74. 20: *mandârapuśpâir ad'ivâsitâyâm ... śik'âyâm.*

वासर *vâsará* m. (fortasse e *vâ* sicut, in hoc comp. similiter, et *sara* iens, v. *vatsara*) dies. Up. 21.

वासव *vâsavá* m. (a *vasu* Vasus q. v., s. *a*) Vâsavus, cognomen Indri. In. 2. 22.

वासस् *vá'sas* n. (r. *vas* induere, s. *as*) vestis. Su. 4. 9. N. 9. 14. 19.

वासिन् *vâsín* (r. *vas* habitare, s. *in*) adj. habitans. Subst. m. habitator, in fine compp. Su. 2. 8. N. 7. 17.

वासुकि *vâsuki* m. Vâsukis, rex serpentum. B'. 10. 28.

वास्तव्य *vâstavya* (a *vá'stu* domus, s. *ya*) domum, domicilium habens, habitans. Hit. 34. 17.

वास्प *vâspa* i. q. *vâśpa.*

वाह् *vâh* 1. âtm. (*prayatnê* K. *yatnê* V.; scribitur etiam *bâh*) operam dare, adniti. Caus. occupare, adhibere, uti. Man. 3. 68: *yâstu (sûnâḱ) vâhayan* (schol. *svakâryê yôǵayan*); 4. 86: *daśasûnâsahasrâni yô vâhayati* (schol. *svârt'ê vyâpârayati*).

c. *sam* fricare. Mah. 3. 11005: *pâdâu ... karâb'yâń kinaǵâtâb'yâń śanakâiḱ sańvavâhatuḱ.* — Caus. id. Śak. 95. 9. R. Schl. II. 91. 52.

वाह *vâha* m. (r. *vah* trahere, vehere) 1) equus. Dr. 8. 12. A. 4. 12. 2) currus. A. 1. 1.

वाहक *vâhaka* m. (a caus. r. *vah* s. *aka*) rector, moderator (currûs etc.). N. 22. 1.

वाहन *vâhana* n. (a caus. r. *vah* trahere, vehere) 1) actio moderandi (equos etc.). N. 15. 2. 2) currus. N. 2. 26 in comp. Bah. 3) equus. R. Schl. I. 62. 1. 68. 1 in fine comp. Bah. (Cf. *vâha*; germ. vet. *wagan*, them. *wagana* currus; hib. *feun* id.)

वाहिन् *vâhín* (r. *vah* s. *in*) vehens, ferens, in fine comp. Hit. 16. 42. 34. 2.

वाहिनी *vâhinî* f. (a *vâha* s. *in* in fem.) exercitus. Rag'. 7. 33.

वाहु *vâhu* v. *bâhu.*

वाहुक *vâhuka* (r. *vah* s. *uka*) nom. pr. N. 15. 2. 5.

वाह्य *vâhya* (form. anom. a *vahis* extra, s. *ya*) externus. B'. 5. 21. 87. Dr. 7. 18.

वाह्यतस् *vâhyatás* adv. (a praec. s. *tas*) extra, extrinsecus. N. 9. 7.

1. वि *vi* praep. insep. v. gr. 111. (Germ. vet. *wi-dar* contra, adversum, cum suff. compar., v. gr. comp. 294; pers. بی *bî* sine, e. c. بیباک *bîbâg* metu vacuus, intrepidus; fortasse lat. *vê-* [*vecors*, *vesanus*]; lit. *be* sine; slav. *beṣŭ* id. nisi hoc pertinet ad *vahis* q. v.)

2. वि *vi* m. (fortasse a r. *vay*, correpto *ay* in *i*, nisi a *vî*) avis. Nalôd. 1. 28. (Cf. *váyas* avis, lat. *avis*.)

विंश *vinśá* vigesimus (v. gr. 236).

विंशति *vinśáti* f. (ut mihi videtur, pro *dvidaśati*, e *dvi* duo et *daśati* a *dáśan* decem, ejecto *a* et mutato *d* in nasalem, v. *trinśát* et cf. lat. *viginti*, gr. εἴκατι, εἴκοσι, hib. *fichead*, cambro-brit. *ugaint*.)

विकच *vikaća* (ut videtur, a r. *kać* praef. *vi* s. *a*) expansus, evolutus, apertus (de floribus). In. 5. 8.

विकट *vikaṭa* (Bah. e *vi* et *kaṭa* stragulum) expers straguli. N. 10. 6.

विकत्थन *vikatťana* n. (r. *katť* praef. *vi* s. *ana*) jactatio, gloriatio. Hit. 100. 13.

विकर्मन् *vikarman* n. (Karm. e *vi* et *kárman* opus) secessio ab opere. Bʻ. 4. 17.

विकल *vikala* (privatus parte, Bah. e *vi* et *kâlâ* pars) 1) decurtatus. 2) perturbatus. Lass. 54. 7. 72. 12.

विकार *vikâra* m. (r. *kar kṛ* praef. *vi*) 1) mutatio. Bʻ. 13. 6. 19. 2) commotio (animi). N. 22. 31. 23. 26.

विकाल *vikâla* m. (Karm. e praep. *vi* et *kâlá* tempus) crepusculum. Sâ. 5. 82.

विकाश *vikâśa* m. (a caus. r. *kâś* s. *a*) manifestatio. Ur. 34. 7.

विकृति *vikṛti* f. (r. *kar kṛ* s. *ti*) commutatio, conversio. Am.

विक्रम *vikrama* m. (r. *kram* praef. *vi* s. *a*) 1) passus (v. *trivikrama*). 2) vis, fortitudo. N. 21. 12. H. 3. 10. 4. 22.

विक्रान्त *vikrânta* v. *kram* praef. *vi*.

विक्रिया *vikriyâ* f. (r. *kar kṛ* praef. *vi* s. *yâ*) i. q. *vikṛti*. Am.; Hit. 12. 19.

विक्लव *viklava* (r. *klu* se movere, praef. *vi* s. *a*) agitatus, commotus, perturbatus. P. 20.

विक्षत *vikśata* v. r. *kśaṇ* praef. *vi*.

विक्षेप *vikśêpa* m. (r. *kśip* praef. *vi* s. *a*) actio disjiciendi, disjungendi. *ćaraṇavikśêpa* actio pedes disjiciendi i. e. gressus, itio. Ur. 64. 13. — Pro *rahasyavikśêpa* (Ur. 16. 6) lege *-nikśêpa*. — *dṛśṭivikśêpa* adspectus obliquus, Wils. „a leer, a side glance". Śak. 16. 1.

विगतस्नेहसौहृद *vigatasnêhasâuhṛda* (Bah. e *vigata* qui abiit et *snêhasâuhṛda* amor et amicitia) remotum amorem et amicitiam habens, vacuus ab amore et amicitiâ. Su. 4. 17.

विगाढ *vigâḍ́a* v. *gâh*.

विग्न *vigná* v. r. *viǵ* et gr. 542.

विग्रह *vigraha* (r. *grah* praef. *vi* s. *a*) 1) m. corpus, forma. Ur. 67. 14. 2) bellum. Hit. 78. 4.

विग्रहवत् *vigrahavant* (a praec. s. *vant vat*) formosus, pulcher. Su. 3. 17. Sâ. 1. 21.

विघात *vigʻâta* m. n. (r. *han* in formâ caus. [v. gr. 471. 4.] praef. *vi* s. *a*) impedimentum, interruptio, destructio. Su. 1. 12.

विघ्न *vigʻna* n. (r. *han* praef. *vi* s. *a*, v. gr. 575. suff. *a*) impedimentum. Su. 1. 12. H. 3. 17. N. 13. 23.

विघ्नित *vigʻnitá* (a praec. s. *ita*) impeditus. Ur. 39. 18.

विच् *vić* 7. par. âtm. separare, c. instr. (v. *yuǵ* praef. *vi*). Bʻaṭṭ. 14. 103: *bahûn yôdʻân ǵîvitêna vivêća*. (Germ. vet. *WICH* recedere [*wichu*, *weich*, *wichumês*], nostrum *weiche*, *wich*; gr. εἴκω; fortasse etiam ἑκάς huc pertinet.)

c. *vi* 1) i. q. simpl. cum abl. Bʻaṭṭ. 6. 36: *vivinaćmi divaṅ surân*. — *vivikta* separatus, desertus, secretus, solitarius. In. 5. 54. Bʻ. 13. 10. 18. 52. 2) in dial. vêd. evellere. Ṛgv. 39. 5: *viviṅćanti vanaspatîn*. 3) decernere. Mah. 2. 2243: *na ... vivêktuṅ śaknômi tê praśnam imam*. — Caus. distinguere. Man. 1. 26: *dʻarmâdʻarmâu vyavêćayat*.

विचक्षण *vićakśaṇa* (r. *ćakś* praef. *vi* s. *ana*) expertus, gnarus, sapiens. Bʻ. 18. 2.

विचय *vićaya* m. (r. *ći* praef. *vi* s. *a*) actio quaerendi, investigandi. Ragʻ. 16. 75.

विचल *vićala* (r. *ćal* praef. *vi* s. *a*) vacillans. Ur. 70. 3 infr.

विचार *vićâra* m. (r. 2. *ćar* praef. *vi* s. *a*) 1) deliberatio. Hit. 12. 22. 92. 20. 2) distinctio. Hit. 51. 20.

विचारणा *vićâraṇâ* f. (r. 2. *ćar* praef. *vi* s. *ana* in fem., v. euphon. r. 94[a]) deliberatio, dubitatio, haesitatio. In. 5. 38. N. 13. 27.

विचारित *vićârita* n. v. rad. 2. *ćar* praef. *vi*.

विचित्र *vićitra* (Karm. e *vi* et *ćitrá* varius) 1) varius. N. 2. 11. Sâ. 4. 30. A. 6. 14. 2) admirabilis, stupendus. A. 4. 39.

विचेतन *vićêtana* (Bah. e *vi* et *ćêtana* anima) exanimis, mortuus. Hit. 87. 10.

विचेष्टित *vićêṣṭita* v. r. *ćêṣṭ*.

विच्छेद *viććêda* m. (r. *ćid* praef. *vi* s. *a*) actio abrumpendi, finem faciendi. Ur. 64. 5: *kat'âviććêda*.

विच्युति *vićyuti* f. (r. *ćyu* cadere, praef. *vi* s. *ti*) separatio. N. 13. 34.

1. विछ् *vić* 6. par. anom. *viććâyâmi* (*gatâu*) ire, se movere (ut videtur, denom. a perdito substantivo *vićća*).

2. विछ् *vić* 10. par. *viććâyâmi* (*b'âsârt'ê* K. *tviśi* V.) loqui; lucere.

1. विज् *viǵ* 7. par. 6. âtm. *vinaǵmi*, *viǵê* (omittitur guna in utroque futuro et praet. mltf.) tremere, trepidare metu, timere. *vigná* agitatus, perturbatus, perterritus. Rag'. 14. 88: *ćakranda vignâ kurarî 'va*. — Intens. Ṛgv. 18. 14: *indramanyavê vêviǵyatê b'iyâ*. — Caus. perterrere. Rag'. 8. 39: *tumulênâ ''rtaravêṇa vêǵitâń | vihagâń ... ćukruśuń*. (Cf. *vîǵ*.)

c. *â*: *âvigna* i. q. *vigná*. A. 6. 9.

c. *ut* 6. âtm. interdum par. 1) tremere, trepidare metu, timere. C. ablat. N. 13. 54: *narêb'yaśća nô 'dviǵasi*; Man. 2. 162: *sammânâd brâhmaṇô nityam udviǵêta viśâd iva*; B'. 12. 15: *yasmân nô 'dviǵatê lôkô lôkân nô 'dviǵatêća yań*; Mah. 1. 5549: *nityam udyatadaṇḍâd d'i b'ṛśam udviǵatê ǵanań*; 2. 2211. 3. 14660. Etiam cum genit. Man. 7. 103: *nityam udyatadaṇḍasya kṛtsnam udviǵatê ǵagat*; Mah. 1. 2922: *têǵasaś tapasâćâi 'va kôpasyaća ... tvam udviǵasê yasya nô 'dviǵêyam ahań kat'am*. — *udvêǵantya* timendus, terribilis. Mah. 1. 6731: *saktô mânuśamâńsêśu ... udvêǵantyô b'ûtânâm*. 2) moerere. B'. 5. 20: *na prahṛśyêt priyam prâpya nô 'dviǵêt prâpyaćâ 'priyam*. 3) trans. terrere. Mah. 2. 178: *kaććin nô 'grêṇa daṇḍêna b'ṛśam udviǵasê praǵâń*. — *udvigna* i. q. *vigná*. B'. 2. 56: *duńk'êśv anudvignamanâń*. — Caus. terrere. Mah. 1. 8427.

c. *ut* praef. *pari*: *duńk'am paryudviǵê* dolorem patior. R. Schl. II. 66. 9: *duńk'ań vanê paryudviǵiśyatê*.

c. *ut* praef. *sam*: *samudvigna* i. q. *vigná*, *udvigna*. A. 7. 28.

c. *sam*: *sańvigna* id.

2. विज् *viǵ* 3. par. âtm. i. q. *vić*.

विजन *viǵana* (Bah. e *vi* et *ǵana* homines) vacuus ab hominibus, desertus. H. 1. 23. N. 11. 23.

विजय *viǵaya* m. (rad. *ǵi* praef. *vi* suff. *a*) victoria. Su. 2. 4.

विजयिन् *viǵayin* (a praec. s. *in*) victoriosus. In. 1. 39.

विजिगीषु *viǵigîśu* (a *ǵigîś* desid. r. *ǵi* [v. gr. 481] s. *u*) vincendi cupidus. Hit. 94. 13.

विज्ञ *viǵńa* (r. *ǵńâ* praef. *vi* s. *a*) sciens, intelligens. Hit. 74. 12.

विज्ञान *viǵńâna* n. (r. *ǵńâ* praef. *vi* s. *ana*) cognitio, distinctio. Sâ. 5. 22. B'. 3. 41. 7. 2.

विट् *viṭ* 1. par. (*śabdê* K. *âkrôśê svanê* V.) sonare.

विटप *viṭápa* m. n. surculus. H. 28. 10. Ur. 19. 16. Ritu-S. 1. 24.

विटपिन् *viṭapín* m. (a praec. s. *in*) arbor. Am.

विड् *viḍ* vel बिड् *biḍ* 1. par. (*âkrôśê* K. *kruśi* V.) vociferari. Vid. *viḍâla* et cf. *viṭ*.

विडम्बन *viḍambana* n., -*nâ* f. (r. *ḍamb* praef. *vi* s. *ana*) miseria. Hit. 99. 18. 32. 2.

विडाल *viḍâla* m. (r. *viḍ* s. *âla*) feles. Hit. 58. 7.

विण्ट् *viṇṭ* 10. par. (*kśityâm* K.; scribitur *viṭ*, gr. 110[a]) perire. Cf. *vuṇṭ*.

वितत *vitata* v. r. *tan* praef. *vi*.

वितथ *vitat'a* (Bah. e *vi* et *tât'â* sic tanquam substantivo, cf. *yat'âtat'âm*, gr. 607) falsus. A. 3. 12 in comp. cum *a* priv.

वितर्क *vitarka* m. (r. *tark* praef. *vi* s. *a*) cogitatio, deliberatio. Hit. 128. 21.

वितान *vitâna* m. n. (r. *tan* praef. *vi* s. *a*) 1) sparsio, expansio. Am. 2) velum in sublime expansum, „a canopy, Baldachin". Ur. 59. 13. 3) sacrificium. Am.

वितिमिर *vitimira* (Bah. e *vi* et *timirá* obscuritas) vacuus ab obscuritate, clarus. In. 1. 3.

वित्त् *vitt* 10. par. (*tyâgê*, ut videtur, denom. a *vittá*) largiri, dare.

वित्त *vittá* v. 2. *vid*.

वित्तवत् *vittavant* (a praec. s. *vant vat*) dives, opulentus. N. 16. 31.

विथ् *vit'* 1. âtm. (*yâćanê* K. *yâćê* V.) orare, supplicare.

1. विद् *vid* 2. par. interdum âtm. *vḗdmi*, *vḗda* (v. gr. 323) praet. mltf. *avêdišam*, fut. aux. *vêdišyā́mi*, etiam *vêtsyā́mi* (Mah. 3. 1651), part. perf. pass. *viditá*. Ut videtur, primitive videre (v. *bud'* et cf. lat. *video*, gr. εἴδω etc.) inde. 1) percipere, sentire. Rag'. 14. 56: *sâ luptasańgńâ na vivêda duhk'am*. 2) cognoscere, comperire. Mah. 3. 16968: *tasmân nâ "k'yâmi tê guhyań kâlê vêtsyati tad b'avân*; 2. 1768: *têna sańgamya vêtsyâmi kâryasyâ 'sya viniśćayam*; H. 4. 58: *śîgrań gaććâmô na nô vidyât suyôd'anah*; B'. 18. 23: *sannyâsasya ... tattvam iććâmi vêditum*. 3) scire. Man. 8. 80: *yad dvayôr anayôr vitt'a kâryê ssmin ćêšṭitam mit'ah | tad brûta*; Br. 2. 22: *iti d'armavidô viduh*; Sâ. 6. 36: *êvam êtad yat'â vêtt'a*; R. Schl. I. 57. 5: *iti vidmahê*. Cum acc., subintellecto verbo subst., in constructionibus quae lat. infin. cum acc. respondent (cf. *gńâ*). Mah. 1. 8395: *na vidmahê hrtam mâtah śyênênâ "k'um*; Sâ. 5. 11: *vidd'i mân tvań śub'ê yamam*. Cum infin. R. Schl. II. 12. 104: *na vêtti râmah paruśâni b'âšitum*. 4) nosse, notionem habere, dignoscere, cognoscere. N. 6. 8: *yô vêda d'armân ak'ilân*; 19. 30: *yân nalô vêda vidyâm*; 5. 13: *kat'ań hi dêvân gânîyân kat'ań vidyân nalam*; R. Schl. I. 74. 14: *sarvê nâ 'vêdišur diśah*. 5) putare, arbitrari. B'. 2. 19: *ya ênań vêtti hantârań yaśćâi 'nam manyatê hatam*. Caus. par. âtm. 1) facere ut quis sciat, certiorem facere, nuntiare, indicare. Man. 8. 176: *yah sâd'ayantań ćandêna vêdayêd d'anikan nrpê*; 12. 31: *na brâhmaṇô vêdayêta kińćid râgani*. 2) âtm. *vêdáyê* percipio, sentio (facio ut sciam). Man. 12. 13: *yêna vêdayatê sarvań suk'an duhk'ańća*; R. Schl. II. 64. 67: *vêdayê naća sańyuktân śabdasparśarasân aham*. (Lat. *video*, gr. 'IΔ, εἶδον, εἴδομαι; οἶδα = वेद् *vḗda* scio; boruss. vet. *waidimai* scimus, *waiditi* scitis, scite, *widdai* vidit; lit. *wéizdmi* video = scr. *vḗdmi*; *wéida-s* facies; slav. *vêmĭ* scio [pro *vêdmĭ*], *vêdantĭ* sciunt = scr. *vidánti* [v. gr. comp. 436], *vid-ê-ti* videre; goth. *vait* scio, scit = scr. *vḗda* id., gr. οἶδα, οἶδε, v. gr. comp. 491; *wita* observo, praet. *witai-da* = caus. vel cl. 10 *vêdáyâmi*, omisso gunae incremento, v. gr. comp. 109. 6; hib. *féth* „science, knowledge, instruction"; cambro-brit. *gwyz* id. [v. Pictet p. 59]; fortasse *feidhim* „I manifest, relate" = caus. *vêdáyâmi*, nisi pertinet ad *vad* q. v.; *feidir* „power, hability"; fortasse *aithnim* „I know", *aithnighim* id.; *aithne* „known", subst. f. „knowledge, acquaintance", abjectâ cons. initiali sicut in *athair* pater, v. *pitár -tr'*; fortasse *fios* „knowledge, art, science, understanding, vision, message", mutato *d* vel *t* in *s*, *fiosach* „knowing, expert".)

c. *â* caus. certiorem facere, nuntiare. N. 17. 45.

c. *â* praef. *sam* caus. id. Mah. 2. 14.

c. *ni* caus. id. c. acc. vel gen. vel dat. pers. Su. 3. 8. Sâ. 3. 7. In. 5. 17. N. 3. 5.

c. *ni* praef. *vi* caus. id. R. Schl. I. 1. 72.

c. *ni* praef. *sam* caus. id. Mah. 1. 3224.

c. *prati* caus. id. N. 21. 1. 25. 5.

c. *prati* praef. *sam* caus. id. Mah. 1. 3627.

2. विद् *vid* 6. par. âtm. *vindá'mi, vindé'* (gr. 300), part. perf. pass. *viditá, vittá, vinná*. Invenire, adipisci. N. 3. 4: *na śayyâsanab'ôgêšu ratin vindati*; 6. 6: *dêvânâm mânušam mad'yê yat sâ patim avindata*; 10. 12: *vindêtâ 'pi suk'an kvaćit*. In matrimonium accipere. Man. 9. 69: *tâm anêna vid'ânêna nigô vindêta dêvaraň* (schol. *pariṇayêt*); Mah. 1. 7192. — Pass. inveniri, esse, existere, exstare (secundum grammaticos *vid* cl. 4 âtm. *sattâyâm* K. *b'âvê* V.). Br. 2. 2: *na hi santâpakâlô 'syan vâidyasya tava vidyatê*; N. 9. 29: *naća b'âryâsaman kinćid vidyatê*; 13. 40. 26. 5. Dr. 7. 17. B'. 3. 17. — *viditâ* impetratus, possessus. Dr. 4. 12. *vittá* n. divitiae. N. 26. 4. B'. 10 23.

c. *ad'i* vivente uxore aliam ducere uxorem. Man. 9. 80: *madyapâ ... vyâd'itâ vâ 'd'ivêttavyâ* (schol. *tasyân satyâm anyô vivâhaň kâryaň*). *ad'ivinnâ* femina, cujus maritus aliam duxit uxorem, Wils. „a superseded wife".

c. *anu* 1) invenire, adipisci. Rgv. 6. 5: *avinda usriyâ anu* „reperisti vaccas". In matrimonium accipere. Mah. 1. 5114: *śâradvatîn tatô b'âryân kṛpîn drôṇô 'nvavindata*. 2) existimare, putare. Gita-G. 4. 2: *indukiraṇam anuvindati k'êdam ad'îram*.

c. *ab'i* invenire, adipisci. Mah. 3. 1933.

c. *â* caus. tradere. Sâ. 3. 6: *tasyâ 'rg'am âsananćâi 'va gâńćâ "vêdya*.

c. *ni* caus. id. Sâ. 1. 27: *śêšâň pûrvan nivêdyaća*; Man. 11. 116: *sarvasvan vêdavidb'yô nivêdayêt*.

c. *pari* 1) nubere viro, cujus frater major non maritus est. Man. 3. 172: *yayâća parividyatê*. 2) uxorem ducere, fratre majore non marito, unde nomen agentis *parivêttâr -tṛ*. Man. 3. 171. — *parivitta* frater major, cujus frater minor uxorem duxit.

c. *prati* adipisci, accipere. Mah. 3. 8420: *viśvâvasôs tu tanayâd gîtan nṛtyanća sâmaća ... pratyavindat*. Caus. tradere. R. Schl. I. 2. 9: *valkalan tasmâi guravê pratyavêdayat*.

3. विद् *vid* 7. âtm. existimare, putare, habere, censere. B'aṭṭ. 6. 39: *lôkô 'syam mân vintê nišparâkramam*. 2) invenire, adipisci (v. 2. *vid*). Mah. 3. 15388: *na suk'an vindatê ǵanâň*. Etiam par. Mah. 3. 8123: *vindyâd bahusuvarṇakam*; 8153: *gôsahasrap'alan vindyât*.

c. *prati* par. obtinere, accipere. Mah. 3. 8420.

4. विद् *vid* 4. âtm. (v. 2. *vid* pass.)

c. *nis* se ipsum contemnere (v. *nirvêda*). Mah. 3. 14792: *suvâsasô hi tê b'âryâ valkalâǵinasanvṛtâm | paśyantu duňk'itân kṛšṇân sâća nirvidyatâm punaň*. — *nirvinna* se ipsum contemnens. Hit. 31. 13.

5. विद् *vid* 10. par. habitare.

6. विद् *vid* (r. 1. *vid*) sciens, gnarus, in fine compp. Dr. 8. 18.

विदग्ध *vidagd'a* v. 1. *dah* praef. *vi*.

विदर्भ *vidarb'a* m. pl. nomen regionis (Wils. *vidarb'a* m., *vidarb'â* f. „a district and city to the south-west of Bengal, the modern Bara-Nagpor or Berar proper"). N. 1. 5. 2. 26. Etiam sing. N. 1. 32.

विदर्भनगरी *vidarb'anagarî* f. (e praec. et *nagarî* urbs) nomen urbis (v. praec.). N. 1. 23.

विदारण *vidâraṇa* n. (r. *dar* [*dṛ*] praef. *vi* s. *ana*) actio lacerandi, dilacerandi, rumpendi, findendi.

विदाहिन् *vidâhin* (r. *dah* praef. *vi* s. *in*) urens. B'. 17. 9.

विदिश् *vidiś* f. (Karm. e *vi* et *diś* plaga, regio) intermedia plaga. N. 21. 2.

विदुष् *viduś* v. *vidvá'ns*.

विदूषक *vidûšaka* m. (r. *duš* in formâ caus. [v. gr. 524] suff. *aka*) persona dramatis jocosa. Ur. 13. 2. Lass. 87. 6.

विद्ध *vidd'á* v. *vyad'*.

विद्या vidyā f. (r. 1. vid s. yā) scientia. Hit. 3. 5. 7. 9. 11.

विद्याधर vidyāďara m. (e praec. et ďara) nomen Geniorum ordinis. Lass. 50. 10; v. sq.

विद्याधरी vidyāďarī f. (a praec. signo fem. ī) fem. praecedentis. Hit. 63. 16.

विद्यावन्त् vidyāvant (a vidyā s. vant vat) scientiâ praeditus. In. 4. 3.

विद्युत् vidyut f. (r. dyut fulgere q. v., praef. vi) fulgur. N. 13. 53.

विद्वांस् vidvāṅs (r. vid s. vāṅs vas, v. gr. 203 et 540) sapiens, gnarus. N. 12. 78. 24. 28.

विद्वेषण vidvēśaṇa n. (r. dviś odisse, praef. vi s. ana) odium, inimicitia. N. 9. 9.

1. विध् viď 6. âtm. (ut videtur, e ďā abjecto ā, praef. vi, viďānē K. viďāu V.) i. q. ďā praef. vi.

2. विध् viď v. vyaď.

विध viďa m., viďā f. (r. ďā praef. vi) genus, species, natura, indoles, proprietas, praesertim in fine comp. Bah. N. 1. 29. 12. 39. Bʼ. 7. 16. 11. 53. 15. 14. Sâ. 3. 10. A. 7. 8. (Boruss. vet. *wida-s*, *wid-s*, fem. *wida*, in *sta-wida-s*, *sta-wids* talis, *ka-wid-s* qui, qualis, fem. *ka-wida*; *kitta-widin*, *kitte-widei* alio modo.)

विधन viďana (Bah. e vi et ďana divitiae) pauper.

विधनता viďanatā f. (a praec. s. tā) paupertas. Hit. 31. 14.

विधवा viďavā f. (marito orbata, Bah. e vi et ďavá maritus) vidua. Br. 2. 10. (Lat. *vidua*, boruss. vet. *widdewû*, slav. *vĭdova*, goth. *viduvô*, them. *viduvôn*; hib. *feadhb.*)

विधा viďā v. viďa.

विधातार् -तृ viďātār -tṛ m. (r. ďā praef. vi s. tār tṛ) cognomen dei Brahmae.

विधान viďāna n. (r. ďā praef. vi s. ana) modus, norma, praeceptum. Su. 1. 22. 25. Bʼ. 17. 24.

विधि viďi m. (r. ďā praef. vi s. i) 1) norma, praeceptum, praesertim: quod sacris libris praescribitur. Bʼ. 17. 1. 2) modus. N. 17. 26. 3) fatum, sors. N. 12. 98. 13. 31.

विधिवत् viďivat (e praec. et vat sicut) sicut norma, praeceptum, ad normam, ex praecepto. In. 2. 15.

विधु viďu m. luna. Śṛṅg. 2.

विधुर viďura (e vi et ďura quod simplex non invenitur, v. ďur) 1) adj. separatus, relictus, praesertim ab amato vel amatâ. Nalôd. 3. 50. Ur. 67. 17. 2) subst. n. a) separatio. Am. b) periculum. Hit. 50. 8.

विधूयत् viďūyat v. ďū praef. vi.

विधेय viďēya partic. (r. ďā praef. vi s. ya) tractabilis, sequax, obediens. Bʼ. 2. 64 (schol. viďēyō vaśavartin).

विध्वंसिन् viďvaṅsin (r. ďvaṅs praef. vi s. in) labens, periens. Hit. 16. 10. 76. 4.

विध्वस्तनगराश्रम viďvastanagarāśrama (Bah. e viďvasta lapsus, vid. ďvaṅs, et nagarāśrama, nagará urbs, āśrama eremitarum sedes) lapsas urbes et eremitarum sedes habens. Su. 2. 24.

विनताानन vinatānana (Bah. e vinata inclinatus, v. nam, et ānana vultus) inclinatum vultum habens. Br. 1. 13.

विनय vinaya m. (rad. nī praef. vi suff. a) modestia. N. 12. 68. 5. 18.

विनश्वर vinaśvara (r. naś praef. vi s. vara) mortalis, caducus. Hit. 16. 6.

विना vinā praep. (a vi s. nā) sine, c. instr. vel acc. Br. 1. 34. 2. 10. Sâ. 5. 25.

विनाकृत vinākṛta (e praec. et kṛtá factus) privatus, orbatus. N. 13. 25.

विनान्योऽन्यम् vinānyōśnyám adv. (Avy. e vinā et anyōśnya q. v.) alter sine altero. Su. 1. 5.

विनाश vināśa m. (r. naś praef. vi perire, s. a) occasus, exitium, ruina. Br. 1. 24. Bʼ. 2. 17.

विनाशन vināśana m. (a caus. r. naś praef. vi perire, s. ana) occisor, destructor. N. 12. 30.

विनाशिन् vināśin 1) (r. naś perire, praef. vi s. in) periens, caducus, mortalis. Bʼ. 2. 17. 2) (a formâ caus.) occidens, delens, exstinguens. N. 12. 59.

विनिग्रह *vinigraha* m. (r. *grah* sumere, praef. *vi* + *ni* s. *a*) coërcitio. Bʿ. 13. 7.

विनिद्र *vinidra* (Bah. e *vi* et *nidrâ*) exsomnis. Ur. 76. 8.

विनिपात *vinipâta* m. (r. *pat* praef. *vi* + *ni* s. *a*) casus adversus, infortunium, calamitas. Hit. 119. 18.

विनियोग *viniyôga* m. (r. *yuǵ* praef. *vi* + *ni* s. *a*) 1) relictio. Hit. 99. 13. 2) erogatio pecuniae. Hit. 98. 15.

विनिश्चय *viniśćaya* m. (r. *ći* colligere, praef. *vi* + *nis* s. *a*) decretum, consilium, propositum. Su. 2. 19. 3. 10. Sâ. 3. 10.

विनिश्चित *viniśćita* v. *ći* c. *nis* praef. *vi*.

विनोद *vinôda* m. (caus. r. *nud* praef. *vi* s. *a*) oblectatio, delectatio. Hit. 8. 16. Lass. 1. 2; v. sq.

विनोदन *vinôdana* n. (caus. r. *nud* praef. *vi* s. *ana*) id. Ur. 31. 6.

विन्दु *vindu* m. gutta. Mêgʿ. 19.

विन्ध्य *vindʿya* m. mons Vindius. N. 9. 22.

विन्न *vinnâ* v. 2. *vid*.

विन्यास *vinyâsa* m. (r. 2. *as* praef. *vi* + *ni* s. *a*) actio deponendi. *akšaravinyâsa* scriptura. Ur. 24. 15.

विप् *vip* 10. par. (*kšêpê*) jacere, conjicere.

विपक्ष *vipakša* m. (e *vi* et *pakšâ*) hostis, inimicus. Hit. 91. 11.

विपण *vipaṇa* m. (r. *paṇ* vendere, praef. *vi* s. *a*) venditio. Su. 2. 23.

विपत्ति *vipatti* f. (r. *pad* praef. *vi* s. *ti*) infortunium, calamitas. Hit. 13. 13. 17. 11. 37. 4.

विपन्न *vipanna* v. *pad* praef. *vi*.

विपरीत *viparîta* v. *i* c. *pari* praef. *vi*.

विपरीतता *viparîtâtâ* f. (a praec. s. *tâ*) contrarium, pars contraria. Hit. 52. 4.

विपर्यय *viparyaya* m. (r. *i* c. *pari* praef. *vi*) contrarium, adversitas, repugnantia. N. 8. 15. 19. 34. Ur. 67. 18. 74. 4.

विपश्चित् *vipaśćit* m. vir doctus, sapiens, prudens. Bʿ. 2. 42. In comp. cum *a*. Bʿ. 2. 60.

विपाक *vipâka* m. (r. *pać* praef. *vi* s. *ka*) maturitas (v. *pâka*). *durvipâka* durities. Hit. 18. 7.

विपाठ *vipâṭʿa* m. (fortasse pro *vipâṭa* a *paṭ* findere) sagitta. Dr. 8. 17.

विपुल *vipula* (r. *pul* praef. *vi* s. *a*) magnus. In. 2. 12. H. 1. 24.

विपुलता *vipulâtâ* f. (a praec. s. *tâ*) magnitudo. Śak. 5. 4.

विप्र *vipra* m. Brâhmanus.

विप्रकर्ष *viprakarša* m. (r. *karš kṛš* c. *pra* praef. *vi* s. *a*) distantia. Ur. 70. 18.

विप्रकृष्ट *viprakṛšṭa* v. *karš kṛš* cum *pra* praef. *vi*.

विप्रकृष्टत्व *viprakṛšṭatva* n. (a praec. s. *tva*) distantia, longinquitas.

विप्रतिपन्न *vipratipanna* v. *pad* c. *prati* praef. *vi*.

विप्रयोग *viprayôga* m. (r. *yuǵ* jungere c. *pra* praef. *vi* s. *a*) separatio, c. instr. r. Br. 1. 16. 18.

विप्रिय *vipriya* (Karm. e *vi* et *priyâ* gratus, dilectus) ingratus. H. 3. 19.

विप्रोषित *viprôšita* v. *vas* c. *pra* praef. *vi*.

विबुद्ध *vibuddʿa* v. *budʿ* praef. *vi*.

विबुध *vibudʿa* m. (r. *budʿ* scire, praef. *vi* s. *a*) deus. Su. 3. 22.

विभङ्ग *vibʿaṅga* m. (r. *bʿaṅǵ* praef. *vi* s. *a*) fractura. Hit. 38. 7.

विभव *vibʿava* m. (r. *bʿû* praef. *vi* s. *a*) 1) potestas, facultas. Ur. 28. 3 infr. 2) divitiae, opes. Hit. 31. 9.

विभवतस् *vibʿavatás* adv. (a praec. s. *tas*) dignitati, majestati convenienter. Ur. 30. 4. Śak. 92. 8.

विभा *vibʿâ* f. (r. *bʿâ* praef. *vi*) lumen, splendor.

विभाग *vibʿâga* m. (r. *bʿâǵ* dividere, praef. *vi* s. *a*) pars, portio. Bʿ. 3. 18; v. sq.

विभागशस् *vibʿâgaśás* adv. (a praec. s. *śas*) secundum portiones. Bʿ. 4. 13.

विभावन *vibʿâvana* n. (caus. r. *bʿû* praef. *vi* s. *ana*) actio percipiendi, observandi, cognoscendi. Ur. 83. 10.

विभावरी *vibʿâvarî* f. (r. *bʿâ* praef. *vi* s. *vara* in fem.) nox. R. Schl. II. 84. 18.

विभावसु *vibʻâvasu* m. (Tatp. e *vibʻâ* et *vasu*) 1) sol. 2) ignis.

विभी *vibʻî* (Baḥ. e *vi* et *bʻî*) metu vacuus.

विभीतक *vibʻîtaka* m. (a *vibʻîta* [r. *bʻî* timere, praef. *vi* s. *ta*] s. *ka*) nomen plantae (Terminalia belerica). N. 12. 5.

विभीषण *vibʻîśaṇa* (caus. r. *bʻî* praef. *vi* s. *ana*) 1) n. actio timorem, terrorem injiciendi. Dr. 5. 10. 2) adj. terrificus, terribilis. Ḥ. 2. 4.

विभीषिका *vibʻîśikâ* f. (caus. r. *bʻî* s. *ikâ*) i. q. praec. sgf. 1. Maḥ. 2. 1433.

विभु *vibʻu* m. (r. *bʻû* praef. *vi*, correpto *û*) excelsus, dominus. In. 1. 38. N. 2. 15. Bʻ. 5. 15. 10. 12.

विभूति *vibʻûti* f. (rad. *bʻû* praef. *vi* suff. *ti*) excellentia, eminentia, majestas, divinitas (v. *vibʻu*). N. 17. 7. Bʻ 10. 7. 16 *a. b.* 18. 40.

विभूतिमत् *vibʻûtimant* (a praec. s. *mant mat*) excellentiâ, eminentiâ praeditus, eximius, excelsus. Bʻ. 10. 41.

विभूषण *vibʻûśaṇa* n. (r. *bʻûś* praef. *vi* s. *ana*) ornamentum. A. 1. 10. 5. 14.

विभेद *vibʻêda* m. (r. *bʻid* praef. *vi* s. *a*) actio findendi, rumpendi, violandi. Ḥit. 132. 10.

विभ्रम *vibʻrama* m. (r. *bʻram* praef. *vi* s. *a*) 1) motus, commotio, agitatio. Śak. 15. 5: *dṛśṭivibʻrama.* 2) perturbatio. Bʻ. 2. 63.

विभ्रान्त *vibʻrânta* v. *bʻram* praef. *vi.*

विमनस् *vimanas* (Baḥ. e *vi* et *mánas* mens) expers mentis. N. 13. 60.

विमर्द *vimarda* m. (r. *mard mṛd* praef. *vi* s. *a*) disturbatio, vastatio, exstinctio; turbatio. Ḥit. 50. 18: *nidrâvimarda.*

विमर्दिन् *vimardin* (r. *mard mṛd* praef. *vi* s. *in*) disturbans, exstinguens. Śak. 57. 6.

विमर्श *vimarśa* m. (r. *marś mṛś* praef. *vi* s. *a*) deliberatio, dubitatio. Scribitur etiam *vimarśa.* Śak. 49. 8.

विमर्ष *vimarśa* v. praec.

विमहान्त् *vimaḥânt* (Karm. e *vi* et *maḥânt* magnus) permagnus, ingens. In. 1. 33.

विमान *vimâna* n. (ut videtur, a r. *mâ* metiri, praef. *vi* s. *ana*) vehiculum, currus. In. 1. 33.

विमानता *vimânatâ* f. (a praec. s. *tâ*) currûs status, conditio. Ur. 78. 17.

विमुख *vimukʻa* (Baḥ. e *vi* et *múkʻa* os, vultus) aversum vultum habens. Dr. 8. 26.

विमूढ *vimûḍʻa* v. *muḥ* praef. *vi.*

विमोक्ष *vimôkśa* m. (r. *môkś* solvere, praef. *vi* s. *a*) liberatio. Bʻ. 16. 5.

विमोचन *vimôćana* n. (r. *muć* solvere, praef. *vi* s. *ana*) liberatio. Br. 3. 13.

विम्ब *vimba* vel बिम्ब *bimba* m. n. 1) orbis, discus. Ritu-S. 1. 4: *nitambabimba*; Ur. 67. 7: *ratʻaṅgaśrôṇivimbâ* (Baḥ.). 2) ruber momordicae monadelphae fructus. Mêgʻ. 80. 1: *pakvabimbâdʻarâuśṭʻî*; Maḥ. 4. 255: *vimbôśṭʻî.*

वियन्त् *viyant* n. (ut mihi videtur, a r. *vî* ire, s. part. praes. *ant*) aër. Ḥit. 10. 1.

वियात *viyâta* (r. *yat* praef. *vi* s. *a*) audax, impudicus. Am. III. 1. 24: *dʻṛśṭê dʻṛśṇag viyâtaśća.* Vid. *vâiyâtya.*

वियोग *viyôga* m. (r. *yuǵ* jungere, praef. *vi* s. *a*) disjunctio. N. 13. 34. 42.

विरक्त *virakta* v. *raṅǵ* praef. *vi.*

विरचन *viraćana* n. (r. *rać* praef. *vi* s. *ana*) actio faciendi, apparandi. Ur. 89. 9 (ubi *viraćanam* pro *viraćanâ* legendum).

विरजस् *viraǵas* (Baḥ. e *vi* et *ráǵas* pulvis) expers pulveris. N. 4. 8.

विरजस्क *viraǵaska* (a praec. s. *ka*, v. gr. 597) id. Ragʻ. 10. 74.

विरल *virala* rarus, infrequens. Śak. 27. 6 infr. Lass. 28. 2. — *viralam* adv. raro. Ḥit. ed. Lond. 10. 3 infr.

विरह *viraḥa* m. (r. *raḥ* relinquere, praef. *vi* s. *a*) separatio, disjunctio. Sâ. 4. 24. Mêgʻ. 8. 12. 30 etc.

विरात्र *virâtra* n. (Karm. e *vi* et *râtra* nox, v. gr. 613) serum noctis (?). Sâ. 6. 28. 32.

विरूढ *virûḍa* v. *ruh* praef. *vi*.

विरूप *virûpa* (Bah. e *vi* et *rûpá* forma) deformis.

विरूपरूप *virûparûpa* (Bah. e *virûpa* deformis et *rûpá* forma) deformem formam habens. H. 2. 5.

विरोध *virôd'a* m. (r. *rud'* impedire, praef. *vi* s. *a*) discordia, dissensio, inimicitia. Su. 3. 21.

विरोधिन् *virôd'in* (r. *rud'* impedire, praef. *vi* s. *in*) repugnans. Ur. 94. 10. Śak. 17. 4 infr.

विरोष *virôśa* m. (r. *ruś* irasci, praef. *vi* s. *a*) iratus. Dr. 9. 6.

विल् *vil* 6. par. i. q. *bil*.

विल *vila* n. caverna (cf. *bil* findere). Hit. 87. 7.

विलक्ष *vilakśa* (r. *lakś* praef. *vi* s. *a*) pudore confusus, perturbatus, conturbatus; v. *vâilakśya*.

विलपन *vilapana* n. (r. *lap* praef. *vi* s. *ana*) lamentatio. Hit. 65. 20.

विलम्ब *vilamba* m. (r. *lamb* praef. *vi* s. *a*) cunctatio, mora. *avilambâm* Avy. sine morâ. Ur. 84. 12.

विलाप *vilâpa* m. (r. *lap* praef. *vi* s. *a*) lamentatio.

विलासन *vilâsana* n. (r. *las* ludere, praef. *vi* s. *ana*) ludus, jocus, praesertim feminarum amore captarum nugae, deliciae. In. 5. 13.

विलासिन् *vilâsin* (r. *las* ludere, praef. *vi* s. *in*) ludens, jocans, nugans, ineptiens, ludicra agens, de feminis amore captis. In. 5. 14.

विलेपन *vilêpana* n. (r. *lip* praef. *vi* s. *ana*) unguentum. Mah. 4. 261.

विलोकन *vilôkana* n. (r. *lôk* praef. *vi* s. *ana*) actio videndi. Hit. 88. 10.

विल्व *vilva* m. nomen arboris (Wils.: „Aegle marmelos"). N. 12. 5.

विवर *vivara* m. (a *var vṛ* tegere, praef. *vi*) foramen, specus, spelunca. N. 23. 10.

विवर्ण *vivarṇa* (Bah. e *vi* et *várṇa* color) vacuus a colore, pallidus. N. 2. 2.

विवर्तिन् *vivartin* (r. *vart vṛt* praef. *vi* s. *in*) se avertens (in pugnâ). Sâ. 7. 12.

विवर्द्धन *vivardd'ana* vel विवर्धन *vivard'ana* m. (a formâ caus. radicis *vard' vṛd'* crescere, praef. *vi* s. *ana*) amplificator. N. 9. 6.

विवस्वन्त् *vivasvant* m. (nom. *vivasvân*) sol. Sâ. 2. 15.

विवाद *vivâda* m. (r. *vad* praef. *vi* s. *a*) rixa, contradictio. Lass. 21. 10. 36. 20 etc.

विवास *vivâsa* m. (a caus. r. *vas* habitare, praef. *vi* s. *a*) exsilium. N. 19. 6.

विवाह *vivâha* m. (r. *vah* praef. *vi* s. *a*) conjugium, matrimonium. N. 5. 40.

विविक्त *vivikta* v. rad. *vić* praef. *vi*.

विविध *vivid'a* (Bah. e *vi* et *vid'a* vel *vid'â* species) varius. In. 4. 11. 5. 13.

विवृद्ध *vivṛdd'a* v. *vard' vṛd'* praef. *vi*.

विवेक *vivêka* m. (r. *vić* praef. *vi* s. *a*) distinctio. Man. 1. 26.

1. विश् *viś* 6. par. interdum âtm. intrare, ingredi. N. 5. 3: *viviśus tê nṛpâ rañgam*; B'. 11. 21: *pradîptaṅ ģvalanam patañgâ viśanti*; 18. 55: *tatô mâm ... viśatê*; Mah. 3. 10689: *nadîm ... imâṅ viśasva*; N. 2. 14: *dêvarâģasya b'avanaṅ viviśâtê*. (Gr. ἵκω; fortasse lat. *viscus*, *viscera* huc pertinet. Vid. *vêśa*.)

c. *anu* intrando sequi alqm. Mah. 1. 796: *tam utañkô 'nuvivêśa*.

c. *â* 1) i. q. simpl. Su. 4. 16: *tâu manyur âviśat*; R. Schl. II. 43. 6: *vanam âviśatê*; N. 2. 3: *hṛććayâviśṭaćêtanâ*. 2) appropinquare. Mah. 1. 14507: *âviśantića yaṅ yakśâṅ puruśam*. — Caus. *âvêśayâmi* facio ut intret. B'. 8. 10.

c. *â* praef. *anu* intrare. Mah. 1. 5389: *hṛîća krôd'aśća bîb'atsum ... anvâvivêśa*.

c. *â* praef. *upa* id. R. Schl. II. 85. 15. Mah. 1. 5389.

c. *â* praef. *sam* id. N. 21. 30. Su. 4. 15. — Caus. *samâvêśayâmi* facio ut intret, impono, trado. Mah. 3. 9913: *pâutrê b'âraṅ samâvêśya*.

c. *upa* considere, sedem capere, c. loc. N. 21. 30: *rat'ôpast'a upâviśat*; Sâ. 5. 62: *b'ûmâv upaviveśa.* — *upaviśṭa* qui consedit, sedens. N. 12. 27: *śayânam upaviśṭaṅ vâ st'itaṅ vâ.* — Caus. facere ut considat. In. 2. 20.

c. *upa* praef. *upa* (*upôpaviś*) 1) considere apud alqm. Maḥ. 3. 11777: *tam âsînam ... upôpaviviśur yakśâṅ*; R. Schl. I. 4. 26: *upôpaviśṭaṅ saćivâiṅ.* 2) considere. *upôpaviśṭa* qui consedit, sedens. Maḥ. 1. 6959: *upôpaviśṭâ mańćêśu.*

c. *upa* praef. *prati* exadversus alqm considere. Maḥ. 2. 1156.

c. *upa* praef. *sam* considere. Maḥ. 1. 6970.

c. *ni* âtm. interdum par. 1) intrare. Maḥ. 1. 7566. 2) considere, castra ponere. Man. 7. 188. Maḥ. 1. 6960. 3. 661. 3) uxorem ducere. Maḥ. 1. 1852: *nivêkśyê ’haṅ sayaṅ sanâmnîṅ yady ahaṅ kanyâm upalapsyê kadâćana*; 1860: *niviśasva.* 4) adniti, operam dare, studere. Man. 2. 8: *svad'armê niviśêta.* — *niviśṭa* intentus, studiosus. Maḥ. 1. 171. — Caus. 1) *nivêśayâmi* facio ut intret, introduco. R. Schl. II. 42. 28. Dr. 3. 6. 2) facio ut considat. Rag'. 5. 42. 3) morari, facio ut habitet. Maḥ. 1. 4424: *nyavêśayata tâm b'âryâṅ kuntîṅ svab'avanê prab'uṅ.* 4) pono, impono, adjungo, annecto, illigo. Sâ. 5. 105: *vâmê skand'ê ... b'artur bâhun nivêśya*; Su. 3. 14: *ratnâni tasyâ gâtrê nyavêśayat*; M. 39: *pâśan tasmin śṛṅgê nyavêśayat.* 5) facio ut uxorem ducat. Maḥ. 1. 7138.

c. *ni* praef. *vi* caus. facere ut considat, ponere, imponere. Gita-G. 12. 5.

c. *ni* praef. *sam* considere. *sanniviśṭa* qui consedit, sedens. B'. 15. 15: *sarvasyaćâ ’haṅ hṛdi sanniviśṭaṅ.* — Caus. 1) facere ut considat, castra ponat. Maḥ. 3. 665. 2) ponere, locare. Rag'. 12. 58: *hatvâ balinaṅ vîras tatpadê ... sugrîvaṅ sannyavêśayat*; Man. 1. 16.

c. *nis* frui, vesci, edere, bibere. Rag'. 9. 35: *nirviviśur mad'u* (schol. *papuṅ*); 4. 51: *nirviśya ... stanâv iva diśas tasyâṅ śâilâu malayadardurâu.*

c. *pari* caus. ministrare (alicui cibos). Maḥ. 1. 7182: *tâńćâi ’va vṛdd'am parivêśya tâńśća narapravîrân svayam apy ab'uńkta*; 3. 8619. (Vid. *viś* praef. *pari.*)

c. *pra* intrare. N. 14. 3. 21. 2. — Caus. facere ut intret. Maḥ. 1. 4427. Ponere cum loc. Man. 8. 38: *ardd'aṅ kôśê pravêśayêt.* — Desid. intrare cupere. Maḥ. 3. 10836: *praviviksatô ’sya śâilân imân.*

c. *pra* praef. *anu* intrare. Maḥ. 1. 795. 7762. 3. 12178. Coire (cum feminâ), c. acc. Maḥ. 1. 4275: *kâuśalyê dêvaras tê ’sti sô ’dya tvâ ’nupravêkśyati.*

c. *pra* praef. *sam* intrare. Maḥ. 1. 3303. Coire (cum feminâ). Maḥ. 1. 3024: *b'âryâm patiṅ sampraviśya.*

c. *sam* 1) intrare. Maḥ. 1. 6741. Coire (cum feminâ). Man. 3. 48: *saṅviśêd ârtavê striyam.* 2) appropinquare. Maḥ. 3. 14505: *gand'arvâśćâ ’pi yan divyâṅ saṅviśanti naram b'uvi.* 3) decumbere. Maḥ. 3. 13149: *puśkariṇîtîrê saṅvivêśa tataṅ śayânô mad'uraṅ gîtam aśṛṇôt.* 4) concumbere (viro), c. *saha.* Maḥ. 1. 4712: *varârôhê ... saṅviśêt'â mayâ saha.* — Caus. facere ut decumbat. Maḥ. 1. 4274.

c. *sam* praef. *anu* post aliquem decumbere. Rag'. 2. 24: *suptâm anusaṅvivêśa suptôtt'itâm. prâtar anûdatiśṭ'at.*

2. विश् *viś* m. (nom. *viṭ*, r. *viś*) Viśus i. e. vir tertii vel agricolarum et mercatorum ordinis. In dialecto vêd. pl. *viśas* f. homines (in universum). *viśpati* hominum dominus, rex. (Vid. Rosenii Ṛgvêdae Specimen p. 10 et 11, Lassen. Anthol. p. 143 et cf. lit. *wiēš-patis* ein hoher Herr, ein Landesherr, *wiēš-patenē* eine hohe Frau, *wiēš-palauju* regno, impero, *palauju* = scr. *pâlâyâmi*, v. *pâl.*)

विशङ्का viśaṅká f. (r. śaṅk timere, praef. vi s. á) suspicio, dubitatio. N. 24. 41. aviśaṅka dubitationis expers. N. 4. 12.

विशद viśada albus, candidus. Mêg᾿. 41. 52. 59. 64. 71.

विशाखा viśák'á f. (Bah. e vi et śák'á) mansio lunaris XIVta. Ur. 8. 5 infr.

विशारद viśárada peritus, gnarus. N. 12. 86. 20. 26.

विशाल viśála (r. śal sternere, praef. vi s. a) magnus. N. 16. 9. B'. 9. 21.

विशिख viśik'a m. (Bah. e vi et śik'á [vêd. śík'á] crista) sagitta. A. 9. 2. 10. 23.

विशिष्ट viśišṭa v. śiš praef. vi.

विशिष्टता viśišṭátá f. (a praec. s. tá) abstractum praecedentis, honor, ornamentum, Auszeichnung. Hit. 7. 19.

विशीर्ण viśîrṇa v. śar (śṛ) praef. vi.

विशुद्ध viśudd'a v. śud' praef. vi.

विशुद्धात्मन् viśudd'átman (Bah. e praec. et átmán anima) puram animam habens. Su. 4. 21.

विशुद्धि viśudd'i f. (r. śud' purificari, praef. vi s. ti) purificatio, lustratio. B'. 6. 12.

विशुष्क viśuška (Karm. e vi et śušká [vêd. śúšká]) valde siccus. Ritu-S. 1. 15.

विशेष viśêša m. (r. śiš distinguere, praef. vi s. a) 1) differentia, discrimen, distinctio. viśêšêṇa praecipue. In. 5. 59. N. 2. 23. Sâ. 5. 41. 2) species, genus. B'. 11. 15.

विशेषतस् viśêšatas (a praec. s. tas) praecipue, praesertim. N. 15. 3. 19. 7.

विशोधिन् viśôd'in (caus. r. śud' praef. vi s. in) purificans.

विशोधित्व viśôd'itva n. (a praec. s. tva) purificatio. Hit. 96. 10.

विशोषण viśôšaṇa m. (caus. r. śuš siccare, praef. vi s. ana) qui exsiccat. A. 8. 8.

विश्रब्ध viśrabd'a v. śramb'.

विश्रम्भ viśramb'a m. (r. śramb' praef. vi s. a) 1) fiducia, confisio. 2) familiaritas. Hit. 21. 4. 25. 17. 29. 12: viśramb'álápa.

विश्राम viśráma m. (r. śram praef. vi s. a) quies. Hit. 32. 4.

विश्रुत viśruta v. śru praef. vi.

विश्व víśva 1) omnis (v. gr. 254). 2) Geniorum ordo. In. 2. 13. (Lit. wissas totus per assimil. e wiswas, pl. wissai omnes = scr. víśvê; russ. vesj omnis, totus.)

विश्वकर्मन् viśvakarman m. (omnia facta habens, i. e. omnia faciens, e praec. et kárman factum) Viśvakarmanus, dei Brahmae filius, deorum artifex. Su. 3. 10.

विश्वकृत् viśvakṛt m. (omnia faciens, e víśva omnis et kṛt faciens) id. Su. 3. 10.

विश्वस्त viśvasta v. śvas praef. vi.

विश्वावसुप्रभृति viśvâvasuprab'ṛti m. (e viśvâvasu Viśvâvasus et prab'ṛti q. v.) nom. plur. viśvâvasuprab'ṛtayas Viśvâvasus et ceteri Gand'arvi. In. 2. 18.

विश्वास viśvása m. (r. śvas praef. vi s. a) fiducia, confisio. Sâ. 5. 41.

1. विष् viš 1. par. (sêćanê) conspergere. Cf. varš vṛš.

2. विष् viš 3. par. âtm. in dial. vêd. 1) visitare. Ṛgv. 27. 10: tad viviḍḍ'i „illud (sacrificium) visita". 2) congredi (ad pugnam). Ṛgv.-V. 18. 15: indrêṇa ... vêviśáṇáñ (schol. yudd'árt'añ saṅgatáñ). 3) comedere. Ṛgv.-V. 3. 4: yavam ... vivêkši (schol. b'akšayasi). Vid. Westerg.

c. pari caus. i. q. parivêśayámi. R. Schl. I. 13. 19: svalaṅkṛtáśća puruśá bráhmaṇán paryavêśayan; Man. 3. 228.

3. विष् viš 9. par. (viprayôgê) disjungere, separare. višṭá f. stercus; v. 4. viš.

4. विष् viš f. (nom. viṭ, r. 3. viš) stercus. Am.

विष viša m. n. (r. 1. viš s. a) venenum. N. 4. 4. (Lat. vîrus, gr. ἰός e ϝισός.)

विषण्ण viśaṇṇa v. sad praef. vi (gr. 542).

विषम viśama (Karm. e vi et sama similis, aequalis, ad analogiam r. 80) 1) dissimilis. Ḥ. 1. 39. 2) iniquus, non aequus, asper. Subst. n. locus iniquus, asper. Ḥ. 1. 16. N. 13. 14. 3) subst. n. difficultas, molestia, miseria, discrimen. N. 8. 13. 10. 1. Bᶜ. 2. 2.

विषय viśaya m (r. si praef. vi s. a) 1) res sensibus obvia. Bᶜ. 2. 59. 2) regio. Ḥ. 2. 13. 3) terra. Ur. 8. 17.

विषयिन् viśayin m. (e praec. s. in) mundanus. Ḥit. 9. 11.

विषाण viśâṇa m. n. (r. 2. viś s. part. praes. âtm. âna) 1) cornu (bestiae). Ḥit. 108. 4. Maḥ. 2. 2113. 2) rostrum, proboscis. 3) dens eminens (e. c. apri). Dr. 8. 21.

विषाद् viśâda m. (r. sad sidere, tabescere, praef. vi s. a) consternatio, conturbatio, terror. Su. 2. 25. 4. 20. Dr. 8. 3. Bᶜ. 18. 35.

विषादिन् viśâdin (a praec. s. in) conturbatus, animo consternatus. Bᶜ. 18. 23.

विषु viśu adv. 1) multum. 2) aeque.

विषुव viśuva n. (a praec. s. a vel va) aequinoctium. Ḥit. 114. 22.

विषुवन्त् viśuvant n. (a viśu s. vant vat) id. Am.

विष्ट viśṭa v. viś, viś.

विष्टर viśṭara m. (r. star [stṛ] praef. vi s. a, nisi a viśṭa sedens [r. viś] s. ra) sedes, sella. Ur. 92. 8.

विष्टा viśṭâ f. v. 3. viś.

विष्णु víśṇu m. deus Viśṇus.

विस visa n. fibra nymphaeae. Mêgᶜ. 11.

विसर्ग visarga m. (r. sarǵ sṛǵ praef. vi s. a) emissio, creatio. Bᶜ. 8. 3.

विसर्जन visarǵana n. (r. sarǵ sṛǵ praef. vi s. ana) relictio. N. 10. 15.

विसर्पिन् visarpin (r. sarp sṛp praef. vi s. in) egrediens. Ur. 10. 18.

विसूरण visûraṇa n. (r. sûr praef. vi s. ana) moeror.

विस्तर vistara m. (r. star stṛ vel star [stṛ] praef. vi s. a) expansio, extensio, amplitudo, copiosa narratio. Su. 1. 1. Sâ. 2. 6. N. 12. 76. Bᶜ. 10. 19.

विस्तरशस् vistaraśás adv. (a praec. s. śas) fuse, copiose. Bᶜ. 11. 2.

विस्तीर्ण vistîrṇa v. star (stṛ) praef. vi.

विस्तीर्णता vistîrṇatâ f. (a praec. s. tâ) latitudo, magnitudo, amplitudo. Ḥit. 90. 16.

विस्पष्ट vispaśṭa v. r. spaś.

विस्मय vismaya m. (r. smi ridere, praef. vi s. a) admiratio, stupor.

विस्मित vismita v. smi praef. vi.

विह viḥa aër, solum in sequentibus composs. invenitur. (Vid. viḥâyas.)

विहग viḥaga m. (e praec. et ga iens) avis. Dr. 6. 2. N. 12. 16.

विहङ्ग viḥaṅga m. (e viḥa aër in accus. et ga iens) avis.

विहङ्गम viḥaṅgama m. (ex accus. vocis viḥa aër et gama iens) avis; fem. viḥaṅgamâ. N. 16. 15.

विहर्तार् -तृ viḥartâr -tṛ m. (r. ḥar ḥṛ capere, rapere, praef. vi s. târ tṛ) raptor. Dr. 8. 46.

विहायस् viḥâyas (r. ḥay ire, praef. vi s. as) 1) n. aër. Am. 2) m. avis. Am.

विहायसा viḥâyasâ adv. (instr. praec.) per aërem. Ḥ. 3. 5.

विहार viḥâra m. (r. ḥar ḥṛ capere, praef. vi s. a) 1) ambulatio. Bᶜ. 11. 42. 2) oblectatio, voluptas, gaudium. Su. 1. 34. 4. 6. 3) templum. Ḥit. 49. 10.

विहारिन् viḥârin (r. ḥar ḥṛ praef. vi s. in) pervagans, peragrans. Ḥit. 16. 21.

विहित viḥita v. dᶜâ praef. vi.

विहीन viḥîna v. ḥâ praef. vi.

विह्वल viḥvala (r. ḥval se movere, praef. vi s. a) agitatus, commotus.

वी vî 2. par. 1) ire, adire. Ṛgv. 35. 9: vêti sûryam. 2) adipisci, accipere. Ṛgv. 76. 4: vêśi ḥôtram. 3) desiderare, amare. Ṛgv. 48. 6: padan na vêti. 4) comedere. Ṛgv.-V. 57. 6: vyantu ḥavîṅśi (v. Westerg. et cf. vîǵ.)

वीचि *vīćī* m. f. unda. Hit. 107. 7.

वीज् *vīģ* 10. par. ventilare, afflare. R. Schl. II. 26. 11: *vyaǵanâb'yâńća... vīģyatē nu tavâ ''nanam*; G'at. 15: *vâyuvīģita.* (Cf. *viģ*, lat. *vigeo.*)

c. *anu* i. q. simpl. In. 2. 9: *vâyub'iśćâ 'nuvīģitaḱ.*

c. *ut* id. In. 2. 2.

c. *upa* id. Mah. 1. 1308.

वीज *vīģa* n. semen. Dr. 8. 10.

वीणा *vīṇâ* f. cithara, lyra.

वीत *vīta* v. *i* praef. *vi*, et r. *vyē.*

वीतमत्सर *vītamatsara* (Bah. e *vīta* qui abiit, profectus, et *matsára* invidia) profectam invidiam habens, liber ab invidiâ. In. 4. 8.

वीतमन्यु *vītamanyu* (Bah. e *vīta* profectus et *manyú* moeror) profectum moerorem habens, liber a moerore. Br. 1. 6.

वीथी *vīt'ī* f. (ut videtur, a r. *vī* ire, s. unâd. *t'a* in fem.) via. Śak. 45. 3. In. 2. 12.

वीध्र *vīd'ra* (r. *ind'* praef. *vi* s. *ra* ejectâ nasali) clarus, purus. Am.

वीर् *vīr* 10. âtm. (*vikrântâu* K. *śâuryē* V.; ut videtur, denom. a *vīrá*) fortem esse, fortitudinem, potentiam ostendere. Rgv. 116. 5: *tad avīrayēt'âm ... aśvinâ* „illud potentiae specimen dedistis, Aśvini!"

वीर *vīrá* 1) m. (fortasse e *vâra* e *var vṛ* cl. 10 *vârâyâmi* arceo) heros. Dr. 2. 7. 2) n. arundo.

वीरण *vīraṇa* n. gramen fragrans (Andropogon muricatum). Am.

वीरिणी *vīriṇī* f. (a praec. s. *in* in fem.) nomen fluminis. M. 5.

वीरुध् *vīrud'* f. (primitiva forma radicis *ruh* crescere q. v., praef. *vi*, producto *i*) planta repens. Ur. 31. 4.

वीर्य *vīrya* n. (a *vīrá* s. *ya*) vis, robur, fortitudo. In. 4. 8. H. 1. 4.

वीर्यवत् *vīryavant* (a praec. s. *vant vat*) vi vel fortitudine praeditus.

वुङ्ग् *vuṅg* 1. par. (*tyâgē*; scribitur *vug*, gr. 110[a]) relinquere.

वुण्ट् *vuṇṭ* 10. par. (*kśityâm* K.; scribitur *vuṭ*, gr. 110[a]) perire. Cf. *viṇṭ*, *buṭ.*

वृक *vṛka* m. lupus. (E *varka* [v. gr. 12] unde lit. *wilka-s*, debilitato *a* in *i*, mutato *r* in *l*; russ. *volk*; goth. *vulf-s*, them. *vulfa*, mutatâ gutt. in lab.; gr. λύκος per metath. ex ὕλκος pro ϝαλκος, correptâ syllabâ ϝα in υ; lat. *lupus* ex *ulpus* pro *ulcus*; hib. *breach*, *brech*; pers. گرگ *gurk*, mutato *v* in *g.*)

वृकोदर *vṛkódara* m. (Bah. e praec. et *udára* venter) cognomen B'îmi.

वृक्ष *vṛkśá* m. (ut videtur, a r. *varh vṛh* crescere, suff. unâd. *sa*) arbor.

वृजिन *vṛǵiná* n. (r. *varǵ vṛǵ* s. *ina*) peccatum. Am.

वृत्त *vṛttá* v. *vart vṛt.*

वृत्तान्त *vṛttânta* m. (e praec. et *ánta* finis) 1) casus, eventus, res, res gesta, historia. N. 4. 23. Hit. 72. 17. Ur. 86. 4 infr. Lass. 9. 9. 31. 9. 2) status, conditio. Ur. 37. 4; v. sq.

वृत्ति *vṛtti* f. (r. *vart vṛt* s. *ti*) 1) status, conditio, vitae ratio, versandi, agendi ratio. Sâ. 5. 46. B'. 14. 18. Lass. 39. 13. 40. 19. Mêg'. 8. 91. 2) victus. Hit. 36. 21.

वृत्र *vṛtrá* m. Vṛtrus, nomen Dâityi, quem Indrus occidit.

वृत्रशत्रु *vṛtraśatru* m. (Vṛtri inimicus, e praec. et *śátru* inimicus) cognomen dei Indri. In. 2. 23.

वृत्रहन् *vṛtrahan* m. (Vṛtri occisor, e *vṛtrá* et *han* occidens) cognomen dei Indri. In. 2. 26.

वृथा *vṛt'â* adv. frustra, incassum. H. 4. 13. 50.

वृद्ध *vṛdd'á* v. *vard' vṛd'.*

वृद्धि *vṛdd'i* f. (r. *vard' vṛd'* crescere, s. *ti*) actio crescendi, incrementum, successus, felicitas. M. 19. Sâ. 6. 22. 24.

वृन्त *vṛnta* n. petiolus, pediculus. Am.

वृन्द *vṛndá* m. n. grex, caterva. Ritu-S. 1. 23. Lass. 45. 10. Mêg'. 64.

वृष *vṛśa* m. (r. *varś vṛś* irrigare [semine], s. *a*) taurus. (Primitive mas in universum, v. *vṛśaṇa*. Ad rad. *varś vṛś* nunc etiam traxerim gr. ἄρσην, ἄῤῥην, quod supra [p. 62] minus apte cum *ṛśab'á* comparavimus, quod ipsum e *vṛśab'a* mutilatum esse videtur; lat. *verres*, nisi pertinet ad *g'ṛśṭi* q. v., per assim. e *verses* explicaverim; fortasse *hircus* e *vircus* pro *varcus*, v. r. *varś vṛś*; lit. *wersis* vitulus; russ. *vol* taurus, cum *l* pro *r*; fortasse germ. vet. *far*, them. *farri* taurus, mutato *v* in *f*, *rs* in *rr* per assimil.; hib. *braiche* „a stag, a buffalo", v. *vṛśab'a*.)

वृषण *vṛśaṇa* m. (r. *varś vṛś* s. *ana*) scrotum, testiculus. Am.: *muśkô śaṇḍakôśô vṛśaṇaħ*. (Vid. *varś vṛś*, *vṛśa* et cf. gr. ὄρχις, v. Benfey 1. 329; fortasse lat. *verêtrum* mutilatum est e *versêtrum* e perdito verbo *verseo* = scr. caus. *varśáyâmi* [v. gr. comp. 109[a]. 6], ita ut proprie sit instrumentum irrigandi [semine], cf. *verres* et v. *vṛśa*.)

वृषन् *vṛ'śan* m. (qui pluit, pluviam demittit, rad. *varś vṛś* suff. *an*) cognomen dei Indri. Am.

वृषध्वज *vṛśad'vaǵa* m. (qui taurum in vexillo gerit, Baḥ. e *vṛśa* et *d'vaǵá*) cognomen Śivi. Am.

वृषभ *vṛśab'a* m. (a r. *varś vṛś* s. uṇâd. *ab'a*) taurus, bos. Ḥit. 46. 13. (Vid. *vṛśa* et cf. hib. *braicheamh* „a stag, a buffalo".)

वृषी *vṛśî* f. anachoretarum e Cuśa gramine confecta sedes. Sâ. 3. 3.

वृष्टि *vṛśṭi* f. (r. *varś vṛś* s. *ti*) pluvia. Mêg'. 20. 55.

वृष्णि *vṛśṇí* m. (*varś vṛś* s. uṇâd. *ni*) 1) aries. 2) nomen Yadûs prognatorum. B'. 10. 37.

वृहदश्व *vṛhadaśva* m. (magnos equos habens, Baḥ. e *vṛhát* et *áśva*) nom. pr. N. p. 3.

वृहन् *vṛhánt* (nom. m. *vṛhan*, fem. *vṛhatî'*, part. praes. r. *varḥ vṛḥ* crescere) magnus. Ḥ. 2. 25. Dr. 6. 6. (Vid. *mahá'nt*.)

वृहस्पति *vṛhaspati* m. (e *vṛhas*, quod seorsum non invenitur et magnitudinem significare videtur, a *varḥ vṛḥ* crescere s. *as*, et *páti* dominus) Vṛhaspatis, Aṅgirasi filius, deorum magister, etiam planeta Jupiter vel ejus dominator. Sâ. 2. 15. B'. 10. 24.

वे *vê* 1. par. 9. âtm. (*tantusantânê* K. *syûtâu* V.; anom., v. gramm. 410. 431. 466. 543) texere, suere. Ṛgv. 61. 8: *indrâyâ'rkam ahihatya ûvuħ* „Indrae hymnum propter Ahis caedem texuerunt. (Cf. *ûy*; lat. *vieo*, gr. ἦ-τριον, lit. *u-dis* textura [= scr. *ûti* actio texendi], *áu-dziu* texo; hib. *fighim* „I weave, plait, twist", *figh-te* „woven, context" [*gh* = *y* τοῦ वयामि *váyâmi*], *fuaghaim* „I sew, stitch"; germ. vet. *WAB* texere [*wiba*, *wab*, *wâbumes*] retulerim ad scr. *vâpáyâmi*, sicut sanscrite secundum generalem regulam sonaret caus., pro quo anomale *vâyáyâmi*, v. gr. 466.)

c. *pra* assuere, affigere. B'. 7. 7: *mayi sarvam idam prôtaṅ sûtrê maṇigaṇâ iva*; Mah. 1. 4316: *sa rakśib'is tâir aǵńâtaħ śûlê prôtô mahâtapâħ*. Transfigere. Rag'. 9. 75: *śalyaprôtam prêkśya ... muniputram* (schol. *vâṇâgrêṇa syûtam*).

वेग *vêga* m. (r. *viǵ* s. *a*) celeritas, impetus. Ḥ. 1. 12. 4. 18. N. 13. 9.

वेगतस् *vêgatás* adv. (a praec. s. *tas*) velociter.

वेगवन्त् *vê'gavant* (a *vêga* celeritas, s. *vant vat*) celer.

वेण् *vêṇ* 1. par. âtm. (*ǵńânacintânisâmanê* K. *niśâmanê vâditrâdânagamanaǵńânacintâsu* V.; scribitur etiam *vên*) cognoscere, cogitare, audire, instrumentum musicum sumere, ire.

वेणि *vêṇí* f. (ut videtur, a r. *vê* s. *ṇi* pro *ni*) plexus crinalis, crines in nodum collecti, praesertim viduarum vel uxorum, quarum mariti absentes sunt. Nalôd. 3. 27. Mêg'. 18. 30. 80. 97.

वेणु *vê'ṇu* m. arundo Bambus.

वेतन *vê'tana* n. stipendium, merces. N. 15. 6.

वेतस *vêtasá* m. arundinis species (Wils.: Calamus rotang). N. 12. 112. (Cf. *vêtrá*, lat. *vitex*, *vîtis*, gr. ἰτέα, germ. vet. *wîda* salix.)

वेताल *vêtâla* m. nomen geniorum malorum, qui corpora mortuorum ingrediuntur eaque animant. Lass. 5. 13.

वेत्तार् -तृ *vêttấr -tṛ́* m. (r. *vid* scire, s. *târ tṛ*) sciens, gnarus. Bʿ. 11. 38.

वेत्थ *vêttʿa* v. gr. 323.

वेत्र *vêtrá* n. (ut videtur, a r. *vṛ* s. *tra*) arundo. N. 12. 5.

वेथ् *vêtʿ* 1. âtm. i. q. *vitʿ*.

वेद *vêda* m. (r. *vid* scire, s. *a*) scripta sacra, quattuor numero. Tria antiquissima appellantur *ṛć*, *yaǵus*, *sâman*. Quartum est *atʿarvan*.

वेदना *vêdanâ* f. (caus. r. *vid* s. *ana* in fem.) dolor. Sâ. 5. 2. 6. 31 (lege *vêdanayâ ćiram*).

वेदाङ्ग *vêdâṅga* m. (e *vêda* et *âṅga* membrum) scripta quae ad Vêdos spectant; agunt de pronunciatione, grammaticâ et prosodiâ, de obscuris vocabulis, de ritibus sacris et astrologiâ.

वेदान्त *vêdânta* m. (e *vêda* et *ánta* finis) doctrina theologica et philosophica, quae Vêdis innititur. Bʿ. 15. 15.

वेदि *vḗdi*, वेदी *vêdî* f. locus sacrificii, altare. Nalôd. 1. 9. Śak. 43. 8.

वेध *vêdʿa* m. (r. *vyadʿ* correpta in *vidʿ* cum guṇâ et s. *a*, v. *vêdʿana*, *vêdʿin* et gr. 305. 417. 457. 546) vulneratio, perforatio. Am.

वेधन *vêdʿana* n. (r. *vyadʿ* correpta in *vidʿ* cum guṇâ et s. *ana*) id.

वेधस् *vêdʿás* m. (r. *dʿâ* praef. *vi* cum guṇâ, abjecto *â*, s. *as*, v. 1. *vidʿ*) 1) deus Brahma. Am. (v. *vidʿâtâr -tṛ*). 2) Śivus. A. 10. 57.

वेधिन् *vêdʿin* (r. *vyadʿ* correpta in *vidʿ* c. guṇâ, s. *in*, v. *vêdʿa*, *vêdʿana*) perforans. Ur. 84. 2 infr.

वेप् *vêp* 1. âtm. tremere. N. 5. 17: *vêpamânê 'dam abravît*; 14. 15. Bʿ. 11. 35. — Part. praes. par. In. 5. 48: *vêpantî*. (Cf. *vip*, *vay*, germ. vet. *weibôn*, *weipôn* fluctuare, agitari; fortasse *bibên*, *pibên* tremere, mutato *v* in *b*, *p*, nisi pertinet ad *bʿî*, *bibʿêmi*.)

c. *ut* i. q. simpl. N. 9. 26: *udvêpatê mê hṛdayam*.
c. *pra* id. R. Schl. II. 8. 8: *bʿayât pravêpê*. Part. praes. par. Sâ. 5. 9: *hṛdayêna pravêpatî*.

वेपथु *vêpatʿu* m. (r. *vêp* s. *atʿu*) tremor. Bʿ. 1. 29.

वेर *vêra* m. n. corpus.

1. वेल् *vêl* 1. par. (*gatâu* K. *ćâlê* V.) se movere, vacillare.

2. वेल् *vêl* 10. par. (*kâlôpadêśê*; ut videtur, denom. a *vêlâ*) tempus indicare.

वेला *vêlâ* f. 1) (ut videtur, a r. *vil* findere) finis, limes, ripa. N. 13. 5. Mah. 3. 12888. 2) (v. 2. *vêl*) tempus. Sâ. 5. 6. 92. Lass. 44. 16. 79. 1 infr. Sâ. 5. 92. (Lit. *wēlay* sero, *wēlummas* serum.)

वेल्ल् *vêll* 1. par. i. q. 1. *vêl*.

वेवी *vêvî* 2. âtm. (*kântigativyâptikšêpapraǵanakʿâdanêšu*; forma reduplicata cum guṇâ in syllabâ reduplicativâ, cf. gr. 498) desiderare, ire, occupare, implere, conjicere, generare, edere.

वेश *vḗśa* m. (r. *viś* s. *a*) 1) domus, v. sq. 2) vestis. N. 13. 50. (Gr. οἶκος, lat. *vîcus*, goth. *veihs* n. vicus, them. *veihsa*, germ. vet. *wîch* m. id., nostrum *Weich-Bild*; lit. *ûkis* aedes rusticae [Ruhig: „die Wohnung auf einem Bauer-Erbe"], *ûkininkas* pater familias, *ûkininkē* mater familias; boruss. vet. *wais-pattin* heram, matrem familias, Hausfrau; polon. *wieś* vicus.)

वेश्मन् *vḗśman* n. (r. *viś* intrare, s. *man*) domus. N. 21. 16. 30. In. 5. 18.

वेश्या *vêśyâ* f. (r. *viś* s. *ya* in fem.) meretrix. Mêgʿ. 36.

वेष *vêša* m. (ut videtur, e *vḗśa*, mutato *ś* in *š*) vestis, ornamentum. In. 5. 58.

वेष्ट् *vêšṭ* 1. par. circumdare, circumvolvere, vestire. Mah. 1. 1800: *bʿôgêna … avêšṭyata*; Man. 1. 49: *tamasâ bahurûpêṇa vêšṭitâḥ*; Hit. 7. 10: *vastravêšṭitaḥ*. — Caus. id. Ragʿ. 11. 52: *mitʿilâṅ sa vêšṭayan … balâiḥ*; Mah. 1. 1801.
c. *upa* i. q. simpl. Mṛ. 218.

c. *pari* id. Hit. 17. 17: *raǵǵub'iń parivêṣṭitaḥ*; Mah. 1. 1802. — Caus. id. Hit. 53. 17. Mah. 3. 12403.

c. *pra* id. Mah. 3. 10047: *pravêṣṭitô rômab'iḥ*.

c. *sam* caus. id. Mah. 3. 12889: *payôdâ nab'astalań saṅvêṣṭayitvâ*.

वेस् *vês* 1. par. (*gatâu*) ire; se movere.

वेह् *vêh* 1. âtm. (*prayatnê* K. *yatnê* V.) operam dare, adniti.

वेह्ल् *vêhl* 1. par. i. q. *vêll* et 1. *vêl*.

1. वै *vâi* 1. par. (*śôṣaṇê* K. *śôśê* V.) siccari. Rgv.-V. 67. 8 (v. Westerg. s. r. *vâ*): *na vâyanti vâń taraṇayaḥ*. (Cf. *vâ* et v. gr. 353. 354.)

2. वै *vâi* 1) quidem, nempe. N. 26. 5. 8. 23. 2) sane, vere, certe. N. 24. 35. 26. 13. 3) vero. N. 24. 6. 4) si. Hit. 48. 8: *yê parâd'înatâń yâtâs tê vâi ǵîvanti mṛtâḥ kê*. 5) explet. Sâ. 5. 63.

वैक्लव्य *vâiklavya* n. (a *viklava* commotus, conturbatus, s. *ya*) commotio, conturbatio (animi). N. 23. 23.

वैखानस *vâik'ânasa* m. anachoreta. Su. 3. 5.

वैचित्र्य *vâićitrya* n. (a *vićitra* s. *ya*) varietas. Hit. 3. 4.

वैजयन्त *vâiǵayantá* m. (a *viǵayant* vincens, s. *a*) vexillum, praesertim Indri vexillum. In. 1. 8.

वैजयन्तिक *vâiǵayantika* m. (a praec. s. *ika*) vexillarius. Am.

वैजयन्तिका *vâiǵayantikâ* f. (fem. praec., nisi a *viǵayant* vincens, suff. *ika* in fem.) 1) nomen plantae, Aeschynomene sesban. Am. 2) vexillum.

वैतान *vâitâna* (a *vitâna* s. *a*) sacrificalis. Śak. 43. 12.

वैतालिक *vâitâlika* m. (a *vitâla* [*tâla* praef. *vi*] s. *ika*) praedicator, cantor. Ur. 93. 10. Qui cantando e somno excitat regem. Am.: *vâitâlikâ bôd'akârâḥ*.

वैदर्भ *vâidarb'a* (a *vidarb'a* Vidarb'a regio, s. *a*) Vidarb'ensis, *vâidarb'î* fem. cognomen Damayantiae.

वैदूर्य *vâidûrya* n. (a *vidûra* secundum Wils. nomen montis vel urbis, s. *ya*) gemmae genus, lapis lazuli. Mṛ. 140. 12 (ubi *vâidûryâṇi* = prâcr. *vêḍuriâ-iń* legendum).

वैद्य *vâidya* m. I. (a *vidyâ* scientia, s. *a*) 1) vir doctus, eruditus, sciens, sapiens. Br. 2. 1. 2) medicus. II. (a *vêda* s. *ya*) Vêdorum gnarus, Vêdorum praecepta sequens.

वैद्युत *vâidyuta* (a *vidyut* s. *a*) fulmineus. Ur. 90. 11.

वैधव्य *vâid'avya* n. (a *vid'avâ* vidua, s. *ya*) viduitas. Vid. *avâid'avya*.

वैधेय *vâid'êya* (a *vid'êya* [r. *d'â* praef. *vi* s. *ya*] s. *a*) stultus. Am.

वैनतेय *vâinatêya* (a nomine matris *vinatâ* Kâśyapi uxore) cognomen Garuḍi (v. *garuḍá*). Su. 2. 17. B'. 10. 30.

वैयर्थ्य *vâiyart'ya* n. (a *vyart'a* s. *ya*, v. gr. 581) inutilitas. Ur. 29. 1 (ubi *vâiyart'yam* legendum, v. annot.).

वैयात्य *vâiyâtya* n. (a *viyâta* s. *ya*) impudentia.

वैर *vâira* n. (a *vîrá* heros s. *a*) inimicitia. B'. 11. 55.

वैराग *vâirâga* n. (a *virâga* vacuus ab affectibus, a cupidine, s. *a*) libertas ab affectibus, a cupidine, a desiderio. B'. 6. 35.

वैरिन् *vâirín* (a *vâira* s. *in*) inimicus.

वैरूप्य *vâirûpya* n. (a *virûpa* deformis, s. *ya*) deformitas.

वैरूप्यता *vâirûpyátâ* f. (a praec. s. *tâ*) id. N. 19. 33.

वैरोचनि *vâirôćani* m. (a *virôćana* Virôćanus, Prahlâdi filius, s. *i*) Vâirôćanis, Virôćani filius. A. 8. 19.

वैलक्ष्य *vâilakṣya* n. (a *vilakṣa* s. *ya*) perturbatio, pudor. Ur. 31. 15: *savâilakṣyam*.

वैवस्वत *vâivasvata* m. (Vivasvatis filius a *vivasvat* nom. pr., s. *a*) Vâivasvatus, cognomen Manûs et Yami.

वैवाहिक *vâivâhika* (a *vivâha* nuptiae, suff. *ika*) nuptialis, ad nuptias spectans vel ad nuptias necessarius. Sâ. 2. 33. 3. 1.

वैशम्पायन *vâiśampâyana* n. pr. Vâiśampâyanus, Vyâsi discipulus. Mah. 1. 97. 107.

वैशस vâiśasa n. (a viśasa [r. śas praef. vi s. a] s. a) caedes, clades. N. 13. 20. 36.

वैश्य vâiśya m. (a 2. viś s. ya) i. q. viś.

वैश्रवण vâiśravaṇa m. (secundum Wils. derivatum anomal. a viśravas Kuvêri patre) Kuvêrus, divitiarum deus. N. 13. 23.

वैश्वानर vâiśvânara (a viśvâ'nara [víśva producto a et nára] s. a) cognomen Agnis.

वैषम्य vâiśamya n. (a viśama difficilis, s. ya) difficultas, miseria. N. 9. 20.

वैष्णव vâiśṇava (a viśṇu s. a) ad Vis'ṇum pertinens. A. 4. 30.

व्यक्त vyakta (part. perf. pass. a r. aṅǵ praef. vi manifestare, s. ta, v. gr. 548) clarus, manifestus, visibilis. B'. 8. 20. — vyaktam adv. manifesto, certe. Br. 1. 33. Sâ. 5. 92.

व्यक्ति vyakti f. (r. aṅǵ praef. vi manifestare, s. ti) manifestatio, visibilitas. B'. 7. 23. 10. 14.

व्यग्र vyagra (Bah. e vi et ágra) consternatus, perturbatus.

व्यजन vyaǵana n. (r. aǵ se movere, praef. vi s. ana) flabellum. In. 2. 17.

व्यञ्जन vyaṅǵana n. (r. aṅǵ praef. vi manifestare, s. ana) 1) consonans littera. Sâ. 5. 25. 2) barba. Br. 1. 28.

व्यतिक्रम vyatikrama m. (r. kram c. ati praef. vi transgredi, s. a) transgressio, peccatum. In. 5. 43.

व्यथ् vyat' 1. âtm. interdum par. (praet. redupl. vivyát'ê, v. gr. 417; duhk'ab'ayaćalanê) agitari, commoveri, perturbari (dolore vel timore). N. 16. 21: imâm ... dṛśṭvâ mamâ 'pi vyat'atê manah; 22. 23: hṛdayaṅ vyat'itaṅćâ "sît; 12. 118: tvân dṛśṭvâ vyat'itâh smê 'ha; Sâ. 5. 46: santô na sîdanti na vyat'antê; A. 7. 12: tatô mê vyat'itam manah; B'. 11. 34: mâ vyat'iśṭ'â yud'yasva; 14. 2: pralayê na vyat'anti; Mah. 3. 717: vṛśṇayô b'agnasaṅkalpâ vivyat'uh (v. gr. 417). — Caus. agitare, commovere, perturbare. B'. 2. 15: yaṅ hi na vyat'ayanty êtê ... sô 'mṛtatvâya kalpatê. (Cf. mant', mat', ratione habitâ, litteras m et v facile inter se mutari; goth. withô commoveo, agito; de lat. quatio v. put', kunt'.)

c. pra i. q. simpl. B'. 11. 45: b'ayêna pravyat'itam manô mê; 11. 20. 23. 24. R. Schl. II. 18. 41: pravivyat'ê rââ.

c. pra praef. sam id. R. Schl. I. 38. 16.

व्यथा vyat'â f. (r. vyat' s. â) permotio (animi), perturbatio. Br. 2. 3. B'. 11. 49.

व्यध् vyad' 4. par. interdum âtm. víd'yâmi (v. gr. 305. 417. 436. 457. 546. 563) perforare, ferire, vulnerare (praesertim sagittis). Mah. 3. 709: vivyâd'a hṛdayam patrî; 1. 7004: vid'yêta ya idaṅ lakśyam; 2. 948: śastrâiśćâ 'pi na vid'yatê; Dr. 8. 13: tam ... vâṇêna vivyâd'ô 'rasi; Sâ. 6. 5: kuśakaṇṭakavidd'âṅgâu. (Vid. vyâd'a venator et cf. vad', vâd'; hib. fiadhachd „hunting", fiadhach „venison", fiadhaighe „a huntsman"; fiadh „a deer", fiadhait „a wild", fiadhanta „fierce, savage, ferocious" cet.; anglo-sax. vædhan venari; germ. vet. weidanôn venari, pascere, pasci; weideman, nostrum Weidmann; island. vet. veidhi venatio; fortasse lat. venor e ved-nor.)

c. anu 1) perforare, ferire, vulnerare post alium. Man. 9. 43: naśyatî 'śuh ... vidd'am anuvid'yatah. 2) distinguere, besetzen. Rag'. 13. 54: indranîlâir muktâmayî yaśṭir ivâ 'nuvidd'â (schol. gump'itâ).

c. apa abjicere, dejicere, projicere. Dr. 6. 21: purâ śmaśânê srag ivâ 'pavid'yatê (sic ed. Calc. pro ivô 'pavid'yatê); R. Schl. II. 94. 24: mṛditâśćâ 'pavidd'âśća ... kamalasraǵah; trop. negligere. Man. 11. 41: agnihôtry apavid'yâ 'gnîn brâhmaṇah.

c. apa praef. vi dejicere, evertere. Dr. 8. 48: praviśyâ "śramapadam vyapavidd'avṛśig'aṭam.

c. á 1) i. q. simpl. Gîta-G. 12. 11: pâṇigâir âviddʿah. 2) jaculari. Maḥ. 3. 11511: âvidʿyâ ''vidʿya tâu vṛkśân. Mittere (sagittam). Man. 9. 43: iśur yaťâ viddʿah. 3) imponere. Bʿaṭṭ. 20. 11: âvidʿyaća sragam (schol. Ǵay. śirasy âkśipya).

c. á praef. vi vibrare. Maḥ. 3. 677: gadâṅ ćikśêpa tarasâ vîrô vyâvidʿya.

c. á praef. sam id. Ragʿ. 16. 78.

c. pari i. q. simpl. Maḥ. 1. 4102.

c. pra projicere. R. Schl. II. 63. 34: tâpasam ... praviddʿakalasôdakam.

c. pra praef. vi quassare, concutere. Ragʿ. 14. 54: anilavipraviddʿâ.

c. prati i. q. simpl. A. 3. 26. 7. 22.

व्यप् vyap 10. par. vyâpáyâmi (kśayê, ut videtur, caus. radicis i praef. vi, vid. i praef. adʿi caus.; v. etiam r. vyay et Westerg. s. r. i) destruere.

व्यपगत vyapagata v. gam c. apa praef. vi.

व्यपाश्रय vyapâśraya m. (r. śri ire, c. á praef. vi + apa) abitio, discessus. Bʿ. 18. 56 in fine Baḥ.

व्यभिचार vyabʿićâra m. (r. ćar c. abʿi praef. vi) offensio, violatio, transgressio, peccatum. Ḥit. 82. 22.

व्यभिचारिन् vyabʿićârin (r. ćar c. abʿi praef. vi s. in) offendens, violans, transgrediens, peccans. — vyabʿićâriṇî quae adulterio violat conjugem. Ḥit. 5. 12.

व्यभ्र vyabʿra (Baḥ. e vi et abʿrá nubes) vacuus a nubibus. N. 17. 11.

1. व्यय् vyay 1. par. âtm. et 10. par. vyáyâmi, vyáyê, vyayáyâmi (gatâu; ut videtur, ex i praef. vi, v. avyaya et vyap) erogare, expendere (pecuniam). Ḥit. 61. 3: kśudram âyam anâlôćya vyayamânaḥ svavâńćayâ; 60. 10: kʿâditaṅ vyayitam avadʿîritańća (mâṅsam); 98. 17.

c. apa negare. Man. 8. 60: pṛśtas tv apavyayamânaḥ.

2. व्यय् vyay 10. par. vyâyáyâmi (kśêpê K. nudi V.; ut videtur, caus. r. i praef. vi; v. 1. vyay et vyap) conjicere, mittere.

व्यय vyaya m. (r. 1. vyay s. a) 1) erogatio. Ḥit. 77. 21. 98. 17. 104. 12. 2) perditio. Ḥit. 16. 4. Lass. 59. 1.

व्यर्थ vyarťa (Baḥ. e vi et árťa) inutilis. Ḥit. 31. 1.

व्यलीक vyalîka n. (e vi et alîká) tormentum, cruciatus. Am. III. 4. 12: pîḍârťê 'pi vyalîkaṅ syât; Ḥit. 70. 1.

व्यवसाय vyavasâya m. (r. anom. sô c. ava praef. vi s. ya) 1) consilium, decretum. Br. 2. 32. Sâ. 4. 6. 2) opera, labor, studium. N. 24. 20.

व्यवसायिन् vyavasâyin (a praec. s. in) consilio, decreto vel operâ, labore, studio praeditus. Bʿ. 45. 11. 46. 15.

व्यवसिष्यामि vyavasiśyâmi v. sô c. ava praef. vi.

व्यवस्थिति vyavasťiti f. (r. sťâ stare, esse, c. ava praef. vi s. ti) actio standi, manendi, persistendi in alq. r. Bʿ. 16. 1.

व्यवहार vyavahâra m. (r. har hṛ c. ava praef. vi s. a) 1) vitae ratio, vitae consuetudo, mores. Ḥit. 18. 21. 73. 22. 2) usus, consuetudo, mos. Ḥit. 87. 15.

व्यसन vyasana n. (r. as conjicere, s. ana) 1) nequitia, vita dissoluta. Ḥit. 8. 17. 36. 10; v. sq. 2) calamitas. N. 7. 13. Ḥit. 71. 5. 3) attentio, intentio, animus attentus. Ḥit. 13. 22.

व्यसनिता vyasanitâ f. (a sq. s. tâ) abstractum sequentis. Ḥit. 94. 3.

व्यसनिन् vyasanin (a vyasana s. in) 1) dissolutus, libidinosus, nequam (Wils. „addicted to evil practices, as to gaming, drinking, wenching"). Ḥit. 62. 14; avyasanin Ḥit. 83. 22. 2) infelix, infortunatus, calamitosus.

व्यस्त vyasta (part. perf. pass. r. as praef. vi) turbatus, perturbatus, confusus. Ḥit. 102. 7.

व्यसु vyasu (Baḥ. e vi et ásu spiritus vitalis, vita) vitae expers, mortuus. N. 11. 39.

व्याकरण vyâkaraṇa n. (r. kar kṛ c. á praef. vi s. ana) grammatica. Up. 20.

व्याकुल vyâkula (r. kul c. á praef. vi s. a) i. q. âkula. N. 16. 15. Dr. 8. 44.

व्याघात vyâg'âta m. (caus. r. han c. â praef. vi s. a) percussio, perturbatio. In. 5. 11.

व्याघ्र vyâg'rá m. tigris. Dr. 8. 3. In fine compositorum ponitur ad indicandum optimum, praestantissimum. H. 1. 35. 4. 57.

व्याज vyâǵa m. (r. aǵ vel aṅǵ c. â praef. vi s. a) dissimulatio. Lass. 76. 9.

व्यात्त vyâtta v. dâ c. â praef. vi.

व्याध vyâd'a m. (r. vyad' s. a) venator. N. 11. 26. 29. (Vid. vyad'.)

व्याधि vyâd'i m. (r. d'â ponere, c. â praef. vi s. i) morbus. B'. 13. 8.

व्याधित vyâd'ita (a praec. s. ita) aegrotus. Hit. 41. 11.

व्यापद् vyâpad f. (r. pad c. â praef. vi) infortunium, calamitas. Hit. 44. 5 (v. âpad, âpatti).

व्यापार vyâpâra m. (r. 2. par pṛ c. â praef. vi s. a) 1) opera, labor, occupatio, negotium. Hit. 8. 2. 49. 5. 7. 2) vindiciae, postulatio. Ur. 49. 10: vyâpâraṅ vraǵasi mê śarîrê „corpus meum tibi vindicas".

व्यायत vyâyata v. 1. yam c. â praef. vi.

व्यामिश्र vyâmiśra (r. miśr miscere, c. â praef. vi s. a) confusus. B'. 3. 2.

व्यायाम vyâyâma m. (r. 1. yam c. â praef. vi s. a) 1) lassitudo. Sâ. 5. 2. 2) opera, contentio, pugna. A. 3. 40.

व्याल vyâla m. serpens. A. 2. 3. R. Schl. II. 59. 10. Fem. vyâlî Mṛ. 19. 4. (Cf. germ. vet. et anglo-sax. âl anguilla.)

व्युषित vyuśita v. vas praef. vi.

व्युष्ट vyuśṭa v. vas praef. vi.

व्युष्टि vyuśṭi f. (r. vas praef. vi s. ti, v. gr. 575. 48) felicitas. Br. 2. 22.

व्यूढ vyûḍ'a v. ûh et vah praef. vi.

व्यूह vyûha m. (r. ûh s. a) turba, multitudo. N. 12. 30.

व्ये vyê 1. par. âtm. tegere. Part. perf. pass. vîtá, v. gr. 543.

c. pari id. parivîta tectus, indutus. Rag'. 15. 77.

c. sam id. saṅvîta tectus. N. 9. 6. 13. 46.

व्योमन् vyóman n. (fortasse a r. div splendere, abjecto d, praef. vi s. man, v. dyô, dyu, dyut, vidyut) coelum. In. 2. 27. 5. 15.

1. व्रज् vraǵ 1. par. interdum âtm. 1) ire, procedere. H. 1. 7: punar asmân upâdâya tat'âi 'va vraǵa; N. 3. 9: vraǵa nâiśad'a mâćiram; 9. 35: ǵńâtîn vraǵêt; Mah. 1. 2263: vraǵad'vam. 2) facere (v. ćar). Ur. 49. 10: vyâpâraṅ vraǵasi mê śarîrê du machst Anspruch. (Vid. varǵ vṛǵ et cf. goth. vrika, vrak, vrêkum persequi, vrakja insectatio; gr. Ϝέργον, goth. waurkjau, nostrum Werk, Kuhn 2. 133.)

c. anu 1) sequi. N. 13. 61. 2) i. q. simpl. Mah. 3. 8266. Man. 2. 241.

c. anu praef. sam sequi. Mah. 2. 1606.

c. â adire. N. 8. 6.

c. ut praef. prati obviam ire. Rag'. 1. 90; v. gam c. ut praef. prati.

c. pari ambulare, oberrare, huc illuc migrare. Man. 6. 33. 41.

c. pra progredi, abire, ire. Mah. 2. 2613: vanâya pravavraǵuh. — Caus. in exilium mittere. Rag'. 12. 6: râmam prâvrâǵayat.

c. sam praef. upa intrare. Man. 6. 51: âgâram upasaṅvraǵêt.

2. व्रज् vraǵ 10. par. vrâǵáyâmi (saṅskṛtâu tyâgê K. saṅskṛtâu gatâu V.) ornare, relinquere, ire. (Vid. 1. vraǵ, varǵ vṛǵ, varṅǵ vṛṅǵ.)

1. व्रण् vraṇ 1. par. (śabdê K. rutâu V.; scribitur etiam braṇ) sonare. (Vid. raṇ, d'raṇ.)

2. व्रण् vraṇ 10. par. (ut videtur, denom. a vraṇa; scribitur etiam braṇ) vulnerare. (Vid. vraṇa et cf. lat. vuln-us, slav. rana vulnus, lit. róna id., iṅ-roniju vulnero; hib. leon „affliction, a wound, a moth"; leonaim „I wound, sprain"; fortasse etiam nostrum Wun-de, germ. vet. wun-da, wun-ta huc pertinet, mutatis liquidis r et n, v. Graff. 1. 896.)

व्रण vraṇa m. n. vulnus. (Vid. 2. vraṇ et cf. vraść.)

व्रत vrata m. n. (fortasse a r. var vṛ eligere, transposito var in vra, suff. ta) votum, devotio, pietas. Sâ. 4. 3. 6. Bʻ. 6. 14. N. 5. 21. 13. 69. In. 4. 7. Saepe in fine compos. Baḥ., e. c. *pativratâ* erga conjugem pietatem, devotionem habens, conjugi devota, addicta. N. 10. 14. 13. 43. *dêvavrata* diis addictus. Bʻ. 9. 25. *dṛḋavrata* firma vota habens, votorum tenax. Bʻ. 7. 28. 9. 14.

व्रश्च् vraść 6. par. (*ćêdanê* K. *ćêdê* V.; in tempp. spec. corripitur in *varść vṛść*; part. perf. pass. *vṛkṇá*) scindere, abscindere. Bʻatt. 14. 77: *vavraśćuṅ*; 9. 41: *vraśćitvâ ... apâtayat tarûn.*

c. *ava* id. Ṛgv. 51. 7: *vṛśćâ śatrôr ava viśvâni vṛṣṇyâ* „frange inimici cunctas vires".

c. *â* âtm. id. Ṛgv. 27. 13: *mâ ǵyâyasaṅ śaṅsam âvṛkśi* „nunquam optimi (cujusque dei) laudem interrumpam".

c. *vi* id. Ṛgv. 61. 10: *vivṛśćad vaǵrêṇa vṛtram indraṅ*; 32. 5: *skanďâṅsî 'va kuliśênâ vivṛkṇâ* „arbores quasi securi caesae".

व्री vrî 4. âtm. et 9. par. (*varaṇê* K. *vṛtyâm* V.) eligere. Cf. *var vṛ*.

व्रीड् vrîḍ 4. par. pudore affici. *vrîḍitâ* pudibundus. N. 7. 18. Sâ. 1. 35.

व्रीस् vrîs 1. et 10. par. (*vaďê*) pulsare, occidere. Cf. *vrûs*.

व्रुड् vruḍ 6. par. (*saṅvṛtisaṅhatimaǵǵanêśu*) tegere, colligere, accumulare, mergi.

व्रूस् vrûs 1. et 10. par. i. q. *vrîs*.

व्ली vlî 9. par *vlinâmi* (*ďaraṇê* K. *gatyâṅ vṛtyâm* V.) tenere, ire, eligere. Cf. *vrî*.

व्लेक्ष् vlêkś 10. par. (*dṛśi*) videre.

श ś.

श् ś Haec littera orta est e *k* et respondet graeco κ, lat. *c*, lit. *k* et *ś*, slav. *k* et *s*, hib. *c*, *ch* et *s*; germ. *h*; v. gr. c. 21. 87.

1. शंस् śaṅs 1. par. interdum âtm. 1) dicere, indicare, narrare. N. 13. 53: *śaṅsa mê kâ 'si kasya vâ*; 12. 35: *nalaṅ yadi na śaṅsasi*; 12. 126: *yadi ǵânîťa nṛpatiṅ kśipraṅ śaṅsata mê priyam*; R. Schl. II. 68. 8: *mâćâ 'smâi pitaram mṛtam bʻavantaṅ saṅsiśuṅ*; Su. 3. 11: *sundôpasundayôṅ karma ... śaśaṅsirê.* 2) laudare. Bʻ. 5. 1: *punar yôgaṅća śaṅsasi*; Maḥ. 2. 2298: *śaśaṅsur drâupadîn tatra kutsantô ďṛtarâśṭraǵam.* (Cf. *śâs*. Slav. *saṅ-ti* loquitur, gr. comp. 484 annot.; fortasse lit. *sakau* dico, loquor, litteris transpositis e *kasau*; ita etiam germ. vet. *sagên* dicere; anglo-sax. *sagan*, *sægan*, cum *g* pro *h*, quod pro scr. *ś* = *k* exspectaveris. Cf. etiam *SANG* canere [v. Graff. 6. 91], nisi pertinet ad *svan*, gr. comp. 803. Pottius huc refert lat. *cano* [v. *kvaṇ*], *Cas-menae*, *Ca-menae*, *car-men*. Goth. *hana*, nostrum *Hahn* dictum est a canendo sicut *gallus*, v. *gar* [*gṛ*]. Cum *śaṅs* conferatur etiam pers. خواندن *kân-den* recitare, cantare, nisi pertinet ad *kvaṇ* vel *svan*, v. gr. comp. 35. De خواستن *kâs-ten* cupere v. 2. *śaṅs*.)

c. *abʻi* calumniari, conviciari, maledicere, objurgare, accusare, criminari; *abʻiśasta* increpatus. Man. 8. 116: *vatsasyâ 'bʻiśastasya purâ bʻrâtrâ yavîyasâ*; Am. III. 1. 43: *âkśâritaṅ kśâritô sbʻiśastê*; Man. 2. 185: *abʻiśastâṅs tu varǵayêt*; 3. 159.

c. *â* 1) indicare. Ragʻ. 1. 86. 2) implorare. Dr. 5. 12: *âśaṅsa ... sâuvîrarâǵasya punaṅ prasâdam.*

c. *pra* laudare, celebrare. N. 1. 16. 3. 16.

c. *pra* praef. *abʻi* id. A. 1. 6.

2. शंस् śaṅs 1. âtm. interdum par. (*iććâyâm* K. *âśiśi* V.; scribitur *śas*, gr. 110*)) cupere, desiderare, fausta precari. (Vid. *śâs* praef. *â* et cf. pers. خواستن *kâs-ten* cupere, velle, rogare, خواهم *kâh-em* cupio etc.; hib. *sant* „greediness, covetousness, cupidity, lust", *santaighim* „I desire, covet, lust" v. Pictet p. 64; lat. *censeo*, v. praef. *â* sgf. 3.)

c. *â* 1) cupere, desiderare. Mah. 1. 7148: *kurupravîrân âśaṅsamânaħ ... gagâm tâm b'ârgavakarmaśâlâṅ yatrâ "satê tê kurupravîrâħ*; 3. 17171: *yôdd'um âśaṅsatê nityam p'âlgunêna.* 2) sperare. Br. 1. 29: *yayâ dâuhitragânl lôkân âśaṅsê*; Mah. 3. 13647: *âśaṅsatê ḥi putrêšu pitâ ... yaśaħ.* Cum dat. Mah. 1. 148: *nâ "śaṅsê vigayâya.* Cum infin. R. Schl. II. 12. 70: *na ... ćiraṅ gîvitum âśaṅsê.* âtm. Dr. 5. 5: *gêtum âśaṅsasi d'armarâgam.* 3) credere, putare, c. *yadi.* R. Schl. II. 51. 14: *kâuśalyâćâi 'va râgâća taiâi 'va gananî mama nâ "śaṅsê yadi gîvanti*; II. 86. 15: *nâ "śaṅsê yadi tê sarvê gîvêyuħ.*

शंसिन् *śaṅsin* (r. *śaṅs* s. *in*) dicens, indicans, nuntians. Ur. 69. 15. Śak. 46. 15.

शंस्त् *śaṅst* 2. par. (scribitur *śast*, v. gr. 110*)) dormire. Vid. 2. *śas.*

शक् *śak* 5. par. et 4. par. âtm. posse, valere. Ḥ. 1. 6: *gantuṅćâi 'va na śaknumaħ*; R. Schl. I. 20. 4: *na ḥi śaknôti ... samâptuṅ kratum*; Br. 1. 24: *na ḥi śakśyâmi kiṅćana parityaktum aḥam band'um*; 27: *parityaktun na śakyâmi b'âryâm*; 28: *kuta êva parityaktuṅ sutaṅ śakyâmi*; N. 11. 6: *śakyasê tâ giraħ satyâħ kartum mayi*; A. 3. 31: *naćâi 'nam aśakaṅ ḥantum.* Cum loc. abstracti in *ana* loco infin. R. Schl. I. 66. 19: *na śêkur graḥaṇê tasya d'anuśaħ*; N. 7. 10: *suḥṛdân na tu kaśćana nivâraṇê sb'avać ćaktô dîvyamânam.* Participia in *ta* sunt *śaktá* et *śakitá*, quorum prius active cum sgf. potens, alterum passive usurpatur. Br. 2. 8. N. 7. 10. Ḥ. 4. 33. — Pass. impers. Mah. 1. 6678: *st'îyatâṅ yadi śakyatê.* — Notetur passivi usus in constructione cum infin., quippe qui passivâ formâ careat, ita ut passivam vim verbo auxiliari exprimere necesse sit. Dicitur e. c. *nâ "ḥartuṅ śakyatê* (N. 20. 5) quasi latine dicas afferre nequitur ad exprimendum non afferri potest. Part. fut. pass. *śákya* saepissime in hujusmodi constructionibus invenitur, e. c. In. 1. 17. 2. 4. Ḥ. 1. 35. 47. Etiam part. praet. *śakitá.* Ḥ. 4. 33: *apanêtuṅća yatitô naćâi 'va śakitô mayâ.* Dicitur etiam *śákya* pro *gêtuṅ śakya* qui vinci potest, vincendus. Dr. 5. 12. — Desid. *śikś* correptum e *śiśakś*, v. gr. 490. (Vid. *śikś* et cf. hib. *ceach-t* „power, eminence" = scr. *śakti*, v. Pictet p. 63. Fortasse lat. *co-nâ-ri* e *coc-na-ri*, ita ut *nâ* respondeat characteri nonae classis et graeco νη in verbis ut δάμ-νη-μι; *queo*; cf. *ne-qui-nont* apud Fest. cum scr. *śak-nuvánti*; island. vet. *hag-r* dexter, *hagna* prodesse, *hoegja* moderare [Grimm. 2. 12 n. 96]; gr. κίκυς, v. Pott. 1. 232. Benfey 2. 160.)

शकट *śákaṭa* m. n. currus. Ḥit. 24. 8: *śakaṭam* (nom.).

शकटार *śakaṭâra* etiam शकटाल *śakaṭâla* nom. pr. (Wils. „the minister of Nanda"). Ḥit. 61. 20.

शकल *śákala* m. n. pars, portio, frustum. Rag'. 2. 46: *śakalâni.*

शकन् *śakán* v. *śákṛt.*

शकुन *śakúna* m. (fortasse a r. *śak* s. uṇâd. *una*) 1) avis species (Wils.: either the Indian vulture or the common kite [Falco cheela]; it is also applied to the Pondicherry eagle). N. 9. 12. 2) avis in universum.

शकुनि *śakúni* 1) i. q. praec. Mah. 3. 10437. 2) nom. pr. In. 1. 4. (Cf. lat. *ciconia.*)

शकृत् *śákṛt* n. (*śakán* v. gr. 189, gr. comp. 152 not. *)) excrementum, stercus. (Fortasse gr. κόπρος e κόκρος, lat. *stercus*, *stercor-is* fortasse per metath. e *secort-is*

= scr. *śákṛtas* e *śakartas*; hib. *seachraith* „filth, dirt", *cac* „animal excrement", *cacach* „dirty, filthy", *cacaim* „I go to stool"; lat. *caco*, gr. *κακκάω*.)

शक्ति *śakti* f. (r. *śak* posse, s. *ti*) 1) potestas, facultas, vis. Sâ. 2. 17. 5. 4. 2) lancea ferrea. In. 1. 4. (Hib. *ceach-t*, v. r. *śak*.)

शक्तु *śaktu* m. n. farina. (Wils.: According to some authorities only m. pl. [*śaktavaḣ*]. The powder or flour of barley and other grain, first fried and then ground). Hit. 114. 22: *śaktubʿûtaḣ śâravaḣ*; 115. 2. 7: *śaktuśârava*.

शक्य *śakya* (part. fut. pass. r. *śak*) possibilis; v. *śak*.

शक्र *śakrá* m. (ut videtur, a r. *śak* posse, s. *ra*) cognomen Indri.

शङ्क् *śaṅk* 1. âtm. (scribitur *śak*, gr. 110[a]) 1) suspicari, opinari. N. 23. 1: *śaṅkamânâ nalan tam*; 23. 28: *tvâṅ ǵanaḣ śaṅkêta dôśataḣ*; H. 3. 15: *tâm ... puṅskâmâṅ śaṅkamânaḣ*. 2) timere. N. 9. 31: *kimartʿam bʿîru śaṅkasê*. — *śaṅkitá* suspicans, timens. N. 12. 32. In. 5. 18. (*śaṅk* primitive possibile habere significaverit; a *śak* posse insertâ nasali; cf. lat. *cunctari*; goth. *hugjan* cogitare, opinari, putare; germ. vet. *hugu* animus, intellectus, sensus, *hugjan* cogitare, recordari, considerare.)

c. *abʿi* dubitare. M. 34: *nâ 'bʿiśaṅkyam idaṅćâ 'pi vaćanam*.

c. *â* par. âtm. timere. Man. 7. 188: *yataśća bʿayam âśaṅkêt tatô vistârayêd balam*; R. Schl. I. 90. 15: *mattô na dôśam âśaṅkiḣ*; I. 1. 39: *âśaṅkamânaśća punaḣ pâuraǵânapadâgamam*; N. 13. 30: *âśaṅkamânâ tat pâpam*. — *âśaṅkita* metutus. R. Schl. I. 65. 15: *yat tad âśaṅkitam pâpam*.

c. *pari* suspicari. N. 24. 26: *na mâm arhasi kalyâna dôśêṇa pariśaṅkitum*.

c. *vi* dubitare. Mah. 1. 2966: *gândʿarvarâkśasâu (vivâhâu) kśatrê dʿarmyâu tâu mâ viśaṅkitʿâḣ* (pro *viśaṅkiśṭʿâs* praet. mltf. 3, sic. Mah. 3. 10356: *paryaśaṅkitʿâm* [sic legendum pro *-tʿâ*] pro *-śṭʿâm*.)

c. *sam* suspicari. Mah. 4. 568.

शङ्कर *śaṅkara* m. cognomen Śivi.

शङ्का *śaṅkâ* f. (r. *śaṅk* s. *â*) 1) suspicio, conjectura. N. 24. 3. Sâ. 6. 4. 2) dubitatio. N. 24. 39.

शङ्कितमनस् *śaṅkitamanas* (Bah. e *śaṅkita* et *manas* mens) timentem vel suspicantem mentem habens. In. 5. 18.

शङ्किन् *śaṅkin* (r. *śaṅk* s. *in*) suspicans. Ur. 80. 1 infr.

शङ्कु *śaṅkú* m. (r. *śaṅk* s. *u*) 1) timor. 2) acus. 3) palus, stipes. 4) jaculum, pilum. 6) piscis species (Wils.: the scate fish).

शङ्कुकर्ण *śaṅkukarṇa* (Bah. e praec. et *kárṇa* auris) 1) adj. jaculo vel palo similes aures habens. H. 2. 4. 2) subst. m. asinus.

शङ्ख *śaṅkʿá* m. n. concha. Bʿ. 1. 12: *śaṅkʿam* accus., 13: *śaṅkʿâḣ* nom. pl. m. (Gr. *κόγχος*, *κόγχη*; lat. *concha*; fortasse hib. *slige*, *sligean* id., per metath. e *silge*, mutatis liquidis *n* et *l*, v. gr. comp. 20.)

शच् *śać* 1. âtm. (*vyaktâyâṅ vâći* K. *vâći* V.) loqui, distincte loqui. Cf. 1. *śuć*.

शची *śaćî* f. Śaćia, Indri uxor.

शञ्च् *śańć* 1. âtm. (*gatâu*; scribitur *śać*, v. gr. 110[a]) ire, se movere.

1. शट् *śaṭ* 1. par. (*ruǵâviśaraṇagatyavasâdanêśu* K. *sâdê śîrṇê gatâu ruǵi* V.) aegrotare, diffringi, ire, perire, considere, tabescere. Cf. *śaṇḍ*.

2. शट् *śaṭ* 10. âtm. *śâṭáyê* (*ślâgʿê*) laudare. Cf. 3. *śaṭʿ*, *śâḍ*, 3. *śal*.

1. शठ् *śaṭʿ* 1. par. (*kâitavê* K. *vadʿaklêśakâitavê* V.) fallere, decipere, laedere, occidere, vexare; v. *śaṭʿa*.

2. शठ् *śaṭʿ* 10. par. *śâṭʿáyâmi* (*saṅskâragatyôḣ* K. *âlasyê gatyasaṅskṛtasaṅskṛtê* V.) ornatum esse, ire, pigrum esse, inornatum esse. Cf. *śuṭʿ*.

3. शठ् *śaṭʿ* 10. âtm. i. q. 2. *śaṭ*.

शठ *śaṭ'a* (r. 1. *śaṭ'* s. *a*) falsus, fallax, pravus. Ḥit. 67. 10: *śaṭ'am mitram.* (Hib. *sath* „evil", *saith* „vulgar, vile, despicable, ill".)

शण् *śaṇ* 1. par. (*dânê*) dare.

शण *śaṇa* n. cannabis. (Cf. gr. κάνναβις, lat. *cannabis*, lit. *kanápê*, russ. *konopla*, hib. *canaib*, island. vet. *hanp*, anglo-sax. *hænep*, germ. vet. *hanaf.*)

शण्ड् *śaṇḍ* 1. âtm. (*rugâyâm* K. *saṅg'arugôr̈* V.; scribitur *śaḍ*, gr. 110[a]) aegrotare, colligere, coacervare. Cf. 1. *śaṭ.*

शण्ढ *śaṇḍ'á* m. eunuchus. Am. Scribitur etiam *śaṇḍ'a.*

शत *śatá* n. (ut mihi videtur, mutilatum e *daśata* a *daśan* decem, v. gr. comp. 320. annot.) centum. *śata* m. nisi *śatâ* f. N. 15. 5: *śatan̈ śatân̈.* (Lat. *centum*, gr. ἑ-κατόν [ἑ pro ἕν unum], lit. *śimta-s* m., slav. *sto* n., hib. *céat*, cambro-brit. *cant*, armor. *kant.*)

शतक्रतु *śatakratu* m. (centum sacrificia habens, Baḥ. e *śatá* et *krátu*) cognomen Indri.

शतगुणाधिकम् *śataguṇâd'ikam* adv. (e *śataguṇa* centies [e *satá* et *guṇá* q. v.] et *ad'ikam* supra, plus) plus quam centies. Ḥ. 4. 49.

शतगुणित *śataguṇita* (a *śataguṇa* centies [*śatá* + *guṇá* q. v.] s. *ita*) centies repetitus. Ur. 51. 19.

शतघ्नी *śatag'nî* f. (centenos occidens, e *śatá* centum et *g'nî* fem. vocis *g'na* occidens) teli species. A. 6. 16.

शतधा *śatad'â'* adv. (a *śatá* s. *d'â*, v. gr. 239) centupliciter, in centum frusta, in centum partes; e. c. *śatad'â čêttum* in centum partes findere. A. 7. 21. 29.

शतसङ्घशस् *śatasaṅg'aśas* (e *śatasaṅg'a* [*śatá* + *saṅg'a* turba] centum complectens turba, suff. *śas*) centenatim. In. 1. 35. A. 10. 23.

शतपत्त्र *śatapatra* n. (centifolius, Baḥ. e *śatá* et *pátra* folium) lotus flos.

शतपुत्त्र *śataputra* (e *śatá* et *putrá* filius, liber) centum filios vel liberos habens.

शतपुत्त्रता *śataputrátâ* f. (a praec. s. *tâ*) abstractum praecedentis, i. e. centum filiorum possessio. Sâ. 5. 53.

शतह्रदा *śatahradâ* f. (Baḥ. e *śatá* et *hrada* radius luminis) fulmen. Ur. 70. 7.

शत्त्रु *śátru* m. (fortasse a caus. r. *śad* [*śâtáyâmi* caedo] s. *ru* vel *tru* abjectâ radicis litterâ finali) hostis.

शत्त्रुञ्जय *śatruṅǵaya* m. (hostem vincens, e *śátru* in acc. et *ǵayá*, v. gr. 575 suff. *a*) nom. pr. Dr. 2. 11.

शत्त्रुतस् *śatrutás* adv. (e *śátru* s. *tas*) ab hoste vel hostibus (v. gr. 584. 38). N. 14. 18.

1. शद् *śad* 1. par. (*gatâu*; nonnisi cum *â* occurrere dicitur) ire. — Caus. ducere, popellere. Pâṇ. VII. 3. 42: *gân̈ śâdayati gôpâlan̈.* (Cf. *pad.*)

2. शद् *śad* in tempp. spec. âtm. in ceteris par. (a grammaticis refertur ad cl. 1 et 6, sequitur autem normam classis 4, ita tamen ut anomale conson. fin. ante syllabam *ya* abjiciatur et *a* producatur in *î*, quod ex *â* ortum esse censeo in analogiâ cum passivis ut *dîyátê* datur pro *dâyatê* [v. gr. 447], ita *śî'yatê* pro *śâyatê.* Quod attinet ad omissam radicis litteram finalem, *śî'yatê* convenit cum *ǵâ'yatê* nascitur pro *ǵanyatê*, gr. 305. Vera radicis forma *śat* esse videtur, unde caus. *śâtáyâmi* e generali reg. explicari posset; cf. etiam nomen abstractum *śâtana* apud Wils., quod non a *śô* sed a *śat* deduxerim; ita *śâta* quo radix *śad* a Vôp. explicatur) cadere, perire. B'aṭṭ. 17. 77: *aśîyata nṛmâṅsâdâm balan̈ sugrîvavâd'itam* (schol. Ǵay. *avasannam*, B'ar. *avasâdam prâptam*). — Caus. *śâtáyâmi* (gr. 471) facere ut alq. cadat, caedere. R. Schl. I. 66. 10: *varâṅgâni mahârhâṇi d'anuśâ śâtayâmi van̈*; II. 43. 16. 96. 52. N. 20. 13: *śâtayitvâ vib'îtakam*; 14: *śâtayiśyê vib'îtakam*; 23: *śâtayâmâsa tan drumam.* (Cf. *pad*, *pat*, lat. *cado.*)

c. *pra* caus. facere ut alq. cadat. Maḥ. 1. 5561: *ânâmya p'alitân̈ śâk'âm pakvam pakvam praśâtayêt.*

c. *vi* caus. discutere, disjicere. Maḥ. 3. 11971.

c. *sam* caus. facere ut alq. cadat. Maḥ. 3. 865: *vaǵram udyamya tân sarvân parvatân samaśâtayam.*

शनकैस् *śanakâis* adv. (instr. pl. ab inusitato *śanaka*, quod derivatur a *śana* [v. *śanâis*] suff. *ka*) lente, tarde, paulatim, gradatim. N. 17. 13.

शनैस् *śanâis* adv. (instr. ab inusitato *śana*) lente, tarde. In. 2. 24. Ḥ. 2. 22. 4. 26. Su. 4. 10.

1. शप् *śap* 1. par. âtm. 1) âtm. jurare. Man. 8. 110: *vaśiśṭaśćâ 'pi śapat'aṅ śêpê pâiyavanê nṛpê* (loc. pro dat.); R. Schl. II. 75. 40: *śapat'âiṅ kaśṭâiṅ śapamânam ... b'aratam ... kâuśalyâ vâkyam abravît.* Cum instr. rei vel pers. per quam quis jurat. G'aṭ. 22; R. Schl. II. 21. 16: *satyêna d'anuśâćâi 'va dattênê 'śṭêna tê śapê*; II. 11. 8: *têna râmêṇa kâikêyi śapê tê vaćanakriyâm*; 34. 47. 48. 21. Maḥ. 1. 5178. 2) par. âtm. maledicere, exsecrari. In. 5. 48: *śaśâpâ 't'â d'anaṅǵayam*; N. 20. 34: *kupitâ mâ 'śapat*; Maḥ. 1. 4583: *tasmât tvâm apy ahaṅ śapê*; 3. 351: *putran tê śapsyatê.* — Absol. R. Schl. I. 58. 8: *śêpuṅ paramasaṅkrudd'âś ćaṇḍâlatvaṅ gamiśyasi.* — Caus. *śâpáyâmi* jurare jubeo. Man. 8. 113. (Fortasse *śap* primitive dicere, loqui significavit, cf. *śábda* sonus, quod fortasse e *śap* + *da* dans; hib. *cubhais* „an oath", *cubhas* „a word, a promise", *cab* „a mouth".)

c. *ab'i* maledicere, exsecrari. R. Schl. II. 49. 48: *tvâm ab'iśapsyê 'ham suduṅk'am atidâruṇam.*

2. शप् *śap* 4. par. âtm. i. q. 1. *śap.*

शपथ *śapát'a* m. (r. *śap* s. *at'a*) jusjurandum.

शफ *śap'a* n. ungula (equi). Am. (Germ. vet. *huof*, island. vet. et anglo-sax. *hôf.*)

शफर *śap'ara* m., शफरी *śaparî* f. piscis species. (Wils. a sort of carp, Cyprinus chrysoparius). Am.

शब्द् *śabd* 10. par. *śabdáyâmi* (ut videtur, denom. a seq.) dicere. Maḥ. 3. 14400: *śaṇṇân tu pravaran tasya śîrśâṇâm iha śabdyatê.* — Caus. *śabdâpáyâmi* facio ut quis vocetur, advocetur, arcesso. R. Schl. II. 59. 7: *yadi mâṅ râmaṅ punaṅ śabdâpayêt.* (Vid. *śap* et cf. caus. r. *dâ*, *dâpáyâmi*, cf. etiam *ǵîvâpáyâmi* p. 153 annot.)

c. *ab'i* dicere. Man. 6. 82: *yad êtad ab'iśabditam.* Nominare. Maḥ. 1. 3927: *dakśasya duhitâ yâ tu surab'î 'ty ab'iśabditâ.*

c. *sam* dicere, loqui. Maḥ. 1. 3215: *ayam êtî 'ti saṅśabdya.*

शब्द *śábda* m. sonus, clamor, strepitus. Ḥ. 4. 21. Br. 1. 3. Su. 1. 32. (Vid. *śap.*)

1. शम् *śam* 4. par. *śấmyâmi* (gr. 303) sedari, tranquillari, placari, extingui. Gita-G. 7. 41: *śâmyatu dêhadâhaṅ*; Rag'. 2. 14: *śaśâma vṛśṭyâ 'pi vinâ davâgniṅ*; Man. 2. 94: *na ǵâtu kâmaṅ kâmânâm upab'ôgêna śâmyati*; Maḥ. 2. 1936: *śâmya mâ śućaṅ*; Rag'. 7. 3: *samatsarô 'pi śaśâma têna kśitipâlalôkaṅ.* — *śântá* 1) sedatus, pacatus, tranquillus, placidus. Ḥ. 4. 49: *śântârćir iva pâvakaṅ*; Hit. 80. 21: *śântê pânîyatôyê*; N. 12. 112: *suśântatôyâm ... hradinîm*; 24. 53: *śântaǵvarâ*; Sâ. 6. 18: *śântâyân diśi.* 2) interfectus (v. caus.). Maḥ. 1. 7523: *diśṭyâ śântaṅ purôćanaṅ.* — Caus. *śamáyâmi* 1) sedare, tranquillare, domare, extinguere. Maḥ. 3. 72: *mânasaṅ (duṅk'aṅ) samayêt tasmâǵ ǵñânênâ 'gnim ivâ 'mbunâ*; Hit. 24. 6: *sutaptam api pânîyaṅ śamayaty êva pâvakam.* 2) occidere, interficere. Maḥ. 3. 14620: *sô 'yan tvayâ mahâbâhô śamitô dêva kaṇṭakaṅ.* (Hib. *samh* „pleasant, still, calm, tranquil"; lit. *kenćiu*, *kentěju* patior, tolero, *kanćia* dolor, *kantrùs* patiens, tolerans, *pa-kintu* patientiam adhibeo, v. *śânti*; fortasse nostrum *san-f-t*, inserto *f* [v. gr. comp. 96], mutatâ gutturali in sib.; germ. vet. *samft*, angl. *soft*; fortasse etiam germ. vet. *sûmjan* tardare [nostrum *säumen*], *sûmig* negligens; island. vet. *sems* tardatio; gr. *κάμ-νω*, *κηλέω*. Cf. *kśam.*)

c. *upa* i. q. simpl. Maḥ. 3. 72 et 1008: *nô 'paśâmyati mê manaṅ.* — Caus. *upaśâmayâmi* 1) sedare,

tranquillare. Mah. 1. 6577: *puśpâyud'am ... upaśâmaya kalyâṇi âtmadânêna.* 2) occidere, interficere. Mah. 3. 8541: *agastyênê 'ha vâtâpiň kimart'am upaśâmitaň.*

c. *ni* caus. *niśâmayâmi* 1) videre, conspicere. R. Schl. I. 2. 6: *akardamam idan tîrt'an niśâmaya.* Gerund. *niśâmya* et *niśamya* (v. caus. rad. simpl. *śamâyâmi*); R. Schl. I. 69. 18: *râg'avâu putrâu niśâmya*; II. 46. 18: *prakṛtîs tâ niśâmya*; Mah. 1. 1137: *niśâmya tê duňk'am idam*; N. 26. 6: *niśamyâ 'č'a hayagňasya liñgâni*; A. 10. 57. 58: *râudrâstraniśpiśṭân ... niśamya*; R. Schl. II. 52. 14: *sarat'am mân niśamyâi 'kam.* 2) audire. R. Schl. II. 57. 21: *tad vâkyaň râgastrîṇân niśâmayan.* Gerund. *niśamya.* Br. 3. 1: *tayôr duňk'itayôr vâkyam ... niśamya*; R. Schl. I. 2. 17. II. 44. 25. 52. 4. 66. 10. Rag'. 2. 61.

c. *ni* praef. *vi* caus. audire. Gerund. *viniśamya.* In. 5. 62.

c. *ni* praef. *sam* caus. id. Mah. 2. 1658: *sanniśamya.*

c. *pari* caus. *pariśamayâmi* sedare. Gîta-G. 7. 20: *pariśamitam.*

c. *pra* i. q. simpl. R. Schl. II. 40. 33: *pâuragaṇâśrub'ir ab'yavâhitam praśaśâma mahîragaň*; Mah. 2. 1944: *praśâmya b'aratarśab'a.* — *praśânta* sedatus. N. 26. 34. A. 9. 34. — Caus. *praśamayâmi* 1) sedare, tranquillare, extinguere. Mah. 3. 12978: *praviśṭô mânuśan dêhaň sarvam praśamayâmy aham*; Mah. 1. 8156: *praśamitaň k'âṇḍavê havyavâhanaň.* Interficere, occidere. Mah. 3. 2031. Expugnare. A. 9. 35: *praśâmya nagaram* (productâ vocali, v. praef. *upa* et *ni*).

c. *sam* i. q. simpl. R. Schl. II. 66. 1: *tam agnim iva saňśântam.* Caus. sedare, tranquillare. R. Schl. II. 98. 1: *lakśmaṇaň krôd'amûrčitaň râmaň saňśamayâmâsa.*

2. शम् *śam* 10. par. âtm. *śâmâyâmi*, *śâmâyê* (*âlôčanê* K. *âlôčê* V.; proprie caus. rad. 1. *śam*, v. praef. *ni*) videre, conspicere. (Cf. goth. *gaumja* observo, video.)

शम *śama* m. (r. *śam* s. *a*) tranquillitas, praesertim animi, libertas ab animi commotionibus. N. 6. 10. B'. 10. 4.

शम्ब् *samb* 1. par. (*gatâu*) ire, se movere. — 10. par. (*sambanď'ê*) ligare, alligare. Cf. *samb.*

शम्बर *śambara* m. Śambarus Dâitjus.

शय *śaya* (r. *śî* s. *a*) jacens, dormiens, in fine compp. Vid. *galêśaya*, *hṛččaya.*

शयन *śáyana* n. (r. *śî* jacere, dormire) lectus. In. 5. 3.

शयान *śayâná* v. *śî* (gr. 533).

शय्या *śáyyâ* f. (r. *śî* s. *yâ*, v. gr. 560) 1) actio jacendi vel dormiendi. N. 2. 4. B'. 11. 42. 2) cubile, lectus. Hit. 33. 11.

शर् (शृ) *śar* (*śṛ*) 9. par. *śṛṇâmi* (gr. 345[a] et 94[a]) rumpere, dirumpere, diffringere. Pass. *śîryê* (gr. 453). Mah. 3. 591: *patêd dyâur himavân śîryêt* (c. term. par. v. gr. 446). Part. perf. pass. *śîrṇá.* Mah. 1. 6485: *vagram ... daśad'â śatad'âčâi 'va tač čîrṇaň vṛtramûrd'ani*; N. 13. 9: *nagâgrâd iva śîrṇânâň śṛñgâṇâm patatâň kśitâu*; H. 1. 18: *śîrṇaparṇap'alâi râgan bahugulmakśupâir drumâiň.* Cf. 4. *kar* (*kṛ*), gr. κλάω; de κείρω v. *kart kṛt.*

c. *pari* pass. i. q. pass. simpl. Mah. 1. 8283: *nab'asaň pariśîryataň* (= -*śîryamâṇasya*, v. gr. 532); 3. 11141: *mahâgiriň ... samantât paryaśîryata.*

c. *vi* pass. i. q. pass. simpl. R. Schl. II. 78. 17: *b'âṇḍam pṛt'ivyân tad vyaśîryata*; I. 25. 12: *vyaśîryanta śarîrât svât sarvagâtrâṇi*; Dr. 7. 19: *viśîryantîn nâvam ivâ 'rṇavântê* (de part. *viśîryant* v. gr. 532); Su. 2. 18: *viśîrṇakalaśâiň.* Dissolvi, destrui, everti, perire. Mah. 1. 3726: *vyaśîryata tatô râśṭraň kśayâir nânâvid'âiň*; N. 13. 17: *ratnarâśir viśîrṇô syam*; Hit. 119. 4: *dêvabrâhmaṇanindakô viśîryatê svayam.*

शर *śara* (r. *śar* [*śṛ*] findere, rumpere, s. *a*) 1) m. sagitta. Dr. 5. 19. 8. 16. 2) n. aqua.

शरण *śaraṇa* n. (ut videtur, a perditâ r. *śar śṛ* ire, cf. *sar sṛ*, *śri* et v. *vḗśa*, *vḗśman*) 1) domus. Ur. 35. 2. 2) refugium, perfugium, tutela, praesidium. N. 5. 15. 35. 12. 119.

शरण्य *śaráṇya* (a praec. s. *ya*, v. gr. 582) qui refugium, tutelam praebet. N. 12. 42. Sâ. 1. 2.

शरद् *śarád* f. (ut mihi videtur, e *śara* aqua et *d* pro *da* dans a r. *dâ* abjectâ vocali, sicut e. c. in *dadmás* damus pro *dadâmas*, v. sq. et *varśá*) 1) autumnus. A. 9. 21. 2) annus. N. 26. 25. A. 2. 17.

शरदा *śaradâ* f. (ut mihi videtur, e *śara* et *da* dans in fem.) i. q. praec.

शरधि *śarad'i* m. (e *śara* sagitta et *d'i* tenens, v. *iśud'í*) pharetra.

शरभ *śarab'á* m. animalis species. Dr. 4. 13. Wilson: 1) a fabulous animal, supposed to have eight legs and to inhabit particularly the snowy mountains. Am. 2) a young elephant. 3) a monkey in Rama's army. Mêd. 4) a camel. 5) a grasshopper. Am. 6) a locust. (Vid. *śalab'a* et cf. gr. κάραβος.)

शराव *śarâva* m. (e *śara* aqua et *ava* tuens, a r. *av* s. *a*) 1) operculum. 2) patina. Ur. 46. 5.

शरासन *śarâsana* n. (sagittarum conjectionem habens, e *śara* sagitta et *asana* conjectio) arcus. A. 5. 25.

शरीर *śarîrá* n. (r. *śar* [*śṛ*] s. *îra*) corpus.

शरीरिन् *śarîrín* m. (corpus habens, i. e. inhabitans, a praec. s. *in*) anima. B'. 2. 18. (Cf. *dêhín*.)

शर्करा *śarkarâ* f. 1) glarea. 2) saccharum; Wils.: „Clayed or candied sugar". (Cf. gr. χάλιξ, σάκχαρ, σάκχαρον; lat. *calx*, *calculus*, *saccharum*.)

शर्करावत् *śarkarâvant* (a praec. s. *vant vat*) glareosus. Am.

1. शर्ध् शृध् *śard' śṛd'* 1. âtm. (*śabdakutsâyâm* K. *pardê* V.) pedere. — Caus. vel cl. 10 praef. *ava* oppedere. Man. 8. 282. Cf. *pard*.

2. शर्ध् शृध् *śard' śṛd'* 1. par. âtm. (*undê* K. *klêdanê* V.) madidum esse, humectari.

3. शर्ध् शृध् *śard' śṛd'* 10. par. (*prahasanê*) irridere.

शर्ब् *śarb* 1. par. (*hiṅsê gatâu*) ferire, laedere, occidere, ire. Cf. *sarb*, *sarp sṛp*.

शर्मन् *śárman* n. (ut videtur, a r. *śar* [*śṛ*] s. *man*) felicitas, gaudium. In. 3. 9. 11. Dr. 8. 23.

शर्व् *śarv* 1. par. (*hiṅsê*) ferire, laedere, occidere.

शर्व *śarva* m. cognomen Śivi.

शर्वरी *śarvarî* f. nox. Sâ. 5. 66.

शर्वाणी *śarvâṇî* (a *śarva* s. *âna* in fem.) Śivi uxor.

1. शल् *śal* 1. âtm. (*ćalanê* K. *ćalanê sṛṭâu* V.) ire, se movere, vacillare, sternere. Cf. *ćal*, *sal*.

2. शल् *śal* 1. par. (*gatâu*, *vêgê*) ire, currere. Vid. 1. *śal* et *śval*.

3. शल् *śal* 10. âtm. *śâlâyê* (*ślâg'ê*) laudare. Cf. *śâḍ*, 2. *śaṭ*, 3. *śaṭ'*.

शलभ *śalab'á* m. locusta. A. 7. 24. Vid. *śarab'á*.

शल्भ् *śalb'* 1. âtm. (*katt'anê*) gloriari.

शल्य *śalyá* m. n. (r. *śal* s. *ya*) sagitta. Ur. 4. 2 infr. (Hib. *cail* „a spear, javelin".)

शल्लकी *śallakî* f. arboris species. Wils. „the gum alibanum tree, Boswellia thurifera". Ur. 69. 4.

शव् *śav* 1. par. (*gatâu* K. *vikârê* V.) ire, mutare.

शव *śava* m. n. cadaver. Am.

शवल *śavála* varius, versicolor. Am.

शश् *śaś* 1. par. salire. Vid. seq. (Lit. *šók-ti*, slav. *skak-a-ti* saltare.)

शश *śaśá* m. (r. *śaś* s. *a*) lepus. (Germ. vet. *haso*, anglo-sax. *hara*, lit. *kiškis*, *zuikis*, russ. заецъ *ṣaez'*.)

शशक *śaśaka* m. (a praec. s. *ka*) id. Hit. 67.

शशधर *śaśad'ara* m. (leporem gerens, e *śaśá* et *d'ara*) luna. Am.

शशाङ्क *śaśâṅka* m. (Bah. e *śaśá* et *aṅká* nota, signum) luna. A. 1. 11 (cf. *śaśín* et *śaśad'ara*).

शशिन् *śaśín* m. (lepore praeditus, a *śaśá* lepus, s. *in*) luna.

शश्वत् *śáśvat* adv. semper, perpetuo.

शष् *śaś* 1. par. (*vad'ê*) ferire, laedere, occidere. Cf. *śas*.

शष्प *śaśpá*, vêd. *śáśpa* n. gramen recens. Rag'. 2. 26. (Cf. lat. *caespes*.)

1. शस् *śas* 1. par. ferire, occidere. Mah. 3. 1638: *dânavâń śastâs tvayâ*.

c. *vi* id. R. Schl. I. 13. 35: *viśâṇâir viśaśâsâi 'nan trib'iń*. N. 11. 28.

2. शस् *śas* 2. par. (*svapnê*) dormire. Cf. *sas*, *śańst*, *sańst*.

शस्त *śastá* part. perf. pass. radd. *śańs* et *śas*.

शस्त्र *śástra* n. (r. 1. *śas* s. *tra*) 1) telum (in universum). 2) sagitta. B'. 1. 20. N. 11. 28.

शस्य *śasyá* n. (r. *śańs* s. *ya*) fructus. Am. Cf. *sasyá*.

शाक *śâ'ka* m. herba. Ḥit. 20. 9.

शाख् *śâk'* 1. par. (*vyâptâu*) occupare, complecti, implere. Cf. *ślâk'*.

शाखा *śâ'k'â* f. (ut videtur, a r. *śâk'* s. *a* in fem.) ramus. Dr. 2. 1. (Lit. *śakà* id., russ. *suk'* id., hib. *géag* id.)

शाखामृग *śâk'âmṛga* m. (e praec. et *mṛga* animal) simia. N. 12. 65.

शाखिन् *śâk'in* m. (a *śâ'k'â* ramus, s. *in*) arbor.

शाड् *śâḍ* 1. par. (*ślâg'âyâm* K. *ślâg'ê* V.) laudare. Vid. 3. *śal*.

शाठ्य *śâṭ'ya* n. (a *śaṭ'a* s. *ya*) falsitas, pravitas.

शाण *śâṇa* m., शाणी *śâṇî* f. (ut videtur, a r. *śô* acuere, s. *na* vel *ana*, mutato *n* in *ṇ*, v. gr. 353) 1) cos. 2) lapis Lydius. Am. (Angl. *hone* cos, island. vet. *heinn*, anglo-sax. *hænan* lapidare.)

शातकुम्भ *śâtakumb'a* n. (secundum Wils. a *śatakumb'a*, quod nomen montis esse dicitur, s. *a*) aurum.

शातकुम्भमय *śâtakumb'amáya* (a praec. s. *maya*) aureus. A. 9. 25.

शातय् *śâtáy* caus. r. *śad*.

शाद *śâdá* m. 1) gramen recens. Am. 2) lutum, coenum. Am. (Lit. *śuda-s* lutum, coenum; hib. *caidhe* „dirt, a blamish", *caidheach* „polluted".)

शाद्वल *śâdvalá* (a praec. abjecto *a*, s. *vala*) gramine recenti praeditus. Ur. 61. 3.

शान् *śân* par. âtm. *śîśâńsâmi*, *śîśâńsê* (proprie forma desid. pro *śiśâńsâmi*, *śiśâńsê*, v. gr. 491) acuere.

शान्त *śântá* v. *śam*.

शान्ति *śânti* f. (r. *śam* s. *ti*) placatio, tranquillitas. N. 26. 8. Dr. 7. 11. B'. 2. 66.

शान्त्व् *śântv* 10. par. (denom. a sq.) i. q. *sântv*.

शान्त्व *śântva* m. (ut videtur, forma anom. a r. *śam* s. *tva*) blandimentum, consolatio. Vid. *sântva*.

शाप *śâpa* m. (r. *śap* exsecrari, s. *a*) exsecratio, maledictio. In. 5. 53. Su. 2. 15.

शायिन् *śâyín* (r. *śî* jacere, dormire, s. *in*) qui jacet vel dormit, jacere vel dormire assuevit, in fine comp. Ḥ. 1. 34.

शार् *śâr* 10. par. (*dâurbalyê*) debilem esse. Cf. *sâr*.

शारङ्ग *śârańgá* v. *sârańgá*.

शारद *śârada* (fem. -*î*, a *śarád* s. *a*) 1) autumnalis. N. 13. 44: *ćandralêk'â śâradî*; Lass. 91. 15: *sampûrṇaśâradakalânid'ikântavaktrâ*. 2) recens. 3) non sibi confidens, modestus, pudibundus. Am.

शारीर *śârîra* (a *śarîrá* corpus, s. *a*) corporalis. B'. 17. 14.

शार्ङ्ग *śârńgá* (a *śṛ'ńga* s. *a*) 1) corneus. 2) n. arcus, praesertim Śivi arcus.

शार्ङ्गिन् *śârńgin* m. (a praec. s. *in*) cognomen Śivi. Am.

शार्दूल *śârdûlá* m. tigris. N. 12. 129. In fine compp. princeps, optimus. N. 13. 44. Vid. *ṛśab'á*. (Fortasse gr. πάρδος, πάρδαλις, lat. *pardus*, *pardalis*, lit. *pardas*, e κάρδος etc.)

शाल *śâla* m. 1) nomen arboris. Su. 4. 6. N. 12. 3. 2) nomen piscis (Wils.: a sort of gilt head, Sparus spilotus). Ḥ. 2. 18.

शाला *śâ'lâ* f. 1) domus, casa, receptaculum. Dr. 3. 9. N. 21. 29. 2) stabulum. N. 19. 11. 21. 6.

शालि *śâ'li* n. oryza.

शालिन् *śâlin* (a *śâ'lâ* s. *in*) praeditus, in fine compp. Sâ. 5. 45.

शालिहोत्र *śâlihôtra* m. (e *śâ'li* et *hô'tra*) nom. pr. N. 19. 28.

शाल्मलि *śâlmali* m. f. nomen arboris, Wils. „the silk cotton tree, bombax heptaphyllum". Am.

शाल्मली *śâlmalî* f. id. Hit. 9. 4.

शाल्व *śâlva* m. plur. nomen regionis (Wils.: the inhabitants of the central division of India. Hêm. 4. 23). Sâ. 2. 7. 7. 3.

शाल्वेय *śâlvêya* m. plur. nomen regionis. Dr. 1. 6.

1. शाव *śâva* adj. (a *śava* corpus mortuum, s. *a*) mortuus. Sâ. 5. 61.

2. शाव *śâva* m. pullus, catulus.

शावक *śâvaka* m. id. Hit. 18. 10.

शाश्वत *śâśvata* (f. *-î*, a *śaśvat* semper, s. *a*) sempiternus. H. 2. 21.

1. शास् *śâs* 2. par. (*śiś* gr. 327. 381[a]. 546. 563; part. fut. pass. *śiśya*, etiam *śâsya*, part. perf. pass. *śiśṭá*, gerund. *śiśṭvá* et *śâsitvá*) 1) jubere. Rag'. 15. 79: *kuru niḣsaḿśayaḿ lôkam ... ity aśât* (v. gr. 291). Cum acc. pers. Mah. 1. 97: *śaśâsa śiśyam.* 2) regere. N. 26. 38: *punaḣ śaśâsa tad râǵyam*; Rag'. 19. 57: *râǵńô râǵyaḿ vid'ivad aśiśat.* 3) docere c. acc. pers. et rei. B'. 2. 7: *śâd'i mâm*; B'aṭṭ. 6. 10: *yatra tâpasân d'armaḿ sutîkśṇaḣ śâsti.* 4) punire. Man. 4. 175: *śiśyâḿśća* (schol. *anuśâsanîyân*) *śiśyâd d'armêṇa*; 8. 191: *tâv ub'âu ćâuravać ćâsyâu*; Ur. 81. 2 infr.: *êśô sparâd'î śâsantîyaḣ.* 5) âtm. in dial. vêd. implorare. Ṛgv. 30. 10: *tan tvâ vayam ... śâsmahê.* — Caus. punire. Hit. 65. 18: *kuṭṭinîća śâsitâ*; Man. 4. 175: *śâsayêt.* (Cf. *śaḿs.*)

c. *anu* 1) jubere. R. Schl. II. 15. 26. 36. 24. 81. 11. Mah. 4. 169: *anvaśâsan nakulaḿ kuntîputrô yud'iśṭiraḣ* (*anvaśâsat* pro *anvaśât*, cf. gr. 327). 2) regere. Mah. 1. 4124: *svarâǵyam anvaśât*; 2. 179: *râśṭran tavâ 'nuśâsanti mantriṇaḣ* (pro *-sati*, v. gr. 327). 3) docere. A. 1. 9: *pitê 'va putrân anuśiśyaćâi 'tân*; Man. 6. 86. 4) dicere, alloqui. Mah. 1. 3884: *putram ....anvaśât*; 4. 98: *naćâ 'nuśiśyâd râǵânam apṛććantam.* 5) punire. Man. 11. 99.

c. *anu* praef. *sam* regere. N. 12. 49.

c. *â* 1) jubere. B'aṭṭ. 6. 4: *rakśâḿsi rakśitum sîtâm âśiśat.* 2) dicere, narrare. B'aṭṭ. 6. 27: *âyôd'aḿ vṛttaḿ lakśmaṇâyâ "śiśan mahat.* — Vid. 2. *śâs* praef. *â.*

c. *pra* 1) jubere. Mah. 2. 2433: *râǵan kiḿ karavâmas tê praśâd'y asmân tvam îśvaraḣ*; R. Schl. I. 20. 18. 2) regere. N. 12. 94. Etiam cl. 1. Mah. 3. 1368: *mahîm praśâsêt*; 2024: *kṛtsnâm praśâsêma vasund'arâm*; 10283: *pṛt'ivîḿ kṛtsnâm praśâsêt.*

2. शास् *śâs* 2. âtm. c. *â* fausta precari alicui. Man. 3. 80: *ṛśayaḣ pitarô dêvâḣ ... âśâsatê kuṭumbib'yas têb'yaḣ.* Precari, optare alicui aliquid. Mah. 3. 12430: *mâtaraḿćâi 'va śôćâmi ... yâ 'smâkan nityam âśâstê mahattvam*; R. Schl. II. 6. 3: *âśâsyâ "tmanaḣ priyam.* Etiam par. A. 5. 19: *śivam âśâsta mê.* — Vid. *âśîs* et 2. *śaḿs* praef. *â.*

शासन *śâsana* n. (r. *śâs* s. *ana*) jussus, dictum, praeceptum. N. 2. 10. 26. 9.

शासितार् -तृ *śâsitâ'r -tṛ'* n. (r. *śâs* s. *târ tṛ*) dominator, imperator. Śak. 16. 4.

शास्त्र *śâstra* n. (r. *śâs* s. *tra*) 1) praeceptum, dogma. B'. 15. 20. 2) liber, quo aliqua res, disciplina, ars traditur. N. 19. 31.

शि *śi* 5. par. âtm. acuere. In dial. vêd. cl. 3 productâ vocali. 1) acuere. Ṛgv. 55. 1: *śiśîtê vaǵran têǵasê*; 81. 7: *śiśîhi râya âb'ara* „alacres redde (nos),

opes affer (nobis)". Part. perf. pass. *śitá* (*niśita saṅśita*) tam huc quam ad *śô* referri potest; a Pâṇ. (VII. 4. 41) refertur ad *śô* q. v.

c. *sam* in dial. vêd. excitare, incitare. Ṛgv. 102. 10: *tvâm ugram avasê saṅśiśîmasi* „te horrendum ad opem nobis ferendam excitamus".

शिक्ष् *śikś* 1. âtm. interdum par. (nihil aliud quam desid. radicis *śak*, v. gr. 490) discere. Man. 2. 20: *svaṅ svaṅ ćaritraṅ śikśêran*; Mah. 1. 6326: *kat'an drôṇât... sarvâstrâṇy aśikśata*; A. 4. 29: *śikśa mê b'avanaṅ gatvâ sarvâṇy astrâṇi.* Part. praes. âtm. *śikśâṇa* pro *śikśamâṇa*. A. 4. 57 (v. gramm. 533). — Caus. docere cum 2. acc. Mah. 1. 5238: *drôṇô sṛgunam ... raṇaśikśâm aśikśayat.* Pass. c. acc. rei. In. 3. 11: *sa śikśitô nṛtyaguṇân.*

c. *anu* caus. docere. Mah. 1. 5761.

c. *ab'i* caus. id. Mah. 1. 8033.

c. *upa* discere. In. 3. 3. N. 21. 33. A. 1. 12.

शिक्षा *śikśâ* f. (a *śikś* q. v., s. *â*) doctrina, scientia, disciplina. Mah. 1. 5238.

शिक्षाण *śikśâṇa* v. *śikś.*

शिखण्ड *śik'aṇḍa* m. pavonis cauda. Am.

शिखण्डक *śik'aṇḍaka* m. (a praec. s. *ka*) 1) id. 2) cinnus in vertice. Ur. 87. 7 infr.

शिखण्डिन् *śik'aṇḍin* m. (a *śik'aṇḍa* s. *in*) pavo.

शिखर *śik'ara* m. n. cacumen. N. 12. 41.

शिखरिन् *śik'arin* m. (a praec. s. *in*) mons. B'. 10. 23.

शिखरिणी *śik'ariṇî* f. (fem. praec.) lac coagulatum cum saccharo et condimentis mixtum. Ur. 42. 7 infr.

शिखा *śik'â*, vêd. *śík'â* f. 1) cacumen, vertex. 2) crista, praesertim pavonis crista. 3) cinnus in vertice. Mêg'. 89. 4) flamma. N. 11. 36. Dr. 2. 1. (Cf. hib. *sigh* „a bill, hillock".)

शिखिन् *śik'in* m. (a praec. s. *in*) 1) pavo. Ur. 88. 16. 2) ignis. Ur. 25. 4 infr.

शिङ्घ् *śiṅg'* 1. par. (*âg'râṇê*; scribitur *śig'*, gr. 110[a]) odorari, olfacere.

c. *upa* (nisi *â* praef. *upa*) osculari. B'aṭṭ. 17. 95: *mûrdd'any upâśiṅg'at* (v. *g'râ* c. *â* praef. *upa*).

शिञ्ज् *śiṅǵ* 2. âtm. (scribitur *śiǵ*, gr. 110[a]) tinnire. B'aṭṭ. 14. 4: *ǵaṇṭâḥ śiśiṅǵirê.* — Vid. *śiṅǵitá.*

शिञ्ज *śiṅǵa* m., शिञ्जा *śiṅǵâ* f. (r. *śiṅǵ* s. *a* fem. *â*) tinnimentum.

शिञ्जित *śiṅǵitá* (a *śiṅǵa* vel *śiṅǵâ* s. *ita*) 1) tinnitu praeditus, tinniens. Rag'. 9. 36. 2) n. tinnitus. Ur. 65. 8.

शिट् *śiṭ* 1. par. (*anâdarê*) despicere, parvi aestimare. Cf. *siṭ*

शित *śitá* v. *śi* et *śô.*

शिति *śiti* (ut videtur, a r. *śi* s. *ti*) 1) albus. 2) niger. Am.: *śitî d'avalamêćakâu.* Vid. sq.

शितिकण्ठ *śitikaṇṭ'a* m. (nigrum collum habens, Bah. e *śiti* niger et *kaṇṭ'á*) 1) pavo, v. *nîlakaṇṭ'a.* 2) cognomen Śivi.

शितिकण्ठक *śitikaṇṭ'aka* (a praec. s. *ka*) nigrum collum habens. Ur. 88. 14.

शिथिल *śit'ila* laxus, relaxus, solutus. Mêg'. 69. Cf. *śrat'*, *ślat'*, *ślat'a.*

शिर *śira* n. caput, v. sq.

शिरस् *śiras* n. caput. In. 2. 19. 5. 20. (Fortasse *śiras* e *śaras*, debilitato *a* in *i* sicut in *pitár* -*tṛ'* q. v.; cf. gr. κάρα, κέρας, κρανίον; lat. *cranium*, *cere-brum*, quod capite fertur, mutato *f* in *b*, v. gr. comp. 18, *cer-vix*, v. *śirôd'arâ*, *śirôd'i*; *crinis*, v. *śirasiǵa*, *kêśa*, *śirôruha*; *cornu*, v. *śṛṅga*; fortasse *crista* primitive in capite stans, ita ut *cri-sta* = scr. *śiraṅst'a*; fortasse *calva* e *carva*; goth. *hvairnei* calva, *haurn* cornu; germ. vet. *hirni* cerebrum, *horn* cornu; lit. *karczei* m. pl. jubae equorum, *śerai* m. pl. setae; hib. *ceann* caput, fortasse per assim. e *cearn.*)

शिरसिज *śirasiǵa* m. (in capite natus, e loc. *śirasi* et *ǵa*) capillus.

शिरोधरा *śirôd'arâ* f. (e *śiras* et *d'ara* ferens in fem.) cervix. Hêm.; v. sq. (Sic lat. *cer-vix* explicari potest

e *cer* = scr. *śiras* et *vic-s* a *vincio*, ejectâ nasali, sicut in *conjux* a *conjungo*.)

शिरोधि *śirôd'i* m. (e *śiras* et *d'i* tenens, sustentans, a r. *d'â* s. *i*) cervix. Am.; v. praec.

शिरोरुह *śirôruha* m. (in capite crescens, e *śiras* et *ruha* crescens, v. euph. r. 76b)) capillus. H. 2. 6.

शिल् *śil* 6. par. (*uńćê*) spicas colligere. Vid. sq. et cf. *śil*.

शिल *śila* m. (r. *śil* s. *a*, nisi *śil* denom. a *śila*) agri tonsi reliqua stipula, spica. Man. 3. 100 (schol. *lûnakêdâraśêśad'anyâni śilâń*.

शिला *śilâ* f. lapis, saxum, petra. A. 9. 24. (Cf. lat. *silex*, hib. *clach*, *cloch* lapis.)

शिली f. (a *śila* signo fem. *î*) sagitta. Rag'. 7. 62.

शिलोच्चय *śilôććaya* m. (e *śilâ* et *uććaya* a r. *ći* colligere, praef. *ut* s. *a*) mons. N. 12. 37. A. 9. 7.

शिल्प *śilpá* n. opificium, ars. N. 15. 4.

शिव *śiva* adj. prosper, faustus, secundus. N. 24. 40. Sâ. 6. 44 rectus de via. N. 20. 17. *śiva* subst. n. felicitas, prosperitas. A. 5. 19. *śiva* m. deus Śivus.

शिवा *śivá* f. 1) dea Śivâ, Śivi uxor. 2) canis aureus (shacal). Sâ. 5. 75.

शिवि *śivi* m. Śivis, nomen regis cujusdam. Sâ. 2. 17. Collective hujus regis posteri. Dr. 8. 3 (v. gr. 579).

शिशिर *śiśirá* (forma redupl., ut videtur, a r. *śyâi*, cf. *śîta*) 1) adj. frigidus. 2) subst. m. frigus. Mêg'. 81.

शिशिरांशु *śiśirâńśu* m. (frigidos radios habens, Bah. e *śiśirá* et *ańśu*) luna. Ur. 92. 12; v. *himâńśu*.

शिशु *śiśú*, vêd. *śíśu* m. (ut videtur, forma redupl. a rad. *śvi* crescere, abjecto *i*, mutato *v* in *u*) 1) infans, parvulus, parvula. In. 1. 27. 2) pullus, catulus. Ur. 91. 10.

1. शिष् *śiś* 1. par. (*hińsâyâm* K. *vad'ê* V.) ferire, laedere, occidere. Cf. *śaś*, *śas* et *śâs* sgf. 4.

2. शिष् *śiś* 7. par. relinquere. Pass. relinqui, reliquum esse, restare. Mah. 3. 2070: *na tasya (nalasya) dâsâ na rat'ô na b'râtâ naća bând'avâń ... śiśyantê sma.* — *śiśṭá* relictus, reliquus. N. 9. 3: *śiśṭâ tê damayanty êkâ sarvam anyaģ ģitam mayâ*; 13. 35. B'. 4. 31. — *yud'i śiśyê* in pugnâ resto, i. e. cado, pereo, sicut germanice dicitur im Kampfe bleiben. Mah. 2. 1964: *avâpsyê vâ śriyań hitâń śiśyê vâ nihatô yud'iń.* — Caus. (secundum grammaticos cl. 10) reliqnum facere, relinquere. Mah. 3. 14760: *gâṇḍîvad'anvâ vṛkôdaraśća ... na śêśayêtâń yud'i śatrusênâm.* — *nińśêśita* (Bah. e *nis* et *śêśita* relictum, reliquiae) relicti, reliquiarum expers, non relictus. R. Schl. I. 65. 6: *nińśêśitê snnê*.

c. *ava* pass. relinqui, reliquum esse, restare. B'. 7. 2. — *avaśiśṭa* relictus, reliquus. N. 8. 5.

c. *ava* praef. *sam* caus. reliquum facere, relinquere. Mah. 1. 6337.

c. *ut*: *uććiśṭa* relictus, reliquus. N. 13. 68. Man. 11. 26.

c. *nis* v. simpl. caus.

c. *pari* caus. reliquum facere. Rag'. 12. 79.

c. *vi* 1) discernere, distinguere. Pass. discerni, distingui. Rag'. 17. 62: *tasya daṇḍavatô daṇḍań* (schol. *sâinyań*) *svadêhân na vyaśiśyata* (schol. *nâ 'b'idyata*). 2) praeferre, meliorem habere, pluris aestimare, c. acc. et instr. Mah. 3. 14735: *b'ânuprab'ṛtib'iśćâi 'tân viśinaśṭića kêśavań.* Pass. meliorem haberi, majoris aestimari, cum abl. vel instr. B'. 5. 2: *karmasannyâsât karmayôgô viśiśyatê*; 12. 12: *śrêyô hi ģńânam ab'yâsâģ ģńânâd d'yânań viśiśyatê*; Br. 2. 24: *yaģńâis tapôb'iń ... viśiśyatê striyâ b'artur nityam priyahitê sf'itiń.* — Absol. insigniri, insignitum, eximium esse. Mah. 1. 2916: *guṇâir apsarasân divyâir mênakê tvań viśiśyasê.* — *viśiśṭa* insignitus, egregius, praestantissimus. N. 1. 31. — Caus. superare. Mah. 3. 16449: *râvaṇis tu yadâ nâi 'nań viśêśayati sâyakâiń*; Mṛ. 19. 4: *kin tvam padâir mama padâni viśêśayantî vyâlî 'va yâsi*

patagêndrab'ayâb'ib'ûtâ; 117. 9: *madanam api guṇâir viśêśayantî.*

c. *vi* praef. *prati*: *prativiśiśṭa* insignitus, egregius, praestantissimus. C. abl. praestantior. Mah. 1. 4684.

3. शिष् *śiś* 10. par. v. 2. *śiś* caus.

4. शिष् *śiś* v. *śâs.*

शिष्ट *śiśṭâ* v. *śiś* et *śâs.*

शिष्य *śiśya* (rad. *śâs* suff. *ya*) part. fut. pass. r. *śâs.* Subst. m. discipulus.

शी *śî* 2. âtm. (anom. v. gr. 313. 449. 509) 1) jacere. Mah. 4. 826: *pańćâd'ikaǹ śatan taćća nihatan tatra b'ârata | mahâvanam iva ććinnaǹ śiśyê*; R. Schl. II. 9. 18: *śêśvâ 'nantarhitâyân tvam b'ûmâu*; N. 12. 27: *śayânam upaviśṭaǹ vâ st'itaǹ vâ*; 14. 3: *dadarśa nâgarâǵânaǹ śayânaǹ kuṇḍalîkṛtam.* Etiam par. Mah. 5. 63: *nihatâ vâ mayâ sarvê śêśyanti vasud'âtalê.* Etiam cl. 1 par. Mah. 3. 1215: *śayêt.* 2) dormire. H. 1. 34: *sê 'yam b'ûmâu pariśrântâ śêtê*; 1. 36. 37. 2. 11: *gaćća ǵânîhi kê nv êtê śêratê vanam âśritâǹ*; 17: *dadarśa ... pâṇḍavân pṛt'ayâ saha śayânân b'îmasênan tu ǵâgratam.* — *śayitâ* jacens, dormiens. Mah. 1. 2949. — Caus. *śâyáyâmi* pono. R. Schl. II. 66. 16: *tâiladrôṇyân tu saćivâiǹ śâyitan narâd'ipam.* (Gr. κεῖμαι, κεῖσαι = scr. *śê'śê*, κεῖται = scr. *śê'tê*, κοί-τη, κῶ-μα, κώ-μη; lat. *quies*, *quiesco*; goth. *hê-thjô* cubiculum, *hei-va* domus, in comp. *heiva-frauja*; island. vet. *hei-mr* domus; germ. vet. *hai-m*, *hei-m*; angl. *home*, v. Graff 4. 944 et 705; germ. vet. *hi-wo* conjux, maritus, *hi-wa* uxor, *hijan*, *hiwjan* nubere, Graff 3. 1063 [cf. gr. ἄκοιτις, ἀκοίτης], *hi-rât* connubium, nostrum *Heirath*; lit. *śê-tra* tugurium, *kiê-ma* vicus.)

c. *ati* 1) dormiendo aliquem superare, antecellere, alio plus dormire, cum acc. Mah. 3. 14686: *aham patîn nâ 'tiśayê nâ 'tyaśnê nâ 'tib'ûśayê.* 2) superare in universum. Rag'. 5. 14: *pûrvân mahâb'âga tayâ 'tiśêśê*; B'aṭṭ. 8. 1: *atyaśêrata tadvêgan na suparṇârkamârutâǹ.*

c. *ad'i* 1) incubare, c. acc. loci. R. Schl. II. 88. 12: *tdṛśîǹ râg'avaǹ śayyâm ad'iśêtê.* 2) indormire, cum acc. loci. Rag'. 5. 28: *adiśiśyê ... pradôśê rat'aǹ rag'uǹ.*

c. *prati* exadversum cubare vel dormire. Mah. 3. 16300: *pratiśiśyê ǵalanid'in vid'ivat kuśasaǹstarê.* Etiam par. Mah. 3. 16398: *pratiśêśyâmi.*

c. *sam* dubitare. Hit. 116. 2: *na hi saǹśayituǹ kuryât* (nisi legendum *saǹśayitam*). Vid. *saǹśaya*, *saǹśayita.*

1. शीक् *śîk* 1. âtm. (*sêćanê* K. *sêkê sarpê* V.) humectare, irrigare, ire. Vid. *sîk*, *sêk* et cf. *sić.*

2. शीक् *śîk* 1. et 10. par. (*âmarśê* K. *âmarśê sêkê* V.) tolerare, perferre, tangere, irrigare. Vid. 2. *sîk* et cf. *śuk.*

शीकर *śîkára* m. (r. *śîk* s. *ara*) pluvia tenuis. Am. — *karaśîkara* aqua quae elephanti proboscide continetur. Etiam omisso *kara* id. Ritu-S. 1. 15: *udgataśîkarâmb'aśô dantinaǹ.*

शीघ्र *śîg'ra* celer, velox. N. 15. 6. — *śîg'ram* adv. cito, celeriter. H. 4. 58.

शीत *śîta* (ut videtur, a r. *śyâi* q. v., suff. part. perf. pass. *ta*, cf. *śiśirá*) 1) frigidus. B'. 2. 14. 2) n. frigus. Hit. 80. 16.

शीतता *śîtátâ* f. (a *śîta* frigidus, s. *tâ*) frigus. Hit. 31. 5.

शीतल *śîtala* (a *śîta* s. *la*) frigidus. N. 13. 4.

शीत्कार *śîtkâra* m. (e *śît* et *kâra* faciens, v. *ćîtkâra*) voluptatem exprimens murmuratio. Ur. 68. 2.

शीभ् *śîb'* 1. âtm. (*katt'anê*) gloriari.

शीर्ण *śîrṇá* v. *śar* (*śṛ*).

शीर्ष *śîrśa* n. caput. N. 5. 5. Cf. *śiras.*

1. शील् *śîl* 1. par. (*samâd'âu*) meditari.

2. शील् *śîl* 10. par. 1) ire, adire, visitare (cf. *śêl*, *sêl*) Gîta-G. 7. 4: *niśi gahanam api śîlitam.* 2) induere. l. c. 5. 11: *śîlaya nîlanićôlam.* 3) co-

lere, venerari. Maḥ. 1. 3207: *sa śîlayan dêvayânîṅ kanyâṅ samprâptayâuvanâm.* 4) facere, parare. Gîta-G. 9. 6: *nalinidalaśîlitaśayanê* (schol. *śîlita = kṛta*).

शील *śîlá* m. n. natura, indoles. B'. 6. 16. Sâ. 6. 43; praesertim bona indoles, bona vitae ratio, boni mores, virtus. In. 4. 7. Br. 2. 27. N. 12. 26. 16. 24. 19. 13. 19. Sâ. 2. 20. — In fine compp. Baḥ. studium, voluntas, libido; e. c. *mṛgayâśîla* venandi voluptatem, venandi studium habens, venationi deditus. Śak. 27. 8 infr. (Cf. slav. *sila* vis.)

शीलवन्त् *śîlavant* (a praec. s. *vant vat*) bonâ indole praeditus. Rag'. 10. 71.

शुक् *śuk* 1. par. (*gatâu* K. *gatyâm* V.) ire, se movere.

शुक *śuká* m. psittacus.

शुक्र *śukra* (r. *śuć* s. *ra*) 1) m. planeta Venus vel ejus moderator, B'rigûs filius, Dâityorum praeceptor. 2) m. nomen mensis, Aprilis-Maius. Ḥ. 1. 10. 3) n. semen virile. Maḥ. 1. 2434.

शुक्ल *śúkla* (r. 2. *śuć* s. *la*) 1) albus. Sâ. 1. 19. 2) m. mensis dimidium, quo luna crescit. B'. 8. 24.

1. शुच् *śuć* 1. par. interdum âtm. dolere, moerere, lugere, miserari (praet. mltf. *áśôćišam* et *áśućam*). N. 12. 73: *samâśvasihi mâ śućaḣ*; B'. 16. 5: *mâ śućaḣ*. C. acc. N. 8. 24: *śôćan nalaṅ nṛpam*; 11. 11: *na śôćâmy aham âtmânam ... kat'an tu b'avitâsy êka iti tvâṅ nṛpa śôćimi* (*śôćimi* pro *śôćâmi*, ut videtur, metri causâ, cf. *rôdimi* etc. gr. 321); 11. 22. 15. 12: *kâm ênâṅ śôćasê nityam.* — Caus. 1) moerore afficere. Maḥ. 4. 581: *śôćayati mâm.* 2) i. q. primit. Maḥ. 1. 5649: *śôćayan prêtakâryâṇi ćakâra.* (Cf. 2. *kuć*, *ku*, *k'u*, gr. κωκύω, lit. *kauk-iu* ululo; fortasse hib. *caoine* „cry or lamentation for the dead, bewailing, mourning" = scr. *śôćana*.)

c. *anu* lugere, miserari. N. 15. 12. B'. 2. 11. 25. — Caus. id. Maḥ. 2. 9524.

c. *pari* i. q. simpl. Maḥ. 1. 4025. 3. 13656.

c. *pra* praef. *anu* id. Maḥ. 1. 3229: *mâi 'vaṅ śućô mâ ruda dêvayâni na tvâdṛśî martyam anupraśôćatê.*

2. शुच् *śuć* 4. par. âtm. lucere. In dial. vêd. cl. 1. Ṛgv. 36. 9: *śôćasva ... agnê.*

c. *apa* in dial. vêd. Intens. extingui. Ṛgv. 97. 1: *apa naḣ śôśućad ag'am.*

c. *â* in dial. vêd. collustrare. Ṛgv. 97. 1: *śuśugd'y â rayim* (v. gr. 389[b]).

शुच्य् *śućy* 1. par. i. q. *ćućy*.

शुचि *śúći* (r. 2. *śuć* s. *i*) 1) purus, albus. In. 5. 62. 2) m. planeta Venus aut ejus moderator. 3) m. nomen mensis (Maius-Junius). Ḥ. 1. 10.

शुचिस्मित *śućismita* (Baḥ. e praec. et *smita* risus) purum risum habens. In. 5. 1.

1. शुठ् *śuṭ'* 1. par. (*k'ôṭanê*) claudicare. (Cf. *śuṇṭ'*, *kuṇṭ'*, *k'ôṭ*, 2. *k'uṇḍ*, 1. *k'ôḍ*, *k'ôr*, *k'ôl*; gr. χωλός.)

2. शुठ् *śuṭ'* 10. par. (*âlasyê*) pigrum esse. Cf. 2. *śaṭ'*.

1. शुण्ठ् *śuṇṭ'* 1. par. (*śôśaṇê* K. *k'ôṭanê* V.; scribitur *śuṭ'*, gr. 110[a]) siccari (cf. *śuš*); claudicare (cf. 1. *śuṭ'*).

2. शुण्ठ् *śuṇṭ'* 10. par. (*śôśaṇê*; scribitur *śuṭ'*, gr. 110[a]) siccari. Cf. *śuš*.

शुद्ध *sudd'á* v. *śud'*.

शुद्धान्त *śudd'ânta* m. (e *śudd'á* et *ánta*) i. q. *antaḣpura*. Śak. 108. 1.

शुद्धि *śudd'i* f. (r. *śud'* s. *ti*) puritas.

शुध् *śud'* 4. par. interdum âtm. purificari, lustrari. Man. 3. 132: *na hi hastâv asṛgdigd'âu rud'irêṇâi 'va śud'yataḣ*; 11. 46: *akâmataḣ kṛtam pâpaṅ vêdâb'yâsêna śud'yati*; Hit. 126: *na vâriṇâ śud'yatićâ 'ntarâtmâ*; N. 8. 18: *na hi mê śud'yatê b'âvaḣ.* — Part. perf. pass. *śudd'á* (v. euphon. r. 83. *d*) purificatus, purus. N. 19. 14. Dr. 7. 7. — Caus. purificare, lustrare. N. 17. 10: *sunandâ śôd'a-*

yâmâsa piplupraććâdanam malam. (Fortasse *śud'* e *śad'*, debilitato *a* in *u*, cf. *śund'*, *ćand*, *śub'*; hib. *cuidh* „clean, pure", gr. καθαίρω, καθαρός, lit. *czys-ta-s* purus = scr. *śudd'ás* sicut send. *basta* ligatus = scr. *badd'á*, v. gr. comp. 102; *czystybe* puritas, castitas, *czystiju* purifico; boruss. vet. *skys-tan* [acc.] purum, castum = scr. *śudd'ám*; slav. чистъ *ćis-tŭ*, lat. *cas-tus*; v. Pott. 1. 252.)

c. *pari* caus. purificare. R. Schl. II. 31. 25.

c. *vi* i. q. simpl. Man. 5. 61. — *viśudd'a* purificatus, purus. B'. 18. 51. — Caus. purificare. Maḥ. 3. 15979.

c. *sam* id. *sanśudd'a* purificatus, purus. B'. 6. 45. — Caus. purificare. Man. 7. 185.

1. शुन् *śun* 6. par. (*gatâu* K. *gatyâm* V.) ire, se movere.

2. शुन् *śun* v. *śvan* (gr. 192).

शुन्ध् *śund'* 1. et 10. par. âtm. in dial. vêd. 1. et 10. par. purificare. 1. âtm. purificari. (Cf. *śud'* et vid. Westerg.)

1. शुभ् *śub'* 1. âtm. interdum par. splendere. N. 16. 19: *êšâ hi rahitâ têna śôb'amânâ na śôb'atê*; In. 5. 12: *gûḍ'agulpad'arâu pâdâu ... śôb'êtê kiṅkiṇîkinâu*; Maḥ. 1. 7137: *tvayâi 'va śôb'išyati râǵaputrî*; 4. 498: *śuśub'ê vadanan tasyâ rudantyâḥ.* — Caus. 1) facere ut quid splendeat, collustrare. In. 2. 27: *śôb'ayâńćakratuḥ sab'ân sûryaćandramasâu vyôma ... iva.* 2) ornare. N. 25. 6: *aśôb'ayanta nagaram*; In. 5. 9. 10. (Vid. *śumb'*, *sumb'*, *simb'* et cf. *śud'*; gr. κομψός, κομ-μός, κομέω; germ. vet. *sûbar* purus, v. *śub'rá*; lit. *żibbu* luceo, nisi pertinet ad *dîp.*)

c. *upa* caus. ornare. In. 2. 1. N. 12. 40.

c. *vi* splendere. Hit. 55. 22.

2. शुभ् *śub'* 6. par. splendere.

शुभ *śub'a* (r. *śub'* s. *a*) 1) nitidus, pulcher. In. 2. 24. 5. 39. 54. Ḥ. 4. 32. 2) faustus. N. 5. 1. B'. 2. 57. (Pers. خوب *ḱûb* pulcher, v. *śub'rá.*)

शुभ्र *śub'rá* (rad. *śub'* suff. *ra*) 1) splendidus. In. 5. 10. 2) albus. Am. (Germ. vet. *sûbar* purus, nostrum *sauber*, anglo-sax. *syfr.*)

शुम्भ् *śumb'* 6. par. lucere, splendere. (Vid. *śub'*.)

शुल्क् *śulk* 10. par. (*b'âšaṇê* K. *sarǵanê varǵanê b'âšê* V.) loqui, dimittere, creare, relinquere. Cf. *śvalk.*

शुल्क *śulka* m. n. (r. *śulk* s. *a*) vectigal. Am.

शुल्व् *śulv* 10. par. (*sarǵanê* K. *mânê sarǵê* V.) dimittere, creare, metiri.

शुल्व *śúlva* n. cuprum. Am.

शुल्वारि *śulvâri* m. sulphur. Ḥêm. (Cf. lat. *sulphur.*)

शुश्रूष् *śuśrûš* desid. rad. *śru* audire.

शुश्रूषा *śuśrûšâ* f. (a praec. s. *â*) obedientia. In. 4. 9.

शुश्रूषु *śuśrûšu* (a *śuśrûš* q. v., s. *u*) obediens.

शुष् *śuš* 4. par. arescere, siccari. A. 8. 8: *astran višôšaṇam ... prâhiṇavan ǵ'ôram aśušyat têna vâri ǵalam*; Dr. 6. 11: *kin tê muk'an śušyati*; Maḥ. 3. 591: *śušyêt tôyanid'iḥ.* Etiam âtm. R. Schl. II. 96. 34: *śušyamânân.* — Caus. siccare. B'. 2. 23: *naćâi 'nan klêdayanty âpô na śôšayati mârutaḥ*; A. 8. 9. (*śuš* non e *kuš* [v. p. 378] sed e *suš* ortum esse videtur, quâ formâ nituntur send. *huška* siccus, v. *śuškâ*; slav. *súch* siccus, v. gr. comp. 255. *m*; lit. *sáusa-s* id., gr. σαυσαρός, σαυσαρισμός; lat. *siccus* per assim. e *sis-cus* = scr. *śuškâ* q. v.; hib. *seacadh* „parched, dried, frozen, hard", *seacaighim* „I parch, dry, freeze", *sioc* „frost", *sican* id.)

c. *ut* caus. exsiccare. R. Schl. II. 64. 65: *śôka uććôšayati prâṇân vâristôkam ivâ 'tapaḥ.*

c. *upa* caus. id. Maḥ. 1. 4624.

c. *pari* i. q. simpl. B'. 1. 29.

c. *vi* caus. siccare. Maḥ. 1. 1336. 3. 10767.

c. *sam* âtm. siccari. Maḥ. 1. 8230: *d'ârâḥ ... k'ê samaśušyanta.* — Caus. siccare. Rag'. 6. 36.

शुष्क *śuśká*, vêd. *śúśka* (r. *śuś* s. *ka*) siccus, exsiccatus. N. 16. 14. (Lat. *siccus*, v. *śuś*.)

शुष्म *śúśma* (r. *śuś* s. *ma*) masc. 1) sol. 2) ignis 3) aër, ventus. Neut. 1) lumen, splendor. 2) vis, robur.

शुष्मन् *śuśman* m. (r. *śuś* s. *man*) ignis. Am.

शुष्मिन् *śuśmín* (a *śúśma* s. *in*) fortis, robustus. H. 1. 13.

शूकर *śúkara* m. (e *śú*, a sono dictum, et *kara* faciens) sus, porcus. (Cf. lat. *sus*, gr. σῦς, ὗς, germ. vet. *sú*, nostrum *Sau*.)

शूद्र *śúdrá* m. vir quarti Indorum ordinis, qui opifices comprehendit. Br. 2. 16. B'. 9. 32.

शून *śúná* part. perf. pass. r. *śvi*.

शून्य *śúnya* inanis, vacuus. Su. 2. 18. (Cf. gr. κενός, κενεός; fortasse aeol. κέννος per assimil. e κένjος sicut prâcr. *aṇṇa*, gr. ἄλλος ex *aṇya*, ἄλjος = *anyá* q. v.)

1. शूर् *śúr* 4. âtm. (*stamb'ê* K. *stamb'aḥinsê* V.) firmum, immobilem esse, ferire, occidere, laedere.

2. शूर् *śúr* 10. âtm. (*vikrântâu* K. *vikramê* V.; fortasse denom. a seq.) fortem esse, fortitudine praeditum esse.

शूर *śú'ra* m. (ut mihi videtur, a r. *śvi* crescere q. v., correpto *vi* in *ú*, s. *ra*, sicut goth. *mag* possum, *mah-ts* potestas cohaeret cum *maḥ* crescere) heros. (Cf. *śura* in *śvaśura*, gr. κῦρος, κύριος.)

शूरता *śúrátá* f. (a praec. s. *tá*) fortitudo, animus heroicus. Hit. 89. 18.

शूर्प् *śúrp* 10. par. (*mânê*) metiri.

शूल् *śúl* 1. par. (*ruǵâyâm*) i. q. *ruǵ*.

शूल *śúla* m. n. (ut videtur, a r. *śúl* s. *a*) hasta. Su. 1. 14. 2. 3. (Slav. *súliza* id.)

शूलमुद्गरहस्त *śúlamudgarahasta* (Bah. e *śúlamudgara* hasta et clava, et *hásta* manus) hastam et clavam in manu habens (v. annot. ad r. 601). Su. 2. 3.

शूलहस्त *śúlahasta* (Bah. e *śúla* et *hásta*) hastam in manu habens (v. gr. 601 annot.). Su. 1. 14.

शूष् *śúś* 1. par. (*prasavê*) generare. Cf. *súś*, *sú*, *su*.

शृ *śr* in specialibus tempp. ponitur pro *śru* audire.

शृगाल *śṛgâla* m. canis aureus (shacal). Dr. 6. 22.

शृङ्खल *śṛṅk'ala* m. n., शृङ्खला *śṛṅk'alâ* f. 1) catena. 2) cingulum (viri). Am.

शृङ्ग *śṛ́ṅga* n. (ut videtur, correptum e *śiraṅga* i. e. *śiram* acc. τοῦ *śira* caput et *ga* iens) 1) cornu. 2) cacumen montis. N. 12. 37. 13. 9. (Vid. *śíras* et cf. lit. *rága-s*, slav. *rog*, abjectâ cons. initiali.)

शृङ्गार *śṛṅgâra* m. amor.

शृङ्गिन् *śṛṅgín* (a *śṛ́ṅga* s. *in*) cornutus. M. 32.

शृणि *śṛṇi* f. i. q. *aṅkuśa*.

शेखर *śêk'ara* m. sertum floreum in vertice (cf. *śik'ara*). Ritu-S. 1. 6. Vid. *ćandraśêk'ara*.

शेफ *śêp'a* m. penis. Vid. sq.

शेफस् *śêp'as* n. id. Am.

शेरते *śêratê* v. *śî* (gr. 313).

शेल् *śêl* 1. par. (*gatâu* K. *ćâlagatâu* V.) ire, se movere. Vid. *śal*.

शेव् *śêv* 1. âtm. i. q. *sêv*.

शेष *śêśa* (r. *śiś* s. *a*) adj. reliquus. Mêg'. 18. 31. 85. Qui superest. Dr. 7. 4. Subst. m. reliquum, reliquiae. Mêg'. 39.

शेषा *śêśâ* f. pl. (fem. praec.) flores qui deo vel idolo oblati sunt, deinde alicui traduntur. Sâ. 1. 26. 27.

शैथिल्य *śâit'ilya* n. (a *śit'ila* s. *ya*) laxitas, tenuitas, paucitas. Hit. 62. 22.

शैल *śâila* (a *śilâ* s. *a*) 1) saxosus, petrosus. A. 8. 10. 2) m. mons. H. 4. 46.

शैलूष *śâilúśa* m. 1) i. q. *vilva*. Am. 2) histrio, saltator, gesticulator scenicus. R. Schl. II. 30. 8.

शैवल *śâ'ivala* m. planta aquatica, Vallisneria. Am.

शैवाल *śâivâla* i. q. *śâ'ivala*.

शैव्या *śâivyâ* f. (a *śiva* s. *ya* in fem.) nom. propr. Sâ. 6. 2.

शैशिर *śâiśira* m. (a *śiśira* frigidus, s. *a*) nomen montis. A. 3. 10.

शो *śó* 4. par. *śyámi* (gr. 302) acuere. Part. perf. pass. *śitá* et *śâtá* (Pâṇ. VII. 4. 41) acutus. (Vid. *śi* et cf. lat. *cautes*, *cós*, v. *śâṇa*, *cuneus*, *cacû-men*; gr. κῶνος; anglo-sax. *hvetan* acuere, v. gr. comp. 86. 1 et 109[b]. 1; island. *hvetia* id.; germ. vet. *hvezjan*, nostrum *wetzen*; hib. *geur* „sharp, sour, edged", *gear* id., *geire* „sharpness", *geirim* „I hwet, I grease". Cum *śó* praef. *â* cf. lat. *acuo*, *acus*; gr. ἀκή, ἀκωκή, ἀκ-μή, ἄκρος cet.; lit. *aś-trus* acutus, *aś-mû* acies; slav. *os-tr* acutus. Fortasse etiam scr. *áśman* lapis a *śó* praef. *â* descendit, correpto *â*, et abjecto *ó* sicut in *śyámi* acuo. Etiam *ágra* huc trahi posset, ita ut sit pro *âkra*, servatâ primitivâ gutturali. Vid. Pott. 1. 291.)

c. *ni* id. B^c^att. 17. 4: *nyaśyam astrâṇi.* — *niśita* acutus (etiam *niśâta* Pâṇ. VII. 4. 41). Dr. 8. 27.

c. *sam*: *saṅśita* (Pâṇ. VII. 4. 41) perfectus, peractus, praesertim in comp. c. *vrata*. B^c^. 4. 28: *saṅśita-vratâh*; A. 2. 17: *saṅśitavratah* (sic nunc c. ed. Calc. III. 166 legendum esse censeo; ita etiam Man. 1. 104 legerim *saṅśitavrata* pro *śaṅsitavrata*. Vid. *śi* et Wils. s. v. *saṅśita*.

शोक *śóka* m. (r. *śuć* moerere, s. *a*) moeror. B^c^. 1. 47.

शोण् *śóṇ* 1. par. rubere; v. sq.

शोण *śóṇa* (r. *śóṇ*, nisi hoc est denom. a *śóṇa*) coccineus, Wils.: „crimson". (Cf. slav. *sini* ὑακίνθινος.)

शोणित *śóṇitá* n. (a praec. s. *ita*) sanguis.

शोधन *śód^c^ana* n. (caus. r. *śud^c^* s. *ana*) purificatio. Hit. 97. 15.

शोभन *śób^c^aná* (r. *śub^c^* splendere, s. *ana*) pulcher. N. 3. 23. 5. 28. 19. 27.

शोभा *śób^c^â* f. (r. *śub^c^* s. *â*) splendor. Am.

शौच *śâućá* n. (a *śući* s. *a*) puritas, purificatio. N. 6. 10. 7. 3.

शौट् *śâuṭ*, शौड् *śâuḍ* 1. par. (*garvê*) superbum esse.

शौण्ड *śâuṇḍa* (a *śuṇḍâ* potus inebrians) adj. ebrius. Subst. m. elephantus ebrius. Dr. 6. 5.

शौर्य *śâurya* n. (a *śûra* heros, s. *ya*) animus heroicus, fortitudo. B^c^. 18. 43.

श्चुत् *śćut* 1. par. effundere. Ṛgv.-V. 110. 4: *trayah kôśâsó* (nubes) *mad^c^vah* (aquam) *śćótanti*. Vid. Westerg. et cf. *ćyut*, *śćyut*.

c. *upa* id. Ṛgv. 87. 2.

c. *pra* id. B^c^aṭṭ. 14. 79: *raktam praćuśćutuh kśuṇṇâh*.

श्च्युत् *śćyut* 1. par. stillare, fluere. B^c^aṭṭ. 14. 40: *ćuśćyóta vraṇinâh raktam*. Cum acc. effundere. B^c^aṭṭ. 15. 51: *raktam aśćyótiśuh kśuṇṇâh*. Vid. *śćut*.

श्नथ् *śnat^c^* 1. par. in dial. vêd. ferire, occidere. Ṛgv. 63. 5: *śnat^c^ihy amitrân* (*śnat^c^ihi* ad analogiam formarum *rudihí*, *śvasihí* etc. v. gr. 321); *śnat^c^itár -tṛ́* „necator, necans". Ṛgv. 53. 2. (Vid. *knat^c^* et cf. *śrat^c^*, *krat^c^*, *ślat^c^*, *klat^c^*; goth. *SNITH* secare [*sneitha*, *snaith*, *snithum*]; germ. vet. *snídu* seco; hib. *slethe* „cutting, striking".)

श्मन् *śman* nom. indecl. os, vultus.

श्मशान *śmaśâna* n. (fortasse *śma* pro *śava* cadaver, ejecto *a* et mutato *v* in *m*, v. gr. comp. 63, et *śâna* e *śayana*, v. Wils.) locus, in quo corpora mortua comburuntur vel sepeliuntur. Dr. 6. 21.

श्मश्रु *śmáśru* n. (e *śman* et *śru*, quod correptum esse videtur e *śuru* vel *śûru* a r. *śvi* crescere, v. *śúra*, *śváśura*) barba. Ḥ. 2. 3. (Hib. *smig* mentum.)

श्मश्रुल *śmaśrula* (a *śmáśru* s. *la*) barbatus. Rag^c^. 4. 63.

श्मील् *śmîl* 1. par. (*nimêśaṇê*) nictare, connivere oculis. Scribitur etiam *smîl*.

श्याम *śyâmá* niger, violaceus, lividus. Ḥ. 2. 2. 19. 25. N. 12. 50. 18. 11. (Cf. *śyâva*, lit. *śêma-s* colore cinereo, hib. *ciar* „dark brown, black".)

श्याल *śyâla* m. uxoris frater. B^c^. 1. 34.

श्याव *śyâva* fuscus. (Vid. *śyâmá* et cf. russ. *sivyĭ* dunkelgrau.)

श्यामिका *śyâmikâ* f. (a *śyâmâ* s. *ika* in fem.) nigredo. Śak. 46. 17. Ragʿ. 1. 10.

श्येत *śyêta* albus. Am. (Cf. *śvêta.*)

श्येन *śyênâ* m. falco.

श्यै *śyâi* 1. âtm. (*gatâu*) ire. Part. perf. pass. *śînâ* coagulatus. *śîtâ* frigidus. Pâṇ. VIII. 2. 47.

c. *â* siccari, arescere. Ragʿ. 17. 37: *yâvan nâ "śyâyatê vêdir abʿiśêkagalâplutâ.* Part. perf. pass. *âśyâna* siccatus. Ragʿ. 4. 24: *saritô kurvatî gâdʿâñ pathaśćâ "śyânakardamân.*

श्रङ्क् *śrańk* 1. âtm. (*gatâu* K. *sarpê* V.) ire. Vid. sq. et cf. *ślańk, srańk, śvańć.*

श्रङ्ग् *śrańg* 1. par. (*vragê*; scribitur *śrag*) ire. Cf. *ślańg, śvańg, śrańk, ślańk, śri*; germ. vet. *slange* serpens, *slenga* funda.

श्रण् *śraṇ* 1. et 10. par. *śrâṇâmi, śrâṇâyâmi* (*dânê*) dare, largiri.

c. *vi* id. R. Schl. II. 32. 35: *gavâñ sahasram asty êkañyad aviśrâṇitam mayâ.*

श्रत् *śrat* indecl. fides. Invenitur in compositione cum rad. *dʿâ* q. v.

1. श्रथ् *śratʿ* 1. et 10. par. (*bandʿanê* K. *bandʿê môkśê vadʿê* V.) ligare, nectere, solvere, occidere. (Cf. *grantʿ, śrantʿ, ślatʿ, śnatʿ*; lat. *crâtes, rete, res-tis* e *ret-tis*, v. Ag. Benary p. 222 et 262.)

2. श्रथ् *śratʿ* 1. par. (*vadʿê*) ferire, occidere. Vid. *śnatʿ.*

3. श्रथ् *śratʿ* 10. par. *śratʿâyâmi* (*dâurbalyê*) debilem, laxum, solutum esse. Cf. 1. *śrantʿ.*

4. श्रथ् *śratʿ* 10. par. *śrâtʿâyâmi* (*pratiharśê môkśayatnayôñ* K. *pratiḥrśi yatnê* V.) exhilarare, niti, operam dare. — In dial. vêd. solvere. Rgv. 24. 14: *ênâñsi śiśratʿañ* (praet. mltf. sensu imper.) *kṛtâni.* Vid. 1. et 2. *śrantʿ.*

श्रद्ध *śraddʿa* (e *śrat* et *dʿa* ponens) fidem ponens, credens. Bʿ. 17. 3.

श्रद्धा *śraddʿâ* f. (e *śrat* et *dʿâ* positio, a r. *dʿâ*) fides. Bʿ. 6. 37.

श्रद्धामय *śraddʿâmaya* (a praec. s. *maya*) fide praeditus. Bʿ. 17. 3.

श्रद्धावन्त् *śraddʿâvant* (a *śraddʿâ* s. *vant vat*) fide praeditus. Bʿ. 3. 31. 4. 29.

1. श्रन्थ् *śrantʿ* 1. âtm. (*śâitʿilyê*; scribitur *śratʿ*) laxum, solutum esse. Cf. *śratʿ.*

2. श्रन्थ् *śrantʿ* 1. et 10. par. (*sandarbʿê* K. *darbʿê vadʿê* V.) jungere, nectere, serere; occidere. Cf. 2. *grantʿ*, 1. *śratʿ*; gr. κλώθω.

3. श्रन्थ् *śrantʿ* 9. par. *śratʿnâmi* (*môćanapratiharśayôñ* K. *môkśê pratiḥrśi* V.) solvere, exhilarare.

श्रम् *śram* 4. par. *śrâmyâmi* (gr. 303), praet. mltf. *âśramam.* Defatigari. Bʿatt. 14. 48: *nâ 'śramad gʿnan plavańgamân.* — *śrântâ* (gr. 550) defatigatus, defessus. H. 1. 4: *śrântâñ pipâsârtâ nidrândʿâñ pâṇḍavâñ*; N. 15. 10: *kva sâ ... śrântâ śêtê.* Vid. *klam.* (Huc vel ad *klam* trahi posset germ. vet. *HLAD* onerare [*hladu, hluod*], abjecto *m* et addito *d*, v. gr. comp. 109[b]. 1 et cf. gerund. scr. *gâtya* a *gam*, gr. 568; gr. κμη [κάμνω].)

c. *pari* id. *pariśrânta* defatigatus, defessus. H. 1. 34. Su. 1. 8. N. 13. 4.

c. *vi* quiescere, requiescere. R. Schl. I. 62. 1: *śrântavâhanô vyaśrâmyat*; Mah. 1. 5211: *viśaśrâma ... kuruvêśmani.* Etiam cl. 1 par. âtm. Mah. 3. 3397: *viśramêd yatra śrântañ*; H. 1. 25: *viśramadʿvam.* — Pass. impers. N. 21. 27: *viśrâmyatâm ity uvâća klântô 'ssi* (*viśrâmyatâm* anomale pro *viśramyatâm*, nisi pertinet ad caus.). — *viśrânta* qui requievit, requietus, relaxatus. N. 17. 28. 18. 18. Sâ. 5. 66. — Caus. *viśrâmayâmi* facio ut requiescat. Mah. 3. 11004: *âginasañstarê pârtʿâ viśrâmayâmâsur labdʿasańgńâm.*

श्रम *śrama* m. (r. *śram* defatigari, s. *a*) lassitudo. H. 1. 19. Sâ. 5. 3. 27.

श्रम्भ् *śramb'* 1. âtm. (*viśvâsê*; scribitur etiam *sramb'*) confidere. Nonnisi cum *vi* compositum invenitur. *viśrabd'a* confidens. Mah. 3. 12996: *tvam iha viśrabd'aś ćara*; R. Schl. II. 19. 5. Hit. 22. 17. — *viśrabd'am* adv. confidenter. N. 4. 2.

श्रवण *śravaṇa* (r. *śru* s. *ana*) 1) n. auditio. Mah. 3. 8300. 2) m. n. auris. Am.

श्रवस् *śrávas* n. (r. *śru* s. *as*) 1) id. Am. 2) in dial. vêd. gloria. (Gr. κλέ(ϝ)ος; bib. *cluas* auris.)

श्रा *śrâ* 2. par. coquere. Part. perf. pass. *śritá* et *śrâṇá*, anom. *śṛtá* (in dial. vêd. *śrâtá* et *śritá*). N. 23. 20: *śritam mâṅsam* (ed. Calc. 3. 2941: *śṛtam*); R. Schl. II. 56. 24: *ayaṅ sarvaḣ samastâṅgaḣ śritaḣ kṛṣṇamṛgô mayâ.* — Caus. *śrapáyâmi* (pro *śrâpáyâmi*) facio ut coquatur, coquo. R. Schl. I. 13. 39: *patatriṇas tasya vapâm udd'ṛtya ... śrapayâmâsa*; II. 56. 21: *âiṇêyaṅ śrapayasva*; Mah. 1. 6392: *yâǵêna śrapitaṅ havyam*; 3. 5038: *ćaruṅća śrapayan.* (Vid. *śrâi* et cf. *śrî*, 1. *ćur*, slav. зрѣти *zrê-ti* maturescere, fortasse gr. ἄρ-τος e κάρ-τος per metath. e κρά-τος = part. perf. pass. vêd. *śrâtá*; κάγχρυς forma redupl. pro κάρχρυς (v. gr. 507); goth. *hauri* pruna; fortasse lat. *cul-ina*, mutato *r* in *l*. Ad formam caus. *śrapáyâmi* trahi possunt hib. *cramhaim* „I concoct, digest", *mh* = *v* pro *p*, v. Pictet p. 60 et 69; lat. *cremare*, *carbo*, gr. κρίβανος, κριβάνη, κράμβος; goth. *hlaif-s*, them. *hlaiba*, nostrum *Laib*, anglo-sax. *hlâf*; lit. *iš-sirpstu* maturesco, gr. περκάζω; germ. vet. *rîfi* maturus, nostrum *reif*, anglo-sax. *ripe*, abjectâ gutturali, v. *pakvá* maturus a पच् *pać* coquere; fortasse gr. καρπός et germ. vet. *herpist* autumnus, anglo-sax. *hearfest* a maturescendo dicta sunt. Cf. Pott. 1. 196 et Benfey 2. 177.)

श्राद्ध *śrâdd'a* n. (a *śradd'â* s. *a*) donum sacrum quod Manibus offertur. Man. 3. 204.

श्रान्त *śrântá* v. *śram.*

श्राम् *śrâm* 10. par. (*âmantraṇê* K. *mantrê* V.) loqui, alloqui, advocare, invitare.

श्रि *śri* 1. par. âtm. ire, adire, inire, ingredi. Hit. 26. 5: *yan dêśaṅ śrayatê* (*vîraḣ*) *tam êva kurutê bâhupratâpârǵitam*; Rag'. 3. 70: *munivanataruććâyâm ... śiśriyê*; B'. 9. 12: *prakṛtim môhinîṅ śritâḣ.* (Cf. *ćar*; germ. vet. *hlei-tara* scala, anglo-sax. *hlæ-dre*, *hlæ-der*, nostrum *Leiter*, v. Graff. 4. 1115; goth. *hlei-thra* tabernaculum, *hlija* id., cf. आश्रय *âśraya* et v. वेश *vêśa* domus a *viś* intrare; lit. *klê-tis* cella in supremâ parte aedium; slav. *klê-tĭ* cella; germ. vet. *hlinian*, *hlinôn*, *hlinên* se acclinare, inniti [v. *śri* praef. *sam*], *oba-hlinên* excellere, *fora-hlinên* praeminere; *hlî-ta* declivitas, v. Graff. 4. 1094 sq.; *scrîtan* gradi, v. gr. comp. 109[b]. 1; *ga-scrîtan* delabi, *scrit*; island. vet. *skrid* passus; lit. *klejōju* oberro, pervagor, *klystu* e *klydtu*, *klydēju* id.; gr. κλί-νω, κλι-τύς, κλι-σία cet.; lat. *clî-no*, *clîvus*, v. *śri* praef. *ut.*)

c. *ad'i* praef. *sam* adire, aggredi. N. 23. 12.

c. *ab'i* id. Mah. 1. 8274: *b'ayâd raṇam parityaǵya śakram êvâ 'b'iśiśriyuḣ.*

c. *â* 1) id. N. 12. 12: *śilâtalam aḱâ "śritâ*; H. 2. 11: *vanam âśritâḣ*; Mah. 3. 13069: *âśrayiśyantića nadîḣ parvatân viśamâṇića.* Pass. Hit. 70. 7: *sa lakśmyâ "śrîyatê ǵanaḣ.* 2) propendere, se convertere, addictum, intentum esse. H. 1. 41: *d'armam âśritâ*; 3. 19: *yân imân âśritâ 'kârśîr vipriyaṅ sumahan mama*; N. 6. 8: *kâća sarvaguṇôpêtan nâ "śrayêta nalam*; B'. 6. 1.

c. *â* praef. *anu* adire. R. Schl. II. 84. 7.

c. *â* praef. *apa* id. Mah. 3. 13238. 13239. Adhibere. Mah. 1. 651: *âhâram anapâśritya na śarîrasya d'âraṇam.*

c. *â* praef. *vi* + *apa* id. B'. 9. 32.

c. *â* praef. *upa* id. H. 1. 44. B'. 4. 10.

c. *â* praef. *sam* id. H. 2. 1.

c. *ut*: *uććri* (v. euphon. r. 61) extollere, sublevare. Sâ. 5. 95: *uććritya bâhû.* — *uććrita* erectus, sublatus. N. 12. 37.

c. *ut* praef. *ab'i* id. Dr. 8. 20: *gagavaram ab'yuććritakaram.*

c. *upa* adire, aggredi. Mah. 3. 10456: *śarâń... ab'êdyań kavaćańćâi 'va sadyas tam upaśiśriyuń.*

c. *nis* praef. *vi* egredi. Sâ. 6. 14: *vaktrâd vâkyań viniśśritam.*

c. *pra*: *praśrita* modestus. In. 1. 10: *sannatań praśritô b'ûtvâ*; R. Schl. I. 18. 5: *praśritań vâkyam.* Vid. *praśraya.*

c. *pra* praef. *sam*: *sampraśrita* i. q. *praśrita.* R. Schl. II. 70. 11: *ûćuń sampraśritań vâkyam.*

c. *sam* 1) i. q. simpl. Mah. 3. 13053: *tân dêśân sańśrayiśyanti.* 2) se acclinare in alqd, niti aliquâ re, c. acc. R. Schl. II. 60. 20: *bâhû râmasya sańśritâ*; 66. 10: *santrastâ râg'avań sańśrayiśyati.*

श्रित *śritá* v. *śri* et *śrâ.*

श्रिष् *śriś* 1. par. (*dâhê*) urere. (Cf. *śliś*, 1. *śrî*, *śrâ*, *grîśmá.*)

1. श्री *śrî* 9. par. âtm. coquere. Rgv. 84. 11: *sômań śrîṇanti*; 68. 1: *śrîṇan.* (Vid. *śriś.*)

2. श्री *śrî* f. 1) dea Lakśmîa, Viśṇûs uxor. N. 1. 13. 2) fortuna, felicitas. Su. 2. 10. B'. 10. 34. 3) pulchritudo, gratia, venustas. In. 4. 7. N. 3. 11. 4) reverentiae causâ nominibus personarum vel rerum venerandarum anteponitur, e. c. *śrîgaṇêśa* quasi sanctus Ganêśus vel summe venerandus Ganêśus, *śrîmahâb'ârata* summe venerandum Mahâ-B'âratum.

श्रीकण्ठ *śrîkaṇt'a* m. (Bah. e *śrî* et *kaṇt'á* collum) cognomen Śivi. Hit. 33. 7.

श्रीमत् *śrîmant* (a praec. s. *mant mat*) felix, fortunatus.

श्रील *śrîlá* (a *śrî* felicitas, s. *la*) felix. Am.

1. श्रु *śru* 5. par. interdum âtm. *śṛṇômi* (gr. 342), praet. mltf. *áśrâuśam.* 1) audire, auribus percipere. Mah. 3. 13489: *śṛṇu râgan... idam âk'yânam*; Br. 2. 3: *ârtigam mahâśabdam ... kuntî śuśrâva*; Mah. 3. 3084: *aśrâuśît savyasâćinań vartamânan tapasy ugrê*; 1. 2285: *na hi tṛpyâmi pûrvêśâń śṛṇvânaś ćaritram mahat*; 3. 13490: *tać ćṛṇuśva mahîpatê.* Pass. Mah. 4. 1788: *divam âvṛtya śabdas tu nivṛttań śuśruvê punań.* 2) auscultare, obedire. B'. 18. 58: *at'aćêt tvam ... na śrôśyasi vinańkśyasi.* Cum gen. Mah. 3. 10327: *sâćâ 'sya na śṛṇôti vâi.* — Caus. *śrâvâyâmi* facere ut quis audiat, dicere: *p'âlgunasya vaćań śrutvâ ... gand'arvavaćanań sarvań śrâvayâmâsa.* Pass. c. nom. pers. et acc. rei. Mah. 3. 2: *śrâvitâń paruśâ vâćań ... kim akurvata kâuravyâń*; R. Schl. I. 17. 18: *śrâvitâ vanavâsańća b'artrâ sâ.* — Desid. âtm. *śuśrûśê* 1) audire velle. Mah. 3. 13248: *râganyamahâb'âgyam idânîń śuśrûśâmahê.* 2) auscultare, obedire. In. 5. 34: *ahań samanugńâtâ têna pitrâ ... tavâ 'ntikam anuprâptâ śuśrûśitum.* Cum acc. pers. Man. 5. 155: *patiń śuśrûśêta*; Mah. 3. 13722: *gurû vṛdd'âu śuśrûśê 'ham.* Pass. Man. 10. 100: *yâiń śuśrûśyantê dvigâtayań.* (Gr. κλύω, κλυ-τός = scr. *śrutá*, v. praef. *vi*; lat. *clu-tus*, *inclu-tus*, *cluo*, *aus-cul-to*; goth. *hliu-ma*, them. *hliu-man*, auris, cum debiliore gunae formâ, v. gr. comp. 27 et 109[b]. 1; germ. vet. *hlû-t* sonorus = श्रुत *śrutá*, productâ vocali [nostrum *laut*], *hlûti* f. sonus, unde *hlûtian* sonare, *hliu-munt* fama, opinio [nostrum *Leumund*], *hlio-dar* sonitus; hib. *cluinim* „I hear", *cluas* „ear" v. *śrávas.* Cum desid. *śuśrûś* conferantur: lit. *klausu* audio, russ. *slušaju* ausculto, germ. vet. *hlosên*, *hlosôn*, *hlosian*, *losên* cet. audire; sax. vet. *hlus-t* auditus, auris; anglosax. *hlys-ton* audire, angl. *lis-ten*, hib. *clos* „hearing, report", *cloisim*, *cluisim* „I hear". Huc etiam trahi posset goth. *hausja* audio, ita ut mutilatum sit e *hlausja*, germ. vet. *hôriu*, angl. *hear*, mutato *s* in *r*. Ad caus.

śrâváyâmi pertinent lat. *clâmo*, mutato *v* in *m*, v. gramm. comp. 109ª). 6 et 109ᵇ). 1; lit. *ślōwiju* laudo, celebro, v. praef. *vi*; fortasse *klabu* loquor e *klawu*; russ. *slav-i-tj* celebrare, *slovo* verbum, sermo; slav. vet. *slovuṅ* appellor, *slava* gloria; gr. κλαίω, κλαύσω, nisi pertinet ad क्रन्द् *krand* plorare, abjecto *d*, mutato *n* in υ, sicut e. c. in 3. pers. pl. τύπτουσι e τύπτοντι, mutato τ in σ; καλέω per metath. e κλα(ϝ)έω, κλείω e κλεϝίω; sax. vet. *hlamôn* sonare, strepere, de fluctibus; germ. vet. *hlamôn* crepitare, cum *m* pro *v* sicut in lat. *clamo*; *scriu* clamo, praet. *screi*, pl. *scrir-u-mês* e *scriw-u-mes* (?), sicut *birumês* sumus = भवामस् *b'avâmas*, v. gr. comp. 20.)

c. *anu* i. q. simpl. B'. 1. 44. Man. 9. 100: *anuśuśruma*.

c. *â* caus. narrare. Mah. 3. 15260.

c. *upa* i. q. simpl. Mah. 2. 1244. Auscultare. R. Schl. II. 3. 3. 1.

c. *pari* id. Mah. 1. 3754.

c. *prati* polliceri, c. gen. pers. N. 4. 16: *pratiśrutya dêvatânâm*.

c. *vi* pass. 1) audiri. R. Schl. I. 13. 13: *vyaśrûyataća śabdô syam*. 2) celebrari. Hit. 5. 11: *varam êkaṅ (putraṅ) kulâlambî yatra viśrûyatê pitâ*. — *viśruta* inclutus. In. 2. 12. — Caus. *viśrâvayâmi* sonare, facio ut resonet. Mah. 3. 16556: *antarikśê vâg âsît sarvâ viśrâvayan diśaṅ*. Clamare, exclamare, pronuntiare. Mah. 1. 6287: *nâma viśrâvya*. Narrare. Mah. 3. 12266: *karma viśrâvayâmâsa yat'âb'ûtam*.

c. *sam* 1) audire. N. 11. 26: *âkrandamânâṅ saṅśrutya*. 2) polliceri. N. 3. 9: *kariśya iti saṅśrutya*. Caus. facere ut quis audiat, narrare, c. 2. acc. Mah. 5. 560: *upâk'yânam idam ... saṅśrâvayâmi tvâm*.

2. श्रु *śru* 1. par. vid. *sru*.

श्रुति *śruti* f. (r. *śru* s. *ti*) 1) auditio. In. 2. 5. Br. 2. 16. 2) sensus audiendi. 3) auditum, traditum, praesertim e scriptis sacris. B'. 2. 53.

श्रुतिमन्त् *śrutimant* (a praec. s. *mant mat*) auditu praeditus. B'. 13. 13.

स्रुव *śruva* n. cochlear sacrificum.

श्रेणि *śrêṇi* f. (ut videtur, a r. *śri* s. uṇâd. *ni*) linea. Mêg'. 22. 29. 36.

श्रेयांस् *śrêyâṅs* (ut mihi videtur, a *śrîlâ* vel *śrîmant* felix, cum guṇâ vocalis *î*, abjecto suffixo *la* vel *mant mat*, suff. *yâṅs* pro *îyâṅs*, v. gr. 226. 3 et 227; ita superl. *śrêśt'a* e *śrê* + *iśt'a* pro *iśt'a*) 1) adj. melior. Br. 1. 35. 2) subst. n. salus, felicitas. In. 3. 7. N. 12. 89. B'. 3. 8.

श्रेष्ठ *śrêśt'a* (v. praec.) optimus. In. 5. 17.

श्रै *śrâi* 1. par. i. q. *śrâ*. (Vid. gr. 354.)

श्रोण् *śrôṇ* 1. par. (*saṅg'âtê*) coacervare. Cf. *ślôṇ*. (Vid. *śrôṇi* et cf. anglo-sax. *hlaw*, *hlæw* „a heap, barrow, a small hill"; goth. *hlain* collis. Vid. seq. et *nitamba*.)

श्रोणि *śrôṇi* f. (ut videtur, a r. *śrôṇ* s. *i*) nates, clunes. N. 11. 32. Lass. 50. 17: *pînaśrôṇipayôd'arâ*; v. sq. (Cf. lat. *clûnis*, gr. κλόνις, hib. *slias* „the thigh, the loins". Vid. *śrôṇ*.)

श्रोणी *śrôṇî* f. id. H. 3. 5. In. 4. 6. 5. 5. Gîta-G. 12. 11. Mêg. 80: *śrôṇîb'ârâd alasagamanâ* (cf. Ur. 60. 15: *paśćân natâ gurunitambatayâ*). — *suśrôṇî* καλλίπυγος. In. 4. 6. Vid. *śrôṇi*.

श्रोतस् *śrôtas* v. *srôtas*.

श्रोतार् -तृ *śrôtâr -tṛ* m. (r. *śru* s. *târ tṛ*) auditor, auscultator. Hit. 70. 3.

श्रोत्र *śrôtra* n. (r. *śru* s. *tra*) auris.

श्रोत्रिय *śrôtriya* m. (a *śrôtra* sensu Vêdorum, v. *śruti*, s. *iya*) Vêdorum gnarus Brâhmanus. Hit. 123. 16.

श्लक्ष्ण *ślakśṇâ* tenuis, mollis, lenis, suavis. N. 5. 6. 8. 12. 19. 1.

श्लङ्क् *ślaṅk* 1. âtm. i. q. *śraṅk*.

श्लङ्ग् *ślaṅg* id. Vid. *śraṅg*.

1. श्लथ् *ślat'* 1. par. i. q. 2. *śrat'*.

2. श्लथ् *ślat'* 10. par. i. q. 3. *śrat'*.

श्लथ *śla'a* (r. 2. *śla'* s. *a*) laxus, relaxus, solutus. Rag'. 9. 36.

श्लाख् *ślák'* 1. par. i. q. *śák'*.

श्लाघ् *ślág'* 1. âtm. (fortasse e *śráv*, them. caus. r. *śru*, mutato *r* in *l* sicut in *śla'* = *śra'*, *v* in *g'*, v. gr. comp. 19 et cf. Pott 1. 233) 1) superbire, se jactare, gloriari aliquâ re, c. instr. Mah. 2. 2121: *parêśâm êva yaśasâ ślâg'asê tvaṅ sadâ*; 4. 1160: *tvayâ pariśadô mad'yê ślâg'atê saṅ.* 2) c. dat. adulare, blandiri. B'att. 8. 72: *ślâg'amânaṅ parastrîb'yaṅ.* — Caus. laudare. Hit. 61. 6: *tadvâkyaṅ ślâg'ayitvâ.* (Cf. hib. *sleigh* „adoration", *sleachd* id., *sleachdaim* „I kneel, stoop, adore".)

श्लाघा *ślâg'â* f. (r. *ślâg'* s. *â*) laus. Ur. 60. 1.

1. श्लिष् *śliś* 1. par. i. q. *śriś*.

2. श्लिष् *śliś* 4. par. Praet. mltf. *âślikśam* et *âśliśam.* 1) amplecti. Gîta-G. 1. 44: *śliśyati kâm api ćumbati kâm api.* 2) applicare, adjungere, conjungere. Śak. 62. 1: *nâ 'tiśliśṭaṅ sand'ir asya mṛṇâlavalayasya*; Hit. 24. 5: *suśliśṭêna sand'inâ.* (Fortasse *śliś* e *śluś*, debilitato *u* in *i*; cf. germ. vet. *SLU-Z* claudere, lat. *clau-do*, *clav-is*, gr. κλείω, κλεί-ς, κλει-δός, κλοι-ός; hib. *crios* „belt, girdle, cingle, band".)

c. *â* 1) amplecti. A. 4. 6: *mâm ... âśliśyaća punaṅ punaṅ*; 9. 16: *itarêtaram âśliśya.* — âtm. Mah. 1. 3040: *pitur âśliśyatê 'ṅgâni.* 2) appropinquare. A. 6. 12: *puram âsuram âśliśya.* Se applicare. R. Schl. II. 96. 22: *sîtâ ... vitrastâ râmam âśliśat.*

c. *â* praef. *sam* 1) amplecti. Mah. 3. 10043: *samâśliśaććâ 'sakṛd ṛśyaśṛṅgam.* 2) applicare, admovere. A. 6. 8: *ra'an tan tu samâśliśya.*

c. *sam* amplecti, applicare, conjungere, c. instr. *urasâ* pressare alqm ad pectus. R. Schl. I. 10. 28: *tâv anyônyâṅgaliṅ kṛtvâ snêhât saṅśliśyaćô 'rasâ.* — Caus. vel cl. 10 conjungere. Mah. 2. 735: *tavê 'mê putraśakalê dṛśṭavaty asmi d'ârmika | saṅślêśitê mayâ dâivât kumâraṅ samapadyata.*

c. *upa* caus. cohibere, inhibere, sistere. Ur. 9. 7: *ra'am upaślêśaya.*

3. श्लिष् *śliś* 10. par. (proprie caus. praec.) conjungere (v. 2. *śliś* praef. *sam*).

श्लोक् *ślôk* 1. âtm. (*saṅg'âtê* K. *varǵanê sarǵanê* V.) conjungere, componere; relinquere, creare.

श्लोक *ślôka* m. (r. *ślôk* s. *a*) stropha. N. 15. 9.

श्लोण् *ślôṇ* 1. par. i. q. *śrôṇ*.

श्वङ्क् *śvaṅk* 1. âtm. i. q. *śraṅk*, *ślaṅk*.

श्वञ्च् *śvaṅć* 1. âtm. (scribitur *śvać*, gr. 110*)) id.

श्वठ् *śva'* 10. par. *śvâ'ayâmi* i. q. 2. *śa'*. Cf. *sva'*.

श्वण्ठ् *śvaṇ'* 10. par. (scribitur *śva'*, gr. 110*)) id.

श्वन् *śvan* m. (in casibus debilissimis *śun*, v. gr. 192) canis. (Gr. κύων, κυνός = scr. *śúnas*; lat. *cani-s*, ejecto *v* vel *u*, addito *i*, sed gen. pl. *can-um* a primitivo them. in *n*, sicut *juven-um* a *juven* = scr. *yúvan*; lit. nom. *śû* = scr. *śvâ*, gen. *śun-s* = scr. *śúnas*, v. gr. comp. 139; hib. nom. *cu*, gen. et pl. *coin*; goth. *hund-s*, them. *hunda*, adjecto *da*; russ. *sobaka* pro *sbaka*, cf. med. σπάκα apud Herod. „τὴν γὰρ κύνα καλέουσι σπάκα Μῆδοι", pers. سگ *seg*, ṣend. nom. [zend] *śpâ*, acc. [zend] *śpânĕm*, v. gr. comp. 50).

श्वभ्र् *śvab'r* 10. par. (ut videtur, denom. a sq.) perforare.

श्वभ्र *śvab'ra* m. caverna, specus. Hit. 12. 8.

श्वल् *śval*, श्वल्ल् *śvall* 1. par. (*vêgê*) currere.

श्वल्क् *śvalk* 10. par. (*b'âśê*) loqui.

श्वशुर *śvâśura* m. (ut videtur, e *svaśura*, quâ formâ nituntur cognatae linguae, e *sva* suus et *śura* vir, v. *śûra* et *svaǵana* cognatus, *svásâr* -*sṛ* e *svastrî* soror, Pott 1. 126, Benfey 2. 175. 176) socer. N. 25. 2. (Goth. *svaihra*, them. *svaihran*, cum *ai* pro *i* ex *a*

v. gr. comp. 82; germ. vet. *suehur*, them. *suehura*; slav. *svekr*; lit. *śeśur-s* pro *śeśura-s* mariti pater; cambro-brit. *çwegrwn*; lat. *socer* e *suocer*, gr. ἑκυρός.)

श्वश्रू *śvaśrû* f. (ut videtur, a *śváśura* abjecto *a*, transposito *ur* in *ru*, producto *u*, sicut e. c. in *b'rû* f. a *b'ru*, v. gr. 220) socrus. Sâ. 3. 20. (Vid. *śváśura* et cf. lat. *socrus*, gr. ἑκυρά = scr. *śvaśurâ*; goth. *svaihrô(n)*, germ. vet. *suigar*, cambro-brit. *çwegyr*, slav. *svekrü*; fortasse lit. *ûśwě* [*uośwě*] mariti socrus e *śuośwě*.)

1. श्वस् *śvas* 2. par. *śvásimi* (v. gr. 321) interdum 1. âtm. praet. mltf. *áśvasiśam* et *áśvasam*. 1) spirare, spiritum ducere. Ṛgv. 65. 5: *śvasity apsu haṅsô na sîdan*; B'. 5. 8: *śvasan*; Ḥit. 34. 6: *śvasann api na ǵîvati*; Maḥ. 3. 12544: *śvasamânâ ivâ "śugâṅ*. 2) suspirare, gemere. In. 5. 51: *sp'uradôśṭ'î svasantî*; v. praef. *ni*. — Caus. recreare, reficere. R. Schl. II. 84. 18: *śvâsitâ sênâ vatsyatî 'mâṅ vib'âvarîm*. (Huc traxerim lat. *spiro* cum *p* pro *v*, sicut semper in ṣend. *śp* = श्व् *śv*, de *r* pro *s* v. gr. comp. 22. Etiam *queror*, *ques-tus* huc trahi posset, ita ut a gemendo dictum sit, vid. Pott 1. 280.)

c. *â* respirare, se recolligere, se recipere ex timore, moerore. B'aṭṭ. 4. 38: *âśvasiḥi mâ rudaṅ*; Maḥ. 3. 690: *âśvasad'vam mâ b'îṅ kâryâ*. — *âśvasta* qui respiravit etc. Sâ. 6. 8: *tâu punar âśvastâu*. — Caus. 1) facere ut quis respiret, animum recipiat. Maḥ. 1. 5406: *kuntîm âśvâsayâmâsa prêśyâb'iś ćandanôdakâiṅ*. 2) animum alicui facere, alicujus animum confirmare, consolari. B'. 11. 50: *âśvâsayâmâsaća b'îtam*; N. 11. 10: *vilapantîṅ samâgamya nâ "śvâsayasi*.

c. *â* praef. *prati* id. R. Schl. II. 51. 2: *pratyâśvasiḥi*; 58. 1: *pratyâśvastô yadâ râǵâ môḥât*.

c. *â* praef. *sam* id. N. 11. 29: *sâ dṛśṭvâi 'va samâśvasat*; 73: *samâśvasiḥi mâ śućaṅ*. — Caus. i. q. *âśvâsayâmi*. N. 11. 29. R. Schl. I. 17. 29.

c. *ut* 1) spirare. Man. 3. 72: *uććvasan na sa ǵîvati*; R. Schl. I. 64. 18: *nô 'ććvasiśyâmi saṅvatsaraśatâni*; 20: *anuććvasann ab'uṅǵânaṅ*. 2) suspirare, gemere. B'aṭṭ. 14. 55: *uććaśvâsa dînâ*; Dr. 6. 25: *muḥur muḥur vyâlavad uććvasantaṅ*.

c. *ni* suspirare, gemere. B'aṭṭ. 6. 34: *nyaśvasîććâ "yatam muḥuṅ*; Maḥ. 1. 5901; v. sq.

c. *ni* praef. *vi* id. N. 18. 7: *viniśvasya bahuśô ruditvâća*; Maḥ. 3. 14759.

c. *nis* id. Ḥ. 1. 49: *niṅśvasan dînamânasaḥ*; R. Schl. II. 23. 2.

c. *nis* praef. *vi* id. Dr. 5. 25.

c. *parâ* concredere, committere. Maḥ. 3. 17011: *tvayi ... parâśvasya brâḥmaṇasyâ 'b'irâd'anam*.

c. *vi* confidere. Ḥit. 24. 9: *yô viśvasiti śatruśu*; R. Schl. II. 12. 67. — Cl. 1. par. Maḥ. 3. 17310: *kas tasya viśvasêt*; 5. 453: *mayi viśvasêṅ*. — *viśvasta* confidens, securus, liber a metu. Ḥ. 1. 50. 2. 25. — Caus. facio ut confidat, securum reddo. Ḥit. 79. 5. 121. 9.

2. श्वस् *śvas* cras. N. 28. 25. (Lat. *cras*, mutato *v* in *r*, v. gr. comp. 20. 392.)

श्वसन *śvasana* I. m. ventus. Am. II. n. 1) spiratio, respiratio. 2) gemitus.

श्वस्तन *śvastana* (f. *-î*, a 2. *śvas* s. *tana*) crastinus. (Lat. *crastinus*.)

श्वापद् *śvâpada* m. (ut mihi videtur, Baḥ. e *śvan* canis producto *a* [cf. *śvâdanta* apud Wils.] et *pada* pes) bestia rapax in universum. N. 15. 18.

श्वास *śvâsa* m. (r. *śvas* s. *a*) spiritus, halitus. Sâ. 5. 17.

श्वि *śvi* 1. par. *śváyâmi*, praet. mltf. *áśvayiśam* (gr. 366), *áśvam* (gr. 377) et *áśiśviyam* (gr. 384), praet. redupl. *śiśvâya*, *śiśvá'ya* vel *śuśâva*, *śuśá'va*, a correptâ formâ *śu* (Pâṇ. VI. 1. 30), prec. *śûyâsam*; pass. *śûyé* (gr. 449), part. *śûná*. 1) crescere, accrescere, tumescere. Ṛgv.-V. 74. 6 (v. Westerg.): *tê svêna śavasâ śûśuvuṅ*, producto *û* in syll.

redupl., ita *śûśuvâns* qui crevit, turgidus, magnus. Ṛgv. 64. 15: *śûśuvânsam*. — Caus. facere ut crescat, augere. Ṛgv. 54. 7: *śûśuvat*. (Lat. *crescere*, mutato *v* in *r*, sicut in *cras* = scr. *śvas*, v. gr. comp. 20, *cu-mulus*, ut *tu-mulus* a तु *tu* q. v.; gr. κύω, κύημα, κῦμα, κυΐσκω, κύτος, v. *śûnya*; fortasse κίων e κϝίων, cf. Benfey 2. 164 sq. Huc etiam traxerim germ. vet. *wî-t* amplus, latus, vastus = scr. *śvita*, sicut regularis participii pass. forma sonaret, abjectâ consonante initiali, sicut in *wîz* albus, v. *śvêta*. Cf. etiam hib. *cinneas* „growth, increase", *cinneachdin* id. Fortasse lat. *coma*, gr. κό-μη e *cu-ma*, κύ-μη a crescendo dicta [v. *rôman*, *śirôruha*, *vard vṛd*], nisi pertinent ad *ka*, v. *kêśa*.)

c. *vi* crescere, tumescere, se dilatare, extendere, diffundere. Ṛgv. 92. 12: *vyaśvâit* (*uśâs*); 113. 15: *pracamô 'śâ vyaśvâit*.

श्वित् *śvit* 1. âtm. album esse. (Fortasse primitive splendere, v. *śubrá*, *ragatá* et cf. lit. *śwěčiù* [euphon. pro *śwětiù*] luceo, inf. *śwěs-ti* e *śwět-ti*; fortasse *swěta-s* m. mundus a lucendo dictum sicut scr. *lôka*; slav. *svit-a-ti* illucescere, *svět* lux, mundus, κόσμος; lit. *kaićiu*, euph. pro *kaitiu*, ad ignem appono, *kaitinu* calefacio, *kais-tu* calefio e *kait-tu*, praet. *kaitau*; v. *śvêta*, *śvind*.)

श्विन्द् *śvind* 1. âtm. (scribitur *śvid*, gr. 110[a]) i. q. *śvit*. (Cf. *śvit*, *ćand*. Huc vel ad *ćand* trahi potest island. vet. *hita*, *hiti* fervor, calor, *heit* fervidus, germ. vet. *hiza*, *heiz*, nostrum *Hitze*, *heiſs*. Ad *ćand* etiam trahi potest lat. *caleo*, gr. κήλεος, mutato *d* in *l*.)

श्वेत *śvêta* albus. (Vid. *śvit*, *śvind* et cf. goth. *hveit-s* albus, them. *hveita*; fortasse *hvaitei* triticum a colore dictum; germ. vet. *huîz* albus, saepius *wîz*; sax. vet., anglo-sax. et island. vet. *hvît*, nostrum *weiſs*; lit. *kwěty-s*, gen. *kwěčio* triticum.)

ष *ś*.

षट् *śaṭ* v. *śaś* (gr. 74 et 232).

षट्चरण *śaṭćaraṇa* m. (sex pedes habens, Bah. e *śaś* et *ćáraṇa*) apis. Śak. 15. 2. Vid. sq.

षट्पद *śaṭpada* m. (Bah. e *śaś* sex et *padá* pes) id.

षण्ढ *śaṇḍa* m. eunuchus. In. 5. 50.

षष् *śaś* (in initio comp. et nom. acc. *śaṭ*, v. gr. 74 et 232) sex. (*śaś* e *kśaś* mutilatum esse videtur, cf. send. [Zend script] *ksvas*, lat. *sex*, gr. ἕξ, anglo-sax. *sex*, germ. vet. *sehs* e *sihs*, goth. *saihs* pro *sihs*, lit. *śeśi* [n. m. plur., fem. *śezios*], slav. *šes-tĭ* [subst. fem.], cambro-brit. *chwech*, armor. *chuech*, hib. *se* 6, *seas-gat* 60, v. gramm. comp. 314, Pictet p. 141.)

षष्टि *śaṣṭi* (a *śaś* s. *ti* pro *daśati*, v. gr. comp. 320 annot.) sexaginta.

षष्टिवर्षिन् *śaṣṭivarśin* (a *śaṣṭivarśa* sexaginta anni, s. *in*) sexaginta annos habens. Ḥ. 1. 13.

षष्टिहायन *śaṣṭihâyana* (Bah. e *śaṣṭi* et *hâyana* annus) id. Ḥ. 4. 23.

षष्ठ *śaṣṭá* (a *śaś* s. *ta*) sextus. (Ṣend. *kstva* pro *ksvasta*, lat. *sextus*, gr. ἕκτος, goth. *saihsta(n)*, lit. *śeśta-s*, slav. *šestŭĭ*; hib. *seiseadh*, v. gramm. comp. 322. 323.)

षाड्गुण्य *śâḍguṇya* n. (a *śaḍguṇa* sex qualitates, proprietates, rationes, e *śaś* sex et *guṇá* secundum Wils. „one of six expedients in government, as, peace, war" etc., suff. *ya*) abstractum τοῦ *śaḍguṇa*. Hit. 119. 17.

षोडश *śôḍaśa* (fem. *-î*, v. gr. 236) sextus decimus. A. 11. 3.

षोडशक *śôḍaśaka* adj. (a *śôḍaśan* s. *ka*, cf. *pańćaka* a *páńćan* apud Wils.) sedecim generum, sechzehnartig. Hit. 130. 20.

षोडशन् *śôḍaśan* (v. gr. 229. ann. 1) sedecim.

1. ष्ठिव् *śṭiv* 1. par. (in tempp. spec. vocalem producit; part. perf. pass. *śṭyûtá*, gerund. *śṭêvitvá* et *śṭyûtvá*) spuere. (Fortasse *śṭiv* pro *sṭiv* e *spiv* vel *spiv*; cf. germ. vet. *SPIW*, *spiw-i-t* spuit = scr. *śṭîvati*, lat. *spuo*, correpto *iv* in *u*; gr. πτύω per metath. e σπύω, mutato σ in τ sicut e. c. in ἄρκτος, v. *ṛkśá*; lit. *spjau-ju* spuo, fut. *spjau-siu*.)

c. *ni* despuere. Mah. 3. 11797: *nyaśṭîvad âkâśagatô maharśês tasya mûrdani*; B'att. 14. 100: *râkśasâśća nitiśṭivuh (raktam)*. — Part. perf. pass. *niśṭyûta*. Man. 4. 132. Rag. 2. 75.

c. *ni* praef. *ava* id. Man. 8. 282.

2. ष्ठिव् *śṭiv* 4. par. *śṭîvyâmi* (v. gr. 303) i. q. 1. *śṭiv*.

ष्ठीव् *śṭîv* 1. par. id.

c. *ni* despuere. Man. 5. 145: *niśṭîvya*.

स *s*.

स *sa* 1) stirps nominat. sing. masc. pronominis *tat* [v. gr. 243] unde fem. *sâ*. 2) in initio compositorum cum. H. 1. 45. 46. (De pron. *sa* v. p. 161 s. v. 1. *tat*, cf. etiam lat. *sum* eum, *sam* eam, *sos* eos, *sapsa* = *sa ipsa*. Cf. etiam priorem partem graeci σήμερον et σῆτες, v. gr. comp. 345. Ad stirpem pronom. *sa* nunc retulerim etiam partem priorem vocis सम्प्रति *samprati* nunc, hoc tempore, ita ut proprie versus hunc vel hoc significet; cf. lat. *sem* in *sem-per*, v. सदा *sadá*. Cum praep. *sa* cf. lit. praep. insep. *sa*, e. c. in *sa-darbininkas* socius operis, συνεργός, *sa-karawis* socius pugnae; *su* tam simpl. quam in comp. cum, nisi hoc sicut gr. σύν nititur cognatâ formâ सम् *sam* q. v.; etiam slav. СЪ *sŭ* cum nunc ad सम् *sam* refero, v. gr. comp. 1014; gr. σα in σα-φής [cf. φάος, φῶς], ἀ in compp. ut ἄ-λοχος, ἄ-κοιτις, ἀ-κοίτης, ἀ-δελφός, sicut scr. *sôdara* e *sa* + *udára*; goth. *ga-* cum [nostrum *ge-*] in compp. ut *ga-vaurstva* συνεργός, quod in ed. prima cum Grimmio 2. 735 et 1018 ad *sa* vel *sam* retuli, nunc ad vêd. *sâkám* refero, gr. comp. 1014. Vid. *sam*, *sahá*.)

संयत *sanyata* v. *yam* praef. *sam*.

संयम *sanyama* m. (r. *yam* praef. *sam* coërcere, s. *a*) domitus, refrenatio, sedatio. B'. 4. 27.

संयमन *sanyamana* (r. *yam* praef. *sam* coërcere, s. *ana*) 1) n. id. Sâ. 3. 20. 2) m. domitor. Sâ. 5. 65.

संयमिन् *sanyamin* (a *sanyama* s. *in*) sedatione (perturbationum animi) praeditus. B'. 2. 69.

संयन्त्रित *sanyantrita* (a *sanyantra* vinculum [r. *yam* praef. *sam* s. *tra*] s. *ita*) vinculis adstrictus. Ur. 16. 4 infr.

संयुग *sanyuga* m. (r. *yuǵ* conjungere, praef. *sam* s. *a*) bellum. A. 10. 60.

संयोग *sanyôga* m. (r. *yuǵ* jungere, praef. *sam* s. *a*) conjunctio. B'. 6. 23.

संरम्भ *sanramb'a* m. (r. *rab'* praef. *sam* irasci, inserto *m*, s. *a*) ira. N. 13. 31.

संरम्भपरुष *sanramb'aparuśa* (a praec. et *paruśá*) valde asper (sicut germanice dicitur grimmig kalt, grimmige Kälte). Vid. sq.

संरम्भरूक्ष *sanramb'arukśa* (e *sanramb'a* et *rukśá*) id. Ur. 51. 5.

संवत्सर *sanvatsará* m. (e *sam* et *vatsará* q. v.) annus. Sâ. 2. 23.

संवरण *sanvaraṇa* n. (r. *var* *vṛ* praef. *sam* s. *ana*) occultatio. Ur. 84. 5.

संवर्धन *sanvard'ana* n. (r. *vard'* *vṛd'* praef. *sam* s. *ana*) incrementum, auctus, successus. Ur. 60. 8.

संवाद *sanvâda* m. (r. *vad* loqui, praef. *sam* s. *a*) colloquium.

संवास *sanvâsa* m. (r. *vas* praef. *sam* s. *a*) cohabitatio. Hit. 124. 8.

संविद् *sanvid* f. (r. *vid* praef. *sam*) conventus, conventum, pactum. Man. 8. 219.

संवीत *sanvîta* v. r. *vyê* praef. *sam.*

संशय *sanśaya* m. (r. *śî* praef. *sam* s. *a*) dubium. Ḥ. 10. 15. 16.

संशयित *sanśayita* (a praec. s. *ita*) dubiosus. Br. 2. 30.

संशुद्धि *sanśudd'i* f. (r. *śud'* praef. *sam* s. *ti*) purificatio. B'. 16. 1.

संश्रय *sanśraya* m. (r. *śri* ire, praef. *sam* s. *a*) 1) congressus, conventus. N. 20. 41. 2) refugium. In. 1. 22.

संसद् *sansad* f. (r. *sad* ire, praef. *sam*) coetus. N. 17. 36. 13. 10.

संसर्ग *sansarga* m. (r. *sarǵ sṛǵ* praef. *sam* s. *a*) congressio, conventus, conjunctio, consociatio, permixtio. Ḥit. 28. 18. 10. 13.

संसार *sansâra* m. (r. *sar sṛ* ire, praef. *sam* s. *a*) mundus, terra, mortalium habitatio. Ḥit. 4. 19. 33. 14. B'. 16. 19.

संसिद्धि *sansidd'i* f. (r. *sid'* perficere, praef. *sam* s. *ti*) perfectio. B'. 3. 20. 6. 37.

संसुप्त *sansupta* v. *svap* c. *sam.*

संस्कार *sanskâra* m. (r. *kar kṛ* praef. *sam*, adjecto *s* euphon., s. *a*) 1) ornatus, ornamentum. Ḥit. 4. 1. 2) consilium, propositum. Ḥit. 112. 5.

संस्कृत *sanskṛta* v. *kar kṛ* praef. *sam.*

संस्त् *sanst* 2. par. (*svapnê*) dormire. Vid. *sas.*

संस्तीर्ण *sanstîrṇa* v. *star* (*stṛ̂*) praef. *sam.*

संस्थ *sanst'a* (r. *st'â* stare, esse, praef. *sam* s. *a*) qui est unâ cum aliquo, in praesentiâ alcjs, conjunctus. Br. 3. 13. Dr. 8. 42. B'. 6. 15.

संस्था *sanst'â* f. (r. *st'â* stare, esse, praef. *sam*) 1) status. 2) forma, similitudo. — In fine compp., e. c. *varâhasanst'â* elephanti forma, unde suffixo *ita*: *varâhasanst'ita* elephanti formâ praeditus. A. 3. 18; ita *kâirâtasanst'ita* Kâirâti formâ praeditus, a *kâirâtasanst'â* suff. *ita.* A. 3. 20.

संस्थान *sanst'âna* n. (r. *st'â* praef. *sam* s. *ana*) actio standi, versandi, morandi. Ḥit. 61. 2.

संस्थापन *sanst'âpana* n. (a *st'âpay* caus. r. *st'â* stare, praef. *sam* s. *ana*) actio stabiliendi, confirmatio. B'. 4. 8.

संस्थिति *sanst'iti* f. (r. *st'â* praef. *sam* s. *ti*) actio standi, exstandi, consistendi. Ḥit. 15. 16.

संस्पर्श *sansparśa* m. (r. *sparś spṛś* tangere, praef. *sam* s. *a*) contactus. B'. 5. 22.

संहत *sanḥata* v. *ḥan* c. *sam.*

संहतत्व *sanḥatatva* n. (a praec. s. *tva*) conjunctio, copulatio. Ḥit. 117. 9.

संहति *sanḥati* f. (r. *ḥan* praef. *sam* s. *ti*) id. Ḥit. 14. 6.

संहर्तार् -तृ *sanḥartâr -tṛ* m. (r. *ḥar ḥṛ* praef. *sam* s. *târ tṛ*) ĕversor, subversor, exstinctor. Ur. 83. 17.

संहार *sanḥâra* m. (r. *ḥar ḥṛ* praef. *sam* s. *a*) deletio, exstinctio, dissolutio, eversio. A. 8. 22 (ubi cum ed. Calc. *sanḥâraṅ* pro *saṅgrâmaṅ* legendum); In. 3. 3. Vid. praec.

संहित *sanḥita* v. *d'â* praef. *sam.*

सकल *sakala* (Baḥ. e *sa* cum et *kalâ'* pars, portio) totus. M. 44. (Fortasse lit. *ćiełas* totus, russ. ЦѢЛЫЙ *sielüĭ* id., slav. ЦѢЛЪ *zêlĭ* sanus, v. Mikl. p. 104; polon. *saly*, *salki* totus; fortasse goth. *hail-s*, them. *haila* salvus, sanus, abjectâ syllabâ initiali; island. vet. *heil*, anglo-sax. *hal*; ita lat. *salvus* convenit cum scr. *sârva* q. v.)

सकातर *sakâtara* (Baḥ. e *sa* cum et *kâtara* n. confusum, turbatum, perplexum) stultus. N. 13. 18.

सकाम *sakâma* (Baḥ. e *sa* cum et *kâ'ma* optatum) optati compos., felix, laetus. Ḥ. 1. 45.

सकाश *sakâśa* m. (e *sa* cum et *kâśa* a r. *kâś* splendere, s. *a*) propinquitas, praesentia. N. 1. 21. 24. 2.

सकृत् *sakṛt* adv. (ut mihi videtur, e demonstr. *sa*, quod hac in comp. unus significat, et *kṛt* faciens) semel. Sâ. 2. 26. (Cum priore hujus compositi parte cf. lat. *se*, *si*, *sim* [cum signo acc. = scr. *sam* v. *sa*],

gr. ἁ vocum se-mel, si-mul, sim-plex, ἁ-πλοῦς. Cum kṛt e kart cf. lit. subst. kartas vicis, e. c. wènan kàrtan [acc.] semel, dù kartù [acc. du.] bis, tris kartùs [acc. pl.] ter, v. gr. comp. 324. 308 annot. et librum meum: „Über die Verwandtschaft der malayisch-polynesischen Sprachen mit den indisch-europäischen" p. 9.)

सक्त saktá v. sağğ, sañğ.

सक्ति sakti f. (r. sañğ s. ti) i. q. sañga.

सक्तिमत् saktimant (a praec. s. mant mat) i. q. sañgin. Hit. 118. 3.

सक्थि sákťi n. femur. Am.

सख sakʿa m. in fine compp. (v. sq. et gr. 613) amicus. Ur. 2. 3. 86. 16.

सखा sákʿâ nom. vocis sákʿi (ut videtur, pro sakʿâs, a them. sakʿâi, unde alii casus fortes, vocativo sing. excepto, derivantur, v. gr. 169.)

सखि sákʿi m. (anom. v. gr. 169; ut videtur, a r. kʿyâ, correpto yâ in i, praef. sa pro sam) amicus. In. 3. 6. Etiam de feminis. Br. 1. 25.

सखी sakʿî f. (a sakʿa signo fem. î) amica, socia. N. 1. 10. Mêgʿ. 76. 86. 92. 101.

सखै sakʿâi v. sákʿâ.

सग् sag 1. par. (sañvaraṇê K. sañvṛtâu V.) tegere. (Cf. gr. ΣΑΓ, σάττω, σάξω, σάγη, σάγμα, σεσαγμένος.)

सगोत्र sagôtra (e sa et gôtrá) propinquus, cognatus. Man. 9. 190.

सघ् sagʿ 5. par. (hiñsê) ferire, occidere. Ṛgv. 31. 3: asagʿnôr bʿâram, quod Ros. vertit „attulisti apparatum", Westerg. (s. r.) „occidisti hostem". (Fortasse sagʿnômi cohaeret cum han [unde e. c. gʿnánti occidunt], ita ut sa sit pro sam et gʿnômi pertineat ad cl. 8. Si vero ásagʿnôs attulisti significat, conferendum est cum sah ferre.) Nancisci (?). Ṛgv. 57. 4: na tvad anyañ ... girañ sagʿat „non sane alius praeter te cantilenas nanciscitur".

सङ्कट sañkaṭa angustus. Am.

सङ्कर sañkara m. (r. kar [kṛ] praef. sam s. a) permixtio, colluvies, praesertim hominum ordinum (varṇânâm). Bʿ. 1. 41.

सङ्कल्प sañkalpa m. (r. kalp kḷp fieri, praef. sam s. a) 1) consilium, propositum. N. 9. 26. Sâ. 4. 17. Bʿ. 4. 19. 6. 2. 4. 2) mens, animus. N. 24. 50.

सङ्काश sañkâśa (r. kâś splendere, praef. sam s. a) similis. H. 3. 9. A. 10. 28.

सङ्कीर्ण sañkîrṇa v. kar (kṛ) c. sam.

सङ्कुल sañkula (r. kul implere, accumulare, praef. sam s. a) 1) impletus, plenus. N. 12. 111. 2) admixtus. N. 13. 13.

सङ्केत sañkêta m. (r. kêt praef. sam s. a) 1) constitutus congressus, conventus; conveniendi tempus dictum. Up. 44; v. sq. 2) cogitata signis expressa. Lass. 7. 5.

सङ्केतक sañkêtaka m. (a praec. s. ka) id. sgnf. 1. Up. 35. 37.

सङ्कोच sañkôća m. (r. kuć praef. sam s. a) curvatio, flexio, contractio. Hit. 90. 5.

सङ्क्षय sañkśaya m. (r. kśi perire, praef. sam s. a) occasus, interitus, ruina. N. 17. 42. 13. 9.

सङ्क्षेप sañkśêpa m. (r. kśip conjicere, praef. sam s. a) actio in brevius contrahendi, breviandi, decurtandi, amputandi, e. c. narrationem.

सङ्क्षेपतस् sañkśêpatas adv. (a praec. s. tas) breviter. Sâ. 2. 20. A. 1. 13.

सङ्क्षोभ sañkśôbʿa m. (r. kśubʿ agitare, s. a) agitatio, quassatio. In. 5. 9.

सङ्ख्य sañkʿya n. (ut videtur, a r. kʿyâ praef. sam s. a) pugna. Am. VIII. 2. 73.

सङ्ख्या sañkʿyâ f. (r. kʿyâ praef. sam) 1) cogitatio, deliberatio, consideratio. Am. 2) numerus. Hit. 115. 4 in fine comp. Bah.

सङ्ख्यान sañkʿyâna n. (r. kʿyâ dicere, praef. sam s. ana) numeratio. N. 20. 26.

सङ्ग sañga m. 1) (r. sañğ s. a) propensio, desiderium,

cupiditas. In. 4. 3. Bʿ. 2. 47. 48. 62. 14. 6. 2) (r. *gâ* praef. *sam* s. *a*) conventus, congressus. Am. III. 3. 29: *mêlakê sañgasañgamâu*; Ḥ. 41. 18.

सङ्गति *sañgati* f. (r. *gam* ire, praef. *sam* s. *ti*, v. euph. r. 95) congressus, conventus. Instr. *sañgatyâ* fortuito (?). Br. 1. 2.

सङ्गम *sañgama* m. (r. *gam* ire, praef. *sam* s. *a*) congressus, conventus. N. 1. 31. Sâ. 5. 46.

सङ्गमन *sañgamana* n. (r. *gam* praef. *sam* s. *ana*) congressus, conventus.

सङ्गमनीय *sañgamanîya* (a praec. s. *îya*) ad congressum, conventum pertinens. Ur. 75. 5: *sañgamanîyô maṇiṅ* (l. 9: *sañgamamaṇi*).

सङ्गर *sañgara* m. (ut videtur, a *sañga* s. *ra*) 1) promissum. In. 4. 12. 2) pactum, conventum. 3) pugna. 4) infortunium. (Am.: *pratiģńâģisaṅvidâpatsu*.)

सङ्गिन् *sañgin* (a *sañga* q. v., s. *in*) propensus, cupidus, studiosus, addictus. Bʿ. 3. 26.

सङ्ग्रह *sañgraha* m. (r. *grah* praef. *sam* s. *a*) comprehensio, complexio. Bʿ. 8. 11. 18. 18. Collectio, accumulatio. Ḥit. 91. 2. 3.

सङ्ग्रहण *sañgrahaṇa* n. (r. *grah* praef. *sam* s. *ana*) 1) actio circumcludendi, includendi, Einfassung. Ḥit. 55. 21. 2) rectio equorum. N. 23. 10.

सङ्ग्राम् *sañgrâm* 10. par. (ut videtur, denom. a *sañgrâma* q. v.) pugnare.

सङ्ग्राम *sañgrâma* m. (ut mihi videtur, a r. *kram*, mutato *k* in *g*, praef. *sam* s. *a*, v. *sámiti*, *samára*) pugna. Dr. 8. 46.

सङ्घ *sañgʿa* m. (r. *han* praef. *sam*, mutato *h* in *gʿ*, abjecto *an*, suff. *a*, sicut *ģa* a *ģan*, v. gr. 575 suff. *a*; v. *saṅhati*, *sañgʿâta*) turba, grex, caterva, multitudo. Dr. 5. 18. A. 9. 21. In. 5. 25.

सङ्घशस् *sañgʿaśás* (a praec. s. *śas*) catervatim. Cf. *śatasañgʿaśas*.

सङ्घात *sañgʿâta* m. (a *gʿâtáy* caus. r. *han* praef. *sam* s. *a*) congeries, turba, multitudo. Ḥ. 2. 7.

सच् *sać* 1. âtm. in dial. vêd. etiam 3. par. cum *i* pro *a* in syllabâ redupl. (cf. gr. 295) 1) sequi. Ṛgv. 38. 8: *vatsan na mâtâ siśakti* „vitulum veluti mater, (ita fulmen Marutes) sequitur". 2) obsequi, obedire, c. acc. vel gen. Ṛgv. 59. 6: *yam pûravâ vṛtrahaṇaṅ saćantê* „quem mortales Vṛtrae occisorem venerantur"; 60. 2: *asya śâsur ubʿayâsaṅ saćantê* „hunc dominantem (Agnim) ambo colunt". 3) favere. Ṛgv. 1. 9: *saćasvâ naṅ svastayê* (felicitatis causâ); 18. 2: *sa naṅ siśaktu yas turaṅ* (celer). (Cf. *saść*, *sap*, *sańć*, *sêk*, *sańģ*, *saģģ*, lit. *seku* sequor, hib. *seichim* „I follow, pursue, attack", *seicin* „a pursuit, following"; lat. *sequor*, gr. ἕπομαι, mutatâ gutt. in labial. sicut in scr. *sap* sequi.)

c. *abʿi* i. q. simpl. v. Westerg.

सचिव *sáćiva* (ut videtur, a r. *sać*) consiliarius. Sâ. 1. 36. (Cf. lat. *socius*.)

सज् *saģ* v. *sańģ*.

सज्ज् *saģģ* 1. âtm. interdum par. (a grammaticis scribitur *śaśģ*, v. gr. 109. 110[b]) *sáģģâmi*, *sáģģê* (fortasse per assim. e *saģyâmi*, *saģyê*, ita ut proprie pertineat ad cl. 4 vel e pass. radicis *sańģ* affigere ortum sit, v. gr. 446. 455 et Westerg. s. r. *sańģ*) adhaerere, inhaerere, affixum, infixum esse. Ragʿ. ed. Calc. 4. 47: *sasaģģuṅ ... mattêbʿakaṭêśu pʿalarêṇavaṅ*; Su. 3. 16: *yatra vâ dṛśṭir na saģģati divâukasâm*. Trop. deditum, addictum esse, c. loc. Man. 6. 55: *viśayêśv api saģģati*; Mah. 3. 63: *na bahudôśêśu karmasu saģģantê budʿimantaṅ*. Haerescere, haesitare (de voce). Râm. II. 58. 11: *saģģamânayâ | uvâća vâćâ râģânaṅ sa vâśpaparibaddʿayâ*; 60. 4. — Caus. facere ut adhaereat, inde facere ut femina cum viro coeat. Man. 8. 362: *saģģayanti hi tê nârîṅ* (schol. *parapuruśân ântya tâiṅ svabʿâryâṅ saṅślêśayantê*). Vid. *sańģ* et cf. lat. *seg-nis*.

c. *anu* i. q. simpl. B'. 6. 4: *na karmasv anuśaǵǵatê*; 18. 10: *na dvêśṭy akuśalaṅ karma kuśalê nâ 'nuśaǵǵatê.*

c. *pra* id. Man. 3. 125: *na prasaǵǵêta vistarê* (in plurimis codd. *prasaǵyêta*; v. *saṅǵ* praef. *pra* et Haughtonii ann. ad h. l. et 6. 55).

c. *sam* cohaerere. Mah. 2. 917: *ub'âu bâhub'iṅ samasaǵǵêtâm.* Adhaerere. Mah. 3. 17228: *mṛgasya d'arśamânasya viśâṇê samasaǵǵata.* Haerescere, haesitare (de voce). *vâk saṅsaǵǵamânâ.* R. Schl. II. 25. 37. 90. 14.

सज्ज *saǵǵa* (ut videtur, a r. *saǵǵ* s. *a*) paratus. Śak. 24. 5. 39. 2 infr. Hit. 59. 9. 76. 20. 81. 16.

सञ्च् *saṅć* 1. âtm. (*gatâu*) ire. Vid. *sać.*

सञ्चय *saṅćaya* m. (r. *ći* colligere, praef. *sam* s. *a*) cumulus, acervus, multitudo. B'. 16. 12.

सञ्चारक *saṅćâraka* m. (caus. r. *ćar* praef. *sam* s. *aka*) dux, ductor. Hit. 69. 8.

सञ्ज् *saṅǵ* 1. par. (in compp. etiam *saǵ*) figere, affigere. Part. perf. pass. *saktâ* affixus. In. 4. 1: *pârt'asya ćakśur urvaśyâṅ saktam.* Trop. deditus, addictus. B'. 3. 25: *saktâṅ karmaṇi.* Vid. *saṅga, saṅgin, saǵǵ* et cf. *svaṅǵ.*

c. *ati* praef. *vi*: *vyatiśakta* admixtus, commixtus, conjunctus. Man. 10. 25 (v. *vyatiśaṅga* apud Wils.).

c. *ab'i*: *ab'iśaǵ* maledicere, objurgare. Mah. 3. 1090: *ab'iśaktô hy ab'iśaǵêt.* Vid. *ab'iśaṅga* apud Wils.

c. *ava* affigere. N. 5. 9: *têśân dṛśṭiṅ ... tatra tatrâ 'vasaktâ 'b'ût.* Suspendere. Mah. 3. 1692: *râǵńâ... avasaktaṅ pitus tê 'dya mṛtaṅ skand'ê b'uǵaṅgamaṅ.*

c. *â*: *âsaǵ, âsaṅǵ* affigere, imponere. Mah. 3. 16125: *sugrîvasya tadâ mâlâṅ hanumân kaṇṭ'a âsaǵat*; R. Schl. I. 74. 18: *skand'êćâ ''saǵya parâśum*; Rag'. 2. 74: *b'uǵê ... b'ûyaṅ sa b'ûmêr d'uram âsasaṅǵa*; Mah. 1. 1955: *asmâsv âsaǵya râǵyakâryâṇi.* — *âsakta* affixus, adhaerens, cohaerens. H. 4. 38: *tâu tê dadṛśur âsaktâu.* Trop. deditus, addictus. B'. 7. 1: *mayy âsaktamanâṅ.* — Caus. affigendum curare. Rag'. 6. 83.

c. *â* praef. *vi*: *vyâsakta* deditus, addictus, occupatus. Ur. 64. 6: *svakâryê vyâsaktâ.*

c. *â* praef. *sam* affigere, suspendere, imponere. Mah. 1. 4418: *sraǵaṅ râǵńaṅ skand'ê samâsaǵat*; 1675: *tasya skand'ê mṛtaṅ sarpaṅ krudd'ô râǵâ samâsaǵat.* Trop. tradere. Mah. 3. 14702. Man. 4. 257. *samâsakta* deditus, addictus. R. Schl. II. 64. 9: *samâsaktâs tvayi prâṇâṅ.*

c. *pra* pass. addictum, deditum esse. Man. 4. 16: *indriyârt'êśu sarvêśu na prasaǵyêta kâmataṅ.* Vid. *saǵǵ* praef. *pra.*

c. *vi* suspendere. Mah. 2. 385: *guhyakâir uhyamânâ sâ (sab'â) k'ê viśaktê 'va śôb'atê.*

सञ्ज्ञा *saṅǵńâ* f. (r. *ǵńâ* nosse, praef. *sam*) 1) cognitio. B'. 1. 7. 2) animus sui conscius, mens sana. N. 21. 16. Dr. 9. 13 (in fine comp. Bah.). 3) nomen, appellatio. B'. 15. 5 (in fine comp. Bah.).

सञ्ज्ञित *saṅǵńitâ* (a *saṅǵńâ* nomen, s. *ita*, gr. 584. 11) nomine praeditus, nominatus. B'. 8. 3.

सट् *saṭ* 1. par. (*avayavê* K. *aṅśakê* V.) pertinere ad alqd, partem esse alcjs rei.

सटा *saṭâ* f. (r. *saṭ* s. *â*) crinium fasciculus. Dr. 9. 9.

सट्ट् *saṭṭ* 10. par. (*nikêtanahiṅsâbaladânêśu*) habitare; ferire, laedere, occidere; validum, potentem esse; dare.

सठ् *saṭ'* 10. par. *sâṭâyâmi* (*śaṭ'ârt'ê*) i. q. 2. *śaṭ'.*

सतत *satata* (ut videtur, mutilatum e *santata* part. perf. pass. r. *tan* praef. *sam*) aeternus. Acc. neut. *satatam* adv. semper, aeterne. B'. 6. 10.

सततग *satataga* m. (semper iens, e *satatam* semper et *ga* iens, v. gr. 618) ventus (cf. *sadâgati*). H. 1. 8.

सतीत्व *satîtvá* n. (a *satî*, fem. vocis *sant*, suff. *tva*) modestia, pudor, castitas (feminae). Hit. 29. 2.

सत्कार *satkâra* m. (r. *kar kr* facere, praef. *sat* bonum, s. *a*) 1) hospitium. N. 9. 9. 10. 2) curatio, cultus, veneratio; e. c. *śarîrasatkâra* corporis cultus. Sâ. 3. 20 *a*, *dêvasatkâra* deorum cultus. Sâ. 3. 20 *b*.

सत्त्र *sattrá* n. (ut videtur, a r. *sad* s. *tra*) sacrificium. Scribitur etiam *satrá*. Ur. 83. 19.

सत्त्व *sattvá* n. (a *sat* quod est, s. *tva*) 1) mens, animus, animus sui conscius. N. 16. 30. Dr. 2. 13. 7. 15. 9. 22. A. 1. 7. 6. 20. B'. 2. 45. 10. 36. 2) animal. Śak. 24. 5.

सत्त्ववन्त् *sattvavant* (a *sattva* s. *vant vat*) animans, animal. B'. 10. 36. R. Schl. I. 41. 8.

सत्य *satyá* (a *sat* quod est, suff. *ya*, nisi potius a pron. *sa* q. v., suff. *tya*, sicut *tattvá* a *tat*) 1) adj. verus. In. 4. 12. 2) subst. n. veritas. In. 5. 45. (Cf. gr. ἐτεός.)

सत्यता *satyátâ* f. (a praec. s. *tâ*) veritas, veriloquium, Wahrhaftigkeit. Hit. 24. 32.

सत्यवाच् *satyavâć* (Bah. e *satyá* verus et *vâć* sermo) verum sermonem habens, i. e. veridicus. In. 4. 12.

सत्यसन्ध *satyasand'a* adj. (Bah. e *satyá* verus et *sand'â* fides, promissum) qui vera promissa habet, qui stat promissis (cf. *st'irasañgara*). N. 12. 56. Sâ. 1. 2.

सत्र *satrá* v. *sattrá*.

1. सद् *sad* 1. vel 6. par. (in tempp. special. substituit *sîd*, part. perf. pass. *sanná*; in dial. vêd. etiam cl. 2. unde *sátsi*, v. praef. *â* et cf. lit. *sêd-mi*) 1) sidere, considere, sinken; trop. tabescere, fatiscere, perire. Man. 4. 191: *pañkê gâur iva sîdati*; N. 9. 26: *sîdanty añgâni sarvaśah*; 16. 20: *na śôkênâ 'pi sîdati*; Sâ. 5. 46: *santô na sîdanti*; R. Schl. II. 41. 8: *putraśôkâgnisantaptah sasâda gatacêtanah*; Mah. 2. 237: *râśtran na sîdati*; Rag'. 7. 61: *sannaśatrum*. 2) considere, sedem capere. Rgv. 13. 9: *barhih sîdantu* „in stragulo considunto". 3) sedere, commorari. Rgv. 14. 11: *agnê yaǵńêśu sîdasi*. — Caus. 1) facere ut qu. sidat, cadat. Dr. 8. 29: *sâditâh savyasâćinâ*. 2) pulsare, percutere. Rag'. 7. 41: *yâih sâditâh* (schol. *hatâh*) ... *tân êva sâmarśitayâ pratyâǵag'nuh*. 3) ponere, collocare. Rgv. 15. 4: *agnê dêvâň ihâ 'vaha sâdayâ triśu yôniśu* „Agnis! deos huc advehe colloca (eos) in locis tribus". (Goth. *SAT* sedere, *sita*, *sat*, *sêtum*, v. gr. comp. 109[a]). 1 et 605; *satja* pono = scr. caus. *sâdâyâmi*, gr. comp. 109[a]). 6; germ. vet. *SAZ* sedere, *sizu*, *saz*, *sâzumes*; *seziu* pono; lit. *sêd-mi* sedeo, *sôdinù* planto; slav. *sjaduń* consido, καθίζομαι, *sad-i-ti* plantare = caus., v. gr. comp. 505; lat. *sîdo*; *sedeo* nititur formâ scr. caus. *sâdâyâmi*; gr. ʽΕΔ, ἕδος, ἕζομαι; bib. *suidhim* sedeo, *suidhiughaim* „I set, plant" = scr. caus. *sâdâyâmi*, mutato *y* in *gh*; *saidhe*, *saidhiste* „a seat". Vid. 2. *sad*.)

c. *ava* sidere, tabescere, perire. Sâ. 5. 47: *nâ 'vasîdanti santah*; Man. 4. 187: *avasîdann api kśud'â*; Hit. 9. 5: *avasannâyâň raǵanyâm*. Etiam âtm. Mah. 1. 5184: *avasîdêta*. — Caus. facere ut qu. sidat, tabescat; deprimere. B'. 6. 5.

c. *ava* praef. *vi* id. Mah. 3. 713. 823.

c. *â* 1) considere, s'asseoir. Rgv. 26. 4: *â nô barhih ... sîdantu* „in nostro stragulo considunto". 2) sedere, assidere. Rgv. 12. 4: *dêvâir âsatsi barhiśi*.

c. *ut* sidere, perire. B'. 3. 24: *utsîdêyur imê lôkâh*; Su. 2. 22: *utsannôtsavayaǵńâća bab'ûva vasud'â*; B'. 1. 44. — Caus. *utsâdayâmi* destruere, evertere. B'. 1. 43: *utsâdyantê ǵâtid'armâh*.

c. *ut* praef. *pra* caus. i. q. caus. praec. Man. 9. 261.

c. *ut* praef. *sam* caus. id. Mah.

c. *ni* 1) considere, s'asseoir, sich niedersetzen. N. 10. 5. Sâ. 5. 5. 6: *niśasâda mahîtalê*. — *niśanna* (v. gr. 542) adnisus, innisus aliquâ re. Ur.

68. 13: *nîpaskand'anišaṇṇas tišṭ'ati.* 2) âtm. sidere, tabescere. Maḥ. 3. 333: *nišîdamânam.*

c. *pra* 1) propendere, favere, propitium esse. B'. 11. 25: *prasîda dêvêśa*; 31: *dêvavara prasîda*; N. 12. 130: *tat'â naň ... maṇib'adraň prasîdatu.* — Cum infin. Rag'. 2. 45. — *prasanna* propitius. Ḥ. 1. 45: *prasannâs tê dêvâň*; R. Schl. I. 18. 17: *prasannô 'smi tê.* — Etiam âtm. Maḥ. 1. 4700: *prasîdasva.* 2) clarum, serenum fieri. Man. 6. 67: *vâri prasîdati*; Rag'. 3. 14: *diśaň prasêdur marutô vavuň*; trop. serenum, hilarem, laetum, alacrem animo fieri, exhilarari. Man. 2. 54: *ḥṛšyêt prasîdêć́a.* — *prasanna* clarus, serenus. N. 12. 112: *nadîm prasannasalilâm.* — Caus. par. propitium reddere. R. Schl. I. 66. 24: *dêvagaṇân sarvân tapasâ 'ḥam prasâdayam*; Man. 11. 205. A. 9. 29. — âtm. supplicare, orare. B'. 11. 44: *prasâdayê tvâm aḥam*; Sâ. 1. 16: *prasâdayâmâsa punaň kšipram êtad b'avatv iti* (v. gr. 420); Maḥ. 1. 4325: *prasâdayê tvâm*; 3. 1629. R. Schl. II. 62. 7. (Cf. hib. *forsuidhe* „steady, mild, meek", *forsanaim* „I shine", *fursan* „flame of fire", *fursain* „evident", *fursannaim* „I kindle", v. Pictet p. 91.)

c. *pra* praef. *ab'i* 1) caus. propitium reddere, propitiare, placare. Maḥ. 3. 14063. 2) exhilarare, consolari. R. Schl. II. 77. 24: *sumantraśća śatrug'nam utt'âpyâ 'b'iprasâdyaća.*

c. *pra* praef. *sam* favere, propitium esse. R. Schl. II. 26. 34. — Caus. propitiare. Maḥ. 3. 14039.

c. *vi* 1) sidere, tabescere, perire. Maḥ. 4. 1953: *sîdanti mama prâṇâ manô viḥvalatî 'va mê.* 2) moerore, dolore affligi, conturbari, perturbari, consternari, deliquium animi pati, animo linqui. Maḥ. 3. 448: *taň višîdantam âǵńâya ... amârayat*; 3075: *vyasanê tvam maḥârâǵa na višîditum arḥasi*; R. Schl. II. 77. 8: *višṭanan višasâda ḥa*; 107. 19: *mâ višîda*; B'. 1. 28. — *višaṇṇa* (v. gr. 542) perturbatus, consternatus. R. Schl. I. 40. 24. 48. 25: *višaṇṇavadana*; Ur. 43. 3: *urvaśî saḥa sak'yâ višaṇṇâ.* — Caus. moerore, dolore afficere, conturbare, consternare. Maḥ. 3. 3076. 2. 718. R. Schl. II. 7. 18. 53. 31. Vid. *višâda, višâdin.*

c. *sam* i. q. simpl. Man. 4. 33: *saňsîdan kšud'â.*

2. सद् *sad* 1. et 10. par. *sâdâmi, sâdâyâmi* ire. (Slav. *chod-i-ti* ire, *is-chod* ἔξοδος; gr. ὁδός; fortasse goth. *sandja* mitto, nostrum *sende* = caus. insertâ nasali, servato *d* propter antecedentem liquidam, v. gr. comp. 90.)

c. *â* 1) adire, aggredi, appropinquare. N. 10. 18: *âsasâda sab'ôddêśê vikôśaň k'aḍgam*; 13. 45: *puram âsâdayan*; 17. 4: *iyam âsâditâ bâlâ tava putranivêśanê*; Ḥ. 1. 15: *pat'i gaććantam âsêduň.* Hostiliter aggredi. Ḥ. 4. 2: *mâm âsâdaya durbudd'ê.* — *âsanna* aggressus, qui accessit, appropinquavit, propinquus. Hit. 38. 22: *ǵalâsannataruň*; 68. 11: *atrâ 'sannê sarasi ... snâti*; pass. quem accessit aliquis, inde indutus, praeditus (v. *i* praef. *upa, anu*). Nalôd. 1. 37: *svamâyâsanna.* 2) obtinere. Maḥ. 3. 10472: *tâsu putram maḥîpatiň kańćin nâ 'sâdayâmâsa.*

c. *â* praef. *ab'i* obtinere. Maḥ. 3. 17101.

c. *â* praef. *sam* adire, aggredi, appropinquare. N. 23. 25: *samâsâdya putrâu*; Maḥ. 2. 553: *kṛšṇan dvâravatyâň samâsadat*; Sâ. 5. 5.

सदन *sadana* n. (r. *sad* ire, s. *ana*) domus, palatium. Dr. 2. 4.

सदस् *sádas* n. (r. *sad* s. *as*) coetus, conventus. Up. 76. (Gr. ἕδος, v. gr. comp. 128.)

सदा *sadâ* (a stirpe demonstr. *sa* s. *dâ*) semper.

सदागति *sadâgati* f. (semper itionem habens, Baḥ. e *sadâ* semper et *gáti* itio) ventus.

सदातन *sadâtana* (fem. *-î*, a *sadâ* s. *tana*) sempiternus. Am.

सदृश *sadṛ́śa* (fem. *-î*, e *sa* q. v. et *dṛśa*, cf. gr. 263) similis, c. gen. N. 1. 27. 17. 5. c. instr. B'. 16. 15.

सद्मन् *sádman* n. (r. *sad* ire, s. *man*) domus. (Cf. *sadana.*)

सद्यस् *sadyás* (ut mihi videtur, e stirpe demonstr. *sa* et *dyas*, quod correptum esse censeo ex obsoleto *divas* dies, v. *divasá* et cf. *adyá* hodie) statim, momento. Ur. 90. 9.

सन् *san* 1. par. *sánâmi* (*sambʿaktâu*) colere, venerari, amare. 8. par. âtm. *sanómi sanvé* (*dânê*) dare. In dial. vêd. 1. et 8. adipisci, obtinere. Ṛgv. 73. 5: *sanêma vâǵaṅ samitʿêšv aryaṅ* „obtineamus in certaminibus cibum inimici"; 5. 9: *sanêd imaṅ vâǵam indraṅ* „Indras fruatur hoc cibo"; 17. 6: *tayórid avasâ vayaṅ sanêma* „eorum auxilio nos (divitiis) fruamur"; 100. 19: *aparihvṛtâṅ sanuyâma vâǵam* „non afflicti fruamur cibo".

सना *saná* adv. (ut mihi videtur, e stirpe pronominali *sa* q. v., s. *nâ*, sicut *vinâ* a *vi*) semper. (Cf. anglosax. *sin* id. praesertim in initio compp.; germ. vet. *sin* id., v. Graff I. 25; goth. *sin* τοῦ *sin-teins*; lat. *sem-per.*)

सनातन *sanâtana* (fem. *-î*, a praec. s. *tana*) sempiternus, aeternus, perpetuus. Br. 2. 4. M. 7.

सनाथ *sanâtʿa* (Baḥ. e *sa* cum et *nâtʿa*) conjunctus, praeditus. Ur. 19. 4 infr. 54. 6 infr. 62. 11.

सन्त् *sant* (fem. *satî*, part. praes. r. *as* esse, v. gr. 329 et 529) 1) qui est. Ḥ. 4. 3. Br. 3. 18. 2) bonus, probus, praecipuus. Sâ. 3. 12. Br. 2. 26. Ḥ. 1. 21. (Lat. *-sens*, *sent-is* in *prae-sens*, *ab-sens*, acc. *-sentem* = scr. *sántam*, lit. nom. masc. *esaṅs*, fem. *èsanti*, acc. masc. *esantiṅ*; gr. ὤν, jon. ἐών ex ἐσών, them. ἐσοντ.)

सन्तति *santati* f. (r. *tan* praef. *sam* s. *ti*) i. q. seq. Maḥ. 3. 8306.

सन्तान *santâna* m. n. (r. *tan* extendere, praef. *sam* s. *a*) progenies, stirps, posteritas. Br. 3. 10. Sâ. 1. 12. 5. 88.

सन्ताप *santâpa* m. (r. *tap* urere, praef. *sam* s. *a*) 1) aestus, calor. 2) moeror, sollicitudo. Br. 2. 1. Sâ. 1. 4.

सन्तोष *santôša* m. (r. *tuš* praef. *sam* s. *a*) animus contentus, Zufriedenheit. Ḥit. 45. 14.

सन्दिग्ध *sandigdʿa* v. *diḥ* praef. *sam*.

सन्देह *sandêha* m. (r. *diḥ* polluere, praef. *sam* s. *a*) dubium, dubitatio. Br. 2. 20.

सन्धा *sandʿá* f. (r. *dʿâ* ponere, praef. *sam*) 1) conjunctio. 2) status, conditio. 3) promissum, fides. Praesertim in comp. Baḥ. invenitur, adjectivum *sandʿa* autem, quod Wilso affert, non existere puto; cf. *upamá*.

सन्धान *sandʿâna* n. (r. *dʿâ* praef. *sam* s. *ana*) 1) conjunctio. Śak. 5. 5. Ḥit. 24. 14. 2) actio imponendi (sagittam arcui). Śak. 5. 20. 43. 6.

सन्धि *sandʿi* m. (r. *dʿâ* ponere, praef. *sam* s. *i*) 1) conjunctio. 2) pax. Ḥit. 24. 5.

सन्ध्या *sandʿyá* f. (r. *dʿyâi* praef. *sam*) 1) meditatio, contemplatio, v. *dʿyâna*. 2) precatio quam tempore solis orientis et occidentis Indi faciunt. Maḥ. 1. 1890: *sûryô sstam upâgaććati* | *sandʿyâm upâssva*; N. 7. 3 ubi *sandʿyâm anvâsta* per „precationem fecit" vertendum (schol. Nil. *anvâsta upâsitavân* i. e. fecit); R. Schl. II. 6. 6. 3) diluculum. 4) crepusculum. Ḥ. 1. 17. 4. 46.

सन्नत *sannata* v. *nam* praef. *sam*.

सन्निकर्ष *sannikarša* m. (r. *karš kṛš* c. *ni* praef. *sam* s. *a*) propinquitas. Ḥit. 8. 9.

सन्निधान *sannidʿâna* n. (r. *dʿâ* c. *ni* praef. *sam* s. *ana*) 1) conjunctio. Ḥit. 7. 17. 2) propinquitas. Ḥit. 18. 15.

सन्निधि *sannidʿi* f. (r. *dʿâ* ponere, c. *ni* praef. *sam* s. *i*) propinquitas. N. 4. 21.

सन्निपात *sannipâta* m. (r. *pat* c. *ni* praef. *sam* s. *a*) 1) conjunctio, mixtio. 2) morbus quidam, Wilson: „morbid state of the three humours".

सन्निभ *sannibʿa* similis (nisi potius substantivum *sannibʿâ* statuendum, quod in fine compositorum Baḥ. ponitur, simplex autem non conservatum videtur, a

rad. *b'â* splendere, praef. *sam* + *ni*) e. c. *vasud'â-d'arasannib'a* montium similitudinem habens. H. 4. 40. *kâńćanasannib'a* auri similitudinem habens. N. 17. 8. vid. etiam N. 12. 57 et Sâ. 5. 26.

सन्निहित *sannihita* v. *d'â* c. *ni* praef. *sam.*

सन्न्यसन *sannyasana* n. (r. *as* deponere, c. *ni* praef. *sam* s. *ana*) abdicatio, renuntiatio. B'. 3. 4. (Cf. *sannyâsa.*)

सन्न्यस्त *sannyasta* v. rad. 3. *as.*

सन्न्यास *sannyâsa* m. (a r. *as* deponere, c. *ni* praef. *sam* s. *a*) 1) abdicatio, renuntiatio. B'. 5. 1. 6. 2. 18. 1. 2) quod ponitur in ludo. N. 26. 5.

सन्न्यासिन् *sannyâsin* (a praec. s. *in*) abdicatione, renuntiatione praeditus. B'. 5. 3.

सप् *sap* 1. par. sequi (?). Ŗgv. 67. 4: *ŗtâ sapantaħ* „sacra obeuntes"; 68. 2: *sapantô amŗtam êvâiħ* „adeuntes (te) immortalem procedentibus (hymnis)". (Vid. Westerg. et cf. *sać* e *sak*, gr. ἕπομαι, goth. *sipôneis* discipulus.)

सपत्न *sapatna* m. hostis. N. 12. 82.

सपदि *sapadi* adv. (fortasse e *sa* cum et *padi* loc. vocis *pad* pes) subito. Rag'. 5. 75.

सप्तति *saptatí* f. (a *sáptan* s. *ti* pro *daśati*, v. gr. 233. gr. comp. 320. annot.) septuaginta.

सप्तन् *sáptan** septem (gr. 231; lat. *septem* a *saptamá* septimus, unde etiam slav. *sedmĭ*, them. *sedmi* [v. gr. comp. 315]; goth. *sibun*; lit. *septynì* n. pl. m.; fem. *septynios*; hib. *seacht*, mutatâ lab. in gutt. sicut in lit. *śékmas* septimus; cambro-brit. *saith*, armor. *seis*, ṣend. *hapta*, gr. ἑπτά.)

सप्तपर्ण *saptaparṇa* m. (Bah. e *sáptan* et *parṇá* folium) nomen arboris. Wilson: „Echites scholaris". Am.

सप्तम *saptamá* (fem. -*î*, a *sáptan* s. *ma*) septimus. (Lat. *septimus*, lit. *śékma-s* pro *sepma-s*, slav. *sedmŭĭ*, germ. vet. *sibunto(n)*, hib. *seachtmad*, ṣend. [Avestan script] *haptat'a*, gr. ἕβδομος.)

सभा *sab'â* f. (ut videtur, Bah. e *sa* cum et *b'â* lumen) 1) domus. 2) conventus, coetus. Hit. 7. 7. 10.

सभार्य *sab'ârya* adj. (Bah. e *sa* cum et *b'âryâ* uxor) cum uxore (v. gr. 600. not.). Br. 1. 11. 2. 36. N. 1. 8.

1. सम् *sam* 1. et 10. par. *sâmâmi*, *sâmâyâmi* (*vâiklavyê*) agitari, conturbari, vexari. Cf. *stam.*

2. सम् *sam* praep. insep. (ut videtur, acc. stirpis pronom. *sa* q. v.) cum. (Gr. σύν, ξύν, boruss. vet. *sen* cum, slav. *sŭ*, *sŭ*, v. *sa*; de lat. *cum*, goth. *ga*, nostro *ge* in compp., quae ad vêd. *sâkám* refero, v. gr. comp. 1014 et cf. *sa*; de germ. vet. *samant* v. *samanta.*)

सम *samá* adj. (ut mihi videtur, e *sa* cum et *ma* in fine comp. metiens, a r. *mâ* s. *a*, cf. *upamá*, *samâna*) 1) similis, aequalis. H. 1. 50. Br. 1. 25; cum instr. Su. 1. 22. 2) aequus, planus (v. *viśama*). Su. 4. 6. 3) omnis, totus, integer. Am. (Gr. ὁμός, goth. *sama* idem, them. *saman*, angl. *same*, goth. *sums* quidam, them. *suma*; slav. *sam* ipse; hib. *samhuil* „like", *samhladh* „resemblance, type", *samhlaim* „I liken, compare, resemble"; lat. *similis.*)

समक्षम् *samakśám* adv. (Avy. e *sam* et *akśa* oculus, v. gr. 607) in conspectu, coram. N. 12. 15. 16.

समग्र *samagra* (ut videtur, e *sam* et *ágra* cuspis, quasi duas cuspides conjunctas habens) 1) plenus (de lunâ). H. 3. 13. 2) totus, integer. B'. 4. 23. 11. 30. Dr. 6. 16.

समग्रेन्दुनिभानन *samagrênduninib'ânana* adj. (Bah. e *samagrênduninib'a* [*samagra* + *índu* + *nib'a*] plenae lunae similis et *ânana* vultus) plenae lunae similem vultum habens. H. 3. 13.

समता *samátâ* f. (a *samá* s. *tâ*) aequalitas. Hit. 7. 19.

समत्व *samatvá* n. (a *samá* s. *tva*) id. B'. 2. 48.

समधिक *samad'ika* (e *sam* et *ad'ika*) excedens. Hit. 5. 8.

समनन्तरम् *samanantaram* adv. (*anantaram* praef. *sam*) i. q. *anantaram.* Up. 22.

समनुव्रत *samanuvrata* (e *sam* et *anuvrata*) devotus, deditus, addictus. N. 13. 55 c. acc. (Vid. *anuvrata.*)

52

समन्त samanta (e sam et ánta finis) abl. samantât undique. Su. 3. 3. N. 12. 39. B'. 11. 30. (Vid. sq. et cf. germ. vet. samant simul, v. gr. comp. 295 fin.)

समन्ततस् samantatas (a samanta s. tas) undique. In. 2. 12.

समन्वित samanvita v. i c. anu praef. sam.

समम् samám 1) praep. cum, c. instr. Hit. 22. 19. 66. 6. 2) adv. unâ, simul. Ur. 94. 3. (Cf. gr. ἅμα.)

समय samaya m. (r. i ire, praef. sam s. a) 1) conventum, conditio, lex. N. 7. 1. 13. 67. Sâ. 4. 17. 2) tempus. N. 13. 6. A. 9. 8.

समर samára, vêd. samará m. n. (r. ar ṛ ire, praef. sam s. a) pugna, bellum (cf. sámiti). Dr. 8. 9.

समर्थ samart'a (Bah. e sam et árt'a q. v.) capax, aptus, potens. N. 19. 12. 24. 30.

समलङ्कृत samalañkṛta v. kar kṛ c. alam praef. sam.

समवाय samavâya m. (r. i c. ava praef. sam s. a) conventus, congressio, congregatio. Hit. 57. 8.

समस्त samasta adj. (part. perf. pass. a r. as deponere, praef. sam) totus, integer.

समा samâ' f. (fem. vocis samá similis, aequalis) annus. H. 2. 21. Su. 1. 34. (Lat. bîmus e bi-smus mutilatum esse videtur, sicut e. c. εἰμί et goth. im ex ἔσμί, ismi, v. Pott. 2. 279.)

समाकुल samâkula (r. kul colligere, conjungere, c. â praef. sam) conjunctus, praeditus. A. 7. 4. N. 12. 4. 5.

समागत samâgata v. gam c. â praef. sam.

समागम samâgama m. (r. gam ire, c. â praef. sam s. a) congressus, conventus. N. 16. 22. 21. 25. Sâ. 6. 23. In. 5. 24.

समाचार samâćâra m. (r. ćar ire, c. â praef. sam s. a) vitae ratio, mores. Dr. 9. 7. Su. 1. 6.

समाधि samâd'i m. (r. d'â ponere, c. â praef. sam s. i) contemplatio, meditatio. A. 1. 12. B'. 2. 44. 53.

समाधिन् samâd'in (a praec. s. in) contemplans, meditans. B'. 4. 24.

समान samâna (ut mihi videtur, Bah. e sa cum et mâna mensura, cf. samá) aequalis, similis. Dr. 7. 16. Cum instr. Hit. 5. 20. Vid. sâmânya.

समारम्भ samâramb'a m. (r. rab' c. â praef. sam incipere, inserto m, s. a) inceptio. Sâ. 1. 11.

समारोढुम् samârôḍum v. ruh c. â praef. sam.

समाविष्ट samâvishṭa v. viś c. â praef. sam.

समास samâsa m. (r. as deponere, c. â praef. sam s. a) 1) i. q. sañkshêpa. B'. 18. 50. 2) compositio vocabulorum.

समासतस् samâsatas (a praec. suff. tas) breviter. B'. 13. 18.

समाहित samâhita v. d'â c. â praef. sam.

समाह्वान samâhvâna n. (r. hvê vocare, c. â praef. sam s. ana) provocatio (in certamen vel ludum). N. 7. 8.

समिति sámiti f. (r. i ire, praef. sam s. ti) 1) congressus, conventus. N. 5. 5. 2) bellum, pugna.

समिध् samid' f. (r. ind' ejectâ nasali, praef. sam) lignum. Am.

समीक्ष samîksha m. (r. îksh praef. sam s. a) circumspectio, circumspicientia, prudentia, cautio. Hit. 43. 22.

समीप samîpa (ut videtur, e sami pro sam [vid. samyák] producto i, suff. pa; ita pratîpa nunc explicaverim e prati producto i, suff. pa) propinquitas. N. 1. 16. 13. 48. H. 1. 12.

समीपतस् samîpatas adv. (a praec. s. tas) in propinquitate, coram. N. 6. 4. A. 2. 9.

समीर samîra m. (r. îr praef. sam s. a) ventus. Gîta-G. 5. 2; v. sq.

समीरण samîraṇa m. (r. îr praef. sam s. ana) id. A. 4. 7.

समीरित samîrita v. îr praef. sam.

समुत्थ samutt'a (r. st'â stare, c. ut praef. sam s. a, v. gr. 111) oriens, in fine comp. B'. 7. 27.

समुत्थित samutt'ita v. st'â c. ut praef. sam.

समुत्सुक samutsuka v. utsuka.

समुत्सेध *samutsêd'a* m. (r. *sid'* c. *ut* praef. *sam*) altitudo. Wils. ed. 2 „height, elevation". Fortasse etiam adj. altus, longus. Dr. 8. 4 (ed. Calc. *ḥâima-ćitrasamusêd'âm ... gadâm*).

समुन्नति *samunnati* f. (r. *nam* c. *ut* praef. *sam* s. *ti*, v. euphon. r. 58) actio surgendi, se erigendi; trop. dignitas, amplitudo. Ḥit. 84. 18.

समुदय *samudaya* m. (r. *i* c. *ut* praef. *sam* s. *a*) turba, caterva, multitudo. Am. II. 5. 40. Ḥit. 36. 15.

समुदीरण *samudîraṇa* n. (r. *îr* c. *ut* praef. *sam* s. *ana*) pronuntiatio. Dêv. 4. 7.

समुद्भव *samudb'ava* m. (r. *b'û* c. *ut* praef. *sam* s. *a*) origo. B'. 3. 14 in fine comp. Baḥ.; ita *udb'ava* q. v. in comp. *karmôdb'ava*. B'. 3. 15.

समुद्यम *samudyama* m. (r. *yam* coërcere, c. *ut* praef. *sam* s. *a*) nisus. B'. 1. 22.

समुद्र *samudrá* m. (e *sam* et *udrá* q. v.) mare. Su. 2. 8.

समुद्वाह *samudvâḥa* m. (r. *vaḥ* c. *ut* praef. *sam* s. *a*) matrimonium, nuptiae. Sâ. 3. 15.

समूह *samûḥa* m. (r. *ûḥ* q. v., praef. *sam* s. *a*) multitudo, turba.

समृद्ध *samṛdd'a* v. *ard' ṛd'* c. *sam*.

सम्पत्ति *sampatti* f. (r. *pad* praef. *sam* s. *ti*) 1) conventus, congressus, multitudo. Ḥit. 4. 10. 2) fortuna, felicitas. Am.

सम्पद् *sampád* f. (r. *pad* ire, praef. *sam*) 1) perfectio, felicitas. Ḥ. 1. 38. 4. 26. Su. 3. 16 in compos. c. *rûpá* (*rûpasampad*). 2) sors. B'. 16. 3. 4.

सम्पन्न *sampanna* v. *pad* c. *sam*.

सम्पर्क *samparka* m. (r. *parć pṛć* praef. *sam* s. *a*) conjunctio. Ur. 9. 9.

सम्पात *sampâta* m. (r. *pat* cadere, praef. *sam* s. *a*) actio cadendi, descendendi (ex aëre), volandi; e. c. *śastrasampâta* sagittarum volatus. B'. 1. 20.

सम्पाद *sampâda* m. (r. *pad* praef. *sam* s. *a*) adeptio, impetratio, consecutio. Ur. 18. 2 infr.

सम्प्रक्षालन *samprakśâlana* n. (r. *kśal* lavare, c. *pra* praef. *sam* s. *ana*) ablutio, lavatio. M. 28.

सम्प्रति *samprati* (e *sam* et *prati*, v. *sa*) nunc. Dr. 3. 3.

सम्प्रदान *sampradâna* n. (r. *dâ* c. *pra* praef. *sam* s. *ana*) donatio, donum. Ḥit. 130. 22.

सम्प्रश्न *sampraśna* m. (r. *prać* praef. *pra* s. *na*) interrogatio. Ḥit. 53. 22.

सम्प्रहार *sampraḥâra* m. (r. *ḥar ḥṛ* capere, c. *pra* praef. *sam* s. *a*) pugna. A. 6. 22.

सम्प्रेक्षमाण *samprêkśamâṇa* v. *îkś* c. *pra* praef. *sam*.

सम्प्रेषित *samprêśita* v. *iś* c. *pra* praef. *sam*.

सम्प्लव *samplava* m. (r. *plu* praef. *sam* s. *a*) abundantia, affluentia, copia. Ḥit. 21. 18.

1. सम्ब् *samb* 1. par. (*sarpê*) ire. Cf. *sarb*, *sarp sṛp*, *śamb*, *śarb*.

2. सम्ब् *samb* 10. par. (*samband'ê*) colligare. Cf. *śamb* cl. 10.

सम्बन्ध *samband'a* m. (r. *band'* ligare, praef. *sam* s. *a*) conjunctio, cognatio, affinitas. Sâ. 3. 13.

सम्बन्धिन् *samband'in* (a praec. s. *in*) propinquus, affinis. N. 25. 14. B'. 1. 34.

सम्भव *samb'ava* m. (r. *b'û* praef. *sam* s. *a*) origo. B'. 3. 14. In fine compos. Baḥ. B'. 10. 41. 13. 19.

सम्भार *samb'âra* m. (r. *b'ar b'ṛ* praef. *sam* s. *a*) 1) compositio. Ur. 16. 2 infr. 2) apparatus. R. Schl. I. 11. 13. 3) facultates, opes. N. 26. 24.

सम्भोग *samb'ôga* m. (r. *b'uģ* praef. *sam* s. *a*) fructus libidinum. P. 24.

सम्भ्रम *samb'rama* m. (r. *b'ram* vagari, praef. *sam* s. *a*) 1) festinatio. Ḥit. 14. 21. 2) timor, terror, conturbatio. Ḥ. 4. 44. Dr. 5. 22.

सम्मत *sammata* v. *man* c. *sam*.

सम्मत्त *sammatta* v. *mad* c. *sam*.

सम्मर्द *sammarda* m. (r. *mard mṛd* praef. *sam* s. *a*) pugna. P. 21.

सम्मान *sammâna* m. (r. *mân* honorare, nisi fortasse a *man* cogitare, praef. *sam* s. *a*) honor. In. 4. 15.

सम्मुख *sammuk'a* n. (e *sam* et *múk'a* vultus) conspectus. *sammuk'ê* in conspectu. Ur. 33. 5 infr.

सम्मोह *sammôha* m. (r. *muh* praef. *sam* s. *a*) conturbatio animi, mentis error. B'. 2. 63. 7. 27.

सम्यक् *samyák* adv. (acc. n. τοῦ *samyáńć* [v. gr. 59], e *sami* pro *sam*, et *ańć* ire, v. gr. 180) 1) unâ, simul. N. 9. 8. B'. 5. 4. 2) omnino. N. 8. 13. 11. 6. 24. 29. 3) recte. Ur. 38. 12. 64. 7. Man. 2. 53.

1. सर् सृ *sar sr* 1. par. ire, incedere, progredi. Mah. 1. 1696: *sa râǵâ mrgayâń yâtaḱ... sasâra.* Cum acc. adire, aggredi. N. 17. 35: *damayantîm aćô srtvâ.* Fluere. Rgv. 32. 12: *avâsrǵaḱ sartavê sapta sindûn* „emittebas ad dimanandum septem fluvios"; Rgv.-V. 101. 4: *trêd'â sasrur âpaḱ.* (Vid. *sal*, *salilá*, *sarít*, *sáras* et cf. *ar r*, *sru*, *sarp srp*, gr. ἅρ-μα, sicut lat. *currus* a *currendo*, v. *ćar.*)

c. *anu* sequi. Mah. 3. 11556: *pant'ânam ... anusasruḱ.* Caus. sequi, persequi. Mah. 1. 4309: *dasyavaḱ ... anusâryamâṇâ bahub'î rakśib'iḱ.*

c. *apa* abire. Hit. 18. 18: *dûram apasara.* Caus. facere ut quis abeat, amovere. Man. 7. 149.

c. *ab'i* adire, advenire, accedere. N. 11. 26. Sâ. 5. 62. Dr. 6. 10. Caus. id. Mr. 130. 5: *b'avantam ab'isârayitum âgatâ*; Mah. 1. 1221.

c. *ut* caus. facere ut quis proveniat, exeat. Mah. 3. 14872: *utsârayata tân.*

c. *ut* praef. *pra* caus. concedere, dare. Hit. 74. 21: *prôtsâritârd'âsanaḱ.*

c. *upa* adire, aggredi, accedere. Mah. 2. 2596. Coire (cum viro). Mah. 3. 8587: *iććâmi tvâń sragvinam ... upasartum.*

c. *nis* egredi, provenire. N. 20. 30. Su. 3. 25. 26. Caus. facere ut quis exeat. Mah. 3. 12995. Expellere, abigere. Hit. 65. 19. 83. 7.

c. *nis* praef. *vi* egredi. In. 1. 26. N. 20. 31.

c. *pari* circumire, circumfluere. Mah. 3. 10983: *âpaḱ parisasruḱ.*

c. *pra* procedere, prodire. R. Schl. II. 59. 10. B'. 15. 4. — *prasrta* modestus. R. Schl. I. 12. 2. — Caus. protendere, extendere. Hit. 10. 18: *hastam prasârya*; 85. 7: *pakśâu prasârya.* — *paṇyâni prasârayitum* res venales exponere. R. Schl. II. 48. 3: *vaṇiǵô na prasârayan naćâ 'śôb'anta paṇyâni*; Man. 5. 129.

c. *pra* praef. *vi* dimanare, diffundi. Rag'. 16. 3: *têśâm ... b'innô śiṭad'â viprasasâra vańśaḱ* (schol. *vistrtaḱ*).

c. *vi* caus. protendere. R. Schl. I. 42. 6.

c. *sam* ire, adire. Man. 12. 70. — Caus. facere ut quis eat, movere. Man. 12. 124.

2. सर् सृ *sar sr* 3. par. *sísarmi* i. q. 1. *sar sr.*

3. सर् (सॄ) *sar (sṝ)* 9. par. *srṇâ'mi.* Ferire, laedere, occidere. Vid. *svar (svṝ)*, *śar (śṝ)*.

सरस् *sáras* n. (r. *sar sr* ire, s. *as*) lacus. N. 12. 6. 85. B'. 10. 24. (Gr. ἕλος.)

सरस्वती *sarasvatî* f. (a praec. s. *vant vat* in fem.) 1) dei Brahmae uxor, dea eloquentiae. 2) loquela, sermo. Rag'. 15. 46.

सरित् *sarít* f. (r. *sar sr* ire, suff. uṇâd. *it*) flumen. N. 12. 85.

सरुज् *saruǵ* (Bah. e *sa* et *ruǵ* morbus) aegrotus. Sâ. 5. 79. Acc. *saruǵam* quod etiam ad *saruǵa* e *sa* et *ruǵâ* referri potest. (Vid. *sarôga.* Fortasse goth. *saurga* cura, sollicitudo e *saruga*, ejecto *u*, debilitato *a* syllabae *sa* in *u*, anteposito *a*, propter seq. *r*, v. gr. comp. 82.)

सरोग *sarôga* (Bah. e *sa* et *rôga* morbus) id. Wils. ed. 2.

सरोगिता *sarôgitâ* f. (fortasse pro *sarôgatâ*, a praec. s. *tâ*) morbus, aegritudo. Hit. 45. 13.

सर्ग *sarga* m. (r. *sarǵ sṛǵ* dimittere, creare, s. *a*) 1) creatio. M. 53. Bʿ. 14. 2. 2) natura. Bʿ. 5. 19.

1. सर्ज् *sarǵ* 1. par. (*arǵanê*) acquirere. Cf. *arǵ*.

2. सर्ज् सृज् *sarǵ sṛǵ* 6. par. interdum âtm. 1) dimittere, emittere, effundere. R. Schl. I. 44. 38: *gaṅgâm ... śrôtrâbʿyâm asṛǵat*; Ṛgv. 38. 8: *vṛśṭir asarǵi*. Cum vocibus, quae missilia significant, mittere, emittere, conjicere, jaculari. Maḥ. 3. 16461: *asṛǵat sâyakân*; Ragʿ. 11. 44 (v. *muć*). 2) deponere, ponere, imponere (e manibus emittere). N. 5. 28: *skandʿadêśê 'sṛǵat tasya sraǵam*. 3) creare, producere (e se emittere). Man. 1. 25: *sṛśṭiṅ sasarǵaćâi 'vê 'mâṅ sraśṭum iććann imâḧ praǵâḧ*; Sn. 3. 11: *sṛǵyatâm prârtʿanîyâi 'kâ pramadâ*; 14: *tâm ... asṛǵat*; Maḥ. 1. 4165: *sṛǵêtʿâs trîṅl lôkân anyân*; Bʿ. 4. 7. 4) gignere, generare. R. Schl. I. 16. 6: *kinnarîṇâńća ǵâtrêśu ... sṛǵadʿvaṅ ḥarirûpêṇa putrân*; 16. 9: *sutân vîrân sasṛǵuḧ*. (Cf. *varǵ vṛǵ*. Huc traxerim lat. *rigo*, goth. *rig-n* pluvia, nisi pertinent ad *varś vṛś*; v. praeff. *abʿi*, *ava*, *â*.)

c. *ati* 1) relinquere, reliquum facere. Maḥ. 4. 331: *bʿîmasênô 'pi mâṅsâni ... atisṛśṭâni matsyêna* (nom. pr.) *vikrîṇîtê yudʿiśṭʿirê*. 2) dare. R. Schl. II. 18. 23: *atisṛǵya dadânî 'ti varam mama* (v. śl. 22 et cf. *tyâga* actio dandi a *tyaǵ* relinquere; v. etiam praef. *abʿi*.)

c. *apa* praef. *vi* demittere, dejicere, abjicere. Maḥ. 3. 16104: *vâsaḧ ... vânarâṇâṅ yat sîtâ ḥriyamâṇâ vyapâsṛǵat* (cf. śl. 16053).

c. *abʿi* 1) effundere. Ṛgv. 19. 9. 2) dare. R. Schl. I. 9. 63: *tênâ 'bʿisṛśṭâ brahmarśê ǵrâmâ ḥy êtê*.

c. *ava* 1) dimittere, emittere, effundere. Ṛgv. 32. 12: *avâsṛǵaḧ sartavê sapta sindʿûn* (v. *sar sṛ*). 2) projicere. M. 23. 3) ponere, imponere. Maḥ. 1. 1973. 4) remittere, condonare. N. 26. 23: *prâṇân avasṛǵâmi tê*. 5) solvere, liberare. Ṛgv. 24. 13: *avâi 'naṅ râǵâ varuṇaḧ sasṛǵyâd baddʿam* (potent. praet. mltf. 7. nisi pertinet ad cl. 3. sicut praes. *upasasṛǵmaḥê*.)

c. *ava* praef. *vi* 1) jacere, conjicere, jaculari. Maḥ. 3. 14253: *tasya śâilaśikʿaraṅ kêśî kruddʿô vyavâsṛǵat*. 2) deponere. Maḥ. 3. 10438.

c. *ava* praef. *sam* jacere, conjicere, jaculari. Maḥ. 3. 1586: *śaravarśaṅ kirâtê samavâsṛǵat*; 1. 6749.

c. *â* affundere, infundere. Ṛgv. 9. 2. 28. 9.

c. *â* praef. *sam* 1) ponere, imponere. Maḥ. 1. 1703. 2) tradere. Man. 9. 323: *putrê râǵyaṅ samâsṛǵya*.

c. *ut* dimittere, emittere, effundere. N. 1. 22: *ḥaṅsam utsasarǵa*; Bʿ. 9. 19: *varśan nigṛḥṇâmy utsṛǵâmića*; N. 23. 27: *vâśpam utsṛśṭavân aḥam*. — *śarân*. Bʿaṭṭ. 14. 14. Trop. R. Schl. I. 64. 3: *krôdʿam utsṛǵatê krûram mayi*. 2) exuere. N. 9. 5: *utsṛǵya sarvagâtrêbʿyô bʿûśaṇâni*. 3) projicere. Br. 9. 19: *utsṛśṭam âmiśam bʿûmâu*. 4) relinquere, deserere. N. 10. 28: *suptâm utsṛǵya tâm bʿâryâm*. Renuntiare alicui. Br. 1: *tâm aḥam bâlâṅ katʿam utsraśṭum utsaḥê | âtmânam apićô 'tsṛǵya tapsyâmi paralôkagaḧ*; Man. 8. 170.

c. *ut* praef. *sam* id. R. Schl. II. 44. 21. Maḥ. 3. 8578. 8750. 1. 4162.

c. *upa* 1) emittere, effundere; trop. Ṛgv. 81. 8: *upa kâmânt sasṛǵmaḥê* „(ad te) applicamus desideria (nostra)". 2) aggredi, invadere, incursare. Maḥ. 3. 8461: *śvâpadâir upasṛśṭâni durgâṇi*; Man. 4. 61. — *âditya upasṛśṭaḧ* sol deficiens, i. e. quem Râhus invasit, voravit (v. *râḥû*). Man. 4. 37.

c. *ni* dimittere. Maḥ. 1. 7543; manu mittere. Man. 8. 414.

c. *ni* praef. *sam* tradere. Maḥ. 1. 7134.

c. *vi* 1) dimittere, emittere. In. 5. 1. 30. Emittere (de sagittis). Dr. 5. 17. Effundere, *śônitam* sanguinem. A. 7. 27. Deponere, abjicere, e. c. *dêḥam* corpus, i. e. mori. Gʿaṭ. 18 (cf. Sâ. 2. 23). Tradere. Ragʿ. 8. 70.

Dare. R. Schl. II. 36. 8. Creare (e se emittere). B'. 9. 7. — Caus. dimittere. Su. 3. 32. N. 13. 3. Deponere, relinquere. N. 13. 60. Emittere (de sagittis). A. 10. 53.

c. *sam* conjungere. Ṛgv. 118. 8: *saṅ vatsênâ 'sṛǵatâ mâtaram punaṅ* „cum vitulo conjunxistis matrem iterum"; 23. 23. Pass. conjungi, misceri, se conjungere, se immiscere, congredi. Rag'. 5. 69: *saṅsṛǵyatê sarasiǵâir aruṇâṅśub'innâiṅ ... vib'âtavâyuṅ*; 13. 73: *sâumitriṇâ tad anu saṅsasṛǵê.* 2) creare. Man. 1. 56.

सर्प् सृप् *sarp sṛp* 1. par. ire, gradi. R. Schl. II. 59. 10: *naća sarpanti sattvâni vyâlâ na prasarantića*; Hit. 30. 3: *satrâsam mandam mandaṅ sarpan (mûśikaṅ).* (Vid. *sarpá* et cf. lat. *serpo*, *repo*; gr. ἕρπω, ῥέπω. Huc etiam traxerim germ. vet. *SLIF* labi [*slîfu*, *sleif*, *slifumês*] per metath. e *SILF* = scr. *sarp*, debilitato *a* in *i*, nostrum *schleife*, anglo-sax. *SLIP*, servatâ tenui, v. gr. comp. 89. Fortasse germ. vet. *SLICH* repere [*slîchu*, *sleih*, *slichumês*], mutatâ labiali in gutt.; lit. *slenkiu* repo, praet. *slinkau*, fut. *slink-siu*; *rėplōju* „ich krieche auf Händen und Füßen"; hib. *sleagaim* „I sneak, drawl".)

c. *apa* abire. Mah. 3. 14112: *apâsarpać ćanâir b'îtaṅ.* Aufugere. R. Schl. II. 29. 4: *sarvê tê tava râg'ava rûpan dṛṣṭvâ 'pasarpêyuṅ.*

c. *apa* praef. *vi* id. Mah. 4. 1899.

c. *ut* se extendere. N. 23. 9.

c. *ut* praef. *sam* ascendere. Rag'. 6. 8.

c. *upa* adire, aggredi. Br. 3. 22: *prahasann iva sarvâṅs tân êkâikam upasarpati.* Etiam âtm. R. Schl. II. 96. 9: *śilân tâm upasarpata* (omisso augmento).

c. *upa* praef. *sam* id. Mah. 1. 6450.

c. *vi* par. âtm. 1) discedere, digredi, dispergi. N. 1. 25: *haṅsâ visasṛpuṅ sarvataṅ pramadâvanê*; Mah. 1. 8286. 2) vagari, volare, fluere. Hit. 10. 1: *kapôtarâǵaṅ saparivârô viyati visarpan*; Mah. 3. 14997: *ûrd'vam âkramamâṇâṅ ... visarpamâṇâṅ (gand'arvâṅ)*; R. Schl. I. 44. 17: *vyasarpata ǵalam.*

सर्प *sarpá* m. (r. *sarp sṛp* s. *a*) serpens. (Cf. lat. *serpens*, gr. ἑρπετόν.)

सर्ब् *sarb* 1. par. (*sarpaṇê*) ire. Cf. *sarp sṛp*, 1. *samb*, *śarb*, *śamb.*

सर्भ् सृभ् *sarb' sṛb'* 1. par. (*hiṅsê*) ferire, laedere, occidere. Cf. *srib'*, *srimb'.*

सर्व *sárva* (v. gr. 251) quivis, omnis. Br. 2. 27. N. 17. 50. (Osc. *sollus* totus, per assim. e *solvus*, lat. *soll-ennis* quotannis, debilitato *a* in *e* sicut in *perennis*, *biennis* cet., v. gr. comp. 6; *soll-ers*, *salvus* e *sarvus*; gr. ὅλος, nisi pertinet ad *sakala* ejectâ syllabâ mediâ; osset. *ali* quivis, omnis, abjecto *s*. Huc etiam retulerim goth. *alls*, them. *alla* omnis, totus, per assim. ex *alva*, et hib. *uile* „all, every, whole". Cf. Pott 1. 130. Ag. Benary 265. 281.)

सर्वकामिन् *sarvakâmin* (e *sarvakâma* quodvis optatum, s. *in*) omnibus optatis praeditus. Su. 1. 31.

सर्वकाम्य *sarvakâmya* (Bah. e *sárva* et *kâmya* optandum) omnia optanda habens. Su. 4. 7.

सर्वतस् *sarvatás* adv. (a *sárva* s. *tas*) 1) undique Br. 2. 15. 2) quoquoversus. N. 1. 25. 24. 27. 3) ubique. Su. 3. 23. 27.

सर्वतोदिशम् *sarvatôdiśám* adv. (Avy. e praec. et *diś* plaga, v. gr. 608) quoquoversus, omnes plagas versus. N. 16. 5.

सर्वतोमुख *sarvatômuk'a* (Bah. e *sarvatas* et *múk'a* vultus) quoquoversus vultum habens, i. e. iter dirigens. Su. 2. 12.

सर्वथा *sárvat'â* adv. (a *sárva* s. *t'â*) quovis modo. Br. 2. 21. 3. 5. N. 17. 44.

सर्वदा *sarvadâ'* adv. (a *sárva* s. *dâ*) semper.

सर्वमङ्गला *sarvamaṅgalâ* f. (Bah. e *sárva* et *maṅgalá*) cognomen Durgae. Am.

सर्वशस् *sarvaśás* adv. (a *sárva* s. *śas*, v. gr. 584. 71) omnino. N. 2. 22. 9. 26. 10. 9. 12. 8. 85.

सल् *sal* 1. par. (*gatâu*) ire. (Vid. *salilá* et cf. *sar sṛ*, hib. *silim* 1) „I drop, distil, sow". 2) „I spit"; lit. *selu* repo, serpo, gradu suspenso eo; slav. *sl-a-ti* mittere; lat. *salio*, gr. ἅλλομαι, ἅλ-μα.)

सलिल *salilá* n. (r. *sal* s. uṇâd. *ila*) aqua. (Cf. gr. σάλος, ἅλς; lat. *salum*, *sal*, *saliva*; slav. *sol* sal.)

सवितार् -तृ *savitā́r -tṛ́* m. (r. *su* vel *sû* generare, s. *târ tṛ*) sol. N. 23. 13. Hit. 17. 21.

सव्य *savyá* laevus, sinister. (Slav. *śûi* id., them. *śûjo*, fem. *śûja* = scr. *savyá*, v. gramm. comp. 258; lat. *scaevus*, adjectâ gutturali sicut in *escit* pro *esit*, unde *erit*, cf. gr. ἔσκον; gr. σκαιός e σκαϝιος vel e σκαιϝος, transposito ι. Fortasse etiam *sinister*, *sinistimus* [cf. *dexter*, *dextimus*, gr. comp. 293] et gr. ἀριστερός huc pertinent, ita ut *sinis-* ortum sit e *sivis-* et ἀριστερός e σαϝιστερός, cum semivocales vel liquidae facile inter se mutentur, v. gr. comp. 20.) *)

सव्यसाचिन् *savyasâćin* m. (e praec. et *sâćin* a r. *sać* sequi, s. *in*) cognomen Arǵuni.

सव्येतर *savyêtara* (e *savyá* laevus et *ítara* alius) dexter. Rag. 12. 90.

सश्च् *saść* in dial. vêd. i. q. *sać* i. e. sequi; favere. Vid. Westerg.

सस् *sas* 2. par. (*svapnê*) dormire. Rgv. 29. 4: *sasantu* „dormiunto"; 29. 3: *sastâm* „dormiunto" (dual.); 53. 1: *sasatâm* „dormientium"; 103. 7: *sasantam* „dormientem". Cf. 2. *śas*, *sańst*, *śańst*.

सस्य *sasya* n. (ut videtur, pro *śasya*) granum, fructus. N. 24. 52.

सह् *sah* 1. par. âtm. *sáhâmi*, *sáhê* (etiam cl. 4 et 10. par. *sáhyâmi*, *sâhdyâmi*), fut. part. *sahitā́* et *sôḍ́ā́*, part. perf. pass. *sôḍ́á*, infin. *sáhitum* et *sôḍ́um* (v. gr. 102) 1) sustinere, perferre, tolerare. Sâ. 3. 9: *kaťam ... âśramê sahiśyatê klêśam imam*; R. Schl. I. 43. 25: *gańgâyâń patanam pṛťivî na sahiśyatê*; Mah. 3. 15371: *duńk'am uttamań sêhirê*; 15376: *sêhur duńk'am*; H. 2. 36: *na hi mê râkśasâ b'îru sôḍ́uń śaktâń parâkramam*; 3. 8. — *vâśpań sôḍ́um* lacrymas retinere. R. Schl. II. 40. 27. 2) patientem esse, quiescere, exspectare, sich gedulden. Rag. 5. 25: *dvitrâny ahâny* (schol. *dvê trîṇi vâ dinâni*) *arhasi sôḍ́um* (schol. *kśantum*). 3) ignoscere, condonare. Śak. 56. 1: *aparâd'am iman tatań sahiśyê*. 4) indulgere, favere, propitium esse, cum dat. vel gen. B. 11. 44: *pitê 'va putrasya sak'ê 'va sak'yuń priyań priyâyâ 'rhasi dêva sôḍ́um*. 5) posse. Mah. 3. 8812: *na sêhirê ... vêgan tadâ d'ârayitum*; Hit. 71. 21: *ćiran na sahatê sťâtum*. V. praef. *ut*. (Cf. *suh*, gr. σχή-σω, ἔσχη-κα, ἔσχημαι, ἔσχον, σχέ-σις, σχε-τός, σχῆ-μα, ἴσχω, ἰσχάνω, v. gr. comp. 483. not. 3; de ἔχω, ὄχος v. *vah*. Ἄχος, ἄχομαι, ἄχνυμι, ἀχέω, ἄχθος, ἄχθομαι tam e *sah* quam e *vah* abjectâ litterâ initiali explicari possunt. Ag. Benary huc trahit lat. *sag-ax*, *sâgus*, *sâgio*, l. c. p. 117. 235.)

c. *ab'i* vim inferre, *ab'iśahya* vim inferendo, cum vi, violenter. Man. 8. 367. Vid. *pra*.

c. *ut* posse. N. 6. 14: *sańhartun nô 'tsahê kôpam*; Br. 1. 32. 33. — Cum dat. nominis abstr. loco infin. Mah. 3. 16543: *tvâm aham mâiťili nô 'tsahê parib'ôgâya śvâvalîḍ́ań havir yaťâ*.

c. *ut* praef. *ab'i* id. Rag. 5. 22.

c. *ut* praef. *pra* caus. incitare, excitare, instigare. R. Schl. II. 9. 46: *taťâ prôtsâhitâ dêvî*; 21. 12: *prôtsâhitô syań kâikêyyâ*.

c. *ut* praef. *sam* caus. id. Mah. 2. 1412.

c. *pra* 1) sustinere. R. Schl. II. 51. 7. 10. 2) posse. Mah. 1. 4842. 3) vim inferre, *prasahya* vim inferendo,

*) De cognatis formis in linguis Malayicis v. librum meum „Über die Verwandtschaft der malayisch-polynesischen Sprachen mit den indisch-europäischen" p. 86 et 148.

cum vi, violenter. Dr. 6. 8: *pâpâiň krtô sb'imardaň kurub'iň prasahya*; Man. 7. 108. 8. 235.

c. *prati* sustinere. R. Schl. I. 37. 8.

c. *vi* sustinere. Rag'. 4. 49: *pratâpan na višêhiré.* Cum infin. cum acc. R. Schl. II. 12. 106: *na ģîvitun tvâň višahê šmanôramâm.* — *višahya* 1) sustinendus. A. 10. 75. 2) possibilis. A. 5. 9: *višahyaň yan mayâ kartuň krtam êva nibôd'a tat.*

1. सह *saha* adj. (r. *sah* s. *a*) sustinens, perferens, in fine comp.

2. सह *sahá* praep. (ut mihi videtur, a stirpe pronom. *sa* s. *ha* e *d'a*, sicut *ihá* q. v. ab *i*) cum, c. instr. In. 1. 23. In dial. vêd. *sad'a* (v. gr. comp. 420).

सहज *sahaģa* (e *sahá* cum et *ģa* natus) ingenitus, innatus, ingeneratus. In. 4. 7. N. 17. 5. B'. 18. 48.

सहजन्या *sahaģanyâ* f. (Bah. e *sahá* cum et *ģánya* vel *ģanyâ* q. v.) nomen Apsarasis. In. 2. 30.

सहदेव *sahadêva* m. (Bah. e *sahá* cum et *dêvá* deus) Sahadêvus, unus quinque Pâṇḍavorum.

सहस् *sáhas* n. (r. *sah* s. *as*) vis, robur, potestas.

सहसा *sahasâ* adv. (ut videtur, instrum. praec.) cito, subito. N. 23. 13.

सहस्र *sahásra* mille. 1) subst. n. Su. 3. 27. 2) adj. Dr. 2. 12.

सहस्रदृश् *sahasradrś* m. (Bah. e praec. et *drś* oculus) mille oculos habens, cognomen Indri.

सहस्रनेत्र *sahasranêtra* (e *sahásra* et *nêtra* oculus) mille oculos habens. Su. 3. 28.

सहस्रशस् *sahasrašás* adv. (a *sahásra* s. *šas*) quasi millenatim. In. 1. 31.

सहा *sahâ* f. (fem. vocis *saha*) nomen Apsarasis.

सहाय *sahâya* m. (e *sahá* cum et *aya* iens in fine comp., a r. *i* s. *a*) comes. N. 6. 2.

सहित *sahita* adj. (e *sahá* cum, s. tadd'. *ita*) conjunctus, associatus. H. 2. 15. In. 5. 60. Br. 1. 13. N. 4. 20. 21. 31. A. 7. 1. 10. 12.

सहिष्णु *sahišṇu* (r. *sah* s. *snu* insertâ vocali *i*) sustinens, perferens, tolerans, c. acc. Hit. 55. 8: *parasuk'am asahišṇuň.*

सांयुगीन *sâňyugîna* (a *saňyuga* s. *îna*) ad bellum, pugnam pertinens, bellicus. Ur. 83. 17.

साक्षात् *sâkšâ't* adv. (e *sa* cum et *akša* oculus in abl., v. gr. 607 not.*) in conspectu, coram, palam. In. 2. 16. Su. 1. 17. N. 24. 13. Sâ. 6. 38. A. 1. 12. — *sâkšâd iva* plane ut. N. 1. 4. 2. 28.

साक्षिन् *sâkšin* m. (e *sa* cum et *akša* vel *akši* oculus, s. *in*) testis. N. 24. 32.

सागर *sâgara* m. mare, oceanus.

साग्निक *sagnika* (Bah. e *sa* cum et *agní* s. *ka*, v. gr. 597) cum Agni conjunctus. N. 2. 24.

साङ्ख्य *sâňk'ya* (a *saňk'yâ* s. *a*) adj. cogitans, ratiocinans. B'. 3. 3. 5. 5. 13. 24. Subst. n. 1) doctrina rationalis, ratiocinatio. B'. 2. 39. 5. 4. 2) systema philosophicum, Kapilo adscriptum.

साट् *sâṭ* 10. par. (*prakâšanê*) manifestare.

सात्त्विक *sattvika* (a *sattvá* q. v., s. *ika*) mentem spectans, ad mentem pertinens. B'. 7. 12. 14. 16.

साद *sâda* m. (r. *sad* s. *a*) occasus, interitus, exitium.

सादन *sâdana* n. (r. *sad* ire, s. *ana*) domus, habitatio. H. 4. 7. Su. 2. 20.

सादरम् *sâdarám* adv. (Avy. e *sa* et *âdara*) cum veneratione, reverenter. Hit. 16. 13.

साध् *sâd'* 1) 5. par. in dial. vêd. etiam 1. par. perficere. Rgv. 2. 7. 94. 2. 96. 1. 2) superare, vincere. Hit. 3. 40: *sâmnâ dânêna b'êdêna ... sâd'itum prayatêtâ 'rîn na yudd'êna* (v. caus. sgnf. 2 et Man. 7. 198 ubi *viģêtum* pro *sâd'itum*). 3) 4. par. perfici, absolvi. — Caus. 1) perficere, peragere, absolvere. A. 10. 60: *surâsurâir asahyaň hi karma yat sâd'itan tvayâ*; Man. 7. 173: *sâd'ayêt kâryam âtmanaň.* 2) superare, vincere. Mah. 1. 7435: *na hi sâmnâ na dânêna na b'êdênaća pâṇḍavâň I šakyâň sâd'ayitun tasmâd vikramêṇâi 'va tân*

ǵahi; 2. 647. 3) proficisci, ire, abire. Sâ. 16. 32: *sâd'ayiśyâmy ahan tâvat sarvêśâm b'adram astu vań*; R. Schl. II. 34. 34: *tvań śvań kâlyê sâd'ayiśyasi.* 4) pervenire, assequi, adipisci (v. *i*). Man. 6. 75: *tapaśćaranâiśćâ 'grâiń sâd'ayantî 'ha tat padam.* (Cf. *sid'*, goth. *sidu-s* mos, germ. vet. *situ* id., *sitôn* machinari, facere, agere, disponere, v. Graff 6. 162; gr. ἔϑος, ἦϑος, ἠϑικός. Huc etiam traxerim goth. *sêlis* bonus, mutato *d* in *l*, *un-sêlis* malignus; germ. vet. *sâlig* beatus, *sâlida* felicitas; v. *sâd'ú.* Fortasse hib. *sadhbh* „salve, any thing good", cum *bh* = *v*, v. *sâd'ú*, pl. m. *sâd'âvas*; fortasse *id* „good, just, honest" ad *sâd'ú* vel *sidd'â* pertinet, abjecto *s*; v. *sid'* quod e *sad'*, debilitato *a* in *i*.)

c. *pra* 1) caus. acquirere. Man. 7. 103: *sarvâṇi b'ûtâni daṇḍênâi 'va prasâd'ayêt* (schol. *âtmasât kuryât*). 2) instruere. *prasâd'ita* instructus, praeditus. Ur. 79. 4 infr. Vid. praef. *sam* sgf. 4.

c. *pra* praef. *sam* caus. perficere, efficere, facere. Hit. 131. 17: *tvayâi 'kêna madîyô śrîań samprasâd'yań* (cf. 131. 15).

c. *sam* 1) caus. perficere. âtm. successum habere, fortunâ prosperâ uti, felicem esse. Mah. 3. 1478: *sańsâd'ayasva kâuntêya d'ruvô śstu viǵayas tava.* 2) occidere, interficere. Mah. 3. 1683: *b'îśmań ... sańsâd'yaśća raṇê*; R. Schl. II. 64. 69: *śôkô mâm ... sańsâd'ayati.* 3) obtinere, capere. Man. 8. 50: *svakań sańsâd'ayan d'anam.* 4) instruere alqm aliquâ re. R. Schl. II. 36. 9: *sarvakâmâiń ... râmań sańsâd'yatâm.*

साधक *sâd'aka* (r. *sâd'* s. *aka*) utilis. In. 5. 56.

साधन *sâd'ana* n. (rad. *sâd'* suff. *ana*) 1) effectio. Hit. 129. 4. 2) divitiae, opes. *asâd'ana* inops. Hit. 9. 1.

साधर्म्य *sâd'armya* n. (a *sad'armin* communia officia habens [e *sa* + *d'árma* s. *in*] s. *ya*, v. gr. 583) communitas officiorum, vel conditionis, statûs. Ur. 69. 16.

साधारण *sâd'âraṇa* (a *sad'âraṇa* [*sa* + *d'âraṇa*] s. *a*) communis, promiscuus. Śak. 54. 9.

साधु *sâd'ú* (r. *sâd'* s. *u*) 1) adj. (f. *sâd'ú* et *sâd'vî*) bonus, probus. In. 1. 22. Br. 1. 27. N. 12. 122. — Adv. (acc. n.) bene, age. H. 4. 53. N. 9. 3. 2) subst. m. mercator. Hit. 63. 7. 65. 9. (Vid. r. *sâd'*.)

साधुभाव *sâd'ub'âva* m. (Karm. e praec. et *b'âvá* animus) benignitas, humanitas. Br. 1. 4.

1. साध्य *sâd'ya* (r. *sâd'* s. *ya*) adj. perfectus. Subst. 1) n. perfectio. Hit. 3. 1. 2) m. nomen cujusdam Geniorum ordinis.

2. साध्य *sâd'ya* (a praec. s. *a*) ad Sâd'yos pertinens. A. 4. 30.

साध्वस *sâd'vasá* n. (fortasse a r. *d'vańs*, ejectâ nasali, suff. *a* praef. *sa*, producto *a*) timor. Hit. 55. 2. 4. Ur. 48. 10.

सानु *sấnu* m. n. planities in vertice montis. In. 1. 25.

सानुमत् *sânumant* m. (a praec. s. *mant mat*) mons. Ur. 7. 4.

सान्त्व् *sântv* 10. par. (v. *śântv*, unde *sântv* mutato *ś* in *s*) consolari, blandiri. N. 8. 12. 14. 14. 19. 21.

c. *pari* id. In. 2. 23.

सान्त्व *sântva* m. (v. *śântva*, *sântv*) blandimentum, consolatio. H. 4. 24.

सान्द्र *sândra* crassus, spissus, densus. Am. III. 3. 15: *ǵanań nirantarań sândram*; Ćâur. 12: *sândravindu.*

सान्ध्य *sând'ya* (a *sand'yâ* s. *a*) ad diluculum vel crepusculum pertinens, matutinus, vespertinus. Raǵ. 2. 23: *samâpya sând'yańća vid'im* vespertinâque peractâ cerimoniâ.

सान्निध्य *sânnid'ya* n. (a *sannid'i* propinquitas, s. *ya*) propinquitas. Accus. *sânnid'yam* adv. in propinquitate, coram. In. 5. 24.

सान्निपातिक *sânnipâtika* (a *sannipâta* s. *ika*) ad id, quod *sannipâta* dicitur, pertinens. Hit. 103. 19.

53

साप्तपद *sâptapada* n. (a *saptapada* septem passus habens [e *sáptan* et *padá*] s. *a*) amicitia. Sâ. 5. 22.

साफल्य *sâp'alya* n. (a *sap'ala* quod cum fructu est, s. *ya*) abstractum τοῦ *sap'ala*. Hit. 48. 7.

साम् *sâm* 10. par. (*sântvanê* K. *sântvê* V.; ut videtur, pro *śâm*, v. *śântv*, *sântv*) i. q. *sântv*.

सामन् *sâ'man* n. (ut videtur, pro *śâman*, a r. *śam* s. *an*, v. *śântv*, *sântv*, *sâm*) 1) blanditio, blandimentum, placatio, comitas, benignitas. Hit. 3. 40. Man. 7. 198. 8. 187. Mah. 1. 7435. 2) hymnus, carmen sacrum, precum formula. B'. 10. 35. 3) ut videtur, modus, modi, moduli (cantûs). In. 2. 28 *a* et *b*. 4) nomen unius quattuor Vêdorum. B'. 9. 17.

सामन्त *sâmanta* (fem. *-î*, a *samanta* s. *a*) finitimus, vicinus, confinis. — Subst. m. ut videtur, rex terrae finitimae. Ur. 50. 13.

सामर्थ्य *sâmart'ya* n. (a *samart'a* capax, aptus, s. *ya*) capacitas. N. 5. 24.

सामान्य *sâmânya* (a *samâna* similis, aequalis, s. *ya*) communis, generalis, universalis. N. 13. 17. Hit. 5. 21.

सामासिक *sâmâsika* (a *samâsa* compositio vocabulorum) vocabulum compositum. B'. 10. 33.

सामि *sâmi* indecl. (ut mihi videtur, a *samá* similis, aequalis) semi, in initio comp. (Germ. vet. *sâmi* id., e. c. *sâmiquek* semivivus = scr. *sâmiǵîva*; anglosax. *sâm*, e. c. *sâmboren* seminatus, abortivus, *sâmworht* semifactus; lat. *sêmi*, gr. ἡμι.)

सामीप्य *sâmîpya* (a *samîpa* s. *ya*) vicinus. Sâ. 2. 8.

साम्प्रतम् *sâmpratam* adv. (a *samprati* s. *a* in acc. n.) nunc. Śak. 23. 2 infr. Ur. 25. 3 infr. — *asâmpratam* adv. inepte, incommode, absurde. Hit. 102. 14.

साम्ब् *sâmb* 10. par. i. q. 2. *samb*.

साम्य *sâmya* n. (a *samá* similis, aequalis, s. *ya*) aequalitas, aequabilitas. B'. 6. 33.

साय *sâya* m. vespera. Acc. *sâyam* adv. vespere. N. 15. 9. (Cf. lat. *sêrus*, *sêrum*, v. gr. comp. 20.)

सायक *sâyaka* m. sagitta.

सायन्तन *sâyantana* (a seq. s. *tana*) vespertinus.

सायम् *sâyam* adv. v. *sâya*.

सायाह्न *sâyâhna* m. (e *sâya* et *ahna* dies in fine comp.) vespera. H. 1. 17. N. 11. 12.

सार् *sâr* 10. par. i. q. *śâr*.

सार *sâra* (r. *sar* *sṛ* s. *a*) 1) n. aqua. 2) m. medulla. Am. 3) m. vis, vigor, essentia alcjs rei. H. 4. 47. Br. 1. 14. — In fine comp. Bah. N. 24. 16. 4) adj. eximius, egregius, optimus. Nalôd. 1. 24. (Cf. lat. *serum*.)

सारङ्ग *sârañgá* m. dorcas, antilope; scribitur etiam *śârañgá*. Śak. 4. 5.

सारता *sârátâ* f. (a *sâra* s. *tâ*) natura, ingenium, vis. Hit. 57. 4.

सारथि *sâ'rat'i* m. (e *sarat'a* qui cum curru est [e *sa* et *rát'a*] s. *i*) auriga. N. 19. 26.

सारथ्य *sârat'ya* n. (a praec. s. *ya*) currûs vel equorum moderatio, aurigatio. A. 8. 18. N. 22. 12.

सारवन्त् *sâravant* (a *sâra* s. *vant* *vat*) medullosus; trop. fructuosus, fecundus, uber. Hit. 132. 2.

सारस *sârasa* m. (a *sáras* s. *a*) grus Indica. H. 1. 25. Fem. *sârasî*.

सारिन् *sârin* in fine compp. e. c. *âmnâyasârin* (ab *âmnâyasâra* Vêdorum natura, vis, s. *in*) Vêdorum naturam, vim habens. N. 12. 59.

सार्थ *sâ'rt'a* m. (Bah. e *sa* cum et *árt'a* q. v.) multitudo, turba, agmen, praecipue comitatus mercatorius (une caravane). N. 12. 111.

सार्थवाह *sârt'avâha* m. (comitatum mercatorium ducens, e praec. et *vâha* a r. *vah* s. *a*, trahens, ducens) mercator. N. 12. 123. 127. 128.

सार्द्धम् *sârdd'âm* vel सार्धम् *sârd'âm* praep. (ut mihi videtur, Avy. e *sa* cum et *ardd'a*, *ard'a* dimidium, v. gr. 607) cum. c. instr. In. 1. 14. H. 3. 4. 4. 7.

साल *sâla* m. nomen arboris (Wils.: Shorea robusta). N. 12. 4. H. 2. 1.

सावित्री *sâvitrî* f. (a *savitár -tṛ́* vel *savitra* sol, s. *a* in fem.) 1) hymnus sanctissimus Vêdorum. Man. 11. 191. 2) cognomen Umae, Śivi uxoris. Sâ. 1. 7. 3) regis Aśvapatis filia, Satyavantis uxor. Sâ. 1. 21 *b*.

साश्चर्यम् *sâścaryám* adv. (Avy. e *sa* et *âścarya*) cum admiratione. Hit. 99. 20.

सासूयम् *sâsûyám* adv. (Avy. e *sa* et *asûyâ*) cum objurgatione. Śak. 15. 7.

साहस *sâhasa* (a *sâhas* s. *a*) 1) vis, robur, perseverantia. Hit. 45. 11. 2) celeritas, festinatio, properatio (v. *sahasâ*). Hit. 100. 3.

साहाय्य *sâhâyya* n. (a *sahâya* comes, socius, s. *ya*, v. gr. 582) societas, auxilium. H. 4. 43. 52.

सि *si* 5. et 9. par. âtm. *sinómi*, *sinvé*, *sinấmi*, *siné* (*bandʿané*) ligare, vincire. Ṛgv.-V. 84. 2: *sêtṛbʿiń sinîťań pâpakṛtań* (v. Westerg.); Ṛgv. 112. 5: *sitam* vinctum. (Lett. *see-t* ligare, *sai-te* funis, vinculum; sax. vet. *si-mo*, them. *si-mon*, quod ligat, restis, laqueus, vinculum; germ. vet. *sai-d*, *sei-d* laqueus, tendicula, *sai-to(n)* funis, fidis, chorda; *sai-l* laqueus; slav. *sê-tĭ* tendicula, *si-lo* laqueus; gr. σει-ρά, ἱ-μάς, v. Pott 1. 206. 2. 174. Graff 6. 157 sq. 187.)

सिंह *sińhá* m. (fortasse a r. *han* occidere, interficere, unde *ha* occidens, praef. *sam*, debilitato *a* in *i*; v. *hińsra*) leo.

सिंहस्कन्ध *sińhaskandʿa* (Bah. e praec. et *skandʿá* humerus) leonis instar humeros habens. H. 2. 19.

सिंहाय् *sińhây* (denom. a *sińhá*, v. gr. 520) leoni similem esse vel fieri. Hit. 106. 2: *śvâ ... sińhâyatê*.

सिकता *sikatâ* f. arena, sabulum, glarea. Ur. 54. 3 infr. Śak. 45. 12.

सिक्त *siktá* v. *sić*.

सिच् *sić* 6. par. âtm. *sińćấmi*, *sińćé* (gr. 300) humectare, irrigare, perfundere. Mah. 1. 5422: *mûrdʿânam aśrubʿiń siśićê*; 8153: *ǵalam âdâya siśićuń pâvakam*; N. 25. 7: *siktâń ... râǵamârgâń*. Effundere, emittere. Man. 2. 181: *svapnê sińćan ... śukram*. Infundere, inspergere, immittere, c. loc. Man. 11. 170: *rêtań siktvâća svayônišu*, schol. *sôdaryabʿaginîšu*. (Cambro-brit. *siciaw* humectare; germ. vet. *SIH* colare [*sîhu*, *seih*, *sihumês*], *seich* urina, *seihjan* mingere; nostrum *seihen*, *seichen*.)

c. *abʿi* i. q. simpl. R. Schl. I. 38. 14: *samantatas tu tân dêvîm abʿyaśińćata pâvakań* (v. gr. 80. annot. 1). Praesertim augurationis causâ alqm conspergere. Sâ. 7. 11: *tatô sbʿiśiśićuń ... dyumatsênam purôhitâń*. Cum 2. acc. R. Schl. I. 1. 79: *abʿyaśińćat sa lańkâyâń râkśasêndrań vibʿîśaṇam*; I. 38. 30: *surasênâgaṇapatim abʿyaśińćan mahâdyutim*. Cum loc. rei. Mah. 1. 5178: *abʿiśêkśyati mâń râǵyê*; 3. 14424: *sâinâpatyê sbʿiśińća mâm*. Cum instr. rei. Mah. 1. 1470: *patatrîṇâńća garuḍam indratvênâ 'bʿyaśińćayata*. — âtm. c. sgnf. pass. Mah. 3. 14423: *abʿiśińćasva dêvânâń sâinâpatyê*; 14414: *bʿavasvê 'ndrań ... abʿiśińćasvaća*. — Caus. facere ut quis inaugurationis causâ conspergatur. R. Schl. II. 9. 2. — Etiam i. q. primit. Sâ. 7. 11 *b*; c. loc. rei: *putrańćâ 'sya ... yâuvarâǵyê sbʿyaśêćayan (purôhitâń)*.

c. *ava* conspergere. Su. 4. 19: *rudʿirêṇâ 'vasiktâńgâu*.

c. *â* caus. infundi jubere. Man. 8. 272: *taptam âsêćayat tâilań vaktrê*.

c. *ni* i. q. simpl. R. Schl. II. 63. 7. Ragʿ. 3. 26.

c. *pra* profundere, effundere. Mah. 3. 14767: *kaťan nu bʿidyêta naća sravêta naća prasićyêd iti rakśitavyam* (pass. c. term. par.)

c. *sam* conspergere. R. Schl. I. 5. 8.

सिट् *siṭ* 1. par. (*anâdarê*) parvi aestimare. Cf. *śiṭ*, *suṭ*.

सित *sitá* 1) (a r. *si*) ligatus, v. *si*. 2) (a r. *sô*) finitus. 3) (incertae orig.) albus.

सिद्ध *siddʿá* v. *sidʿ*.

सिद्धि *siddʿi* f. (r. *sidʿ* s. *ti*) successus. Bʿ. 2. 48. 4. 22.

1\. सिध् *sid'* 4. par. perfici, succedere, procedere, feliciter evenire. Hit. 6. 13: *yatnê krtê yadi na sid'yati kô ʼtra dôśaḣ*; 6. 16: *puruśakârêṇa vinâ dâivan na sid'yati.* Felicem fieri. Mah. 3. 29: *asatâṅ darśanât... prahṙyantê sid'yanti naća mânavâḣ.* De sagittis: icere. Śak. 32. 7: *utkarśaḣ sa d'anvinâṅ yad iśavaḣ sidyanti lakśyê ćalê.* Cf. *sâd'.* — *sidd'â* 1) paratus. N. 23. 22: *nala-sidd'asya mâṅsasya.* 2) perfectus, beatus, sanctus. Su. 2. 17: *tapaḣsidd'âḣ*; B'. 10. 26. 3) subst. m. nomen Geniorum ordinis. In. 1. 35. 2. 10. 31. 5. 13.

c. *pra* i. q. simpl. B'. 3. 55. Cum abl. provenire, oriri ex aliquâ re. Man. 12. 97: *vêdât prasid'yati* (cf. śl. 98: *vêdât prasûyantê*). — *prasidd'a* perfectus. Hit. 96. 12.

c. *sam* perfici, felicem, beatum fieri. Man. 2. 87: *ǵapyênâi ʼva tu saṅsid'yêd brâhmaṇaḣ* (schol. *sidd'iṅ lab'atê*); Mah. 3. 12025. — âtm. A. 4. 34: *saṅsid'yasva mahâbâhô.*

2\. सिध् *sid'* 1. par. ut videtur, primitive ire, abire, inde c. sensu caus. (v. 3. *sid'* et cf. *sâd'* caus.) arcere. Rgv. 17. 12: *agnî rakśâṅsi sêd'ati*; 34. 11: *sêd'ataṅ dvêśaḣ* „cohibete osores"; 32. 13.

c. *apa* id. Rgv. 35. 10. Etiam âtm. Dr. 5. 5: *nâgam prab'innam ... daṇḍî ʼva yûť'âd apasêd'asê.*

c. *ni* arcere. Rag'. 2. 4. Retinere, i. e. ab abeundo arcere. Rag'. 5. 18: *pratiyâtukâmam ... niśid'ya.*

c. *prati* arcere. Sâ. 4. 21: *gamanêća krtôtsâhâm pratiśêdd'um na mâ ʼrhasi*; Man. 2. 206. Prohibere, vetare. Râm. ed. Ser. II. 60. 59: *pratiśid'ya prabôd'akanisvanam.* — Caus. arcere. R. Schl. II. 96. 42: *taṅ kâkam pratyaśêd'ayat*; Mah. 1. 1594: *śapantîm pratyaśêd'ayat.*

3\. सिध् *sid'* 1. par. (*gatyâm*) ire.

c. *pari*: *parisid'*, servato primitivo *s*, circumire. B'aṭṭ. 9. 88: *dviśô ǵnan parisêd'ataḣ.*

सिन्धु *sind'u* m. 1) Indus flumen. 2) plur. regio ad Indum. Dr. 1. 6. N. 19. 14.

सिभ् *sib'*, सिम्भ् *simb'* 1. par. (*dîptâu hiṅsê*) splendere; laedere, occidere. Cf. *śub'*, *śumb'*, *sub'*, *sumb'*, *sarb' srb'*, *sarmb' srmb'*, *srib'*, *srimb'.*

सिल् *sil* 6. par. i. q. *śil.*

सिव् *siv* 4. par. *sîvyâmi* (gr. 303) suere. Part. perf. pass. *syûtâ.* Rgv. 31. 15: *varmê ʼva syûtam.* (Goth. *siuja* suo, *siujith* suit Marc. 2. 21; germ. vet. *siwu* suo, sarcio, consuo, praet. *siwita* et *sûta*; *siut* sutura, *sutari* sutor, *saum* limbus, ora, sarcina, sagma, *siwila* subula; slav. *śivuṅ* suo; lit. *suwù* suo, infin. *sú-ti*; *sulê* sutura; lat. *suo*; gr. κασσύω.)

1\. सीक् *sîk* 1. âtm. i. q. 1. *śîk.*

2\. सीक् *sîk* 1. et 10. par. i. q. 2. *śîk.*

सीद् *sîd* v. *sad.*

सीधु *sîd'u* vel शीधु *śîd'u* m. n. vini adusti species (Wils.: rum distilled from molasses). In. 5. 13.

सीमन् *sîman* m. (r. *si* productâ vocali, s. *man*) finis, terminus, limes. Am.

सीमन्त *sîmanta* m. (ut videtur, forma anom. a praec. s. *ta*) capillorum separatio. Wils.: „a separation of the hair on each side, so as to leave a distinct line on the top of the head". Vid. seq.

सीमन्तिनी *sîmantinî* f. (a praec. s. *in* in fem.) femina. Dr. 4. 3.

1\. सु *su* 1. et 2. par. *sâvâmi*, *sâumi.* Parere, partum edere. Mah. 1. 4765: *kuntî suśâva pravaraṅ sutam.* — *sutâ* m. filius. Br. 2. 18; du. et plur. liberi utriusque sexûs. Br. 2. 89. *sutâ'* f. filia. Br. 2. 11. 18 *b* (Vid. *sû*, et cf. gr. υἱός; de goth. *sunus*, lit. *sūnùs*, slav. *sûnŭ* v. *sûnú* a r. *sû.*)

c. *pra* i. q. simpl. Mah. 1. 6077: *sadyô hi garb'ân râkśasyô lab'antê prasavantića*; Man. 4. 44: *na paśyêt prasavantîm.*

2. सु *su* 1. par. âtm. (*gatâu*) ire, se movere. Cf. *sru.*

3. सु *su* 5. par. âtm. ut videtur, primitive effundere, libare, in universum, inde effundere, exprimere succum, exprimere succum plantae, praesertim asclepiadis acidae. Mah. 1. 4695: *suśâvaća bahûn sômân*; Rgv. 109. 4: *sômam ... sunôti*; 28. 6: *indrâya patavê sunu sômam ulûk'ala* „Indrae ad bibendum para (libamen, asclepiadem acidam effunde)". Mortarium. 28. 8: *mad'umat sutam* *) „dulce (libamen) parate (dulce libate)"; 84. 1: *asâvi sôma indra tê.* (Cf. *sru*, *snu*; fortasse gr. ὕω, nisi hoc pertinet ad *und* q. v.)

c. *ab'i* id. R. Schl. I. 13. 5: *ab'iśutya* „succo asclepiadis acidae extrito" (v. annot. ad interpret.). Succum exprimere in universum. Man. 5. 10: *yânićâi 'vâ 'b'iśûyantê puśpamûlap'alâiñ śub'âiñ.* 2) aspergere. B'att. 9. 90: *ab'iśôśyan raktâi rakśâñsi.*

4. सु *su* praef. adj. et adv. 1) bonus, e. c. *sućitta* Bah. bonam mentem habens. In. 5. 4; *suparâkrama* Bah. bonam fortitudinem habens. H. 4. 14; *suputra* bonum filium habens, filio fortunatus. In. 5. 55. 2) pulcher, e. c. *sumad'yama* Bah. pulchrum medium corpus habens. H. 3. 7. 3) valde, e. c. *sumahânt* permagnus. Br. 1. 10. 4) facile. Su. 4. 24: *sudrśta.* (Hib. *so* „in compound words signifies goodness, fitness, aptness or easy", e. c. *soailce* „a good fashion, good manners". Primitiva forma *su* servata est in *sucridh* „easy" = scr. *sukrta*; fortasse *subha* „pleasure, delight, compleat enjoyment" cohaeret cum *b'âg*, *b'âga* felicitas praef. *su.* Cambro-brit. *hu*, *hy*, *he*, armor. *he*, v. Pictet p. 93. 94; gr. εὐ.)

सुकुमार *sukumâra* adj. (f. *-î*, Karm. e *su* et *kumârá* puer) 1) juvenis. 2) tener. H. 1. 15. 33. 2. 25. 3. 14. N. 3. 13.

सुकृत *sukrta* n. (Karm. e *su* et *krtá* factum) bonum factum. B'. 5. 15.

*) Imperat. du. praet. multf. (v. gr. 374[b]).

सुकृतिन् *sukrtin* (a praec. s. *in*) bonis factis praeditus, qui bona facta egit, probus, sanctus. In. 1. 18. Hit. 25. 7.

सुख *suk'a* (Bah. e *su* bonus et *k'a* aër, cf. *duñk'a*) 1) adj. laetus, jucundus. N. 7. 19. 21. 10. 2) subst. n. gaudium, voluptas. Dr. 4. 21. — Acc. *suk'am* adv. 1) laete, jucunde. N. 17. 18. In. 1. 24. 2) libenter. In. 4. 18. 3) facile. B'. 5. 3. (Hib. *sogh* „prosperity, ease, pleasure" etc.)

सुखय् *suk'ay* (denom. a praec.) laetificare, delectare, exhilarare. Ur. 51. 3.

सुखिन् *suk'in* (a *suk'a* gaudium, s. *in*) laetus. In. 3. 5.

सुगन्ध *sugand'a* m. (Karm. e *su* et *gand'á* odor) suavis odor.

सुगन्धिन् *sugand'in* (a praec. s. *in*) suavi odore praeditus, suave olens. A. 4. 51.

सुजनत्व *sugânatva* m. (a *sugana* bonus homo, s. *tva*) benignitas. Śak. 56. 2.

सुट्ट् *sutt* 10. par. i. q. *sit.*

सुत *sutá* v. *su.*

सुतसोम *sutasôma* m. nom. propr.

सुता *sutâ'* v. *su.*

सुतिन् *sutín* (a *sutá* s. *in*) filio, vel filiis, vel liberis praeditus. Hit. 4. 20.

सुदृष्ट *sudrśta* (Karm. e *su* facile et *drśta* visus, conspectus, aspectus) facile aspectu. *sudrśtañ kartum* facile vel sine ullo impedimento intueri alq. Su. 4. 24: *têgasâća sudrśtâñ tvâñ na kariśyati kaśćana*; R. Schl. I. 17. 23: *sudrśtâñ kuruta śântâm.*

सुधा *sud'â* f. (e *su* et *d'â* a r. *d'ê* bibere) nectar. Ur. 39. 4.

सुधी *sud'î* (bonum intellectum habens, Bah. e *su* et *d'î*) intellectu praeditus, sapiens. Hit. 5. 6. 71. 3.

सुन्दर *sundara* (fem. *-â* et *-î*) pulcher. N. 1. 14.

सुपर्ण *suparṇá* m. (Bah. e *su* et *parṇá* quod hac in compos. plumam significare videtur) i. q. *garuḍá.*

सुप्त *suptá* v. *svap.*

सुभ् subʿ, सुम्भ् sumbʿ 1. par. i. q. sibʿ, simbʿ.

सुभग subʿága (Bah. e su et bʿága felicitas) 1) felix, pulcher, praeclarus (praesertim de feminis, in vocat.). In. 5. 37. Dr. 2. 12. 2) jucundus. Śak. 2. 14. 45. 6.

सुभाषित subʿâśita (bonum vel pulchrum sermonem habens, e su et bʿâśitá n. dictum, sermo) eloquens, facundus. N. 8. 4.

सुभ्रु subʿru adj. (e su et bʿru pro bʿrú supercilium) pulchra supercilia habens. Su. 4. 12.

सुमनस् sumánas m. f. n. (fem. nonnisi in plurali usurpatur, Bah. e su et mánas mens) flos. Sâ. 1. 26.

सुयोधन suyôdʿana m. (e su et yôdʿana a r. yudʿ pugnare, s. ana) cognomen Duryôdʿani. H. 4. 58.

सुर् sur 6. par. (âiśvaryadîptyôh K. bʿâiśyayôh V.; correptum esse videtur e svar, vid. svar coelum) 1) splendere. 2) dominari. (Vid. svar et cf. hib. solas „light, a lamp".)

सुर súra m. (r. sur splendere, s. a, sicut dêvá a div splendere) deus. H. 4. 27.

सुरकार्मुक surakârmuka n. (e súra et kârmuka arcus) arcus coelestis.

सुरगर्भाभ suragarbʿâbʿa adj. (e suragarbʿa [súra deus et gárbʿa proles, natus] et âbʿâ similitudo) diis natorum similitudinem habens. H. 4. 27.

सुरभि surabʿi (ut videtur, e su et rabʿi a r. rabʿ quod primitive capere significare videtur) 1) adj. bene odorus. 2) subst. f. nomen vaccae fabulosae, vaccae ubertatis, quae boum generis mater primitiva esse dicitur.

सुरवीथी suravîtʿî f. (e súra et vîtʿî via) deorum via. In. 2. 12.

सुरा surâ f. potus fervidus, potus inebrians in universum. Su. 4. 14.

सुवर्चस suvarćasa (Bah. e su et varćasa [r. varć s. asa] i. q. várćas) pulchrum splendorem habens. Sâ. 5. 38.

सुवर्ण suvárṇa n. (pulchrum colorem habens, e su et várṇa color) aurum. N. 7. 9.

सुवीर suvîra m. (e su et vîrá heros) nomen populi. Dr. 8. 9.

सुष्ठु suśṭʿú adv. (e su et stʿu, quod simplex non occurrit, a r. stʿâ, mutato stʿ in śṭʿ, v. gr. 80, suff. u, vel debilitato a in u) recte, juste. Ur. 64. 6. Hit. 73. 21.

सुह् suh 4. par. (ṭṛptâu śaktâu) gaudere, posse. Cf. sah.

सुहृद् suhṛd m. (bonum cor habens, Bah. e su et hṛd cor) amicus. In. 4. 11. Br. 2. 26.

1. सू sû 2. âtm. et 4. âtm. suvê', sû'yê; part. perf. pass. sûtá et sûná. 1) parere, partum edere, c. ablat. patris. Man. 10. 39: niśâdastrî tu ćaṇḍâlât putram ... sûtê; Ragʿ. 3. 13: asûta putram; Mah. 1. 2599: asûyata ... aśvinâu ubʿâu; H. 1. 34: indrâćća vâtâćća suśuvê yâ sutân imân. 2) cl. 2. âtm. gignere, generare, de patre. Man. 10. 34: niśâdô mârgavaṅ sûtê; 10.32. (Vid. 1. su et sûnú.)

c. pra 1) parere, partum edere. Mah. 3. 13057: kanyâ prasûyatê. — prasûtâ quae peperit. Hit. 72. 14: sâ tatrâi 'va prasûtâ. — Pass. nasci, c. abl. patris. Man. 10. 36: kârâvarô niśâdât ... prasûyatê (quod etiam ad su referri posset). 2) procreare, gignere, de patre, c. loc. matris. Man. 10. 30: śûdrô brâhmaṇyâṅ vâhyaṅ ǵantum prasûyatê. — Absolut. Mah. 1. 2502: asyâm êva prasûyadʿvam; Bʿ. 3. 10: prasaviśyadʿvam (v. gr. 440[b]). — prasûta qui genuit. Man. 3. 19. — Pass. procreari, gigni. Mah. 3. 12500: tiryagyônâu prasûyatê. — prasûta procreatus, progenitus. N. 20. 37: matprasûtam bʿayam; A. 3. 36: matprasûtêna têǵasâ.

c. pra praef. sam procreare, gignere. Man. 10. 33. — Pass. nasci. Mah. 3. 12978: tadâ 'ham samprasûyâmi gṛhêśu śubʿakarmaṇâm (c. term. par. v. gr. 446).

2. सू sû 6. par. In dial. vêd. incitare, excitare (?) (vid. Westerg. et r. sûd). Ṛgv.-V. 40. 1. 66. 4: yad adya dêvaṅ suvâti. — Vid. sûd.

3. सू *sû* f. (r. 1. *sû*) parens, partum edens, in fine comp. R. Schl. II. 51. 15: *vîrasû.*

सूकर *sûkara* m. (e *sû* quod a sono dictum esse videtur, et *kara* faciens, v. *ćîtkâra, ćukkâra*) sus. (Cf. anglo-sax. *suga* porca, germ. vet. *sû* id., nostrum *Sau*, lat. *sus*, gr. σῦς, ὗς.)

सूक्ष्म *sû'kśma* subtilis, tenuis, parvus, minutus. Ḥ. 3. 14. Su. 3. 16.

सूक्ष्मत्व *sûkśmatvá* n. (a praec. *s. tva*) subtilitas. B'. 13. 15.

सूच् *sûć* 10. par. (fortasse e *vać* correpto in *uć*, praef. *su*) prodere, patefacere, indicare. Rag'. 17. 50: *mantraħ ... guptadvârô na sûćyatê* (schol. *prakâśyatê*); Ur. 6. 32: *mandârakusumadâmnâ gurur asyâħ sûćyatê hrdayakampaħ* (cf. 6. 8); Ḥ. 1. 3: *vigńâya niśi pant'ânam nakśatragaṇasûćitam*; N. 5. 26. 17. 9: *sûćita.*

c. *ab'i* i. q. simpl. N. 23. 18: *karma ćêśṭâb'isûćitam* (sic nunc separaverim, ita ut significet negotium, i. e. rem, actionibus patefactum; cf. 18 *a*: *puṇyaślôkasya ćêśṭitam.*)

c. *sam* id. Ḥit. 124. 72.

सूचक *sûćaka* (r. *sûć* s. *aka*) patefaciens, palam faciens. Ur. 2 infr.

सूचि *sûći* f. (correptum e *sûćî'* q. v.) acus.

सूची *sûćî'* f. (fem. τοῦ *sûća* a *siv* correpto in *sû*, s. uṇâd. *ća*) acus.

सूचीभेद्य *sûćîb'êdya* (e praec. et *b'êdya*) 1) acu perforandus. 2) densus, spissus (de tenebris). Ḥit. 98. 22: *sûćîb'êdyê tamasi.*

सूत *sûta* m. auriga. N. 9. 23.

सूतत्व *sûtatvá* n. (a praec. *s. tva*) aurigatio. N. 22. 12.

सूद् *sûd* 1. âtm. et 10. vel caus. par. (ut mihi videtur, e *sâday*, caus. r. *sad*, debilitato *â* in *û*, ita ut proprie significet facere ut quis eat, inde in dial. vêd. incitare, excitare, et facere ut quis sidat, pereat, inde occidere) occidere, necare. Maḥ. 3. 11505: *sûdayiśyâmi râkśasam*; 1. 2833: *sûdayan vivid'ân mrgân.* In dial. vêd. incitare, excitare. Ṛgv. 71. 8. 73. 8; v. Westerg. s. r. *sû.* (Lett. *saudêt* delere, evertere, v. Pott 1. 249.)

c. *ab'i* caus. vel cl. 10. occidere. R. Schl. I. 27. 19.

c. *ni*: *nisûdayâmi* (servato primitivo *s*) id. Maḥ. 1. 1339.

c. *ni* praef. *vi*: *vinisûdayâmi* id. Maḥ. 3. 8814.

c. *ni* praef. *sam*: *sannisûdayâmi* id. Maḥ. 3. 8742.

सूद *sûda* m. coquus. Maḥ. 3. 1007.

सूदन *sûdana* m. (r. *sûd* s. *ana*) occisor in fine comp. Su. 3. 28. N. 12. 126.

सूना *sûnâ'* f. instrumentum necandi. Man. 3. 68.

सूनु *sûnú* (r. 1. *sû* s. *nu*) 1) m. filius. Ur. 91. 4. 2) f. filia. Ḥêm. (Goth. *sunus* filius; germ. vet. *sunu*, germ. med. *sun*, nostrum *Sohn*; lit. *sūnù-s*, slav. *sūnŭ.*)

सूत्र *sû'tra* n. (r. *siv* correpto *iv* in *û*, s. *tra*) filum.

सूत्रधार *sûtrad'âra* m. (e praec. et *d'âra*) 1) faber tignarius. Ḥit. 49. 12. 2) princeps histrionum. Ur. 1. 6.

सूनृत *sûnrta* (ut videtur, e *su* productâ vocali et *nrta* a r. *nart nrt* s. *a*) comis, blandus. Ḥit. 19. 8. Śak. 16. 15: *vâk sûnrtâ.*

सूर् *sûr* 4. âtm. i. q. 1. *śûr.*

सूर *sû'ra* m. (ut videtur, a *svar* primitivâ formâ radicis *sur* splendere, correpto *va* in *û*, suff. *a*) sol. (Fortasse goth. *sunna* m. sol, them. *sunnan*, per assimil. e *surnan*, *sunnô(n)* f. e *surnô(n)*, germ. vet. *sunno(n)* m., *sunna(n)* f.; fortasse lit. *saulĕ* f. per metath. e *swalĕ*, de gr. ἥλιος et goth. *sauil* v. *sû'rya*, de lat. *sol* v. *svar.*)

सूर्क्ष् *sûrkś* 1. par. (*anâdarê*) vilipendere, despicere.

सूर्क्ष्य् *sûrkśy* 1. par. (*îrśyârt'ê* K. *îrśyê* V.) invidere.

सूर्य *sû'rya* m. (correptum esse videtur e *svarya* vel *svârya*, a *svar* coelum, nisi a primitivâ formâ radicis *sur* splendere, vel a *sur* producto *u*, suff. *ya*) sol. In. 1. 32. (Gr. ἥλιος niti videtur formâ *svârya*, mutato *r* in λ, et ejecto ϝ, sicut ἡδύς = scr. *svâdú* q. v.; εἵλη per metath. e ἕλιη; fortasse goth. *sauil* sol, them. *sauila*, per metath. e *svalia*. Vid. *sû'ra*, *svar.*)

सूष् *sûš* 1. par. (*prasravê*, ut videtur, e 1. *sû* adjecto *š*) generare. Cf. *šûš*.

सृति *srti* f. (r. *sar sr* s. *ti*) itio, iter, via. B'. 8. 27.

सृष्ट *sršṭa* v. *sarǵ srǵ*.

सृष्टि *sršṭi* f. (r. *sarǵ srǵ* s. *ti*) creatio. Ḥit. 72. 18.

सेक् *sêk* 1. âtm. ire, se movere. Cf. *svêk*.

सेक *sêka* m. (r. *sić* s. *a*) rigatio. Ḥit. 70. 20.

सेतु *sêtu* m. (r. *si* s. *tu*) pons.

सेना *sênâ* f. (ut videtur, a r. *si* ligare, s. *na* in fem.) exercitus.

सेनानी *sênânî* m. (e praec. et *nî* ducens, dux, v. gr. 159) exercitûs dux. B'. 10. 24.

सेल् *sêl* 1. par. ire, se movere. Vid. *šêl* et cf. *sal*.
c. *ati* caus. facere ut quis ultra modum se moveat, magnis itineribus defatigare. Ḥit. 96. 19: *šatrûn ǵigîšur atišêlayêt*.

सेव् *sêv* 1. âtm. interdum par. 1) adire, frequentare, celebrare locum. In. 2. 1: *purîn ramyân sidd'aćâraṇasêvitâm*; 2: *vanam puṇyam apsarôgaṇasêvitam*; N. 12. 2: *vanam ... nânâpakšigaṇâkîrṇam mlêćataskarasêvitam*; Man. 4. 131: *sand'yayôšćô 'b'ayôšćâi 'va na sêvêta ćatušpat'am*. Adire (virum, feminam), i. e. coire, concumbere (cf. *gam* praef. *upa*). Man. 8. 365. 368. Ḥit. 87. 1. — *suk'an sêvitum, duḥk'an sêvitum* gaudium, dolorem percipere. Ḥit. 36. 86 (v. *i*, *gam*). 2) facere, efficere, agere, committere, exsequi, exercere, colere (v. *ćar*). Man. 9. 227: *dyûtan na sêvêta*; 12. 21: *ad'arman sêvatê*; Maḥ. 1. 8052: *d'armakâmârt'ân sišêva*. 3) honorare, venerari. Man. 7. 38: *vrdd'ânšća nityan sêvêta ... vrdd'asêvî ḥi satatan rakšôb'ir api pûǵyatê*. 4) ministrare, servire. Rag'. 2. 13: *tam âtapaklântam ... pavanaḥ sišêvê*. Cum acc. pers. et instr. rei ministrare, suppeditare alicui aliquid; instruere aliquem aliquâ re. Rag'. 11. 11: *tâu ... vâyavaḥ surab'ipušparêṇub'iš ćâyayâća ǵaladâḥ sišêvirê*. Pass. R. Schl. II. 100. 33: *malêna tasyâ 'ṅgam idan kat'am âryasya sêvyatê*. (Gr. σέβομαι. Fortasse goth. *saivala* anima, germ. vet. *sêla*, a movendo, spirando dictum, sicut lat. *animus*, *anima* a r. *an*, et gr. πνεῦμα a πνέω.)
c. *â* i. q. simpl. Maḥ. 3. 16564: *yadi ḥy akâmâm âsêvêt striyam anyâm*; Mr. 70. 13: *mayâ dyûtam âsêvitam*.
c. *â* praef. *sam* id. Man. 11. 174: *mâit'unan samâsêvya punsi yôšiti vâ dviǵaḥ*.
c. *upa* i. q. simpl. Man. 4. 133: *vâiriṇan nô 'pasêvêta saḥâyanćâi 'va vâiriṇaḥ* (adeat, appropinquet). Maḥ. 3. 15385. 2. 159. 390. R. Schl. II. 100. 33.
c. *ut* praef. *ab'i* id. Maḥ. 3. 13432.
c. *ni* (*nišêv* gr. 80) id. Ḥit. 44. 1: *yô d'ruvâṇi parityaǵya ad'ruvâṇi nišêvatê*; Br. 1. 16. N. 13. 3. Sâ. 6. 38.

सेवक *sêvaka* m. (r. *sêv* s. *aka*) minister, famulus, servus. Ḥit. 41. 22. 48. 14.

सेवा *sêvâ* f. (r. *sêv* s. *â*) 1) cultus, veneratio. B'. 4. 34. 6. 20. 2) servitus, servitium. Ḥit. 31. 19.

सेवित्व *sêvitvá* n. (a *sêvin* s. *tva*) 1) cultus, veneratio. 2) inhabitatio, commoratio. B'. 13. 10.

सेविन् *sêvín* (r. *sêv* s. *in*) 1) venerans. Dr. 7. 12. 2) inhabitans, v. *sêvitvá*.

सै *sâi* 1. par. (*kšayê*) perire.

सैंह *sâiṅḥa* (fem. -*î*, a *siṅḥá* s. *a*) leoninus. Ḥit. 36. 16.

सैनापत्य *sâinâpatya* n. (a *sênâpati* exercitûs dux, s. *ya*) imperium. Ur. 94. 5.

सैनिक *sâinika* m. (a *sênâ* exercitus, s. *ika*) bellator, miles. Su. 2. 9. 14. Dr. 8. 36.

सैन्धव *sâind'ava* m. (a *sind'u* nom. regionis, s. *a*) Sind'uensis. Dr. 6. 6.

सैन्धवक *sâind'avaka* m. (a praec. s. *ka* vel *aka*) id. Dr. 8. 42.

सैन्य *sâinya* (a *sênâ* exercitus, s. *ya*) 1) m. bellator, miles. 2) n. exercitus. Dr. 6. 26.

सैरन्ध्री sâirandʻrî et सैरिन्ध्री sâirindʻrî f. (ut videtur, mutilatum e svâirandʻrî, svâirindʻrî, ex acc. τοῦ svâira, cujus a in formâ sâirindʻrî debilitatum est in i, et dʻrî a r. dʻar dʻṛ s. a in fem.) operaria, opifex, artifex libera, quae in aliorum domo laborat. N. 13. 55.

सो só 1. par. 4. syáʻmi, part. perf. pass. sitá, v. gr. 567 (antakârê K. nâśê V.) finire, finem facere, occidere, destruere.

c. ava finire, ad finem adducere. Ragʻ. 11. 37: avasitê kriyâvidʻâu. Caus. avasâyayâmi finiendum, peragendum curare aliquid, facere ut quis finiat. Ragʻ. 5. 76: vidʻim avasâyya.

c. ava praef. adʻi 1) constituere, consilium capere. Maḥ. 3. 16254: nâ 'dʻyâvâsyad yadâ kaśćit sâgarasya vilaṅgʻanam. 2) reputare. Sâ. 100. 15: syân na vê 'ty adʻyavasyan.

c. vi praef. ava 1) decernere, statuere, constituere. Br. 1. 10: viditvâ vyavasiśyâmi (anom. pro vyavasâsyâmi); Ḥ. 1. 52: iti bʻîmô vyavasya (v. gr. 567). — vyavasita qui decrevit. Bʻ. 1. 45: mahat pâpaṅ kartuṅ vyavasitâ vayam; R. Schl. I. 52. 22. 2) petere, appetere. Maḥ. 2. 1400: duśkṛtâm pûǵâṅ śiśupâlô vyavasyati. Cum infin. Sâ. 5. 52: na bʻartṛḥînâ vyavasâmi ǵîvitum (secundum 1mam cl., abjecto ô).

c. vyava praef. sam decernere. Man. 7. 13.

c. pra: prasita petens, appetens, studiosus. Ragʻ. 8. 23.

सोढुम् sóḍʻum v. saḥ.

सोदर sódara adj. (Baḥ. e sa cum et udára venter) germanus, naturalis, ex iisdem parentibus natus. Sâ. 7. 13.

सोदर्य sódarya m. (a praec. s. ya) germanus frater. Ḥit. 42. 21. (Cf. gr. ἀδελφός ex ἀ = scr. sa et δελφύς.)

सोपान sópâna n. (fortasse mutilatum e sópânaya, e sa cum et upânaya a r. nî ducere, praef. upa + â suff. a) scalae. Ur. 38. 9.

सोम sóʻma m. 1) luna. 2) planta, asclepias acida. 3) succus asclepiadis acidae. Bʻ. 9. 20.

सौक्ष्म्य sâukśmya n. (a súkśma subtilis, tenuis, s. ya) subtilitas. Bʻ. 13. 32.

सौख्य sâukʻya n. (a sukʻa s. ya) gaudium, voluptas. Ḥit. 33. 1.

सौगन्धिक sâugandʻika (a sugandʻa suavis odor, s. ika) 1) adj. bene odorus. N. 13. 2. 2) n. flos, lotus alba. In. 2. 2.

सौदामिनी sâudâminî f. (pro sâudâmanî fem. τοῦ sâudâmana e nube ortus, a sudâman nubes, s. a) fulgur. Am.

सौन्दर्य sâundarya n. (a sundara s. ya) pulchritudo. Ḥit. 74. 3.

सौबल sâubala m. (a subala Subalus, s. a) nom. propr. (Subalo natus). In. 3. 9.

सौभाग्य sáubʻâgya n. (a subʻâga felix, s. ya) felicitas, fortuna. N. 1. 10.

सौम्य sâumyá (a sóʻma luna, s. ya) pulcher, amoenus, jucundus, placidus. Sâ. 1. 14. Dr. 1. 14. Bʻ. 11. 50.

सौम्यता sâumyátâ f. (a praec. s. tâ) pulchritudo, jucunditas, mansuetudo. In. 5. 7.

सौम्यत्व sâumyatvá n. (a sâumyá s. tva) id. Bʻ. 17. 16.

सौरभी sâurabʻî f. (fem. vocis sâurabʻa Surabʻi natus, a surabʻi q. v., s. a) vacca. Br. 1. 12.

सौवीर sâuvîra m. 1) in plur. nomen regionis (Wils. a district, apparently the part of the gangetic provinces occupied by the Suviras, now called Suirs). Dr. 4. 8. 12. 2) Sâuvirensis. Dr. 4. 7. 8. 27.

सौवीरक sâuvîraka m. (a praec. s. ka vel aka) Sâuvirensis. Dr. 4. 2.

सौहार्द sáuḥârda n. (a suḥṛʻd s. a, v. gr. 580) amicitia. Ḥit. 42. 20.

सौहृद sáuḥṛda n. (a suḥṛʻd s. a) id. N. 10. 26.

स्कन्द् skand 1. par. skándâmi, part. perf. pass. skanná. Salire, scandere, cadere, elabi, effluere. Maḥ. 1. 5105: tatô 'sya rêtaṅ ćaskanda. Etiam âtm. Man. 7. 84: na skandatê ... brâḥmaṇasya mukʻê ḥutam (schol. sravaty adʻaṅ patati). — skanná elapsus.

R. Schl. I. 38. 27. Immissus, infusus (de semine). Mah. 1. 2434. — Caus. 1) effundere (semen). Man. 2. 180: *na rêtaṅ skandayêt kvaćit.* 2) omittere, negligere. Man. 6. 9. (Cf. *skund*, *syand*, lat. *scando*, fortasse *scateo*; hib. *skeinnead* „eruption, gushing forth", ut videtur, per assim. e *sceindead*; fortasse gr. σκαίρω mutato *d* vel *n* in ρ.)

c. *ava* praef. *ab'i* exsilire. Mah. 4. 810: *advârêṇâ 'b'yavaskandya.*

c. *ava* praef. *sam* caus. invadere, oppugnare. Man. 7. 196: *samavaskandayêććâi 'nam (arim).*

c. *pra* i. q. simpl. R. Schl. II. 11. 4: *praćaskanda ... pâśam mṛga iva*; Mah. 1. 2380: *tasya rêtaṅ praćaskanda.* — Cum abl. desilire. Dr. 1. 17. 8. 10. 15: *rat'ât praskandya.*

स्कान्द् *skanda* m. (r. *skand* s. *a*) cognomen Kârtikêyi. Am.

स्कान्ध *skand'á* m. (fortasse a r. *skand* mutato *d* in *d'*) 1) humerus. 2) truncus. Ur. 68. 12. (Anglo-sax. *sculdor*, *sculder*, *sculdr*; germ. vet. *scultra*, *sculdra*, *scultarra*, mutatis liquidis, v. gr. comp. 20 et Diefenbach „Celtica" 93; armor. *skoaz*, cambro-brit. *ysgwyz*; fortasse hib. *guala* e *sguada* vel *sguana*; fortasse gr. σπάθη mutatâ gutturali in lab., et lat. *scapula* mutatâ linguali in labialem, sicut in *fumus*, *inferior*, *ruber*, v. *d'ûmá*, *ád'ara*, *rud'irá*.)

स्कान्धदेश *skand'adêśa* m. (e praec. et *dêśá* regio) id. N. 5. 28 (cf. *puććadêśa*). Dr. 5. 8.

स्कान्न *skanná* v. *skand.*

स्कम्भ् *skamb'* 1. âtm. (scribitur *skab'*) 5. et 9. par. *skámb'ê*, *skab'nómi*, *skab'námi*, part. perf. pass. *skabd'á*, in dial. vêd. *skab'itá.* Fulcire, figere. Ṛgv. 34. 2: *trayaṅ skamb'âsaṅ skab'itâsa ârab'ê* „tria in (eo) adminicula fixa (sunt) ad innitendum". Cf. *skumb'*, *stamb'*, *stumb'*.

स्कु *sku* 5. et 9. par. âtm. tegere. B'aṭṭ. 17. 82: *râmam askunâd iśuvṛśṭib'iṅ.*

स्कुन्द् *skund* 1. âtm. subsilire. Cf. *skand.*

स्कुम्भ् *skumb'* 5. et 9. par. *skub'nómi*, *skub'námi* i. q. *skamb'*.

स्खद् *sk'ad* 1. âtm. (*svadanê* K. *vidârê* V.) gustare, lacerare. Cf. 1. et 2. *k'ad.*

स्खल् *sk'al* 1. par. titubare, vacillare. Hit. 105. 15; trop. Hit. 55. 2: *prab'usamîpam upâgatânâṅ vâćaṅ sk'alanti.* Errare, peccare. R. Schl. I. 13. 10: *nâ 'nâhutam ab'ût tatra sk'alitaṅ vâ 'pi kiṅćana.* (Cf. *sp'al*, *ćal*, lat. *scelus*, nisi hoc pertinet ad *ćalá*; gr. σφάλλω; lat. *fallo.*)

c. *pra* i. q. simpl. A. 8. 14: *harayô vimuk'âśćâ 'san prâsk'alaććâ 'pi mâtaliṅ.*

स्तक् *stak* 1. par. (*pratig'âtê*) contra ferire, arcere, repellere.

1. स्तन् *stan* 1. par. gemere, suspirare. B'aṭṭ. 14. 30: *tastanuṅ kśatâṅ.* (Gr. στένω, lit. *stenu* id., slav. *stenajuṅ* id.)

c. *ni* i. q. simpl. Mah. 3. 14060: *tam ugratapasaṅ vipran niśṭanantam mahîtalê.* Cum acc. gemere alqd. R. Schl. II. 77. 8: *pituṅ śarîranirvâṇaṅ niśṭanan viśasâda.*

2. स्तन् *stan* 10. par. *standyâmi.* Tonare. Ṛgv. 79. 2: *stanayanty ab'râṅ*; 58. 2. (Cf. lat. *tono*, *tonitru*; gr. Στέν-τωρ; sax. vet. *thunar* tonitru, germ. vet. *thonar*, *donar* id.)

स्तन *stana* m. mamma. In. 5. 8. (Hib. *sine* „a woman's breast, a dug or teat", ejecto *t.*)

स्तनयित्नु *stanayitnú* m. (r. 2. *stan* s. uṇâd. *itnu*) 1) nubes. 2) tonitru. Dr. 6. 9. 3) fulgur.

स्तब्ध *stabd'á* v. *stamb'*.

स्तभ् *stab'* v. *stamb'*.

स्तम् *stam* 1. et 10. par. *stámâmi*, *stamáyâmi* i. q. *sam.*

स्तम्ब *stambá* m. acervus, cumulus, e. c. graminis. R. Schl. II. 80. 8: *vîraṇastamba.*

स्तम्भ् *stamb'* I. 5. et 9. par. *stab'nṓmi*, *stab'nā́mi* 1) fulcire. Ṛgv. 67. 3: *tastamba dyā́m mantrêb'iḣ satyâiḣ* „fulcivit coelum carminibus efficacibus". — *stabd'á* (v. gr. 83) immobilis, rigidus. N. 5. 25: *vibud'ân ... stabd'alôćanân*; Ḥit. 23. 8: *pâdân stabd'îkṛtvâ*. Trop. contumax, pertinax. B'. 18. 28. 2) niti, inniti, cum acc. rei. A. 6. 13: *sa tu śabdô divaṅ stabd'vâ pratiśabdam aǵîǵanat*. — II. 1. âtm. (scribitur *iṭab'*, gr. 109. 110[a]) immobilem fieri. B'aṭṭ. 14. 55: *gâtran tastamb'ê* (schol. *kâṣṭavat niśćalam ab'ût*). — Caus. 1) fulcire. Maḥ. 3. 827: *sîdantaṅ sârat'im ... astamb'ayam*. 2) sistere, immobilem reddere, inhibere, obstruere. Maḥ. 3. 10387: *tasya praharatô bâhuṅ stamb'ayâmâsa*; 1. 207: *hradaṅ gatvâ stamb'ayitvâ tadamb'aḣ*; R. Schl. I. 75. 17: *hûṅkârêṇa mahâdêvaḣ stamb'itô st'a trilôćanaḣ*. (Cf. r. *stub'* et caus. r. *st'â* (*st'âpáyâmi*); gr. στείβω, στέμβω; lat. *stupeo*, *stipes*, nisi pertinent ad *st'âpáyâmi*, v. *st'â*; germ. vet. *stamph* pilum, *stam* stipes, truncus [dat. *stamma*, ut videtur per assim. e *stamba* vel *stampa*, *stamfa*], island. vet. *stofn* id.; germ. vet. *stab* baculus. Cum *stabd'á* immobilis, rigidus cf. germ. vet. *stîf*, angl. *stiff*, nostrum *steif*.)

c. *ava* (anom. *avaṣṭamb'*) inniti. B'. 9. 8: *prakṛtiṅ svâm avaṣṭab'ya*.

c. *vi* 1) fulcire, stabilire. Ṛgv.-V. 99. 3 (v. Westerg.): *vi yas tastamb'a rôdasî*; B'. 10. 42: *viṣṭab'yâ 'ham idaṅ kṛtsnam êkâṅśêna st'itô ǵagat*. 2) sistere, retinere, inhibere. N. 2. 30: *antarîkṣê viṣṭab'ya vimânâni divâukasaḣ*. 3) inniti. Ḥit. 69. 9: *viṣṭab'ya pâdâv avatiṣṭ'atê śrîḣ*. — Caus. sistere, inhibere. Maḥ. 3. 10314: *kat'aṅ viṣṭamb'itas têna b'agavân pâkaśâsanaḣ* (cf. 3. 10387).

c. *sam* 1) fulcire, stabilire, confirmare. A. 8. 23. B'. 3. 43: *saṅstabd'vâ "tmânam âtmanâ*. Se confirmare, se erigere, colligere. R. Schl. II. 14. 13: *kṛććrâd d'âiryêṇa saṅstab'ya*. 2) refrenare, coërcere. R. Schl. II. 63. 47: *saṅstab'ya śôkan d'âiryêṇa*. — Caus. 1) fulcire, confirmare. R. Schl. II. 34. 53. Maḥ. 1. 6477. 2) immobilem reddere. Maḥ. 1. 1291. 3. 10313.

c. *sam* praef. *ab'i* fulcire, confirmare. R. Schl. II. 64. 11.

स्तम्भ *stamb'á* m. (r. *stamb'* s. *a*) postis, pila, columna. In. 2. 24. N. 5. 3. (Vid. r. *stamb'*.)

1. स्तर् स्तृ *star stṛ* 5. et 9. par. *stṛṇṓmi*, *stṛṇvê'*, *stṛṇā́mi*, *stṛṇê'*. 1) sternere, expandere. Ṛgv.-V. 43. 2. 13. 5: *stṛṇîta bahir advarâya* (v. Westerg.). 2) tegere. Rag'. 4. 63: *têśâṅ śirôb'iḣ śmaśrulâir mahîn tastâra*; 7. 55: *tastâra gâm ... śirôb'iḣ*. (Vid. *star* [*stṝ*], gr. στόρνυμι = scr. *stṛṇṓmi*, lat. *sterno* = scr. *stṛṇā́mi*, v. gr. comp. 497; goth. *strauja* sterno; slav. *str-ě-ti* extendere, *pro-stir-a-ti* id., *pro-stran* spatiosus = scr. *prastîrṇa*; *po-stl-a-ti* sternere, *postelja* lectus, *prě-stol* thronus, lit. *stálas* mensa, v. Mikl. p. 86.)

c. *vi*: *vistṛta* 1) stratus. Nalôd. 3. 14: *vistṛtâ nagâ yatra*. 2) latus. M. 16: *triyôǵanâyatâ vâpî vistṛtâćâ 'pi yôǵanam*.

2. स्तर् (स्तॄ) *star* (*stṝ*) 9. par. âtm. *stṛṇā́mi*, *stṛṇê'*. (*star* [*stṝ*] a *star stṛ* in tempp. special. non distingui potest; ad *star* [*stṝ*] pertinent gerund. *stîrya*, pass. *stîryê'*, part. *stîrṇá*) sternere, expandere, extendere.

c. *â* 1) sternere, expandere. Maḥ. 3. 15142: *darb'âstaraṇam âstîrya*. 2) tegere. Maḥ. 2. 1155: *kuśâir âstîrya mêdinîm*.

c. *upa* sternere, constituere, parare. Maḥ. 2. 2033: *upastîrṇâ sab'â*.

c. *pari* sternere, expandere. Maḥ. 1. 6975: *paristîrya ǵuhâvâ 'gnim*.

c. *vi* dispandere, expandere. Ḥit. 9. 8. 14: *têna vyâd'êna ... ǵâlaṅ vistîrṇam*; Man. 7. 33: *vistîryatê*

yaśô lôkê. — *vistîrṇa* extensus, magnus. N. 12. 112. In. 5. 3. 10. — Caus. expandere. Man. 7. 188: *vistârayêd balam.*

c. *sam* 1) sternere, expandere. Mah. 1. 7163. In. 5. 3. 2) tegere. Mah. 2. 1774: *sab'ân sanstîrya ratnâiś.*

स्तर्क् स्तृक् *starkś strkś* 1. par. (*gatâu* K. *gatyâm* V.) ire.

1. स्तर्ह् स्तृह् *starh strh* 6. par. i. q. *tarh trh.*

2. स्तर्ह् (स्तृह्) *starh* (*stṝh*) 6. par. i. q. *starh strh.*

स्तवक *stávaka* m. (ut videtur, a r. *stu* s. *aka*) fasciculus florum. Hit. 31. 6: *kusumastavaka.*

स्तवकित *stavakitá* (a praec. s. *ita*) fasciculo florum praeditus. Ur. 73. 5.

स्तिघ् *stig'* 5. par. (*âskandanê*, v. Westerg. p. 365) ascendere. (Gr. ΣΤΙΧ, στείχω, ἔστιχον; germ. vet. *STIG* scandere, ascendere, *stîgu*, *steig*, *stigumês*; lit. *staigùs* celer, *staigey* cito, *staigiô-s* festino, russ. *stignu* [cf. स्तिघ्नोमि *stig'nô'mi*] assequor, consequor; slav. vet. стьза *stьza* semita, goth. *staigs* id., hib. *staighre* „a step, stair".)

स्तिप् *stip* 1. âtm. (*kśaraṇê* K. *ćyuti* V.) stillare. Cf. *stim*, *stîm*, *tip*, *tim.*

स्तिम् *stim* 4. par. madidum, humidum esse, madefieri. *stimitá* 1) humidus, madidus. N. 13. 6: *ard'arâtrasamayê niśabdastimitê*; Am.: *ârdrań sârdrań klinnan timitań stimitań samunnam uttam.* Cf. *tim*, *stip*, *tip.* 2) firmus, rigidus, immotus (cf. *stamb'*). Mêd.; Rag'. 1. 73: *d'yânastimitalôćanaś* (schol. *st'irîb'ûtê nêtrê yasya*); 2. 22. 11. 45.

स्तीम् *stîm* 4. par. i. q. *stim.*

स्तीर्ण *stîrṇá* v. *star* (*stṝ*).

स्तु *stu* 2. par. *stâ'umi*, *stuvê'* laudare, celebrare. Dêv. 1. 53: *viśvêśvarîm ... stâumi*; 63: *tvań kiń stûyasê mayâ*; Sâ. 6. 39: *astâuśan tam ahan dêvam*; B'. 11. 21. In. 2. 11. Su. 2. 4. (Cf. goth. *staua* judex, qui jus dicit, *stauja* judico, gr. στό-μα, aeol. στύ-μα, ita ut a loquendo dictum sit, sicut scr. *vaktrá*, *vâdana*, v. Benfey 1. 407.)

c. *ab'i*: *ab'iśṭâumi*, *ab'iśṭuvê* i. q. simpl. Mah. 1. 7393: *ab'iśṭâuśi*; 8351: *ab'ituśṭâva.*

c. *ab'i* praef. *sam* id. R. Schl. I. 14. 26.

c. *pra* 1) i. q. simpl. Hit. 19. 2. 2) narrare, nuntiare. Hit. 87. 21: *sanstutam anusand'îyatâm*; 100. 16: *sarvań vṛttântam prastutya.* Caus. facere ut quis narret, nuntiet. Mah. 1. 6: *apṛććat ... prastâvayan kat'âś.*

c. *vi* i. q. simpl. Mah. 1. 7056: *vyastuvan.*

c. *sam* id. In. 2. 9. — *ab'isanstu*, *parisanstu* id. Mah. 3. 12709. 1. 2132.

स्तुच् *stuć* 1. âtm. (*prasâdê*) propitium esse.

स्तुति *stuti* f. (r. *stu* s. *ti*) collaudatio. Su. 2. 4.

स्तुभ् *stub'* 1. âtm. (*stôb'ê* K. *stamb'ê* V.) immobilem fieri. — In dial. vêd. par. laudare, celebrare. Nig'. 3. 14 (v. Westerg.). — Caus. id. Ṛgv. 88. 6 *b*: *astôb'ayat* „celebravit". Cf. *stamb'*, *stu.* — Praef. *pari* in dial. vêd. laudare, celebrare. Ṛgv. 80. 9: *pariśṭôb'ata vinśatiś* „laudant (eum) viginti".

c. *prati* par. id. Ṛgv. 8. 6.

स्तुम्भ् *stumb'* 5. et 9. par. *stub'nô'mi*, *stub'nâ'mi* i. q. *stamb'* 5. et 9. par.

स्तूप् *stûp* 4. et 10. par. (*uććrayê*) coacervare, erigere.

स्तूप *stûpá*, vêd. *stû'pa* m. (r. *stûp* s. *a*) cumulus. Am.

स्तृ *stṛ* subst. stella, in dial. vêd., v. Ṛgv. 68. 5. (Vid. *târâ* e *stârâ.*)

स्तेन् *stên* 10. par. furari. Man. 8. 333: *yas tv êtâni ... dravyâṇi stênayêt*; 4. 256. (Goth. *STAL* furari, *stila*, *stal*, *stêlum*, mutato *n* in *l*, v. *anyá*; gr. στερέω, v. Pott 1. 197.)

स्तेन *stêna* m. (r. *stên* s. *a*) fur.

स्तेय *stêya* n. (r. *stên* abjecto *n* s. *ya*) furtum. Am.

स्तै *stâi* 1. par. (*vêśťê*) vestire, induere.

स्तैन्य *stâinya* n. (r. *stâi* s. *ya*) id. Am.

स्तोक *stôka* parvus, paucus. Am. — *stôkam* adv. parum, paulum. Mêǵ. 80. (Cf. lit. *stōkóju* careo, egeo.)

स्तोम् *stôm* 10. par. (denom. a sq.) laudare.

स्तोम *stôma* m. (r. *stu* s. *ma*) laus, hymnus. Ṛgv. Sp. 16. 7.

स्त्यै *styâi* 1. par. (*śabdasańǵâtê* K. *sańhatâu ďvanâu* V.) sonare, coacervare.

स्त्री *strî* f. (correptum e *sôtrî* a r. *su* vel *sû* s. *târ tṛ* in fem., v. Pott 1. 214; nom. *strî* pro *strîm*, acc. *striyam* et *strîm*, v. gr. 170) femina. Br. 2. 12. Etiam bestiarum femina, e. c. *śâk'âmṛgastrî*. Dr. 4. 4.

स्थ *sťa* adj. in fine compos. (r. *sťâ* stare, s. *a*) 1) stans. Dr. 5. 15. 2) saepissime qui est, versatur, moratur, situs est. N. 1. 18. 10. 1. 18. 10. 24. 18.

स्थग् *sťag* 1. par. (*sańvaraṇê* K. *sańvṛtâu* V.) tegere. B'aṭṭ. 12. 69: *sťagitâ raǵôb'ir diśaħ*. (Cf. *sag*, lat. *tego*, island. vet. *thekja* tegere, germ. vet. *dakjan*, *dachjan*, *dechjan* id.)

स्थल् *sťal* 1. par. (*sťânê sťitâu* V., ut videtur, a r. *sťâ*, correpto *â*, adjecto *l*, v. *pâl*) stare. (Boruss. vet. *stall-i-t* stare, *stall-ē-mai* stamus; germ. vet. *stellêt* collocat = scr. caus. *sťâlâyati*; lit. *stellōju* „ich bestelle, stelle an"; gr. στέλλω, ἔσταλκα, sensu = caus. r. *sťâ* praef. *pra*; hib. *stalc* „obstinacy, stubborness".)

स्थल *sťala* n. (r. *sťal* s. *a*) locus, regio, solum. Mêǵ. 90. 104. Lass. 16. 4. Vid. sq. (Germ. vet. *stal* locus, dat. *stalle*, nostrum *Stall* stabulum.)

स्थली *sťalî* f. (a praec. signo fem. *î*) id. Ur. 60. 14. Ritu-S. 1. 25. — Rag'. 6. 72: *gaṇḍasťalî*; B'ar. 1. 19: *upasťasťalî* (v. *skand'adêśa*).

स्थविर *sťavirá*, vêd. *sťávira* (ut videtur, forma anomala a r. *sťâ* stare) 1) firmus, stabilis. 2) senex. N. 4. 25. 12. 123.

स्था *sťâ* 1. par. âtm. *tiśťâmi*, *tiśťê* (proprie cl. 3, anomale correpto *â* in *a* in tempp. spec., v. gr. 295 et r. *dad*) 1) stare, pedibus insistere. Sâ. 4. 8: *tiśťantî ... kâśťab'ûtê 'va lakśyatê*; 5. 4: *na sťâtuśaktir asti mê*; Hit. 26. 9: *ćalaty êkêna pâdêna tiśťaty êkêna budd'imân*. — *sťitâ* stans. N. 12. 27. Sâ. 4. 3. 5. 8. 2) stare, motu vacare. N. 14. 6: *tiśťa tvań sťâvara iva*; B'. 2. 13: *yadâ sťâsyati niśćalâ*. 3) perstare, perdurare. Hit. 47. 10: *arakśitan tiśťati dâivarakśitam*. 4) manere, morari. Dêv. 1. 10: *tasťâu kańćit sa kâlańća muninâ têna satkṛtaħ*. — Pass. impers. Lass. 56. 2: *dinâni katićid b'adrê sťîyatâm*; Hit. 21. 4: *sarvâir êkatra ... suk'ib'iħ sťîyatâm*. 5) esse, versari. B'. 3. 5: *na hi kaśćit kśaṇam api ǵâtu tiśťaty akarmakṛt*; N. 20. 29. 25. 16. — Hit. 31. 2: *sarvêśâm mûrd'ni tiśťêt*; Mah. 3. 1138: *îśvarasya vaśê lôkâs tiśťantê*. 6) adstare, adesse, praesentem esse. N. 4. 5: *tiśťatsu lôkapâlêśu kat'am mânuśam iććasi*; H. 3. 7: *na sa kaśćin mayi sťitê*; Ṛgv. 35. 10: *asťâd dêvaħ*. — Caus. *sťâpáyâmi*, *sťâpáyê*. 1) sistere, collocare. N. 21. 18: *hayân tân avamućyâ 'tra sťâpayâmâsa vâi rat'am*. Cum loc. loci. B'. 1. 21: *sênayôr ub'ayôr mad'yê rat'ań sťâpaya*. — Trop. Man. 7. 44: *vaśê sťâpayitum praǵâħ*; Mah. 3. 234: *râǵyêćâi 'nań sťâpayasva*. — *kanyâń sťâpayâmi* filiam collocare in matrimonium. Mah. 1. 2576: (*dakśaħ*) *putrikâħ sťâpayâmâsa ... dadâu sa daśa d'armâya saptavińśatim indavê*. 2) facere ut quid sit, fundare, constituere, condere. R. Schl. I. 1. 92. II. 80. 24. (Gr. ΣΤΗ, ἵστημι per redupl. pro σίστημι = zend. *histâmi* [v. gr. comp. 508], scr. *tiśťâmi*; ἔστην = scr. *ásťâm*; lat. *sto* sisto [v. gr. comp. 508]; germ. vet. *stâm* sto, *stât* stat; lit. *stōwmi*, slav. *stoju*; hib. *sta-d* fem. „stop, delay, hindrance"; masc. „state, condition"; *stadaim* „I stand, stop, delay", fortasse forma redupl.

pro *stastaim*, mutato *t* in *d*, cf. lat. perf. *steti* pro *stesti*. Ad *s'tâ* etiam traxerim hib. *taim* sum, abjectâ sibilante, ita osseticum *dan* sum, *istam* sumus = ṣend. *histâma* stamus, gr. ἵσταμεν; pers. *hestem* sum, *hestîm* sumus, v. gr. comp. 628. annot. 2. Cum caus. *s'tâpây* cf. *stamb'* q. v., germ. vet. *stif-t* fundatio, institutum, *stiftan* fundare, aedificare.)

c. *ad'i* (part. in *ta*: *d'iṣṭ'ita* abjectâ vocali initiali, et *ad'iṣṭ'ita*) 1) superstare, insistere, c. acc. Maḥ. 2. 2541: *śiraṅ pâdênaćâ 'syâ 'ham ad'iṣṭ'âsyâmi b'ûtalê*; Man. 4. 78: *ad'itiṣṭ'ên na kêśân*. 2) niti, inniti. R. Schl. I. 34. 34: *kṣamâyân d'iṣṭ'itaṅ ǵagat*; Maḥ. 3. 1105: *yasyâm (kṣamâyâm) ... yaǵńâ lôkâśća d'iṣṭ'itâṅ*. 3) inhabitare. A. 10. 2: *puram ... pâulômâiṅ ... ad'iṣṭ'itam*. 4) praeesse, imperare. R. Schl. II. 1. 25: *maḥîm ... kṛtsnâm ad'itiṣṭ'antam*. 5) transgredi. R. Schl. I. 31. 19: *êkêna ḥi padâ kṛtsnâm pṛt'ivîṅ sô 'd'yatiṣṭ'ata*. 6) sicut simpl. stare, versari, esse. Maḥ. 1. 2867. 3406. 8325.

c. *anu* stando sequi (stantem). Man. 11. 111: *tiṣṭ'antîṣv anutiṣṭ'êt tu vraǵantîṣv apy anuvraǵêt*. 2) sequi, obsequi, *d'armam*. Man. 2. 9: *d'armam anutiṣṭ'an*; 5. 2. 9. 11. Maḥ. 3. 1282. B'. 3. 35. — *niyôgam* Maḥ. 1. 749: *gurôr niyôgam anutiṣṭ'amânaṅ*. 3) facere. Ur. 41. 10 infr.: *kutra sa ... kiṅ vâ 'nutiṣṭ'ati*; Ḥit. 54. 17: *yat'âb'iprêtam anuṣṭ'îyatâm*. 4) regere. Dr. 4. 12: *kaććid êkaṅ ... sâuvîrân saḥa sind'ub'ir anutiṣṭ'asi*. 5) manere, commorari. Lass. 56. 10: *punaṅ śatadvayaṅ kińćidûnaṅ varṣâṇâm anvatiṣṭ'ata*.

c. *ava* 1) i. q. simpl. B'. 1. 30. 11. N. 7. 15. 2) discedere. Ḥit. 47. 22: *mandam mandam avatiṣṭ'atê*. — Caus. i. q. caus. primit. N. 20. 12.

c. *ava* praef. *pari* stare, versari, esse. Maḥ. 1. 4029: *satatam pâuruṣê paryavast'itaṅ*; B'. 2. 65: *prasannatêǵasô ḥy âśu budd'iṅ paryavatiṣṭ'atê*.

c. *ava* praef. *prati* exadversum stare. Su. 3. 24.

c. *ava* praef. *vi* stare, adstare, versari, esse. Dêv. 7. 2: *dadṛśus tê tatô dêvîm ... vyavast'itâṅ siṅḥasyô 'pari*; B'. 1. 20: *vyavast'itân dṛṣṭvâ d'ârtarâṣṭrân*; 3. 34: *indriyasyê 'indriyasyâ 'rt'ê râgadvêṣâu vyavast'itâu*; R. Schl. II. 23. 42. 41. 10. Man. 10. 68. — Caus. constituere, facere. Rag'. 14. 53: *vyavast'âpitavâk kat'ańćit*.

c. *â* 1) adstare. N. 9. 8. 2) adire, accedere. N. 4. 4. 3) adscendere, e. c. currum, elephantum. Dr. 5. 12. Sâ. 1. 36. A. 1. 7. 10. 29. 4) facere, exercere, efficere, parare, adhibere, assumere. N. 19. 22. Su. 1. 24. Sâ. 1. 5. N. 18. 24. A. 3. 30. B'. 3. 20. A. 3. 43.

c. *â* praef. *sam* id. Dr. 5. 14. Su. 2. 12. N. 20. 16. A. 3. 33.

c. *ut* (*utt'â*, v. gr. 577) surgere. Su. 4. 11. Sâ. 5. 101. Caus. (*utt'âpay*) facere ut quis surgat, juvare ad surgendum. Sâ. 5. 101 *b*.

c. *ut* praef. *anu* (*anûtt'â*) post aliquem surgere. Rag'. 2. 24: *suptâm anusaṅvivêśa suptôtt'itâm prâtar anûdatiṣṭ'at*.

c. *ut* praef. *prati* exadversum surgere. Man. 2. 119.

c. *ut* praef. *sam* (*samutt'â*) 1) surgere. Sâ. 1. 8. 2) exoriri. Br. 1. 10.

c. *upa* 1) adstare, adesse. N. 15. 7. 10. 26. 14. R. Schl. II. 8. 10. Maḥ. 1. 8057: *upatast'irê*. 2) adire, accedere, appropinquare. N. 8. 25: *râǵânam upatast'ê*; Su. 4. 8: *vâditranṛtyâb'yâm upâtiṣṭ'anta tâu striyaṅ*; R. Schl. I. 25. 4: *viśvamitram ... ab'ivâdayitun tatra saḥitâv upatast'atuṅ*; Maḥ. 3. 16509: *rat'ênô 'patast'ê raṇê râmam*. — *upast'ita* qui appropinquavit, accessit. N. 8. 10: *maḥad b'ayam upast'itam*; R. Schl. II. 51. 18: *tasmin kâlê ḥy upast'itê*. — (Coitûs causâ) appropinquare (âtm.). Maḥ. 3. 10754: *tâm uvâćê 'dam upatiṣṭ'asva mâm iti*. 3) âtm. colere, venerari, adorare (deos). R. Schl. II. 95. 7: *âdityam upatiṣṭ'antê*; B'aṭṭ. 1. 3: *na tryambakâd anyam upâst'ita*. Etiam par. Maḥ. 3. 11847: *udyantam âdityam upatiṣṭ'anti*

dviǵâň. 4) ministrare alicui aliquid, c. acc. vel loc. pers. et instr. rei. Ragˋ. 17. 10: *tatrâi 'naň ... kumbˋêšu sambˋṛtâis tîrťavâribˋir upatasťuň prakṛtayaň*; Ur. 1. 9: *aham asyâm (pariśadi) ... navatrôṭakênô 'pasťâsyê.* — Caus. 1) collocare. R. Schl. II. 3. 18. 2) facere ut quid accedat, suppeditare. R. Schl. I. 26. 2.

c. *upa* praef. *abˋi* adstare, adesse. Pass. Mah. 3. 16132: *sugrîvêṇâ 'bˋyupasťitaň.*

c. *upa* praef. *pari* 1) circumstare. R. Schl. II. 64. 1. 2) adire, aggredi, appropinquare. Mah. 3. 13027: *yugântê paryupasťitê.*

c. *upa* praef. *prati* adire, aggredi, appropinquare. Mah. 3. 1920.

c. *upa* praef. *sam* 1) adstare. Bˋ. 1. 28. 2) adire, accedere, appropinquare. Bˋ. 2. 2.

c. *ni* esse, versari, adesse. *niśṭita* 1) qui est, versatur. Bˋ. 13. 17: *ǵńânam ... hṛdi sarvasya niśṭitam.* 2) versatus, peritus, gnarus, c. loc. R. Schl. I. 12. 6. 20. — *pariniśṭita* valde peritus. R. Schl. I. 9. 8.

c. *pra* proficisci, procedere. N. 12. 1: *sâ nihatya mṛgavyâďam pratasťê*; Mah. 1. 5034: *pratasťur gaǵasâhvayam*; 1. 6437. — *prasťita* proficiscens. N. 17. 35: *prasťitâň smê 'ty aťâ 'bruvan*; Sâ. 4. 25. A. 5. 18. Profectus. In. 5. 5: *nirgamya ćandrôdayanê ... prasťitâ sâ ... pârťasya bˋavanam prati.* — Caus. mittere. N. 21. 35. Br. 2. 30.

c. *pra* praef. *prati* + *abˋi* (*pratyabˋiprasťâ*) proficisci. Mah. 1. 683.

c. *pra* praef. *vi* 1) proficisci. Mah. 1. 6594. 3. 15218: *vipratasťê*; 1. 8140: *vipratasťuň.* 2) se extendere, se diffundere. Mah. 1. 3709: *tasmâd bˋârata-vaňśasya vipratasťê mahad yaśaň.*

c. *pra* praef. *sam* proficisci. Mah. 1. 4644. 5634. 8306. — *samprasťita* proficiscens. R. Schl. II. 38. 13. Profectus. Mah. 3. 8540.

c. *prati* stare, morari, versari, esse. Mah. 3. 224. — *pratiśṭita* 1) stans etc. Sâ. 5. 88: *tvayi vaňśaň pratiśṭitaň*; Bˋ. 3. 15. In. 1. 18. 2) calcatus. Hit. 8. 8: *aśmâ 'pi yâti dêvatvam mahadbˋiň supratiśṭitaň.* 3) versatus, peritus, gnarus, c. loc. (v. praef. *ni*). N. 22. 12: *aśvakuśalaň sûtatvêća pratiśṭitaň.* — Caus. collocare, tradere. R. Schl. II. 39. 9. Man. 3. 135.

c. *prati* praef. *sam*: *sampratiśṭâ* i. q. *pratiśṭâ.* Mah. 1. 8359.

c. *vi* i. q. simpl. sgf. 1 et 2. Su. 1. 9. Mah. 1. 6558. 8360.

c. *sam* 1) stare. Dr. 8. 1. — *saňsťita* stans, motu vacans. In. 2. 8. 2) perire. Bˋatt. 8. 11: *na tat saňsťâsyatê kâryam* (schol. Bˋar. *nâśaň gamiśyati*). — *saňsťita* mortuus. Man. 3. 247. 5. 58. 78. 80. 151.

c. *sam* praef. *pari* circumstare. *parisaňsťita* circumstans. Mah. 1. 4827.

स्थाणु *sťâṇú* 1) adj. (a r. *sťâ* s. *ṇu* pro *nu*) stabilis, immobilis. Mah. 1. 7291. 2) subst. m. nomen Śivi. Su. 3. 24.

स्थान *sťấna* n. (r. *sťâ* s. *ana*) 1) actio standi, versandi, morandi. 2) locus. In. 5. 42. — Loc. *sťấnê* jure, merito. Ur. 75. 14. (Hib. *tan* „a country, region, territory".)

स्थायिन् *sťâyin* (r. *sťâ* s. *in* c. *y* euphon., v. gr. 49*)) stans, perstans, durans. Hit. 16. 10.

स्थावर *sťâvará* (r. *sťâ* s. *vara*) 1) adj. stans, stabilis, immotus, immobilis. Su. 3. 13. M. 27. 2) subst. m. mons. Bˋ. 10. 25.

स्थिति *sťíti* f. (r. *sťâ* s. *ti*) 1) status, actio standi, versandi, morandi. Br. 2. 24. 5. 38. 2) firmitas, stabilitas, constantia. N. 12. 10.

स्थिर *sťirá* (a r. *sťâ* s. *ira*) stabilis, firmus, immobilis. Sâ. 2. 29. Bˋ. 6. 33.

स्थिरवाजिन् *sťiravâǵin* adj. (Bah. e *sťirá* et *vâǵín* equus) stabiles equos habens, i. e., ut videtur, equos sistens, sustinens, aut equos bene moderans, dexter auriga. In. 1. 18.

स्थिरसङ्गर stirasañgara (Bah. e stirá et sañgara promissum) firma promissa habens, qui stat promissis (cf. satyasanda). In. 4. 12.

स्थुड् stuḍ 6. par. i. q. tuḍ.

स्थूणा stúṇá, vêd. stúṇá f. (forma anom. a r. stá) postis, pila, columna. A. 3. 33.

स्थूल् stúl 10. par. (parivṛṅhaṇê K. vṛṅhaṇê V.) crescere.

स्थूल stúla (r. stúl s. a) magnus, crassus, corpulentus, turgidus.

स्थूललक्ष stúlalakša (magnas notas, magna indicia habens, e praec. et lakša nota, indicium) munificus, liberalis, largus. In. 4. 11.

स्थैर्य stáirya n. (a stirá s. ya) firmitas, stabilitas, constantia. B. 13. 7.

स्ना sná 2. par. interdum âtm. lavari, se lavare, se baigner. H. 1. 27: tatra pítvá pánîyaṅ snâtváća; Mah. 3. 6062: sarvatîrtêšu sa snâti; Up. 26: snânti gañgáyâm. — Potent. âtm. snâyíta (cum y euphon.). Mah. 3. 7072: tatra snâyíta. — Caus. snâpáyâmi et snapáyâmi (gr. 467) lavo, abluo. Mah. 3. 14024: svayaṅća snâpayâmy êtâu taṭâ pâdâu pradâvayê; R. Schl. II. 91. 51: snâpayantića ... êkam êkam purušam pramadâh saptaćâ 'šṭaća. (Vid. nâu, snu et cf. gr. νάω, νᾶ-μα; lat. nâ-re, nâ-s = scr. snâsi abjectâ sibil.; hib. snamhaim „I swim", nisi pertinet ad snu, snáumi, ita ut snamhaim sit = snavaim, mutato v in mh.)

c. ni: nišṇâta peritus, gnarus, c. loc. Mah. 1. 3988: sarvâstrêšu sa nišṇâtaḥ.

स्नान snâna n. (r. sná s. ana) actio lavandi.

स्नायिन् snâyín (r. sná s. in inserto y euphon., v. gr. 94[a]) se lavans, se baignant. Hit. 19. 1 in fine comp.

स्नायु snâyú m. tendo, nervus. Hit. 35. 12.

स्निग्ध snigdá v. sq. et gr. 103 annot.

1. स्निह् sniḥ 4. par. amare. snigdá 1) amatus, amoenus, jucundus, suavis. H. 2. 10. N. 12. 57. R. Schl. I. 68. 4. Mêg. 1. 16. 18. 65. 97. 2) amans, benevolus, c. loc. R. Schl. II. 6. 22: brâtṛšu snigda; v. snêha. 3) pinguis, adipatus, oleosus.

c. pra: prasnigda i. q. snigdá. Śak. 7. 8.

2. स्निह् sniḥ 10. par. (snêhanê) i. q. 1. sniḥ.

स्नु snu 2. par. snáumi (gr. 309). Fluere, stillare. snu stillans in fine comp. Ṛgv. 16. 2. (Cf. sru, sná, goth. SNU ire, sniva, snau, snivum pro snu-um; snaivs nix; germ. vet. sneo, snê id., gen. snewe-s; lit. snêga-s, id., mutato w in g, v. gr. comp. 19; slav. snêg id.; gr. νέω, νεύ-σω e σνέϝω, σνεύ-σω; hib. snuadhaim „I flow, stream", snuadh „blood", sneachd nix; germ. vet. SNUZ emungere, adjecto z, v. gr. comp. 109[b]. 1.)

स्नुच् snuć 1. âtm. (prasâdê) propitium esse.

स्नुषा snušá f. (ut videtur, a sûnú filius, ejecto ú, vid. Höfer „Beiträge" p. 393) nurus. H. 1. 32. (Germ. vet. snur, snura; slav. vet. snocha [χ = š, gr. comp. 92. g.]; lat. nurus, gr. νυός.)

स्नुस् snus 4. par. (bakšê) edere.

स्नुह् snuḥ 4. par. (udgârê) evomere.

स्नेह snêha m. (r. sniḥ s. a) 1) amor, c. loc. r. Br. 1. 30. H. 1. 22. 2. 20. Sâ. 5. 21. 2) pingue, adeps, oleum. R. Schl. II. 64. 68.

स्पन्द् spand 1. âtm. (scribitur spad, gr. 110[a]) palpitare, zucken. Śak. 150. 15: kim bâhô spandasê. — spandita n. tremitus. Ur. 40. 5. (Cf. spar, spur, spal.)

c. vi reniti. Mah. 3. 445: sa bîmêna parâmṛšṭô ... vyaspandata yatâprâṇaṅ vićakaršaća pâṇḍavam.

स्पर् स्पृ spar spṛ 5. par. (prîtirakšaṇaprâṇanêšu) 1) exhilarare. Ṛgv. 36. 10: danaspṛta. 2) servare, custodire, tueri. 3) vivere.

स्पर्ध् spard 1. âtm. interdum par. 1) aemulari, certare, contendere, cum instr. A. 7. 17: spardamânâ ivâ

'smâbʿiṅ; Maḥ. 3. 744: mayâ spardʿanti. — Etiam adjectâ praep. saha. Maḥ. 2. 485: saha śakrêṇa spardʿatê. 2) aequare, aequalem esse, cum accus. Maḥ. 3. 15292: râǵasûyaṅ kratuśrêṣṭʿaṅ spardʿaty êša mahâkratuṅ; 1. 205. 4991.

c. vi aemulari. Maḥ. 1. 1088. 4346.

1. स्पर्श् sparś 10. âtm. (grahaṇê K. grahaṇê ślêšê V.) capere, sumere, amplecti. (Vid. seq.)

2. स्पर्श् स्पृश् sparś spṛś 6. par. interdum âtm. tangere. In. 2. 23: mukʿam pasparśa ... karêṇa; R. Schl. II. 64. 59: mâṅ spṛśa; II. 42. 6: mâmakâṅgâni mâ sprâkšîṅ; Dr. 6. 23: mâ vaṅ priyâyâṅ ... vadanam prasannaṅ spṛśyâć ćubʿaṅ kaśćit; Sâ. 4. 22: na mân dôśaṅ spṛśêd ayam; Man. 2. 60: kʿâniċâi 'va spṛśêd adbʿiṅ; Maḥ. 3. 8236: ǵalaṅ spṛśatê. — spṛṣṭá tactus. — Caus. 1) facere ut quis tangat, c. 2. acc. Man. 8. 114. 2) dare. Man. 11. 135: sparśayêd (schol. dadyât) brâhmaṇâya gâm. (Lat. spargo.)

c. apa tangere. Maḥ. 1. 764: apô 'paspṛśya.

c. upa 1) tangere. Ḥ. 3. 20: dantâir dantân upaspṛśan; N. 7. 3. — Man. 4. 143: adbʿiṅ prâṇân upaspṛśêt. 2) os abluere (tangere aquâ). Man. 2: upaspṛśya dviǵô nityam annam adyât ... bʿuktvâćô 'paspṛśêt samyak (schol. âćamya, âćâmêt). 3) se lavare, se baigner. Man. 5. 62: upaspṛśya pitâ śućiṅ; Maḥ. 3. 10529: atrô 'paspṛśya.

c. upa praef. pari tangere. Maḥ. 3. 165: gâṅgêyam (Gangis aquam) paryupaspṛśya.

c. upa praef. sam 1) tangere. Maḥ. 3. 8022: yamunâprabʿavaṅ samupaspṛśya yâmunam (Yamunae aquam). 2) se lavare, se baigner. Maḥ. 3. 10530: atrâ 'pi samupaspṛśa.

c. pari tangere. R. Schl. I. 9. 38: paripaspṛśirêćâi 'nam pînâir urasiǵâiṅ.

c. sam id. N. 23. 14. Ḥ. 1. 49. Man. 2. 53.

स्पर्श sparśa m. (r. sparś spṛś tangere, s. a) 1) contactus. Bʿ. 5. 21. 2) aura, ventus. A. 5. 14.

स्पर्शन sparśana n. (r. sparś spṛś s. ana) tactus. Bʿ. 15. 9.

स्पर्ह् स्पृह् sparh spṛh 10. par. interdum âtm. spṛhâyâmi, spṛhâyê desiderare, appetere, c. dat. vel gen. R. Schl. II. 95. 17: nâ 'yôdʿyâya na râǵyâya spṛhayê 'dya tvayâ saha. 2) invidere, c. dat. vel gen. Ragʿ. 16. 42: na mâitʿilêyaṅ spṛhayâmbabʿûva bʿartrê divô nâ 'py alakêśvarâya; Maḥ. 1. 5317: spṛhayâmi ... puruśâṇâṅ saćakšuśâm. (Fortasse lat. spero.)

स्पश् spaś 1. par. âtm. (bâdʿanê K. grantʿavâdʿayôṅ V.) 1) vexare. 2) jungere, nectere, sérere, componere. In dial. vêd. facere, perficere. Ṛgv. 10. 2: bʿûry aspašṭa kartvam; 22. 19: vratâni paspaśê. (Vid. 1. paś.)

c. vi: vispašṭa manifestus. vispašṭam adv. manifesto, aperte. In. 5. 39.

स्पृश् spṛś (nom. spṛk, r. sparś spṛś) tangens, in fine comp. N. 12. 37: divispṛś.

स्पृश spṛśa (r. sparś spṛś s. a) id., in fine comp. Bʿ. 11. 24: nabʿaḥspṛśa.

स्पृष्ट spṛṣṭá v. 2. sparś spṛś.

स्पृहा spṛhâ f. (r. sparh spṛh s. â) desiderium. Bʿ. 4. 14.

स्फट् spʿaṭ 10. par. (bʿêdê K.) findere. (Cf. spʿaṇṭ, spʿuṭ, 1. paṭ.)

स्फटिक spʿaṭika m. crystallus; v. sq.

स्फटिकशिला spʿaṭikaśilâ f. (e praec. et śilâ lapis) id. Ur. 71. 4 infr.

स्फण्ट् spʿaṇṭ 1. par. (bʿêdê, scribitur spʿaṭ) findere. (Vid. spʿaṭ et cf. germ. vet. SPALT findere, spaltu, spialt.)

स्फर् spʿar 6. par. i. q. spʿur praef. vi caus. 1) vibrare. Maḥ. 1. 6442: vispʿârayan dʿanuṅ. 2) facio ut quis micet, ardeat. R. Schl. I. 54. 19: krôdʿavispʿâritêkšaṇaṅ; Maḥ. 3. 404.

स्फल् *spʻal* 6. par. (*spʻurtâu* K. *ćâlê* V.) se movere, trepidare. (Cf. *spʻul*, *spʻar*, *spʻur*, *skʻal*, gr. σφάλλω.)

स्फाय् *spʻây* 1. âtm. crescere, tumescere. *spʻîtá* (vid. gr. 551) tumidus, turgidus. N. 24. 37.

स्फिच् *spʻić* f. natis, clunis. H. 2. 3.

स्फिट् *spʻiṭ* 10. par. (*vṛtyâm anâdarê hińsê*) tegere; despicere; ferire, laedere, occidere. (Cf. *spʻuṭṭ*, *smiṭ*.)

स्फीत *spʻîtá* v. *spʻây*.

1. स्फुट् *spʻuṭ* 6. par. fut. part. *spʻuṭitâʹsmi*, fut. aux. *spʻuṭiśyâʹmi*, infin. *spʻúṭitum* *) 1) dissilire, dirumpi. Mah. 1. 3023: *śatadʻâ mûrdʻâ·tatas tê ’dya spʻuṭiśyati.* 2) rumpi, se aperire, se pandere, dehiscere (de floribus). Gîta-G. 5. 2: *spʻuṭan kusumanikarań.* 3) diffugere. Bʻaṭṭ. 10. 8: *spʻuṭatâm* (schol. *palâyamânânâm*); 14. 6: *turańgâń puspʻuṭur bʻîtâń.* (Cf. *spʻaṭ*, *spʻanṭ*, gr. σπεύδω.)

2. स्फुट् *spʻuṭ* 1. par. âtm. i. q. 1. *spʻuṭ* sgf. 1 et 2. Râm. ed. Ser. II. 74. 61: *katʻan duḱʻêna hṛdayan na spʻôṭati sahasradʻâ.* (Vid. 1. *spʻuṭ*.)

3. स्फुट् *spʻuṭ* 10. par. *spʻuṭâyâmi*, i. q. 1. *spʻuṭ* sgf. 1 et 2.

4. स्फुट् *spʻuṭ* 10. par. *spʻôṭâyâmi* (proprie caus. radd. 1. et 2. *spʻuṭ*) findere.

c. *â* plaudere, praesertim brachia manu. Man. 4. 64: *na vâditrâṇi vâdayên nâ ”spʻôṭayêt* (schol. *pâṇinâ bâhâu dʻvanirûpam âspʻôṭanań na kuryât*); In. 2. 25: *bâhûćâ ”spʻôṭayać ćaṇâiń.*

स्फुट्ट् *spʻuṭṭ* 10. par. (*anâdarê*) spernere, vilipendere.

c. *pra* findere. Mah. 4. 2100.

स्फुड् *spʻuḍ* 6. par. (*vṛtyâm* V.) tegere.

स्फुण्ट् *spʻunṭ* 10. par. (*parihâsê* K. *nirmaṇi* V.; scribitur *spʻuṭ*) ridere, deridere. (Vid. *spʻuṭṭ* et cf. germ. vet. *spot* jocus, ludicrum, ridiculum, *spottôn* irridere.)

*) Radices sextae classis cum medio *u* maximam partem hanc vocalem in utroque futuro plurimisque aliis guṇâ augendis formis puram retinent.

1. स्फुण्ड् *spʻunḍ* 1. âtm. (*pʻullê*; scribitur *spʻuḍ*) se expandere (de floribus). Vid. 1. *spʻuṭ*.

2. स्फुण्ड् *spʻunḍ* 10. par. i. q. *spʻunṭ*.

स्फुर् *spʻur* 6. par. 1) tremere, trepidare. Mṛ. 274. 3: *savyańća nêtrań spʻurati*; In. 5. 51: *spʻuradôśṭʻ*; Ragʻ. 12. 90: *spʻurati ... savyêtarê bʻugê.* 2) micare, corruscare, splendere. Ragʻ. 7. 61: *spʻurantam ... śaśâńkam*; Gîta-G. 10. 6. 3) appetere, surgere, anbrechen. Gîta-G. 11. 1: *spʻurati pradôśê.* Cf. *spʻar.*

c. *pra* âtm. tremere. Mah. 3. 1941: *praspʻuramâṇâuśṭʻań.* — *praspʻurita* tremens. Mah. 3. 11493: *praspʻuritâdʻara.*

c. *vi* 1) tremere. Mah. 3. 15639. 2) reniti, resistere. H. 4. 19: *vispʻurantań ćakarśa.*

स्फुरदोष्ठ *spʻuradôśṭʻa* (Bah. e *spʻurat* tremens et *ôśṭʻa* labium) trementia labia habens. In. 5. 51.

स्फुर्छ् *spʻurć* 1. par. (*vismṛtâu*) oblivisci.

स्फुर्ज् *spʻurǵ* 1. par. (*vaǵranirǵʻôśê*; vocalis *u* ubique producitur, ita ut *spʻûrǵ* vera radicis sit forma) tonare, fremere. Bʻaṭṭ. 15. 44: *aspʻûrǵît.*

c. *vi*: *vispʻûrǵita* n. fremitus, strepitus, e. c. venti. A. 8. 6: *vâyôr vispʻûrǵitêna* (sic cum ed. Calc. legendum). — *vispʻûrǵatʻu* m. id. Ragʻ. 13. 12: *mahôrmivispʻûrǵatʻu.*

स्म *sma* 1) explet. In. 1. 23. — Tempus praesens hâc particulâ saepe praeteriti accipit significationem. In. 2. 28. N. 1. 12. 2) pro *smas* sumus (v. gr. 272 annot.). In. 5. 42.

स्मर् स्मृ *smar smṛ* 1. par. âtm. *smárâmi*, *smárê.* 1) meminisse, reminisci, recordari, memorem esse, cum acc. vel gen. Sâ. 4. 27: *nâ ’nayâ ’bʻyartʻanâyuktam uktam pûrvań smarâmy aham*; 5. 69: *sarvań smarê*; In. 3. 5: *bʻrâtṝn sasmâra*; Mah. 1. 3005: *samayań smarasva*; 4239: *smarêń kṛććrêśu*

mâm; 3. 8446: *yasya smaratê vâsavaṅ*; Śak. 126. 13: *punar asmâkaṅ smarišyati.* — Absol. Mah. 1. 3006: *smarann api | abravîn na smarâmî 'ti.* — Pass. Mah. 1. 74: *gaṇêśaṅ smaryatâm.* — *smṛtá* memoratus, vocatus. Bʿ. 17. 20: *tad dânaṅ sâttvikaṅ smṛtam*; 21. 23. Man. 1. 10. 2) desiderare, c. gen. R. Schl. II. 70. 15: *punar apy aham êšyâmi yadâ mê tvaṅ smarišyasi*; A. 11. 8: *samayô Srǵuna gantun tê bʿrâtarô hi smaranti tê*; R. Schl. II. 30. 16. — *smṛtá* desideratus, amatus. Br. 1. 30: *mama tulyâv ubʿâu smṛtâu* (v. *smara*). — Caus. facere ut quis recordetur. Mah. 3. 11323: *smâritaśćâ 'smi râǵavam.* (Lat. *MOR*, abjecto *s*, *memor* per redupl., *mos*, *môr-is*; germ. vet. *smer-zo* m., *smer-za* f. dolor, v. *vêdanâ* dolor, proprie quod facit ut quis sciat, sentiat, *smerzan*, anglo-sax. *smeortan* dolere; goth. *mêrja* memoro, nuntio = scr. caus. *smârâyâmi*, fortasse *mêl* scriptura tanquam id quod memorat, in memoriam revocat, mutato *r* in *l*, *maurna* moereo; germ. vet. *mâriu* annuntio, manifestum facio, celebro, *mâri* fama; nostrum *Mährchen*; hib. *smuairean* „grief, dejection" = nomini actionis *smaraṇa*, vid. Pictet p. 75; fortasse *smalanach* „sorrowful, grieved" e *smaranach*; fortasse *smuainim* „I think, imagine" e *smuairim*, nisi pertinet ad *man* q. v.; fortasse *muirn* „natural affection, love", *muirne* „fondness, caresses" e *smuirn*, *smuirne*, v. sgf. 2 *smṛtá* amatus; lit. *uz-mirš-tu* obliviscor, adjectâ sibilante, sicut in *mirš-tu* morior, v. *mar mṛ*; gr. μέριμνα, μεριμνάω, μέρμερος, μάρ-τυρ; fortasse ΜΕΛ [μέλει, μέλομαι cet.] e ΜΕΡ, nisi pertinet ad *man.*)

c. *anu* reordari. N. 11. 24: *mâm anusmṛtya*; 15. 16.

c. *vi* oblivisci. Dr. 7. 11: *nâ 'yaṅ vâiraṅ vismaratê kadâćit*; Ragʿ. 19. 2. — Etiam recordari. Sâ. 5. 6. nisi c. ed. Calc. pro *vismarantî* legendum *vimṛśantî.*

c. *sam* recordari. N. 14. 24: *saṅsmartavyas tadâ tê Sham.*

c. *sam* praef. *anu* id. N. 15. 16.

c. *sam* praef. *abʿi* id. Mah. 3. 15758.

स्मर् *smara* m. (rad. *smar smṛ* suff. *a*) amor. Hit. 39. 20.

स्मि *smi* 1. par. âtm. ridere, subridere. Mah. 3. 952: *na tâta hṛšyâmi naća smayâmi*; In. 82. 26: *smayann iva*; Mah. 1. 2009: *uvâća smayamânê 'va.* — Cum acc. ridere aliquid. Mah. 3. 951: *bʿavân idaṅ kiṅ smayatî 'va.* — *smitá* n. risus. In. 4. 15. (Lett. *smee-t* ridere, slav. *smê-ja-ti* id., germ. vet. *smilentêr* subridens, cujus *l* fortasse e *j* [v. *yákṛt*], ita ut *smil* respondeat sanscrito *smay* formarum gunâ auctarum, ut *smáyâmi*, *smáyasi* etc., debilitato *a* in *i*; angl. *smile*; hib. *smigeadh* „a smile" cum *g* pro *y*, ita ut *smig* = scr. *smay*, debilitato *a* in *i*; *magadh* „mocking, jeering, scoffing", abjecto *s*, *magamhuil* „jeering, scoffing" = scr. *smayamâna*; gr. μειδάω adjecto δ; lat. *miror* [v. praef. *vi*] adjecto *r*, quod fortassè e *d*; fortasse *rideo* e *sideo*, vel e *mideo*, mutatis liquidis *m* et *r*, v. gr. comp. 20.)

c. *abʿi* i. q. simpl. Mah. 3. 8732: *abʿismayantaṅ* subridentes.

c. *ut* id. Mah. 3. 14969: *utsmayantaṅ* subridentes.

c. *vi* 1) i. q. simpl. Mah. 2. 1818: *uvâća sahadêvas tu mâṅ, vismayann iva.* 2) obstupescere, obstupefieri. Mah. 1. 7214: *na vismayantaṅ*; 3. 11447: *sarvê visismiyuṅ*; 1. 7078: *tat prêkšya karma ... visismayê.* âtm. c. instr. obstupefieri aliquâ re Mah. 4. 861: *kîćakasya tu gâtêna ... vyasmayanta-pṛtʿaggânâṅ*; Ragʿ. 15. 68. — *vismita* obstupefactus. Bʿ. 11. 22: *vîkšanti tvâṅ vismitâśćâi 'va sarvê.* — Cum instr. *vismitâ rûpasampadâ.* Cum loc. Ragʿ. 2. 33. 3) superbum fieri. âtm. c. instr. Man. 4. 236: *na vismayêta tapasâ.* — Caus. *vismâpayâmi*, *vismâpayê* (v. gr. 468) obstupefacere. Ragʿ. 2. 33. Bʿatt. 5. 58.

स्मित *smitá* v. *smi.*

स्मितपूर्व *smitapûrva* (Bah. e praec. et *pûrva* n. prius) risum tanquam prius habens, a risu incipiens. In. 4. 5. H. 2. 23.

स्मील् *smîl* v. *śmîl*.

स्मृति *smṛti* f. (r. *smar smṛ* s. *ti*) memoria. B'. 2. 63.

स्यन्द् *syand* 1. âtm. (scribitur *syad*, gr. 110[a]) 1) fluere. Rgv. 32. 2: *syandamânâ angâh samudram avagagmur âpah*; Mah. 1. 3990: *syandatê ... sariććrêśfâ*. 2) currere. Part. praes. par. N. 13. 10: *syandatâm api nâgânâm*. Vid. seq.

स्यन्दन *syandana* m. (r. *syand* s. *ana*) 1) currus. N. 8. 20. 2) nomen arboris (Dalbergia ougeiniensis). N. 12. 3.

1. स्यम् *syam* 6. et 10. par. *syamâmi*, *syamâyâmi* (*d'vananê*) sonare.

2. स्यम् *syam* 10. par. âtm. *syâmâyâmi*, *syâmâyê* (*vitarkê*) cogitare, considerare.

स्रंस् *srańs* 1. âtm. cadere, decidere. B'. 1. 30: *gâṇḍîvań srańsatê hastât*. — Caus. commovere. Rag'. 6. 75: *vâtô 'pi nâ 'srańsayad ańśukâni* (schol. *akampayat*). Cf. *b'rańs*, *b'rańś*, *d'vańs*.

c. *vi* i. q. simpl. *visrasta* delapsus. A. 10. 64.

स्रंह् *srańh* 1. âtm. (*viśvâsê*) confidere, securum esse. Cf. *sramb'*.

स्रक् *srak*, स्रग् *srag* v. *srağ*.

स्रग्विन् *sragvin* (a *srağ* s. *vin*) sertatus.

स्रङ्क् *srańk* 1. âtm. (*gatyâm*, scribitur *srak*) ire, se movere. Cf. *śrańk*, *śrańg*, *ślańk*.

स्रज् *srağ* f. (ut videtur, a r. *sarğ sṛğ*, v. gr. 34[b]) sertum e floribus. N. 5. 28.

स्रम्भ् *sramb'* v. *śramb'*.

स्रव *srava* m. (r. *sru* fluere, s. *a*) 1) actio fluendi, stillandi. 2) liquor, liquidum, gutta. H. 2. 9.

स्रष्टुम् *srašṭum* v. *sarğ sṛğ*.

स्रिभ् *srib'*, स्रिम्भ् *srimb'* 1. par. i. q. *sarb' sṛb'*.

स्रिव् *sriv* 4. par. *srîvyâmi* (*śôśê gatâu*) siccari, ire.

स्रु *sru* 1. par. (scribitur etiam *śru*) ire, fluere. Mah. 1. 5081: *susrâva rêtô 'sya*; 2. 2592: *sravannêtrağalâvilâ*; R. Schl. II. 63. 18: *srôtâńsi vimalâny api susruvur* *) *girid'âtub'yah*; 40. 34: *susrâva nayanâih strîṇâm aśram*. Trop. Mah. 1. 5329: *tumulâ vâćah susruvuh*. — *sruta* fluens. Man. 4. 122: *rud'irê srutê gâtrât*. 2) effundere. Mah. 1. 1485: *susruvuh śôṇitam bahu*; 3. 11118: *śakṛnmûtrań susruvur b'ayât*. 3) diffluere, solvi, perire. Man. 2. 74: *sravaty anôńkṛtam*. Etiam âtm. Mah. 3. 14767: *sravêta*. — Caus. effundere. Man. 4. 169. (Cf. *snu*, gr. ῥέω e σρέϝω, ῥεύ-σω, ῥεῦ-σις, ῥεῦ-μα cet.; lit. *sraw-ju* sanguinem mitto; hib. *sruth* f. „a stream, current, defluxion"; germ. vet. *sliu-mo* velociter, *sliumor* citius, nostrum *schleunig*, v. *snu* et Graff 6. 848; lat. *riv-us*, *ruo*.)

c. *nis* effluere, emanare. Caus. facere ut quid effluat. Mah. 3. 13164.

c. *pari* i. q. simpl. R. Schl. II. 30. 24: *vâri ... nêtrâb'yâm parisusrâva*. Vid. *parisrava*.

c. *pra* 1) profluere, fluere. N. 24. 15: *vâri nêtrâb'yâm asuk'am prâsravat*. 2) facere ut quid fluat, effundere. H. 2. 8: *b'akšyô 'yam mama supriyah snêhasravân prasravati*; R. Schl. II. 48. 13. — Absol. Hit. 1. 22: *mâtuh prasravatah stanâu*. — *prasruta* faciens ut quid profluat, effundens. R. Schl. II. 85. 18: *prasrutah sarvagâtrêb'yah svêdah ... yat'â ... himavân prasrutô himam*.

c. *vi* 1) fluere. *visruta* fluens. R. Schl. I. 34. 9: *nadî ramyâ magad'ân visrutâ*. 2) effundere. Mah. 3. 825: *sa ... visravaty asṛg ulvanam*.

स्रुच् *sruć* f. cochlear sacrificale. Dr. 6. 20.

स्रोत *srôta* n. (ut videtur, e *srôtas* abjecto *s*) i. q. *srôtas*. N. 16. 14 in fine comp. Bah.

---

*) Schlegelius hanc radicem ubique scribit *śru*, inde *śuśruvuh* pro *susruvuh*.

स्रोतस् *srṓtas* n. (a r. *sru* s. *as* inserto *t*) flumen, cursus. Ḥ. 1. 2. Bᶜ. 10. 31.

स्व *sva* 1) pron. pers. tertiae pers. in initio compositorum, ipse, sui, sibi cet. Vid. *svagatam*, *svabᶜú*, *svasťa*. Etiam ad primam et secundam pers. refertur, v. *svádᶜína*. (Huc pertinet prâcrit. *sê* sui, ejus, ipsius in anal. cum *tê* pro *tvê* tui, *mê* mei; ṣend. *hê*, *hôi*, v. *svatas* et gr. comp. 341.) 2) suus. In. 1. 32. 34. 5. 29. Su. 1. 28. Etiam meus, tuus, noster, vester. Ur. 39. 13: *kaťayâmi svâm avasťâm* conditionem meam; N. 14. 15: *padâni gaṇayan svâni gaćća* passus tuos; 24: *svam aṅśaṅ vitarâmi tê* partem tuam; Ur. 26. 3: *dᶜâryatâm ayaṅ svaḥastê nikšêpaṅ* in manu tuâ. — Subst. n. proprium, peculium. N. 18. 3. 26. 7. (Cum *sva* pron. pers. cf. lat. *sui*; gr. οὗ, σφέ, σφεῖς e σϝέ, σϝεῖς; lit. *saw* sibi, *sawens* sui cet.; slav. *sebê* sibi, *sebe* sui cet.; goth. *sei-na* sui e *svei-na*; *svê* sicut, instrument. a them. *sva*; *svi* in *svi-kunths* manifestus, debilitato *a* in *i*. Cum *sva* possess. cf. lat. *suus*; gr. σφός, ὅς; lit. *sáwa-s* suus, *sawà* sua; slav. *svoĭ*, *svaja*, *svoe* suus, -a, -um; *svo-bodĭ* liber, *svo-boda* libertas, ubi *svo* = scr. *sva* in initio comp.; goth. *svês* n., them. *svêsa* proprium; germ. vet. *suâs* proprius, Graff 6. 903.)

स्वक *svaka* (a praec. s. *ka*) suus, proprius. N. 5. 43. 16. 3. 24. 42. 25. 5.

स्वक्क् *svakk* 1. âtm. (*sarpaṇê* V.) ire, se movere. Cf. *svask*, *srak*.

स्वगतम् *svagatam* adv. (e *sva* et *gatá* qui ivit, in acc. neut.) i. q. *âtmagatam*. Śak. 18. 7.

स्वङ्ग् *svaṅg* 1. par. (*sarpaṇê* K. V.; scribitur *svag*) ire, se movere. (Cf. germ. vet. *SUANG* vibrare, *suingu*, *suang*, *suungumês*.)

स्वच्छ *svaćća* (e *su* et *aćća*) valde clarus, valde purus. Ḥit. 25. 13.

स्वच्छन्द *svaććanda* (e *sva* et *ćanda*) v. *ćanda*.

स्वज् *svaǵ*, स्वञ्ज् *svaṅǵ* 1. âtm. (pro *svaṅǵ* scribitur *svaǵ*, gr. 110[a]) amplecti. N. 24. 44: *bᶜâimîm* ... *sasvaǵê*; Ragᶜ. 13. 70: *asvaǵata*; Maḥ. 2. 2595: *svaǵamâna*; 3. 14724: *svaǵitvâ*.

c. *pari* (praet. augment. 1. *paryasvaǵê* et *paryaśvaǵê*, praet. mltf. *paryasvaṅkši* et *paryaśvaṅkši*, praet. redupl. *parisasvaǵê* et *pariśaśvaǵê*) i. q. simpl. N. 17. 12. 23. 24: *tâm pariśvaǵya*; Maḥ. 1. 8000: *pariśasvaǵê*; 3. 211: *pariśaśvaǵê*; R. Schl. II. 75. 9: *paryasvaǵêtâm*; II. 83. 10: *pariśvaǵâna* pro *pariśvaǵamâna*.

c. *pari* praef. *abᶜi* id. Part. praes. par. R. Schl. II. 44. 10: *abᶜipariśvaǵan*.

c. *pari* praef. *sam* id. Maḥ. 1. 3307.

स्वजन *svaǵana* m. (e *sva* et *ǵána* q. v.) cognatus. Bᶜ. 1. 45. Collective cognati. Bᶜ. 1. 28. N. 13. 34.

स्वट् *svaṭ* 1. par. i. q. *śvaṭ*.

स्वतन्त्र *svatantra* (Baḥ. e *sva* et *tantra*) liber, qui suae potestatis, sui juris. Ḥit. 69. 13. Vid. *svâtantrya*.

स्वतस् *svatas* adv. (e *sva* sui, ipse, s. *tas*) ex se, per se. Maḥ. 3. 10051: *svataṅ śôbᶜamânaṅ*.

स्वद् *svad* 1. (fortasse e *su* et *ad* edere) 1) âtm. jucunde sapere, jucundi, suavis saporis esse. Ṛgv.-V. 6. 7: *ḥavyâ tê svadantâm*. 2) par. gustare. Ṛgv.-V. 2. 2: *svadanti dêvâ ubᶜayâni ḥavyâ*. Vid. Westerg. et cf. *svâd*, *svâdú*.

स्वधा *svadᶜâ* (e *sva* et *dᶜâ* a r. *dᶜâ* ponere, dare) 1) f. majorum cibus. 2) indecl. vox quam pronuntiant ii, qui majoribus dona offerunt. Bᶜ. 9. 15.

1. स्वन् *svan* 1. et 10. par. sonare. R. Schl. II. 65. 5: *viḥagâṅ* ... *sasvanuṅ*; Gᶜaṭ. 5: *ǵaladâṅ svanantaṅ*. (Vid. *dᶜraṇ*, *dᶜvan*, *kvaṇ* et cf. lat. *sono*, hib. *sian* „a voice, sound, scream"; fortasse gr. φωνή e σφωνή, v. *sva*. Lit. *zwanu* sono, *zwánas* campana, slav. ЗВЬНѢТИ *ṣvĭnêti* sonare, ЗВОНЪ *ṣvonŭ* tintinnabulum, gr. comp. I. §. 92. *d*. p. 181.)

2. स्वन् *svan* 10. par. *svanáyâmi* et *svânáyâmi* (*avataṅsanê* K. *taṅsanê* V.) ornare.

स्वन *svaná* m. (r. 1. *svan* s. *a*) sonus, sonitus, strepitus. N. 21. 5. 25. 5.

स्वप् *svap* 2. par. etiam 1. par. interdum âtm. (anom., v. gr. 577) 1) dormire. Man. 1. 52: *yadâ svapiti*; 54: *suk'aṅ svapiti*; Ḥ. 1. 51: *svapantî 'mê*; 4. 15: *svapantv êtê*; N. 13. 61: *svapâmi*; Mah. 3. 13984: *svapêt*; 15993: *svapatê*; R. Schl. I. 47. 19: *svapsyâmahê*; II. 28. 11: *supyatê*. 2) obdormire, capere somnum. N. 10. 6: *śrântaḥ suśvâpa*; Mah. 2. 2027: *upagîyamânâ nârîb'ir asvapan*. 3) jacere. Mah. 4. 1674: *ḥatâ urvyâṅ suśupuḥ*. 4) mortuum esse. B'aṭṭ. 18. 11: *bând'avâ mê svapanti* (schol. Ġay. *dîrg'anidrâm pravêśitâḥ*). — *suptá* 1) qui dormivit. Sâ. 5. 64. 67. 2) dormiens. Ḥ. 1. 50. 2. 33. 35. — Caus. *svâpáyâmi* 1) sopire. 2) occidere, interficere. B'aṭṭ. 15. 98: *vâṇâir asûśupat*. (Goth. *SLÊP* dormire, *slêpa* dormio, praet. *saislêp* = scr. *suśvâ'pa*, mutato *v* in *l*, v. gr. comp. 20; germ. vet. *slâfon* dormio, *slâfit* dormit. Ad caus. *svâpáyâmi* pertinent lat. *sôpio* [ejecto *v*, *ô* = *â*], island. vet. *svefja* sopire, germ. vet. *in-suepiu* sopio, Grimm 1. 869, slav. СЪП-И-ШИ *sŭp-i-śi* dormis. Vid. *svápna*.)

c. *ava* dormire. *avasupta* dormiens. R. Schl. II. 56. 1.

c. *pra* id. *prasupta* 1) qui dormivit. Sâ. 5. 65: *suċiran tvam prasuptô 'si*; 5. 69. 2) dormiens. Ḥ. 1. 38: *prasuptâu d'araṇîtalê*.

c. *sam* id. *saṅsupta* dormiens. N. 13. 10. Ḥ. 3. 6.

स्वप्न *svápna* m. (r. *svap* s. *na*) somnium. N. 12. 98. Sâ. 5. 71. (Island. vet. *svëfn* somnus, lit. *sâpna-s* somnium, unde *sapniu* somnio, lat. *somnus* e *sopnus* in analogiâ c. r. 58; gr. ὕπνος; hib. *suain* „sleep", *suaimhneach* „quiet, calm, tranquil, easy, safe, pleasant, delightful", *suaimhnighim* „I rest, please, charm"; cambro-brit. *hephun* somnus.)

स्वप्नज् *svapnaġ* (nom. m. f. n. *svapnak*) dormiens. Mah. 3. 10648.

स्वभाव *svab'âva* m. (e *sva* et *b'âvá* natura, indoles) natura, indoles. N. 19. 6. B'. 5. 14. 8. 3.

स्वभू *svab'û* (per se ipsum existens, e *sva* et *b'û*) cognomen Viśṇûs. Am.

स्वविषय *svaviśaya* m. (e *sva* et *viśaya* regio) patria. Hit. 26. 4.

स्वयंवर *svayaṅvara* m. (e *svayám* et *vara* electio) feminae libera mariti electio. N. 2. 8.

स्वयम् *svayám* indecl. (proprie nom. a stirpe *sva* adjecto *i*, unde *svê*, cum termin. *am*, in analogiâ cum *aḥám* ego, *tvam* tu, *ayám* hic, v. gr. 252) ipse. (Cf. hib. *fein* „own, self", *sin* „that, there", *siom* „they, them"; cambro-brit. *hun* ipse.)

स्वयम्प्रभ *svayamprab'a* (sui ipsius splendorem habens, per se ipsum splendens, Bah. e *svayám* et *prab'â'* splendor). Fem. *svayamprab'â* nom. pr. Apsarasae. In. 2. 29.

स्वयम्भू *svayamb'û* m. (Tatp. e *svayám* ipse et *b'û* existens) per se ipsum existens, cognomen dei Brahmae.

1. स्वर् *svar* 10. par. *svaráyâmi* (*âkśêpê*) spernere. Vid. seq.

2. स्वर् स्वृ *svar svṛ* 1. par. (*śabdôpatâpayôḥ*) 1) sonare, v. *svara*. In dial. vêd. recitare. Ṛgv. 88. 5: *sasvar ḥa yan marutô gôtamô vaḥ* „quem (hymnum) recitavit Gôtamas vobis, Marutes!" (*sasvar* praet. mltf. 7). — *svárya* laudandus. Ṛgv. 32. 2. — *svaraṇa* inclutus. Ṛgv. 18. 1. 2) vexare, v. praep. *sam*. (Lat. *susurro*, slav. *svir-a-ti* tibiâ canere, gr. σύριγξ, συρίσσω, v. Pott 1. 225; goth. *SVAR* jurare, fortasse primitive dicere. Cum *svárya* laudandus, *svaraṇa* inclutus cf. goth. *svêrs* honoratus, *gasvêran* glorificari; cum *svar svṛ* vexare cf. germ. vet. *sueran* dolere, *suirit* dolet, *suâr* gravis.)

c. *ab'i* comprobare. Ṛgv. 10. 4: *stômâṅ* (v. gr. 145. annot.) *ab'isvara* „hymnos comproba".

c. *sam* âtm. vexare. Bʹaṭṭ. 9. 28: (*śatrun*) *sańsvariśiśʹâń pradʹané.*

3. स्वर् (स्वृ) *svar (svṛ)* 9. par. *svṛṇấmi* (*hińsané*) laedere, occidere.

4. स्वर् *svàr* indecl. (v. *sur* splendere) coelum. Br. 1. 22. Bʹ. 9. 20. (Ṣend. hvarĕ sol, v. gr. comp. 30; hib. *speur* „the sky, firmament", v. Pictet p. 74; fortasse *soir* „the east, the morning", a sole oriente dictum; lat. *sol*; gr. σέλας, σελήνη; fortasse lit. *saulé* sol e *swalē*, *sualē*; russ. *solize* sol. De ἥλιος et goth. *sauil* v. *sûrya*.)

स्वर *svara* m. (r. *svar svṛ* sonare, s. *a*) 1) sonus. 2) vocalis littera. Sâ. 5. 25.

स्वर्ग *svargá* m. (e *svar* et *ga*) coelum Indri, deorum sedes. In. 1. 23. N. 12. 63.

स्वर्ग्य *svargya* (a praec. s. *ya*) coelestis.

स्वर्ण *svarṇa* n. (correptum e *suvarṇa* q. v.) aurum. Am.

स्वर्त् *svart* 10. par. (*gatyâtańké*) ire, metuere.

स्वर्द् *svard* 1. âtm. (*âsvâdé* K. *prîtilihôli* V.) gustare, lambere, gaudere. Cf. *svad*.

स्वलङ्कृत *svalańkṛta* (e *su* et *alańkṛta*) valde ornatus. N. 2. 11.

स्ववश *svavaśa* (Bah. e *sva* suus et *vaśa* voluntas) suam voluntatem habens, voluntarius, spontaneus. H. 4. 4.

स्वसार् -सृ *svásâr -sṛ* f. (v. gr. 174[b]); ut videtur, e *sva* suus et *sâr sṛ* pro *stâr stṛ* = *strî* femina, cujus *t* servatum est in linguis germanicis et slav., v. *svaǵana*, *śváśura*, *śvaśrû* et Pott 2. 554) soror. H. 1. 31. (Goth. *svistar*, germ. vet. *suëster*, nostrum *Schwester*, angl. *sister*, slav. *sestra*, lit. *sessû* per assim. e *sestû*, gen. *sesser-s*, pl. nom. *sesser-es*; lat. *soror* e *sosor*, *suostor*, *sorôrem* = scr. *svásâram*; cambro-brit. *chwaer*, v. Pictet p. 73. Huc etiam traxerim hib. *piuthar*, ita ut mutilatum sit e *spiusthar*, mutato *v* in *p* sicut in *speur* coelum = *svar* q. v.)

स्वस्क् *svask* 1. âtm. (*gatyâm*) ire, se movere.

स्वस्ति *svastí* (e *su* et *asti* existentia, a r. *as* s. *ti*) Wohlsein, salus, felicitas. In classicâ linguâ indecl. vel potius neut. quod solum in nom. et acc. invenitur. N. 12. 120. Dr. 9. 23. A. 2. 13. 10. 41. Bʹ. 11. 21. — In dialecto vêd. declinatur, e. c. Ṛgv. 1. 9: *svastayé* felicitatis causâ.

स्वस्तिवाचन *svastivâćana* n. (e praec. et *vâćana* a caus. r. *vać* s. *ana*) 1) precatio salutis, v. *vać* caus. 2) ritus quidam sacer, Wils. „a religious rite preparatory to any important observance, in which the Brahmans strew boiled rice on the ground, and invoke the blessings of the gods on the ceremony about to commence". Ur. 45. 1.

स्वस्थ *svasʹa* (in se stans, versans, e *sva* et *sʹa*) 1) sui compos. N. 2. 1. 5. 6. 7. Bʹ. 14. 24. 2) sanus, salvus, valens. Sâ. 5. 81. 109.

स्वागत *svâgata* n. (Karm. e *su* bene et *âgata* n. aggressus) salutatio (Willkommen, welcome). N. 12. 68.

स्वातन्त्र्य *svâtantrya* n. (a *svatantra* s. *ya*) libertas, liberum arbitrium. Hit. 28. 16. 69. 14.

स्वाद् *svâd* 1. âtm. 10. par. i. q. *svad*. — *svâdanîya* gustandus, sapidus, jucundi, suavis saporis. In. 1. 26. (Vid. *svad*, *svâdú* et cf. gr. ἥδομαι, ἧδος, ἁνδάνω; cambro-brit. *chwaethu* gustare; armor. *chwaësa* odorari, v. Pictet p. 73.)

c. *â* 10. par. gustare. R. Schl. I. 9. 36: *tâny âsvâdya sa ... anâsvâditapûrvâṇi.* — *âsvâdya* gustandus, jucundi, suavis saporis. Hit. 8. 12. Vid. *âsvâda*, *âsvâdana*.

स्वादु *svâdú* (fem. *svâdú* et *svâdvî*) dulcis, suavis, jucundus. (Anglo-sax. *svet* dulcis, germ. vet. *suazi*, *suozi* id., nostrum *süfs*, goth. *sutiśô* dulcius; lit. *saldùs* dulcis e *sladùs*, mutato *v* in *l*, v. gr. comp. 20; slav. СЛАДЪКЪ *sladŭkŭ* id., gr. ἡδύς, lat. *suavis* e *suadus* ejecto *d*, adjecto *i*; v. *svad*.)

स्वाधीन svâd'ina adj. (e sva et ad'ína) sibi ipsi subjectus, sui proprius. Lass. 90. 15: svâd'inayâuvanâ sub'râh. — Nostri proprius, qui in nostrâ potestate. Hit. 122. 3. 4.

स्वाध्याय svâd'yâya m. (e sva proprius et ad'yâyâ lectio a r. i praef. ad'i s. a) tacita vel susurrans lectio (Vêdorum). Su. 2. 22. B'. 4. 28. 16. 1.

स्वामिन् svâmín m. (a sva proprium, peculium, producto a, s. min) dominus.

स्वाम्य svâmya n. (a praec. s. ya) dominium, imperium. Hit. 84. 8.

स्वाहा svâhâ indecl. vox quam pronuntiant ii, qui diis dona offerunt.

स्वित् svit particula interrogativa. Mah. 3. 10648: kiṅ svit, kasya svit; 1. 3571: kinnu svit; R. Schl. II. 65. 11: kiṅ svit.

स्विद् svid 4. par. âtm. sudare. Gita-G. 10. 16: svidyati. — svinná sudans. Lass. 59. 6. — Caus. facere ut quis sudet, calefacere. Hit. 70. 17: svêdita. — Cl. 1. âtm. trans. sudare, exsudare alqd. trop. dimittere (môćanê K.). K.: svêdatê pâpan tapasâ ǵanaḣ. (Island. vet. sviti, sveiti sudor, v. svḗda; angl. sweat, germ. vet. sueiz sudor, suizzu sudo, lett. fswîs-t sudare, praet. fswîdu; lat. sûdo, gr. ἰδίω, ἶδος, ἱδρώς; armor. chwez sudor, cambro-brit. chweysu sudare.)

c. pra i. q. simpl. prasvinna sudans. R. Schl. II. 100. 35.

स्वेच्छा svêććâ f. (e sva et iććâ') liberum arbitrium. Hit. 17. 15. 40. 18. Lass. 29. 15. 39. 13.

स्वेद svḗda m. (r. svid s. a) sudor (v. r. svid).

स्वेदन svêdana n. 1) (r. svid s. ana) sudatio. 2) (caus. r. svid s. ana) actio faciendi ut quis sudet, actio calefaciendi. Hit. 70. 16.

स्वैर svâira (ut videtur, e sva et obsoleto derivato radicis ír) adj. liber, qui sui juris, suae potestatis. Subst. n. liberum arbitrium. N. 21. 13. Sâ. 5. 98. — svâiram adv. ad suum arbitrium. Śak. 25. 7.

ह h.

ह ha particula expletiva. In. 1. 37. Ṛgv. 88. 5. 121. 2.

हंस hańsá m. anser. N. 1. 19. — Fem. hańsí. (Gr. χήν abjectâ syllabâ finali; lat. anser abjectâ litterâ initiali; germ. vet. gans f., them. gansi, gensi, pertinet ad fem. hańsí, ita lit. żasi-s f. et slav. gǫsĭ e gonsĭ; hib. geadh „a goose", ganra „a gander" mutilatum esse videtur e gandra, cf. anglo-sax. gandra(n) anser mas, germ. vet. ganzo(n) id. e ganto(n); cambro-brit. gwyz, armor. gwaz, cum z = d.)

हट् haṭ 1. par. (tviśi) splendere. (Hib. gath „a ray or beam".)

हठ् haṭ' 1. par. (balâtkârê) violenter agere; v. sq.

हठ haṭ'a m. (r. haṭ' s. a) vis, violentia. Up. 30.

हत hatá v. han.

हति hati f. (r. han s. ti) occisio, caedes. Hit. 38. 16.

हद् had 1. âtm. (purîśôtsargê K. gvart'ê V.) cacare.

1. हन् han 2. par. (anom. v. gr. 324 et 577) 1) pulsare, ferire, tundere. Mah. 1. 6706: tam ṛśim ... ǵag'âna kaśayâ; Dr. 5. 7: harim ... prapadêna hańsi; Mah. 4. 701. 2) saepissime occidere, interficere. H. 2. 12: hatvâi 'tân mânuśân sarvân; 3. 7: aham ênaṅ haniśyâmi; 3. 19. Mah. 2. 2539: ahan duryôd'anaṅ hantâ śakuniṅ sa haniśyati. Etiam âtm. Mah. 1. 5579: haniśyê. — Trop. delere, destruere, extinguere. Br. 2. 3: vyat'âń ǵahi; Sâ. 3. 11: âśâṅ nâ 'rhasi mê hantum; 5. 17: hataprab'a. — Caus. g'âtáyâmi occidendum, delendum, curare. B'. 2. 21: kat'aṅ sa ... kaṅ g'âtayati hanti kam; Mah. 2. 975. Man. 8. 34. — Desid. ǵig'âṅs (gr. 489) occidere velle. N. 13. 8: ǵig'âṅsantaḣ. — Sensu fut. verbi primitivi (cf. mumûrśu moriturus. Dr. 7. 5). H. 4. 30: b'râtrâ samprêśitâṅ tvâṅ saputrâṅ ǵig'âṅsi-

tum. (*ḥan* e *dʻan* q. v.; gr. ΘΑΝ, ἔθανον, θάνατος, θείνω; goth. *dau-thus* mors, mutato *n* in *u*, v. gr. comp. 432, *dau-ths* mortuus, them. *dau-da* ≐ scr. *ḥa-ta* e *dʻan-ta*; *usdaudjan* pugnare, *div-ans* morti obnoxius, debilitato *a* in *i*; germ. vet. *dow-ên*, *tow-an* mori, *dô-t*, *tô-t* mortuus, *dôd*, *tôd* mors; lat. *FEND*, *offendo*, *defendo* [Pott 1. 255] cum *f* = ध् *dʻ*, sicut in *fumus*, *inferus*, *rufus*, v. *dʻûmá*, *ádʻara*, *rudʻirá*; fortasse *ferio* mutatis liquidis *n* et *r*; hib. *gonaim* „I wound, sting, stab", fortasse *gail* „slaughter", mutatis liquidis *n* et *l*; *gaillim* „I hurt", v. *nidʻána*.)

c. *apa* abigere, depellere. Ṛgv. 42. 2: *apa sma tam patʻô ǵaḥi.* Trop. Man. 6. 96: *sannyâsênâ 'paḥatyâi 'naṅ.*

c. *abʻi* i. q. simpl. Bʻ. 1. 13. A. 7. 6 (*abʻyagʻnam* vid. gr. 293); Maḥ. 1. 7736.

c. *ava* id. Maḥ. 2. 915: *anyônyaṅ ǵânubʻir avaǵagʻnatuṅ.*

c. *â* id. Dr. 8. 35.

c. *â* praef. *abʻi* id. Maḥ. 1. 8223.

c. *â* praef. *vi* impedire. R. Schl. II. 10. 32: *na tê kaṅćid abʻiprâyaṅ vyâḥantum utsaḥê*; 22. 25: *vyâḥatê 'spy abʻiśêkê mê.* Vid. *ḥan* praef. *vi.*

c. *â* praef. *sam* 1) conglobare, comprimere. A. 3. 40: *talâir api samâḥatâiṅ*; v. praef. *sam.* 2) contingere. Dr. 5. 17: *ḥastaṅ samâḥatya dʻanaṅǵayasya bʻîmâṅ śarâṅ.* 3) i. q. simpl. Maḥ. 1. 6291: *tam … ǵânubʻyâṅ samâǵagʻnê*; 7941: *bʻêrîṅ samâǵagʻnê.*

c. *ut* tollere. R. Schl. II. 53. 32: *ǵalân matsyâv ivô 'ddʻatâu.* — *uddʻata* superbus. Ḥit. 115. 11.

c. *upa* 1) pulsare, ferire; trop. Ḥ. 2. 29. N. 7. 14. Bʻ. 1. 38. 2) attingere, contingere, usurpare, adhibere. Man. 9. 208: *anupagʻnan pitṛdravyam.*

c. *ni* par. âtm. 1) pulsare, ferire. A. 3. 19: *nigʻnan prôtʻêna pṛtʻivîm*; Maḥ. 3. 12220: *śirâṅsi viśikʻâir dîptâir nyaḥanam*; 4. 1680: *virâṭapurâṅća karê nigagʻnê.* Trop. profligare. Ḥit. 6. 14: *dâivaṅ niḥatya.* 2) occidere, interficere. Ḥ. 4. 15: *tvâm êva … niḥanmy adya*; Su. 4. 18. R. Schl. I. 45. 49. 3) demergere, defigere. R. Schl. II. 82. 16: *râmê niḥatacêtasaṅ.*

c. *ni* praef. *pari* pulsare, ferire. Maḥ. 3. 12261.

c. *ni* praef. *vi* 1) pulsare. R. Schl. I. 9. 16. 2) occidere, interficere, destruere, delere. Maḥ. 1. 2837. A. 8. 25.

c. *parâ* abigere, propellere. Maḥ. 3. 12889: *payôdâṅ … vâyuvêgaparâḥatâṅ.*

c. *pari* decutere, dejicere. Gita-G. 5. 13: *pariḥatarasanam … ǵagʻanam.*

c. *prati* par. âtm. 1) referire. Maḥ. 3. 1091: *pratiḥanyâd dʻataścâi 'va tatʻâ hiṅsyâćća hiṅsitaḥ.* 2) repellere, zurückschlagen. A. 3. 31: *asmin pratiḥatêćâ 'strê*; 8. 11. — Maḥ. 1. 8278: *śarâir arǵunô varśam pratiǵagʻnê*; 2. 81. 3) pulsare, ferire. A. 10. 20. 36.

c. *vi* 1) pulsare, ferire. A. 8. 4. 10. 23. 56; trop. affligere, *manaṅ* animum. Maḥ. 2. 151: *manô viḥanyatê.* 2) repudiare, repellere. Ragʻ. 2. 58: *na 'rḥasi tvam … mê praṇayaṅ viḥantum*; 11. 2: *ragʻôṅ kulê na vyaḥanyata kadâćid artʻitâ.* 3) impedire. R. Schl. II. 23. 22: *lôkapâlâṅ samastâs tê nâ 'dya râmâbʻiśêćanam … viḥanyuṅ*; Maḥ. 3. 15138: *mâ viḥanyata gaććata* (*viḥanyata* imperat. pass. c. term. par. v. gr. 446). — Caus. delendum curare. Ḥit. 102. 6: *parasâinyaṅ vigʻâtayêt.*

c. *sam* 1) colligere, conjungere. Man. 2. 71: *saṅḥatya ḥastâu*; Ḥit. 14. 10: *saṅḥatâs tu ḥaranti 'mê mama ǵâlam.* Coacervare. In. 1. 6: *saṅḥatâśća tatʻô 'palâṅ.* 2) contrahere. Dr. 7. 9: *bʻṛkuṭîsaṅḥatabʻruvam.*

c. *sam* praef. *abʻi* conjungere, adjungere, copulare. Maḥ. 2. 800.

2. हन् *ḥan* adj. (in fine comp., r. *ḥan*) occidens, destruens, delens. Bʻ. 6. 17.

हनु *ḥánu* m. f. maxilla. (Gr. γένυς, goth. *kinnu-s* fem. maxilla, germ. vet. *kinni* n. id. et mentum; lit. *żanda-s* pertinet ad *gaṇḍá*, fortasse etiam lat. *gena*, ita ut mutilatum sit e *genda.*)

हनू *ḥanú* f. i. q. *ḥanú.*

हन्त *ḥanta* interj. gaudii, misericordiae, consternationis, etiam particula inceptiva. (Am.: *ḥaršê snukampâyâṅ vâkyârambʿavišâdayôḱ*). Ḥ. 1. 51. A. 3. 9. Bʿ. 10. 19. Ur. 8. 17. Mêgʿ. 102.

हन्तार् -तृ *ḥantá'r -tr'* m. (r. *ḥan* s. *târ tr*) 1) occisor. Bʿ. 2. 19. 2) eversor, subversor, exstinctor. Ḥit. 22. 12.

हम्म् *ḥamm* 1. par. (*gatâu*) ire.

हय् *ḥay* 1. par. (*gatâu klamê*) ire, defatigari. Cf. *ḥary.*

हय *ḥayá* m. (fortasse a r. *ḥay*, nisi a *ḥi*, s. *a*) equus. N. 19. 2.

1. हृ ह्र *ḥar ḥr* 1. par. âtm. 1) prehendere, capere, tollere, demere, auferre, rapere, abripere. Br. 2. 17: *pramatʿyâi 'nâṅ (duḥitaram) ḥarêyus tê ḥavir dʿvâṅkšâ ivâ 'dʿvarât*; Bʿ. 2. 60: *indriyâṇi ḥaranti prasabʿam manaḱ*; R. Schl. I. 1. 51: *ǵaḥâra bʿâryâṅ râmasya*; Dr. 5. 28: *ḥriyamâṇân tâṅ râǵaputrîm*; Man. 7: *yasya râšṭrâd ḥriyantê dasyubʿiḱ praǵâḱ*; Maḥ. 3. 10184: *tata âdâya parašuṅ râmô mâtuḱ širô sharat*; Man. 9. 131: *dâuḥitra êvaća ḥarêd aputrasyâ 'kʿilan dʿanam* (schol. *gṛḥṇîyât*); 135: *dʿanan tad putrikâbʿartâ ḥarêta*; 136: *dʿanaṅ ḥarêt.* 2) afferre, apportare, petere, holen. Sâ. 5. 103: *švaḱ pʿalâni ḥarišyasi.* In dial. vêd. invenitur praet. redupl. *ǵabʿâra*, *ǵabʿrê* pro *ǵaḥâra*, *ǵaḥrê.* — Desid. *ǵiḥîršâmi* rapere, abripere cupio. Maḥ. 1. 7480. R. Schl. II. 20. 48. (Cambro-brit. *hwra* capere, vid. Pictet p. 67; gr. χείρ a capiendo dictum, sicut scr. *ḥáraṇa*, v. Wils.; fortasse αἴρω, αἱρέω e χαίρω, χαιρέω, nisi pertinent ad *var vr*; fortasse ἀγείρω = *âḥarâmi* cum γ = *ḥ*, sicut in γένυς = *ḥanú*; fortasse lat. *gero*, ita ut *ges-tum* ortum sit e *ger-tum.*)

c. *anu* imitari. Gita-G. 8. 4. Vid. *anuḥâra.*

c. *apa* abripere, auferre, abducere, tollere, demere. N. 10. 7: *nidrayâ 'paḥṛtâ*; Dr. 5. 14: *indrô 'pi tâṅ nâ 'paḥarêt*; 8. 24: *kšurêṇâ 'pâḥarać ćiraḱ.*

c. *apa* praef. *vi* id. Maḥ. 2. 1584.

c. *abʿi* tollere, demere. Maḥ. 3. 14610: *sâ (šaktiḱ) muktâ 'bʿyaḥarat tasya maḥišasya širô maḥat.* — Caus. pugnare. Dr. 8. 5: *kôṭikâšyô sbʿyaḥârayat | maḥatâ ratʿavaṅšêna parivârya vṛkôdaram.* — Vid. praef. *pra.*

c. *ava* deponere. Maḥ. 4. 1304: *dʿanúṅšy avaḥara.* — Caus. facere ut quis det. Pass. Maḥ. 2. 249: *kaććid abʿyâgatâ dûrâd vaṇiǵaḱ ... avaḥâryantê šulkam*; Man. 8. 198: *avaḥâryô bʿavêt ... šaṭ šatan damam.*

c. *ava* praef. *abʿi* caus. *abʿyavaḥârayâmi* pugnare jubeo. Maḥ. 3. 16369. Vid. praef. *abʿi.*

c. *ava* praef. *vi* 1) agere, facere. Ḥit. 62. 9: *êtat sarvaṅ ǵńâtvâ yatʿâvasâraṅ vyavaḥartavyam.* 2) pugnare. Maḥ. 4. 1870: *tâu vyavâḥaratâṅ yuddʿê.* 3) adipisci. Maḥ. 3. 1462: *šântiṅ vyavaḥaranti.*

c. *â* 1) afferre, apportare, adducere. N. 20. 5: *nâ "ḥartuṅ šakyatê punaḱ (paṭaḱ)*; Dr. 8. 50: *dṛšṭvâ ... drâupadîm âḥṛtâm punaḱ.* 2) capere, abripere. N. 26. 7: *parasvam âḥṛtya.* 3) accipere, adipisci. N. 24. 29: *prativâkyê tatʿâ "ḥṛtê* (nisi separandum *tatʿâ ḥṛtê*); Man. 9. 190: *sagôtrât putram âharêt.* 4) *kratum âḥartum* offerre, facere sacrificium. Maḥ. 1. 3764: *trîn ašvamêdʿân âǵaḥâra*; 3. 9983: *yaǵńân âǵaḥrur uttamân* (v. *âḥartâr -tr*). — Caus. 1) facere ut quis afferat, apportet, cum 2. acc. Maḥ. 2. 987: *karam âḥârayišyâmi sarvân*;

Man. 7. 80. 10. 119. 2) adhibere, uti. H. 4. 48: *balam âhârayâmâsa yad vâyôr ǵagatah ksayê.* 3) percipere, sentire, e. c. *harśam* laetitiam, Mah. 3. 867: *santrâsam* terrorem, R. Schl. II. 60. 20: *rôśam* iram, l. c. I. 60. 19.

c. *â* praef. *ab'i* afferre. Mah. 1. 3733.

c. *â* praef. *ut* efferre, emittere, proloqui, pronuntiare, dicere, loqui, referre, narrare. Sâ. 5. 43: *uddhrtan tê vaćanam*; Man. 2. 191: *nô 'dâharêd asya nâma*; N. 5. 31: *êtâvad ... yat'âvrttam uddhrtam*; B'. 17. 19. 24. Nominare, appellare. Ur. 63. 9: *tvâm kâminô madanadûtim udâharanti.*

c. *â* praef. *prati + ut* respondere. R. Schl. I. 52. 10: *tam pratyudâharat.*

c. *â* praef. *sam + ut* referre, dicere. Man. 1. 50. R. Schl. I. 14. 23.

c. *â* praef. *upa* facere. Mah. 3. 1353: *yatnam udâhrtya.*

c. *â* praef. *prati* 1) recuperare. Mah. 3. 8655: *kimart'am râmasya hrtam âsîd vapuh prab'ô kat'am pratyâhrtanćâi 'va.* 2) efferre, emittere, proloqui, pronuntiare. N. 4. 18: *vâśpâkulâm vâćam ... pratyâharantî.* 3) clamare, vociferari. Dr. 6. 7: *gômâyuh ... pratyâharat*; Mah. 2. 2649: *pratyâharanti kravyâdâ grd'ragômâyuvâyasâh.*

c. *â* praef. *vi* 1) pronuntiare, loqui, dicere, narrare. B'. 8. 13: *ôm ity êkâksaram brahma vyâharan*; N. 26. 18: *kim vyâharasi ǵitô na vyâharisyasi*; 1. 20: *vâćam vyâǵahâra nalam*; 3. 18: *na tâs tam śaknuvanti sma vyâhartum api kinćana.* — *praśnân vyâhartum* interrogationes dissolvere. Mah. 3. 12466. 2) vociferari, clamare. Dr. 6. 2: *śrutvâ girô vyâharatâm mrgânâm.*

c. *â* praef. *ab'i + vi* pronuntiare. Man. 2. 172.

c. *â* praef. *pra + vi* praedicere. Mah. 1. 7240: *êvam pravyâhrtam pûrvam mama mâtrâ.*

c. *â* praef. *sam* 1) colligere. Mah. 1. 6951: *tatra b'âiksyam samâǵahruh.* 2) secum ducere. Sâ. 3. 2: *vrdd'ân dviǵân sarvân ... samâhrtya.* 3) offerre, facere sacrificium (v. *âhar* sgf. 4). R. Schl. I. 58. 4: *samâhartum kratum.* 4) delere, extinguere. B'. 11. 32: *kâlô 'smi lôkaksayakrt pravrdd'ô lôkân samâhartum iha pravrttah.*

c. *ut* 1) promere, extrahere. Rag'. 2. 30: *śaram ... niśangâd udd'artum âiśat*; Ur. 4. 2 infr.: *udd'arên nô hrdayaśalyam*; Mah. 1. 3299: *mâm patitâm asmât kûpâd udd'artum arhasi*; 2. 2293: *kâuravârnavamagnam mâm udd'arasva*; 3. 141: *udd'rtâ hy âpadah praǵâh*; Man. 4. 58: *daksinam pânim udd'arêt* (schol. *vahiskuryât*). 2) evellere, avellere. Man. 7. 110. N. 16. 13. 3) exstirpare, delere. Mah. 1. 5719: *sapatnân mamô 'dd'ara*; Rag'. 2. 30. 4) erigere. B'. 6. 5: *udd'arêd âtmanâ "tmânan nâ "tmânam avasâdayêt.* — Caus. 1) facere ut quis extrahat. Rag'. 9. 78. 2) erigere, sublevare. Mah. 3. 10946: *tasyânćô 'dd'âryamânâyâm (vasumatyâm).*

c. *ut* praef. *ab'i* erigere, inde accumulare, coacervare. Mr. 120. 7: *viprasvam na harâmi kânćanam at'ô yaǵnârt'am ab'yudd'rtam.* — Caus. eripere. Mah. 3. 13326.

c. *ut* praef. *pra* erigere, sublevare. R. Schl. II. 110. 4.

c. *ut* praef. *sam* 1) promere, extrahere. Sâ. 5. 17. 6. 43. 2) exstirpare (evellere), delere. Mah. 1. 3821. 3) erigere, sublevare. Mah. 3. 10946. — Trop. Mah. 1. 4271: *naśtanća b'âratavamśam punar êva samudd'ara.*

c. *upa* 1) afferre. Mah. 1. 7208. Śak. 37. 2 infr. 2) offerre. B'. 9. 25: *tad aham b'aktyupahrtam aśnâmi.* — *yaǵnam upahartum* sacrificium facere. Mah. 3. 8379 (v. *har hr* praef. *â*). 3) exstirpare, delere. Mah. 2. 861: *tvayâćô 'pahrtâ râǵan ksatriyâh.* — Caus. afferendum curare. R. Schl. I. 20. 9.

c. *upa* praef. *sam*: *samupahartum yaǵnam* offerre, facere sacrificium. R. Schl. I. 40. 2.

c. *nis* 1) promere, extrahere, evellere. Maḥ. 3. 16485. 6033. 2) efferre. Man. 5. 91. 10. 55. 8. 399.

c. *pari* 1) in dial. vêd. amplecti. Ṛgv. 61. 8. 2) demere, auferre. Râm. ed. Ser. II: *suk'am pariḥṛtań kulê ssmin.* 3) relinquere, deserere. R. Schl. II. 48. 20: *yayâ putraśća b'artâća tyaktâu ... kań sâ pariḥarêd anyam.* 4) evitare. B'. 2. 27: *apariḥâryê sṛt'ê na tvań śôćitum arḥasi*; Maḥ. 3. 389. Ḥit. 22. 1. 5) retinere, cohibere, celare. Mṛ. 26. 12: *yad êva pariḥartavyan tad êvô 'dâḥarati mûrk'aḣ*; Śak. 53. 16.

c. *pra* 1) pulsare, ferire, tundere, vulnerare, c. loc. Ḥ. 3. 21: *mayy êva praḥarêr ḥi tvan na striyań ḥantum arḥasi*; Śak. 5. 21: *ârtatrâṇâya vaḣ śastran na praḥartum anâgasi*; Rag'. 2. 62: *mayi nâ 'ntakô ʼpi prab'uḣ praḥartum kim utâ 'nyaḥińsrâḣ*; Dr. 9. 4: *padâ mûrd'ni ... prâḥarad vilapiśyataḣ*; Mṛ. 122. 1. 2) jaculari, emittere. *śarân kasmâićit* sagittas in alqm. Maḥ. 3. 1584: *praḥarasva śarân*; 3. 10387: *tatô ssmâi prâḥarad vağram.* 3) adoriri, oppugnare, impugnare aliquem, c. loc. vel acc. Rag'. 7. 56: *sarvabalâńgâiḣ ... b'ûmipâlâs tasmin praǵaḥruḣ*; Maḥ. 4. 1107: *trigartam prâḥarat.* — Pugnare. Maḥ. 3. 15168: *praḥariśyanti vivaśâḣ snêḥam utsṛǵya*; Ḥ. 3. 21: *praḥaratâń varaḣ.* Vid. sq. et *praḥartâ'r -tṛ'.*

c. *pra* praef. *sam* pugnare. Maḥ. 3. 15167: *yud'i sampraḥariśyantaḣ.*

c. *vi* 1) abripere, abstrahere. Maḥ. 1. 5140: *kâlô vâi 'nań viḥarati krôd'ô vâi 'nań ḥaraty uta.* 2) gaudere, voluptate frui, ludere. Su. 4. 3: *nirudyôgâu tadâ b'ûtvâ viǵaḥrâtê smarâv iva*; Dr. 1. 1: *tasmin baḥumṛgê sraṇyê aṭamânâḣ ... viǵaḥrus tê yat'â 'marâḣ*; N. 5. 46: *vanêśû 'pavanêśuća damayantyâ saḥa nalô viǵaḥârâ 'marôpamaḣ*; 5. 48. — Man. 7. 221: *b'uktavân viḥarêććâi 'va strîb'ir antaḣpurê saḥa* (schol. *krîḍêt*); Maḥ. 1. 5576. 5703. 7713. 3) degere, traducere (tempus). Maḥ. 1. 7: *kvaćâ 'yań viḥṛtas tvayâ kâlaḣ*; 3. 12535: *yat'âpratiǵńań viḥṛtaśća kâlaḣ*; In. 1. 58: *varśam êkań viḥṛtyâi 'vam.* Etiam omissâ tempus exprimente voce. Maḥ. 4. 27: *ity êtad vô mayâ "k'yâtań viḥariśyâmy aḥań yat'â*; Man. 6. 22: *st'ânâsanâb'yâń viḥarêt* stando et sedendo absumat tempus (schol. *kańćit kâlań st'ita êva syât kańćiććô 'paviśṭa êva*; cf. Westerg.).

c. *sam* 1) comprehendere, complecti, colligere, zusammenfassen. Maḥ. 3. 189: *kṛtvâ dvâdaśad'â "tmânam ... sańḥṛtyâi 'kârṇavań sarvań tvań śôśayasi raśmib'iḣ* (*sańḥṛtya* = *sańḥṛtyâ "tmânam* i. e. vim tuam comprehendendo, colligendo); Maḥ. 3. 11517: *sańḥṛtya muśṭim.* 2) âtm. contrahere, in se contrahere, einziehen. Maḥ. 3. 11277: *sańḥarasva maḥâvîrya svayam âtmânam âtmanâ*; Ḥit. 19. 13: *na ḥi sańḥaratê ǵyôtsnâń ćandraś ćâṇḍâlavêśmani.* Cum ablat. abstrahere. B'. 2. 58: *yadâ sańḥaratêćâ 'yań kûrmô sńgânî 'va sarvaśaḣ | indriyâṇî 'ndriyârt'êb'yaḣ.* 3) par. âtm. retrahere. Rag'. 4. 16: *vârśikań sańǵaḥârê 'ndrô d'anuḣ*; Maḥ. 3. 772: *sańḥarasva punar vâṇam*; Śak. 6. 1: *êśa sańḥṛtaḣ (vâṇaḣ).* 4) cohibere, supprimere. N. 6. 14: *sańḥartun nô 'tsaḥê kôpam*; Rag'. 10. 33: *sańḥriyatê vaćaḣ.* 5) destruere, delere, extinguere. Maḥ. 1. 241: *kâlaḣ sṛǵati b'ûtâni kâlaḣ sańḥaratê praǵâḣ*; 3. 1644. Vid. *sańḥartâr -tṛ, sańḥâra.* 6) i. q. simpl. sgf. 1. Man. 8. 189. 9. 113. 123.

c. *sam* praef. *upa* 1) afferre. Maḥ. 1. 7206 (cf. 7208: *upaǵaḥâra*). 2) abstrahere, retrahere. Ḥit. 19. 6: *ćêttuḣ pârśvagatâń ćâyâń nô 'pasańḥaratê drumaḣ.*

c. *sam* praef. *prati* 1) retrahere. Dr. 5. 4: *yas tvâ 'dya pâtâlamuk'ê patantam pându grhîtvâ pratisanharêta*; Śak. 5. 20: *pratisanhara śâyakam*; R. Schl. II. 22. 10. — Caus. retrahendum curare. R. Schl. II. 22. 26.

2. हर् हृ *har hr* 3. par. (*prasahyakaranê* K. *prasahyakrtyâm* V.) violenter facere.

हर *hara* (r. *har hr* s. *a*) 1) adj. in fine comp. rapiens. 2) subst. m. cognomen dei Śivi.

हरण *hárana* n. (r. *har hr* s. *ana*) actio tollendi, auferendi. Hit. 75. 7.

हरि *hári* I. adj. 1) viridis. 2) gilvus, flavus. 3) nigricans e gilvo. In. 1. 7. 5. 1. 54. A. 4. 12. II. Subst. m. 1) equus. A. 1. 1. 2. 5. 2) leo. Dr. 5. 7. 3) nomen Viśnûs.

हरिण *hariná* (fem. *-nî*) adj. e flavo albus. Subst. m. nomen animalis quadrupedis (Wils.: a deer). Dr. 4. 15.

हरित् *harít* viridis. (Fortasse lat. *viridis* e *guiridis*, sicut *vivo* e *guivo*, v. *ģiv*; lit. *źálias* viridis, *źólê* gramen, cum *l* pro *r*; fortasse gr. χλόα, χλόος cet. e χαλοα, χαλοος; χῖλός e χαλος; hib. *glas* „green, verdant, pale"; germ. vet. *groit* virescit, *gruêt* id., *gruanti* virens, *gruoti* viror, *grôni*, *crôni* viridis, v. Graff 4. 298.)

हरित *hárita* i. q. *harít*. A. 4. 50.

हरिवाहन *harivâhana* m. (flavos vel e gilvo nigricantes equos habens, e *hári* et *vâhana* equus) nomen Indri. In. 5. 54.

हरीतकी *harîtakî'* f. (a *hárita* producto *i* s. *ka* in fem.) nomen plantae. (Wils.: Yellow or chebulic myrobalan, Terminalia chabula.)

हर्म्य *harmya* n. palatium. Hit. 39. 20.

हर्य् *hary* 1. par. i. q. *hay*. In dial. vêd. amare. Rgv. 93. 7. Precari. Rgv. 55. 4. Minari. Rgv. 57. 2.

c. *prati* in dial. vêd. amare, gratum habere. Rgv. 40. 6. 57. 4. 93. 1.

1. हर्ष् हृष् *harś hrś* 4. par. âtm. *hŕśyâmi*, *hŕśyê*; praet. mltf. *áhrśam*. 1) se erigere, horrere; praesertim de corporis pilis (v. *lômaharśana*) et floribus. Mah. 2. 1757: *aniśan śabdam aśrâuśan tatô rômâni mê 'hrśan*. Part. perf. pass. *hrśitá* et *hrśtá* erectus. B'. 11. 14: *vismayâvištô hrštarômâ*; N. 5. 25: *hrśitasraģ*; 23. 17: *puśpâni ... hrśitâni*; Mah. 4. 1245: *hrśitâni rômâni*. — *hrśita* i. q. *hrštarôman* i. e. erectos pilos habens, prae terrore, perterritus. B'. 11. 45: *adrštapûrvan hrśitô 'smi drštvâ b'ayênaća pravyat'itam manô mê* (cf. 11. 14). 2) gaudere. N. 25. 8: *ģahrśêća narâd'ipaḣ*; R. Schl. II. 63. 15: *dadrśirê ģ'anâḣ | tatô ģahrśirê sarvê b'êkasârañgavarhinaḣ*; Mah. 2. 2184: *ģaharśa*; Man. 2. 54: *hrśyêt*. — *hrštá* gaudens, laetus. N. 1. 24. In. 4. 5. — Cum gen. H. 2. 7: *hrštô mânuśamânsasya*. — 1) exhilarare. Mah. 1. 4460. 8280. 2) gaudere. Man. 6. 57: *alâb'ê na viśâdî syât lâb'êćâi 'va na harśayêt*. (Lat. *horreo* per assim. e *horseo* = caus. *harśáyâmi*, v. gr. comp. 109[a]. 6; *hilaris*, mutato *r* in *l*, abjectâ sibilante, sicut in gr. χαίρω, χαρῶ, χάρμα cet.; hib. *gairim* „I laugh, rejoice, extol", nisi pertinet ad *gar* [*gr*], vel ad *has* ridere, mutato *s* in *r*; *gairisneach* „horrible"; german. vet. *ir-gruiso* horreo, *grus-lih* horridus, anglo-sax. *gris-lic*, nostrum *grausen*; germ. vet. *in-gruêt* horrescit, vid. Graff 4. 300.)

c. *pari* caus. exhilarare. Mah. 3. 887.

c. *pari* praef. *sam* caus. id. Mah. 3. 17470.

c. *pra* gaudere. B'. 5. 20. Br. 3. 23. N. 5. 31.

c. *pra* praef. *sam* i. q. simpl. sgf. 1 et 2. N. 26. 33: *samprahrštatanûruhâḣ*; Mah. 1. 3107: *samprahršta* gaudens, laetus. — Caus. exhilarare. Mah. 3. 11829.

c. *sam* id. B'att. 9. 22: *b'ayasanhrštarômânaḣ*; N. 21. 3: *śrutvâ tu (rat'anirg'ôśam) samahrś-*

yanta (sic cum ed. Calc. pro *samáhṛśyanta* legendum); Su. 4. 7: *saṅhṛśṭa* laetus.

c. *sam* praef. *prati* gaudere. Maḥ. 3. 10017: *pratisaṅgahṛśuḱ praǵáḱ.*

2. हृर्ष् हृष् *harś hṛś* 1. par. (*alîké*) mentiri.

हर्ष *harśa* m. (r. *harś hṛś* gaudere, s. *a*) gaudium. In. 2. 25.

हल् *hal* 1. par. arare. Vid. sq.

हल *hala* n. (r. *hal* s. *a*) aratrum. Am.

हविस् *havís* n. (r. *hu* diis offerre, s. *is*) butyrum purificatum. Bᶜ. 4. 24.

हव्य *havya* n. (r. *hu* diis offerre, s. *ya*) quod offertur, offerendum Diis. Su. 2. 10.

हव्यवाह *havyaváha* m. (qui aufert, consumit diis oblata, e *havya* et *váha* ferens, auferens, a r. *vah* s. *a*) ignis. Dr. 2. 10.

हव्यवाहन *havyaváhana* m. (e *havya* et *váhana* ferens, auferens, a r. *vah* s. *ana*) ignis (v. praec.). In. 5. 14.

हस् *has* 1. par. ridere, subridere. R. Schl. I. 46. 17: *ǵaháсaća mumóćaća*; Maḥ. 3. 3003: *hasiśyanti.* (Fortasse *has* e *d́as*, quod in intens. formaret *dád́as*, ad quod gr. τω-θεία, τω-θάζω referri possent.)

c. *apa* deridere, irridere, c. acc. R. Schl. II. 35. 31. — Caus. id. R. Schl. II. 78. 17.

c. *ava* id. Maḥ. 3. 11181.

c. *upa* id. Gᶜaṭ. 17.

c. *pra* ridere. Ḥ. 4. 1. 41. Br. 3. 22. — C. acc. ridere, irridere alqm. N. 12. 117.

c. *pra* praef. *sam* ridere. Maḥ. 1. 3431.

c. *vi* id. Maḥ. 1. 4225. — C. acc. irridere. Maḥ. 1. 4762.

हस्त *hásta* m. manus, et elephanti proboscis. Dr. 5. 17. Ḥ. 3. 9.

हस्तिन् *hastín* m. (a praec. s. *in*) elephantus. In. 3. 9.

हस्तिप *hastipa* m. (e *hastín* et *pa* q. v.) elephantorum custos. Vid. sq.

हस्तिपक *hastipaka* m. (a praec. s. *ka*) id. Ḥit. 58. 21.

1. हा *há* 3. par. (anom. v. gr. 332, gerund. *hitvá*, part. perf. pass. *hîná*, c. *pari* et *pra*: *parihîṇa, prahîṇa*) relinquere, deserere. R. Schl. I. 1. 39: *hitvá tań śáilam*; II. 56. 3: *ǵaháu nidrâńća tandrâńća*; Sâ. 6. 37: *nâi 'nań ǵahâmy aham*; N. 11. 3. Bᶜ. 2. 33. — Ragᶜ. 14. 61: *b́âryâm aháśîḱ.* 2) amittere, privari, orbari. R. Schl. II. 12. 84: *káuśalyâ mâńća râmańća putrańća yadi hásyati … mâm évâ 'numariśyati.* — Pass. 1) relinqui, deseri. Ḥit. 126. 21: *kâmaḱ sarvâtmanâ héyaḱ*; A. 3. 17: *naća mé hîyaté prâṇaḱ.* 2) privari, c. instr. vel ablat. vel accus. Br. 2. 20: *táuća hînâu mayâ bâlâu tvayâćâi 'va … vinaśyétâm*; Man. 5. 161: *patilókâćća hîyaté*; R. Schl. II. 64. 5: *tâm áśâm matkṛté hînâu.* 3) viribus privari, debilitari, confici, exhauriri, tabescere. Maḥ. 1. 6291: *hîyamânan tad rakśaḱ samîkśya*; v. praef. *pari.* — *hînâ* malus, vilis. N. 19. 14. — Caus. *hápáyâmi* relinquere, facio ut deserat, inde abstraho, detraho, derogo. Maḥ. 3. 1463: *śaktin na hápayiśyanti té kâlé pratipûǵitâḱ.* Omittere. Man. 3. 71: *pańćâi 'tân yó mahâyaǵńân na hâpayati.* (Gr. χῆ-ρος, χή-ρα; fortasse lat. *habeo*, goth. *haba, habais* = caus. *hâpáyâmi.*)

c. *apa* 1) relinquere. N. 24. 11. 13. 2) excipere, exceptare, in gerund. A. 3. 47: *amaratvam apaháya brûhi yat té manógatam.* Vid. 2. *varǵ vṛǵ.*

c. *ava* i. q. simpl. — Pass. relinqui, restare. Maḥ. 3. 11558.

c. *ava* praef. *vi* relinquere. Maḥ. 3. 13661.

c. *pari* relinquere. Pass. 1) relinqui. Ḥit. 53. 14. 2) privari, c. abl. Ḥit. 100. 22: *śarîrad́armakóśéb́yaḱ … parihîyaté*; N. 19. 33. 3) viribus privari, debilitari, confici, tabescere. Ur. 40. 10 infr.: *parihîyamânâir aṅgâiḱ*; Maḥ. 3. 12858. 4) deesse, deficere, desiderari. Maḥ. 1. 747: *yat kińćid asmadgṛhé*

parihtyatê tad iććâmy aham aparihtyamânam b'avatâ kriyamânam.

c. *pra* 1) relinquere. B'. 2. 39. 55. 2) discedere. N. 26. 25: *sâuhârdanćâi 'va tvattô na kadâćit prahâsyati.* — Pass. i. q. pass. simpl. sgf. 3. Man. 4. 41.

c. *pra* praef. *vi* privari. *viprahtna* privatus, c. instr. Mah. 1. 8142.

c. *vi* relinquere. N. 9. 32. B'. 2. 22. — Mah. 3. 8406. fut.: *vigahisyasi* pro *vihâsyasi.* — Etiam âtm. Mah. 2. 2604: *na vihâsyê vali.* — *vihtna* 1) privatus, orbatus. N. 17. 22: *pitrâ vihtnâu*; R. Schl. II. 52. 37: *tvadvihtnah* te privatus, sine te. 2) solutus, liberatus, liber. Rag'. 18. 13: *anart'âir vyasanâir vihtnah.*

2. हा *ha* 3. âtm. *gihê'* (anom. v. gr. 332), praet. mltf. *ahâsi.* Ire, cedere, recedere. Rgv. 37. 7: *gihtta parvatô girih.* (Cf. *hi*, gr. κιχάνω [κίχημι] forma redupl., cf. Pott 2. 691.)

c. *ut* 1) surgere. Rgv. 105. 18: *uggihtê*; 9. 4: *prati tvâm udahâsata.* 2) trans. sursum movere. B'att. 3. 47: *akśib'ruvam uggihânah* (schol. *ûrd'van nayan*).

c. *sam* ire. Nalôd. 1. 54: *samahâsta mudam.*

हानि *hâni* f. (r. *ha* s. *ni* pro *ti*) relictio. B'. 2. 65.

हायन *hâyana* n. (ut videtur, a r. *hay* vel *hi* ire, s. *ana*) annus. H. 4. 23.

हारिन् *hârin* (r. *har hr* s. *in*) capiens, rapiens, in fine comp. N. 13. 4.

हार्द *hârda* n. (a *hrd* cor, s. *a*) amor. Ur. 85. 10.

हालहल *hâlahala*, etiam हालहाल *hâlahâla* et हालाहल *hâlâhala* n. veneni genus. Hit. 23. 5: *halâhalan viśam.*

हाव *hâva* m. (ut videtur, a r. *hvê* clamare, s. *a*, cf. gr. 408) nugae, ineptiae, deliciae feminarum. (Wils.: any feminine act of amorous pastime, or tending to excite amorous sensations, coquetry, blandishment, dalliance.) In. 2. 32.

हासिन् *hâsin* (r. *has* s. *in*) ridens, subridens, in fine comp. N. 3. 14.

हाहाभूत *hâhâb'ûta* adj. (e *hâhâ* heu! heu! et *b'ûtâ* qui est) heu! heu! clamans. Sâ. 2. 23. N. 17. 31.

1. हि *hi* 5. par. (anom. v. gr. 402. 509; *gatâu* K. *gatâu vardd'anê* V.) 1) ire. 2) mittere. Rgv. 34. 11: *vagran hinvanti*; B'att. 14. 36: *gadâ śakragitâ gig'yê* (schol. *prahitâ, prêśitâ*). Vid. praef. *pra.* 3) augere, amplificare. Rgv. 23. 17: *tâ nô hinvantv ad'varam.* 4) tueri. Rgv. 18. 4. (Cf. 2. *ha, gâ*; fortasse lat. *cieo*, gr. κίω cum *c*, κ = *h* sicut in *cor*, κέαρ; v. *himá.*)

c. *pra*: *prahinômi* (v. gr. 94[b]. annot.) mittere. A. 8. 30: *tân aham ... prâhinvan yamasâdanam*; 8. 8: *astram ... prâhinavam*; 9. 17. In. 4. 2. — Mah. 2. 1244: *sa dûtân prâhinôt*; Rag'. 12. 84: *rat'an tasmâi pragig'âya purandarah.*

2. हि *hi* conj. 1) enim. Br. 1. 16. B'. 3. 5. 2) particula interrogativa. H. 3. 17. 3) quidem, certe. M. 6. 22. 26. 27.

हिंस् *hins* 7. 1. et 10. par. interdum 1. âtm. *hinásmi, hinsâmi, hinsê, hinsâyâmi* (scribitur *his*, gr. 110[a]) 1) ferire, pulsare, offendere, laedere, violare, vexare, affligere. B'att. 17. 13: *ahinsan muśtib'ih*; Mah. 3. 1091: *hinsyâćća hinsitah*; 13685: *hinsitô na hinsêta*; Man. 4. 162: *na hinsyâd brâhmanân*; 7. 73: *arayô na hinsanti nrpan durgasamâśritam*; 2. 180: *hinasti vratam âtmanah.* 2) occidere, interficere. H. 4. 15: *na tâvad êtân hinsiśyê*; Man. 5. 42: *paśûn hinsan*; Mah. 3. 13289: *tvan hy ênam mâ hinsîh*; 13030: *anyônyam parimuśnantô hinsayantaśća mânavâh.* (Cf. *han* unde *hins*, sicut e. c. *lips* pro *lilaps* a *lab'*, v. gr. 490. Huc trahi posset germ. vet. *geis-la* flagellum, nostrum *Geifsel.*)

c. *upa* laedere, violare, vexare, affligere, damnum facere. Man. 2. 73. 11. 26. R. Schl. II. 9. 4.

c. *vi* i. q. simpl. sgf. 2 et 3. Man. 8. 238. R. Schl. I. 14. 15. II. 72. 44.

हिंसा ḥiṅsá f. (r. ḥiṅs s. á) offensio. B'. 18. 25 (cf. *aḥiṅsá*).

हिंस्र ḥiṅsra (r. ḥiṅs s. ra) adj. internecivus, perniciosus, atrox, saevus. Subst. m. bestia rapax, perniciosa. Rag'. 2. 62.

1. हिक्क् ḥikk 1. par. âtm. (*avyaktê śabdê* K. *kûgê* V.) singultire.

2. हिक्क् ḥikk 10. âtm. (*ḥiṅsâyâm* K. *ḥiṅsê* V.) i. q. *ḥiṅs*.

हिडिम्ब ḥiḍimba vel हिदिम्ब ḥidimba m. nom. pr. Râkśasi.

हिडिम्बा ḥiḍimbâ vel हिदिम्बा ḥidimbâ f. nomen Ḥiḍimbi uxoris.

हिण्ड् ḥiṇḍ 1. âtm. (*anâdarê* K. *anâdarê gatâu* V.; scribitur *ḥiḍ*) vilipendere, ire. Cf. *ḥêḍ*.

हित ḥitá v. *d'â* et *ḥi*.

हित्वा ḥitvá v. *ḥâ*.

हिदिम्ब ḥidimba v. *ḥiḍimba*.

हिदिम्बा ḥidimbâ v. *ḥiḍimbâ*.

हिन्व् ḥinv 1. par. (*prîtâu*; scribitur *ḥiv*) exhilarare. Cf. *inv*.

हिम ḥimá (ut videtur, a r. *ḥi*, quod hac in formatione fluere significare videtur, s. *ma*, v. *snu*) subst. m. nix, v. *ḥimavant*, *ḥimâlaya*. Adj. frigidus, v. *ḥimâṅśu*. (Cf. slav. ЗИМА *ṣima* hiems, lit. *žiêma* id., gr. χιών, χεῖμα; lat. *hiems*, *hibernus*; hib. *geimhre*, *geimhrith*, *geimhreadh* „winter", v. Pictet p. 66 et *ḥimartu* apud Wils. ed. 2; *gamh* „winter, cold".)

हिमवन्त् ḥimavant m. (nive praeditus, a praec. s. *vant vat*) nomen montis, Ḥimavans.

हिमांशु ḥimâṅśu m. (frigidos radios habens, Baḥ. e *ḥimá* et *aṅśú*) luna. Am.

हिमानी ḥimânî f. (a *ḥimá* s. *âna* in fem.) nix. Nalôd. 2. 5.

हिमालय ḥimâlaya m. (nivis sedes, e *ḥimá* et *âlaya* domus, sedes) Ḥimâlayus, cognomen Ḥimavantis montis.

हिरण्मय ḥiraṇmaya (forma anomal. a *ḥíraṇya* aurum, s. *maya*) aureus. In. 2. 24.

हिरण्य ḥíraṇya n. 1) aurum. N. 9. 12. 2) divitiae, opes.

हिरण्यकशिपु ḥiraṇyakaśipu m. (e praec. et *kaśipu* 1) cibus. 2) vestimentum, in du. cibus et vestimentum) nom. pr. Asuri. Su. 1. 2.

हिरण्यपुर ḥiraṇyapura n. (e *ḥíraṇya* et *púra*) nomen urbis Asurorum. A. 10.

हिल् ḥil 6. par. (*ḥâvakaraṇê* K. *ḥâvakṛtâu* V.) nugari, ineptire, ludicra agere (de feminis amore captis). Wils. „to express amorous inclination, to dally, to wanton, to sport amorously" (v. *ḥâva*).

हीन ḥîná v. *ḥâ*.

हु ḥu 3. par. *ǵúḥômi*. Diis offerre, sacrificare, litare. Su. 1. 9: *âtmamâṅsâni ǵuḥvatâu*; B'. 9. 27: *yaǵ ǵuḥôśi dadâsi yat*; Man. 4. 22: *êtân êkê maḥâyaǵńân ... indriyêśv êva ǵuḥvati*; Rag'. 13. 45: *tanum apy aḥâuśît*; Maḥ. 3. 10761: *ǵuḥâvâ 'gnâu ǵaṭâm*; R. Schl. II. 41. 9: *agniḥôtrâṇy aḥûyanta*; Dr. 6. 21. — C. acc. personae cui sacrificatur. Sâ. 1. 25: *ḥutvâ 'gnim*; Man. 2. 186: *ǵuḥuyât samidb'ir agnim*; Maḥ. 2. 1154: *yô ǵuḥuyâd vib'um*. — *ḥutá* 1) sacrificatus. B'. 1. 24; v. *ḥutâśa*, *ḥutab'uǵ*. 2) is cui sacrificatum est. Sâ. 1. 21: *sâvitryâ ḥutayâ*. — Caus. *ḥâváyâmi* facio ut quis sacrificet. R. Schl. II. 25. 25. (*ḥu* e *d'u* vel *d'û*, gr. ΘΥ, θύω, θυσία, θῦμα, θύτης cet., v. *d'ûmá* et gr. 104.)

c. *ut* praef. *ab'i* i. q. simpl. Rag'. 1. 53.

1. हुड् ḥuḍ 1. âtm. (*gatâu*) ire. Cf. *ḥûḍ*.

2. हुड् ḥuḍ 6. par. (*saṅg'âtê* K. *magnê saṅg'ê* V.) colligere, coacervare, submergi. Vid. sq.

हुण्ड् ḥuṇḍ 1. par. (*saṅg'âtê* K. *saṅg'ê* V.) colligere, coacervare. Vid. 2. *ḥuḍ*.

हुर्छ् ḥurč 1. par. (*kâuṭilyê* proprie *ḥûrč*, unde *ḥûrčâmi*, *ǵuḥûrča* cet., v. *murč*) inflexum esse.

हुल् hul 1. par. (hatâu K. hatâu cadi V.) ferire, occidere, tegere. Cf. han.

हुतभुज् hutab'ug m. (qui sacrificatum edit, e hutá et b'ug) ignis, et deus ignis. Ur. 6. 13. Vid. sq.

हुतवह hutavaha m. (e hutá et vaha ferens, auferens) id. Ritu-S. 1. 27.

हुताश hutâśa m. (e hutá et aśa edens) id. N. 4. 9.

हुताशन hutâśana m. (e hutá et aśana edens) id. N. 5. 38.

हुहु huhu m. nom. pr. Gand'arvi. In. 2. 14.

हुङ्कार hûñkâra m. (ex interj. hûm et kâra confectio) actio mysticam syllabam hûm exclamandi. R. Schl. I. 75. 17. Dêv. 6. 9. Up. 22.

हूड् hûḍ 1. âtm. i. q. 1. huḍ.

हृच्छय hrććaya m. (qui in corde jacet vel dormit, e hrd cor et śaya) amor et deus amoris. In. 5. 44. N. 1. 17.

हृद् hrd n. cor. N. 1. 18. (hrd correptum e hard, v. gr. comp. 1; lat. *CORD*, *cor*; gr. κέαρ; goth. *hairtô*, them. *hairtan*, v. gr. comp. 141; nostrum *Herz*. De gr. καρδία, lit. *śirdis*, slav. *srŭdĭze*, hib. *cridhe*, v. sq. hr'daya.)

हृदय hr'daya n. 1) cor. Br. 1. 5. N. 9. 4. 26. 2) notitia, scientia. N. 14. 21. 20. 29. (Vid. hrd et cf. slav. *srŭdĭze* neut., them. *srŭdĭzjo*; gr. καρδία nititur fem. formâ hrdayâ; ita lit. fem. *śirdis*, gen. *śirdiê-s*, vel *śirdê-s*. Etiam hib. *croidhe* vel *cridhe* masc. cor potius ad hr'daya, e hardaya, quam ad hrd referendum esse censeo. Respiciatur deriv. *croidhea-mhuil* „hearty, generous".)

हृद्य hrdya (a hrd s. ya) amoenus, jucundus, gratus, suavis, amatus. B'. 17. 8.

हे hê interj. vocandi. Lass. 8. 18. 20. 12.

हेट् hêṭ 1. par. (vâd'âyâm K. vâd'ê V.) vexare.

1. हेठ् hêṭ' 1. par. id.

2. हेठ् hêṭ' 6. par. (k'aćê V.) i. q. 1. k'ać. Cf. haṭ.

1. हेड् hêḍ 1. âtm. (anâdarê) vilipendere, negligere. R. Schl. II. 68. 22: ahêḍamânâs tvarayâ sma dûtâ râtryân tu tê tat puram êva yâtâh.

2. हेड् hêḍ 1. par. (vêśṭanê K. vêśṭê V.) vestire, circumdare. Cf. hôḍ.

हेति hêti f. 1) sagitta. B'ar. 2. 36. 2) splendor solis. 3) flamma. (Am.: ravêr arćiśća śastranća vahnigvâlâća hêtayah.)

हेतु hêtú m. (fortasse a r. hi s. uṇâd. tu) 1) causa, ratio. Su. 1. 23. N. 25. 10. 2) conditio, pactum. Dr. 9. 10.

हेतुता hêtútâ f. (a praec. s. tâ) abstractum praecedentis. Hit. 13. 10.

हेतुमत् hêtumant (a hêtú s. mant mat) causâ praeditus. B'. 13. 4.

हेम hêmá n. aurum.

हेमन् hêmán n. id. Rag'. 1. 10.

हेष् hêś 1. âtm. hinnire. B'aṭṭ. 14. 5: hayâ gihêśirê. — hêśitá n. hinnitus. Mah. 1. 2820: hêśitasvana. (Cf. hrêś; fortasse lat. *hinnio* per assim. e *hisnio*, quod deduci posset a nomine actionis hêśaṇa ejecto a.)

हेषा hêśâ f. (r. hêś s. â) hinnitus. Am.

हेषिन् hêśin m. (r. hêś s. in, nisi a praec. s. in) equus.

हैम hâimá (fem. -î, a hêmá s. a) aureus. Mêg'. 74.

हैमवत hâimavata adj. (a himavant Himavans, s. a) himavanticus. Dr. 5. 5.

होड् hôḍ 1. âtm. (anâdarê K. gatâu anâdarê V.) vilipendere, ire. Cf. hêḍ, 1. huḍ, hûḍ, hâuḍ, hruḍ, hrûḍ, hrâuḍ.

हौड् hâuḍ 1. âtm. (gatâu) ire. Vid. hôḍ.

ह्नु hnu 2. âtm. 1) eripere, auferre. B'aṭṭ. 15. 88: yamasyâ 'hnôśṭa vikramam (schol. apanîtavân). 2) se celare ab aliquo, c. dat., sich einem entziehen. Pâṇ. I. 4. 34: dêvadattâya hnutê. (Cf. kśṇu, goth. *hneivan* inclinare, *hnaivs* humilis, *hnaivjan* humiliare, germ. vet. *hnîgan* inclinare, anglo-sax. *hnîvan*, *hnîgan* id.; gr. νεύω, lat. *nuo*, v. Benfey 2. 182. Graff 4. 1127.)

c. *apa* celare, occultare, abnuere. Man. 8. 53: *nirdiśyâ 'pahnutê.*

c. *ni* id. Man. 8. 59: *yô yâvan nihnuvîtâ 'rt'am.*

ह्मल् *hmal* 1. par. (*ćalanê* K. *ćâlê* V.) se movere, vacillare. Cf. *hval.*

ह्यस् *hyas* adv. heri. (Cf. gr. χθές pro χες, lat. *heri* e *hesi*, *hes-ternus*; germ. vet. *ges-ter* heri, v. gr. comp. 391.)

ह्यस्तन *hyástana* (f. -*î*, a praec. s. *tana*) hesternus.

ह्रग् *hrag* 1. par. (*sanvaranê*) tegere. Cf. *hlag.*

ह्रद *hrada* m. (r. *hrâd*, correpto *â*, s. *a*, v. sq.) lacus profundus, praesertim in Tartaro. N. 6. 13. Sâ. 7. 43.

ह्रदिनी *hradinî* f. (r. *hrâd*, correpto *â*, s. *in* in fem.) flumen. N. 12. 112. Vid. *nadî'.*

ह्रप् *hrap* 10. par. *hrâpáyâmi* loqui. Cf. *hlap*, *lap.*

ह्रस् *hras* 1. par. (*śabdê* K. *ravê* V.) sonare. Cf. *hlas*, *ras.* — âtm. diminui (fortasse denom. a *hrásva* brevis). Man. 1. 83: *âyur hrasatê pâdaśaḣ.* Caus. *hrâsáyâmi* diminuere. Man. 11. 216. Cf. *har hr.*

ह्रसिष्ठ *hrásisťa*, ह्रसीयांस् *hrásîyaṅs*, v. gr. 226. 3.

ह्रस्व *hrásva* 1) brevis. N. 18. 6. 2) angustus, arctus. N. 23. 9.

ह्राद् *hrâd* 1. âtm. (*avyaktê śabdê* K. *svanê* V.) sonare, tonare. K.: *hrâdatê mêg'aḣ.*

ह्रादिनी *hrâdinî* f. (r. *hrâd* s. *in* in fem.) fulmen, Indri fulmen. Am.

1. ह्री *hrî* 3. par. *ģihrêmi*, part. perf. pass. *hrîtá* et *hrîṇá.* Pudere, erubescere. Rag'. 15. 44: *ģihrâya râg'avaḣ.* — *hrîtá* pudens, pudibundus. N. 13. 30. (Cf. *hrîć*, slav. *sram-i-ti* pudore afficere cum *s* = *h* sicut in *srŭdĭze* cor, v. *hr'daya*; fortasse germ. vet. *HRU*, *RU* poenitere, *hriwu*, *riwu*, *hrau*, *rou*, *hruumês*, *ruun*; *hriuwa*, *riuwa*, *riwa* poenitentia; anglo-sax. *hreova* id., v. Pott 1. 209. Graff 4. 1142.)

2. ह्री *hrî* f. pudor.

ह्रीछ् *hrîć* 1. par. i. q. *hrî.* (Huc trahi posset goth. *id-reiga* poenitentia, nisi pertinet ad *ranģ.*)

ह्रीमन्त् *hrîmant* (a *hrî* pudor, s. *mant mat*) pudibundus. Dr. 8. 44.

ह्रुड् *hruḍ*, ह्रूड् *hrûḍ*, ह्रौड् *hrâuḍ* 1. âtm. (*gatâu*) ire.

ह्रेष् *hrêś* 1. âtm. hinnire. Maḣ. 4. 2000: *hrêśamâṇâir vâģib'iḣ.* — *hrêśitá* n. hinnitus. Maḣ. 3. 11764. — Caus. adhinnire alicui c. acc. Maḣ. 3. 11764: *hrêśayâmâsur anyônyaṅ hrêśitâiḣ.* (Vid. *hêś*, *hêśin* et cf. germ. vet. *hros* equus, angl. *horse*, nostrum *Roſs*, gr. χρό-μη, χρεμέθω, χρεμίζω.)

ह्लग् *hlag* 1. par. (*sanvaranê*) tegere. Cf. *hrag.*

ह्लप् *hlap* 10. par. *hlâpáyâmi* (*b'âśanê* V.) loqui. Vid. *hrap.*

ह्लस् *hlas* 1. par. sonare. Vid. *hras.*

ह्लाद् *hlâd* 1. âtm. gaudere, laetari. Maḣ. 1. 3036: *hlâdatê ģanitâ prêkśya* (*putram*). — Cum loc. rei. Maḣ. 1. 3037: *hlâdantê* (*narâḣ*) *svêśu dârêśu g'armârtâḣ salilêśv iva.* — Caus. exhilarare. R. Schl. II. 44. 10: *śayânam anag'aṅ râtrâu ... raśmib'iḣ saṅspr̥śan śîtâiś ćandramâ hlâdayiśyati.* (Cf. anglo-sax. *glæd* laetus, splendens; angl. *glad*, germ. vet. *glat* splendens; hib. *gairdim* „I rejoice", nisi pertinet ad *gard' grd'* q. v.; slav. *rad* laetus, *radośća* laetitia; fortasse gr. γῆθος, γηθέω, ejectâ liquidâ, transpositâ aspiratione; fortasse γαίω e γαίθω vel γαθίω; lat. *gaudeo.*)

c. *â* caus. exhilarare. N. 21. 8: *mamâ "hlâdayatê ćêtaḣ.*

c. *pra* caus. par. âtm. id. R. Schl. I. 9. 56: *prahlâdayan*; Maḣ. 1. 7190: *prahlâdayad'vam*; Ur. 86. 14: *prahlâdayasva.*

ह्वर् ह्वृ *hvar hvr* 1. par. (*kâuṭilyê*) curvum, flexuosum esse. (Vid. *prahva*, *upahvara* et cf. *d'var d'vr*, lat. *vârus*, hib. *fiar* „crooked, inclined", *fiaraim* „I incline, bend", *fiaras* „crookedness".)

ह्वल् *hval* 1. par. (*ćalanê* K. *ćâlê* V.) vacillare, titubare. (Cf. germ. vet. *wallôn* ambulare, errare, volitare.)

c. *vi* id. Mah. 1. 214: *sańgńâń nô 'palabʿê sûta manô vihvalati 'va mê*; R. Schl. II. 13. 4: *pratyuvâća tatah kruddʿô muhûrtań vihvalann iva.* — *vihvalita* vacillans, titubans. R. Schl. I. 9. 15: *madavihvalitâh kâśćit prapatanty utpatantića.*

ह्वे *hvê* 1. par. âtm. (*hu*, *hû* v. gr. 577) vocare, advocare. Su. 3. 10: *viśvakarmâṇam ahvayat* (ed. Calc. *âhvayat*); R. Schl. II. 34. 11: *âryô hvayati vô râǵâ*; Mah. 1. 3393: *mâćâi 'nâń śayanê hvayê.* (Slav. *zv-a-ti* vocare; island. vet. *hvía* hinnire, germ. vet. *hwaijôn* id., *hwaijôt*, *hweijôt*, *weiôt* hinnit, v. Graff 4. 1223; fortasse goth. *hrôpja* voco = scr. *hvâpayâmi*, sicut caus. secundum generalem regulam sonaret, pro quo anomale *hvâyáyâmi* [gr. 466], mutato *v* in *r* [v. gr. comp. 20], servatâ tenui *p*, sicut in *slêpa* dormio, v. *svap*; germ. vet. *hrôfu*, *ruafu* cet.; nostrum *rufe*; fortasse hib. *guilim* „I weep, cry, bewail" = *hvâyâmi*, mutato *y* in *l* [v. *yákṛt*], nisi pertinet ad 2. *gar* [*gṛ*].)

c. *â* 1) advocare. R. Schl. II. 58. 1: *âǵuhâva tań sûtam*; 91. 12: *âhvayê viśvakarmâṇam*; N. 5. 1: *âǵuhâva mahîpâlân . . . svayańvarê.* 2) provocare (ad pugnam vel ludum). Mah. 2. 879: *tvâm âhvayâmahê râǵan sťirô yudʿyasva*; 4. 342: *sarvamallân aťâ "hvayat*; Ṛgv. 32. 6: *â hi ǵuhvê mahâvîryam*; In. 5. 7: *śaśinań vaktraćandrêṇa sâ "hvayanti 'va*; N. 12. 83: *âhûya* provocando, post provocationem. — Caus. *âhvâyayâmi* advocari jubeo. Ragʿ. 15. 75: *kavim âhvâyayâmâsa.*

c. *â* praef. *upa* id. sgf. 2. Mah. 2. 1765: *upâhvayasva tam.*

c. *â* praef. *sam* 1) convocare. Su. 2. 9: *sâinikâńśća samâhûya.* 2) provocare (ad pugnam vel ludum). Mah. 2. 1518: *tvâń samâhvayatê*; 4. 346: *bʿîmô mallań samâhvayat*; 5. 35: *gândʿârarâǵasya sutam matâkśań samâhvayad dêvitum.*

INDEX VERBORUM COMPARATORUM.

Numerorum signa indicant paginam, litera *a* et *b* columnam primam aut secundam; Praef. est praefatio.

2) Vocabulum Neograecum.

3) Vocabulum Zaconicum.

D. E linguis Italiae.

1) Vocabulum Oscicum.

2) Vocabulum Umbricum.

3) Vocabula Latina.

4) Vocabula Franco-Gallica.

5) Vocabulum Valachicum.

E. E linguis Letticis.

1) Vocabula veteris linguae Borussorum.

2) Vocabula Lituanica.

---

*) Vid. gramm. comp. I. § 92 *h*. p. 145. not. *.

F. E linguis Slavicis.

2) Vocabula Slovenica.

3) Vocabula Serbica.

4) Vocabulum Bohemicum.

5) Vocabula Polonica.

6) Vocabula Russica.

G. E linguis Germanicis.

1) Vocabula Gothica.

2) Vocabula linguae Germanicae veteris.

3) Vocabula linguae Germanicae mediae.

4) Vocabula linguae Germanicae noviciae.

5) Vocabula linguae Saxonicae veteris.

6) Vocabula Anglo-Saxonica.

H. E linguis Celticis.

3) Vocabula Scotica.

Omissa sunt ac suis locis inserenda:

voc. prâcr. *mâṇêmi* 285 a.
lat. *at* 7 a.

EMENDANDA.

---

pag. 7 a. lin. 19 lege *b̒avant* pro *b̒avat*.
pag. 21 a. lin. 1 lege अर्घ्य pro यर्घ्य.
pag. 37 b. lin. 25 lege praef. pro pranf.
pag. 40 a. lin. 10 lege आशुशुक्षणि pro अशुशुक्षणि.
pag. 44 b. lin. 7 infra lege *aiśma* pro *aĕśma*.
pag. 53 a. lin. 15 lege उदञ्च् *uddáńć* pro उदच् *úddáć*.
pag. 53 b. lin. 9 infra उद्घाटिन् *udg̒âṭin* mutandum esse in उद्घातिन् *udg̒âtin* docet Böhtl. ad Śak. p. 153.
pag. 65 a. lin. 7 lege goth. *ibns* pro *ibus*.
pag. 100 a. lin. 10 lege *k̒sat̒ra* pro *k̒ŝat̒ra*.
pag. 112 a. lin. 15 infra lege *gluṅbokŭ* pro *glûboŭ*.
pag. 131 b. lin. 24 interpange actio, factum, vitae ratio.
pag. 138 a. lin. 13 lege *ǵṭ* pro *gṭ*.
pag. 142 a. lin. 9 lege σκότος pro σκοτός.
pag. 152 a. lin. 11 lege apertus pro aperta.
pag. 154 b. lin. 13 infra lege *kiusa* pro *kiusu*.
pag. 164 b. lin. 4 infra lege *dewynì* pro *dewyni*.
pag. 165 b. lin. 14 lege -τερος pro -τέρος.
ib. lin. 21 lege *tearnaim* pro *tearanaim*.
pag. 167 a. lin. 9 lege *threiha* pro *treiha*.
pag. 168 a. lin. 9 infra adde *tarḥ tṛḥ*.
pag. 169 b. lin. 1 lege τῆμος pro τημος.
pag. 175 a. lin. 6 infra lege *trâ* pro *tra*.
pag. 183 b. lin. 12 lege *doighir* pro *dvighir*.
pag. 185 b. lin. 17 lege διά-δη-μα pro δια-δή-μα.
pag. 197 a. lin. 11 lege deus pro dens.
pag. 202 b. lin. 4. 5 lege *upakramâiṅ* pro *upakramaiṅ*.
pag. 216 a. lin. 13. 14 divide man-slaughter.
pag. 234 b. lin. 5 lege περυσινός pro περισυνός.
pag. 238 a. lin. 4 infra lege *pâdû́* pro *pâdú́*.
pag. 249 a. lin. 4 lege प्रकोप pro पकोप.

62*

pag. 256b. lin. 13 infra lege *fwn* pro *fion.*

pag. 265b. lin. 9 infra lege *ana-buṣ-ns* pro *ana-buz-ns.*

pag. 267a. lin. 15 lege ṣend. *mrû* pro *mru.*

pag. 281a. lin. 6 lege goth. *brahv* pro *braho.*

pag. 281b. lin. 12 lege म्लाच् pro म्लच्.

pag. 288b. scribenda erat radix मार्ज् मृज् *mârǵ mṛǵ* pro मर्ज् मृज् *marǵ mṛǵ.* Vid. gr. comp. §. 1 p. 5.

pag. 289b. lin. 13 infra lege ἀμαλός pro ἄμαλος.

pag. 304a. lin. 8 lege ἧπα(ϱ)τ-ος pro ἡ̃πα(ϱ)τ-ος.

pag. 319a. lin. 19 lege *ramaṇîya* pro *ramanîya.*

pag. 320a. lin. 11 infra lege राख् *râk'* pro राच् *râkś.*

pag. 325b. lin. 20 lege vêd. pro vet.

pag. 336b. lin. 16 lege *-laus, -lusum* pro laus, lusum.

pag. 354b. lin. 15 lege वसन्त pro वसन्त्.

pag. 372b. lin. 12 lege *wibu* pro *wiba.*

pag. 381a. lin. 20 lege *śatá* pro *satá.*

pag. 388a. lin. 14 adde *śilî.*

pag. 390b. lin. 12 infra lege *śudd'á* pro *sudd'á.*

pag. 456a. lin. 26 lege Ἥφαιστος pro Ηφαιστος.

pag. 476c. lin. 18 infra lege 39a. pro ʒ9a.

Usque ad pag. 171 saepius B'aṭṭ. = B'aṭṭi-Kâvya legendum est pro B'att.

In vocabulis linguae slavicae veteris, russicae, lituanicae nonnumquam scriptura antiquior mutanda immutata remansit. Ita saepius omissum est *ŭ* finale vocabulorum slavicorum; pro *uĭ* nonnullis locis remansit *û*, pro *ṣ* ζ. Pro formis russicis ut *ćernyĭ* p. 92b, *ṣiltyĭ* p. 120b etc. scribendum est *ćernüĭ*, *ṣiltyĭ* etc. Terminatio futuri lituanici ubi *su* legitur, in *siu* mutanda est. Pro lit. *ie* nunc scribitur *ē*, pro *cź ć*; itaque e. c. legendum est *prētelus* pro *prietelus* p. 258a, *rēwa* pro *riewa* p. 123a, *ćystybe* pro *cźystybe* p. 391a etc. De singulis verbis v. Indices.

Ex officina academica.

